

הלכות גדולות

מסכת כתובות

תורת אדם קדמאי ושמו פלאי, כי מלאך ד' צבאות הוא, תורה יבקשו מפיהו
חברו

רבי יתודאי נאון וליש מרבנותינו רבי שמעון קיירא

עם פירושי

קמח סולת

לפרש בקיצור פשטות דברי רבינו הקדושים, ופירוש

משנה הלכות

הבא בארוכה לפלפל ולסלסל בדבריו הקדושים, וגדולי הראשונים והאחרונים שנמשכו אחריו בפה
מלא ועל ידו גם הרבה סוגיות מש"ס בבלי וירושלמי מתחזרים כשמלה

הוצאה חדשה

עם הוספות ותקונים מאת מרן המחבר שליט"א

אשר חנן ד' את עבדו מקים מעפר דל

מנשה הקטן

רב דק"ק ח' ליאדי נוסח האר"י ומנהל רוחני ישיבת שארית הפליטה, ברוקלין, נ. י.
בן לאאמו"ר הקדוש ר' אליעזר זאב הי"ד

יוצא לאור ע"י

מכון משנה הלכות גדולות

שנת

חמשת אלפים ושבע מאות ושלשים ושמנה
לבריאת העולם

Published by
Mishne Halachoth Gedoloth Institute

Under the leadership of
Rabbi Menashe Klein
of Ungvar
Dean of Yeshiva Beth Shearim
1578 53rd Street
Brooklyn, NY 11219



לרכוש ספר זה או תקליטור תורני של כל הספרים
עם תוכנית חיפוש ובתבנית צילום, להתקשר:
To purchase printed copies of this volume or a Compact Disk
containing all the volumes in searchable text files & PDF format,
contact:

ארה"ב (888) 498-8642 Toll Free
ניו יורק (718) 851-0806 New York
ארץ ישראל (02) 587-0613 Israel
MishnaHalachos@mail.com



תרומתכם תאפשר לנו להמשיך בהפצת תורה בישראל
Your financial contribution is appreciated as it will help us continue to spread torah
through publishing seforim and making them available on computer.

נא לשלוח תרומתכם החשובה:
Please send your generous donations to:
Machon Mishne Halachos
3301 W. Strathmore Ave.
Baltimore, MD 21215
USA



כל הזכויות שמורות תשס"ד
Copyright © 2004

עקביא בן מהללאל אומר המתכל בשלש דברים ואין אתה בא לידי עבירה דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון מאין באת מספה מרוחה ולאן אתה הולך למקום עפר רימה ותולעה ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה (אבות פ"ג מ"א). וכתב הרע"ב דבחני ג' דברים ניצול מן הגאווה ומן התאוה וחמדת ממון ופורש מן החמא ע"ש. דברי התנא אלקי עומדין נגד עיני אדם לחבל דמה ספה מרוחה יסודו מעפר וסופו רמה ותולעה. חרד מאימת יום הדין שעתידי ליתן דין וחשבון לפני מס"ה הקב"ה. בזה היום אשר קויניחו לראות ספרי הזה בכורי אביב פרי עמי לחזור ולהדפיסו איחרא ולהפיצו בין לומדי ואוהדי התורה, אשר ב"ה נתקבל באהבה רבה מפי חכמים וטופרים גאוני הודר ראשי ישיבות ותלמידיהם,

והנה תוכן הספר ומעשהו אין צריך לכתוב כי כבר הדברים כתובים בהקדמה ואין לכפול הדברים גם כי בס"ד לרוב כבר הוכר הספר בין לומדי התורה, ומי שתורה חדשה היא אצלו ימחול נא לעיין בהקדמה ראשונה או בפנים הספר או במפתח הענינים ויראה דרכנו בס"ד. ברם צריך להזכיר כי הוספנו קצת חגהות ותיקונים והערות אשר נתעוררתי קצת במשך הזמן, והדפסנום על נליון הספר על הרוב במקומו ואי"ה יהיה לתועלת הלומדים בספרים בס"ד.

כמו כן בעזה"י זכני השי"ת להוציא לאור שאר ספרי **משנה הלכות** שאלות ותשובות שבעה חלקים בס"ד. וראה זה דבר חדש אשר הוספנו לבקשת הרכים ובפרט הרכנים הדופקים בתשובות ותלמידי הישיבות המעיינים בענינים עשינו מפתח חדש לפי סדר ארבעה חלקי שו"ע, ועוד מפתח אחד לפי סדר הענינים לפי האלפ"א בית"א מכל הז' חלקי **משנה הלכות** והדפסנום בס"ד בחלק ראשון מהתשובות וכל מי שיכנס בשער התשובה ויבקש דבר בעזה"י ימצא במפתחות רוב מהדברים והענינים הנמצאים מפוררים אחת הנה ואחת הנה ויקל עול חיפוש על המעיינים בהספרים. ומיהו גם המפתח הישן נשאר כמו שהיה.

וזאת למודעי שעשינו שינוי קטן בהוצאה זו ולדעתינו לטובה הוא, והוא דבהוצאה ראשונה נספה מדור התשובות עם רבינו הבה"ג על מסכת כתובות, וכן בחלק ב' נספחו מדור התשובות עם רבינו הבה"ג על מסכת נדרים ונויר, ובהוצאה זו צרפנו דברי רבינו הגדול הבה"ג על כתובות נדרים ונויר בחיבור אחד והשו"ת ג"כ אל התשובות ובעזה"י יהיה זה לתועלת למצוא דבר על אופנו. עוד תיקנו כמה תיקוני טעות הדפוס הראשון.

ומעתה חנני מבקש שנית מאת לומדי ומעייני בספרי **משנה הלכות**, היות כי לא כתבתי הדברים רק מקושיא אלא מרחתי תרבת על כל הלכה והלכה כפי כחי לעמוד על בור' בש"ס ופוסקים ובמפרשי ש"ס ראשונים ואחרונים ולכן אל ימחר המעיין למצא שגיאות ומעויות אלא יעיין עכ"פ כמה שעיינתי אני כי לא נפל הדיו על חנייר ונעשה אותיות מאלו אלא כתבתי בכבוד ראש. ואם לאחר העיין ימצא אעפ"כ דברים בלתי מובנים וכיוצא בזה, אם ישלח לי אמיר לו תודה רבה ואם יהיה בידי להשיבו וליישב דברינו אשיבנו בתודה וכאם לאו אמיר לו תודה על אשר העמידני על האמת ומיניה ומיני יתקלם ברי' ואי"ה בספרים חבאים ובהוצאה אחרת נתקן המעויות וככן אבקש מכל מעיני בספרי **משנה הלכות** שלא לסמוך על דברי להלכה ולמעשה על שום דבר חדש, כי לא באתי לידי מדה זו לחדש חדשות ולא כתבתי רק לעמוד ולפלפל כדרכה של תורה. ואם לאחר העיין יראה בעצמו שחדברים מכוונים להלכת, או ישאל ממורה הוראה מובהק או במקום ספק יוכל לצרף לפעמים גם את סברותינו ונמשי ליה כשכבא מכשורי.

ועל הכל מודה אני לפניך ה' א' על כל החדש אשר עשית עמדי, לדבות פי רצה נא ה' ומשפטיך למדנו, לשערי שמים פתח והמכת לתפלתנו, דלעבר לתקן אשר שחתנו. — ועל העתיד חנני מבקש ומתחנן לפניך, יהי ה' אלקינו עמנו כאשר היה עם אבותינו אל יעזבנו ואל ימשנו להטות לבבנו אלא כדי שנוכה ללמוד תורה לשמה וללמדה לאחרים בלי שום פני' בלתי לח' לבדו ויתקדש שם שמים על ידינו ויתרבה חדעת וכבוד שמים.

והנני העני ממעש, קרוץ מחומר ונבער מדעת, מתחנן לפניך שוכן שחקים, בכפי פרושות ממעמקים, לזכנו לגדל את בנינו, ובהצלחתם יראו עינינו, לתורה וגדולה עושר וחיים, הן וחסד ורחמים מן חשמים, ברכה והצלחה, לכל המשפחה, ואם הבנים שמחה, מגדול החל ועד קטן כלה, על אם הדרך ולא במסילה, בני אליעזר ואב, דוד שלמה, עמרם, משה, ורע ברך מהשם המבורך — והבנות בנותי מרים מלכה, רחל לאה, פייגא, רשקא, לאמותם הרכנית **ארוכה ליבא**, יזכו לבעלי גדולי תורה קדושי עליון כפי הכתובה, ויהיו צנועות, כאמהות. וזוכה לראות בישועת ה' כהרף עין בבית משיח צדיקנו.

דברי חרם הנשבר אסקופה הנדרסת העמוד לשרת בפני חכמי התורה ולומדיה, הפרוד והעמוס בעבודת הקודש, הכותב בידים רותתות החותם ברעדה בלב ונפש **מנשה הקטן**

י' שבט, א' לסדר ובני ישראל יוצאים ביד רמ"ה

Published and Copyrighted 1978 by

MISHNE HALACHOTH GEDOLTH INSTITUTE

5306 — 16th AVENUE, BROOKLYN, N.Y. 11204

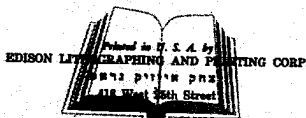
Author

RABBI MENASHE KLEIN

of Ungvar

Dean of Yeshiva Beth Shearim

1578 — 53rd STREET BROOKLYN, N.Y. 11219



הגדולות

גדולות

מחבר ומזכיר להלכות כפי סדר שתא סדרי
חלמוד הבבלי

חבור זה הספר נזכר בהרבה מקומות בתוספות על החלמוד וכל
המוסקים מביאים פסק דעות הלכות גדולות כתב בעל הלכות
גדולות אפס בשם תולדות מחבר הספר נמצאו דעות מחולקות
כאשר יתבאר מעבר זה העמוד ולמידת הרב רבינו משה מקוצי
ול בהקדמת ספר המצות שלו ול ראובנאונים שעמדו אחרי
האמוראים שאין יכולין להסמיק לרבים כל החלמוד ועשו ספרים
קצרים מהלכות פסוקות לקיים תורה בישראל רב יהוראי
נאון עשה הלכות גדולות וכו' וליכל הדעות כלל
אשר קדמוניו ול כלל האמת ממי שאשרו
והתורה כולה מרועה אחד נחנה

דפוס ומסק שהוציאה עד הגדולה המסוללה אשר תחת מסגרת
מסגרת ילם תגל ותבטל חלטה אין כדש
אדר שבת שם לפק :

בית בן משק בית הדרן מקרקת לנחמיה יצחקי

ספר הלכות גדולות, מחובר ומיוסד להלכות כפי סדר שתא סדרי תלמוד בבלי. חבור זה הספר נזכר בהרכבה מקומות בתוספות על התלמוד וכל הפוסקים מביאים פסק ודעת הלכות גדולות, כתב בעל הלכות גדולות. וזכירת שם המחבר ותולדות זה הספר נמצאו דעות מחלוקות. הרב הגדול הרמב"ם בהקדמת ספר הי"ד ז"ל: חברו הגאונים שבכל דור ודור חבורים לבאר את התלמוד מי שפירש הלכות יחידות ומי שפירש פרקים יחידים שנתקשו בימיו וכו' עוד חברו הלכות פסוקות בענין האסור והמותר והפטור והחייב בדברים שהשעה צריכה להם וכו'. דעת הר"ם מקוצי ז"ל נתבאר מעל"ע זה (בהקדמת ספר המצות שלו ז"ל: ראו הגאונים שעמדו אחרי האמוראים שאין יכולין להספיק לרבים כל התלמוד ועשו ספרים קצרים מהלכות פסוקות לקיים תורה בישראל. רב יהודאי גאון עשה הלכות גדולות וכו'). ולפי דעתו קשה לשון הביא המחבר בהלכות ברכות, אקשי ליה רבנן למר רב יהודאי גאון הרי בונה ירושלים וכו', א"כ נראה מזה שהוא לא היה המחבר. בספר הקבלה להראב"ד נמצא בסדר הגאונים כדור שני ז"ל: רבא בר נטרונאי היה לראש ישיבה בשנת ד' אלפים תע"ט ואחריו רב יהודאי גאון ואחריו ר' יוסף בשנת ד' אלפים תצ"ט, ואחריו ר' שמואל בר מרי בשנת ד' אלפים תק"ח ובימי רב שמואל זה היה ר' שמעון קיירא ולא נסמך לגאון וחבר הלכות גדולות בשנת אלף נ"ב לשטרות שהיא שנת ד' אלפים תק"א בשנה השלישית לגדולת רב שמואל בר מרי. כדור השלישי אחר רב מרי הכהן מנהר פקוד היה לראש ישיבה רב אדא חצי שנה ונפטר באותה שנה ואחריו רב יהודאי שלשת שנים ומחצה ומת בשנת ד' אלפים תקכ"ג והוא חבר הלכות פסוקות ומהלכות גדולות קבצם וסגנון נהור היה. בספר כריתות להרב רבינו שמשון בן עטר החכמים הרב רבינו יצחק ז"ל בחלק הנקרא ימות עולם לא הזכיר מדברי הגאונים שהיו אחרי האמוראים ומחבוריהם וספריהם דבר. בספר הליכות עולם שחבר הנבון ר' ישועה הלוי זצ"ל בסדר תנאים ואמוראים ורבנן סבוראי והגאונים אשר עמדו אחריהם הזכיר שמות כל החכמים ולא התבאר בשם מחבר ומוליד זה הספר ונמצא בהרכבה מקומות בתוס' ובכל הפוסקים כתב בעל הלכות גדולות. חקרתי ובקשתי, בדקתי וחפשתי לברר שם המחבר והמוליד זה הספר אחרי כי נסתם שם המחבר ונזכר בעל הלכות גדולות כמתם ומצאתי דעות חלוקות בזה אמרתי יהי מכירו ברוך ושמך יכון לעולם. הצעיר והקטן הסרוד יהודה הלוי בן לא"א כה"ר יצחק סג"ל ז"ל מורנקבורט (ע"כ מהשער דפוס וויען ווארשא).

ודע דבספר אחר מצאתי כתב יד ישן נושן וז"ל: ועיין בספר מאה שערים לר' יצחק בן רבי יאודה אבן גיא אות ז"ל מזכיר ספר זה בשם הלכות עיין שם בהלכות פסחים כמה פעמים לענין מאני דקוניה ולענין מאני דאישתמש בהון ולענין בורמא דגללי ולענין תרתי ליליתא דמחייבין למיכל מצה מובא לשון בלשון ועיין שם שינויי הגירסא ועיין שם בשו"ת לענין כוס ה' בסדר הגדה ועיין שם בהלכות חדש וספירת העומר ומשם היה נראה כי רב יהודאי גאון לחוד והלכות גדולות לחוד ע"ש ע"כ. עוד כתב שם עיין ספר יראים לרא"ם שנשתמש בספר ה"ג לרי"ג וכתובים כאן ועל מענת החוקרים אשר לא שמענו על רי"ג שיהיה ממוני המצות כתב שם עיין בסוף ספר יראים ע"כ. ומה שנלע"ד דתרווייהו איתא דרב יהודאי גאון חבר ספר הלכות גדולות ובא ר' שמעון קיירא אחרייו והוסיף על דבריו בהלכות גדולות דילי' ונמצא תרווייהו אמת, ואי"ה בחלק הבא אשר ברצוני להוציאו בקרוב בעזה"ש"י אביא שם מבוא עם יותר פרטים מחיי המחבר וספרו יזכנו ד' לסדרו ולהדפיסו למען שמו יתברך, ואת הקוראים הסליחה על לא הבאתי המבוא במהדורא דין כי לטרדות הזמן לא היה בידי לעשותו.

נאום הצעיר כאלפי ישראל העמוס בעבודה,

מנש"ה בן לאאמו"ר הקדוש רא"ז הי"ד

יליד ארליווע מגולי משעכיע

מצבת זכרון

לזכר עולם יהיו הורי היקרים ונפשי קשורה בנפש קדוש
אאמו"ר הרה"מ בתוי"א ובשקידתו העצומה על התורה ובמדותיו התרומיות,
הרכיץ תורה בישראל והעמיד תלמידים הרבה

הקדוש ר' אליעזר זאב ב"ר צבי דוב הי"ד

ואמי מורתי הצדקנית החסודה והצנועה מנשים כאהל תבורך עקרת הבית

מרת רחל לאה בת הרה"ח ר' שלום צבי הי"ד

אשר במסירת נפשם גדלוני על ברכי התורה

ולע"נ אחותי הצנועה ומעוננת מרת שרה

אשת הרה"ח ר' יעקב בן הרה"ח ר' פנחס הי"ד עם ארבעה ילדים

ואחותי הצנועה הענוגה והמשכלת מרת רשקע עם בעלה הרה"מ ירו"ש ת"ח
מפורסם תמים במעלות מוה"ר ר' מאיר ב"ר מרדכי הי"ד עם ששה ילדיהם

נחרגו ונשרפו על קידוש השם ב' רחג השבועות תש"ד.

לז"נ הרימותי בחור מעם איש השלם מושלם בתורה ויראה
אחי הב' שלום ז"ל

שנקמף בדמי ימיו בן ח"י שנה, כ"ג כסלו
הנאחבים והנעימים בחייהם ובמותם לא נפרדו

ת נ צ ב " ה



ישא ברכה מאת ד' לאחותי האשה הצנועה והחשובה מנשים כאהל תבורך

מרת רעכיל תחי' עם בעלה הרה"ח אהב תורה ומוקיר רבנו

ר' צבי ב"ר שמואל אויסלענדער נ"י

יה"ר שיצליחו בכל אשר יפנו ויזכו לראות במוכ ירושלים עם פני משיח צדקנו

ותהא זאת לז"נ אביו ר' שמואל ב"ר אליהו ז"ל

ולז"נ אמו החשובה עמא ב"ר מרדכי הי"ד

ואחיו אליהו עם בניו מרדכי, אברהם דוב, ואחיותיו חנה ואידל



הנה ברך לקחתי וברך ולא אשיכנה בכרכה מיוחדת לאחי וראשי הרה"מ בתוי"ש

שוקד על דלתי תורה לומד בכל יום שיעורים ברבים

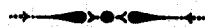
ר' בן ציון קליין שיחי

וזוגתו האשה החשובה מנכ"ת מרת פראדל תחי'

ובניהם: אליעזר זאב, שמואל, משה יהודה, שלום צבי,

רחל לאה, שרה צירל, פיגא עמא נ"י

יזכו לגדלם לתורה, לחופה ולמעשים טובים.



ברכה משולשת לאחי, בן זקונים לאדוני אבי, אלקים יחנך בני, הרה"מ בתוי"ש

שוקד על דלתי ביהמ"ד קובע עתים לתורה

ר' צבי קליין שיחי

וזוגתו האשה החשובה מנכ"ת מרת לאה תחי'

ובניהם: אליעזר זאב, יעקב יחיאל, משה דוב, חנה סילקא נ"י

יזכו לגדל את יוצאי חלציהם לתורה, לחופה ולמעשים טובים.

מגאנני וצדיקי וקדושי הדור, אנשי כנסת הגדולה, בישיבה של מעלה, עמודי העולם, ראשי מנהדראות, אשר כל בית ישראל נשען עליהם, וכגחלי אש קודש דבריהם, ואלה שמותיהם (ע"פ א"ב): *



מכ"ק ארמו"ר מרן מקלויזענבורג שליט"א קרית צאנז

ב"ה, יום ט"ו מנחם אב, תשי"ז.

שלום וברכה לכבוד תלמידי הרב הגאון המפורסם, נודע בשערים, עוקר הרים, הולך מישרים, חובר חבורים, באלה הדברים, בצדק נאמרים וכו' כש"ת הרב מוה"ר מנשה קליין נ"י, רב בביהמ"ד ליאדי, ברוקלין ומנהל דישיבתנו הקדושה שארית הפליטה.

אחדשת"ה, הקופרנסים שלך על הלכות גדולות, אשר אתה מביא לבית הדפוס ראתה עיני עם ההסכמות מגדולי ישראל אשר אין בודקין מן המזבח ולמעלה, וישר כוחך וחילך לאורייתא, חזק חזק והתחזק להגות בתורה"ק ולראות בתפארתה ולהתעלות מעלה מעלה כאשר אותה נפשי.

הדורש שלומך ומובתך כל הימים, המצפה להרמת קרן התורה וישראל בנחמת ציון וירושלים.

יקותיאל יהודה האלבערשטאם

שייך לסימן א'

מה שהקשית על לשון בה"ג שהתחיל מצד האיש, לפי שיטת הרד"ך בבית ט' ח"ו ולקט הקמח בשם הרדב"ז ז"ל והרב פ"מ ח"א, הביאו במ"ל פ"י מה"ג הי"ח, ובקהלת יעקב ח"ב ל"ח א"ה שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות לא אמדינן רק באיש ולא באשה דאיתתא לא מיפקדא ע"ז, ודלא כהמ"ל והר"ח אלפאנדרי, ועיין גוב"י ח"א אה"ע סוסי נ"ד ובפ"ת אה"ע סי' קמ"ט סק"ב עיי"ש, י"ל שבה"ג ג"כ ס"ל כוונתיה וממילא התחיל מצד האיש ויהי' ראוי גדולה מבה"ג לשיטת האחרונים הנ"ל ודו"ק. ולפי זה י"ל דזה נמי שיטת הר"ן והיש"ש בקידושין שנדחקו בטעם דמצוה בה יותר מבשלוחה, ובמקנה פ' האיש מקדש העיר על דבריהם ע"ש, ולפי שיטת הפוסקים הנ"ל אתי שפיר שיטתם ז"ל ודו"ק.

* הסכמת הגה"ק אבדק"ק בריסק זצ"ל, עיין מדור התשובות ח"א סי' ב'.

הסכמות ומכתבי עידוד

מנאנני וצדיקי וקדושי הדור, אנשי כנמת הגדולה, בשיבה של מעלה, עמודי העולם, ראשי מנהדראות, אשר כל בית ישראל נשען עליהם, ובגחלי אש קודש דבריהם, ואלה שמותיהם (ע"פ א"ב):

מכ"ק אדמו"ר קוח"ק מרן
ר' אהרן רוקח מבעלזא וצוק"ל
ביה. ד' מסעי, פעה"ק ירושלים תובב"א.
שוכט"ס לכבוד הרב הגאון הח'
המפורסם כש"ת מוה"ר מנשה בן רחל
לאה נ"י.

בית המדרש גבוה באמריקה
אחרן קאטלער

הרב לאגה"ק פה. וראש

נשיאות אגודת הרבנים

סינסינעטי, אהייא

כבוד ידידי הרב המאוהב"ג חריף וצקי
מלויין מוהר"מ קליין שליט"א מוליא

לחור ספר בה"ג עם הכרות והארות בס"ד. ערה"ש ה'תשנ"ח, שנת
משלו נשס משנה הלכות, והציון בו יבנו בית הבחירה, לפ"ק.
לפני קונטרסים נדפסים ובהמעט להודיע בשער בת רבים שמיאכ
שכספקתי לעיין ראיתי שהרחיב לפרש גדולה נפלה בחלקי, כי לא כבר נשלחו חלי
הדברים ולכרר צעוז טעם שיטות קונטרסי' אחד'י מכפ'י הנפלא משנה
הראשונים ונשא ונותן כהענינים צקיות הלכות על הלכות גדולות כלי
וציטו ישר כמו וחילו לאוריתא חכות כתובות לכרר הגאון המלויין מוהר"מ
התורה תעמוד לכל המסייעים צידו קליין שליט"א, ר"מ דישיבת "שארית
הפליטה" ורצ צצוקלין, ומחוך הפירוש
הכרתי צס"ד את המחבר כי איש גדול
החותם לכבוד התורה ולכבוד לומדי, כהכו, סדק ומפולפל, כל דבריו מלאים
חריפות וצקיות. מזכר ומאיר כל דבר
הראשונים יחד עם שיטות האחרונים,
ומחוס מוליא הפנינים העמונים
שכלכות גדולות, מוליא, מזכר ומלנן
ללומדי חורר ולומדי
כל דברי כ"ג. יתצרך כה"ג המחבר ויתצרכו כל תומכיו חכו כולם להכתב צספר החיים עוצים והשלום וכו'.

אחדשכ"ט כמשפט,
כנני צזכ שמסרתי פתקתו וכו'
לכ"ק אדמו"ר שליט"א וברכו
לבה"ג ושיצליח בחבורו
ושימצא חן בעיני אלקים ואדם
ושיזכה להיות ממזכי הרבים
ושימכור את החצור צמקט עוז וכו'
כנני מקוב שכברכות של כ"ק אדמו"ר
שליט"א יחולו עליו ויללית כמו שנתן
לו הסכמה כי יש לו הסכמות מגדולי
ח"י והכרכות יש מקום לחול.
ידידו הדושכ"ט צלונ"ת,

שלום פויגל יום ג' וירא י"א מרחשון שנת תשי"ח.

משמש בקודש אצל אדמו"ר שליט"א
(וצוקללה"ה זי"ע ועכ"י) מבעלזא

אהרן קאטלער

אליעזר זילבר

הרב לאגה"ק סינסינעטי, ראש נשיאות אגודת הרבנים דאה"ב וק'

שייך לסימן ה' מה שהעיר הגה"ק מוהר"א קאטלער שליט"א

(*) מ"ש בדף ד' סימן ה' להוכיח דדעת רבינו דבפ"ח אפילו חד גמי סגי מדכתב משבעה ועד תלתין בין אמר ליה
בלשון יחיד ולא אמר בין אמר ליה אין זה מוכרח דמשבעה ועד תלתין אין נ"מ בין פ"ח או לא ולא מיירי כאן מפ"ח
כלל, ע"כ.

אמ"ה: מה שאמרתי להכריח כן הוא מדכתב רבינו משבעה ועד תלתין בין אמר ליה מחמת הלולא וכו' מברך
שהשמחה במעונו וכתב אמר ליה ולא כתב למי אמר וע"כ דקאי אלעיל מיני' מ"ש וכל שבעה אי איכא פנים חדשות
דמברך כולהו אמנם משבעה ועד תלתין אפילו אית ליה האי פנים חדשות שוב לא מועיל בזה וא"כ ע"כ קאי אפנים
חדשות דלעיל מיני' ומדאמר בלשון יחיד דקדקתי דהאי פ"ח ביחיד מיירי. וג' מעלות יש בדבר, יום ראשון לעולם
מברך ז"ב, מא' ועד ז' אי איכא פ"ח אין אי לא לא, מז' ועד ל' אפילו איכא פנים חדשות לא מברך אלא שהשמחה
במעונו, מל' ועד שנה אי אמר מחמת הלולא מברך שהשמחה במעונו ואי לא לא, שוב האיר ד' עיני ומצאתי בס'
ר' עמרם גאון ס' ב"ח שכתב ח"ל ודוקא הוא שיש גם פ"ח וכו' משבעה ועד שלשים אע"ג דאיכא פנים חדשות
אם אמר מחמת הלולא מברך שהשמחה במעונו ואי לא לא, ע"כ. הרי שכתב להדיא משבעה ועד שלשים אע"ג דאיכא
פ"ח וקאי אפ"ח דלעיל וא"כ הכ"נ לדעת רבינו כנלע"ד וצ"ע, ועיקר דברי רע"ג מ"ש משבעה ועד תלתין וכו' אי אמר
מחמת הלולא מברך שהשמחה במעונו ואי לא לא, בגמרא מפורש היפך, דמז' ועד ל' לעולם מברך וכמ"ש רבינו ומכאן
ואילך היינו מל' ועד י"ב חדש בעי דוקא מחמת הלולא אבל עד ז' לעולם מברך וצ"ע. ואני טרוד כעת ואין בידי לעיין
בהפוסקים אם הרגישו בזה.

מגאנני וצדיקי וקדושי הדור, אנשי כנסת הגדולה, בישיבה של מעלה, עמודי העולם, ראשי סנהדראות, אשר כל בית ישראל נשען עליהם, ונבחלי אש קודש דבריהם, ואלה שמותיהם (ע"פ א"ב):

יונתן שטייף

יוסף אליהו ב"ר אליעזר ז"ל
הענקין

דוב בעריש וויידענפעלד

לפנים רב"ד דקהל יראים בבודאפעסט
יע"א, אב"ד לקהל עדת יראים
פה בדוקלין יע"א

(לפנים רב בסמאליאן ושאר קהלות)
מחבר ספר "פירושי איברא"

אב"ד דק"ק טשעבין ור"מ
דישיבת כוכב מיעקב
כעת בעיה"ק ירושלים תובב"א

ב"ה, כ"ד תמוז תשי"ז.

כ' ידידי הרב הגאון הנעלה בחו"ב בעזה"י.

ב"ה, ירושלים, ח"י שבט תשי"ז לפ"ק.

מוה"ר מנשה קליין שליט"א.
שלום וברכה.

כן נשלחו אלי עלים לתרופה מספרו

של כבוד הרב הגאון הגדול חו"ב וכו'.

מוה"ר מנשה קליין שליט"א.

רצ צבכ"ג נוסח האר"י צדוקלין.

זיאוירים על ההלכות גדולות.

ואמנם כרגע קשה עלי כעיון, ואולם

חזקה על חצר שמואל מחמת ידו דבר

מחוקן, וצבכ"ג כי כבר גדולי הזמן נתנו

מכודם עליו, ע"כ חמינה לפעלה טבא יישר

כוחו וחילו, ואצרכו שיטת על מי

מנוחות להכות צחוכ"ק מתוך הכחצ

ויגדיל תורח ויאדיר.

הכותב למען כבוד התורה ולומדיה.

דוב בעריש וויידענפעלד

מכתבי זה צחור הסכמה, כי יודע אני

את ערכי שאיני ראוי לכך, וכ"ג אינו

נריך לזה וכרי כבר הסכימו עליו גדולי

ירושלים וכבר אחז"ל כל המוסף גורע.

בברכה ידידו יוסף אליהו הענקין

יונתן שטייף

ישראל זאב מינצברג

רב ומר"צ בעיה"ק ירושלים ת"ו

ב"ה, יום כ"ו אלול תשי"ז, ירושלים ת"ו.

מגלגלין זכות ע"י זכאי כ"ה הרב הגדול חו"ב קנקן חדש מלא ישן כ"י מו"ה מנשה קליין שליט"א, שקבל על עצמו לחזור ולהדפיס ספר בה"ג, שכל דבריו דברי קבלה וסביב לספר הכ"י מציא כה"ג הכ"י דברי הפוסקים שמציאים החדושי דיונים מה שנמלאו צבכ"ג ומוסיף מדילי לפלפל בהם וראיתי כי ידיו רצ לו למשקל ולמטרי צמלחמחה של תורח, ודבריו ראויים לקבועם בדפוס. וד' יחי' צעזרו לצדך על המוגמר העבודה שקבל עליו.

באתי על החתום.

ישראל זאב מינצברג

מנאנוי וצדיקי וקדושי הדור, אנשי כנסת הגדולה, בישיבה של מעלה, עמודי העולם, ראשי פנהדראות, אשר כל בית ישראל נשען עליהם, וכנחלי אש קודש דבריהם, ואלה שמותיהם (ע"פ א"ב):

עקיבא סופר שרייבער

בה"ג מוהרש"ב"ם זצ"ל
אב"ד ור"מ פרעסבורג תע"א
בעיה"ק ירושלים ת"ו

משה פיינשטיין

ר"מ תפארת ירושלים בנוא יארק
בע"ה.

מכ"ק אדמו"ר הרה"צ בקש"ת

מנחם מענדל שניאורסאהן
שליט"א מליובאוויטש

ב"ה ט' אלול תשי"ז, ברוקלין.
הרה"ג וו"ח אי"א גו"ג עוסק בצ"צ
רב פעלים כו' מו"ח מנשה שי' קליין.
שלום וברכה!
נעם לי להודיע ע"ד יגיעתו ככו"ל
של הכ' דחד מקמאי — הלכות
גדולות — עם פירוש מקיף, ואשר
זיכרו כשי"ת והלילו שזקרו יופיע
הספר בדפוס, ויכ"ר אשר מתוך הרחצ
ירצה חיילים צחור וצחור בכלל
גדולות (מכלל דליכא) וקטנות, דבר גדול
ודבר קטן, כפירוש רז"ל (צ"צ קלד, ה)
גופי תורה ושמחה דאורייתא, כלשון
וציבור הזכר (ח"ג קנב, ה) תורה
תמימה.
בכבוד ובברכת כוח"ט.
ח. שניאורסאהן
ולחציבותא דמילתא דברי הראשונים
אשר מפיהם אנו חיים, מועתק דזה
אחזק הערות בעל הדפוס, מתחלת
הספר זה אשר הניח.
משג"ה, סק"א. צר ישראל —
מתחיל צא"ש: צר ישראל כו' לקדוש
כו' וכלי המשנה האיש מקדש — שחרי
כן הוא לשון הכתוב: כי יקח איש
אשה גו'. ראה ג"כ לי' רמז"ס ריש
כלי חישות. ומה ששינה דרפ"ק
דקידושין: האשה נקנית — תירלו
נגמרה שם. וצפרע דכאן שממשיך: מיעדי' לי' לקדוש כו' וצרכי כו' ומימסר כו' — אשר כ"ז פעולות האיש כן.
ולכעיר מדח"ל כוצא דפירש"י (ש"א כ. ל).
יש לזכר אס זכו סגנונו דכ"ג, צר ישראל דעיי' דלכאורה פשיטא הוא. ולקמן מוצא מאו"ז הגירסא "מאן
דעיי". ואולי נקטו אגד דסיוס הענין: ממקור ישראל.
בפנים. ומימסר לה כתובה. זמן מסירת הכתובה כמה דיעות דזה. רמז"ס כלי חישות פ"י. עוש"ע אה"ע
סס"ו וש"ג דנ"ב. וכנה דכל אופן תמוה שלא הזכיר כאן ע"ד צרכת חתנים אס לאחר המסירה או לפני. ולדידי
השמעת המעתיק והדפוס דמוכח היא.
וצשאלות (חיי שרה. עז): מאן דעיי למינסא חיתתא מיתעדי לי' לקדושי צרישא וצרכי צרכת חירוסין
צעשרה וצרכת חתנים צעשרה ומימסר לה כתובה. ועל דרך זה ל"ל כאן. ואחי שפיר גם המשך הענין: דאר"כ
כו' מנין לצרכת חתנים.
וצעמק שאלה על השאלות שם מגי' ומוסיף דכ"ג כאן חיצת צעשרה, אחרי החיצות צרכת חירוסין, ומפרש
טונתו להציא ראוי מצ"ח (דלא מיירי דה כלל) דלריך עשרה על צ"ח דלריך עשרה, ומלכד דכו"ל לכה"ג לפרש זה
— כרי נשאר הפליאה דהשמעת ענין צ"ח.
המשך בעמוד הבא)

הק' עקיבא

בה"ג מוהרש"ב"ב סופר ז"ל

משה פיינשטיין

הסכמות ומכתבי עידוד

מגאוני וצדיקי וקדושי הדור, אנשי כנסת הגדולה, בישיבה של מעלה, עמודי
העולם, ראשי פנהדראות, אשר כל בית ישראל נשען עליהם, וכנחלי אש קודש
דבריהם, ואלה שמותיהם (ע"פ א"ב):

צבי פסח במוהר"ל פראנק

פנחס בהגר"י ז"ל עפשטיין

ראש הרבנים ואב"ד

ראב"ד

לירושלים עיה"ק תובב"א

מח"ס מנ"ח על מס' סוטה, מנ"כ, או"ת ועוד
בעיה"ק ירושלים תובב"א

ב"ה, ירושלים ת"ו, יום כ"ב לחדש תמוז שנת תשט"ו.
חזיתי איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתייבז, מאן
מלכי רבנן, הוא ניכו הרב הגאון המפורסם **מוהר"ר**
מנשה קליין שליט"א, ראש ישיבת שארית הפליטה ורב
צביכ"ג (ליאדי) נוסח הארי צדוקלין, הנה ראיתיו
שט בשני עולמות, מלך אחד הוא ערוד ועסוק בענינים
מדיניים גדולים ונכבדים, וכשנפגשנו פה צדוכי עיה"ק
ירושלים ח"ו הראני גליון כתוב דבר מחידושי אשר הוא
מסדר על **ספר הלכות גדולות**, וראיתי שאף כי ידיו
מלאות עבודה בהליכות עולם לו בשתים עלתה לו לקיים
גם כמדרשו אל תקרי הליכות עולם אלא הלכות, שהוא
מחנך על להוילא לאור עולם ספרו על הלכות גדולות, שהוא
ראשון לראשונים שחיברו ספרים על פסק הלכות על
סדר הש"ס, ודוקא ספר זה לא אסתייע מילתא להדפיס
עליו ספר להרחיב את הענין דצדוקי הקדושים שנאמרו
בקיוור גדול, ואף שלא הי' לפני חלק גדול חשוב מהספר,
גם מהמעט שדברנו בע"פ ראיתיו שהוא כעץ שחול על
פלגי מים, מלא דבר בגמרא וסדרא, וכפי שאני משער
דבריו מלאים זיו ומפיקים נוגה על דברי צב"ג ורבים
יהיו לאורו.

ולחיצת הקודש איני מה שאמרתי להעיר דבריו
חמים דעים צבי"ל ש"ח שאומר ז' צרכות אין מצרכין עד
שעת נשואין כלל אבל צרכת אירוסין מצרכין בשעת
קידושין וכו', אבל צרכת אירוסין בסעודה לא שמעתי
מעולם, וצרכת נשואין מפני שיש בה שמחת חתן וכלה
חקונה כל ז' וצסעודה אבל צרכת אירוסין אינה אלא
בצרכת המזאת הלא תראה קדשנו צמזותיו ולונו על
העריות ע"כ.

ומע"כ הרב המחבר מוסיף ע"ז, והנראה מדברי
הראצ"ד ז"ל להדיא דצרכת אירוסין היא צרכת המזל
וממלא ליצעי נמי עובר לעשייתו. הנה לכאורה יש להעיר
מדברי הרא"ש פ"ק דכתובות שהוא מוכיח דצרכת אירוסין
לאו צרכת המזל היא משום דלאו מזל הוא שהרי
אפשר צלגש צלי קידושין, והרי שיעת הראצ"ד דצלגש
לא צעי קידושין, ונמצא דמכח סצרת הרא"ש יש להוכיח
דלהראצ"ד צרכת אירוסין לאו צרכת המזל וכעצמו
של הרא"ש ולמה (נימא) דהראצ"ד יחלוק על סצרת

ב"ה, ירושלים עיה"ק ת"ו יום כ"ח לחדש מ"ח שנת
תשי"ז התשב"י לפ"ג, לסדר גור בארץ הזאת וגו' ואברכך.

הנה יד שלוחה אלי קונטרסים חד"ת מלא עתיק
הלכות גדולות שנו כאן גדולות מכלל דאיכא אחרינא
ושנה' פירש דברי רבינו אדם קדמא על **הלכות**
גדולות ועשה לימים ופרחים לדבריו הקדושים שחלם
וחיצת כ"ה כה"ג המפורסם הנעלה צו"צ, זית רענן,
חכם ונבון ונחית לעומקא וכו' נא כל מדה נכונה כש"ת
רבי מנשה קליין שליט"א, ואף שערוד גדול אני הא צמילי
חשובה צדוקלין, ארה"צ, ואף שערוד גדול אני הא צמילי
דמחא ודברי ריבות צשעריך והא צמילי דציתא וחלישותי,
מ"מ קצמתי לו זמן לצקשתו וראיתי ועיינתי בהם צכמה
וכמה גליונות ומלאתי בהם עטם לשבח פירושים נכונים
ודיוקים מתאימים צציתאור וליצון צשיעתו של אחד ממייסדי
הפוסקים מגאוני קדמא, אשר עוצה לפרנס של ראשונים
ואשר מדור דורת רבים עמלו צו לפרש דבריו (ועיין בהג'
הגר"ש מקידאן ז"ל) ומלא כר נרחב לאסופי מילא וקמחא
צו"צ וכלל הנוגע בכל מפרשי השו"ע בהלכות אלו וצחוכם
יש כמה הערות וחידושי דינים שעתן צצירר ויהי' לתועלת
גדולה ללומדי שו"ע אהע"ז צהלי אישות אלו, ועל פי
ספרים וסופרים אשר ע"כ, **כל מן דין סמוכי לנא**
צשפה צרורה וצנעימה עילאה ונכונים וישרים דבריו
וראויין לאדפוס אידרא ולהפילו בישראל חכמי התורה
ולומדיה צאהבה.

וכי יעורכו ע"ד כ"ש להפין תורתן של ראשונים
ולצאר כל דברי רבינו צה"ג ולהוילא ממנו הלכתא צצירתא,
וצצכות זה נכח ללמוד וללמד לשמור ולקיים עד כי יבא
שילה ומלאה הארץ דעה כמים לים מכסים צצ"א.

כה יפלל פנחס ותעצר.

נאם פנחס בהגר"י ז"ל עפשטיין

ראב"ד הבר"ץ דבתי דפה עה"ק ירשת"ו

רק לאות שעינתי צקונטרסיו היקרים, איזה הערות
שכספקתי לרשום אותם והרצה שכבר שכחתי צעיוני לפני
ר"ה צקינ העצר, וכן נשמעו ממני צמשך הימים.

(המשך מהערת הרהג"צ אדמו"ר מזליבאוויטש שליט"א)

משנ"ה סק"ב. ורבינו לא גרם צר נתן, וכן לא גרם זה צשחיתות שם, ופי' צהעמק שאלה דעכ"ל דחיבות
צ"ג דצ"ס טה"ד הוא, כי רהצ"ג מלך אחרי ר' אשי שגולד צשמת רצא חצירו של ר' נחמן וכבר העיר צסה"ד (מע'
רצ הונא צ"ג) דמלינו דרהצ"ג הקשה לרצא (נדרים יב, א) ואולי זקן גדול הי' כו' ואולי שנים היו. אבל צרש"י נדרים
שם נדפס ר' הונא סתם צהשמת החיבות צר נתן ויל"ע צכ"ז צדקדוקי סופרים.

משנ"ה סק"ג. ע"י חופה וקידושין, ע"פ מרז"ל מילתא אלבישיכו יקירא, מעתיק הנני מש"כ צזה צמאמר
אדמו"ר הזקן (צעל התינא), צספרו תורה אור (נח, ד) וז"ל: מה שאומרים מקדש עמו ישראל על ידי חופה
וקדושין, וקצשו למה שינו הסדר להקדים חופה לקדושין, אלא כי החופה הוא צחינת מקיף והוא ענין צכפה עליהם
בר כגיגית שזה צחינת התגלות המקיף כנ"ל, ולכן הוצרך להקדים החופה לקדושין שכדי שיצאו לקצלת התורה
שהוא צחינת הקדושין הוא ע"י המשכת המקיף תחלה שעל ידי זה צאו לצחינת הצעול להקדים נעשה כו', ואז
יוכל להיות המשכה והגילוי צחינת התורה, עכ"ל.

(המשך הסכמת הגאון מוהר"פ עפשטיין שליט"א)
 אות ע"ו צמ"כ כ' שנתא ליה לישב צמ"ה שכי
 בהגהות מרדכי חבל דדבר תקנה דרבנן וכו' ע"ש, אינו
 מוצק, למ"ל להביא הישועה מהמרדכי, ה"א גמרא ערוכה
 היא סברה זו בגמ' דכחוצות דף נ"ו ע"א ופ"ד שאמר,
 כחוצה דרבנן וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל
 תורה וברי פירות דרבנן ולא עבדי לכו רבנן חיזוק וכו'
 עיין שם.

(א"כ:) לא זכיתי להבין קושית הגאון שליט"א,
 לאדבריה הרי המרדכי שם הביא הגמ' כ"ל, ואני לא הבאתי
 מדברי המרדכי רק הפסק שפסק שם, חבל ודאי ראיתי
 בעזכ"י דברי הגמרא, והם מצוירים שם בדברי המרדכי
 ע"ש, ודו"ק).

שם לקמן באותו עמוד, יש ע"ס דבריו, שכתב
 מחויב הצעל לקוצרה, ול"ל לפדוה.

שם. לענין הפלוגתא אי מזונות הצנים דאורייתא
 עיין ארעא דרבנן אות מ' סי' ת"כ (א"כ:) עיין מדור
 התשובות מהש' ע' ואילק).

בעמוד ע"ו כ"כ מה שמעתיק מהפנ"מ על הירושלמי
 מעשרות רפ"ג ראיתי שם צפנים וליחא התם כלשונא
 שבעתיק, וכנראה מעורבב פה הדברים צענין חלות הכור
 שאין שייך לדון ברייתא זו (א"כ:) עיין משנה הלכות
 ס"ק י"ג, והוא מירושלמי כחוצות, ובהעתיקה לפני הגאון
 שליט"א (ה' שם ע"ס).

מש"כ להשיב על הגהת החכמת שלמה צאכע"ז
 סי' ס"ע יפה מאוד וצ"כ כתבתי אני דבר מכבד וכמדומה
 שבאחד מספריו הגדולים ראיתי זה ועוד חכם אחד
 בספרו שהביא מכאן ראינו זה לענין חייב מזונות אשתו
 ויל"ע שם צ"פ משפטים בספר הכתב והקצלה וצרצור
 כהבז על התורה.

לענין חלוצות צ"מ ליום הראשון ואח"כ עשה דברים
 וכו' יעויין חדושי רע"א צמו"ק דף י"ד ע"ב וצ"ש
 שלו וכתום רעק"א.

בעמוד י' מעתיק את דברי התום רי"ד לכתובות
 דף י' ע"א דפליג על הצ"ג שאמר שמחוייבת לשלם
 לו הכוללות מסעודה גדולה, וס"ל להתום רי"ד דאינו
 נאמן להוליך ממנה הכוללות הסעודה רבתי והוא נאמן
 רק להחזיק עי"ש.

כן בערותי מה כבד על שו"ת הגאון רבי יצחק
 אלחנן בספרו עין יצחק סימן ס"ח סעיף כ"ז בחלק א'
 דפסק צמו"ד בפשיטות דבא דכחוצות שאמרין חזקה
 אין אדם עורה בסעודה ומפסודה. אף שצריכה לשלם
 לו הכוללות כ"ל — מ"מ בכל זאת העיקר הוא מה
 שהם על ערחתו וכו' ומציין גם להביא מאיר ס"ס ס"ח
 שכתב סברה זו, ויש לעיין שם צ"מ צפנים, ע"כ.

ואי"ה עוד חזון למועד.

**התורה הזו והביאו ברכה לתוך בתיכם, יתצרכו
 העושים וכמעשים, זכות גאון הראשונים יכ"י חופף עליכם
 תמיד.**

כעתירת הבא על החתום למען כבוד התורה ולומדיה
 בטוהרה, נאם

צבי פסח במוהר"ל פראנק

(*) עיין מדור התשובות ח"ב סי' ג' תשובה להגאון זצ"ל
 בדברי הראב"ד ז"ל.

(המשך הסכמת הגאון מוהר"פ פראנק שליט"א)
 הרא"ש שאומר דמשום דמותר בלי קידושין אין זו ברכת
 המלוה, שוב ראיתי דא"כ יקשה דברי הצ"ח בעור אהע"ז
 סי' ל"ד שביא שם חש' הרא"ש דהוא ס"ל כשיעור
 הראב"ד דברכת אירוסין לריק לברך קודם הקידושין כדין
 ברכת המלוה שמצרכין עובר לעשייתו, חבל יתכן לומר
 דהרא"ש כתב שוב אה"כ דס"ל דברכת אירוסין הוא ברכת
 המלוה, חבל בפסקיו חזר בו וס"ל דלאו ברכת המלוה
 מכה סברתו דעלם לאו מלוה היא.

ובעיקר הענין כד נעין נראה דמש"כ צתמים דעים
 אינה חלה בברכת המלוה, זה לא מכריח שיעורו דס"ל
 דברכת אירוסין היא ברכת המלוה, והרבה דקדוקים יש
 בלשונו לפי הנחה זו דמה בלשון אומרת, חבל ברכת אירוסין
 אינה חלה בברכת המלוה כקף הדמיון, בברכת המלוה,
 דמשמע ולא ברכת המלוה עצמה, ולמה לא נקט לשון
 קלרה, חבל ברכת אירוסין היא ברכת המלוה, וממילא דאין
 לברך אותה חלה בעשיית המלוה לבד, גם אריכות לשונו
 שהוא מביא רא"י מנוסח הברכה שאומר קדשנו צמלותיו
 ולונו על העריות ולמה מחזיר ולונו על העריות שא"ז שייך
 להכריע דברכת אירוסין הוי ברכת המלוה, ואפילו לשון
 אשר קדשנו צמלותיו כל שאינו מחזיר להדיא שם המלוה
 שהוא עושה עכשיו אין זה הכרע שהאירוסין מלוה היא,
 ה"א כל עיקר שאנו דנים כאן הוא אם ברכת אירוסין
 היא ברכה על מלוה אירוסין צפרע, ומה שמחזיר בכללות
 אשר קדשנו צמלותיו אין זאת אומרת שהוא מצדך על
 מלוה אירוסין צפרע. ומתוך כל זה ה"י נראה לומר דהראב"ד
 לא נחית כאן לענין זה אי אירוסין הוי מלוה ואי ברכת
 אירוסין היא ברכת המלוה או לא, ויתכן דתתחבר דע"ז
 בעלמו ג"כ ס"ל דברכת האירוסין לאו ברכת המלוה,
 היינו דאין הברכה מיוחדת על מלוה אירוסין, וכל עיקר
 דבריו מוסבים להבדיל צעור טעם דברכת נשואין מצרכין
 בסעודה וכל ז', חבל ברכת (אירוסין) היא רק בשעת
 אירוסין. לבד, ולזה אמר דברכת נשואין נזכר שמחת חתן
 וכלה ולכן שייך לברכה כל ז' זמן שהחתן והכלה מחוייבין,
 חבל בברכת אירוסין אין רמז לשמחת חתן וכלה חלה היא
 בברכת המלוה, ודיוק לשונו בברכת המלוה לשון רבים
 ולא אמר בברכת המלוה, משום דכונתו לומר דהברכה
 היא שבה על כל המלוה לא דוקא על אירוסין שעושה
 עכשיו חלה משבה על כל המלוה שנתן לנו וכן על אשר
 לונו על העריות ומכיון שאינו שבה על שמחת חתן וכלה
 לא תקנוה רבנן לברך כל ז' ולא צתוך הסעודה. וגמלא
 דיש להוכיח מדבריו לאידך גיסא שברכת אירוסין אינה
 ברכה על מעשה האירוסין ולא שייך כלל לומר שזה ברכת
 המלוה.

ומלבד זה יש לדון בכך תשובה (צתמים דעים סי'
 ל"ח) דאפשר דלאו מהראב"ד הוא, שהרי בל"ה בספר
 תמים דעים מוצאים הרבה תשובות גאוני קדמאי שאינם
 מהראב"ד ולכן בהרבה תשובות כתוב להדיא שם הראב"ד
 עליהם, חבל תשובה זו של סי' ל"ח דלא מרומז בה
 שהיא מהראב"ד יש מקום לומר שאינה מהראב"ד חלה
 מגאוני אחרים.

וכענין חזר למעין הפתיחה בשבתו של חיבורו
 זה ותקותי חזקה שיהיה למאור לכל באי
 שער ההלכות גדולות הולך ואור עד נכון
 היום, ואמינא לפעלא עבא ישר חילו לאורייתא ורבים
 יהנו מאורו וכענין פונה למוקרי תורה שיתנו את
 ידם לחזק ידי כרז המחבר הנ"ל לקוח את ספר

ב"ה

מן המיצר קראתי י' ענני במרחב י'.

משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים וזקנים לנביאים ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה, והיו בני יושבים איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו, בשמחת לב כביום חתונתו, וכשהשחיתו דרכם נתקיים בם וישליכם אל ארץ אחרת, נפלה העמרה ונפלה הכותרת, ואף בהיותם בארץ אויבהם כרת להם ברית עולם, שתי תורות (שכתב ובע"פ) לא ימישו מפיהם ומפי זרעם, ומשגבר האויב והתלאות והצרות רבו, היגון והשכחה שניהם נתרבו, דרשו רשומות לחפש אחר הדברים יצאו, תורה שבעל פה להעלותה על הכתב קרא מצאו, עת לעשות לד' הפרו תורתך מותרת, דברים שבע"פ לכתבם לאומה הנבחרת, וקם רבינו הקדוש וקבץ כתות וחבורות, לברר וללכך הקלות והחמורות, לאסף ולחבר בלשון צח וזהורית, המשניות וברייתות אשר בפיהם שגירות, והמשיכו אחריו האמוראים באמרותיהם אמרות מהורות, עד שקם רב אשי ואזן וחקר וחתם התלמוד עד סוף כל הדורות, ואחריו קמו רבני סבראי והגאונים, ובכל התורה המה חכמים ונבונים, הרימו ידם בכתב מהודרת, לבאר כל דבר הקשה בלמוד ולהעלותם בחוכרת, דבריהם הקדושים הבנויים ע"פ סברות ישרות, כל קוץ וקוץ הוכתר בכותרות, אמנם כבר אמרו אם כמלאכים הראשונים, כבני אדם האחרונים, ובמשך הזמן כשנתמעמו הלבבות, וכבר היו אנשים לאלפים ורבבות, אשר לא ירדו בכרם בכל העיון, ובכל הש"ס לא היו בקיאים, קם רבינו הגאון מובהר שבגאונים, אב לחכמים וראש לנבונים, וקבץ ואסף כל ההלכות בדרך קצרה, שנמצאו בתוספתא ספרא ספרי ברייתא מדרשי חז"ל במשנה ובגמרא, צח ומצוחצח מנופה ב"ג נפה, עמיקא ושמירא וברורה שפה, ואזן וחקר אחר כל תקלה, ותקן הכל ע"פ קבלה, והאיר את כל העולם בתורתו, ועל ישראל גאותו, כקטון כגדול ראשונים ואחרונים מכאור ישתו כל, ומינה לא תזיע ימין ושמאל, ומימי הגאונים הראשונים ימי הגבורה, דבריו היו כהלכה מפי הגבורה, ואפילו אות אחד לא נאמרו בו לבטלה, כי כל דבריו עד מפי משה רבינו באו בקבלה, (ועיין תוס' אלו מריפות מ"ד א ובכמה דוכתי, וכ"כ הרא"ש פ' תפלת השחר ועוד, וכ"כ מהרי"ק שרש ק"ג וק"ס, והמהרי"ט ז"ל בח"ב יו"ד סי' י"א כתב הפעם בזה מפני שקבל מהגאונים ומרבנן סבוראי ומרבנן דסוף הוראה ע"כ והש"ך יו"ד סי' כ"ה ס"ק ב' הוסיף דכמה פעמים מצינו שהתוס' וכל הפוסקים חששו לדברי בה"ג אפילו היכא דלא מסתבר מעמיה אפילו להקל מפני שכל דבריו דברי קבלה וכ"ש היכא דהוא מחמיר ומסתבר מעמיה ע"כ ע"ש).

אמנם כבר אמרו הכל תלוי כמזל ס"ת שבהיכל אפילו, מרישא ועד גמירא מכריאת העולם כולו, ועינינו ראו ראשונים רבים, אשר רבינו קדם להם תשעה קבים, חברו חבורים שנים מאות אחר ספר רבינו הקדוש, וכבר פירשו דבריהם בכמה פירושים מלא וגדוש, וזכו לכמה עמדות סביב למשכנותם, וגדלה תפארתם לבית אבותם, וכראשם הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור והעיטור ועוד רבים מהם, כל אחד ואחד למשפחותיהם, לא כן רבינו אשר הי' ממש הראשון במינו, לא עמד איש על ימינו, ולא נתפרשו עדיין דבריו כי אם זעיר שם זעיר שם, מקום אשר צדיקים ילכו בם, ומה שהביאו דבריו הקדושים בספרי הראשונים, ופירשו אותם החכמים ונבונים, ומהו נתמעמו הלבבות, וירדו אלפים אחרונים, ואין יוצא ואין בא, להבין תורת רבינו הגאון ארוכה מארץ מדה, ועל ידי זה נשתבשו הגירסאות בעונותינו הרבים, ונכנסו בכרם ד' קוצים ועקרבים, ואמר לי לבי אני הקטן והשפל, חזק לעבודתך הקדושה ועליך הגורל נפל, ועת לכל חפץ החכם כבר אמר, ואלפי שנה יהי' הדבר שמור, ומצינו מקום הניחו להתגדר בו אמרו, ומה שהזניחו הראשונים האחרונים גמרו, ואף כי צעיר ודל אני, וידעתי ערכי וערך מקומי, נסיתי שכמי אולי אדבר כפי מעט ידיעתי, וכפי קוצר השגתי, ואם אני הקטן בדורי, מכל אשר יוציא פרי, הדעת השכל והמזימה, אשר נשאה גבוה ורמה, תמכתי יתדותי בזכות רבינו ראש הגאונים, זכותו יעמוד עלי משמי מעונים, וזכות אבותי הקדושים לי יעמוד, ורגלי לעולם בל תמוט, לחקוק בעם סופר, הגיון אמרי שפר, ובאם אשגה לא אחר, הנה אבות העולם לא עמדו על דבריהם, ואני נבער מדעת איך אעמוד בפניהם, ואם תמתי לריק ימי הבלי, זה חלקי מכל עמלי, מצורף כי איננו כוונתי להשכיל מי שמעלתו גדולה, בלתי לקצרי יד בדעת כמוני פחותי המעלה, וארגתי לי כל החושים, לעשות לו שני פירושים, פירושי הקצר **„קמח סולת** ביאורי הלכות קראתי לו, וכונתי רק לפרש דבריו הקדושים למען ירוץ הקורא בו, ובעזרת השי"ת הוא כקמח סלת, מנוקה מכל פסולת, וגם קמ"ח ר"ת מ"נשה ק"טן ח"וק, ופירושי הארוך המכונה בשם **„משנה הלכות**", לשמח בו פני שובע שמחות, כמו שאמרו קודשא בריך הוא חדי בפלפולא, ונלך בו בדרך המלך ובמסילה, שיהיה לכבוד שמו לשם ולתפארת ולתהלה, ועמלתי עליהם כיושבת על המשבר, להסיר התבן ולהוציא חבר, ורשמתי אלה הדברים, כמשפט מחברי ספרים, שמם יזכרו על ספרם, אם שפל אם רם, ולכן קראתי שמו בשם משנה הלכות, עליהם שמי ליחם, כאותיות דין, כן אותיות דין, עוד יש לי דברים כגו, וכלם ישנם בו, משנה הלכות ראשי תבות מ"ה, בידיעתנו ונחנו מה, גם שמי ראשי תבות

והנה שנה העברה יד ד' היתה עלי ונפשי אותה לעלות לארצנו הקדושה ארץ אשר לא זכה בה בר כחיה, ומסבב כל הסבות זכני לעלות לארצנו הקדושה ולנשק אבניה ולהשתטח על קברי הצדיקים בתפלת כלב בן יפונה, ובדברי עם גאוני וקדושי דארעא דישראל ואורא דארץ ישראל מחכים (ואי"ה אם יהי' לא-ל ידי אספר ביחוד מכל אשר ראיתי שם דברים נפלאים בס"ד, ועיין של"ה הק' שער האותיות ענין קדושת המקום ושול"ת חת"ס יו"ד סי' רל"ג), וכעזר תולה ארץ על בלימה, נתתי לחידושי על רבינו בח"ג אלו דין קדימה, ובהסכם הגאונים הקדושים דשם ודפה, הן בכתב הן בעל פה, ואתחנן עוד הפעם להשי"ת דל מעפר קימה, שיתקבלו דברי בלי כושה וכלימה, ואזכה לפרש ולהדפיס מרישא ועד גמירא, ואז אשיר חדשה שירה.

ומעתה אפרוש כפי למרום בתפלה ואומר ד' אלקים אתה עשית את עבדך חסד גדול והוצאתני מאור כ'סדום והבאת אותי עד הלום מבין שיני אריות לשים לי שארית בארץ ולשרת בקדש בקהלה המפוארה ולהרביץ תורה בס"ד לתלמידים בישיבתנו הקדושה מאת ד' היתה זאת היא נפלאות בעינינו ותקמן עוד זאת בעיניך ד' וזכיתני כהיום לראות מעשי ידי חקוקים בעם ברזל ועופרת ואני צעיר לימים ואלו פי מלא שירה כים ולשוני רנה כהמון גליו אין אני מספיק להודות לך על כל החסד ולא בצדקתי וכתם לבכי כ"א מתנת חנם וזכות אבותי ורבותי הקדושים שעמדה לי עד הנה וגם כל הצרות והיסורים יסורי איוב שסבלתי מעודי בשביל תורתך הק' ובפרט בהמחנות אשר כמה פעמים נלקיתי מכות רצח עכור תורתך הקדושה, כגון הנחת תפילין, ולא רציתי לגלח בתער, ופעם אחת עשה אותי הקאפ"א פארארכייסער על ילדי בני' ובכואו לעת הצהרים וראה שהמלאכה עדיין לא נעשת כמו שצוה מיד התחיל להכות אותי ונתקיים כי ויכו שומרי בני ישראל, ומיד העבירוני מהמשרה ונתנו לאחר ועוד, לכ יודע מרת נפשו.

ומן המיצר קראתי י' ענני כמרחב י'! פי' כשהקריאה באה מתוך צער ודוחק. ובדרך כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר, ומי שאמר לעולמו די יאמר לצרותיו די, ואבקש ואתחנן ואתפלל לפני אדון כל שיוכני לישב על מי מנוחות ולברך על המוגמר ולהוציא לאור פירושי על כל ספר בח"ג ולהגות בתורתנו הקדושה, כי הם חיינו, ויראנו נפלאות בתורתו משפטים וחוקים, לדלות מים חיים מבורות עמוקים, ויהי חלקי בין הצדיקים, אשר בתורת ד' המה מעמיקים, כביאת בר נפלי ב"ב ולו יקתה עמים, חכצלת השרון שושנת העמקים, וד' יהי' לאור עולם ועמך כולם צדיקים. זעירא דמן חבריא,

מ"ה (מנשה הקמן), ד' שאני רק כלומד הלכות, מלשון ושתנתם שיחיו מחודדים כפיך לרוחות, וכך צוה לנו תכורא, כאשר למדנו רבינו משה במשנה התורה, ה' כמו שאמרו שאין לפסוק ממשנה בלי גמרא, כן לא לסמוך עלי חלילה לחלכה ולסברא, והם שניהם יחנו סביב, וחביבים הם עלי כי הם בכורי אביב. והתחלתי מהלכות כתובות מכמה מעמים וסבות, א' כי ראיתי גאונים כרום המעלות, אשר בקיאים בפתרון כל השאלות, וכשבאים לאבן העזר, הם צריכים אחיעזר, ב' כי בעונ"ה רוב השאלות במדינה זאת הם מדיני אישות, הצריכין עיון רב כהולכי נמושות, וצריך להיות בקי בהלכה על תלה, שלא לבא חלילה להשיג גבולה, אשר גבלו הראשונים נו, כדת משה וישראל מאת אשר בחר בנו, ולא יבואו חלילה לחילול השם, כששואלין אותן ואין בהם, ג' כשעלה על דעתי ראשונה לעשות פירושי, למדתי מס' כתובות עם תוס' ומפרשיו, פעם ששי.

והקורא בחבורי זה אותו אבקשה, ידיני לכף זכות ממנו אדרשה, ומלמד חוב ממני הרף, וכמ"ד חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב, (וראה מה שכתב הגאון מוהר"י אייבשיץ ביערות דבש ח"א ז"א תקל"ה בענין אחשוורוש וושת' וסיים ומזה נלמד כמה יש לאדם לחפש בזכות טרם שידין אותו ובעונ"ה כעת נהפך שאם יש חלק א' מאלף לחוב יחפשוהו מממונים לדון אותו לחוב ואין דן דינו למזור ולא כן עשו גויים קדמונים ע"כ ע"ש דברים כגחלי אש). וכ"ש בימינו אלה מה נאמר, דברים כאלו הם בכל תאמר, כי כל אחד רצונו להתכבד בקלון חבירו, ולסתום כעפר פי בארו, אל נא אחי תרעו, כי ידם דמים מלאו, ואם ימצא בי דבר מקובל ומתוקן, לעונה"ב יהי' לי ולנשמתו לתקון, ואם דבר משגה או בלתי מונה ימצא, המה נקיים ובידי השמצה, ואלקי אבי יהי' בעזרתי, שלא ימצא דופי בתורתי, דברי הכותב בכבד הלשון, המבקש רחמים למי ששם לאדם פה ולשון, ויתן לי לשון לימודים, ויתקבלו דברי בין התלמידים, גאונים וחסידים, ויתנני לחן ולחסד בעיני בני"א ומלאכים, עד שיבא גואלנו במהרה ויקבץ נדחים. והנה דרך של מחברים כתוב לאמר מה ראו להביא ספרו לבית הדפוס, וכש"כ שיש לי סבה מיוחדת אכתוב כאן. הנה זה יותר משתי שנים אשר התחלתי לסדר להביא לביה"ד חידושי תורה אשר זיכני תכורא ב"ה אשר החלפתי במכתבים בשול"ת מרוב גאוני ומננו הן מארצות הברית וקאנאדא הן מארצנו הקדושה ומשאר ארצות אשר התחלתי בעונה"י לכתוב כד הוינא פליא בר כ"ב שנין ויש לי לערך ר' תשובות כמעט הכל מסודר לכה"ד בס"ד, וכמה מחברי וגם מרבתי אשר יעצו אותי להוציאם ויפוצו מעינותיך חוצה, וכבר הי' נגמר בדעתי לעשות כן.

חסדי ד'

כי אמרתי עולם חסד יבנה.

דברי מגיד המשנה הקטן והצעיר בן לאאמו"ר הקדוש אלעזר זאב הי"ד חסדי ד' אשירה ואספרה, גבורת הכורא מיום עברה ותבערה, ותחת השאלה איה גבורותיו, תשובת אנשי כנסת הגדולה הן הן נפלאותיו. הנה נא תואלתי לדבר, ואנכי עפר ואפר, כבר הייתי מוכן להעשות, כחשמלי בוכענוואלד ואוישוויטץ, עת הגזירה מהימלר שר"י, עם כל יוצר משרתיו, בהלקחי עם אאמו"ר הקדוש הי"ד, ארץ אל תשתקי למו, ואמי מורתי רחל לאה הצדיקת מנשים, עם שתי אחיותי הרכות והענוגות נשואות לאנשים, כולם נשרפו על קידוש השם המה וילדיהן, ואחריהן הרגו גם לבעליהן, בחדש השלישי תש"ד גבר חרון בתוקף עוז ובמשנה שכרון, הרגיו ארץ ממקומה ונתפלצו עמודיה, ונהפך כחומר חותם לאבדן חכמיה, ובחמישי בו נוסף לדאבון ומארה, החודש אשר נהפך ליגון וצרה, ביום מתן דת חג השבועות, בו נשרפו הגליונות וחזרה עם היריעות, עלתה לה למרום למקום מדורה, עם תיקה ונרתיקה והדורשה והחוקרה, אקרא תמה על מאורי היום, אשר יורח על כל כחום היום, וחשך אורה בעד העם, אשר בזכותם נבראו שמים וארץ וכל אשר בהם, ובמצולה של גהינם כלי אב ואם, נשארתי לכדי שכול וגלמוד מהם, ועיני רואות הס"ת השנשרפו בידי הרשעים כורוע, ואין עלי בגד לקרוע, כי הכל לקחו מאתי, ערום נשארתי כמכבטן יצאתי, ואני את לבי קרעתי לגזרים, והודאה להשי"ת נתתי בדברים, כמו שאמרו לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה חייב, כמו על נשיקת האוהב כן על מכת חרב וסיף, ושבתתי את המתים אשר מתו כבר, ועל קידוש השם גופם נבער, מהחיים אשר חיים עודנה, מהמראה אשר עינינו תחזינה, אשריהם משכילים כרקיע זוהרים, במנוחת שלום ינוחו ישרים, ועליהם אמרו אשר במחיצתם אי אפשר לעמוד, זכותם עלי לעולם תעמוד, ואוי ואבוי שוד ושבר לנותרים, לדיבת נפש וחבלים וצירים, לערב אומר מי יתן צפרים, מחזיון עינים אשר המה שרים, מעונה ביסורים וענויים קשים אשר לא נשמעו תחת השמים, הלואי מי יתן מות תחת החיים, ומיום הוסדה הארץ, לא נעשה כמהו בשמים ובארץ, ולולי האמונה וההכמחה, נאבדתי כעמק הככא, אז נדרתי נדר גדול, אם יעזורני ד' הנורא והגדול, ויוציאני מתחת ידי הרשעים האורורים, ויצילני מכור שאון ומשיני הכפירים, ויתן לי בריאות וחיים, ממעונו הגדול מן השמים, אקדיש לו לילות וימים, ואהי' מן המקיצי נרדמים, לסבול ולעמול בעול התורה, המסורה לנו מסיני על פי המסורה, אשר צנוריה יורדים מן השמים עד נקבי תהום, ואהי'

בה שעשוע כל היום, וממי שאמר ויהי העולם אבקש דעת, אף כי אין בידי מעש, מתנת חנם ממנו אבקש, ינחני במעגלי צדק ולא להתעקש, להגדיל תורה ולהאירה, בלימודה ובמידורה, ואחר גודל יסורים וצער, אשר בקולמוס אי אפשר לבאר, ואפילו אם ירכה כחול ימים, ודיו יעשה מכל אנשים, לא יצויר אפילו כפיפה מן הים, הנגישות הרשעים והשפיכת דם, מרוב אחינו בני ישראל, אשר נשפך דמם על קדושת גאל ישראל.

אני הגבר עיני ראו, אלפים מישראל ע"י הרשעים גאו, ועל אש המוקד (קרעמאטאריאום) אותם שרפו, ובגאותם את עצמם חרפו, ואחד מעיר ולא שנים ממשפחה הנשארים, בראות גופים הקדושים מוטלים כאשפה חמרים, ואשא קינה עליהם, לבי לבי על חלליהם, מיתן ראשי מים ועייניי מקור דמעה, ואזעק מרה על הקדושים שמתו במהומה, ואבכה כל ימי חיי מאין הפוגות, על חללי עמי מוטלים ערומים הרכות וענוגות, היש מכאוב למכאובי על אבדן הקדושים על ידי אויבי, נבלתם כמחזה לחיות ארץ ולבהמות, יונק עם איש שיבה עלמים ועלמות, ובכה אבכה רב והרב, על רוב קהלות ישראל שנשרפו ועל עם ה' שנפלו בחרב, אראלים צאו וצעקו מרה, ספוד חמורות על עדת שח פזורה, וברחפי ככל רגע בין מות לחיים, וישקף ד' מן השמים, קול דממה דקה ישמע, מאנחת הגוף והנשמה, כל כך שכרו אותה והכניעות זדים, עד ששאלו הלנו אתה או לשדים, ועוד בו נשמתו בקרבנו, הלא זה ד' קוינו לו, להוציאנו מבית מוקד החשמלים, מתמחון השאון ומחמון גלים, וכשבאה השמועה הטובה, פקוד יפקדנו יהי' הי' והוה, היינו כחרס הנשבר וכציץ נובל, דמנו כאדם אשר חי מאה יובל, בידי לא אוכל קום נתנני, וצורת אדם ממני נשתנו, ובראותי השמים החדשים, אשר עד הנה היו נכבשים, ואזכיר אכן אך שני דברים, שהם כדאי להיות נאמרים, כאשר רק זכיתי להעמיד כף רגלי על הארץ, היו שם עמי אנשים כופרים בכורא שמים וארץ, ופתו אלפים מילדי ישראל, לשוב תחת ממשלת המינים הקאמ' ולכפור בגאל ישראל, ובעזר צורי אשר הי' עמי שם, לחמתי נגדם ותפר עצתם, ועלי קשתם חרגו, וכמעט אשר אותי הרגו, וכל זה שוה לי, כי בעזה"י כמה מאות ילדים מידיהם נצלו, ורובם מהם משם יצאו, ומנוחתם בארצנו הקדושה ולהבדיל בארה"ב מצאו.

וכשיצאתי שוב עלי חופש, וחפשתי לי מקום נופש, וסכותי אני לתור דרוש, את מסבות הזמן מסוף עד ראש, וראיתי דור הולך ודור בא, ויסודם על ארץ רבה, ויד החמס גברה בהם, וכמעט אין לעמוד נגדם, כי דור תהפוכות המה, עד שאין מותר אדם מן הכהמה, וכל היצורים אשר נבראו עמל ואון בקרבם, ועל הצדק ישליכו חרבם, איש חרבו על ימינו, וקשתו על לשונו,

וההסתפקות, הנהג נפשך כדי ספקך, לחם חקה ושם בתורה חלקך, ומה לך אחר המותרות, לאצר מעות באוצרות, שמח בחלק גורלך, המעט אם רב וחכמתך היא משגבך, וכשמעי את הקול וארכובתי נקשן דא לדא, ואני אנה אני בא, מרעש הקול אשר יצא, כי מי אנכי לכתוב תורתנו המשובצת, ויאמר אלי אל תירא ולבבך אל ירך, רק חזק ואמץ לערוך את המעריך, כי למען הראותך הובאת הנת, לדעת חכמה ומוסר להבין אמרי בינה, ואקום כאשר ציונו, ואשלח יד ימיני, ואחזתני רעדה, ואבקש למי אשר מאור כשדים אותי פדה, וחוציאני מסבלות עבודת הפרך, כי לו תכרע כל ברך, את הדרך אשר אלך בה אותי ללמד, למען ארוץ בו ולא אמוס, ובתורתו עיני להאיר, כי לימים אנכי צעיר, ואך לידי כח באתי, ובינה לא מצאתי, "לכ" מהור תן לי להבין, ולכשתגיע לל"ג את הסוד הזה תבין, ימים מעט ורעים ראיתי ולא אמעול חלילה בחובתי, וביותר כי חלק גדול מימי נעורי בידי הרשעים הארורים בלתי, ויסורי מות שם סבלתי, וללמוד תורה לא הי' בידי, ואף לא לעמוד על מעמדי, ובימי אכלו של משה נשתכחו הלכות, מפני שלא הי' ב"י בשובע שמחות, ק"ו למי שכל ימיו כעס ומכאובים, בכל רגע ניתן תחת חרב האויבים, ומה שלמדתי כד הוינא מליא, בהשרף העינבל נלקח האלי, עד שאלקי אבי הי' עמדי ושמר אותי ואת כל צעדי, ומן שערי מות אוישוויץ ובר כענוואלד הוציאני, ועד הלום הביאני, וראיתי את המעשה אשר נעשה תחת השמש, ונזכרתי בנדרי אשר נדרתי לאלקי אמש, אמנם גם כאן נסיונות נתנסיתי פעמים עשר, באמרם לי במדינת אמעריקא אבדה התורה הכתר, נא הוי איש שר ונכבד, חגור אפוד בד, ופניו צהובים, ואל תפנה אל הרהבים, (ופניך יהיו כפני הכלבים), ופרצת על מלא כל הארץ, ממקור התאווה עד רמון פרץ, ואין אומר ואין דברים, כאלו וכאלו נשמעו המאמרים, וכמעט נשמה לא נותרה בי, וכל רוח אין בקרבי, וכי זוהי מפרתי, ולאלו הלואי מבטן לא יצאתי, ולא הסיתי אוון לאלה הדברים, שמתי יד לפה נגד השקרים, כל אלה עברו עלי, זכרה לי אלקי לטובה בזכות אבותי הקדושים הלואי, ונסיתי שכמי לסכול עול תורה, בלי התרשלות ובלי שום מורא, ולישועתך ד' קויתי, שלא אכשל בדברים אשר לא צויתי.

דורשין בכבוד אכסניא תחלה, ושוב לכל בני הקהלה, ישיבה שארית הפליטה ראשונה היתה, אשר אז נפשי חיתה, בנשיאות כ"ק אדמו"ר מרן הגה"ק שר התורה, אשר הכנים בחשכה נהורא, בחכמתו וגאונותו הגדיל תושיה, והחזיר אלפים מישראל לתחיה, חיים רוחניים כמעט אין גם אחד משארית הפליטה, אשר לא נתחמם כאורו או לקח ממנו עצה, כקש"ת מוה"ר יקותיאל יהודה האלבערשטאם,

ואחר עיניהם לבם המו, הרה עמל וילד שקר הביטו, וימליכו עליהם את מראה עיניהם, בזנותם אחריהם ואכלו וישבעו ממשמניהם, והקנאה והתאווה לעשות מקנה וקנין, ולהגדיל הרכוש רבה במנין, כי לא נקראים אלופים, מלבד שרי האלפים, הם היושבים ראשונה עם ראשי אלפי המדינה, ואשר נתן כתר מלכות בראשו, לרוב חונו ורכושו, ואחיהם אשר צרורות כספיהם איננו במספר מרובה, יהי' זה לאיזה שהיא סכה, כבר לא עלו במעלותם, בושם להביט בתמונותם, והעשירים הרמים אפילו אנשים רקים ופוחזים, בכנף בגדיהם כלם אווזים, שמלה לך קצין תהיה לנו, ובזכותך חיים ולך נשמע כלנו, וממשפחת פרץ, עלה הפורץ, ויתקעו את אהליהם מול הגלגל, אשר במעגל, ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו, בכספם אשר אצרו, ויסעו מגבורות התאווה ויחנו בחצרות, בין מגדול ובין הים מקום כל בעלי עבירות, ותשובתם הרמתה, נלך בדרך אפרתה, למקום שאין מכירים, ואשב בין הגבירים, ואעשה כמעשיהם, ואתחבר בצלעותיהם, ולא אבקש חשבונות רבים, בדאגות ומכאובים, ומה בצע כי נאכה, עשות ספרים הרבה, לדעת הלכה ברורה, הנתונה מפי הגבורה, לישוב כל חמורה, מדקדוק קל ומסתירה, כל זאת ראתה עיני, ותפעם רוחי ונבהלו רעיוני, ואחשבה לדעת זאת עמל הוא בעיני, כי לא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר, ומה יתרון לעני נגד פתח הגביר, וכמעט אשר רגלי נמיו, ובתר שטף מים ההמון באו, ובכסף וזהב יחיל דרכי, ובין נגידים מושבי יהי' ערכי, ויכבדוני לפי השכר, והייתי זריו ונשכר, ויהי האדם לנפש חי, ואכנים מוכות ומרגליות יתרכו כל בעי, ומכעות זהב משובצים במלואותם, ובלעדם לא ירחבו לעשות שום חותם, עודני מחריש ודומם, משתאה ומשתומם, לדעת סוד נאמן, על מזימות הזמן.

ותלבש בי תחרות וקנאה, כלהבת אש בוערה, קנאת תורתנו הקדושה, הנתונה לנו ממש מורשה, קורא באזני וקולה הולך וחזק מאד, מהרה חושה אל תעמוד, אספרנא הכא לך מגלת ספר, וכתוב אמרי שפר, תורת ד' תמימה, מבלי סוג ופגימה, ולא תלך אחר התאווה, ומנע רגלך מנתיבות הגאווה, הרחק מעליהם דרכך, ואל יזכר בנתיבותם שמך, מות יומתו שניהם דמיהם בם, יהי אחרייתם ככוש וחם, והם אכות המומאה שנים, היושבים בפתח עינים, ובניהם אשר יקומו מאחריהם, לא טובים הם מאכותיהם, כל מעשיהם ופעולותם, לתולדותם ולמשפחותם, כי יפול איש בחבלם, מוציאים אותו מן העולם, ואדם כמה יתנאה, הלא ישיב אל לבו ויראה, ויפקח עין, בידיעת באת מאין, ואין אדם מת וכידו חצי תאוותו, ולא יתאוה עוד בשעת מיתתו, לכן עמוק בתורה בה להתחזקות, ותמור התאווה

לתורה ולגדולה במקום אחד, שיהיו לשם ולתפארת כל אחד ואחד, וגבורות ד' מי ימלל, ובכל יום ויום אני עליהם מתפלל, שיחוס ד' על כל אחד בשבילו, ולא יהא חלילה תלמיד תלמיד המקדיח תבשילו, ולא יהא חלילה תלמיד הגולה, ורבו צריך כפרה ועולה, ויחון לי דברים ישרים, שלא ישתו חתלמידים מים המרים, ויהא מקורם ברוך, וכל אחד מהם יהי בדורו ארוך. ומבשרך לא תתעלם, ברכה מביתי ומשפחתי לא אעלים, יהי שמם מבורך לעולם, מן העולם ועד העולם.

ואחרון אחרון חביב, בני היניק וחכים אליעזר זאב בכור לאביו, בלבי אתה חקוק וצמוד ומאד חביב, וכל מה שאביך עליך חושב, יתן לך קדוש תהלות יושב, ברכות אביך גברו על ברכות הורי, כי אתן לך גם ברכת רבתי ומורי, הוי גביר לאחייך, ומטל השמים ונשמי הארץ יהא מושבך, אוררך ארור וברוך יהי מברכך, בכל אשר תפנה תצליח כל ימי חיך, ויוכיני הבורא ב"ה וב"ש לגדלך לתורה ולחופה ולגדולה במקום אחד, וירום מזלך מכל נין ונכד, וזכות אבותינו וזקניך מראפשיך ובארדימשוב ובעלז ועוד, הגאונים הקדושים והצדיקים, ישמרו אותך מכל המזיקים, ותזכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות, ויגדלך וירוממוך בכל הנעשות, ונזכה ליתב בעילא דרתא, בדרוש ובשיר דא שירתא, ובראית בית המקדש במהרה תבנה, כי אמרתי עולם חסד יבנה.

אב"ד דק"ק קלויזענבורג שליט"א, וכישיבתו קבלתי מקום קליטה, שם קבלו אותי תחלה, בכבוד ולתפארת ולתהלה, יהי ד' אליהם, וכל העוסקים שם עם כל משפחותיהם, וזכות הרבים יגן עליהם, הם ובניהם ונשיהם, אלפים משארית ישראל אשר הצילו, אחר החורבן שלידי גויים לא יפלו, ושם שמתי לילות כימים, ושמתי חלקי בין שומרי כרמים, וד' הטוב הי' בעזרתי, והצליח אותי במשנתי, ושם נסמכתי בסמיכת חכמים, מאת כ"ק רבינו שר התורה, והרה"ג המובהק מוהר"א ווילנער שליט"א ראש הרמ"ם, ועוד אתן לאל תהלה, שהזמין לי ב"ה תיכף קהלה, עם אנשים ובעלי בתים חשובים, יראי ד' ות"ח עד לאחד הם עלי כולם אהובים, בהכ"נ חברה ליאדי נוסח האר"י, והיו לי לעזרת צבי, ושמחתי כי יקרא שמי על שם מקום האדמו"ר הזקן מליאדי, וקבלו אותי בשתי ידיים, תהי משכורתם כפולה מן השמים, תהי ברכת ד' עליהם חופף כל היום, יעמם להם ישע ופדיון, וגם כל ידידי אוהבי ומכירי רבנים גאונים ובעלי בתים חשובים לרבות, כי אהבתי אליהם לא תוכל לכבות, וכמעט אשר עברתי, מהישיבה שארית הפליטה אשר למעלה זכרתי, יש לי להם ברכה משולשת, ולכל העוסקים שם המשפחה המיוחסת, ובראשם כ"ק אדמו"ר גאון יעקב פאר עוזנו, אשרנו מה טוב חלקנו, אשר בחר בי זה כשלוש שנים, לראש ישיבתנו הקדושה בהנהלה רוחנית לגדל חבנים,

**

משינ"ה
ב משינ"ה
ב משינ"ה
ה משינ"ה
ב משינ"ה
ב משינ"ה
ה משינ"ה
ב משינ"ה
והיה שכרי
ומשחרותי עמלתי
ולעסוק לשמה
להביני פתרי
כמלך ולא
באור צפון
כזאב יטרפו
וכארי יתגבר

יכתרוך יושב תהלות,
לא בלתי מעולם,
תזכני לכתר התורה,
לבן רחל לאה,
ותשלום על הגוף,
בשמורין עיניו גל,
בתורת אבן העזר,
לבני אליעזר זאב

ב עשי משנה הלכות,
ג עזרי בתענוגות העולם,
ש רנא טובא ונחורא,
ה שכל טוב והדעה,
ה נשמה תהיה לאלוף,
קטן עני ודל,
חזק לבן אליעזר,
חזק מכל כאב



בר א ישראל דבעי למינסב אינתתא מיבעי ליה לקדושה ברישא וברוכי ברכת אירוסין ומימסר לה כתובה. דא"ר נחמן ב אמר לי הונא תנא מנין לברכת חתנים בעשרה. שנאמר ויקח בעז עשרה אנשים מזקני העיר. ר' אבהו אמר מהכא. במקלות ברכו אלקים ה' ממקור ישראל. בשעה שאתה מברך על מקור משום פריה ורביה עשו קהלא ומן קמי הלולא ומן בתר הלולא מברך שהשמחה במעונו. ת"ר מברכין ברכת חתנים בבית חתנים ר' יהודה אומר אף בבית האירוסין אמר אביי ביהודה שנו מפני שמתייחד עמה.

במקלות צרכו חלקים ד' ממקור ישראל. על צרכות מקור לריך קבל וכיינו עשרה כמו הקבל את העד (במדבר כ') ואין הקבל צפחות מעד, ועד עשרה, כדילפינן (צרכות כ"א ע"ג) מעד מרגלים עד מחי לעד כרע ילאו יחושע וכל: בבית חתנים. כשנכנס לחופה נישואין: אף צרכות אירוסין. כשמתקדש

משנה הלכות

עד דמקדש לא קניא לה ולא שגא מעצילא ע"כ כ"ג. ובספרי כ"ג שלפני לא מלאחי גירסא זו, אלא כמו שכוה צפנים. וכתב עוד שם, מיכו כיכא דמקדש את האשכ כספא ובשטר, לריך לברך אשקצ"ו על קידושי אשכ, ולא כשמתקדש צביא משום דעיריד צעיריד דמלוא, דכרי אמר צירושלמי (פ' ה' ה"א) כל המלות טעונות צרכה צענה עשייתן חוץ מחקיעה ועצילא, וי"א קידושין צעילא, משמע אכל שאר קידושין, כסף או שטר, לריכין צרכה צענה עשייתן לרצ כונא, ולרצי יוחנן, עובר לעשייתן וקיימא לן כר' יוחנן דפליג ארצ כונא כחם צירושלמי, דרז ור' יוחנן כלכ כר"י, פ"ק דביבא דף ז', וכ"ש גבי רצ כונא חלמדיק, וכ"ג פ"ק דפסחים דף י"ג ע"א וע"ג (ועיין בתשובות צפון כספר מה שכשצתי בדברי צירושלמי פלפול צס"ד להגאון רי"ז מיינצרג, צירושלים).

וראיתי כהעמק שאלה פ' חיי שכתב אדברי ריא"ז והעיקור ורא"ג ח"ל, קשה לידוכו דא"כ, כי קאמר צפסחים ד"ז, כי רצ אמרו חוץ מעצילא ליחשב נמי חוץ מצרכה אירוסין, וכן ראיתי מקשים באחרונים ז"ל לרצונו הראשון ז"ל צכשגות פ"ג מה"א, שכתב בטעם דקודם מקדש ואחר כך מצרך הוא, משום דחיישינן דלמא כדרכה צכ וכו' צרכה לצטלה, והקשו עליו דא"כ אמאי לא אמרו כי רצ נמי חוץ מצרכה אירוסין וע"ש מה שחילצו ז"ל, ולפי מה שכתבתי צסמוך (צס"ק ו') צס"ד מה דאין לריך עובר לעשייתן צצרכה אירוסין הוא, כיון דאין מזכיר צכ עשיית המלוא, וא"כ לפי זה שפיר יש לישב דעת רצונו ובשאלות ז"ל, דכיון דלא מזכיר צצרכה זו עשיית המלוא, צכ"ג לא מיירי צגמ'. וכ"ז לדעת רצונו וברר"א בשאלות, אכל לדעת הראשון ז"ל, צבאחי לקמן צצכ"י דס"ל דצרכה אירוסין כוי כשאר צצרכה המלות, ואם כן כוי כמו שאר כל המלות, קשה דכיה לו לשמיענו כי רצ, וי"ל. ועיין לקמן צס"ק ו' מה שכתבתי צסס הרמז"ס, ועיין צכסכמה להגאון ר' צבי פסח פראנק שליט"א, ומה שכשצתי לו צצכ"י, צדברי הראשון כללו ודו"ק.

ב וצ"ש אמר לי כונא וכו', כתובות דף ז' ע"א, וצגמ' גרס אמר לי כונא צר נתן, ורצונו לא גרס

א דברי רצונו ז"ל מתחילים, צר ישראל דבעי למינסב אינתתא מיבעי ליה לקדושה ברישא וברוכי ברכת אירוסין וכו', ומתחיל מלד האיש, וצגמ' כתובות דף צ' צחולא נשאת, וכן צקידושין דף צ', האשכ נקית, וכתחילו מלד האשכ, ונראה דעת רצונו צכ דלכן שגא מלשון צגמ' וכתחיל מלד האיש, כיון דאיש מחויב צדבר, וכדקיי"ל האיש מלוא על פ"ו ולא האשכ, עיין יצמות ס"ב ע"ג, ורמז"ס פט"ו מה"א, וש"ע אכ"ע ס"י א', ולכן מתחיל צר ישראל, והנראה דדעת רצונו ז"ל דקודם מקדש וכדר מצרך ברכת אירוסין, וכמו שכתב מיבעי לקדושה וכו', וכן כיה דעת ר"ת פסחים דף ז' ד"ה צלעצר, וכן נראה דעת הראשון ז"ל צפירושו. אמנם כרי"ף ז"ל צתשובה, צביאו הראשון ז"ל צתשובותיו כלל ל"ו וכן כסכים שם, ולריך לברך קודם קידושין, ועיין ש"ע אכ"ע ס"י ל"ד, ומ"ש בצ"ח וצ"ש שם, ועיין ק"ג.

ובעל העיקור צשער צצרכה חתנים כתב, שגם דעת רצ אחאי גאון צשאלות פ' חיי ס"י ע"ז כרצונו, ונתן טעם לדבר, דמכדי אכחי לא קניא לה וכו' מצרכין ואסר לנו את הארוסות, אלא לקדש צרישא וכדר מצרך צצעה צצרכה, מידי דכיה אעצילא טעמא מאי טביל וכדר מצרך משום דצצרכה לא חזי, ככי נמי עד דמקדש לא קני לה ולא שגא מעצילא ע"כ.

ורבינו ירוחם נתיב כ"צ ח"צ כתב: צצרכה אירוסין מצרכין אותה קודם נתינת הקידושין כדאמרין כל המלות כולן מצרכין עליהן עובר לעשייתן, וכן כתב כרי"ף צתשובה ורמז"ס וכתוספות וכו'. ועוד שאין מצרכין לקדש האשכ כמו שעושים צשאר מלות על עשיית המלוא, הלכך לא דמי לשאר צצרכה שאנו מצרכין על המלות, ע"כ.

ובא"ז הגדול ס' כ"ה, צביא דברי רצונו צשינוי לשון קל"ח ח"ל, כ"ג מאן דבעי למינסב אינתתא, מצעי ליה לקדושי צרישא ולצרכי צצרכה אירוסין, ולא נצריך צרישא טעמא מאי מכדי אכחי לא קניא לה וכו' מצרכין ואסר לנו את הארוסות, אלא לקדש צרישא, וכדר מצרך צצעה צצרכה, מידי דכוכ אעצילא טעמא מאי טביל וכדר מצרך משום צצרכה לא חזי ככי נמי

תניא אידך מברכין ברכת חתנים בבית חתנים וברכת אירוסין בבית האירוסין. מאי ברכת אירוסין רבין בר רב אדא ורבה בר רב אדא תרוייהו משמיה דר' יהודה אמרי ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקידושין ב"א ה' ג' מקדש (את) עמו ישראל על ידי חופה וקידושין. תנו ד' רבנן מברכין ברכת חתנים בבית חתנים כל שבעה אמר רב יהודה אמר רב והוא שבאו פנים חדשות ברכת חתנים מאי מברך בורא פרי הגפן. שהכל ברא לכבודו. יוצר האדם.

כלל צרכי חסור לזעלה כנדה, ואם כן חרי מילי ניכח וצונו על העריות כח דאורייתא. ואסר לנו את הארוסות דרצנן. זו דעת רש"י. והרמ"ש צרי יחזק אב צ"ד פירש ואסר לנו הארוסות מדכתיב חופה באורייתא מדדושין כי יכיר נער בתולה בתולה ולא זעלה מאורסא ולא נשואה, ואמרין מאי נשואה אי לימא נשואה ממש היינו בתולה ולא זעלה אלא נשואה שלא נכנסה לחופה ולא נזעלה ש"מ דארוסא אכתי מיחסרה מסירה לחופה וכיון דצעינן מסירה לחופה שמת מינה לא קניא ליה לגמרי, כלל כוונתו ליה בארוסא אחר לגביה ואסורה ליה כדין אשת איש. והוצא דצרי צאצוריהם. ולפי דבריו אדם נהרג על ארוסת עמו, וכוא פלא: והתיר לנו. את נשואות הנשואות לנו על ידי חופה וקידושין, אבל חייב לאוין שאין להם חופה לא אף שיש להם קידושין. אמר רב יהודה אמר רב והוא שצאו. אל המשחה: **שהכל** צרא לכבודו. על שם עושה שלום וצורא את הכל. והרמ"ש פירש שנתקנה על שם הפסוק כל הנקרא בשמי ולכבודי וגומר, כנגד שהכל צרא לכבודו. ירתי, כנגד יוצר האדם. אף עשיתי, כנגד אשר יצר את האדם. ופירש רש"י צרכי זו נתקנה לאסיפת העם הנאספים שם לגמול חסד לכבוד המקום זכר לחסדיו שבה עם אדם הראשון שנעשה לו שושבין, י"כ: **יוצר האדם**. צרכי זו נתקנה כנגד יצירת אדם הראשון עד שלא יעלה ממנו הולל:

משנה הלכות

וכתב העיטור ז"ל שז"ל ע"י חופה בקידושין, צבי"ת שמשת, רק שהסופרים עשו וכתבו בוא"ו. וכתב עליו כע"ז ז"ל דהעיטור הוכרח לזה, מדכתיב חופה קודם לקידושין וצאמת הקידושין קדמו, ואם אומר בקידושין יתחל דכינו חופה ע"י קידושין שבו תחלה, וממילא עכשיו שהקידושין תחת החופה אין לריך לזה ע"ש. ובר"ן כתב ג"כ בשם צל העיטור כי הקידושין קודמין לחופה. ועיין ח"מ אה"ע סי' ל"ד, וצביאור הגר"א שם, וגירסת רבינו בוא"ו וקידושין כדיון. ועיין שו"ת צית אפרים בפקדמה לחלק אה"ע עמ"ס למה שינו הסדר והקדימו חופה לקידושין.

ד' וז"ש תנו רבנן מצרכין צרכי חתנים וכו', שם ע"כ. וז"ש שהכל וכו', ח' ע"א. ומ"ש עד דמקדש מכי רמי שערי צאסותא וכו', שם. וכתב רבינו ירוחם נתיב כ"ב ח"ב, מכי רמי שערי צאסותא, יש מפרשים מכי השליכו שעורים לשרות לקלוק לעשות שער צביל החופה. ויש מפרשים שהיו זורעים שעורים צביל נקוב. ומציאין אותם לפני החתן והכלה לומר פרו ורבו כאלו, כל זה פשוט בכתובות. וכתב עוד שם: מה שאמרנו דמצרכין שהשמה צמחונו מכי רמי שערי צאסותא, הני מילי לדידכו דמקדשי מעיקרא וכבר התחילו השמה, אבל אין דלא מקדשין רוצה דעלמא עד יום הנישואין, לא מצרכין שהשמה צמחונו, עד כאן. ובגמרא הקשו: איני והא רב פפא אישק לאצא מרי צריה וצריך משעת

בר נתן. ומ"ש ומן קמי וכו', שם ח' ע"א, ומעיקרא מאמת. ועיין רש"י. ומ"ש ת"ר וכו', דף ז' ע"ב, ועיין סוכה כ"ה תוס' ד"ה אין שמחה, צא"ד.

ג' וז"ש מקדש עמו ישראל ע"י חופה וקידושין וכו', שם וכבר אחא צריה דרצא, וצדפוס ווען לספר צה"ג יש כאן טעות הדפוס וצלבול דברים, שכתב צאמאע בדברים עמו ישראל ע"י חופה וקידושין, ת"ר מצרכין צרכי חתנים "מקדש" צבית חתנים וכו', והאי תיבת "מקדש" מקומו צשורא הקודמת שם, מקדש עמו ישראל וכו', וכן הוא צדפוס וורשא והוא פשוט.

והנה צגמ' גרם מקדש ישראל, ורבינו גרם עמו ישראל, וכן אנו נוהגין לומר מקדש עמו ישראל. ודעת רבינו לחתום על ידי חופה וקידושין, ואין כן דעת רב האי גאון ז"ל, והרמב"ן ז"ל כתב, וגרסא שאין חותמין צב מקדש ישראל ע"י חופה וקידושין, אף על פי שכתוב צמקל נוסחאות לפי שאינו ראוי לצרך על החופה שאינה נעשית עכשיו, ועוד שמקדש ישראל הוא מעין הפתיחה שקדשם צכל עסקי נישואין, לפיכך אין לחתום אלא מקדש ישראל צלבד. ובר"ן כתב שכן מלא צכתב יד הרי"ף ז"ל, והעור סי' ל"ד הציא צ' הדעות וכתב, דהאידיגא נהגו לומר צחופה וקידושין, ועיין צ"י שם, וסמ"ג מ"ע מ"ח. **ודע** דהרמב"ם ז"ל כתב לאמור, צאקצ"ו והצבולנו מן העריות ע"ש מה שהאריך, ועיין אחרונים מה שבעירו עליו, והדברים עתיקין. אבל דעת רבינו נראה כדיון וליונו על העריות, וגם צחופה וקידושין.

אשר יצר את האדם בצלמו בצלם דמות. שוש תשיש. שמח תשמח. אשר ברא ששון ושמחה ברוך משמח חתן וכלה. רב אשי איקלע לבי רב כהנא יומא קמא בריך כולהו למחר אמר להו אי איכא פנים חדשות מברכין כולהו שברי כשנלקח ממנו הכלל

נשתייה צריחתו ממנו שתייה קודם לכן: **בצלמן**. שנאמר נעשה אדם צללמו וכתיו צללם חלקים עשה את האדם, ור"ל על אורח נפש האדם שנאלץ מכבוד הצורה: **בצלם** דמות תצניחו. שז אל האדם ור"ל דמות תצניחו שכול אורח גופו נר אותו צללמו שכול אורח הגוף. וכל זה פירש לדחות הכפירה הרעה שטעו זה רבים שאמרו שכל חומר תצניח אדם נאמר שנצרך צללמו, רמז"ס ריש מורה: **שוש תשיש**. כנגד שמחת ירושלים בעתידה כמו שנאמר כמשוש חתן על כלב ישיש עליך חלקיך: **שמח תשמח**. אלו החתן והכלה שהם רעים אהובים זה על זה: **אשר ברא ששון ושמחה**. משום דשייכא צריחה צחתן וכלב אמר לשון ברא ששון ושמחה: **משמח חתן וכלה**. הוא דרך צקש לצקש רחמים על חתן וכלה לשמחם ציווגם והכלילם צמעש ידוכם, ולפיכך חותם משמח חתן וכלה שריך לצקש רחמים על שניכם הצדורכ"ס:

משנה הלכות

ובגרת כדאיתא בגמרא, ככותב. ומה שאנו שופכין כוס של ברכה על פני הבית, סימן עוז שישיע לבס הקצ"כ ברכה עד צלי די וכו'. חתן בגימטריא ח"ן נשי"ם, לפיכך יש לו חן לפי שדומה למלך. חת"ן ע"ל הכל"ה בגימטריא החור"ה, לומר כל המשמח חתן וכלב כאלו עסק בחור"ה וכו'. פרי"ה ורצ"ה בגימטריא חת"ן וכל"ה. זכ"ר בגימטריא ברכ"ה. נקצ"ה בגימטריא קלל"ה. חרור"ר במ"ן בגימטריא ברוך מרדכי"י. צחול"ה בגימטריא אפרסמון, לומר שיש לשלוח לכלב צמחים. צחור"ר ביר"א, צלשון אשכנז, לומר לאתחיל צחור אנו חייבין לשמח ולעשות כל מה שאמרנו להירא את דבר ד', אבל צחור עס הארץ ואינו ירא את דבר ד' אסור, וכל הכנסה מסעודה ח"ה וחצר כאלו נכנס מזיו השכינה, שנאמר ויצא אהרן וכל זקני ישראל וגו'.

ובמדרש יש: ג' מוחלן לכן עומדיכם, מלך, נשיא וחתן וכו', חתן דכתי' וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת וגו'. בגין בגימטריא כל"ה, כל המשמח חתן וכלב יצא בגן עדן. חת"ן בגימטריא שחקי"ם, לומר כל המשחק לפני חתן וכלב זוכה ליבנות ממנו שמשחקים צרקיע שחקים. חת"ן נועריקין ח' חורין, ח' תלמיד חכם, נ' נשיא, תלמיד שנעשה חורין ממלאך המות, ואינו לריך לעמוד מפני תלמיד חכם, ולא מפני נשיא, ודומה למלך ונשיא, מה מלך ונשיא אינם כוללים יחידים, אף חתן לא ילך יחיד. וג' אותיות מלך וג' אותיות חתן, מה מלך חיילים מקיפין אותו אף חתן שושבינין מקיפין אותו, מה מלך שולחין לו מנות אף חתן שולחין לו מנות. מה שאנו נוהגין למסור כלב לחתן ג' פעמים, נגד כי יקח איש אשה וצא אליה ושנאה, וכי יקח איש אשה וצלה, וכי יקח איש אשה חדשה, רמז ג' מסירות וכו'. צן י"ח לחופה דכתיב וכולהו כחתן יוצא מחופתו, וכו"ל בגימטריא י"ח. חת"ן ע"ל כל"ה בגימטריא תרי"ג וגימטריא מש"ה רציו"ן, כשמעש רציו קבל החור"ה כיחב הכלה והחתן זה הקצ"ה, וזה שייסד בפיימן צקבלת כלב כחוצת חתן וכו'. ומה שזורקין נרות דולקות, רמז למתן חור"ה שנאמר ויכי קולות וצריקים. נקוט

אירוסין, ומשני, שאני רב פפא דכוכ טריה ליה. ועיין בספר האשכול הלכות ברכת חתנים.

ולפי שראיתי דבר נפלא מרציו מהר"ם מרומנובורג, בתשצ"ן קטן סימן תס"ד, אליגו כאן לתועלת ברבים, ח"ל: ואמר מהר"ם מרומנובורג ז"ל, כי מה שאומר החתן כרי את מקודשת לי כדת משכ וישראל, לפי שמצינו בברכה מקומות שאירים הקצ"ה לישראל צחור"ה, וכל אותן אירוסין ונישואין וכחוצה אנו עושין, ויכיל נקראת חור"ה אירוסין דכתיב חור"ה לנו משכ מורשה ואר"ל אל חקרי מורשה אלא מאורשה, כרי החור"ה כשור בברכה מקומות לכלב, לכך מתחיל החתן צ"ה כרי את מקודשת כנגד חמשה חומשי חור"ה, וכנגד ה' דברים שנתינת טבעת מציה, לנישואין, לגטין, לחלילה, ליצום, למיאון. ולפי שהחור"ה מתחלת צצ"ה, לפיכך הכחוצה מתחלת צצ"ה, וכמו שהיו צמתן חור"ה ז' קולות, דכתיב כצו לדי וגו', קול ד' על המים וגו', כנגדן חקנו ז' צרכות, וכמו שיש צעשרה בדברות י"ד אזכרות, כך יש צצצ צרכות, וכמו שהיו נ' ימים מילואת מלרים עד מתן חור"ה, כך נתן הקצ"ה נ' שערי צינה וכמו כן הכחוצה נ' שקלים, דכתיב כסף ישקול כמוכר בצחולות, ואמר ח"ל זהו נ' שקלים.

עוד שם (סי' תס"ה) וכמו שהענינו צו ישראל, כמו כן החתן מתענה, וצמתן חור"ה היו נשואין דכתיב אהבת כלולותיך. עשרה פעמים נקראו ישראל כלב לפני המקום, שצט פעמים צשיר השירים, וששצ פעמים צספרים אחרים, כנגד עשרת הדברות, וכנגדן מקצצין עשרה לצרכת חתנים, שנאמר ויקח צועז עשרה אנשים, וכמו שנאמר ויכתבם על שני לוחות אבנים ויתנם אלו כך החתן חותם ונותן הכחוצה, (אלו אין נוהגין לחתום הכחוצה ע"י החתן), וכמו שהיו ישראל צמלרים שנים עשר חודש, משעה שנאמר ושאלה אשה משכנתה, כמו כן נותנין לאשה שנים עשר חודש לפרנס את עצמה צחכשיעיר (דוקא לצחולא ולא לצלמנה

ואי לא לא. ה) וכל שבעה אי איכא פנים חדשות מברך כולהו ואי לא מברך
שהשמחה במעונו ואשר ברא. משבעה ועד תלתין בין אמר ליה מחמת הלולא
חדשות לאחר שבעת ימי המשחה עד שלשים יום: בין ח"ל לאותו שקראו:

משנה הלכות

ולפי דעה כי"ל חסור לזכר עליו, ולריך עיון מנח לבו
להחיר, וזפרט כי ספק זכרות להקל.

ודע דנחתפקתי, לדעת הפוסקים דצעי דוקא לאכול אי
לא אכל בפעם הראשונה וצא פעם אחרת ואכל אי
מקרי פנים חדשות או לא, מי נימא דכיון דצראשונה לא
אכל ובשחא הוא דאכל מקרי פנים חדשות, או דלמא
נימא, כיון דזכר היה פעם אחת אף שלא אכל, מ"מ
לא מקרי שוב פנים חדשות. שצחי וראיתי לרבינו הרא"ש
ז"ל בכתובות דף ז' ע"ב, שכתב: ח"ר זכרת חתנים כל
שבעה, אמר ר' יהודה וכו' שצאו פנים חדשות שלא
אכלו עד עתה, אפילו היו שם שבעת החופה ע"כ. ונראה
להדיא דדעתו דעת תורה הקדושה ז"ל, דאכילה דוקא צעי
ואי לא אכל אף שביה שם שבעת החופה לאו כלום הוא.

שוב ראיתי לרבינו ירוחם נתיב כ"ז ח"ב ח"ל: פנים
חדשות נקראים, שאוכלים שם חתנים שמרבים
בצילם שמחה, ולא אכלו עדיין שם, אפילו היו יושבין
בשעת החופה, ואותו היום שצאו פנים חדשות בכל הסעודות
מצרכין, כמו ביום ראשון, ואם צאו צליה, מצרכין צליה
ולמחרתו, וכן כתבו הגדולים. ויש מפרשים דאינם נקראים
פנים חדשות אם היו שם שבעת החופה אפילו לא אכלו
שם עדיין, והראשון חפס הרא"ש לעיקר, וכן כתב הרמ"ה
ע"כ. ונראה דודא צאמת הוא מחלוקת הפוסקים הראשונים
ז"ל, וכמו שכתבתי, וצ"ל לא ראיתי מקילין כדעת הרא"ש
ז"ל.

עוד כתב שם: יש אומרים הא דמצרכין זכרת חתנים
כשצאו פנים חדשות, דוקא לאחר סעודה, ובמסכת
סופרים נהגו רבותי לומר בצקר זכרת חתנים על הכוס
בעשרה, ופנים חדשות כל ז', וכן בערז קודם סעודה
מצרכין אותה, ונהגו העם לזכר כל שבעה כשיש פנים
חדשות, ע"כ. וכן כתב הרא"ש ז"ל. והנה נסתפקתי זה
כמה אי זכרת חתנים תלוי בסעודה דוקא, ואם אין אוכלין
אין מצרכין, או דלמא זכרת חתנים מצרכין כל שבעה
בין אוכלין בין לא, ונפקא מינה כגון שהיו במקום שאין
להם סעודה, או מאיזה סיבה שהוא לא אכלו הסעודה
כל היום, אי צעי זכרתי זכרת חתנים או לא. ומדברי
רבינו ירוחם כי"ל נראה לפשוט דסעודה לאו דוקא, דברי
נהגו לזכר בצקר קודם הסעודה, וכן בערז קודם הסעודה
היו מצרכין אותה. ולדעת רבותי דמס' סופרים מותר לזכר
לעולם קן. ומעתה נמי אין להקפיד לדעתם ז"ל, כמו שנהגו
ציניו שמדקדקים שהכלל ח"כ כזית פת. אמנם ודאי

האי כלל צידך, כל המנהגים של חתן וכלה אנו למדין
ממחן תורה שבי"ה מראה עלמו כחתן נגד כלל שם
ישראל. בעצמ"ת בגימטריה הקידושי"ן. וכי"ו תואמ"ס
בגימטריה חת"ן וכל"ה וכו'. וכל המשמח חתן וכלה
יחבד לראות בשמחה לויתן, שנאמר לויתן זה יצא לשחק
בו, ע"כ. בצאתי הדברים להראות חיבתן של מנהגי ישראל
ושכל מנהגי ישראל תורה הוא צנשוני אשה. ודלא כצנשו"ר
במדינה זו, שכל אחד עושה לפי דעתו מעשה חבל וכוללות
צלי שום מנהגי ישראל, וצטלו כמעט כל מנהגי ישראל
הראשונים, אשר עליהם נשען בית ישראל, וכמה מנהגים
אשר שרשם יורד לנקצי חכום, ועולה עד לרקיע השמימה
בקדושה ובעברה, ועתה נהפוך הוא צנשו"ר, הוי נא לנו
כי כך עלתה צימיו, והקולר תלוי באתון המסדרים סדרים
חדשים צנצנזם מקור מים חיים, ודי צ"ה, והשומע ישמע
ויתצרך מדי העו"ב.

ה) ומ"ש וכל שבעה אי איכא פנים חדשות מצרך כלכו
וכו', שם בגמרא. והנה לא פירש לנו רבינו
האי פנים חדשות אי צעי לאכול עמהם נמי או לא. וראיתי
בזה מחלוקת הראשונים ז"ל, הרמב"ן ז"ל כתב דכל שצא
פנים חדשות ועמד שם, אף על פי שאינו אוכל שם מצרך
שבע זכרות. ועיין ר"ן. והעור סימן ס"ב כתב: ואינו
נקרא פנים חדשות אלא אם כן מרבים בצילם, ע"כ.
אמנם גם כן לא ביאר מה כוונתו צריצוי זה אי צעי
לאכול גם כן, או דלמא סגי צריצוי אף על פי שאינו
אוכל. ומסתברא לכאורה דגם צעי לאכול, דאם לא כן
מרבים בצילו מאי אהני ליה, וי"ל אמנם רבינו חס,
הביאו הר"ן והמרדכי כתב: דפנים חדשות קרוי אדם
חשוב שהוא כבוד הכתן ודרך להרבות בצילם, אבל אינש
אחריו לא, עכ"ל וכתב עליו הצ"ח ז"ל: משמע, דכל
שצא פנים חדשות אף על פי שלא הרבו בצילם מנות,
מכל מקום כיון דדרך להרבות בצילם, מצרכין ז' זכרות.
ועיין צ"ש וח"מ. ולפי זה אפשר דאכילה נמי לאו דוקא,
דכל תלוי בכבוד הכתן, וזה לעניות דעתי צרור לפירוש זה.

ומעתה נראה גם כן, שאם צאו פנים חדשות שאינו כבוד
לחתן, אף אם אוכל נמי מסעודת חתן אין
מצרכין עליו, דכתיב כתב המדכי צעם רבינו חס להדיא,
אבל אינש אחריו לא. ועיין צ"ח כאן. ולפי זה לריך עיון
כמה פעמים בסעודת חתן שצא מי שהוא לפנים חדשות
אף שאינו כבוד לחתן, וכמה פעמים אפילו לא לראות יחיד
לו רק לפי שאין צריכה לצירוף י' קוראין אותו ומצרכין עליו,

ובין לא אמר ליה מחמת הלולא מברך שהשמחה במעונו מכאן ואילך אי אמר

משנה הלכות

לכתוב עובד לנפש לדעת יש אומרים דצעי דוקא לאחר הסעודה.

ועד כמה מצרכין צעיל פנים חדשות כתבו התוספות שאם באו צילי מצרכין עליהם לילכ ויום, והוא שעמד בכל שעת צרכה. ועיין ר"ן שם. וכן נראה ברובו ירוחם שהצאתי לעיל בסמוך בס"ד.

ואיכא למידק מה שכתב רבינו ז"ל וכל שצעה אי איכא פנים חדשות מצרך כלכו, ומשמע דעתיכ ז"ל דכל ז' צעי פנים חדשות ואי לא לא מלי לצרכי, ולריך עיין, שהרי צעצת לא צעי פנים חדשות, כמו שכתבו התוס' והרא"ש והסמ"ג ז"ל, משום דאמרינן במדרש מזמור שיר ליום השבת, אמר הקצ"ה פנים חדשות באו לכאן, ודרך להצרות צעצת שמחה ומנוח, ואם כן לא צעי רק שעה ימים פנים חדשות, ולמה כתב רבינו וכל שצעה אי איכא פנים חדשות.

ולר"י דמסתפינא כוכ אמינא, דעת רבינו דשבת ויום טוב גמי צעי פנים חדשות, ובגמרא לא נתפרש אי צעי או לא, ועל כל פנים לא מפורש דלא צעי. ואי נימא הכי יש לי לישב הלשון שכתב המחבר צעילן ערוך אבן העזר סימן ס"ב וזה לשונו: ויש אומרים דשבת ויום טוב ראשון ושני, הוי כפנים חדשות. ולכאורה למה כתב ויש אומרים, ולא כתב סתם דשבת ויום טוב הוי פנים חדשות, דנימא דצרי הכל הוא. ויש לומר דדיוק כתב כן דלאו דצרי הכל הוא. ועיין שם בבית יוסף. שז' ראיתי בחידושי הר"ן שם ד"ה וחתנים מן המנין שהביא צעם הירושלמי ומסכת סופרים, וז"ל: ומצרכין צעצת ואין חוששין לדעת אם יש פנים חדשות, לפי שאי אפשר שלא יהיה צעצת אחד שלא היה אחרת. וי"א שסומכין על מה שאמרו במדרש וכו', עיין שם. הרי מפורש הדבר בירושלמי ומסכת סופרים דעת רבינו, דגם צעצת צעי פנים חדשות, רק דלא צעי לנפש דודאי איכא. אמנם אי יודעים בצרור דליכא פנים חדשות גם צעצת, אין לצרך לדעתם ז"ל. ונראה דגם דעת רבינו כן. ומעתה לריך עיין גם כן לידון כיכי ידיעין ודאי דליכא פנים חדשות אמאי סמכו השתא לצרך אפילו צעצת, כיון דספק צרכות להקל, ובפרט שידוע בכללי הלכה דכיכי דפליגי המדרש ובירושלמי הלכה בירושלמי, וי"ל.

גם לא ביאר לן רבינו ז"ל פנים חדשות בכמה, אחד או שנים. ודעת הרמב"ן ז"ל שכתב דכל שצא פנים חדשות ולא כתב באו, לשון רבים, משמע דאפילו חד

סגי. וכן נראה דעת הירושלמי והר"ן ז"ל ומסכת סופרים שכתבו דאי אפשר שלא יהא צעצת אחד שלא היה אחרת. ומשמע דאפילו אחד סגי. וכן דעת הרי"ף והסמ"ג. וצ"ג הביא מחלוקת צ"ה. ועיין באחרונים ז"ל. והאידנא נהגו להקל. וצ"ל לכן העזר כתב דצרכין שאין מנהג אין להקל, ע"כ. ולעניות דעתי נראה דאף שלעולם קיימא לן דספק צרכות להקל, מכל מקום נראה לעניות דעתי כאן דרוב בנין ומנין סבירא לכו דאפילו אחד סגי, ויש להם על מה שיסמכו, אפילו במקום דליכא מנהג כן נראה לעני"ד. אחרי כתיב נחמתי, דדעת רבינו דאפילו אחד גמי סגי מדאמר רבינו משצעה ועד תלחין בין אמר ליה וצין, לא אמר ליה מחמת הלולא מצרך וכו' ומדאמר בין אמר ליה צלשון יחיד ולא כתב בין אמר ליה צלשון רבים משמע גמי דס"ל דאפילו חד סגי, וזה לעני"ד צ"ה.

ודע דראיתי במהרי"ל ה"ג שכתב: במדינת רינוס אין מצרכין שצע צרכות בסעודת העם עם החתונה רק צליל שבת וצעצת, דאין לנו פנים חדשות רק יום השבת, ובסעודה שלישית שהשמחה צמנונו ואשר צ"ה. ומהרי"ל היה אומר גם כן דוי הסר בסעודה שלישית (בזה יש מנהגים שונים, יש שאין מצרכין שצע צרכות כלל בסעודה שלישית, ויש מצרכין ואין שותין הכוס דהוי קודם הצדלה, ויש ששותין גם כן, ויש שאין אומרים דוי הסר ביום השבת, ויש שאפילו צחול אין אומרים דוי הסר, ובכגון דא נהרא ונהרא ופשיטי, וכל מקום יחזיק את מנהגו וצ"ל ציכין לבו לשמים) צהלות צחו. וצימות החורף דסועדים צמולאי שבת עם החתנים אומר גם כן שהשמחה ואשר צ"ה, וחו לא צעם סעודה אחר כך כל שצעה (ועיין יורה דעה סימן שצ"ד וצ"ה וצ"ה שם וצ"ה ס"ה כ' וצ"ה שם וצ"ה סימן שצ"ד ד"ה שמעתי מרבינו ביום שני אחרי נישואין רגילין לאכול דגים. והצ"ה סימן ס"ב סעיף קטן ז' הקשה על הצ"ה והצ"ה ז"ל, ועיין בית מאיר שם. ועיין תשובות חתם סופר סימן קצ"ב מה שכתב לישב המנהג שנוהגין שלא לצרך אחר צעילת מצוה כלל). וסוים המהרי"ל ז"ל צ"ה מקומות כל שצעת הימים אחר נישואין, כי יצא אדם נכרי בבית החתן וכלה שלא היה צהלות מצרכין שהשמחה ואשר צ"ה. ונראה דסבירא ליה דאפילו חד סגי וק"ל. ומה שכתב כי יצא אדם נכרי משמע שום אדם שהוא, אפילו אינו לכבוד החתן, ואינו אדם חשוב, וזה דלא כמו שהצאתי לעיל צעם רבינו חס, ר"ן ומרדכי, דצעי דוקא אדם חשוב, וצ"ה.

ונסתפקתי אי נשים בכלל פנים חדשות או צעי דוקא אנשים. והשני נראה עיקר, ממה שכתבו

ליה מחמת הלולא מברך שהשמחה במעונו ואי לא לא. ו) ועד דמקדיש ומסר לחופה לא ליברך שבע ברכות ז' וברכת חתנים בעשרה וחתנים מן המנין דא"ר יצחק א"ר יוחנן מברכין ברכת חתנים בעשרה כל ז' וחתנים מן המנין. ועד דמקדיש ומסר לחופה דעת רבינו דמברך אחר החופה ודעת רמב"ם ורמב"ן לברך קודם החופה, ועיין משכ"ל.

משנה הלכות

הפוסקים בכל המקומות, דוקא בלשון זכר כגון אדם, אינוש וכדומה. שצחי וראיתי בש"מ מפורש דנשים לא הוי בכלל פנים חדשות. *

ו) ומ"ש ועד דמקדיש ומסר לחופה לא ליברך וכו', הנה דעת רבינו גרסה, דברכת חתנים ז"ל אחר שנכנס לחופה, וכן כתב הר"ן בפ"ק דפסחים, וז"ל: ולענין ברכת נישואין נהגו שאין מצרכין אלא לאחר שנכנס לחופה, לפי שאין בברכות הללו אלא ברכת תפלה ושבח וכו'. אמנם רמב"ם כתב לברכן קודם נישואין, וכן פסק בעור. ועיין בית יוסף ודרכי משכ"ל סימן ל"ד. והפרישה כתב דבעור פסק כרמב"ם, ולאו מטעמיה, שהוא סבירא ליה שאפילו אם היא נדה הוי חופה גמורה, וזה דלא כרמב"ם, דסבירא ליה דחופה נדה אינה קונה, אלא טעמיה משום דכל מנהג מצרכין עליהן עובר לעשייתו, כמו שכתב בית יוסף, אלא שקשה מאי שנא מצרכת אירוסין, דכתב רבינו בסיומן ל"ד בשם הרא"ש, דיש אומרים דאין לריך לברך אוחה קודם, כיון דאין מחיר בה עשיית המאה לא שייך בה עובר לעשייתו, וכאן כתב בפשיטות דמברך קודם, עיין שם. ולריך לומר דגם רבינו סבירא ליה דחופה היא יחוד גמור כדי לקנות התוספות וכמ"ש לעיל, ומשום הכי כתב דבעינן ברכה קודם, ב"ש צ"ש צ"ס ס"ק א' ע"ש ודו"ק.

והתוספות ז"ל הביאם התש"צ חלק ב' סימן ר"ח, כתבו לחלק בין החתן מצרכין לאחר שצריך, דכשהוא עומד מצרכין ודאי לא יעשה ברכה לבטלה, כיון שצידו לעשות המעשה, מה שאין כן כשהוא מצרכין האין מצרכין על מה שהאחר עתיד לעשות, דשמה ימלוך ולא יעשה המאה ונמנא ברכה לבטלה, ע"כ.

וראיתי בתמים דעים להראב"ד ז"ל סי' ל"ח וז"ל: ז' ברכות אין מצרכין עד שעת נישואין כלל, אבל ברכת אירוסין מצרכין בשעת קידושין האחרונים שאתם רגילין לחת, ושהשמחה במעונו מצרכין בליל שני, הואיל ויש שם קידושין, אבל ברכת אירוסין בסעודה לא שמעתי מעולם, וברכת נישואין מפני שיש בה שמחת חת עם הכלה תקנוה כל ז' ובסעודה, אבל ברכת אירוסין, אינה אלא בברכת המנוחות, הלא תראה, אשר קדשנו במצותיו ולונו על העריות, ע"כ. והנראה מדברי הראב"ד ז"ל להדיא, דברכת אירוסין היא ברכת המנוחות, והוי בברכת כל המנוחות, וממילא לבני נמי עובר לעשייתו, והדרה קושיה בבית יוסף ז"ל, ולהראב"ד לא קשה מידי דהוא ז"ל *

ופלא על מין הד"ס בחי' דכתב נשים הוי בכלל פ"ח ועיין משנה הלכות ח"ז סימן רמ"ו. ובמדרש תהלים א' האת תורת האדם זאת שכתבת בתורתך (תצא כ"א ד') לא יבא עמוני ומאבי לא כתבת אלא על האדם אבל נקבות מהן מותרות מיד וכו'. ובקהלת

נשמר מצה, ולכן בהשגותיו ספ"ג מה"א כתב, בעצם דאין מצרכין עובר לעשייתו משום דחיישין משום ברכה לבטלה ולשיטתו אחי שפיר, ודברי הפרישה ז"ע, ועיין לעיל ס"ק א'.

ודע דנחלקו הראשונים ז"ל בחופה שנעשה קודם הקידושין, אי חשובה חופה להחשיבה כנשואה מיד כשקדשה. ורמב"ן בחידושו בקידושין דף יו"ד כתב אהא דאי תחלת ציאה קונה וז"ל: ונפק מינה דקנו בתולה בציאה, ובקשה דלו יבא דתחלת ציאה קונה, הרי קיימא לן דאחר נישואין אזלינן, ואם כן אסור לכונסה, דהוי לה בעילת עלמו, ותירץ דמייירי בשכנסה לחופה בלי קידושין, וקדשה בציאה, דכיון דקנאה בציאה נעשית כאשתו לכל דבר, וכן כתב הראב"ד ז"ל בחידושו שם. והנה שמעין מינה על כל פנים, דסבירא ליה דחופה מהני קודם קידושין. ובתשובות משאלת בנימין ראיתי שכתב דלא מהני. ועיין משנה למלך פ"י מכלכות אלושם ה"ב, ומכרי"ו כולי הכיאה ראיה למשאלת בנימין מתוספות פרק הכהן על יבמתו דף נ"ו ד"ה רב, ומדברי רש"י בחידושו, ועיין רבינו ירוחם נתיב כ"ב ח"ב, ובתשובות שער אפרים סי' קט"ו כתב דמהני, וחילו מהכיה דקטנה שהשיאהו שהכיה המדרכי. ועיין שעה"מ בחופת חתנים שם, ותשובות יעלה חן, וב"ש סי' ס' ס"ק ב', ודו"ק.

ז) ומ"ש וברכת חתנים בעשרה וחתנים מן המנין וכו', הנה ברכת אירוסין לא ציאה לן רבינו מאי דעתיך אי צעי עשרה או לא. וכבר נחלקו בו אבות בעולם ר' אחאי גאון צפ' חיי סימן ט"ז כתב דלריך עשרה, ורבינו שמואל הנגיד חולק עליו ואמר דלא צעי עשרה אלא לברכת חתנים בלבד, שלא הזכירו י' אלא בברכת חתנים, הביאם הרא"ש וכו"ז ז"ל. ונלענ"ד לדייק דגם רבינו צעיט ר' אחאי משבחא אזיל, שהרי התחיל בהלכה ה"ל, ח"ל: בר ישראל דצעי למנסב אינתחא מוצעי ליה לקדושי צרישא וברוכי ברכת אירוסין ומימסר לה כתובה, דאמר רב נחמן אמר לי הונא תנא מנין לברכת חתנים בעשרה שנאמר במקלות זכרו וכו'. ולכאורה דברים אלו אין להם פירוש כלל, ולאו רישא סיפא ולאו סיפא רישא, שהרי התחיל בברכת אירוסין ומציא לו ראיה מרב נחמן אמר רב הונא מנין לברכת חתנים, ומא' ראיה לברכת אירוסין מרב הונא דמייירי בברכת חתנים, וברי ברכת אירוסין וברכת חתנים תרי מילי נינהו. אמנם אי נימא כדעת הרא"ש גאון ז"ל ודאי אחי שפיר ראיתו מרב נחמן אמר רב הונא, דתרווייכו כהדדי נינהו. ובאמת לשון רבינו הוא ממש לשון השאלות ז"ל, ח"ל שאלתא: דאילו מאן דצעי למינסב אינתחא ז' כ"ח אדם אחד מאלף מצאתי אשה בכל אלה לא מצאתי. ועיין ירושלמי ברכות חישב אדם לעשות מצוה. ובר"ה ט"ז חייב אדם לטוב ברגל וי"ל דשם אדם על שם שנברא מן האדמה אבל אשה שהיא מן הצלע ל"ש גבה שם אדם ועיין.

ומאלתי בספר יעלה חן ש"י שהקשה כן כבר אצ"ש כנ"ל, וגם לשלחן ערוך הקשה כן. והרבה להקשות מזה ליה לבב"י לדיוק מהשוצה ברש"א דאין לעשות נישואין אפילו בדיעבד פחות מעשרה, דכתובות ברש"א סימן אלף קס"ז נשאל אם מצרכין אשר צרא פחות מעשרה, והשיב דברכת חתנים אינה פחותה מעשרה וכו', וברכת אשר צרא בכלל, אבל שנאמר שיביו הברכות מעכבות הנשואין כשאין שם עשרה לא שמענו כלל מדברי ברש"א וכו' ע"ש. וכן ראיתי עוד בכתובות ברש"א סימן תרמ"ו ח"ל: עוד השיב דאין הפרש בן ז' ברכות לברכת אשר צרא אלא לענין פנים חדשות וכו' אבל מכלל ברכת חתנים היא ולריכה עשרה, וכדאמרין בהם מאי מצרך וכו', עיין שם מה שהאריך בזה, וסיים שיש להחמיר שלא לצרך ברכת אירוסין פחות מעשרה. וכל שכן שהראיתי לדעת בעזכ"י דגם דעת רבינו הב"ג להחמיר ודאי דאין להקל, כנלענ"ד. ועי' נודע ביחודא מה"ק סי' נ"ו, שהביא ראיות מש"ס צבלי וירוש' דדיעבד אין מעכב עשרה עיין שם ודו"ק.

שוב ראיתי בהעמק שאלה פרשת חיי שכתב ח"ל: וברא"ש פרק א' דכתובות הביא זה הדין משמו של רב אחאי, וכתב דבר"ש הנגיד נחלק על זה, ואמר שאין לריך עשרה אלא לברכת חתנים בלבד, שלא להחמיר עשרה אלא זה, ועוד הכי קידושין צפני שנים ואחרי מלריך עשרה. ול"ג דברי רב אחאי דלמאי דינפין מצוה הכי צועז עשה גם ברכת אירוסין בעשרה, ודי בשנים לקידושין וברכה לריך עשרה וכו'. ועיקר מחלוקת הגאונים הראשונים תלוי בברכת רבקה, ומשום דתני במסכת כלב והביאו התוספות שם בכתובות מנין לברכת חתנים מן הסורה שנאמר ויצרכו את רבקה וגו', ומנין שאפילו אלמנה אסורה שנאמר ויקח צועז עשרה אנשים וגו', משמע דברכת רבקה וצועז חד נבגא דברכתא נייכו, ודלא כמו שכתבו התוספות דיש לומר דברכת רבקה ברכת אירוסין וברכת צועז בנשואין וכו', וסבירא ליה לרבינו וזה"ג, דברכת רבקה דקידושין הוה וכו', הכי למדנו בני תרתי מילי דברכת קידושין בעשרה מהא דצועז, וגם למדנו דברכת קידושין אחר הקידושין (עיין לעיל ס"ק א' מה שכתבתי בזה בס"ד) ואפילו אחר זמן מרובה כהא דרבקה וכו', וממילא אזדא קושית ר"ש הנגיד ז"ל, שהכי הקידושין צפני שנים ואינו מלריך עשרה, ולא קשה מידי, שהרי לא צעין דוקא לקבץ עשרה בשעת קידושין, ואימתי שיזדמנו עשרה יצרכו הברכות וכו' ע"ש. והנאני שכונתי לדעתו בזה.

ודע דראיתי עוד שם דגרס בדיא דדברי רבינו עשרה בברכת אירוסין גם כן ח"ל: וברוכי ברכת אירוסין בעשרה כנ"ל דאמר רב נחמן וכו'. וכבר הבאתי דבספר שלפני לא גרס תיבת בעשרה בברכת אירוסין כי אם בברכת חתנים וכנ"ל.

מתצוי ליה לקדושי ברישא וברוכי ברכת אירוסין בעשרה וברכת חתנים בעשרה וממחר לה כתובה, דאמר רב נחמן וכו'. הכי ממש לשון אחד להם, רק דרב אחאי ז"ל כוסיף דברכת אירוסין בעשרה ואחרווייכו קאי ברכת אירוסין וברכת חתנים, דראיתו קאי אחרווייכו וזה ברור לעניות דעתי.

ומדברי רבינו ז"ל נראה ראייה גדולה לפי ברא"ש ז"ל בכתובות ז' ע"ב סי' י"ב שכתב אחר שהביא מחלוקת רב אחאי גאון ור' שמואל הנגיד ח"ל: ולי נראה דברי רב אחאי, דלמאי דינפין מצוה הכי צועז עשה גם ברכת אירוסין בעשרה, ולמאי דינפין ממקבלות גם ברכת אירוסין על עסקי מקור צא, דאי אפשר לישא בלא ברכת אירוסין, ודי בשנים לקידושין, וברכה לריך עשרה. ומדברי רבינו ראי' ברורה לדבריו ז"ל, שהרי הוא ז"ל כתב מפורש דחרווייכו ברכת אירוסין וברכת חתנים ממקבלות גמרינן, וכדעת ברא"ש ז"ל. ועיין ש"ג בכתובות הנ"ל. ומעתה נראה ברור דעת רבינו דברכת אירוסין גם כן בעשרה. ואם כן לריך עיין אמפרשים ז"ל שלא הביאו כן בשמו, וצפרע רבינו ברא"ש דשצלי רבינו נכירין לו בכל מקום.

וראיתי צ"ש סימן ס"ב ס"ק ד' שכתב שם בסופו ח"ל: וברכת אירוסין לכולי עלמא אין לריך עשרה אלא לכתחלה, כמ"ש סוף סי' ל"ד, ועיין שם מה שכתב במחזר צ"ד. וצ"י אכן העזר סי' ס"ב (וצ"ש ע"ס שכתב מ"ב). ודבריו לריכים עיין מה שכתב בברכת אירוסין לכולי עלמא רק לכתחלה צעי עשרה, וברכת חתנים אפילו דיעבד, דלענ"ד הפוסקים שהאריכו עשרה בברכת אירוסין לא חלקו בין לכתחלה לדיעבד לענין עשרה, דלמאן דצעי עשרה בברכת אירוסין סבירא ליה דהלמוד בין דצועז בין דמקבלות אחרווייכו קאי וממילא דין אחד להם, ואי כאן לעכב הכי נמי לעכב, וכמו שכתב ברא"ש ז"ל, ואותן דסבירא להו דהלמוד רק אברכת חתנים נאמרה ממילא ברכת אירוסין לא צעי עשרה כלל, דא"כ לא פש לן לימוד אברכת אירוסין דצעי עשרה כלל. ואם כן לריך עיין מזה ליה דגם להפוסקים דמלרכי עשרה בברכת אירוסין דוקא לכתחלה הוא וצ"ע. ואצית יוסף לא קשה מידי, דהוא לא כתב לכולי עלמא אמנם אצית שמואל קשה כנ"ל.

איברא דלכאורה קשה גם אמחזר דלמה פסק דאין לריך עשרה אלא לכתחילה, מאחר שצברנו דברא"ש ודעימ' אפילו דיעבד סבירא להו דצעי עשרה, וכנ"ל, ואם כן אף דבצ"י סבירא ליה כברש"א בכתובות דדוקא ברכת חתנים צעי עשרה אפילו דיעבד, מכל מקום כיון דברא"ש ודעימ' סבירא להו דגם ברכת אירוסין כן, ואם כן על כל פנים ספיקא הוא ופסק ברכות להקל, ואם כן האיד פסק לצרך כברש"א נגד הפוסקים הנ"ל. וצנתי בספרים

וכד מפיק לה לסודרא : כיוני

כסודר שכיב מוין לזכר

הכתובות לאחר ביאה ראשונה כמו שאמרו בגמרא דף ו' מפה למח ודף י"ד הביאו לו את הסודר, ועיין משנ"ה.

(פסק) וכד ח' מפיק ליה לסודרא מחייב

משנה הלכות

יין ולא יצרכה כלל כוס. ומכרש"ל כתב דלא נהגין לזכר
זכרה זו. ועיין ז"ח. והאחרונים כתבו לזכרה כלי שם
ומלכות.

ולעג"ד יש לומר טעם חדש למח אין מצרכין כעת
זכרה אשר נג, דלעג"ד האי זכרה לא נחקרה
אלא לקטנה שנשאת שיש לה כתובות שלמים ולא לזוגרת
שכבר כלו כתובותיה ופתחה פתוח ואין זה נק' מעין חתום,
וכיון דעכשיו אין נושאין לקטנות ע"פ רוב וכמש"כ בגמ'
ואף שכתוב' ישבו המנהג מכל מקום כיון דעל פי רוב
אין נושאין הקטנות ולזוגרת לא תקנו האי זכרה אללא
לכתוב ולכן נקראה זכרה כתובות, ולכן אין מצרכין אותה,
כללעג"ד טעם נכון.

ולפי שלעג"ד הלכה זו עוממת היא נאריך קצת בפירושה.
וזה דמה שכתב כד מפיק לה לסודרה מחייב לזכרה
וכו', נראה פירושו פשוט דכוננו הסודר שהזמין וכו' לזכרה
כתובות כדמצינו בגמרא כתובות דף ו', מפה למח, ופירש
רש"י לזכר הכתובות. ודף י' ע"ב, הביאו לו את הסודר.
ועיין רש"י דף י"ב ע"ב ד"ה למשש. וז"ל בעל העיטור
אות כ': העמינה כתובה, נשפפה כתובה, רקדו לפניו
שחקו לפניו, העבירו לפניו כוס של צעירות או מפה
של כתובות. ונראה להדיא שכיב אז דרכם להעביר מפה
של כתובות לפניו לפני העדים עיין שם. ומאחר שהביא
הסודר ומלא הדם אז מחייב לזכרה. וכן כתב הרא"ש
ז"ל: ומסתברא אחר שמלא כתובות. והרמב"ן כתב העט
לפי שאין ראוי לזכר על המלוא אלא כשהיא מזומנת
לפניו לעשותה וזאתה עשה הוא עם האשה במטה. והמגיד
משנה הביאו סוף פרק ג' מהלי אישות על הא דאמר
בירושלמי זכרות כל המלות מצרכין עליהן עובר לעשייתן
חוץ מקידושין צעילה, ע"ש. והר"ן פ"ק דפסחים נמי הביאו.

וראיתי לפרישה ז"ל שכתב עליו ז"ל: אלל קשה לי
עוצה על טעם זה שכתב הרמב"ן ז"ל, שהרי
בזכרות פרק הרוואה קאמר כי מחער משנתיב לימא חלקי
נשמה, כי שם קול חרנגולא וכו', אלמא שיכול לזכר זכרה
חלקי נשמה וזכרה נותן לשכוי צינה צעור שהוא ערום,
וכיוני על ידי שהוא מכסה צדדיו למעט מלבו כדי שלא
יהא לבו רואה את הערוה, כמו שהיה נוכח רבינו חס
כשהיה רוחן צחמין, כמו שכתב הרא"ש בשמו סוף פרק
מי שמתו וכו'. (ועיין או"ח סימן ע"ג וע"ד וסימן ר"ו
ובית יוסף סימן ר'). אם כן הכי נמי גבי קידושין

שוב ראיתי צים של שלמה כתובות פרק קמח סע"ו
שהביא דעת רבינו יונה צמי שלא צריך זכרה
אירוסין דימח אותה לזכרה המזון שלא צריך אחר אכילתו
שחזר ומצרכין אחר המזון כל זמן שלא נחטבל המזון
שצמטים וכל זמן שלא נגמרה החופה יכולין לזכר בשעת
נישואין, וכן הסכים הרא"ש והרי"ב, וכתב וכתב אמה
שדימח רבינו יונה ז"ל זכרה אירוסין לזכרה המזון שמענו
היכא שעשו נישואין בחופה ולא זכרו ועברו שצמח ימי
המשחה שאין לזכר כלל, דהוי כמו עיכול המזון וזכרות
אין מעכבין כמו שכתבתי בסימן י"ד, ומשום הכי כתבתי
בסימן י"ג אפילו ליכא עשרה יכול לעשות נישואין, וכן
משמע להדיא בכתובות רבינו שמעון וכן ברש"א ומכרי"י
קולון ע"כ. והנראה מדברי הרא"ש ז"ל דס"ל דעת הראש"א
דאפילו ליכא עשרה נמי וכן דעת מכרי"ק ומכרי"ש וזה
נמי דלא כצ"י שכתב היפך זה. ומדברי הרא"ש ז"ל דצ"י
העמק שאלה הנ"ל שכתב דאפילו לאחר זמן מרובה מצרכין
ומשמע דאין לו שיעור שהרי צ"ש נחן שיעור והוא שצמח
ימי המשחה וז"ע.

וראיתי בהגהות מרדכי שילבי קידושין סימן תקמ"ה
שכתב ז"ל: וצ"ח מקום לא מצינו זכרות
מעכבות וכי תעלה על דעתך דאם אין עשרה צמדינה
לא תכנס אשה לפי שזכרה חתנים צעירה ע"כ, הרי
להדיא דצ"י צ"י מעכב ולריך עיין אצ"י וכו"ב ז"ל
וגם שאר אחרונים שלא הביאו דברי הגהות מרדכי הנ"ל.
(*)

ודע דכתובות הראש"א חלק קע"ה, הביא השואל שמלא
בסידור שיש הפרש בזכרה נושאין צין אלמן שנשא
אלמנה לזכור שנשא זכולה, ואלמן שנשא אלמנה זכרה
אחת בלבד מצרכה שזכרו הזקנים לצדו. וברש"א ז"ל
השיב שלא שם זאת מעולם, וגם בגמרא אין זכר לזה,
וכן הביא הכל זו דעת אותו הסידור וגם כן חולק עליו
שהמנהג עתה לזכר שבע זכרות, אפילו לאלמן שנשא
אלמנה, עיין שם ודו"ק.

(ח) וכד מפיק לה לסודרה מחייב לזכרה חי איכא כסא
ואסא וכו'. הרא"ש פ"ק דכתובות כתב דהא
זכרה מתקנת הגאונים היא דלא מלאנו זכרה זו צ"ח
מקום צחממוד. וכן הביא העור אצן העור סימן ס"ג,
וצ"י שם צ"ח הרא"ש. והדרכי משה הביא בשם רבינו
ירוחם נתיב כ"ב ח"ב ע"ש ר"ן גאון שצרכין כוס של
(*) ועיין ד"מ סימן קס"ז שדביא דברי הגהות מרדכי הללו
וכ"פ בתשו' מהרי"ו סימן ו'.

קידוש חזיק פחות מצה ג' צין קידוש גדול או קידוש
עלמה ככל ענין נאמן להפסיד מנה ומאחזים ע"כ.

הן חמה דדבר זה במחלוקת שנוי, צמח דאשכ נאמנת
לומר מוכת עץ חני או משארכתי נאנכתי, חי נאמנת
לגמרי צין לאיסורא וצין לממונא, או דוקא לענין ממון
באמינות ולא לאיסורא, וברמז"ל ז"ל פ"א מכלכות אישות
הלכה י' כחצ: ויש אומרים אמרם היא, חמה אמר שלא
מלאני בחולה ואיש צא עלי באונם אחר שנתארסתי לו,
הרי זו נאמנת. וכן לעיל במוכת עץ ובפרק י"ח מכלכות
איסורי ביאה הלכה י' כחצ, כהן שקידש גדולה או קטנה
ואחר זמן צא עליה ועטן שנמלאה דרוסה איש נאסרה
עליו מספק שמה קודם קידושין נבעלה או אחר קידושין,
אצל ישראל שטען טענה זו לא נאסרה עליו, שיש כאן צ'
ספיקות שמה קודם קידושין ושמה אחר קידושין וכו'.
וכחצ עליו הרב המגיד וז"ל: ודע ששם נתבאר בפ"י,
שכאשכ נאמנת לומר מוכת עץ חני, או משארכתי נאנכתי,
לענין ממון הכתובה. ויש מן המפרשים סוברים שהוא
הדין להיותה נאסרת עליו שאם טענה בצרור דבר במתירה,
שהיא מותרת. ולא אמרו נאמן לאוסרה עליו אלא במכחשת
וטוענת בחולה שלימה נבעלת, ח"י בשותקת, אצל צמודה
וטוענת שנאסרה קודם שנתארסה באשה כהן, אי נמי
שנתארסה אחר כך באשה ישראל, או שטוענת בשחיבה
מוכת עץ חני נאמנת. ויש מן המפרשים חולקין ואומרים
לענין איסורא צבכאי גוגא דליכא אלא חד ספיקא אסורה
היא ואין משגיחין על דבורה. וזה נראה דעת רבינו. ובראשון
דעת בר"ם וברש"א ז"ל, ע"ש, ועיין ר"ן כתובות ה"ל.

וראיתי למשנה למלך שם שכתב דדעת ברמז"ס יש
לכוכה מדברי הירושלמי, דאמרינן עלה דכך
דבוגרת, ואחיה כהא דתנינן הנושא את האשה ולא מלא
לה בחולים והיא אומרת משארכתי נאנכתי ונסתפחה
שדך, והוא אומר לא כי אלא עד שלא ארסתיך ומקחי מקח
טעות, נאמנת, הלא דחימא לכתובה מנה אצל לקיימה
אינו רשאי משום ספק סוטה ע"כ. וכן באומרת מוכת עץ
חני, אמרינן התם דאסור לקיימה משום ספק סוטה.
הו גרסינן התם ואחיה כהא דתנינן תמן בחולה ואלמנה
גרובה וחלוצה מן האירוסין, כתובתן מאחזים, ויש להם
טענת בחולים וכו', אצל לקיימה אינו רשאי משום ספק
סוטה, ע"כ. והנראה מדברי הירושלמי צטונן פתח פתוח
אשתו אסורה עליו ואינו רשאי לקיימה היינו משום ספק
סוטה ולא סבירא להו הספק ספיקא כש"ס דילן. והנה
בגמרא אמרו כנסה בחזקת בחולה וגמלאה צטולה מקח
טעות, ואמר רבא מקח טעות לגמרי משמע, וממילא
קידושין קידושי טעות הוי כשמאמינים לו, וכן אי אחי עדים
ואמרו אנו ראינוה שזינתה קודם שנתקדשה, קידושי טעות
הן ובעלו הקידושין. ואפילו לדעת הירושלמי דעשה ספק
סוטה, מכל מקום אי הוי לן עדים דזינתה קודם הקידושין

צבעילה חיפער לצרך צטור ששניהם ערומים על ידי כסוי
הסדין למטה מן הלג וכו'. וכחצ: ולולי פה קדוש של
ברמז"ן היה נראה לי טעם הירושלמי משום שמה ימלא
פתח פתוח וכו' כמו קידושי טעות. וזהו נמי הטעם של
ברא"ש שכתב גבי צרכה בחולים שיש לצרכן אחר שמה
בחולים שמה ימלא פתח פתוח וכו', עיין שם.

וראיתי פה קדוש של הפרישה לעני"ד דברי ברמז"ן נכונים,
ועטם הפרישה ז"ל לריך עיון, דודאי לא חיישינן
שמה ימלא פתח פתוח דמוקמינן לה לחזקה שהיא בחולה.
ולדעתו ז"ל תקשה לו בכל קידושי אשה האין מצרכין
צרכה אירוסין וצרכה נשואין יחוש דילמא ימלא פתח
פתוח ויהי מקחו מקח טעות וכו' צרכה לצטלה, ומאי
שנא קידושי ביאה משאר קידושין לענין צרכה מטעם
שמה ימלא פתח פתוח. אלמנא לעטם ברמז"ן אחי שפיר
דשנא ושנא משאר קידושין וכו"ל. עוד קשה לדעתו ז"ל
חינה קידושי בחולה יש לחוש כדעת הפרישה, קידושי
אלמנה מאי איכא למימר, שהרי התם ליכא חששא שמה
ימלא, אם כן אלמנה לדעתו שפיר יצרך מקודם כשהוא
עמה צמטה והתם אמרו סתם חוץ מקידושין צבעילה
צין בחולה צין אלמנה. ואף שיש לדחוק ולישז זה דמשום
לא פלוג, מכל מקום פשטות הגמרא לא משמע הכי. ועל
כל פנים הראשון קשה, ולריך עיון.

איברא דלכאורה מקום יש צראש לישז דברי הפרישה ז"ל
מקושייתי ה"ל, דמאי שנא צרכה אשר לג מקידושי
כסף לענין פתח פתוח וצרכה לצטלה, והוא ממה שאמרו
בגמרא דף ע' ע"א, ספק תחתיו ספק אין תחתיו ואם
תמלי לומר תחתיו ספק באונם ספק צרואן, וכו' ספק
ספיקא ואינו נאמן לאוסרה עליו צטענה פתח פתוח,
רק לענין להפסידה כתובהה נאמן, ע"כ. ומעתה היה
מקום לכאורה לחלק דשלאמא קידושי כסף דאיכא ספק
ספיקא דלמא לאו תחתיו ודילמא תחתיו, ואם כן יש
לומר על כל פנים צטענה קידושין עדיין לא ה' פתחה
פתוח לפיכך לא חיישינן, מה שאין כן ביאה דליכא אלא
חד ספק אם פתחה פתוח או לא וכו' נמי צרכה אשר
ג' דאין מספקין אי פתחה פתוח או סתם כהאי גוגא
חיישינן משום צרכה לצטלה דילמא פתחה פתוח.

אמנם דא צורכא דמאי נפקא מינה צספק ספיקא כזו
ואין זה ספק ספיקא סוף סוף אי חיישינן משום
פתח פתוח הכי נמי ליחוש דודאי צספק ספיקא אינו עושה
שינוי צגוף האשה דלא ליחוש לה כשיש ספק ספיקא
ולא כשאין לה ספק ספיקא, ועוד חינה אשה ישראל
אשה כהן מאי איכא למימר דליכא ספק ספיקא, וכן קידושה
פחות מצה שלשה (ואגב עיין תשובות הרה"ס שאלה כ"ט
שכתב, דאין חילוק צין אשה כהן צין אשה ישראל צין

לברוכי ט) אי איכא כסא ואסא מברך עילויהו

משנה הלכות

משום דאשחו כגופו. וז"ל המחבר סימן ע"ג או"ח ס"ב: אס כי יסן עס אשחו קורא בחזרת פנים ליד אחר, אפילו בלא הפסקת עליה, משום דאשחא כגופו. ויש מי שאוסר וראוי לחוש לדבריו, ע"כ. ועיין ברכות כ"ד ובריי"ק ורמב"ם צ"ג מכלכות קריאת שמע. וכתב הכסף משנה בטעם משום דאשחו כגופו ורגיל בה וליכא ברכורא. ומכל מקום לריך חזרת פנים, דפנים לבדי פנים אי אפשר דליכא ברכורא, ע"ש. ועיין ברכ"י. ומעתה זה דוקא באשחו שהיה כגופו בחירו, מה שאין כן כאן שעדיין לאו אשחו היא, ודאי לאו כגופו מיקרי לומר דליכא ברכורא, ועוד דאדרבה דברי עוסק בזה, והאריך נאמר דליכא ברכורא, ואם כן הכא לדברי הכל אסור לברך, כנלע"ד. ומיושב קושית הפרישה בם"ד. ועיין בסוף הספר בתשובה להגאון רי"ז מיינצרג שליט"א בירושלים תו"א.

ט) ומ"ש אי איכא כסא ואסא מברך עלויהו בורה פרי הגפן ועלי בשמים והדר ברוך וכו'. כבר הבאתי בסמוך ס"ק ח' דעת רי"ז, ודרכי משב סימן ס"ג בשם ר"ן גאון דברכת בחולים לריכין כוס, ולא יברכם בלא כוס. ולכאורה נראה שגם דעת רבינו דצעי כוס דוקא שכתב וכד מפיק לה לסודר מחייב לברוכי אי איכא כסא ואסא וכו', והדר בא"ד אמ"ה וכו'. כרי שכתב אי איכא כסא ואסא מחייב לברוכי, משמע אי לא, לא מחייב. והוסיף רבינו אסא מה שלא מלאחי להפוסקים להזכיר אסא כלל ול"ע, מכל מקום כוס ודאי צעי. איברא דגם כוס אי צעי לעכז לכאורה אינו מוכרח בדעת רבינו. ומראשית דבריו שכתב וכד מפיק וכו', אי איכא כסא ואסא מברך, והדר מברך אשר לג וכו', יש לומר דהאי והדר מברך קאי ארישא, דדוקא אי איכא כסא ואסא מברך ואי לא לא מברך. ויש לומר דהאי והדר מברך קאי אסיפא, וכוי פירושו כבי, אי איכא כסא ואסא מברך עליוהו, אמנם דוקא אי איכא, אולם אי ליכא אז ממילא מברך אשר לג, ואז באי אי איכא קאי רק אכוס ולא אברכה אשר לג. והראשון נראה עיקר דכוס דוקא. וכן משמע הלשון מברך ודו"ק. והוא כדעת ר"ן גאון בנ"ל.

ובהיות כן עלתה לי תמיה עצומה על רבינו הפרישה ז"ל שברכה להפליא על רי"ז ז"ל, וז"ל: ומה מאוד נפלאהי הפלא ופלא על רבינו ירוחם ז"ל בם' אדם וחוכ בנתיב כ"צ ח"צ שכתב בשם ר"ן גאון, וביאורו רמ"א בדרכי משב ובשלחן ערוך כמה פעמים, על ברכת בחולים שזריכה כוס ואין לברכה בלא כוס, ואם אין יין ישרה למוקים ויסחוט אותם ויברך עליו, ואם לא ימצא יברך על השכר וכו', עכ"ל. שכרי גם הרא"ש צ"ק

או שצטל מיד אחר הקידושין ומלאה בעולב דעל כרחק קודם קידושין זינח דאז ודאי דלא נאסר עליו מספק סופה, מכל מקום מודק דכוי קידושי טעות מכה פחה פחות, דכנסה בחזקה בחולב ומלאה בעולב היא.

ומעתה דברי הרמב"ן מוכרחין, דודאי אי אפשר לומר בטעם משום דילמא ימצא פחה פחות וכו' ברכה לצטלה, דאם כן בכל קידושי כסף נמי ניחוש דילמא ימצא פחה פחות וכו' ברכה לצטלה משום דכוי מקה טעות, ולכן כתב בטעם משום דא"א משום דכזה עמו במעב ולפתח פחות לא חיישין דמוקמינן אותה בחזקה בחולב משום דרוב נשים בחולות נשארות. ועיין לעיל מה שהבאתי בם"ק אי מאור זרוע דלכן אינו מברך כשמקדש צביאה משום דטרוד טרדה דמלוא, ועכ"פ ג"כ לא חייש משום פ"פ. וכ"כ רבינו ירוחם. וממילא גבי ברכה אשר לג נמי אי אפשר לומר בטעם של הפרישה ז"ל שמה ימצא פחה פחות. והטעם כמו שכתב הרמב"ן ז"ל וכנ"ל. ועיין טור סימן ס"ח וצית שמואל אכן העזר סימן כנ"ל סעיף קטן כ"ד צ"ה אס רואה לקיימה, דנשמע מחוספות כחוצות י"א דכיכא דכוי מקה טעות לריך לקדש מחדש. וכן כתב בש"ג דף חע"א לריך לגרשה, אבל אס אינו מגרשה אינו נאמן, עיין שם. ונראה ברור דלדעת הפוסקים דחיישין דכוי מקה טעות נמי כוי ברכה לצטלה בברכה נישואין ושפיר יקשה מה שהקשיתי לעיל לדעת הפרישה ז"ל.

ובישוב קושית הפרישה ז"ל דמוחר לברך במעב, אף שאינו כדאי, נלע"ד בדיוק לשון הרמב"ן ז"ל שכתב וז"ל: ולא הצריכו חכמים לצטלה כוס בצגדו וכו' בצגדה ולהתכנסות בשעת ברכה וכו'. ולכאורה מה בא הרמב"ן ז"ל להשמיטנו בזה דלא הצריכו חכמים, ואפילו הצריכו מכל מקום עדיין במעב אחת הם. ונראה ברור דהרמב"ן ז"ל נשמר בזה מקושיית הפרישה ז"ל, דודאי ידע שאפשר להם למלא דרך לברך גם אז בשעת המעשה, וכגון שהוא בצגדו וכו' בצגדה, או ע"י כיסוי בסדין למעב מלבו ובר"ת, ע"כ כתב בדפיו ולא הצריכו חכמים וכו' ולהתכנסות בשעת ברכה, דלא הצריכו חכמים גם אז. ואפשר דאכ"נ אס רואה להתכנסות שפיר דמי, ורק דלא הצריכוהו, או אפשר דכיון שתקנו לברך לאחר צטילה שוב לא ישנה משום לא פלוג אפילו אס ירצה. על כל פנים אחר היתה קושית הפרישה ז"ל ושלח, ודברי הפרישה ז"ע בזה לענ"ד.

עוד נלע"ד ליישב קושית הפרישה ז"ל, דלא דמי להא דמוחר לברך כשהאשה עמו במעב, שכרי כתבו הפוסקים בטעם דמוחר לברך אף כשאשחו עמו הוא

אשר לא אגזל בגן עדן. אלו בורא פרי הגפן ועצי בשמים והדר ב"א ה' אלקינו מלך העולם אשר צג אגזל ישראל שנמשלו לאגזל דכתיב **בגן עדן שושנת העמקים בל ימשול זר במעיין חתום על כן אילת אהבים** ש"ס ז', אל גנת אגזל ירדתי ומרמז נמי על צתולים של צנות ישראל דמה אגזל יש צו קליפות זה על זה כך צנות ישראל שמשמרין קליפות צתוליהן, וכן מסיק כל ימשל זר צמעין חתום, פריש. ואפשר כיון דהצתולים חמומתם כאגזל שחתום וצראשו יש לו פה קטן לדחוק ולפתוח וכן: **שושנת העמקים** ישראל נמשלו לשושנה דכתיב כשושנה צין החוחים, ומרמז נמי על הצתולים כדכתיב סוגה צשונים שהוא גדר קל ואין פורץ צו ליכנס הכי נמי חתן נכנס לחופה ולצו מגעגעת לחיצת חיתוניו צל ליזקק אמרה לו טיפת דם כחדל ראייתי הרי פורש מיד הרי סוגה צשונים (רש"י צשיר השירים): **אילת אהבים**. ישראל נמשלו לאילת אהבים ומרמז על הצתולים דמה אילת רחמיה לר וצתוליה חוזרין כל פעם ולעולם אינה צלל צתולים כך צנות ישראל שמשמרין צתוליהן ולעולם אינן צלל צתולים עד שתנשא:

משנה הלכות

דאין כל כך הכרע, ולכן הביא מדברי ר"ן גאון דמפורש דאפילו לעכצ אמרו דצעי כוס, ואי לית ליה לא יצרך וק"ל.

וב"ש הפריש דמדברי הרא"ש צכתוצות מוכח מיינה וציה צלשון הר"ן גופיה דלא קאי אצרכת צתולים, מדסיים וכתב וז"ל: אצל צרכת חתנים שהוא שצב צרכות חייב לצרך על הכוס וכו', אלמא דתחלת דבריו נמי איירי בצרכת חתנים וכו'. לענ"ד. בוכח לא קחצינא הכא, ואדרבא לענ"ד מוכח היפך דבריו ז"ל, וכו' דנראה ראיתו מדכתב אצל" ושלשן אצל משמע ליה דקאי אדלעיל, ואי משום הא הרי כתב שם נמי אצל צרכת איירוסין אם לא ימלא כוס, והתם אהיבא קאי דכתב אצל, לשיעתיא ז"ל. אמנם לפי דעת רי"ו אחי שפיר סדר לשון הרא"ש, דקודם כתב דין דצרכת אשר לא כוס מעכצ צו וכדר כתב צרכת איירוסין אצל צו אינו מעכצ כוס וכדר כתב אצל צרכת חתנים ודאי מעכצ, ואחי שפיר לשון הרא"ש ז"ל. איצרא דלכאורה אי אפשר לפרש דברי הרא"ש ז"ל צעין אחר מתרי טעמי, חדא שכתב שם לאחר כתבו צרכת אשר לא והורה הר"ן וכו', ואי נימא דהאי והורה הר"ן לא קאי אצרכת אשר לא שלפניו, היה לו לומר הורה הר"ן צלל וא"ו הציבור, וכמו שכתב שם צסמוך צסימן וי"ז כתב ר' שרירא, ולא כתב וכתב ר' שרירא צוא"ו הציבור לפי שהוא דין חדש, אלא על כרחך דאלפניו קאי. צ' לדעת הפריש ז"ל דהאי הורה קאי אצרכת חתנים, יתור לשון קחצינא הכא וכפולי מילי למה ליה, דמאחר שסיים ולא סגי ליה אלא צכוס, וקאי אצרכת חתנים אם כן למה ליה לחזור ולשנות אצל צרכת חתנים שהוא שצב צרכות חייב לצרך על הכוס שהרי כתב דצרכת חתנים לא סגי ליה אלא צכוס, וא"כ הכי מילי מיותרין הן, דמאי אשמעינן מה שלא ידענו כבר, ומחיצת אצל צ"ח שהוא ז' צרכות וכו', אין להם פירוש כלל לפי פ"י ז"ל. אמנם לפי פ"י הרי"ו ורמ"א, אחי שפיר דברי הרא"ש ז"ל, דבראשון קאי שלפניו אצרכת אשר לא ואחר כך כתב דין צרכת איירוסין ואחר כך צרכת חתנים, ואחי הכל דיוק. וזה לענ"ד צרור צפי

דכתוצות הביא דברי הר"ן ושם מוכח לכדיא מיינה וציה צלשון הר"ן גופיה דלא קאי כלל אצרכת צתולים אלא אצרכת חתנים דוקא, ומסיים וכתב וז"ל: אצל צרכת חתנים שהוא שצב צרכות חייב לצרך על הכוס וכו', אלמא דתחלת דבריו נמי מייירי בצרכת חתנים דוקא. וכן צטור אצן בעזר הביא דברי הר"ן המזכר צסימן ס"צ גצי צרכת חתנים, אצל צצרכת צתולים צסי' ס"ג לא זכר ולא פקד דברי הר"ן. וכן צקילור פסקי הרא"ש וכו'. והכי מסתברא דבר"ן לא מייירי כלל מענין צרכת צתולים, דאם כן קשה האך מחמיר יותר בצצרכת צתולים דוקא על הכוס יותר מצרכת איירוסין שכתב הרא"ש צשמו שאין לריך כוס. וזה יליצא צארעא וגיוורא צשמי שמיא וכו'. ואולי פסק הרא"ש העטבה לרצינו ירוחם ז"ל, לפי שראה שהרא"ש כתב דברי הר"ן המזכר חיכך וסמוך ממש אחר צרכת צתולים, וכו' סבר דדברי הרא"ש צשם הר"ן קאי אשלפניו דהיינו אצרכת צתולים. וכבר ראיתי להם אחד שטעה גם כן צזה. וצאמא הא ליתא שדברי הרא"ש צשם הר"ן קאי שם אלפני פניו אצרכת חתנים וזה פשוט כנ"ל, עכ"ל. וכן ראיתי צתוצות צאר שצב שהקשה זה. ואחריהם צאו הביא שמואל וכו"מ ותמכו על פסק רמ"א. וכו"מ שם הביא דברי הפריש צשם וראיתי מי שכתב, ע"ש ודו"ק, וכן תפשו כל האחרונים ז"ל.

והנה אף שאיני כדאי, מכל מקום אני תמה על דצריהם ז"ל שהרי רצינו צה"ג שהוא צעל הצרכת הו, וממנו הביא הרא"ש ז"ל, וכמו שכתב שם לכדיא, ורצינו ז"ל נמי בלריך כוס לצרכת זו וכדעת ר"ן גאון, ומאי כל הרעש על רי"ו ורמ"א ז"ל שפסקו כן, כיון דאית לן מר"ן צעל הצרכת שהביא הראשון, וצצירא ליה דצעי כוס, ודאי הכי קים ליה דעל הכוס נחקב. וזה לא תקשה לי אם כן אמאי לא הביא הרא"ש כן צשם רצינו דצעי כוס כיון שגם רצינו הכי צצירא ליה, י"ל דרצינו הרא"ש ז"ל נמי היה כמסתפק צלשון רצינו אי כוס לכתחלה צעי או לעכצ אמרה, וכמו שהצאתי לעיל

שמרה בטהרה חוק לא הפרה ברוך הבוחר בזרעו של אברהם. והיכא י' דאיכא ויהיכא דאיכא פירוש
עדים דאטייחד ארוס בבית חמיו וכד נסיב לא מצא בתולים לאו דינא למיטען יש עדים שראו שנתייחד
טענת בתולים אבל ודאי לא אטייחד עמה ועבד סעודתא רבתי דינא הוא והיינו שלא זיכודכ כשנשאה
ולא מלא בתולים אין לו טענת
בתולים: אבל ודאי לא אטייחד. פי' כשילענו זרור שלא נתייחד עמה אז אפילו זיכודכ מלי טעין טענת בתולים:

משנה הלכות

הרא"ש ז"ל וזקרבן נתחלל פי' כדעת הפרישה ג"כ, ע"ש, ומשך אחר דבריהם ז"ל, ולא נכנס לכל הכ"ל.

ומה שהביא ז"ל ראוי לדבריו מדברי הטור וקילור פסקי הרא"ש, אמר נכון כדבר דהבין סצירא ליה הטור ז"ל, מ"מ וכי גברא אגברא קרמית, ור"י וד"מ לא ס"ל כפי פירוש הרא"ש ז"ל, גם קושיתו ז"ל דאם כן יבא יציא בארעא וכו', לולי דבריו ז"ל גם כה אפשר לישב דברכת אירוסין לא הוי רק הכשר מלוא, וצלי ברכת חתנים אין ברכת אירוסין עושה כלום, דכלה בלא ברכת אסורה לצעלה כגדה, וכן כתב המרדכי בשם הראב"י בכתובות, הביאו בהגה להרא"ש דף ז' ע"ב ע"ש, וכיון דברכת אירוסין אינה עיקר המלוא ולכן קיל הוא, מה שאין כן ברכת בתולים דשעת קיום המלוא ממש הוא ולכן שפיר צ"ל כוס, ולא הוי יציא בארעא, ועוד לאלקי מילין, ועיין ראב"ד סי' ל"ח צ"ח חמ"ס דע"ס ודו"ק ונע"ק. ומה שכתב וכבר ראיתי לחכם אחד שטעה בזה, נראה דאחזו חכם כתב כן מעמימים הכ"ל שוב ראיתי בערוך השלחן א"ע הכ"ל שהביא דברי רבינו בהכ"ג דמלריך כוס גם כן והגאון שפירש כדברי. אמנם לא נחית בכל מה שכתבתי ולענ"ד זה צרור. ובתשובותי להגאון הקדוש ר' זאב סולובייטשיק אב"ד בריסק, ירושלים הארכתני בזה צ"ב ד. ועיין מדור התשובות.

וראיתי לפרישה הכ"ל שילא להקשות לרבינו ז"ל מדברי הירושלמי והש"ס צבלי, דנראה דסצירא לכו דאין מצרכין ברכה זו וס"ס בדבריו וכיון דמשמע מגמרא דידן ומכירושלמי שהבאתי לעיל שאין מצרכין ברכה זו של בתולים ולכן סצירא ליה לרש"ל שלא לברכה כלל, ואף שאירק שם עוד טעמים אחרים מכל מקום נראה דסצירא ליה להא טעם כעיקר ע"ש.

והנה מה שר"ה לדייק מכירושלמי דהוי ליה למימר חוץ מקידושין צבילה וברכת בתולים לפי מה שכתב הרא"ש שיש לברכה אחר שמלא בתולים, לולי דבריו הקדושים קושית לא קחזינה הכה, דמאן יימר לן דהירושלמי הכי סצירא ליה, והרא"ש גופיה לא כתב רק בלישנא דמסתבר ולא דדינא הכי, ואפשר לדעת הירושלמי הכי נמי דמלי לברוכי מקודם. גם מה שילא לדייק מגמרא דידן, מדקאמר בפסחים צ"ק כל המלות מצרכין עליהן עובר לעשייתן חוץ מעצילת הגר, ואם כדבריו הוה ליה למימר נמי ברכת

בתולים, וקושיתו זו הוי יכול להקשות גם מירושלמי אש"ס דילן דאמרו חוץ מקידושין צבילה, ולמה אמ' צש"ס דילן רק עצילת הגר וכשמיטו קידושין צבילה, וע"כ לוי דש"ס דילן פליג בהא אירוי' וס"ל דדוקא במקום דגברא לא חזי, כגון, הכי דלאו בר הכי הוא, אולם במקום דגברא ראוי הוא, לא אמרי ומצרכין עובר לעשייתן. והש"ס דילן חולק בזה אירושלמי, ואם כן קידושין צבילה כיון דאפשר לברך מקודם מצרכין עובר לעשייתן, וכבר כתב כן הרמב"ן ז"ל הביאו ב"ה הכ"ל בלשוננו בהכ"ב, ח"ל: ומדלא אמר בגמרא דילן חלל חוץ מן העצילה לא סמכין אגמרא דברי מערבא וכו' ע"ש, ואם כן הכי נמי, כיון דלגבי קידושין סצירא ליה להש"ס דילן דמצרכין עובר לעשייתן, הכי נמי לענין ברכת בתולים, דחד טעמא הוא, וכמו שכתב הפרישה בעלמו ז"ל, והנה כל זה לרוחא דמילתא, ולעיקר הדין קושיתו מעיקרא ליתא, שהרי הרא"ש ז"ל וכל הפוסקים כתבו דהאי ברכתא תקנת הגאונים היא ואינה צש"ס כלל, ואם כן מאי מקשה מדאינה מפורשת צש"ס צבלי וירושלמי, ומדייק בדיוקים דחוקים דלא היו מצרכין אותה בזמן הש"ס, ודאי הכין הוא, דברי לאחר חתימת התלמוד נתקנה, ופלא על הגאון ז"ל שלא הרגיש בזה, ודברי רבינו ז"ל כראי מולקין מכל הקושיות הכ"ל, וכדי לישב דברי הפרישה קצת הוי נראה לענ"ד דהקשה כן לשיטתו ז"ל שכתב שם בסמוך לישב סתירת הרא"ש ז"ל, וז"ל: ואפשר דהוא תקנת הגאונים, שלא צרור ליה דאינה תקנת חז"ל, ואילו הוי צרור ליה לא היב כותב לברכה כשיטתו צכ"מ דאין מצרכין ברכה שלא הזכיר צש"ס צמשה, ומעתה מאחר שהביא ראוי שאינה כתובה צמשה וממילא אין לברכה כלל, כן נלע"ד בישב קצת דברי הפרישה ז"ל ומי שדעתו רחבה יותר יפרש צננין אחר.

וראיתי לרוקח סי' שצ"ב שכתב, ח"ל בה"ג, ברכת חתנים צעשרה וחתנים מן המנין. וכד מפיך סודרא מיהייב לצרכי פרי הגפן, בא"ה אמ"ה אשר אג אגוז עד הבוחר בזרעו של אברהם אבינו ע"כ, ומהא ודאי קשה אמאי לא הביאורו וגם לריך עיין אצל הרוקח ז"ל שלא מזכיר בדם, ול"ע. ועיין באבודרהם שהביא מחלוקת בזה.

ובדרך אגב נלע"ד מה שכתב בפרישה וכן ראיתי בשאר פוסקים א"ע סימן ס"ג, וצו"ד סי' קל"ג, למא קראו צבילה ראשונה צבילת מלוא וכבר כתבתי טעם

לזה, וכעת נלע"ד, משום דמלוא לשמוע דברי חכמים, שאמרו כלל בלא זכר אסורה לצעלה כנדה, וזה מחקתן ז"ל, דמדאורייתא מיד שקידש מותר זה, והם חקנו שלא לצל עליה צצית אציה כל זמן שלא זכרו זכר חתנים, וכיון ששמע להם והמתין מלצטול מכה מלוח, מקרי צעילה מלוא משום דמלוא לשמוע דברי חכמים כנ"ל.

י' וז"ל והיכה דאיכה עדים וכו', כבר הבאתי לעיל מחלוקת הראשונים ז"ל באשה ישראלית צמאי מהימן, דעת החוספות שם דף י"א דדוקא באשה כהן או אשה ישראלית וקבל זה אציה קידושין פחות מזה ג' שנים, דאז אסורה לו ומפסיד הסעודה, וכן נמי למאן דאמר כנסה בחזקה בתולה והיא צעולה אין לה כתובה אז מפסיד הסעודה ואינו נאמן. וכן כתב הש"ג בלשון הרי"א"ז כתובות הנ"ל, דמחייב לגרשה ואסור לדור עמה אף שנחרו שניהם וכתב לה כתובה מנה, אבל גרשה בגט ואחר כך נחרו שניהם להחזירה לו מחזירה, וכתב לה כתובה צעולה, כמבואר בקונטרס הראיות. והדרכי משה כתב דהרמב"ם חולק על זה, והח"מ השווה דעת הרמב"ם לדעת הרי"א"ז ז"ל, ובסמוך דף י"א כתב שם הש"ג עוד לשון הרי"א"ז ז"ל: כנסה בחזקה בתולה ונמלאת צעולה אין לה כתובה כלום לפי שמקחו מקח טעות, ואין לה חוס', כמבואר בקונטרס הראיות ע"כ. ורבינו ז"ל לא ציאר לן לא צעיקר ולא בחוספות כתובה, אי נפקא מינה בין כהן לישראל ודו"ק בכל זה.

י"ז לי מקום עיון אש"ג הנ"ל, שקדם וכתב חזל אם גרשה בגט ואח"כ נחרו שניהם להחזירה לו מחזירה, נראה דסבירא ליה דאף דאסור לדור עמה מכל מקום גט נריכה כאשה איש, ולא אמרינן מדהוי קדושי טעות גם גט לא ליבעי, ובסמוך כתב, כנסה בחזקה בתולה ונמלאת צעולה אין לה כלום לפי שמקחו מקח טעות ואין לה חוספת, ומשמע דגם גט לא צעי דהוי מקח טעות לגמרי, ונמלא לכאורה דבריו סותרים.

איברא דגם דבריו הראשונים נריכים עיון, ולאו רישא סיפא, שהרי בראשונה כתב וז"ל: ולמה הוא נאמן צענה זו וכו', ולא האמינוהו חכמים צענה זו אלא להפסידה כתובתה לצד אצל לא את החוספת כדברי הגאונים. ולי נראה שאף על החוספת נאמן, ומשביעין אותה שבעה היסת כדין כל הכופר ממון לחצרו, ראה לקיימה בחזקה בתולה אין שומעין לו, אצל אם גרשה בגט וכו'. והנה כיון דסבירא ליה שאף על החוספת נאמן, על כרחיך סבירא ליה דאין קידושי קידושין כלל וזנות צעלמא הוא, דאם לא כן על כל פנים חוספת יש לה, והכי אמרו בגמרא כתובות דף ק' ע"ב, הממלאת והשניה והאילונית אין לה כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא כלל ואם מתחלה נעלה לשם אילונית יש לה כתובה, מכלל

דרישא בלא הכיר זה, ואמרינן בגמרא אמר שמואל לא שנו אלא מנה ומאחזים אצל חוספת יש להם, תניא נמי הכי נשים שאמרו חכמים אין להם כתובה כגון הממלאת וחזרותיה אין להם מנה ומאחזים אצל חוספת יש להם, נשים שאמרו חכמים יולדות שלא בכתובה כגון עזרת על דת וחזרותיה אין להם חוספת וכל שכן מנה ומאחזים וכו', והנראה דכיון שמהימן אף על החוספת ע"כ דאין כאן קידושין כלל ודו"ק.

ודע דרבינו ירוחם נתיב כ"ג ח"ח כתב סתם שיטת הגאונים דאין לה עיקר כתובה אצל יש לה חוס' וכתב בלשון הורו כל הגאונים וס"ל דליכא פלוגתא בזה, ולריך עיון לענ"ד, שהרי מלינו בזה פלוגתא וכנ"ל.

שוב העיר ד' עיני וראיתי בהשגות הראצ"ד כתובות דף ק' בד"ה עוד כתב הרב ז"ל צעין אילונית ואלמנה לכהן גדול וחזרותיה שאם לא הכיר בהן אין להם כתובה מאחזים אצל חוספת יש להן, וז"ל: אמר אברהם ומאחר דמקח טעות הוא אמאי יש להן חוספות צעלמא ממלאת כיון דידע דיכולה למאן ואוסף לה אדעתא דהכי כי לה ומתנה הוא דצעי למיתן לה, שניה נמי כיון דידע דשניה היא מפקינן לה מיניה אדעתא למיתב לה מדיליה כתב לה, אלא אילונית ואלמנה שלא הכיר בהן כיון דמקח טעות אצלו אמאי יש להן חוספות וצדיקא אמרינן צעלמא אילונית אי דליהבהו איפכא מסתברא וכו'. ואפשר וכו', ואף על פי כן אין הדעת מקבלת כן ואין השכל מודה עליהן וכו' עיון שם.

וראיתי בספר המכריע לרבינו ישעיה הזקן ז"ל, שכתב אגמרא דף ק' הנ"ל וז"ל: איכא למידק מרישא דיש לאילונית חוספת, ואף על פי שלא הכיר זה, שמע מינה קידושי קידושין הן, דאי אינו קידושין זנות צעלמא הוא, ואמאי שקלא חוספות אלא ודאי קידושין הן וצעי גט, וחו מדקתני אין להם כתובה, כתובה הוא דאין לה הא גיטא צעי, דאי לא צעי גיטא פשיטא דאין לה כתובה, דלאו איתחיה היא. וכו"ז דייקנן בגמרא פ' המדיר דף ע"ג ע"א, דתנן החם כנסה סתם ונמלא עליה נדרים תלא שלא בכתובה, כתובה הוא דלא צעי הא גיטא צעי וכו' ע"ש. והנראה להדיא דהא בזה תליא, אי אמרינן דלית לה חוספות גם כן על כרחיך סבירא ליה דאין כאן קידושין כלל ולא צעי גט גם כן ואי צעי גט על כרחיך דאית לה חוספת מדאמרינן קידושי קידושין לענין גט, והוא כמו שכתבתי לעיל דכיון דמהימן אף על החוספות על כרחיך דאין כאן קידושין כלל, ומעתה עלתה לי חמיה עזומה בדברי רי"א ז"ל, כיון שכתב דאין לה חוספות ודלא כשיטת הגאונים, ומעתה על כרחיך סבירא ליה דאין כאן קידושין כלל, ואם כן למה סיים ואם גירשה בגט, משמע דעל כל פנים צעי גט ולא ידענא גט מאי צעי הכא לפי שיטתו ז"ל.

דשקיל אוזינקיה מ"ט חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה וכי אייחד ליה בהדה לא מצי טעין דאיתרע חזקה. איבעי' (יא) להו הגי בתולים מיזל אזלי ואתו או דילמא איתצורי הוא דלא איתצרי אלא לאחר ג' שנים תא שמע דא"ר חסדא פחות מכאן כנותן אצבע בעין מה עין מדמעת וחוזרת ומדמעת אף הכי נמי מדמעת וחוזרת ומדמעת אלא לאו שמע מינה בתולים מיזל אזלי איתצורי הוא דלא איתצרי אלא לאחר שלש שנים. פירוש לשון יורה. כלומר איתצורי גרם איתצורי הוא דלא מתלדי דל"ת, ופי' רש"י לשון יורה, כלומר אין שלש שנים עד ג' שנים ויום אחד, ע"כ: מיזל אזלי ואתו. אחרני, כדמע עין: דם בתולים עד ג' שנים ויום אחד, ע"כ: מיזל אזלי ואתו. אחרני, כדמע עין:

משנה הלכות

אודינא מן האשה מטעם רב, ואינו נ"ל, דעד כאן לא הימנוכו אלא להפסיד כתובתה שהוא מוחזק בה אבל להוציא ממנו ממנה אינו נאמן בטענתו. וכתב רבינו יחזקאל: חזין לגאון דקאמר בני מילי לענין מנה מאתים אבל לתוס' לא מהימן, וטעמא דמסתבר הוא דלא תקינו רבין אלא מנה ומאתים אבל תוספות איכו כתב לה מנפשיה הלכך לא מהימן, ע"כ עיי"ש. ועיין לקמן בשם המרדכי דלדעת רבינו תם אין נאמן הצעל להפסיד כתובתה ודו"ק.

(יא) איבעי' להו בני בתולי, נדב מ"ב, ושם נחבאר.

(יב) והיכי דערה בכל מילי, וכתב כתובת ומסרה לחופה וכו', דף ג' ע"ב, הכי שכי' פתו אפויב ועצחו עצוח ויינו מזוג, ומת אצוי של חתן או אמה של כלב מכניסין את המת לחדר ואת החתן ואת הכלב לחופה וכו', ורבינו הוסיף תיבת בכל מילי, מה שלא מפורש בגמרא, וגם הוסיף כתב כתובת ומסרה לחופה. ונראה דרק אז מותר כשיש כל התנאים הללו. אמנם בגמרא לא מפורש רק פת וצער ויין. ואפשר דהיתה גירסא זו בגמרא שלו.

וראייתי בצ"ח סי' שמ"ג צו"ד שכתב ח"ל: ודוקא שכיין כל זכרי חופתו, אבל אם לא הכין הכל, כגון שאפו פתו ועצחו עצוח ולא מזוג יינו או איפכא, דכשחל צעל כרחק לריק הוא להשדל להכין לו יין, ידחה החופה וישתדל לו להכין פעם אחרת גם הפת והצער. וכן לריק לפרש דכינו כל התכשיטין להכלה מה שאריך לחופה, דאם לא הכינו כל התכשיטין ומתה אמה של הכלב תדחה החופה מטעמא דאמרי' ע"כ. והש"ך חלק עליו, וכתב דאין דבריו מוכרחין, דהא על כל פנים אם לא יעשה החופה מיד מפסיד מה שכיין כבר ושם אין מכין להם מה שכבר נפסד וכו'. והביא ראיה לדבריו, שברמזים פ"ק דכתובות לא כתב אלא מי שכיב עצחו עצוח ויינו מזוג ומת אצוי וכו', ולא כתב פתו אפויב. וכן מה שכתב בצ"ח וכל"ל דכינו כל התכשיטין, אינו מוכרח מטעמא דאמרי',

ונראה דמתני' כתובות ע"ב ע"א אמרו, המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים ונמלאו עליה נדרים תלא שלא בכתובה וכו'. ובגמ' איתמר קידשה על חנאי וכנסה סתם, רב אמר נריכה הימנו גט ושמואל אמר אינה נריכה הימנו גט, אמר אצוי לא תימא טעמא דרב כיון שכנסה סתם אחולי אהלה לחנאי, אלא טעמיה דרב לפי שאין אדם עושה צעילתו צעילת זנות וכו'. ודף ע"ג ע"א המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים וכנסה סתם ונמלאו עליה נדרים אינה מקודשת, קדשה סתם וכנסה תלא שלא בכתובה, כתובה הוא דלא ציי הא גיעא ציי וכו'. אמר רב נריכה גט מדצריהס. וכן אמר רב חסדא נריכה גט מדצריהס. רבא אמר תנא ספוקי מספקא ליה, גבי ממונא לקולא גבי איסורא לחומרא, ע"כ.

וכתבו התוספות שם צד"ה ע"מ בקושיתם דמאי שנא אילוניות לדורותיהם מותרות, משמע אפילו מדרבנן לא ציי גט, וחלקו בין מוס דאילוניות לשאר מומין, ובה דמשמע בזהשלה מ"ו ע"ב, דאילוניות נריכה גט, התם מיירי בספק אילוניות, ע"ש. ועיין תוספות דף ק' שהרגישו צד, והוא בלמה מה שהאריך שם בספר המכריע הרבה, התוס' ז"ל בלחות לשונם חירצו ממש כסדרת הגאון ז"ל, ע"ש ודו"ק. והיולא לנו דהתוספות והמכריע סבירא להו דיש לחלק בין מומין למומין, ואילוניות לא ציי גט ושאר מומין ציי גט, וצד לא תקשה עוד קושיתי לריא"ז ז"ל דאף דס"ל דתוספת אין לה דהוי מקה טעות, מכל מקום גיעא ציי, דדוקא באילוניות לא ציי גיעא. ושפיר כתב תרומתו. או יאמר דעל כל פנים מספק ציי גט וכנ"ל כרצא, וגבי ממונא לקולא כרצא ורב חסדא, ולריכה גט מדצריהס. ועיין תשובת ר"א מחרי סימן כ"ט צענח לא מלאתיך בתולה והיא שותקת ואם מכחישהו, עיין שם מה שהעלה צדינים אלו.

וראייתי בתוספות רי"ד כתובות דף יו"ד, ח"ל: וראיתי צד"ג דאי עבד צעל סעודה רבתי, דינא דשקיל

דטרח בכל מילי. כיוון לרכי סעודה: **ומן** קמיה דליעול לחופה. קודם שנכנס לחופה מת אביו של חתן או אמה של חתן. **ואיכא** קמיה חתן מילי דמצוה חדא בעילת מצוה וחדא מקבר שכביה ליקיים ברישא בעילת מלכ: **ואיכא** קמיה חתן מילי דמלכ. יש לפניו שתי מלכות לקיים, צעילת מלכ ולקבור את מתו, לקיים צעילת מלכ קודם: **מקבר** שכביה. לקבור מתו:

משנה הלכות

דאם אינס ראוין לערוה נוכג אצילות ואפילו איכא דאיכא פסידא, ע"כ, ומכאן לריך עיון מה שנכנסו שנושאים אפילו במקום שאין האב והאם עורחים לסעודה כגון זקניט והוליס חכ נגד דעת הרי"ז ורבו ר' אברהם ולא ראיתי נזכרים בזה.

ויש לחקור בגרוש שנשא גרושה או אלמן שנשא אלמנה, אי נימא דינא כתי, ולכאורה דבר זה הלוי בחילוק הטעמים, לדעת החוספות דכתבו דטעם שכתירו הוא משום דליכא דטרח לבו, אם כן צבני כיון דלא שייך האו טעמא ממילא לעולם צבי לכמתין עד לאחר השצעה או יותר כפי הזמן דצבי, אמנם לדעת הרמב"ן ז"ל דפי' צי טעמים אחרים, הציאם הר"ן ז"ל, א) לדעת הגאון דהקדור מתו צו"ט שני שכול דרצן עולה לו למנין אצילות, אם כן ימי המשחה שהם גם כן דרצן יעלה לו גם כן לימי האצילות, ותיקן דאם יעלו אם כן לא ינהגו ימי אצילות כלל, מה שאין כן התם ינהגו אצילות צשאר ימים על כל פנים. עוד חיוך דדוקא יום טוב שני שכול מספיקא עולה אצל ימי המשחה שהם ודאי דרצן אין עולין לו כלל, וכן כתב הרא"ה ז"ל, ואם כן לחירון הראשון דאם כן לא ינהגו כלל ימי אצילות, אמנם הכי הרי ינהגו עוד ימי אצילות לאחר ג' ימים ידחה את האצילות אפילו צבני. אצל לטעם צי' משום דדוקא יום טוב שני שכול מספיקא עולה, אם כן הכי נמי הו' ודאי דרצן, ודו"ק. שוב ראיתי ציעלת חן ס"ג שעמד על מדוכה זו צאלמן שנשא אלמנה דאינו נוהג רק ג' ימים מהמשחה, וכתב דלחירון הראשון עולה לו שברי נהוג אחר כך עוד ד' ימי אצילות, ולחירון צי' אינו עולה לו. חכ כמו שכתבתי צצה"י ודו"ק.

ולכאורה עלה צדעתי לפשוט ספקי ה"ל, דראיתי צספר אשכול דפוס ה"ש שהקשה אגמרא ה"ל שכתבו צועל צעילת מלכ ופורש, ומשמע דאי לאו אצילות לא ה' פורש דהכי דייק לישנא דמשום אצילות דוקא פורש, וקשה הא קו"ל דכל חינוקת שנשאת צועל צעילת מלכ ופורש מפני שדם צחולים מרגילים לדם נדח, שמפני שגרעדה מן הצעילה תחלה היא פורסת נדח, וכתב וחתלחל המלכה מאד וגו' (הוא צתשובת רב האו גאון בהלכות פסוקות סי' פ"א וצשע"ת סי' קס"ח צשינוי ק"ת), ואיכא מאן דחירן

דצתכשיטין נמי איכא בפסד כמ"ש הר"ן והמחבר וכו' ע"ש. ועיון צאכ"ט שם. ומדברי רבינו לכאורה ראי' צרורכ לדברי הצי"ח ז"ל, שברי כתב להדיא דטרח צכל מילי, ומשמע דוקא כל מילי ולא כשעדיין איזכ דבר חכר, דא"כ ה' לו ז"ל לצר מה הוא נכלל צכל מילי לרבינו, אע"כ דהכל משמע וכדעת הצי"ח. ודע דצב"ל אצל כ' רבינו כל' בגמרי דידן, וז"ל: **ת"ר** אסור לעשות סעודת אירוסין ל' יום וכו', אצל אם ה' טצחו טצוח ויינו ופתו אפיו וכו'. הרי ממש כידון, וא"כ תיבות אלו שבוסיף רבינו כאן ידידי ינהגו וראוים לו, דאם לא כן נתח דצריך לשיעורין, דלעולם יכיה שם שום דבר שיפסיד, ועל ידי זה יצאו להקל צאצילות יום ראשון שכול לכמה פוסקים דאורייתא ודו"ק. גם מה שכתב רבינו דלריכין להיות כל הצתשיטין נמי ראי' לדברי הצי"ח ז"ל דלריך דוקא כל הצתשיטין, וגדולה מזו צבי, דאף הכתוב צבי רבינו דלכויו צבר כתוב, וגם מסורה לחופה. ומח נמי צ"ע לפי מה שכתב הפרשה, הציאו הע"ז, דצמקום שנכנסו לכסות ראש הכלה צסודר אם כסוכו גם זה מקרי חופה, וצ"ע אי כה"ג לרבינו מסורה לחופה מקרי, ודו"ק. והנה רח"ל החמיר הרבה צבאי דינא. ועיון אחרונים ז"ל שביקלו ק"ת. ואפשר דרבינו לשיעתיכ, כמו שאציא צס"ד צסמוך דצצירא ליה דאצילות יום ראשון על כל פנים הוי דאורייתא, ולכן החמיר צדבר.

שבתי וראיתי דדבר זה צמחלוקת שנוי, דהרשב"א כתב צמחלחין דלאו דוקא נקט כל ה' אלא או או קחני, עיי"ש, והוא כדעת הש"ך. אמנם הריטב"א כתב אהא דאמר צגמרא אצל לא נתן מים על גבי צשר מצדין, וז"ל: וא"ת נכי דצשר מצדין הא איכא פסידא ציון המוג, וי"ל כיון דצשר מצדין שפיר אף על גב דיון מזוג לא מצדין הא מצדין ק"ת צלא פסידא גדולה וכו', וחרתי צעיון צשר רחוק ויון מוג, עכ"ל. הרי דהריטב"א ז"ל חולק ומדברי הריטב"א לכאורה ראי' להצ"ח, וי"ל. ועיון רמב"ם פ"א מהלכות אצל.

ורבינו ירוחם נתיב כ"צ ח"צ כתב צשם מורו הרב אברהם בן אסמעאל ז"ל כי הא דאמרי דדוקא שמת אביו של חתן או אמה של כלל דליכא דטרח וכו', דמסתברא

וכו', הניבא דמתניתין דתניוקת נדב ס"ד, דבית כלל עד שחתי המכה או חרצו לילת וכו', ואיכא מאן דחייך הא דאמרין הכא פורש משום אצילות, הא לאו הכי שרי באלמנה שהיא בעולה שאינה זריכה לפרוש אלא משום אצילות, ע"כ. ולכאורכ נראה להדיא דאפילו באלמנה נמי אמרינן כן, דאם לא כן האידך משנה באלמנה הא באלמנה ליתא להאי דינא כלל. אמנם דא דזרעה הוא, דע"כ הכא מיירי בצחור שגשא אלמנה שהרי אמרו ונוכג שבעת ימי המשחה, ואי באלמן שגשא אלמנה אינו נוכג רק ג' וכנ"ל שוב ראיתי שכן כתב המהרש"א בכתובות הנ"ל להדיא דמיירי בצחור שגשא אלמנה וק"ל. ועיין בכתובות דף ד' בתוספות ד"ה בועל.

לאחר זמן האיר ה' עיני ומלאתי לרבינו ירוחם חלק חוב נתיב כ"ב ח"ב ח"ל: וכתבו המפרשים כי הא דמתירין לו לבעול בעילת מלוא ולפרוש ולגבוג ז' ימי המשחה תחלה דוקא בצחור, אבל אם גשא אלמנה דלא מחייבת לערוח בצעודה שלשה ימים אינו בועל בעילת מלוא קודם קבורה, אלא נוכג ז' ימי אצילות ולזמן שהתירו לנישואין כונס אחר כך, ע"כ. והנראה מדבריו ז"ל דאפילו בצחור שגשא אלמנה נמי אינו בועל בעילת מלוא ואינו כונס קודם קבורה אלא נוכג ז' ימי אצילות קודם, וכל שכן גרוש שגשא גרושה, ופעם לדבר משום דאינה מחוייבת לערוח בצעודה ג' ימים, ונראה דעתיה דהכל תלוי בעצם אי צעי לערוח ג' ימים, וזה היפך ממה שכתבתי דתלוי בעצמים הנ"ל וא"ע אבעל יעלה חן דאשתמיטתיה מיינה דברי רבינו ירוחם וכתב היפך דבריו ז"ל ולע"ג.

ויום טוב שני כיון דאחי לידן נימא צה מילתא, כתב רבינו בהלכות אבל ח"ל: והבין אמרו משום גאון דהיכא דשכיב ל' שכיבא ציוס עוב ראשון או בשני או בחולו של מועד או ציוס עוב ראשון של שני ימים טובים האחרונים, לא נכג אצילות עד דנפקי יומי טובי כולכו, אבל יומא צחור דמדברין הוא מסלק סלק ליה למנין שבעה, ואצילות לא נכג כלל, אבל שכיב ליה שכיבא ציוס עוב שני שליוס האחרון כיון דעיקר מרארא יום ראשון הוא, דכתיב ואכלת חטאת היום, היום אסור למחר מותר, וכתיב ואחריתא כיוס מר, וכיון דיוס ראשון דאורייתא ויוס אחרון ספיקא דרבנן, אחי ספיקא ודאי דיחיד חליל על עשה ספיקא דרביס ע"כ. והנה סוף דברי רבינו ז"ל אין להם הצנח כלל צמה שכתב אחי ספיקא ודאי דיחיד וכו'. וראיתי בתוספות עירובין מ"ו דיש להם גירסא אחרת בדברי רבינו ז"ל וגריסאם היא כך: וכיון דיוס ראשון דאצילות דאורייתא ויוס עוב אחרון ספיקא דרבנן אחי עשה ודאי דאורייתא דיחיד וחיל על עשה ספק דרביס דרבנן וכו' עיי"ש. וגירסא אחרת היא לענ"ד, דלפי מה שהוא לפני אין לו פירוש כלל, ודו"ק.

ובתשב"ץ קטן סי' תכ"ז כתב ח"ל: צב"ג יש היכא דשכיב שכיבא ציוס עוב האחרון מותר להתאבל דאחי אצילות דאורייתא ודחי יום טוב האחרון דרבנן כדאיתא בפ"ק דבילא דף ד' שלחו מתם וכו', וזה אינו, שהרי ז' ימי המשחה דרבנן ודחו ז' ימי אצילות דאורייתא אלא רב יהודהי גאון מאור עינים היה וכתבו בתלמידים משמו מה שלא היה ע"כ.

וכר הפוסקים כולם פה אחד תפסו ארצנו ז"ל צה בלכתא, כיון שאצילות יום ראשון דאורייתא לדעתו ז"ל, אם כן האידך אמרו מכניסין את המת לאחר ואת החתן ואת הכלה לחופה וצועל בעילת מלוא ופורש וכו', לדעתו ע"כ דכתיב נמי ינכוג אצילות ציוס ראשון, דשבעת ימי המשחה ודאי דרבנן הם, והתוספות עירובין הנ"ל תיראו שם דשמא מועד דחתן עדיף טפי, ולא פירשו למה. ולכאורכ דזריכהם סתומים דמ"ש. והרא"ש ז"ל בכתובות דף ד' ע"א כתב: מכאן קשה למה שכתב בעל הלכות, והרי מאיר ז"ל כתב דיוס א' של שמחת חתן הוי דאורייתא דכתיב, שיר ג', ציוס חתונתו וציוס שמחת לבו, אלמא דשמחת לבו יש לו סמך מן התורה. ויש אומרים דלא עלה על דעת הגאון לומר דאצילות יום ראשון הוי דאורייתא, דלא אשכחן שום אצילות מן התורה אלא אנינות ליאסר בקדשים וצמטער שני, אלא דעת הגאון לפי שאצילות יש לו רמז ואחריתא כיוס מר, ויוס עוב האחרון אינו אלא מנהג, כדאיתא במסכת יום טוב דף ד', הלכך דחיק יום טוב אחרון מן קדם אצילות, וכתיב נמי הוה עבדינן כן, אלא שהיה צריך להפסיק באצילותו שאחר יום ראשון, והיה נוכג ז' ימי המשחה ואחר כך ישלים אצילותו, הלכך צריך שיהכוג ז' ימי המשחה תחלה ואחר כך ז' ימי אצילות, ע"כ.

ולכאורה יש לי ראיה לדעת ה"ס אומרים מלשון רבינו שכתב בנשון, דהבין אסמיכו רבנן דעיקר אצילות וכו', הרי שלא כתב רק בנשון אסמכתא, דאם לא כן היה לו לומר דעיקר אצילות דאורייתא יום ראשון הוא, וכן כתב ציוס עוב שני דהוי רק עשה ספק דרביס הרי דלא צא עליי רק מכה דיוס עוב אחרון הוי ספק דרבנן, והוא כמו שכתב הרא"ש דהוי מנהג דבאמת ספק דרבנן בעלמא להקל, רק הכי אסור מכה מנהג, וכמו שאמרו בגמרא דעכשיו אפילו דרבנן אינו, רק דשלחו מתם הזכירו. ועיין צב"מ ברכות דף ט' ד"ה רמי לי צא"ד גדר הוא שגדרו, ובהשגות ד"ה גדר הוא ודו"ק. אמנם קלם צריך עיון שהרי רבינו כתב להדיא בסמוך ח"ל: וכיון דיוס ראשון דאורייתא הוא הרי סבירא ליה צאמת דהוי דאורייתא. והנה התוס' פ' אלו מגלחין כתבו לחלק בין אנינות לאצילות, דאנינות הוי דאורייתא ואצילות דרבנן אפילו ציוס ראשון, ולכאורכ דזריכהם סתומים מעירובין הנ"ל דנראה דפסקו כרבינו, ועיין תוספות נזיר דף ע"ו ע"כ ד"ה אלא באצילות דרבנן, ובמפרש שם, והרא"ש ז"ל כתב בברכות דף ט' גם כן כדעת

קטן, וכך אמרו צ"ר וכו', וכל זה אסמכתא בעלמא, שהרי זה של לזן אינו חלל מנהגא בעלמא שהיו נוהגין בזמן הזה, חלל בגמרא צללי מועד קטן מפיק לה מוישע שלמה וכו', וכיוצא בו מלינו בז' ימי אצילות שהירושלמי הביא כמה מקראות על זה וכולן אינן חלל דרך אסמכתא בעלמא, שהרי ז' ימי אצילות אינן חלל מדברי סופרים, כדחניא צפ"ק דכתובות כ"ו עזחו עבות וכו', ומכאן הוכיח הסמ"ג שהאצילות הוא מד"ס אף ביום הראשון, ודלא כצ"ג שסובר שיום ראשון הוא מן התורה, דאם כן האריך דחי את יום ראשון. וכחצ הרמב"ם ז"ל אף על פי שנאמר בתורה ויעש לאציו חלל שבעת ימים נחמך תורה ונחמך חלל. והדין עמו, שהרי עד כאן לא קמייפלגי רבותא אס האצילות הוא מן התורה או מדברי סופרים, חלל ביום ראשון בלבד, חלל בשאר ימי אצילות לכולי עלמא אינה חלל מדרבנן, ע"כ.

ואני חמך על דבריו ז"ל במה שכתב שעד כאן לא פליגי וכו' חלל בשאר ימי אצילות לא פליגי ולכולי עלמא כיו דרבנן, שהרי אית לן בזה פלוגתא גדולה, דעת רב האי גאון, ושיטת שאר גאונים שהביאם הס"ג הצאחתי דבריו לעיל, דסבירא לכו דכל שבעה כיו דאורייתא. ואף דלא קיי"ל כוותיכו מכל מקום לא היה לו לומר דכולי עלמא הכי סבירא לכו, דודאי שיטת הגאונים שיעב עזומה היא ואע"ג. וממילא גם מה שכתב שם דכל אלו הפוסקים לא היו רק דרך אסמכתא בעלמא ודאי לאו ד"כ הוא וכנ"ל, דודאי להפוסקים דסבירא לכו דכיו דרבנן, הפוסקים לא היו רק אסמכתא בעלמא וכמ"ש צע"מ כנ"ל ושאר פוסקים. ועיין בהשגות הראש"ד שם שגם דעת רבינו אפרים כשיטת הגאון ז"ל והוא ז"ל דחך דבריו ע"ש. ודברי המחריף ל"ע.

ובמה שצאחתי לעיל דעת הרא"ש ז"ל דדוקא ספק דרבנן דחי ולא ודאי דרבנן, ראיתי בספר האשכול דלא סבירא ליה הכי, וז"ל צה"י מועד קטן: וכחצ ר' יבדח ז"ל על הא דאמרין דאחי עשה (ודחי) וודאי (ד)יחיד דאורייתא, דהוא יום המיתה ויום הקבורה, ודחי עשה דרבים ודאי דרבנן, ונקיע אצילות ביום עוב אחרון של חג או יום שני של עצרת וכו'. ונראה להדיא דסבירא ליה דאפילו ודאי עשה דרבנן דוחה ולא כדעת ה"ס אומרים שצ"ה כנ"ל. ואף שראיתי מי שרצה להביא בספר האשכול כדעת ה"ס אומרים כנ"ל, אמנם המעיין שם יראה דלא נדקו דברי הכוב שם, מדכביא שם עוד מאחיו ואחותו בתולה מאמו ואחותו נשואה, בין מאציו בין מאמו, דכיו אצילות דרבנן וכתב דלא אחי עשה דיחיד דרבנן ודחי עשה דרבים וכו' ע"ש, הרי דסבירא ליה דאפילו ודאי דרבנן נמי דחי ודו"ק. וכן מלאחתי להראש"ד בתמים דעים סי' ק"כ ח"ל: וי"א אף וכו' חלל מנהג לכו הא מילתא ליתא בגמרא כל עיקר, חלל מסבירא הוא דקאמרי רבותא הכי דהא קיימא לן דיום ראשון דאורייתא הוא, דכתיב כיום מר, ויום עוב שני

התום' אלו מגלחין, לחלק בין חנינות יום ראשון דכיו דאורייתא ואצילות לעולם כיו דרבנן וזה הוא דעת חכמי נרפח. ודעת הגאונים והרי"ף ז"ל כדעת רבינו. וז"ל הס"ג ברכות כנ"ל: דעת רב האי גאון וגאונים סבוראי דכל שבעת ימי האצילות הם דאורייתא, וכתוספות וסמ"ג ואשר"י סברי דליכא אצילות כלל דאורייתא, ודעת הרי"ף כדעת רבינו, ע"ש. ועיין ש"ג כתובות כנ"ל.

ודע דראיתי עוד צ"ג כתובות כנ"ל שכתב בשם הרי"ף, והרי"ן גאות, דסבירא לכו דלעולם ממניסין את המת לאחר ואת החתן ואת הכלה לחופה, וצועל צעילת מלוא ופורש וקוצר מתו, ואין חלוק בין היכא דליכא פסידא, להיכא דליכא פסידא, חלל צדאיכא פסידא נוכח ז' ימי המשחה צרישא, ויכא דליכא פסידא נוכח ז' ימי אצילות צרישא, חלל צעניכס צועל צעילת מלוא קודם שיקצר המת, דאם לא כן היה לו לומר קוצר את מתו ונוכח אצילותו ואחר כך ממניס את הכלה לחופה, וכחצ שכן מנהג בשם רבינו ז"ל, ואני חפשי צספרי רבינו ולא מלאחתי, ומדבריו כאן נכאחי משמע היפך זה, מכל מקום נאמן עלינו צס"ג ז"ל. ועיין ר"ן צד"ה ודוקא אציו של חתן וכו', חלל איפכא לא. ובהגהות כצ"ח שם.

שבתי וראיתי לרבינו ירוחם נתיב כ"צ ח"צ ח"ל: וצכל מקום שאמרו שנוכח ז' ימי אצילות תחלה צועל צעילת מלוא קודם שיקצר המת, כמו צאותן המקומות שאמרו ז' ימי המשחה תחלה וכן נראה לרי"ף. וצכ"ג ור"י אכן גיאות כתבו דצשאר קרובים שמתו לחתן או לכלה שממניסין את המת לאחר ואת החתן ואת הכלה לחופה וצועל צעילת מלוא ופורש ונוכח ז' ימי אצילות ואחר כך ז' ימי המשחה. וברמב"ן כתב דלא אמרו צועל צעילת מלוא ופורש וכו' קודם קצורה המת חלל דנוכח ז' ימי המשחה תחלה דאם היה לו לנכוח ז' ימי אצילות תחלה אסור הוא צתשמיש כמו שמתו מועל לפניו. וכן כתבו התוספות והרא"ש, ונראה להדיא שכתב גם כן כדעת ש"ג.

וברי לישצ ק"ח שיטת רבינו היה נראה לענ"ד, דידוע שיטת רבינו חס דכשמתה אחותו חלל צשר ואמר כי עדיין לא חלה עליו אצילות וכיון דיש לה קוצרין מותר צצשר, והתום' חולקין, ומעתה י"ל כ"ג דצשאר קרובין כיון דעדיין לא חלה עליו אצילות קודם שיקצר המת ולכן סבירא ליה ז"ל דגם צשאר קרובים שמתו דצועל צעילת מלוא ופורש. ולכן דייקו לומר שממניסין את המת לאחר וכיו עדיין קודם קצורה ולא חלה עליו אצילות. וצבא מיושבת קושית הרמב"ן ז"ל דלא אמרו וכו', דאם היה לו לנכוח ז' ימי אצילות תחלה אסור הוא צתשמיש כמו שמתו מועל לפניו, דיש לומר דכאחי גוונא שעדיין לא חלה עליו אצילות מותר, ודו"ק.

וראיתי להגאון רבינו אליהו מזרחי ז"ל צפרשת וי"א שכתב צד"ה וחס ח"ל: ז' ימי המשחה צירושלמי מועד

מצוה והדר ליקבר שכביה. דתניא הרי שהיתה פתו אפויה וטבחו טבוח וכולי דנסיב איתתא . כי יקח בהלכות אבל. ובר יג) ישראל דנסיב איתתא מיחייב בלבושה ובכסוייה ובכל אשה:

משנה הלכות

צפרק אף על פי נ"ח ע"צ קסצר כי תקנו רבנן מזוני עיקר, משמע שאף הכסות אינו אלא מדצריהם, ואפשר דדרשין שארם זו קירוב צפר, כדדרש לה ר' יוסף בגמרא, ועונתה כמשמעה, וכסותה דרשין מינה שלא ישמש מעטו על גבי קרקע אלא צמטה מונעת, וכולה קרה לעונתה הוא דאחז, וכן נראה דעת הרמב"ן על התורה ע"כ, ולפי דברי הר"ן הללו, לא קשה קושית ה"ה הג"ל, וגם דיוק הב"י על מקומו יבוא צלום מקושית הרמב"ן ז"ל.

ודעת רבנו נראה דסבירא ליה דמזונות הוי דרבנן, שהרי הביא דעת ר"ה אמר רב, יבולה אשה שתאמר לצעלה איני ניזונת ואינו עושה, מאי טעמא עיקר מזונות משום תקנתא דאשה הוא דתקנו רבנן, ולאו משום דמעשה ידיה לצעלה הוא דתקנו רבנן וכו'. ומדכתב הכי שמש מינה דסבירא ליה דמדרבנן הם. וכן דעת התוספות וספר התרומה כתב בן צפשיטות בשם הר"ף ז"ל בשאר א', דין א', ודקדקו גם בן מלשון תקנו חכמים דמשמע דהוי תקנת חכמים. ועיין דרישה סימן ס"ט וסימן נ"ג צ"ע ודו"ק. וראיתי בש"מ כתובות הג"ל בשם הירושלמי דדעת רבאצ"י דמזונות הוי דאורייתא, דמיייתי לה בקל וחומר, וכן כתבו בתוס' ז"ל, והתוס' הקשו מהא דתניא תקנו מזונות תחת מעשה ידיה, וכתב הר"ה ז"ל דאפשר דלית ליה כראצ"י ול"ל ק"ו, אם בן אפשר דסבר כי האי תנא דתני רב יוסף, שארם כמשמטו קירוב צפר שלא ינהג בה מנהג פרכיים וכו', ומוקיים שאר לקירוב צפר, ומוקיים כסותה לצדדי מעה, שלא ישמשו אלא צמטה מונעת (עיין לע"י בשם הר"ן). ופסקו כל המפרשים האחרונים ז"ל דמזונות דרבנן ורבא האי תנא קאמר ולי' לא סבירא ליה, ע"כ.

וראיתי צום של שלמה כתובות פ"ד סי' ע"ו צא"ד וז"ל: וכתבו עוד המנ"י שני"ל מזונות דרבנן, ואי מדאורייתא לא תקנו שום דבר כנגדו כדפרישית, וכן הלכתא דמשמע מרבא, ועוד ראצ"י פליג צהאי צרייתא ודרוש שארם כסותה ועונתה הכל על הכסות, ולפום שארם תן כסותה שלא יתן של וכו', ומה שפירש רש"י ש"אף הוא סבר דאורייתא, שהרי מסיים בתוספות מזונות מניין אמרת קל וחומר מה דברים שאין צהם קיום נפש כך שיש צהם קיום נפש על אחת כמה וכמה, דרך ארץ מניין אמרת קל וחומר ומה דברים שלא נשאת לכתחילה אין ראוי למנוע ממנה דברים שנשאת עליהם מתחלה לא כל שכן, אדרבה אמיתא מדלח מחגי' בתלמודא דידן שמש מינה דלא מיתניא צי רבי חייל ורבי אשיטא, ואינו

דרבנן או מספקא דאורייתא ואתי ודאי דאורייתא ודאי ספיקא דאורייתא, ומשום הכי אי איתרע מילתא לאינש ציום טוב שני שהוא יום טוב האחרון וכו', מחייב למיתב צאצילות, וכל שכן שחייב בקריעה מפני שהיא חמורה מאצלות שהרי אצלות אינה דוחה את המועד וקריעה דוחה את המועד וכו'. וכן כתב עוד צ"ח קכ"ט והביא שם דברי ר' יהודה הג"ל, שהצאתי בשם ספר האשכול והביא כל דבריו עיי"ש, ומכאן נמי ראוי דאין להגיד כהנה הג"ל, דדברי רב ר' יהודה ז"ל וק"ל.

יג) ומ"ש ובר ישראל דנסיב איתתא מחייב בלבושה ובכסוייה ובכל מלה, וחייב בקצורתה ואי משתצא, אי ישראל הוא פרק לה ויתבה תוחיה, ואי כהן הוא, ואף על גב דאסירא ליה שצויה, דאשת כהן אסורה אפילו בלונס, פרק לה ומהדר לה לדוכתה וכו', גמרא כתובות דף מ"ו ע"ב ודף מ"ז ע"א ומ"ח, ונ"א, ונ"ב.

וכתב הרמב"ם ז"ל צפרק י"ב מהל' אישות הביאו הטור והמחבר א"ע סי' ס"ט וז"ל: כשנושא אדם אשה צין בתולה צין צעולה צין קטנה צין גדולה, אחת צה ישראל או גיורת או משוחררת, ותחייב לה צעשרה דברים ויחה צד' דברים. העשרה שנתחייב צהן ג' מן התורה, דכתב שארם כסותה ועונתה לא יגרע, שארם מזונותיה, כסותה כמשמטו, ועונתה לצוא עליה כדרך כל הארץ. והשצעה מדברי סופרים וכו'. וכן כתב הסמ"ג והרשב"א, ובגמרא פליגי צהא תנאי צדף מ"ו, ת"ק ור"א סבירא להו מזונות מדאורייתא מחייב, וראצ"י סבירא ליה דפירוש שארם כסותה ועונתה, הכל אכסות קאן, והכי קאמר, כסותה לפום שארם תן לה כסותה, שלא יתן לא של ילדה לזקנה ולא של זקנה לילדה.

והרשב"ן ז"ל כתב שזמזונות וכסות הוי דרבנן, והקשה עליו ה"ה ז"ל דהא כולוה תנאי דצרייתא שוין שסותה הוא כמשמטה. והצ"י בסימן ס"ט כתב אדברי המגיד ז"ל: וכן נראה לי לפי שלא מלאתי שהזכיר צכסותה תקנת חכמים, ע"כ. אולם הר"ן כתב שם גם בן דעת הרמב"ן ז"ל: וכיון דכולוה תנאי דגמרא סבירא להו דכסותה כמשמטה היה נראה לומר דכסות מדאורייתא אלא כיון שצנינו צמשנתנו חייב מזונותיה, ולא הזכיר כסות כלל, נראה שהכסות צכלל מזונות, ועלה דמתניתין תנן צצרייתא, תקנו מזונות תחת מעשי ידיה, דמשמע שהכסות גם בן אינו אלא מן התקנה, וכיון דסוגיין דעלמא דמזונות דרבנן כדאיתא

וראייתי בחכמת שלמה אכן העזר סימן ס"ט דברי תימה הפלא ופלא שולא לתמוה אשיעת הפוסקים דסבירא להו מזונות אשה דרבנן מגמרא קידושין כ"ב, דקאמר שם וילא אשתו עמו, אמר רבי שמעון אש הוא נמכר אשתו מי נמכרה, מכאן שרבו חייב במזונות אשתו, ואם כן מוכה להדיא שהבעל חייב במזונות אשתו דאורייתא, ולכן עכשיו שמכר את עצמו ואי אפשר צידו לפרנס שריך לעבוד את רבו ע"כ לריך הרב לפרנסה ואם גאמר שהוא עצמו פטור ממזונותיה, אש כן אש הוא עצמו פטור מדוע יתחייב הרב לפרנסה, ולא יגרע כוחו מהעבד עצמו וכו', והניח הדבר בתימה, וסיים חז' ברור וכוון, ע"כ.

ותמיהתו לריך עיון גדול ולא זכיתי להבין, חדא דאפילו לשיטתו ז"ל מה יענה למי שאמר שם בגמרא שהאדם חייב במזונות אשתו וצניו, ותרוויכו שוין צניו כאשתו, וצניו ודאי לית מאן דסבירא ליה דהאב מחויב לזונם דאורייתא, ואפילו צניו הקטנים רק מתקנת חכמים הוא כמו שאמרנו בגמרא כתובות, ואש כן הדרה קושיא לדוכתא, תינה אשתו, אמנם צניו לא יהא כה האדון גרע מכת העבד עצמו, שהוא פטור, ואש כן אמאי חייב האדון במזונות צניו, ובמכילתא משפטים וילא אשתו עמו מגיד שהוא חייב במזונותיה ובמזונות צניו, וכן הוא בספרי דבר, עיון שם, וגם ממה שכתבו שם בגמרא ולריכו (פירוש תרי קראי דילפינן מנייכו צניו ואשתו, ויקרא כ"ב ילפינן צניו ובמשפטים ילפינן אשתו), דאי אשמעינן צניו משום דלאו צני מועבד ומיכל ניכר, אבל אשתו דבת מיכל ומועבד היא אימא מועבד ומיכל, ואי אשמעינן אשתו דלאו דירכה להדורי אבל צניו דדירכיכו להדורי אימא לא, לריכא, ע"כ, ואש נימא דשיטת הגמרא בתם גס כן אליבא דמאן דאמר דמזונות אשתו דאורייתא, ודאי לריכו קרא אחרינא לצניו, דמזונות צניו הוי דרבנן לגבי צניו ואשתו דאורייתא, ואש כן תרי מילי ניכרו אלא על כרחך דשיטת הגמרא בתם גס כן אליבא דמאן דאמר דמזונות אשתו נמי הוי דרבנן, ולכן שפיר מתמה למי צני תרי קראי כיון דכי הדדי ניכרו, ודו"ק.

והנה כ"ז לשיטת הגאון ז"ל, אולם באמת לאחר נשיקת עפר רגליו לשיטתמיעתיה מנייה דהגאון אגב חורפיה דברי הריטב"א ז"ל בחידושו בתם, ודברי הרמב"ן על התורה, שהרי הריטב"א כתב שם וז"ל: מן התורה לא מוסיפה תורה לאדון מה שאין העבד מחויב ומשועבד, וז"ל דכיון דסתמא דמילתא כל אדם זן ומפרנס אשתו וצניו רתה תורה שלא יפסידו מפני מכירתו ושיא הרב זן ומפרנס אותן, דקים לרחמנא שאש לא נמכר הוי מפרנס אותם הלכך חייב במזונותיהם וכסותיהם ע"כ.

וזה לשון הרמב"ן על התורה פרשת משפטים: והנראה צעתי שהוא נכנס במקום הבעל, כי חמלה התורה

עיקר חלה אסמכתא בעלמא, כי אינו קל וחומר ממש, אלא סברה ואסמכתא בעלמא קאמר. אבל מכל מקום צעונה מורה שאין מקרא דעונתה וילא מידי פשוטו וכו'. ועיון ח"מ וב"ש אה"ע הנ"ל, וראיתי צפרישה ס"י הנ"ל שכתב דרוב הפוסקים סבירא להו דמזונות דאורייתא, ולא זכיתי להבין דבריו הקדושים דאיפכא שמענא לי' לענ"ד, וכמו שהבאתי בשם הש"מ והי"ש, וז"ע.

ובעיקר דברי הי"ש ז"ל שכתב דהאי ק"ו לאו דוקא הוא ראוי גדולה לדבריו ז"ל מדברי הרא"ה שהבאתי לעיל, ותמיה שהביא כן מעצמו ולא הביא בשם הרא"ה ז"ל, ומכל מקום. לריך עיון קצת במה שכתב אדרבה, מדלא תנא בתלמודא דידן שמע מינה דלא מתני' צי ר' חייא ור"א, מכיון דהדבר מפורש בירושלמי ודאי דיש לסמוך עליו דכלל גדול צידו כל מקום דדבר שאינו מפורש בש"ס צבלי להיפך, כירושלמי פסקין וסמכין עליהו, ואפשר לומר דדעתו ז"ל דכיון דריכעא דגמרא דידן דהוי דרבנן, ואי נסמוך אירושלמי הוי כמו כופך מש"ס דילן דסבירא ליה דהוי דרבנן, ולכן הלכה בש"ס דידן, ועדיין לריך עיון.

וראייתי בתוספות יוס טוב פ"ד מ"ד בד"ה וחייב, שהקשה וז"ל: ואני תמה דלא תנן שחייב בכסותה אבל דלא תנן חיוב הטובה לא קשה, דז"ל דלא תני אלא מה שהוא חייב לה בדברים דלא כגי בלאו הכי, ע"ש, וז"ע שלא הרגיש דבוא קושיא הר"ן ז"ל, והוא ז"ל תירץ שם צ' תירושים אי' דמתני' סברה כדרייתא, דאמרה לעיל תקנו מזונות, ושהם מדבריהם, ולהכי אינעריך למיתני ע"ש, ופי' זה סיוע גדול לרמב"ן ז"ל צפי' החומש שסובר דמזוני הוי דרבנן דהא סתם משנה הכי סבירא לה. ועוד צרפ"ג דמעשרות, מוקמינן למתני' דהתם כמאן דאמר שאין מזונות לאשה מדאורייתא.

וראייתי בירושלמי ריש פ"ג דמעשרות, המעביר תאנים בחצרו לקלות, צניו וצני ביתו אובלין ופטורין וכו', ובגמרא שם ניחא צניו וצני ביתו ואין לה עליו מזונות, כמאן דאמר אין מזונות לאשה דבר תורה, ופי' הפני משה כמאן דאמר וכו', על בעלה דבר תורה אלא מדבריהם והקילו לאכול עמו ארעי בדבר שלא נגמר מלאכתו, ועיון מראה הפנים שם, וכן אימא עוד בירושלמי כתובות פ"ז ה"א, המדיר את אשתו מליכותה לו עד שלשים יום וכו', כמאן דאמר אין מזונות האשה מדברי התורה, ופירש הפני משה כלומר אלא דעשמא לאו משום הכי אלא דאחיא כמאן דאמר מזונות האשה מדבריהם הן, חל הגדר אפילו אינו רואה לזונה, ורבנן הוא דתקנו שיעמיד לה פרנס שלשים יום, שמא ימצא פתח לגדרו, ותו לא כדלקמן. ועיון מראה הפנים שם, וכבר הקשו המפרשים תיובתא מדברי בירושלמי כללו לשיטת הרמב"ם ז"ל ודעמיים ודו"ק.

מילי יד) וחייב בקבורתה ואי טו) משתביא אי ישראל הוא פריק לה ויתבה ואי משתביא. אי נשנית
האשה שלקה:

משנה הלכות

מילכ ומחייב בקבורה וכו', ומדלל ערב וחני לכולהו
יחד כיכ אפשר למידק משום דראשונים היו דאורייתא
ואחרונים דרבנן, ודו"ק, וי"ל, ועיין לקמן מה שבאחי
מזה בעצרת השי"ת בס"ק ע"ו וי"ז ועוד עיין ח"מ
סי' ל"ז סעי' כ"ד ובש"ך שם ס"ק י"ז ובסמ"ע ס"ק נ"ז
ודו"ק. וראיתי בשאלת שלום פרשת משפטים שבאריך
הרבה בדינים אלו והשיג על הש"ך והניח דבריו בלריך
עיון, וכתב, ודע דמה שכתב המזרחי בשם הסמ"ג דלראש"י
מזונות היו דרבנן וכו', בסמ"ג שלפנינו דפוס וויניציא
ל"ת פ"א איתא שארם כסותה ועונתה לא יגרע, ועיקר
גירסת הסמ"ג דסבירא ליה לראש"י דאורייתא קאמר,
וכן נקטו רוב האחרונים בפירוש הסמ"ג.

יד) וחייב בקבורתה וכו', משנה בפרק נערה דף מ"ו,
וכראש"ש וברש"א כתבו דבכלל זה האבן
שנותנין על הקבר (והוא מה שקוראין בלשוננו מנצה).
ועיין עור אבן בעזר סימן פ"ע וזית יוסף שם ודרכי
משכ דהוא הדין לכל מה שנוכחין בו בני משפחתו הוא
לנורך קבורה. ובגמרא מ"ה איפליגי בדבר שאורחיה דידה
לכספידה בכך ולאו אורחיה דידה, תנא קמא סבר כי
אמרינן עולה עמו ואינה יורדת עמו בני מילי מחיים
אבל לא לאחר מיתתה ורבי יוחנן סבר אפילו לאחר מיתתה.
ובתר הכי אמר רב הונא וכו'. וכן היא גירסת רש"י
וחוספות בשם רבינו חס. ועיין ב"ח אבן בעזר הנ"ל.
ובירושלמי גרס: לא רצה הבעל לקבורה האב קוצרה
ומוליא ממנו בדין, אמר רב חגי לא אמרו אלא האב
אבל אחר אינו גובה, רבי יוסי אומר בין אב בין אחר
גובה ותליא אלון פלוגתין וכו'. והר"ן כתובות מ"ז כ"ו.

דכיון דלדברי הכל אב בקבורה גובה נקטין הכי אבל
לגבי אב מזונות או לגבי אחר בקבורה כיון דפלוגתא היא
מספיקא לא מפיקין ממונא. וברמב"ם פסק כר"י בפרק
ד' מהלכות אישות, ועיין ש"ג שם. ובהגהות מרדכי דפוס
החדש הביא בשם מוכר"ם בלחוד שלא היו יודעים לו
ממון וקצרו אשתו ממעות נדקא ואחר כך נודע לו מעות
ופסק דלריך לשלם אפילו למאן דאמר אין מוליאין אלא
לאב בנדון זה מודה, עכ"ל. והדרכי משה הביאו. והעיקר
הביא דברי הירושלמי כלומר. ועיין אבן בעזר סימן ק'
אי האשה חייבת בקבורת בעלה.

והגה דעת כמה פוסקים דאיכא דלא הכניסה לו כלום
אינו חייב בקבורתה דהא דחקו בקבורתה תחת
כתובתה דוקא כשהכניסה לו מצית אציה והוא יורש
במיתתה וזו כיון דלא הכניסה לו כלום אינו חייב

על האשה ובכנים שחייבם תלויין להם מנגד מנפים
לידי הבעל, ועתה שנמכר יאבדו בלתי, ולכן נזכר את
האבן אשר הוא לוקח מעשה ידיו, להיות להם במקומו
וכו', וכל זאת חמלה מאת השם עליהם ועל הבעד שגא
ימותו בלעז, בכיות עמלו צדית נכרי וצניו ואשתו יכיו
נאבדים. ואף על פי שלא היה הוא מחויב במזונותיהן
מדין החורב כמו שכתבנו בתלמוד בכתובות, אבל כיון
שדרך כל הארץ לפרנס אדם אשתו וצניו הקטנים נזכר
האב ברחמיו להיות הקונה כאב רחמן להם וכו'. ושוב
מלאחי במכילתא אחריתא דרבי שמעון אס בעל אשה
הוא, מה הוא חייב במזונותיו אף אשתו וצניו חייב
במזונותיהן, עדיין אני אומר אשתו וצניו שיהיה לו עד
שלא לקחו רבו חייב במזונותיהן וכו', אבל אשה ובנים
שהיה לו משלקחו רבו לא יחא חייב במזונותיהן תלמוד
לומר אס בעל אשה הוא וגו', שתי נשים כאן וכו',
יכול אפילו היה לו ארוסה ושומרת יבם שהוא אינו חייב
במזונותיהן אשתו וצניו יוכיחו וכו'. כרי לכדיא דהרמב"ן
והריעב"ז ז"ל ידעו מהאי קושיא ותירצוה. ומפורש יולא
מדברי המכילתא כדצריכס ז"ל, ועיין במזרחי שם. ודברי
החכמה שלמה נפ"ג. ועיין בכתובות בסוף הספר להגב"ק
הדמו"ר מליובאוויטש.

וראיתי בג"א על החורב שיש קושיא הריעב"ז והרמב"ן
ז"ל, דאף על גב דאס ירצה הבעל אין חייב
במזונות, כיון שטוב הוא לו כאשר יש לצניו ולאשתו
מזונות, וכתב בעד עברי כי טוב לו עמך, לכך חייב
האבן במזונותיהן, עיין שם, וגם כן לריך עיון כנ"ל.
שלא הרגיש ז"ל מה שכתבתי בשם המכילתא וק"ל.

והשאלות פרשת משפטים כתב כדעת הרמב"ן ז"ל,
זה לשונו: מאן דנסיב איתתא מחייב
בשארם כסותה ועונתה, שנאמר ואס אחרת יקח לו
וגו', מסייעא ליה לרב הונא דאמר כל האומר אי אפשי
אלא הוא צנגדו וזיא צנגד ויולא ויתן כתובה, אלא
קסבר ראש"י כולי. באי בכתובת משתעי, עונה לא לריכא
קרא, מזונות תקנתא דרבנן, דתניא תקנו רבנן מזונותיה
וכו', הרי שכתב דמזונות הרי דרבנן. ובמה שכתב דעונה
לא לריכא קרא מיושב קושיא החוספות יוס טוב הבאחי
לפיל עיין שם. ובכסות נראה דסבירא ליה דהוי
דאורייתא ודלא כדעת הרמב"ן ז"ל וק"ל.

ודעת רבינו נראה גם כן דסבירא ליה דהוי דרבנן.
אמנם לא צריח כ"כ דאיכא למידק אדרבה מדכתב
ובר ישראל דנסב איתתא מחייב בלבושה ובכסות וכל

פריק לב. חייב לפרוק אותה תותיה ואי כהן הוא ואף על גב דאסירא ליה שבויה דאשת כהן אסורה ומוחרת לשבת תחתיו:

משנה הלכות

כיון דאין לה עיקר מדאורייתא אלא מלד החקיקה לעונתה יכול לומר אינו יורש ואינו קוצר, מה שאין כן בשואב דעיקרו מדאורייתא וכו', ודבריו ז"ל לענין ז"ע, צמח שכתב דעיקר קצורת אשתו מדאורייתא, באיך יפרנס דעת הרמב"ם, שכתב בפ"צ מהלכות אכל כלכלה א': אלו שאדם חייב להתאכל עליהם דבר תורה, ומדבריהם שיתאכל האיש על אשתו הנשואה וכן האשה על בעלה. וכתב הרד"ז שם: רבינו אינו גורם צבירתה אשתו אלא כהדי כקדוסיפו עליה, ולפיכך כתב שאשתו מדבריהם. והא דכתיב כי אם לשאר הקרוב אליו וכו', דרשה דרבנן היא. עוד שם בהלכה ז': אשתו של כהן מחטמא לה בעל כרחו, ואינו מטמא לה אלא מדברי סופרים, עשאוה כמת מלוא כיון שאין לה יורש וכו'. וכתב הרד"ז: כבר כתבתי, רבינו אינו גורם אשתו וקראי דמיתתי אסמכתא בעלמא הוא, ואם תאמר היכי אחי רבנן ומעקרא קרא דלא יעמא בקום עשה וכופין אותו להטמא לאשתו, לתרץ קושיא זו כתב רבינו עשאוה כמת מלוא שאין לו קוצרין, וכבן וזר מטמאין למת מלוא וכו', ע"ש. הרי לן בהדיא דקצורת אשתו הוי דרבנן. הן אמת דכסף משנה שם כתב לתרץ דמה שכתב הרמב"ם דאינו אלא מדברי סופרים כוונתו כשיטתו בכ"מ דמידי דאחי מדרשא דברי סופרים קרי ליה, אמנם לענין דברי הרד"ז מוכרחין, דדברי סופרים ממש קאמר וכמ"ש שם, ממה שהלריך העטם דעשאוה כמת מלוא, ואי כסף משנה למה לריך לה, ודו"ק. ואם כן דברי רבינו הפלגה לענין ז"ע. ולענין קושיתו, לולי ראש בשעת כתיבה דברי השיטה מקובצת לא היה קשה ולא מידי, שהרי כתב לחלק בין נשואה לארוסה, ודו"ק.

עוד אציא לי ראייה נגד דעת הפלגה ז"ל, ממה שכתב עוד שם השיטה מקובצת הג"ל ח"ל: כיון דשקיל בעל נדוניה יורשה הוא, היכי אמרו קצורתה תחת כתובתה, והלא אף נכסי מלוג הוא יורש, ועוד למאן דאמר יורשה הבעל דבר תורה הוא באיך תקנו להחזירה במקנת, וא"ל דכיון קאמר כיון דכתובתה לבעל או מדאורייתא או מדרבנן צמח תקצר, והלא קרובים כיון דאיהו קרית לה, קריא, ולא ענו לה, לפיכך תקנו לה קצורה מפני שלא נשאת על מנת להשליכה לכלבים וכו'. ומעתה אי כדעת הפלגה דמדאורייתא מחוייב לקוצרה אכתי מאי להשליכה לכלבים איכא, הא בעלה מחוייב לקוצרה, אלא ודאי דגם מדאורייתא פטור, ודו"ק.

שו"ת וכו' ואי משתמי אי ישראל הוא פריק לה וכו', משנה פרק נערה דף מ"ו ע"ב, כ"א ע"א, ועור אה"ע סי' ע"ח, ואינו יכול לומר הרי זה גיטך וכתובתך ותפדה את עצמך, ואפילו אם יאמר איני פודך

בקצורתה, אמנם מוכרי"ל בשו"ת כתב דבעל חייב בקצורת אשתו אפילו כנס אותה ערומה, וכן היא דעת רוב הפוסקים. והא דאמר בקצורתה תחת כתובתה, עיקר החקיקה היה בשביל הכתובה, ומאחר שתקנו חז"ל לכוני עלמא תקנו אף למי שאין לה כלום משום לא פלוג, וכן היא דעת רבינו וק"ל. ועיין ח"מ וצ"ש א"ע סי' פ"ט ס"ק א' וס"ק ב'.

ואלמנה אינה נקצרת מנכסי בעלה אלא יורשי כתובתה חייבין בקצורתה. ואם מתה קודם שנשבעה שבעת אלמנה, דעת הרמב"ם ז"ל פרק י"ח מהלכות אישות שיורשי בעלה חייבין בקצורתה, והראב"ד וכו"ר חולקין עליו והעור כתב: יראה שחשב יורשי הבעל יורשה כיון שאין יורשיה נועלין כל זמן שלא נשבעת, ולא נהירא כיון שראויין לירש אותה, ע"כ. והמחבר צאנן העור הביא ב' הדעות. ועיין ח"מ ובית שמואל.

ותבט עיני בשיטה מקובצת כתובות נ"ג ד"ה או כז לה שכתב חז"ל: פירוש דקסלקא דעתיה דתקנו קצורתה תחת כתובתה, היינו תחת עיקר כתובתה, ודחי לה שהרי לא נתנה כתובה לגבות מהיים, וכשמתה בחייו לא זכו מינה כלום, ותקנו קצורתה תחת נדוניהה הוא, ומיהו לא פלוג רבנן כיון דרוב נשים יש להן נדוניה, והיינו דלא אמר תחת ירושתה, דזמנין דלא ירית ומחייב בקצורתה, הריעצ"א ז"ל. וכתב עוד שם בד"ה אין חז"ל: ולהכי לא תקנו קצורה תחת נדוניה ממש, אלא תחת מנה ומאחיס, משום דאי הכי בשלא הכניסה לו נדוניה לא היה מוטל עליו לקוצרה, אבל השתא דתקינו תחת מנה ומאחיס לא פלוג רבנן בשואב כלל בין הכניסה ללא הכניסה וכו', עיין שם.

ובדברי השיטה מקובצת אלו נלע"ד ליישב מה שראיתי בהפלאה כתובות נ"ג ע"א בד"ה שם חז"ל: לכאורה משמע מדאמר או כז לה כתובה, דכצורה צידו לומר אין רונה ליורשה ואינו קוצרה, ולכאורה העטם צוה, מדאמרין לעיל קצורתה תחת כתובתה, משמע כתובתה עיקר, וכדדייק לקמן נ"ח ע"ב גבי מזונות תחת מעשה ידיה, ואם כן גם לפי המסקנא נמי בשואב יכול לומר אינו יורש הנדוניה ואינו קוצר. והוא נגד דעת הפוסקים צא"ע סימן פ"ט כמש"כ בבית שמואל שם בשם תשובת מהרי"ל, ואפשר לחלק לפי מש"כ לעיל דף מ"ז ע"ב, דעיקר קצורתה הוא מדאורייתא דכתיב לה יעמא מלוא, אלא דעיקר החקיקה תחת כתובתה הוא שיקצרה לפי כבודה וכבודו, אם כן יש לומר דהכא בצרוסה דמפורש צבירתה דאינו מטמא לה, אף דלא ידע לדייק מהצרייתא הא מתה היא אין לה כתובה, מכל מקום

ולא אטול פירותיך, אין שומעין לו, אע"פ שחקנו פורקנה תחת פירות שאוכל משלכן, אפילו הכי אין שומעין לו. וזכה ודאי הדין שאפילו לא חל פירות כלום, גם כן מחוייב לפדותה. וכן כתב הב"ח בפשיטות. ואף על גב דכתב הרא"ש בפסקיו דלכן אינו יכול לומר הרי זה גיעך וכתובתך, דכבר נתחייב בפורקנה בשביל פירות שאכל עד היום הזה, דבר הכוונה תפס בלשונו, ושרגילות הוא שאכל פירות משעת נשואין, אבל הוא הדין אפילו לא אכל כלום. והכי מורה לשון רש"י ז"ל מ"ז ע"ב ד"ה דלא מלו שכתב דהכי תקון. ועיי' בתוס' שם ד"ה זמנין. ועיין לעיל ס"ק י"ד בשם תש"י מוכרי"ל. וכן נראה להדיא מדברי הר"ן הבאחי לקמן בס"ד שכתב: כל הנשים כשיבא להם פירות וכו', וכשלא יבא להם פירות נחייב את הבעל וכו'. הרי דברור ליה דאפילו כשאין לה פירות מחייב הבעל לפדותה, ודו"ק.

ואם היא יכולה לומר איני רוצה בתקנתא דרבנן ולא אתן פירות, דעת החוספות דאין יכולה לומר כן, ואף דגבי מזונות אמר רב הונא יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניחנית ואיני עושה, והטעם כחצו החוספות ז"ל: חדא כדי שלא תטמע צין העכו"ם א"נ שאני פירות דידו כידה. והר"ן נחן עוד טעם לדבר, דהכי דלתקנתא דידה אחקין אפילו הכי תקנה נמי איכא לדידיה בזה, כדי שחבא לו שפחה לשמשו, ולא דמי למזונות דמלי למימר איני ניחנית ואיני עושה, דהתם ליכא פסידא דבעל, שהרי עומדת לפניו ומשמשתו, אבל בפרקונה ליכא למימר הכי, כלכך אין שומעין לה. ועוד שאם אחת אומר דשומעין לה מה הועילו חכמים בתקנתא שחקנו לו פירות, שכל הנשים, כשיבא להן פירות יבא אומרות כן, וכשלא יבא להן פירות נחייב את הבעל לפדותן וכו'. אלא ודאי אין שומעין לה. וכן כתב הרמב"ן ז"ל וכן נראה דעת הגאונים.

והגב' החילוק צין הני תרי טעמי דחוספות לטעם הר"ן הוא לכאורה, לדעת החוס' אפילו אי נתנו שניהם יחדיו הסכימו, אפילו הכי אין שומעין להם כדי שלא תטמע צין העכו"ם. אמנם לטעם הר"ן מפני שאין לו שפחה לשמשו, אם יסכימו שניהם שפיר דמי. וגם לטעם הב' שכתב הר"ן ז"ל משום דלקחה מדה הדין נמי דוקא היכא דהוא אינו רוצה, והיא רוצה דוקא אז אין שומעין לה, אבל אם הסכימו שניהם אין כאן לקחה מדה הדין, וק"ל. ולחירון ב' של החוס' משום דידו כידה נמי אם הסכים לה שפיר דמי.

ומבאין קשה לי אח"מ ובית שמואל סי' ע"ח סק"א, דתרווייכו הסכימו בפשיטות, דאף דהיכא דשניהם מסכימים באיש והאשה דבית דין מוחין בזה כדי שלא תטמע צין העכו"ם, ולא הביאו כלל דעת הר"ן ז"ל והחוס' בחירון הב', דלדידכו אין חוששין לה, ואם כן אפשר כשרוצין להוציא ממון שפיר מלי למימר קים לי כדעת הר"ן ז"ע.

וראייתי באבני מילואים שהקשה לדעת הר"ן ז"ל: אם כן אשת כהן תבא רשאה לומר איני נפדית ואיני נותנת פירות, כיון דלית לי פסידא לבעל, דבלאו הכי אסורא לחזור אליו ולריך הוא לגרשה. מיכא נראה דגם באשת כהן משכחת שחבא מותרת לחזור לו, כגון דאיכא עד אחד, ואפילו עבד ואפילו שפחה שמעידין שטורא היא, וכיון דמשכחת לה תקנתא דבעל נמי באשת כהן, משום הכי אינה יכולה לומר איני נפדית וכו', כיון דאיכא תקנתא דידה אפילו באשת כהן ודו"ק. שוב ראיתי שהביא שם דברי הח"מ וכתב עליו: משמע דנקט עיקר טעמא כדי שלא תטמע צין הגויים וכו', וז"ע.

ובעיקר דינא ה' קשה לי לכאורה דהא קי"ל מתנה על מה שכתב צחורה בדבר שצממון תנאו קיים, אם כן כשהסכימו ציניהם כן, למא לא יחול ההסכם על כל פנים ככל תנאי שצממון. וניחא לי צמאי דראיתי בהגהות מרדכי סימן רל"ד כתובות, שהביא קושית הר"ף ורבנו חס ז"ל מן הירושלמי, וכתבו ז"ל, דאף דאמרין מתנה בדבר שצממון תנאו קיים, אבל בדבר תקנה דרבנן אפילו צממון תנאו בטל, דחכמים עשו בדבריהם חיזוק יותר משל תורה ע"ש. והכי נמי הכי. וזה ברור לעג"ד. ועיין בתשובות בסוף הספר, בהגהות הגאון מוכ"ר ר' פנחס עפשטיין אב"ד דירושלים ומה שהשכחתי לו בעזרי"ת.

ואי פודין יותר מכדי שוין דבר זה מחלוקת הפוסקים. ובגמרא דף נ"ב גרסינן: תנו רבנן, נשצית והיו מבקשין ממנו עד עשרה צדמיה, פעם הראשונה פודה, מכאן ואילך רצה פודה רצה אינו פודה. רבן שמעון בן גמליאל אומר אין פודין את השצויין יותר על כדי דמיהם מפני תקון בעולם וכו'. וכתב הר"ף ז"ל והרמב"ם פרק י"ד מהלכות אישות הלכה י"ט, והעיקור בזה כ', דהלכה כרשב"ג (והר"ף) והעיקור גרסי בגמרא דברי רבא ובגמרא דידן (ליתא). והרא"ש ז"ל הביא פסק הר"ף ז"ל וכו', ואחר כך הביא ח"ל: והר"ר מאיר הלוי ז"ל פוסק כתנא קמא, דהלכה כרבים, ומתניתין דגיעין איירי בשאר שצויין, אבל אשתו כגופו, וכמו שאדם יכול לפדות עצמו בכל ממון אשתו נמי וכו'. וכן מסתבר. ועיין עו"ש ז"ל ובש"ג שם. ולריך עיון שלא הביאו ראיה לדבריהם מדברי רבינו ז"ל שכתב לקמן ס"ק קנ"א ח"ל: ת"ר, נשצית והיו מבקשין ממנו עד עשרה צדמיה פעם ראשונה פודה, מכאן ואילך רצה פודה וכו'. והלכתא כתנא קמא. וזה ראוי גדולה לשיטת הר"ר מאיר ולרא"ש ודעימ'. וביותר לריך עיון להרא"ש ז"ל שדרכי רבינו לפניו פתוחים. וגם לא ראיתי לאחד מהאחרונים שהזכירו, וז"ע.

וראייתי בח"מ ס"ק ב' ד"ה אין מחייבין, שהקשה, דמשמע בא אם רצה לפדותה אין מוחין צידו, ואם כן היכ לו לומר ויש אומרים דמחייב לפדותה בכל מה שיוכל לה. (ועיין צביאור הגר"א דגרם וחייב לפדותה בכל אשר לו, וכן הוא צטור). ועיין ב"ש שם. שוב הקשה דבאמת

עליו וחייב לגרש שוב אין לבעל פירות, וגם היא אין לה פדיון ממנו וכו', ע"ש.

והנה לכאורח דבריו ז"ל ל"ע שכרי רש"י פ"י שם ד"ה ר"ה דלא חקנו רבן אלף חד פדיון, וע"ש בתוס' ד"ה ר"ה, וכן הסכים הרא"ש ז"ל לפירוש רש"י, ובהגהות מרדכי כתב ד"ה: ת"ר גשזית וכו' ר"ה פודה ר"ה אינו פודה, י"ל ר"ה פודה יותר מכדי דמיה אצל בכדי דמיה לריך לפדותה, ומיכו רש"י פירש דאינו פודה כלל וכו', וכפירושו משמע לישנא טפי, וכן פסק המיימוני. וכוונתו למה שכתב הרמב"ם פרק י"ד מהלכות אישות הלכה י"ט ד"ה: כמה דברים אמורים פעם ראשונה, אצל אם פדאה וגשזית פעם שנייה ור"ה לגרשה הרי זה מגרשה וכו'. והכסף משנה כתב שם: נראה מדברי רבינו דדוקא כשר"ה לגרשה, אצל אם אינו ר"ה לגרשה אינו חייב ליתן לה כתובה לפדות עצמה. ולענין דגם דעת המרדכי צ"ח הרמב"ם כן הוא, וזה דלא כמו שכתב הרב המגיד דעת הרמב"ם דאין כופין אותה לפדותה פעם שנייה, מכל מקום תוכל לומר לו או תפדני או תגרשני. וכן כתב הרמ"א כצ"ח. ולפי זה כל שכן הוא, דמה אשת ישראל דמותרת לו אין מחוייב לפדותה שנית, כהנה דאסורה לו לא כל שכן.

שבתי וראיתי דדברי הגאון ז"ל נכונים, שכרי הוא ז"ל הקשה כן לדעת הר"ה ז"ל, הביאו תוס' דסבירא ליה דמחוייב לפדותה פעם שנייה. והנה כי כן חקירתו נכונה. ונראה לענין לפשט ספקתו מהא דאמרנו בגמרא נדרים ז' ע"ב, מתני', דראשונה היו אומרים שלש נשים ואלוה ונוטלות כתובה, האומרת עמאח אני לך וכו'. ובגמרא, דיק לן רבא, אשת כהן שנאנסה יש לה כתובה או אין לה כתובה, כיון דאונס לגבי כהן כרזון לגבי ישראל דמי אין לה כתובה, או דילמא מלי אמרה ליה אנהא הא חזינא וגברא הוא דנסתפחה שדכו, ואמרין ליה מתני' הוא, האומרת עמאח אני לך יש לה כתובה, צמחי עסקין חילמא צאשת ישראל אי צרזון כלום יש לה כתובה, ואי צאונס מי קא מיתסר על גברא, ואלא צאשת כהן וכו', אלא לאו צאונס וקתני יש לה כתובה ע"כ.

ופירש הר"ן ז"ל אלא לאו צאשת כהן צאונס, דנהי דאסורה ליה אית לה כתובה, דמלי למימר ליה אנהא קאימנא, וגברא הוא דנסתפחה שדכו, שקדושת כהונתו גרמה לו שכתב אסורה לו, דהא אונס צישראל משרי שרי הלכך מלו גרס, ומשום הכי יש להם כתובה, ע"כ. והנראה מדבריו ז"ל דצ"ח שאלו בעכוז מזדק, רק שמא קדושתו אסורה לו לעולם, מלי אמרת לו אנהא קאימנא ונסתפחה שדך, ואם כן הכי נמי היא אומרת אנהא קאימנא לך, ואילו הוית ישראל מותרת הוינא לך, ומחל גרס דאח כהן, ולטעם זה אין נפקא מינה צין ראשון לשני ולעולם צידה לומר מחל גרס. ועיין בתוספות שם ד"ה אשת קשה להר"ם וכו', וזה נלע"ד ברור צעק"י. וכיון שכן ודאי לדעת ר"ח מחוייב לפדותה גם פעם שנייה ככל הנשים ישראליות וק"ל.

למה כתב אין מחייבין, דהא לבעל הדעה שפסק כרשב"ג, אסור לפדותה מפני תקון העולם יותר מכדי דמיה, וצפרט לפי מה שפסק הרמב"ם כמאן דאמר בגיעין צפרק השולח, דסבירא ליה דלא לגרבו ולייתו טפי ע"כ אין פודין יותר מכדי דמיה ע"ש. ואישתמיטתי מיינה דברי רב"ח ז"ל ד"ה ומ"ש ח"ל: צכאן כתב רבינו מחלוקת הפוסקים צזה, וציו"ד סימן רנ"צ כתב צסתם אשתו כגופו דיכול לפדות את עצמו צכל מה שירצה, וכן לאשתו. וי"ל דסבירא ליה לרבינו דלא נחלקו הפוסקים אלא צאם חייב לפדות את אשתו ציותר מכדי שוי', אצל אם ירצה לפדות את אשתו צתקצי דדינרי אין למחות צידו, דליכא למיהא משום דלא ליגרבו ולייתו טפי, ולא לדוחקא דליצורה צפודה את אשתו שהוא כגופו דבהא לא פליגי אלא צחיוצא פליגי וכו'. ועיין צ"ח יו"ד סי' רנ"צ מה שפלפל דדברי הראשונים ז"ל ובהריך להקשות אצית יוסף ז"ל מה שצבין דדברי הר"ן. ועיין תוספות דף נ"ב פרק נערה ובהגהות מרדכי, ודו"ק.

ותבט עיני צלחם משנה פרק י"ד מהלכות אישות כ"ה, שבהקשה קושית הח"מ כ"ה וחזק קושיתו מדברי הר"ן ומדברי הרמב"ם פרק ח' מהלכות מתנות עניים, שכתב: אין פודין אותן בשצויים יותר מכדי דמיהם מפני תיקון העולם, שלא יבא האויצים רודפים אחריהם לשבותם. ואין לומר דיש לחלק צין אשתו לאחר, דאשתו כגופו דמי כמו שחלקו תוס' ז"ל, דאם כן אמאי פסק כרשב"ג, מטעמא דמתניתין צהשולח, הא לא קאמרר מתני' אלא צבי אחר אצל אשתו לא, אלא ודאי דאין לחלק. ותיצן דהכי קאמר, דאפילו כשכתובתה יותר על דמיה, דאז ודאי אם היה נותן לה הכתובה היתה פודה את עצמה צממונה, דאף על פי שהוא יותר על דמיה האדם פודה את עצמו אפילו יותר, ולכך הוה סלקא דעתן דמחייב את הבעל לתת לה כתובתה והיא פודה את עצמה צממונה אף על פי שהוא יותר מכדי דמה קמ"ל, ע"כ. והע"ז ז"ל אצל צשיטת חמיו רב"ח ז"ל, והכריח כן ממה שכתב הרמ"א, ויוכל היינו מחוייב, דאי לא תימא הכי מאי ויש אומרים שכתב הרמ"א, הא אין כאן פלוגתא, דע"כ הדיעה הראשונה לא אמרה אלא שאין מחייבין ומודה ל"ה שיש רשות, ע"ש. שוב ראיתי צאגודה סי' נ"ה שכתב צפשיטות דעת ר"י דמשום אשתו כגופו מותר לפדותה אפילו יותר מכדי דמיה. וגדולה מזו כתיר רב"ח יו"ד כ"ה, דאפילו צניו וצנותיו וקרציו יכול נמי לפדותו יותר מכדי דמיה. והש"ך פסק כדבריו. ועיין תשו'. מהר"ם מלוצבין סימן ע"ו פירוש מהו כדי דמיו ועד כמה מקרי, וצחשו' דצ"ז החדשות סימן מ'.

וראיתי צאצ"ח שנסתפק צאשת כהן שנשזית ופדאה, ולא סיפק לגרשה עד שנישזית שנית אם מחויב לפדותה (עד כדי דמיה), כיון שנאסרה עליו, ואף על גב דצבהנה כתובתה הוא ואחדרינך למדינתך, הכי מילי כיכי דאסור שצויה זו גרס לה, אצל היכא שצבר נאסרה

אפילו באונס פריק לה ומהדר לה לדוכתה (טז) ואי מיקצרא וצריכא אסיא מיחייב למיתן אגרא לאסיא דטרח בה דתנן חייב במזונותיה ובפורקנה ובקבורתה ותנן לא כתב לה דאם תשתבאי אפרוקינך ואותיבינך לי לאנתו ובכהנת אהדרינתך למדינתך חייב מפני שהוא תנאי בית דין ותנן לקתה חייב לרפאותה (יז) וכי היכי דהוא משעבד לה כי היכי דקאמרינן היא נמי משעבדא ליה דתנן ואלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה טוחנת ואופה ומכבסת ומבשלת (יח) ומניקה את בנה ומצעת המטה ועושה וכו' יורשק במיתתה : משעבד לה. ליתן לה כל מה שחייבו אותו : טוחנת. ומניקה את בנה. כאחד ולא תאומים, עיין משנה הלכות :

משנה הלכות

אשה חייבת לעונן היא עמיה צרחיים גדולים במקום צהמה שזכ עורה גדול שא"ל לסבול (ובצ"ח הוסיף : ולענ"ד אפילו אפשר לסבול לחיים נחנה ולא לנער), ותיין חימא מעחנת, כלומר מחממת אחר הצהמה, ומשמרת צרחיים. וכך כתב העור א"ע סי' פ'. ועיין שו"ע שם ומה שכתב בצ"ח שם הגמ"י ובבב"א.

(יח) ומ"ש ומניקה את בנה וכו', שם דף ס"ד ע"ב. וצירושלמי גרס אמר ר' חנינא לא אמרו אלא אחד אבל תאומים לא, ולא בן חצרתה, הביאה הרי"ף ז"ל ופירש בר"ן ז"ל : כלומר למד אמרו בנה ולא אמרו את הבן, דשמעינן נמי דייקא בן אבל תאומים לא, ולא שמעינן דוקא בנה, אבל בן חצרתה לא, כלומר שאם מת בנה אינה מחויבת להניק בשכר ותעלה לו שכרה. ועיין הגהות בצ"ח שם. אבל הרא"ש ז"ל כתב להיפך, וז"ל : ומניקה את בנה, וצירושלמי אמר ר' חגי (בריי"ף גרס ר' חנינא), לא אמרו אלא אחד אבל תאומים לא, ולא בן חצרתה כדקתני צירושלמי, ואין הגירסא כך כמו שהביאה הרב אלפס, אלא הכי גרסינן לר' חגי לא אמרו אלא בנה, אבל תאומים לא ולמה אמרו בנה שלא תנוק בן חצרתה, והכי פירשו הא תאומים לא, בחמיה, והלא יכולה להניק שנים למד לא תניקם, אלא ודאי חייבת להניק שניהם, ואם כן למד אמרו בנה למעוטי בן חצרתה, ואפילו הוא בן בעלה, ע"כ. וברמב"ם והסמ"ג סבירא להו כדעת הרי"ף ועיין ש"ג. ובשו"ע א"ע סימן פ' פסק בצ"ח כדעת הרי"ף וברמב"ם, וברמ"א פסק כדעת הרא"ש ז"ל, ובצ"ח תמה עליו למד פסק כיחידא, דדעת הרא"ש ז"ל יחידא הוא, ועוד דהוי מוליד מחצרו. ועיין ח"מ שמישצ דבריו. וראיתי להב"ז צ"ח ג' ח"ל : ונראה דאף רב אלפס דהיא דעה קמיתא צעור דפוערת בתאומים, היינו דייקא צאינה יכולה להניק שניהם מחמת חולשא, אבל צאם יכולה רק שאינה רואה להערית, מודה לדעה אחרונה דתנוק שניהם, ואינה פטורה משום שלום בית, ע"כ. ולא זכיתי להבין דבריו הקדושים ז"ל, דלפי מה שפירש דבריו מיירי כשאינה יכולה להניק שניהם אז פטורה, ואם כן הרא"ש דפליג עליו סבירא ליה דאפילו אינה יכולה נמי

(טז) ומ"ש ואי מקצרי ולריכא אסיא מיחייב למיתן אגרא לאסיא דטרח בה דתנן, כתובות הנ"ל, וברמב"ם פרק י"ד מהל' אישות, ופרק י"ח שם. ובגמרא תנו רבנן חלמנה ניזונית וכו', רש"י ג' אומר רפואה שיש לה קצבה תתרפא מכתובתה, ושאלן לה קצבה הרי הוא כמזונות, ובריי"ף וברמב"ם והרא"ש ושאר פוסקים סבירא להו כרבן שמעון צ"ג. ודעת העיטור דגם צאשה איש הדין כן, ולאו דוקא חלמנה, והביא ראייה מירושלמי, דגרסינן בפרק מי שמת הלכה ד', קרובתי דר"ש צר אצא חששו עיני, אחת קמי דר' יוחנן אמר לה קלין הוא, אסייך מן פורקן, ואי לא בעליך יביע לך וכו', ע"ש. ודעת רוב הראשונים ז"ל דלא כהעטור. ובר"ן כתב שגם דעת הרמב"ם דלא כותבי, וכן כתב הרא"ש ז"ל, וכן דעת החוס' רי"ד כתובות נ"ב ע"ב ח"ל : ונראה לי דוקא יורשין שאין חייבין בפרקונה אין חייבין ברפואה שיש לה קצבה, אבל בעל שחייב בפרקונה חייב אפילו ברפואה שיש לה קצבה ע"כ, וכן פסק העור סימן ע"ט. ועיין ח"מ וצ"ש. ודעת רבינו לא איחזקו לן בזה. ועיין לקמן (ס"ק קנ"ג) מה שכתבתי בדעת רבינו. (יז) ומ"ש וכי היכי דהוא משעבד לה כי היכי דקאמרינן היא נמי משעבדא ליה דתנן ואלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה וכו', צ"ח אף על פי דף כ"ט. וצירושלמי אמרו שבעה גופי מלאכות מנו הכמים והשאר לא הלאו למנות, דפשיטא שצריכה לעשות כל צרכי הבית, ולעמוד לפני בעלה לשרתו. וכתב הרמב"ם : וכל אלו המלאכות אין מחייבין אותה אלא אם כן יהיה דרך משפחתו ומשפחתה לעשותן, אבל אם אין דרכם לעשותם אינה חייבת בזה, ע"כ. ובגמרא שם, עוחנת סלקא דעתך, אלא חימא מעחנת, ואי בעית חימא צריחם של יד. ופירש רש"י : עוחנת סלקא דעתך, המים מגלגלין האצן ועוחן, מעחנת, מכינה צרכי עחינה, נוחנת צאפרכסת, וקולטת את הקמח. וברמב"ם פכ"א כתב : ומעחנת כילד, מעחנת יושבת צרחיים ומשמרת בקמח ואינה עוחנת ומחממת אחר צהמה כדי שלא יבעל צרחיים, ואם היה דרכם לעונן צרחיים של יד עוחנת, עכ"ל. וכתב הבית יוסף דנראה מדבריו ז"ל, שהוא מפרש דהא דתמה עוחנת ס"ד, היינו לומר, שאין אפשר שחבה

איני נחזית. משלך: ואיני עושה. לך כלום חלה לעמך, ועיין חו"מ ד"ה תקנו מחזות תחת מעשה ידיה (דף מ"ז)

בצמר. אמר רב הונא אמר רב יכולה אשה שתאמר לבעלה איני נחזית ואיני עושה מאי טעמא עיקר מזונות משום תקנתא דאשה הוא דתקון רבנן ולא משום דמעשה ידיה לבעלה הוא דתקון רבנן והאי דאקנינהו

משנה הלכות

שעמום, וכלכתא כיבוסא בוי חיותא וחייבן וחיי אחרים חייבן קודמת לחיי אחרים וכן הלכתא, ע"כ. הרי שהסביר בגאון ז"ל דכובס נמי בוי חיותא משום דשמואל, וכוא בגמרא פ"א ע"א. אמנם משום לערע דגופיה ודאי לא בוי פסק כר"י, דבמקום סכנת אבר לאערא לא חיישינן, ואם כן אזל לא ראיית הכ"ש ז"ל, דודאי במקום נער גופיה לא שצקין לסכנה במקום נער (וכשי למורכ הרגיש בדברי השאלות).

וראייתי רבינו יונה זכרונות דף י"ח ע"ב ד"ה מחתי רחץ צלילת הראשון שמחא אשתו וכו', איסעניס חני, פרי"ח ז"ל משום דכיה ליה סכנה ולפיכך מותר, ואין זה נכון, חלה אפילו צלל סכנה כיון שיש צו נער מותר. וראיה לדבר מדחזין ציוכ"פ שאסור סיכה, ואפילו הכי אמרו יומא דף ע"ז שאם יש לו חטמין צראשו סך כדרכו וכו', כיון שיש לו נער, כדאמרין בנדרים ערצותא דרישא, דמתא לידי עירא, פירוש מתוך האצק שנעשה צראשו ובמאכלות מזיק לעינים אם מאחר לרחץ ע"כ. והש"ג הביא שם דעת רב האי גאון ז"ל: וכחז רב האי גאון לאו כל האומר איסעניס חני שומעין לו, אצל ודאי אי מגליא מילתא דחית ציה האי מילתא, דאם אינו רוחץ צא לידי סכנה, רוחץ דדמי לסכנה ורפואה, משום דאיסעניס כחולה גדול הוא ממדכ ז', ולא כל מי שנוכח צשרו צנקיון איסעניס הוא, חלה מי שצא לידי סכנה אם אינו רוחץ ע"כ. חולס הרמב"ן כתב עליו ז"ל: מה שכתב לא כל מי שאומר וכו', יפה כיון אצל מה שכתב שאם אינו רוחץ צא לידי סכנה לאו סכנה ממע, חלה מלעשר כרצה וצא לידי מיהוש צכך ע"כ.

והגרא דדבר זה הוא מחלוקת הראשונים ז"ל, דעת ר"ח ורב האי גאון נראית לכאורה כדעת השאלות ודעת הרמב"ם ז"ל, דהאי ערצותא דרישא חיותא הוא משום סכנה ממע, וכמו שהסביר לן רבינו השאלות ז"ל, ודעת הר"י והרמב"ן וכפי מה שפירוש צרב האי גאון לאו סכנה ממע הוא רק שיש לו נער גדול, ולדידכו ודאי דאין לפסוק כר"י, כיון שאין כאן סכנה ממע. וכפי מה שפירש הרמב"ן צדרי רה"ג היה אפשר לפרש גם דעת ר"ח ז"ל, דסכנה לאו דוקא קאמר. אמנם דעת השאלות אי אפשר לפרש כן, דודאי סכנה ממע קאמר, שהרי נתן טעם לדבר משום דחייבן וחיי חזרן חייבן קודמין, כרי דדוקא קאמר, ולכן פסק נמי כר"י. **ומעתה** שפיר י"ל דגם רה"ג ור"ח דוקא קאמר, וכדעת השאלות, ודלא כמו שפי' צכן הרמב"ן ז"ל, ולדידכו רחילת כגוף נמי בוי צכלל סכנה, וצכלל חייך

לריכה לבניק שניכס, ומאחר דאינה יכולה אחאי מחוייבת וכו' חסחן בעלמא צתמיכ, וכלל במקום סכנה אפילו צן אחד אינה לריכה לבניק, משום דחייך קודמין לחיי חזרן, חלה על כרחך דדעת כר"י אפילו כשיכול לבניק שניכס אפילו הכי פוער, ועל זה פליג כר"ש ז"ל וסבירא ליה דמאחר שצידה לבניק שניכס חלה שאינה רואה לבערית, אכן מחייבין לבניקס וק"ל, ודברי כע"ז לענ"ד לריכס עיין.

ויש לדחוק לפי מה שכתב שם המחבר צא"כ"ע סימן פ' צס"ק י"ב: פסקו לה מחזות הראויים לה והיא מחאור לאכול יותר או לאכול מאכלות אחרות, יש מי שאומר שאין הצעל יכול לעכב מפני סכנת הולד, שאמר גופה קודם, ויש מי שאומר שיכול לעכב. ובח"מ הקשה ז"ל ס"ק כ"ב: אם לולד ספק סכנה ולח אין סכנה רק נער מבי חיתי דמכח נערה חסחן הולד, ואם גם לה סכנה לא ידעתי מי שחולק ע"ז דחייב קודמין צודאי, ע"כ. ועיין צ"ש מה שחירץ על זה, ומעתה אפשר לומר דכע"ז מייירי דחית לה נערה יתירה צהנקת שניכס, אצל אין צה סכנה, וכהאי גוונא כר"י פוער וברא"ש מחייב, אצל צמקום סכנה כולכו עלמא פוערין, וכן צמקום שאין נער כלל כ"ע מחייבין, ודוחק, גם לשון כע"ז לא משמע הכי. **ובא"ז** ס' תר"ל הביא פירוש רבינו חננאל ז"ל: וצפר"ח כתב פי' קמעא אם היה צה חולי וקשה לה לאכול הרבה והיו חוששים אם אכלה הרבה יותר ממנה שהוא יפה לה שהוא רע ליונק ופסקו עמה שחלל קמעא כדי צורכה והיא צחליה מלעפרת אם לא חלל הרבה כחאווה אינה חייבת לעשות כמו שפסקו עמה חלה שאם פסקו מחזות עמה כפי צורכה אין לה לצצוע אחס ממנה שהיא מחאור חלה שהיא צוכלת משלה ואף על פי שמוסיף חוליה עכ"ל פרי"ח. ועיין לקמן ס"ק קע"א.

וראייתי צ"ש שם סקט"ו צד"ה שאמר, שכתב אקושיח ח"מ ז"ל: ואפשר לומר אף על גב דמגיב לולד ספק סכנה מכל מקום מותר לאכול, כמה שאיחא צש"ס נדרים דף פ' צביסחו וחיי אחרים, צביסחו קודם, אף על גב דאינו חלה נער, מיהו שם רבי יוסי צבירא ליה כן, וצבן פליגי עליה וסבירא לכו חיי אחרים קודם, ומנא ליה לרמב"ם לפסוק כרבי יוסי, ע"כ.

והנה מה שהקשה דמנא ליה לרמב"ם לפסוק כרבי יוסי, מלאתי לו חצר כי רב הוא, צשאלות פרשח ראה שפסק נמי כרבי יוסי, ונתן טעם לפסוק שם ח"ל: צרם לריך למימר כרי דכרי נכרל לחורי וכו', ועעמא מאי משום דשמואל דאמר ערצותא דמנא אחית לידי

רבנן למעשה ידיה לבעלה לאו משום דניזונית מיניה אלא דאי ניחא לה ומיתזנא מיניה תתן לו מעשה ידיה הלכך אי אמרה איני ניזונית ואיני עושה הרשות בידי והתניא תקינו רבנן מזונות תחת מעשה ידיה איפוך תקנו מעשה ידיה תחת מזונות. והלכתא כרב הונא אמר רב לאפוקי מדרבי שמעון בן לקיש דאמר רבי שמעון בן לקיש מתוך שיכול לכופה על מעשה ידיה אלמא קסבר רבי שמעון בן לקיש עיקר תקנתא מעשה ידיה לבעל ולית הלכתא כוותיה. יט) והיכא דאשכחא מציאה שויה רבנן

משנה הלכות

לבעלה, וכוא דעת רבינו האי גאון ז"ל, וכן פסק הטור, הוא כדן צמיתא על ידי הדחק נמי לבעלה כו', והפוסקים דסבירא להו דהעדפה על ידי הדחק לאשה, הוא כדן צמיתא על ידי הדחק נמי הוי לאשה, כן כתב הב"ח בטור ח"ע סימן פ"ד.

ודעת הרמ"ה הביאו הטור דהא דמיתאחא לבעלה דוקא בניזונת מצעלה, אבל אינה ניזונת מיתאחא לעצמה.

וכר"ש ז"ל חולק עליו, דלא משכחת איני ניזונת ואיני עושה, וכיון דברשות קא עבדי חיישינן לאיבה ומיתאחא לבעלה. והב"ח כתב על כר"ש ז"ל: חייבה האיך יאמר כר"ש על המאור הגדול הרמ"ה דלא דק בזה, מטעם סברתו זאת עלי ראיה כלל, והלא יאמר הרמ"ה אדרבה איפכא מסתברא, כיון דמוציא עיקר ומעשה ידיה וגם ההעדפה על ידי הדחק ומיתאחא על ידי הדחק ככל תחת מה שניזונת ממנו כדי שלא יהא עליה איבה, כשחא דאינה ניזונת ואינה עושה, כיון דמעשה ידיה וגם ההעדפה בין שהוא על ידי הדחק בין שאינה על ידי הדחק לעצמה, כך מיתאחא הוי נמי לעצמה ע"כ. ועיין ח"מ וז"ש שם. **אמנם** מדברי רבינו ראיה גדולה לדברי כר"ש ז"ל, דלעולם חיישינן בשביל איבה, דהאי טעמא דלא

לימא בעל פליגא דעתא מיניה לעולם איכא אפילו היכא דאמר איני ניזונת ואיני עושה. ועוד ראיה מדמסמכא רבינו ז"ל בהלכה אחריתי דהיכא דאיחיה לה ארעא אכיל בעל פירי כמה דאית בחיי חלופי פורקונה וכו', והא דפורקונה ודאי אי אפשר לה לומר איני רוצה דפורקונה ולא חתן לך פירי, כמו שהבאתי למעלה בשם כר"ן והגאונים ז"ל, ומדמסמכא כאלו ולא סמכא לעיל צמזונות, אפשר שהוא כדי להשמיט לן דדן אחד להם לענין זה ודו"ק. **והנה** החוס' ר"פ מיתאחא האשה כתבו צ' טעמים למח הצעל זוכה צמיתא האשה, א' משום מזונת שנותן לה, צ' משום איבה, וצירושלמי פליגי ר' חגי ור' יוסי, ר' חגי אמר משום קטעה ור' יוסי אמר שלא תהא אשה מזרחת זהובים ואומרת מיתאחא מלאתי. וראיתי בב"ש שהביא צ' טעמי החוס' וכתב: וצירושלמי איתא בעעם שלא תהא מזרחת וכו', ע"ש. ונריך עיון למח לא הביא גם הבעעם משום קטעה. ואי סבירא ליה לפסוק כר"י, היכא לו על כל פנים להביא מחלוקתם ז"ל ולפסוק כר"י ולא להעלים עיניו כאילו לא ידע אה ר' חגי, וז"ע. ורבינו ז"ל נראה דנקט טעם דאיבה לעיקר.

קודמין, וכמו שאמרו שם בגמ' נדרים כנ"ל להדיא, רמי דרבי יוסי כשחא כניסה אמה ר"י יש צב לער גוף כולו לכש"כ. ויש לומר דזה הוא שיעת בגאונים ר"ח ור"ג ור"ז אחאי גאון, דרחינת כל גופו נמי הוי צכלל סכנה וכר"י דכניסה. שוב ראיתי דהא צורכא הוא, שכרי צגמ' שם חילנו אמרי אין כניסה אלימא לר"י וכו', ופירש כר"ן מרחיבה, ע"כ. וה"כ רחיקא אפילו לר"י לא הוי צכלל סכנה, וכן כתבו החוספות שם להדיא, אבל רחיקא אין צב לער כולי האי ע"ש. ואם כן אדרבה לכאורה ראיה להיפך דברחינת כל גופו אין כאן סכנה ואם כן סכנה לאו דוקא וכדעת הרמב"ן ז"ל. ואין להקשות מכאן ששיעור ר"ח ז"ל צברכות כנ"ל, ודעת רכ"ג, דלפוס ריבעא דכרי נראה להדיא דאפילו לר"י דמחמיר בכניסה ואפ"כ מודה צרחינת כל גופו דלא הוי סכנה, ואם כן כל שכן לחכמים, ואם כן הני דברכות כמאן אזלי, דיש לומר דלא דמי, דהכא מיירי צסתם צני אדם דאינו איסעניית ולכן לא הוי סכנה, מח שאין כן חס דמיירי צאיסעניית כר"ג אפשר דאפילו כל גופו נמי הוי סכנה וק"ל. מכל מקום הא לך דדבר זה הוא מחלוקת הראשונים ז"ל אי דוקא סכנה קאמר או לא וכנ"ל.

ובישוב קושית הב"ש דמנא לי' להרמב"ם לפסוק כר"י מאחר דיחיד נגד רבים הוא והלכה כרבים, צר מן מה שכתבתי לעיל בלענ"ד ליישב, שהרי הרמב"ם פרק י"ב מהלכות נדרים פסק כר"י, ועיין כסף משנה ולחם משנה שם, וכר"ן נדרים כנ"ל נתן טעם לדבר שפסק כן מדבר הונא, דאמר רב הונא כולי פרקין ר' יוסי הית, וכן פסק הר"ש ז"ל כר"י, ובר"י ורמב"ן ובר"ע ז"ל ור"ן והנמק"י כולם סוברים לפסוק כרבנן ע"ש מה שהאריכו למענייתם, וכיון שפסק הרמב"ם ז"ל כר"י לענין נדרים, ע"כ לכולי מיתאחא פסק כר"י, וממילא צהא נמי הלכה כר"י, מדבר הונא, דכולי פרקין הלכה כדבריו ודו"ק בזה. ועיין חוספות יום טוב מה שהאריך בפסק הרמב"ם ורמב"ן ז"ל וק"ל.

יט) ומ"ש והיכא דאשכחא מיתאחא שויה רבנן דבעל משום איבה, דלא לימא בעל פליגא דעתא מיניה, ע"כ. כתובות דף ס"ה ע"ב וצ"מ י"ב, פלוגתא דח"ק ורבי עקיבא, וסבר רבי עקיבא דמיתאחא לעצמה, וצמיתאחא שמלחא שדחקה עצמה הוי ההעדפה על ידי הדחק, ולכפוסקים דסבירא להו דהעדפה ע"י הדחק

ע"כ: פליגא דעתה. חולקת דעתה שאין דעתה שוכ עמי ולכן היא רואה שיכיר לה לזכר ולו לדו: והיכא דכתבו לה כתובה מנכסי דבי דנשא לה כתובה מנכסי דבי נשא. כלומר נדוניא שכתב לה

דבעל משום איבה דלא לימא בעל פליגא דעתה מיניה כ' והיכא דאיתיה ליה ארעא אכיל בעל פירי כמה דאיתיה בחיי חלופי פרקונה ולבתר דמיתא ירית לארעא גופה. כא' והיכא דכתבו לה כתובה מנכסי דבית נשא כי מתה ירית לה בעל לההיא כתובה דבית נשא חלופי קבורה. בב' והיכא דאיתיה ליה בהמה או אמתא מבית נשא ואוליד

משנה הלכות

למיתא אפילו ולד שפחה מלוג נמי, לעולם חיישי למיתא, ושאני בכמה מלוג דאיכא עורכ, ע"כ. וכתבו כר"ף וברא"ש ז"ל, איכא עורכ ולא כליא קרנא, כיו ולדא לבעל (ולד) שפחה מלוג, דאזי מיתא כליא קרנא כיו ולדא לאשכ. ובר"ן כתב, ורבי חנניה סבר לא חיישינן למיתא, כלומר, משום דאיכא חששא עובא, שחמות השפחה קודם האשכ, ושימות בעלכ בחייה, דאם מתה בחיי בעלכ נא איכפת לך במיתא השפחה, ע"כ. וכנה לכאורכ דברים כללו של בר"ן מקושי בצנח הס, דלמא ליה כל זכ, כרי אמרו בגמ' יומא מיתא לא שכיחא אפי' צדד ככן גדול, וא"כ למכ לי טעמא משום חששות עובא. וי"ל דכתובות כחצו דלמיתא לזמן מועט לא חיישינן, אבל לזמן מרובה חיישינן, ואם כן כיו נמי דלזמן מרובה הוא כיו לנו לחוש למיתא, לכן פירש בר"ן ז"ל כעטס משום דאיכא חששא עובא וזכ פשוט.

ובדברי בר"ן הנ"ל נלע"ד ליישב מה שדקדק בכתובות חכם נצי ס' מ"א, לפי דעת החוס' דלזמן מרובה לכ"ע חיישינן למיתא, הקשה ממה שאמרו צנחרים דמיתא כיו נולד משום דלא שכיח, וכן הקשה החכם נצי מגמרא דילן דקיי"ל כחנניה דלמיתא לא חיישינן אפילו לזמן מרובה ע"ש. אמנם לפי מה שפירשתי בדברי בר"ן ז"ל אין מכאן קושיא דודאי למיתא דחד חיישינן לזמן מרובה, וכנה שאני דתרי כיו, ולמיתא דתרין לא חיישינן. וכ"כ ברש"י ז"ל. ועיין שער המלך סוכה פ"ד הלכה ע"ז ד"כ ועוד. וזכ צרור צנחרי.

ודע דדעת הרמב"ם ורש"י וכ"כ הריב"ש סימן כ"א, דמה שאמרו ומודה חנניה שאם נתגרשה נותנת ונוטלתן משום שזה בית אביה, לא קאי רק אולד שפחה, אבל צולד צכמה אין כאן שזה בית אביה. אמנם בעור סימן פ"ח כתב בפשיטות דבתריוויכו איכא שזה בית אביה, שכתב וז"ל: וכן הולדות של שפחה, ובכמה, ונכסי מלוג וכו'. והמחבר שו"ע אכ"ע סימן פ"ח סעיף ע"ז פסק כרש"י ורמב"ם, ובסימן פ"ח סעיף ג' פסק כדעת הרא"ש ובעור. ובכך הקשו האחרונים ז"ל שדבריו סותרים ע"ש. ודעת רבינו נראה כדעת הרא"ש ז"ל דגם בצכמה שייך שזה בית אביה, מדכתב אמר רבא (גירסת רבינו רבא צכ"ב) ומודה חנניה שאם נתגרשה ואייתיון לולדות נותנת דמים וכו', ולדות תרתי משמע. ועוד דלדלעיל קאי אמה שכתב וביכי דאיתא וכו', צין דשפחה צין דצכמה דבעל כיו, עלכ קאי וכו' ואייתיון לולדות. ועיין מה שכתב רבינו לקמן והיכא דמיתא כן אמרתי

וראיתי בחוספות כתובות דף מ"ז שילאו לחלק דתרי מיני איבה איכא, א' איבה מזונית, וז' איבה קטעה. והחלוק צנייכו נראה פשוט, דלעטס משום איבה קטעה לעולם חיישינן משום קטעה, אף במקום שכי' לה מזונית ממקום אחר, אמנם לבעטס משום איבה מזונית במקום דלא חיישינן משום איבה, כגון שאמרר איני ניזונת ואיני עושכ ליכא כאן איבה. ומעתה כיו נראה לענ"ד דדא הוא פלוגתא ברמ"ה וברא"ש צבני תרי פירושי, דברמ"ה ז"ל יפרש משום איבה מזונית, וכיון דבידה לומר איני ניזונת ואיני עושכ, ואין כאן איבה מזונית, שפיר מני אמרר נמי צמתיא דשלא הוא ואין כאן איבה, דתרי גס צמזונית מני אמרר כן, וברא"ש ז"ל יפרש כעטס משום איבה קטעה, ולאיבה קטעה צמתיא נמי חיישינן לקטעה וכמו שכתבתי צסס הירושלמי ודו"ק. ונראה דזכ שדייק רבינו צלשונו כזכ דלא לימא בעל פליגא דעתה מיני, וכוננו דלעטס של איבה משום קטעה.

ב' והיכי דאיתיה ליה ארעא וכו', כצד פירשתי לעיל צס"ד (צס"ק י"ד).

כא' והיכא דכתבו לה כתובה מנכסי דבית נשא, כי מתה ירית לה בעל להכא כתובה דבית נשא חלופי קבורתה. צגמרא דף מ"ז ע"כ, תנו רבנן תקנו מזונית תחת מעשי ידיה וקבורתה תחת כתובתה, לפיכך בעל אוכל פירות, פירות מאן דכר שמייכו, חסורי מחסרי וכיו קתני תקנו מזונית תחת מעשי ידיה, ופורקונה תחת פירות, וקבורתה תחת כתובתה, ע"כ. ופירש רבינו ז"ל, דכא כתובתה ר"ל מה שכתב לה אביה. וכן פירשו התוספות שם ד"ה וקבורתה וז"ל: פירוש נדונייתה, אבל אין לפרש מנה ומאחיים, דכא אמר לקמן דלרוסכ אין לה קבורה. ועיין חוספות ריש אלמנה ניזונת, וכן עוד חוס' דף נ"ג ע"א צד"כ שאין. ודיו ארוסכ צביא רבינו לקמן צד"כ וביכי דקדיש איתתא וכו', וכן כתבו רש"י ובר"ן, ועיין מה שכתבתי לעיל (ס"ק י"ד) צס"ד דאפילו אם כנסה ערומה מחויב צכ"ז. ועיין אכ"ע סימן נ"ב ס"ה צרמ"א שם, וצח"מ ופ"ת, ועיין תשו' שצות יעקב ח"ג סימן קכ"ב, ומחרי"ט לבלון סימן ס"א, ושז יעקב סימן כ"ח, ודו"ק.

כב' ומ"ש וביכא דאיתיה לי צכמה או אמתא מצית נשא וכו', כתובות ע"ט ע"כ, ואמרין צגמ' צשלמא לחנניה כיינו דלא חיישינן למיתא, אלא לרבנן אי חיישי למיתא אפילו ולד צכמה מלוג נמי לא, ואי לא חיישי

ההוא וולד בין דשפחה בין דבהמה דבעל הוי דתניא וולד בהמת מלוג לבעל וולד שפחת מלוג לאשה חנניה אומר עשו וולד שפחת מלוג כוולד בהמת מלוג מה וולד בהמת מלוג לבעל אף וולד שפחת מלוג לבעל. ואמר רב הונא בר חייא אמר שמואל הלכה כחנניה. אמר רבה ומודה חנניה שאם נתגרשה ואייתנין לוולדות נותנת דמים ונוטלתן מפני שבח בית אביה. (ג) אמר רבא אמר רב נחמן הכניסה לו עז לחלבה רחל

משנה הלכות

ינכו שמתחדשין תמיד, ודרך הנאחס הוא. והרי"ף ז"ל פירש אפילו לא היה לה חלז וגזיח וזיכא בלזד, וכן לא היו לה דקל חלז פירותיו בנזד. וכחז עליו כר"ש ז"ל, ולא נהירא לי, כיון דליכא שויר כלל אין לבלות הקרן לגמרי וכו', ואף על גב דקיימא לן כחנניה דלא חייש למיתא ואף על פי שלא נשאר כלל, התם אינו מכלה מה שהכניסה לו, אבל הכא שלא הכניסה לו חלז כחלז והגיזה מסתברא שאין לבלותה. והראב"ד ז"ל פירש העם כיון דצמקום כחלז והגיזה קנויה לו, הוי חלז של כל יום ויום פירא, ולא מסתבר דלא מיקרי גזע מחליף חלז היכא שנשאר מן הקרן קיים ע"כ. והעור צסימן מ"ה הביא ב' הדעות ופסק דעת הר"ש. ודעת הרמב"ם כדעת הרי"ף ז"ל, דפ"צ מהלכות אישות, וכחז כ"ה פירוש רבינו עד שיכלה הקרן, וכן עיקר, שלא כפירוש רש"י חלז כדעת רבינו וההלכות וכן הכריע הרשב"ם ז"ל עכ"ל. והר"ן הסכים לדעת הרי"ף ז"ל.

ודע דיש לי מקום עיון בדברי הרי"ן ז"ל, מה שלא הזכיר כאן כלל פירוש רש"י, וצמקום חלז חלז נחמן עיילא ליה גלימא פירא הוי ומכסי צה עד דצלי. פירש הרי"ן אף על גב דמכליל קרנא, כיון שאין בלוי ניכר כל שעב ושעב לא איכפת לן, אבל רש"י ז"ל כתב והשחקין יהיו לה קרן, ע"כ. ופשוט דרש"י לשיטתו דסצירא ליה דלא סגי לה צלי קרן על כן לריך לפרש שהשחקים יהיו לה קרן, וכן כתב הרי"ף ז"ל הביאו בש"ג ז"ל וז"ל: הכניסה האשה לבעלה בחורת נכסי מלוג וכו', ואע"פ שהם מקיימים ואוצדים, הרי ישאר מהן דבר מועט מן הרחל או מן העז עורן, ומן התרנגולת הנואה, ומן הדקל העלים, וכן אם הכניסה לו כסות של נכסי מלוג מתכסה צו הבעל עד שיכלה והשחקים הם לאשה קרן וכו', וכן כל כיוצא בזה, הרי שעטם אחד לכולם, ומעתה נ"ע להר"ן ז"ל, למה בהכניסה לו עז וכו' לא זכר כלל מפירוש רש"י ז"ל דלריך קרנא, והסכים לדעת הרי"ף ז"ל, ובכסות הביא דעת רש"י באחרונה דהשחקין יהא לה קרן. ומשמע דפסק כרש"י בזה, ונ"ע למה. והרי"ף ז"ל באמת גבי כסות נמי כתב ומכסי עד דצלי, ולא הזכיר משחקין כלל ולשיטתו חז"ל דלא צעי קרנא, חמס הרי"ן לכאורכ מחי שטרא חליצא דתרווייכו ודו"ק. ועיין בעל המאור ומלחמות שם יב"ה פכ"צ מה"א הל"ד.

וצהמכ דעיילת ליה ואיכא ולדות דבהמה, מוקמינן מן הנך ולדות דידה חד חד צמקום אימיה ויהצין לה וכר"ש הביאו.

וראיתי בקרבן נחנאל כתובות ה"ל, שהקשה לשיטת העור דסצירא ליה דתרווייכו איכא משום שצח בית הציח חמאי חמר רצא כך ומודה דוקא על חנניה, ופי' דהיה לו נומר ומודים צנשון רבים, דגם החכמים מודים לזה, ומדקאמר ומודה משמע דדוקא אדין דחנניה קאי ע"ש. ולפנ"ד יש לישב בדיוק לשון בגמרא חמר רצא חמר רצ נחמן אף על גב דחמר שמואל הלכה כחנניה מודה חנניה וכו', ולכאורכ למה מאריך כולי האי צנשון, הי' לו לקר, חמר רצא חמר רצ נחמן ומודה חנניה, ומאי צעי להשמיטנו צהא דאף על גב דחמר שמואל הלכה כחנניה, ונראה דזה צא רצא להשמיטנו, דודאי אי לא הוי חמר שמואל הלכה כחנניה כוכ פשיטא לן לחכמים דמודים לזה, אבל כיון דחמר שמואל הלכה כחנניה, הוב חמניה דחנניה אינו מודה לזה, ולכן כתב אף על גב דחמר שמואל הלכה כחנניה מודה הוא כחאי גוגא, ודו"ק. או יאמר ומודה חנניה לחכמים, ופירושו אף שפליג עלייכו בעודה תחת בעלה, מודה לכו שאם נתגרשה נותנת דמים, וצ"ל לא פליג עלייכו, וכנ"ל.

והרשב"א ז"ל כתב וז"ל: ובה דאמרינן בשלמא לחנניה לא חייש למיתא חמיה לי וכי אינה עשויה בהמה שחמות ונמא הקרן כלה, ואיך אפשר לומר דנא חיישין למיתא, ויש לומר דהכי קאמר לא חייש שחמות קודם לה ועוד שימות בעלה גם כן בחייה, דאילו מתה היא צחיי בעלה לא איכפת לן וכו'. והרב בעל הלכות פירש דאי מיתא מוקמינן מהנך וולדות דידהו חד צמקום חמר ויהיצנא לה ושאר הוי לצעל, ומשום הכי לא חייש חנניה למיתא דקודם וולדות, ואי מתה מוקמינן חד ולד צמקום חמר, ורבנן חיישי למיתא דקודם וולדות ע"ש, ועי' ש"מ מה שהביא בשם תר"י ז"ל, ובהפלאה דר"ה תוס' ד"ה כללא וק"ל.

(ג) ומ"ש חמר רצא חמר נחמן הכניסה לו עז לחלבה רחל לגיחתה תרנגולת לציחא חוכל וכולך עד שחכלה הקרן. שם בגמ' דף ע"ט ע"ב, ופירש"י ז"ל חוכל וכולך, דגבי צהמכ איכא עורה, וגבי תרנגולת איכא נוהב, וגבי דקל כשייבש איכא עליו, אבל בני כולכו פירות

לגזירתה. כן עיקר שלם לגזירתה תרנגולת לביצתה אוכל והולך עד שתכלה הקרן. (כ) **אתמר** לכי נקט לכו וכו' וכו' וכו' לשקול חלב ולדות: **גזירה**. הוא כלומר: **אוכל** וכו'. דגני צמח איכא עורה וגני תרנגולת איכא נולא וגני דקל צשיצא איכא עליו חבל כחל כולכו פירות ניכרו שמחודשין תמיד ודרך כנאחם הוא, רש"י (ועיין משה"ל פי' כרי"ף

משנה הלכות

ס"ו ע"א. ובגמרא שם בגירסא ר' חמי אמר הדין עמו, כיון דאמר מר אס מחו מחו לו ואס כותירו כותירו לו כואל וחייב באחריותן אכלו בתרומה וכו', ע"ש. וברי"ף ז"ל הביא שם בצרייתא כלורחא וכחצ: ודייקא רבותא מדקחני צמחני צעדי ל"צ אס מחו מחו לו, ולא קחני אס פחתו פחתו לו, דוקא כעין מחו צמח דלא משמשו מעין מלאכתן כלל, דכמאן דליחנכו דמי הוא דחייב באחריותן ומשלם דמים, חבל אי ליחנכו אף על גב דכלי טובא ופחתו, אי משמשו מעין מלאכתן נוטלתא באשכ וחינו משלם דמים שדין עבדי ל"צ ודין נכסי ל"צ אחד הוא כדן חלו כך דין חלו, ואנן לא חזינו להאי דיוקא דהא מקשינן צמחי למאן דאמר כל איכא דמחייב באחריותן אכלו בתרומה מהא דתנן כהן ששכר פרה מישראל אף על פי שמונוחיה עליו לא יאכילנה צמחיני תרומה וקא מפרקינן וחסברא נהי דמחייב באונסיה צמחיני וציתת דמיא מי מחייב, מדקא מפרקינן כהא גבי שכירות פרה, מכלל דלגבי חלו צחל מחייב אפילו צמחיש וציתת דמים, ולכא חבלו בתרומה, ושמתת מינה דליחא להא דיוקא דדקי קמאי ז"ל וכו'. ובנמוקי יוסף שם הביא צמח צמח צמח דודאי כהא משמע דיתרות דמים לצעל וכדתנן אס כותירו כותירו לו, ואמרין נמי צמח דף ס"ז הכניסה לו שני כלים צחלף זו והציתו ועמדו צחלפיים אחת נוטלת משום כחוצה, וכשני נותנת דמים ונוטלת, וכיון שכן הדין נותן שיכיר באחריותו לפחיתת דמים, וכן כתב הרמב"ם ז"ל צפרק כ"צ מספר נשים ועל פי זה פסק בעור חבן בעזר סימן פ"ח עיין שם.

והריב"ש סימן כ"צ ובסימן ק' כתב, שאם האשה אינה רואה כלום אף על גב דאית לצעל מעות יכול לסלקה בכלים דכיון שהמעטעלין בהם מיוחדים לה ואין הצעל רשאי למכרם, וגם נוטלתם בלא שצוה, הרי הם כאילו הם משכון בידו ואפותיקי, וצפרק בשולח מ"א מוכח שהעושה שדכו אפותיקי סתם לאחרים אינו גובה משאר נכסים חלל אס כן שטפה נכר, ולכן כיון שביא בציאתם מצית חציה ומיוחדים לה ומכלה אותם וכו' אינו יכול למכרם, נראה דיכול לומר לה עלי כלך. חלל שאס פחתו או כחילו פחתו לו כמו שקבל עליו, ונריך לשלם לה הפחת צמחית אס יש לו, דהוא לה כצעל חוב דעלמא. וכן אס אינם עושין מעין מלאכתן, הרי הם כאילו נגנבו כדברי הגאונים, ואינה לוקחת בצללות, שהרי אין צמח משום שצח צית חציה מעשה, וכן הוא אינו יכול לכופה לעול בצללות בהם כל שיש לו מעות צעין, כ"כ שם

וראיתי צמ"מ שהביא פירוש הריטב"א בד"ה עיילא ליה גלימא וכו' ח"ל: פרש"י והשחקים יהיה לה קק, ואמרין כמאן אמר רב נחמן להא דשירות פורחא כוכ ליה קרנא כמאן, כי האי תנא דפליג אדרי מאיר דגופרת ומחפורת של לריף, פירא צמקום גופית דמשחיייר כוו קרנא, ואס כן חלל הא כשיטתא דרצנן, ודלא כחנניא, חלל אס כן נאמר דמודה חנניא דצעי דלכו צקרנא שירות, ולא אמר איכו דלא חיישינן למיתא חלל לגבי ולד צמח מלוג דאיכו גופי פירי. ורצנו הרמב"ן פירא דהא דמחבר ואזיל עד דכלי לגמרי, אף על גב דליכא שום שירות כיון דאין צלוי צח חלל לאחר זמן מרוב והחיתא כחנניא, וכעין איך דלעיל, ואחיתא כי הא דגפרית ומחפורת של לריף, דכי כלו ליכא שום שירות צעולם, ואפילו ככי אמרו רצנן דפירא כוי, ע"כ מדברי הריטב"א ז"ל.

והגרא"ה דדעת הרמב"ן ז"ל והריטב"א ז"ל דגם צלריף ומחפורת ליכא שום שירות, וזכ דלא כפירוש רש"י ז"ל דמקום בגומא יהיה לה לקרן, וזכ הוי שירות. ודעת ריא"ז ז"ל כרש"י ח"ל: וכן אס הכניסה לו מקום שחופרין ממנו הצריף, הרי כל הצריף הוא לצעל צמקום פירות, וכו' וכו' וכו' דליר לעלמו, ואחר שהכלה הצריף כקרקע הוא לאשכ קרן אף על פי שצויו דבר מועט, וכן יער כלומה עלים וכו' ע"ש. ומה שפירש הר"ן בפירוש הראשון דכיון שאין צלוי ניכר כל שעה ושעה לא איכפת לו, פירוש זה הוא מתאים לפירוש הרמב"ן ז"ל, דכיון שאינו כלל חלל לזמן מרוב לית לו צח, ודו"ק. **וראיתי** בקרבן נתנאל שהביא קושית הרא"ה שהקשה לפירוש רש"י דהגוף שלה, רצח מאי אחא לאשמעין, דהא אפילו רצנן מודו צחא דאיכא עורה, (והו דהא קוי"ל כחנניא דאפילו צשפח דכלי קרנא לגמרי אמרין פירי לצעל). והנה מה שהביא משפח דכליא קרנא לענ"ד לא קשה דאפשר סבירא ליה כדעת רצנו צחא דאי מיתת מוקמין ולד צמקום חמה, ואס כן לא הוי כליא קרנא ודו"ק. גם קושיא שני לענ"ד לולי דבריו הקדושים, לא קשה דאחי לאשמעין דצמחאי גוגא קרנא מיקרי אף על גב דדבר מועט הוא, וכדעת הרי"א ז"ל והש"ג. וע"ש מה שחירן ז"ל ודו"ק, ועיין צ"ש וח"מ א"ע סימן פ"ב, וצחידושי רש"ן כתובות הנ"ל ד"ה תוס' כלל דמילתא מה שכתב לישב שיעת רש"י ודו"ק.

(כד) אתמר המכנסת שום לצעלה היא חומרת כליו חני נוטלת וכו' חומר דמים חני נותן הדין עם מי כו', יצמות פרק חלמא לכהן גדול דף

המכנסת שום לבעלה היא אומרת כללי אני נוטלת והוא אומר דמים אני נותן
הדין עם מי רב יהודה אמר הדין עמה רבי אמי אמר הדין עמו רב יהודה
אמר הדין עמה מפני שבח בית אביה דידה הוי רבי אמי אמר הדין עמו כיון
דאמר מר אב מתו מתו לו ואם הותירו הותירו לו ברשותיה קיימי וכי
דידה דמו. (ה) תניא כותיה דרב יהודה המכנסת שום לבעלה ורצה
שקבלתי עלי בשומא ומלא כן באחריותי: הדין עמה. וטעם כליה: אם מתו מתו לו .

משנה הלכות

ודע עוד דכא דכחצו המפרשים שחייב הצעל דוקא
לכחציר לה הכנסים, היינו דוקא כשהיה צעלם
חוצעם, אבל יורשים כשמתה צלל ולד של קיימא כרשות
ציד הצעל לחת להם מה שירצה, כן כתב מהריב"ל ס"א
כלל י"צ סי' ע' ומברשד"ם ח"ע סי' קכ"ו וקל"א וקל"ד
וקו. ורלב"ח כתב דאפי' בחנאי בהשגון יכולין כיוורשין לומר
כלי זה לנו נוטלין ושכן מנהג שאלוהיקי. וכן כתב מהרש"ח
במשניות סימן נ"ב, וכ"כ בנכנס הגדולה סימן ה"ג.

ב(ה) תניא כותיה דר"י המכנסת שום לצעלה וכו'
שם ע"כ ופירש רש"י הצעל מוילת, לא מיבעיא
דאם מכר הוא צלל דעתה ומת או גרשה דהיא מוילת
מיד בלקוחות, אלא אפילו מתה היא הוא מוילת מיד
בלקוחות דמכירה לאו מכירה הואי כל זמן שהיא קיימת
וכו'. והתוספות כתבו דעת רש"י דכל זמן שהאשה חיה
אין הצעל יכול להוילתם כשמתה הוא עצמו, אלא כשמתה
האשה דאז יורש כוחה וכו'. ותמיה הוא דכיון שהמכירה
קיימת כל זמן שהאשה שותקת למה חוכל לצעל מכירתו
במחאתה על חנם, דמחיים אין לה בהם כלום וכו'. ונראה
כפירוש ר"ח דאין המקח קיים כלל אפילו שעה אחת
דחקון רבנן שלא תהא אשה לריבך לערוח ולחזור להוילת
מיד בלקוחות וכו'. ע"ש ד"ה הצעל.

אמנם ברש"י ובריע"ז ז"ל לא פירשו כפי דדברי רש"י
שכתבו: פירש רש"י ז"ל לא מיבעיא וכו' אלא
אפילו מתה היא הוא מוילת מיד בלקוחות דבשעת מכירה
לאו מכירה ודאית היא שמה ימות בחייה ונמצא מכירתו
צעלה, זהב דכתב הוא ז"ל ומתה היא, לאו דוקא אלא
לרבותא נקט הכי לומר שאף על פי שנתרוקן כל הזכות
לו כיון דבשעת המכר לא הייתה מכירה ודאית כרי המכר
צעל לשעמו, כמוכר דבר שאינו שלו, נמצא לפי דבריו הצעל
מצעל לכשירצה, והאשה אינה יכולה לצעל עד שתצא לגבות.
זה דוחק גדול, יליצא בארעא וגיוורא בשמי שמיא, ע"ש.
וכנה לפירוש ברש"י ה"ל צבונת רש"י לא קשה קושיה
התוספות ז"ל דלמה חוכל לצעל מכירתו על חנם דמחיים
אין לה בהם כלום, דאכ"י רש"י לדעתם סבירא ליה דהאשה
אינה יכולה לצעל על חנם בחיים, רק לאחר מיתתה ואז
לא הוי בחנם דאז אית לה הכנסים, ולא קשה נמי קושיה
התוס' דכל זמן שהאשה חיה אין הצעל יכול להוילתם כשמתה
הוא עצמו, ולפי' כי קשה לכו דמאחר דמכר קיים כל
זמן שהאשה שותקת, ואין הצעל יכול להוילתם כשמתה,

סי' שכ"ח וכצ"ח כצ"ח יוסף צסימן פ"ח, וכן פסק
בשלחן ערוך. ועיין בח"מ וצ"ש ס"ד שם, וכן כתב
ברמב"ן ז"ל וחס של שלמה כצ"ח דבריו ציבונת ה"ל.
וראיתי בתוספות חד מקמאי ציבונת ה"ל שכי צפשיטות
לכופך וז"ל: אחרת המכנסת וכו', ר"י אומר
כדין עמה משום שזה בית אביה, והלכתה כותיה וכל שכן
אם אמר דמים אני נוטלת שדין עמה משום דינא ולא
משום שזה בית אביה ע"כ. ונראה דהתוספות ז"ל מפרשי
דבאמת מדינא הכנסים ידידיה כוי וכדחני כותיה דרבי
חמי עבדי לאן צרל יולאין צען ועין לאיש צלל לא לאשה,
ופירש רש"י אם סמך עינו דלאו דידה הוא רק משום
שזה בית אביה, מסתברא טעמי דר' יהודה, אמנם כיכי
דלא צעי בשזה בית אביה ומוחלת על זה אז אם הדריק
לה לדינא דדידיה כוי וממילא נוטלת דמים מדינא. ועיין
בתוספות ישנים שם ד"ה יולאית צען ועין, ולריך עיין
שלא כרגישו מה כפוסקים.

ודנה לכאורכ דעת התוספות חד מקמאי נראה סברה
ישרה, כיון דמטיק דיןא ידידיה כוי רק משום שזה
בית אביה נוטלת, אם כן היכא דאיהא רואה אמאי לא
מוקמינן דדינא להריב"ש וסויטתו וכו' כמו אומרת אי
אפשי בחקנת חכמים ככאי גוגאל. ויש לומר דכא גופיה
אי נכסי לאן צרל ידידיה כוי מדינא או לא פליגי, ולמאן
דאמר דמדינא ידידיה כוי ומת שהיה נוטלת הוא רק משום
שזה בית אביה, אין הכי נמי אי צעית מליה לעטון מדינא
צעיתא, ולמאן דאמר דמדינא נמי דידה כוי מכה שזה בית
אביה, ומעולם לא קנאם הצעל ולא נכנסו לרשותו רק
למכוי מחוייב באחריות לדידיה לא מנאח לעטון לא
צעיתא הכנסים ודמים צעינא, כיון דמדינא דידה כוי, וי"ל.

ודעת רבינו דנכסי לאן צרל דידה כוי כמו שכתב אחר
רבה אחר רב נחמן הלכה כר"י שאמר משום
שזה בית אביה ידידיה כוי. וכן כתב עוד לעיל ר"י אומר
כדין עמה מפני שזה בית אביה ידידיה כוי, ר' חמי אומר
כדין עמו כיון דאמר מר אב מתו מתו לו ואם הותירו
הותירו לו ברשותיה קיימי וכי ידידיה דמי, ע"כ. כרי
שלא כתב רק דכדידיה דמי, אמנם לא כוי ידידיה וק"ל.
ולפי זה אי נימא דאח פלוגתתם ז"ל וכנ"ל אם כן דעת
רבינו כדעת הריב"ש, ומדברי רש"י נראה דמפרש דדידיה
ממש כוי, שכתב ד"ה צלל לא לאשה דלאו דידה הוא
ע"ש ודויק. ועיין כיעז ח"ע סימן פ"ח ס"ב.

שמחוייב לשלם הכל : לא בעלה למכור לא ימכור ולא עוד אלא אפילו הכנים לה משלו אם רצה ימכור. שאם יגרשנה חטול כליה : מכרו שניהם. או זה כליה : לפרנסה. אורחא דמילתא נקט שאין אדם מוכר כלי השמישו אלא למזונות :

משנה הלכות

ואפילו לאחר מכרו בטל משום דעיקר חידוש דברי אבימר לאשמעין דאשה שמכרה בטל מוליד בתם דוקא כשמכרה אצל כשמת הוא מכרה קיים וכו', ע"ש. חב לכאורה ראינו לפירוש הקרבן נחנאל בדברי הרא"ש דלדינא מודה לר"ת. אמנם אינו מוכרח כ"כ, דיש לומר דאדרבה שכרי הרא"ש כתב דלכאורה משמע כפי ולולי דברי בירושלמי היה נראה לו לפרש כפי וכתם מפרש אליבא דלכאורה דכפי ואחר כך מיייתי דעת הר"ם ולריך עיון.

ואמרין צפרק אלמנה לכהן גדול וצפרק חזקה הבתים, וכן כתב הרמב"ם פרק כ"א מהלכות אישות, ומוסכם מהפוסקים, דאוחה שדכ שיש לה צכחצח דניה כנכסי לאן צרל, וכן גתב נמוקי יוסף דף תנ"ן, וצמרדי שם ר"פ. ועיין שם צמרדי מה שכתב ריך דדינים אלו הרי שלא חלקו בין נכסי לאן צרל לאוחה שדכ שפשוט אפוחיקי, וכן כתב שם ד"ה ומ"ש וק"ל.

ודרי"ף ז"ל כתב והאי מכרו לפרנסה דקאמר רבן שמעון בן גמליאל בטל מוליד מיד בלקוחות, לא איפשטא שפיר דנעציד צכ מעשה, וכתב עליו צעל המאור ז"ל : ואף על פי שכתב הר"ף ז"ל לא איפשטא דנעציד צכ מעשה, אכן כתבין מאי דחזיק. ועיין שם מה שכתב ריך צכא שמעחחא. והרמב"ן צספר המלחמות כתב, דספקו דרצ אלפס משום דרש"ג לעומתם כדאמרין צפ' בשולח דף מ"א תניה בעושה שדכו אפוחיקי לכתוצה אשכ, ושמה קי"ל כרצן דפליגו עליה ואמרו דמקח קיים עד שחצא האשה וחתרוף מן בלקוחות, וכל שכן שאין בטל מוליד מיד בלקוחות. ועיין צפרק אלמנה לכהן גדול צנמוקי יוסף מה שכתב ריך וצספר הכות שם.

ותב"מ עיני צמרדי צצא צתרה דף נ' ע"א סימן תקמ"ח שכתב ח"ל : ושפאלתם צראובן שמכר קרקע, אם אשתו יכולה למחול אם אוחה קרקע ייחד לה צכחצח או הכניסו לה לדונייתה המקח בטל לאחר, דאפילו אין האשה מוחה בטל מעצמו יכול לצעל המקח דצשלש שדות המקח בטל לגמרי ולאלתר, וכמו שפירש ר"ת, ורש"י, ורציו חס, ור"י צפרק אלמנה לכהן גדול המכנסה שום לצעלה וכו', וזה היה מעשה לפני רש"ג ואמר בטל מוליד מיד בלקוחות, אצל צשאר קרקעות המקח קיים עד שימות בטל, או עד שיגרשנה, שאז תצבה האשה מהן ושלוס מאיר צר צרוך, ע"כ.

ודבריו לכאורה לריכים עיין צמה שכתב דאפי' אין האשה מוחה בטל מעצמו יכול לצעל המקח וכו', ושכן היה שיטת רש"י ז"ל, ולכאורה אדרבה לפי פ"י החוס' והרא"ש צפירוש רש"י ז"ל איכא פלוגת בין ר"ת ורש"י,

למה חוכל לצעל, וס"ל דאין הצעל יכול לצעל המכר צעצמו, אמנם חס ז"ל סצירה לכו צפירוש רש"י דאפילו מכר הוא עצמו, כיון שהמכיר לא הוי מכירה ודאיה יכול להוליאם גם הצעל וכן כתב רש"י להדיא דמכירה לאו מכירה היא ודו"ק.

והמור צסימן ז' כתב פירוש רש"י כפי כונת החוספות, ח"ל : ולדעת רש"י דוקא מכרה האשה מצעל הצעל מיד, אצל אם מכר הצעל הוא אינו יכול לצעלו מיד אלא אשכ יכולה לצעלו מיד אם תרצה, ואם מתה ולא צעלה אוחה אז הצעל יורש כתה, ויכול לצעלו כמו שביא היכה מצעלה אוחו אם היכה חיכה. וכן חפס הש"ג צפרק אלמנה לכהן גדול, שוב ראינו דכטור חזיל צשיטת אציו הרא"ש ז"ל שהוא גם כן מפרש צשיטת החוספות ע"ש, רק דצסברה אחת חולק עליהם, שפירש הצעל מוליד מיד בלקוחות לאחר, ח"ל : ונראה לפרש הצעל מוליד וכו', שאפילו אם ימלא לצעל נכסים הרצב יכולה לומר אינו רוצה אלא אלו, וחשו חכמים לעורר האשה וצעלו המכר לאחר. וכן פירש רציו גרשום ז"ל מכרו שניהם או זה או זה, דאם מכר הצעל עצמו שהאשה מולידה ואם מכרה האשה הצעל מוליד (חב להוליא מדעת יש מפרשים צצנמוקי יוסף שפירשו מכרו שניהם ציחד ואפילו כפי מלי האשה לומר נחת רוח עשיתי לצעלי, ע"ש), ורציו חננאל ז"ל פירש וכו'.

ונראה כונתו ז"ל דצמח סצירה ליה דצצעל מוליד רק כשמכרה אשתו, אצל כצצצמו מכר אינו מלי להוליא, וכמו שכתב מכרה האשה הצעל מוליד, וחולק צזה הר"ם ואחוס' דאפילו כשמכר עצמו חוץ, ודלא כמו שכתב הקרבן נחנאל ציצמות שם דברא"ש מודה ליה לדינא להר"ם ז"ל רק שפליג צאפוחיקי, ועיין דרכי משה סימן ז' ס"ק י"א.

שוב ראינו צרא"ש צצא צתרה הציאו הציה יוסף אכן בעזר סימן ז' שכתב ח"ל : לכאורה משמע מדקאמר דצין איכו ומיה אחיה איכו ומפקא, אלמא דמקח קיים כל ימי חיי הצעל אף על פי שהיה מעצבת על מכירת הפירות וכו', ואם מיתכ איכו איגלאי מילתא שהמכר קיים מתחילתו דצעל לוקח ראשון הוי וכו'. ומיכו צירושלמי קאמר מכר הוא ומתה היא מכרו בטל הוא הדין דלאחר בטל, אלא לרצותא נקט, אף על פי שלא ערערו על המקח עד שמתה היא. וזה דנקט גמרא דידן דצן הוא ומיה אחיה איכו ומפקא, אף על גב דהוא הדין דמתה היא

הבעל מוֹלֵא. לא מיצטל. לא מוכר הוא בלא דעתה ומת או גרש דכיה מוֹלֵא מיד בלקוי אלא אפי' מתה כיה הוא מוֹלֵא מיד בלקוחות ומכיר לאו מכיר הוא כל זמן שיהא קיימת: **איצטל**. מלבוש:

שמעון בן גמליאל ואמר בעל מוציא מיד הלקוחות אמר רבא אמר רב נחמן הלכה כרב יהודה שאמר משום שבח בית אביה דידה הוה אמר ליה רבא לרב נחמן והתניא כוותיה דרבי אמי אמר ליה אף על גב דתניא כוותיה דרבי אמי מסתבר טעמיה דרב יהודה משום שבח בית אביה. (ט) ההיא איתתא דעיילא ליה לגברא איצטלא דמילתא בכתובתה שכיב

משנה הלכות

וכיון דזרשות יתמי נינכו אחי הקדש דאקדשו יתמי ומפקע לה לשעבודיהו ויהבי דמי. ועיין טור יו"ד סימן שמ"ט ומחבר שם ס"ג.

וראיתי בתוספות רי"ד יצמות הנ"ל שכתב וז"ל: ואל"ר קניא מיתנא, רבא צבי הזמנה ומעשה כדאמרין בפרק גמור, אבל הזמנה בלא מעשה או מעשה בלא הזמנה כיון שפרשת על המת על דעת לסלק ממנו שמיכו עליו לפי שעה עד שימלאו אחר, או להוליכו עמו לקבורה ולא שיקברוהו עמו, וכן הזמנה בלא מעשה אם אמרו יהא בגד זה למת, או אפילו ארגוהו בשבילו ולא פירשוהו עליו אינו אומר, אבל זה בגד שפירשוהו על המת כדי לקדשו עמו אומר מפני שיש שם הזמנה ומעשה שכיון שפירשוהו עליו להיות ללמיתות אין לך הזמנה גדולה מזו, ואין ראוי לסלק מעליו להיות מותר בהנאה, אלא אם כן רואים להחליף לו בגד אחר נאה ממנו לכבוד המת כדמפרשין בתם, ע"כ. ועיין בעל המאור ומלחמות סוכה דף ע' מה שהאריכו בזה בדיני הזמנה בפלוגתא רש"י וחכמים ובתשובותי בארכתי בזה בעה"י לענין גליוני ס"ת מה מתקדשים, והם אחי בכתובים.

והמור סימן שי"ט כתב גם כן ודוקא שהזמינם ללכו ונתנם עליו, אבל בהזמנה לבד ואפילו עשאה ללכו לאחר שמת לא נאסרו בהזמנה לאו מלתא הוא, וכן כתב נתנם עליו ולא הזמינם לכך מתחילה עדיין לא נאסרו. והב"ח כתב בד"ה ומ"ש וכו': כלומר לא מיצטל הזמנה לחודה דליכא מעשה, אלא אפילו נתנם עליו לחודיה דליכא מעשה. והכי משמע מדפריך בתם תלמודא למא לו נתנתו וכרכתו, ופירש רש"י למא לו תרווייהו תיסגי בכרכתו לחודיה דהא ליכא מעשה, אלמא קסלקא דעתיה דתלמודא דלרצא בהזמנה לחודיה לאו מלתא כרכתו לחודיה מלתא הוא אף על גב דלא הזמינה כיון דקעביד מעשה, והכי דמשי רבא סבירא ליה כרצ חסדא דאמר גבי תפילין הזמינה ולא צ"כ צ"כ ולא הזמינה שרי לחייב צ"כ פשיטא, אפילו הכי בספרא הוא לרצא דעדיף צ"כ לחודיה מזמינה לחודיה, ולהכי כתב רבינו וכן אם נתנם עליו. ובנמוקי יוסף שם הביא פ' ר' אחאי דלאו דוקא צ"כ תפילין על דעת קביעות, דאם כן פשיטא, אלא אפילו צ"כ תפילין לפי שעה קאמר. וכן נראה מפירוש רש"י. אמנם מפי רבו שמע דאפילו בשכניה על דעת קביעות לא מהני בלא הזמנה דמעיקרא ומעשה דכשחא

ולא סבירא ליה כר"ח ז"ל דהבעל מעלמו יכול לבטל מה שמכר. ונראה דכאן ז"ל מפרש פירוש רש"י כדעת הרשב"א ובריטב"א, הכאנתי דצריכס לעיל, ומעשה לריך עיון לעני"ד ארצותינו באחרונים ז"ל מה שביאנו שיעת רש"י בפשיטות כפירוש בתוס' והרא"ש, דהבעל אינו יכול לבטל מה שמכר רק מה שמכר אשתו, דכרי אית לן כמה רבנותא דסבירא לכו דלרש"י אפילו מכר עלמו מבעל, וסבירא לכו כדעת ר"ח ז"ל, ולמעט במחלוקת עדיף עפי, ועיין בנמוקי יוסף שם ודו"ק. ועיין לקמן (ס"ק כ"ז).

ודע דהר"ש ז"ל כתב שם אבא דתנן לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בעל משום דאמר נחת רוח עשיתי לבעלי. וכתב, אף על גב דקיימא לן דתלויא וזין זכיניה זכיני, בתם שאני דאגז אונסיה גמר ומקני, אבל הכא דליכא אונס כל כך לא גמיר ומקנה. וכתב עליו הרמב"ן: ואינו מחזור, שאם אין כאן אונס גמור מקחו קיים. והרשב"א ז"ל כתב: דאין משום הא אפשר דאינו קשה כל כך, דהא אפילו דליכא לאישתמוטי אסיקנא דזכיניה זכיני, ודוקא דזכיני זוזי, ואף על פי שאין שם אונס גמור אפילו הכי אין מקחו קיים אלא אגז זוזי, ומכל מקום הקשה עליו הרשב"א ממקום אחר ע"ש. ועיין לקמן ס"ק רמ"ו.

ובהא דינא דאמרין דמלי אמר נחת רוח עשיתי לבעלי, ראיתי להרי"ף ז"ל צ"פ הניזקין סימן תל"א, והנמוקי יוסף צ"כ בתרא הנ"ל, וכן נראה דעת הרשב"א בשיטת מקובלת צ"כ בתרא הנ"ל, דדוקא כשהבעל קבל דמי המקח ולא האשה משום הכי מקח בעל דהוי לגבי אשה כחליוה וזין, אבל אם קבלה האשה דמיים לא הוי מקח בעל, דהא קיי"ל תלויא וזין זכיני זכיני. ועיין א"ע סימן ז' סעיף י"ז ברמ"א שם, ובח"מ, ועיין לקמן (ס"ק כ"ז) מה שכתבתי בס"ד דוקא שקבלה כל דמי המקח, ולא כישועות יעקב שם ודו"ק.

כו' ומ"ש הכיה איתתא דעיילא ליה לגברא איצטלא בכתובה שכיב שקלה יתמי פרשוהו איתמי וכו', שם ע"כ. ופירש רש"י, קנייה מיתנא, תכריכי המת איסורי הנאה כן בהקדש, דגמר שם שם מעגלה ערופה, בפרק גמור הדין סנהדרין מ"ז, מי לא מודה ר"י דמחוסר גזיניא אף על גב דהדין עמה מודה הוא דכל כמה דלא גבתינהו מיניה לאו זרשותיה קיימי אלא שעבודא בעלמא אית לה עליה, דהא אם נאנסו או נאכדו חייב באחריותן

שקלוה יתמי פרשוה אמיתנא אמר רבא קניה מיתנא (ה) אמר ליה ננאי בריה דרב יוסף בריה דרבא לרב כהנא והאמר רבא אמר רב נחמן הלכה כרב יהודה מי לא מודה רב יהודה היכא דמחוסר גוביינא אי מיגניב או אבד לא מחייבי יתמי לשלומי הילכך ברשותיהו קאי רבא לטעמיה דאמר רבא הקדש חמץ ושיחרור מפקיעין מידי שיעבוד. (ח) אמר רב יהודה הכניסה לו שני כלים (באלף זוז) ושבח וועמדו על שני אלפים אחד נוטלתו בכתובתה ואחד נותנת דמים ונוטלתו משום שבח

קנייה מיתנא. תכריכי המת אסורי הנאה כן כהקדש דגמר שם שם מעגלה ערופה צפי נגמר הדין (דף מ"ז): מי לא מודה רב יהודה היכא דמחוסר גוביינא. אף על גב דהדין עמך מודה כו' דכל כמה דלא גצתינכו לא צרשיתק קיימי אלא שיעבודא בעלמא אית לב עליכו דהא

אם נאנסו או אבדו חייב באחריותו וכיון דצרכות יתמי נינהו אחי הקדש דאקדשיה יתמי ומפקי לה לשיעבודיהו ויבזי דמי: **רבא** לטעמיה וכו'. הקדש דוקא קדושת הגוף אבל קדושת דמים לא כדתנן (ערכין כ"ג) מוסיף עוד דינר ופודה הנכסים הללו וכו': **חמץ**. נכרי שהלוה את ישראל על חמץ אחר הפסח אסור בהנאה דאחי איסור חמץ ומפקע ליה לשיעבודא דנכסיו, והא דתנן צפי כל שעה (דף ל' ע"ג) מותר בהנאה, רבא מוקי לה התם כשהרכינו אלו שנתנו ישראל צביתו של נכרי דהביא לא מחסר גוביינא: **ושיחרור**. ישראל ששיעבד עבדו לצעל חוז ושחררו הלוה יאל לחירות והמלוה גוצה מלוה ממקום אחר: **בכתובתה**. שהיה אסף זוז דהא מאי דאשכחו

משנה הלכות

ובנו בית קצרות אחר עוב כימנו תחתיו אי מותרים ז' עובי העיר לצנות מהאצנים הישנים בית שער לכניסת בית החולאים, והעלה להחיר ע"ש, ולא כרגיש השר מדברי התוס' הנ"ל, דבמקום שעושים למת נאה מן הראשון, אפילו ליחידים מותר ליהנות ממנו, ואם כן הכי נמי בחומת בית הקצרות וכו"ל, ולריך עיון.

(כז) **אמר** ליה ננאי צריה דרב יוסף, ובגמרא נאנאי וברא"ש גרם נאנאי. וכתב בק"י ובגמרא הגירסא נאנאי וע"ס הוא, כי נאנאי פי' כלב, כדאיתא בפרק משות מלחמה דף מ' מאה פאפי וחד נאנאי ע"ש, ועיין ערוך מה שפירש, ובתוספות רי"ד כבגמרא. ומג"י רבינו ראי' לגירסת קרבן נחנאל ויפה כיון הק"ן. (כח) **ומ"ש** אמר ר' יהודה הכניסה לו שני כלים וכו', משום שזה בית אציה, יצמות ס"ז ע"א, ובגמרא מאי קא משמע לן שזה בית אציה דידה כוי הא אמרה ר' יהודה חדא זימנא, מכו דתימא בני מילי היכא דמטיא למשקל בכתובתה, אבל מיתן דמי ומשקל לא קא משמע לן, ופירש רש"י בכתובתה שכוח אסף זוז דהא מאי דאשכחיה צרשיתיה אשכחיה, ועיין רא"ש ורשב"א. ובאור"י בגדול סימן תרנ"ה כתב: אמר רב יהודה הכניסה לו שני כלים באלף זוז וכו', ובירושלמי פרק אלמנה לכ"ג הלכה א' שלא עלה על דעתה שישתמשו אחרים בכליה פירש הטעם למה מחזירין לה הכלים אפילו כשאשכחיה צרשית בעל, ע"כ.

והמזור כתב שכן הדין בולדות של נכסי מלוג שלה בין שפחה בין בהמה אף שכן לצעל כשיולדת נותנת דמיה ונוטלתן. וברמ"ה כתב שמעטם זה אינו ראוי למוכרן אפילו בעודה תחתיו, ולא נהריא לא"א הרא"ש דודאי בעודה תחתיו עושה בהן כל מה שירצה אלא שאם שייך נויג"ה דמיה ונוטלתן ע"כ. וכתב עליו ציס של שלמה יצמות הנ"ל ה"ד ומסתבר דבריו, דאמרין בפרק האשה שנפלו סי' י' ומודה חנניא שאם נאגרשה שנותנת דמיה ונוטלתן

ודע ומדברי תוספות רי"ד הנ"ל נראה דבר חדש, כמה שכתב אבל זה הכגד שפירשוהו על המת כדי לקבצו עמו אסור מפני שיש שם הזמנה ומעשה, שכיון שפירשוהו עליו להיות לו לנמיתות אין לך הזמנה גדולה מזו, ואין ראויין לסלק מעליו להיות מותר בהנאה אלא אם כן רואים להחליף לו בגד אחר וכו'. והנראה דעתו ז"ל שאם רואה להחליף הכגד בנאה הימנו לכבוד המת שפיר דמי, וכגד הראשון יולא לחולין ומותר בהנאה, דהכי מורה לשונו אין ראויין לסלק מעליו להיות מותר בהנאה אלא אם כן וכו', משמע דכהא גוונא מותר, בהנאה, ודבר זה כעת לא מלאחי צפוסקים שהביאי דין זה, ול"ע למה השמיטו דין זה.

ומכאן לע"ג, מה שראיתי בצרכי יוסף סימן שג"ד שכתב: מעשה באלמנה שנתה להניח אצן על קבר בעלה, ואחר ימים הלכה על קבר בעלה וראתה שהאצן היא קטנה ורצתה להחליפה באחרת יפה הימנה ולכוסף מעות למוכר האצנים לכבוד בעלה. נשאל מורי ז"ל אי שרי לעשות כן, כיון שהיא אינה נהנית כלל מהאצן הזאת, ואחרת היא מוסיפה מעות לכבוד בעלה, או דילמא כיון דאין נותנין לה האצן אחר בסך מעות שהיא מוסיפה אלא על ידי האצן הזאת שנותנת למוכר שתמכור למת אחר, הרי היא נהנית באצן זו שנאסרה בהנאה, וגם המוכר אותה אח"כ משתכר באצן הקטן. והאריך מורי ז"ל בתשובה כ"י, והעלה דאסורה למכור או להחליף בשום אופן דכל גוויי הנאה מיקרי. והרב מוהר"י נבון בספרו קריית מלך רב ח"צ סימן כ"ז נדד להיתר להלכה ולא למעשה, כ"ש. **ומדברי** התוספות הנ"ל לכאורה ראי' צרורה לדעת מהר"י נבון, דכהא גוונא מותר אפילו ליהנות מהאצן הראשון אחר שעשה יפה הימנה למת, וגדולה מדבריו ז"ל ול"ע. ועיין תשובות הרשב"א סימן רל"ו וגליון מהרש"א יו"ד סימן שס"ד. ועיין בתשובות חתם סופר יו"ד סימן של"ה, שנשאל אודות בית הקצרות שבהם

בית אביה. כט) ואילו איתתא דהוי מסקין בה זוזי מקמי דתיהוי לגברא בלא שטרא והוה לה ארעא ולבסוף אינסיבא לגברא ועיילא ליה ההיא

משנה הלכות

משום שזכר בית אביה, דמשמע דוקא לאחר מיתת עכ"ל ע"ש. ועיין עוד ומחבר ח"ע סימן פ"ח וסי' נ"י. ועיין עוד ב"ח סימן פ"ח מה שכתב שם ודו"ק.

כט) ואילו איתתא דהוי מסקין בה זוזי מקמי דתיהוי לגברא בלא שטרא כו' והלכתא לותה יאכלה

בין בשטר ובין בעל פה משלם בעל מנכסי אשתו בין מהיים דאשתו ובין לאחר מיתת דאשתו. והני מילי דעיילת ליה מקרקעי אצל מעלטלי וכו', צדא צתרא קלי"ע ע"ח שלח ליה אצור בר גיבא לרצא בעל מנכסי אשתו לוקח כו' ומלוך על פה אינו גוצה מן הלקוחות, או דינמא יורש כו' ומלוך על פה גוצה מן היורשין. ח"ל תנינא נשאו גדולת ישאו קטנות, מאי לאו נשאו גדולת לבעל ישאו קטנות מבעל, לא נשאו גדולת לבעל ישאו קטנות לבעל, איני והא תני רב חייא נשאו גדולת לבעל ישאו קטנות מבעל, דלמא שאני פרנסה דאית ליה קלא. ופירש כרש"ס ז"ל, צד"ח ומקשינן והתניא ר' חייא, אלמא מיד כבעל מוציאין מכלל שהכניסה לו כל הממון ואפילו חלק בקטנות, ושמע מינה מדמוציאין מודי דיורש כו', דאי לוקח כו' מלוך על פה כו' ולא עריף ממשעבדי, ומשני לעולם לוקח כו' מיהו מלוך בשטר כו' הא פרנסה בקטנות, דשאני פרנסה נשואין דאית ליה קלא וכמלוך בשטר דמיא כלכך טרפא ממשעבדי ומוציאין אפילו מיד הלקוחות וכו', ומסיק אלא אמר רב אשי בעל שויוכו רבן כיוורש ושויוכו כלוקח וכיכי דעבא ליה עבדי ליה, גבי אצל שויוכו רבן כיוורש משום פסידא דידיה, גבי דר' יוסי בר הנינא שויוכו רבן כלוקח משום פסידא דידיה וכו', והא גבי דר' צר"ח דאיכא פסידא ללקוחות ושויוכו רבן כלוקח כחם אינכו אפסידו אנפשיכו כיון דאיכא בעל לא איבעי לכו למיזן מאיתתא דיתצא תותי גצרא, ע"כ. וסובר רבינו דאיפשיעא האיצעיא, דדוקא כיכי שלוחה במקום בעל, דהיינו שכר נשואה היתה בשעת כלואה כחם דוקא אינכו דאפסידו אנפשיכו דלא היה לכם ללות, ולכן שויוכו רבן כלוקח, אמנם כיכי דלוחה קמי דתיכווי לגצרא כיון שאז עדיין לא היה לו למלוך לחוש לזה, ככהאי גוונא כיוורש שויוכו רבן ומחייב לפרוע לבעל חוב זוזי. וכן דעת ר"ח, הביאו כרש"ס שם חז"ל: ולענין שאילתא דשאלנא פירש ר"ח ורואה אני את דבריו לוחה ואכלה ועמדה וניסת מסתברא דכיוורש כו', משום פסידא דמלוך, וכן סוגיא דשמעתתא דכל היכא דאיכא פסידא, כגון פסידא דאלמנה דליכא למימר איכו דאפסיד אנפשיכי שויוכו רבן כיוורש ע"כ, ע"ש. חו' היא גב כן דעת הרמ"ה. וכחז עוד: וכי חומא ככי נמי מלוך כו' דאפסיד אנפשיכי דלא איבעי ליה לאחזי בלא שטרא,

כי אמרינן איכו דאפסיד אנפשיכי כיכי דיהיב זוזי צדרי, כגון מאן דזבין נכסי דידע דמשעבדי לאחריתא דומיא דלקוחות דידע דאיכא בעל וקמכוין למזן נכסי דאיתתיה דמשעבדי ליה לבעל, אצל הכא אכתי נכסי צחוקתה דאיתתא כו' קיימי, וכי אחזיך שפיר אחזיך, מאי אמרת כיון דאונסצא צחר הכי כו' ליה כמאן דזנינא לכו נכסים לאחריתי, הכי מילי בלקוחות ממע, אצל הכא גבי בעל דלא קא יהיב זוזי היכא דאיכא פסידא לאחריתא לא חשו רבן ע"ש. וכן דעת הרמב"ם ז"ל והכן נראה דעת השאלות ז"ל פ' פנחס: צרם לריך למימר אילו כיכי דאיקנהיכו לנכסא לאחריתי ע"ש, ודו"ק.

ברם הר"ף ז"ל כתב שם חז"ל: לא איפשיעא צעיין, כלכך מלוך על פה לא גבי מיינה דבעל, ואיכו

דאפסיד אנפשיכי דלא איבעי ליה לאחזי בלא שטרי. וכן דעת הרמב"ם וברא"ש. וראיתי צ"ג צד"ח כתב ריא"ז שכתב דעת רש"ס דגם צמלוך על פה גוצה ממנו וכן פסק ר"ח. וברמ"ה וברא"ש כתבו כרצונו דאם היה עליה מלוך על פה אינו גוצה ממנו. ומשמע דס"ל דברמ"ה פסק כהר"ף וברא"ש, וכי משמע לשונו שכתב, כתבו, לשון רבים, דאילו לא קאי אלא אדברי ברא"ש לחודיה היה לו לומר וברא"ש כתב, בלשון יחיד, ודבריו לענ"ד חמוכים כרצו שברי ברמ"ה ס"ל כר"ח כמו שהבאתי לעיל, ונ"ע. ואולי טעות סופר נפל בדבריו ז"ל, ולריך להיות וברמב"ם במקום וברמ"ה, או ז"ל וברא"ש כתב בלשון יחיד והוי מילתא בפני עצמה ולא קאי אברמ"ה ונ"ע.

וראיתי צה"ג על ברא"ש שכתב וכן כתב רב אלפס דבעל לוקח כו', אצל ר"ח, ורש"ס, ורצונו צרוך מארץ יון, פסקו דבעל כיוורש שויוכו רבן כי כיכי דלא לפסוד מלוך ושלח תגעול דלת בפני לוי. ומסתבר טעמא, וכן הלכה מא"ז, ע"כ. והנה מה שכתב וכן כתב הר"ף דבעל לוקח כו', אין כוונתו לומר דהר"ף פסק דהוי לוקח בין לקולא ובין לחומרא, שברי הר"ף כתב להדיא דהאיצעיא לא איפשיעא, וכן כתב להדיא ברא"ש ז"ל בדעתו, ועל כרחן לריך לומר דכוונתו רק להאי דינא דמיירי ביה כו' כמו לוקח, וזה ברור לענ"ד.

וצריך עיון אצל הפוסקים ז"ל שלא הביאו דעת רבינו צוה שכל דבריו דברי קבלה. ועיין חו"מ סי' ק"ג סי' וסמ"ע וש"ך שם ודו"ק. שצחי וראיתי לרצונו כש"ך ז"ל חו"מ סימן קי"ב סי' ו' צד"ח ראוין שכתב חז"ל: דין זה לריך עיון, ועל כל פנים כו' ספיקא דדינא ואי חפס מלוך לא מפיקין מיינה וכו' דמאי למימר קים ליה כרש"ס ור"ח. ובשגם שהמדקוק היעצ צסוגיא סוף פרק י"ב נוהלין יראה שהעיקר כדבריהם. ועוד שצמרדכי

ארעא לבעל דבעל אכיל פירי בחייה וכד מיתא קני גופא ואתי בעל חוב דאזופה זוי לההיא איתתא וקא תבע זוי מבעל מיחייב בעל למיפרעי לההוא בעל חוב זוי ממונא דההיא איתתא דשלח ליה אבות (צ"ל: אבוה) בר גניבא לרבא ילמדינו רבינו לוותה ואכלה עמדה ונשאת מהו בעל לוקח הוי או יורש הוי ופשט רבא מדתני רבי חייא דתני רבי חייא נשאו גדולות לבעל ישאו קטנות מבעל אלמא קא סבר רבה בעל חוב מיפרע זוי מהא ארעא ואף על גב דמשנינן אימא לך הא דרבי חייא לא תפשוט מינה דהויא לה פרנסת בעל ופרנסת בעל קלא אית לה אלא מן קושיאתא ומן שינוי דמשנינן לקמן בעל חוב דאשה גבי זוי מן ארעא דעיילת ליה לבעל בין כי איתא לאיתתא בחיי ובין בתר דמית(ה) כי יתבה תותי גברא. (ו) והלכתא לותה ואכלה בין בשטר

כיו מלוה על פה הוא ולא עריך ממשעבדי: ומשני, לעולם לוקח כיו מיכו מלוה בשטר הוא כיו פרנסת הקטנות דשאי פרנסת נשואין דאית ליה קלא וכמלוה בשטר דמיה כילכך ערפי ממשעבדי ומוציאין אפילו מיד בלקוחות לפרנסה ואין מוציאין למזונות וכל שכן מן כיוורשין ולעולם אימא לך לוקח כיו, ולענין לוותה ואכלה ונישאת לא גזינן מצעל רש"ס, וזה שכתב רבינו ואפי"ג דמשנין: יתבה תותי גברא. יושבת תחת הצעל: והלכתא

משנה הלכות

אם אמרת צנכסי מלוג יאמר צנכסי לאן צהל וכו', ע"ש. ולפי זה שפיר יש לומר כדעת ההגה"ס דדעת הר"ף דצעל צנכסי אשתו לוקח כיו וכייו צנכסי לאן צהל. וזה נמי אחי שפיר מה שראיתי במרדכי פרק יש נוחלין סימן תקל"ח וז"ל: והאלפסי פסק ס"פ יש נוחלין לוותה ואכלה ועמדה ונשאת צעל לוקח כיו ולא ישלם למלוה כלום דאיכו דאפסדיה אנפשיה דכיו ליה לאסוקי אדעתיה שמא תנשא כיום או למחר ויפסיד את מעותיו, ע"כ. ולכאורה גם כן קשה כנ"ל דאין זה דעת רב אלפסי ז"ל ולפי דעת מהרי"ק אחי שפיר, וכן ראיתי בהגהות מרדכי שכתב שם דברי מהרי"ק הג"ל בזהו פסק, ונראה נמי דכוונתו ז"ל לישב דלא תקשה בלכתא אהלכתא, ודו"ק.

וראיתי בקצו"ח חו"מ סימן ק"ג ס"ק ע' צא"ד שכתב ז"ל: אלל קשה לפי מה שכתב בשיעור רש"י דחקת אשה אינו אלא לאלומי קנין פירותיו דצעל כקנין בגוף ולצעל צה מכירת האשה, אם כן הא דלאחר מיתא כיו לוקח מנלן, דהא כולי עלמא מודו דלאחר מיתא דאוי לוקח כיו, כדאמרינן פרק במפקיד צעל לוקח כיו מדרי"י בר חנינא, ולשיעור הרמ"א מיירי לאחר מיתא, ואריך עיון מה שכתב דכולי עלמא מודו דלאחר מיתא צעל לוקח כיו הא אית כמה גדולי הפוסקים דסבירא להו דאפילו לאחר מיתא יורש כיו, וז"ע.

(ל) והדילכתא לוותה ואכלה בין בשטר ובין צעל פה משלם צעל מנכסי אשתו בין מחיים דאשתו ובין לאחר מיתא דאשתו וכו', בפרק במפקיד דף ל"ב ע"א שמו לב לאשה ואינסבא, או שמו מינה דאשה ואינסבא צעל צנכסי אשתו לוקח כיו, לא מכדר ולא מכדרינן ליה וכו'. ודעת הרמב"ם פכ"ז מכלכות לוח ומלוה דהאי דינא מיירי דוקא שלא מתא אשתו, וכן כתב הרב המגיד שם

קודם נשואיה לצעל: עמדה ונשאת. והכניסה כל נכסיה לצעלה כדרך נשואה: בעל לוקח כיו, שזיכו רצון צנכסי אשתו בין בחייה בין לאחר מיתא כדן לוקח או כדן יורש, ונפקא מינה לכל דינין בחלוקין בין מקח לירושא כי הכך דשמעתי: דתני רבי חייא נשאו גדולות לצעל ישאו קטנות מצעל, אלמא מיד בצעל מוציאין מכלל שהכניסה לו כל הממוץ ואפילו חלק הקטנות ושמע מינה דמוציאין מידו דירש כיו דאוי לוקח

כיו מלוה על פה הוא ולא עריך ממשעבדי: ומשני, לעולם לוקח כיו מיכו מלוה בשטר הוא כיו פרנסת הקטנות דשאי פרנסת נשואין דאית ליה קלא וכמלוה בשטר דמיה כילכך ערפי ממשעבדי ומוציאין אפילו מיד בלקוחות לפרנסה ואין מוציאין למזונות וכל שכן מן כיוורשין ולעולם אימא לך לוקח כיו, ולענין לוותה ואכלה ונישאת לא גזינן מצעל רש"ס, וזה שכתב רבינו ואפי"ג דמשנין: יתבה תותי גברא. יושבת תחת הצעל: והלכתא

פרק יש נוחלין כתב שגם דעת רבינו חס כרש"ס (האי שצמרדכי כתב שגם דעת ר"ח כרש"ס אין לו פירוש וע"כ דע"ס הוא שכרי כבר הביא בש"ך דדעת ר"ח כרש"ס, וגם בגמרא שם כתב כרש"ס צהדיא לפסוק כהר"ח, ודו"ק. ואפשר שזריך להיות ר"ח צתיו במקום חיי"ת, ע"ש במרדכי ודו"ק). וגם בהגהות מרדכי פסק צס רבינו צרוך ח"י כן, וכן פסק ר"ח בר נתן בהשפוט סימן קע"ו, וכן כתבו בתוספות צדריס פרק אין בין במודר דף ל"ב ע"ב, דאדם חייב לפרוע חובות אשתו, וכן הוא בהגהות אשר"י פרק החובל צס ראצ"י וכו'. הן אמר שצצ"י צא"ע סימן ל"א הביא רק דברי רש"ס צס ר"ח, ולא הביא כלל הכך פוסקים הג"ל, ואולי אילו היי רואה כל הכך פוסקים לא כיו פסק כן וכו', ע"ש מה שכתריך, ואריך עיון גם כן שלא זכר השר דברי רבינו, שכרי כל ר' לא אנוס ליה לרבינו בש"ך ז"ל וז"ע. שוב ראיתי צביאור בגר"א ז"ל שזין שם צה"ג צס"ק הג"ל וכוונתו נראה לדעת רבינו וק"ל.

ודע דמה שכתבתי לעיל בדרך צרוך דדעת ההג"ה על הרא"ש בפירוש הר"ף ז"ל שפסק דצעל לוקח כיו כוונתו לאו דוקא ע"ש אחרי כתבי נוחמתי דיש לישב דעת ההג"ה, דהנה מהרי"ק שורש י"ח ענף ו' כתב דלא קמיצעי לן בגמרא אי צעל צנכסי אשתו אי לוקח כיו או יורש כיו, אלא לענין נכסי מלוג, אלל לענין נכסי לאן צהל פשיטא דלוקח כיו, דהא קבל עליו אחריות וחזרו להיות צנכסי בצעל, וכי כיכי דפשיטא לו דלוותה ואכלה ועמדה ונשאת דאין בצעל חייב לפרוע מנכסיו כדכתבו בתוספות פרק המקבל, הוא כדן דפשיטא לן דאין חייב לפרוע ממה שקבל עליו אחריות, דלענין זה כיו צנכסיו ממש, וכיו מפלוג בפרק החובל דף פ"ט דקאמר שם אצוי

אמה שכתב הרמז"ס שם דלא מחזיר משום דלוקח עשאוהו חז"ל, ואם היה זכות דבעל מכה יורש היה לריק להדר דהא עדיין אינו יורש בחיי אשתו, וגם לא מהדרינן ליה, לפי שהוא כלוקח אחר השומא וגם לאשתו לא מהדרינן לפי שאנו חושבין אותה כמכירה לבעלה, מה שאין כן אי הוי יורש אז הוה מהדרינן לאשה שהרי אינו יורשה בחייה וכו', ע"ש.

אמנם הרא"ש שם כתב איפכא, דדוקא כשמתה האשה אמרו דלא מהדר ולא מהדרינן ולא כשהיא עדיין בחייה, וזה נראה דעת רש"י וכו"ן שם, שכתב שמו לה ב"ח לפירוט לה מה שמחוייב לה והיא פנויה ואחר כך אינכסא ומתה, כיון דבעל לוקח הוי הוי ל' כזנא ד... מהדר, משמע הא אם יורש הוי מהדר וכו', ע"ש. הרי דסבירא ליה דוקא מתה. וכן כתב בתשובות הרא"ש כלל פ' סימן ח', והעור חו"מ ס' ק"ג כתב שמוה לאשה בחובה וגשאת ומתה יורש הבעל זכותה וכו', וכתב עליו ב"י דזו שיעת רש"י והעור והרא"ש, ועם כל זה פסק בשולחן ערוך סימן ק"ג סעיף יו"ד כדעת הרמז"ס, והרמ"א כתב וי"א דוקא כשמתה האשה ועיין סמ"ע שם ס"ק כ"ח, ובש"ך ס"ק י"ט, ובקלות החושן שם, ובס' קי"צ סעי' ה' כתב המחבר גם כן כן, והרמ"א לא הגיה עליו דדוקא לאחר מיתה, וכבר הקשה עליו בסמ"ע שם דלמה שתק לו כאן, ועיי"ש מה שחירן. והש"ך בס"ק ו' שם דד"ה ראובן האריך הרבה להקשות אדון זה וקושיא הסמ"ע חירן באופן אחר, ועיין ע"ז שם ד"ה הקשה הסמ"ע.

והב"ח חו"מ סימן ק"ג כתב דלא פליגי הרא"ש והרמז"ס חז"ל: ומ"ש רבינו וגשאת ומתה, כן פרש"י והרא"ש ואפשר לפרש דלרבותא נקט הכי דבחייה פשיטא דאינו יורש בחיי אשתו אלא חסוד כלוקח, אלא אפילו מתה אין לו דין יורש אלא לוקח, וכן מבואר לקמן בסוף ס"ק י"ב דבעל זנכסי אשתו אף בחייה חסוד כלוקח ע"כ. ובשו"ע ח"ע סימן ל"א סתם המחבר כדעת רש"י והרא"ש, דדוקא מתה אשתו, וכבר הקשה עליו בח"מ שם דדבריו סותרים ע"ש ועיין ב"ש. וראיתי בקלות החושן חושן משפט סימן ק"ג ס"ק ט' שאל לחזק שיעת הב"ח ז"ל, שכתב דגם לברא"ש והעור נמי מתה לאו דוקא ע"ש.

והגה לדעת רבינו שפירש צין מחיים צין לאחר מיתה משלם בעל מנכסי אשתו משום דסבירא ליה דיוורש הוא, אם כן קשה ליה קושיא הרב המגיד הג"ל דאם היה זכיתו דבעל מכה יורש היה לריק להדר בשמו קרקע לאשה וגשאת, דהא עדיין אינו יורש בחיי אשתו. עוד קשה לדעת רבינו כיון דדין יורש לו לבעל לאחר מיתה, למה לא מהדר הא אי הוי יורש הוי ליה כיוורש דממילא דמהדר, וכמו שהביא הסמ"ע שם לדעת הרא"ש והעור ז"ל שהוא דעת ה"א עיי"ש, ואם כן לכאורה קשה מדברי הגמרא לשיעת רבינו ז"ל, ודו"ק.

שבת וראיתי דכבר חירלו התוספות ב"מ הג"ל דד"ה לוקח שכתבו חז"ל: אפילו אי הוי יורש לא מהדר כדאמר זנכא אורתה וכו', אלא משום לא מהדרינן ליה נקטיה, דאי יורש הוי מהדרינן ליה שכן פודה קרקע של אציו, ואף על גב דפרק יט נוהלין (בבא בתרא קל"ט ד"ה החם) מסיק דעבא ליה עבדי ליה, או יורש או לוקח, הא אמרינן החם בר היכא דאיכא פסידא לאחרינא לא עבדי ליה עבא, ולכך הכא לא הוי כיוורש משום פסידא דמלוה ולא מהדר ממנה נפשו, דאפילו יורש הוי לא מהדר ודרי יוסי בר חנינא מפרש החם דלקוחות אפסדי אנפשייהו ע"כ. ולפי זה שפיר מיושר דעת רבינו מקושיא הג"ל, ודו"ק בזה. וגם בזה השמיטו הפוסקים דעת רבינו. **וראיתי** בתשובות מהר"ם בר צרוך סימן תתמ"ע חז"ל: אשה שאין לה נכסים שהיא עניה ולותה ואכלה, וניסת שוב לעשר ואין להם נכסי מלוג, זה היה בגרמייהא ויש שהיינו הבעל לשלם כר' יהודה שה' דורש לשון הדיוע בהמקבל ק"ד ע"א וכו'. ובספרי גבי סועה והביא את קרניה עליה כל קרבן שעליה דברי ר"י, וחכמים אומרים קרבן שמכשירה לו כגון זכר ויולדת מביא משלו, ואין ממעט מכתובתה, וקרבן שאין מכשירה לו כגון נזירות או שהללה שבת מביא משלו ומנכה מכתובתה. וצירושלמי דיבמות פ' האשה שהלכה דרש ר' יהודה מביא אדם ע"י אשתו כל קרבן שהיא חייבת אפי' אכלה חלב או שהללה שבת, וכן היה ר"י אומר פטרה אינו חייב בזה, ומעתה מ"ש הלואה מקרבן, ע"כ מתשובת רבינו גרשום. ועיין עוד שם בתשו' סימן תפ"ו וברמז"ס ס"פ כ"ו מהלכות הלואה ע"ש, ודו"ק.

ותב עיני להרמז"ן שם דד"ה שמו לה כתב חז"ל: פרש"י דשמו לה ואינכסא ומתה וירשה בעלה דין לוקח נתנו צו חכמים, הלכך לא מהדר. ואין הלשון מחזור לי דבעל ע"כ או יורש או לוקח הוי, ואפילו תימא ליתא לדרי' בר חנינא ומשוית ליה יורש לא מהדר, דהא אמרן אורתה לא דהרא, ואפשר דמאי אורתה שהורשה לאחד מבניו במתנת שכיב מרע, אבל יורשה דאחיה ממילא דהרא, דל"ל אדעתא דארעא נחת, דלאו אדעתא דמידי נחת ולא ערה בזה כלל, וכיוצא בזה פ"ק דמכילתין, וי"ל דלא איתמר טעמא דלוקח הוי דלא מהדר דאפילו יורש נמי לא מהדר אלא אדלא מהדר ליה איתמר. ופרש"י ז"ל נמי הכי, שמו מינה דאשה ואינכסא ומתה וירשה הבעל דלא מהדרי ליה משום דלוקח הוי ולא מצי למימר יורש אני, משמע דאי שמה אציה וצריה אית ליה זחי דהדר ליה, אף על פי שלא מצינו מפורש ששומא תיחדר ליורש, מכאן נלמוד, וי"ל דהכא לא בשמחה, אלא דאי שמו לה לאשה ואינכסא ורלו הבעלים להחזיר לה ולבעלה דמים אין הבעל מחזיר הקרקע, אי נמי שמו מינה דאשה ואינכסא ועכשיו רנה הבעל או האשה להחזיר בדמים אמרינן לוקח הוי מעכשיו ולא מהדרינן ליה, ואלו הוה יורש כל זמן בחיים אין לו צדק אלא פירות ומחדר ומדרינן ליה. ומיכו

לוחה ואכלה וכו'. עיין מש"ל: דמאן דמוזיק זוזי אדעתא דארעא. וסמכי דעתיה ארעא ולא אמתלטי: משלם מאי טעמא דמאן דמוזיק זוזי אדעתא דארעא מוזיק ולא אדעתא

משנה הלכות

זו דכצעל לוקח הוי. אמנס בתשצ"ן ח"צ סימן רנ"ה מצאנו כיפך זה, שכתב שם: מכל מקום אם היה מלוה על פה על אותם נכסים שפלו לה אחר שנשאת, כגון שהוריש לזה בחייו ומת ונפלו הנכסים ביד זאת היורשת הנשואה, נראה בזה לי צדור שמלוה על פה גובה כדין מלוה על פה הנגזית מן היורשים, ע"כ.

לא) ומ"ש רבינו והני מילי דעיילת ליה מקרקעי אצל מטלטלי לא משלם מאי טעמא דמאן דמוזיק זוזי אדעתא דארעא מוזיק ולא אדעתא דמטלטלי, דמטלטלי מחוסרי גזינא אינון, כתב הסמ"ע חו"מ סימן קל"ב ס"ק ד' ד"ה אינה חייבת לשלם ח"ל: והכלל דכצעל מחשצ בנכסי אשתו כלוקח לענין זה, ומשום הכי חוז שפליה שצעל פה אינו עורף ממנו שהוא משועבדים שלה, שצער עורף מהן, וממילא נלמד מפילו ערבות והלוואה שצער אינו גובה מצצעל אלא מהקרקע שהכניסה לו, או ששעבדו להמלוה מטלטלים אגב קרקע לדינא דגמרא, וכדין לוקח, ועיין לעיל סימן ס' ובסימן קי"ג. מיהו נראה דגם לפי מה שחקנו דמשום חקנת השוק לא יגבה המלוה מהלוקח מטלטלי המשועבדים לו אגב קרקע היינו דווקא מהלוקח, אצל מיושר גובה, ולצעל לא עשאו כלוקח במקום דאית פסידא לאחריו, שיש צדו שער חוז כי בא דאית פסידא למלוה וכמש"ל בסימן קי"ג וכו'.

והש"ך בס"ק ב' הביא דבריו ז"ל וכתב עליו: ולדידי לריך עיון, דנראה דגובה דכיון דמדינא צעל יורש הוה אלא מטעם דלא איצטוי ליה לאחפיה בלא שטרי אמרינן איכו דאפסיד אנפשיה וכיון דאחזיק בשטרי אף שלא שצד מטלטלי אגב קרקע גובה, ומכל שכן למ"ש לעיל ס"ס קי"ב צ"ל ר"מ יפה וכו', מיהו כל זה כשחמטלטלין אינם צעין, אצל אם הם צעין גובה מהן, הכי נמי כיון שנשאת הוי שעבדו על המטלטלין והרי הם צעין גובה מהם ודו"ק ע"כ.

ובחורשי רבי עקיבא איגר שלהי צבא צתרא בעלה בדברי הסמ"ע ז"ל. וראיתי בחומים שחמם על הש"ך ז"ל שכתב דאם המטלטלין צעין שהכניסה לו גובה מהן, דדבר זה בלתי מוזן דלא זו בערב דלא קיבל מהמלוה דבר, דאין שייך דהמטלטלין צעין, אף גם נאשה שלוחה אין לדבר זה שורש, דהגאונים אמרו במעות צעין שלוחה אף דמלוה להוציא ניתנה מכל מקום הואיל והוא צעין גובה צעל חוב, אצל אם יש לה מעות אחר אלפים דינר אין צעל חוב גובה מהם, ומכל שכן מטלטלין כיון דאותם מטלטלין לא קבלה מהלוה ומה בכך דשעבדו עליהם כשנשאת לצעל פקע שעבדו ואף קרקע שכיב לה,

אם מת בחייה ואחר כך נאשה להחזיר דמים מחזירין לה וכן נראה בדברי ר"ח ז"ל, וברי יצחק בר ראובן אלברגלוי ז"ל כתב כך אלו מקובלים מרבתינו שמו מינה דאשה ומתה ואף על פי שיש לנו להשיב על הפירוש שאין בתלמוד ומתה, ויש על השולל לשלול אם הוא כמו שנראה לכאורה דאם נשאת אין מחזירין לצעל, ואף על פי שהאשה בחיים, ומי איכא מידי דקודם שנשאת הוי מחזיר את שלה, ועכשיו שנשאת ומזדמנו לה מעות מחמת צעלה לא יחא כה צידה לפדות, יש מתרין עד כאן לא אמרינן אלא לדידיה הוא דלא מהדרינן, כגון שרואה לפדותה לעצמו ולא שיהא לה כלום, אצל אם היא רואה לפדות לא שגא נשאת ולא שגא לא נשאת פודה, והדבר תלוי אלו דברי הרב ז"ל, ואין כלשון האחרון כלום ע"כ מדברי הרמב"ן ז"ל, ע"ש מה שכתירין הרבה בזה סוגיא, ודו"ק.

ומצאתי בתשובות הרא"ש ז"ל לכאורה ראייה לשיטת הב"ח ז"ל והש"ך ז"ל, דמה שכתב הרא"ש ז"ל ומתה לאו דוקא הוא ודלא כמו שפירשו הב"י והעור דבריו ז"ל, והוא שכתב בחשו' כלל ל"ט ס"א: וששאלת ראובן נשא אשה ועליה שער קודם שנשאת ומתה וצא צעל חוב לגבות חובו מנכסים שירש הצעל לאשתו, לא ידעתי צמה נסתפקת, פשיטא שגובה מנכסים שירש מאשתו, ולא עוד אלא מפילו לא מתה נמי גובה חובו מנכסים שהכניסה לצעלה, דגרסינן בשלהי יש נוחלין שלה ליה אצוב בר גניצא לרבא, לוחה ואכלה ועמדה ונשאת מהו, צעל לוקח הוי או יורש הוי, לוקח הוי ומלוה על פה אגב גובה מן הלקוחות, או דלמא יורש הוי ומלוה על פה גובה מן היורשים, אצל מלוה צער מפילו אי לוקח הוי גובה אשר בן ברי יחיאל ז"ל, ע"כ. והנראה דהרא"ש ז"ל כתב מפורש ויאל דאפילו לא מתה נמי גובה חובו מנכסים שהכניסה לצעלה ומתה הוי לכאורה ראייה לדעת הב"ח. שבת י וראיתי דא דזרעא הוא, דע"כ הכא מיירי שכיב לו שער על נכסי וכתבי גוונא ודאי גובה, וכמ"ש הרא"ש לעולם, ואין לומר דא"כ נדייק מיניח לאידך גיסא מדכתב אלא מפילו לא מתה נמי גובה ומשמע דדוקא כשיש לה שער גובה אפי' לא מתה, אצל כשאין לה שער אינה גובה בחייה, דיש לומר דלא כתב כן אלא לפי שאלתו השיב לו דאפילו לא מתה, אמנס לעולם בחייה נמי גובה מפילו בלי שער, וי"ע דלכאורה לשון אלא מפילו אפשר דדוקא משמע וכו' צאמת יכולנא לדייק לאידך גיסא ודו"ק.

ודע דדעת הש"ך שם בס"ק ז' ד"ה ועמדה ונשאת, דלאו דוקא עמדה ונשאת דהוא כדין היכא דנשאת מתחלה, ומת ראובן אין המלוה גובה מצעל לפי סברה

לפי דקו"ל שצדקה דאורייתא אפילו במלוה על פה היה שצדקו עליה, ואם נשאת לצעל אין במלוה גוצה אפילו שהיה צעין, ומכל שכן במטלטלין שאין שצדק כלל עליהן ולא משתעבדי כלל ולא מלאחי לדבריו פותר כלל ע"כ ע"ש. ועיין בספר בית מאיר ח"ע סימן ל"א ודו"ק.

ורבאורה לריך עיין לדבריהם ז"ל מדברי רבינו ולא מיצעי לדעת הש"ך שכתב דשטר גוצה ממטלטלי אפילו לא שצדק אגב קרקע וצעל פה גוצה כשהם צעין, ודאי, קשה שכרי כתב רבינו להדיא והני מילי דעיילת ליה מקרקעי אבל מטלטלי לא משלם, אלא אפילו לדעת הסמ"ע ודעימיה לענ"ד ז"ע, דנראה דכחא כולי עלמא מודי לדעת הסמ"ע ז"ל דכשצדק ממטלטלי אגב קרקע דאז גוצה מהם מדברי הכל, וכרי לן דעת רבינו דכתב להדיא דהילכתא לוחא ואכלה בין בשטר ובין בע"פ, וכחז בני מילי דעיילת ליה מקרקעי אבל מטלטלי לא משלם, ומשמע לכאורה דלעולם מטלטלי לא משלם בין דאיתגבו צעין או לא, וגם לכאורה אין נפקא מינה אי שצדק אגב קרקע או לא, דזיל דחר טעמא הוא מדעתן טעם לדבר דמאן דמוזיק זוזי אדעתא דארעא מוזיק ולא אדעתא דמטלטלי, דמטלטלי מיהסרי גוצינא אינון, ומחוסר גוצינא הכל בכלל, וי"ל דאגב קרקע לא הוי מחוסר גוצינא, אמנם לדעת הש"ך ודאי קשה לענ"ד.

גם מה שרואה הסמ"ע ז"ל לחדש דמה שחקנו בגאונים משום חקנת השוק היינו דוקא מלוכה אבל מיורש גוצה נמי לכאורה ז"ע, שהרי רבינו ז"ל פסק דצעל צנכסי אשחו יורש הוי ואפילו הכי סבירא ליה דאיו גוצה ממטלטלין וכמ"ש וז"ע. ועיין ריב"ש סי' שמ"ב. ומדברי רבינו ראייה ברורה לדעת החומים ז"ל. וראיתי צנחיות במשפט סק"ז שהקשה גם כן אש"ך ז"ל וכתב ח"ל: מיכו צעיקר דין עדיין יש מקום לחפיה, באידנא דחר חקנת בגאונים דמטלטלי דיתמי משתעבדי, אם כן אם חפס מטלטלין מהני דיאמר צעל יורש הוי, ונראה כוונתו ז"ל דפשיטא ליה דאי נימא צעל יורש הוי לפי האמת, אז מטלטלי משתעבדי ולכאורה דבר זה ז"ע, שהרי רבינו נמי סבירא ליה צעל יורש הוי ואפילו הכי פסק דמטלטלי לא משתעבדי. וי"ל דעת רבינו קודם בחקנה, ודו"ק.

וראייתי בחשבות מוכרשד"ס סימן קפ"ט חו"מ וז"ל: דינה וצעלה כי שנחחיי צשטר כחוצ וחחוס עליהם לחת ולפרוע לר' סכום מעות מכ"כ סחורה שלקחו ממנו, וקודם לאחס ידי חובתם נפטר ר' לבית עולמו וחל"ש, ונשאר החוצ על דינה לצדק ונשאת ללוי, ועתה שמעון חוצע מלוי צעל דינה ה"ב, צטענה שדינה אשחו מחוייבת וכל הנכסים שהכניסה לו צנחונייה הם משועבדים לו כו'.

תשובה מראה צעיני שלי צעל דינה חייב לשלם מנכסי צנחונייה שהכניסה לו דינה בין מקרקעי בין

מטלטלי, וראיה לדבר חשו' הרא"ש כלל מ"א (צשלי כלל ל"ט): יורני מורינו אשה איש שנחחוק עליה שטר חוצ לראובן, ויהא צחולק קודם שנחשא, ונשאת לאיש, ועתה צא ראובן לבקש חוצו ולא נמלא לה קרקע אם יש יכולת לבית דין להצביעה ויהא חחת צעלה, או אם יש עליה נדוניא שנגצית מחיים אם יש יכולת לגבות ממנו לצע"ח. חשוכה, כששאלת שטר חוצ שילא על אשה איש שלוחה כשהיתה פנויה ויש לה שטר נדוניא על צעלה אם מגבין מאותו שטר נדוניא. חשוכה, כן, ודאי מגבין דשטרי איקרי נכסי, כדאיתא פרק מי שמת וכל נכסי משעבד לצע"ח אבל אין משציעין אשה איש, וכל מה שימלא מנכסים קרקע, מטלטלין ושטרות יתנו לצעל חוצ בשטר חוצו וכו'. גם הריב"ש צנו צטור חכ"ע סימן ל"א ז"ל: היה עליה מלוה על פה וכו' ונמלא כולי עלמא מודי דמלוה צשטר גוצה, ודעת הרשב"א ג"כ הלכה למעשה שחייב לאלמנה שנשאת וכו' ח"כ נפקא מינה לדניא, ולדעת רשב"ס ור"ח וברמ"ה אפילו מלוה על פה דכפי הדין לוי חייב וכו', אין ספק שלכל הפחות צענין אשה שלוחה ונשאת בחקנה מסופקת, וכחז כל שכן שצעיני יש טעם לחלק בין אשה שלוחה ונשאת, ללוח שמכר נכסיו ומטלטלין, והוא זה, כי לוח כאשר מכר המטלטלין ראוי לנו שלא להפסיד כלוקח כיון שאפשר עדיין יש לו מקום למלוה לגבות חוצו מן הלוח, אבל כשהאשה נשאת אם נאמר שאין לצעל לשלם נמלא המלוה הפסיד לגמרי. עוד טעם אחר שאם אחת אומר כן שאשה שלוחה ונשאת לא ישלם צעלה מנכסיה, כל אשה לוח כשהיא פנויה ונשאת ויאכלו היא וצעלה כו', לכן נראה צעיני שמן דדין בגמור חייב ראובן צעל דינה לשלם חוצה אשחו מן המטלטלין שהכניסה לו, ומסתמך עוד מילתא שכלוקח מטלטלין מן השוק יכול לעשות מכן מה שיראה, מה שאין כן באשה שהכניסה מטלטלין לצעל שדעת הרב מן הפוסקים אפילו אם מכרם הצעל מכרו צעל וכו', ואם כן צפח מלא אנו יכולים לומר דדין אשה שלוחה ונשאת שחייב צעלה לשלם על כל פנים ע"כ, עיין שם.

והנראה דדעתו ז"ל דאפילו מטלטלין נמי שהכניסה לו הצעל חייב לשלם, וכו' כמו שכתב הסמ"ע והש"ך וגדולה מהם. אמנם עפר אני תחת כפות רגליו, ונראה דלא ראה דברי רבינו ז"ל, דלולי ראה דבריו הקדושים שכתב להדיא דבין שלוחה צשטר או צעל פה לעולם מטלטלי לא משלם, צודאי לא היה כותב כן בדרך פשיטות נגד דעת רבינו ז"ל, ובפרט שהוא להוציא ממון דקיימא לן דמאי למימר קים ליה אפילו כדעת יחידא, כל שכן דעת רבינו דכרבים נחשבה דרצ גוצריה וכל דבריו דברי קבלה. ונראה לענ"ד להביא ראיה דלא ראה דברי רבינו צמה שכתב שם: ונמלא כולי עלמא מודי דמלוה צשטר גוצה. ולדעת רשב"ס ור"ח וברמ"ה אפילו מלוה על פה, ודעת הרשב"א גם כן הלכה למעשה שחייב לאלמנה שנשאת, ואף על פי

מחוסרי גזינה אינון . דמטלטלי דמטלטלי מחוסרי גזינה אינון. (ב) והיכא דקדיש איתתא דקרקע זכא כיכא דאיתא ומיתה לא ירית לה בעל דתני רב חייא בר אמי אשתו ארוסה לא אונן דרשתיך דמרי עומדת וכגזי דמי מה שאין כן במטלטלי דצעי עדיין לגבות מרשות אחר ולהכניסם לרשותו: לא

משנה הלכות

הוא דאפסיד אנפשיכ זכ אינו כמו שכתבתי לעיל בס"ק כ"ט דדוקא בשלוחה תחת הצעל אמרינן איכו דאפסיד אנפשיכ ע"ש, וי"ל.

(ב) ומ"ש וכי דקדיש איתתא ומיתה לא ירית לה זכא וכו', כתובות נ"ג ע"א יתיב ר"ע ועולא ואצמי זכ פפי ויתבי ר' חייא זכ אמי גזיכו, איתא כהוא גברא דשכיחא ארוסתו אמרו ליה זיל קבור או כז לה כתובתה, אמר לכו ר' חייא תנינא אשתו ארוסה לא אונן ולא מיטמא לה, וכן היא לא אוננת ולא מיטמאת לו, מתא אינו יורש מת הוא גוצה כתובתה ע"כ. ומ"ש רבינו מתא אינו יורש מאי טעמא וכו' האי טעמא ליתא בגמרא כתובות, אמנם בסנהדרין כ"ח ע"ב מפורש כן, מאי טעמא ירושת צעל מביכי גמרינן לה מדכתיו ונתתם את נחלתו לשארו, ואמר מר שארו זו אשתו וגזי ארוסתו אכתי ליכא שאר צער. ועיין צפרק יש נוחלין. ובסנהדרין גרם דתניא ר' חייא זכ אמי אמר עולא וכבר הביאו המפרשים ז"ל דאין זה משנה בשום מקום. ובגמרא כתובות מ"ז ע"א, כתב לה אצור פירות כסות וכלים שיצאו עמה מצית אצור לצית צעלה, מתא לא זכא הצעל דצדדים כללו משום ר' נתן אמרו זכא הצעל דצדדים כללו. ופסקו ברמז"ם ובר"ן הלכה כהנה קמא.

ור"ש פירש אס מתא מן באירוסין, ורבינו חס פירש אפילו ניסת אס מתא קודם שיצאו לידו הצעל אינו יורש אותם, וכן מסקנת הרא"ש לדעת בעור א"ע סימן נ"ב. אמנם בבית יוסף חולק, ומכריז שורש ז"א הביא חזל פוסקים שסבירא כרבינו חס, וברא"ש מכללם, וכן פסק בתרומת הדשן סימן שכ"א כרבינו חס, ועיין טור א"ע וצ"י שם. ובד"מ גם כן באריך ברצה צבאי דינא, ובצ"ח חזק פירוש בעור דצדדי ברא"ש ז"ל, וכן נראה דעת הרמ"ה בסנהדרין ה"ל שכתב שם: אמר רבא זכ רב הונא וכו', וגזי יורש כתיו ונתתם את נחלתו לשארו בקרוב אליו ממשפחתו יורש אותה וכו', וכיון דתלם רחמנא צעלנו משמע לשון קרוב צער וביינו לאחר נישואין שדבקו זה בזה והיו לצער אחד ע"כ, וברי שאלריך דצקות ואי לא לא, חס ע"כ כפירוש רבינו חס ז"ל. וכן מורה לכאורה דעת רבינו ז"ל.

ובשו"ת הרא"ש חלק א' סימן ע"ז כתב דעד כאן לא קאמר רבינו חס ז"ל שאפילו מתא מן הנשואין לא זכא צדדי הצעל, אלא כשהדוניה עדיין היא צדדי אצור, אבל כשהדוניה היא צדדי צעל כבר זכא צדדי הכתן, כדתינא בתורת כהנים ותם לריק כהכס זכ שפוסק לבתו ממון ברצה ומתא בתוך ז' ימי המשחה, כרי הפסיד

שכיב לה טעם אחר ולא הועיל אלא שחייבו לו לשלם ואפילו שלא היה חוב גמור אלא נדר שנדר ליה, ואילו ראה דצדי רבינו היה לו להציל גם דעתו ז"ל שהוא כשיעור כרש"ס ודעמימיה, אלא ודאי דלא היה לו דצדי רבינו ז"ל לפניו.

ומה שכתב כרש"ס ז"ל טעם לדבריו לחלק שכשהאשה לוחה ונשאת אס נאמר שאין לצעל לשלם נמאח כמלוח הפסיד לגמרי, ולוי דבריו הקדושים, נלעג"ד לישב, דלא תקשה לדעת רבינו ז"ל, דרבינו יאמר אין כבי נמי, יפסיד ויפסיד, כיון דאיכו הוא דאפסיד אנפשיכ, וכמו שאמרו בגמרא צבא צתרא קל"ט, ובה גזי ר"י צ"ר תנינא וכו' התם אפסידו אנפשיכו, וכבי נמי כבי הוא מאחר דידע שצדקה להנשא לאיש ויפסיד הכל, על כרחך סבר וקיבל דאס יפסיד ויפסיד. גם מה שכתב עוד שם ח"ל: שאם איתא אומר כן כל אשה לוח כשהיא פנויה ותנשא ויאכלו היא וצעלה, גם כן לולי דבריו הקדושים לא קשה לעג"ד לדעת רבינו ז"ל, דאין כבי נמי, אס ימאח מי שילוח לה תעשה כן אס היא רואה לעצור על לאו דלוח רשע ולא ישלם, אמנם מי ילוח לה מאחר שידעו הדין דצדקה להנשא לאיש ולא לשלם, ואס ימאח מי שילוח לה איכו דאפסיד אנפשיכ דהיה לו לחשוב שמא תנשא וצפרע דנשואין שכית.

איברא גם לסברתו ז"ל לכאורה יקשה, דעל כל פנים יהיה דליכא מטלטלין משלם אינו מחוייב לשלם, אס כן כל אשה שאין לה מטלטלין תלוח ותנשא ויאכלו היא וצעלה ואז לדצדי הכל אינו מחוייב לשלם אפילו לדעת מהרש"ם ז"ל, דלא סבירא ליה כדעת הפוסקים דצעל מחוייב לשלם כל חובות אשתו, ואריך עיון.

עוד כתב שם: כל שכן בצערפ"ז, בטעמים הנזכרים דצדדי הוא בגמרא דצעל צנכסי אשתו אי הוי כיורש או כלוקח ומאד שהוא יורש חייב מן הדין לפרוע חובותיו, ואף על פי דהלכה דהוי כלוקח, סיוע מיהו הוי צלירוף אל הטעמים הנזכרים וכו'. ולולי דבריו ה' גם מה לכאורה אין כאן ראייה שהרי רבינו פסק דצעל יורש הוי, ואפילו כבי סבירא ליה דאין הצעל חייב לשלם במטלטלין מטעם דמאן דמוציא אדעתא דארעא מוציא, ואריך עיון אי אפשר לעשות מעשה כיון דאין קיימא לן צדיני ממונות יכול לומר לו קים לי כדעת הגאון ז"ל אפילו כיכי שראו הפוסק וצדדין השמיטוהו וכל שכן כיכי שלא ראובו ואי ראובו שמא היו חחרים ולי"ע.

שבתי וראיתי דמה שכתבתי לדעת רבינו דאפי' לוחה קודם נשואין לא חיישין שמא יפסיד כיון דאיכו

ולא מטמא לה וכן היא לא אוננת ולא מיטמאה לו מתה אינו יורשה מת הוא גובה כתובתה מתה אינו יורשה מאי טעמא ירושת בעל מהיכא גמרינן לה מדכתיב ונתתם את נחלתו לשארו ואמר מר שארו זו אשתו וגבי ארוסה אכתי ליכא שאר בשרו. (ג) ולענין טומאה אי כהן הוא זכר פירש רש"י (ויקרא רבה), דכתיב לה יעמא מלוא זו אינה מלוא כלל אלא רואה היא ליעמא אינה מזהרת מליעמא אפילו כהנת לישראל דכתיב אהרן כהן ולא צנות אהרן : אינו יורשה. דדוויית בית אביה דלא תקנו חכמים ירושה בצעל עד שחכמו לחופה או שחמסרה לשלוחים : מת הוא. בחיי : גובה כתובתה. מנה ומלחיים ותוספת דכתיב לה : שארו זו אשתו. עיין במפ'.

משנה הלכות

מוציאים מידו. וכן כתב הרשב"י ח"ג סימן כ"ז, ורש"י ח"ע סימן ר"ז. וכתב הכנסת הגדולה דכיוון דוקא אם יתפוס שלא ברצון האב חלל אם בצעל מוחזק על ידי האב שהחזיקו ברצונו אפילו רצונו חס מודק צד דזכה בצעל, כמ"ש המרדכי. וכתובות לצע"ה סימן שכ"א, ובתשרי להרא"ם ז"ל ח"א סימן י"ו, ועיין בספר משפט נדק ח"ב סימן ע' ע"ב.

ובתב כר"ם מערלני שאם מתה הארוסה ויורשי' מוחזקים אז יקצרה הארוס ויעול מה שצידם, או יקצרו הם וישאר צידם כדי כתובת צח"ב סימן קכ"א.

לג) ומ"ש ולענין טומאה אי כהן הוא לא מטמא לה דכתיב צדו צכהים כי אם לשאר הקרוב אליו ותינא שארו זו אשתו וכו', שם בגמ' כתובות נ"ג ע"א. ובגמ' גרסינן וכן היא לא אוננת ולא מיטמאה לו, ורצונו לא הכיחא. ונראה הטעם משום דגבי כהנת אין נ"מ בדבר כיון שאינה מזהרת מעומאה דכתיב אהרן ולא צנות אהרן כתיב, וממילא אין נ"מ בין ארוסה לגשואה, ותרי"יכו אינם מזהרים, וגם אינם מחויבים לעמא לו, דמי שמזהר באחרים צלל טעמא מחויב בקרובים לעמא, ומי שאינו מזהר באחרים אינו מחויב בקרובים. וכן כתב הרמב"ם ז"ל פ"ב מהלכות ח"ל : כמה חמורה מלוא אצילות שהרי נדחת לו העומאה מפני קרוביו כדי שיתעסק עמה ויתחלל עליה, שנאמר כי אם לשאר הקרוב אליו, לאמו וגו', לה יעמא, מלוא עשה שאם לא ראה לעמא מעמאין אוחו צעל כרחו. כמה דברים אמורים בזכרים שהזכירו על העומאה, חלל ככהנות הואיל ואין מזהרות על העומאה כך אינן מלוא להטעמא לקרובים חלל אם ראו מתעמאות ואם לאו לא מתעמאות. ובראש"ד ז"ל כהנות כתב : אי"א קשיא הא דתינא אשתו ארוסה לא און ולא מטמא לה וכן היא לא אוננת ולא מיטמאה לו, הא שנאח מיטמאה לו, ע"כ. וברמב"ן וברא"ש ז"ל הסכימו לדעת הראש"ד ז"ל. והכין כתב העור סימן שע"ג. אמנם הבית יוסף וברד"ב ז"ל והב"ח והמגדל עז מישבין דעת ברמב"ם ז"ל עיין שם, ודו"ק.

והשו"ר ח"ע והמחבר כתבו בסימן נ"ב : מתה אין הארוס מטמא לה אם הוא כהן ולא היא חייבת לעמא

צדו וממונו, ומוקי לה רצונו חס כשהחתן מוחזק צד ואם כן צמחנות דחתן נמי שכבר נתנם לו והחזיק צד כבר זכה בהם ע"כ. והקשה שם לדבריו מה שהביא המרדכי ז"ל בשם הר"ש ברבי צרוך דאם יתפוס החתן יכול לומר קים לי כרש"י ז"ל, ומשמע הא אליבא דרצונו חס ז"ל לא היה זוכה, ותיקן דמייירי כגון שהחזיק צד על ידי האב שנחנה לו ברצונו ואז הסיח דעת ממנו, מה שאין כן כשהפשו שלא צדעחו, ע"כ. ולפי דבריו ז"ל כל מקום שהאב נתן כממון אם ברצונו נתנו לו אינו חוזר לדברי הכל, ודו"ק.

והנה הראשונים ז"ל נחלקו אי ירושה בצעל דאורייתא או דרבנן. ודעת הרמב"ם פרק א' מהלכות נחלות דכיו דרבנן, ובראש"ד וברש"י ז"ל סבירא להו דהוי דאורייתא. ועיין פרק הכותב דף פ"ג ע"ב מחלוקת התנאים בזה. ובכורות נ"ב ע"ב, ובי"ט נוחלין קי"א, ודעת רצונו נראה לכאורה דסבירא ליה כדעת הראש"ד וברש"י ז"ל, מדכתיב טעמא לירושא מקרא, וכן נראה דעת הרמ"ה בסנהדרין הג"ל. ועיין ב"ש וח"מ. וכתובות משאח ציימן סימן ע"ו כתב ח"ל : הגם כי כתב מר צפשיטות שירושא בצעל דאורייתא מכל מקום לא כן דעתי שברי מחלוקת תנאים ואמוראים הוא צפרק הכותב וצפרק יש נוחלין, וברמב"ם פרק י"ב מה"א וצפרק א' מהלכות נחלות ס"י כתב שהוא מדרבנן, וכן בסמ"ג צעשין סימן מ"ה, ובעור אכן העור סימן ס"ע. ומה שכתב העור בסימן נ"ב דירושא בצעל דאורייתא כבר כתב עליו בית יוסף דלא דק ע"כ.

והנה בר"ן ז"ל כתב, דאם מתה מן האירוסין דברי רש"י נראה עיקר. וכן דעת ר"י הלכן ז"ל. וכבר כתבתי דעת מהר"ק ז"ל שסבירא ליה דרוב הפוסקים סמ"ג וא"כ ורא"ש ותוס' שיעב ורצונו פרץ וצעל המאור ז"ל והמרדכי ומהר"ם צמרדכי. ובר"מ מערלני ח"א סימן כ"ז כתב דאפילו במקומות שנוהגים לדון כברמב"ם ז"ל, אפשר שיהא דין זה בכלל אותם שילאו מן הכלל שאין דנין על פי ברמב"ם, כיון שאחרונים חולקין עליו. וכן פסק צח"ג סימן י"ע, וכ' שכן עשה מעשה. והמרדכי כתב בשם הר"ש בר צרוך ז"ל, דאם יתפוס החתן ויאמר קים לי כרש"י ז"ל דמן כנשואין גובה הכל, אין

החורב פרשת אמור: וכי נימא מירת לא ירית לה כתובתה נמי נפיק מנייכו וניתח לכו לירושם דילה: בגמ' עטמא דמת הוא הא מתה היא חין לה כתובת מאי עטמא אמר רב הושעיא כי מתה בחייו חין לה תביעת כותבין בשטר כתובתה הלכך מקושי הכנה קלת לענין:

לא מטמא לה דכתיב בהו בכהנים כי אם לשאריו הקרוב אליו ותניא שארו זוז אשתו לד' וכי נימא מירת לא ירית לה כתובת(א) גמי נפיק מיניה וניתב להו ליורשים דילה דלא בעינא (דבעינא) לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי. (לה) ודאי מת הוא כשהיא ארוסה גובה כתובתה

שחין אני קורא זה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי, פירש"י מאי עטמא. דאמרין כתובת תקצר בשביל מנה ומאחיס שהוא יורש: שאין אני קורא. וכך היו כל זמן שלא מת ולא נהגרש לא נשתעבד לה ולא יורש ממנה כלום, ולשון רבינו כאן מקושי הכנה קלת לענין:

משנה הלכות

דיש כאן חסרון הלשון, ואפשר לומר דהכי לריך להיות: וכי נימא מירת לא ירית לה כתובתה נמי וכו', ח"א כן דבעינא לכשתנשאי וליכא וכו'. ולפי הגירסא דלא צעינא יש לומר דהכי גרים: וכי נימא וכו' חינו דהא חין אני קורא זה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי ואין צעינא לכשתנשאי לאחר ודו"ק.

לה) ומ"ש ודאי מת הוא כשהיא ארוסה גובה כתובתה מנכסיו וכו', שם נ"ד ע"ב, נחאמלל או נהגרש בין מן האירוסין בין מן הנשואין גובה את הכל, רבי אליעזר בן עזריה אומר מן הנשואין גובה את הכל מן האירוסין בחולה גובה מאחיס ולאמנה מנה, שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה. ופירש רש"י ז"ל: שלא כתב לה תוספות מדעתו אלא על מנת לכונסה. ובגמרא דף מ"ו ע"א שם איפסקא הלכה כר' אלעזר בן עזריה. ומדכתב רבינו גובה כתובתה מנכסיו, נראה דסבירא ליה דגובה מנכסיו כדין כל מלוה בשטר כיון שכתב לה כתובת, רק בתוספות לא גובה כלום, אלא במנה ומאחיס גובה כמלוה בשטר.

והרמב"ם פרק יו"ד מהלכות אישות כתב: במאמר את האשה וכתב לה כתובת ולא נכנס לחופה עדיין ארוסה היא ואינה נשואה, שאין הכתובה עושה יושואין, ואם מת או גירשה גובה עיקר כתובתה מצני חרי, ואינה גובה תוספות כלל הואיל ולא נשאה. וכתב הרא"ש ז"ל: נראה שהוא מפרש שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה, שהכתובה אינה כלום כל זמן שלא נכסה, ומנה או מאחיס גובה כמלוה על פה. ומיכו אחי כתובה דאית לה כתובה, דהא איכו גופיה כתב בחיבורו דארוסה חין לה כתובה אם לא שכתב לה, ואין דבריו נראין, דלמה לא תהא כתובת מנה ומאחיס כשאר מלוה בשטר לגבות ממשעבדי, נהי דתוספות לא כתב לה אלא על מנת לכונסה, מכל מקום שטר גמור הוי לענין מנה ומאחיס וכו' עיין שם.

והר"ן ז"ל כתב: ומכל מקום נראה כל שלא נשאת וכתב לה גובה עיקר כתובה מן המשעבדים. אלא שהרב הרמב"ם וכו'. וה"כ כתב וז"ל: כתב רבינו מצני חרי למטע המשעבדים, וכן כתב רב שרירא גאון, והם נסמכין בזה על מה שאמרו בפרק נערה שנפתחה מגבא מאימת

לו אם מת הוא. ומדכתבו ז"ל דכשהיא ארוסה אינה חייבת לעמא לו וכתבו בלשון חיוב לדייק דדוקא כשהיא ארוסה אינה חייבת אבל נשואה חייבת. ועיין ח"מ וז"ש זה לשיטתם צו"ד. ודע דדעת רש"י, יצמות כ"ט, דברגל אכורה לעמא לו משום דחייב אדם לעבר עלמו ברגל, ע"ש. אמנם השאג"א סי' ס"ה כתב דהא דאמרו חייב אדם לעבר עלמו ברגל רק בזמן הבית נאמרה, וכן כתב בשו"ת יד אליהו סימן ס"ח. ובקרבן נחאל פ"ח דיומא אות י' כתב, דגם לאחר החורבן היה שייך הא דיוגא לעבר ברגל בזמן התנאים ואמוראים, לפי שהיה להם עדיין אפר פרה, ע"ש. ועיין פתחי תשובה סימן נ"ח ס"ד. ודעת רבינו נראה כדעת הרמב"ם ז"ל, ולכן השמיט כאן, וכן היא לא אוננת ולא מעמאה לו. ובישוב דברי הרמב"ם ז"ל מתישבים גם דברי רבינו מקושיה הראב"ד ז"ל וז"פ.

לד) וכי נימא וכו' נפיק מיניה וניתב להו ליורשים דילה דלא צעינא (דבעינא, כ"ה בדפוס וורשא) לכשתנשאי וכו', כתובות נ"ג ע"א. וגרסין בגמרא שם: מתה חינו יורשה מת הוא גובה כתובתה, עטמא דמת הוא הא מתה היא חין לה כתובת, מאי עטמא, אמר רב הושעיא שאין אני קורא זה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב לך, ע"כ. ופירש רש"י, חין לה כתובת דין כתובת וקצורתה תחת כתובתה דתניא לעיל בנשואה תניא ותחת נדוניית בית אביה שהוא יורשה אבל הכא כיון דכי מתה חינו יורשה אף הוא לא נתחייב לקוצרה, מאי עטמא דאמרין כי מתה בחייו חין לה תביעת כתובת תקצר בשביל מנה ומאחיס שהוא יורש, שאין אני קורא וכו', וכך היו כותבין בשטר כתובתה הלכך כל זמן שלא מת ולא נהגרש לא נשתעבד לה ולא יורש ממנה כלום ע"כ.

וגירסת רבינו היא בכלל מחוסרת הכנה, וכנראה שיש כאן ע"ס וחסרון הניכר לעיניים, ובדפוס וויען הגירסא דלא צעינא שכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתב ליכי, זה ודאי קשה שכרי אמרו להדיא בגמרא שאין אני קורא זה לכשתנשאי לאחר משמע דבעינא דוקא לכשתנשאי, ובדפוס וורשא גרס דבעינא, וזה היה לכאורה גירסא נכונה, אמנם לפי זה קשה לשון שכתב וכי נימא מירת וכו', דמשמע דהאי דבעינא הוא כמו נתינת טעם למה נימא הכי דנפיק מיניה כתובה ונהפוך הוא דמהאי עטמא לא מפיקין מיניה דכאן ליכא לכשתנשאי, ולריך לומר

מנכסיו ודוקא מנה לאלמנה ומאתים לבתולה אבל תוספת לא דקיימא לן הלכה כרבי אלעזר בן עזריה דאמר מן הנישואין גובה את הכל מן האירוסין בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה שלא כתב לה אלא על מנת שהוא כונסה. (ו) וכי קאמרינן דאית לה לאלמנה מנה ולבתולה מאתים

משנה הלכות

ודעת רב נחמ גאון בתשובה ג"כ דאין כתובת לארוסא חלה ביכא דכתב לה וכצ"ל הכותב ר"י דכתובות פ"ט ע"ב ודעת רב האי גאון שם אינו נראה ככו. ורבינו ירוחם נתיב כ"ג ח"ב כתב לארוסא חס יש לה כתובת חצי"פ שלא כתב לה נחלקו המפורשים ר"ח, ורב שרירא כתבו לארוסא אין לה כתובת חלה חס כן כתב לה כתובת וכו', וכן ברמב"ם, ורש"י ובעלי תוס' כתבו דיש לה כתובת וגביא ממעשדי בתנאי צ"ד ולזה הסכימו רבנו לרפח ואשכנז. וכנה מה שכתב וכן ברמב"ם קאי חלעיל וכונתו דגם ברמב"ם פסק כר"ח ורב שרירא, ורש"י ובעלי תוס' קאי חלמטב וזה פשוט.

ובאגודה כתובות סי' ל"ט כתב ח"ל בספר החכמה מעשה באלמנה מן האירוסין שתפסם מעות ופסק רבינו דרוך ליתן לה כתובת וכצ"ל ראיב מחאן ומפרק בכתב דאמר חלמנה מן האירוסין מנלן דאית לה כתובת משמע דפשיטא ליה לתלמודא דאית לה כתובת וראצ"י ורבינו אפרים מצונא ורבינו שאלחיואל פסקו דכ"מ צימיהם וכו' חלל בזמן הזה וכו' לא גביא.

וראיתי במדרכי פ' נערה סי' קנ"ב שכתב מחני כתובתה של מאימתי גובה פירש"י, לענין מעורף לקוחות כו', משמע דאלמנה מן האירוסין יש לה כתובת חצי"ג חלל כתב לה. וכן עשה רבינו דרוך מעשה באלמנה מן האירוסין שתפסם מעות מחיים ופסק ליתן לה כתובתה, וראי' דגרסי' פ' בכתב, חלמנה מן האירוסין מנלן דאית לה כתובת, ולא מלי למיפשט חלמנה מנלן חלל מ"מ פשיטא ליה לתלמודא דאית לה כתובת, וכן משמע פ"ג דקדושין אמר רב חס נתן גט מעלמו כופין אותו ליתן כתובת, וראצ"י, ורבינו אפרים מצונא, אמרו כל הסוגיות מוכחות כן, וכייוו דייקא צימי קדם שבי דרך לכתוב כתובת למקלחן מן האירוסין, חלל בזמן הזה שאין דרך לכתוב לא גביא כשלא כתב לה, וכן פסק ר' שאלחיואל בספר החכמה. וראצ"י אמר דאין לאלמנה מן האירוסין כתובת, וזה דאמרינן לקמן דיש לה כ"מ צימי תנאים שלא היו נוכחים לכתוב כתובת כלל וכיו גובין הכל בתנאי צ"ד ע"כ.

והתוס' צ"מ י"ז ע"ב דר"ח מן כתבו ולא מלי למפשט מכה דחניא פ' מי שמת (צ"ב קמ"ב) במאורס את האשה בתולה גובה מאתים כו', דא"ל נמי דכתב לה וסיפא חילטריך ליה דקתני מקום שכתבו לכתוב

גביא וכו', ואסיקי בגמרא דאפילו מנה ומאתים מן הנשואין. וכן כתב בעל העיטור, ויש חולקין בזה ומפרשים הכותב דפרק נערה דוקא בשכנסה וחר וכתב לה שמהלכה שצדוק ממון ראשון וכו', זה דעת כל הגאונים, ועיקר ראייתם מדאיבעי לכו פרק בכתב פ"ט ע"ב ופ"ק דמאימתי י"ז ע"ב, אי איתא כתובת לארוסא כלכך אין לה כלום. ורבינו הרפח חולקין בזה. ואף דעת האחרונים גם כן לחלק בדין זה. ודעת ברמב"ם ז"ל דעת הגאונים ז"ל ודעת ברש"י ז"ל דעת הרפח ז"ל, עכ"ל ובעור ח"ע סימן נ"ב פסק כהר"ש, ועיין ד"מ. ומדברי רבינו ראיב גדולה לדעת הר"ש ז"ל ודעימיה. וכן פסק בהר"א ז"ל ועיין צ"ח שם ודו"ק.

(ל) ופ"ש וכי קאמרינן דאית לה לאלמנה מנה ולבתולה מאתים, כ"מ הוא דכתב לה כתובת וכו', פ' בכתב דף פ"ט ע"ב, וצ"מ י"ז ע"ב. ונראה דעת רבינו דדוקא כתב לה כתובת אית לה, חלל ביכי חלל כתב לה כתובת לית לה כלום. חלמנה הר"ש ז"ל כתובות דף מ"ג כתב, מיגבל מאימתי גביא פירש"י וכו', לענין מעורף לקוחות מאימתי ערפא ממעשדי משעת אירוסין דהא מביחא שעתא מחייב בתקנתא דרבנן, או דילמא עד שעת כתובת דכוי מלוה בשטר לא ערפא וכו'. חלל הא לא מיבעי ליה להש"ם לארוסא אי ערפא ממעשדי או לא, דכחיל וקיס ליה דאית לה כתובת דללא כתב לה כדפירש"י, וכייוו בתנאי צ"ד, ח"כ חלמני לא חטורף ממעשדי כמו מן הנשואין ביכא חלל כתבין, וכ"ח חס נמי מספקא ל' ח"כ לבעי נמי מן הנשואין חלל ודאי מן הנשואין פשיטא דערפו ממעשדי חצי"ג חלל כתב לה דכין דאית לה בתנאי צ"ד כמלוה בשטר דמיא, ומספקא ליה מן האירוסין מכני טעמי כדפרישית וכו'. וכל בני שינויי דחוקי ניכח, ומוכחא מילתא דתקנת חכמים הוא אף מן האירוסין, וגבי ממעשדי בתנאי צ"ד אף דללא כתב לה וכן נוכחין צרפת יבאשכח. ובפ"ק דמאימתי חריק ברב לישב דברי רי"ף ז"ל ע"ש, וכן הוא דעת ברש"י ובהר"ח ז"ל ועיין תוס' סוטה כ"ג ע"ב ד"ה ושומרת יבם, פריה ארוסא יש לה מנה ומאתים, ומשמע לכאורכ חלל כתובת, דאלו דכתב לה מאי קמ"ל חלמנה הר"ש ז"ל כתב דעת ר"ח דעת רבינו עיי"ש ולי"ע. ובר"ן כתב כתובת של אב, כתובת שכתב גובה משני אירוסין חלל, וקסבר יש כתובת לארוסא אי נמי בשכתב לה וצימי נערוה קטנות קאמר ע"כ.

הגני מילי הוא דכתב לה כתובה דאמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי אלמנה מן האירוסין מגלן דאית לה כתובה אי נימא מדתנן נתארמלה או נתגרשה בין מן האירוסין בין מן הנישואין גובה את הכל דילמא דכתב לה אי בדכתב לה מאי למימרא לאפוקי מדרבי אלעזר בן עזריה דאמר לא כתב לה אלא על מנת שהוא כונסה. ואלא מדתני רבי חייא אשתו ארוסה לא אונן ולא מטמא לה וכן היא לא אוננת ולא מיטמאה לו מתה אינו יורשה מת הוא גובה כתובתה מתה אינו יורשה איצטריכא ליה תו(ב) ולא מידי. אלמנה מנה ובתולה מאתים נמי והוא דכתב לה כתובה. (פסק) (ז) והיכא דקדיש וכתב לה כתובה ויהב לה תוספות זוזי ומאני ומקמי דנכנסה לחופה הדר ביה מהדרא (ח) ליה כל

אלמנה מן האירוסין. דאית לה כתובת בתנאי בית דין אם לא כתב לה : **מגלן** דקאמר לעיל עדי מיתב גופייהו ליחוש דילמא מפקא וכדרי ומפקא על כרחך חדא מינייהו גביא בלא שטרא שכרי דפרעון ראשון החזירה בשטר אם כתב לה וקא חייש לכדרא ומפקא חלמא יש לה כתובת בתנאי בית דין בלא שום כתובת מכלל: **את הכל**. עיקר ותוספת : **לא כתב לה**. התוספת, חלל על מנת לכונסה

ואם מת באירוסין אין לה אלא עיקר כתובת. **והיכא דקדיש**. וכתב לה כתובת ויהב לה תוספת זוזי כיווני שנתן לה כל מה שכתב לה במזומנים חייב בשעת כתובת : **הדר** ביה מהדרא ליה כל מאי דיהב לה. בלא חימא מלחר דאין הכיבוד מידה דכרי הוא דאין דכור ביה קא משמע לן דכלכתא כרבי אלעזר בן עזריה דאמר לא כתב לה אלא על מנת לכונסה ואין דעתו כלל להכניס עמו כסף בשעת כתובת, וא"ת אם כן כל אדם כלוקח פרה מחזירו ועושה או מתח אמן סכדי שלא על מנת כן לקחה וי"ל דהתם אמן סכדי שצוהו ספק ביה דלא ליכנס ואפילו אם אומר לו אם תערך יש לך לקבל הפסד ביה לקחה אבל הכא לא כתב כלל כי אם לכונסה (תוס'), ורבינו גרס על מנת

משנה הלכות

ז"ל, אלא מנה ומאתיים יש לה אפילו ממשעבדי אפי' לא כתב לה וכו', כרי שכתב להדיא אפילו לא כתב לה אפילו כרי יש לה כתובה, ולע"ג. ועיין חשו' יעלה חן דיני כתובה סימן כ"א מה שכתבתי בזה ודו"ק.

(ז) וב"ש והיכא דקדיש וכתב לה כתובה ויהב לה תוס' זוזי ומאני וכו' שם דף מ"ז ועיין ב"ש קמ"ו בשולח סבלנות.

(ח) וב"ש מהדרכ כל מאי דיהב לה, כונתו ז"ל לתוספת זוזי ומאני מהדרכ ליה. ולא בירר לן רבינו שיטתו ז"ל בכסף קידושין עלמן אי דברי או לא, ובפ' מי שמת דף קמ"ה איפליגי תנאי אי קידושין לעיבועין נתנו וכו', פי' כשנתן לה הקידושין כאלו נעצבו בים ולא ישוב אליו עוד, כ"פ ב"ש. ועיין עור סי' נ' וב"ש שם.

ועיין תשובת רבינו אליהו מזרחי ח"א סי' ע"ז, י"ז וי"ח, אריכות גדול בדין סבלנות מחי הדרי.

ודעת מהרי"ל ז"ל בתשובת סי' ס"ג, הביא מהר"ם מינן חשו' סי' נ"ו, וברמ"א סי' נ', ובבבבא בעור סי' נ"ט, דהא דאין כסף בקידושין חוזר אליו כיוני בארוסה אבל בשואב הדרי וכן קבל הכנה"ג מפי רבו ז"ל. ובתשובת מהר"ם מלוצקין סי' י"ט כתב ג"כ לחלק בין אירוסין לנישואין, ובאריך לבאר דלע"ג דמדברי מהרי"ל ליהא למשמע חלל דוקא במתה היא וכו' בחיים או שמת אחר כך, ובמקום שחקנת הקכלה להחזיר הגדוניה ואין בצעל יורש אבל במת הוא וכו' בחיים לא דברי מוכרח לומר שלדעת מהרי"ל אין חלק בין מת הוא או מתה היא, ולענין מעשה ק"ק

קידושין וכו', ומ"מ אמת הוא דארוסה יש לה כתובה אפי' לא כתב לה כדמוכח פ' האומר וכו', ובמסקנא דסדר חזיו כרי יוחן בעוטן כו', דלא אמר כלום אפי' אלמנה מן האירוסין אית לה כתובה ע"כ. וכן כתבו עוד החוס' יומא דף י"ט ע"ב ד"ה מי איכא ע"ש. ובעור ח"א סי' נ"ב פסק בדעת הרא"ש ז"ל, ובש"ע סי', פסק בדעת הרמב"ם ז"ל וכתב עליו הרמ"א ז"ל וי"א דארוסה יש לה כתובה (כיוני אפי' לא כתב לה) הרא"ש ובר"ן ובעור, ועיין בע"מ ב"ש קמ"ה שמחלק בין בחולה ארוסה לאלמנה ארוסה. **וראיתי** בחכמת שלמה בבבבבא על ח"א שכתב אדברי רמ"א בג"ל ח"א נ"ב תמיכה לי ביכן מלא דעכ ז', וכמעין בהרא"ש בכתובות פ' אע"פ לא השיג על הרמב"ם רק במה דס"ל להרמב"ם דאף בכתב לה אינו גובה מנה ומאתים רק מזני חרי, ע"ז השיג דכתב לה ראוי לגבות גם ממשעבדי, וכן בעור יהיה כמות מ"ש בקיטור ולא נכירא לח"א הרא"ש ז"ל, ככונה נמי על מה שכתב הרמב"ם דאיהו גובה ממשעבדי, אבל להיות דעתם שארוסה יש לה כתובה אפי' בלא כתב לה לא מלינו זה לא בהרא"ש ולא בעור, ול"ע מנ"ל להרמ"א ז"ל כן ע"כ.

ודבריו ז"ל נפלאים ממני ולא זכיתי להבינם בעונ"כ דאישתמיטתי מנייה במחכמ"ה דברי הרא"ש ב' מקומות שכתבתי לעיל מדף מ"ג, ופ"ק דמליעא, שכתב להדיא כמו שכתב הרמ"א ז"ל, וכן נמי דברי החוס' והמרדכי בג"ל גם מה שר"ה להביע כונה בעור דג"כ קאי אמת שכתב הרמב"ם ז"ל, לענין דבריו לע"ג שכרי בעור ז"ל כתב להדיא ח"א ולא נכירא לח"א

מאי דיהיב לה דהילכתא כרבי אלעזר בן עזריה דאמר לא כתב לה אלא שכול כונסה וצגמרא על מנת לכונסה : והיכא דכתב שבתא בכתובתה על מנת שהוא כונסה והא לא כנסה. (ט) והיכא דכתב שבתא בכתובתה. פירוש מה

משנה הלכות

לוצלן נוכגין לשום עצמת של קידושין ושאר תכשיתין ככלל כסף כתו', וכן נהגתי כמדומה לי, אבל שמעתי שצקהל פחנה נוכגין שאין שמין לעצמת ע"כ וצכנה"ג אה"ע סי' נ' כתב שדכריו נכונים הם, ועיין מהרשד"ם אה"ע סי' ק"מ.

ובגמרא דף מ"ז ת"ר, כתב לה פירות כסות וכלים שיצאו עמה מבית אביה לבית בעלה, מתה לא זכה הבעל בדברים הללו, משום רבי נתן אמרו זכה הבעל בדברים הללו וכו', נימא צפונתא דר"א בן עזריה ורצון קמיפלגי וכו', לא דכ"ע כר"א צ"ע, מאן דאמר לא זכה כר"א צ"ע ומאן דאמר זכה ע"כ לא קאמר ר"א צ"ע אלא מדידי' לדידה שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה אבל מדידה לדידי' אפי' ר"א צ"ע מודה דמשום אחתוני' והא אחתני להו ע"כ. ונראה לדיוק דדעת רבינו ז"ל נראה לחלק בין דר' צ"י איכו או היא, מדכתב ז"ל דר' צ"י מהדרא לי' ולא כתב ג"כ אי דר' איכו, נראה דדעתו ז"ל לחלק דדוקא אי דר' הוא מהדרא לי', אבל כשהדרה היא מטעם אחתוני' וכו"ל. ועיין תוס' ד"ה כתב לה וצ"א שם. ועיין תשו' הרא"ם הג"ל ודו"ק היעב.

וכתב הרי"ש סי' ז"א, מי ששידך אשה ולא נתן לה קידושין אבל כתב לה דא"ק וכו', ועשה חזר צו המשדך ולא ראה לקדשה ולכונסה, והאשה תוצעת ממנו הלא"ק, תשובה חז"ל לא תקנו לאשה כתובה אלא כשנשא אותה וכו', אבל בלא קידושין אין ספק שאין לה כלום אפי' כתב לה, שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה והכתובה אינה עושה לא קידושין ולא נשואין וכ"ש דא"ק וכו', ולזה נראה שהלא"ק הוא כעין תוספת על עיקר כתובה, וא"כ הא קיי"ל כר"א צ"ע שאפי' כתב כתובה ותוס' לאשה וגירשה קודם כניסתה לחופה אינה גובה אלא העיקר ולא התוספת שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה, אין ז"ל צשידוכין בלא קידושין שאינה גובה כלום שאין כאן אישות כלל, וגם השולח סבלנות לאשה אחר קידושין וחוזר צו וגירשה יש לה להשיב לו כל הסבלנות חוץ מן המאכל והמשקל וכו' ע"ש.

ובתשב"ץ ח"א סי' מ"א כתב, עוד שאלה ראובן פסק לחתנו צאמונה בעלמא וכו', תשובה, אין נריך קנין במה שפוסק האב לתת לבתו כדאיתא צ"פ הנושא דף ק"צ ע"א לפי שהן דברים הנקנין באמירה וכו', אבל מ"מ אם יפטור אותה אין לה עליו כלום מחיוב הלא"ק לפי שהלא"ק אינו עיקר כתובה, שטיק

כתובה בשטר כתובה כותבין אותה, שאלו כי' עיקר כתובה היתה גובה אותה אפי' מן האירוסין כיון שכתבו לה אפילו הכי יש לה כתובה, ולע"ג. ועיין תשו' יעלה ז"ל שאין לארוסה עיקר כתובה היינו צלחא כתב לה, אבל אם כתב לה יש לה, אבל אין לה דין עיקר כתובה אלא תוס' וכיון שיש לו דין תוספות אינה גובה אותה אע"פ שכתבו לה מן האירוסין, לפי שלא כתבו לה אלא ע"מ לכונסה, וכן כתב הרמב"ם ז"ל ע"ש.

למ (ומ"ש) והיכא דכתב שבתא בכתובתה אי נמי בשאר כל הכתובה ולא קני מיניה דבעל לא שקלי מידי וכו', דתניא. תוספתא בכתובות פ"ד וב"מ צ"פ המקבל דף ק"ד ע"ב וירושלמי כתובות פ"ד ה"ה, ויצמות פט"ו ה"ג, ותוספתא גרם דרש ר' יוסי בגלילי מקום שגובין כתובה מלוך גובין אותה מלוך ואין גובין את הכתובה מקום שכולפין את הכתובה אין גובין אלא מחלה, והגר"א ז"ל הגי' שם כלשון הגמ' פ' המקבל וירושלמי גרם מקום שנהגו לעשות מלוך גובה את הכל, ופרש"י ז"ל צ"מ גובה מלוך, בעל גובה מאצי הכת כל מה שכתב בכתובתה כאלו כלוהו, וכן כתב עוד מקום שנהגו לכפול וכו', גובה הכתון מחמיו מחלה. וכן מגבא שבתא, פרש"י כל מה שהי' כותב וכופל כי' גובה מאצי הכת, הא דקני מיני' מאצי הכת ע"כ. ונראה דס"ל ז"ל דכל הגמ' אזלי בשיטת מה שהבעל גובה מאצי הכת.

ודעת רבינו לא נראה כן ונראה דמפרש שיטת הגמ' דקאי אבעל מה דשקלה האשה מיניה, מדכתב ולא קני מיניה דבעל לא שקלא מידי ואי קני מיניה כיון דקבל עליה אחריותיהן שקלה, דתניא מקום שנהגו וכו', דהיכא דמטיילא לי' איכו מן דילה מאה זוזי וכתבה דעיילת ליה מאתן, וכן נמי איכו מעייל לה מאה זוזי וכתב דעייל מאתן זוזי היינו שבתא וביינו לכפול, ונראה להדיא דפירש כל הגמ' לענין גביית כתובתה ולא לבעל לגבות מאצי, וכן מה שכתב שם עוד רבינא משבח וכתב לצנותי' אמרי לו רצון נקני מיני' דמר אמר לה וכו', אלמא כל דקני מיני' משתעבד ואי מגרש לה כל מידי דשקיל מינה בין זוזי ובין מאני פרע ואפילו מן גלימא דעל כתפיה מידי דלא שקלי אי אית לו מקרקע יביז ואי לא לא וברי"ק ז"ל צ"מ הג"ל כתב ח"ל ר"י כי' דורש וכו' פ"י מקום שנהגו לעשות האב על עצמו לבתו הגדוניה שמוציא לבעלה כמלוך כלומר בלא כפל גובה צה בתו ממנו מלוך וכו' ע"ש, וזה הוא כפי' רבינו ז"ל.

אי נמי בשאר כל כתובתה ולא קנו מיניה דבעל לא שקלא מידי ואי קנו מיניה דבעל כיון דקביל עליה אחריותהון שקלא דתניא מקום שנהגו לכתוב כתובה מלוה גובה מלוה לכפול גובה מחצה דהיכא דמעילא ליה אייה מן דילה מאה זוזי וכתבה דעיילת ליה מאתן וכן נמי אייה מעייל לה מאה זוזי וכתב דעייל מאתן זוזי היינו שבחא והיינו לכפול וקאמרינן נהרבילאי מגבי תילתא מרימר מגבי שבחא אמר ליה רבינא למרימר והתניא לכפול גובה מחצה ומשנינן הא דקנו מיניה והא דלא קנו מיניה קנו מיניה שקלא כוליה לא קנו מיניה לא שקלא אלא מאי דעיילת ליה או מה דעייל לה איהו. רבינא משבח וכתב לבנתיה אמרי ליה גובה מלוה. האשה כתובתה מצעלה: ל'כפול'. שכותבת כפליים דמיו משויו בשביל כבוד :

משנה הלכות

דעייל לה איכו וזה פי' של רצונו ז"ל קני מיניה שקלא כולה וכו', וא"כ היכי דלא קני מיניה דשקלא מה דעיילת ליה או מאי דעייל לה אין זה מטעם כתובה שגובה, דאין זה ענין לכתובה כלום וזהו רק כמו מלוה שנוטלתה כשחזרת לביטח משום דהוה שלה דודאי הכתובה הוא מה שלא עיילת ליה והוא מנכסיו וכמו שכתבו בזה הראשונים ז"ל. ולפי זה י"ל דעת התוספתא ור"פ מקום שגוזין את הכתובה מלוה גוזין אותה מלוה. ופי' דלא הוה רק מלוה, ומיירי בשלא קני מיני' ולכן אינה יכולה לגבות גם כתובתה כיון דלא שקלא רק מה שעיילו והוא בשלא קני, ובכתובה אינה גובה עלי קנין, וזהו שסיים ואין גוזין את הכתובה וקאי אדלעיל והוא סיום הדברים, וכוננו דאף שגובה את המלוה מ"מ אינה גובה כל הכתובה רק מה שעיילו ולא מה שלא עיילו, ובתוספתא מיירי לפי' צאופן דלא קני מיניה ולכן כתבו דאין גוזין רק המלוה ולא הכתובה ודו"ק. **והרמב"ם** ז"ל לא הביא דינים אלו של תוס' שלש ומחצה כלל, וכתב הריב"ש ז"ל בסי' ק"ן דעעמו לפי שפסק כרשב"ג דאמר במשנתיו הכל כמנהג המדינה. וכתב ומ"מ צעיר חדשה שאין זה מנהג הולכין אחר דין השנויה במשנה וכ"כ ה"ה שם. וראיתי לרשב"א ז"ל שכתב וז"ל שאלת זה שנהגו לכתוב בכתובה אפילו מן גלימא דעל כתפאי אם הוא דייקא או שיפרא דשערי. תשובה אם אינו מנהג זה כתב קרוב הוא צעירי שזה שכתב מה שלא הורגלו אחרים בדוקא כתב ואומרים לו פשוט ותגבה לה, אבל כיון שהרגלו הכל לכתוב כן, מסתברא דשפרא דשערי ואינו דעת שיכתבו בדוקא ויפשיטום ערומים וכו', הביאו ב"ב"ח סי' ס"ו צ"ע.

ואין נראה כן דעת רצונו ז"ל וס"ל לחלק דכל מיילי דשקלא מינה בין זוזי בין מאני פרע ואפי' מן גלימא דעל כתפיה ובכתובתה לא גבי מגלימא דאכתפיה בדוקא ממקרקעי גובה ואפי' קני נמי, ואפשר דמודה כרשב"א ז"ל במאי דעיילת ליה דפרע ואפילו מן גלימא.

שהכניס לו מצית אציה ששמו לה בכתובתה: **אי נמי** בשאר כל כתובתה. היינו תוספות כתובה: **מקום** שנהגו לכתוב כתובה מלוה. שכל מה שכתוב כשנתארמלה או נתגרשה כדרך בשטר כתובה ודין גדוניה דהנעלת ליה מצי נשא (אציה) לבית צעלה וכו', נפרעת מיני' כדרך שצ"ח נפרע ככל הכתוב בשטר מלוה כגון שכותבין זה כמו שאלו כותבין אחריות דנא קבילת עלאי :

וראיתי בכתובות חו"י שכתב על פי' הרי"ף ז"ל שפי' זה מלד עלמו עולה יפה מפי' רש"י ז"ל אמנם הקשה עליו מלד אחר ע"ש וכתב לבסוף ואפשר לפרש דגם הרי"ף ס"ל כפירש"י, ומ"ש גובה זהו ר"ל מאציה רק שפי' כתובה מה שכותב בשטר פסיקא לתת לבתו כמו גבי רצונו וכו' ע"ש. ודבריו לענ"ד י"ע דנראה דעת הרי"ף כדעת רצונו צפי' בגמ' ודעת רצונו א"א לפרש כשיטת רש"י ז"ל דע"כ קאי אשקילת האשה מהבעל, והנמק"י והרא"ש ז"ל פי' כדעת רש"י. וז"ל הרא"ש ר"י הוא וכו' פי' מקום שנהגו לעשות הגדוניה שנותן האב לבתו להכניס לבעלה במלוה בלא כפל אלא מה שנותן הוא כותב גובה מלוה, החתן גובה מחמיו כל הנמלא כתוב בכתובה וכו', ועוד עיין רא"ש ר"פ מליאת האשה ודו"ק.

והריב"א צ"ח הראב"ד ז"ל כתב נ"ל דהכי קאמר אפילו במקום שנהגו לכפול אם כתב לה בלשון מלוה גובה כולה. ואם נהגו לכפול לכבוד צעלמא ולא כתב לה לשון מלוה גובה מחצה כמנהג המקום. וענין זה בין בכתובה מצעל בין מגדוניה שכתב לה אציה להביא לבעל והכל נקרא כתובה, מפני שהגדוניה נכתב בכתובה ומקבל אותה בעל בנכסיו י"צ ואם קני ממנו אפי' לא כתב לה לשון מלוה גובה כולה ע"כ. ונראה דעת הראב"ד ז"ל והריב"א ז"ל דבקני מיניה דבעל מיירי, רק דהוסיף עוד אחת דבקני מיניה לא צענין לשון מלוה ג"כ והיכי דכתב לשון מלוה לא צעי קנין ודו"ק. ודעת רצונו נראה דקנין צעי לעולם וכן נראה לכאורה דעת שאר הפוסקים דצעי קנין.

והנה לעיל הביאנו גירסת התוספתא שאין לה פי' לכאורה והגר"א ז"ל הביא שם ולולי דבריו הקדושים ה"י נלע"ד ליישב גירסת התוספתא לפי דעת רצונו ז"ל, במה שכתב מרימר מגבי שבחא א"ל רצונו למרימר והתניא לכפול גובה מחצה ומשנינן הא דקני מינה הא דלא קני מינה קני מינה שקלי כולה לא קני מינה לא שקלא אלא מאי דעיילת לי' או מאי

רבנן ניקני מיניה דמר אמר להו אי מקנא לא מכפל ואי מכפל לא
 מיקנא אלמא כל דקנו מיניה משתעבד ואי מגרש לה כל מידי דשקל
 מינה בין זוזי ובין מאני פרע ואפילו מן גלימא דעל כתפיה מידי דלא
 שקליה אי אית ליה מקרקעי יהיב ואי לא לא. מ) אלמנה שתפשה
 לו: מידי דלא שקליה אי אית ליה מקרקעי יהיב ואי לא לא. מ) אלמנה שתפשה
 אלמנה שתפסה מעטלנין וכו'. ולא מלי יתמי לאפוקי מינה, ואף על גב דפסקין להכתח צפרק מליאת באשכ

משנה הלכות

ולאו דס"ל הכי, ור"ח פסק כמר זר"ח ועיין פרק
 הכותב פ"ד ע"ג חוס' ד"ה וכו' שחפס מחיים,
 וחוס' יומא פ"ג ע"ה, וחוס' סנהדרין כ"ע ע"ג ד"ה
 מר, וחוס' שבעות מ"ה, וחוס' חולין ע"ו ודו"ק ככ"ז.
 והמרדכי צ"פ שבעות כדיינין סי' תשס"ט בסדר
 תנאים ואמוראים כתב דהלכתא כמר זר רב
 אשי וכו' פי' מייפך שבעה שנים שכו' דנים וכו'
 אחד חשוד וחייבו אותו בחשוד שבעה, אמר מר זר
 רב אשי מהפכין בשבעה מאותו חשוד על צל דינו
 שאינו חשוד וכו', וכתב ר"י דמכ שפי' דמר זר רב
 אשי איירי בחשוד אינו חלל כדפירש"י, וכ"כ האלפס
 אם אמר הגתבע להכותב השבע ועול דבשוד לא איירי
 ציב השתחא חלל בסוף שמעתין דאמרין איכא צינייהו
 שכנגדו חשוד ובגמ' פירוש דבדאורייתא מהפכין, וכתב
 בספר החכמה דעמא דזר כרגמ"ה דהלכתא כמר זר
 רב אשי צמיפך שבעה ואודיתא. וריב"ז אמר אי לא
 דהיג עלמא כר"ג דהלכתא כמר זר רב אשי וכו'
 כיכ נ"ל כשאר הגאונים דזר ממייפך שבעה מיכו לכ"ע
 צי דינא לא מפכי שבעה שכנגדו חשוד חלל דבדאורייתא
 ולא דדרבנן דתקנתא לתקנתא לא עבדין ע"כ.

ודעת הרי"ף ז"ל דמייירי לאחר מיתה וכן דעת הריב"ן
 בחוס' שם, וכ"כ הרמב"ם צ"פ י"ח בה' אישות.
 ובר"ן ז"ל הביא ראיה לדעת הרי"ף ז"ל, מדאמרין
 צפ הכותב דף פ"ד ור"ע תפיסה לא מהניא כלל אמר
 רבה וכן אמר רב נחמן והוא שחפס מחיים, והתם
 צמתני' בכתובה ובצ"ח איירי אלמא תפיסה מחיים
 מהניא אפי' לכתובה, דדוחק הוא לומר דלא קאי
 חלל אצטל חוץ, ועוד יש לסייעו מדתנן צפ' האשה
 שנפלו לה נכסים דף פ' ע"ג הניח פירות בתלושים
 מן הקרקע כל הקודם בהם זכר וכו', והתם ודאי
 כשחפס מחיים הוא דאי בלאחר מיתה היו סתם
 מתני' כר"ע ודלא כהילכתא דקיי"ל כר"ע וכו' ע"ש.
 והסמ"ג לאוין פ"ה הביא דעת הראשונים ז"ל ופסק
 כר"ח דפסק כמר זר"ח. ועיין ש"ג כתובות ה"ל מה
 שכתירין וצטור ומחזר א"ע סי' ל"ג.

וראיתי במהרי"ט בחידושי' שכתב דכאי תפיסה מחיים
 הוא, דאי לאחר מיתה עסקין כיכי אמר
 אמר מר זר רב אשי אפי' לכתובה מאי דחפס אטו

ועיין טור א"ע סי' ס"ו ומכ שכתב הרמ"א שם ודו"ק.
 וכתב בעור א"ע סי' ס"ו וז"ל, כתב רב הכי גאון
 שא"ל קנין בשעת נישואין צמח שנתן לה דתנאי
 כתובה ככתובה דמי. ונראה דס"ל ז"ל דלא צפי קנין
 לכתובה ולחוס' כתובה, ובר"ן כתב צפ' אע"פ שם
 כירושלמי שהמוסיף לאשתו אפי' לאחר שכנסה בחמירה
 בעלמא סגי ולא צריך למקניא מיני' דומיא דמאי דאמר
 רב גידל עמדו וקידשו קנו הם הם בדברים הנקנין
 בחמירה, ובר"ן ז"ל חולק וכתב דלא מלינו כולי הכי
 צש"ס דילן. ועיין חידושי הגר"א א"ע סי' ה"ל ס"ק
 ל"ה. חתום בשעת נישואין נראה דמודה נמי דלא
 צפי קנין מדרכי גידל, ובסי' נ"ה כתב ודוקא אי קדשי מיד
 ולא בהפסיק בדברים אחרים וצין נשואין ראשונים לנשואין
 שניים וצין הכא כפוסק לבתו ולבנו, וצין מי שפוסק
 בשביל אחותו עיי"ש כמה חילוקים. ועיין צ"י דד"ה
 ומ"ש ודוקא שקדשו, ובצ"ע א"ע סי' ס"ח כתב יש
 מי שאומר שאין קנין בשעת הנשואין כמה שנותן, וכתב
 הרמ"א ז"ל ויש חולקין, ועיין הגר"א שם ס"ק ל"ב,
 ודעת רבינו נראה דס"ל דכתובה צריכה קנין ואי לא
 קני מיניה דצטל לא שקלא מידי, והכי פי' לישנא
 אי נמי בשאר כל כתובה וז"פ.

מ) ומ"ש חלמנה שחפסה מעטלנין וכו'. צפ' חלמנה
 נחונת דף ל"ו ע"ה אמר רבי אלעזר
 חלמנה שחפסה וכו', ופי' רבינו דהני מילי שחפסה
 מחיים דצטל, אצל לאחר מיתה לאו כל כמינה. וכן
 פירש ר"ח. והתוס' שם דד"ה חלמנה כתבו ודייקא
 למחוי מהני תפיסה, אצל לכתובה לא מהני משום
 דלא נתנה כתובה לגבות מחיים. ובגמ' פליגי רבינא
 ומר זר רב אשי ופסק רבינו כרבינא. והקשו בתוס'
 לרבינו ז"ל שהרי פסקו בכתובה הגאונים ככולי ש"ס
 הילכתא כמר זר ר"ח צ"פ כמר זר"ח דמר ממייפך שבעה
 וגם בערוך ור"ח פסק כמר זר"ח דמר ממייפך שבעה
 וחיוורו, וכתב וסימנך כולו הפך לכן טבור, אעפ"י
 שכתב הריב"ן שנראה בכתובה הגאונים לית הילכתא
 כמר זר"ח חלל צמיפך שבעה ואודיתא דומה הוא
 ש"ג עממן חופסות כמותם שפסקו לית הילכתא כמר
 זר רב אשי צמיפך שבעה ואודיתא, וצריך לומר דמר
 זר רב אשי דקאמר הכא אינו חלל אהתקפתא בעלמא

(ס"ט ע"ב) ממקרקעי ולא ממטלטלי כוונתו ודפסכ והני מילי הוא שתפוש מחיים דבעל אבל לאחר מיתה לאו כל כמינה. חפסכ (ועיין במשכ"ל): וכי קאמרינן דאי תפשה מטלטלי מחיים מאי תפשה תפשה ולא מפקינן

משנה הלכות

שתפס למזונותיה כל מה שתפס יכולה לעכב אפי' כמה וכמה מהבוא דירושלמי ס"פ אלמנה לפ"ז לא שצקת חיי לכל זרי, נשים גזירות ושלטות צממון בעליהם ויש להם צנים קטנים יקחו כל צממון ולא יתצעו לעולם כחוצה ויתפסו הכל בשציל מזונות וכו', אלל יש לפרש הא דקאמר החס ר"י צר צון אמר מכיון שהיא עתידה לישצע הא אין סופה לישצע אמרינן לה חוי מה שצידך. א"כ צידון דידן זה שלקחה הכל ואינה עתידה לישצע צסוף אמרינן לה חוי ומוציאין מידה כל המותר על מזונותיה ל"ז חודש וכו', א"כ נראה מה שתפס תפסה, ראו לומר אפי' ציתר משנים עשר חדש וצלבד שתפסה פחות מכדי כתובתה, אלל אם תפסה יותר מכדי כתובתה שאין סופה לישצע על כתובתה לא, ורצו מאיר כתב דעת הרמב"ם ז"ל, וכתב הר"ם וכן מסתבר, ועיין ש"ג שם, וצטור א"ע סי' ל"ג, וצ"י, וצ"ח. וראיתי בתשצ"ן צטור הראשון סי' י"ז ס"ז ח"ל: ומה שרלו היורשין להוציא מתחת ידה קלת נכסים לפי שהנכסים הם רצום, דעו לכם אחנו כי כל מה שתפסה באלמנה אין ליורשין רשות וכה להוציא מידה כלום ואפי' יהיה צממון הרבה דלא ידעין כמה יהיה ימי חייה, או רעב כי יהיה צורך, או אם תחלה ותצטרך לרפואה שאין לה קצבה, שהוא צכלל המזונות ולכן פסקו כל הפוסקים ז"ל שאפי' אם תפסה כבר של זכר אין מוציאין מידה כלום, וכדי אמרינן בגמ' פ' אלמנה ניוזנת (ל"ו ע"א) אמר ר"א אלמנה שתפשה צמזונותיה מה שתפסה תפסה, וכן כי אחא רב דימי אמר מעשה צכלתו וכו', וכבאי עוצדא עבדין שאין להוציא מתחת ידה כלום אלל כותצין עליה הכל ופוסקין לה מזונות ומחשצין עמה וכיא ניוזנת עד שתמות, או עד שתצצע כתובתה צצ"ר. אמנם צריך לחשצ עמה על מה שצידה דכדי אמרינן צתלמוד ירושלמי תלמודי דר"י כו', וע"כ כתצו הפוסקים מחשצין עמה אלל אין מוציאין מידה כו', וא"כ אין להוציא מתחת באלמנות כלום ואפילו אם היה צממון הרבה ע"כ.

ודבריו ז"ל לער"ד ל"ע צמ"ש ולכן פסקו כל הפוסקים שאפילו אם תפסה כבר של זכר אין מוציאין מידה כלום, וסצירה ליה דצדרי הכל הוא, שברי אית לן כמה פוסקים דלא סצירה לבו כדי, וכמו שהצאתי לעיל דעת הריצ"א ז"ל דמוציאין מידה מה שהוא יותר מ"צ חודש כשלקחה יותר מדאי, וכן כתוב צאגודכ צס"ק קל"ו ח"ל: אלמנה שתפסה כל צממון צעלה למזונות כתב רינצ"א אם כן לא שצקת חיי לכל זרי דכל נשים גוצות וכו', אלל צירושלמי משמע דוקא עד כדי כתובת אלל תפסה יותר

לית בלכתא כר"ע מחצרו, ולעיל פ' הכותצ חיפליגו צכה מילתא ר"ע ור"ע צתפיסה דלאחר מיתא דלר"ע מכניה ולר"ע לא מכניה, ואפילו לר"ע נמי לא מכני אלל כל זמן שלא נכנסו לרשות היורשין, אלל כשנכנסו לרשות היורשין חו לא מכני וקיי"ל צכולל תלמודא בלכב כמר צר רצ אשי, וקיי"ל נמי בלכב כר"ע וכו'. ונראה דתפס צפשיטות דכלכב כמצר"א ודלא כדעת רצו, ולפי שיטת רצו ודעימיה דפסקו כרצוה אין מכאן ראי'.

וביננותי צספרים ומלאתי צסמ"ג לאוין פ"א כתב לאמר, אמר ר"א אלמנה שתפסה מעלגלין צמזונותיה מה שתפסה תפסה, אמר רצוה לא צמרן אלל למזוני אלל לכתובת מפיקין מניה, מחקיף לה מר צר רצ אשי מאי שגא כתובת ממזונות בלא דין שניהם שוב לגבות ממקרקעי, אלל צניהם מה שתפסה תפסה. א"ל ר' יעקב צר נפחלי לרצוה כדי אמרינן משמי' דרצא כותיך, פי' כדי ר' יהודה צר נתן (צתום' צציואכו) דוקא צתפיסה דלאחר מיתא, אלל תפסה מחיים אמר רצא גופיה לעיל פ' הכותצ דף פ"ד דמכניה אף לכתובת וכו'. ולר' עקיבא לא מכניה תפיסה כלל אמר רצא אמר רצ נחמן שתפס מחיים, וכן צפ' אלמנה דף ל"ח בביא איתתא דתפסה וכו', א"ל רצא זולי כדי לה מזוני, ונעמידנה כשתפסה מחיים כואיל ורצא ורצוה צשיטה אחת פוסקין כ"ג ורצוה משב צפיי"ח דאישות כמותם, ואף על פי שפסק צתש' בגאונים בלכב כמר צר רצ אשי צכולי תלמודא צר ממויף שצועב ואודיתא, א"ל דצדרי מר צר רצ אשי אינן אלל אחקפתא צעלמא ולא שיםצרו כן, אמנם ר"ח וכל הסוגיא צתום' שם ל"ו, ופ' הכותצ פ"ד פסק כמר צר רצ אשי וכו'. ומכל מקום כצדרי ר"ח נראה וצש"ג בציא שכלכב כצדרי מר צר רצ אשי וכו' ע"כ. ועיין תשו' מוכרשד"ס חו"מ סי' קמ"ג וסי' כ"ט וסי' רי"ז וצחו"מ סי' ק"כ ודו"ק ביטב.

ובגמ' ירושלמי סוף בלכב צ' חיפליגו צאלמנה שתפשה מצות למזונותיה אי אמרינן חוי מה צידך או לא. דגרסינן חס אלמנה שתפסה אלק זח צמזונות אין מוציאין מידה, מכו מצמר לה חוי מה צידך תלמודיו דר"י אמרינן אמרינן לה חוי מה צידך, אמר לבו רבי יוסי צר צון מכיון שהיא עתידה לישצע צסוף אפי' חוי מה צידך לא אמרינן לה. ופסק הרמב"ם פי"ח מה"א כתלמודיו דר"י דאמרינן לה חוי מה צידך. וכרש"ש ז"ל כתב צכתוצות כנ"ל ח"ל, ורינצ"א כתב לרצוה שמשון אחיו מה שכתצת אחי דאלמנה

מינה דווקא למזוני אבל לכתובה אפילו תפשה מחיים ולא כלום מאי טעמא משום דלא נתנה כתובה לגבות מחיים דילמא דאתפשה גברא מחיים דאמר מר אתפשה גברא מטלטלי מקצת כתובתה ומית ואית ליה מקרקעי כמה דלא תבעה מליתא דפייש לה מכתובתה אית לה מזוני (מא) ולא אמרינן דסלוקי סלקא במאי דאתפשה אלא אמרינן כיון דפיישא מקצת כתובה כמאן דאית לה כולה כתובה דמי דאמרינן (מב) ההיא איתתא דתפשה כסא דכספא בכתובתה אתאי קא תבעה מזוני אתו לקמיה דרבא אמר להו רבא ליתמי הבו לה מזוני דלית דחש לה לדרכי שמעון דאמר לא אמרינן מקצת כסף ככל כסף אלא כרבנן דאמרי כיון דפש מקצת כתובה ככל כתובה דמי ואית לה מזוני ומפרשין רבנן מאי

משנה הלכות

וכמו שכתב הרב המגיד ז"ל בה"א הנ"ל, והשלטי גבורים אפשר דחד מינייהו נקט והוא הדין לאידך, וזפלוגתא הרמב"ם והראש"ד דזה עיין טורי זהב סימן ל"ג ס"ק כ"ה. עוד נחלקו הפוסקים אי תפסה שטרי אי כוי תפיסה מחיים או לא כיון דשטרי לא כוי רק אחריות, ועיין רמב"ם, והרשב"א, וזר"ן וריב"ש ז"ל, וכתב בתש" ר"מ אלשיך ס"ד כיון דפלוגתא דרבותא הוא יכולה לומר קים לי כהני דסצירא לכו דמהני תפיסה אפילו בשערות, עיין שם מה שהאריך ודו"ק.

וראיתי ככה"ג שהביא להקשות בשם הראש"ח ז"ל ח"א סימן י"ח, ובה"ח סימן י"ד, לדעת הראש"ד הג"ל ק' מחני' דאין מוליחין למזון האשה והכנות מנכסים משועבדים ונ"ע, הולאם למזונות משועבדים היכי משכחת לה כיון שאין החיוב אלא לאחר מותו, ואריך לדחוק דס"ל להראש"ד דדוקא לגבי מזונות איכא למימר שאין החיוב במזונות אלא לאחר מיתה ואחר המיתה הגיע שעת החיוב לכן צבת אחת, אבל לגבי צ"ח ודאי דחייל השעבוד מחיים ואף על פי כן אין מוליחין למזון האשה והכנות מפני תקון העולם ואריך עיון, ע"כ.

מ"א ומה שאמר ז"ל ולא אמרינן דסלוקי סלקא וכו' שם ל"ז ע"ב במחניתין מכרה כתובתה או מקנתה וכו'.

מ"ב והיא איתתא דתפסה כסא דכספא שם ל"ח ע"א ופרש"י ד"ה תפסה ולא היה צו שיעור כתובתה, ופי' רבינו ז"ל דהיה דתפסה כסא מיירי דאתפסה גברא ולא שמעלמה תפסה בלא רשות. והרי"ף ז"ל כתב א"ל ר' יעקב בר נפתלי לרבינא הכי אמרינן משמיי' דרבא כותיק אלמא תפיסה דכתובה ממטלטלי לא מהניא. וקשיא לן הא דגרסינן לקמן בהוא איתתא דתפסה בכתובתה כסא דכספא וכו', וגרסינן צ"פ שצוה בעדות שמעת מינה משציע עדי קרקע חייב, ודחינן דילמא דתפסה מטלטלי דש"מ דתפיסת מטלטלי לכתובה מהניא. וחזינן אחד מן רבותא דקאמר הא דאמר ר"י בר נפתלי וכו' ליתא דהא דבר צ"י רבא צהאי מעשכ דהאי איתתא דתפסה כסא

מכדי כתובתה מפקינן מינה, ע"כ. ועיין ר"ן כתובות ל"ח ד"ה וצירושלמי איפליג וכו'. ואין לומר דמה שאמר כל הפוסקים לאו דוקא וכונתו רק רוב הפוסקים דודאי דוקא הוא דצמקום דאיכא פלוגתא כתב ומקנת פוסקים כתבו כך וכמ"ש בסק"ט, וכן צממוך סי' זה כתב דעת הרמב"ם ולא כתב כל הפוסקים אלא ודאי דדוקא הוא ואריך עיון למה השמיט דעת הפוסקים ז"ל שלא ס"ל הכי. **וראיתי** עוד שם בכתובה סק"ח שאם טענו היורשים לומר שנייחו הנכסים תחת יד האלמנה ויעשה צרכי איזה הגאה או שצח והכל יהי' תחת רשות האלמנה ליוון ממנה כדי שלא תכלה הקרן, מחויבים הצ"ד לעשות דרך נכונה, כי כן כתב הרי"ף ז"ל בכתובה כי הצ"ד לריכין הן להשתדל לשמור ממונם של בני אדם וכו', אבל אם אמרו היורשים להנחין צידם הנכסים והם עצמם ישאו ויתנו בהם צרעותם ולא יעלו מהם דבר אין שומעין להם ואפילו אם יתנו ערצנים צדצר אינו מן הדין דאין אלא האלמנה אדם נאמן בעלמה, וחיישין דילמא אכלי לכו ומיכלא קרני וכו'.

וכתב הר"ן פ' אף על פי ומיכו כל הנפקא מינה דוקא לדינא דגמרא, אבל עכשיו כבר תקנו הגאונים ז"ל דכתובה גביה ממטלטלין, והוא הדין נמי דאית לה מזוני ממטלטלי ע"כ. והעור כתב אבל לפי תקנת הגאונים בכתובה נגזית ממטלטלין הוא הדין נמי מזונות, ואפילו לא תפשה ניזונת ממטלטלין. וכתב הרמב"ם לפיכך אם הניח נשים רבות אפילו נשאן זו אחר זו כולן ניזונות בשוה שאין דין קדימה צמטלטלין, והראש"ד כתב דאפילו אם ניזונות ממקרקעי אין בהם דין קדימה לפי שאין חיוב מזונות אלא לאחר מותו, וכבר הגיע שעת החיוב לכולן צבת אחת והוי ליה כלור וחזר ולור ואחר כך קנה שכולן שוין צו. והכי איתא צירושלמי. ועיין שלטי גבורים כתובות בה"ל שכתב כן בשם רמב"ן וז"ל: והרמב"ן כתב דאפילו אם ניזונות ממקרקעי אין בהם דין קדימה לפי שאין חיוב מזונות אלא לאחר מיתה וכו', ואפשר שגירסא אחרת היכי לו צדצרי העור, ולדינא ודאי דגם דעת הרמב"ן כן.

תנאי כחובת כחובין דתפשה כסא דאתפשה גברא. (מג) אמר רב יהודה אמר שמואל התובעת כחובתה. חוספות שכוף מתנה כתובתה בבית דין אין לה מזונות (מג) תנאי כתובה הכתובין בכתובה להוסיף לה וכן מזונות וכל

משנה הלכות

לוי על היתומים להציל רחוק כיון דכס מודים דחייבין במזונותיה, חלל שאלומים נתנו, חלל כאן חפיקה דדינא יש ספק אם יש לה מזונות או לא, ודאי נכסים בחזקה יורשים קיימי. ועיין בטור ח"מ סי' כ"ט תשובת הרשב"א שכתב בבית יוסף ז"ל, ועיין כה"ג שם וק"ל.

ב"ג (א) ו**מ"ש** אמר ר' יהודה אמר שמואל הכוזבת כחובתה צ"ד אין לה מזונות, חנאי כחובתה כחובתה כחובתה דמי, שם בגמ' דף נ"ד ע"א ומוקמינן דייקא צ"ד, חלל שלא צ"ד לא. ורחימי בתשובת הרא"ש ז"ל כלל מ"ג ס"ד ח"ל: חדע דלאו לכל מילי בוי חנאי כחובתה כחובתה, דכא ממלכת וחברותיה דאין נכס כחובתה ויש להם חוספות, וכיון דחייבין דלאו לכל מילי בוי חנאי כחובתה כחובתה, חית לן למימר דדוקא להני מילי דחשיב בוי חנאי כחובתה כחובתה, ואף על פי דר"ת ז"ל פירש דלכל מילי בוי חנאי כחובתה כחובתה: ח"ל לן למימר דממלכת וחברותיה שאני דדין הוא שאין להן כחובתה דאגלאי מילתא שלא נתקדשה מעולם, מכל מקום כיון דחייבין פלוגתא דרבותא לא מפיקין ממנה ואין לה חוספת, חלל מנה ומלחמים וגדוניה שכתביה חיה לה, ושלוס ע"כ, ועיין תשצ"ז ח"ג סימן פ"ג.

ומשעת תציעה אין לה מזונות, ככי חיתא צפרק בשולח, ובית יוסף סימן ל"ג. וכתב הרא"ש ז"ל ירושלמי ובלבד מן השופי, חלל מן האונס לא כהדא ארמלתא דר' אבהו רימי כה ואמרו לה בר כהן צבי לך תצעה פורנא (פי' כחובתה) ואצדק מזונות, מן דאחידישין מיליא חילין עוצדא קמיה דר' חסי, חזר לה מזונות. פי' רימי כה ואמרו חס גדול רחב לישא אחר, וכשידע ר"א שרימי כה החזירה למזונותיה וכ"ע דאם לא ראו לזונה ומחמת זה תצעה כחובתה ח"ן זה מן השופי ואית לה מזוני עכ"ל. וכן כתב הטור, ועיין בית יוסף. ודרכי משכ כתב וכתובות חלפסי סוף ע"א פרק נערה, חלמנה שבתא לבית דין וגשצעת שציעת חלמנה לא מיקרי חובתה כחובתה ולא אצדק מזונות, וכן מוכח ב"ר"ן פרק חלמנה נחיות דף תקנ"ט וכו' ע"ש. ועיין לקמן בחידושינו צס"ד ס"ק קנ"ט.

ב"ד (ד) **תנאי** כחובת הכתובין כחובתה כחובתה דמי וכו' שם בגמ' ע"כ ראה לכתוב לה לא קתני חלל ראה להוסיף מסייע לי לר' חייבו אמר ר' ינאי חנאי כחובתה כחובתה דמי, נפק"מ למוכרת, ולמחלת, למורדת, לפוגמת, ולחובתה. ופירש"י שאמרו חכמים החובתה כחובתה צבית דין אין לה מזונות, חובתה חוספת נמי אין לה מזונות, וכתבו בחוס' ד"כ ולחובתה פירש הקונטרס שאם תצעה חוספת אין לה מזונות, ולא יתכן פירושו חלל דרצון דאמרי לקמן צפי חלמנה דף ל"ז משכב: או נתנה מקל

דכספה כחובתה כי כיכי דלא תקשה דרצא אדרצא, וקסבר דכי שמעתתא כולכו כשתפסח מחיים, ואין לא חזין להאי פיסקא וכו' עיי"ש. חמנס דעת רבינו הוא כהאי חד מרבותא, ומכ שכתב עליו כר"י כזר פי' כר"ן ז"ל דלא תקשו עליהו קושית כר"י ז"ל, ח"ל: חלל ר"ח ז"ל ופעל הלכות פירשו שמועטו כשתפסח מחיים ואפ"כ דוקא למזוני הוא דמכניה חלל לא לכחובתה וכה לריכים לדחות הראיות שכתבנו וכמו שדחינוס ע"ש.

וכתב הרא"ש ז"ל, ומיכו חס ירלו היורשים ופרשו לה המותר של כחובתה ומסלקין אותה חפילו לחנאי גליל, דאם לא כן כל אשה חגבה כחובתה עד תשלום דינר ותתפרנס כל ימיה צעזיל כדינר החסר ע"ש. וכיכי דמספקין צדצר כממון חי שייך לה או לו ובגון צגע ספק קרוב לו ספק קרוב. לה או ספק אחר שגפל צגע קודם מיתת צעלה לענין מי נקרא מוחזק בנכסים, כתב תשצ"ז ח"ג סימן קכ"א וח"א סימן יו"ד דדבר צרור הוא דהיורשים בוי מוחזקין, והאשה בוי לה דין המוניה מחצרו עליו בראיה, עיין שם מה שכתבתי צדצר.

וראיתי כה"ג סימן ל"ג סק"ל שכתב תצעה נדוניא וגצתה, וביניה מנה, ומלחמים וחוס', חניה מפסדת מזונות, ואם חלל היורשים לסלקה, צבה יש מחלוקת בין מהרש"ך ז"ל, ובין מוכ"ר אצדקס מיוסין ז"ל, שמהרש"ס ז"ל שם צסימן ר"ג כתב שכוין שדבר זה מחלוקת בין הפוסקים, היתומים מוחזקין ויכולין לסלקה, ולזה הסכימו מוכ"ר צלחל סימן ע"ז, וחכס אחד כוצא דצריו צתש' סימן י"א שם, ומהרש"ך ז"ל צתש' סימן ר"ב, ומוכ"ר חיים יאפוס ז"ל, כוצאו דצריו צמהר"ר צלחל סימן י"ח כתבו, דאין יכולין לסלקה. וכתב מהרש"ך בעטם שחלמנה היא המוחזקת והציל רחוק ממאי דחני לוי צפרק חלמנה נחונת, חלמנה כל זמן שלא נשאת על היתומים להציל רחוק, נשאת עליה להציל רחוק, וכתבו צכלכות דקודם שנשאת נכסים בחזקה. וסיים מהרש"ך נחצאר מה דלענין מזונות צכל ספק שיסתפק חס יש להפסיד מזונות או לא נכסים בחזקה קיימי, ע"כ. ואני חמה, דאין רחוק מהחם, וכמו שכתבתי צדף זה ע"כ שטב מ"א צבהכת צית יוסף.

וצריך עיין שלא הציל רחוק לצדריו ז"ל מדצרי תשצ"ז כנ"ל דמפורש להדיא כדצריו ז"ל דהיורשים בוי מוחזקין, ודלא כדעת מהרש"ך. וכה דלא תקשה מגמרא כנ"ל לדעת תשצ"ז ז"ל, ע"כ ל"ל ולחלק דצשלמא חתם צחני לוי דמטיקרא דדינא חס חייבים במזונותיה וכנכסים משועבדים חס למזונותיה חלל שיש כחשבה ציניכס שחם חומרים נתנו וביא חומרת לא נעלתי. חני

ככתובה דמי. מה) האומר איני זן ואיני מפרנס כופין אותו ונותן גט. מה

משנה הלכות

כתובה יש לה מזונות, אלא יש לפרש ולחזקתה שאלו חצבה מנה ומאחזים ושחקק חובתה, דיש לה מזונות כיון דחנאי כתובה ככתובה הרי לא חצבה כי אם מקנה כתובה. ועיין ס"ק מ"ג.

וכתב הבית יוסף לחיובת שאלמו כתובה כתובה צבית דין אין לה מזונות חוספת נמי אין לה מזונות. וכתבו החוס' והרא"ש דל"י דקיי"ל כרבנן דפי' אלמנה וכו' עכ"ל הרא"ש ז"ל. וכו"ז חצובה לכתובת ז"ל סימן מ"ח, ובר"י כתב לחזקתה, ל"ש חצובה כתובה צבית דין ול"ש חצובה חוספת אין לה מזונות. וכתב הר"ן חיבה למידק דהא אסיקנא דמקנה כסף ככל כסף כלומר, שאפילו יפרעה מקנה כתובה יש לה מזונות בשביל אותו מקנה כסף שנשאר בכתובה. ואפשר דחצובה שאלו זכ"כ הוא מעיזה פניה צבית דין חצובה מקנה כתובה כתובה כולה. ולפיכך הפסידה מזונותיה וכו', אבל הכן דכ"ק ולחזקתה שאלו חצבה כתובה סתם הרי כחילו חצבה בפירוש עיקר וחוספת ושוב אין לה מזונות ע"כ. וראיתי בשיטת מקובלת בחיובת הנ"ל דר"ה לחצובה שפירש פירש אחר בדברי רבינו ז"ל ח"ל: ומדברי בעל הכלכות ז"ל נראה שאינו מפרש לחצובה חוספת אלא לומר לחצובה צבית דין חנאי בכתובה אחר בכתובה, פי' כי חצובה כתובה חנו ה"ש"ן בגייה לענין מזונותיה שיהיה חנאי כתובה ואזכר אותו משעת חצובה ואילך לא קרי זה מיגר אלמנותיך, וקמ"ל דרצ' יחודא אמר שמואל דאמר חצבה כתובה צבית דין אין לה מזונות ולמדתי ממנו שכתב הוא ז"ל אמר ר"י אמר שמואל החיצונה כתובה צבית דין אין לה מזונות חנאי כתובה ככתובה ע"כ. ונ"א זכיתי להבין דבריו הקדושים ז"ל, ולענ"ד נראה פשוט דמה שכתב חנאי כתובה הכתובין בכתובה ככתובה דמי נראה לומר לענין חצובה חוספת, וס"ל כפירש"י ז"ל דכשחצבה חוספת נמי אין לה מזונות, ולזה כתב חנאי כתובה הכתובין בכתובה ככתובה דמי. וראוי לדבר דאחוספי קאי ממנו שדייק רבינו לכתוב חנאי כתובה הכתובין בכתובה, ולכאורה למה ליה לכתוב הכתובין בכתובה ה"ה ליה לכתוב סתם דחנאי כתובה ככתובה דמי, ואי כוונתו לחיובות ודאי אפילו אי לא כתובין בכתובה מחוייב בהן כי זה הוא מחנאי צבית דין, ועיין חש"ן סימן י"ז חלק א'. ובה דכתב הכתובין לענ"ד דכוונתו דוקא לחוספת דחוספת אין לה רק כי כתיב חצבה על מחוייב בהן ולזה דייק וכתב חנאי כתובה הכתובין בכתובה וכייוונו מה שחוסף מדעתו אפילו הכי בכתובה דמי ואפילו חצבתו נמי אזהר מחיובותיה. וזהו יש לישב מה שחמם הכ"מ וז"ל אמרנו א"ע צ"ע צ"ע קי"א ס"א שכתב וי"א שאף החוספת בכלל, ותמכו ח"ל לא ידענא למה כתב זה צ"ע י"א הא גמרא ערוכה היא ר"פ חע"פ שחוס' כתובה ככתובה

וחד מינייה כתיבת צבית דין עיין שם, ולדעת רבינו י"ל דמ"ש דאף החוספת בכלל לא קאי על חוספת כתובה שמוסיף בעל מדעת נפשו אלא על חוספת שליש שמוסיף על נדוניה מחקת חכמים כמנהג המדינה וכן כתב באבני מילואים ס' קי"א ע"ש ודו"ק. ועיין כנה"ג ס' קי"א סק"ג ובמשפט נדק ח"א סק"ע וכתשו' ר"ש כליו חו"מ ס"ח, וי"ל דכוונתו להשמיטנו כדעת חוס' דהוי שיעור ודו"ק.

אין יאמר דרבינו צא להוליא ממנו שהצו צבית יוסף דברי הר"ש בר נחמא שאל חצבה הנדוניה ואפי' נפרעה ממנה אינה מפסדת מזונות ותכל ניונות משום מנה, ומאחזים, וחוספת. משום דמזוני דתר עיקר כתובה גריד. כן כתבו המפרשים בשם הראשונים, וכן כתב הרמב"ם פי"ח מה"א עכ"ל. וכתב הבית יוסף משמע אף על פי שנדוניהה מאה מנה ולא חצבה, כיון שחצבה עיקר וחוספת שוב אין לה מזונות דנדוניה הרי הוא כתוב בעלמא ואינה ענין למזונות, וכן נראה מדברי הרעב"א שאכתוב בריש סימן ק"ג. ורבינו לא סבירא ליה הכי אלא דכחאי גוונא נמי יש לה מזונות, דרבינו ז"ל סבירא ליה דכל הכתוב בכתובה ככתובה דמי וכמו שכתבתי לעיל בס"ק ל"ע דר"ה ויכתי דכתב. וכן הוא דעת הראשונים בכתב' הכתוב דרבינו משה סימן ל"ג ס"ק ז' ח"ל אמנם בשם חש' הראשונים כתב דאזכר בשביל הנדוניה וכו' ע"ש.

ודחיבי דחצבה כתובה ועצד מחיובותיה כ"כ דעצד דירת בעלה גם כן, ומיד תלא מדירת בעלה אפילו לא פרעו לה כתובה עדיון כמו שאין לה מזונות מיד כשחצבה כך אין לה דירה, ואף על פי שלא פרעו לה כתובה דחד טעמא הוא לתרווייהו שחצובה כתובה גלחא דעתה שרולחא להנשא, וכו' לא נחוייב במדור ומזונות אלא כל ימי מיגר ארמולתה צביתה, כ"כ החש"ן ח"ב סימן קס"ד ע"ש.

ב"ה) האומר איני זן ואיני מפרנס כופין אותו ונותן גט, שם דף ע"ז ע"א, אמר רב האומר איני זן ואיני מפרנס יוליא ויתן כתובה, אצל ר' אלעזר אמרנו לשמעיה קמיה דשמואל אמר אכסיה שערי לאלעזר, פירש"י האכילוהו שפירים כבמה, כל הנאכל שלא כדרכו קרי ליה כוסם, עד שטופין אותו להוליא יכפוכו לזון, ורב אמר אין אדם דר עם נחש צכפיפא אחת, ופסק רבינו כרב. ובר"י ז"ל פסק כשמואל, וכתב אף על גב דאיתמר נמי משום דר' יוחנן כותיה דרב הא דחייב ר' זירא ואמר על דא אכסיהו שערי לאלעזר צביל ע"כ. וראיתי לברא"ש ז"ל שכתב אמר רב האומר איני זן ואיני מפרנס יוליא ויתן וכו', ויכלתה כשמואל, ואף על גב דאיתמר נמי משמיה דר' כותיה דרב הא דחייב ר"ז, וזה"ל פוסקין כותיה דרב ובר"י, וכו' אצרכו דאמר

האומר אל יזונו בני ובנותי אם אמר בחיי כופין אותו וזן אותן עד דהו בני שש שנים מז) ואי אית ליה ארעא ואמר לאחר מיתה אל יזונו בנותי לאו כל כמיניה דהוה ליה תנאי כתובה בנן נוקבן דיהו ליכי מינאי

משנה הלכות

כוא אמיד או לא, דדוקא גבי קטנים מחלקין אי אמיד או לא, אבל לא בקטני קטנים ועיין שם בגמרא דף מ"ח ומ"ט.

וגחלקו המפרשים ז"ל כאי חייב מכה מכא מכה כוא, דעת כר"ן ז"ל דכאי מכה אחת כוא וז"ל צ"י אע"פ נראה דכא דחייב לזון בניו ובנותיו דייקא כשאמן קיימת משום כיון דנגררין אחרי עד בני שש ח"א לבעמיד עצמה שלא חזון אחתם וכלל מזונותיה כוא, אבל לא כתבו הראשונים כן ע"כ אמנם בעור ח"ע סי' ע"א כתב דתקנת חכמים כוא, ומתקנת אשה כוא, וכן כוא דעת כר"י וברמז"ם לדעת קצת מפרשים. וכצ"ח כתב דדעת ברמז"ם ככר"ן, ועיין אצ"מ. וצ"ח ח"ע כ"ל כתב דתשוי ראש וריצ"ש לא משמע כדעת כר"ן, וצ"ח מאיר כתב לדברי כצ"ח כרי כר"ן לעצמו בעיד דאין דעת הראשונים כדעתו וברמז"ם מכללם. וכתב כר"מ מרוענבורג כצ"ח בעור סי' כ"ל, שאפי' יש להם נכסים שנפלו להם מצ"ח אבי אחת חייב לזונם כיון דתקנת חכמים כוא. ועיין ראש"ש צ"י נערה מכה.

וראיתי לבר"ם מלובלין שכתב בתשוי סי' ע"ט וכצ"ח וכו' כצ"ש וח"מ דכא דחייב כאז עד שש שנים דוקא בחיי כאז, אבל אם מת כאז אינו מחויב לזונם אפי' עד שש, וכ"כ בתשוי מכריז"ל ח"צ סי' כ', ומדכתב רבינו אם אמר בחיי כופין אותו וכו', משמע דוקא אם כוא בחיים כופין עד דכוי בני שש, אבל אי מת אינו מחויב אפי' עד שש וזה ראוי גדולה לדבריהם ז"ל וק"ל. ועיין בשלבי הספר צמדור התשובות.

מז) וב"ש ואי אית ליה ארעא ואמר לאחר מיתה אל יזונו בנותי לאו כל כמיני דכוכ ל"י תנאי כתובה בנן נוקבן וכו', דחלקתן לגוברין. שם דף ס"ח, ובמשנה פ' נערה דף נ"ב, לא כתב לה בנן נוקבן וכו', ובגמ' רב חני עד דחלקתן לגוברין ולוי חני עד דחבגרי, וקשו לרב אע"ג דבגר, וללוי אע"ג דאינסיב, וחירו לא צגר ולא אינסיב אינסיב ולא צגר דכ"ע לא פליגי כי פליגי בארוסה וכן חני לוי, וכתב כ"כ פ"ט מה"א כ"י, ופסקו בגאונים כרב, דכתס אוקמינכו לפלוגתייכו כתנאי, ורב קאי כח"ק, ויכלתה כותיה דמשנתארסא אע"פ שלא הביע זמנה לינשא אצדכ מזונותיה וכו', ועיין רמז"ם שם, וצ"ח י"ג מי שזיה בשעת מיתתו לעקור אחד מתנאי כתובה, כגון שאמר אל יזונו בנותי מנכסיו או אל ירשו בניו כתובה אמן אין שומעין לו ע"כ, ועיין בעור ח"ע סי' קי"ב ובאחרונים שם.

בירושלמי (פ' צהרל דגיטין כ"ו) עלב דכיהא האומר איני זן ואיני מפרנס מפני ריה הפכ כופין מפני חיי נפש לא כ"ש, וכן מיסתבר דאשכ כושכ לצ"ח לצ"ח דין כל פעם וחמות צרע, כדאמרינן צ"י כחולץ (מ"צ ע"ב) אשכ כושכ לצ"ח לצ"ח דין וכורגת אח צנכ ע"כ. ודבריו ז"ל לכאורה סותרים דמתחלה כתב ויכלתה כשמואל, ונראה דכ"י ס"ל ולצ"ח כצ"ח דברי צ"ג וכתב עליו דכן מיסתבר כותיה. וכצ"ח ראינו לדבריו דפסק כרב, וז"ל דמה שכתב ויכלתה כשמואל כותיה רק דכ"י פסק כר"י ז"ל, ושכר כוא לשון כר"י וליכ לא כצ"ח ליכ כ"י חלל כדעת צ"ג ז"ל. שוב ראינו צ"ח יוסף אצ"ח בעור סימן קנ"ד שכתב ח"ל: ופסק כר"י כשמואל וכתב כר"ן שכן פסק ר"ת. ובראש"ש כתב פסק כר"י, ואח"כ כתב וצ"ג פוסקים כרב ע"כ, ונראה נמי דכותיה ליישז כמו שכתבתי צמח"י.

וכתב כר"ן צ"ח כרמז"ל ז"ל דאפילו לדברי כר"י ובר"ה אפשר לומר שאם אין בית דין יכולין לכופו לזון כגון שכוא עני ואינו רואה להשתכר לכרית ולזון דכופין אותו להוציא, דכא שמואל לא דחי להא דרב חלל מכהי עעמא דעד שטפין אותו להוציא ויכפוהו לזון, כא אם אין יכולין לכופו לזון כופין להוציא, וכן כתב ברמז"ם פ"י צמח"א.

והמרדכי צ"י כ"ל כתב ח"ל: כתב באצ"י צמח"א ככתובה ח"ל, זה זמן גדול תשובת ר"ת שהשיב שאם ידוע שאין לו לבעל אין מוטל עליו למכור עצמו בעצד עברי, או להשכיר עצמו כדי לזונת ולפרנסה וכו' ע"ש. ובחוספת כתבו שרבינו אליהו פסק שאדם מחויב ללמוד חינוקות ולעשות מלאכה ולזון ולפרנס אשתו, מדקאמר איני זן ואיני מפרנס דכיוני מרד של חללכה דמשועבד לה לעשות מלאכה לזונת ולפרנסה. ואין מכאן ראינו שהרי פירש"י דנקט מפרנס מפני שכוא כנגד מעשה של אשה, ועוד כיכ מציא ראינו מספר כתובה ואפלה ואחין, ויש לדחות דכ"י פירשו אעצוד קרקעותי בחרישה, חרישה, כדי לזון ע"כ. ועיין בית יוסף אצ"ח סימן ע"י ובחושן משפט סימן ל"ט, ובאצ"ח עור סימן קנ"ד ס"ג, וצ"ח שמואל סק"כ, ובפתחי תשובה שם וד"ק.

מז) וב"ש האומר אל יזונו בני ובנותי אם אמר בחיי כופין אותו וזן אותן עד דהו בני שש שנים וכו', שם ס"כ ע"ב. דרש ר' עילא רבא אפיתחא דבי גשיאח אף על פי שאמר אין אדם זן את בניו ובנותיו כשכן קטנים, אבל זן קטני קטנים עד כמכ עד בן שש, וכתבו בתוספת ז"ל וכיפין ליה, ונראה דאין ר"ת אם

אינו יתכן בביתו ויתזנן מנכסיו עד דתלקחן לגוברין. (מח) והאומר אל יתפרנסו בנותי מנכסיי עישור נכסי שומעין לו שהפרנסה אינה מתנאי כתובה. (מט) אחת כתובת גרושה ואחת כתובת אלמנה אינה גובה אלא מן הזיבורית (נ) וכתובת אשה ומזונות אשה אלמנה והבנות ועישור נכסי הבנות ממקרקעי ולא ממטלטלי דאמר רבא הילכתא ממקרקעי אבל לא לגמרי כי בגרות: והאומר

משנה הלכות

ונחלקו הראשונים ז"ל אי פרנסת הבת שייך נמי בנכסי האם דעת הרמ"ה הביאה הנמק"י דשייך ואע"ג דמשנה מפורשת היא הבת אינה ניזונת מנכסי האם ס"ל לרמ"ה ז"ל דפרנסת שאני ודעת מהרי"ל ז"ל דדוקא מן האב תקנו פרנסת לבת ועיין באה"ע סי' קי"ג.

ודעת הב"ש נראה מדלא הביא מהרי"ל דעת הרמ"ה ליפסוק כהרמ"ה וכתב בספר צית מאיר והכלל אמת שכל שהאחרון לא ראה דברי הקדוש יש ליפסוק כהקדמון אבל לענ"ד רח"ת הרמ"ה חלושה מאוד דבשלמא מזונות יוכל לשנות בהחלט מנכסי אביו דאפילו ליוה אל יזנו אין שומעין לו אבל מתפרנסות מנכסי אביו אינו בהחלט מפני דשומעין לו וזכר ממילא נדחק דחיות הב"ש לראיות מהרי"ל וכו' ע"ש. ובתשובותי להרב מריסקוטר הארכתי בזה.

ואי גוזין עישור נכסים ממטלטלין מזוהר בש"ע סי' ג' דהאידינא גוזין ואי גוצה מן הראוי עיין חו"מ סי' ק"ד ובית מאיר א"ע סי' קי"ג ס"ב שכתב שם אריכות נפלא בכל הסוגיא.

ב"מ (מ) וב"ש אחת כתובת גרושה ואחת כתובת אלמנה אינה גוצה אלא מן הזיבורית בגמ' גיטין מ"ח ע"ב וכתובת אשה בזיבורית, ודף מ"ט שם ע"ב, אמר מר זוטרא דרי' דרב נחמן לא אמרן אלא מיתמי אבל מיני' דידיה בזיבורית, מיתמי מאי אריא כתובת אשה אפילו כל מיני נמי, דהא תנן אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית אלא לאו מיני', לעולם מיתמי, וכתובת אשה אינעריכא לי', סד"א משום חנא אקילו רבנן גוצה קמ"ל, ואיתותב מר זוטרא בסופו וא"כ אפילו מיני' דידיה נמי בזיבורית וכו' הם דברי רבינו שכתב אחת כתובת גרושה ואחת כתובת אלמנה. ועיין עור וש"י א"ע סימן ק' ס"ב.

ג' וב"ש וכתובת אשה ומזונות אשה אלמנה והבנות וכו' בגמ' כתובות ס"ט ע"ב אמר רבא ממקרקעי ולא ממטלטלי דין למזוני דין לכתובה דין לפרנסה. ובא"ע סימן ק' מדינא דגמרא הכתובה דהיינו עיקר כתובה ותוס' אינם נגזים אלא מן הדיקט, כלומר אפילו מן הצעל עצמו כגון גרושה, אינה נגזית אלא מן הקרקע, דאלו אלמנה הגוצה מן היורשים פשיטא דאין גוצה ממטלטלי דיתמי דלא יכא אלא שאר חוז ולמה כתב כתובה ותוס' בלבד, וכ"כ בח"מ שם. ובאדני מילואים

ונחלקו הראשונים ז"ל אם נתארסה כשהיא קטנה או כשהיא נערה אי הפסידה מזונותיה, ודעת הרמב"ם פ' הנ"ל שאפי' נתארסה בעודה קטנה שאין ארוסה אלא מדבריהם כנזכר פ"ד, אצדה מזונותיה, וכן דעת קצת מפרשים ז"ל, אבל דעת ר"ח ז"ל דדוקא ארוסה נערה היא שאצדה מזונות משעת אירוסין לפי שארוסה ארוסין גמורין מדאורייתא, אבל קטנה לא הפסידה באירוסין בלבד. וזהו ג"כ דעת צעל העיטור והרשב"א ז"ל, וכ"כ ה"ה, ודעת הרמ"ה דדוקא שנתארסה מעלמה אבל נתארסה מדעת אחי' לא אצדה מזונות. וכ"כ הר"ן בשם הר"ח.

מח) וב"ש והאומר אל יתפרנסו בנותי מנכסי עישור נכסים שומעין לו, שם בגמ'. ורצו האו' גאון גרם איפכא האומר אל יזנו בנותי מנכסי שומעין לו אל יתפרנסו בנותי מנכסי אין שומעין, ופי' הר"ש ז"ל בכתובות ס"ה שלא יכא מזונות שומעין דהוה תנאי בדבר שצממון ותנאו קיים, אבל פרנסה לא מכה בכתובה היא צאה אלא תקנת חכמים שתקנו לבנות ישראל, ונתנו להם חלק צממון אציהם להיות נישאות בן, אין צידו להפקיע תקנת חכמים ע"ש. והא' דלא קשה סוף סוף דבר שצממון הוא כבר הבאתי בשם המרדכי שהביא ירושלמי דדבר שהוא תקנת חכמים לא שייך בו לומר תנאו קיים נגד תקנת חז"ל. ועיין בחי' מהרש"ח בכתובות פ"ג א' מה שנכתב בדברי החוס' שהאמרו וכדרכא דא"ר האומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו שומעין ועיין מל"מ פכ"ג מה"א שדחה דבריו ועיין מהרי"ט ח"א סי' מ"ה שכתב כמהרש"ח ועיין רי"ף פ' הכותב צאה דאם מתה יורישנה וצעה"מ ורמב"ן שם. אי אפשי בתק"ח. ודו"ק. והעור הביא שיטת רב האי גאון דפרנסת בסי' קי"ג, אמנם בסי' קי"ב לענין מזונות לא הביאו וכבר תמכו עליו בזה, ועיין פרישה ישוב לב.

עוד כתב רב האי גאון דהאי האומר בשעת נישואין מיירי שאומר בשעת נישואין אל יזוני בנותי, ולא בשעת מיתתו, ובשעת מיתתו נראה דמודה לדעת הפוסקים דשוב לא מהימן אפי' למזונות, אמנם דעת רבינו האומר בשעת מיתתו וכן פרש"י ז"ל, וכתב הר"ן והב"י וד"מ והפרישה הביאו דלדינא כ"ע אפשר דמודי לדעת רב האי גאון ע"ש. ור"ח גרים נמי כרצ האי גאון ז"ל ועיין ש"מ ודו"ק.

ומה שגראה לענין דישב דברי רבי"ף ז"ל מקשות בג"ל דריתא דריתא ז"ל שבהשגח בקידושין בג"ל ז"ל: ואיכא למידק הא אמאי אי אזלינן בחר בודא דידכו שתי כתובות הוה לה למיגזי ואפילו משאר נכסיהם, ואי בחר בודא אזלינן דאורי דאורי שתי אחת מהם צעלה ואין לה עליהם כתובת אפילו חדא כתובת אמאי גזי, ואיכא למימר דודאי דכל איכא דאורי למיגזי בתורת כתובת לית לה כתובת כלל, דכל כי האי גוונא בחר בודא דידכו אזלינן, כדן האומר חייב אני לך מנה וכלה אומר אינך חייב לי כלום שזה פטור, אלא הכא במאי עסקינן דקא חתא עליהו בממ"נ שחאמר לדברי חבילה זו כולה שלי, ולדבריהם כרי יש לי לכל הפחות בהודאתכם שיעור כתובת אחת, וגובה אותה ממני, והשאר ידה עמהם כדן ממון המוטל בספק ע"כ

והנה כי כן לכאורה אין מכאן ראיה כל כך דכתובת דגזיא ממטלטלין הוא, דברי אין זה השקלה ועריא לענין כתובת אם גזיא ממטלטלין או לא אלא כדעת רביע"א ז"ל, ומשום דבאח עליהו ממ"נ ולכן סבירא ליה רבי"ף ז"ל דאין מכאן ראיה (אף דיש להקשות סוף סוף כשחזר"ט כתובת בממ"נ מכה ממטלטלין חזר"ט ודו"ק) שוב ריתא דפניו קידושין בג"ל שכתב כן כמו שכתבתי ונהיית. והוסיף עוד שם דר"מ לשיטתו דס"ל דכתובת אשה דאורייתא ע"ש מה שהאריך בדבר.

ודע דגירסת רבינו כמו שהוא לפני הא מני רבי היא דאמר ממטלטלי משחעבדי לכתובה. ולענין דע"ס הוא וז"ל, ר"מ הוא, דלא מלינו לענין דשום מקום דרבי סובר ממטלטלי משחעבדי לכתובה, ובגמרא גרס ר"מ. וכן הוא בכל הפוסקים. שוב ריתא במדכי כתובות דף פ"ו ע"א שכתב וז"ל: פסק רבא הילכתא ממקרקעי ולא ממטלטלי דין לכתובה דין לפרנסה דין למזונות, ולא אשכחן תנא דאמר ממטלטלי משחעבדי לכתובה חוץ מר"מ, וה"נ אשכחין בה"ג, ומייתי ראיה ממסכת קידושין פ' האומר שנים שבאו ממדינת הים וכו', ומקשה חבילה ממטלטלי ניבא, ומשני הא מני ר"מ דאמר ממטלטלי משחעבדי לכתובה, אלמא אף על גב דבבב ממחיים פריך ממטלטלי ניבא והאריך להעמיד כר"מ וכו', וגראה דגרים להדיא בדברי רבינו ר"מ וגם ראיה לדברינו במה שכתב דלא אשכחן שום תנא דס"ל ממטלטלי משחעבדי לכתובה חוץ מר"מ וכמו שכתבתי לעיל בס"ד.

ומדברי המדכי הללו לכאורה יקשה אסדרת הפניו ז"ל בקידושין בג"ל במה שראה לחדש דלמאן דס"ל כתובת דאורייתא ס"ל ממטלטלין משחעבדי לכתובה ובעיקר סדרת הפניו ז"ל במה שחידש דר"מ לשיטתו עיי"ש ודו"ק. ועיין חידושי הרשב"א בשם הראב"ד ז"ל דס"ל כתובת אשה דאורייתא, עיין ב"ח ח"ע סימן ס"ו ד"ה כתב ר"ת, אצל ליכא לפרש דלר"ת גזיא ציונית כדאיתא פ' הניחין לר"מ דאית ליה דאורייתא גזיא ציונית ולברא"ש דכתובת דרבנן גזיא מציבורית וכו' ע"ש.

ליין בתום פ' האשה שנפלו פ"א ע"ב, שכתב גם כן דמיניה דידה פליגי. והריעב"א קידושין ס"ה כתב וז"ל: והיינו דאמרין התם ש"מ משביע עדי קרקע חייב דסבדי כתובת עדי קרקע חשיבי כיון דלא גבי ממטלטלי אפילו מחיים. ועיין ש"מ רפ"ב מכתובות הציא כמה מרבותא דס"ל הכי ממה דאמר דבשבעות ל"ב ע"ב, ש"מ משביע עדי קרקע חייב ולא מיתוקמא אלא בדחפסה ממטלטלי והאי נמי דייקא מחיים, וכיון דלא גזיא לעולם אלא מן הקרקע הוי כטענת קרקע ואין נשבעין על הקרקעות ע"כ. ובאזני מילואים בג"ל חמה עליו ז"ל דמהתם לא מוכח מידי דמחיים לא גבי ממטלטלי, דהא התם ש"מ משביע עדי קרקע חייב ולאחר מיתה ודאי אינה גובה אלא קרקע דאפילו שאר צע"ח אינו גובה ממטלטלי לאחר מיתה ע"ש מה שחירק.

אמנם הרמב"ם ז"ל תפס לו דרך אחרת צפ"י מה שבעות הי"ב מכה דברי בגמרא אלו וכבר הבאתי לעיל בס"ד דברי רבי"ף ז"ל דמייתי ראיה לדבריו מדברי בגמרא בג"ל דמהני חפיסה למטלטלין מחיים ע"ש.

ורבינו ז"ל הציא ראיה לדבריו בסמוך שכתב וכתובת אשה תקנתא דרבנן היא ממקרקעי תקינו לה רבנן ממטלטלי לא תקינו לה רבנן, ובע"ה בדאיתא לדידה גבי מיניה ואפילו מן גלימא דעל כתפיה, מיתמי ממקרקעי גבי ממטלטלי לא גבי, כתובת אשה אפילו אשה ידידה נמי כי מגרשה מיני לא גזיא אלא ממקרקעי, דקא אמרין שנים שבאו ממדינת הים ואשה עמהם וחבילה זה אומר זה עבדי זו אשתי זו חבילתי, והאשה אומרת אלו שני עבדי וחבילה שלי, וקאמרין כתובתה מהחילה, ומקשינן עלה חבילה ממטלטלי הוא, ומפרקינן הא מני רבי הוא דאמר ממטלטלי משחעבדי לכתובה, ואי ס"ד כתובת אשה כצ"ח משוינן לה דכל מיניה מגזינן. אפילו מן גלימא אמאי מקשינן חבילה ממטלטלי הוא הא קיימי ניבא, אלא לאו ש"מ כי מגזינן כתובת אפילו מחיים, מקרקעי מגזינן, ממטלטלי לא מגזינן. (קידושין ס"ה ע"ב). והרא"ש ז"ל כתב שם מכאן יש לדקדק דלרבנן דאמרי לא משחעבדי היינו אפילו מיניה, וכן משמע בדברים פ' ר' אליעזר דף ס"ה ע"ב, דתנן אפילו אחת מוכר שער ראשן חייב אחת ליתן לה כתובה, ודייק בגמרא ש"מ ממטלטלי משחעבדי לכתובה. ועיין ק"ג שם בד"ה ודו"ק.

ודר"י ז"ל לא הציא בצרייתא דקידושין כלל בכלכותיו, ואריך לומר דלשיטתיה אצל דסבירא ליה דמהני חפיסה ממטלטלין מחיים, אמנם לדבריו נריך עיון לישב הכי צי מקומות בגמרא לשיטתו. וכ"כ הריעב"א ז"ל ועוד האריך בראיות. אמנם מה שכתב הריעב"א ז"ל הילכך אין כתובת גובה מן המטלטלין אפילו מחיים אלא כשהפסה מחיים גובה אפילו מן המטלטלין, ומשמע דסבירא ליה דעל כל פנים כשהפסה מחיים גובה ממטלטלין ובהא לא סבירא ליה כרבינו ז"ל.

ממטלטלי בין לכתובה בין למזוני בין לפרנסה. (א) אמרי נהרדעי לכרגא
(ב) למזוני דאשת איש לקבורה מזבנינן בלא אכרזתא בין ממקרקעי ובין
ממטלטלי. (ג) אמר אמימר הילכתא האי מאן דאיכא עליה כתובת אשה
כאשכ: ולקבורה. לקבורה כמה או היתומים: מזבנינן.

משנה הלכות

לא משמע כן וק"ל ועיי' במפרשים מחלוקת אי צתרי
מקרי צ"ד ועיין חשו' רמ"א זצ"ל.

(ב) ומ"ש רבינו לכרגי ולמזוני דא"ל לקבורה וכו',
נראה דס"ל לרבינו ז"ל דה"ל א"ל נמי
דינא כזו. ועיין עו"מ ח"ע סי' ע' וסי' נ"ג מחלוקת
בראשונים ז"ל אי דוקא צאלמכ אמרו או כ"כ צא"ל
מוכרת צלא אכרזתא, ודעת רבינו נראה דאפי' צא"ל.
ורש"י ז"ל פי' לכרגא לפרוע למלך כסף גלגלחא דיתמי,
ולמזוני מזון כאשכ והצנות והיתומים, ולקבורה לקבורה
כמה או היתומים, ועיין רש"י גיטין נ"ב ע"ב ומה
שפי' שם, והתוס' ז"ל שם בקשו עליו צ"ה לכרגא,
ופי' לכרגא לכסף גולגלחא שלכ כמו שבי' בצעל עושב,
דצכלל מזוני הוא. ונראה מדברי רש"י ז"ל דמפרש
דצאלמכ מיירי מדכתב מזון כאשכ והיתומים, ו-
נראה דעת התוס' שם צ"ה אפי' צין מיחב לקבורה
שכתבו, והשתא נמי שפיר דמייתי לכרגי ולמזוני ולקבורה
דמצינן צלא אכרזתא משום כבוד המת, כרי דדוקא
צאלמכ מיירי מדכתבו דמשום כבוד המת הוא אלמא
דלא מיירי מחיים, אמנם דעת רבינו דאפי' מחיים
וכנ"ל.

ול"א ציאר רבינו הצנות מכ יבא להם צמזנות לאחר
מיחב אי צעי אכרזתא, והי' אפשר לומר דפשיטא
לי' כיון דמחיים מחויב לזנום כמו שאמרו בגמ' הצאחי
לעיל צמ"ד ממילא כוי לבו דין אחד ועיי' לקמן ס"ק ס"ו
מכ שכתבתי צמי שכלך למדינת הים דחוששין דילמא
צריי אחפסינהו. ועיין רש"י גיטין מ"ח, דכאשכ
צשקנו מידו ניזונת אפי' מנכסים משועבדים, וצנים
אפי' קני מידו אינן נזונות מן המשועבדים, ועיין רמב"ם
פ"ח מה"ל ה"ג, וצמ"מ שם, וצא"ע סי' ק"ד ס"ג,
או למזונות אשכ והצנות, וצחו"מ סי' ק"ע ס"ד ע"ש.
וכר"ש ז"ל כתב לכרגי פרש"י כו', וקשה לפירושו
כו' הלכך נראה דלכרגי היתומים מוכרים צלא ככרה,
וכאי כרגא ולמזוני דכחא לזורכי כאשכ דעל היתומים
לפרוע כסף גולגלחא ע"כ. ונראה דס"ל נמי דכרי
רק צלאחר מיחב מיירי, עוד נראה לכדיא דס"ל דכרי
למזוני לא קאי רק אלאשכ מדכתב דכרי כרגא דכרי
ולמזוני דכרי לזורכי כאשכ וכו' וק"ל.

(ג) ומ"ש אמר אמימר הילכתא האי מאן דאיכא
עליה כתובת אשה וצעל חוז כו'. שם
פ"ו ע"א, ודף ק"ב. אמר אמימר משמ"י דרצ חמא
דכאי אדעתא דכרי נחית כו' האי כי דיניה וכאי כי
דיניה. ופרש"י ז"ל זכ הלוה מעות וזו סמכה על
שעבוד הקרקע, וכאי לא נחנה כלום. וצחו"מ ר"ד
בוסף פי' שצ"ח הלוה זחי ע"ד שישלם לו זחי, אצל

(ג"א) ומ"ש ז"ל אמרי נהרדעי לכרגי למזוני דאשת איש
לקבורה מזבנינן צלא אכרזתא וכו', שם דף
פ"ז ע"א לכרגי למזוני ולקבורה מזבנינן צלא אכרזתא.
ודף ל"ז ע"א ע"ש. ובגמרא צ"מ ל"ב איחמר עלה משמיה
דר"נ צאלמכ אינה צריכא צ"ד מומחים, אצל צריכא צ"ד
כדיוטות, ופירש"י צאלמכ הכיוצא מנכסי יתומים מוכרת
למזונות צלא צ"ד וצלבד שיכא שנים צלא חמכור צול
ע"כ. ונראה דס"ל דאפילו צתרי סגי. אמנם הרמב"ם
פ"ח מה"ל כתב דצריכא ג' אנשים נאמנים, וכן נראה
דעת הר"י, ובר"ש ז"ל, וכן דעת ר"ת, ואם מכרה
צלא צית דין כדיוטות כתב הש"ג צשם ר"ח שמכרה צול,
ומי' כתב גבי מוכרת למזונות שקיים ונשבעה צלא זלזלה,
וכר"ש צחש' כתב כר"ת, וכן דעת בעיטור, והרמב"ן,
צחש"ב, ועיין ח"ע סימן נ"ג צט"ז סימן כ"ב.
ומה שנראה לענ"ד צישב דעת רש"י מקושית הראשונים
ז"ל לולי דצריכס הקדושים, דכח אמרו בגמרא
גיטין ל"ב ע"א לענין ציטל בגט צמחיתין צראשונה כי
עושב צית דין צמקום אחר ומצטלו, ובגמרא איחמר צפני
כמה הוא מצטלו רב נחמן אמר צפני צ', רב ששת אמר
צפני ג' צ"ד קתני ור"נ אמר צפני צ' לצי חרי נמי צ"ד
קרי לבו כו', וצחו"מ ד"ה לחרי בקשו וא"ת דצספ"ק
דיצמות דף כ"ב, גבי מיאנה או חלל צפניו ישאנה מפני
שכח צ"ד ודייק טעמא דצ"ד הוא כה צי חרי לא, והא
אמר הכה דלחרי נמי צ"ד קרי להו, ואור"י דכתם
דייק מדלל קאמר מפני ששם שנים צלא חלוי טעמא
צצ"ד ש"מ דלא סגי כתם צתרי, אי נמי מיאון דומיא
דחליה כינוי ג', ולא אחי כמאן דמכשיר חליה ציחיד
דחד לא מקרי צ"ד, ואיכא נמי רננה וע"ש צחו"מ
ד"ה ר"ג, וכן פסק בע"ז ח"ע סי' קמ"א ס"ק ס',
כדעת ר"נ דאפי' צתרי סגי ע"ש.

ומעתה יש לומר לפי דעת רש"י ז"ל דס"ל דאפי'
צתרי סגי אף דקראו לי' צ"ד, דכא אפי'
לחרי צ"ד קרי לי', וכיון דאמרו צ"ד של כדיוטות
סגי, ע"כ לאו מכח צ"ד חשבו הוא דצעי רק דצעי
כדיוטות עכ"פ צלא חמכור צשוק צול ואין עליהם
שום חנאי צ"ד, וצחא אפי' חרי סגי לצרות חמכר
מכו, אמנם אפי' צ"ד מקרי ודו"ק. וסבור הייתי
לומר דבר חדש דהנה קיי"ל שנים שדנו דיניהם דין
אלא שנקרא צ"ד חנוף, והי' אפשר לומר דכח כונת
רש"י מאחר שאמרו צגמ' אינה צריכא צ"ד מומחים
אצל צריכא צ"ד כדיוטות, וכונתו צ"ד ששם כדיוטות
שאנים יודעין דצ"ד צעי דוקא ג', ולכן נקראו כדיוטות
וכמו שאמרו חיישינן לצ"ד עושים כ"נ כונתו דצעי
צ"ד של כדיוטות וכינוי שנים, אמנם דכרגא צי דכלשון

נכסי בלא הכחאה שאין שבות ובעל חוב דכתיבין ביומא חד ושבק ארעא וזוי לבעל חוב מסלקין להמחין לדבר וכי נמי לא משבעין אותה על אותה מכירה דאי אפשר שלא חזלל ותפסידתן ונמלאת שבעה שקר: דהאי אדעתא דכי נחת. פירוש שבעל חוב כלוב

משנה הלכות

אחד רב אמר חולקין ושמואל אמר שודא דדייני ואחא אממר לאשמעין דאיכא דחד מינייכו דע"ה, וחד מינייכו כחוצה אשה איכא שודא דדייני דכא מילתא, דלבע"ה יבצין ולכחוצה אשה לא יבצין, דיותר ממה שחאיש רואה כו', חבל כיכי שער חוב וכחוצה אשה שוין כגון לזה ונשא ואח"כ קנה, ח"י מטלטלין בזמן הזה דקיי"ל חולקין, לא אמרין דכי האי מילתא לבע"ה יבצין לאשה לא יבצין דהא לאו שודא דדיינא הוא. וליחא חדא דלא אמרין בגמ' דזמן דיום אחד חלל סתמא קאמר האי מאן דאיכא עליי כחוצה אשה ובע"ה, ועוד דהא דאמר שמואל שני שטרות היואלין דיום אחד דקא גמרי מינה לאו שטרי חוצות נינהו חלל שטרי קרקעות נינהו וכו' עכ"ל.

ורעת רבין דאיכא דאמרי דר"ש שם, שהרי כתב מפורש דאיכא עליי כחוצה אשה ובע"ה דכחוצין דיומא חד משום הכי אמרין דבע"ה קודם, ומשמע ודאי כיכי דכחוצה אשה קודמת לבע"ה לא אמרין דבע"ה קודם ע"כ.

וראייתי בפניי כחוצות הנ"ל שכתב, ואי ליכא חלל חד ארעא וכו', ולפי"ז ל"ל דהא דנקט למילתיי בארעא טפי מצטללין וחזי, היינו משום דלענין מטלטלין וחזי בלאו הכי פשיטא דייבצין לבע"ה חפ"י מיניה כמ"ה בתוס' לעיל פ"א ע"ב וכו', וחזי נמי כמטלטלים דמי כדאיחא לקמן פ' מי שהי' נשוי חנן מטלטלין שצק חב"ד גבך, חלל דאכתי קשיא לי במאי דקאמר ואי ליכא חלל חדא ארעא דכו"ל למימר סתמא ואי ליכא חלל אחד וממילא ידעין דהכל בכלל ל"ש קרקע ל"ש מטלטלי וחזי, ועוד קשה יותר במאי דקאמר ואי ליכא חלל חדא ארעא, דמ"ה חדא ארעא מחרי ותלתא וכי כול"ל ואי ליכא חלל ארעא ולא חזיא חלל אחד. לכך הי' כ"ל לפרש דהא דקאמר ואי ליכא חלל חדא ארעא היינו חפ"ג שיש צד לפרוע החוב וכחוצה, חלל שאין צד כדי חלוקה וצדכי קאמר דייבצין ל"י לבע"ה והוא יתן מותר הדמים לאשה חפ"ג שהוא רואה יותר בקרקע, וחפ"ג דלעיל קאמר איבוי גופי' דלבע"ה יבצין חזי, ולאשה קרקע היינו כיכי דייבצין הלוה חזי מדילי' דצדכי שייך שפיר האי כדנייה והאי כדנייה, משא"כ היכא דל"ל ללוה חזי, והב"ד נזקקין לקרקע יש לב"ד יפוי כח טפי בקרקע מהא טעמא דמסיק דיותר ממה שחאיש ע"כ. ובאמת כן כתב הריב"ז ע"ה.

אמנם רבין לא ס"ל הא דיוקא, מדכתב ואי שצק מקרקעי ולא שצק חזי גבי בע"ה מיתמי בין מלוה בשטר בין מלוה בע"פ וכו', הרי חלל נחית

האשה לא נחית כלום וכל הסמך שלה על הקרקע. והרמב"ם פ"ז מה"א כ"ד כתב מי שגירש את אשתו ועליו שטר חוב וצא בע"ה והאשה נגזרת וכו' לו מעות וקרקע כדי החוב והכחוצה בע"ה נוטל מעות והאשה נוטלת כחוצה מן הקרקע, ואם אין לו חלל קרקע שאין צד כדי נגזרת שניהם ולא הי' צד דין קדימה, נותנין אותו לבעל חוב ע"כ. וכתב עליו ה"ה ובהלכות האריכו וסוף דבריהם כדברי רבין וכן עיקר ע"כ.

ור"ת בתוס' כתב דמה שאמרו לאשה לא יבצין מ"ע יותר ממה שחאיש רואה לישא, האשה רואה להנשא בטעם דייבצין לבע"ה משום דאיכא טעמא דנעילת דלת ובאשה לא שייך נעילת דלת כדאמרין יותר וכו', חבל לאחר מיתה ליכא נעילת דלת דמיתה לא שכיחא כדאמרין דהנזקין גיעין דף י' ע"א דלא מסיק דאעתיא, דמלוה דמית לזה ונפלו נכסי קמיה יתמי, עדיפא כחוצה אשה משום חנא, ונחלקו עליו הרי"ף והרא"ש ז"ל והרמב"ם ז"ל, ועיין טש"ע ח"ע סי' ק"ב וב"ש סק"א ד"ה ואלמנותו. וגם דעה רבין נראה דלא כר"ת ז"ל, שהרי כתב הילכתא וכו', ושצק ארעא וזוי ומדכתב ושצק משמע דכבר שצק חיי לעלמא, והכי משמע כל לשון רבין דמיירי חפ"י לאחר מיתה. עוד מדכתב רבין טעם אחר, ולא טעם דנעילת דלת במלוה ונתן טעם משום דהאי אדעתא דהכי נחית ואי אדעתא דהכי נחית וא"כ לא שייך דיוק ר"ת לדעת רבין ז"ל ובסמוך אבאר לך צס"ד חילוק בין כני חרי טעמי לדינא.

ולפי שכלכב זו רוחת הוא אחריו קלת. כהר"ף ז"ל האריך כאן הרבה צפי שמעתיא דין, ואחריו צא הרא"ש ז"ל וז"ל, אמר אממר כו' פי' וליכא חד מינייכו דקדים לבע"ה מסלקין ל"י בזה, לאשה לא מסלקין לה חלל בארעא, האי כי דינא והאי כי דינא. ואי ליכא חלל ארעא ולא חזיא חלל אחד מינייכו לבע"ה יבצין לאשה לא יבצין משום נעילת דלת, חבל אשה יותר משהחיש רואה כו'. ומשמע מהא דאממר דכל היכא דכי הדדי נינהו וליכא דינא דקדימה אחד מינייכו, כגון מטלטלין בזמן הזה ולא חקני לכו מטלטלי אגב קרקע, וליכא חלל שיעורא דחד מינייכו, לבע"ה יבצין לאשה לא יבצין כו', והכי שדר רב האי גאון ז"ל לרב אברהם קבסאי ז"ל, ואיכא מאן דאמר דהאי דאממר ליחא חלל כשער כחוצה ושטר חוב יולאין דיום אחד דדיינין דכו שודא דדייני כדאמרין לקמן דף ל"ד ע"ה, שני שטרות היואלין דיום

נחת והאי אדעתא דהכי נחת ואי ליכא שיעור למיגבא אלא חד מיניהו לבעל חוב יהבינן ליה לאשה לא יהבינן לה יתר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה להינשא. ואי שבק מקרקעי ולא שבק זוזי גבי בעל חוב מיתמי בין מלוה בשטר בין מלוה על פה ואי לא שבק אלא מטלטלי לא גבי מאי טעמא דמאן דמוזיק אדעתא דארעא מוזיק אדעתא דמטלטלי לא מוזיק נד) וכתובת אשה תקנתא דרבנן היא ממקרקעי תקינו לה רבנן

משנה הלכות

זוזי על דעת שישלם לו זוזי אבל האשה לא נתנה כלום וכל הסמך שלה הוא על הקרקע: ואי ליכא שיעור למיגבא אלא חד מיניהו. פי' אין בקרקע שווי יותר מכדי להשלים אלא אחד מיניהו: ובעל חוב כדאיתא לדיואי.

לדיוקא דחדא ארעא רק כתב סתם מקרקעי ואפילו יותר מאחד וע"כ ללא ס"ל לדיוקא דלישנא דתלמודא הוא לכתוב כן. וכן ראיתי בתוס' רי"ד שכתבו כן להדיא וז"ל ואי ליכא אלא חדא ארעא פי' שלא יספיק לשניהם ע"כ. וגם מה שכתב הפני"ז ז"ל דלענין מטלטלי זוזי פשיעא דיהבינן ליה לבט"ח ולא לכתובת אשה, ומשמע כוננו דפשיעא ליה אפי' במטלטלי גרידא דמשתעבדי לבט"ח אפי' לאחר מיתה, ורבינו כתב ואי לא שבק אלא מטלטלי לא גבי מ"ט דמאן דמוזיק אדעתא דארעא מוזיק אדעתא דמטלטלי לא מוזיק, ועיין ב"ב מ"ד ע"ב וחו"מ סי' ס' וסי' פ"ה, ש"ך ס"ק כ"ב וסי' קי"ג, ובסמ"ע שם סק"א כתב לשון העור לפי שאין דעת המלוה סומכת על מטלטלין, מפני שכלום יכול להצריחן ואין טעם זה מספיק, דהא אפי' עשאו לו המטלטלין אפותיקי מפורש לקמן סי' קי"ז ס"ג דאינה עורפת מלקוחות, ועיין ש"ך שם סק"א אמנם מדברי רבינו ז"ל סיוע רבה לדעת העור מדכתב ג"כ מאן דמוזיק אדעתא דארעא קמוזיק ודו"ק.

ודע דברא"ש פ"ק דצ"ק כתב דדורות הללו מטלטלי כמקרקעי לכל מיני שעבוד מדינא דגמ' אף בלא תקנה דהוי כגמלא דערבייא, ואשלי דקמחוייא, דאמרין בכתובות אשה גוצה פורגא מהם.

וראיתי לרבינו העור א"ע סי' ק"ב שכתב ולכאורה נראה שלא אמרו כן אלא מפני תקנת צע"ת, אבל אם חפץ יותר בקרקע וליתן לאשה מעות שומעין לו. והרמ"ה כתב דאין שומעין לו. וכתב הצ"ח ומה שכתב ולכאורה יראה וכו', דבר פשוט הוא דקאי למ"ש ואם יש שם כדי לפרוע לשניהם בקרקע וכו', דהיינו האז דאמימר כו', וקאמר רבינו שלא אמרו חכמים כן אלא מפני תקנת צע"ח כדי שלא תנעול דלת, וא"כ היכא דצ"ח חפץ בקרקע יותר ממצעות והאשה ג"כ חפצה בקרקע לבט"ח שמעין. ובספר ישן מלאכי כתוב אבל הרמ"ה כתב שאין שומעין לו ע"כ. וטעמו משום דמשמע לו ז"ל דלאו משום נעילת דלת נגעו זה אלא משום דהאי כי דיניה והאי כי דיניה, הלכך כ"כ יפה כה האשה לענין זה כמו הצע"ח ע"כ.

ובן מלאכי צע"ח כתובות ה"ל דצ"ח לבט"ח מסלקין ליה בזוזי וז"ל, וא"ת ומה חידוש לנו אממר דזה והלא דבר ידוע הוא דצ"ח מסלקין ליה בזוזי דאדעתא דזוזי נחת, והכי משמע דהדיא לקמן דאמרין האן תולה

מעותיו צגוי כוח וכו', הנה שאמר שעשה שלא כהוגן מפני שהי' לו לתת המעות לבט"ח וכו', דמשמע דהיכא דיש מעות לא מסלקין ליה אלא במעות, וכתובת קרקע נמי פלוגתא דר"ע ורבנן הוי והלכתא דמסלקין לה בארעא, וז"ל שזה חידוש לנו דאפי' אמר צע"ח שתקנו לו בזוזי למעלתו נכתונו ונתקנו קרקע לאשה לגרעותה עשו, ועכשיו תנו לי הקרקע ותקח היא המעות לא נחוש לדבריו, אלא האי כי דיניה והאי כי דיניה כר"י ע"כ ע"ש.

ובסיים העור ואם אין זמנם שזה המוקדם נותנין לו המעות. וכתב הצ"ח נראה דלעממי' אזיל לבט"ח יהבינן מעות משום לא תנעול דלת צפני לוי, והיינו בשומן שזה אבל אם זמן הכתובה קודם ליכא תו טעם משום לא תנעול דלת. אבל למאי דכתבין לטעם הרמ"ה שאין הטעם משום נעילת דלת אלא משום דהאי כי דיניה והאי כי דיניה אפשר שאף אם כתובת האשה מוקדמת לא תנעול אלא מן הקרקע ע"כ. וכתב עליו הצ"ח ז"ל דמה שסיים העור ואם אין זמן שזה אפי' לדעת הרמ"ה המוקדם נותנין לו המעות הטעם לדבר דייפו חכמים כה המוקדם דהכי ליה זוזי צון שהצ"ח קודם וצין שהאשה קדמה ע"כ.

ומדברי רבינו ה"י נראה לכאורה ראוי לדעת הצ"ח ז"ל, שכרי רבינו ס"ל טעמו של רמ"ה בכתבו דהא אדעתא דהכי נחת, והכא הטעם של האי כי דיניה והאי כי דיניה ואפ"ה כתב דוקא דכתובין ציומא חד אז לבט"ח מסלקין בזוזי ולאשה בקרקע, אבל אי לא כתובי ציומא חד ה"י דלמוקדם יהבינן זוזי אפילו היא האשה וזה לכאורה ראוי לדברי הצ"ח ז"ל צפי' דברי העור. ועיין ש"ע א"ע סימן ק"ב ושו"ת פנים מאירות חלק ב' סימן ק"א. ועיין מרדכי כתובות ה"ל שהאריך דיינים אלו וצדין מטלטלין אי משעבדין לכתובה, ומתי היה תקנת רבנן סבוראי לשעבד מטלטלין ודו"ק. (ועיין לקמן ס"ק נ"ו).

גד) ובמ"ש וכתובת אשה תקנה דרבנן כו', שם ק"ו איפלגו תנאי, הכל מעלין לא"י כו', נשא אשה בקפוטקיא וגירשה בא"י נותן לה ממעות א"י, רש"ב"ג אומר נותן לה ממעות קפוטקיא כו'. ובגמרא קסבר רש"ב"ג כתובה דאורייתא. ובתוס' דף י' ע"א כתב אמר רב נחמן אמר שמואל חכמים תקנו כו', משמע דס"ל דכתובה דרבנן כו' וקשה דנכחו לכתוב

ממטלטלי לא תקינו לה רבנן ובעל חוב כדאיתיה לדידיה גבי מיניה ואפילו מן גלימא דעל כתפיה מיתמי מקרקעי גבי ממטלטלי לא גבי כתובת אשה אפילו אשה ידיה נמי כי מיגרשא מיניה לא גביא אלא ממקרקעי דקא אמרינן שנים שבאו ממדינת הים ואשה עמהם וחבילה זה אומר זה עבדי זו אשתי וזו חבילתי והאשה אומרת אילו שני עבדי וחבילה שלי וקאמרינן כתובתה מחבילה ומקשינן עלה חבילה מטלטלי היא ומפרקינן הא מני ר' (ר"מ) היא דאמר מטלטלי משעבדי לכתובה. ואי סלקא דעתך כתובת אשה כבעל חוב משוינן לה דכל מיני(ה) מגבינן ואפילו מן גלימא אמאי מקשינן חבילה מטלטלי היא הא קיימי ניהו אלא לאו שמע מינה כי מגבינן כתובה אפילו מחיי מקרקעי מגבינן לעולם הכזילה מונחת עד שיצא אליהו דהוי ממון כמוטל בספק. ועיין משכ"ל לקמן

משנה הלכות

בחולים וכו', הרי נמי דכתבו להדיא דלא קי"ל כר"י. אלא כרשב"ג ור"ע. ועיין בגמ"י פ"א מה"א ה"ן. וכתב המרדכי ז"ל דלדעת ר"ת אינו נאמן להפסיד כתובתה בטענת פ"פ ולא בטענת דמים, מדאמר שמואל חכמים תקנו משמע אי הוי דאורייתא לא כימוכח, ועוד עיין ב"ח נפקותא בדבר. ודע דצירושלמי איתא דלא אמר מטבע א"י יפכ מכל האומות, מסייע למ"ד כתובת אשה מה"ת רשב"ג אומר מדברי סופרים וזה היפך תלמודא דידן ומלאתי לבעל בעיטור אות כי שחמא צירושלמי זו ע"ש.

וראיתי דברי חסידים לרבינו המרדכי כתובות כנ"ל סי' שי"ב, וז"ל יגיד לנו המורה אם כתובת אשה דאורייתא או דרבנן וכמה שיעור. תשובה שלכי כתובות אמרינן נשא אשה צא"י וגירשה צא"י נותן לה ממשות א"י וכו', רשב"ג אומר נותן לה ממשות קפוטקיא קסבר כתובת דאורייתא וכו', וצירושלמי משמע להדיא דאף ת"ק ס"ל כתובת דאורייתא, דקאמרינן בגמ' אמילתא דת"ק דלא אמר מטבע א"י חשוד מכל הארצות, דלא מסייע לר"י דאמר כתובת אשה דאורייתא משום הכי אחמירו זה רבן פי' היכא דנשאה בקפוטקיא, מסייע למ"ד דמטבע היוצא פי', דאמרינן פרק הגזול ע"ס דצ"ק צעי מיניה רבא מרז חסדא כמלכא חצרו מטבע והוסיפו עליו מהו אמר לי' נותן לו מטבע היוצא באתה שעה, פירוש עד חומשא מלבר לא מוכי לי'. וא"ת ולפי צירושלמי מ"ט דרשב"ג דאמר נותן לה ממשות קפוטקיא, וליכא למימר משום דס"ל כתובת דרבנן ומשום הכי מיקל דהא כהדיא אמרינן פ"ק ארשב"ג כתובת אשה דאורייתא, י"ל דא"ע"ג דסבר דאורייתא מ"מ לא עדיפא ממלכא בשטר דאזלינן בחר שטבולא ע"כ.

ודבריו לכאורה תמוהין מה שכתב דכהדיא אמרינן דרשב"ג ס"ל כתובת אשה דאורייתא, שכרי מפורש היפך זה צירושלמי סוף פרק בחרא, דרשב"ג ס"ל דאין כתובת אשה אלא מדברי סופרים, א"כ צירושלמי לשיטתו ודאי אחי שפיר שיעת רשב"ג מטעם

פירוש בעל חוב כגובה מלוה בעלמו גבי מיני ואפילו מן גלימא דעל כתפיה כיון דגופו משועבד לו: מיתמי ממקרקעי גבי וכו'. דמטלטלי דיתמי לא משחטבדי לבעל חוב כדאמרינן בעלמא: וקאמרינן כתובתה מחבילה. כלומר שניכס נותנין לה מטעמן והגט מציא לה לדי גיבוי כתובת מן הכזילה ממה נפשך, אם של זה הוא הרי מייחייב להכתוב על פיו וכן זה, וכל שכן אם כולה שלה, ודוקא אחר שנחנו גט הוא דגובה דאם לא כן

בכתובת כסף זוזי דחזי ליכי מדאורייתא, ואור"ת דסמכין ארשב"ג דמתניתין דפ' בחרא כו' וקיי"ל כרשב"ג במשנתיו ע"כ. וכן כתבו עוד צפ"ה האשכנזי רבה בשם ר"י דהלכה כרשב"ג. והר"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל ס"ל דכתובת אשה דרבנן וכן הוא דעת הגאונים ז"ל. והרא"ש ז"ל אחר כתבו דעת ר"ת כתב, ור"ח פירש דקיי"ל כרז נחמן דאמר כתובת אשה דרבנן, וכל הגאונים הסכימו דכתובת אשה דרבנן. ועיין תשו' הרי"ש סי' ס"ו. והר"ן שלכי כתובות כתב ולענין הלכה קיימא לן כרבנן כו', הילכך בני דכתבו כסף זוזי דחזי ליכי מדאורייתא טעותא היא, דמדאורייתא לא חזי לה מידי אלא מדרבנן. ובהגהות מרדכי סוף כתובות כתב צרם הרא"ש ז"ל כתב כצ"ח ה"עור א"ע סי' ס"ו ודאי כתובת דרבנן אלא שחקנו חכמים נ' סלעים של זורי כדי שלא תהי' קלה צעינן להוציאה, ואסמכוה אקרא כמוכר הבתולות. ומשום הכי יש מקומות שנוכחין לכתוב כסף זוזי דחזי ליכי מדאורייתא, שלא יעשה אדם לומר כיון שהוא דרבנן לא תגבה אלא נ' סלעים דרבנן. וכתב הרמ"א ז"ל והח"מ דאחא סמכין אן לכתוב דחזי ליכי מדאורייתא ע"ש. ועיין ציחור הגר"א שם ס"ק י"ז שכתב רא"י לשיטת הגאונים נגד ר"ת ז"ל, ועיין ש"ע א"ע סי' ס"ו סק"ו. ודע דראיתי בש"מ כתובות י' בד"כ חכמים שפי' פי' אחר בשיטת ר"ת ז"ל וז"ל, ויש לי לומר דלאו משום דס"ל לר"ת דהלכה כרשב"ג כתב כן, אלא דפירש דהעולם נהגו לכתוב כן בכתובת כדי להחמיר בדיני הכתובת כדיני העולם וסמכו אדרשב"ג, ואי לאו הא דרשב"ג לא היו כותבין כן אפי' להחמיר כיון דליכא מ"ד הכי, ודייק מדכתב דסמכין אדרשב"ג דמתני' כו', ולא פסק להדיא כותבי ז"ל. ודבריו לענ"ד תמוהים שכרי צחוס' שם כתבו להדיא דהלכה כרשב"ג וז"ל וקיי"ל כרשב"ג דמשנתיו הרי דכתבו להדיא דקיי"ל הכי, וכתבו וז"ל ועוד אור"י דלא קיי"ל כר"י דאשכחנא רב אשי דכוא בחרא דפליג עליה כמתרץ לקמן בצרייתא י"ב ע"א חגי כל שלא מושמש אינו יכול לטעון טענת

ממטלטלי לא מגבינן נה ואי איכא תכשיטין דכתב לה איהו בכתובתה כגון קטלאות ונזמים וטבעות וכל דכוותיהו ואיתנהו בעיניהו לא מיבעיא דכד איתנהו גביה דהא תפישא להו דהא שקלה להו ונפקא בהו אלא אפילו איתנהו גביה כיון דאיתנהו בעיניהו מגבינן להו מיניה. נו מי שמת והניח אשה ובעל חוב ויורשין והיה לו מלוה או פקדון ביד אחרים רבי טרפון אומר ינתנו לכושל שבהן ומאי ניהו בעל חוב ואמאי קרי ליה כושל דלא גבי אלא בראייה רבי עקיבא אומר אין מרחמין בדין אלא ינתנו ליורשין שכולן צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה והלכה כרבי עקיבא. נו לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל רשות בהם ואין אנו יודעים אם יש להם עליו כלום כלכך משמת המת וכו כן היורשין וצדקתם הם ומיהו טעמא

משנה הלכות

יפה כח בע"ח משום נפילת דלת עכ"ל ועיין ש"ג שם ובעש"ע ח"ע סי' ק"צ וש"ע חו"מ סי' ק"ז ס"א וסי' ק"ד. ועיין שם בס"ג אי שייך דין קדימה במטלטלין ובסמ"ע שם סק"א שהאריך להכריח דלא כחשו' הרמב"ן ז"ל דיש דין קדימה במטלטלין דלא שצקין כל הני פוסקים המפורסמים הרא"ש הרי"ף והתפוס חשו' הרמב"ן לעיקר ועיין קל"ח שם. ועיין לעיל ס"ק (נ"ג). ובמדרכי כתובות הנ"ל כתב בשם הראשון דדוקא בגרושה דינא הכי אבל צאלמנה שצאה לגזות מן היתומים חולקין וכו' וז"ל הח"מ צ"ע סק"צ ע"ש, והטעם כיון דמדינא דגמ' לשניהם לא שייכי רק מתקנת הגאונים ולכן אין לאחד יותר מחצרו ועיין ביאור הגר"א ח"ע הנ"ל ד"ה ואלמנותו. ועיין בעל העיטור מה שכתב בזה בהלכות כתובות ודו"ק.

ותבש עיני צאגודה כתובות שכתב מי שמת והניח מלוה או פקדון רבי עקיבא אומר ינתנו לכושל שצבן וכו' משמע אשה גוצה כתובת מן המלוה ח"ע פ' שאינה נוטלת צראוי ולא דמי לכושל דאמרין פרק יש נוטלין אינו נוטל במלוה שאני אשה דמן הדין היכ לה ליעול צראוי אלא משום דבקילו גבי כתובתה כדאיתא צפ' יש צבור וכו' וכ"ש צזמן כזה דיתנו לכתובת אשה דאפוכי מערת למח לי דאפילו היכ צידס היכה גוצה וכן פסק רבינו יואל הלוי ושא"ר גאונים. ונמלא בתשובה הרב מצאנצערק האי דנחלקו במסכת כתובות כיונו צימיהם דאין אשה גוצה פורנא מהם אצל עכשיו פשיטא דאשה קודמת לכל לגזות מן הפקדון אצל ממלוה אינה גוצה מדפסק פרק יש נוטלין גבי צבור דאינו נוטל וכ"ש כתובת אשה דגריע כדמוכה פ' יש צבור חב חולק אמה שכתב לעיל דאשה גוצה כתובת מן המלוה דלא דמי לכושל ודו"ק ומיהו ממשכנות גציה אצל ממשכון של כותי דלא שייך דדקב לא קני אצל במסכת ע"ז מספקא לן אי הוי כזנינא או לא הלכך מספקא לן והמוליא מחצרו עליו הראי. ורבי עקיבא תפוסא לא מהניא כלל וכו' ע"כ.

נו ומ"ש לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה וכו' עיין לעיל ס"ק (כ"צ) מה שהארכתי בזה בעזכ"י. ועיין צ"צ נ"ה וכתובות נ"ה. ובגמ' צ"צ

דכתובת דרבנן, וי"ל דכוונת הגאון ז"ל ולפי הירושלמי מ"ט דרשב"ג כונתו דס"ל כחלמודא דידן דאורייתא, וס"ל דטעם הירושלמי אחי אפי' לפי ש"ס דילן ולא פליגי בזה, ולכן מקשה שפיר ולפי הירושלמי מ"ט דרשב"ג צ"ס דילן ודוחק. שוב ראיתי במראה הפנים שהרגיש בזה וכתב שגירסא אחרת נזמנה לו להמרדכי ז"ל ול"ע וד' יאיר עיני.

נה ומ"ש ואי איכא תכשיטין דכתב לה איכו בכתובתה כגון קטלאות וכו דעת רבינו ז"ל ולא מאלתי וראיתי כעת בדבר צדוק מפורש שכו"א.

נו ומ"ש מי שמת והניח אשה ובעל חוב כו', כתובות פ"ד ע"א מחני' שם. ובגמרא מאי לכושל ר' יוסי צרבי חנינא אומר חומר לכושל שצראי, ר' יוחנן אומר לכתובת אשה משום חנינא. ופרש"י לכושל שצראי למי ששטרו מאוחר שלא יוכל לערוף לקוהות הקודמים לו ע"כ. והרי"ף ז"ל כתב מאי כושל בע"ח, ואמאי קרי ל' כושל דלא גבי אלא צראי. והרא"ש ז"ל הביא סעד לפירש"י מירושלמי דאיתא שם לכישל שצבן ר' יוסי צר חנינא אומר לכושל שצראיותיו כגון מלוה צטור ומלוה צעדים ינתנו למלוה צעדים, ר' יוחנן אומר לכושל שצגופו. ולדברי רב אלפס ז"ל ה"ל לר"י צ"ח למימר לצע"ח מפני שהוא כושל שצראי כדקאמר ר' יוחנן לכתובת אשה משום חנינא, ומדקאמר לכושל שצראי משמע איזה מהן שהוא כושל שצראי וכן שני צע"ח ינתנו למאוחר כו' ע"ש. וכ"כ הר"ן. **אמנם** מדברי רבינו נראה דמפרש כפי' הרי"ף ז"ל מדכתב ינתנו לכושל ומאי ניכו צע"ח וכו' כפי' הרי"ף ז"ל שפי' מאי כושל צע"ח. ודע דלרבינו אין נ"מ כלום צפ"י כושל כיון שפסק כר"ע דהלכה כר"ע מחצרו ועוד כתב הרי"ף ז"ל טעמא מדאמרין דן דייני כר"ע ואהדרי' ר"ל לעוצדא כר"ע וא"כ אין נ"מ כלום לדינא כיון דממילא לא ס"ל כריצ"ח. והרי"ף והרא"ש ז"ל כתב דהולך לפרש דברי ר' טרפון לפי דכתב חקנחא דרבנן צצראי גבי מטלטלי ועבדין כר"ע ואליבא דר' יוסי צר חנינא דאיכו קשיש טפי מר' יוחנן וכן לקמן בפירקין היכא דקיימא כתובת אשה וצע"ח לגזות

והנה לעיל בזה"ל דעת הפוסקים דהכי שקבלה מעות כשחזר ולקח ממנה מקחו מקח דכיון שקבלה ממנו מעות וקיי"ל תלויה חזין זצוני' זצוני' חמס' דעת הרש"ם לא נראה כן, שפ"י ז"ל וחזר זה הלוקח ולקח מן האשה נתן לה דבר מועט והקנתה לו כדי שלא תטרוף ממנו חוב כתובתה מקחו בטל, הרי שאפ"י אי יביע לה מעות כשחזר ולקח ממנה אפ"י הכי מקחו בטל, וכבר בקשה הרמב"ן ז"ל בחידושו ארש"ם ז"ל ממה דאמרינן מודה שמואל היכי דהכי לבו, ורבינו בגדול ז"ל כתב צ"י בניזקין הרי הכא גבי אשה וסיקריקין ליכא מאן דהכי לבו זוזי, הילכך לא מבינא לבו כתיבת שטר עד דכתבו אחריות אלמא אי יביע לבו זוזי קני ע"כ.

ד"ן אמת דלולי דברי קדשו של הרמב"ן ז"ל הייתי יכול לישב דעת הרש"ם ז"ל עס שאר פוסקים, בדיוק לישב דעת הרש"ם ז"ל שכתב לאמור, וחזר ולקח מן האשה נתן דבר מועט והקנתה לו, ודבריו ז"ל לכאורה מקושי בצנח למה כתב נתן לה דבר מועט ה"י יכול לומר סתם חזר ולקח ממנה ואמאי כתב דוקא דדבר מועט, והיה אפשר לומר דכיון כתב כן לדייק דדוקא שחזר ולקח מן האשה דדבר מועט הוא דאין מקחו מקח ובעל, אבל היכי דחזר ולקח מן האשה צויה השלם ונתן לה כל דמי שויה הכ"י דמקחו מקח גם לדעת הרש"ם, רק דהכי דחזר ולקחו דדבר מועט מוכחא מילתא דמשום נחת רוח שעתה לבעלה הוא דמכרה, דאל"כ אמאי מכרה דדבר מועט כזה. ולא דמי לתלויה וזין דזצוני' זצוני' כיון דליכא גבה אונס כ"כ, לא גמרא ומקניא, וכמו שכתב הרש"ם ז"ל בעלמו שם בסמוך, ועוד בתלויה חזין נמי עכ"פ נותנין לו דמי שויו ולא כן כאן שלא נתן לה רק דבר מועט, וצוה יביע אחי שפיר דס"ל הרש"ם ז"ל כשאר פוסקים ז"ל היכי דחזר ולקח ממנה וקבלה דמי כולו ודו"ק.

וראיתי ביושעת יעקב א"ע סי' נ' שכתב דדברי הרמ"א ז"ל דאם האשה קבלה המעות אינה יכולה לומר עוד נחת רוח עשיתי לבעלי. וכתב ז"ל, וכתבו הקדמונים דלאו דוקא קבלה כל מה ששוכה חלה דאף בלא קבלה רק מעט מ"מ גמרה ומקני, וזה היפך ממה שכתבתי לעיל דדוקא צקבלה כל המעות הוא דאמרינן דאין מקח בטל וכנ"ל. איברא דלענ"ד דברי היש"י הג"ל לא מחורין לי דמה שכתב דכתבו הקדמונים דלאו דוקא קבלה כל מה ששויה, ואני מלאתי ראשונים ז"ל שכתבו היפך דבריו הקדושים ז"ל וכו'.
דבש"מ זצ"י נ' ע"ב ד"ה מי לא חק כתב ז"ל לפי מה שכתבתי אני למעלה חס נתן לה מקנת מעות כדי שתחתום לו לא הוה זצוני' זצוני', ויכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי, ומשמע דטעמא משום דלא נתן לה רק מקנת מעות יכולה לומר כן אבל אי נתן לה כל שויה ה"י דלא מצי אמרה כן. וכן ביא

גרם אמר רבב בר רב הונא לא נלרכה חלה באתן ג' שדות, אחת שכתב לה בכתובתה, ואחת שיחד לה בכתובתה ואחת שהכניסה לו שום משלה. וזה הוא ג"כ גירסת רש"ם ובר"י בן מייג"ש ז"ל. ופי' רבינו שמואל ז"ל אחת מן כ"ג שדות הוא שדה ששעבד לה צפ"י והזכיר הכותב שדה בשטר הכתובה ששעבד לה, ואחת כו', ועשה אחותיקי לגבות ממנה כתובתה כו', וע"ז צווחת יותר הוה"ל ויחדו לה צפ"י עדים, ואחת כו' שדה שהכניסה לו מצית אביה וכן נל"כ. וכתום' כתבו בשם ר"ח ה"ג ואחת שהכניס לה שום משלו, וה"פ אחת שכתב לה בכתובה צמנה ומאחיים, ואחת שיחד לה בכתובה תחת הגדוניה שהביאה מצית אביה, ואחת שהכניס לה שום משלו ששם לה שדה כנגד תוספות שהוסיף לה על מנה מאתים כו' ע"ש.

והרמב"ן ז"ל כתב בגירסת הר"ש ואינה מחזור שאין חלו שלש שדות חלה שנים, ועוד שה"י לו לומר אחת שכתב לה בכתובתה, או שיחד לה, אחת אחת למה לי, וגירסת הכניסה לו שום משלו אינה נכונה חלה שום משלה, אבל ר"ח ורבינו ז"ל גורסין ואחת שהכניסה לה שום משלו ע"כ. ונראה דהרמב"ן ז"ל ה"י גורם דדברי הרש"ם ואחת שהכניסה לו שום משלו, ולכן ראה לתקן דבריו ז"ל דלפי' ה"י נריך לומר שום משלה, ונראה דנוסחא מועטת נדמנה לו לברמב"ן ז"ל, וגירסת הספר כמו שהוא לפנינו הכ"י הוא כמו שה"י הרמב"ן ז"ל.

וגירסת רבינו בגירסת ר"ח ז"ל ורמב"ן ז"ל, ואחת שהכניס לה שום משלו. ועיין חו"מ סי' קנ"א. והרמב"ם ז"ל פ"ל מה' מכירה ה"ג כתב, אבל הבעל שמכר או נתן זין קרקע שהכניסה לו אשתו בכתובתה או קרקע שהכניס לו שום משלו כו', וכתב ה"ה לא נלרכה חלה באתן ג' שדות, אחת שכתב לה כו' ואחת שהכניסה לו שום משלה, וזה פירש ברב, אחת שכתב לה בכתובתה הוא שהכניסו צדוניה ושמוכ, ויש מי שפ"י אחת שכתב לה בתום' כתובתה ואחת שיחד לה ולא שמאזה חלה שהוא כעין אפותיקי, אחת שהכניס לה שום משלו כלומר, כתב לה שדה כנגד שום שקבל עליו מנכסי נדונייתה כו'. והנראה מדברי ה"ה דהרמב"ם ז"ל גורם שהכניסה לו שום משלה שהרי אחר הגירסא הדין כתב וזה פי' ברב ולענ"ד אינו מוכרח דאפשר לומר דגרם בגירסת רבינו ז"ל אפילו לפי פירושו שהרי רבינו כתב להדיא או קרקע שהכניסה לה שום משלו וא"כ אפשר נמי שזה הוא דעת הרמב"ם ז"ל, ועיין רמב"ם פכ"ז מה"א ומה שהקשה שם בלח"מ ודו"ק. והראב"ד פכ"ז מה"א כתב דהא דאמרו לקח מן האשה וכו', מקחן בטל דוקא צמכרה, חמס' היכי דמחלה בכתובה לבעלה ואפ"י שלש שדות מחילתה קיימת, מפני שנקרה שערודה מעיקרא, וכן כתב הרא"ש וכתב ה"ה דאין כן דעת רמב"ן ורש"ם. ועיין כ"מ שם. ובש"ע א"ע סי' קע"ז.

מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים אמר רבה בר רב הונא באותן שלש שדות אחת שכתב לה בכתובתה ואחת שייחד לה בכתובתה ואחת שהכניס לה שום משלו נח אבל בנכסי מלוג אף על גב דלקח מן האשה (כלכה ז') הגע עתמך שפטורים מן הכצועה זו תורה חזו אינו תורה. ועיין ר"ן ור"א ותוספות פרק מי שביע

משנה הלכות

ומ"ש כו' טעמא דמסתבר כו' ונראה שכן דעת הרשב"ם שכתב אלא רב הונא מסבירא דידה קאמר דמחור יסורין גמר בלבי ומקני, הואיל ואיכא תרתי יסורין ומחור מעות דלא מפסיד מידי, ומדקאמר לא מפסיד מידי משמע שלא הו' מפסיד משלו כלום, וזה לכאורה ראייה ברורה למא שכתבתי בעזכ"י דעת הרשב"ם, דבעי דוקא כל שווי אצל היכי דלא נתן לו כל שווי ומפסיד ע"י לא גמר ומקני והמקח בעל, וא"כ כ"ש באשה דכשלא נתנו לה רק דבר מועט דלא גמרה ומקנה, וזוהי אחי שפיר ליישב נמי קושית הרמב"ן ז"ל על הרשב"ם ז"ל בחילוק שכתבתי דרשב"ם דוקא בדבר מועט ס"ל דחזר, אצל מודה כשקבלה כל המעות לשאר הפוסקים ואין כאן פלוגתא ציניהם וכדי עדיף מלשוי חולק וק"ל עוד נלע"ד לומר דאפי' לר' יונה ז"ל דס"ל דבקרקה אין כאן המקח בעל אפי' לא נתן לו כל שווי לפי שאין אונאה לקרקעות, מודה הוא גבי אשה דאם לא קבלה רק מעט מן המעות אמרינן בעל מקח, שהרי העור ז"ל הביא שם ח"ל ונראה לפרש דבריו ז"ל כשאינו כופוהו אלא על המכירה אצל בסכום המעות אינו כופוהו, אצל אם כופוהו ליתן לו בפחות משווי אף בקרקע אין כאן תורת מקח. וא"כ היכי דכופוהו על המעות אפי' בקרקע הוי אונאה ובאשה לעולם הוי כפי' גם על הקרקע שהרי אין צידה לעשות מעטם נחת רוח לבעלה. וא"כ באשה מודה אפי' ר' יונה דבעי' כל שווי דוקא לפי פי' זה ודוק.

ובבר' כתבתי לעיל בס"ד הא דבאותן ג' שדות מכרן בעל מחלוקת הראשונים ז"ל מחי בעל המקח, הי' כרשב"ג דאמר כחוצה אשה אינה גוצה משאר נכסים דכיון שאין דרכה של אשה לחזור על צתי דינין, וכתבו הראשונים ז"ל דכדי מוכח בירושלמי דכ"ג החס צפי אלמנה לכ"ג העושה שדכו אפותיקי לאשה בכתובתה ולבע"ה על חוצו מכרה הרי זו מכורה, כלוקח יחוש לעצמו. רשב"ג אומר לאשה בכתובתה אינה מכורה שלא עלה על דעת שכתב אשה מחזרת על צתי דינין, הוי בשמכרן לשעב אינן קיימין אצל אם מכרן לעולם דברי הכל אינם מכורים. ועיין בעל המאור ובראש"ד ז"ל ועיין רי"ף ור"ן ד"ה נמלא עכשיו פסקן של דברים, ורא"ש צ"ב כנ"ל, ועיין לעיל ס"ק כ"ה ולקמן ס"ק ס' יס"א.

נח' ומ"ש אצל בנכסי מלוג כו', שם דף נ' ע"א אלא למעוטי נכסי מלוג הא אמר אמימר איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו ולא כלום, כי איתמר דאמימר היכי דצין איכו ומח איתא איכו

עוד שם דף מ"ח ע"ב ד"ה ח"ל ברשב"א שכתב בא"ד ז"ל באשה כשדך מיא ואמר אמימר תלויב וקדשה קידושיה קידושין. ויש מפרשים משום כסף קידושין. ומכאן דקדקו בתלויב וצין אפילו בפחות מכדי שוית הקרקע ציני ציני דהא אשה מתקדשת בפרועה וחשצין לה בתלויב וצין, וא"כ אף קרקע נקנה הוא בכל כסף כלכך אפי' תלויב וצין ציני ציני. ועוד דהא כי אקשינן לדרב הונא מדסיים רב ציני קרקע אין לו מעות יש לו ארבינן למימר דרב ציני לא ס"ל לרב הונא ואם איתא מאי קשיא לימא דרב ציני כשלא נתן כל דמי שווי בקרקע.

ומסתברא שאין דברים אלו נכונים הלא דאין דעתה' דמוכר אמדין להגב אונסי חזי גמר ומחצין הא בלא חזי לא, ותלויב ויכיוז אין מתנתו מחנה והא"ך אפשר שיתראה בפרועה על קרקע שוכ מאה מנה ודרכן של בני אדם להניח קרקע בחנם. או ליתנו במחנה יותר ממה שיתנו בפרועה, וכיון הוא בדיון של זה. ועוד כי סתם לקח מסיקריקון וחזר ולקח מצע"ב מעט כסף הוא נותן לצע"ב מפני שיש לו דין ודברים על כשדך שכן דרכן של צנ"א, וכדאמרינן עמיד איניש דצין דיני' ובייני דקתני וחזר ולקח מצע"ב ולא קתני חתם לו צע"ב ואפי' הכי קתני מקח בעל כו' ע"ש. ודרי' לן להדיא דעת הרשב"א ז"ל דבפחות משווי לא אמרינן ציני ציני משום דאמדין דעתו של אדם, ודעת האדם שלא יתראה בפרועה על קרקע שוכ מאה מנה, וע"כ לריך להיות דוקא בשווי, וא"כ הכי' באשה ודאי אנו אומדים דעתה דבדבר מועט לא תתראה למכור שדך שוכ מאה מנה, וכיון שכן ל"ע דברי היס"י ז"ל דפשיטא לי' כולי האי דאף דלא קבלה רק דבר מועט נמי אינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי, שהרי אית לן דעת הרשב"א עומדת לנגדו ז"ל גם מלשון הרמ"א ז"ל והנמק"י שכתבו אם האשה קבלה המעות כו', ולשון המעות משמע לכאורה כל המעות וכן משמעות לשון הרמב"ן ז"ל, ולדעתי גם דעת הרשב"ם כן הוא וכמו שכתבתי.

והמזור הו"מ ס' ר"ה כתב, מי שאנסוכו למכור וקבל הדמים כו', אלא שהרי יונה חולק דבקרקה אפי' לא נתן לו כל שווי לפי שאין אונאה לקרקע כו', ונראה לפרש דבריו ז"ל כשאינו כופוהו אלא על המכירה, אצל בסכום המעות אינו כופוהו אצל אם כופוהו ליתן לו בפחות משווי אף בקרקע אין כאן תורת מקח כו' ע"ש, וכן פסק צש"ע הו"מ ס"ד. וכתב בצ"י ז"ל

נשוי דף ל"ב בראשון שמכר שדה לשמעון באחריות: וראי זכינת ליה איכי לגברא. פי' שזכנה הכי' ב' מלוג לצעלה ואזיל צעלה וזכינהו לאחר וכו', הוי זכיניהו זכיני ולא יכולה לעטון נחת רוח עשיתי לצעני : ואיתתא דזכינה וחזר ולקח מן האיש מקחו בטל ודאי זכינת ליה איכי לגברא ואזיל הוא זכינן אי נמי זכינן תרויהו בבת אחת הוי זכיניהו זכיני. נט' ואיתתא דזכינת נכסי מלוג בחיי בעלה ואמרה דלאחר מיתת בעל זכינן כי מיית בעל ואזיל צעלה וזכינהו לאחר וכו', הוי זכיניהו זכיני ולא יכולה לעטון נחת רוח עשיתי לצעני : ואיתתא דזכינה

משנה הלכות

ועיין חו"מ סי' רי"א והירושלמי דפסק מכירתה קיימת י"ל משום דס"ל בצעל אינו מוילא בגוף מן הלקוחות ודמה שם לאז שמכר מ"ה הוי מכירה גמורה מכיוס ע"כ וקושיתו ז"ל לכאורה קשה נמי לרבינו ז"ל כיון שאין במקח חל אלא לאחר מיתת האף שוב חל במקח כלל ע"ש צס"ק מ"ו.

ותבט עיני בא"מ ז"ל סי' ה"ל שכתב ליישב קושית הצ"ש ז"ל ח"ל, ולפמ"ש לעיל צ"ש רש"י פי' החוצל דעיקר תקנת אושא היא דאלמנה לקנין פירות דצעל שיהיה כקנין בגוף, וכמו דס"ל לר"י צעלמא ומש"ה ס"ל להרא"ש דצעל מוילא בגוף מיד הלקוח, דהקנין לא חל כלל על גוף הקרקע כיון דקנין פירות דצעל כקנין בגוף דמי, אינו נתפס שום קנין על בגוף כ"ז שיש לזה קנין פירות, וחזינן לר"י דס"ל צעלמא קנין פירות כקנין בגוף דמי, וס"ל במכר הבן ומת בחיי אב אינו מכר משום דקנין פירות דאב כקנין בגוף דמי עיין שם פי' החוצל דף כ"ח וצ"צ קל"ו, ואפ"ה ס"ל לר"י דאם מת האב בחיי הבן ומטי לידו כ"ל למפרע מכירתו מכירה זוכה הלקוח. וכבר הקשה הרמב"ן ז"ל שם צ"פ יש נוהלין ח"ל הרמב"ן הקשה הר' יוסף הלוי, לר"י דאמר קנין פירות כקנין בגוף דמי אמאי קני לוקח כי מת בחיי הבן הא אין אדם מקנה דבר שלצ"ע, כלומר שלא בא לידו, ותו קשיא ל"י הא דאוקימנא לעיל גופא קני מהיום ופרי לאחר מיתתו.

וב' קשיות הללו מתרבות זו את זו, דאפי' למאן דאמר קנין פירות כקנין בגוף דמי בראוי נמי אית ליה קנין בגוף אלא דמתלח תלי וקאי כי מת האב בחיי הבן איגלאי מילתא למפרע דמהכיה שעתא קניי, ומה מכר לו כל זכות שחבא לידו דהא איגדא ציה מעיקרא וכי לא בא לידו אותו זכות שמת הבן בחיי האב פקע קניני' לגבי לוקח דלא יורש ידי' הוא עכ"ל. ח"כ ה"ה תקנת אושא דאינו אלא דאלמנה רבנן לקנין פירות דצעל שחבי' כקנין בגוף, וח"כ כי היכי דלר"י כי אחי לידי בן הוי מכירה למפרע הב"נ בתקנת אושא ע"ש.

אמנם תירוצו זה לא אחי שפיר לדעת רבינו שחבי כל עיקר התירוצו של הרמב"ן (וכן מבואר בתוס') יבמות דף ל"ו ע"ב ד"ה ור' יוחנן כתירוצו הרמב"ן ז"ל) הוא משום דאמרין למפרע קנה, ורבינו ס"ל היפך זה דהקנין לא חל עד לאחר מיתתו ולא למפרע, ואפשר דדעת רבינו כמ"ש הנמ"י צעני נל"צ שאם מכרה צענית הנאה שמכירתה קיימת דצידה הוא, אף דמהיום אי"א

ומפקא, ח"נ זכנה איכי ומתה אחת איכי ומפיק בתקנתא דרבנן וכדרי' יוסי צרי חנינא דאמר ר' יוסי צרי חנינא באושה התקינו האשה שמכרה צנכסי מלוג ומתה בצעל מוילא מיד הלקוחות, אצל היכי דזכיני תרווייהו לעלמא ח"נ זכנה איכי לדידיה זכינה זכיני ע"כ. וכתב העור ח"ע סי' פ"ז דמה שאמרו שאם מכרה לו מהני, דוקא צנכסי מלוג אצל לא צנכסי ל"צ ולא צעל נכסים, וכ"כ הרא"ש הביאו הצ"י שם, וכ"כ הרמב"ם צפכ"א מה"א. ודע דהרמ"ה כתב שדין נל"צ כדין נכסי מלוג דיכולה למימר נחת רוח עשיתי לצעל, הביאו העור חו"מ סי' קנ"א ועיין צ"י שם. וכתבו הצ"ח והדרישה דהצ"י גרס שאינה יכולה לומר ע"ש מה שהאריכו, ול"ע ארבינו העור ח"ע שלא הביא כלל שיטת הרמ"ה ז"ל, ודעת הרא"ש כשאר פוסקים וכן נראה דעת רבינו ז"ל.

נב' וב"ש ואיתתא דזכינת נ"מ בחיי צעלה וכו' פי' שהתנה בשעת מכירה שיחול המכר לאחר מיתת צעל, כי ימות הצעל חל המכר, זו היא דעת רבינו ז"ל. ומשמע דס"ל דכיון שאמר דלאחר מיתת צעל זכינן הוי זכיני אף דמעכשיו לא חל המכר כלל רק אחר מיתת הצעל, והכי מוכח צירושלמי הביאה הר"ן ז"ל פ"ד מכתובות דף נ' צד"ה האשה שמכרה צנ"מ ח"ל גרסינן התם רבי כלל בן פזי צעי קומי ר' יוסי מכר הוא ומתה היא מהו אמר לו מכרו צעל, לבן שמכר בחיי אביו ומת אביו מכרה היא ומת הוא אמר ל'י מכרה קיים, לאז שמכר בחיי בנו ומת בנו, ורבינו ז"ל מפרש דמייירי כשהתנה דהמכר לא יחול עד לאחר מיתת הצעל, והעטם שהכריחו לזה נראה דס"ל ז"ל דאי לא התנה כך הרי מכרה צעל לאחר, כיון שהצעל מוילא מיד הלקוחות בגוף והפירות ח"כ אף שוב כשתתאלמן יחזור ללוקח כמו שכתב העור ח"ע סי' ל' ס"ע, ולדעת רבינו אחי שפיר דכיון שהתנה דלא חל המכר עד אחר מיתת הצעל ואז שפיר יהי' ציד הלקוח. **וראיתי** לצ"ש צס"ק ל"ע שכתב אמה שכתב הרמ"א ז"ל נחאלמנה או נחגרשה מכרה קיים. ח"ל איתא צירושלמי וכ"כ הר"י והעור אף לשיטתם דצעל מוילא מיד הלקוחות ל"ע למד באמת המקח קיים אחר מיתתו כיון דהשתא אין צידה למכור כמ"ש בסוגיא פי' ח"ע"פ דף נ"ע, אם אמרה יקדשו ידי לא חל הקדש מפני שעצוד הצעל ולאחר הגט ג"כ לא חל משום מי איכא מידי דהשתא לא קדשי ואח"כ יקדש ע"ש, וצ"י פי'א והכי קי"ל אין אדם מוכר דבר שאינו ברשותו.

הו זביני זביני. (ס) ואיתתא דזבינת נכסי מלוג בחיי בעלה ומתה לא הו זבינה זביני דאמר רבי יוסי ברבי חנינא באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלוקחות. והיכא דזבין מנכסי מלוג בחיי בעלה לא הו זבינה זביני. פירוש לא הו זביני כלל וכן היא דעת הראשונים והרמב"ם פכ"ג מלכות אישות פי' הבעל מוציא מיד הלוקחות

משנה הלכות

הראש"ש אינו יכול לוקח למחות אם רוצה הבעל לצנות על הקרקע, ולדעת הרמב"ם יכול עוד כתב נ"מ אם יש לו ללוקח טענה על המעות מיד דאין לו שום זכות בקרקע, ולדעת הרמב"ם אין לו. ובח"מ כתב דנ"מ לענין פרוצול שאין כותבין אלא למי שיש לו קרקע ע"ש בס"ק כ"ז וב"ש שם סקל"ו. ונראה דהכא תרדומה הבעל והלוקח כותבין פרוצול דבעל כותב על נכסי אשתו ועיין לקמן ס"ק (ס"ד) ד"ה וכתבוננו.

ובקצוה"ח סי' ק"ג סק"מ כתב, דאפי' לשיטת הראש"ש

ז"ל דאין ללוקח אפילו בגוף הקרקע היינו משום תקנת אושא שהתקינו שיהיו קנין פירות דבעל כקנה"ג, וכמו בעלמא לר' יוחנן ומעבד אותו קנין פירות של הבעל את הקנין בגוף של האשה שלא תמכור, אבל מ"מ גם לבעל אין לו שום זכות בגוף הקרקע בחייה ע"ש וכ"כ בח"מ שם סק"ג.

וראיתי צ"ס שצילי דוד ח"ע סי' ה"ל ס"ק י"א בד"כ דרך אחר ח"ל, נ"ל לתרץ קושית הפלאה על צ"ש (היינו מה שהקשה ח"ש ס"ק מ"ז שכתב דלכ"ע במכר הבעל בעל המקח דא"א לחול למפרע דהוי דשלל"ע והקשה דברא"ש פי' חז"ל מבואר צ"ס רבינו יונה דמדינא הוי ממכר הבעל צ"מ קיים לאחר מיתה ללוקח הוא מחיים רק משום כבוד אביה אלמא דשלו הוא אף למפרע) וזה נראה עיקר כי אף דמובח מצ"ש סקל"ט דס"ל להראש"ש הבעל קנה כה"ג מחיים ג"כ, היינו רק לענין ביטול מכירת האשה או נגד שחרור וכדומה במה דכא מכח האשה וממילא יורש בגוף, אבל במה שנוגע צענין אחר זה ודאי מודה צ"ש דל"ל קה"ג רק קנין פירות וכו', והאיר ה' עיני ראיתי בתשו' הראש"ש סי' ל"ח צענין שהוצא כאן צ"ע סוף סי' זה שבי' הראש"ש שם צהדיא דשעבודו לצע"ה הראשון לא מהני צ"מ, דאין לו בגוף נ"מ רק פירות הרי מוכח צהדיא כמ"ש דלענין מכירתו מודה הראש"ש ז"ל דרק קנין פירות יש לו כמ"ש צ"ש כאן, והראש"ש צ"י חז"ל שהציא דברי ר"י, אבל איבדו לא ס"ל כן וכדמפורש בדבריו בתשו' ה"ל.

ובזה מיושב היטב מה שהקשה בספר קט"ח לדעת הש"ך סי' ק"ג דבעל יש לו קנין בגוף, ובעל קנין גוף של אשה למכר אין יוצא צ"ש ועיין דבעל, ולפמ"ש ח"ש דלענין שחרור ומכר דידה הוי לו קה"ג אבל לענין מכירה ושחרור שלו מודה הש"ך דאין לו קה"ג רק קנין פירות ע"כ.

לכ למכור כיון דמכרה בעל ע"ש ומכאן יהי' ראייה קלה לדברי הראש"ש ה"ל ס"ק מ"ו.

והנכון דעת רבינו לענין דשכר כזר הבאחי לעיל צ"ס דשעת רבינו דבעל נכסי אשתו יורש הוי ולא לוקח א"כ לדינא בלמח הנכסים דידה הוי אף בחייה רק דמשום תקנת אושא התקינו שיהי' מכרה בעל, וכמו שכתב הראש"ש ז"ל שם ואפי' אם התנה שלא יאכל פירות נמי כתבו החוס' ושאר מפרשים דאפ"ה הבעל מוציא, וכן דעת ר' שמואל הגיד ז"ל צ"ס תשובת רב שרירא גאון ורב האי גאון ז"ל, וכ"כ נ"י. ועיין צ"י ח"ע סי' פ"ה צ"ס הרשב"א. ובש"מ פי' האשה שנפלו כתב בעממא דתקנת אושא וז"ל מן הדין כיון שהנכסים שלה תהיה מכירתה מכירה קיימת ולא יורש הבעל אלא מה שישאר בשעת פטירתה דין כל שאר היורשין אבל חכמים תקנו שהבעל יוציא מיד הלוקחות שאם לא ה' מפני זה כל אשה שבעולם לא היכה מנחת ירושתה לבעלה אלא היכה נחתה לצני' או לאחי עכ"ל.

ומעתה לענין יש ליישב שיטת רבינו בפשיטות דדרך נקל דמה שהקשה מי איכא מידי דכשתא לא קדיש ואח"כ קדיש ה"נ במכר, כיון דכשתא אינו בחורח מכר כו', וכן מטעם דאינו ברשותו לק"מ, דברי עיקר תקנת אושא לא יתייחס אלא כדי שלא יבא כל אשה נותנה לצני' או לאחי וזה דייקא בחייה חוששין ולכן תקנו שצחיו כל מה שתמכור בעל המקח אבל לאחר מיתה הבעל דלא שייך כאן טעמא, וכיון דמדינא הנכסים דידה הוי לא עשו חכמים התקנה דגם כה"ג לא יחול המכר כיון דככה"ג אין כאן שום טעם לתקנה זו דלאחר מיתה בעל צדקה לעשות עם נכסיה כרצונה, ככ"ג הנכסיה בחייו לא תקנו חזרת המקח כשמכרה אלאחר מיתה בעל כנ"ל דעת רבינו. ועיין חו"מ סי' רי"א ס"א דרמ"א ובש"ך שם סק"צ ובנתיבות סק"צ ודו"ק. ועיין ח"ע סי' ה"ל בספר שצילי דוד סק"ז.

(ס) ובמ"ש ואיתתא דזבינת נכסי מלוג בחיי בעלה ומתה לא הו זבינה זביני וכו', שם בגמ' ובכתובות דף נ'. ודעת רבינו דלא הו זבינה זביני כלל, וזה כדעת הראש"ש ז"ל הבאחי לעיל והציאו בעור סי' נ' אהא דאמר ר' יוסי צ"י חנינא באושא התקינו חמס הרמב"ם כתב בפכ"ג מה"א הבעל מוציא מיד הלוקח פירות כל ימיה אבל לא גוף הקרקע, ובש"ע סי' נ' הציא ה"י דעות. וכתב דרישע ובעל הפלאה בק"א מה נ"מ צה"ג דגוף הקרקע ציד הלוקח (לדעת הרמב"ם) כיון דבעל אוכל פירות, וכתב דרישע לדעת

פירות כל ימיך ולא גוף כקרקע ועיין משנה הלכות : מכרו שניהם לפרנסה זה היה מעשה לפני רבן שמעון בן גמליאל ואמר אם מתה אשה בעל מוציא מיד הלקוחות וכל שכן שאם מת הבעל שהאשה מוציאה מיד הלקוחות והני מילי היכא דקנו מבעל ברישא דיכולה אשה שתאמר אם מכר הוא בלא דעתה, אלא אפילו מתה היא הוא מוציא מיד הלקוחות, וכתוס' וברא"ש פירשו דהמקח בטל

משנה הלכות

פלוגתה כרי"ף וברא"ש ז"ל אי עדיין מעשה כרש"ג ודעת כרי"ף דלא עדיין מעשה וכך פסק באו"ז הגדול סי' תרנ"ד וכצ"ל שכן נמלא בחשבות רבינו גרשום ז"ל כך כתב רב יהודה בר נתן היכא דמכרו שניהם זה בלא זה לא איפשיט שפיר דניעצד זה מעשה. ובע"מ ז"ל חולק ע"ש. והנה רש"י פי' מכרו שניהם לפרנסה או זה או זה בלא דעתה, לא מצעי דאם מכר הוא בלא דעתה ומת או גרש דהיא מוציאה מיד הלקוחות, אלא אפילו מתה היא הוא מוציא מיד הלקוחות דמכירה לאו מכירה הואי (שמא ימות הוא בחייה ונמלאת מכירה שלא כדין). וכתבו בתוספות וברא"ש ז"ל דמשמע מפירש"י ז"ל דכל זמן שהאשה קיימת אין הבעל יכול להוציא ולבטל מה שמכר אבל כשמתה אז יורש כח, ותימך הוא לומר דכל זמן שהאשה שותקת יבא המקח קיים וכשענה יתבטל המקח אם המקח נתקיים שעה אחת למה תבטלוהו באשה בחנם, ועוד קשה דאפי' יכולה האשה להוציא מחיים נראה שאין הבעל יכול להוציא לאחר מיתתה ולא אמרינן במקום אשתו קאי מידי דהכחא עובדא דכתובות ז"ל ע"כ הכחא גברא דזבין לכתובתי דאימיה בע"כ וא"ל אי איתא אימא וקא מערערא לי מפנינא לך שכיבא אימיה ולא ערערא אחי איכו וקא מערער גבר רמי בר חמא למימר איכו במקום אימי קאי, א"ל רבא נבי דאחריות דאימי לא קביל עלוי' אחריות דנפשיה מי לא קביל עליו', ע"כ מפרש ברא"ש צענין אחר ע"ש.

אמנם דעת רבינו שכתב מכרו שניהם וכו' אם מתה האשה בעל מוציא מיד הלקוחות משמע כדעת רש"י ז"ל, דדוקא לאחר שמתה האשה מוציא הבעל ולא קודם דבגמ' אמרו סתם אמר רש"י צעל מוציא מיד הלקוחות ולא הזכירו כלל מתה, ורבינו ז"ל הוסיף מענינו חיצת אם מתה אשה וע"כ לדיוק בגמ', וא"כ ז"ל דס"ל לרבינו ז"ל דבחייה ה"כ דהוי מכר ולפי זה לכאורה קשה לרבינו קושית התוס' וברא"ש ז"ל דאי במקח נתקיים שעה אחת למה תבטלוהו באשה בחנם.

איברא דנראה שיעת רבינו ז"ל אחי שפיר שהרי סיים שם וכל שכן שאם מת הבעל שהאשה מוציאה מיד הלקוחות. ונראה דבאמת דעת רבינו דגם האשה אינה יכולה לבטל המקח בחייו רק לאחר מיתת הבעל דוקא, אבל בחייו כיון דהמכר נתקיים שעה אחת שז

ורענ"ד שצילי דוד לא נכירין לי שהרי בקצ"ח שם צענמו כתב סברא זו לדעת ברא"ש ז"ל ובעור ז"ל, דמה שבעל מוציא מיד הלקוחות הוא משום דע"ז מועיל תקנת אושא וכסברתה כצ"ד בגמ', אמנם קושית בקצ"ח הוא ממה שכתב הש"ך ז"ל שם בסק"צ וז"ל, ואע"ג דבחייה לית ליה אלא פירי, וקיי"ל קנין פירות לאו כקנין בגוף דמי פי' וא"כ לא ה"י לו להוציא מיד הלקוחות מ"מ כיון דלכתר תקנת אושא בעל מוציא מיד הלקוחות אלמא דכשמתה הוי לוקח למפרע משעת נישואין וכ"ל כקונה בגוף מחיים וכו', ומשמע לי לבקצ"ח ז"ל דדעת הש"ך דלאחר תקנת אושא קנין בגוף מחיים הוי ממש כקנין בגוף לאחר מיתת דהאי קנין שלאחר מיתת נחפשת אלמפרע עד שעת נישואין והוי כמו איגלאי מילתא למפרע דכבר ידידי הוי, וקנין שלאחר מיתת הוי קנין גוף ממש אפילו קודם תקנת אושא, וא"כ ה"י קנין בגוף מחיים לאחר תקנת אושא הוי קנין בגוף ג"כ והכי משמע לשון הש"ך ז"ל דכשמתה הוי לוקח למפרע משעת נישואין ע"ש.

ומעתה לפי זה שפיר מקשה בקצ"ח ז"ל דודאי לפי פי' זה קשה דא"י דאחר תקנת אושא הוי לוקח בגוף מחיים, א"כ מאן דאית לי תקנת אושא למה אין יולאין לאיש אע"כ דגם לאחר תקנת אושא אין לו לבטל אלא פירות ותקנת אושא לא נתקנה רק לחזק ולאלס שעבודו דפירות שיהי' כקנין בגוף אע"ג דשאר פירות אין כקנין בגוף ודו"ק.

ודע דלכאורה לשון רבינו ז"ל שכתב ואיתתא דזבנת נכסי מלוג בחיי בעלה ומתה לא הוי זכינה זכיני ומשמע כשמתה היא דלא הוי זכינה זכיני, אמנם בחייה המכר קיים דאל"כ הי"ל לרבינו לכתוב סתמא ואיתתא דזכינת גמ' בחיי בעלה לא הוי זכינה זכיני ומתה דכתב למה לי, אע"כ לדיוק דדוקא לאחר מיתתה הוא דכר במקח, ואפשר דרבינו קאי אלשון בגמ' דאמרו ר' יוסי ב"ר חנינא באושא התקינו האשה שמכרה וכו', ומתה בעל מוציא ומדכתבו ומתה נקט רבינו נמי ומתה אף דאפשר דה"כ מחיים. ועיין בסמוך ס"ק ס"א.

סא וב"ש מכרו שניהם לפרנסה זה ה"י מעשה לפני רבן שמעון צ"ג ואמר אם מתה אשה בעל מוציא מיד הלקוחות, יבמות ס"ו. וכבר הבאתי לעיל

נחת רוח עשיתי לבעלי סב) אבל קנו מאשה ברישא והדר קנו מבעל מיד ועיין משנה הלכות : אבל קנו מאשה ברישא .

משנה הלכות

אינה יכולה לבעול בחנם וכיו מכר עד שימות הבעל ואז ודאי מוילאח מיד הלקוחות לד"ה. ושפיר מיושב דעת רבינו חננאל לפי זה ל"ל דעת רבינו דהמכר קיים עכ"פ שעה אחת ועיין לעיל מה שכתבתי בס"ק (כ"ה) ודו"ק וז"ע.

עוד י"ל דאיתא בירושלמי הביאה הרא"ש ב"ב ח"ל, מכר הוא ומתה היא מכרו בעל ופי' הרי ר' יונה הטעם משום שזה בית אביה בעלו המכר לאלתר, והא דקאמר מכר הוא ומתה היא מכרו בעל, ה"ה לאלתר נמי בעל חלל לרבותא נקט אפי"פ שלא ערערו על המקח עד שמתה היא, והאי דנקט גמרא דידן דזבין הוא ומתה היא איתא איכו ומפקע אפי"ג דה"ה דמתה היא ואפילו לאלתר מכרו בעל, משום דעיקר דברי חמימר להשמיעין דאשה שמכרה הבעל מוילא מיד הלקוחות החס דייקא כשמתה חבל כשמתה הוא מכרה קיים וכו' ע"ש. וכו' לן דעת הירושלמי לפי פירוש ר' יונה ז"ל דאפי"פ שכתבו מתה היא מ"מ לאו דוקא מתה דה"ה דאפילו לאלתר נמי המכר בעל, ומתה לרבותא נקט וא"כ ה"ה יש לומר לדעת רבינו דאף שכתב חס מתה אשה בעל מוילא לאו דוקא מתה קאמר חלל לרבותא נקט, וה"ה לאלתר נמי בעל וכדעת ר"ח ורא"ש ז"ל ועיין אפי"פ ס' ז' ס"ק י"ג. (ועיין לעיל ס"ק נ"ז וס"ק ס').

סב) ומ"ש חבל קנו מאשה ברישא והדר קנו מבעל זבנייהו זבינא. גיטין דף נ"ה במשנה לקח מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים, והרמב"ם פ"ז מה"א כתב חס קנו מיד האשה תחלה שאין לה שטבוד על מקום זה, ואח"כ מכר אותו הבעל אינה עורפת אותו, ועיין רמב"ם פ"ל מה' מכירה. והרשב"א בחשו' ח"א ס' תחקמ"ט כתב ג' דינים יש במכירה הבעל כיוצא, ג' שדות לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה בעל מיד, חס קנו מיד האשה ואח"כ קנו מיד הבעל או שקבלה עליו אחריות קיים לעולם, ובג"מ אפי' קנה מן האיש ואח"כ קנה מן האשה מקחו קיים ולא מני למימר נחת רוח עשיתי לבעלי לבעול כדאיתא בפרק חזקה עכ"ל.

וזה נראה דלא כדעת רבינו ז"ל דכתב לעיל דבג"מ אפי"ג דלקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בעל, ורשמע דעת רבינו ז"ל דבג"מ לא מהני רק או זונה לבעלה, א"י היכי דזבני להו תרדויהו ב"ב ח"א אז המכר קיים לעולם. והטעם נראה לדעת רבינו כמו שהקשה בבית מאיר ארמ"א ז"ל שכתב דחס האשה קיבלה המעות אינה יכולה עוד לומר נ"ר, ופקפק בזה וכן צ"ל למורה דמאי שייך תלויב וזבין באשה שקיבלה מעות, דהתם הטעם משום דמחמת זחי גמרה ומקני, וכאן כיון דהדמים שייכים לבעל לא קא גמרה ומקני. וי"ל דזה ג"כ טעם רבינו דאיו מועיל רק כשמכרה לבעל דאז המעות שלה הם כיון דהבעל נתן

לה המעות ול"ע. ועיין לעיל ס"ק (כ"ה) ודעת הרמב"ם פכ"ז מה"א ברשב"א. ועיין ב"י ח"ע ס' ז', ד"ה ומ"ש ולקח מן האשה.

ובגמרא דף נ"ה שם חמר רב ל"ש חלל דא"ל לך חזק וקני, חבל בשער קנה ושמואל חמר אף בשער לא קנה עד שכתוב לו אחריות, ותניא כוותיה דשמואל. ודעת רבינו האי גאון דאפילו לא פירש האחריות באשה חמרינן דאחריות ע"ס הוא. וה"ה בפ"ל מה' מכירה כתב דדוקא שקבלה עליה בפירוש אחריות, ובסתם לא חמרינן באשה אחריות ע"ס, ועיין ב"ת. והב"ש ס"ק ס"ז כתב דה"ה חס כתב שער בפני עצמו מהני אפי' כתבו אחר מכירה הבעל, ואי"ל נחת רוח וכו' וכו' ראי' לדבריו ז"ל מתוס' כתובות ל"ח. ובהגהות מרדכי ובישועות יעקב ברבך להקשות על דבריו ע"ש וכו' וכו' דבריו צפ"ש. **וביון** שיש לי בעזרי"י להשיב על דברי ישי"י ז"ל אביא דבריו בקיטור דבישועות יעקב הקשה ב' קושיות חדא, דמבואר בכל הפוסקים דאף בג"מ שאין הבעל יכול למכור משום שצ"א, מ"מ גם האשה אין צידה למכור הנכסים על לאחר זמן ומשום דכעת אינן שלה ואין המכירה חלה וכו', ומעתה קשה למה לא תוכל לומר נ"ר עשיתי לבעלי הא אין במכירה שלה נמש. ועוד דדברי החוס' שם לכאורה אינן מוצינים במה שכתבו דתראה רק השער של האשה, חננאל דבריהם שם חליצה דרב דס"ל אדם מקנה דשלב"ל ואף חס בשתא לא חייל לקמיא חייל וא"כ שפיר כתבו חבל לדין פשיעא דאף בעשתה שער בפני עצמו לא מהני ע"ש.

ומה שנלמד' ציטט דברי הב"ש ז"ל דמה שכתב הישי"י ז"ל דמבואר בכל הפוסקים דגם האשה אינה יכולה למכור בנכסי ז"ב, ומשום דכעת אינן שלה ל"ע שהרי הב"ש בעלמו שם בס"ק ס"ז כתב ח"ל הכה בג"מ פשיעא בגוף הקרקע אין לו כלום ומכירתו בעלה וכו', ולא דמי למכרה היא בג"מ או בג"מ דשם גוף הקרקע שלה ואחר מיתתו תחזור הקרקע לידי וכו', הרי דס"ל הב"ש ז"ל באמת דנ"מ ול"צ נמי צידה הוא למכור דכוחה גדול משל בעל כיון דגוף הקרקע שלה הוא, ולדעת כמה פוסקים ודאי המכירה חלה על להבא. ועיין לעיל ס"ק (נט) וממילא לא תוכל לומר שוב נ"ר עשיתי לבעלי. וראיתי בפרישה סימן פ"ה ס"ק י"ח שכתב אמה שכתב בעור ז"ל ומיהו אינה יכולה למכור ח"ל, חלל ישראל צידה נראה דחס רתה למכור הקרקע מהיום שאם ימות בעלה בחייה שיבא שלו הרשות צידה כדין נכסי מלוג וכו' ע"ש. ועיין לקמן ס"ק ס"ד ד"ה והחוס', ומה שכתבתי בשם ר"ת שם. וכבר הכחתי לעיל שכן הוא דעת רבינו, דיכולה למכור בחייו על להבא וממילא מיושב קושיתו האחד אצ"ש.

גם מה שכתב דתוס' ז"ל מיירי לרב דס"ל אדם מקנה דשלב"ל ראייתו באצ"מ סקכ"צ שכתב לאמור דנכס"ג

כיוונו שאין לה שיעבוד על מקום זה הרמז"ס, ועיין משכ"ל: וכל אימת דיתבא תותי בעל וירשה נכסי מלוג לית לה רשותא למיתן מתנה מנהון לשום אינש לא ממקרקעי ולא ממטלטלי אלא מרשותא דבעל. (סד) ואית רבנן דאמרינן המוכר שדה לאשתו במעות שאין טמונין וכן הנותן לה מתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות. ומאן נינהו: ואית רבן דאמר' וכו' קנתה ואין הבעל אוכל פירות. ולדידכו גס צידה כס למיתן מנהון מתנה לאחר צלי

משנה הלכות

דזמכר היב לה לפרש ובמתנה לא היב לה לפרש, לפי שמתביישת ממנו משא"כ זמכר כיון שלקחה במעות' לא מתביישת ע"כ.

והתוס' צ"ב כנ"ל ובראצ"ד וברא"ש ז"ל, הקשו אמה שאמרו במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות בחימה, דאמר בגיטין פ' הזורק דף ע"ז ע"ב ד"ה מה, גבי הכוא שצ"מ דכתב גט נדיתהו, צדדי פניא דמעלי שבתא וכו' אחא לקמיא דרצא, אמר ליקני לה הכוא אחרא דאית צה גיעא, אמר רב עינש מה שקנתה אשה קנה בעלה, איכספ. ומאי קושיא והא במתנה אין הבעל אוכל פירות א"כ לא קנה בעלה, ובראצ"ד ז"ל תירץ, דילמא לאחר ששמע דר צה, ויש מתרנים דשאני התם שלא היתה מתנה גמורה אלא שאלה בעלמא עד שתתגרש. ור"ת ז"ל תירץ דזכות הבעל אינה תלויה באכילת פירות, דהא רצא ס"ל כר"ל דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי א"כ אפי' יש לבעל פירות חן מפקיע קנין הגוף של אשה. ועיין עור וצ"י א"ע סי' פ"ב ובזה מיושבים נמי דברי רבינו.

וראיתי לרבותינו נוחי נפש הראשונים ז"ל, דפליגי במתנה שקבלה מבעלה, דעת הרמ"ה שאם מכרה ונתנה קיימת ונתן טעם לדבר כיון שאין לו פירות אין לו שום זכות בקרקע, אמנם דעת ר"ת ורא"ש ז"ל, דאינה יכולה למכור מה שנתן לה בעלה, ולא ליתנו לאחר אלא ישאר צידה. ועיין עור הכ"ל. וכתב הב"ח ויש להקשות, דא"כ למה ליה לתלמודא למימר במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות, דמאי קנתה כיון שאם מכרה או נתנה בעל, וי"ל דקנתה לענין זה שאם נתאלמנה או נתגרשה שקנא להא ארעא לזר מכתובתה ע"כ. ולענ"ד נראה עוד דנ"מ לענין פרוצבל **ובהתבונני** כמה שהקשה הב"ח ז"ל דמאי קנתה כיון שאם מכרה ונתנה בעל, ראיתי במשנים נתיב כ"ג ח"ד שכתב חז"ל הנותן שדה לאשה קנתה ואין הבעל אוכל פירות וימכרו הפירות וילקח צדן קרקע והבעל אוכל פירות ואינה יכולה למכור או ניתנו אע"פ שקנתה. והמפרשים כתבו כי הא דאמרינן קנתה ואם מכרה או נתנה הבעל מוסיף מיד הלקוחות אחר מיתתה כדין נכסי מלוג שסילק הבעל מהן אכילת הפירות זילתו אם נתן לה רשות למכור וליתן בשעת נתיבה, וכן אם אמר לה שאם מתה שיהיו ליורשיה (בחרה פ"ג וקידושין פ"א) וצ"ל שפיר מיושב קושיא הב"ח ז"ל דמאי קנתה וק"ל. שצתי וראיתי לברא"ש ז"ל צ"ב כנ"ל

לא הוי דבר שלא צ"ל אחר שנתקנה תקנת אשה וכו' ראי' לדבריו מדברי הרא"ש צ"י חזקת הבתים ומבואר בדברי הרא"ש ז"ל דאפי' לדברי הירושלמי לא הוי דבר שלצ"ע, וא"כ אין זה תלוי בפלוגתא הפוסקים חו"מ סי' רי"א דכחא לכ"ע לא הוי דשלצ"ע אלא בתקנתא פליגי ע"כ ע"ש. וכיון שכן לא קשה מידי ארצות הב"ש ז"ל ושפיר מיושבים דבריו מקושיא הגאון הישי"ע ז"ל ודו"ק.

(ג) ומ"ש וכל אימת דיתבא תותי בעל וירשה נכסי מלוג וכו'. כתובות ס"ה ע"ב וע"ח ע"א וע"ט במתני' שם האשה שנפלו לה נכסים וכו'. ועיין עור א"ע סי' פ"ח ובש"ע שם ס"ז ודו"ק.

(סד) ומ"ש ואית רבן דאמרינן וכו' צ"ב דף נ"א ע"ב. אמר רצא הלכתא המוכר שדה לאשתו לא קנתה והבעל אוכל פירות. במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות. תרתי, לא קשיא כאן במעות עמומים כאן במעות שאין עמומים. דאמר רב יחודא מעות עמומים לא קנתה מעות שאינם עמומים קנתה. ופי' רשצ"ס ז"ל תרתי, בתמידי שני דברים של רצא סותרים זה את זה, לא קנתה משמע לא גוף ולא פירות דלגלויי זוזי הוא דבעי, והבעל אוכל פירות משמע שקנתה גוף בקרקע דלאו לגלויי זוזי הוא דבעי, במעות עמומים שלא היו ידועים ומפורסמים לבעל לא קנתה דלגלויי זוזי הוא דבעי, מעות שאין עמומים קנתה והבעל אוכל פירות דליכא גלויי זוזי שהרי גלויין ועומדין הם ע"כ.

והנראה מפי' רשצ"ס ז"ל, שהוא מפרש במעות שאין עמומים קנתה, והבעל אוכל פירות. וכן נראה דעת רבינו להדיא דמה שכתב רבינו ז"ל ואין הבעל אוכל פירות משוע דזה לא קאי רק אמתנה, אמנם המוכר שדה לאשתו במעות שאין עמומים הבעל אוכל פירות, וכן כתב להדיא בסמוך, ומאן דיביז מתנה וכו' ע"ש. דאמר רצא הלכתא במעות שאין עמומים קנתה והבעל אוכל פירות, ובמתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות ע"כ. הרי כמו שכתבתי. **וכתב** הרמ"ה, הבעט דמ"ש מכר, ומ"ש מתנה, אמרי גבי מכר איכא למימר מדקפיד למישקל זוזי לא איסתליק מפירי, ולאו לאקנויי לה גופיה ופירא קא מכיין, אלא לזוזי הוא דקא צעי, וכי מקני לה גופא בלחוד הוא דמקני לה, דחיהוי האז ארעא כשאר נ"מ שלה, אצל גבי מתנה כיון דלא קפיד למישקל זוזי ליכא למימר דלחוד הוא דקא צעי, וע"כ כי אקני לה לגמרי הוא דאקני לה וכו', ובש"ע צ"ח כ"ר יונתן כתב

דיהיב מתנה לאיתתיה מקרקעי או מטלטלי קניא ואי מזבין לה לא קניא דאמר רבא הילכתא המוכר שדה לאשתו במעות טמונין לא קנתה אימר אנא לגלויי זוזי הוא דבעי ולא קניא במעות שאין טמונין קנתה והבעל אוכל פירות ובמתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות. (סה) ואיתתא

משנה הלכות

מפרשים לא ס"ל לחלק כן, וס"ל דמה שאמרו במעות טמונים אין לה עליו כלום מיירי דוקא בטעון כרי שמשלו כן, והיא גנבה, וכיון שכן דרשנו הוא נאמן, אבל אם לא טען כרי אין לו בהם אלא אכילת פירות, ועיין עור א"ע סי' פ"ה מה שהאריך וז"י שם וס"ל

הב"ח בשם מרדכי הארוך.

והדמב"ן ז"ל צ"ח חזקת כתב הא דאמרינן לא קנתה וכו' לאו למימרא דמאי אמר איכו שלו הם, אלא שאם לא טענה איכו במתנה ניתנו לה אין מוילין מידו וכו' וכן הא דתני ליה מן האשה וגרשה וכו' אם טענה האשה דשלה כיון אם אינה נושאת ונותנת בתוך הבית הדין עמה, ויש שסוברים דזמכר כיון שחפץ הבעל המעות מן הסתם שלו כן, ושוב אינה נאמנת לומר נכסי מלוג כן, שאלו בעודם צידה עושנת נאמנת וליכא למימר לגלויי זוזי הוא דבעד עכ"ל. וסברת הרמב"ן ז"ל בשם ה"ח הוא ממש היפך סברת ה"ח ז"ל, דה"ח ז"ל ס"ל דזמכר אלמנה לעטנת אשה מזמליה ויהי סוברים ס"ל דזמכר כיון שחפץ הבעל המעות מסתמא שלו חפץ וא"כ אלמנה להימנותיה דבעל זמכר, וזמלנה אלמנה לנאמנות דאשה ודו"ק בזה ועיין חו"מ סי' ס"ב צ"ח שם ס"ק ו' ובקצור"ח סק"ו שם. **סד)** וז"ל וז"ל ואיתתא דיתבא תותי בעל וכו' נדרים פ"ח ע"א, ונראה דעת רבינו ז"ל דלריך לומר לה על מנת שאין לצעילך רשות בכן, ואם נתנו לה סתם מתנה ולא אמרו לה ע"מ שאין לצעילך רשות בכן מה שקנתה אשה קנה בעלה. ובגמ' שם אמר רב לא שנו אלא דאמר לה מה שאת נושאת ונותנת בפיקד, אבל אמר לה מה שתרתי עשי קנה יתכון בעל, ושמואל אמר אפי' מה שתרתי עשי לא קנה יתכון בעל. ופסק רבינו כשמואל וכן הוא דעת ר' שמואל הנגיד בשם ר' עמרם גאון. וכתב הר"ן ז"ל בנדרים שם ואע"ג דפלוגתייהו הכא לענין איסורא ואין קיי"ל כלכה כרב באיסורא, מ"מ כיון דעיקר פלוגתייהו צדינא תליא אי אמרינן ידה כיד בעלה או לא, נקטין כשמואל דהלכתא כותי' צדינא, ועוד דרב כר"מ ושמואל כרבנן. וכן פסק הרמב"ן ז"ל. אמנם ר"ת וראש"ד פסקו כרב משום דפלוגתייהו גבי נדרים והלכה כרב באיסורי. והרמב"ם פ"ז מה' נדרים פסק נמי כשמואל, אלא שכתב דלשמואל נמי תרתי בעינן ע"מ שאין לצעילך רשות בכן ומה שתרתי עשי ועיין ר"ן שם מאי נ"מ בין בני תרי לישני לדינא וזמא פליגי רב ושמואל לשיטת הרמב"ם ז"ל, וכן נראה דעת שאר פוסקים בשיטת הרמב"ם ז"ל

שכרגיש בקושית הב"ח ז"ל דכ"י מסתבר דאע"ג שנתן לה בעין יפה שאפי' בפירות לא יאכל מ"מ אינו רואה שיאל הקרקע ממנו אלא נתן לה בעין יפה שבהנהגה מן הפירות כל ימיה ולאחר מיתת יחזור לידו ועוד מטעם אחר חשיב קנוי לבעל דנכי דאין הפירות בגדילות בשדה שלו מ"מ נכסי מלוג הוא כמו נפלו לה כספים ממקום אחר וילקח בכן קרקע ויאכל הבעל פירות וכיון דיש לה שייכות בשדה לפירי פירות חשוב קנוי לו וכו' ע"ש, וז"ע ארבינו הב"ח דאישתמיטתי מיניה דברי הרא"ש ז"ל, ומה שכתבתי ליישב דעת הב"ח דנפקא מינה עוד לענין פרוזבל שחתי וראיתי דברים אלו טעות הם צדין, דהא לכולי עלמא כותבין פרוזבל לחי' חנכסי אשה ולאשה חנכסי איש, וכמו שאמרו בשביעית פ"ד מ"ו רבי חולפית אומר כותבין לחי' על נכסי אשתו, וצירושלמי ה"ו כותבין לאשה על נכסי בעלה ועיין רא"ש גיטין ל"ז סי' ע"ו. ועיין לעיל ס"ק ס'. **ודעת** רבינו לא נחזרר לן במתנה, אי יכולה למכור או לא, ונלע"ד לדיוק דסבירא ליה כדעת הרא"ש ז"ל מדכתב ואיתתא דיתבא תותי בעלה ויכב לה חזקה או אחיך או אינה מעלמא מתנה, (נדרים פ"ח ע"ב) ואמר לה ע"מ שאין לצעילך רשות בכן, לית לה לבעל בהכרח מתנה שום מידי, וכל דניתא לה עבדא בזה, ול"ל לבעל לעיכוביה עלה בכל מה דעבדא בזה ע"כ. ומדכתב רבינו ז"ל דשקבלה מהני דקחשיב שם כל דיתבא לה עבדא בזה, משמע דוקא מהני כשקבלה מתנה כל דיתבא לה עבדא, אמנם כשקבלה מצעלה מתנה לא עבדא כל דיתבא לה, ואסורה למכור או ליתן אותם בלי רשות בעלה אף שאין הבעל אוכל פירות כנ"ל. **עוד** נחלקו הראשונים ז"ל, היכא דקנתה במעות טמונים שמקחא אינה מקח המעות מה יבא בכן, דעת הרמב"ם פכ"ב מה"א דאוחן המעות ילקח בהם קרקע והבעל אוכל פירות, ופי' ה"ח שדעת הרמב"ם ז"ל לוקח בכן קרקע אחר וכו' יאכל פירות לפי שהאשה נאמנת על מעות שהן צידה לומר נתנו לה במתנה, וכיון שכן אע"פ שהן עתה ציד הבעל לא הורע כוחה בזה, כיון שלא נחנס לו אלא על דעת המכר לא הורע כוחה, שהרי כשהוליאם מרשותה היתה סבורה שיהיה לה שדה תחתיהם. וכתב ז"ל והולכתי לזה, מפני שרבינו כתב צ"ח מה' מלוה ולוה הבעל שלוה מאשתו ואח"כ גרשה אין לה עליו כלום שכל המעות שציד האשה בחזקת הבעל, וההכרח שהוא מחלק בין מכירה להלוואה ממנה ע"ש. אמנם החוס' וברא"ש והרשב"א וקא"ת

זוהי שברי גלויין ועומדין בס: דיתבא תותי בעל ויהב לה אבזה או אחזה או אינש מעלמא מתנה ואמר

משנה הלכות

לא הקנה לגמרי אלא לחותו דבר בלבד.
אמנם נראה דעת הנמק"י שם דאפי"ה האשה יכולה ליתן לצעלה אח"כ אם תרצה, ומותר ליהנות ממנו ולא הוי גזל צידו, ולא כדעת המח"א ע"ש בד"ה הקודם. וכן הכריח בשער המלך ב"י נדרים מדברי רש"י דף פ"ח שם, שכתב ויכול ליהנות מהן דמשל אשתו הוא נכבה, ועיין שו"ת פנים מאירות ח"צ סי' ק"ח מה שהקשה אצלנו בלבוש כאן, וצפרישא ח"ע סי' פ"ה ס"ק כ"ה פ"י בצעל הלושים ז"ל ע"ש ודו"ק. והריב"ש סי' רע"ו פסק ג"כ כשמואל והציאו צ"ה צ"י שם, והטור פסק כר"ב. וצו"ד סי' רכ"ב הביא ב' הדעות ע"ש.

וראיתי בח"מ ס"ק כ"ו שכתב, והריב"ש הכריע בדברי הפוסקים כשמואל ע"ש צסי' רע"ו, ואני תמה על הכרעה זו נגד רבותינו צעלי החוס' והסכימו עמהם כהר"ש ומכר"ם והראב"ה וראב"ד, וצפרע אם בצעל מוחזק ע"כ. והנה אף שחוששני להכניס ראשי צין הכרים בגדולים, מ"מ תורה היא וללמוד אני נרץ, ולעני"ד נראה לישב דהא דהקשה על הריב"ש ז"ל הא"ך הכריע נגד רבותינו צעל החוס' ז"ל, כבר הבאתי לעיל דלכאורה נראה דעת החוס' כשמואל לצד מר"ת דפסק כר"ב, ועיין חוס' חזיר כ"ד ע"ב שם ר"ת פסק כר"ב. גם בדברי הרא"ש ראיתי במחנה אפרים כ"ל שכתב בדבריו ב"ש, שהרי בקידושין פסק כר"ב דאין קנין לאשה בלא צעלה, וצפרק חזקה כתב דאם מתה ירשנה צעלה, ומעתה כיון דאין קנין לאשה בלא צעלה, א"כ כשנותן לה ע"מ שאין לצעלה רשות בה, ע"כ ס"ל דלא קנתה עד שנתנה לחותו לחך פיה, ואם שנתה הוי גזל צידה, (ועיין ש"מ נדרים כ"ל וצ"ח צ"מ סי' פ"ה) וא"כ ל"ע דאם מתה הא"ך ירשנה צעלה.

גם מה שכתב וצפרע אם בצעל מוחזק, לעני"ד ג"כ לא זכיתי להצין מאי כונתו בה, דלדרכה ככה הרי האשה מוחזקת, דודאי הנכסים בחזקה הם רק דיש לו לצעל זכות בנכסי אשתו לפירות, אמנם כגוף שלה הוא. וגם הא גופא דפירות לצעל תקנתא דרבנן הוא, וא"כ מהיכי תיתי אחי ספק תקנתא דפירות ומוציא ודאי נכסים שהם ציד האשה, וכעין זה מלאתי כתוב במח"א בה' זכיה סי' י"ב ע"ש. ואפשר לומר דכונתו באופן שהצעל כבר לקח הפירות והוי מוחזק צידו ודוחק. שבת"י וראיתי בחשו' במיוחסות סי' קל"ח שכתב באומרת מאים עלי ח"ל ואם הכניסה ג"כ קרקע בנדוניתה אפשר לומר דדנין צו כל דאליס גבר כלומר בזריז וחזק זכה שאם יפח כחה של אשה ונכנסה בקרקע אין כח ציד צ"ד להוציא מידה אלא הצעל יחוש לעצמו ואם גברו ידיו והוציאה משם זכה וכן היא אם גברה ידה והוציאתו משם אין צ"ד משתדלין בדבר אלא

החכמה שלמה להגאון מוהרש"ק ז"ל ח"ע סי' פ"ה כ"ל ס"ל דגם הרמב"ם פסק כר"ב ע"ש. *) ובנמק"י שם כתב ח"ל וכתב הריב"ז ז"ל ונראה בדברים עוד דהא דקאמר שמואל דלרבנן מה שחזרי עשי לא קנה צעל, לאו דוקא שצריך שיאמר בפ"י מה שחזרי עשי, אלא כל שאמר על מנת שאין לצעלך רשות בהן בכהני סגי, דכיינו מה שחזרי עשי, אלא דנקט שמואל סירכא דלישנא דר"ב, וכן נראה דעת החוס' ודעת הרמב"ן ז"ל. וכן מלאתי לרבינו מאיר כלוי ז"ל ומה שכתב וכן נראה דעת החוס' ז"ל, כונתו לחוס' קידושין כ"ג ע"ב ד"ה ר"א, דנדרים פסקו החוס' כר"ת שפסק כר"ב, אמנם בחוס' קידושין כ"ל כתבו לישב כל קושיות ר"ת ז"ל ושאלין ראייה מכל בני מקומות שהביא ר"ת ז"ל. וזה שכתב הנמק"י ודעת החוס' נראה דלא כר"ת.

ותמהני אצ"ש ח"ע סי' פ"ה ס"ק כ"ג שכתב ח"ל, ובחוס' פ"ק דקידושין דף כ"ג (ט"ס מ"ש כ"ד) בשם ר"ת פסקו הלכה כר"ב דלר"ך לומר דוקא ע"מ שאין לצעל רשות אלא מה שאתה נותן צפ"ך וכו' שהרי הנמק"י והריב"ז ח"ל תרומתו כתבו דהחוס' לא פסקו כר"ב וע"כ דלא ס"ל כר"ת, גם צ"ח צ"מ סי' כ"ל הביא דברי הריב"ש צפשיעות ולא הרגיש ג"כ מדברי הנמק"י והריב"ז ז"ל ולי"ע לישב. שחתי וראיתי דיש לומר דכונתם לפרש בדברי הנמק"י מה שאמרו וכן נראה דעת החוס' כונתם רק לענין דלשמואל הא דקאמרו רבנן מה שחזרו עשו, וכיינו דראייתם רק בפירוש דברי שמואל אי צעי לומר מה שחזרו עשו או לא אצל לענין הלכה לא מיירי שם כלל, וממילא אפשר דודאי לענין הלכה ס"ל להחוס' כר"ת, וקל"ה מוכח שם כן מה שהביא אח"כ בסמוך שמות הפוסקים שפסקו כשמואל ולא הזכיר החוס' ציניהם ולי"ע. עוד י"ל דכונת הריב"ש ז"ל לומר דהחוס' פסקו בשם ר"ת כהי ולא ס"ל כן והריב"ש הביא בשם ר"ת כן ולא תיקשי ליה מחוס', והכי מורה הלשון שכתב הריב"ש ז"ל והחוס' פסקו בשם ר"ת ולא כתב סתם ודעת החוס' או והחוס' פסקו בסתמא וכדיוק כ"ל וק"ל.

עוד כתב הריב"ש שם, ומבואר בצע"ה שער ששי אם התנה ע"מ שחשבה מה שתרצה בלא רשות צעל, אם מתה אין בצעל ירשנה, וקל"ה יש לדייק מרש"י והרא"ש דלא ס"ל כן כו' ע"ש. ובמחנה אפרים ב"י נדרים ס"כ ראיתי שכתב דלשיטת אוחן הפוסקים כר"ב דצעי מה שאת נושאת ונותנת צפ"ך, אין הצעל יכול ליהנות מהן דגזל הוא צידו, דהוא גופא לא קנתה עד שתתן לפיכ. ובנמק"י בנדרים הביא בשם י"מ צ"ה ובלבד דמה שאת נושאת ונותנת צפ"ך לאו דוקא, דכ"ה בשיחון לה לאחיה דבר דלא קנה יתכן צעל, כיון שאף לה

(*) ובי"ב הבי"מ בפ"ג מה' זכ"י הי"ג ועיין מ"מ שם.

לה על מנת שאין לבעליך רשות בהן לית ליה לבעל בההיא מתנה שום מידי וכל דניחא לה עבדא בה ולית ליה לבעל לעכו"ב עליה בכל מה

משנה הלכות

של הש"ך הוא משום דבעל אוכל פירות כיון בחזקתו, א"כ במתנה כה"ג דאין הבעל אוכל פירות ודאי לא כיון בחזקתו לד"ה כן נראה לענ"ד. ועיין לקמן ס"ק ל"ג ודו"ק.

ורמתי מדברי הש"ך ז"ל ה"ל ישו"ב לדעת הרא"ש מקושיית המח"א ז"ל, שכתב שם הש"ך ז"ל וז"ל, וגם מה שכתב לפי שבעטנה הזאת מוליח הכנסים אף מירושתו וכו', היינו כמ"ש בבע"ח דכלכתא כשמואל בפ"ג דנדרים, דלא קנה בעל לא לפירות ולא ליורשתי וכו' אינו מוכרח לענ"ד, ד"ל גם שמואל מודה דמ"מ יורשתי דלא עדיף מאלו כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיך עד עולם דמ"מ יורשתי וכדאמרינן בריש פ' הכותב ונתבאר בא"ע סי' ל"ב, אלא דמ"מ יכול המודר ליתן לבתו משום דחתנו לאו מיינח קא זכי דהא יחיב לה ע"מ, וברשות בידה שלא להניח כלום ואם מתה והניחה הוא יורש ממנה ולא מחמיו וכו' ע"ש. והשתא שפיר מיושב קושיית המח"א שהקשה סתירת הרא"ש ז"ל דאף דכיו יד אשה כיד בעלה אפ"כ אפשר דיורשתי, משום דכיו כמו דכתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ודו"ק. ועיין בקל"ח חו"מ ה"ל סק"ו.

וגראה דעת הפוסקים דאשה שקבלה מתנה אין לבעל ממנה אלא פירות, ועיין עור אה"ע סימן פ"ה ס"ז, ובשמ"ק ריש הכותב, דד"ה דאמר רב אשי בשם הרשב"א ורבייתם מירושלמי הביאם בזה"כ על הרא"ש ז"ל בפ' מליאת האשה לצד שיטת רש"י ז"ל פ' בן סורר ומורה דף ע"א, שכתב דמתנה כיו לבעל דלא גרע ממליאה, וכבר הקשו עליו ז"ל ועיין בשע"מ ה' עבדים ובספר דברי אמת ובא"מ סי' פ"ד ודו"ק. **והנה** בקדושין כ"ד פליגי ר"מ ורבנן באומר לעבד ע"מ שאין לרבו רשות בה. וכתב הרשב"א בחידושו ז"ל, תימא האידך אפשר לומר שאם התנה עליו שלא יקנה רבו שיקנה ע"כ והרי כפל תנאו וכו', ויש מפרשים בעטם מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה שתנאו בעל שכל תנאי שיעקר המעשה וכו', וכ"כ הר"ן שם שהוא כמפליג בדברים כיון שא"ל לקנין עבד בלא רבו.

וראיתי בשע"מ ה"ל עבדים שהציא דברים אלו וכתב עליהם ז"ל, תימא לי דהא קי"ל דדבר שצממון תנאו קיים, ובשלמא לרבא אמר ר"ש דס"ל בע"מ שאין לבעלך רשות בו פליגי ר"מ ורבנן ניהא, דר"מ ס"ל דדבר שצממון תנאו בעל וכו', ובשם הראב"ד כתבו דמ"מ זכר האדון מיד העבד, והתנאי כאלו התנה עם אדם אחר, והריב"א ז"ל כתב דבאמת ליכא תנאי כפול רק דזכר חשבו שזורה ול"כ דיני תנאים ועיין בא"מ מה שכתב בזה ובשנילי דוד א"ע סי' פ"ה.

מניחין הדבר ביניהם מפני שהדין א"ל צ"ד מסופק ואין מכניסין עממן במה שאין יכולין לברר והחזק הרי זה נשכר. וי"ל דקרקע לעולם בחזקת הבעל עומד דכל מה שהכניסה לבעל וקבלו על עצמו הרי של בעל ובחזקתו אף על פי שהיא כשנאה לגבות כתובתה יכולה שתאמר כלי או קרקעתי אני נוטלת מתורת גזייתא הוא ושעבוד הוא שיש לה עליהם כמו שמפרש ריש פ' אלמנה וכיון שכן קרקע בחזקת בעליה עומד דהיינו הבעל והלכך אע"פ שיראה היא בשדה מסלקין אותה ומורידין הבעל בחזקה ע"כ. וכן נראה דעת הריב"ש ז"ל אמנם הרא"ש ז"ל בתשובה כלל מ"ג סי' י"א כתב בפשיטות דהקרקע בחזקתה עומדת ע"ש ודו"ק. ולקמן בבא"מ דזכ מחלוקת בראשונים ז"ל.

ראי משום דחשיב גברי הרי לן דעת רבינו בזה"ג ורז עמרם גאון והרמב"ם והרמ"מ והרמב"ן והריב"ש ז"ל ונמק"י ותוס' רי"ד בקדושין והר"ן בפ"ק דקדושין כתב שכן ג"כ דעת הרי"ף ז"ל וכן דעת הר"ן ודעת התוס' והרא"ה ז"ל הביאו הנמק"י ה"ל, וכן נראה דעת רבינו ירוחם נתי כ"ג ח"ד שכתב וז"ל, גרסינן בנדרים (פ' אלו נדרים) המודר הנאה מחתנו, והוא רואה לתת משת לבתו, אומר לה הרי המשת כללו נתונים במתנה לך, ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהן אלא מה שאת נושאת ונותנת לתוך פיה, ומה שתרצי עשי קנה לדעת שמואל ע"כ. ומדלא הביא רק דעת שמואל נראה דהכי ס"ל. וכן הוא דעת בע"ח הביאו הש"ך חו"מ סי' ס"ב ועיין לקמן בסמוך. ומעתה אין כאן תמי' לענ"ד להכרעת רבינו הריב"ש ז"ל, דודאי נראה מאחר דכל הני פוסקים פסקו כשמואל, רב גוברי' דהריב"ש ז"ל לפסוק אפי' כיחיד, כ"ש דרבים הם כנלע"ד. ואמנם הכי דתפס הבעל, אפשר דגם הריב"ש מודה דכה"ג לא מפקין מיינח, דא"ל קים ליה כהני.

וראיתי בש"ך חו"מ סימן ס"ב סק"ו שכתב וז"ל: אלא נראה דמשקרא לא קשיא מידי, ובחנם דחקו הבעל בתרומות והרי נתן בן הרי"ם בזה, דכיון שכל ממון שצד האשה בחזקת הבעל הוא שיאכל פירותיו, א"כ אע"ג דאית לה מיגו לא מהימנה להוציא מחזקה זו דמגו במקום חזקה לא אמרינן ע"כ. הרי לן דס"ל להש"ך ז"ל, דהבעל מקרי מוחזק בנכסי האשה. ונראה דבדבר זה נחלקו הש"ך והמחנה אפרים מי הוא המוחזק בנכסי האשה דעת הש"ך דהבעל הוא המוחזק, ודעת המח"א דהאשה היא מוחזקת בנכסי, וכן י"ל כיון גם דעת הבע"ח והר"ן בן הר"מ. איברא דבדין לענ"ד גם הש"ך מודה דהאשה היא מוחזקת ואינו חולק בזה עליהם כיון דהכא גם פירות אין לו לבעל, דע"מ כן נתנו לה מתנה, והרי עיקר הסברה

ומת בלא זרע דאילו אית דעבדא בה סו מי שיצא למדינת הים והגיה את אשתו והיו לו קרקעות ליה בנים הם יורשים אותה: ומטלטלין ועבדים ומת בלא זרע ועמדה אשתו ומכרה את העבדים

משנה הלכות

דמפרשי דהא דרשב"ג דאמר אם מתה יירשנה דלא ידע דמחיל הוא דהא לא ידע מי מיית צרישא, ובעלמא תנאו קיים, ולא קשיא הלכתא אהלכתא עכ"ל בעיטור, הביאו המרדכי הג"ל, והעתיקו לשונו ז"ל אף שלא חדשתי בו דבר כי הוא כלל גדול בעניני תנאי בדבר שצממון ועיין שער"מ פ"ג מה"א ה"ח, ועיין לעיל ס"ק מ"ז.

וּלְפִי דעת המרדכי באמת לא דמי אשכ לעבד כלל, דאשכ חכמים עשו חזוק לדבריהם יותר משל תורה, ולכן אפי' בדבר שצממון תנאו בטל משום תקנתא, משא"כ עבד דמדאורייתא הוא, אפשר דיכול להתנות בדבר שצממון, וכן ראיתי להפוסקים ז"ל שכתבו לחלק בין אשכ לעבד.

ובאב"מ כתב לחלק בין אשכ לעבד מטעם אחר וכו', משום דעבד זכר האדון מיד והתנאי הוי כאלו הוא התנה עם אדם אחר, דיד עבד כיד רבו לזכות ולא לחובה, אבל באשכ דכל זמן שלא נודעו לבעל לא זכה עדיין וא"כ קדמה זכות האשכ וחילל תנאי ותו לא מצי בעל למזכי מיד אשכ, וביינו דוקא לפי מאי דקיי"ל כרבנן דר"מ דבדבר שצממון תנאו קיים, ולכן התנאי עם האשכ קודם לבעל, ותו לא מצי זכי בעל אחר שנודעו לו דכבר קדמו תנאיה, אבל לר"מ דס"ל דאפי' בדבר שצממון תנאו בטל, א"כ בשום אופן לא מצי להתנות עם האשכ שלא יהא לבעל פירי, דלאחר שנודעו לבעל מהנכסים, זוכה בפירות, לכך אמרין שפיר כמאן אמר רב לשמעתי כר"מ, דלדידי ז"ל מה שאת נותנת לפיך ע"כ, ועיין בהגהות שם, ולבעל העיטור ז"ל אתי שפיר בלאו הכי וז"ע.

ודעת רבינו לא נתברר מאי ס"ל לענין ירושה במתנה, אי דעתיה כצב"ח או כדעת הרא"ש ז"ל, וקצת הוי נראה לדיוק דס"ל דאילו יורש ממה שכתב ליה לבעל בזהא מתנה שום מידי וכו', ולכאורכ אריכות בלשון ל"ל הו"ל לומר בקיור, ואם אמר לה ע"מ שאין לבעלך זה לית ליה ואריכות לשונו הטעור דלית ליה שום מידי נראה דלדיוק בזה דשום מידי ל"ל באותה מתנה ואפי' לאחר זמן כנ"ל וק"ל.

(סו) וּמ"ש מי שיצא למדינת הים והגיה את אשתו וכו', לא זכיתי לבזין כאן דברי רבינו הקדושים מה בזה להשמיענו, צמי שיצא למדינת הים דוקא, ואם בזה להשמיענו דאין האשכ יורשת את בעלה בשמת בלא בנים, וממילא אין ממכרה מכר, הו"ל לרבינו ז"ל לומר מי שמת בלי זרע והיה לו קרקעות ומטלטלין ועבדים ועמדה האשכ ומכרה מן העבדים וכו', לא עשה ולא כלום, דהכין אמרו רבנן אין האשכ יורשת את בעלה דכיון דאיכו לא יורשת היא, אתי יורשין

ובדבר שצממון תנאו קיים אידי דאתי לידא אימא זה מילתא, מה שראיתי במרדכי כתובות ר"י ז"ל, כתב לה דין ודברים וכו' הרי זה אינו אוכל פירות צחייה ואם מתה אינו יורשה, ורשב"ג אומר אם מתה יורשה מפני שהתנה על מה שכתב בתורה, ואמר רב הלכה כרשב"ג, ירושלמי מתני' אמר ר' יוחי בלין דכתבין אם מתה בלא בנים כל מה דילך תהדר לבי נשא תנאי ממון וקיים, וכתב רב אלפסי לית הלכתא כותיה דרב דהא קיי"ל בדבר שצממון תנאו קיים, ור"ח נמי הקשה הלכתא אהלכתא, ופסק שיש לסמוך על הירושלמי, וז"ל דלא פליג ירושלמי ודוקא מתנה ע"מ שכתב בתורה צממון תנאו קיים, אבל בדבר תקנה דרבנן, אפי' צממון תנאו בטל, דחכמים עשו חזוק לדבריהם יותר משל תורה, וירושלמי הבעל תקנתא דרבנן היא, וביינו דקאמר רב הלכתא כרשב"ג ולא מטעמי' דאיכו סבר תנאו בטל ואין ס"ל תנאו קיים, וירושלמי הבעל דרבנן וחכמים עשו חזוק יותר משל תורה, הלכך איתא לרב דתלמודא דידן פ' הכותב, ואיתא נמי דירושלמי דתהדר פורנא לבי נשא, והוי ל' כמתנה על מנת להחזיר, ואיתא נמי לדרב כהנא דאמר נחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר מתנה עליה שלא יירשנה צירושא דאורייתא, ונהי דאז אינו יכול להתנות דאמרין צ"ש נוחלים האומר בני בכור לא יטול שנים לא אחר כלום, ואפי' לר' יהושע דלא ידע דמחיל, אבל איתא לרב דידע דמחיל יכול להתנות ולומר אי אפשי בזה וכו'. אבל ירושה הבעל דאיתא מדרשא דרבנן אין יכול להתנות דחכמים עשו חזוק לדבריהם יותר משל תורה.

וה"נ שמעין לר' יהודה בדבר שצממון תנאו קיים דוקא דאורייתא אבל דרבנן תנאו בטל, דאיתא פ' אע"פ ר' יהודה אומר אם רכב כותב לה כתובה וכו', טעמא דכתב לה הא על פה לא והא שמעין לר' יהודה דאמר דבר שצממון תנאו קיים קסבר ר' יהודה כותבה דרבנן וחכמים עשו חזוק לדבריהם יותר משל תורה, וקיי"ל כר"י, ובדרבנן אפילו צממון תנאו בטל, ואע"ג דר"י אמר במלתא דלא שכיחא לא עבדי רבנן חזוק, דוקא פירות כדאמר לכל יש כתובה ולא לכל יש פירות, אבל ירושה דומיא דכתובה דכל אדם יורש אשתו כשתמות, ומיתה שכיחא, כדאמר פ' כל הגט חצרך מית אשה, איחטער לא תאשר, וכי עבד רבן תקנתא במלתא דשכיחא והא דאמרין צממון תנאו קיים, דוקא דידע ומחיל, כגון הרי את מקודשת ע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונק, אבל הכי דלא ידע דמחיל, איש פלוני בני בכור לא יטול פי שנים, תנאו בטל, וכן באונאה סתם דלא ידע יש לו עליו אונאה, אבל במפרש אין עליו אונאה, כדתינו ע"מ שאין לך עלי אונאה, ואית

ושחררה או מכרה מאותן קרקעות או נתנה מתנה מן הקרקעות ומן המטלטלין ומן העבדים לא עשתה ולא כלום דהכין אמור רבנן אין האשה יורשת את בעלה דכיון דאיהי לא יורשת היא אתו יורשין ומהדרי

משנה הלכות

ומכדרי כל מאי דעבדי וכו'. ויאל למדינת הים למה, ומאי רבותא ול"ע, (ועיין בסמוך).

ומ"ש ואי אכלה מנכסי בעלה שפיר אכלת ולית עלה לאכדורי ליורשים מחוי דאוכלת וכן כלכה, כתובות דף ק"ז, אימתר רב אמר פוסקין מחזיקין לא"א ושמואל אמר אין פוסקין מחזיקין לא"א, אמר שמואל ומודה לי אבא בשלש חדשים ראשונים לפי שאין אדם מניח ביתו ריקס בשמטו בו שמת כ"ע לא פליגי, כי פליגי בשלש שמטו בו שמת, רב אמר פוסקין דהא משועבד לה, ושמואל אמר אין פוסקין מ"ע רב זבד אמר אימא נררי אחפסה, רב פפא אמר חיישין שמה אמר לה לאי מעשה ידיך במחזיקין.

וכתב הרמז"ס פ"ז וי"ח מה"א, יש מן בגאונים שחזרו שאין פוסקין מחזיקין לאשה שהלך בעלה למדינת הים עד שיביה שער יולאח מתחת ידה, ואם לא תולא שער כתובתה אין לה מחזיקין שמה נעלה כתובתה מבעלה או מחלה לו, שאין לה מחזיקין, ויש מי שחזר שפוסקין לה בחזקת שלא נעלה ולא מחלה ואין מלכין אותה כתובה, ודעתי נועם לזה דמי שהלך בעלה למדינת הים כואל ויש לה מחזיקין מה"א, אבל מה נעלה אין לה מחזיקין עד שתצא כתובה, כואל ויהא אוכלת בחזקת חכמים ועוד מפני שניחזות מנכסי יורשין ולעולם עושין ליורש פ"כ. וכתב עליו הרא"ש ז"ל, ודבריו תמוהין דהא שמואל מוקי מילתא דחנן בשמטו בו שמת ויהא ניחזות בלא שצוה ובהלך בעלה אפי' בשצוה אינה ניחזות, ואפ"ג דליהא לדשמואל מ"מ בסברא זו לא מנינו חולק עליו דסברא מרווחת היא להנריכה יותר שצוה בחייו במחזיקו, דבמחזיקו מסתמא עומדת לגבות כתובתה ותשבע בסוף, אבל בחייו לא נתנה כתובה לגבות בחייו, ושמה תמות בחייו ולא תצוה לידי שצוה לעולם פ"כ.

ודעת רבינו נראה כדעת הרא"ש ז"ל מדכתב ואי אכלת מנכסי בעלה שפיר אכלת ולית עלה לאכדורי ליורשים מחוי דאכלת, וע"כ דעת רבינו מייירי כשמת, כמ"ש ומה בלא זרע, ואפ"כ כתב אוכלת ולא צעי להחזירה ליורשים ודו"ק. ומעשה מה ראוי גדולה להרא"ש ז"ל דאפי' כשמת וניחזות מנכסי יורשין, אפ"כ אית לה מחזיקין ולא מלכין לה כתובה יולאח מתחת ידה. **אמנם** מה שכתב הרא"ש ז"ל דבהלך בעלה אפינו בשצוה אינה ניחזות לא ידענא בזה דעת רבינו, דאפשר דמה שכתב ואי אוכלת קאי בין אקודם שמת בין לאחר שמת, או דלמא דוקא לאחר שמת דוקא הוא דאית לה מחזיקין ולא צעי להחזיר, ועיין א"ע סי' נ"ג מחלוקת הפוסקים ז"ל בין א"א ואלמנה.

עוד הקשה הרא"ש ז"ל, לדעת הרמז"ס שכתב שדעתו נועם דמי שהלך למדינת הים וכו', כואל ויש לה מחזיקין מה"א, והקשה ז"ל דמחזיקין אשה ביה דרבנן אפי' בחיי בעלה, ולא זכיתי להבין דבריו בקדושים דקושיתו לדעת הרמז"ס לא קשה, דהרמז"ס בלמח ס"ל בפ"ז מה"א, דמחזיקין אשה ביה דאורייתא ומחזיקין לשיעורא אזיל שוב ראיתי בק"ש שבעיר צדק ועיין ב"ח סי' ס"ט אמנם דעת רבינו נמי דמחזיקין אשה דרבנן וכמ"ש לעיל בס"ד ואפ"כ נראה דס"ל דאית לה מחזיקין ולדעתו ודאי תקשה קושית הרא"ש ז"ל.

איברא דלכאורה דעת רבינו נראה דמייירי כשמכרה מעלמה ולא צ"ד וכו' משמע לישנא ואי אכלה מנכסי בעלה ביינו שמעלמה אכלת בלי שומח צ"ד, רק שמכרה ואכלה ומעשה כ"ש כינו שפסקו לה צ"ד, ודאי אין צריכה להחזיר אלא כשמכרה לעלמה, כו"א דלא להימנא קמ"ל. וכן כתב בש"ג כתובות הג"ל וז"ל, ויש מן בגאונים שכתבו שאין פוסקין מחזיקין עד שתצא כתובה וכו', כתב מיי' שצ"ד פוסקין לה מחזיקין ואין חושבין על מעשה ידיה עד שיצא בעלה, ואם מלא שעשעה כרי הוא שלו, וכן אם לא עמדה צדין אלא מכרה לעלמה למחזיקיה מכרה קיים ואינה צריכה לא שצוה ולא הכרח עד שיצא בעלה ויעשו או עד שתצא לגבות כתובתה אחרי מותו, ואז מגלגלין שלא מכרה אלא למחזיקיה שהוא צריכה לה, וברא"ש כתב שאין צ"ד פוסקין לה עד שידקדקו אם לא יספיקו לה מעשה ידיה שהיא רגילה לעשות, כשנפרעים מנכסי של אדם שלא צפנו ראוי הוא שיכפרו בזכותו. ולא נראה כן דעת רבינו וגם דעת הרמז"ס ז"ל פ"ז מ"א דאין מחשבין עמה על מעשה ידיה, ולזה הסכימו הרמז"ן וברש"א ז"ל ובר"ן כתב שזה ג"כ דעת הרי"ף ז"ל פ"ט וק"ל.

וכתב בר"ן ז"ל וז"ל: וכו' ודע שלפי מה שכתבו שכתבין דין פוסקין מחזיקין לאשה איש אין מחשבין על מעשה ידיה, כן דין באלמנה וכו', וכן כתב הרמז"ס בפ"ח מה"א שאין מחשבין מעשה ידי באלמנה, וכן הוא בשו"ת הרי"ף ז"ל, ואף על פי שדעת אבות העולם כן, דברי חזקוני הם, שכיון שהיא חייבת במעשה ידיה לבעל או ליורשין למה לא יחשבו בית דין עליו, כשיחשבו לה מחזיקין וכו'.

וראיתי במדרכי ז"ל כתובות פ"ג סימן ע"ג שכתב ח"ל: מי שהלך למדינת הים, פי' ר"ב לאו דוקא במדינת הים אלא בכוך נקט, דומיא דסיפא מי שהלך למדינת הים ואבד לו דרך שדכו פ"כ. ועיין חש' מהרא"י

כמעט, וז"ע כיכי שאין לה כל מאי דעבדי ואי ליכא יורשין בעינן לעיוני דהא אמור רבנן נחלה
 כמעט אס ציד היורשים משמשת והולכת עד ראובן ואי אכלת מנכסי בעלה שפיר אכלת ולית
 לבחזיר או יפסיד הלוכה

משנה הלכות

עיי"ש בשם רכ"ג, ולפי דעת מהרי"ק אחי שפיר דמכ
 שאמר קיים מיירי דלא קדם לה דבר המצטלה וכו' וכנ"ל.
 ועיין בית יוסף שם ד"כ ומ"ש רבינו ודרכי משכ סק"פ.
ודעת כה"ק ז"ל בביאור הטור שאם מכר או נתנה מנכסי
 יתומים קודם שנשבע מה שמכר ונתנה קיים,
 ומשמע מדבריו ז"ל, דאפילו ממקרקעי. וכן נראה לכאורה
 דלא כדעת רבינו ז"ל, וכצ"ח שם באריך בדבריו הקדושים,
 ועיקר דבריו שם לחלק בין כיכי דאשכ נשאת ונתנת
 בנכסים, ומפרש בה דמכר ונתנה קודם שהשבעה,
 בהם דוקא כיון שכיכה נשאת ונתנת בנכסים, ולא
 נחצר שכו כל המטלטלין של בעלה שמה מאחר ניתן לה
 לאחר מות בעלה וכו' הלכך במטלטלין מכר קיים ולא
 במקרקעי ע"ש.

והמרדכי פ' הכותב סימן רכ"ז כתב: פסק ראצ"ה
 מעשה אירע שהפסד אלמנה מטלטלין וספרים
 בכחוצתה, ופסקו רבינו יוסף טוב עלם, ור"ש דר יאחק,
 וכן בעל הלכות גדולות, דאם מכר ונתנה קודם שבעה
 אחי יורשים ומפקי, ל"ש מקרעי ולא שנה מטלטלי,
 ואפילו תפסד מחיים לא מכי אלא אם כן תבעו מחיים
 ולא נחש להשיב וכו', אבל ראצ"ה כתב הלכה למעשה
 שאם מכר או נתנה קיים, כדאמר סוף פ' כל הנשבעין
 באי דינא דעבד כ"י אלפאר עבד דעבד כרז ושמואל עבד:
 פירש"י בשקול דעת הדיונים בדבר תלוי, ורוב הגאונים
 פסקו כר"א ולא כפ"י ר"ת, והאלפס, דפסקו כרז
 ושמואל וכו'. ורבינו יואל כתב לצני ראצ"ה שחולקין
 בעלי המחנה ויורשין, וכן פ"י רז באי גאון בשערי
 שבעה שער י"א, אבל ראצ"ה ור' יואל כלוי וכן דנין
 בקילוגיא, וכן פ"י כ"י משכ דהמחנה קיימת ע"כ. אמנם
 כר"ס פסק דאין המחנה קיימת, וז"ל דברי הגאונים
 עיקר, ולא נראה דבכסים במרדכי ז"ל.

והרשב"א בשו"א אלף ע"ח כתב, אלמנה שנתנה מנכסי
 בעלה קרקע לאחד מבניה, או לאחרים, ומתה
 אם יכולים האחים לתבוע חלקה. תשובה אם הגכסים
 של בעלה, או שהמקבל מודה בכך, אם נשבעה האלמנה
 שבעת אלמנה קודם שמתה, ושמו אותו קרקע שנתנה
 אפי' צ"ד בדיוטות הבקושים בשומה, מחנה מחנה
 עד כדי כתובתה, ואם לא נשבעה ומתה, או שלא שמו
 אותה צ"ד בדיוטות, לא עשה ולא כלום. וכן כדעת
 רבינו. וכיכי דשמו צ"ד אפי' בדיוטות אפשר דרבינו
 מודה דלא כ"י ודאי נכסי.

וראיתי בת"כ סי' ש"ל שכתב, שאלה ראובן מת בלא
 בנים ואין ידוע לו לא יורש ונחל מן האב.

כתב"ד סימן שמ"ח ובככות מרדכי. ועיין חזן עזר
 סימן ע' מס"כ ואילך, וביאור הגר"א שם ס"ק י"ב,
 ד"כ מי שכלך. ולפי דעת המרדכי היה אפשר לישב
 גם דברי רבינו בנחתי לעיל מה שכתב מדינת הים דלאו
 דוקא נקט. וראיתי בתש"י הרא"ש כלל נ' ס"ח וז"ל:
 אלמנה שנתנה מנכסי בעלה לאחר קודם שנשבעה על
 כתובתה וכגבול בית דין הראוי לגבות לה, אין מחנה
 מחנה, דאין לה בגוף נכסי בעלה כלום אלא שבעד
 בעלמא, ואי צ"י יורשים מסלקי לה צוה, וראיה מהא
 דאמרינן בפ' כ"ש צ"ח אביי אמר למפרע הוא גובה,
 ורבה אמר מכאן ולהבא הוא גובה, ומסיק דפליגי באקדיש
 מלוה חזין מלוה וכו', כי נמי אין לאשכ על נכסי בעלה
 אלא שבעד כתובתה כשאר בעלי חיים, ועוד גרוע טפי,
 דאינה נפרעת אלא בשבעה ושמה לא תשבע, הלכך
 אפילו נשבעה אחר כך לא חיילה המחנה למפרע וכו' ע"ש.
ונראה דהיה לכאורה סביר לומר כיון דאית לה שבעד
 על נכסי בעלה הוה אחינה דמועיל לענין מחנה
 גם כן ולכן משמיענו דהאי לא מועיל לענין מחנה דאי צ"י
 יורשים מסלקי לה צוה ויהי לפי זה סביר לומר גם כן
 לדעת רבינו, דזה הוא צא להשמיענו, דהכי שמה בעלה
 במדינת הים, לא אמרינן כיון שהגכסים משועבדים לה,
 אי מכר או עשה מה שרצה בהן במכר קיים וכנ"ל.
 ומה שכתב הרא"ש ז"ל הלכך אפילו נשבע אחר כך לא חייל
 המחנה למפרע משמע דדוקא למפרע לא חייל אבל מכאן
 ולהבא חייל וכן הוא דעת מהרי"ק שכתב להדיא כן
 בשורש י"ח ואף על גב שפסק מהר"ם הלכה למעשה
 שאין במחנה האלמנה ממש, שנתנה קודם שנשבעה על
 כתובתה ולא כדברי רבינו שמה, ורבינו ברוך, ורבינו
 אצ"ה, וכתב עוד דאפילו אם לאחר שנתנה נשבעה
 מכל מקום נשעת שנתנה לא היתה לה כח וכו', מכל
 מקום דבר פשוט הוא דעל כרחך לא אמר מהר"ם אלא
 לענין שלא תחול המחנה למפרע משעת נתינה ונפקא
 מינה דאם בין מתנה לשבעה לוותה מאחר או חזרה וכו',
 אבל שלא תחול המחנה משעת שבעה ואילך אם לא קדם
 לה דבר אחר המצטלה, דבר פשוט הוא דמודה היה
 שהמחנה היה קיימת דאמאי לא וכו' ע"ש, ומדברי
 הרא"ש ז"ל נראה ראייה לדבריו הקדושים ז"ל.

ובדברי מהרי"ק כנ"ל ראיתי בככות על הטור א"ע
 סימן ל"ו לישב, מה שביא שם הטור סתירה
 להרא"ש ז"ל שפסק בפסקיו כהרי"ק ז"ל, שאם מכר
 או נתנה מנכסי יתומים קודם שנשבעה, מה שמכר
 ונתנה קיים, ומנכין אותה מכתובתה, ובתשובותיו כלל
 נ' ס"ו כתב, דמחנותיה קיימות במטלטלי ולא במקרקעי

עלה לאהדורי ליורשין מזוני דאכלת וכן הלכה. (טז) מי שקידש את האשה והאחרון נראה עיקר: עמד ובצריה. מלשון צורה שכתב

משנה הלכות

(טז) ומ"ש מי שקידש את האשה וקודם שיכניסנה עמד ובצריה את נכסיו וכו', שם ע"ח ע"ב. כהיא איתתא דבעיא דתצרינהו לנכסיה מגזרה, כתצרינהו לצריה, אינסבא ואיגרשא, אתא לקמייה דרז נחמן קרעו ר"י לשעריה אזל רז ענן לקמי' דמר עוקבא ח"ל חזי מר נחמן חקלאה כיכי מקרע שטרי דאינשי, ח"ל אימא לי גופיה דעובדא כיכי כוכ, ח"ל הכי והכי כוי, ח"ל שטר מצרחה קאמרת הכי אמר חנינאי בר חידי אמר שמואל מורה הוראה חני, אם יבא שטר מצרחה לידו אקרענו וכו', אמר חזי עשאו כנכסיה שאין ידועים לבטל ואליבא דר"ש ע"ב. ופסקי ר"ח ור"י כר"ש, ואחרים חולקין, ועיין תוס' ד"ה עשאו יתום' רי"ד שם. ובאגודה כתובות סי' ק"ע כתב יש פוסקים דלא כרבי שמעון מדקאמר אליבא דרבי שמעון ונר"י נראה דהלכתא כותבי מדקאמר ואליבא דרבי שמעון ולא קאמר אליבא בלא וכו'. והנהגה בגמ' לא אמרו חלל בשטר מצרחה לאשה ולאיש לא מנינו בש"ס שום מקום דין שטר מצרחה אי מכני ציב. ונחלקו צו אבות העולם כהאי דינא, החוס' הביאו בשם רבינו חס ז"ל, וכבר בא מעשה מצריה נכסיו לפני ר"ת שרצה ללות, וראה שלא ישמעצדו נכסיו לבט"ח, וגם שטר מצריה נכסיו, שלא ישמעצדו נכסיו לכחוצה אשתו, ואמר ר"ת שהשטר קיים ומגזין ציב, דדוקא כהא דכוי מצרחה דלא קני לבו בעל דכוו נכסיהם שאין ידועין, אמרין דודאי להצריה נכתובה, אבל צמעים חלו דאי לא כוי קני לבו לוקח כוי קני לבו צמ"ח ובאשה, וכיון דכתיב לא כוי מוצרת אית לן למימר דלמחנה גמורה איכיון ע"ב, וכ"כ בחשו' כרי"ף.

והרא"ש ז"ל הביא דעת הר"ש שם ג"כ כדעת ר"ת וחולק עליהם ח"ל, ולי נראה שהוליא שיעת הש"ס ממשמעותא ופשטא דסוגיא הכי אולא ואי לא קנינהו לוקח כדאמר שמואל דכיון לא קני ליקנינהו בעל, דכיון שהם צרשות האשה לחזור בה בכל עת שתרצה, אי"כ לא ילאו מרשותה ומאי הצרחה איכא וליקנינהו בעל, ומשני אע"ג דלא זכה בהם המקבל המחנה ונשאר צרשות האשה, לא קנאם הבעל כדפריש טעמא. ומשמע הא בעלמא כגון מצריה נכסיו מצמ"ח ומכחוצה אשה המקבל מחנה ח"ל לו לקנות, דאין סבדי דלא שציק נפשיה ויביז מה דאית ליה לאחרניא וכיון שלא כיון לכהות חלל להצריה לא ילאו הנכסיה מרשותה, וכיון דל"ל טעמא דלא משמעצדי לבטל חוב ולכחוצה, אע"פ שנשאר צרשותו כדאיתא טעמא כהא גבי מצרחה ח"כ ע"כ משועצדים הם לצמ"ח ולכחוצה וכו', יעוד עיקר הדין כזה אומד כדעת, וזה האיש שכיון להצריה וכסבור הוא שחועיל בהצריה, אע"פ שלא זכה המקבל, וכשיודע לו

וכניח אלמנה ונטלה כל עזבונו צרשותה עלי שנועה, והגבחת צ"ד, ולפי מה שאמדוכו הכל לא הי' כל עזבונו כנגד רביעית כתובתה, והאלמנה שהתה אחריו כמו ו' שנים, ונפטרה ג"כ, וצא אחד ממרחקים והציא עדות שהוא קרובו ויורשו, וראה לזכות בנכסיה בשביל שלא נשבעה על כתובתה, ויורשיה שלה צאים על הנכסיה מכה הירושה הדין עם מי, והאריך בכל השיטות והעלה דהכי דיורשי האשה מוחזקין בנכסיה ולא שויינהו ראייה או שאין יכולין יורשיה לבטל לצרר שאלו הנכסיה היו לבטל הדין עם יורשי האשה להחזיק כל מה שצידם, ואם יורשיה לבטל יכולים לצרר שאלו הנכסיה לבטל שייכי, אז מפקינן מייניהו ע"ש. ומדברי הח"ה היה לכאורה ראייה לחילוק הצ"ח שהצאתי לעיל שמחלק אם האשה נושאת ונותנת דלא ח"ל לצרר על צוריה אם הנכסיה שייכים לבטל, וגדולה מדבריו ז"ל שהצ"ח ז"ל לא כתב כן רק צמטעלי דהמכר בטל ודעת הח"ה אפי' צמקרקטי וכגון לאחר ג' שנים ע"ש ודו"ק כי קלרתי צוב.

ולענין מחילה, כתב הטור שם, דאם מחלה לבטלי חובות של בעלה אין מחילה כלום שכל זמן שלא חגבה חובות בעלה אין לה צדן כלום ואין צידה לא ליתן ולא למחול, וכתב הצ"ח פי' אפי' כבר נשבעה על כתובתה, ואח"כ מחלה לבט"ח של בעלה ויכו לה אותה סך צכתובתה אין צמחילה כלום עיי"ש בטעם. ועיין חשו' הרא"ש כלל ל"ו ס"ד וש"ע ח"ע סי' ל"ו ס"ו וצ"ש וח"מ. ונראה דרבינו ז"ל מודה כהאי דינא של הרא"ש ז"ל שהרי עיקר סברת הרא"ש דלא כוי מחילה, משום דאינה יורשת בעלה, חלל גוצה כתובתה מנכסיה בעלה, וצדור שלא גבתה לא זכתה צדן. וזה הטעם גופא שייך גם לדעת רבינו, ונראה דרבינו ז"ל כללו צמה שכתב דכיון דאיכו לא יורשת היא אחי יורשין ומדברי כל מאי דעבדי, ודאי גם מחילה חובות צכלל הוא וק"ל אמנם צמ"ז שם סק"ו שדא צי' נרגא כהאי דינא כיון שזכתה ציב מדין שצדורא דר"י אם לא היה רק חיוב זה מנכסיה בעלה ע"ש.

והנהגה לעיל הצאתי לישב דעת רבינו שכתב שהלך למח"י לאו דוקא כדעת המרדכי. עוד י"ל, לפי דיש נ"מ לענין מחונות אי הלך למח"י לענין ג' חדשים הראשונים וגם לאחר"כ לכמה פוסקים, ואפשר דלכן חפס דוקא לישנא צמי שהלך למח"י. שוב ראיתי צמרדכי ר"פ שני דייני גזירות דמוקי פלוגתא חנן דוקא צשמע צו שמת, וצדור שסופה לישבע על כתובתה, חלל כשלא שמעו צו שמת, שמת, שמת היא חמות צחיוו הילכך נשבעת ונטולת וצמטע"מ פי"צ מח"א הקשה עליו והניח דבריו צל"ע ודו"ק.

שנותן הנכסים לבניו ולא וקודם שיכניסנה עמד והבריה את נכסיו לבניו מקרקעי ומטלטלי מתנתו נחטין חלה שלא תדע מהם

משנה הלכות

זהה זהה קאמר ר"ל משום דאבא לגבי דרי' אחולי
אחיל וכו'. וזהה קיי"ל כר"ל וכן כתבו החוס' גיעין
דף מ"ח ע"א ד"ה אי לא דאמר דזהה קיי"ל כר"ל
דקנין פירות לאו כקנין בגוף דמי משום דאבא לגבי
זר' אחולי אחיל ע"ש וזה ראי' ברור' דעזכ"י למ'ה
שחלקתי לגבי זר' לא אמרינן אומדנא דמוכח דנפשיה
עדיף דברי' עדיפה ליה ואחולי אחיל ליה, וא"כ לכאור'ה
ל"ע אדעת' הפוסקים החולקים דאפי' צנן לא הוי מתנה.
וראי' דתש' מהר"י ברונא סי' קנ"ח זכ"ד ואח'ה
תחזה תש' מוהר"ש חזון צבי' ע"ו כו' תו
הביא לנו הרב החסיד המזכ"ר ז"ל תמיתה הרב זכ"ח
בחומ"מ סי' ר"נ אות ד' דאמאי לא קמצעי ל' הכך
צטין אדרשצ"ס צמי שכלך צנו למדכ"י כו' וע"ז כתב
דכ"י דנפשיה הוא מצטיא ליה חלל לגבי צריה פשיטא
דלא אמרינן דלא גמר ומקנה דהא החס' צגמ' דף
קל"ו אמרינן דכל לגבי נפשיה דאינש אפי' לגביה צריה
נפשיה עדיפה ליה כו' ע"ש והוא פלאי דאיכא אמרינן
החס' דר"ל סבר וכו' וצריה עדיפה ליה מדנפשיה פוק
חזי החוס' וכו' ועמ"ש נמי הרב כהנ"ג בחומ"מ סי'
רנ"ז הגב"י אות ד' שז' ראיתי שהרב החסיד ז"ל
שם שם לו צאות מ' וצאות קל"ע זכר עשה סוגיא זו
ובכן יגדל התימה וכזאת יש להפליא על רבינו הגאון
מוהרי"ע ז"ל נר"ו צמה שדן ק"ו דכתב דהויא אומדנא
דמוכחא יותר דלא שציק אינש נפשי' כו' מכ"ש דהא
דצנו וכו' ולעג"ד אחר נרו"ק ובארץ הדוס רגנו נראה
דזו הוי דבר של העלם שנעלם מעיני חכמתו כוגית
כר"ל דברי' עדיפה ל' מדנפשי' וכו', וכ"כ נדע' נדפס
על מ"ש הרב מכתם לדוד ז"ל צשו"ת יו"ד ס"א דף
מ"ח ע"א ד"ה ועוד כלל כ"ו ח"ל וה"נ אין לך
אומדנא גדולה מזו דלא שציק אינש ויהיב לאחריו ואפי'
לגבי צריה אמרינן נפשיה עדיפה ליה ע"כ לריך חללי
תלמוד.

ואנכי חזון הרציתי לחייר הגדול הרב יעיר חזון נר"ו
בחלק מדבר קדמות מערכה כ' אות ל"ו שבי'
ח"ל חס' אב אובצ את צנו יותר ממנו או לא פלוגתא
דחנאי ראצ"ן דל"א וכו' ואנא נפשי' צאותו דף שצצילנו
זכר לנו בקשתיכו ולא מלאתיכו ואפשר ע"ס נפל וז"ל
צמקום אחר ומלאתה כי תדרשנו וע"כ פנים ק"ל עליה
דמר נר"ו מדוע הלך לו למרחקים להביא מן החדש
מספרן של לדיקים הנגלות לנו מקומו שואף צדצר בתלמוד
ונכתם צב' קהלת יעקב צכמה דוכתי כנ"ז ע"ש וסיום
ז"ל יהיה איך שיכיה אח'ה הראתה לדעת תש' הרבנים
זו לעומת זו נלצו כמו נד פלגין צהדייכו זה אומר

שא"ל להיות זה חלה שריך שיקנה המקבל או ישעצד
לצט"ח ולכתובת אשה, אין סכדי דניחא ל' שלא יזכה
צבן המקבל, וישארו צחוקתו ויאכל פירות נכסיו עד
שיטרפס צט"ח ויפרעו מנכסיו, ולא יהיה לזה רשע ולא
ישלם, או תמות אשתו צחיו וישארו לו נכסיו ממ'ה
שזכה צבן המקבל, ויפסיד נכסיו מעכשיו, וגם לא יפרע
חובו. וכן פ' הר"ר מאיר הלוי ז"ל ושאר גדולי ארץ,
חמס' דעת רבינו נראה כשיטת ר"ת, ותמות על הרא"ש
שלא הזכיר כלל דגם דעת רבינו כשיטת ר"ת.

והנה רבינו לא כתב כאן הצרחת נכסיו לענין צט"ח
כלום רק לענין כתובת אשה וא"כ לדידיה לכאור'ה
לא יקשה קושית הרא"ש ז"ל דלא ניחא ליה שיהא לזה
רשע ולא ישלם ואפשר דה"נ לענין צט"ח מודי רבינו
דלא מהני, דאז ודאי אומדנא דמוכח הרבה, גם מה
שקשה הרא"ש ז"ל אשיטת ר"ת דעיקר הדין זה הוא
אומד' הדעת, ואין סכדי דניחא ליה שלא יזכה צבן
המקבל וישאר צחוקתו וכו', נמי י"ל דלא קשה לדעת
רבינו, ושמר מקושיא זו צכתו שקודם שצנסה עמד
והצריח נכסיו לבניו, וכתב דוקא לבניו ולא לאחר וכו'
שהצריח לבניו, שז' ליכא אומדנא כולי האי דלא ראה
לנותן להם צמתנה, כיון דדעתו קרובה אלל צניו, וכמי
שאמר צגמ' ח"ל רצ' לר"נ עממא מאי לא שציק אינש
נפשי' ויהיב לאחריו ח"מ לאחריו חלל לצרתה יהיבא,
וא"כ ה"נ י"ל דלצניו ודאי דעתו קרובה, ויהיב לה צמתנה
וליכא אומדנא כ"כ, ואע"ג דצגמ' מסיק אפי"ה נפשה
עדיפה, אפי"ל דעת רבינו דוקא היכי דאפשר לה להיות
שלה שפיר אמרינן כן, חלל היכי דלא אפשר וגם לי
וגם לך לא יהא דצט"ח יעלנו כה"ג לא אמרינן דנפשיה
עדיפה, וגמר ומקנה לבניו.

ונל"ע ד' להביא ראיה לדברי ממה שאמר צגמ' צ"צ
קל"ו ע"ב, איתמר מכר צבן צחיו האב ומת
צבן צחיו האב, אמר ר' יוחנן לא קנה לוקח, וריש
לקיש אמר קנה לוקח ר"י אמר לא קנה לוקח, קנין
פירות צקנין בגוף דמי, ר"ל אמר לא קנה לוקח קנין
פירות לאו כקב"ג דמי הכא חילטריך, סד"א אבא לגבי
צרי אחולי אחיל קמ"ל, ורשצ"ל אמר אע"ג דצעלמא ק"פ
לאו כקב"ג דמי הכא חילטריך, סד"א כל לגבי נפשי'
אפילו צמקום צריה נפשיה עדיפה ליה קמ"ל.

ופיר'שב"ם ז"ל אחולי אחיל ל' גופא לגמרי, וקנין
פירות דאית ליה לא ליכוי קנין בגוף, וה"נ
הוי מצי למימר דאי איתמר דהא צהא קאמר ר"י
דק"פ כקב"ג דמי, משום דכל לגבי נפשיה אפי' צמקום
צריה נפשיה עדיפה ליה וכו' ולר"ל נמי אי איתמר

כתב סמ"ג ופסק ר"י באדם המצריח נכסיו שלא ישתעבדו לכתובת אשה ולצ"ח שהשער קיים וקנאם לוקח, מאחר שאם לא קנאם לוקח שיחול השעבוד אל"כ אין לומר שנתכוין להצריח מאחר שע"י כן אינו מצריח וכו' ע"ש ועיין טור חו"מ סי' ר"כ ס"ו וסי' רמ"ב.

והמרדכי כתובות הביא דעת ר"ת וסיים, וכתובת זו של ר"ת פליג לתשובת הר"ם שכתבתי פ' מי שמת עכ"ל ר"ב. וכתובות מהר"ק שורש כ"ב כתב, דפשיטא דלאו כל כמיניה דשמעון למימר, דמכ שנסתעבד לראובן שלא היה אלא כדי להצריח נכסיו לוי, ואחר שהביא דעת ר"ת כתב וכו"ש לדברי רבינו אשר דבחרא עובא ונחלק על סברת ר"ת וכו', והרי לך רבינו אשר ורבינו מאיר הלוי ושאר גדולי ארץ מחלקו על ר"ת בזה וכו', ונראה דפסק ג"כ כדעת הרא"ש. ועיין ריב"ש סי' קמ"ב וכתור חו"מ סי' רמ"ו ובש"ע שם ליינו לעיין טור ח"ע ע"ש. ובסמ"ג לאוין פ"א הביא דעת ר"ת כפשוטו, ונראה דכותיה ס"ל וכו' אכל הפוסקים שהשמיטו דעת רבינו כאן, ובפרט רבינו הרא"ש ובסמ"ג דשבילי רבינו נהירין לכו.

ודע דראיתי שיטה חדשה וגם ישנה בזה דינא דנצרתא תשובה להגאון ר' יעקב בן עלי, וכוא בתשו' הגאונים נקראים מספרות הגאונים ח"א דף קס"ב, וכוא שאלה מה יאמר אדונינו, מופת דורינו, וחכם זמנינו, יעקב בן רבן (פ"י ריש רבן) צראובן שבי לו שלש בנות נשא אחת מהן לשמעון, והיתה כמה שנים עמו, ולאח"כ גירשה וחזרה לבית אביה כמה שנים, ראה שחשאה לאחר, לקחה מקלת נכסי' ונתנם לאביה במתנה וקנה ממנה קנין גמור וחמור מעכשיו, וכתב בשם אביה בשער ובעדים נאמנים, ואח"כ כתב כתובת עס לוי והיתה עמה כמה שנים, ואח"כ נפטרה לבית עולמה בבית לוי, לאח"כ מת ראובן ועצ יתומים, עכשיו יש ללוי שיערער ויתבע מיורשי ראובן אלו הנכסים שנתנה לו בתו או לאו וכו'.

תשובה אם אלו הדברים כמו שאמר בשאל בשאלתו בלא יחרון וחסרון וכו' כך ראינו שאין ללוי לתבוע מן הדין את היורשים בדבר, ואין לו עליהם אפילו תרעומות וכו', ואלו היתה אשת לוי קיימת, וראה שתבע את אביה ותחזור הכלים שנתנה לו במתנה וקנין לו (ל"ל לא) היתה יכולה כי כן אמרו חכמים אין לאחר קנין כלום, ולא יכול שיאמר כי זו האשה שהצריחה נכסיה מצעלה ויורשים, חייבים שיחזירו אותם לצעלה וכו', כי האשה שאמרו חכמים שהצריח נכסיה מצעלה ומתה הנכסים לצעלה צעת שחכיה אשת בעל ותלך ליכתוב מקלח הנכסים שלה לבנה או לבתה שיכיו מאיש אחר, ואח"כ מתה, הבעל יוליח הנכסים מידם, כמו ששנו חכמינו ז"ל בהיא איתתא דאצרחיכו נכסה מגברא כתבתיכו לצרתא ושכינתא אחת בעל וקא

בכה זה אומר בכה וקשה לזווג למען דעת מה נשתנו אלו מאלו ומאי ציניו ע"ש ועיין ש"מ שם כ"ב כנ"ל. זה ראוי צרור צמח"י למה שכתבתי לדבריה אמריק אחולי אחיל גביה.

ומה דלא קשה לי' למוכרי צרונא הא דגמי כתובות ע"ע דמסיק אפי"ה נפשה עדיפה ומשמע אפי' לגבי בתה נפשה עדיפה ה' נלע"ד לומר בתרי אנפין או דנימא דנ"מ צין בן לבת, וכמו שכתבתי לעיל דעתו דאיה קרובה אלל בנו יותר מאלל בתו והסברא דהבן נשארת הקרקע אללו משא"כ הבת שנשאח לאחר או דנימא דנ"מ צין אז לאם דבאשה לא אמריק שציקה נפשה ויהבה לבניה ונפשה עדיפה לה משא"כ באז והעעם משום כרחם אז על צנים כתיב ולא אם יהיה איך שיכיה עכ"פ נראה צרור דאית לן למימר באז שציק נפשיה ויהיה לצריח ולאחרינא לא זה ראוי גדולה לפירושי בדברי רבינו ז"ל לעג"ד. ודו"ק ודברי הגאונים הנ"ל מגמרי צ"ב לכאורח עדיין ל"ע מגמ' כתובות כנ"ל וק"ל. **שבתי** וראיתי דהא מילתא אי אהבת אדם על בנו היא יותר מגופו היא מחלוקת צירושלמי פ"ט דנדרים, דרע"ק דאמר ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה ס"ל גופו אהב אדם יותר מבנו, וכן עמא דאמר זה ספר תולדות אדם זה כלל גדול בתורה ס"ל אדם אהב בנו יותר מגופו, וכ"כ בס' מעשה אברהם הא"ח סי' כ"ד, ושקו"ט לדעת בן עזאי צמי שאונסין אותו לעבד ע"ז או יכרגו בנו. ונחמד למראה כתב לפי מ"ש החוס' דקיי"ל בפלוגתא דקנין פירות אי כקנין בגוף דמי כר"ל, הכי נמי במחלוקת בן עזאי נקטינן כבן עזאי במחלוקת זה. ואין כן דעת חיד"א ז"ל בס' דבש לפי מערכת זו אות ל"ג, וכתב דהא דצ"ב אינו ענין לפלוגתא ר"ע וכן עמא, דלענין ממון ר"ה האז שיכיה עשיר, אלל לענין אהבה שאהב את בנו יותר מגופו לא שמענו, והכריח כן מסברת ראב"ן, ובשד"ח מערכת הכללים סי' א' סי' קמ"ד כתב אדברי מהר"י צרונא הבאתי לעיל שחמה אחיד"א ז"ל ציעיר אחן, וז"ל ואני תמה על תמיכתו דאחר שלא ראה דברי הראב"ן בגופן שלהם, מה לו כי יזעק על מקן חיד"א, אולי ראב"ן עצמו הביא ש"ס הנ"ל והוסיף לומר דהוא מחלוקת תנאים, ודברי ראב"ן הם צמ"י ל"ז ה"ד ע"ש ודו"ק ול"ע נמי שלא הרגיש במה שכתבתי.

ול"י דמסתפינא כו"א ליישב שיטת הרא"ש ורבינו, וכוא דרבינו מודה דלאחרינא לא כוי מתנה מכה אומדנא דלא שציק אינש נפשיה וכו' וברא"ש ז"ל אפשר דיודה לדעת רבינו שכתבצריחו לבנו דכוי מתנה, וא"כ ה' אפשר להשות דעתם ז"ל ולומר דבכה"ג כיכי שהצריח הנכסים לבנו, כ"ע מודי דכוי מתנה ולא פליגי רק כיכי דכתבינו לאחר וכנ"ל ול"ע. ובר"ן ז"ל הביא רק דברי ר"ת ז"ל, ונראה דהכי ס"ל, וכש"ג כתב ח"ל

אשתו: ואי גמרא עבדה. מתנה סח וגברא דיהב לאיתתיה אמתא במתנה ולא כתיבא בכתובתה פירוש שכיח בעלת מלאכה ולא שיימה עליה בהדי כתובתה מאי דילדא ההיא אמתא דאיתתיה הוי שודעת אמנות ועושב בשכר: דאמר רבא הילכתא המוכר שדה לאשתו במעות טמונין לא קנתה במעות שאין טמונין קנתה והבעל אוכל פירות במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות. סט ואי גמרא עבדתא ועבדא עבדתא אי קא אכלה מזוני מדבעל

משנה הלכות

למרחק וכו', מחתי' כתובות ס"ב ע"ב, ס"ו ע"א, ורמב"ם פ"י' וכו' מה"א וסמ"ג לאוין פ"א. ובגמרא שם, וכו' כי אחא רבין אמר ר' יוחנן כהעדפה שלא ע"י הדחק כ"ע לא פליגי דבעל כו', כי פליגי כהעדפה שפ"י הדחק, ת"ק סבר לבעל ור"ע סבר לעמיה. אמר רב פפא מליעחא כהעדפה שעל ידי הדחק דמי פלוגחא דר' עקיבא ורבנן. צפי רב פפא עשה לו שחיס צבת אחת מהו, צפי רבינא שלשה או ד' צבת אחת מהו, תיקו. פירש"י ז"ל שלא ע"י הדחק כגון שכיח פיריית ובעלת מלאכה. ע"י הדחק כגון שדחקה עצמה והעדיפה ע"כ. ונחלקו הפוסקים ז"ל הלכה כדברי מי, ר"ח ז"ל כתב כיון דהכך צפי לא שייכי חללא אליבא דר"ע ש"מ דהלכה כר"ע. ורבינו האי גאון וכל הגאונים ז"ל פסקו כרבנן. וכן פסק הר"י ז"ל ועיין חוס' רי"ד. וכתב הר"ן ז"ל צפ' אע"פ וז"ל, אבל הר"י ז"ל פסק כרבנן וכן פסק רב האי גאון ז"ל, ואמר דצפי רב פפא ורבינא חליבא דרבנן שייכא, והכי קמצעי לכו דלילמא עד כאן לא קאמרי רבנן כהעדפה שעל ידי הדחק דבעל כו' חללא כהעדפה דמלאכה אחת, אבל שחי מלאכות לא חקינן ליה רבנן משום דלא שכיחא למעבדיהו צ"ח, ואחא רבינא למימר דאפילו אח"ל דצ' מלאכות צ"ח שכיחא ודבעל כו', אכתי איכא לספוקי צב' וצד', וכן הרמב"ם ז"ל צ"ח פסק כרבנן, אבל חמא חני עליהם למא לא בציאו צעיא דרב פפא ורבינא כיון שהם פוסקין כרבנן משמע דסבירא לכו דהני צעין לרבנן נינהו וכו' להם ז"ל להציאם ע"כ.

ודע דנוסחת הר"י ז"ל שכיח לו להצ"י ז"ל לא היה כתוב בסיום דברי הר"י ז"ל ואין ס"ל כרבנן מדכתב צ"ח ס"י פ' וז"ל ויש לחמור על הר"ן וכו' שכתבו שהר"י פסק כח"ק דנוסחת הר"י ז"ל דין כתב צ' סברות ולא הכריע לפיכך נ"ל שצ"ח הר"ש צפ' אע"פ ואין ס"ל כרבנן, מדברי הר"י ז"ל הוא וכך היתה נוסחת הר"ן וכו' צ"ח צ"ח ע"כ. וכן הוא בנוסחאות שלנו להדיא, גם צפ' מליאחא האשכ פסק להדיא כח"ק ע"ש.

ובתמיהת הר"ן למא השמיטו צעיא דרב פפא כתב כ"ה ז"ל שאפשר הטעם שלא כתב זה הוא מפני שהם סוברים דאחין חליבא דר"ע ואין כלל כמותו עכ"ל, ופי' הצ"ח כנ"ל כלומר דאע"ג שהם פוסקים כרב האי מ"מ לאו מטעמיה דאיהו פסק כן

מערער אחא צרתיק לקמיה דר"י וקרעיה לשטרות חללא לקמיה דר"ע אמר ליה חזי מר דרב נחמן מקרע שטרי דאינשי אמר ליה אימא לי אחי גופא דעבדא כיכי כו', אמר ליה כיכי הוא מעשה (פי' אמר ל' הכי כו' מעשה) אמר ליה שטר מצרחת קאמרת הכי אמר רב נחילאי צר רב אידי אמר שמואל (גם גירסת רבינו נחילאי וצמ' חנילחי) חני חס יבא לי שטר מצרחת אקרעינהו וכן הלכה כמו שעשה רב נחמן וזו האשכ כתב להצ"ח וכו' צרשות עצמה ואין לה בעל וכל מה שכתב קיים ע"כ.

ונראה דהגאון ז"ל גרס כהיא איתתא דאצרחתינהו ניכסא מגברא, כתבתינהו לצרחתא ושכיבא, ואחא בעל וקא מערער. ולא גרס אינסבא ואיגרשא בגירסתא דידן, ומפרש הגאון ז"ל דדוקא שכתבתינהו צרחתא תחת בעלה, וכתבתינהו ח"א, ולא פנויה, או נתנה צמתנה, אז דוקא אמרינן דמכני בצרחתה, וז"ל דמייירי כגון צנכסים שנפלו לה ואין ידועים לבעלה, דאל"כ האך יכולה לאצרחתינהו בא משועבדים הם לבעלה לפירות ולאחר מיתא יורשה וק"ל, אמנם חס נתנה צמתנה או בצריחה כשהיתה פנויה, או נתנה צמתנה, אז כיון שהיא צרשות עצמה ואין לה בעל וכל מה שעשה צרתינה עשה, כל מה שכתב קיים אפי' נשאה אח"כ ואין זה נקרא שטר מצרחת לדעת הגאון ז"ל. וגירסתא זו ופירוש זה דבר חדש הוא, ולא פי' כן כל המפרשים ז"ל ולפי גירסתא זו ולפי' הגאון ז"ל, היה אפשר נישב שיעת רש"י ז"ל שפי' דהאי שטר מצרחת מייירי שיש עדים שהתנה לפניהם, דזה השטר לא הוי שטר גמור רק מצרחת הוא, וכתום' ז"ל ושאר פוסקים הקשו אפי' זה עיין לעיל ולפי פי' הגאון ז"ל י"ל דדעת רש"י כדעת הגאון, דכלא עדים מאחר דהוי פנוי לא מהני שטר בצרחתה וכו' מתנה גמורה ככ"ג וע"כ ז"ל דמייירי צעדים, וצעדים ודאי גם הגאון ז"ל מודה לדעת רש"י דהוי שטר מצרחת וצ"ע. ועיין לקמן ס"ק (קלח) מה שכתבתי צמ"ד צמ"ד רי"ו ז"ל ודו"ק.

סח) ומ"ש וגברא דיכיד לאיתתיה אמתא צמתנה וכו' עד ואין הבעל אוכל פירות עיין לעיל מש"כ צמ"ד צד"ן מצות עמונין ס"ק ס"ד.

סח) ומ"ש ואי גמרא עבדה ועבדא עבדה אי קא אכלה מזוני מדבעל עבדה לבעל, ואי לא

משום דמשמע ליה דהני צעי אליבא דרבנן שייכי ואינהו ז"ל אע"ג דמשמע להו דהני צעי אליבא דר"ע שייכי, פסקו כרבנן משום דככל דוכתי קיי"ל הילכתא כרבנן, ובה דצעי אמוראי הני צעי אליבא דר"ע לפרושי טעמיה אחי אע"ג דלית הלכתא כוותיה ע"כ.

ולר"י דצריכס הקדושים לעג"ד לא בעלו ארוכה לקושיא בר"ן ז"ל, שהרי כתב הר"ף ז"ל צ"פ מליאת האשה, אהא דנחלקו בגמ' ר' יחודה בן צתירה ורבנן צבושת ופגם דח"ק ס"ל דשלה, ור"י צ"צ אומר בזמן שצמח לה שני חלקים ולו אחד, בזמן שבגלוי לו שני חלקים ולו אחד, שלו נותנים לו מיד שלה ילקח זה קרקע וכו' אכל פירות. וכתב הר"ף ז"ל שלו נותנים לו מיד כתב רב האי גאון ז"ל, כך בעלו צישיבה אע"ג דיתיד ורבים הלכה כרבים צזו הלכה כר"י צ"צ מדקא מקשי רבנן ומפרקי אליבא דר"י צ"צ ש"מ דהלכתא כותיה ע"כ. והנה מדכחיא הר"ף ז"ל דצרי רביןו האי גאון להלכה דמשום דמקשי רבנן אליביה הלכתא כותיה אפי' יחיד לגבי רבים משמע דס"ל נמי האי טעמא דככל מקום דמקשי רבנן אליבא דחד הלכתא כותיה, וא"כ כ"ע אי נימא דהני אצטיות אליבא דר"ע הם א"כ הי' לו להר"ף ז"ל לפסוק כר"ע אף דיחידא הוא, כיון דהוא ז"ל ס"ל כרביןו האי גאון ז"ל דהא דהיכי דאמוראי מקשי אליבא דיחיד ש"מ דהלכתא כותיה הוא וממילא אין לומר דהני צעי רק לפרושי יניבו לדעת הר"ף ז"ל, אף אם יכלגא לומר כן אליבא דשאר פוסקים כיון דהר"ף ז"ל כתב מפורש דבהא ס"ל כרביןו האי גאון ז"ל וזה נראה דעת הר"ן ז"ל שמאין צתירין כ"ה ז"ל וא"כ הדורא קושית הר"ן למה לא הביאו הני צעיות.

איברא דלעג"ד מקום יש צר"ש לישב כל הני שיטות וכל אחד לשיטתו אזיל, דהנה הרא"ש ז"ל פ"ה דגיטין סי' י"ח כתב חרש רומא וגרמא בן צתירה אומר קופץ ונקפץ צמטלעלין, אמר רב נחמן מחלוקת צמטלעלין, אבל בגיטין דצרי הכל צרימיה, ואיכא דאמרי אמר ר"י כמחלוקת צמטלעלין כך מחלוקת בגיטין וכו'. מדכחיא רב אלפס ז"ל כך מיתרם דר"י בהלכותיו משמע שפוסק בן צתירה וכלישנא צתירא דר"י לקולא, וסברתו מדאמר ר"י דצריו אליבא דצ"צ אלמא קסבר דהלכתא כותיה ולא מסתבר לי דככל התלמוד מפרשין האמוראים דצרי התנאים לידע פ"י המשנה כמה נחלקו אע"ג דלית הלכתא כותיהו והכא להקל לריך להביא ראי' ע"כ.

ובקרבן נתחאל שם סק"ל כתב דצרי התנאים לידע פ"י המשנה ח"ל, ואע"ג דצממה דוכתי מוכיח רביןו דהלכה כפלוגי, מדמפרשי אמוראי או בגמ' דצריו כיוני צצרייתא או דצצרי אמוראי, אבל צממנה דרך אמוראים לפרש אע"פ שאין הלכה, וזה שדייק לידע פ"י צממנה (דריש סי' רל"ה סק"ע חו"מ). אמנם גם דצרי כפריש' תמוכים וכצד הקשו עליו ז"ל, שהרי הרא"ש

פסק כ"י כרצ האי גאון צענין צושט ופגם כריצ"ב, מדקא מפרשי אמוראי לדצריו אע"ג שדצרי ריב"ז משנה הוא, וכן כתב הרא"ש ז"ל עוד שם גיטין פ"ח סי' י"ח הלכה כר"א דהתם שמחלק בין לאחר בין לאחר זמן מדקא מפרשי אמוראי דצריו ע"ש. וצתיראור בגר"א א"ע סי' פ"ג הניח דצרי הר"ף צבושת ופגם צע"ג, דהלגא מנינו צממה מקומות עמנו מספר דשקלי וערי אמוראי דצצרי יחידא, ובר"ף השמיט כמה סוגיות משום שהוא דלג כהלכתא או אליבא דיחיד ע"ש.

והרשב"א ז"ל צ"פ דצ"ק דף נ"ג צפלוגתא דרב ושמואל גבי נפל מקול הכרייה פסק כשמואל, ואע"ג דהני אמוראי צעי לחריןו אליבא דרב לא מכרחי מלחא דלא סברי כשמואל וכו' הביאו הנמק"י ע"ש. **ובמה** שגראה לעג"ד הוא דודאי רביןו האי גאון לשיטתו אזיל דס"ל דכל היכי דמקשי רבנן ומפרקי אליבא דחד אע"ג דיחידא הוא פסקין כותיה וכמ"ש הכא ג"כ, וא"כ אי נימא לדעתו ז"ל דהני צעי אליבא דר"ע הם, הי"ל לפסוק כר"ע וכיחידא, אבל כיון שהי' יכול לפרש הני צעי דר"פ אליבא דחכמים הדריק לכלל דהלכה כרבים, ובר"ן ז"ל שראה לרביןו הר"ף שהביא דצרי רביןו האי גאון ופסק כותיה הי' ס"ל דלכולי כותיה ס"ל ומטעמי' א"כ גם לענין הני צעי דר"פ נמי כותיה ס"ל דאחי אליבא דרבנן, דאל"כ הי"ל לפסוק כר"ע אף דיחידא הוא כמו שפסק שם צסמוך הלכה כריצ"ב אף שהוא יחידא, וע"כ מטעם רב"ג ז"ל, אע"כ ס"ל דצעי דר"פ ורביןו גם לדעת הר"ף ז"ל אליבא דרבנן נמי שייכי, וכר"ג, וכיון דפשיטא ליה דזה שיטת רב"ג ובר"ף ז"ל, ס"ל להשות גם דעת הרמב"ם ז"ל לשיטתיהו מאחר שלא מנינו מפורש היפך שיטתו ז"ל דצצרי הרמב"ם ז"ל, וממילא שפיר קשיא ליה למה השמיטו הני אצטיות דר"פ ורביןו וכנ"ל כיון דמוכרח לומר דהני אצטיות אפילו אליבא דחכמים אזלי, אמנם כ"ה וצצרי ז"ל מפרשים דעת הרמב"ם שלא כדצריהם ז"ל, וצדעת הרמב"ם ז"ל ודאי אין הכרח דס"ל כהר"ף ורב"ג ז"ל ומטעמם, ע"כ שפיר מתרלים דהם פוסקים כרב"ג ולא מטעמי' וצפרע לפי גירסת הצ"י ז"ל שלא הי' לו גירסת הר"ף שלפנינו דפסק להדיא כרבנן אחי שפיר עפי ודו"ק. **ובמה** שכתבתי יש ליישב נמי שיטת בעור צסי' פ"י כנ"ל שכתב, וא"א ז"ל הביא דצרי שניהם ולא

פסק כמי. וכתב עליו צפריש' שם ואע"ג דכתב הרא"ש וצ"י הביאו צדק ק"ג ע"א, וז"ל בעדפ' שפ"י הדחק כגון שטעמא מלחכא צלילות צעמ' צצני אדם ישנים וכלכה כת"ק, וכדי פסק רב האי גאון, ואמריק חו צגמ' צעי רב פפא עשה' שניהם צצ"א מהו צעי רביןו גוי"ד מהו חיקו עכ"ל. ומדלגא איפשיטא האצטיות של צ"י וג' וד' צצ"א הוי לעממ' דכממ"ה. ומיכא מ"מ כתב הרא"ש דהלכתא כת"ק דאמר בעדפ' שפ"י דדחק לצמל' וא"כ איך כתב רביןו שהרא"ש ז"ל הביא דצרי שניהם

עבירתא לבעל . דחקו עבירתה לבעל ואי לא למרתה. (ז) ומאן דשכיב ושבק איתתא ובנתא מזונת חחת מעשה ידיה : זעירתא ושבק אמתא ומאני דביתא ולא שבק מקרקעי והוה מיתונא

משנה הלכות

שם צדי"כ שלא ע"י הדחק פרש"י כגון שהיא עירנית ובעלת מלאכה. ונראה להדיא דבעלת מלאכה מיירי שטובה שלא ע"י הדחק, וא"כ וי"ל דמה שכתב רבינו ואי גמרה עבדתא, נמי כוננו דאז דייקא שלו משום דהוי שלא ע"י הדחק, וכר"ע, אבל אי עשה מלאכה ע"י הדחק יודה כו' כנ"ל. וא"כ יהי מדברי רבינו ראוי לפסק כצ"ח ודו"ק.

ותבש עיני בחוס' רי"ד שכתב וז"ל: אע"ג דציעא דר"פ ורבינו שייכי אליבא דר"ע, לאו דס"ל כותיבא אלא אמילתא דייקא למידע טעמא דידיה ולעולם לא ס"ל כותיבא, ומ"כ לא שצקין אורחא דכלכלה דקו"ל יחיד ורבים הלכה כרבים, והלכה כסתם משנה. וכ"כ ר"ל לומר דפלוגתא דר"י ורבנן דאע"ג דמקשי ומפרקי אליבא דר"י, לא שצקין מש"כ כלל דנקטין יחיד ורבים הלכה כרבים, דאע"ג אי קשיא לכו לאמורא דדברי היחיד לא צעי לדיוקי ולתרוי מילתא דידיה דלא תקשי לכו ללמוד שאר טעמיה ומכ"כ הוה סבור ל"ל למשצק רבים ולמיעבד כיוחיד, עד דפסק צפי' הלכה כיוחיד, ול"ל האי סברא דכל מאי דמקשינן ומפרקינן אליבא דידיה הלכתא כותיבא אלא כי אפליגו תרי תנאי או תרי אמוראי ולא איפסק הלכתא כחד מינייהו, בתם עבדינן כמאן דשקלא ועריא אליבא דחד מינייהו, אבל ביחיד ורבים לא עבדינן כיו, עד דפסקי כיוחיד, דהאי דשקלי ועריא אליבא דיחיד אורחא דתלמודא הוא לאגלויי כל ספיקא ולמפשט בקושיא ולא למיפסק הלכתא כותיבא עכ"ל. ונלע"ד להביא ראיה לדבריו ז"ל מגמ' ב"ק דף ק"י, א"ל רמי בר חמא לר"י מכדי דרז לא ס"ל, משכוני נפשיה אדרב ל"ל, א"ל לפרישה דרז. ונראה להדיא בגמ' דאפי' דברי אמוראי קמחי נמי מפרשי אמוראי בחראי אפי' דאין הלכה כותי' ורק לפרושי דבריו. וכן לכאורה ראוי צרורה לדברי בתוס' רי"ד ז"ל, אמנם לכאורה לפי זה יש להקשות תיובתא לדעת רבינו האי גאון ז"ל ודעימיו, שא"כ הדבר מפורש שאין פוסקים הלכה אף דשקלי וערי אליבא דחד, וי"ל דלא קשה, דגאון ז"ל יפרש דברי בגמ' לשיטתו דאדרב, מדבקש לו מכדי דרז לא ס"ל משכוני נפשי ל"ל משמע דפשיטא לי דכיני דלא ס"ל כותי' דתנא או אמורא, לא משכינן נפשי עלי, דאל"כ מאי קא מתמה עליו, ותי' מה שחירץ. וא"כ אפשר דבאמת כ"מ דשקלי וערי הלכה כותי', ולכן שפיר תמה רמי בר חמא עד שהשיבו לפרושי דרז וז"ע.

(ע) וז"ל ומאן דשכיב ושבק איתתא וצנתא זעירתא וכו', שם בגמ' דף ס"ה ובטור א"ע סי' נ"ג וש"ע שם. ודעת רבינו דכתובה אינה נגזית אלא ממקרקעי,

ולא פסק כמי, וי"ל שהרא"ש לא כתב הלכה כח"ק אלא אליבא דרז האי גאון, אבל אח"כ הביא דברי ר"ח ומפרש דהאצטיות הללו אליבא דר"ע קא מיבעי להו, ולפירושו כיו הלכה כר"ע וא"כ מאחר שהרא"ש הביא דברי שניהם ולא הכריע ביניהם שפיר כתב רבינו ולא פסק כדברי מי עכ"ל.

ולבאורה ז"ע למכ באמת לא הכריע רבינו הרא"ש ז"ל הלכה כמי, וצפרט ששם צמחין הביא פסק רז האי גאון ז"ל שפסק כר"ז, וא"כ הי"ל ז"ל להכריע כשיטתו ז"ל, אמנם לפי מה שכתבתי שהרא"ש ז"ל ג"כ לא צריח ליה האי כלל דרז האי גאון, וכמו שהקשה עליו בגיטין על הרי"ף ז"ל, וצמחין אחר נראה דפסק כהאי כלל, ונראה דמספקא ליה ולכן לא הכריע כמי מאחר דלא צריח ליה האי כלל ודו"ק. וכתב הצ"ח דהכי נקטין שלא להויתא שום העדפה שעי' הדחק מיד האשה וכן נוכחין צמחיות אלו, ויש לו יסוד ע"פ דעת ר"ח וברא"ש ז"ל, ודלא כמו שכתב צמחין כדברי הרמב"ם וכן כתבו הח"מ וצ"ש ושאר האחרונים ז"ל וכתב עוד הצ"ח ז"ל, דמה שלא כתב רבינו הכור שכן פסק הרי"ף הוא, לפי שנמשך אחר דברי הרא"ש דשכתב מחלוקת זו דרז האי ור"ח, לא הזכיר דעת הרי"ף שהסכים עם רז האי, וטעמו של הרא"ש הו', שאם היה כתב דהרי"ף ג"כ הסכים עם רז האי, הו' מוכן דפוסק כך הלכה, כיון שהם רבים ור"ח הוא יחיד כנגדם, ע"כ לא הזכיר צמחיות זו כי אם רז האי ור"ח דשקילן כן ואיכא ספיקא דדינא ע"כ.

ולא זיתיו להבין דבריו הקדושים, דאם באמת כצורתו ולכן לא הזכיר הרא"ש ז"ל סברת הרי"ף ז"ל דיהיה מוכן דפוסק כך הלכה, מה צדק, וכי צביל שלא הביא דעת הרי"ף ז"ל דעתו צטלה, ואם כן באמת רבים למכ לא יפסקו כותייהו. שוב ראיתי דכוננו שיצונו שהרא"ש ז"ל פוסק כותייהו. אמנם גם זה טעם קלוש לענ"ד, דא"כ לעולם לא יצא הרא"ש ז"ל דעות אחרות צמחין שאינו מכריע, דלמא יצונו ולא מלינו כזכר צמחין מקום. ולפי מה שכתבתי ניחא דהיינו טעמא כנ"ל, או יאמר דהרא"ש ז"ל הו' לפניו בגירסתו בגירסת הצ"ח ז"ל שלא הו' כתוב דהרי"ף פסק כרובן וכרז האי גאון, ובעור כזכר נמשך אחר דעת אצו ז"ל וגירסתו, וגם זה נכון.

ודעת רבינו לא צריח לי כיני פסק. ונראה לי לדיוק דס"ל כר"ח דפסק כר"ע וחילי ממה שכתב ואי גמרה עבדתא וכו' ולשון ואי גמרה עבדתא מיירי עשה מלאכה שלא ע"י הדחק, והכי פ"י רש"י ז"ל בגמ'

איתתיה מנכסי בעלה וכן בתר כן הוא לגברא ושבתקינון לבנתיה כתובתה לא גביא אלא ממקרקעי דכיון דלא שבק ראובן מקרקעי אלא מטלטלי כתובה לית לה ומן הלן נכסי דשבק לא גביא כתובתה ומזוני דאכלת מנכסי ואי לא למרתה. פירוש לעלמה: ומאן דשכיז ושק איתחא. מי שמת והניח אשה וזנים קטנות והניח שפחה וכלי הבית

משנה הלכות

כח"מ ודו"ק. וז"ש"י צאמת הניח דברי הרמב"ם ז"ל צ"ע מכה זה ע"ש. ועיין ביאור הגר"א שם.

ועלה דעתה להביא רא"י מגמ' צ"ק פ"ע ע"א תנינא לתקנת אושא, עבד אשה וקטן פגיעתן רעה וכו', ותזין כתובתה בעוזה הנאה ותתן לה, ה"א מני ר"מ היא וכו'. אלא משום דשמואל דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחצירו וחזר ומחלו מחול ואפי' יורש מוחל. ופרש"י הלכך אי אמרינן לה תזין, מפסדינן ל' ללוקח דהיא כדירה ומחלה לכתובתה לצעל הואיל ועל כרחי מכרתה, ובגמרא אמרו ז"ל תזין ותתן ל' ואי מחלה לו לגבי צעל תמחלה אמרי כל לגבי צעל ודאי מחלה ליה ואפסדינכו להבוא זנינא צידים לא אפסדינכו ע"ש. **ועתה** אי נימא דהמחלה כתובתה לצעלה הפסידה מזונותיה, א"כ האידך אמרו כל לגבי צעל ודאי מחלה, ומאי פשיטותי' הוא דמחלה, דילמא לא מחלה ליה, ואדרבה היל"ל דודאי לא מחלה כיון דתפסיד מזונותיה צמחילתה וא"כ לא ה"י לן לחוש דמחלה.

והתוס' שם הקשו צ"ח כל כיון דאיתא כר"מ דדאין דינא דגרמי, א"כ לא תהא רשאה למחול מפני שהנך לשלם ללקוחות, ותי' דאפ"ה לא תחוש ותמחול כיון דכשתא לית לה מידי לשלומי. אע"ג דלכשתחלמן תנעך לשלם יותר מ"מ חשוד ל' אערוחי צ"ד צכדי, כיון דסוף סוף השתא מיכו לא משלמין מידי וכו' ע"ש. ותירוצם ז"ל לכאורה אינו עולה יפה הנה, כיון דמיד מפסדת המזונות, וא"כ אמאי לא הקשו ג"כ האידך יכולה למחול הא תפסיד מזונותיה. וי"ל כי בתוס' ז"ל חירלו בסמוך שם אמה שהקשו אכתי האידך תמחול הא מוקמינן כרבי מאיר דאמר אסור לשכות עם אשתו בלא כתובה, ותירלו דלאחר שתמחול יחזור ויכתוב לה כתובה, ועוד י"ל דאפילו אם תמאי לומר שאינה יכולה למחול בעוד תחתיו, אכתי יעשה קטנים ויגרשנה ותמחול לו ואחר כך יחזירנה, ואם כן י"ל כפי נמי אף אי נימא דמפסדת מזונותיה מכל מקום חיישין שמא יעשה קטנא ויחזור ויכתוב לה כתובה אחרת, ולריך עיון דברי לעולם בבית דין יכולין לצרר בדבר. ולדעת צעל בעיטור אחי שפיר.

ודע דבאזני מילואים הקשה אשיטת רש"י ז"ל וברא"ש וברע"ב"א ז"ל דמזוני מחיים לא הוי מתנאי כתובה רק תקנת חכמים, מיצמות פ"ה: צעי מיינה ר"א מר' יוחנן אלמנה לבן גדול גרושה וחלוצה כהן כדיוע יש להם מזונות או אין להם מזונות וכו'. אלא לא נריכא שכלך

וזכ כיח קודם התקנה, אבל אחר תקנת הגאונים גם מטלטלין גובה, ועיין רמב"ם פ"ז מהלכות אישות וצרי"ף ורא"ש שם וצמרדכי. ובתש"ו הרמב"ן כתב, דכתובה האשה קודם למזון הבנות, ואפי' אי ליכא רק מטלטלין, דל"ש קדימה מ"מ כתובה קודמת דתקנת הגאונים כעין דאורייתא תקנו. כ"כ בר"ן ס"פ נוניאחא האשה הביאו הצ"ש א"ע סי' קי"ב ס"ק ט"ז, ועיין עור שם וצ"י.

והנה צ"ע סי' נ"ג סק"ע כתב המחבר ז"ל, מחלה כתובתה לצעלה הפסידה מזונותיה שאחר מותו, אבל בחייו יש לה מזונות. ויש מי שאומר אף בחייו הפסידה מזונות ע"כ. וכן הוא דעת הרמב"ם פ"ז מה"א סי"ט, וכמו שפי' שם הגהמ"י, וכן פי' הצ"י ז"ל. **והרא"ה** כתובות דף נ"ב ע"ב כתב אמה שאמרו בגמ' אמר ל' רבא ותיבעי לך מוחלת. וצירושלמי מוחלת כתובתה ליורשים אין לה מזונות וקשיא לן מוחלת כתובתה לצעלה כיכי משכחת לה והא קיי"ל אסור לו לאדם שיטעם עם אשתו בלא כתובה וכו' אבל צעל בעיטור ז"ל תימן דהכי קאמר שמחלה כתובתה אם תחלמן וכו' וקיי"ל דמוחלת כתובתה לצעלה יש לה מזונות וכו' ליתומים דהכי איתא צירושלמי מוחלת כתובתה ליתומים ניחונה משלהן וכו' וקשיא לן דהכי משמע דמוחלת כתובתה יש לה מזונות ולקמן צ"י בנושא אמרי' כל זמן שהיא בבית צעלה גובה כתובתה לעולם דאף על גב דלא תבעה לא אמרינן דהיא קמחלה וכו' ומשמע האם בגמ' דכיון דאי מחלה הו לית לה מזוני וכו' וגרסא דהא דהכי איתא כאנשי גליל דקיי"ל כותיהבו וכו' אבל לאנשי יהודה כיון שהרשות ביד היורשין להפקיע מיד זכותה מדיון מזונות כ"ז שירלו ודאי לאו כל כמינה דמחלה ע"כ.

ובישועות יעקב כתב דבעיקר כדעה ראשונה שהרי הרמב"ם ס"ל דמזונות אשה דאורייתא וכתובה אשה דרבנן וא"כ וכי כיון שמחלה כתובתה שהוא מדרבנן הפסידה מזונותיה וכו' ע"ש. ודבריו ז"ל לכאורה נכללו בדברי הצ"ש שם סק"ע, שכתב אבל בחייו יש לה מזונות למ"ד מזונות דאורייתא י"ל דלא הפסידה מה שזכתה מדאורייתא, ולמ"ד דרבנן מ"מ לאו מתנאי כתובה הוא בחייו. אמנם מה שסיים שם וי"מ שהי"מ שאמרו הוא דעת הרמב"ם, ז"ע לפי זה, שלא כרגיש דתקשה לעירושו דברי הרמב"ם ס"ל דמזונות דאורייתא הוי, וי"ל דלכן כתב דלמ"ד דאורייתא י"ל וכו', וכונתו דאין צורך כ"כ, דברי הרמב"ם ס"ל דאורייתא ואפי' הכי ס"ל

ולא כניח קרקע ואחר כך בעלה שפיר אכלת ולית עלה לאהדורי להון מאי דאכלת. (א) האשה רשאה נשוא לאיש וכניחה לזנותה להנשא אפילו לסרים (ב) האיש אינו רשאי לשתות כוס העקרין שלא כתובתה לא גזיף אלא ממקרקעי, ומאחר דלא כניח מקרקעי כתובת לית לה ומן אותן הנכסים שכניח לא גזיף כתובתה: סרים. מי שאינו

משנה הלכות

וכו' ולא הזכיר על ידי חולי דכבר סמך אמה שכתב בן בסרים חמה, ולא כוסיף רק אלו דנמי זידי שמים כו', ולא כמו שיש דסבירא לכו דאפילו על ידי רעמים זידי אדם מקרי. ודביתא בן בתומת ישרים סימן נ"ה בשם רבינו ישעיה מטרנאי הראשון, שזכר ראייתו בנכ"ג סק"ה שכתב ורש"י פוסל מלאכתו בספר ישן של רש"י. אפי' ע"י חולי מקרי זידי שמים תומת ישרים סי' נ"א ע"כ. ולענ"ד הדבר מפורש בן להדיא במקומו וכמ"ש בס"ד. ועיין ריב"ש סימן תי"ט למח' בסרים ממולדתו נקרא סרים חמה. וכתבו החוס' ז"ל ר"ת מכשיר אם נעלה ציף אחת אפילו זידי אדם וכלל שכתב שלמה קודם שנעלה, ודביתא ראי' לדבריו מירושלמי דכשר. אבל משמע דאינו מוליד, דאמר ר' זירא שמעתי שכלב כר' ישמעאל, ואמר נמי שמואל החס' אם יצא לפני צל ציף אחת אני מכשירו. אמר רב יודן בר חיינא וכלל של ימין אר"י יב לפרש בתרי גוונא, כלומר דוקא שנעלה באחת ובאחת שלמה כשרה אבל נפלו אפילו אחת גרע טפי, אבל יותר נראה לר"י לפרש שם ד' תיבות וכלל של ימין וחומרא גדולה היא זו. אמנם כרי"ף ז"ל לדעת הרא"ש ובעור וכתב יוסף חולק ארצותו חס' דזידי אדם פסול. וכתב נמוקי יוסף שכן דעת רבינו צעל בלכות גדולות וברמב"ם וברמב"ן וברש"א ובריע"א וברא"ה ז"ל. ועיין כ"כ. וכתב רש"י פסק כמחמירין. וברמ"א ז"ל כדעת דעת ר"ת וכתב אמנם ראייתו מקילין בסבירא האחרונה אבל עוב' לחוש באיסור דאורייתא לדברי המחמירין וחס' רוב מנין ורוב צנין, וכתב"ח ז"ל כתב מיכא נראה דבסומך על ר"ת ור"י ורבינו שמשון וברא"ד ושאר אחרונים אין למחות על ידו. ועיין חש' מוכריז"ל ח"ג סימן ל"ב ותש' פ"י, אה"ע סימן ע"א. שזכר מלאכתו באור זרוע סימן תרי"א שכתב ד' פירושים בדברי ירושלמי וסיים ועל כן כיב עוב' להזכיר הרופאים שלא לחתוך של יבין אלא של שמאל ע"כ, ועיין דעת רבינו בלכות מילואן. (ע"ב) וב"ש האיש אינו רשאי לשתות כוס עיקרין שלא יוליד ובאשה רשאה לשתות כוס עקרין שלא תלך, תוספתא שם, ובגמרא שבת קי"א, ובסוף בלכות שביעית כפל רבינו בדברים, וגרס שם, האיש אינו רשאי לשתות כוס עיקרין שלא תלך. ונראה דחסרון הניכר לעינים איכא שם ונ"ל, כמו שכתב כאן. וכן הוא בגירסא בתוספתא. ונראה מדעת רבינו דלאיש נמי איסור הוא דאיכא לשתות אבל לא ליהב. וכ"כ ברמב"ם פט"ז מא"צ כ"ג. וכוסף ברמב"ם ז"ל במשקל עיקרין לאדם או לשאר מינים כדי לסרסו כרי זה אסור. וכ"כ כתב

הוא למדינת הים ולותה ואכלה מאי. מזוני תנאי כתובת ניכח מדאית לה כתובת אית לה מזונות, או דילמא כתובת דלמשקל ולמיפק קאי אית לה מזוני לא דילמא תעכבא. כרי מפורש דגם בחיים קרי למזונות תנאי כתובת ול"ע כעת, עכ"ל. ועיין מפרש שם, ועיין רמב"ם פ"ג מהל' אישות כ"א עד ד' וכתב"ה שם, ובעור סימן ל"ג, וז"י דד"ה ומ"ש ודוקא אחרי מותו, ובעור אכן בעור סימן קי"ז הושא בעצירה וז"י שם ודו"ק. ועיין לעיל מה שכתבתי בשם הראב"ד ז"ל ומה שקשה עליו בדיון מזוני לאחר מותו.

(א) וב"ש האשה רשאה להנשא אפילו לסרים וכו', תוספתא דיבמות פ"ה כ"ג, ובע"מ כיון דאינה מלוך אפריח ורביח מותרת להנשא. ודוקא סרים חמה וזידי שמים, אבל סרים זידי אדם הוא פלוג דבב וברות שפכה, שאסור לצוא בקהל ואסור להנשא לו. ובגמרא יבמות ע"ב ע"א: ת"ר אחיו פלוג דבב כל שנפלו ציפים שלו, ואפילו אחת וכו'. אמר רבי ישמעאל בנו של רבי"צ שמעתי מפי חכמים דברים צינכ כל שאין לו אלא ציף אחת אינו אלא סרים חמה וכשר, סרים חמה סלקא דעתך, אלא כרי הוא כסרים חמה וכשר. ופירש רש"י ז"ל סרים חמה סלקא דעתך, הא סרים חמה זידי שמים הוא מחמת חולי והאי לאו חולה הוא, ע"כ. עוד שם אמר רב יחודה אמר שמואל פלוג דבב זידי שמים כשר, אמר רבא ביינו דקרינן פלוג ולא קרינן בפלוג, ופירש"י זידי שמים, ע"י רעמים וברד או ממעי אמו (ול"ע קלף בדברי רש"י, דבסרים חמה ס"ד פי' הא סרים חמה זידי שמים הוא מחמת חולי והאי לאו חולה הוא, משמע דסבירא ליה דמחמת חולי זידי שמים מקרי, ובתוך כדי דיבור דד"ה זידי שמים פירש ז"ל על ידי רעמים וברד או ממעי אמו, משמע דעל ידי חולי לאו זידי שמים מקרי ול"ע. ועיין רמב"ם פט"ז מהל' איסורי ביאה כ"ח וסמ"ג לאוין ק"י ועש"ע ח"ע סימן כ"י). וראיתי לרבותינו נוחי נפש שנחלקו בפלוג דבב הנעשה על ידי חולי, דעת ברמב"ם וברמב"ג ז"ל להכשיר, ורש"י וברא"ש לפסול. וכתב הרא"ש שכן משמע בירוש' דליקוי על ידי חולי חשוד זידי אדם. וכתב"י בשו"ע כתב כדעת רש"י בס"ק ו' שם. אמנם כתב"ח ז"ל האריך ברוב דברים אלו וכתב דברי רש"י דיבמות כ' כתב להיפך. וכתב דעת הרא"ש יחידא הוא, וכן פסקו בר"ש ות"ת. ולענ"ד ל"ע שלא כדעתו ראי' מדברי רש"י הנ"ל שכתב להדיא בסרים חמה זידי שמים הוא מחמת חולי, ואם כן מה שכתב בסומך זידי שמים על ידי רעמים

שם מהסוגיא דשם דף ק"ו מתבאר דכל היכא דלא נגע באזנים ממנו לא מחייב, ושם מצוה דאסור הוא שאמר שם, לירקנה רפואה פלוגית ומיעקר ובאמידות דוקא באשה וכו' ע"ש.

ובתב הרא"ש ובר"ן ז"ל אפילו מחבין לרפואה ואין מחבין לבית עקר אסור, כיון דפסיק רישא הוא, ואף על גב דקיימא לן פסיק רישא דלא ניחא ליה בשבת מותר, מכל מקום בשאר איסורין אסור ואפילו אם הוא כבר קיים פריה ורביה ואפילו אם הוא אסור ועיין עור שחן אבן עזר סימן כ' ס"ג וצ"ש שם. **וראיתי** בשאלות פ' אומר שאלתא ק"ה וז"ל, אדם נמי אסור לסרוסי ואפילו זקן, וסרים, וקא צעי למשחי סמא דקא מעלי לגופיה ובהוא סמא דמיעקר הוא דאי לאו סרים הוא הוה מיעקר ליה אסור ליה למשחיה, דתניא מנין לסרים באדם שהוא אסור שנאמר ובארכס לא תעשו, ככס לא תעשו, דברי בן חנינאי, ואף על גב דלא מיכווין, כר"י דאמר דבר שאין מחבין אסור, ובשבת הוא דסבירא ליה כר' שמעון אבל בכל החורה כולל כר"י דאמר דבר שאין מחבין אסור, ובתוס' וברא"ש ז"ל בשבת כ"ג ה"ב הביאו עליו, מהא דאמר שם פ"א והא חר"י הלכה כסחם משנה ותנן חזיר חופף ומפספס, וכן בכורות דף ל"ד ע"א דמקשי הש"ס על שמואל דאיתערך לאשמעינן הלכה כר"ש בדבר שא"מ דרכו להקח דם בכור, הא כבר אמר שמואל הלכה כר"ש לענין שבת, ולדעת השאלות הא שפיר אחי לאשמעינן הלכה כר"ש גם בשאר איסורין בדבר שא"מ, כיון שמחלק בין איסור שבת לשאר איסורין, וכן הקשה בת"ה סימן רנ"ח. ועיין בהעמק שאלה שם שהאריך לישב שיעת השאלות, וגם חתנו כר' רפאל שפירא האריך בו. ועיין בית הלל א"ע ס"ב ס"ג שהאריך הרבה בדברי השאלות ז"ל, ובשיטת הערוך בפסיק רישא דלא ניחא ליה. ובמקום סכנה מותר לשחות כוס עיקרין, כ"כ הריב"ז"א בחידושו. ואריך עיון למח ליה להשמיענו דודאי במקום סכנה אין לך דבר העומד נגדו.

ונחלקו הפוסקים ז"ל צפי' האשה רשאה לשחות כוס עיקרין שלא תלך. דעת הב"ח דדוקא כשהוא לעור כגון דביחהו דר' חייה שהיא מקושי לידה, או משום שאר רפואה, ובלאו הכי אפילו באשה אסור לכתחילה, וכ"כ הי"ש"ש פ' הצע"י סימן מ"ד ח"ל: ואומר אני דאין ראיה (של הסמ"ג) מזו אלא למי שיש לו צער לידה כעין דביחהו דר' חייה, וכ"ש אם צניה אין הולכין בדרך הישר ומתיראה שלא תרצה בגידולים כאלו שהרשות בידיה. (ועיין לקמן ס"ק פ"ו שדייקתי צמח"י היפך זה.) והנה חידש לן רבינו דין חדש דהכי שאין צניה הולכין בדרך הישר נמי שרי לשחות כוס של עיקרין אף שאין זה נוגע לגוף האשה וללידתה כמובן, מכל מקום כיון שאינה נושאה פירות הראוים לדרך על המוגמר מותרת לשחות.

וראיתי צו"ח כפי אהרן סימן נ"ד מהר"ר מפשעין דומ"ץ דק"ק פראג, שיצא לדון צמי שלא לרא' לישא אשה מחמת חשש שלא יוכל לגדל צניו לחורב, וע"פ דרך החורב, חלילה, מחמת שהמקומות בהם אינם מסוגלים לכך, כמו שראו שם בכל הצנים צעונ"ה וע"ש מה שהאריך. אמנם אין להציה ראיה מכאן, לדבריו ז"ל דודאי אשה שאני דאינה מלוא צפריה ורביה ואפילו לגבי אשה אין לומר כן קודם שילדה, דאפשר ילדיה יזכו לגדל לטובה, וכמו שאמרו אשתי יולדתו, אפילו במקום מסוכן חלילה. ובר מן דין הלא גמרא מפורשת היא בחזקתו המלך לו אח ציתך כי מת אחי ולא אחי. ואמרו צמ"ח ברכות י' משום דלא רצה לישא אשה משום דראה דנפקי מיניה זרעא דלא מעלי, ואמרו ליה צהדי כצ"י דרחמנא למח לך. ואם כן אפשר דאפילו באשה נמי אמרינן כן, דסוף סוף חזקתו היא מחויב אבל האשה לא היתה מחויבת. אלא על כרחך כמו בכל מקום אמרינן

דהאשה מסייעה למלוא, ודברי יש"ש ז"ב ממה שאמרו יצמות ס"ג ע"ג צבוקר זרע זרעך וצערך אל תנח ידיך, והוא מטעם דילמא הא' לא יהיו עובים וכהנ"ל יהיו עובים, אם כן הכא נמי באשה אפשר דהראשונים לא עלתה לה וצערך תזכה לגדלם ול"ע בזה לענ"ד.

אמנם הפרישה והח"מ והע"ז ושאר אחרונים סבירא לכו דאפילו צלי לער נמי, והה"מ הביא ראיה לדבריו מדלא הזכיר העור צער לידה כלל, ועיין חתם סופר סימן כ' בשם ע"י ארזים ודעת רבינו נמי נראה לבחור, מדכתב סתם ואשה רשאה לשחות כוס עיקרין כדי שלא תלך משמע דבכל אופן רשאה וק"ל. וכן נראה דעת רבינו ירוחם ז"ל, ולא ציאר לן רבינו ז"ל דעתו הקדושה אי מותר להשקות שאר מינין כיב של עקרין, ובסמ"ג לאוין ק"כ כתב בשבת דף ק"א מוכיח שהמשקה כוס של עקרין לאדם כדי לסרוס בזכר אסור, בנקבה מותר, והוא הדין לשאר מינים. וכחצו הפוסקים לחלק בין השקאה כוס עקרין למסרם בידיים אפילו באשה, ר"ל דהמשקה לנקבה מותר אבל למסרם בידיים איסורא איכא. ודעת הב"ח ז"ל שלא לחלק ביניהם. דצ"ח שר"ס איתא להדיא דלא שייך סירוס בנקבה אלא על ידי השקאה סם, כדכתבו התוס' שם וכו' ע"ש. ומדברי רבינו לכאורה תיובתא לדבריו ז"ל מדסיים בדבריו ר' עקיבא אומר (בגמרא בגירסא ר' יהודה אומר וכן גרס רבינו בסוף ה' שצונו) המסרם אח בזכרים חייב, ואח בנקבות פטור. ופשוט דהאי פטור כוננו דפטור ממלקות אבל אסור בכל פטור שצ"ס. ובכוס של עקרין סבירא ליה דמותר לשחות מדכתב והאשה רשאה לשחות וכנ"ל, כרי לן להדיא דעת רבינו ז"ל לחלק בין שותה כוס שהוא מותר לכתחילה, ובין המסרם בידיים שהוא פטור אבל אסור אפילו בנקבות. וזה לענ"ד ראיה ברורה לדברי

מוליד נקרא סרים ותרי מיני יוליד והאשה רשאה לשתות כוס עקרין שלא תלד (צג) רבי עקיבא אומר

משנה הלכות

הזרע מכל מקום כיון שאין כאן תוספת לקוחה כבולדכ וכתחלה אפשר כבולדכ וכה המתחלה שישתכח כוס עקרין ללקח עוד זכר שכיב עדיין זריח עד ששתכח את הכוס וכשתאמרו בגמרא ואלא זקן כיינו לומר דזקן לקוי בלוחה בלקוחה שבחזור לקוי על ידי כוס ואין הכוס מלקח אותו כלום, ומסיק דלינו כן דזקן יוכל לחזור לנערו. וכתחלה כתבו דזקנה לאו סירוס הוא ור"ל דכשיש לקוחה של זקנה אין הכוס פועל כלום ואפשר דר"ל דזקנה לאו סירוס הוא ע"כ. וכתב מיושב קושית המנחת חינוך שהקשה מ"ש דסירוס אחר לסתות ולא כיו סירוס אחר סירוס דאסור ע"ש, ולפי דעת הגאון החז"ל ז"ל ודאי שאני דכוס פועל עדיין בשאר אבריו מה שלא פעל בסירוסו מה שא"כ בשתכח כבר כוס ראשון אז ודאי אין הכוס השני פועל כלום ולכן שפיר מותר הוא, וק"ל

אמנם באמת ברמזין ז"ל מסתפק אם בסרים איכא איסור זכום עקרין אף על גב דליכא תוספת לקוחה בחלק הגוף שחזן מכלי הזרע מ"מ כיון שאין כאן תוספת לקוחה כבולדכ וכתחלה אפשר דאין כאן איסור, ולא דמי לנותק אחר כורת דכתם יש תוספת בקלקול לורת כלי זרע ועיין חז"ל בג"ל.

ע"ג (ו"ב) ש"ר עקיבא אומר המסרם את הזכרים חייב ואת הנקבות פטור. בגמרא פ"ח שרלים קי"א וכת"כ פ' אומר ר' יוחנן אומר אין הנקיבות בסרים, וכן כתב ברמז"ס פט"ז מא"כ הי"א. וכ"כ שם כתב והמסרם את הנקבה כת"כ ר"י אומר אין לנקבות בסרים, וכן מצאנו צ"ח שרלים, ופי' רבינו היוצא הוא דליכא אצל איסורא איכא מדלא תני מותר לסרם הנקבות. ולזה כתב רבינו פטור עכ"ל. וזה נראה גם כן דעת רבינו ז"ל וכמ"ש צ"ח הקודם. ועיין בית יוסף אצל עזר הג"ל. ומכאן נמי ראינו ברור לענ"ד דברמז"ס סבירא ליה גם כן לחלק בנקבות בין שחית כוס עקרין דמותר לכתחילה כמו שכתב שם להדיח הלכה י"ב, ובין סירוס בידים דפטור אצל אסור וכמו שכתבתי לעיל בפ"ה ודברי בר"ח ז"ע לענ"ד.

ודע דבפ"ח סימן כ"ל ס"ק ח' כתב צ"ח דאפילו דגים אסור לסרם וכיוצא משאילת יעב"ץ סימן קי"א ומכאן ז"ע אצל מנחת חינוך ז"ל סימן ר"א שמתפק אי שייך סירוס בדגים ולא ברגיש בדברים אלו. ובדרכי משה כתב וז"ל: בהגהות מיימוני פי"ו מא"כ ומרדכי פ' שמע שרלים, ומכל מקום מותר לאכול מדאסרה רחמנא לגבוי מכלל דלהדיות שרי ע"כ. וראיתי בבית הלל אצל עזר סימן כ' ס"א, שכתב מחלוקת הראשונים ז"ל, ברמז"ס וכת"כ, ביו"ד סימן ע"ז צעזע ושחט לאותו ואת בנו ביום אחד. דעת ברמז"ס דמותר לאכלם, ודעת בידים הוא שלא יחתוך והם שלה כדי שלא תלד אבל גרמא כגון ע"י מאכל או על ידי משקה שמצטמקת והם שלה ואינה יולדת דבר זה אף באשה מתרת שאינה מצוה על פ"ו. ובזכר בין סירוס בידים

המתלקין בכך, ועיין ח"מ והאחרונים ז"ל ודו"ק. ובמנ"ח סימן ר"א הקשה ברב דדברי כ"ה ז"ל ע"ש. **וראיתי** בח"מ שכתב דברי הסמ"ג ז"ל וכתב ח"ל: וכתוב ציחור מוכר"ר איזיק שטיין על הסמ"ג בזכר אסור וכו' הדין לשאר מינים, משום דגזרינן זכר דכתב אטו זכר דאדם או שמא איסור דאורייתא הוא כמו בחדם עכ"ל. נמצא מ"ש או לשאר ד"ח כיינו הזכרים מן הד"ח עכ"ל. והנראה דמסתפק ליה למוכר"ר שטיין ז"ל אי בהשקאת כוס עקרין איכא איסורא דאורייתא בשאר מינים או דרבנן. ולענ"ד לולי דמסתפינא כוכ אמינא דדעת רבינו דבשאר מינים אפילו זכרים מותר על ידי כוס ולא אסרה התורה בשאר מינים רק סירוס בידים, ולכן גבי סירוס נקטו לישנא במסרם את הזכרים וכלל כל מה שהוא זכר בכלל איסור, ואת הנקבות פטור. דזכר משמע כ"ש בכלל זכרים וכ"ש בכלל נקבות בין בחדם בין בשאר מינים פטור אצל אסור. אצל זכום לא הזכירו רק איש ואשה ולא כתב זכרים ונקבות, וכונתם לענין איסורא זכום רק איש ואשה נאמרו.

וראיה לדברי מה שראיתי בפסקי מהר"א סימן ק"ה אכא דאמרו מותר ליעול ברבנותו של תרנגול, וכתב ברמ"א ח"ע סימן כ' ס"ג, אף על גב דמסתרם על ידי זה וכל כיוצא בזה דלא עבד כלום באיברי הזרע (בהגהות אלפסי פ' זמח דבמה). והע"ז ביהו צ"ח ברמז"ן סימן קי"ח, צ"ח צ"ח דבמה, לענין כל תשחית ואין זה דומה להכחא שזכרתי בסמוך דעל ידי מעשה שלו מסתרם הנקבה, ויש איסור בדבר, דשם אינו מרובה בדבר אף על גב דמסתרם על ידי זה וכו'. משמע מה דכל שהסירוס ממילא מותר, וכדמסיק כיון שלא מפסיד איברי הזרע ע"כ. וע"ש מה שכתב ע"ז. גם שאר אחרונים חתמו על דברים אלו וסברו דלא דמי כלל דכא דמותר ליעול ברבנותו של תרנגול הוא רק משום דהתרנגול רק מתחלה אכרבלתו ולא מסתרם בזה, ולא דמי לכוס עקרין שנעשה סרים. מכל מקום הרי יש כמה גדולי הראשונים דסבירא לכו דכל שהסירוס ממילא אפילו על ידי כוס עקרין מותר בשאר מינים אפילו זכר, ולענ"ד זכו גם כן דעת רבינו. ועיין ציחור הגר"א אצל עזר הג"ל ס"ק ל"א, ודרכי משה שם, ופרישה ס"ק כ' ודו"ק. *

וראיתי בחז"ל בערות זמם שכתב ס' ס"ז ס"ק כ"ז שכתב נראה דזכום עקרין אין איסור אלא אם כדבר גורם גרעון בצופו אצל אם שותה כוס ב' אין בשני איסור כיון דכבר לקוי הוא ע"י הראשון ואין בשני מוסף כלום, וכה דאסרינן לסרים לשתות כוס עקרין כיינו משום דלקוחה של הסרים הוא בגיד וצביות וכלקוחה של כוס עקרין היא בשאר הגוף שגם כמות וחוט השדרה ושאר ענבי הגוף משתחפים לציוול (* שוב העיר ה' עיני ומצאתי בפירוש הראב"ד לספרא פ' אמור פ"ז סק"ב ח"ל ומצין שהנקבות בסירוס ת"ל כי משחתם בהם ר' יהודה אומר אין נקבות בסירוס ואי סירוס דקאמר ת"ק סירוס

המסרס את הזכרים חייב ואת הנקבות פטור. (עד) ואסיר ליה לבר ישראל
למבטל מפריה ורביה ואף על גב דאית ליה בנים אסיר ליה למיקם
סרים ניכו סרים חמכ וכו' שנסחרם צידי שמים וסרים

משנה הלכות

ואם אין לו בנים ימכור ספר תורה וישא אשה כראוי
לזנים. וכן נראה לר"ף, וכן כתב רמ"ב, וכן עיקר ע"כ.
ובש"ע ח"ע ס"ח הביא ב' הדעות, ראשונה דעת הרי"ף
שאין למכור, ושניה דעת ה"א למכור. ונראה
דסבירא ליה לפסוק דאין למכור ע"פ כלל דדעה ראשונה
עיקר. והבית שמואל ושאר אחרונים הקשו עליו, ועיין
תרומת הדשן סימן רס"ב, וב"ח אבן עזר הכ"ל, וביו"ד
סימן ר"ע, ובאור"ח סימן קנ"ג, ובמג"א שם, אי מותר
למכור ספר תורה בשביל להשיא יתומה כיון דנשים אין
חייבות צפ"ר. ובא"ר חמכ מחשו' מכר"מ אלשקר סימן
מ"ב ולבש על ע"ת, וח"מ, וב"ש כתבו יתום ולא יתומה
כיון שאינו מלך בפריה ורביה וכתב דזה אינו ע"ש.
ומדברי רבינו ירוחם נראה ברור לפסק הבית יוסף ז"ל
ולריך עיין שלא כרגישו בזה הבית שמואל ושאר אחרונים.
ומדברי רבינו נראה דס"ל כדעת ה"א, ונראה גדולה
לדבריהם ז"ל דמותר למכור ספר תורה בשביל
לישא אשה בזה בנים אף דיש לו כבר בנים ראשונה
וכבר קיים פריה ורביה, וזה דלא בבית יוסף ז"ל וז"ע.
ודע עוד דנחלקו הרמב"ן והנמק"י ז"ל, כי כי שאינו מלך
שום אשה אפילו אינה בזה בנים בלי מכירת ספר תורה,
אי שרי למכור ככאי גונא לישא אשה שאינה בזה בנים,
וכספק דאי נימא דוקא כשכח בזה בנים לקיים מלך
עשה בקום ועשה הכירו לו למכור ספר תורה, אמנם
כשאינה בזה בנים שהמלך רק בשלילות היינו שלא יעבור
איסור ככאי גונא ודאי אין מוכרין, או דילמא אפילו
ככאי גונא אם אין לו ונמכר כדי שישא אשה ולא
ישאר לבדו. ועיין ב"ח, וע"ז, ובח"מ סימן הכ"ל, ומדברי
רבינו לכאורה היה אפשר לדייק דאסור למכור מדכתב
אלמא וכו' שרי ליה לזוני ספר תורה ומינסב איתחא ב"ב,
ואפשר לדייק דדוקא ככאי גונא דאל"כ רבנא ה"ל
לאשמעינן, אלמא דשרי ליה לזוני ספר תורה ולמינסב
איתחא וי"ל.

וע"ז דעתי לומר דמה שנחלקו אי מותר למכור ס"ח
לא נחלקו אלא אי מחויב למכור אפילו אינו
רואה בדבר למכור בשביל בזה בנים, אבל כי דידי דעתי לישא
בזה בנים ורואה למכור ס"ח אף שיש לו כבר בנים
מכל מקום אי צ"ל למכור מוכר לדברי הכל, וישא בזה בנים
אפילו שיש לו כבר, ונראה לי להביא ראיה מדברי הרא"ש ז"ל
שכתב ח"ל: כלומר לעולם יש לו ליקח אשה בזה בנים
כרבי יחושע אם סיפק צידו, אבל אם אין סיפק צידו אם
אין לו בנים ימכור ספר תורה ויקח אשה בזה בנים, ואם
יש לו בנים אינו מחויב למכור ספר תורה כדי שיקח אשה
ובנים וכו', כרי שכתב רק שאינו מחויב ומשמע חיובא הוא

היא דנקיט ליה אבל הכא מידי דהוה סירוס אפילו ממילא אסור
עב"ק ע"ש.

רבינו דאסור לאכלו צו ביום משום קנס, כמו שכתב הבית
יוסף ז"ל בטעם בשם הרי"ן שלמד ממעשה שבת, וכתב
הב"ח הכ"ל דלפי זה אפשר לדעת רבינו דגם גבי סירוס
אסור לאכלו לעולם משום קנס, ואפשר כיון דאין כלן זמן
עד אימא לקנסו אפשר דלא קנסינן ליה, ולא דמי לשוחט
ומצטל בשבת דלא קנסינן רק ליומי עיין שם. ולעני"ד
לא דמי דודאי רבינו מודה דאין לאסרו באכילה מטעם
הגכחות מיימוני וכמדרכי הכ"ל, מדאסרה רחמנא לגבול
מכלל דלכדידע שרי, ולא גרע מצטל מוס או הקוטע רגל
בכמה דעובר אלער צעלי חיים ואפילו כבי כשרה לאכילה
לכדידע, כשהיה למטה מן הארכובה, ולית דחש לזה, ודו"ק
כי זה לעני"ד ברור.

ע"ד) ומ"ש ואסור ליה לבר ישראל לבטל מפ"ו יבמות
ס"ב, ואף על גב דאית ליה בנים שרי ליה
לזוני ספר תורה ומינסב איתחא בזה בנים וכו', מגילה
כ"ז ע"א, ומ"ש ותניא וכו' יבמות הכ"ל, והנה הטור
ז"ל אבן עזר סימן א' הביא ב' דעות אי מותר למכור
ספר תורה בשביל לערז אל תנח ידיך, ופלוגתאם הוא
בחילופי גירסאות בגמ' יבמות הכ"ל, דבגמרא גרים מחני'
דקתני לא יבטל אל"כ וכו', ה"א אם יש לו יבטל דלא כר'
יחושע וכו', וכתב הבית יוסף ז"ל ח"ל: וכתב הרי"ף
וכרא"ש ז"ל שם סימן ע' והא מילתא דרבנן הוא, אבל
לאורייתא כיון שיש לו זכר ונקבה קיים פריה ורביה, וכן
כתב הרמב"ם בפט"ו מה"א. וכתב הרא"ש ז"ל ח"ל:
בכל הספרים כתוב מחני' דלא כר"י והרי"ף לא כתב, וכתב
על מחני' דלא יבטל אדם מפריה ורביה מימרא
דר"י דאסור לעמוד בלא אשה אע"פ שיש לו כמה בנים,
משמע דסבירא ליה דאיתא למתניתין, ודרכי יחושע ור'
נחמן, וכדמפרש הלמודא נמי למכור ספר תורה, כלומר
לעולם יש לו ליקח אשה בזה בנים כר"י, אם סיפק צידו,
אבל אם אין סיפק צידו אם אין לו בנים ימכור ספר
תורה ויקח אשה בזה בנים ואם יש לו בנים אינו מחויב
למכור ספר תורה כדי שיקח אשה בזה בנים אלא יקח אשה
שאינה בזה בנים ואל יעמוד בלא אשה כד"ל, אבל לפי
ספרים דגרסי מחני' דלא כר"י, משמע דפליגי ולרבי
יחושע אפילו קיים פריה ורביה ימכור ספר תורה לישא
אשה בזה בנים ע"כ.

ורבינו ירוחם נתיב כ"ב ח"ב כתב וכל זה מדאורייתא,
אבל מדרבנן אפילו יש לו כמה בנים וכו', ואם
יש לו כמה בנים וסיפק צידו ישא אשה בזה בנים, ר"ל
כראוי לזנים ואם אין סיפק צידו לישא אשה כראוי
לזנים כי אם זקנה ועקרה, וזוהי אם ימכור ספר תורה
אם יש לו בנים לא ימכור ס"ח אלא ישא זקנה ועקרה

בין דממילא אסור בין באדם בין בבמה כדאיתא בשבת פרק
ח' שרצים (ק"י) והא דאמר ר' יוחנן הדורצה לסרס תרגולו יטול
ברבלתו יסחרם מאליו התם לאו סרוס הוא כלל אלא רמות רוחא

בלא איתתא ואף על גב דאית ליה בנים שרי ליה לזבוני ספר תורה ומנסב אשה בת בנים וקיומי פריה ורביה דאמר רבי יוחנן משום רבן שמעון בן גמליאל אין מוכרין ספר תורה אלא ללמוד תורה ולישא אשה. ותניא רבי יהושע אומר נשא אשה בילדותו ישא אשה בזקנותו שנאמר בבקר זרע את זרעך וגו' רבי עקיבא אומר למד אדם תורה בילדותו ילמד תורה בזקנותו היו לו תלמידים בילדותו יהיו לו תלמידים בזקנותו שנאמר בבקר זרע את זרעך. אמר רב מתנה הלכה כרבי יהושע אלמא אף על גב דאית ליה בנים שרי ליה לזבוני ספר תורה ומנסב איתתא בת בנים. (ע) ומאן דלא עסיק בפרייה ורבייה כאילו שופך דמים שנאמר

משנה הלכות

ומצודה זו נחלקו זכ הראשונים ז"ל אי דאורייתא או דרבנן כוונת דעת רבי"ף ודעיימכ דרבנן כוונת, וכן דעת הרמב"ם פט"ו מה"א, וכן כתב רבינו ירוחם ז"ל, ודעת השאילתות כתב בהעמק שאלה שכוונת דאורייתא, וכן נראה לכאורה דעת רבינו ז"ל מדמדה נשיאת אשה בילדותו עם זקנותו ללמוד תורה בילדותו ילמוד תורה בזקנותו, וכן תלמידים, וכתב ודאי דאורייתא כוונת לעולם ואין י"מ מקנתו לילדותו וכדא כן דא נ"ל.

ע"ה) ומ"ש ומאן דלא עסיק בפריה ורביה כאילו שופך דמים. כפי גרסין בגמ' יצמות ס"ג. כל מי שאינו עוסק בפריה ורביה כאילו שופך דמים. אמנם בחוספתא שם, גרים כרי זה שופך דמים, וכוונת מיימרא מר"א בן עזריה, ובשאילתות פ' נח שאלה כ', ובמדרש רב בראשית פל"ד, וילקוט נח, בנחשחא כאלו שופך דמים, וכן באגודת ספ"י דיצמות, ובעור וברכי יוסף ע"ש. וראיתי להג"ה ז"ל שכתב לו בגירסתו בגמ' כל יחודי שאינו עוסק בפ"ו. וגירסתו זו מלאכה שזכר בש"ס קטן דפוס ווילנא חר"ג. ולפי זה כיצד משמע דאין בן נח מלוא על פריה ורביה. וגירסתו בשאילתות ר"א אומר כל שאינו מתעסק בפריה ורביה וכו'. ובעמק שאלה שם חשד דזה כוונת לשון השאילתות ולשיעתיכ חז"ל דסבירא ליה דבן נח מלוא על פריה ורביה, וכמ"ש בפ' ברכה, שאילתא קס"ב, ולא נראה ליה דודאי השאילתות גרים בגמרא בגירסתו בספר, ולגירסתו בגמ"ז ז"ל נ"ע, דאם כן יכיר קשה להשאילתות ז"ל מגמרא בגמ"ל דמשמע דוקא יחודי ולא בן נח. ודעה בגמ"ז ז"ל בביא ראיח לדבריו מדברי רש"י יצמות ס"ג ע"א ד"כ בני פריה ורביה, וחוס' חגיגה ד"ג ד"כ לא חכי, דבן נח מלוא בפריה ורביה. אמנם קשה מסוגיא דסנהדרין וברי פריה ורביה שנאמר לבן נח ואחם פרו ורבו, וגשנית צסיני לך אמור לכם שובו לכם לאכלה, לישאל נאמר ולא לבן נח, ככוונת לכל דבר שצמין לריך מגין אחר לבחירו כוונת דאחא, כרי משמעת בגמרא דבן נח פטור ממלוא פריה ורביה, וע"ש מה שכתבתי. ודעת הרמב"ם ז"ל פט"ו מה"א דבן נח אינו מלוא בפריה ורביה, ודברי החוספתא נראין כסותרין מחגיגה גיטין דף מ"א. ועיין בפני יהושע ובעורי חזן חגיגה

דליכא כא אי צעי רשאי למכור ואפי' יש לו כבר אשה ובנים, ועי' צ"י ח"ע בגמ"ל וכדי נראה לשון רבינו ז"ל שכתב ואסור לו לזכר ישראל למיכול מפריה ורביה וכו' ואפי' דאית ליה בנים שרי ליה לזבוני ס"ח ולמיכול אשה בת בנים ולקיומי פריה ורביה, ומדכתב לשון שרי ליה ולא כתב אף על גב דאית ליה בנים חייב לישא בת בנים, משמע דלא קמשמע לן חלל דין אי מותר וי"ל שזכר ראיתי לבית שמואל חזן עזר סימן בגמ"ל סקט"ו בסופו שכתב ואין להביא ראיח מדברי הראש"ש ז"ל שכי' לשיטת הפוסקים דאינו מוכר ספר תורה שאינו מחויב למכור ספר תורה משמע אם רוצה למכור רשות בידו למכור, יש לומר הראש"ש לטעמיה חז"ל דסבירא ליה יחיד רשאי למכור ספר תורה כמ"ש באורח חיים שם ע"כ, ול"ע מדעת רבינו.

וראייתי בשאילתות פ' נח שאלה כ' שכתב ח"ל: אי נמי ברם לריך כי מצוין ספר תורה כיצד דלית ליה בנים, אבל כיצד דאית ליה בנים ואשכ ליה ליה וקא צעי למיכול מהו לזבוני ספר תורה ולמיכול, מי אמרינן כיון דאית ליה בני הא קיים ליה לא לחובו בראש ולא מוצן, או דילמא כיון דלא ידע אי הא זרעא מלל, או הא זרעא מלל שפיר דמי לזבוני, ח"ש דתניא וכו', אלמא אף על גב דאית ליה בני שרי לזבוני ס"ח ומיכול איתתא בת בנים ע"כ, וכו' כדעת רבינו ז"ל. אמנם למדנו מלשון בעבור דלישא אשה שאינה בת בנים אסור למכור ספר תורה מדכתב ואית ליה בנים ואשכ ליה ליה וקא צעי למיכול מהו, משמע דכצעי חז"ל ככאוי גוונא דלית ליה אשה ורואה לישא אשה וא"א ליה לישא בלי מכירת ספר תורה ופשיט דשרי לזבוני ספר תורה ולמיכול איתתא בת בנים. ומשמע דאפישיטא ליה דדוקא בת בנים מותר למכור ולא עקרב וחזקת וכו', יכיר כשאניכ בת בנים אסור לו למכור אפינו אי אפשר בענין אחר ול"ע.

וראייתי בשאילתות שלום שם שחמכ שלא הביאו הפוסקים סעייתא מדברי השאילתות ז"ל לשיטת ח"א צ"ע וברמב"ם הביאו במלחמות, וכ"ש שזריך להפליא שלא הביא דעת רבינו כלל ועיין בעב"מ, וברא"ש, מה שפירש בגמ"ז ז"ל, וברמב"ם כתב שם דעת רבי"ף כשאר פוסקים.

שופך דם האדם וסמך ליה ואתם פרו ורבו. ע) והיכא דנסיב איתתא ושהא בהדה עשר שנין ולא ילידא לא שרי ליה למיבטל מפריה ורביה אלא מתבעי ליה לגרושה ומינסב אתתא אחריתי בת בנים ואולודי בני דתנן נשא אשה ושהא עמה עשר שנים ולא ילדה אינו רשאי ליבטל אלא יוציא ויתן כתובה ואף על פי שאין ראייה לדבר זכר לדבר שנאמר

משנה הלכות

ביאה כשרה היא ואסור באותה ביאה הוא, ואדרבה חייב עליה, ואפילו הכי קיים המלוכה על ידיה, אלמא דאפילו כיכי שפטור בדבר אפילו הכי קיים המלוכה. ויש לומר דלא דמי דאף שאסור בביאה זו, מכל מקום גברא בר חיובא הוא, רק שביאה זו אסורה היא אללו, ולכן אי צעל והוליד אף דכוי מביאה אסורה מכל מקום גוף בענין קיים. (ועיין במפרשים שהקשו דכא כוי מלוכה בעצירה) משא"כ בעכו"ם שפטור לגמרי למאן דסבירא ליה לפטור בן נח וק"ל.

ע"ן) וכו' ש"ש ויכיו דנסיב איתתא וכו', יצמות ס"ד ע"א, נשא אשה ושבה עמה עשר שנים ולא ילדא יוציא ויתן כתובה שמה לא זכר להצוות ממנה, אף על פי שאין ראייה לדבר וכו'. ומשמע דדעת רבינו ז"ל דכא דמחויב לגרשה אם שבה עמה עשר שנים הוא דוקא אם לא נשא אשה אחרת, אבל אם נשא אשה אחרת ודאי אי לא צפי לא לריך לגרשה, שברי רבינו נתן טעם לדבריו ז"ל אמאי מעשין אותו להוציא צעל כרחו דכמה דאיתא גביה סבר דילמא השתא מעצרה ולא נסיב איתתא אחרתא, וממילא אי כבר נסיב אחריתי שוב לא איכפת לן אי לא הוציאה לראשונה. וברא"ש ז"ל שלחי כתובות כתב דלכן כופין אותו להוציאה דכל כיכי דאגידא צ"י לא יכבי ל"י איתתא. ומשמע נמי דאי כבר נשא אחרת די צוב, וכן כתב הנמק"י צ"י בצע"י, ואף שחלוקים הם בטעמם, דרבינו נתן טעם לדבר משום דכמה דאיתא גביה סבר דילמא השתא מעצרה ולא נסיב איתתא אחרתא, אמנם לא חשש דילמא לא יתנו לו אחריתי, וטעם ברא"ש ז"ל דכל כיכי דאגידא צ"י לא יכבי ליה אחריתי, מ"מ לדינא אין נ"מ צניעם, ולתרווייכו צפי להוציא כיכי דלית ליה אחרת ואין כופין אותו אי אית ליה אחרת צ"י צניעם.

והרמב"ם פט"ו מה"א כתב כן להדיא וז"ל כ"ו נשא אשה כו', כ"ז יוציא ויתן כתובה או ישא אחרת הראוי לילד ומשמע דאי נשא אחרת דלא צפי להוציא וכו'. שצחי ורשיתי דאפשר שיש חלוק בין בני תרי טעמי והוא דלטעם רבינו דכמה דאיתא לגבי סבר דהשתא ילדא אי אמר דיירנא עמה צסכדי שלא יבא עליה, כיון דליכא טעמא דלמא השתא ילדא לא כפיין ל"י, אמנם לטעם ברא"ש ז"ל אין שומעין אפילו צסכדי דחיישינן דילמא לא יכבי ל"י אחרתא כל כיכי דאגידא צ"י. וכדעת ברא"ש לכאורה נראה משמעות לשון בגמ' בכתובות דמבואר שם אפי' כי אמר דיירנא

מה שכתבו לדבריהם ז"ל וכתשבותי בארתי צ"י צס"ד. ועיין מ"ל פ"י מכלי מלכים. ה"ד, וצנז"י מהדו"ת חזו"מ סימן י"א. ולענ"ד דמות ראייה ממנה שאמרו היו לו צנים בגיותו ונתגייר הוא וכו', קיים מלות פריה ורביה, וכתבו הפוסקים אף על גב דגר שנתגייר כקטן שגולד דמי כיון דצנכריתו זרעו מיוחס אחריו קיים, עיין גמרא וש"ע. ודעת כמה פוסקים אפילו לא נתגיירו הצנים קיים המלוכה, ומעתה ח"י דצן נח לאו בר חיוב פריה ורביה הוא אם כן באיך אפשר לקיים פריה ורביה צמה שכיב לו צנים בגיותו כיון דלא לא היב בר חיוב וכמו דקיימא לן בשוטא ושחפה דמה שקיים צעת פטירתו לא מיחשב לו לקיום מלוכה.

ובדרך אפשר כי נראה לי לומר דהפוסקים לשיטתייהו אלו. דכנה דעת הרמב"ם והעור דוקא אם נתגיירו הצנים גם כן אז קיים פריה ורביה ואי לא לא, ודעת שאר פוסקים דאפילו לא נתגיירו ע"ש. ואפשר לומר דהרמב"ם דסבירא ליה דצפי דוקא נתגיירו, לשיטתיה דס"ל דצן נח אינו מלוכה אפריה ורביה, ושאר פוסקים דסבירא לכו אפילו לא נתגיירו סבירא לכו דצן נח מלוכה אפריה ורביה ושפיר קיים אפילו לא נתגיירו וי"ל. ואי נימא הכי ארוחנא לישב קושית בעורי אבן שהקשה ג"כ מהא דמבואר בפאו ואכל מלכ ילא, דכפאו מאן חילימא דכפאו שד הכניא כשכוא שוטא כרי הוא שוטא לכל דבר, ומבואר דכ"ה דלא ילא ידי חיוב מלכ כשכוא שוטא דלא פטור מן המלות ואינו נפטר בזמן החיוב מה שעשכ בזמן הפטור, ואם כן באיך נפטר צנים שכיב לו בגיותו בזמן הפטור ממלות פריה ורביה בגירותו ע"ש. ולפי מה שכתבתי יש לומר דכיון דגם הצנים נתגיירו שפיר קיים פריה ורביה. ובעצם נראה דבאמת מנות פריה ורביה לא דמי לכל מלות שמקיימת כולה צפעס אחת ודיו ונשלמה כל המלוכה, אלא זה הוב מלוכה הנמשכת ושיביוהו דורות אחריהם ע"י פריה ורביה, ואלו מיית צלל צנים לא קיים המלוכה אף שכיב לו צנים וקיים מלד אחד המלוכה מכל מקום לא נתקיימה מעשיו, ואם כן הכי נמי אף שהחיל בגיותו צלד פטור מכל מקום עדיין מוטלת עליו גם עכשיו שכיב להם צנים ועד הכס לא קיים המלוכה כולה, ואם כן יש לומר כיון שיפרו וירצו כשכס ישראלים ימשך המלוכה צעת החיוב, ולכן שפיר קיים המלוכה ודו"ק צ"כ. שוב ראיתי צמ"ח שחירן כעין זה.

ולכאורה עלה בדעתי לומר לפי מה דקיימא לן דכיה לו ממחר קיים פריה ורביה, וכחם ודאי לאו

שנסחרם בידי אדם : מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען ללמדך שאין ישיבת חוצה לארץ עולה מן המנין. והיכא דלא קא מגרש לה מעשינן ליה לבעל בעל כורחיה דכמה דאיתיה גביה סבר דילמא השתא מיעברא ולא נסיב איתתא אחריתי דאמר רב יהודה אמר רב אסי אין מעשין אלא לפסולות שנים מצוות צפון ארס

משנה הלכות

ודר"ף ז"ל צ"ל בצע"י כתב וז"ל : ויכח דשכח עשר שנים ולא ילד ולא קצט לאפוקה ולמיסב אחריתי היו מפקינן מיני צע"כ, ואפילו בשותין. ועיין תוס' שם מה שהקשו מכתובות הנ"ל, וברא"ש ז"ל הקשה לשיטת הר"ף מירושלמי דנראה דהין כופין בשותין, וכן דעת ר"ח עיי"ש מה שהאריך. והעור א"ע ב"י קי"ד כתב, ויולד ויתן כתובה או ישא חשך אחרת שראוי לילד, וכיוון זה או זה, ועיין ביאור הגר"א א"ע סי' הנ"ל ס"ק נ"א, וכתב הרא"ש ז"ל דכיון דאיכא פלוגתא דרבנן לא נכנס בזמן הזה לכופ' כלל, וכן כתב במשנים נתי' כ"ג ח"ח צ"ס הרא"ש ז"ל הביאו בצ"י שם.

ובתב הגמק"י, הביאו הרמ"א ז"ל א"ע סעי' ו' דכ"ז אס לא הוליד כלל, אבל אס הוליד ז"ק אע"פ שלא קיים עדיין פ"ו אין כופין להוליד דכ"א ילד, ומתני' לא ילד קחני, אלא שיש מפרשים אחרים דכ"א לא ילד ארישא דמתני' אמרו פ"ו אזכר ונקבב קא, וברש"א נראה ליה לעיקר כפי הראשון, וכתב דלכ"ע אס לא ילד אלא זכרים או נקבות אע"פ שזכר ונקבב הוא במלואו אין כופין אותו להוליד, ובר"י ז"ל סי' ע"ו כתב דדוקא כשלא כוזקת עקרה עדיין, ואפשר שחלד עוד שהרי כבר נזכר ממנה אבל צוקה אע"פ שילדה כיון שאין לו בנים כשיעור הצריך לקיום המלוא כופין, ובאחרונים חולקין עליו.

וב"ש שאין ישיבת חו"ל מן המנין עיין ר"ן יצמות הנ"ל מה שהאריך בזה ובעור סי' קנ"ד וש"ע שם ורבינו ירוחם נחב כ"ג ח"ח במשנים, ועיין פ"ח מה שהביא בשם חשו' בגדי כהונת סי' א' עיין שם. ודע דהשאלות לאחר כתבו מעשין ליה בעל כרחו סבר דילמא כשתא ילד ויזכרל מפ"ו, כתב וכתורה אמר לא לתובו בראש לשבת ירס, ורבינו לא כתב האי טעמא דלא תובו בראש, ופשוט משום דיש כאן מלוא אחרת של פ"ו בלא טעם של לשבת ירס. וכבר ראיתי בבעמק שאלה שהקשה גם לדעת השאלות למה ל"י טעמא דלשבת ולא ניהא ל"י בקרא דפ"ו, ובעמק שאלה חירץ לפי מה שכתבתי לעיל בשם הגמק"י דבנים בעמק גם כן אין כופין ע"ש. וע"ש עוד תי' אחר. וכתב הרא"ש ז"ל שאם הבעל עומד ברי שאינה ראוי לילד אפי' בחור עשר שנים ויולד וביאור העור, ובמרח"ש ז"ל תמה עליו בחדש מ"ז, אמנם מהרש"ך ז"ל בח"א סי' קי"ד כתב דכל שנחצר בחולי ממנה אפי' בחור

עמי' בסכדי לא שצקין לה ע"ש, ואי כעסם רבינו אמאי לא שצקין לה בסכדי כיון דלא ז"ל טעם דסבר וכו', וא"כ לכאורה קשה לרבינו ז"ל לטעמו מגמרא כתובות הנ"ל שצתי וראיתי דיש לישב דעת רבינו דלא קשה.

והוא דנלע"ד לחלק בין אי האשה אומרת לדור עמו בסכדי וכו' אינו רואה, או הוא אומר לדור עמה בסכדי ולא צמי לגרש, דהכי דכוא רואה לגרש וכו' טוענת דיירנא עמו בסכדי אז שפיר מצי לטעון אינו רואה דלא מצי למנסב אחריתא, אבל כשכוא רואה לדור עמה בסכדי אז לא כיפינן ליה להוליד לדעת רבינו, ולכן בכתובות דמירי שהאשה אמרה דיירנא עמי וכו' אינו רואה שפיר אחי דלא שצקין ליה אבל ביצמות מירי כשאין האיש רואה לגרש שמעינן ליה אי אמר דיירנא בסכדי מאחר דל"ל לכלום, וראיתי בגמק"י צ"ל בצע"י שכתב וז"ל ופי' אינו ראוי לבעל שכופין אותו לגרש משום קיום מלוא פ"ו כמו שכופין כל שאר מלוא, ואם האשה טוענת שלא תלך וניהא נכ שישא חשך אחרת עלי' יכול הוא לומר דכל כיכי דאגידא צ"י לא יכדי ל"י איתתא ע"כ, ומכאן ראי' צרור צע"כ"י למה שכתבתי שהרי כתב להדיא ואם האשה טוענת, ומשמע דוקא כשהאשה טוענת כן וכמו שכתבתי. ומעתה אפשר לומר נמי דלא פליגי רבינו וברא"ש ז"ל, ג"כ אפילו בטעמי ומר אמר חדא ומר אמר חדא וברא"ש כתב כן בכתובות דמירי כשהאשה טוענת כן ורבינו כתב ביצמות בא"ש. אמנם לדינא מודי להדי צעמי. וזכר יש לדייק לשון רבינו שכתב וז"ל ויכח דלא קמגרש לה מעשין ליה לבעל בעל כרחי וכו' והאי לשון לבעל לכאורה הוא מיותר דכ"ל לכתוב ויכח דלא קא מגרש מעשין ל"י צע"כ לבעל למ"ל ואפשר שז"ל לדייק דכ"א טעמא שכתב הוא דוקא צעל מירי דהאשה איכא טעמא אחריתא וכנ"ל ודו"ק.

ובהא מיושג נמי מה שראיתי בבעמק שאלה ב"י י"ח, שהקשה לדעת השאלות ורבינו ז"ל דגזנו טעם לדבר משום דכמה דאיתא גבי סבר דילמא כשתא ילד, והקשה דא"כ כי דייר עמה בסכדי שרי, וברי בסוגי' דכתובות מבואר דאפי' כי אמר דיירנא עמי' בסכדי לא שצקין לה ע"ש, אמנם לפי מה שכתבתי לא קשה מירי דכתובות מירי דהאשה אמרה כן וכו' ודאי לא מצי טוענת כן, וכמו שכתבתי וכדעת הרא"ש ז"ל וכתב מודה רבינו וכנ"ל.

כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי כגון אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט אבל נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה (בדפוס ווארשא הגירסא: אין מעשינן ורב תחליפא ב"א אמר שמואל אפילו נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה) מעשינן ליה לאפוקה (ע) וכי נפקא מגבינן לה כתובתה מאי טעמא דכיון דאיהו מיפקד אפריה ורביה והיא לא מיפקדה אמרינן הוא ניהו דלא זכה ליבנות ממנה (ע) גרשה שריא לאנסובי למי שאין לו בנים. מותרת לאחר ולא אמרי' עקרב היא דשמה כראשון הוא דלא זכה לבנות ממנה:

משנה הלכות

כתובת אפי"כ גבול כתובתה משני. וכן כחצו הרש"א והריע"א ז"ל ע"ש. אמנם מדברי החוס' לא נראה כפי וס"ל ודאי אי לא גבחה כתובתה והוצר הדבר דממנה הוא דאינה בת בנים אין לה כתובת כלום והוא ממנה שכתבו דלענין ממון מודה רבי דלא הוי חזקת עד דאיתחזק ג' זימני וא"כ כיכי דאיתחזק ג' זימני ודאי דאין לה כלום אפי' משני, ולפי טעם זה הוי נראה לכאורה דאפי' מראשון אי לא גבחה עדיין נמי אינה גובה לדבריהם ז"ל דמה לי ראשון או שני לענין זה, מאחר דהוצר דממנה היא יולדת כלל כתובת וכלל חוספת. וכן נראה לכאורה מחוס' ישנים שם אמר שאלמנו השתא הוא דכחשו וז"ל ואין להקשות א"כ משלישי נמי אמאי אין לה כתובת תאמר השתא הוא דכחשי וז"ל דענת השתא הוא דכחשי מועלת לענין שלא יולדו שני בעליה את הכתובת שכבר צידה, אבל אינה מועלת להוליד את הכתובת מיד השלישי ע"כ.

והרא"ה כוונתו ז"ל ברור דהשתא הוא דכחשו עובד בדבר ספק, והוי כמו ספיקא דדינא ודין דהמוציא מחזרו עליו בראי', וכיון שכבר גבחה הוי אינה המוציא מחזרו ועליהם להביא ראיה ולא מפיקין מינה, אבל הכי דעדיין לא גבחה לעג"ד דאינו גובה משניהם עוד, כיון דהשתא איתחזק, וענת כחשו לא הוי טענה להוליד. ובחוס' כתבו להדיא שלא יולדו שני בעליה וכו', ומשמע דשניהם שוים הם, וכן פסק בעור ז"ל סי' קנ"ד ורי"ו תיב כ"ג ח"ח במשרים כתב וז"ל נשאת לראשון ושהתה עמו עשר שנים ולא ילדה, וכן לשני ולשלישי לא תנשא אלא למי שיש לו בנים, נשאת למי שאין לו בנים תנא כלל כתובת וכופין אותו להוליד מן השני ויתן כתובת, אבל מן הראשון לא יתן כתובת, ואם לא גבחה משני לאחר לא תגבה ממנו, ואם נשאת לשלישי ושהתה עמו עשר שנים ולא ילדה תנא כלל כתובת ע"כ.

ודעת הנמק"י כדי שלא תקשה לי קושית החוס' ז"ל ללע"ד לישב מה שכתבו דהשתא לענין איסורא לא סמכין ארוב נשים דחזין לבנים משום דאיתרע רובא ע"י דאיתחזק בחרי זימנא ולענין ממון סמכין ע"ש, נ"ל דלדעת נמק"י הוא בכלל תקנת חכמים ורק בשלישי שנשאת לו שלא ברשות חכמים הוא דאין לה

עשר שנים יוליד כלל כתובת וכלל חוספ'. וכ"ש בשכתוב יותר מעשר אפי"כ דאינה בגוי האי זימנא חולי ועכבה חון לעיר דיוציא כלל כתובת וכלל חוספות, וכס דברי הרא"ש והעור ז"ל, ובכח"ג חמם אמר"ש ז"ל שלא נראה דברי מברש"ך ז"ל.

(ע) וב"ש וכו' נפקא מגבינן לה כתובתה מ"ט כיון דאינה מיפקד אפי"כ וכו' שם ס"ד ע"א בגמרא שמה לא זכה לבנות הימנה, ודילמא אינה דלא זכיה כלומר לא יתן לה כתובת, ומשני אינה כיון דלא מיפקדה אפי"כ לא מיענשא, איני והא אמרי לי רבן לרי אבא בר זבדא נסוב איתתא ואוליד בני, ואמר לי אי זכאי הוי לי מקמייתא, וכו'. ופרש"י איני אמתי' פריך דקתני ישא אחרת שמה לא זכה לבנות הימנה ויזכה לבנות מן השני, וד"כ דילמא אינה דלא זכיה פרש"י, ולא תטול כתובת משמע דאכתובת פריך, וכן פי' בחוס' חד מקמאי, וכ"כ ברמב"ן ז"ל שכן נראה מדברי הראשונים ז"ל. אמנם הראש"ד ז"ל פי' דהא דמקשינן ודילמא אינה הוא דלא זכיה לישנא בעלמא הוא דקשיא לי דקתני שמה לא זכה לבנות הימנה ולא משום כתובתה הקשי לי, וכך פי' ברמב"ן לדידי, וכ"כ במרדכי סי' נ"צ לענין הא דאיתא בגמרא מסתברא אמר להו השתא הוא דכחשי, דלא משום שכיח מוחזקת וכבר גבחה מהם וכמנ"כ הרא"ש וש"ע סי' קנ"ד, שאם לא גבחה לא תגבה דאלו דברים עשו חכמים כדלמי, ודעת רבינו נראה כדעת רש"י ז"ל, וכן הוא בשאלות וכו' בג"ל, וראיתי בחוס' חד מקמאי בג"ל, דלריי בן צדוקא דאחרווייכו נאמר כ"כ דאשה אינה גובה כתובתה ע"ש ולדעת הראש"ד אין נ"מ צד.

(ע) וב"ש גרש ראשון שריא וכו', ואי לא ילדה תנא ותטול כתובתה וכו', יצמות בג"ל. ודע דבחוס' יצמות ס"כ ד"כ נישאת נסתפקו אי מן השני יש לה כתובת כיון דאמר לה לשלישי א"כ כבר דבתי זימני הוי חזקת, ותירצו דלענין ממון ודאי מודה רבי דלא הוי חזקת עד דאיתחזק ג' זימני, ובנמק"י כתב שכן משמע להדיא בכתובות ס"כ גבי חומה איתחזק דלדאי דיבצי לה כתובת, וכתב הנמק"י ז"ל דאפי' לא גבחה כתובתה עדיין משני עד שהוליד השלישי כלל

אבל הכיר זה יש לה כתובה. ראשון שריא לאינסובי למי שאין לו בנים ומשהא בהדיה עשר שנים ואי לא ילדה תצא ותיטול כתובתה לשלישי לא תנשא אלא למי שיש לו בנים דתנו רבנן נשאת לראשון ולא היו לה בנים לשני ולא היו בנים לשלישי לא תנשא אלא למי שיש לו בנים ע"ט ואם נשאת למי שאין לו בנים תצא שלא בכתובה והוא שלא הכיר בה אבל הכיר בה יש לה כתובה ואם אומר לה ראשון ושני החזירי לנו כתובה ששילמנו לך שנישואיך

משנה הלכות

ניסת, בלשון דיעבד ונשואי ראשון ודאי אי אפשר לומר דדיעבד מיירי, ועוד בתולה נישאת ולכתחילה כו', אע"כ דכתיב לה כתבו בלשון ניסת לדיוק כן, וכדעת רבינו, וכן כתב הנמק"י להדיא דאפילו לכתחלה, ועיין קרבן נחנאל יצמות כ"ל ודו"ק.

ע"ט ופ"ש ואם נשאת למי שאין לו בנים תצא בכתובה. שם בגמ'. ונסתפקו רבותינו הראשונים ז"ל האי תנא משלישי אי לאלתר תנא, או לאחר שכתב עמו י' שנים, ולפי' דלאחר עשר כו' דתנא, יכ"י הכותב תנא בלשון כתובה, וכעיקר שאין לה כתובה דאליהא לא גרע מראשון ושני, אמנם לדעת הפוסקים דס"ל דיוצאת לאלתר הכותב גם אליהא, וכנ"ל בתוס' דכ"ה תנא כתבו דלאחר תנא, וכן כתב בשאלותות שתנא לאלתר בלשון כתובה וכ"כ הרא"ש ז"ל, וכצ"ח ראי' לדבריו מדקאמר בזה הכי נישאת לרביעי וכיון לה בנים מכו דתיתצעי לשלישי, מי אמרין לה שתיקתך יפה לך מדיבוריך דמאי אמר לה אדעתא דכתיב לה גירשתין, ואי דגרע עמך עשר שנים צעל כרחי כו' זקוק לגרע אפילו היא בת בנים כיון דלא זכר ליצנות ממנה, תנא לאלתר תנא בלשון כתובה ע"כ.

אמנם המרדכי ז"ל מקיים הסוגיא דוקא דגרע בלשון כתובה ע"כ, ולכאורה כן נראה ג"כ דעת רבינו ז"ל כדעת המרדכי ז"ל מדכתב ואם נישאת למי שאין לו בנים תצא בלשון כתובה ולא כתב לאלתר, משמע דלא ס"ל דלאחר תנא. עוד נראה מדכתב רבינו ז"ל ואם אומר לה ראשון ושני החזירי לנו כתובה ששלמנו לך שנישואיך נשואי עושה כיון אין מחזרת להם כלום שיכולה לומר להם עד עכשיו לא לקיתי, ואי נאמר דתנא לאלתר א"כ איך יאמרו לה ראשון ושני החזירי לנו שנישואיך נשואי עושה דמנא לכו דכיו נשואי עושה שכרי לא שכתב עס השלישי עשר שנים, ולענין ממון בתלתא כו' דכיו חזק ועדיין לא נתחזק בתלתא זימני.

ובגמ' שם איצטרי לכו כשנשאת לשלישי ושכתב עמו י' שנים מכו דליתצעי כנן קמאי וכו', משמע לכאורה דלאו כל הנשאות לשלישי יושבת תחת צעליהן י' שנים תנא יוצאות לאלתר והאיצטרי רק כשכתב פסם אחת שלא כפארכו וכדומה לכו דאליכ כ"י ל"י להקשות חיבך אחר שאמרו נישאת לך תנא בלשון כתובה מכו דליתצעי כנן קמאי הכין גרם הרא"ש ז"ל. אמנם בגמרא דידן לא גרם הכי רק גרם איצטרי לכו נישאת

משא"כ לראשון וצ"י שנשאת ברשות חכמים, וכן נראה לכאורה דעת הרמב"ן ז"ל וז"ל ועסם לדעת זו משום דכיון דביתר נישאת וביתר עמדה עמו כל אותן שנים לא צעין שתתא כזוהר חללו למפרע להוליא בלשון כלום עכ"ל, תנא שכתב דהא זה העסם ע"ש.

והרשב"א ז"ל בחידושו כתב דכיו ס"ס שמה את גרמת, ואפי' אי מינאי דילמא השתא כו' דכחשו, ובמרדכי כתב דאפי' בספק אי מוליא כתובה ע"ש. ודעת רבינו דנוטלת כתובה, וכן כו' דעת השאלותות. ואי לא גרע עד שלא נשאת לשלישי נראה דעת רבינו דאיהא מוליא משניהם, מדכתב וז"ל ואם אומר לה ראשון ושני החזירי לנו כתובה ששלמנו לך שנישואיך נשואי עושה כיו, אין מחזירין להם כלום שיכולה לומר להם עד עכשיו לא לקיתי וכו', וכיון דלא כיו תנא ספיקא אי לא שלמו לא מפקין מינייהו וכמ"ש לעיל בס"ד.

וראיתי כהעמק שאלה שהאריך להקשות אראיית נמק"י ז"ל, מחומה דביתר דאצטרי דרצא פסק לה מזונות דהא אצטרי הכיר זה תנא דסמך על הא דר"י ע"ש, וכמ"ש בר"ן ר"פ נערכ, וא"כ אין ראי' לצעל שני אליצא דרבי ע"ש, ולעג"ד לולי דברי הגאון ז"ל כו"א דלא קשה מידי ארציו נמק"י ז"ל, שכרי הנמק"י ז"ל כתב שם העסם דנותנין לה משום שנשאת בביתר, וכמו שכתבתי לעיל ולא משום ספק כדעת שאר פוסקים, ולשיעורי ודאי ראי' מחומה, דהא אצטרי נמי כשנשאת בביתר נשאת דסמך אדרי יחזק שפסק כרשב"ג, וכיון דביתר נשאת יש לה כתובה וא"כ לשיעור ראייתו מחומה עולה יפה, וצ"ח אין נ"מ אי שני אי שלישי דכן כו' אליצא דרשב"ג צעלישי כמו לרבי צעני, אמנם לדעת החוס' דהעסם משום דנתחזק ודאי אין ראי' מהם ולכן החוס' לא הביאו ראי' זו ודו"ק כי זה ברור לעג"ד.

ודע דהמרדכי יצמות כ"ל סי' מ"ט כתב וז"ל, ונראה לי דאפי' לשני צאין לו בנים לא תנשא לכתחלה, וראי' מדקאמר נישאת משמע דיעבד ע"כ. ואין כן דעת רבינו מדקאמר גירע ראשון שריא לאינסובא למי שאין לו בנים וכו', ולשון שריא משמע לכתחלה, וראיית המרדכי אחר נשיקה עשר רגליו לא זכיתי להצין באיך מדייק מלשון ניסת דדיעבד משמע שכרי בגמרא אמרו שם ניסת לראשון ולא כיו לו בנים, וכרי שכתבו אפי' לראשון

נישואי טעות היו אין מחזרת להם כלום שיכולה לומר להם עד עכשיו לא לקיתי ואם נשאת לשלישי ולא היו לה בנים ונשאת לרביעי והיו לה בנים וחזרה על השלישי ואמרה לו שלם לי כתובתי שהרי היו לי בנים אין משלם לה כלום יכול הוא שיאמר לה עד עכשיו לא נתרפית. (ט) והיכא דאי עברא ואפילה בגו עשר שני מונה לה עשר שנים משעה שהפילה. (פא) והיכא דאי עברא ואפילה תלתא זימני הוחזקה בנפלים ונפקא

משנה הלכות

(פ) ומ"ש ויכא דאי עברא ואפילו בגו עשר שני וכו', שם ס"ד ע"א. ואם הפילה מונה משעה שהפילה. ונסתפקתי היכי שהפילה לאחר עשר שנים וכגון שלא הולידה בן עשר ונתעברה לאחר עשר והפילה, אי נימא דחזר ומונה עשר משעה שהפילה ואין כופין אותו להוליד, או דילמא כיון דבית עשר לא הפילה כבר הוחזקה שלא תלד ממנו ומה שהפילה אחר עשר לא נחשב לו וכופין אותו להוליד. ומכאן שבידאי לחקור דאם הוא ממ"ש רצונו וכידי דאי עברא ואפילה בגו עשר שני מונה לה עשר שנים וכו', ומדכחז רצונו ואפילה בגו עשר כי אפשר לדייק דדוקא כשהפילה בגו עשר ולא לאחר עשר, ובעמם כי ח"ל כיון דלאחר עשר מיד צעמוד וכולא הוא. וזגמ' לא גרם בגו עשר ומדדייק רצונו לכתוב בגו עשר כי ח"ל דדוקא כתב כן, וא"ל דגם לדעת רצונו לאו דוקא בגו עשר חלל קושטא דמילתא נקט, וכן נראה מדאיצט' לכו נישאת לרביעי וכו' לה בנים דמאי אמר לה דעתה דכתיב לא גירשתיו, ואף שמחקיק לה ר"פ מ"מ עיקר הדין ודאי אמת הוא, וכן נמי תירוצ' של, כשתא הוא דברייתא, שייך נמי הכי, שהרי אין ראיו שעתיו הפילה, וע"כ נלע"ד דודאי אי הפילה אפי' לאחר עשר אין כופין אותו להוליד, וכן דכתב רצונו בגו עשר י"ל כיון דלאחר עשר צעמוד וכולא קאי ולא שכיח הוא ודו"ק.

(פא) ומ"ש ויכא דאי עברא ואפילה תלתא זימני הוחזקה בנפלים ונפקא לאחר וכו', שם, חלל כתובת אית לה, וכ"כ השאלות וזכו דעת רש"י וכו"ק ז"ל. וברא"ש ז"ל כתב ואם הפילה שני פעמים אליבא דרבי, יוליד ויתן כתובת ולא תינשא חלל למי שיש לו בנים, ואם נשאת למי שאין לו בנים תנא שלא בכתובת אם לא הכיר בה כך הוא מסתבר לי לפרושי דבחקק זה שבחזקה מפלת איתרע גופה שלעולם לא יגמור בריונה וכו', ואחר שהביא דעת רי"ף ורש"י ז"ל, סיים ואע"פ שדברי עמם הם בעלים הם כנגד רבותיו ז"ל. וכתבו הנמק"י וברמז"ן ז"ל בעמם דאפי' הפילה ג' זימני לא איחזק גופה בנפלים, ח"ל רצונו ירוחם נתיב כ"ג ח"ח הפילה וחזרה והפילה הוחזקה לנפלים, ואם הפילה פעם שלישית יוליד ויתן כתובת ואין לו לבחתי, דכיון שבחזקה חללו לנפלים שמה לא זכה ליצנות ממנה

לשלישי ולא היו לו בנים מכו דלחצטיב הכן קמאי, ולא גרם ושהתח עמו עשר שנים רק גרם אחר ואם נשאת למי שאין לו בנים תנא שלא בכתובת וכו', ואם אומר לה ראשון ושני וכו', ומדלא גרם ושהתח וע"כ בשכתב מיירי דחל"כ האיד יאמרו וכו"ל, וא"ל דס"ל דכל שנשאת לשלישי תנא כיון לאחר עשר ולכן לא כתב ושהתח, דפשיטא הוא דבשכתב מיירי כשני נשואין ראשונים, ומעתה יש לומר דדיון זה ומחלקותם תלוי בחלופי גירסאות דמאן דגרם ושהתח ס"ל דע"כ לאלתר יולדות ולכן י"ל ושהתח, ומאן דלא גרם ס"ל דאין יולדת חלל לאחר עשר ולכן לא צ"ע לומר ושהתח ודו"ק. והא דלא קשה לרצונו ז"ל קושית ברא"ש ז"ל דהאיד מני אמר לה דעתה דכתיב לא גירשתיו, ואי צדשה צ"כ הוא זקוק לגרשה, נלע"ד דרצונו נשמר מה צמח שלא הזכיר כלום האי עממא דאדעתא דכתיב לא גירשתיו ולא זכר רק שיכול הוא שיאמר לה עד עכשיו לא נתרפית וכתבתה דרצ פפא. ועיין נמק"י שפי' דקמצי' לי שכתב מפקח מן ג' כתובת משום דבשאת חילתא מילתא למפרע דגם השלישי לא זכה ליצנות ממנה ובידאי תלוי מילתא ולא שכיח עקרה, וכן ראוי דילדה עם רביעי ולכן קמצי' לי דתגבה גם מן בג' ע"ש. וא"כ ה"נ אפשר לישב קושית ברא"ש ז"ל דלא תקשה לדעת רצונו וכמ"ש ודו"ק ביעב.

ובהעמק שאלה כתב בפשיטות דעת רצונו כדעת השאלות ז"ל, והביא ראוי לרצונו מדברי בתוס' ז"ל דתלוי לאלתר בכיר בה, או לא בכיר, דאם בזה תלוי, ומדכתב רצונו דכיון דלא בכיר בה ממילא דס"ל אפילו לאלתר, ומשום מקח טעות יולדת ולא נחית בכל מה שכתבת. שדתי וראיתי לרצונו ברא"ש ז"ל דהי' לו גירסת אחרת צספרי רצונו וכו' גרם שם להדיא דיוולדת לאלתר וז"ל וכן כתב בעל הלכות אם נישאת למי שאין לו בנים תנא שלא בכתובת לאלתר, חלל אם הכיר בה יש לה כתובת ע"כ. הרי לן להדיא גירסת רצונו לאלתר, ואף שאין נמא כן בגירסת ספרינו מ"מ ודאי נאמנים עלינו דברי רצונו ברא"ש ז"ל וגירסתו יותר נכונה משלנו, ועלינו לקבל באהבה דברי רצונו ברא"ש ז"ל ובאימה ויראה גירסתו ז"ל. ובעמק שאלה חזר חורפי אישעמיטתי מיני' גירסת ברא"ש דגרם כן להדיא.

כגורם, שלא זכה: כל ששכת אחר בעלה וכו' שוב אינה מתעברת. ונפקא מינה דלא לינשא למי שאין לו בנים: כי אתא רבין אמר רבי יוחנן לא שנו אלא שאין דעתה לינשא אבל דעתה לינשא מתעברת. (פג) והיכא דהוה אית ליה בני מאיתתא אחריתי והיא

משנה הלכות

הא ודאי כפיון וכו'. וכתב רבינו ז"ל וכו' דשכת עשר שנים, ואי נמי הפילה וחזרה והפילה וחזרה והפילה, ומשמע דשכתא שכתה י' שנים או לא הפילה ג' פעמים אין לה כתובה, וכן נראה דעת השאילתות ז"ל שכתב ז"ל, ויכא דהוה אית ליה בני מאיתתא אחריתי וכו', ודאי באתה מחמת טענה ואמר לא משום פ"ו עדינא לא משום דבעינא חוטר לידא ומר לא קצור עטנא טענה ומפקא כתובתה וכו' דשכתי עשר שנים אי נמי הפילה וכו' וזה ממש לשון רבינו ז"ל.

אמנם במדברי יצמות סג"ג כתב דעת רבינו ז"ל היפוך דעת השאילתות ז"ל, ולאחר שכתב דעת ז"ל כה"ג, כן מלא ר"י בשם בעל ה"ג, אבל שאילתות דרבי אחאי מפרש דהכא בלא שכתה י' שנים ומשום דבאת מחמת טענה באמוניה, והעמיד דינה כמשנה ראשונה. ור"י אומר דוקא פ"י ששכתה י' שנים ולא ילדה שיש שם יותר רגלים לדבר שאינו ראוי (וצמ"י גרס ראוי) להוליד, וע"י כן היא נאמנת יותר מלאתר שאין שם שום כוכח. ועיין בעמק שאלה וז"ע בכל זה כי לא ירדתי בזה לסוף דעתם צעוני"ב.

שוב מלאחי באו"ז הגדול סי' תרנ"א שכתב ח"ל שאלה אשה עלובה נקרה על בעלה ששכתה עמו י"ו שנים ואינה יכולה לסבול יותר כי דרך נשים אין לו כי כלכות גדולות סוברות אפילו אית לה בני וזאת מחמת טענה אית לה כתובה.

תשובה לרבותי הרב רבי אליעזר וכו' נתן מורי וקרובי ולאדוני ר"א צ"ר שמעון וכו' ובעובדא דשאילתא קדמיכון היה לנו לחושדא בתולה עיניה באתר וכו' אך מאחר שגוראים דברים אמיתיים שכתבתם וכו' ומכ ששאלתם אם יש לנו ולדקו באמתו נ"ל שאם היה שום נפקותא בדבר וזכות לניוול כדאמר פי' שמת בעובדא דבני צרק וכן אם היה לו זכות בדבר ורואה להתנוול אך קים להו לרבנן דאי אפשר צדיקה וכו' אצי בעזר.

דרי פי' הכל הלכה למעשה כפצרת רבי יצחק אלפס ז"ל אלא שרבי יצחק אלפס מוקי הא דרז אמי דאמר איכו מהימנא דוקא בדשכת עמה עשר שנים ולא ילדה ומורי רבי אצי בעזר סתמא השיב לא הזכיר בתשובתו עשר שנים וכו' וכן צ"ג ושאילתות דרבי אחאי גאון מוקי לה בדלא שכתה עשר שנים ח"ל בכלי קידושין ויכא דלא שכתה עשר שנים ולית ליה בני והיא

ומותרת לינשא לאחר דאין תולין בה אלא בעונש הבעל, ועוד פשוט שם בגמ' הוא אומר שתי פעמים הפילה והיא אומרת שלש היא נאמנת, שאם לא אמרה אחת לא הייתה אומרת להחזיק עצמה בנפלים, ועדיין היא מותרת לינשא ואכ"ז אין לה כ"כ קופצין אחרי שהחזקה לנפלים, ולא היתה אומרת כך אם לא היה אחת ע"כ. ועיין צ"י ח"ע סי' קנ"ד. ועוד עיין באו"ז הגדול סי' תרנ"ב.

דרי דהפילה ג' פעמים לשני, כתב בקרבן נתנאל דמודים רבותינו לדעת הרא"ש ז"ל דלא תינשא אלא למי שיש לו בנים ואם נישאת למי שאין לו בנים ולא הכיר בה תלך שלא בכתובה ע"כ. ועיין ש"ג בשם ריא"ז ובכנה"ג. וגדולה מזו כתב היש"ש דאפילו לא הפילה לשני אלא ב' פעמים נמי סגי מאחר שכבר הורגלה להפיל אלא בעל הראשון ע"ש. וסברתו דכ"ג ודאי גופה מוחזק לנפלים ולפ"ז נ"ל דמה שכתב הרא"ש ז"ל שם, הוא אומר הפילה תרי והיא אומרת ג' הוכ עובדא צבי מדרשא ואמרו היא נאמנת וכו'. וכתב הרא"ש ז"ל ואע"ג דלדברי רבותינו ז"ל עדיין היא מותרת לינשא מ"מ אין לה קופצין אחרי שהחזקה לנפלים, וז"ל דוקא כשטוענת כן מבעלה הראשון ומבעלה השני אינה מותרת עוד לשלישי, אמנם לפי זה ז"ע לינשא אחרי שהחזקה לנפלים דברי אמרו ומבעלה ראשון לא אמרינן שהחזקה לנפלים וז"ע. וי"ל דכונתו דסוף סוף הפילה ג' פעמים לראשון ולו החזקה. או יאמר דהרא"ש לשיטתו ז"ל דס"ל החזקה לנפלים.

וכתב רשד"ס חא"ה סי' ק"ג, דהכי שהיא נאמנת שלא הפילה ויש עדות שהפילה אפילו נשים אינה נאמנת, ובכנה"ג כתב דהיכא שכתב להולידה אחר עשר שנים מפני שלא ילדה והיא אומרת שהפילה בתוך עשר אינה נאמנת דכאן ליכא טעמא דאי איתא דלא הפילה לא הוי מחזקה עצמה בעקרה, ומיכו אם יש שם עדות נשים נאמנת ע"ש.

(פב) ומ"ש אמר רב נחמן אמר שמואל, שם ל"ד ע"ב, ועיין תוס' סוכה כ"ד ע"א, וכתובות ס"ב ודו"ק.

(פג) ומ"ש ויכא דהוה (ז"ל דהוה) אית ליה בני וכו', שם ס"ה ע"ב. כי הכוונת דאחאי לקמ"י דר' אמי ח"ל כז' לי כתובה ח"ל זיל לא מפקדת אמרה ליה מסיבו דילך מאי תהוי עלה דכך אחתא, אמר כי

לית לה בני ואמר (ה) שהיי לי עשר שני ובעיא אנא למיפק ואינסובי לגברא דליהו לי בני תצא שלא בכתובה מאי טעמא דהיא לא מיפקדא אפריה ורביה ואי ודאי באה מחמת טענה והוא דאמרה לאו משום פרייה ורבייה אלא דבעיא אנא חוטרא לידה ומרא לקבורה טענתה ומיחייב לאגבייה כתובתה והוא דשהיא עשר שני ואינמי הפילה וחזרה והפילה וחזרה והפילה. (פד) איתמר היא אמרה מיניה והוא אמר מינה אמר רבי אמי דברים שבינו לבינה היא נאמנת מאי טעמא היא קים לה ביורה להויד: קים לה. מרגשת נכ:

משנה הלכות

עכ"ל ונראה צעני דוחק לפרש בדבריו דכואיל והוא אית ליה בני ויהא לית לה כרי רגלים לדבר שעכבת צנים מחמתה ח"כ אפילו כשצאכ מחמת טענה מאיזה טעם נושא ממון ממנו ע"כ. ומזה ראוי לשיטת רי"ז ז"ל ומיושב נמי מה שכתבתי עליו ז"ל וק"ל. ועיין בס"ק פ"ד ד"ה וברא"ש.

פד) ומ"ש איתמר היא אמרה מיני והוא אמר מינה וכו', שם בגמ' הוא אמר מינה והוא אמר מיני אר"א דברים שבינו לבינה נאמנת מ"ע איכו קי"ל ציורה כחן איכו לא קים לי ע"כ, והמפרשים ז"ל באריכו בהלכה זו הרי"ף ורש"י פירשו דמיירי בצאון לדון על עסקי כתובה, וברא"ד ז"ל בקשה עליהם דא"כ למ"ל לאיתתא למימר דאינו יורה כחן, אפי' יורה כחן יש לה כתובה משום דשמה לא זכה לכבנות הימנה והיא לא מפקדא, ולכן פ"י דמיירי כשיש לו צנים מאשה אחרת וע"כ נריכב לטעון דאינו יורה. וכן פ"י הכע"מ ז"ל שם, ודוקא לאחר י' שנים. וכתב ורצ אחא משבחא מוקי לה בכ"ג ואפילו בחון עשר שנים ולא נהירא דכל בחון עשר שנים חיישין שמה עיניו נחנה בזה, וברמזין צמלחות הקשה דאי כשכתבה עשר שנים לחוד אמרינן זכותה גרמה שאין לה חוטרא לידה שברי הוא יש לו צנים, וצטענה יורה כחן לחוד חיישין שמה עיניו נחנה בזה עיי"ש, ויש שפי' כדעת הרא"ד ז"ל אלא דכע"ל לא צעי להפקיעה אלא היא דצטענה למיפק מיני צטענה דצטענה חוטרא וצטענה למיפק בלא כתובה, דל"ל שמה עיניו נחנה בזה, ולפיכך אר"א איכו מהימנה ומפקין לה בלא כתובה, אצל כתובה לא יבצין לה שמה עיניו נחנה בזה ואפי' בלא כתובה נמי לא מפקין אלא לאחר י' שנים.

וראיתי בחוס' חד מקמאי שכתב וז"ל כרי כאן ג' סברות צאכ מחמת טענה דלר"א מפקין מיני אפי' בחון עשר וצכתובה, ולדעת רב צעל הלכות לאחר עשר שנים מפקין לה מיני וצכתובה, ולדעת אבא מרי ז"ל לא מפקין מיני לעולם צכתובה ואפי' לאחר עשר, אצל בלא כתובה מפקין לה מיני צע"כ צאכ מחמת טענה ולאחר עשר שנים וכו' ע"ש. ונראה נמי

אמר מיני דאינו יורה כחן והוא אומר מינה אמר רב אמי דברים שבינו לבינה נאמנת מ"ע הוא קים לה ציורה כחן איכו לא קים ליה. ואלא הא דקתני בשמים ציני לבינה יעשו דרך בקשה אלמא לא מהימנא לא היא לא משום דלא מהימנא אלא משום דאמר רבן לא מיחצעי למיעבד כדי וכי מילי היכא דלא צאכ מחמת טענה אצל כידי דצאכ מחמת טענה נאמנת ואף על גב דצראשונה לא שנין כדי לפי מאי דמקשינן שנין (שנתן) ולעולם מסקנא כדי ע"כ.

דרי לן לכדיא דעת אר"ז בגדול דס"ל דעת כה"ג ושאלות עולים צקנה אחד, וזה דלא כמו שכתב צמרדי דדעת כה"ג כיפך דעת השאלות ז"ל, ונראה דכדי להם חילופי גירסאות צשיטת רבינו צזה. **ובש"ג** הביא דעת רי"ז, וז"ל לפיכך אשה שכתבה אצל צעל עשר שנים ולא ילדה והיו לו צנים מאשה אחרת אין כופין אותה להוליד, ואם היא חוצעת ממנו גירושין לפי שהיא נריכב לצנים ושמה חזכה לצנים מאיש אחר, דנין אותה כדין מורדת כואיל ואינה מלווה על פ"ו כמזוהר צקונטרס הראיות ע"כ.

ודבריו ז"ל לענ"ד ל"ע שהרי כה"ג כוח צאכ מחמת טענה, ואין קי"ל כידי דצאכ מחמת טענה דצעי חוטרא לידה. ומרא לקבורה טענתה טענה, שכתבה עמו עשר שנים ולא ילדה אין לך טענה גדולה מזה ואמאי לא יתן לה כתובה, ועיינתי צספר המכריע צפנים ומלאחי שהוא ז"ל מיירי כשכתב יש לו צנים מאשה אחרת וכמו שכתבתי לעיל, וכיון דכה"ג אין לה טענה שאינו יורה כחן שברי יש לו צנים והיא לא מיפקדא ע"ש מה שכתב דדעת רב אחאי ז"ל אמנם צש"ע א"ע סי' ס"ו פסק כדעת רב אחאי גאון, וצצית שמואל האריך בהצב צשיטות כללו עיי"ש ס"ק י"א. **ובא"י** כ"ל הביא צשם ספר המקצועות וז"ל וכיכא דכוח אית ליה צני מאתחא אחריתי והיא לית לה צני ואמרה שהיי לי עשר שני וצצטענה למיפק לאינסובי לגברי דכו ליה צני חלא שלא צכתובה מ"ע, דאיכו לא מפקדא אפריה ורביה ואי ודאי צאכ מחמת טענה וכו' ומיחייב לאיגצוייה כתובה והוא דשכב עשר שני

דמאן דמחי ליה גירא. מי שכתב חזן כות מרגיש בו. כל שכנת זרע שאינו יורכ כחן אינו מוליד (חגיגה ע"ז ע"ב): **השמים** זיני לצינך. גלוי לשמים שאינו יורכ כחן: **יעשו דרך בקשה**. יבקשו שניהם רחמים, תוספות יצמות ס"ב, ור"ה פירש שיעשו סעודה ויתפייסו: **ראמרי** רבנן מתצעי למעבד הכי. באור זרוע סימן תרנ"ב הגירסא לא מתצעי למעבד הכי, ופ"י ואלא כל דקחני השמים זיני וצינך יעשו דרך בקשה אלמא לא מהימנא לא היא לא משום דלא מהימנא אללא משום דאמור רבנן לא מתצעי למעבד

משנה הלכות

ונוראות נפלאותי עליו ז"ל דלולי ראה דברי הרא"ש והתוספות חד מקמאי בג"ל לא ה"י כותב כן בפשיטות נגד בני גלוני פולס ז"ל, וכרי הרא"ש והתוספות נמי סבירא לכו דכ"ג חולק אשאלחות ז"ל דדוקא לאחר עשרה מליאין אותה כתובה, והא דבזיא ראי' לדבריו ז"ל מדאקשו דכ"ג מהא דנדרים, ולשיטת החוס' נוחא, דא הוא באמת קושית הרא"ש ז"ל, ולא זכר אז בגאון במחכת"ה דברי הרא"ש בג"ל ומדברי הרא"ש לכאורה נראה נמי דמפרש הא דרבינו בצב"ג, כתב דמיירי בשבב עשר שנין לאו אכאי דאמרה מיניב קאי, וכתב עוד ומיכו כך דהכא לא מיתרלא דכ"ג דא"כ למ"ל למימר דאינו יורכ כחן אפילו יורכ כחן כרי לא זכתה וכו' וזה ממש כדברי העמק"ש ז"ל. **אמנם** כרי הרא"ש ז"ל חזר בו מהא, וכתב, ומיכ: שמה י"ל דכיון דקיים פ"ו אין לנו לתלות בשוגש שלו אלא אית לן למימר איכו היא דלא זכתה כדאמרין לעיל, ולכך לריכב טעמה דיורה כחן, ואע"פ שיש לו צנים מאשה אחרת שמה אה"כ נתקלקל ולא חיישין שמה נתנה עיניה באחר כיון שכתבה עמו עשו שנים ע"ב. כרי לן דעת הרא"ש ז"ל שמפרש אפילו שכתב עשר שנים אפ"כ לא סגי בעשר שנים לחודיה, אלא צעי נמי יורה כחן, וזה ה"פ דעת העמק שאלה ולא עמק צד כל לרכו לענ"ד, ובקרבן נחנאל שם כתב דס"ק ש' אלא אית לן למימר אדרבה איכי לא זכתה, ובהוא דשליכי שמעתין לפי מה שפ"י לדכ"ג ז"ל דהנך עובדי דשליכי שמעתין נמי איירי דהוא טוענת שאינו יורכ כחן ע"כ. עכ"פ דעת הראשונים ז"ל צרור מילל דלא כהעמק"ש וזה נראה גם דעת הרא"ש ז"ל ודברי העמק"ש ז"ע. ועיין לעיל ס"ק פ"ב שוב ראיתי באו"ז, וכ"ז נראה דנעלמה מיניב דהשר ז"ל.

ודע דנסתפקתי בזה שבבאחי לעיל דעת חוס' חד מקמאי דאפילו בזה מחמת טענה שמוציאין אותה דכ"ג אפי' אית ל' בני אפ"כ כתובה לא יבצין לה שמה עיניה נתנה באחר, ונסתפקתי אי יוכל לומר קים לי כדעת החוס' ואינו רואה ליתן הכתובה, וכמו דקיי"ל דכ"מ דמאי טעין קי"ל בדיני ממונות אפילו נגד רבים כחולקים כמבואר בחו"מ. ובש"ע א"ע סי' קנ"ד כתב סתם אפילו יש לו צנים מאשה אחרת דשמה נתקלקל אה"כ, וכופין אותו להוציא ויתן מנה ומאחיס, משמע

שכח ז"ל מפרש דרבינו חולק עם רב אחאי גאון ז"ל, וכדעת המרדכי בבאחי לעיל ועיין חוס' ד"כ שזינו לצניב ודו"ק.

והרא"ש סי' ע"ו כתב הוא אמר וכו' תימכ במאי מיירי אי בשכתה עמו עשר שנים למה לה למימר דאינו יורכ כחן אפי' יורכ כחן נמי יוציא, ואי לא שכתב נחמה עיניה באחר, כדחנן בשלכי נדרים י' ע"ב, דראשונה היו אומרים שלש נשים יוצאות ונוטלות כתובה וכו', וא"ת התם באינה בזה מחמת טענה ובהא בזה מחמת טענה, מ"מ נחמה שמה עיניה נתנה באחר, ועוד התם ע"כ איירי בזה מחמת טענה דאליכ למה אמרו במשנה ראשונה יוציא ויתן כתובה, ובהא דשליכי שמעתין דכופין אותו להוציא כשהיא בזה מחמת טענה ולא חיישין שמה נתנה עיניה באחר, איכא לאוקמי בידוע שהוא עקר, או כמו שמעמידים בבבלות גדולות בשבב עמה עשר שנים ויש לו צנים מאשה אחרת משום פ"ו לא כיופיין ל', אלא בזה מחמת טענה, ומיכו כך דהכא לא מיתרלא דכ"ג דא"כ ל"ל למימר דאינו יורכ כחן אפי' יורכ כחן כרי לא זכתה ליבנות ביממו, ומיכו שמה יש לומר דכיון דקיים פ"ו אין לנו לתלות בשוגש שלו אלא אית לן למימר אדרבה איכו היא לא זכתה כדאמרין לעיל לכך לריכב לטעמא דאינו יורכ כחן וכו' ע"ש.

וראיתי בהעמק שאלה שאלתא י"ח ס"ק ח' וז"ל ובמרדכי סי' נ"ג צ"ס ר"י בצין שהוא שיטת דכ"ג, (כיוני דצעי תרומתו יורכ כחן ועשר שנים) שכי לשון רבינו ממש עד צרם לריך, ואה"כ בביא מיתרלא דהוא אמר מיני' וכו', ובצין דכ"ג מפרש מיתרלא דא בשבב עשר שנים ויש לו צנים דלעיל, וכי המרדכי דרבינו השאלחות לא כ"כ וכיוני משום דמפרש בסמוך מיתרלא דהוא אמר מיני' וכו' בתוך עשר שנין, ובאמת דעת דכ"ג ודאי ג"כ כדעת רבינו מדאקשי דכ"ג מהא דחנן צנדרים יעשו דרך בקשה ושני ומפרש כרבינו להלן, ואי כשיטת החוס' וצב"מ, נוחא בפשיטות דהתם בתוך עשר שנין מש"כ א"ג, ובהא לאחר עשר, כן אמת שהרגיש המרדכי ז"ל וכתב עוד צ"ס ר"י ומיכו צודאי בביא טעמא לחוד אין נראה לתרן כהוא דנדרים וכו', אצל אמת וצרור דכ"ג כיון לדעת רבינו ואז זה או זה סגי, וא"ל או יורכ כחן או עשר שנים ע"כ ע"ש.

אבל באה מחמת טענה תצא ותטול כתובה ואף על גב דלא שנינן בדוכתיה לפום מאי דאקשינן שנינן ולעולם מסקנא הכי. פה) אידך נמי היכא דהוא אמר אפיל והיא אמרה לא אפילי אמר רבי אמי הוה עובדא ואמור בי מדרשא כי האי גוונא הימוני מהימנא מאי טעמא אף על גב דאיכא למימר עיניה נתנה באחר אם איתא דעבר ואפילה לא הוה מחזקא נפשה בעקרתא דחיישינן לה אחריני ולא נסבין לה. פו) האיש מצוה על

ככי: אף על גב דלא שנינן ככי. פירש רבינו יחזקאל ז"ל שמואל ז"ל דכיוונו כל דפריך בנדרים לרצו כמנוח דאמר באשה שאמרה לבעל גירשתי נאמנת מהכיה דיעשו דרך בקשה וכל ככל דידע דבעל ידע זה וקחני ללא מהימנא קסבר רצו כמנוח

ככי: כיא אמרה נכי דביאח ידע ציורכ כחן מי ידע ומשום הכי משקרא, ורבינו ושאלות סבירא לכו שנאמנת וכו' שכתב לפי שסובר במק' דמשקרא מתוך לפי סברתו, אבל לעולם היא נאמנת או"ז כ"ל ועיי"ש עוד פירושים: לפום מאי דמקשינן. פי' לפי סברת המקשה בחירון אבל אליבא דאמת קיימן לן דנאמנת: הו"א אמר אפיל כשנאים לכופו להוציאה אומר הפילה בתוך עשר ועדיין אין מחוייב להוציאה דתנן מונח משעה שפילה: וד"א אמר לא אפילי. אלא לא זכיתי להבנות ממנו. מחזקא נפשה בעקרתא. אף דלא כוי תלתא זימני מתלתא גברי מכל מקום

משנה הלכות

דס"ל דמחוייב בכתובה ג"כ, ולא ראיתי מי שביא שטח זו ול"ע לענ"ד. ומ"ש אלא משום דאמרו רבנן מחצתי למיעבד הכי באו"ז חר"צ גרס, לא מחצתי למיעבד ע"ש. ועיין פירוש כאן ד"ר דאמרי רבנן.

ודעת הרמב"ם בפ"ו מה"א, דאי צרי ליה שיעור כחן תאל שלא בכתובה, וברא"ז שם השיגו שלא אמרו כן אלא בצעל שלישי, וה"כ הביא ראיות לדעת הרמב"ם ז"ל מדברי רבינו שמואלר שאם הוא יורה כחן שאין לה כתובה, וכן הסכים הרשב"א ז"ל ע"ש. ובתשו' מוכריי' בן לב סק"כ תמה על דעת רבינו ז"ל, ועיין לח"מ מה שחירן ודו"ק בכל זה.

פה) ומ"ש אידך נמי וכי שם ע"צ, היכא דכחא אמר אפיל והיא אמרה לא אפילי, אם איתא דעבר ואפילה לא כח מחזקא נפשה בעקרתא. וכתב הנמק"י דמיירי כשכופין צ"ד להוציאה והיא אינה תוצעת להבגשה, ולפיכך ל"ל למימר עיניה נתנה באחר. ובצ"ש ז"ל הקשה דמאי שייך כחא שמה עיניה נתנה באחר שהרי לאחר י' שנים מיירי וממילא חייב להוציאה ע"כ. ולענ"ד לא זכיתי להבין קושיתו ז"ל דכרי לדעת הצעל דאמר שפילה בתוך עשר לא כוי אחר י' שנים עדיין, שהרי העשר שנים מתחילין לאחר שפילה. ועיי"ש מה שחירן ז"ל, וכן נראה דעת רבינו והשאלות ז"ל דאין נ"מ צי' שנים לענין שמה נתנה עיניה באחר. וברמב"ם ז"ל הקשה דאי בלא באה מחמת טענה מאי טעמא דמשנה ראשונה, וכבר ישבו רבינו ז"ל.

פו) ומ"ש כאיש מלוה על פ"ו וכו', שם צמחתי וכן פסקו כל הפוסקים ז"ל. עיין רמב"ם פט"ו מה"א כ"ג, ועור סי' א' וד"מ סק"ע הביא, בבהכות אלפסי פי' כחא על יצמתו ע"א דף תכ"ד דאשה לא תעמוד בלא איש משום חשדא, וכן הוא בתוס' עכ"ל ר"י א"ז, משמע דאי לאו משום חשדא לית צד שום מלוה כלל מצנים ואפי' משום לשכת ילרס אין צד, וכן נראה לכאורה דעת רבינו ז"ל, ממה שכתב ועוד קאמרינן יבדוית

דביאח דרבי חייה הוה לה נער לידה שנאי מאכא ואחאי לקמי', אמר לי' אשה מפקדה אפ"ו או לא אמר לה לא, אזלא ושחא סמא דעקרתא לכוף אמר לה איכו השחא ילדה לי כריסא אחריתי, דאמר מר יבדא וחזקיה אחי פזי ועוי אחותא ע"כ. והשחא אי נימא דשבת מפקדה אפילו דלא מפקדה אפ"ו אכתי כו"ל למימר דאף שפעורכ מפ"ו בשבת מיכו חייבת, וי"ל דלא השיבו אלא על מה ששאלה. ובצ"ש וח"מ כתבו נמי דאף בשבת פעורכ ממח דכתיבו למכור ס"ת דוקא ליתום ולא ליתומה להשיאח ע"ש צסק"א ח' צשס א"ח סי' קנ"ג, חמס הע"ז האריך להשיג על דבריהם ז"ל צסק"א ע"ש.

ובהגהות רע"א דייק מתשו' בר"ן סי' ל"ג, דס"ל לבר"ן דאשה אינה מלוה על שבת, וכבר כ"כ בצרכי יוסף ח"ע צשס מוכ"ר דן, וכן הוא בר"ן ריש פי' כאיש מקדש. ודע דהמ"ל פ"י מה' מלכים כ"ד, בא"ד כתב דאי נימא דאשה אינה מחוייבת צפ"ו ופעורכ משבת, ועבד חייב ועיין תוס' חגיגה ד"ב ע"ב ד"כ לא חוכו, יקשה הא דאמרו בגמ' כל מלוה שהאשה חייבת בעבד חייב וכל שאין האשה חייבת אין בעבד חייב, וכתב המ"ל דכלל הזה אינו אלא צמ"ע שהז"ג דעבדים כנשים, אבל צמ"ע שאין הז"ג או בלית דהנשים חייבות רק דאמעטו מחמת גז"כ כמו כאן וצבשחתה זקן לא אמעטו רק נשים ולא עבדים, ועיין פנ"י וע"א חגיגה כג"ל וצמ"ח מלות א'. ועיין תשו' שאג"א כ"י א' וצרכי יוסף אריכות מזה.

וראיתי צי"ש יצמות כג"ל סי' מ"ד, שכתב כאיש מלוה על פ"ו אצל לא האשה וכו', ולא זו שאינה מלוה אפ"ו אלא שמוחרת לשחות אף כים של עקרון וכ"כ הסמ"ג, וראיתו מסוגיא דסוף האי פירקין דביאח דר' חייה דקשיתי וכו', ואומר אני דאין ראוי מזו אלא למי שיש לה נער לידה, כעין דביאח דר"ח וכ"ש אם צניח אין בולבין בדרך ישרה ומחיראח שלא

פרייה ורבייה אבל לא האשה רבי יוחנן בן ברוקה אומר על שניהם הוא אומר ויברך אתם אלהים וגו' וליתה לדברי יוחנן בן ברוקה מדקמשנינן אליבא דרבנן וכבשה כתיב ועוד קאמרינן יהודית דביתהו דרבי חייה הוה לה צער לידה שנאי מאנה ואתאי לקמיה אמרה ליה אשה מפקדא אפריה ורביה או לא אמר לה לא אזלא ושתי סמא דעקרתא לסוף אמר לה איכו השתא ילדת לי כריסא אחריתי דאמר מר יהודה וחזקיה אחי פזי וטוי אחואתא. (פז) תנו רבנן נשאת לראשון ומת לשני ומת לשלישי לא תינשא דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר לשלישי תינשא לרביעי לא תינשא. והלכה כרבי בנשואין ומלקיות. פירושא בכל

חיישי לה דילמא עקרב היא :
וכבשה כתיב. האיש יכבש
את האשה : צער לידה .
שילדה תלומים כדאמרינן
בנדה וקידושין : שנאי מנה.
שנתה מלבושית כדי שלא יכירה
ובאת לקמיה לשואלו ככל
הנשים, וצ"ע שלא הכירה בקול
ואפשר שכשאלה היכה על ידי
שמש : איכי השתא. אילו כי
השתא שלא שחית היית יולדת

משנה הלכות

עד שיגרש, וכן ראוי לרצונו שיעשה מעשה עכ"ל חז"ל
הרמב"ם ז"ל דעת אחרת זו בפכ"א מהכ"ז שאם נשאת
לא תלך אפילו רק נחודש יכנס, וכן כתב בחש"י הרמב"ן
ז"ל סי' קכ"א. ועיין ריב"ש סי' ע"ג וסי' שי"ג ועור
וצ"י ח"ע סי' ע'. ורצונו לא צוה לנו בזה. ובתכ"ד
סי' רי"א כתב על מעשים בכל יום שחכמים גדולים
ואנשי מעשה לא קפדי לישא אשה שמתו לה ז' חגשים,
ואין מוחזק בידם ולא ידענא אמאי סמכו למיעבד עובדא
בנפשייהו.

והנהגה בגמרא נחלקו אי מעיין גורם או מלא גורם,
ורוב הפוסקים ס"ל דמלא גורם. וראיתי בנזכ"י
ז"ל בלאחד שאל לישא אשה אחת עשירי ועוד לה בכל
ענינים רק שמתו שני בעליה והחזיר הנוז"י לינשא, כיון
דחזין דמלא עוד דס"ל להנז"י ז"ל דמה שאמרו מלא
גורם פירושו דמלא גורם לה שלא יכיר בעל שחזרה,
אבל ככה כיון דעשירי היא כרי ראוי דמלא הוא שיכיר
לה מזונות, וממילא לא חיישין ומוותרת לינשא. ובאחרונים
ז"ל חולקין בזה והם מפרשים מלא גורם שלא יכיר לה
בעל, ואף שיש לה מזונות מ"מ ישנם כמה דברים
הנצחים מן הבעל בלי מזונות, איכרה שכרי כל עיקר
המזונות אי צעי אמרה אי אפשר בתקנת חכמים וככ"ג
שומעין לה ודו"ק. אמנם בחשוכה הרא"ש כלל כ"ג
פירש להדיא דמלא גורם היינו בשביל הפרנסה וכתב
אבל אין לפרש שולדה בלאותו מל שימותו בעליה דלא
מלינו בתלמוד שבת קנ"ו מ"ק כ"ח שיכיר תלוי במלא
אלא עושר או עוני או אורך ימים וכיוצא בזה אבל
דברים אחרים אינו תלוי במלא ע"כ וכצ"ל כצ"י ח"ע
סי' ס"ט. וצ"ע לדעת הנוז"י ז"ל כשמת גם בעלה
שלישי אי מותרת לרביעי ג"כ, דלשיטתו אין י"מ אפי'
כמה דמ"ש כיון דאין רואין דעשירי היא. וראיתי בתכ"ד
הנ"ל שכצ"ל בשם הספר חסידים דמשמע דס"ל דמקום
גורם, וכתב אמנם קי"ל כרשב"ג דלרביעי לא תנשא,
ומשמע דאפי' ככ"ג דס"ל דמקום גורם אפי' לרביעי
לא תנשא, וא"כ י"ל ככ"ג להנז"י ז"ל, ועיין אחרונים

הרבה בגידולין כאלו שהרשות צידה ע"כ. וראיתי בסמ"ג
נראה דהוא ג"כ ראה רצונו ז"ל ועיין לעיל (ס"ק ע"ב)
מה שכתבתי בדברי יו"ט הנ"ל.

אמנם מה שנראה לי כעת לדיוק דאפי' בלא עור
לידה נמי מותרת וכדעת רצונו, והוא שהרי
דביתהו דר"ח כשצאה לפניו בשינוי מאני צאה, ולא הכירה
ר"ח כלל וסבר שיהא אשה מן השוק, וי"ל דלא סיפרה
ג"כ כלום דאית לה עור לידה וכמ"ש לעיל, ורק שאלה
אותו אי אשה מפקדא אפי' וכיון שאמר לה דלא מפקדא
שחזרה כוס של עיקרין, ואם איתא דרק כשיש לה עור לידה
מוותרת לשמות, הי"ל לר' חייא לומר לה דדוקא כי האי גויה
כשיש לה עור לידה, וא"כ מה שהכירה רצונו הי"ש
ז"ל דדוקא כעין דביתהו דר"ח צעי דהי' לה עור לידה
לענ"ד פטעו כמוני דבריו הקדושים צ"ע, שהרי התם
בשעת שאלה לא ידע שיהא דביתהו וזה לענ"ד ראוי צרור
דכלל אשה מיירי, וכעין דביתהו דר"ח דסבר שיהא סתם
אשה. ובפרט שרצונו והסמ"ג מצינו מזה ראוי לדבריהם
דאין הלכה כרשב"ג, ואי רק משום לערוב א"כ אין מכלן
ראוי כ"כ דלא כרשב"ג אפי' שיכיר דאית לה עור וזה
לענ"ד צרור.

ודע דבנוז"י חכ"ע סי' ו' הביא דעת הגאון מברא"ד
דנ"ה לחדש ולשבת יורה שייך אפי' צמי שאין לו
בנים ואינו ראוי להוליד, והנוז"י ז"ל כתב גלו כד
ניס ושיכיר אמר להא מילתא ואף שהריצ רב גוצריה
מ"מ בזה טעם ע"ש ודו"ק.

פז) ומ"ש ח"ר נישאת לראשון ומת לשני ומת, לשלישי
לא תינשא דברי רבי, רשב"ג אומר לשלישי
תינשא, לרביעי לא תינשא והלכה כרבי בנשואין ומלקיות.
הכי אופסיק בגמרא ס"ד ע"ב.

והנהגה דעת הרא"ש ז"ל בריש פ' נערה, וכן דעת הנמק"י
פ' בצע"י, שאם נשאת לשלישי כופין אותה להוציא
דחמירא סכנתא מאיסורא, וי"ל הריטב"א אע"ג דצעי
למינסב איתתא קטלנית ולאזקי בנפשיה, לא שצקין ליה
דא איסורא ובכלל שופך דם האדם, ומנדין אותו בצ"ד

(פח) מקום שנאמר ונכרתה דינו בידי שמים כיון דאיכא אדם חייב מלקות ושלמה זכ צלוחת עבירה ולקה וחזר ושנה בה אינו חייב מלקות אלא דינו בידי שמים כדאמרין מי שלקה ושנה בית דין מכניסין אותו לכיפה ומאכילין אותו שעורין עד שיבקע כריסו דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר ילקה פעם ראשונה ושנייה ושלשית מכניסין אותו לכיפה (דברי רבי) (פח) וכיפה זו

משנה הלכות

שפי' רבינו ונכרתה דינא זידי שמים וכו', אינו חייב מלקות אלא דינו בידי שמים. ועיין נמק"י יצמות כג"ל ובר"ק ז"ל ודו"ק.

ואין להקשות ע"ז סוף סוף האך מקרצין לי למיתתו הא זידי שמים עדיין יכול לעשות תשובה ומוחלים לו, ואם נכרגבו שוב לא יכול לשוב, דכתיבה אי כוכ קטלין ליה זידים שפיר יש להקשות כן, משא"כ הכא דאין לכיפה הוא דמכניסין אותו ולא זידים הוא דקטלין ליה. שזתי ורתיתי דעדיין יש מקום לבט"ד לחלוק דהא סו"ס אפי' יעשה תשובה זכיפה לא יולאוהו עוד משם עולמית, א"כ עכ"פ הוי כהרגו זידים, ואפשר דדינא רבא ודינא זוטא הוא דאיכא ציניכו ועיין רמב"ן על התורה עכ"פ וישליכו אותו אל הכור, וי"ל דכיון שעבר ושנה כותר לו כמו שאמרו בגמ' קידושין, וכרז הונא דאמר כיון שעבר אדם עבירה ושנה נעשה לו כהיתר, וממילא לא ישוב עליה עוד, וא"כ הכא כיון דלקה ושנה שוב עבר פעם ג' ודאי כותר לו ולא חיישין דילמא ישוב עוד, ולכן מכניסין אותו לכיפה וק"ל.

ומ"ש רבינו כדאמרין מי שלקה ושנה ז"ד מכניסין אותו לכיפה וכו', דברי רבי רש"י אומר ילקה פעם ראשונה ושניה, ושלשית מכניסין אותו לכיפה. ולכאורה לרש"י צריכית מכניסין אותו לכיפה מבעיא לי, וכן אמרו בגמ' סנהדרין כג"ל אבא שאל אומר אף בשלישית מלקין אותו צריכית כונסין אותו לכיפה, ואפשר דס"ל לרבינו דעצירות מחזיקות, ודלא כאבא שאל, ובגמרא שם נחלקו אי מלקות מחזיקות אי עצירות מחזיקות.

שוב רתיתי זיד רמ"כ סנהדרין כג"ל ד"ה אמר רבינא לעולם כדאמרין, דכ"ע אית לכו דרש"י ח"ל ואי קשיא לך התם אמר אבא שאל מלקיות מחזיקות כלכך אין כונסין אותו לכיפה עד פעם רביעית, וככא קאמר עצירות מחזיקות כלכך בשלישית נמי כונסין אותו לכיפה, לא קשיא הא לעממא ידי' דסבר מלקיות מחזיקות, הא לעממא דרש"י דסבר עצירות מחזיקות, ע"כ. הרי לן להדיא דלעממי דרש"י עצירות מחזיקות, ולדידי' בשלישית נמי כונסין, וממילא דקדו דברי רבינו ז"ל שכתב לרש"י ושלשית מכניסין אותו לכיפה ע"כ.

(פח) ומ"ש וכיפה זה הוא מקום דחוק וכו' סנהדרין פ"א שם, ואיזעי לן כיפה זו איכא רמזא בקרא, פי' ברמ"ה ז"ל דהא ודאי פשיעא לן כלכך

זכ. וכתב עוד דבר תמוה דלחמישי אינו מתיק ולכך נראה דליכא למיסמך עליה עכ"ל הביאו כצ"י.

ועיין ריב"ש מה שכתב בזה מחו הראשונים במגפה ר"ל, אי שייך ג"כ דין קטלנית. והאחרונים ז"ל הקילו היכי שמחו במלחמה או קטלוהו עכו"ם, וכן הקילו ג"כ אי מח מחמת זקנה, ונחלקו זו הא זקנה מחי נקרא, ורובם מהם הסכימו שאם מח יוחר מזה שבעים לאחר זקנה מקרי, וקלף פוסקים חולקין גם כזה. גם נחלקו הפוסקים ז"ל אי שייך דין קטלנית ביצום, או ימא שומר מלוח לא ידע דבר רע, ודעת הראשונים דביצום לא חיישין ודעת כמה מהאחרונים לחלוק גם כזה ורתיב לדבריהם יהודה שאמר ע"כ לא נחתיב לשלח ואמר כי חשש פן ימות גם הוא, והרי התם ה' יצום וביצום לא חיישין לקטלנית, ובחודשי השבתי צמח"י דאין משם ראי' מפני כמה טעמים ודו"ק. והראש"ם ח"א סי' כ"ז כתב, דמתיבמת לכתחלה אפילו לדעת הראש"ש ז"ל ע"ש.

ובמה שכתבתי לעיל תמיהת הבה"ד אמאי סמכו בעולם, כתב בספר צנימין זאב שסמכו על אבוי דנסיב לחומה, אע"ג שמחו לה שני אנשים, ע"ש צמ"י מ'. ודבריו לכאורה תמוהים אדרבה הרי ראינו לאבוי מה עלתה לו וגם אבוי דנשאה ה' מפני דסובר לי כרש"י, וכו' יוחנן דאמר כלכך כותי, אצל לידן הלכה כרבי כפסק הש"ס, גם רבא הקשה לי מי איכא דעבד עובדא צנפשי. שוב רתיתי ככנה"ג סי' ט' שכבר הקשה כן, וכתב ומיכו צמח שכתב כרש"י ז"ל בתשובה הביאה ברז המחבר לעיל בסמוך, תחיש רתי צנימין זאב, ועיין צמ"י מה שכתב בשם תשו' הרמב"ם ז"ל הביאה בר"ס אלשקר בתשובה סי' ע"ע ודו"ק. ועיין בתשובות המיוחסות לרמב"ן ז"ל מה שכתב לפרש דברי הרמב"ם ז"ל צמ"י קכ"א ע"ש ודו"ק. ועיין צמ"י יעלה חן סי' ל"א ול"ב אי חייב להוליא ואי אית לה כחוצה משלישי דהוה מקח טעות וצ"ע א"ע סי' ט'.

(פח) ומ"ש פירושא צמ"י שנאמר ונכרתה דינא זידי שמים וכו'. הוא בגמ' סנהדרין פ"א. והקשו שם משום דלקה ושנה ז"ד כונסין אותו לכיפה אמר ר' ירמי' אמר ר"ל, הכא במלקות של כריתות עסקין דגברא צר קטלא הוא וקרובי הוא דלא מיקרב קטליה וכיון דקא מותר לה נפשי מקרצין לי לקטלי. ופרש"י ז"ל דגברא צר קטלא הוא זידי שמים יכריתוהו, וזה

גופה: הוא אמר אפילו תרי. מקום דחוק הוא מלא קומתו של איש הוא בעמידה ואין שם ישיבה ולא ולא אוליף דלא מחזיק פישוט ידים ורגלים ז) הוא אמר אפילו תרי והיא אמרה אפילו תלתא

משנה הלכות

דברי הרמב"ם ז"ל מקושיה הרמב"ן ז"ל ע"ש ודו"ק. וראיתי בתשו' חו"י סי' קל"ב, שהאריך ברכה דיניס אלו והקשה אהרמב"ם ז"ל מסמני הקטורת, שכתב דכס כל"מ ובגמ' דכריתות יליף לכו מקרא. וכן ישיבה בעזרה וחיליות, רובו ואינו מקפיד, ומיעוטו ומקפיד, אע"פ דכפיקר מקרא דלח צטרו נמאל כל"מ רק פי' הכחוש, וכ"כ בזה הרמב"ן ז"ל צטורש צ' מי"ד שרשים, ובסמוך שם הביא דברי בצאר שצע הג"ל וכתב עליו שיפס כיון, ותמיכתו על הרמב"ם חירן, דס"ל לברמב"ם ג"כ שצ"ש נאמרו למשכ לא ר"ל כל לשון הלכה דצ"ס, חדע שכרי צספרי כחצ ג"כ לשון כש"ס י"א סמנים נאמרו למ"מ, ד' נחפרשו והשאר כלמ"מ וכו'. צרם הביא שם סחירה לצא"ש ז"ל ממה שכתב בסוף דף ע"ב שפרש"י גמירי כלמ"מ מחני לה צירושלמי צסם חני ר' חייל, ובסוטה פ"ז ויומא פ"ב צסם אמר מר, ועוד אם הוא כלמ"מ לא ה"י יליף לה מקרא דכל"מ אין לו פסוק אפי' דרך אסמכתא כמ"ש צס"ס צכמה דוכתי, ובצאחיס צפ"ק דכריתות וכתב עליו ח"ל ותמכתו עליו מאד על כרצ דכפוך הוא דשם מיייתי דרך אסמכתא שפיר י"ל דמקרא יש סמך, כצפ"ק דעירובין על שיעורין, וכן הביא ציד מלאכי ובספר ארעא דרצנן ועיין בליכות עולם שער צ' פ"א ודו"ק.

ותב"ש עיני צחוס' קידושין דף ע' ע"א ד"ה בלכתא שכתבו דכשכתוב אינו מדברי תורה אלא דברי קבלה, אין להקפיד אי איכא קרא ג"כ, ולפ"ז י"ל הכי נמי כיון דהקרא אינו מן התורה וממילא שפיר אין להקפיד, אמנם עדיין אינו מיושג דכתוב' רק כתבו דאין להקפיד, אצל ודאי שאין להקשות לכתחלה כיכי רמחא. שצחי וראיתי צערך לר סנהדרין הג"ל שהקשה בקושיתי ות' ח"ל וי"ל לפי מש"כ בר"ן דודאי ליכא מיחב מכ"ח אם לא נכתב צפ"י, או צרמ, ולכן קצעי לקמן פ"ב ע"א מי איכא מידי דרמחנא פטרי' ואן נוקי וייקטלי' מהא דלקה ושנח ומחנן צמלקות ש"כ עסקין וא"כ האי דמקשה כאן משום דלקה ושנח ולא ידע דצמלקות ש"כ עסקין ע"כ כך מיחב לאו מכלכ למ"מ הוא אלא מדרבנן, ולכן שפיר קצעי דלמה כתקינו רצנן כן ע"כ ע"ש. וצבא מיושג נמי מה שהקשיתי לעיל האין קטלינן ליה צכיפס ודו"ק. ועיין חו"י הג"ל מה שצירר וליבן כל דיני כל"מ כנתינתם מסיוני, גם מה שאמרו חז"ל צאמת אמרו ובלכתא עיי"ש, ודו"ק היעב.

צ) וב"ש הוא אמר אפילו תרי וכו', יצמות ס"ד בג"ל וכתב צאוי"ז סי' תרנ"ג הוא אומר אפילו תרי זימני וביא אומרת חלחא א"ר יתחק וכו' פי' הוא

למשכ מסיוני הוא, מיכו קמצעיה לן כיכא רמחא מקאת, אמר ריש לקיש חמוחה רשע רשע, מכאן שיש חיוב מיחב למי שהחזיק רשע, ול"ע לפירושו ז"ל דא"כ צכל הלכב למשכ מסיוני אמאי לא מקשינן לעולם כיכי רמחא צקרא, ובגמ' אמרו היפך זה אלא הלכב למשכ מסיוני וממילא לא צעי קרא (ועיין לעיל מ"ש האין מקרצין ל' מיחחו ודו"ק).

וראיתי בצאר שצע כריתות דף ו' צד"ה אחר עשר סמנים נאמרו לו למשכ מסיוני ח"ל, לאו נמימרה הלכב למשכ דא"כ קשה מאי פריך רב הונא מאי קרא, בלא כל הלכב למשכ מסיוני לא צעי קרא, ואדרבא צכל דוכתי שכתב קרא פריך בגמרא למח אחרת כל"מ בלא קרא כתוב, כדפריך בגמרא צפ"ק דסוכה וצפ"ק דעירובין צבא הא דקאמר שיעורין, חילין ומחילין כל"מ. שיעורין דאורייתא ניכח, דכתיב ארץ חטא ושעורה וכו', ולכן חמיה אני טובא על הרמב"ם ז"ל שכתב צריש פ"ב מה' כלי המקדש דשאר סמנים שלא נחפרשו צחורה כל"מ הן, ונגררין אחריו האחרונים ז"ל נושאי כליו, ועוד שכרי הרמב"ם גופי' מנה כל הלכב למשכ מסיוני דצבולי גמ' צהקדמתו לפי' המשניות, ולא מנה כך צהדייכו, ואפשר לדחוק וליישג דבא דכתב הרמב"ם דשאר סמנים כל"מ לאו אמנין קאמר, אלא על השמות והמשקל של סמנים, מפני דמקרא לא ילפינן אלא מנין י"א סמנים, אצל השמות של ז' סמנים לא כתבו ולא רמחא צקרא, וכן המשקל של כל הסמנים, ואי לא דכל"מ מנה ידעין מה הם וכמה הם וכן דיוק לשונו דוק ותשכח ע"כ. והנראה מדבריו הקדושים ז"ל דפשיטא ל' דכל"מ לא צעי אפי' רמחא צקרא, דאל"כ מאי קא קשיא דילמא הני קראי רק רמח צעלמא הוא, ודבריו לכאורה ל"ע מגמרא בג"ל דצעי כיכי רמחא צקרא. והרמב"ם צפיה"מ בג"ל צהקדמה בג"ל הוקשה ליה, אחר דקיי"ל דכל פירושי המקראות הם כל"מ וע"כ נקרא תורה שצפ"פ מה הם אלו פרטי הלכות שאר"ל שכם כלמ"מ, והאריך שם ותמלית דבריו הקדושים כפי מיעוט הצנתי צבס שלא דברו ח"ל צדין מן הדינין שהוא כל"מ, רק צדברים שאין להם רמח כלל צמקרא, משא"כ דברים שלמדו ז"ל ע"י מדות שהחורה נדרשת או ע"י דקדוקים ורמחים לא קראם צסם כל"מ, אף שודאי כל"מ. וג"כ לכאורה קשה האין יפרנס הסוגיא דכבא דקראו הלכב למשכ מסיוני וגם רמחא צקרא צעי ל'. והרמב"ן ז"ל הקשה על דברי הרמב"ם ז"ל מניסוך המים שאר"ל מס יו"ד מס, מים מכאן רמח וכו', וצמגלה אסתר שורש א' מי"ד שרשים כתב לישג

אמר רבי יצחק בן אלעזר הוה עובדא ואמרו בי מדרשא כי האי גוונא הימוני מהימנא ואף על גב דאיכא למימר עיניה נתנה באחר אי לאו דאפיל תלתא זימנא לא הוה מחזקא נפשה בנפלים דחיישינן לה אחריני ולא נסבין לה. (א) והיכא דאית ליה בני מינה וניחא ליה למינסב עלה איתתא אחרייתא אית ליה רשותא דאמר רבא נושא אדם כמה נשים

משנה הלכות

הנמק"י שם וז"ל, אמר רב אחי שיכולה לומר לא אחתין אותך שתקח אשה אחרת עלי, ואם תרצה לגרשני מיד חתן לי כתובתי, ורצה אמר דענתו טענה משום דיכול לזנוח ולא יוליאנה עד שנה או שנתיים לראות אם תהפצר אשתו בשני, ואם תהפצר יוליאנה בלא כתובה וכלכתא כרצא, נמלא כוחו של צעל גדול בזה מכח, שהוא יכול לומר אצדיק נפשאי ואשא אשה אחרת, אבל היא אינה יכולה לומר שתדוק נפשו וכו', וכבר פירשנו כי בכיולא בזה שישא אשה אחרת מפני צפ"ו כיון שהיא גרמה לו, לא בהרים ר"ג ז"ל ולא אזלינן בזה בחר מנכחא כרעצ"א ז"ל ע"כ.

אמנם דעת רבינו נראה דרצה לא קאי אציעת הגמרא לעיל, ומילתא באנפי נפשי' הוא דקאמר רבא, ולא גרם ורצה אמר בואו בחיבור, אלא מיירי בסתם צ"א שיש לו אשה ובנים, ורואה להוסיף אשה על אשתו מותר לו להוסיף אשה על נשיו כל זמן שיש לו צמח לזון, אבל בזה דעתן חילק ואצדיק נפשאי בזה הלכה כר"א, דיוליא ויתן כתובה ולא שצקינן ניה לבדוק נפשי' כ"ז שהיא תחתיו וכמו שכתב לעיל דכ"ז שאצדיק צ"י לא יכזי ל"י אחרייתו או כגון שהיא אינה רואה בזה ודו"ק. וכן שכתב רבינו ויכח דאית ל"י בני מינה וכו', וכוננו דאף שיש לו בנים אפ"כ אית ליה רשותא להוסיף אשה על נשיו ודו"ק.

והנה הפוסקים פסקו כרצא בנושא אדם כמה נשים, וכן פסק רבינו ובר"ק וברמז"ם וברא"ש והטור א"ע סי' א'. ובר"ק צ"ח סי' ל"א כתב, ויכח דאפשר ליה למיקם בסיפוקייהו, ורואה לישא אחרת הדבר ברור שאינה יכולה לומר תן לי כתובתי או תן לי מטלטלין לאחריות כתובה ונדוניה, וכן היכא דלא אפשר למיקם בסיפוקייהו והוא רואה לגרש כדי שישא אחרת, ויהא אינה רואה להתגרש אינה יכולה לתצו נדוניה וכתובה ולא מטלטלין לאחריות אלא תקבל גיטה, ואח"כ תצו כתובה, ואם אינה רואה אין מונעין אותו מלישא אחרת עליה. וברמז"א ח"ב תש"י סי' תי"ז, הביא דבריו מהר"ם פדווא סי' י"ד וע"ו, מעשה רב מה"ח ואנשי מעשה שנשאו יותר מאשה אחת ועיי' צ"י אכ"ע סי' א'.

אמנם סב"ח לדעת מוכריי מינן, ועוד אחי אחרונים נראה דס"ל דכלכתא כר"א, ולא כרצא. שברי לא הביא רק דברי ר"א ולא דברי רבא. וכמדומה לי

אומר אפילו תרי זימני ולא חליא היא מהימנא וכופין אותו ופרש"י ולא שהיא תוצעת גירושין אלא שעלינו לכופו לקיים פו"ר משמע מדבריו אבל אם הייתה תוצעת גירושין לא מהימנא ורבינו יהודה צר נתן פ"י והיא אומרת אפילו תלת ורואה לפרוש כימנו ולהצות מאחר משום חוטא לידא ומרא לקצור ותרוויכו אחת. ויש לנו ללמוד מכאן דכ"ש אדם פנוי בן עשרים שמונה עלינו לכופו לישא אשה דכשתא לנו כופין אותו לגרש את זאת כדי שישא כדאשכחן פ"ק דקידושין כ"ט ע"ב דא"ל רב הונא לרב המנונא חזי דלא חזית לאפאי עד דנסבת ואמר רב הונא בן כ' ולא נשא אשה וכו'. מיכו יש לומר דוקא לכופו לגרש מלוא דכל זמן שנשוי זאת לא ישא אחרת אבל אדם פנוי אם לא ישא בשנה זאת ישא בשנה אחרת ולא יבעל מפו"ר הלכך אין כופין מיכו נראה לי האמת שמונה עלינו לכופו לישא ע"כ ועיין ש"ע א"ע מחלוקת בזה ולעיל ס"ק פ"ו.

ועיין טור וצ"י וש"ע אכ"ע סי' קנ"ד סעי' י"ד. והב"ש בסק"ל הביא קושית הנמק"י למח הוא אינו נאמן דיש לו מינו, ד"ל דמכיר בעלמו שאינו מוליד ע"ש מה שחירן. וכתב הרמז"ם פט"ו מה"א ה"ג ובכ"ז משציעה שצוה היסת שלא הפילה או שהפילה שלשה, שצטענה זו יתחייב ליתן כתובה. וברא"ד השיג עליו שברי הכתמים האמינו משום דלא מחזקא נפשה בעקרב, ועוד כי בגירושין הוא שמחייבו והכתובה מחלוקת אין בה, וי"כ המליץ צד הרמז"ם ז"ל ממח שמצואר בה' טוען ונטען שכל שטוען על חצרו מנה לי בידך צברי, משציעה היסת, ובכ"מ חירן באופן אחר. ועיין צ"ש ס"ק ט"ו וס"ק ל"א. ודעת ריא"ז שאפילו הפילה ג' פעמים שוב לא תנשא רק למי שכבר קיים פ"ו הביאו בש"ג ע"ש. וכן בבאחי לעיל בשם הרא"ש ס"ק פ"א.

צ"א וב"ש ויכח דאית ל"י בני מינה, וניחא ליה למינסב עלה איתתא אחרייתא אית ליה רשותא דאמר רבא וכו', שם בגמרא אמר רבינו חזיל אינסב איתתא ואצדיק נפשאי, אמר רב אחי אף בזה יוליא ויתן כתובה, רבא אמר נושא אדם כמה נשים על אשתו והוא דאית ל"י למחייניהו. וכתב הרי"ף ז"ל אמר חזיל וכו', אף בזה יוליא ויתן כתובה, ורצה אמר נושא אדם כמה נשים וכו', ונראה דגרם ורצה אמר בואו בחיבור, ושרצה קאי אלעיל, אציעת הגמ' וצדליה בני מינן, וכן כתב

רוצה לישא אשה אחרת על אשתו והוא דאית ליה למיזנהו שאר כסות ועונה אי מעכבא עליה אשתו: אי מעכבא עליה לאו כל כמינה צב ואי אמרה ליה גירשן והב לי כתובתאי הויא לה מורדת צבא: ואי אמרה ליה גירשן וכי הוי לה מורדת. דמאחר דאין צידה לעכב עליו מלישא אחרת הרי מחוייבת לישא תחתיו וכיון שמצקשת ממנו

משנה הלכות

כסות ועונה, או נימא דאף אם היא מתרנית לו ונותנת רשות לישא אחרת, הצ"ד מוחין לו אם אינו יכול לפרנסם, והעלה דתלוי בציון הנשים, וכן כתב הח"מ בפשיטות, ומדברי רבינו ראינו ברור לדבריו ז"ל מדכתב אי מעכבא עליה לאו כל כמינה ואי אמרה לי גירשן והב לי כתובתי הוי לה מורדת וכו', ומשמע שהעיקר מצד צבא ואפי"ה כשאין לו לפרנסם יכולה לעכב, וע"כ דהעיקר תלוי בה ודו"ק.

וראייתי בסכ"ח ה"ל חלוה צד"כ הלכך שכתב וז"ל, ואי לא מלין להעשותו שצקין לי, ולא צדיקין ליה כפיה, אלא א"כ הוא מאותן שכופין אותן להוליא ולא מיבעי אם אין ליצם אשה דלא כפיין לי לחלוץ, אלא אפי"ה יש לו אשה כבר דאמרינן פ' בצע"י, הנושא אשה על אשתו כופין אותו להוליא ויתן כתובה, וגם צלל האי יש במקומו חרס קדמוניות שלא לישא שתי נשים אפי"ה לא כפיין לחלוץ, דשמה כיון דנפלא ממילא לא מקרי שתי נשים כיון דשניה אשה דקנו לו מן השמים וכו', ע"ש. ומכאן נראה להדיא דדעתו ז"ל לפסוק כר"א ולא כרצא מדאמר אלא אפי"ה יש לו אשה כבר וכו', כופין אותו להוליא ויתן כתובה ומעשה ז"ע אצל עבודת הגרשוני שכתב דקדוק מוכריי מינן אינו מוכרח כ"כ שצטל הכרומה פוסק כר"א הכי נראה מפורש כן, וז"ע.

אמנם דעת צע"ח ז"ע, א"כ למד הולירו הקדמונים לעשות חרס שלא לישא שתי נשים מאחר דקיי"ל כר"א א"כ מדינת דגמי אסור לישא שתי נשים, ומד הולירו חכמים צחקתם, וי"ל דודאי אי האשה ג"כ מודת לו לישא אחרת אפי"ה ר"א מודת דמותר לישא כמה נשים, וכן מודת צבא צע"ח ז"ל, וממילא לא קשה מידי רק צלי הסכמחה אסור לישא אחרת לדעתו ז"ל וק"ל, ונחשו' בארכתי צס"ד.

צב) ומ"ש ואי אמרה ליה גירשן והב לי כתובתאי וכו', כתובות ס"ג ע"א צמשה כלשון רבינו. וברי"ף ז"ל האריך הרבה צדיני מורדת וצבא כתב כדעת רבינו, וצע"מ כתב ותימה הוא שאין המורדת המפורש דינה בגמ' כז, דהא אמרינן כ"ד מורדת כגון דאמרה צעינא לי ומאכרנא לי, וביבא דאמרה לא צעינא לי ביינו מאים עלי ולא כייפי ליה ומפאדא לכחוצתה כולל לאלתר ונפקא, ומדעתו של צע"ל, ומסתברא לי שכתקנה שחקנו ציטצת לחת גט צמורדת זו לאלתר כוראת שעה היתה, לפי הדרך ממה שראוי צדורם אצל

שכן ראיתי לרבינו ירוחם ז"ל, וכתב מוכריי מינן ז"ל וכתב מאיזה סברה פליג על ר"י אלפסי, דפסק כרצא וכתב רצא צתראה הוא והלכתא כצתראה, וי"ל מלשון בגמרא דקאמר צפי בצע"י על דברי ר"א, רצא אמר ולא קאמר ורצא אמר, שחי משמע שגמ' הציחה רצא כחולק, ואז שייך לומר דרצא פליג עליה והלכה כצתראה משא"כ כשאמר רצא אמר וק"ל.

וראייתי נחשו' עבודת הגרשוני סי' נ"ג שכתב וז"ל, הנה להאריך צפ"לפולא להוכיח שלפי דינא דגמי יוכל אדם לישא כמה נשים הוא דבר שפתיים אך למותר, באשר שכתב פסקו ברי"ף וברמז"ם וברא"ש והעור וכל המחצרים הלכתא כרצא וכו', מ"מ באשר שצטל הכרומה הוא יחידא דצד"כ, ולא מלחתי לו חזר צע"ל דעתו אצל כל הפוסקים כנ"ל שפסקו כרצא, ולא כר"א. (מלבד שאין הדבר מוכרח כ"כ שצטל הכרומה פוסק כר"א, כי דקדוקו של מוכריי הוא דק מאוד למעיין שם ולכן כתב ולכאורכ וק"ל). ומיישב שם דקדוקו באופן נכון. ונחשו' שכתבתי להרב גערשטענפעלד זכ"ל, בארכתי שם צס"ד. והנה מדברי רבינו ראינו ברור דאפי"ה גרסינן בגמרא רצא צלל וא"ו, ואפי"ה ס"ל דנושא כמה נשים הרי שאין לדייק כדיוק מהרי"י מינן כנ"ל וק"ל.

וכתב המהרש"ל ז"ל נחשו' סי' י"ד, צמי שנשא אשה על אשתו וז"ל, ועוד דינא דגמי הוא צפי בצע"י, אר"א הנושא אשה על אשתו ויליא ויתן כתובה, ואף שרצא פליג ואומר נושא אדם כמה נשים וכו', וברי"ף ז"ל פסק כותי, משום דצתראי הוא מ"מ לא פסק אלא היבא דאפשר למיקם סיפוקייכו, כמו שהציא ברי"ף וגם נוכל לחלק דאף רצא לא שרא אלא היכי דאשתו ראשונה אינה צה צנים והוא עומן איבדק נפשי וכו', כדאזלא הכס סוגיא דשמעתה וע"ז קאי רצא, וכן פ"י כר"ן להדיא אצל צע"א לא וכו' ע"ש, ומשמע נמי לכאורכ דס"ל דלאו לכל אדם החירו לישא יותר מאשה אחת ודבריו ז"ל ג"כ לכאורכ ז"ע מדברי רבינו ז"ל שכתב מפורש יולא דאפילו יש לו אשה וצנים נושא אשה על אשתו, ושיטת מהרש"ל זו הוא שיעב חדשה ופי' חדש צדברי רצא וצסוגיא שם, ולא ראיתי מי שהציא דבריו ז"ל ודו"ק.

ותב"ש סיני צצ"ש א"ע סי' א' ס"ק י"ג, שעלה ונסתפק אם האיסור הוא מזה האשה שהיא יכולה למחות צידו מאחר שאין יכול לקיים לה שאר

ותנן המורדת על בעלה פותחין לה מכתובתה שבעה דינרין בשבת רבי
יהודה אומר שבעה טרפעיקין. פירוש איסתירא פלגיה דזוזיא. ואי תפיסא
מידעם מכתובתה לא מהנפקינן מינה ואי לא תפישא לא יהבינן לה.
כמורדת, וקא פוסקים ס"ל דאפי' ממלאכה: **טרפעיקין**. פירוש רבינו פלגא דזוזיא, ורע"ז צפירוש המשניות כ'
כל טרפעיקין הוא משקל מ"ח שעורות של כסף לרוב כמשקל של דרכמונים שקורין בערבי דראכ"ס שכל דרכמון שש
עשרה שעורות צינוניות של כסף, ועיין חו"מ שם: **ואי תפיסא** לא מהנפקינן מינה, השתא דלא אחמר לא הכי

משנה הלכות

מכל מקום לדין דלא נהגינן לכופו לגרש מנה ומאחיס
נמי לא קא יביז לה, דלא נחנה לגבות מחיים בלא גט,
ופעמים רבות בא מעשה כזה ודינן דיהבינן לדידה מה
דעילב לה, אם איתיה בעיניה, ולדידה יבדיקין לו מה
דעילב לה, ומעגינן לה עד דתתפייס לבית עמו, או
עד שיחפייס הוא ליתן גט, וכר"ף וברא"ש ז"ל הביאו
בשם גאון דמנה ומאחיס נותנין לה, כי יביז דלא להויין
בנות ישראל הפקר, רק מאי דכתב לה בתוס' לא יבדיקין
לה, ודעת רבינו נראה דאפי' מנה ומאחיס אין לה,
וחה נראה דעת המרדכי ז"ל.

ובמשרים נתיב כ"ג ח"ח כתב ועוד פשוט וכו', אבל
מאחיס עלי לא הוא לא כתובתו ודאי לא
תחזירו, ולא כיפיון לה בשב"י, אבל אם יראה יגרשנה
מיד בלא כתובתה, וי"א דיגרשנה בעל כרחו. ורש"ס
פ"י אבל אמר מאחיס עלי לא כיפיון לה שתשכח
ותמחין עד כלות כתובתה ז' דינרים בשבת, אלא יגרשנה
מיד בע"כ. וכ"כ הרמב"ם. ור"ת פ"י אבל אם אמר
מאחיס עלי לא הוא ולא כתובתו לא כוי מחילה בעשות,
כי הכל היא מוחלת, ולא כיפיון ליה להוציא דחיישין
שמה נחנה עיניה באתר, ואם רוצה לגרש מיד יתן לה
כתובתה, ואם אינו רוצה תשכח ותכלה כתובתה, ורש"ס ז"א
כתב מורדת דאמר בעינא ל"י ומערי ל"י, אבל אמר
מאחיס עלי לא כיפיון לה כלל דלבה הוא דאנסה, ואין
פותחין לה, ולא מכריזין עליה, ולמאי דמסיק אשמעתין
דמשכינן לה תריסר ירחי אגישא, כלומר לאלתר, לא
כיפיון לה, אבל לאחר י"ב חדש אם אינה חוזרת בה
נותן לה גט והפסידה כתובתה, וזין אמר צפי' בעינא
ליה וכו' וזין אמר מאחיס עלי אפילו נחנה טעם
לדבריה, אין כופין הצעל להוציא זולת אם הוא מאותן
דפ' המדיר כאשר הכתוב ע"כ. ואחר שביא דברי רב
שרירא גאון ז"ל כתב ונראה, שאלו הם דברי הגאון
שביא רי"ף ז"ל, וגדולי האחרונים הסכימו כולן שלא
לכופו כלל כמו שכתבתי למעלה, וכ"ש בזמן הזה שלא
ראינו גוי כופה שום יחודי בענין הזה, וכן הסכימו
בעלי החוס', וכ"כ ר"ת שאין לסמוך על תקנה זו ע"כ.
והמורד ז"ל הביא דעת הגאון ז"ל דאית לה כתובה,
ובש"ע אה"ע סי"ב כתב ואחר בהכרח שולחין
לה צ"ד פעם שנית, אם את עומדת במדרך הפסדה

בדורות הבאים צדינה דגמי' דיינין ל', ובמלחמות שם
תפס על דבריו ע"ש.

ובא"ז ס' חש"ד כתב אפי' שאינו דין מנה הלכה
לכופ' את בעלה ליתן לה גט ואין לריך עכשיו
להאריך במשפט המורדת מ"מ גאוני הישיבות של צבל
רצון סבוראי שהיו אחר הכוראה תקנו שיכופו את הצעל
ליתן גט למורדת מיד וכ"כ בה"ג וכן כתבו גם רב
האי ורב שרירא וכל בגאונים, שיותר מג' מאות שנים
היה צימיהם שנתקנה זו התקנה ואין לחז ממנה, וכ"כ
גם רב אלפס הפסק ואין מי שיכול לעקור תקנה צ"ד
בגדול שצבצל ע"כ.

והרא"ש ז"ל כתובת הג"ל כתב הדין הוא דינה דגמי'
במורדת, אבל האידנה וכו', ונכסי מלוג אם ישן
בעין או דבר אחר בלא מכח, כגון שמכרו בתים וקנו
בדמים שדות, שקלה להו, אבל כל לגמרי לא מחייב הצענ'
לשלומי וכו', ואפשר לפי שראוי הקלקול בצנות ישראל,
וכי משכו להו תריסר ירחי שתא תולות עולמן בעו"כ,
ויולאות לתרבות רעה צעלו שהיי' ונתנו רשות לצעל
לגרש מיד בלא שהיי', אבל לא כופין אותו להוציא
כדאיתא בירושלמי אין מעשין אלא לפסולות, כ"ש כשהוא
מונע לעלמה וכו', אמנם רב האי גאון כתב אף על פי
שאין לכופ' את בעלה הלכה מ"מ גאוני הישיבות
של צבל תקנו שכופין את הצעל ליתן גט מיד, ויותר מג'
מאות שנה היה צימיהם שנתקנה זו התקנה, אמנם מן
הכתובה לא כתב, וכ"כ רבינו גרשום מאור הגולה
שכופין, אבל כל כתובה לא הפסידה, וכלל האגשים. ולא
מיבעי' מוכה שחין וחצריהם דצלאו הכי כיפיון, ולפי
הענין נראה דכל שכן שומרה יבם שאינה חפלה להחייבם
שכופין ביבם לחלוץ, ותימך גדולה שלא כתבו מזה ר"ת
ור"י וכל הכרפתים שום דבר מהר"ת.

והמרדכי כתב ח"ל: מוכר"ס, ששאלת על ענין המורדת
דיינין דיינא דמחיבתא כמו שכתב רב אלפס
ז"ל, ורוב בגאונים ע"כ, סוף דבר נדוניה דהנעלה ליה
דחפסחה לא מפקינן מינה לד"ה, אבל מה שהוא מכנים
מפקינן מינה ויבדיקין ל', דמאחיה טעם מעבדין אי
משום חוספת שכתב לה הא לא יביז לה כמו שכתבו כל
בגאונים ע"כ, דאדעתא דתמרוד זו לא אוסיף לה,
ואפי' לגאון דאמר יביז לה עיקר כתובה מנה ומאחיס

ומשהינן לה תריסר ירחי שתא והדר יהבינן לה גיטא והני תריסר ירחי לית לה מזוני. האי גמרא והאידינא בתרתין מתיבתא הכין פסקין במורדת דאף על גב דתפישא מידעם מכתובתה קא מפקינן ליה מינה ויהבין ליה לבעל ויהבינן לה גיטא אלתר והני מילי במאי דכתב לה בעל אבל במאי דאייתית היא מבית נשא בין תפישא ליה ובין לא תפישא ליה כל מידעם דאיתיה בעיניה דידה הוא ויהבינן לה. (ג) והיכא דאייתית ליה מקרקעי הדרין לדילה ואי איכא פירי דהנך מקרקעי כל פירי דתלישין בההיא שעתא דקא יהיב לה גיטא כגון חיטי וחצידן תמרי וגזירן כל דתליש דבעל הוא וכל מידי דמיחבר בארעא דאכתי לא תליש אף על

ולא ככי תפסכ לא מעקינ מינכ לא תפסכ לא יכנין לה גמי וכן כן דברי רבינו: **תריסר ירחי** שחל. וחל לא: **דאייתית** היא מבית נשא. מכ שביאח מבית אביה ואמא כל מה שעדיין צעין יכנין לה: **מקרקעי** הדרין לדילה. דכין נמי צעין: **וחצידן**. שנקלרו כנר: **וגזירן**. שמחכו: **דאכתי** לא חליש.

משנה הלכות

שניכס כיו נכסי לאן צהל וכו', אצל צחיי בצעל כיון שכול קבל עליו את השום ואם פחתו פחתו לו ואם כותירו כותירו לו אין נקרא מוחזק אלא בצעל, ונראה דסבירא ליה לברי"ש ז"ל דקרקעות כיו בחזקת בצעל, וברי"ש ז"ל כתב דקרקעות כיון דלאו בני תפיסה ניכסו חולקין, כביא צע"מ, חכ נראה כמו שאמרו בגמרא פרק מי שמת דמסקינן בהם צמחיתין דנפל עליו כזית ועל אשתו ואין ידוע איך מהן מת תחילה, דאמרו נכסים בחזקתן, ומפרש דר קפרא דנכסים בחזקתן דקאמר בחזקת שניכס כואיל וכללו צאים ליושר וכללו צאים ליושר יחלקו, וברי"ש ז"ל מחלק כהא דהתם כיון ששניכס מהו ממילא בעל חזקתו של צעל, ולרי"ש ז"ל לא יוחא ליה כהאי חילוקא, ועיין לעיל ס"ק ס"ב שביאח מחלוקת מי נקרא מוחזק לענין אשה ובעל.

ותב"ש עיני צאני מילואים שכתב וז"ל: והנראה לענ"ד בטעם ברא"ש דקרקע כולל לאשה משום דלאשה ודאי חזקה, שיכולה לומר כלי אני נוטלת משום שזה בית אביה, ואף על גב דבעל קבל עליה את השום ואם פחתו פחתו לו ואם כותירו כותירו וכו', כיון דעכשיו היא מורדת ובפסידה כל תנאי כתובת צדקה אחת ואין לה על הצעל עכשיו שום שעבוד אלא מה שכול עדיין צעין ציד הצעל, אצל אם נשדד ציד הצעל אין לה על הצעל כלום, נמצא שנחלק הצעל מכל אחריות כיון שהיא מורדת נמחל לו כל אחריות משום ככי אין צעל שום חזקה בהם וכו', מה שאין כן במורדת דלאשה כוא דאיכא חזקה משום שזה בית אביה, ולצעל ליכא חזקה כלל שכבר נסתלק מכל אחריות מעכשיו שהיא מורדת ע"כ.

ותמוזה שלא כרגישו ז"ל דדברי רבינו ז"ל, שמפורש יולא מדבריו בקדושים כדעת ברא"ש ז"ל והוא גמרא מפורשת, ולריך עיין ארי"ש ז"ל בראש יפרנס סוגיא זו דנראה מפורש דקרקע שלכ הוא, ואפשר דכוא ז"ל יפרש דכוא מיירי ציואלת צע"כ דצעל מואיכא דלא בפסידה כלום, ולא דמי למורדת, ולכן לא קשה ליה מכאן, אמנם מדברי רבינו נראה מפורש דסבירא ליה אפילו במורדת כן, חכ ודאי לענ"ד ג"כ דעת ברא"ש ז"ל.

כתובתה אס עמוד במרדכ ולא חזרה נמלין ותאזר כתובתה ולא יכ"י לה כתובת כלל וצ"מ"א ואם רואה לגרשה חוק י"צ חדש, נוחן לה ל"צ שלה, וכתובתה וכל מה שכתב לה, וכבר תמה ב"ש ז"ל כיון שברמז"ם ובסמ"ג צ"ס ר"כ וברמז"ן וברש"א ובר"ן ובש"ג, כתבו דאין לה כתובת, אי"כ אמאי פסק בבר"ש נגד כל כיו פוסקים ע"ש צ"ס י"ג. ועיין צ"ח שם, ולענ"ד דאין לה שייכות עם מה שכתב לה בגאון ודוק. **והרמב"ם** ז"ל כתב כתבו בגאונים ז"ל, שיש מהבנות אחרות במורדת ולא פשטו מהבנות צדוק ישראל ע"כ אין ראוי לדון אלא כדון בתלמוד, וכוא כדעת ב"ש צ"מ שביאח לעיל וביאח בעור, וכתב אצל רב אלפס כ"י האידנא דיינא צמחיתא וכו', וכבר הקשה ב"י מאחר שביאח דעת ברמז"ם דראוי לדון כדון בתלמוד, למד ליה עוד אח"כ דעת ברי"ף ז"ל, וכיון שכל האחרונים ברמז"ם תפסו עיקר, כ"ל לביאח באחרונה, ותיקן דנ"מ לענין ממון. ובצ"ח ז"ל שם ב"ד"כ כתב דעת בעור דדברי ברמז"ם הם דוקא במורדת שאמרה מאים עלי, ולא קאי אסתם מורדת ע"ש ודוק. וממה שביאח לעיל מדבריו יורחם לא נראה לכאורה לחלק בחלוק ב"ח ז"ל וצ"ע.

צ"ג וצ"ש וביכא דאייתית ליה מקרקעי הדרין לדילה וכו' שם כתובות ק"ע. כתב בעור ח"ל: ונכסי לאן צהל שלה אם כניסה לו קרקע צרשוחה כוא ונוטלתן, וכן פסק ברמ"א צסימן ע"ז ס"ג. וכתב בבית יוסף ומ"ש רבינו אם כניסה לו קרקע צרשוחה כוא ונוטלתן, כן כתב ברא"ש בזה שכתב כלל מ"ג סימן י"א ח"ל שם: ושאלת קרקע של נכסי לאן צהל מאי נידון ציה לענין מורדת דאמרינן צמחיתא דידה אי תפסכ לא מפיקין מינכ ואי לא תפסכ לא מגדינן לה, פשיטא שביקרקע כוא בחזקתה ואין הצעל יכול למוכרו וצרשוחה כוא ע"כ. **וראיתי** לברי"ש צסימן סימן שס"צ שכתב ח"ל: כלכך אם כיו שם קרקעות, כל נכסי לאן צהל דכיינו שביצעל קבל עליו את השום ולא שייך בהו תפיסה מקרי צעל מוחזק, לעולם ואף על גב דנפרק מי שמת מוכה דבחזקת

גב דלבתר הכין סופיה לאיתלושי כיון דבההיא שעתא דקא יהיב לה גיטא לאו תלוש הוא דידה הוא דתנן רבי שמעון אומר מקום שיפה כוחו בכניסתו הורע כחו ביציאתו מקום שהורע כחו בכניסתה יפה כחו ביציאתה פירות התלושין מן הקרקע בכניסתה שלה ביציאתה שלו מחוברין בקרקע בכניסתה שלו ביציאתה שלה. והילכתא כר' שמעון ממאי מדקמקשינן רבי שמעון היינו תנא תנא קמא ומפרקין המחוברין בקרקע בשעת יציאה איצטריכא ליה דלא תנא תנא קמא אלמא רבי שמעון כתנא קמא סבירא ליה ומאי דשייר תנא קמא קא מפרש רבי שמעון ומאן תנא קמא רבנן דפליגי עליה דרבי מאיר ורבי מאיר ורבנן הלכה כרבנן (צד) והיכא דעיילת בהמה או עבדים וילידא בהמה והנך עבדי וולדות דבעל הוו ובהמה גופה ועבדין גופיהו הדרין לה ואף על גב דפליגי רבנן עליה (דחנניה) בולדי דעבדי ואמהתא דתר' וולד בהמה מלוג לבעל ולד שפחה מלוג לאשה חנניה אומר עשו ולד שפחת מלוג כולד בהמת מלוג והלכה כחנניה דאמר ולד שפחת מלוג נמי דבעל הוי דאמר רב הונא בר חייא אמר שמואל הלכה כחנניה והיכא דמיתן הנך אמהתא ובהמה דעיילת ליה ואיכא וולדות דידהי מוקמינן מן הנך וולדות דידהו חד חד במקום

ולא חמירין הכא כל בעמוד לקוץ כקוץ דמי : ביציאתה. אם נא לגרסה. מחוברין בקרקע בכניסתה שלו כלומר בשעת נפילתן שלו : ביציאתה שלה. כמגרסה אח אשתו והיו צנכסים פירות מחוברין נועלת קרקעוה עס פירות שכן : המחוברין בשעת יציאה. ללא חיירי צכו רבנן לית להו כל דאמר רבי שמעון ציליאתה שלה דקסברי מה שגדל צרשותו שלו יתלוש בשעת יציאה ליכא למימר דפליגי עליה ונימרו שלה דכיון דתלשן הכל מודין שזכר צכו, רש"י : והיכא דמיתן כן אמהתא וכו'. פירוש מהו השפחות והצבחות שצביא עמה וישנם ולדות דידהו נותנין ולד אחד מכל מין צמקום האם, ושאר הולדות

משנה הלכות

ודע דכא דכתב רבנו דהלכתא כר"ש, כן פסק הר"ף ז"ל, וברמז"ם, ור"ח, ובעל העיטור, ובראש"ד ז"ל. חמס, ר"ש הנגיד, ובר"י מייג"ש, וברא"ח ז"ל, והחוס' רי"ד, פסקו כח"ק משום דחיד ורצו הלכה כרצו, ובראש"ד צהשגחו על כר"ף ז"ל האריך הרבה להמליך אשיעת רבנו, וצביא ראיח לדריכס מדחניה להא דר' שמעון סתמא צחוספתא דפרקין, ועוד דחני לה גבי הלכתא פסיקתא דחניה חסם היורד לנכסי אשתו ונתן עיניו לגרסה אם קדם וחלש מן הקרקעות כ"ש כרי זה זריז ונשכר, היורד לנכסי שצויים וכו', אלמא דוקא חלש ואכל, כא לא חלש לא, כר"ש, וחני לה גבי הלכתא פסיקתא, וצב"ג גרס ר"ש פירות מחוברין בשעת יציאה אחת לאשמועינן, אלמא דלא פליגי רבנן עליה, ועיין ר"ן. וה"כ פכ"צ מה"א כתב המחלוקה וכתב, ויש שפסק כח"ק, וכ"ג גורסין ר"ש היינו ח"ק, וחירו מחוברין בשעת יציאה אחת לאשמועינן, ולפי גירסא זו אין כאן מחלוקה ושלכ כן, וכן עיקר וכדברי רבנו ע"כ. וברא"ש ז"ל חירן קושית כר"י מייג"ש ז"ל מהבוא דיש נוחלין קל"ו ע"א, ככותב כל נכסיו לבנו לאחר מותו מכר האב מכורין עד שימות, ושמן אח המחוזר ללוקח, אלמא צפירות מחוברין אזלין צתר מאן דגלי צרשותו, ומחמת קושית זו פסק כרבנן ולא קש מדי כדפרישית, דאכילת פירות אינו אלא חקנה חכמים, וגם לדידי קשכ לרבנן על הכניסה, אלא ודאי חכמים השוו מדותיהם צאכילת פירות שכל הנוקטים תחתיו הם שלו ע"כ, ע"ש. ועיין פ' המפקיד דף ל"ח. צ"ד) ומ"ש והיכא דעילת ליכ צבמה או עבדים שם ועיין לעיל ס"ק כ"צ מה שכתבתי צס"ד.

ומ"ש ותנן נמי נפלו לה עבדים ושפחות זקנים ימכרו וילקח צבם קרקע וכו' אוכל פירות וכו', כתובות ע"ע ע"צ. ומ"ש צזקנים הוא דפליגי דלא צני אולדי יינכו, דאי מייחי כליל לה קרנא, אצל ילדים דצני אולדי יינכו וכו', שם משנה ע"צ נפלו לה עבדים ושפחות זקנים ימכרו וילקח מהן קרקע וכו' אוכל פירות, רש"י אומר לה חמכור מפני שהוא שצח צית אציה, נפלו לה ציתים וגפנים זקנים ימכרו וכו', ר' יחודא אומר לא חמכור מפני שכן שצח צית אציה, וברמז"ם פכ"צ מה"א ככ"ג צרישא פסק כרש"ג, וצסיפא פסק כחכמים. וחמכ עליו בעור ז"ל צאכ"ע סי' פ"כ, שכרי תרוויכו חד טעמא לבו, ולמכ פסק חדא כחכמים וחדא כרש"ג. וה"כ, ובר"ן ז"ל חירו דברמז"ם גרס צסיפא רבי יחודא צמקום רש"ג, וכיון דכ"מ ששנה רש"ג צמשנה הלכה כמותו פסק צרישא כוחיה, וצסיפא דדר לכלל דהלככ כחסם משנה ולא כר"י, וכן כתב ככ"מ ז"ל. וכדרישכ כתב דעדין ז"ע ליתן טעם מ"ש דצעצדים פסק דלא ימכרו בעל, וציתים יכול למכרו, ולריך לומר, דצעצדים שצח צית אציה שייך יותר דניכרים לעין כולם, משא"כ ציתים צפרע מאחר שאין עומדין צגינתם, ועיין תוי"ט שם.

והנה כאי זקנה לא ידענא מאי הוא, ומחי נקראים זקנים לענין זה, והחוס' צד"כ וברי עבדים ושפחות כחצו דמייירי שטושים קלח מלאככ, דאם לא כן מה מכירה שייך צבם ע"ש, ומשמע לשיטתם ז"ל דעל כל פנים עושים כדי עיפולן דאם לא כן אכתי קשכ מה מכירה שייך צבם. חמסם צירושלמי איתא אכא דאמרו ודייקא כשכן זקנים ופירשו כשאין עושין כדי עיפולן, ולכאורכ קשכ קושית

אימיה ויהיבין לה ממאי מדקאמרינן בשלמא חנניה לא חייש למיתה אלא לתנא קמא אי חייש למיתה אפילו וולד בהמת מלוג נמי דאשה נהוי אי לא חייש למיתה וולד שפחת מלוג נמי דבעל ליהוי ומפרקין אמר רב משרשיא לעולם חייש למיתה וולד בהמת מלוג היינו טעמא דהוי לבעל דאינמי מתה אימיה הא איכא עורה ולא קא כליא קרנא ובחששא הוא דפליגי דמר סבר חיישינן למיתה ומר סבר לא חיישינן למיתה אבל ודאי מתה בהמה או שפחה ואיכא וולדות מוקמינן מן הנך וולדות דידהי חד חד במקום אימיה ויהיבין לה ושארא שקיל להון בעל. ותנן נמי נפלו לה עבדים ושפחות זקנים ימכרו וילקח בהן קרקע והוא

משנה הלכות

קלח זכו למכרו לעלים דמאחר שאין כאן שנה בית אביה בלוחן העלים במכירתו, רק בטענת הפירות, וככ"ג אפי' רש"ג מודק דימכרו, כיון שאין כאן שנה בית אביה, ובכ"ג לא פליגי רש"ג ותנא דמחני' וכולי עלמא מודים דכן הוא, וכמו עצדים שהן זקנים צוחר שאינם עושים כלום, דלכולי עלמא מותר למכרם, והא דלא לשמיעני הרמב"ם ז"ל ברישא בעצדים ושפחות דאם אינם עושים כדי עיפולן מותר למכרם, כיון שאין צדק יותר משום שנה בית אביה, ואפילו לרש"ג ז"ל דלא לריך לשמיעני, כיון דלא שייך זכו מכיר כלל דלא עבדי כדי סיפוקיהו, ומי פתי יסור בכך ללקח, ודו"ק כיצד כי זה לעני"ד דבר נכון.

ובמה שפירשתי יכיר מדויק לשון הרמב"ם ז"ל שכתב בסופא, נפלו לה זיתים ופז, לא ימכרו מפני שנה בית אביה כמו ברישא ועטם אחד לתרוויקו, ואי נימא דבסיפא היינו צויתים פסק כחכמים אם כן למד כתב בטעם משום שנה בית אביה כמו ברישא, גבי עצדים ושפחות, וכלל במתניתין לא מלינו טעם זה משום שנה בית אביה במילתא דחכמים רק ברש"ג, וא"כ הי"ל לומר אם עושים כדי עיפולן לא ימכרו, ואם לאו הרי אלו ימכרו, אבל לפי מה שכתבתי דכל רש"ג הוא אחי שפיר, וי"ל עוד נראה דיוק קטן מה שכתב ואם לאו הרי אלו ימכרו לעלים וילקח בהם קרקע וכוא אוכל פירות, ולכאורה תיבת לעלים מיותר הוא, דכ"ל ואם לאו הרי אלו ימכרו וימכרו למד שיכולין, לעלים למד לי, וי"ל דזכר בל לשמיעני דדוקא צויתים וגפנים דכ"פ איכא שום חקנה למכרו לעלים ימכרו לעלים, משא"כ בעצד ושפחה אין לנו שום מכירה כלום וכנ"ל, ואף שהם דיוקים קלושים למעיין וגם אני ידעתי מה, מכל מקום כיון שלשון הרמב"ם סובל הפירוש מוטב לעני"ד ליישבו אפילו בדוחק, כדי שלא תקשה לו קושית רבינו העור ז"ל, ועיין חידושי הרא"ה כתובות כנ"ל, ד"ה אלל מי אמרו, וכלל"מ פכ"ב מה"א, שצחי ורצויה במרכבת המשנה שפי' כעין פירושי בדברי הרמב"ם ז"ל, וששתי כעל כל הון שכוונתי לזכותו הרמב"ם, אמנם לא דייק בלשון הרמב"ם כמו שדקדקתי בעזה"י וגם לא נחית בכל מה שכתבתי, וי"ע.

החוס' ז"ל דאי אין עושים כדי עיפולן מה מכירה שייך זכו, ואפשר דהירושלמי פליג אסברת החוס' ז"ל וסבירא ליה זקנים ממש אף שאין עושים כדי עיפולן.

והיה לעני"ד לומר דבר חדש דזקן מקרי כל שאינו ראוי להוליד שוב, לענין זה קרוי זקן והזקנה תלוי בכולד, ודקדקתי כן מלשון רבינו ז"ל שכתב בזקנים הוא דפליגי דלאו בני אולידיו ניכח, דאי מייתי כליא לה קרנא אבל ילדים דבני אולידיו ניכח, לדברי הכל לא ימכרו דכיון דקא מוליד, אי נמי מייתי וגרמא לה מילתא למיפק מצעל מוקמינן מולדות דידכו וכו', הרי שחלכ רבינו בטעם בזקנים דאינם ראויים להוליד וצנערים דראויים להוליד, וז"ל דאי לא מוליד מקרי זקן לענין זה, וא"ש קושית החוס' דאי אינם ראויים למלאכה מה מכירה שייך זכו, דאפשר שרואה לקנותו בלחוד שיש לו שפחה ורואה שחוליד לו עצדים קטנים, ושייך זכר מכירה, אמנם, אי לא ראוי להוליד לא, ואחי שפיר גם כן לפי הירושלמי וק"ל.

ואם נאמר כן יש להצית ראיה להחוס' ז"ל, דזיתים וגפנים עושים פירות קלח, מדפריך עלה מעצדים ושפחות, ובעצדים ושפחות מיירי כשעושים קלח עיי"ש, ודו"ק. ומעתה לולי דמסתפינא כיוצא אמינא פירוש חדש בדברי הרמב"ם ז"ל, דמה שכתב ברישא, נפלו לה עצדים אף על פי שהם זקנים לא ימכרו מפני שנה בית אביה וברש"ג, היינו דוקא כשעצד כדי עיפולן, ואפי' הכי מקרי זקן לפי שאינו ראוי להוליד וכדעת רבינו, אבל אחר שאינו עבד כדי עיפולן, מודק רש"ג נמי דמותר למכרו, דמאי שנה בית אביה איכא בכא, ועצדא דנכיס לכריסיה לא שויא למריה ולמרחיה למאי מחצתי, והאי דלא כ"כ הרמב"ם הוא מטעם החוס' ז"ל, דמאחר שאינו עושה כדי עיפולן מאי מכירה שייך זכר ואטו בשופעני עסקין, ונפלו לה זיתים וגפנים נמי דינא הכי ברש"ג, וגרם בחרוויכיו רש"ג וכגירסת הרא"ה ז"ל, וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל להדיא, לא ימכרו מפני שנה בית אביה, אמנם צויתים וגפנים משחנה דינא קלח מעצדים ושפחות, וכוא דמאחר שנגמר שנה בית אביה ואין עושים עוד פירות, אפילו הכי איכא עדיין חובלת

וממכר אי נועלתן ולאפשר דוקא מכרן זוזי דעיילת ליה צע, וכמו שכתב רבינו וידוע דהכייל עיסקא מן הכך זוזי ויש לומר דלאו דוקא ודו"ק: ואם אמר תשכנע דלא גזל

לה לאפוקי מבעל שום מידי והני מילי היכא דלא כתבינהו עלויה בכתובה אבל כתבינהו עילויה בכתובה שותינהו עילויה צאן ברזל ומשלם להו נמי ניהלה ממקרקעי צו) והני מילי היכא דקא נפקא היא אבל היכא דקא מפיק לה איהו כדאית ליה מקרקעי מגבינן לה כל דכתיב בכתובתה בין דכתב לה איהו ובין דאייתית מבית נשא וקבליה עליה. צו) ואם

משנה הלכות

פ"ח ע"ב ד"ה לאפוקי, פסקו כר"ש, ור"ת עבד מעשה באשה שכושיבה בעלה חנונית וימנח אפטרופיא ויכתב נוי"כ כרצו מעות צבית ואמרת לבעלה שאין שלח ולא כשציעה צחיי בעלה דכיון דפסקין דכלכל כחצא שאל ואם כן כלכלתא נמי ככולא מילתא כר"ש דליכא למימר דכלכלתא כותיב כחדא וצאריך לא, אלא כיכא דמפרש לן כש"ס כהדיא. וכעין זה כתבו החוספת נדב מ"ע ע"ה ד"ה ואיבעית אימא ע"ש.

ודא' דלא תקשה לדעת כר"י ז"ל היאך פסקין כחצא שאל כחדא ולא ככולא מילתא, כבר חירן כר"ש ז"ל בס"כ ח"ל: ויראה שכך היחב דעת רצ אלפס ז"ל דאבא שאל ס"ל כשאמר נקי נדר או דלא נדר ולא אמר אין לי עליך, משמע שחבא בלא נדר מכל אדם אף מן היורשין וכו', והא דאמרין לקמן ר"ש כחצא שאל פי' כשיטת אבא שאל קאמר ועדיפא מיניה כי כיכי דלאבא שאל כי אמר דלא נדר נקי נדר משמע לדיוכי בין ממני בין מן היורשין ואפילו הכי קאמר שחכמים הזקיקוה לישבע, הכי נמי לר"ש אפילו פטרה כהדיא מן היורשין סבירא ליה דהזקיקוה חכמים לישבע, וממילא כיון דר"י לא פסק רק כחצא שאל ואם כן לא קשה ליה סברת החוספת ז"ל דלית לן למימר דכלכלתא כותיב כחדא ולא ככולא מילתא, דבאמת ר"י לא פסק כר"ש כלל ור"ש לאו א"ש וא"ש לאו ר"ש ככוליב דו"ק (ואגב דע דכר"ש ז"ל סיוס, ומיכו ר"ת פסק כחצא שאל אפילו פטרה כהדיא מן היורשין וכן דעת החוספת ודעת רב אלפס, וע"כ זה טעות סופר שכרי השתא סליק מעניינה דעת רב אלפס ז"ל ופי' דס"ל לחלוק, שזר ראיתי צק"י שגביה ר"ת במקום אלפס וז"ע).

ודראב"ד כהשגות על רבינו כר"י ז"ל כתב ח"ל ודחה כרצ את דבריכם משני טעמים הא' מפני שהוא סתם משנה ועוד דסתם מחני' הוא בשבועות האשה שכתב נשאת בתוך צבית וכו', ואני אומר אם בפירוש פסקו בגאונים שאין כלכל כרצון כמשיב את אשתו חנונית או אפטרופיא הדין עם כרצ כי צודאי סתם משנה הוא וכלכלתא כותיב, אבל אם סתם אמרו שאין כלכל כר"א ומחלקותו אלא כר"ש אמת אמרו, כי לא צאו לכוניא המושיב אשתו חנונית או אפטרופיא מהלכתא ולפטור אותה משבועה אלא"כ פטרה אלא לפטור את אשתו מלשבעיה על פלכל ועל עיסתה בין עיי גלגול בין צפני ענמו וכו', ובהא ודאי כלכל כר"ש

שותינהו עלויה לאן צרל ומשלם לכו נמי ניכלב ממקרקעי. וכטור צסיון ע"ז כתב כרצו, וכתב בפרישה שם ס"ק כ"ז דר"ה ונכסי לאן צרל כל שישן צעין ח"ל: וצוה יב חילוק בין דינא דמחיבתא לדינא דגמרא, ולדינא דגמרא לא נעלה כלום אפילו אם הכל הוא צעין, אלא אם תפסד נעלה מה שתפסד, ולכרמז"ס דוקא מה שהוא צעין נועלתה, ולדיני דמחיבתא לא צעין תפסד, גם מהר"כ פסק כן לענין ממון וכדפי' בית יוסף דבריו, ע"כ. ועיין לקמן ס"ק קי"א. ועיין צ"ש ס"ק ח' דין בלאות, ודוק כיצד בכל זה.

צ"ו) וב"ש והנ"מ וכו' אבל היכא דקא מפיק לה איהו כדאית ליה מקרקעי מגבינן לה כל דכתוב כחצוה וכו'. דפרק אף על פי דף ס"ג חנן כמורד על אשתו מוסיפין לה על כחצוה ג' דינרין בשבט ומדמוסיפין כ"ש מה שכ"י לה כבר, וכתב הרמז"ס ז"ל דאם רוצה לגרשה מיד וליתן לה כחצוה אין מוסיפין לה על כחצוה, כצוה הרמ"א ז"ל אכן עזר סימן ע"ז ס"ה, וכתב הח"מ זכו פשוט לדינא דגמרא כיון דהבעל מגרש בעל כרחו, אבל צומן כזה דאיכא חרס דרצו גרש דאיתו יכול לגרש בעל כרחו, י"ל דדינו כמורד אף אם ירצה לסלק כחצוה. וצ"ש שם ס"ק ו' סבירא ליה דאף לדין לא כוי מורד, וכן כתב הב"ח, ועיין חש' ר' אליהו מזרחי סימן ל' וצ"ש ר"ש סימן קס"ח ונודע ציבורא חניינא סימן י"ב ודו"ק, ודברי רבינו הם לפי דינא דגמרא וק"ל. צ"ו) ואם אמר תשכנע דלא גזל כרצו חלוטא לא ש"מ דכלכלתא כר"ש דבעל כלל לא מלי משכנע לאשתו אלא יורשים דילי' לאחר מיתתו ע"כ. שם דף פ"ז, ופ"ת. ודע דדבר זה במחלוקת שנויה, כר"י ז"ל כתב אבא דתנן שם פ"י כמושב את אשתו חנונית וכו' ח"ל: חזיון לרצותה דאמרי ליה כלכלתא כח"ק ולא כרצו חלוטא לא כר"ש דקחני סיפא, ר"ש אומר כ"ז שחוצפת כחצוה יורשין משציעין אותה, אינה חוצפת כחצוה אין יורשין משציעין אותה, ואמרין ר"ש אבאי ואסיק ר' פפא לאפוקי מדרי"א ומחלקותו למימר דכלכל כר"ש ואין סבירא לן דכלכל כח"ק דכוכ סתם מחנית, וקיימא לן בכל דוכתא דלא איפסיקא כלכל כהדיא דכלכל כסתם מחנית, ובהא לא איפסיקא כלכלתא להדיא וכו', כלכל כלכלתא כח"ק דאמר, כמושב אשתו חנונית או שמינח אפטרופיא כרי זה משציעה כל זמן שירצה ע"כ. וכן כתב הרמז"ס פ"ט מה' שותפין כ"ה וסמ"ג, ור"ת, ור"ת ז"ל במוס' דף

אמר תשתבע דלא גזלת מידי מן ממונאי לית ליה רשותא עלה לאשבועה כלל דתנו רבנן אבא שמואל בן אימא מרים אומר בין דלא נדר בין בלא שבעה ובין נקי נדר ובין נקי שבועה בין מנכסי בין מנכסייא אילין בין הוא ובין יורשיו אין משביעין אותה אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה ואמר זה: נקי נדר. מניקת משבועתא מדין שזואה: בין מנכסי. סתם: בין מנכסי אלן. שפירש הנכסים: אבל

משנה הלכות

דכתב כרי"ף ז"ל בכתובות על מאי דאפיסקא הלכתא כחבא שאל בן אימא מרים ובמלחמות שם ודו"ק וז"ע. ועלה בדעתו לומר דאפילגי בחלופי גירסאות, דריתו במרדכי שזעזעו כנ"ל שחבא תשו' ר"ת ז"ל שכתב וז"ל: והאפוערופיא והאשה הנותנת ונושאת בתוך ביתו, וכן הבית דמוילא פועלים ומכנים פועלים ומוילא פירות ומכנים פירות ואין נוטלין שכר יודע על אלו דברים דמורי היתירא וכו' ע"ש. הרי שגרס והאשה הנותנת וכו' בתוך ביתו. ורבינו גרס בתוך הבית וכו', והכלוק דלעת המרדכי שגרס ביתו משמע בחיי הצעל דכתיב משמע מלשון ביתו שעדיין הוא ביתו והוא שם, וא"כ אחי שפיר דאפי' כשמינה צעלה אפוערופיא אפי' משביע, ודלא כר"ש. אמנם לגירסת רבינו דגרס בתוך הבית, אפשר דמיירי שהצעל כבר מת וממילא כשצעלה חי אינו משביע אותה, אמנם דא צורכא הוא שחרי כרי"ף גרס כגירסת רבינו במתני' ואפי' כתב לפרש מתני' דלא כדעת רבינו אלמא דא"ל לפרש דכתיב אשה אלמנה היא ודו"ק.

ואשר חנני הרוואה דודאי רבינו מפרש המשנה דמה שאמרו והאשה הנושאת וכו' בתוך הבית מיירי באלמנה דוקא, ודלא כמו שפי' כרי"ף ז"ל דלא מלי למימר דכתיב אשה אלמנה היא, וטעם רבינו ז"ל נראה לזה ממתני' גופא שאמרו, ואלו נשבעין שלא צענה בשותפין והארוסין והאפוערופין והאשה הנושאת והנותנת בתוך הבית, והשתא אי נימא דאשה שמינה אפוערופוס בחייו נמי משביע וכו"כ שמינה חנונית א"כ האשה הוא בכלל שאר אפוערופין ודין אפוערופוסות לה, וא"כ למא לא לתנא לאשמעין במתני' אחר האפוערופין והאשה הנושאת והנותנת דמשביעין אותה, ומאי אחי לאשמעין צה, הא כבר שמענו כן באפוערופין דנשבעין שלא צענה, וכו"כ אשה בכלל הוא דמ"ש, ולכן דייק רבינו מדאשמעין דין מיוחד באשה שנשבעת שלא צענה ע"כ מיירי לאחר מיתת צעלה דאז דוקא משביעין אותה אבל לא בחייו דלא הוי בכלל אפוערופין שנשבעין שלא צענה, ולכן אשמעין צה מיוחדת במתני' באשה הנושאת והנותנת, דלא סגי במה שזכיר שאר אפוערופין, כיון דדין מיוחד לה, דבחייו צעלה אינה נשבעת, ורק לאחר מיתתו כנ"ל דעת רבינו.

וכו' ותו לא מידי ע"כ. ותימא רבה על רבינו הראב"ד ז"ל שלא הרגיש בדברי רבינו ז"ל שמפורש יולא מדבריו הקדושים דאין כלכל כח"ק שכתב, ואע"ג דרצון ור"ש הוי לכו יחיד ורבים ואיכא למימר דהלכה כרבים, חלל דקיי"ל דר"ש כח"ש בן אימא מרים ואחא ר"פ נמי דכתראה הוא ותראה לדר"ש וכו' ש"מ דהלכתא כר"ש ע"כ, וא"כ דברי הראב"ד ז"ע.

שבתי וריתו בספר הזכות שכבר הקשה כן על הראב"ד ז"ל, ונתתי שנה שצ"ה צעלמי כונתי כן, והוא עלמו הודח לדברי כרי"ף ז"ל, וזיבזב דברי הגאונים הגיה חלל אמר ר"פ ע"ש פירשו ועכ"פ דעת הראב"ד ז"ל לדיוא ג"כ ככרי"ף ז"ל רק שרואה להשוות דברי הגאונים ג"כ לשיטתו ז"ל, ולעני"ד זה אינו כמו שכתב בספר הזכות וכן פסק בחוס' רי"ד ככרי"ף ז"ל.

ומה שכתב בספר הזכות דגירסת הגאונים הוא, חלל אמר רב פפא כתב כן ג"כ במלחמות להדיא צפ"ז משבועות צד"ה וכתב עוד ומכלל דצריכס אתה למד וז"ל: דברי אמרי התם חלל אמר רב פפא לאפוקי מדר' אליעזר ומחלקותו, וכן כתוב בכולי נוסחי ספרד ושל גאונים ע"כ ע"ש, הרי דכתב להדיא דכתיב גרסי הגאונים ז"ל.

ולאחר העיון לעני"ד עדיין לא ילאנו ידי חובת ציבור בדברים, שחרי רבינו ז"ל ממא שחבא כרי"ף ז"ל ראי' לדבריו דאין כלכל כר"ש מהא מתניתין גופא כתיב רבינו ראי' לדבריו דהלכה כר"ש והוא ממא שכתב רבינו וז"ל: ש"מ דהלכתא כר"ש דצעל כלל לא מלי למשבע לאשתו חלל יורשים דילי' לאחר מיתתו וסתם נמי מתניתין (שבועות מ"ה) ואלו נשבעין שלא צענה בשותפין והארוסין והאפוערופין והאשה הנושאת והנותנת בתוך הבית וכן בית, אלמא צעל לא מלי למימר לאשתו אישבע לי דלא גזלת מינאי, ולא אשכחן שבעה גבי אשה לצעלה חלל גבי פוגמת כתובתה וכו', ודבר זה לעני"ד הפלא ופלא שלא הרגישו צה הראב"ד ז"ל וסייעתו דרבינו ז"ל פסק כר"ש משום דמלא סתם מתניתין כותי' וכרי"ף ז"ל פסק דלא כותי' מכא כתיב משנה גופא ומכא עמא. ועיין במאור הגדול שבועות כנ"ל צד"ה ומכלל דצריכס אתה למד, דלא ס"ל מאי

רב נחמן אמר שמואל הלכה כאבא שאול בן אימא מרים. ותנן המושיב את אשתו חנונית או שמינה אפטרופוס הרי זה משביעה כל זמן שירצה לא הושיבה חנונית ולא מינה אפטרופיא אין יכול להשביעה רבי אליעזר אומר אפילו על פלכה ועל עיסתה. ותנו רבנן הרי שלא פטר את אשתו מן הנדר ומן השבועה הושיבה חנונית או שמינה אפטרופיא הרי זה משביעה כל זמן שירצה לא הושיבה חנונית ולא מינה אפטרופיא (אינו יכול להשביעה רבי אליעזר אומר אף על פי שלא הושיבה חנונית ולא מינה אפטרופיא) הרי זה משביעה כל זמן שירצה שאין לך אשה שלא נעשית אפטרופיא שעה אחת על פלכה ועל עיסתה ותניא אמרו לו לרבי אליעזר אין אדם דר עם נחש בכפיה ורבי אליעזר ורבנן הלכה כרבנן וקתני בסופה רבי שמעון אומר בזמן שתובעת כתובתה יורשין משביעין אותה אינה תובעת כתובתה אין יורשין משביעין אותה ואמרינן הא דרבי שמעון אהידי קתני לה ומדחינן לכולהו ומסקינן אמר רב פפא הא דרבי שמעון לאפוקי מדרבי אליעזר ורבנן דרבי שמעון סבר אף על גב דהושיבה חנונית ומינה אפטרופיא בעל כלל לא מצי משבע לה ואף על גב דרבנן ורבי שמעון הוו להו יחיד ורבים ואיכא למימר דהילכתא כרבנן אלא מדקיימא לן דרבי שמעון כאבא שאול בן אימא

מחלקותו פליג ארישא וסיפא שמעינהו דקאמרי ר"א ורבנן משביעה כל זמן שיראה שצועה אפטרופיא היכא דלא פטרה מן הכדר ומן השצועה ואפילו שלא בשעת תציעת כתובתה ואם פטרה מן השצועה אפילו יורשין אין משביעין אותה כשנפרעת מהם כדקמיני נדר ושצועה אין לי ולירשי וכו' ואחא ר"ש למימר כל זמן שהצועה כתובה יורשין

משנה הלכות

עוד ראינו שם לבראש ז"ל שהביא קושיא שנוי
לבריי"ף ז"ל וז"ל: ועוד דלא קתני האשכחנושא
וכמותה וכו' כשחובעת בחובה ע"כ. ונראה דכן הי'
גירסת הבראש דבריי"ף וכגירסת דידן וזה דלא
כמו שאין בדרך חמים שהבאתי לעיל למחוק מדברי
הריי"ף ז"ל. וראיתי בק"ג שכתב שם וז"ל בס' ד"ת מוחק
זה, ולא כן עמודי לפני הבנתי קשה הוא לישנא שכתב
הריי"ף ז"ל, ולא מני למימר דהאי אשה אלמנה היא מאי
חיריא אלמנה דהא בחיי בעלה נמי מאי חייירי כשחובעת
בחובה אלא האמת יורה דרכו דבתחלה אמר ולא מאי
למימר דהאי אשה אלמנה דמורי הכירא דערחא קמי
יתמי ואח"כ כי ועוד דלא קתני האשכחנושא וכו',
לזנו לסחור חירון ר"ת בסמוך כשצאחה לחצוע בחובה
ע"כ.

אמנם הק"ן חזיל לשיעור הרא"ש ז"ל דס"ל דבחיי
בעלה נמי מצי חיירי כשתוצעת כתוצתה וכפי'
ר"ת, חזל לפי דעת רבינו שכתבתי דבחיי בעלה לעולם
לא מצי משתצעה א"כ נדקו דברי הגהות ד"ת הג"ל
וכמ"ש לעיל ודו"ק. ודע דהרא"ש ז"ל כתב מסקנא
דסלקא מהך שמעתא המושיב את אשתו חנונית או שמינה
אפוערופוס לרצון משביעין אותה כ"ז שיראה וכו' ור"א
סבר דאף על פלגה וכו', ור"ש פליג עלייהו ואמר דאף אם
הושיב חנונית ומינה אפוערופיא אינו יכול להשביעה
בטענת שמא, כ"ז שאינה תוצעת כתוצתה, חזל אם

ובדא מיושב נמי מה שהקשה דרי"ף ז"ל דאשכח סתם קתני בין אלמנה בין א"א ע"ש, ולכנ"ל ודאי משמעות המשנה דדוקא אלמנה מיירי וכנ"ל עוד הקשה רי"ף ז"ל וז"ל, ועוד ללא קתני הכא הנושאם והנותנת בחוץ כזית כשחוצעת כתובתה, וכו' מסוגר בחאי עגולים ובגליון כחז שם ד"ת מ"ז, וכדין עמו לר"ך למחוק דודאי אין זה קושיא, דא"נ לסתם מתני' מיירי באלמנה דוקא ולא באל"א א"כ נשמעין מינה דכלכה כר"ש, וא"כ ע"כ ז"ל דמיירי כשחוצעת כתובתה ולא כי לר"ך לשמיענו דמיירי כשחוצעת כתובתה ובקושיא רק דאשכח סתם בין אלמנה בין א"א משמע ע"כ. אמנם כבר כתבתי בס"ד דרבינו מפרש דדוקא באלמנה מיירי וכנ"ל וזה ראוי למח שכתבתי, ול"ע שלא הרגישו בזה הפוסקים

ז"ל

[illegible]

מרים ואמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כאבא שאול בן אימא מרים ואתא רב פפא נמי דבתרא הוא ותרצה לדרכי שמעון וסליקא שמעתא כולה כרב פפא שמע מינה דהילכתא כרבי שמעון דבעל כלל לא מצי משבע לאשתו אלא יורשים דיליה לאחר מיתתו וסתם נמי מתניתין ואילו נשבעין שלא בטענה השותפין והאריסין והאפטרופין והאשה הנושאת ונותנת בתוך הבית ובן בית אלמא בעל לא מצי למימר לאשתו אישתבע לי דלא גזלת מידי מן ממונאי צה) ולא אשכחן שבועה גבי אשה לבעלה אלא גבי פוגמת כתובתה דתנן הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה ועד אחד מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה מנכסים משועבדים ומנכסים בני חורין לא תפרע אלא בשבועה והנפרעת שלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה. הפוגמת כתובתה כיצד היתה שבועה עליה: השותפין. שיש תחת ידו שותפות שלי משקל או מנין: ארוסין. שקבל שזה מחזרו לעצד ושיחלוקו כתובתה: והאפטרופין. שנחשקו בממון אדם להכניס ולהוליך ולישא וליתן לא ישבע: והאשה כנושאת וכו'. שכושיב בעל חנונית או אפטרופיה על נכסיו: ובן כצית. אחד מן האחרין שנחשקו נכסיו משמת אצרכם: פוגמת כתובתה. מפרש ואזיל לקמן: ועד אחד מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה. להכחיש את העד כדי להפסיד דעתו של בעל: מנכסים משועבדים. משום דאי כוח גבי מן כלום גופיכ וכו' עיין לז' אשתבע לי דלא פרעתיך אמרין בשבועה (דף מ"א) דמשבעין ליה, ואי לא

משנה הלכות

בן צחיי בעל לא אפי' נכסים שנשלט בהם אחר מיתת בעל וכו' ועיין חידושי הרא"ח ז"ל ודו"ק. צח) ומ"ש לא אשכחן שבועה גבי אשה לבעל לא גבי פוגמת כתובתה, דתנן בפוגמת וכו' שם פ"ז והנה כבר הכאמי לעיל דעת הר"ף והרמב"ם ז"ל דס"ל דיש שבועה גבי אשה לבעל ודעת רבינו נראה דזה כמו שכחתי לעיל להלכה. ודע דגירסת רבינו כפי גירסת הספר תחת ידי משונה קצת ממה שחול גירסת הש"ס שלנו דמחמתי' גרס עד אחד מעידה בלא ו"ו וגירסת רבינו ועד אחד צו"ו החיבור וכן בסמוך גירסת רבינו מנכסים משועבדים ומנכסים (בני חורין) (ל"ל יחומים) והקדים משועבדים ליחומים וצמחתי' הקדים יחומים למשועבדים. ורבינו גרס והנפרעת שלא צפניו וכו' וגירסת הספר ושלא צפניו ולא גרס, והנפרעת, עוד גרס צמחתי' עד אחד מעידה שהיא פרועה כיצד היתה כתובתה חלף זוז ואמר לה התקבלתי כתובתך וכו' ורבינו לא הביאו מנכסים משועבדים כיצד הוא גירסת הש"ס.

ובבשרים נתיב כ"ג ח"י כתב פוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה וכו' ופוגמת כתובתה צעדים או צפחות צבוח פרועה צעיה ולא איפשיטא, ולא תפרע אלא בשבועה, וכתב רב אלפס דאי לא אמר כן, האי שטרא חספא בעלמא הוא ולא גביא ציב, ובמגו דיכלה למימר עוב הוא השטר לא מבימנא, כי לאפוקי ממנא וכו', ועד מעידה שחול פרוע ומשבע שבועה דרבנן שחקנו אותה להפסיד דעתו של בעל לא בשביל העד כי זאת נשבעת ונוטלת ולא שייך הכא דין ע"א ועוד דאין נשבעין על כפירת שטרא קרקעות

גירסה ויהי חוצעת כתובתה משבעה על ככל פסק רב אלפס ז"ל הלכה כה"ק, ור"ח ז"ל פסק כר"ש וגם ר"ח ז"ל עשה מעשה כר"ש ונראה דצרכים וטענותיהם, וגם כיון דאיכא פלוגתא דרבותא לא עדיין צב עובד לחייב שבועה, ומשמע דגם הוא ז"ל מודה דגירסה משבעין אותה, וס"ל דכולי עלמא הוא, אמנם כבר כתבתי בס"ד דדעת רבינו נראה דאפי' בגרסה נמי אין משבעה על טענת שמה, אלא לאחר מיתת דוקא. ומעתה כיון דכלל לן רבינו הרא"ש ז"ל דצמקוס דאיכא פלוגתא דרבותא לא עדיין עובדא להשבעה, א"כ ל"ע גם בגרסה אי מחייבין אותה שבועה צע"ש כיון דדעת רבינו לא להשבעה ואפשר דגם ר"ח מודה לז' ודו"ק. ועיין טור אה"ע סי' ל"ז וצ"ח שם.

ובקרבן נתחלל כתב ארצות הצ"ח ז"ל דברים לא נכונים ח"ל ומכ שביא הצ"ח ראי' ממ"ש רבינו (הרא"ש) צו"ח ריש סי' פ"ח אפשר כתב רבינו כן לשיטת הרא"ש ולי' לא ס"ל, וכעת אין התשובה צדי. ולא ידענא כאיך סמך עגמו אדברי נביאות להשיג ארצות הצ"ח ולדחות דבריו הקדושים, באפשר וכלל ראות גוף בדברים ולהשוות הצ"ח ז"ל טעם בדבר משנה. ולולי כי רואה גוף התשובה כי רואה שדברי הצ"ח ז"ל דקו צפי' הרא"ש ז"ל ח"ל הרא"ש שם, ואנו סומכים על חירון הרי שמעון מייבזיל וכו', הרי להדיא כתב הרא"ש ז"ל ואנו סומכין והכי ס"ל, חכ פשוט וברור. ועמ"ז העתיק לשונו בסק"א ע"ש ועיי' חו"מ סי' ל"ג וצ"ח ודריש וט"ז שם, מה שכתבו על העור ז"ל והרמ"א שביאו רק דעת הר"ף והרמב"ם ועיין ירושלמי כתובות, מחלוקת אמוראי ר' יוחנן ור' יוסה תרתייכו אמרין לא סוף דבר נכסים שנשלט

כתובתה אלף זה ואמר לה התקבלת כתובתיך והיא אומרת לא התקבלתי אלא מנה לא תפרע אלא בשבועה. ועד אחד מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה. מנכסים משועבדים כיצד מכר נכסיו לאחר והיא נפרעת מן הלקוחות לא תפרע אלא בשבועה. והנפרעת שלא בפניו כיצד הלך לו למדינת הים והיא נפרעת שלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה רבי שמעון אומר בזמן שתובעת כתובתה יורשין משיעין אותה אינה תובעת כתובתה אין יורשין משיעין אותה. הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה (צט) סבר רמי בר חמא למימר שבועה דאורייתא כגון דקטעין לה במאתים וקמודיא לה במאה והיא לה מודה מקצת הטענה וכל מודה מקצת הטענה ישבע אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא דכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין והיא נשבעת ונוטלת ועוד אין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות וכתובה ממקרקעי הוא דגביא

טעין לא טענין ליה, כולל ונקיט שמר, אבל בשביל לקוחות אכן טענין דלמא אי כוכ גזית מן כלוכ כוכ טעין לך אשחצב לי דלא פרעתיך וצפית אשחצובי, כשחא אכן טענין דפתח פין לחס כוא, ומנכסי יתומים ונפרעת שלא בפניו כלכו משום האי טעמא: מודה מקצת. שחקבלה קלח: אין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות. שכתובת שיעבוד על הקרקעות ודינה כקרקע לטעין שבעה, ועיין חוספות כתובות פ"ז ע"ב

משנה הלכות

ודו"ק, שצחי וראיתי צפניי שכר הקשה כן ע"ש מה שכח דבר נאכ ומחקבל ציפוז דברי רש"י ז"ל

ויש לה שיכול הצגל לעשות בערמח ומשעבד שבעה בתורכ וכו' ע"ש.

ובחידושי רשב"ן כתב לישב דכח לכאורכ י"ל מה דסבר רמב"ם לומר שכח שבעה דאורייתא כיוון שדקדק כן מלשון מחני' דקחני לא יפרע אלא בשבועה, ומשמע דלא צאכ לדי פרעון צשום ענין אלא בשבועה, וכיוון כיון דלא יוכל להפך אכל אי יוכל להפך וצא לדי פרעון ע"י הפך אס לא ישבע בצעל, ויחא מעכא מה שפ"י רש"י כאן האי נ"מ של הפך שבעה ואולם גבי ע"א אין לפרש דכ"מ לענין הפך שבעה זכ אינו אפי' אי כוי דרבנן אינה יוכל להפך ועיין ש"ע חו"מ סי' ע"ב וסי' פ"ז ס"ו ומוכר רש"י לפרש כ"מ לענין נקיטת חפץ ודו"ק כיצד ע"כ, ועיין בפלאח. וראיתי בשעבד מקוצלת פי' רש"י מדורא קמא שכח ונ"מ דאי אמר הכצע לי וכפער לאו כל כמינה אלא או השצע ביא או תפסיד ע"כ ע"ש. ועיין נמק"י. וברא"כ ז"ל כתב, דנ"מ אלו היחא אשכ זו חשודת על השבועה היחא נוטלת צלל שבעה, דכא שבעה גופה לאו דאורייתא, וכן כדין צכל אותן כנשבעין ונוטלין שאס כיו חשודין נוטלין צלל שבעה. ולא נראה כן דעת רבי"ף ז"ל אלא שכנגדו נשבע ונפטר עיי"ש, ולעיקר דינא עיין עור וש"ע חו"מ סי' פ"ז וכנכ"ג שם ודו"ק.

ובמרדכי פ' שבעה דינינים סי' תשס"ט כתב מאי איכא בין שבעה דאורייתא לשבעה דרבנן פ' האלפס בשערי שבעה צשער א' וצשער ע"ז דלא מיצעי לחלמודא אלא שבעה דרבנן דנשבעין ונוטלין דכוי כעין של חורכ אכל לא שבעה היסח וככגות מרדכי שם כתב פשיטא דאיכא דיניכס נקיטת חפץ וכן מלאחי צמיי' פ"א דכלי עופן ונטען ע"י פ' בשולח וכ"כ בצ"ח ע"כ.

צ"ט) ומ"ש סבר רמי בר חמא למימר שבעה דאורייתא כגון דקטעין וכו' שם ע"ב וכן עד אחד מעידה שכח פרועה וכו' ג"ז שם וכן פסק הרמב"ם פי"ד מהל' מו"ל וסמ"ג ענין פ"ד חו"מ סי' פ"ד וצרי"ף שבעה פרק י' דף ש"ו ורש"י פירש צדף פ"ז ע"ב צד"כ שבעה דאורייתא ח"ל ונ"מ דלא מהפכין לה ע"כ, וצדף פ"ח ע"א צד"כ לדי שבעה דאורייתא פי' שכח צשם או צכינו ואוח ספר צידו כדאמרין בשבעה דף ל"ח וחמורכ ביא מאד, אכל שבעה דרבנן קללכ צעלמא כעין שלנו ע"כ, וצחוס' שם ד"כ מייחי לה לדי שבעה הקשו ז"ל פי' בקונטרס דנ"ל מינה וכו' דאורייתא מנקט חפלא וצדצנן לא נקיט, וכוא עלמו סותר דבריו, דאמרין כהשולח (גיטין ל"ב ע"א) ח"ל רב ירמיי מדיפתי אדרה צצ"ד ואשצב חון לצ"ד ופי' בקונטרס הכס דכ"ק לי' דלא לאשצב צצ"ד דחמירא צנקוטי חפלא ולרצינו נראה דנ"מ אליצא דר' אבא דכלכהא כותי' דאמר (שבעה מ') חזרה למחויב לה, וכיכי דאינו יכול לישבע משלם, והאי דינא דאורייתא, אכל דרבנן אפי' ביא חשודת על השבועה לא יניחו לפרוע לה צשציל כך כיכי דנשבעת ונוטלת וכו' ע"ש. ור"א זכיתי להצון לעג"ד למכ להם להציא ממרחק לחמם ולהקשות על דברי רש"י ז"ל שכרי דברי רש"י לכאורכ סותרים צמקומם שכרי צדף פ"ז כתב דנ"מ דלא מפכין לה ומשמע דצשאר דבר אין נ"מ בין שבעה דאורייתא ורבנן וכל מה דאיתא צכא איתא צכא וע"כ דגס נקיטת חפץ צעי, וצדף פ"ח כתב דצדאורייתא צעי נקיטת חפץ אכל שבעה דרבנן לא צעי נקיטת חפץ ול"ע, ואפשר דלכן לא הקשו מכאן דו"ל דתדוויכו איתנייכו צכ, וצא כאן וגילכ מה שחסר שם וכמו שצביא רבי"ף ז"ל חרי טעמא ודחאס ע"ש

אלא אמר רבא מדרבנן מאי טעמא דפרע דייק דנפרע לא דייק ורמו רבנן עלה שבועה כי היכי דתידוק. וכן עד אחד מעידה שהיא פרועה סבר רמי בר חמא למימר שבועה דאורייתא ומתיב רבא הא תיובתא ומתרץ דשבועה מדרבנן כדי להפיס דעתו של בעל הבית. (ק) הפוחתת כתובתה כיצד אמר לה התקבלת כתובתיך והיא אלף וזו והיא אומרת לא התקבלתי ואינה אלא מנה הרי זו נפרעת שלא בשבועה ומקשינן מאי קא גביא בהאי שטרא דכתיב בכתובתה אלף וזו והיא קא אמרה לית לי אלא מנה שויתיה חספא בעלמא ומתרצינן אמר רבא בריה דרבה באומרת אמנה

משנה הלכות

ד"כ ועוד אין נשבעין: במאי קא גביא. אפילו הכי מנה: בהאי שטרא. הא חספא בעלמא הוא שכיח אומרת מזויף הוא: באומרת אמנה. ששטר נכתב ונחתם כהוגן וצפני עדים קבל עליו הבטל חלק זו אבל הוא האמין כי שלא אחזענו חלא מנה:

והתוס' כתבו דלא אמרינן דנאמין לה במיגו דה"ל לומר אמנה כי, דהא שטר זה חספא בעלמא הוא והוי מיגו להויתא, הציחס כ"ש ח"ע סי' ל"ו ס"ק כ"ח ועיין טור ומחזק סי' ה"ל ס"ק י"ד וכן כתב הרא"ש ותלמידיו ר' יונה. והקשו החוס' דה"ל או דלמא, מאחר דפוחתת פורעת בלא שבועה ח"כ כל שעה אחת לערומי לפחות, וכונתם ז"ל דגם בפוחתת ה"ל להם לתקן שבועה דח"כ אפילו כשחבי' פוגמת האמר שכיח פוחתת כדי שלא תשבע והכ"ח ז"ל תירץ דכיון דאמנה לא שכיחא ופרעון שכיחא יוחא לה עפי לומר האמת דפרעון ה"ל ע"ש. ולא זכיתי להבין דבריו הקדושים דעת החוס' ז"ל צקושיהם שהיא תטעון כדי לפטור משבועה, ואי תטעון האמת תתחייב בשבועה שבועת כפוגמת וא"כ ודאי עפי יוחא לה לטעון פוחתת ותפטר משבועה משתטעון פוגמת ותתחייב, ועוד שכרי קושית החוס' נמי כשטוענת שקר, שכרי עיקר התקנה משום שתודע על האמת ומענה אם חיישין לשקר כ"ש שתטעון פוחתת ותפטר, משתטעון פוגמת ותתחייב בשבועה ול"ע.

וראיתי בחוס' רי"ד שפי' בזה שמעתה דפוחתת כתובתה ח"ל, איבעיא לכו וכו' עד נפרעת שלא בשבועה פי' אין צ"ד משביעין אותה אבל אי עושן הוא בשתבע לי, בודאי משביעין אותה כדרי"פ ע"כ, ולא ראיתי עוד מי מהמפרשים שפי' כן. ולפי' ז"ל שפיר מיושב קושית החוס' דא"כ כל שעה אחת לאיערומי דודאי לא אחי לאיערומי דמאחר דכעל צידו להשביע כשיראה ח"כ כשיראה שבערימה וידע בלבו שאין אתה באמת יטעון שתשבע לו מדר"פ ודו"ק.

ובירושלמי איתא מה בין פוחתת לפוגמת ח"ר חנינה פוגמת זה דרך משא ומתן צניעה, פוחתת לא זה דרך משא ומתן. ופי' תלמידי הראשונים ז"ל דפוגמת משום שיש מו"מ צניעה וסברא שלא נפרע לגמרי והיא נפרעת מ"כ רמי עלה שבועה כי היכי דתידוק, פוחתת לא נעשה צניעה שום מו"מ שנאמר שמה זאת לכלל טעות בשבילו ע"כ. והנראה מדברי הירושלמי לפי פירושו ז"ל דאין לא חשדינן אותה שתטעון שקר גמור להויתא ממנו מעות רק אנו חוששין דלמא

ודע דכרמז"ד ז"ל פי' פי' חדש מחודש צפי' הגמרא במה שאמרו ואי פקה הוא מיייתי לה לידי שבועה דאורייתא וז"ל בכתובות, ואני תמכ על הקושיא הזאת דהא אמרי' אי פקה הוא מיייתי לה לידי שבועה דאורייתא לאו למימרא דמיפטר מדי שבועה דמתני', חלא המשביע לה השתא בחר דגביא מני דבר משבע לה שבועה דאורייתא על מנה קמא בתורת הלואה כדמפרש ואזיל וכו' ע"ש ולישנא דגמ' לכאורה לא משמע כפי ולא ראיתי מי מהראשונים שפי' כותי' ובריעז"א ז"ל כתב אפי' רש"י ז"ל חלל בגאונים ז"ל והרמב"ם ז"ל כתבו שכל שבועת המשנה הוא צקושת חפץ וצ"ש או צקושת וצקושת היסת דרבנן לחוד הוא דלית בה צקושת חפץ ואף צ"ש או צקושת לדעת הרמב"ם וכן עיקר וכו', וכתב וי"א דנימ' להיפך שבועה, ולא הרגיש בשעת כתיבתו דרש"י בעלמו כתב כן ודעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל ועוד כתבו שלא אמרו דרבנן מהפכינן שבועה חלא צמי שנשבע ואינו משלם אבל לא כשנשבע ונוטל. ועיין ברעז"א עוד כמה נפקותות.

ורבינו נראה דמפרש משום מיפך ח"ל בזה שבועה מאי איכא צין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן, איכא צניעה מיפך שבועה, דאורייתא לא מפכינן, דרבנן מפכינן, אי אמר לי נשבע מלך ונשקול אפכינן שבועה וכו' ע"ש. גם נראה מדבריו הקדושים דלא מחלק צין נשבע ומשלם או נשבע ונוטל. ועיין ע"ז ח"ע סי' ל"ו ס"ק ע"ו וצטור שם ודו"ק. ובחומ"מ סי' פ"ז.

(ק) ומ"ש בפוחתת כתובתה כיצד, אמר לה התקבלת כתובתיך וכו', בגמ' שם דף פ"ז ע"ב, איבעי לכו פוחתת כתובתה וכו', ואיפשיטא דתפרע בלא שבועה, וכן פסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש וכל הפוסקים, וכתב הרמב"ם בפ"ז מה"א חלל אם אמר אין בשטר כתובתה חלא חמש מאות אינה נפרעת בשטר זה שיש בו חלק זוז כלום, שכרי בטל אותו וכאילו הודית שהוא שקר לפיכך נשבע שבועת היסת ונפטר ע"כ. ונראה דכן הוא גם דעת רבינו שכתב, ומקשינן במאי קא גביא בזהאי שטרא דכתובתה כתובתה חלק זוז וכו' קאמר לית לי חלא מנה שויתיה חספא בעלמא ע"כ ודו"ק.

כמה דניחא לה . כל זמן שהר"ה : ונגדא ארמלותא. ומושכת אלמנות בעלה: מגד ארמלותך צדיחי. משך אלמנותך: ועובדי ידא . ומעשה ידיה ליתומים : ממקרקעי אצל לא

היה ביני לבינו. קא) והיכא דשכיב ושבק נכסי ארעא ובתי דינא הוא דיתבא איתתיה בביתיה ומיתזנא מן ההוא נכסי כמה דניחא לה ונגדא ארמלותא דגברה דתנן לא כתב לה (את) תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי כל יומי מגד ארמלותך בביתי חייב מפני שהוא תנאי בית דין קב) ועובדי ידא דינא הוא דשקלין להו יתמי קג) וכי מיתזנא ממקרקעי אבל לא ממטלטלי דאמר רבא הילכתא ממקרקעי ולא ממטלטלי בין

משנה הלכות

וראיתי לנ"ש שכתב שם ס"ק ז' הטעם צג' חדשים הראשונים ח"י לסלק הכתובה כואיל והיא אסורה להנשא מחמתו יש לה מזונות צע"כ, ולפ"ז כ"ה כל היכא דאסורה מחמתו ח"י לסלק ולהפסיד לה מזונות ע"כ. ולענ"ד חינו מוכרח שהרי הריב"ש ז"ל כתב טעמא דחקינה שהוא לתועלת היתומים דאם תהי' האלמנה ניזונה לעולם לא ישאר כלום ליתומים, ולהאי טעמא חין נ"מ דין שהיא אסורה להנשא מחמתו או לא, דלדעתא דמנהגא נישאת, וכמו הנכונין כאנשי יהודה לא חלקו דין אסורה לנשא או מותרת לנשא כ"י באנשי גליל לא חלקו דין, וי"ע. והטעם של ג' חדשים ה' נלע"ד לולי דבריו הקדושים הוא לבדן חס אינה מעוברת דאי מעוברת היא ודאי לא יוכלו לסלק בשביל בעובר שיש לו נכסי אציו.

אמנם במשרים נתיב כ"ג ח"י"א כתב ח"ל במקום שיש מנהג במזונות של אלמנה עד מתי זמין אותה הולכין אחריו, ואם לאו, ניזונה בתנאי כתובה כלומר כל ימי אלמנותה ולא תבעה כתובתה כאשר אכתוב, והיא תעמוד אללס, וגם אם אינם יכולים לומר נתן לך מזונות (נ"ל דנ"ל אלל) אצ"ל, אלל עומדת אללס צע"כ, ואם רוצה ללכת חוץ חין נותנין לה מזונות משלם, אלל אללס, כי כך כתב לה צדיחו וכו'. וכל זה במקום שיש מנהג הולכין אחר המנהג, ואין רשות ביד יורשין ליתן לה כתובה כדי לפטור עצמה מן המזונות, ואפילו הבעל עצמו חין לו רשות לפרוע לה כתובה בשעת מיתתו להפסידה מזונות, וכן פסקו ר"ח ורי"ף ומר משה גאון ורז שרירא וכן עיקר ע"כ. ועיין בעל העיטור אות כ' ד"ה הששי, כך היו אנשי ירושלים כותבין וכו', ומיכה סייפתא דאייחא ר' משה מכא דאיבעיא לן אלמנה ניזונה, לאו ראי' הוא וכו' והוא ר' משה בגאון שהציה רבינו ירוחם ז"ל ודו"ק.

קב) ונ"ש ועודא ידא, דינא הוא דשקלין להו יתמי וכו' שם דף ל"ה ע"ב משנה, אלמנה ניזונה מנכסי יתומים מעשה ידיה שלהן, ובגמ' איבעיא להו ניזונה תנן או הניזונה תנן, ניזונה תנן וכאנשי גליל ולא סגי דלא יבצי לה, או דלמא הניזונה תנן וכאנשי יהודה ואי בצי לא יבצי לה, ת"ש וכו' ולא איפשיטא באיבעיא וכתבו החוס' בד"ה אלמנה ח"ל, גרסינן בלא וא"ו דאי גרסי' ומעשה ידיה שלהן בוא"ו כיכי מיבעיא

הטעם בחשבונו מחמת מו"מ שיש לה עמו ולכן רמי רבנן שצוה עליה כדי שחזק כיצד ולא חטעה. וצפוחתה שאין לה כלום לדייק לא רמי רבנן שצוה עליה, ולשקרא לא חיישין כלל צכאי דינא. ולפ"ז נמי שפיר מיושצ קושית החוס' ז"ל דניחוש דלמא חיתי לאיערומי דודאי לשקרא לא חיישין ועיקר הרמא שצוה היכה כדי שחידוק ולא חטעה, חכ לא שייך כי חס צפוגמה ולא צפוחתה והתקנה לא היכה כאן לרמאים, וזה נכון לענ"ד.

קא) ונ"ש והיכא דשכיב ושבק ארעא ובתי וכו' שם נ"ב ע"ב צמחני' ורמב"ם פ"ב מה"א. וגירסת רבינו מייגד צדל"ח וצמחנה גרם מייגר צרי"ש, ועיין חו"מ שם ועור ח"ע סי' ס"ט וצ"ע שם ס"ב והוא מעשר דברים שמתחייב אדם כשנושא אשה, ורבינו נראה שפסק כאנשי גליל ובגמ' ואנשי יהודה היו כותבין עד שירצו כיוורשין ליתן לך כתובתך, וכתב הריב"ש ז"ל בתשו' ק"ז ח"ל ולענין מזונות האלמנה שתהי' ניזונה לעולם ואין יכולת ביד היתומים להפקיע מזונותיה צפרעון כתובתה בלא רצונה כבר ידעת שזה מחלוקת במשנה, כי אנשי ירושלים היו כותבין כל ימי מייגר וכו' וכן אנשי בגליל, אצל אנשי יהודה וכו', ונחלקו בגמ' רב ושמואל רב אמר הלכה כאנשי יהודה ושמואל אמר הלכה כאנשי גליל, ואמרינן נמי בצל וכל פרוורא נהוג כרז, נהרדעא וכל פרוורא נהיג כשמואל. והרי"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל פסקו כשמואל וכן הסכימו כל האחרונים ז"ל וכן הוא בחוספתא, שאר כל הארצות כותבין כאנשי ירושלים, וכן צירושלמי רבי אבובי אמר קסרין כיבודה ושאר ארצות כירושלים, ולכן מן הסתם יש לנהוג כן, אצל חס יש מקום שנהגו כיבודה וכרז הולכין אחר מנהגם, כדמשמע מהביא בת מחזא דכות נסיבא לנהרדעא וכו' וכי ראו הקהל שנכסי היחידי מועטים ואם האלמנה תהי' ניזונה לעולם, לא ישאר דבר ליתומים עשו תקנות צעניי הנשואין הנעשים מהיום הכוא ואילך כי לא ראוי לגרוע זכות הנשים צנישואין שנעשו כבר אצל ישארו על דין התלמוד וזה כמו שמונה שנה שנעשו התקנות בהם ומכא שח"ז שירצו כיוורשין לפרוע לה כתובתה ולסלקה מכות מזונותיה שהיא רשות צידס, זולת בשלש חדשים ראשונים ע"כ, והביאו צ"י ורמ"א ח"ע סי' נ"ג ס"ג.

לכתובה בין למזוני בין לפרנסה ואי תפשה מטלטלי תפשא לה דאמר ר' אלעזר אלמנה שתפסה מטלטלין במזונותיה מה שתפשה תפשה ולא מצו יתמי לאפוקי מינה והני מילי דתפשו(ה) מחיים דבעל אבל לאחר מיתה לאו כל כמינה וכי קא אמרינן דכי תפשה ממטלטלין מחיים מאי תפשה תפשה ולא כלום מאי טעמא משום דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים דילמא דאתפשה גברא מחיים דאמר מר אתפשה גברא מטלטלי מקצת כתובתה ומית ואית ליה מקרקעי כמה דלא תבעה מליתא דפייש לה מכתובתה אית לה מזוני ולא אמרינן דסלוקי סלקה במאי דאתפשה אלא אמרינן כיון דפיישא מקצת כתובה כמאן דאית לה כולה כתובה דמי דאמרינן ההיא איתתא דתפשא כסא דכספא כו' כתיבא לעיל. קד) אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן זימרא אלמנה ששהתה שתיים ושלש שנים ולא תבעה מזונות איבדה מזונותיה השתא שתיים אמרת איבדה שלש מיבעיא לא קשיא כאן בענייה כאן בעשירה איבעית אימא לא קשיא כאן בצנועה

משנה הלכות

ורמ"ה כתב שם צמותר יכולה לומר איני ניזונה וכ"כ הר"ן בפשיטות וכן הוא דעת רב אחאי גאון צ"י ואלה המשפטים הביאו הכ"י ע"ש ודו"ק ונראה דעכ"פ חלקו הפוסקים באלמנה מצא"א כה"ג ו"ל ה"ג דכולי עלמא מודי דכה"ג לא מצי לחזור ודו"ק.

קג) ומ"ש וכי מיתזנא וכו' עד כתיבא לעיל כבר פירשתי לעיל בס"ד (בס"ק י').

קד) ומ"ש אמר ר' יוחנן וכו' צמ"י ל"ו ע"א כלשון רבינו הביא הר"ק ז"ל. וברמז"ם פ"ח

מצ"א הכ"ו, כתב אלמנה עניה ששכחה שלש שנים ולא תבעה מזונות, או עשירה ששכחה שלש שנים וכו' וכתב ה"ה בד"ה אלמנה וכו' ח"ל וחילתו לא קשיא כאן בעניה כאן בעשירה אי נמי כאן צפורה כאן צנועה פי' צנועה שצושה לצא לצ"ד ג', צפורה צ', ופסק רבינו כלשון ראשון ע"כ. אמנם דעת רבינו נראה דפסק כחרוויכו, וכן נראה דעת הר"ק ז"ל. וכן כתב הרא"ש ז"ל להדיא ח"ל אמר ר"י וכו' הלכך לא איבדה בשתי שנים עד שתבא עניי ופרוהא ופי' הק"י בטעם משום דנכסי צחוקת האלמנה קיימי כדמסיק בסיומן בסמוך ובהני תרי לישי מספקינן ועל היחומים להביא ראיה וכ"כ הכ"י סי' ז"ג.

והחזיר כתב ח"ל אלמנה שהיא עניה ופרוהא שהיא צושה לשאלו מזונותיה ושחקה צ' שנים ולא

תבעה מזונותיה ודאי מחלה מזונותיה, צד"ה במזונות שעברו אבל להצא לא, ואפילו שעברו אס' יש לה משכון מהיורשים או שלוחה ממקום אחר לא הוי שתיקה מחילה, ואם היא עשירה אפי' פרוהא או עניה צנועה לא הוי שתיקה מחילה עד סוף ג' שנים שלמות. וברמ"ה כתב דצנעיה לחוד הוי מחילה צד' שנים וה"א הרא"ש ז"ל כתב כסדרא ראשונה ע"כ. ועיין צ"י שם ודעת ברמ"ה

לכך צמ"י אי ניזונה חנן, או הניזונה חנן, ע"כ ניזונה מדקחני ומעשה ידיה שלהן ע"כ ע"ש. והנה אי ס"ל כאנשי גליל, אפי' דלא חנן ומעשה ידיה צוא"ו אפי' משמעות המשנה ניזונה צמ"כ של יחומים ומעשה ידיה שלהן, ועיין תו"ט שם ולפי פסק הרב דספ"ד וכו', ומעשה אחי שפיר לשון רבינו שכתב ועודדי ידא דינא הוא דשקלין לכו יחמי וכונתו ז"ל כיון דקיי"ל כאנשי גליל וכמו שפסק לעיל דניזונה צמ"כ ולכן ע"כ נמי דינא הוא דמעשה ידיה שלהן ודו"ק.

ובירושלמי איתא דאי אמרה ילאו מעשה ידי' במזונותיה שומעין לה, והביאה הר"ן, וכבר הביאנו

לעיל פלוגתא הראשונים ז"ל, כי כי אמרה איני ניזונה ואיני עושה דשומעין לה, מה יבא הדין אי יכולה לחזור ולומר חן לי מזונות ואעשה לך מלאכה, דדעת הר"ן בשם ברמ"ה ז"ל דאינה יכולה לחזור צה דאלי"כ לקחה מדה הדין דכשלא תמלא מלאכה אז תרצה להיות ניזונה וכשתמלא מלאכה ותרויה אז תאמר איני ניזונה, ועיין צ"י ססי' פ' וצ"ע סי' ס"ט סק"ד ברמ"ה שם וסי' פ' סעיף ט"ו ברמ"ה שם וצ"ע באלמנה מה יבא דינא דאפשר דכחא לד"ה, אי אמרה איני ניזונה שוב לא יכולה לחזור צה דכוח כמו מחלה לכן מזונות וצ"ע.

והחזיר סי' פ' הביא בשם ר' יונה ח"ל ודוקא צעיקר מעשה ידיה, אבל כמותר על ה' סלעים שכוה

שלו וחקנו לה כנגדו מאה כסף אינה יכולה לומר איני נוטלת מעה כסף ואיני ניזונה מותר לפי שחקנו לו מותר משום חנא וצתר הכי חקנו לה כנגדו מעה כסף, ומעשה הא חנינא כשהיא תחת צעלה חקנו לה משום חנא ולכן לא מצי אמרה איני ניזונה וכו' משא"כ כשתאחרמלה דליכא טעמא משום חנא, וכמו שאמרו צמ"הא הכי תהוי לה איבדה ח"כ ה"ג ו"ל דליכא משום חנא

כאן בפרוצה. קה) איבעיא להו מכאן ולהבא אית לה מזוני או לא מי אמרינן נהי דאחיל למפרע אבל להבא לא אחיל אהא קא תבעה או דילמא כיון דאחיל אחיל תא שמע דאמר רבה לא אמרו אלא למפרע אבל להבא יש לה מזונות. (פסק) וגברא דאמר בעינא דאיגרשה לאינתתי דחזיתי בה מילתא אי מוקים עלה סהדי מוטב ואי לא איהו אסרה שמי שראיתי צד דבר צות ואסורה עלי : אי מוקים עלה סהדי מוטב. וכשנמצא

ובש"ע אי"ע סוי' ל"ג ס"ק י"ד פסק כדעת הרמב"ם
ז"ל וכבר הביאו הב"ש והח"מ שם דעת הרמב"ם
ז"ל וכן נראה דעת רבינו ז"ל מדכביא ב' אוקימתות
ולא פסק כחד מנייחיה וכן הרי"ף ז"ל, ש"מ דתרווייכו

כמנהג המנהגים וכו' וכן פר"ת ז"ל כל הסוגיא במכות פ"ק וכן ב"ג. מיכו מה שפירש ב"ג דאין מולידין אשה מצעלה עד שיראה כמכחול בשפופרת הא לא קיימא הכי אלא כשיראו מנהג המנהגים מולידין אשה מצעלה ע"כ. והנראה דעת רבינו ז"ל דעדים שראו בעינין שיראו כמכחול בשפופרת וא"כ מה שכתב רבינו אי מוקים עלב סהדי מועב מיירי שיראו דוקא כמכחול בשפופרת וזה פשוט. ובאגודה כ"כ ה"ל י"ד כתב ראו שזאתה אשתו אף בלא עדים אסורה לו ע"כ.

ובש"ע א"ע כתב דחייב להוליא וכו' מהרמב"ם פכ"ד הנ"ל ה"ל י"ז, ובהלכה י"ח כתב הרמב"ם ז"ל ואין צ"ד כופין את האיש לגרש אשתו בדבר מדברים אלו עד שיצאו צ' עדים ומפשט בדברים משמע דקאי נמי אהלכה י"ז, וכן הבינו גדולי האחרונים ז"ל ובתשו' רבינו אליהו מזרחי סי' כ"ה פי' דכוונת הרמב"ם ז"ל מדאמר אין כופין משמע מיכף הוא דלא כייפין ליה לגרש משום דלמא משקר וכו' אלא מימר אמרינן ליה אן לא ידיעין עובדא היכי הוה אס אתה אומר אמת שזינתה אסורה לך וגרש, ואם לאו אסורה לך לגרש ותמה ז"ל האיד מהימנינן ליה בלי אמתלא וכו' אמרינן בכתובות הטומן פ"פ מאלתי נאמן לאסרה עליו וע"כ דכייפין ליה להוליא ובתשו' צגדי כהונה הקשה עוד דמ"ש מהא דאמר כתובות כ"צ האומרת עמאה אני וחזרה ואמרה עכורה אני דבעי אמתלא להחירה.

ולענ"ד אי משום הא לא קשה די"ל דבשלמא באומרת עמאה אני כיון שכתורה האמינה צוה וכו"מ שבאמינה תורה אחד הוי לי כאן שנים ולכן ודאי בלי אמתלא לא מהימנא ואדרבה אפי' באמתלא כמה מהפוסקים תמכו דאמאי מהימנא הא הוה אמתלא במקום עדים, אבל כאן הרי נאמנות הצעל אינו בתורה עדות כלל צהאי ענינא ואן לא מאמינן לי כמו שמאמינן לה רק אמרינן לי אי אתה יודע האמת אסורה לך, ולב יודע מרת נפשו וא"כ מאי אמתלא שייך הכא, והלא מתחלה לא מאמינן לי ודו"ק, עוד י"ל דכאי דכתובות האשה שאמרה עמאה אני אמרה כן לצעלה ועכשיו שחזרה וטענה עכורה אני לריבין נאמנות אחרת לצעלה ובראשונה אמרה לצעלה שהיא עמאה, ובאמין לה ועכשיו אומרת שכתורה היתה וא"כ ע"כ חדא מיני שקר אמרה ואינו יודע איזה מהם שקר ואיזה אמת ולכן אי ל"ל אמתלא לדברים עדיין צספקו עומד דלמא דברים הראשונים אמת ואחרונים שקר וא"כ איך יבא עליה שברי יש כאן ספק ברת עכ"פ ולכן בעי אמתלא משא"כ הכא שהוא צעלמו הוא המגיד הוא ודאי יודע האמת כמו שהוא, ולכן לא בעי אמתלא לדבריו כלום וזה לענ"ד ברור.

עוד הקשו המפרשים ז"ל מהא דאמרו בקידושין ס"ב האומר קידשתך הוא אסור בקרובותיה דשויי אנפשי' חתיכה דאיסורא ולא יכול לחזור בלי אמתלא.

ומה שנראה לענ"ד לומר בדברי הרמב"ם ז"ל דכ"מ שהצעל אסור על עצמו בדבריו, כגון האומר קדשתך מהימנינן לי יותר דכוי כעין מיגו דאסר. על נפשו נשים אחרות אסר על עצמו נמי זו, ולא נאמן לומר משעבד הייתי כי אם באמתלא, משא"כ הכא דבעי להחיר עצמו ולפטור עצמו מכתובה בטענת אשתו וזהו ודאי אין כאן שום טעם שנאמינו צוה וגם התם מחייב עצמו בדברים מה שהצעל מחייב לאשה משא"כ כאן הוא רוצה לפטור עצמו ובכ"ג ודאי אינו מהימן, רק אמרינן ליה אתה יודע האמת ועשה לפי ידיעתך ודו"ק, ולפי מה שכתבתי מיושב נמי מה דהקשו מפ"פ דנאמן לאסרה ואינו יכול לחזור דהתם כיון דחזקה אין אדם מפסיד סעודתו אית לן חזקה גדולה דאמת הוא בדבריו הראשונים ולכן אינו נאמן לחזור בו בלי אמתלא (ולענ"ד ז"ע אי בטענת פ"פ מהני אמתלא בכלל) וזה לענ"ד נכון בדברי הרמב"ם ז"ל. ועיין תשו' צרית אברהם סי' פ"ו אות ב' וב"ל סי' ק"ד וחכ"ל סי' מ"ד ובתשו' הרא"ש כלל ל"ב סי' יו"ד (וט"ם צפ"ת מה שכתב כלל ל"ב סי' י"ב).

ומתשובת הרא"ש הנ"ל קשה לי עובד מה שראיתי בתשו' צגדי כהונה שכתב ח"ל אבל על הב"ד אינו מוטל לכופו ולהוליא אלא בשני עדים שיעידו שזינתה בפניהם ברצון וכו', וכן משמע מהרי"ף פרק האומר דף ס"ו ולא מלינו מפורש מי שחולק על הרמב"ם צוה דכופין אף בלא עדים ע"כ. אמנם הרא"ש ז"ל כתב ושאילת ראובן שהי' נשוי עם דינה וכו' ואמר לה בפני עדים שזנתה תחתיו והוליא עליה קול שנתערר הדבר אם היא מותרת לו או נאמר דשויי אנפשי' חתיכה דאיסורא. תשובה אם נותן אמתלא לדבריו ואמר מרוב שיחי וכעסי דברתי והולאתי עליה שם רע ואינו אמת, נאמן ושרי ליה. ככהוא דפ"צ דכתובות האשה שאמרה א"א אני וחזרה ואמרה פנייה אני נאמנת וכו' שזינתה לנפשה חתיכה דאיסורא אמר רב הונא שנותנת אמתלא לדברים וכו' וגרסינן נמי התם בעי מיני' שמואל מרב אמר עמאה אני וחזרה ואמרה עכורה אני מהו אמר לי אף צו אם נתנה אמתלא לדברים נאמנת ע"כ.

והנראה מדברי הרא"ש אלו דכתב להדיא דבעי אמתלא לדבריו הראשונים ואי לית לי' אמתלא אסורה עליו וא"כ ודאי כופין אותו נמי לגרש ככל הנשים האסורות לדור עם צעליהן שכופין אותן לגרשם ובא"ע סי' קע"ח ס"ק יו"ד סתם כדעת הרא"ש ז"ל, ועיין תשו' גבעת שאול סי' מ"צ וח"ס סי' קי"א שנסתפקו צהאי אמתלא אי סגי הא דאמר מהמת בעם שהכעיסתו הוליא קול, או דלמא צעי אמתלא אחרינא. וכן ראיתי עוד פוסקים אחרונים שנסתפקו כן. ועיין פת"ש סי' הנ"ל. אמנם מדברי הרא"ש ז"ל נראה ברור דס"ל דסגי צהאי אמתלא שכתב, אם נותן אמתלא לדבריו ואמר מרוב

שיתי וכעסי דברתי וכו' ואחתי עליה שם רע מכימן ושרי לי וק"ל

ובאגודה ס"ק כ"ז הלכות כתובות כתב צבי מייני שמואל מרד וכו'. פרי"ו ומועיל אמחלל אבל דללל אמחלל לא.

הן אחת דלולי דבריהם הקדושים ה' י"ל לחלק דתרי מילי נינהו דתשור' הרא"ש מייני שטען שלא ראה בעלמו, רק שנחצר לו כך מעדים, ואם כן טענתו דא מכה עדים ותשור' בגדי כהונה מייני שטען שהוא בעלמו ראה שזנכה, ומעשה הואיל דהתם שטיקט טענתו הוא מכה עדים ואמר שנחצר לו כך ע"י עדים וכדומה התם ודאי צבי אמחלל לחזור משא"כ כאן דטען שהוא בעלמו ראה, אי חזר ואומר לא ראיתי לא צבי אמחלל ודו"ק בזה.

ודע דדעת הגהמ"י בפכ"ד מה"א דזמן הזה דאיכא חרס דר"ג שלא לישא שתי נשים דכבעל אינו מכימן כמו דאשכח אינה מכימנה לפי משנה אחרונה בסוף נדרים משום דחיישינן שמא עיניה נחנה בזה, וז"ל הורה ר' יוסף האומר אשתו זינתה דאינה חסורה עליו, לפי משנה אחרונה, דאינה נאמנת שמא עיניה נחנה בזה, ה"כ שמא עיניו נתן בזה, אחרת אחר תקנת ר"ג שאינו יכול לגרש ע"כ. ועוד נראה דיש לגדות האוסר את אשתו כמגרשה ע"כ דסוף סוף מצעל תקנת הגאונים וכן כתב הרב שמעי' מיינזיל בתשובה ועיין בתשור' ל"ד ע"כ. וכ"כ בבג"א פרק האומר. אמנם התוס' שלבי נדרים כתבו וז"ל ומיכו נראה דאף למשנה אחרונה אם אומרת עמאח איך לך ואמר הצעל שמאמינה דאסורה דאיכה שוי' אנפשי' תתיבה דאיסורה כו' וי"א דמשמתינן לי על שגרם שהאסור אשתו עליו ועובר על חרס דר"ג ע"כ.

והנראה מדברי התוס' וז"ל דאף שאסור לעשות כן כהרב שמעי' מיינזיל מ"מ אי אמר זינתה מיכו מכימן, רק דמשמתינן לי על שגרם לעבור על החרס. וזה נראה לכאורה כיפך מדעת הגמ"י שכתב דכבעל אינו מכימן, אמנם וי"ל דודאי התוס' מודים היכי שבעל אומר אשתו זנתה דאינו מכימן מעט דשמא עיניו נתן בזה, אחרת וכתב היינו טעמא דמכימן כיון דהאשכח עמאח אמרה עמאח איך לך והוא מאמינה ודאי כה"ג ליכא למימר שמא עיניו נתן בזה, אחרת, שהרי היא נחנה אצבע בין שניו ולכן מאמינים לו, ובכ"ג גם בהגמ"י מודה דנאמן כנ"ל.

ובאו"ז בגדול סי' תרט"ו כתב לפרש דברי הגמרא נדרים וז"ל הכוא נואף דעל לגבא דכואו אייתא אחא גברא סליק נואף וכו' אמר רבא אנתא שריא אי אייתא דעבד איסורא הכוא נואף יתחא ליה דניבול הוא ולמות וקשה ליה לרבינו יוחנן דר שמואל ז"ל טעמא דאיכה הני טעמי דלא אירכס וכדאי עובדא דלא יתחא ליה דלימות להכי שרינן הא ליכא להכי טעמי

כוכ אסרינן לה אגזרייהו אמאי הא קי"ל דאין אוסרין על היחוד פ' עשרה יוחסין דף פ"א ע"א וכתב מורי רבינו יודא דר יוחנן ז"ל שפי' רבינו יוחנן דר שמואל דכנהו תרי עובדא איירי בגון שאומרת עמאח אני שנתרתי לו שפי"מ כן נסתרת עמו ח"י ששולחן לה אם נעמאח וביא שותקת כלכך אי לאו הני טעמי וכו' הואיל שאומרת עמאח אני כוכ אסרינן לה על צעלה דמתוך שמפסדת כתובתה נאמנת לאסור עמאח על צעלה וכתב מורי רבינו יוחנן שמתוך כך פוסק רבינו יוחנן שאשה שנסתרה צלוכה ואמרה עמאח אני שאסורה על צעלה ע"כ ע"ש. וגם לדבריו לכאורה ל"ע דא"כ כל פרוצה חלך וחסתור וטעמן כן כדי להפקיע עמאח מצעלה אם נאמינה בכ"ג ואפשר דכולי האי לעשות מעשה ולסתור לא חיישינן וכמה פעמים מלינו כה"ג דלעשות מעשה אינם עושים. ודברי ר"י יש לישב קושיא באצ"מ דבקשה מכה דזעירי דאין אוסרין על היחוד עיין לקמן ס"ק קי"ז ודו"ק.

שבתי וראיתי בתשור' בגדי כהונה שהביא בשם מהרי"ק (*) שורש ק"ז בשם הרא"ש מיינזיל וז"ל ואשר כתבת דו"ל שמא עיניו נתן בזה, אחרת וכתב ראי' מהכוא דאומרת עמאח אני לך למשנה אחרונה פשיטא דלא דמי כלל, דהתם הוי דבר השור בכל הנשים שאם נאמינה ח"כ כל פרוצה טעמן כן כדי להפקיע עמאח מצעלה וכו', ועיין בגדי כהונה מה שהאריך בזה, והוא ראי' למכ שכתבתי לחלק בדברי התוס' וז"ל ודו"ק. ועיין מרדכי פ' האומר וז"ל ע"י קע"ה דרמ"א שם סק"ט, וי"א דכופין אותו ומשמש עמה ועיין ח"ע סי' מ"ח ס"ז מי שאמר קודם שקדשתי את אשתי קדשתי את אחותה וכתב צח"מ וצ"ש סק"ז דזמן הזה אינו נאמן, ועיין נוצ"י סי' י"ב שהאריך בדברים ודו"ק.

ולא אכחד מעמי מה שראיתי בדברי הרשב"א ז"ל דברים שלא זכיתי להבינם שכתב בתשובה סי' קי"ח דהיכי דמכימן לי ע"א אוסר עליו אשתו וראי' מהאי סמיה דפ' האומר, וכתב ואפי' בגוי מסיח לפי תומו או אפילו מחכין לאסור או להעיד ומשמע מדבריו ז"ל דס"ל אפילו מחכין להעיד וכ"ש מסליח מכימן אוסר עליו אשתו וחייב לגרש והמל"מ בפכ"ד מה"א הביאו וז"ל וכתב הרשב"א צסימן קי"ח דאפילו צעכו"ס, בין מסיח לפ"ת, בין מחכין להעיד אי מכימן לי חייב להוליא וצסי' חלף רל"ז כתב דסומכת דעוהן עליהן דאמרינן דחייב להוליא דוקא שהאשכח שותקת, אבל צמכחישתו אינו חייב להוליא כדאמרינן בעלמא ע"א צככחש לאו כלום הוא ע"כ, ולדעתי דבר גדול דבר הביא עכ"ל **אמנם** בתשור' חלף ר"י כתב הרשב"א וז"ל ולענין בארמאי שאמר לישראל פלוני החדה לפניו ששכב עם אשתו אם צא ללאת ידי שמים אם חייב להוליא לדברי הרב ז"ל שאמר שחייב להוליא צבא ללאת ידי שמים אפילו ע"י הפסולין מסתברא שאין אוסרין אשה על

(*) עיין לקמן סימן ק"ח ובמשנה הלכות מדור ותשובות ח"ב

ואי מחמת איבה גרשה דיניה הם הכין אבל אי בעי לפיוסה שריא ליה
 קי) ואיתתא דאמרה לא בעינא ליה להאי גברא גרשוני מיניה אי מחמת
 צערא דקא מצער לה הוא ואית לה סהדי דיניה הם הכין קיא) ואי לית
 לה סהדי לית לה עליה אלא עשרים וחמשה זוזי מוהרה וכל מידעם
 דאיתית מן בית אבהו לדילה ואי איכא מאני לברשי וכסויי דאיתית מבית
 נשא מאי דאיכא שקלא ומאי דבלו להו לית עליה לשלומי וכל דיהיב
 כותליה : אי מחמת לערל וכי דיניה הם הכין. כיינו גם כן כצוות כראשונות של ז' נשים שחשצ: וכל דיכיו

לפיוסה. ולכחזירי ולקדשכ
 אסירי ליה, שכרי לדעתו
 זונתו תחתיו ואסורה לו (ועי'
 משכ"ל): ואי מחמת איבה
 גרש דיניה הם הכין. כיינו
 כמו שכתב לענין כראשונה
 חלל דחלוק אחד יש שיכול
 לפיוסה ולכחזירי מכ שאין
 כן כראשונה דמחמת שם רע
 כותליה :

משנה הלכות

וס"ק כ' שכצו דברי הרמ"א ז"ל וכו' דברים חל

ובעיקר קושית המצי"ע מה שכקש דאי כוא עלמו
 ראה ויודע ודאי שזנח מי יוכל לומר שאינה
 אסורה עליו לולי דבריו הקדושים כו"א מדי דכוכ
 חלש שחמרה עמאח אני לך וכתם נמי ודאי יודעת
 מה שאומרת ולז יודע מרת נפשו ואי חמת אתה אסורה
 לו ואסורה לדור עמו דקשה ככתוב חש לאיש לכל עונשין
 שצחורה ואפי"כ אמריק דתדור עמו ואינו חייב לכוילא
 ועיין ר"ן שלכי נדרים ותוס' שם כא"ך ספיין לה איסור
 זידים צ"כ, וקלח מן המפרשים פ"י דכל דמקדש
 אדעתא דרבנן מקדש ואפקיעו רבנן קידושיהו וכוכ לה
 פנוי צענת כזות כ"ג י"ל חאי טעמא גופי דכ"ג
 אפקיעו, או שאר תירוצים הנאמרו בחשש שייכי נמי
 ככל ודו"ק. *

קמ) וב"ש ואי מחמת איבה גירשה דיניה הם הכין
 וכי ג"ז שם חלל אי צעי לפיוסה ולכחזירי

שפיר דמי וכוא כמחזירי גרשתו ופשוט.

קי) וב"ש ואיתתא דאמרה לא בעינא לי להאי גברא
 גרשוני מיניי אי מחמת לערל דקא, מלער לה

כוא, ואית לה סהדי דיניה הם הכין, כלומר כפי מה שפ"י
 לעיל לענין במגרש צאונם דכל דיני אית לה, דכא נמי
 אונם כוא מה שמלער לה שא"א לה לסבול כלער.
 וכוסף רבינו אי אית לה סהדי, וכס דברי רבינו
 ראויים הם אליו דלא ליכא שום חולק בדבר מאחר דאית
 לה סהדי כי כדברי כן כוא וככ"ג ודאי דאין לחוש
 דלמא עיניי נתנה צחור, מאחר דאית לה סהדי דממנו
 כוא ומשום ככי מאכס צו, וכיפיקן ליה לכוילא, ולא
 כוי צכלל מורדת וק"ל.

קיא) וב"ש ואי לית לה סהדא לית לה עליי חלל
 עשרים וחמשה זוזי מוהרה וכי ודאי לא

צ"י למיקרי פסיקא דגימא אכפיקן ליה ומשמתיין ליה
 וכי הכה כלכה זו מן הלכות העממות כוא וכבר
 כתבתי לעיל מה מעט מחזיר וגם כאן לא אכתוב חלל
 מקופיח. צגמ' כתובות ס"ג ע"א כמורדת על צעלה
 פוחתין לה מכתובתה וכי וצגמ' שם ע"ג כיכי דמית

(*) עיין שו"ת משנה הלכות ח"ב סימן כ' וד"ג סימן קכ"ו

ולעיל סימן ק"ו בא.

חנפשי חתיכה דאיסורא ועיין ח"ע סי' קע"ו ס"ק
 ו' ז' ח' וצפת"ש שם סקל"ו ודו"ק כיעב.

שבת"י וראיתי, כן בדבר מפורש מפי רבינו הגדול
 הרמ"א ז"ל בהשנותיו סי' י"צ ח"ל דכא

איתא בהגמ"י פכ"ד דאישות ח"ל כורכ ר' יוסף
 כלומר אשתו זנח דאינה אסורה עליו עתה לפי משנה
 אחרונה, דחיישין שמא עיניו נתן צחורה, אחר תקנת
 ר"ג שאינו יכול לגרש צ"כ, ועוד שיש נדודות באוסר
 אשתו עליו כמגרש צ"כ וכי, ואין חילוק בין אם כוא
 חמר שאשתו זנח, או שעד אחד מעיד שזנח שצחתיכן
 חייב לכוילא ואדרבה גרע יותר לענין לאסור עליו כשכוא
 חומר שכוא ראה שזנח, או משמאמין לע"א דכתם
 לצ יודע מרת נפשו וגם לא יוכל לכעיד כשמשקר,
 ומטעם זה חש שחמרה לצעלה גירשתני נאמנת, כדאיתא
 פ' במגרש ופ"צ דכתובות, ואם יש ע"א מעיד כדצריכ
 אינה נאמנת כדאיתא כתם, דכוילא ועד מסייע לה
 מעיכא ח"כ כ"כ כאן דכשפ"א מעיד שזנח וכוא חומר
 שמאמין לדבר, כוא גרע מאלו חמר צעמנו שזנח,
 ומאחר דאילו חמר צעמנו שזנח אינו נאמן וראוי נדודת,
 כ"ש כשאומר שמאמין לדברי בעד ע"כ ע"ש חכ ראי
 ברורכ צפח"י למכ שכתבתי.

ודע שראיתי להמצי"ע ח"ג חשו' קכ"ו שפ"י פ"י חדש
 צכא דר' יוסף ח"ל שם ובהג"ה הכתובה שם
 פכ"ד כורכ ר' יוסף וכי נראה דלא פליג ארבינו משכ
 שכתב, מי שראה אשתו שזינתה כרי זה חייב לכוילא
 ואסור לו לצא עליה וכי שאל כוא יודע צודאי, וראה
 שזינתה מי יוכל לומר שאינה אסורה עליו ושיחזיק
 לכוילא חלל מה שכתב כרי כוא על מי שאומר שאשתו
 זנח חלל לא שראה כוא ולא שום עדות, חלל שכוא
 חושב לפי דעתו צאחו אמחלל שזנח ולכן נחוש עליו
 שמא עיניו נתן צחורה. ועי' כתב ח"כ ועוד נראה
 דיש נדודות וכי, חלל בדבר זנות שראה כוא וכי ואפי"פ
 שאין עדים מלוה לגרש צ"כ ופי' זה כוא נראה כיפך
 מפ"י המפרשים בדברי כרי יוסף ז"ל ועיין נוצ"י תניינא
 סי' י"א מה שפלפל בדברי הרמ"א ז"ל וצחשו' ברית
 אברהם. שוב ראיתי צפת"ש ח"ע סי' קע"ז ס"ק י"ע

לה הוא תוספתא אע"ג דנקיטא ליה מהדרא ליה לבעל ואי בעי לאשבועה מידי לא מצי משבע לה ואי לא צבי למיקרי פסוקא דגוטא אכפינן ליה ומשמתינן ליה עד דקארי במאי הוה מצי מעכב בחסרון כיס דיכיל למימר קא מחסרא לי ממונא הא לא קמחסרא ליה ממונא לבר מן עשרין

משנה הלכות

ובעה"מ כתב דתקנה זו הוראת שעה היתה וכתב עליו במלחמות הלל רבינו הגדול ז"ל יודע יותר מכלנו ומדבריו ניכר שלדורות תקנו. אבל אין דבריו של בעב"מ ז"ל בכאן אלא פתוי שהוא רואה לחזק עליהם ולומר דדינא דגמרא דיינינן ואמר בלשון נקי' אבל הם באמת לדורות תקנו ונכחו זה עד ימיו של רבינו ז"ל בחמש מאות שנה שלא זזת תקנה זו מציניהם כמו שידוע אולם בחשוכה שלהם ג"כ חמלא זה מפורש בכלכות הראשונות לרצ שמעון קיירא וכלל חיבורי הגאונים גם בדברי אחרונים ז"ל והם ידעו באיך תקנו, אבל מי שרצה להחמיר שלא לבקש בגט כדן בגמרא לא הפסיד ותבא עליו ברכה ע"כ. ומה שכתב בכלכות הראשונות לרצ שמעון קיירא כוונתו לרבינו ז"ל כידוע דדעת הרמב"ן לייחס זה"ג לר"ש קיירא וזה מפורשים דברי רבינו, ועיין לעיל ס"ק ז"כ מה שכתבתי בזה וס"ק ז"כ. ובחש"י המיוחסות ס' קל"ה וקל"ח כתב דדעת בעב"מ. **והרא"ש** בחש"י כלל מ"ג ס"ח כתב ועוד בחשוכה דחכמי אשכנז וירפא מרחקין עד קל"ה באחרון בכל מיני הרחקות כפיית האיש לגרש כי נראה להם דעת ר"ת לעיקר וזפרע כי בעוכ"ר בנות ישראל הם פרוצות, ועוד אני אומר שהגאונים שתקנו תקנה תקנה לפי הדור הכוא שבי' נראה להם לפי אורך שעה בשביל בנות ישראל והאידנא נראה בעיני כהיפך, בנות ישראל דזור הזכ שחלניות הם אם תוכל האשה להפקיע את עצמה מתחת בעלה באומרת לא ציינא לי לא הנחת זה לא"ה יושבת תחת בעלה ויתנו עיניהן באחר וימרו צבעליהן וכו' ע"ש, ולכאורה נראה דס"ל בזה דדעת בעב"מ ז"ל בזה שכתב שהגאונים שתקנו התקנה לאורך שעה היתה ודלא כדעת הרמב"ן במלחמות וי"ל דדו"ק. ועיין עוד א"ע ס' ע"ז וצ"י שם ועיין באצ"מ ס' הנ"ל דו"ק.

וראיתי בחש"י בר"ן ס' י"ג מה שכתב דדינא דמורדת ח"ל אם באתי לכתוב כל דיני מורדת יאריך בעיני אבל אמרתי אזכרם בזה נחלקו הראשונים והביא שם דעת הרמב"ם ודעת קל"ה חכמי חוס' בדבריו ודעת ר"ת ולזה הסכים וכתב וראויותיהן לא בארתי לכתוב כי חמלא בארובה בחידושי הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל במורדת והסכים להחמיר בד"ת.

וכתב בר"ן ויש בין דברי ה"רם ז"ל ודברי הרשב"א ז"ל חלק אחר שהרמב"ם ז"ל כתב שהאומרת מאים עלי נועלת בלאותיה הקיימין ולא חלק בין תפסה

מורדת אחר אמימר ואמר דציינא לי ומלענא לי, אבל אמר מאים עלי לא כייפינן לה, מר זווער אחר כייפינן לה. הוה עובדא ואכפא מר זווער ונפק מיני' ר' חנינא מסורא ולא הוה, התם סייעחא דשמיא הוה. **ופר"ש** ז"ל אבל אמר מאים עלי לא הוה ולא כתובתו ציינא לא כייפינן לה להשכוחה, אלא נותן גטו ויואלץ בלי כתובה. ובתוס' שם ד"ה אבל הביא יש מפרשים דכופין להוליא, וכן בתוס' גיטין ס"ד ע"א ד"ה הכא בידה. אמנם רש"י ור"ת חולקין דאין כופין להוליא דחיישינן שמא עיני' נתנה באחר וכתוס' שם משיבשים קושית ר"ת ז"ל דמאחר דאין לה כתובה באומרת מאים עלי לא חיישינן שמא עיני' נתנה באחר. והתוס' רי"ד פ"י כ"ד מורדת שכופין אותה על הפסד כתובתה וכו' אבל אמר מאים עלי לא כייפינן לה ע"י הפסד כתובה, ובאר"ך שם וכתב ולפי זה הפתרון היבא שאומרת מאים עלי לא הוי מורדת, וא"כ כשצא לגרש נותן לה כתובה ותוס', שכרי התוס' כותב אדם לאשתו בעצור חיבת ביאה, וכבר בא עליה, ואימתי אין לה תוס' כשמגרשה משום מורדת שכך הוא תקנה הגאונים שתוס' אין לה אבל כתובה יש לה, אבל עכשיו שמגרשה משום טעם ולא הוי מורדת אפילו תוספות יש לה שהרי אינה מגרשה כתקנה הגאונים, שנאמר כתובה יש לה תוס' אין לה ע"כ.

ולדברי התוס' רי"ד ז"ל ז"ע קושית ר"ת ז"ל דניחוש שמא עיני' נתנה באחר, ואין לומר כחירון התוס' ז"ל כיון דאינה מפסידה כלום. שצתי וראיתי דדברי התוס' ז"ל נכונים שכרי כתבו דאין כופין הצעל להוליא ויכול לישא אחרת עליה וכיון שמוציאה מדעתו ודאי לא חיישינן דלמא עיני' נתנה באחר שהרי אם יראה לא יגרש רק ישא אחרת עלי' וכיון שגירשה נותן לה מה שהוא חייב לה וק"ל.

ועיין בה"ר"ף ז"ל שכתב כדן הוא לישנא דגמרא, אבל באידנא צדי דינא דמחיבתא הכי דיינא, במורדת כד אחיה ואמר לא ציינא לי להאי גברא ניתיב לי גיטא יתיב לה גיטא לאחרי וכו', וחזין לגאון דאמר דתיב לה עיקר כתובה מנה ומאחרי וכו' ודינא דגמ' אפי' עיקר כתובה לא יבזין לה וכו' כדן הוא דינא דמורדת דנכחין רבן דמחיבתא מכמה שנים עד השתא ודעת רבינו נמי כרבי דמחיבתא וס"ל כהגאון ז"ל דמנה ומאחרי יש לה וביינו שכתב כ"כ זחין ובהא נראה דבה"ר"ף ז"ל חולק.

כלומר אינו רואה לגרש כופין וחמשה זווי דלא ניהוי בנות ישראל כהפקר. קיב) ואי איכא ינוקא ליהוי אוהו בשמחה שמשמחין ליה גבי אבוי בת תקינו רבנן דתיהוי גבי אמה דמגמרא לה כל מילי עד דמגרש: ואי איכא ינוקא. אם יש להם ולד בן זכר נותנין אוהו אלל כהז:

משנה הלכות

כל זאת אומרת כלכך היא, אמר רב חסדא זאת אומרת כזת אלל האם, זאת אומרת כהחשך תחלת כזמכ ע"כ, והתימך שהרמז"ס לא הכיחך בחיבורו וזפרט כיון שהריח"ף הכיחך וכו' ע"ש.

וכתב כה"ש ז"ל יש אומרים הא דאמרינן כזת אלל האם היינו באלמנה, דלא שצקין לזת כבדי קרובי אביה אלל אמה, אלל בגרשך שצקין לה אלל אביה, וברמ"ה ז"ל כתב שראש בחש"י בגאונים דכ"ה בגרשך וכביחך רא"י ממחני' דכושחך את כהשחך סתמא קחני ומשמע בין גרשך בין אלמנה ועלך קחני למקום שהוא אמה לאשמעינן דכזת אלל האם אפילו כזת גרשך נמי ע"כ, וזה נראה דעת רבינו ג"כ מדכתב זת תקינו רבנן דתהוי גבי אמה וככחך אגרשך קאי דמנח סליק רבינו ואפ"ה כתב דכוכ אלל האם וכו' כדעת בגאונים שהביחך ברמ"ה ז"ל וז"ל וכו'.

והמור ח"ע הביחך ז' דעות צבי פ"ב, וראיתי במכ"ס פאדווא ס' ג"ב, שכתב דאפ"ה דאמרינן כזת אלל האם לעולם היינו דוקא אם נראה לז"ד שטוב לה לשבת עם אמה, אז לריכין אפילו יתומים ליתן לה מחנאותה אלל אמה אלל אם נראה שטוב לה יותר כזית אחיה אין אמה יכולה לכופן שחכ"י עמכן וז"ל הביחך וכן ראיתי לברדצ"ז ז"ל שכתב כזת שזחך בטענה שחשחו בגרשך זתחך ואינה כוללת בדרך עוצים ורואה ליעול את זחו ממנה שלא תלמוד ממעשיה המכוערים. וכתב דכדין עמו דכל מה שחקנו כזת אלל האם הוא משום דמגמרי לה כל מילי דכבגן צנשי וככחך כיון דאמה לאו בדרך עוצים כלכך כה"ג לא חקנו וכ"כ בחש"י במצ"ע ועוד.

והנה בגמרא בזכירו טעם של ריחחך וכמ"ש מעשה שח"י ושחטוכ וכו' ועוד טעם ז' משום לניעות ורבינו לא הביחך כלל טעם של ריחחך ואפשר לפרשו צ"י פנים, או דלא ס"ל כלל טעמא דריחחך דס"ל דלמסקנא לא קיים כחירון דחיישין לריחחך דקדייקו ממחניחין ל"ש גדולה ול"ש קטנה זת לעולם אלל האם ולא משום דילמא קעלי לה אלל משום לניעותא וא"כ נראה דלס"ל האי טעמא דריחחך לעיקר ולא חיישין ליה וזה דמעשה כ"י ושחטוכ ע"כ ל"ל דס"ל לרבינו דשופים כיו ואין משגיחין בכו וככחך דאמרינן צ"י אפ"ה כוכ עובדא וחנקתא אימי' ומסיק ולא היא כביחך שטוב הואי דלא עבדא נשא דחקקי צנייכו וס"ל לרבינו דאין לחלק בין אב לאחר לענין קטלה ולעולם אמרינן דלא עבדי דקעלי ל"י וכ"כ מכ"ס פאדווא

ללא תפסח וכרשצ"ח ז"ל כתב וקדמך היא ותפסח אין מולחין מידך משמע הא לא תפסח בפסידה ואכתוב לכם על מה נסמך כל אחד מהם לפי דעתו ברמז"ס ז"ל פ"י זו שאמרו צפרק אפ"פ (דף ס"ג) כלתי דרב זכיד אימרדא כוכ תפסח חד שירא פ"י מעיל וכו' ופ"י במורדת כפסעט וסבור כרב ז"ל דדוקא במורדת יש חלוק בין תפסח ללא תפסח וכלל תפסח בפסידה, אלל באומרת מאים עלי אפילו לא תפסח לא הפסידה ופ"י טעם כדכר, אלל כרשצ"ח ז"ל כולך בדרך באחרונים ז"ל שפ"י זו של כלתו דרב זכיד באומרת מאים עלי ולפיכך יש חלוק בין תפסח ללא תפסח שאלו מורדת דאמרך צעינא ליה ומעננא ליה אפילו תפסח בפסידה ואף צו נראין דברי אחרונים ע"כ ע"ש צדיקין אלו אמנם דעת רבינו נראה כדעת ברמז"ס ז"ל דמפרש לכדיחך דכל מאי דאיכא שקלא וכוא אפ"י צלי תפיסה וק"ל ועיין בחשבות המיוחסות ס' קל"ח מה שהאריך בזה.

ותב עיני לצעל כעמור ז"ל שהביחך בשם רבינו אלפס ככה דקיי"ל כשצעל הולחך כולחחך לנכסי אשתו קטנה כתב בר"י בן מייג"ש דישצע כמה הולחך ויעול כדין כיורד לתוך שדה חבירו וכוא ז"ל חולק ועיין חו"מ ס' שפ"ה ס' ה' וא"ע ס' פ"ה ס"י וכתב ושמשין מיכח דכאי ידע וכאי לא ידע ועשה צרעות נשצע ונועל וכתב כרי"ף ז"ל דדוקא מחני' כשכצעל רכח לגרשך אלל במורדת בין אלל בין לא אלל ישצע כמה הולחך ויעול דלא יכח אלל מחנך דכחך אמרינן כי חקני ל"י אדעתא למיקם קמי' אלל אדעתא למישקל ולמחפק לא חקני ע"כ, וכן כתב כה"ש פ"ה דכתובות ס' ע' ע"ש וצעל כעמור כלל ו' ד"ה וכתב רי"ף ע"מ דמאן דמגרש ועיין אצ"מ ח"ע ס' ע"ז ודו"ק.

קיב ופ"ש ואי איכא ינוקא ליהוי גבי אבוי וכו' בגמ' כתובות ק"ב ע"ב אמר רב חסדא זאת אומרת זת אלל אמה ממאי דבגדולה עסקין דלמא צקטנך עסקין ומשום מעשה שח"י דתניא מי שמת וכניה בן קטן לאמו יורשי האב אומרים יכח גדל אללנו ואמו אומרת יכח בני גדל אללי מניחין אוהו אלל אמו ואין מניחין אוהו אלל ראוי ליורשו, מעשה כ"י ושחטוכ ער"ה וכו' שמעת מינה זת אלל האם ל"ש גדולה ל"ש קטנה ע"כ (ומ"ש כהכותב כגרי"פ ערב כהחשון בן הוא צחוס' רי"ד אמנם כז"ה גרם ערב פסח וכן הביחך כנכ"ג גירסא זו צבי כ"ב ועיין לקמן) וכש"מ צב"מ ק"ב ע"ה כתב צד"ה זאת אומרת ח"ל כתב רב סעדיה גאון בדרכי התלמוד שלו שחבר בלשון ערבי

פי'א מה"א כל' י"ג כתב בגרושה חין לה מזונות וכו' שלמו חדשיו וגמלתו אם רצתה המגרשת שיביא בנה אללה חין מפרישין אותו ממנה עד שיביא בן שש שנים גמורות אללה כופין את אביו ונותן לו מזונות והוא אלל אמו ואחר שש שנים יש לאב לומר אם הוא אללי אתן לו מזונות ואם הוא אלל אמו לא אתן לו מזונות וכתב אלל אמה לעולם ואפילו לאחר שש ע"ב.

ובהשגות כתב הראש"ד ז"ל חין הדעת סובלת שנוכח את האב להפריש בן ממנו עד שיביא בן שש וכלל הוא חייב להנכו בחורב בן ארבע וכן חמש ואיך יתנכו והוא גדל בין הנשים ע"ב. ועיין מ"ל ומגדל ע"ז. והרא"ש בחשוכה כלל פ"ב סי' ז' כתב דאפינו פחות מכן שש הבן אלל אביו שכתב חייב ללמדו תורה ולהנכו במזונות כצ"ל וז"ל חז"ל כשיטת הראש"ד ז"ל. ורבינו ירוחם נתיב כ"ג ח"ג כתב וז"ל: וכתבו בגאונים דוקא בן אלל בן אלל האב אפי' פחות מכן שש ויכול לכופה שיעמוד בן עמו כי כמו שכתב תלמוד לה האם מעשה בנות כך האב ילמד לבן מה שראוי לו וס"ל ג"כ כשיטת הראש"ד ז"ל. ונראה לענ"ד דאפילו להראש"ד שכתב דחייב להנכו בחורב וכן לדעת הראש"ש ז"ל חין כוונתם דבן ג' וד' דוקא הוא וקודם ג' לדי' אלל האם, אלל בנותו דמאחר שגמלתו האם מיד ילך אלל אביו והא דכתבו ג' וד' הוא משום דטעמא ע"י מוכרתה להוציא משיטת הרמב"ם ז"ל וכיון שהוציאו משיטת הרמב"ם ז"ל ממילא הדרינן לכלל לעולם הבן אלל האב וזה לענ"ד ברור כשיטתם ז"ל וכן ראיתי דבסכים מהרי"ל סי' אלל כלל י"ב סי' ע"ב דף ל"ו. שזו ראיתי בחש"ך ח"א חשו' מ' שכתב להדיא דמיד אחר שגמלתו אמו יכול האב לומר אני אגדלו, ועיין בסמוך.

וראיתי בשו"ת המצ"ע ח"א חשו' קס"ב שג"כ הסכים לדעת הראש"ד והרא"ש להלכה וכתב דמה שכתב הרמב"ם בן שש מיירי כשהאב אינו מקפיד שיביא אללו או אללה רק שיהיו לו טעם שלא לזון אותו כשהוא אללה אלל אם הוא רוצה להפרישו ממנה ולגדלו אללו ברשות בידו, וגם כתב דלד"כ בחורב ו' שנים אינה יכולה להוליכו למקום אחר כי כשהם כאן אפי' כשהם גדולים עמה יכול להנכס לפעמים וכמו שכתב ה"כ לדעת הרמב"ם ז"ל ואם הוא חולך אותם לא יוכל להנכס כלל ע"ש. ועיי' חשו' רש"א סי' ל"ה וסימן ר"ו. ורבינו ירוחם צ"ח אדם וחוב נתיב כ"ג ח"א כתב בזה אלל האם לעולם, פירוש אם נתגרשה כדאמרינן שיכול לכופה שיעמוד בנה עמה, וכתבו בגאונים דוקא בן, אלל בן אלל האב אפי' פחות מכן שש ויכול לכופה שיעמוד בן עמו כי כמו שכתב תלמוד לה האם מעשה בנות כך האב ילמד לבן מה שראוי לו ע"ב. ונראה דכן גם דעת רבינו מנחם מ"ן בסה"ס דבן אלל האב ולעולם משמע ודו"ק.

סי' נ"ג ומכרי"ע ח"א סי' קס"ב בשם מהר"י צי רב ז"ל שמעשים בכל יום שאין חוששין לרמיחא דחששא רחוקה היא וכן כתב בשו"ת ברב סי' ע"ב הביאו בנכס"ג ועיין מל"מ פכ"א מה"א ב"ז, או יאמר דבאמת ס"ל לרבינו דבירשאים חיישין דילמא קטלי לה רק בצדו לא חיישין לרמיחא והראשון נלע"ד עיקר דזיל בחר טעמא הוא ודו"ק.

שוב ראיתי לרבינו לקמן (ס"ק רנ"ב) שכתב וז"ל: אמר מר בנושא אשה וכו' למקום שהוא אמה וכו' אמר רב חסדא זאת אומרת בן אלל האם ודלמא משום מעשה שהי' דתני מי שמת וכו' בן קטן לאמו יורשי האב אומרים יבא גדל אללו והאם אומרת יבא גדל אללי חין מניחין אותו אלל מי שראוי ליורשו, מעשה הי' ושחטוב בערב הפסח ח"כ ליחסי למקום שהוא מאי למקום שהוא אמה ש"מ בן אלל האם ע"כ ומעשה נראה דרבינו באמת הביא גם טעם השני מעשה שהי' ושחטוב בע"פ וא"כ י"ל דס"ל גם האי טעמא ודו"ק, גם מדברי רבינו ראוי ברורה לגירסת הב"ה שגרם ושחטוב בערב הפסח ודלא כהגות מהר"י פיק הכ"ל וק"ל.

וראיתי בשו"ת מוכרש"ם חו"מ סי' ש"ח שכתב שם בחכם שהאל לחדש דבר חדש דאפי' באב כידי דאית לה לבת ירושה נמי חיישין לרמיחא וכן כידי דנשא אשה אחרת נמי כתב לחייש דהוא שונאה ומוכרש"ם ז"ל כשיצ לו דודאי רחמי האב על בניו והביא ראוי ואם זרחה בשמש עליו דאף שבה האב בשביל ממון ודאי לא יכרגבו ועוד כמה ראיות גם צ"ע לו אשה אחרת לא חיישין לרמיחא ובנכס"ג הביא בשם משפטי שמואל סי' י' דכשנשא אשה אחרת איכא למיחש לרמיחא אמנם בשם בר"ן חנן כתב דלא חיישין ועיין משפטי נדק ח"א סי' כ"ג ובמהר"ם די בוטין ז"ל סי' כ"ד ע"כ **ולדעת** הפוסקים דס"ל דאם יש לו אשה אחרת חיישין לרמיחא ח"כ נפל פתא בצירא באיך אפשר האי דינא במילואת שברי הצעל לעולם מחויב לישא אשה אחרת שברי חסור לו לדור בלא אשה ולא מיצוי חי עדיין לא קיים פ"ו ודאי מחויב לקיים אללה אפי' כבר קיים המזוכי מ"מ לעולם מחויב לישא אחרת או משום לערב אל הנח ידיך או בסה"ס שלא יבא פנוי בלא אשה ועיין לעיל (ס"ק נ"ב) מה שכתבתי בזה בס"ד וא"כ איך אפשר לעולם במילואת דין זה, ואין לומר כגון שעבר ולא נשא דודאי לא תקנו חכמ"ל שיבא בן אלל האב רק באופן שהוא יושב באיסורא ודו"ק ע"כ לענ"ד שיטה זו נע"ג.

ולא ביאר לן רבינו ז"ל האי יוקא דלבו גבי אבוב בן כמה ועד מתי יחי' עם אמו דודאי כשהוא יונק ואריך לאמו חין נותנין אותו לאב, ומדברי רבינו שכתב בסה"ס אלל בן אלל האב הי' משמע לכאורה ולעולם הבן אלל האב ואין לנו שום זמן להב' והרמב"ם

בתוליה אלמנה גרושה וחלוצה. פירוש בחולב שכיח אלמנה או גרושה או חלוצה מן האירוסין וחזרה ונשאת : **כתובתה**. מן כשי : **מאתים**. שכיח בחזקת בחולב נשאת לו : ויש לכן טענת בחולב. אם לא מלאה בחולב אצלה כל כתובתה דמקח טענת כול לו : פחות מזנות

דנהגן בנשי אבל בן אצל האב. קיג) בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה בתולה אלמנה גרושה וחלוצה מן האירוסין כתובתן מאתים ויש להן טענת בתולים הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגירו ושנשתחררו פחות מבנות שלש שנים ויום אחד כתובתן מאתים ויש להן טענת בתולים. קיד) מאי אלמנה אמר רב חנא בגדתאה אלמנה על שום מנה אלמנה מן האירוסין מאי איכא למימר אידי דהא קרי לה אלמנה דהך נמי קרי לה אלמנה. קטו) תנו רבנן שנים אומרים נתקדשה ושנים אומרים

משנה הלכות

כרז צע"ע ז"ל הם דברי כרמז"ס ז"ל, ומכ שפרש דדברי כרמז"ס ז"ל נפרש דדברי צע"ע ז"ל ע"ש ועיין חש"י מבר"ס חלשך סי' ל"ח. ונח"מ סי' פ"ב הקשה ח"ל יש לדקדק דמשמע אם האם מוחלת לו במזונות תוכל להחזיק בזה אלל על כרחו, חכ הוא נגד המושכל למכ תוכל לכופו וכיח אין לה שייכות לכן וכוח מזה עליו צמח דברים צפרע ללמדו תורכ ע"ש מכ שדחק ליש. וכתב כנז"י מ"ק סי' פ"ט הלכה למעשה שאם אחר בגירושין אין המגרש והמתגרשת צעיר אחת אז הדין שישאר בהן אלל האב אפי' פחות מכן שש כדי לחנוכו וללמדו כי צדק לא שייך דברי כ"כ שכתב כנ"ש בסיומן פ"ב ע"ש וק"ל ועיין לקמן ס"ק רנ"ב.

קיג) ומ"ש בחולב גובה מאתים ואלמנה מנה וכי' שם יו"ד ע"ב משנה וצ"ע ח"ע סי' ס"ז ס"ח בגיורת והשבויה והשפחה וכי' שם י"ח ע"א במחני' וש"ע שם ס"ג ועיין לעיל ס"ק ל"ו.

קיד) ומ"ש מאי אלמנה א"ר חנא בגדתאה אלמנה על שום מנה שם דף יו"ד ע"ב. וכתבו בתוס' ז"ל ליכא למימר דהפשוט מהכא דכתובת אלמנה מנה מדאורייתא דהא מנה לא כי' צימי משכ ועיין רמז"ן עכ"ת פ' משפטים וברע"ב"ל קידושין כ"ב ע"א לענין מזונות אשכ דאורייתא, וס"ל דאינו אלל דרנן, ואף דכתבו בתורכ לענין צדד אינו אלל מנה מנהג בעולם, וצדד אפשר לענין נמי ליישב קושית בתוס' ז"ל אף דנקראת ע"ש מנה מ"מ לאו דאורייתא היא ודו"ק. ועיין לעיל ס"ק (י"ב) מה שכתבתי, ונחשו' לאדמו"ר ברכב"ל מליוצאוויטש בארכתו צדד צמכ"י.

ובתיבת אלמנה ראיתי צ' פירושים ח' על מנה כלומר על שם מנה וכי' כמו דכתיב אלל מנה חכ נראה פי' רש"י ז"ל וכתבנוים ז"ל פירשו אל מנה פירוש שחבר ממנה מנה מהמאחים ויכח פי' אל חסר מנה כציאו כש"מ וק"ל.

קטו) ומ"ש שנים אומרים נתקדשה ושנים אומרים לא נתקדשה כרי זה לא נשאת ואם נשאת לא תלא וכו' שם דף כ"ב ע"ב ודף כ"ג ע"א ובעור ח"ע סי' מ"ז וצ"ע שם סק"צ ובגמ' וכן גרס רבינו

והמור סי' פ"ב כתב ולאחר שיגמל הנער י"ח שצדשות האב אם ירצה יקחנו אללו ואם ירצה יניחנו עמה וכו' שלמו כ"ד חדשים וגמלתו אם רצתה במגורשת שיהי' בזה אלל אין מפרשין אותו ממנה עד שיכא בן ו' שנים גמורים אלל כופין האב ונותן לה מזונות אלל האב, ולאחר ו' שנים יוכל האב לומר אם הוא אללי אני נותן לו מזונות ואם הוא אלל אמו איני נותן לו וכו', וכבר הקשה בדרישק וצמ"ל וצ"ח פוסקים למכ שצק בעור ז"ל דעת אביו ברא"ש ז"ל שפסק כדעת ברא"ש ז"ל ופסק ככרמז"ס ז"ל ואפילו לא זכר דברי ברא"ש ז"ל להלכה ודו"ק. עוד נראה מדעת בעור ז"ל דאפילו לאחר שש אין ציד האב לכופ אה אמו ליתן לו צנו אלל אם היא אלל אין לריך לזונו וכ"ש פחות מכן שש דאף דחייב לזונו. אמנם צדד ג"כ נראה דעת במצ"ע ז"ל לחלוק על דבריו הקדושים דאפי' פחות מכן שש ס"ל דאי צדי לי מחייבה ליתן לו וכן כתב להדיא בריו' כ"ל וכן דעת כמה פוסקים.

איברא ולענין צ"ע אכתי פוסקים דס"ל דיותר מכן שש נמי אי מחלה במזונות לעולם בהן אלל

אמו שכרי מזונות בהן יותר מכן שש אינו מחויב האב לזונו מדינא, וכמו שהבאתי לעיל ומפורש בפוסקים, ומעשה אי נימא דעד בן שש צידק הוא לעולם ומחויב לזונו אלל אמה א"כ מה זה שאמרו בהן אלל אביו כיון דאמרינן דיותר מכן שש אם אינו נותן לו מזונות ברשות צידק וכלל יותר מכן שש לעולם אין חייב לו לזונו ודו"ק. וי"ל דעכ"פ כשהוא עמיד לריך לזונו אפילו יותר משש מנה נדקד ודוחק, ועוד קשה לי דא"כ מצינו יפכ כה האם מנה האב צדדי שאין צידו לכופה לא צדד שלעולם אלל אמה, ולא צדד שומי אם לא תראה לא תחנכו לו ועוד שכרי אמרו בעעם משום דגבי האב ילמוד עמו מה שראוי לו ואי לא תחנכו לו מה יכא סופו ומי ילמד אותו דברים בראוים לו ועיין בלחורונים ז"ל וצ"ע.

שוב ראיתי צמכ"ג שכתב מחשבת מוכריצ"ל צמ"א כלל י"א שכתב דמדברי בעור מוכה דאחר שש ברשות ציד האב להפרישו ממנה אפילו אם האב רוצה לזונו וכתב עליו ולא ידענא מדיכי דייק לה שדברי

לא נתקדשה הרי זו לא תינשא ואם נשאת לא תצא שנים אומרים לו נתגרשה הרי זו לא תינשא ואם נשאת תצא מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר רב אשי איפוך שנים אומרים ראינוה שנתקדשה ושנים אומרים לא ראינוה שנתקדשה הרי זו לא תינשא ואם נשאת תצא פשיטא לא ראינוה אינה ראייה לא צריכא דדיירי בחצר אחת מהו דתימא אם איתא דאיקדשה קלא אית לה למילתא קמ"ל דעבידי אינשי דמקדשי בצינעא. סיפא שנים אומרים ראינוה שנתגרשה ושנים אומרים לא ראינוה שנתגרשה הרי זו לא תינשא ואם נשאת לא תצא מאי קמ"ל דאע"ג דדיירי בחצר אחרת היינו הך מהו דתימא התם הוא דלגבי קידושין

משנה הלכות

זכר, ועיין מ"ל פ"ט מה"א ה"ל, ועיין ז"ש ח"ע סי' מ"ז סק"א, כלל ראינו מה שכתב מדברי מהר"ק שורש קט"ז ומכרש"ס סימן כ"ח ודו"ק.

וְרֵאִירִי בְּסֵפֶר זֵית מֵאִיר שְׂכַחַת לְאִמֶּר וְז"ל כְּחַד הַבָּשָׁם אֲבָל אִם כֹּלֵם וְכו' ר"ל שֶׁאִם נִשְׁאַח לֹא מִן הַעֲדִים לֹא תֵּלֵא, וְדִבְרֵי ע"פ ש"ע ח"מ סי' כ"ט ולפ"ז מִשְׁמַע כִּי בְּסוּגִיָּה דְּמִשְׁנֵי ל"ז דִּיבְרֵי בַּחֲזָר אֶחָד מִהוּ דְּתִימָא דְּאִם אִתֵּחַ דְּקִדְשָׁה קֵלָא אִתָּה לִי קִמְ"ל דְּמִקְדְּשֵׁי בִּנְעָא הֵרִי דִּלָּא מִיַּעֲבָה כ"א הַסֵּד דְּע"י הַקּוֹל יֵהָא לֹא רֵאִינוּ רֵאִי, בְּשֹׁאךְ דְּרִים בַּחֲזָר אֶחָד מִשְׁמַע, אֲבָל בְּמַעֲמַד אֶחָד שְׁפִיר לִיר רֵאִי וְלֹא רִמַּח הַד"מ בְּח"מ סי' ל', וּמִשְׁנֵי עַל הַבָּשָׁם דְּס"י כ"ט וְכו', וְאִין נִרְאָה אֲלֵא כֹל שְׂכִי בְּמַעֲמַד אֶחָד לֹא רֵאִינוּ רֵאִי וְכַמִּשְׁ בִּנְעָא סי' מ"ז, וְאִינוּ יוֹדַע לִמַּח רִמַּח אִם לֹא לְמַשְׁמַעוֹת הַנִּלְ, וְאִלֵּם בְּבָשִׁי פֶּה מַעֲחִיק ר"י לְהִיפֹךְ שְׂכִי וְאִם נִשְׁאַח תֵּלֵא וְז"ל שְׂאִפִּי הִיוּ בְּמַעֲמַד אֶחָד וְנִאֲמַר דְּכֹלִי הֵאֵי לֹא עֲבָדִי אִינְשֵׁי דְּמִקְדְּשֵׁי בִּנְעָא וְנִאֲמַר דִּלָּא רֵאִינוּ הִיוּ הַכַּחֲשָׁה כְּמוֹ שְׂכַחַתִּי לְמַעֲלָה מִכְרַשְׁצ"א ז"ל אִפ"ה אִם נִשְׁאַח תֵּלֵא דְּבָרִים אֵלֹו מַעֲסִים לְדַעַת הַבָּשָׁם סי' כ"ט הַנִּלְ וְכו' ע"ש ודו"ק.

וְהִנֵּה נִרְאָה דְּרוֹב הַאֲחֵרוֹנוֹם ז"ל תַּפְסוּ דְּתָרִי וְתָרִי הִיוּ סִדְרִי, וּבְגִמְרָא פֶּרֶק ד' אֲחִין אִיכָא תָרִי לִישְׁנָא לְקַסְלָקָא דַּעֲתָא תָרִי וְתָרִי סְפִיקָא דְּאִוְרִייתָא וְלִמְסַקְנָא סְפִיקָא דְּרִצְנָן, וְאִיכָא מֵאֵן דְּאִמֶּר דְּכַפ"צ דְּכַחֲבוֹת מוֹכַח דְּקִיּוּמָא לָן כְּלִישְׁנָא דְּאִמֶּר תָרִי וְתָרִי הִיוּ סְפִיקָא דְּאִוְרִייתָא, אֲבָל הַר"ן ז"ל בְּפ"צ דְּכַחֲבוֹת כְּחַד דְּהִנְכוֹן כְּמֵאֵן דְּאִמֶּר דְּכֹוֹ דְּרִצְנָן, וְכֵן כְּחַד הַחוּסִי בְּפ"ד אֲחִין, וּבְפ"צ דְּכַחֲבוֹת, וְכֵן כְּחַד הַרְא"ס ז"ל בְּחַשׁ כ"ו, וְכַרְדִּצ"ז ז"ל בְּחֶלֶק א"ב סִימָן נ"ב, נ"ו, נ"ז וְנ"ג, וּמִכְרַשְׁצ"א דִּי בִּזְמַן בָּשִׁי כ"ו סִימָן י"ח, וּמִשְׁפָּטִי שְׁמוּאֵל סִימָן ס"ד, וְכַרְשִׁיךְ ז"ל בְּח"א סִימָן כ"ג וְכ"ט, וְח"צ סִימָן ק"ה, וְח"ג סִימָן א', וְכ"י בְּלֵאֵל בְּסִימָן ז' וְסִימָן כ', וְכַרְשִׁי חִיּוֹן ז"ל בְּחַשׁ סִימָן נ"ז וּמִכְרַשְׁצ"א בְּאִסָּן ז"ל וּמִכְרַשְׁצ"א ז"ל ח"ב סִימָן מ' כְּחַד דְּרִצְנָן כְּמוֹ דְּרִצְנָן הַסּוֹבְרִים דְּכֹוֹ דְּרִצְנָן, אֲבָל בְּח"א סִימָן ס"ח כְּחַד דְּכֵן רִצְנָן עֲתִיב הַסּוֹבְרִים דְּתָרִי וְתָרִי הִיוּ סְפִיקָא דְּאִוְרִייתָא, וְע"ש בְּח"צ סִימָן פ"ו, וְשֶׁם בְּסִימָן

קודם, שנים אומרים נתקדשה ושנים אומרים לא נתקדשה כרי זו לא תנשא וכו' מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר רב אשי איפוך שנים אומרים ראינוה שנתקדשה ושנים אומרים לא ראינוה שנתקדשה וכו' והעור ז"ל וכן במחבר החליפו הכרייתא והתחילו שנים אומרים ראינוה שנתקדשה ושנים אומרים לא ראינוה שנתקדשה וכו' למכ. שצחי ורתיתי בכה"ג שכבר עמד בזה וכתב נ"ב ה"א דהקדים חלוקה זו לחלוקה זו כ"ב דב' אמרי נתקדשה וכו' עיין בטעם מ"מ סי' קי"ז ועיין ברדב"ז ח"א סי' נ"ו ובתשו' ח"א"ה סי' קכ"ב ע"כ. חמס רצינו כתב כלשון וכגירסת בגמרא.

וְרִבִּינוּ יְרוּחָם ז"ל כְּחַד כְּחַד הַמְּפָרְשִׁים דְּמִיירִי בְּנִשְׁאַחַת לְאֶחָד מֵאֲחֵת שְׁאוּמְרִים לֹא רֵאִינוּ שְׁנִתְקַדְשָׁה וְהִיא אִוְרִיתָא שֶׁלָּא נִתְקַדְשָׁה וְעַמְמָא דְּעִבְדִּיהָ אִינְשֵׁי דְּמִקְדְּשֵׁי בִּנְעָא, הֵאֵא לֹאֵו כִּי אִם נִשְׁאַח לֹא תֵּלֵא אֲבָל אִם נִשְׁאַח לְאִדָּם אַחֵר אֲפִילוּ דְּלִיכָא עַמְמָא דְּמִקְדְּשֵׁי בִּנְעָא וְכֹוֹ הַכַּחֲשָׁה אִפ"ה הִיוּ לְכֹו תָרִי וְתָרִי וְלֹא אֲמַרִּין הַעֲמַד אִשָּׁה בְּחִזְקָה פְּנוּיָה דְּאִיתֵּרַע לֶה חִזְקָה דְּרִצְנָן וְאִם נִשְׁאַח תֵּלֵא וְנ"מ שְׂאִפִּלוּ הִיוּ בְּמַעֲמַד אֶחָד וְנִאֲמַר דְּכֹלִי הֵאֵי לֹא עֲבָדִי אִינְשֵׁי דְּמִקְדְּשֵׁי בִּנְעָא וְנִאֲמַר דִּלָּא רֵאִינוּ רֵאִי הִיוּ הַכַּחֲשָׁה כְּמ"ש לְמַעֲלָה מִכְרַשְׁצ"א ז"ל אִפ"ה אִם נִשְׁאַח תֵּלֵא עַכ"ל וְכַבִּיחוּ הַבָּשָׁם ז"ל.

וְהַתּוֹם שֶׁם כְּחַד ב' אִוְמְרִים נִתְקַדְשָׁה וְכו' וְאִם נִשְׁאַח תֵּלֵא דִּלָּא אֲמַרִּין אֲוִקִי תָרִי לְכַבְדִּי תָרִי וְאִוְקִמָּה אִוְתָה בְּחִזְקָה פְּנוּיָה דְּמ"מ סֶפֶק דְּרִצְנָן הוּא וְתֵּלֵא. וְכַתֵּב בְּכ"ש ח"ע סי' מ"ז וְלֹא דְּמִי לְמ"ש בְּסִימָן ג' דְּמַכְשִׁירִים בְּתָרִי וְתָרִי מִשּׁוֹם מִלִּי דְּאִשּׁוֹת שְׂאִנִי וְעִיין ח"מ שֶׁם וּבְש"ע סי' קנ"ט וְעִיין בְּהַגְבוֹת מַרְדְּכִי סְנִיחֵרִין מ"ש בְּשֶׁם צַעַל הַעֵיטוֹר וּבְבָשִׁי סי' קל"ד בְּשֶׁם הַרְשָׁצ"א ז"ל בְּצִיטוֹל מוֹדַעַת וְיֵשׁ שְׁחִי כְּחִי עֲדִים אֲחַת אִוְמֶרַת שְׂבִיטֵל מוֹדַעַת וְאֲחַת אִוְמֶרַת שֶׁלָּא צִיטֵל. וְעִיין בְּשַׁב"ג עַלֵּה דְּשִׁמְעִין מ"ש בְּשֶׁם רִיא"ז. וְהַרְצִי"ש ס"ס קכ"ז כְּחַד דְּמִלְתָּא דִּלָּא רִמַּח עֲלֵי דְּאִינֵשׁ לֹא מִדְּכַר וּלְפ"ז נִרְאָה דְּאֲפִילוּ הִיוּ כֹּלֵם בְּמַעֲמַד אֶחָד לֹא הִיוּ הַכַּחֲשָׁה וְנ"ע. וְעִיין בְּהַלְנָחָה סי' קל"ז וּמִכְרַשְׁצ"א ח"ע סי' ל"ז וְכַרְשִׁי"ש סי' ל"א וּבְפִמְ"א ח"ב סי' ב', וְכַרְשִׁי"ש סִימָן מ' הַאֲרִיךְ

נשביתתי. לבין כעכו"ם : הוא דמקדשי בצינעא אבל גבי גירושין אם איתא דאיגרשה קלא אית וטהורה אני. שלא נבעלתי לה למילתא קא משמע לן דעבידי אינשי דמיגרשי בצינעא. קטן האשה שאמרה נשביתתי וטהורה אני נאמנת להשיאה לכהונה שהפה שאסר הוא הפה

משנה הלכות

לכאריכה גט משני, דכא צפ' המגרש דף פ"ט נמי חמרינן אמר רב הונא א"ל שפשט ידו וקבלה קידושין מאחר מקודשת כלומר לכאריכה גט ומפרשין עטמיה החס משום דרב המנוגה דכי פשט ידיו וקבלה קידושין כמאן דאמר לבעלה גרשני דמי וחמרינן החס דקסבר דלר' המנוגה שלא צפניו נמי אינה מעיזה, הילכך לחומר חיישין לדרב הונא דהחס, ולר"ל דסבירא ליה ככי בשמעתין, וזכו דעת הרמב"ן ז"ל, אבל דעת הר"ף אינו נראה כן שהוא לא הביא לדרכו כלל, וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ד מה"א.

ודעת רבינו ז"ל נראה לע"ד לדייק דס"ל נמי כמאן דמתני לה אסיפא דריתיו להרא"ש ז"ל שכתב וז"ל: פסק ר"ח ז"ל כמאן דמתני לה אסיפא וכן משמע מחוץ דברי רב אלפס שכתב הך דאם משנישאת צאו עדים אכך דנשציתי ולא הביא פלוגתא דאמוראי ע"כ, והנראה מדברי הרא"ש ז"ל דמאחר שלא הביא פלוגתא דאמוראי וכתב הך דאם משנישאת וכו' אכך דנשציתי מה מוכח דס"ל כמאן דמתני לה אסיפא וכיון דרבינו כתב כן ודאי דכ"י ס"ל כמאן דמתני לה אסיפא דאורחא חד הוא לשניהם וק"ל.

וראיתי לרי"ז צ"ג שכתב ואם השצוי עומה אומרת שהיא עומה נאמנת לאסור את עומה לבעלה ואין ע"א נאמן להחירה לו, ונראה צעני שאם היו צ' עדים מעידים עליה שהיא עבורה לא כל הימנה לאסור עומה על צעלה ככן, ואם היתה פנויה נאמנת לאסור עומה לבעלה לכאונה ואפילו במקום צ' עדים שאדם הבא לאסור על עומה נאמן על עומה יותר ממאה איש כצ"ב. ובספר אפי זוערי ח"ע סי' ז' כתב עליו וז"ל ואני יתוש קטן לא זכיתי להצין דבריו הקדושים דמסתמא אמתניתין קאי דתנן האשה שאמרה נשציתי ועבורה אני נאמנת ח"כ חין לנו גילוי להיחזה שצויה חלא על פיה ח"כ גם צמיעות ריא"ז מיירי צכ"ג שאין כאן עדות על היותה שצויה חלא מפיה אנו חיים ולמה לא חש מר שמא עיניה נחנה צאחר ע"כ אמר עומה אני ע"ד דחיישין למשנה אחרונה לכל אשה ככן האומרת לבעלה נאנסתי ולא הימניה לה שמא עיניה נחנה צאחר, אם לא שיש רגלים צדד שראונו שנסתרה ואמרה נאנסתי וכמס"ל סי' ו' ס"ק כ"ד וכו' וכ"ש צמה שפיים הרב הנזכר היכה דאיכה צ' עדים המכחישים אותה דמכחי תיתי לחוש לדבריה שכרי אפי' צע"א המכחישה כבר אמרתי שכתבתי לחו כלום וכדצעי למימר לקמן ע"כ.

נ"ח כ' צמס הר"ן שינן דסד"ר, וכ"כ הרא"ש ז"ל צתש' סימן ל"א, אבל הר"ש חיקאן הלוי ז"ל סימן נ"ו כתב דיש לחוש לחומר, ומחוך דברי ספר מעשי חייא צתש' סימן כ"ד מוכח דהוי סד"ר, ועיין סימן קל"צ וצפמ"א ח"ב סי' צ'.

וכתב הרשב"ן ז"ל שנים אומרים נתקדשה ושנים אומרים לא נתקדשה ואח"כ צאו שנים ואמרו נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה מותרת מטעם ספק ספיקא, כן כתב הרי"ר ז"ל צלאל סי"ב צצמו ז"ל, ועיין כנה"ג סימן הג"ל.

קמ"ז ופ"ש האשה שאמרה נשציתי ועבורה אני נאמנת להשיאה לכאונה וכו', שם צמנה כ"צ ע"א האשה שאמרה אשת אישי הייתי וגרשה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהחיר, ואם יש עדים שהיתה אשת איש וביא אומרת גרשה אני אינה נאמנת, אמר נשציתי ועבורה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהחיר, ואם יש עדים שנשצית וביא אומרת עבורה אני אינה נאמנת, ואם משנישאת אח"כ צאו עדים הרי זו לא תלא, ופירש"י נשציתי לבין בעודי כוכבים ועבורה אני שלא נבעלתי לעו"כ נאמנת ומותרת לכהן.

ובגמרא שם דף כ"ג ע"א נחלקו ר' אושעיא ורבנן בן חבין צבא ואם משנישאת צאו עדים ר"א מתני לה ארישא ורבנן צ"א מתני לה אסיפא, מאן דמתני לה ארישא כ"ש אסיפא דנשצויה הקילו ומאן דמתני לה אסיפא אבל ארישא לא, ופירש"י ארישא אם משנישאת צאו עדים שהיתה אשת איש וביא נשאת על פי עומה שאמרה גרשה אני אסיפא אנשציתי ועבורה אני והחירוה לינשא ואח"כ צאו עדים שנשצית צצויה הקילו דנשאת צעלמא הוא דאיכה שמא נבעלה לעו"כ ונפסלה לכהן, והרמב"ם פ"צ מה"ג ח"א הביא המשנה וכתב ה"כ זה הוא סוף המשנה שכתבתי למעלה ואם יש עדים שהיתה אשת איש אומרת גרשה אני אינה נאמנת, צגמרא צ' לשונות איכה מ"ד דאם משנישאת צאו עדים הרי זו לא תלא ואיכה מ"ד תלא ופסק ר"ח כמ"ד תלא, וכן הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל, ובהלכות לא נזכר זה, גם רבינו לא כתבו וסמכו להם מפני שמשמע אינה נאמנת צסתמא הוא שאף אם נשאת תלא ע"כ, ע"ש.

ודר"ן ז"ל כתב ונראה שדעת הר"ף ז"ל לפסוק כמאן דמתני אסיפא שהביא משנתינו כנורחא ופשטא מוכחא דאנשצית בלחוד קאי, ולפיכך לא כתב משקליא ועריא צגמרא כלום, ומיכה לחומר ח"ל חיישין למאן דס"ל צשמעתין דכא דרב המנוגה אפילו שלא צפניו הוא

לעכו"ם: ואם משנשאת וכו'.
לאו דוקא נשאת אלא
משכחירוכ לינשא בלו עדים
כדמפרש ואזיל: ויש לי
עדים שכיו עמי כל הזמן שלא
נתייחדתי עם עובדי כוכבים:

שהתיר ואם יש עדים שנשבית ואמרה טהורה אני אינה נאמנת ואם
משנשאת אחר כך באו עדים הרי זו לא תצא. ק"ו אמר מר אם משנשאת
אמר אבוב דשמואל לא שנשאת ממש אלא כיון שהתירה לינשא אעפ"י
שלא נשאת והא לא תצא קתני לא תצא מהתירה הראשון. תנו רבנן
אמרה נשבית וטהורה אני ויש לי עדים שטהורה אני אין אומרים נמתין

משנה הלכות

ותבב עיני בא"ע סי' ז' נח"מ שכצ"ל דברי הרי"ף
ז"ל וז"ל שם צבג חלפסי מפורש דלא כל הימנ
לאסור עמא על צעל וכו' ויש לדקדק דכ"ז שכי
תחת צעל ויש לה ע"ה המחיר לה נאמנת לומר
שכ"ה עמא מ"ש מאשכ דעלמא האומרת עמא אני
לך חיישין שמא עיני נחש בלחך כדלקמן סי' קצ"ו
סי' ו' ולפי המושג שצ"ה צ"ה האומרת שכי עכור
עדיפא היא מאשכ דעלמא האומרת שנאנסה וכו' ואפ"ה
אמרינן שמא עיני נחש בלחך ואף שיש לחלק בדוחק
אין נראה כלל עכ"ל

ועונותי גרמו שלא זכיתי להצין דבריו הקדושים דודאי
שכ ושכ הוא ואין כאן דוחק לענ"ד דברי
באמת מדינה אסור רק בצצוי הקילו כשאומרת עכור
היא אצל הכה שאומרת עמא מוקמין אותה אדינה
וכ"ש בעכו"ם דפרזאים בעריות וכ"כ צ"ש שם סק"י
ועיין באפי זוטרי הנ"ל וצ"ע ועוד עיין לקמן בסמוך
(ס"ק קי"ז) מה שבבבתי צס"ד צס"ס מכרי"ק.

(ק"ו) ומ"ש אמר מר וכו' שם דף כ"ג ומ"ש ח"ר
אמר נשבית ועכור אני אין אומרים נמתין
עד שיבואו עדים, אלא מתירין אותה מיד שם בצרייתא
בחירוכ לנשאו ואח"כ בלו עדים עידי טכור הרי זו
לא תצא, ואם בלו עידי עומא אפילו יש לה כמה בנים
תצא ודברי רבינו בלאן מקושי' בצבג הם מה שכתב
בלו עדים עדי טכור לא תצא פשיטא הוא דלא תצא
ומה צא לבשמינו צבג ואפי' לא בלו עדים נמי בחירוכ
כ"ש כשבלו עדי טכור דלא תצא ומאי ס"ד יש לה
שצריך לבשמינו.

והרמב"ם פי"ה מא"צ כתב אפילו יאל קול שיש לה
עדי עומא מתירין אותה מיד, בחירוכ ואח"כ
בלו עדים שנשבית אפי' לא נשאת עדין תנשא ואפי'
נכנס בשבתי אחריה וכו' הוא שצ"ה לפינוי ציד אדוניה
לא תצא מהתיר הראשון, ומשמרין אותה עד שתפד
ואם בלו עדי עומא אפי' יש לה כמה בנים תצא
ובבואו בעור וצ"ע סי' ו' ובגמרא שם תנו רבנן
אמר נשבית ועכור אני ויש עדים שטכור אני אין
אומרים נמתין עד שיבואו עדים אלא מתירין אותה
מיד, בחירוכ לינשא ואח"כ בלו עדים ואמרו לא ידעו
הרי זה לא תצא ואם בלו עדי עומא אפילו יש לה
כמה בנים תצא, הרי לך דבשום מקום לא בזכירו דאם
בלו עדי טכור אלא או דאמרו לא ידעו כבגמרא או

ולענ"ד דברי הרי"ף נכונים דודאי מיירי שיודעים
שנשבו רק שלפני שבלו לא בעידו כלום בדבר
וכמו בצנתי דמר שמואל דאישתצין וחוקמיכו לשצויכו
אצרי ויעיין אינכו לבי מדרשא דר' חנינא הא אמר
נשבית ועכור אני וכו' אמר נשבית ועכור אני
שריכו לסוף אחי שצויכו אר' חנינא בן מוריין חינו
איגלאי מילתא דצנתי דמר שמואל ניכר, וא"ל ר' יוחנן
לר' שמן בר אבא פוק איטפל בקרובותיך אמרו לו לר'
חנינא וכו' איכא עדים צמדינה בים השתא מיכא עידי
צנר אסתן ותאכר עמא דלא אחי עדים הא אחי
עדים מיתסרא ובאמר אצור דשמואל כיון שכתירוכ
לינשא אע"פ שלא נשאת לא תצא ובאמר רב אשי עידי
עומא איתמר ע"כ הרי לך להדיא דאפילו יש כאן עדים
ויודעים שנשבית מיירי, ובריעצ"ה ז"ל כתב דאפילו
איתחזק קול צצ"ד דיש עידי עומא אפי"ה שרי ע"ש
וצ"י סי"ז בציאו וכנס כי כן לא קשב דלא דמי למשנה
אחרונה שאינה נאמנת דכח רגלים לדבר כוכ ודוק,
שבתי וראיתי דבר ז"ל צעלמו כרגיש צבג בסוף דבריו
וק"ל

ודע דלפי זה יש לי להסתפק היכי שיש עדים שלא
נעמא אפי' שייך צבג"ג לומר לא מבימנ וכגון
שאמר נשבית ונעמא מילוני ופלוגי ואחי עדים ואמרו
פלוגי בעכו"ם עמנו ה"י כ"ז שצויתא מעתה יש להסתפק
אי כב"ג נמי אמרינן כיון שאמר מילוני ונמלאו דבריה
שקר ממילא אמרינן דלא נעמא כלל ומותרת או דילמא
אמרינן פלגין דבריה דאמרינן נעמא, ומאחר, דש"י נפשה
חתיכה דאיסורא, ולפי דעת רי"ף ה"י נראה לכאור
לפשוט בספיקא דכ"י כמו שני עדים שבעידו שלא נעמא,
וי"ל דלא דמי דבתם ודאי איכא עדים דלא נעמא
כלל משא"כ כאן אף שלא נעמא מה מאן נימא לך
דלא נעמא מאחר כיון דמבימנ שנשבית או אפי'
גם צבג לא מבימנ וצ"ע

ורבינו ירוחם נתיב כ"ג חלק חוכ כתב ואם יש עדים
שנשבו ואמר אני עמא וחצתי עכור ואמר
עד אי את טכור וחצרת עמא היא עמא דשוייתא
אנפשה חתיכה דאיסורא וחצרת מותרת על פיה אמר
אני וחצתי עמא ואמר עד אחד את וחצרת עכור
איכי שוייתא אנפשה חתיכה דאיסורא וחצרת מותרת
על פי בעד ע"כ ולא חילק כלום ומשמע דלעולם אסור
בין צעל כהן בין צעל ישראל.

באו עדים. כיוון שנשנית לה עד שיבואו עדים אלא מתירין אותה מיד התירוה לינשא ואחר כך דכשתא ליכא הפס שאסר הוא באו עדים עידי טהרה הרי זו לא תצא ואם באו עידי טומאה אפילו

משנה הלכות

כרמז"ס דאפי"ג שזאו עדים שנשנית ושיטת רבינו בגאון ז"ל לא זכיתי צעוק"ר להבין.

וברוחק הי' נלע"ד לומר דכונה רבינו במה שכתב עדי טהרה הוא דקאי אמה שאמרה היא ויש לי עדים שטבורה אני ואח"כ צאו אותם העדים ואמרו כדצריה, ולא צעי להשמיענו שום חדוש צדק, ודוחק גדול הוא ואפשר שכך הי' גרים צגמ'. שצתי ורתיתי דיש לישב דעת רבינו בדיוק לשונו שכתב ואח"כ צאו עדי טהרה ולא כתב ואח"כ צאו העדים והעידו שהיא טבורה ונראה כוונתו ז"ל דאין ר"ל שזאו עדים והעידו שהיא טבורה, אלא כוונתו לומר שזאו עדים והם לה עדי טהרה, כיוון שאינם אוסרים אותה ואין מעידים עליה שאסורה, וממילא נקראים עדי טהרה וכגון שאמרו לא ידענו, או שאמרו ראינו שנשנית אבל לא ראינו שנעמאה אפי"ה כיון שלא העידו שנעמאה עדי טהרה מקרי וזה לענ"ד נכון וצדוק.

ודא"ש ז"ל וכרי"ף ז"ל גורסים ואח"כ צאו עדים שנשנית הרי זו לא תצא ונראה דכ"י גירסתם כן צגמרא וגם בתוספתא גרס כן וזהו ג"כ גירסת כרמז"ס ז"ל כמו שהבאתי לעיל. שצתי ורתיתי צחידושי אנשי שם שכתב ארבינו כרי"ף ז"ל ח"ל וכן גרים האשריי וצספרים שלנו וכ"י וצב"ג כתב ואח"כ צאו עדים ואמרו שנסתרה ע"כ. ונראה דכ"י לו גירסא אחרת צספרי רבינו וגירסא זו נכונה, ולפי זה לא קשה מידי וכנ"ל.

שבת ורתיתי ולכאורה גירסת הא"ש ז"ע שהרי כתב רבינו צב"ל מילין ח"ל היתה מדברת עם אחד צשוק ואמרו לה מה עיבו של זה מאיש פלוני וכבן הוא רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים נאמנת להשיאה לכהונה, מאי מדברת זעירי אמר נסתרה והני מילי נסתרה עם ישראל אבל נסתרה עם כגוי הוי' לה כצדוי' ופסולה לכהונה, ע"כ וכן פסק הסמ"ג לאוין קב"א וכן נראה דעת הנמק"י והיראים סי' רי"א עכ"פ הרי לן דעת רבינו דכשיש עדים שנסתרה עם עכו"ם פסולה לכהונה והתם מיירי אפי' צב"א לכאורה א"כ הי' צאו עדים שנסתרה עם עכו"ם הי"ל לומר תצא לפי שיטתו ז"ל.

וראייתי למכרי"ק שורש ק"ם שהצא דברי רבינו בצב"ג כנ"ל וכתב עליו ח"ל ומשמע לכאורה דפליגי אבל הני רבותא דלעיל דאסרי אפילו צשעה מועטת ואפילו אינה מסורה צידס דומיא דרואה מדברת מ"מ נ"ל דלא פליגי ולפעמ"ד כהוא דכ"ג דומיא דלאוסרה

ולכשאל לכהונה, אבל אם כבר נשאת אינה נאסרת על צעלה וכ"י ועוד יש לחלק ולומר דהתם מדברת צנסתרה אדעתא דזנות, כדמשמע לישנא דרואה מדברת כלומר מתחלה היו מדברים יחד מעניני תפלות, ושם רואה שנסתרה עמו דמוכח מילתא שנחלצה לו, ומשום כך נסתרה עמו מחוץ דצריהס ע"כ. ולפי תירומו כ"י הי' אפשר לישב גירסת הא"ש דכ"י כוונתו שזאו עדים שנסתרה סתם ולא צראוה מדברת על עסקי תפלות ולכן לא תצא, אמנם לחי' הראשון של מכרי"ק ז"ל עדיין קשה לי לפי גירסתו נראה שדברי רבינו סותרים וצב"ג ז"ל ח"ג סי' תפ"א הסכים לחירוף שני של מכרי"ק ועיין צרית משכ שם.

ודב"ש וח"מ ח"ע סי' ז' סי' י"א ס"ק כ"צ ול"ד באריכו למעניות צצצרים ודעת ח"מ דמכרי"ק מיירי צפנוי' ודעת צ"ש דצאשת כבן מיירי ע"ש ועיין צ"י סי' כנ"ל וצב"ה סי' רמ"צ. ורתיתי צבצ"מ שהצא קושית צצית מאיר מכה דאמר רבינו ר"פ אין מעמידין ה' לכתחלה וכה' דיעבד ומנא חימר' מכה דתנן לא תחייב אשה עמהס מפני שחשודין על העריות וכתנן אשה שנצצשה ע"י ממון מותרת לצעלה וכ"י וצב"ה לקרצן הרי הוא לכתחלה כמו אשה שנתייחדה עם העכו"ם להנשא לכהונה וע"י ממון מותרת לצעלה משום דצדיעבד אינה נאסרת על צעלה ע"ש.

ותירץ הצב"מ ח"ל ונראה דגם לדעת הצב"ג ה' דנאסרת לכהונה ע"י יחוד אינו אלא משום מעלת יוחסין וכדאיתא שם פ"ק דכתובות צב"א דאמר זעירא נסתרה ופרין וה' אין אוסרין על יחוד לימא דלא כ"י יכושע ומסיק מעלה עשו ציוחסין וצתום' שם דאין אוסרין על היחוד ע"כ מיירי צפנוי', דאי צב"ה כיכי קאמר מלקין על היחוד דה' צב"ה אין מלקין על היחוד, אלא מיירי צפנוי' לענן מפותח אצוי ע"ש. ומצואר דאפילו צפנוי' אין אוסרין על היחוד אפי' לכתחלה אלא לכהונה ומשום מעלת יוחסין וצצוי' נמי לא אסרו אלא לכהונה והוא נמי משום מעלת יוחסין אבל כיכי דליכא משום מעלת יוחסין מותרת אפילו לכתחלה ע"כ.

ועונותי גרמו לי שלא זכיתי להבין דבריו הקדושים ה' דמייתי ראי' מכה דזעירי דאין אוסרין על היחוד אפי' לכתחלה אלא לכהונה דהתם מיירי שנתייחדה עם ישראל וצישאל גם רבינו מודה דאין אוסרין על היחוד משא"כ רבינו ז"ל מיירי כה' כשנתייחדה עם עכו"ם, וכב"ג שנסתרה עם גוי אפשר דכ"ג דנאסרה אפילו דיעבד משום דפרושים צצציות ניבחו וי"ל ודו"ק.

יש (לה) כמה בנים תצא. קיח) הנהו שבוייתא דאתיאן לנהרדעא אותיב
אבוה דשמואל נטורי בהדיהו אמר ליה שמואל עד האינא מאן נטרינהו
א"ל אילו בנתך הויין מי הות מזולת בהו כולי האי הואי כשגגה שיוצאה
מלפני השליט ואשתביאן בנתיה דמר שמואל ואסקוניהו לארץ ישראל
נמורי. שומרים שלא יתייחדו

משנה הלכות

כבר נישאת אליו אם יצאו עדי עומאח נאסרה עליו
וא"כ מוכרח פרש"י ז"ל דלאו אלהא קאי, ומ"ש שהצא
ראי' מלשון רבים לענ"ד ג"כ לאו ראי' היא דע"כ ז"ל
בלשון רבים כיון דשנים היו וא"ל שיטפל באיזה מהן
שיראה ולכן אמר לי בלשון רבים, אמנם רבינו באמת
גורסו בקרובותך בלשון יחיד וכלי יו"ד אחר התייז ולדידי
ודאי אתי שפיר הכל.

וראייתי לרבינו או"ז הגדול סי' תר"ל ח"ל אני טעורה
והצירתי עמאח ואחא עד אחד ואמר לה את
עמאח וכו' וכיון שכן שמא יצא בעד ויעיד כי שנים
היו עמאח והאחד חסרה והאחד סייע ידי עוצרי עצירה
לחפוס אותה וזו אינה ראי' חדא דאפילו יצא ויעיד
גם הוא חשוד ביחוד והחשוד בדבר לא דנו ולא מעידו
ותו עדים בלד אסתן ותיאסר וכן אני רגיל לפרש קודם
המעשה ח"ל לרי' חנינא הא איכא עדים צמדינת הים
וכו' פי' הא אמרי אינשא איכא סהדי התם וקול רינון
בעלמא והשיב על רינון זה לא נאסרת דעדים בלד אסתן
וכו'.

וכן בקדש חזיתי לריב"ש ז"ל תשו' ר"ל ורנ"א שהאריך
בדברי הגמרא ובפירושה וכתב ח"ל: גם מה שכתבתי
על מה דאמרין בפ"ב גבי בנתיה דמר שמואל וכו' עד
ובנוסחאות גרסינן, הא אתי עדים מתסרה ופי' מלהנשא
אע"פ שהתירוה כדאמר ותאסר ועתה שנית הגירסא
הא אתי עדים תלך והא לא משמע מדיוקא דותאסר
וכו' הרי דפי' ז"ל דהאי ותאסר פירושו מלינשא וא"כ
ע"כ ז"ל נמי דלזה לו לינשא אותם ולא לטפל משום
עדות, עוד כתב שם והקושיא שהקשו התוס' כבר תירצו
המפרשים ז"ל דהא דאמרו לי רבנן לרי' חנינא והאיכא
סהדי צמדינת הים הוה מקמי דעיל שצויינכו והיו סבורים
שראו לאוסרה משום קול של עדי שצויינכו ואמר להו
דכיון דליתנכו לא אסרינן לה הא איתנכו אסרינן לה
ואף ע"פ שכבר התירוה לינשא ומש"כ מקשי לה מאצור
דשמואל ומסקינן דעדי עומאח איתמר ובעדי עומאח
תלך לעולם אלך בקול של עדי עומאח אין אסרינן אותה
כיון שאין עדים שנשצית וכו', אי נמי דרבי יוחנן מקמי
דעל שצויינכו קאמר ומשום דרי' חנינא לא אמר צפירוש
מקשי לי תלמודא מדיוקא דמילתא דאמר מקמי דעיל
שצויינכו השתא מיהא ליתנכו דמשמע הא איתנכו מיתסר
וקשיא מדאצור דשמואל דכיון שהתירוה לא תלך מהיתרה
כראשון ומסקינן דעדי עומאח איתמר, כך פירשו סוגיא
זו המפרשים ז"ל ע"כ.

קיח) ומ"ש הכו שצויייתא דאתיאן לנהרדעא וכו' שם
בגמ' כ"ג ע"א ע"ש דור"ק. ודע דמה
שאמר לי ר' יוחנן לרב שמן בר אבא פוק איטפל
בקרובותיך פירש"י ז"ל שא אחת מהן שהן קרובותיך
וכן פי' התוס' רי"ד וכל המפרשים אמנם ראיתי באפי
זוטרי ח"ע סי' ז' ס"ק י"ד שכתב ח"ל והוי יודע
דהאשכחא אחת שצאה לנ"ד ואמרה נשצתי וטעורה אני
דאמרין דנאמנת היינו שנאמנת עד עת ציאה לנ"ד
דאמרין ודאי הפך שאסר הוא הפך שהתיר, אך מכאן
והלכה דכבר הוחזקה צ"ד דשצוי' היא כאלו נשארה
ציד השצוי' שלא נפדית בעיא שמירה דאל"כ אין סומכין
על פיה מה שאומרת עדיין טעורה אני וכמש"כ הכנה"ג
בכה"ג"ע אות י"ו צ"ש רד"ך, והדין עמו דהא אמרינן
התם גבי בנתיה דמר שמואל לבתר דצאו צפני ר"ח
ואמרי כ"א נשצתי וטעורה אני ושרינכו סוף עיל שצויינכו
ארי"ה צנן דמוריין אינון איגלאי מילתא דבנתיה דמ"ש
ח"ל ר"ח לרי"ש בר אבא פוק איטפל בקרובותיך ופרש"י
שא ח' מהן שהן קרובותיך ע"ש.

ואני הקטן קל שצקלים לא ידעתי מי הכריחו לרש"י
ז"ל להוציאו מפשטן של כתובים דלפוס ריבועא
נראה דא"ל לר"ש שזהר בכן שלא יתייחדו יותר עם
השצאין למען לא יפסידו כל מה שהריחו וכדאמרין
לעיל מינה הני שצויייתא דאתיאן לנהרדעא אותיב אצור
דשמואל נטורי בהדיהו וע"כ לא ח"ל שמואל ועד האינא
מאן נטרינהו ולא לפי שכבר נאסרו שהוחזקו שצוייית
צ"ד כמ"ש התוס' שם דוק מינה חולי' כי' צחוקת כשרות
לא הוה מקשי ליה דאדרבה דכי ראה וצ"ד אתי שפיר
לישצ דאיטפל בקרובותיך הרי משמע דעפ"י פירש"י מאי
בקרובותיך הא יותר מחדא לא יכול למיסב ואמאי קא"ל
בלשון רבים (בקרובותיך) חלל דודאי להזכירו על היחוד
הוא דקא"ל שזהר בכן ע"כ.

ואני הקטן יתוש התי נראה לענ"ד דברי רש"י ז"ל
מוכרחין צפירושו שאמר והא איכא עדים צמדינת
הים השתא מיהא ליתנכו קמן עדים בלד אסתן ותאסר,
והנה אי כדעת האפ"ז מה זה שהשיצו והאיכא עדים
צמדינת הים וכו' ואמר רב אשי עדי עומאח איתמר
ואי מיירי צפנוי' שלא נשאת עדיין כבנתיה דמ"ש ורק
כדי שלא יפסידו מה שהריחו ח"כ אמאי צבי רב אשי
עדי עומאח והלא אפילו עדי סתירה נמי סגי לאוסרה
לכתחלה לכהונת צפנוי' כמ"ש לעיל ובפרט שצויינכו דהוי
עכו"ם ומדקאמר ר"א עדי עומאח ע"כ מיירי דאפילו

אוקמונהי לשבוייהי אבראי ועיילן אינהי לבי מדרשא דרבי חנינא הא אמרה נשביתי וטהורה אני והא אמרה נשביתי וטהורה אני שרנהי לסוף עול אתו שבוייהי א"ר חנינא בנן מוריין אינן איגלאי מילתא דבנתיה דמר שמואל גינהו א"ל ר' יוחנן לרב שמן בר אבא פוק איטפל בקריבתך אמרו לו לר' חנינא והא איכא עדים במדינת הים השתא מיהת עידיה בצד אסתן ותאסר טעמא דלא אתו עדים הא אתו עדים מיתסרא והאמר אבוה דשמואל כיון שהתירוה לינשא אף על פי שלא נשאת לא תצא אמר (דפוס וורשה: והאמר) רב אשי עידי טומאה איתמר. קיט) אילו נאמנין

כחן כ"י: איטפל בקריבתך. אמר לו לישא אחת מכן לאשכ: והא איכא עדים במדינת הים. שראו שנשבו ונעמאו ודלמא אחו לקמן למחר וליומא אחרן לאחר שחנשא: השתא מיהת. קודם נישואין ומשום דלמא אחי לא חסרינן לה כשחא: אסתן. כלל לפון מלפון זכר יאחז מתרגמין מדאסתנא (חיוז ל"ז). ותאסר. כחמיה כל לא אחו

משנה הלכות

רחל ישראל גמור כיח, או דשמא רחל ליחסו אחר שמואל, חמס הרשצ"ס ז"ל פי' דרז מרי דר ליסור גיורא כוח שצא על צת שמואל קודם שנחגייר וכוונתו שלא בקדושה כוח שנשצית וכן נראה דעת חוס' יצמח קט"ז ע"ז ד"ה באותה שעה ונ"ע.

וראיתי בתשצ"ז ח"ג סי' קע"ח דאפילו איכא עדים שנשצית וכיא חומרת חית לי עדים שטכורכ חני נאמנת אף דאין בעדים קמן ע"ש וזכר נמי אפשר לישצ דעת רבינו ז"ל מש"כ חס"כ בלא עדים עדי טכורכ וכונתו דוקא עדי טכורכ דאי בלא עדים ואמרו לא ידענו אז ודאי חסורכ כיון דאית לן עדים שנשצב ואין לנו עדים שביא טכורכ ודו"ק.

קיט) אלא נאמנים לבעיד בגודלן מה שראו בקועק נאמן אחד לומר זה כתצ ידו של אצא וכי

אמר מר זכור הייתי צפלונית שילאכ צכינומא וראשכ פרוטכ אמר רב הונא צריב דר' יהושע וכו' שיש גדול עמו שם דף כ"ח ע"א כלשון רבינו וצמנכ שם גרס ואלו נאמנים, וכן צכ כתצ ידו של רבי חכ כתצ ידו של אחי גרסי' בוא"ו וכן צמנכ גרס לעכול לצכול צכרומכ ורבינו לא גרס חיצת לצכול ע"ש. ולדינא אין כ"מ.

והנה מה שכתצ רבינו והוא דיש גדול עמו דבר זה צמחלות שנויכ צמנצ"ס ז"ל פט"ז מה"א ככ"כ

כתצ ונאמן הקען לבעיד צגדלו ולומר זכור חני כשכיייתי קען שנעשכ לפלונית מנכג צכחלות ופי' הכ"כ ז"ל צמנכ שם דף כ"ח אלו נאמנים וכי' וצגמרל אמר ר"כ צרי' דר"י והוא שיש גדול עמו ופירושו שהוא מלטרף עם ע"א שכי' גדול כשראכ כן ודעת רבינו לפי מ"ש פ"ז ופי"ד מה"ע דלא קיימא כל דרצ הונא אלא חזכ כתצ ידו של אצא ושל רבי ושל אחי צלכד אכל כרצכ מן המפרשים ז"ל ראיחי שפי' אפי' אכא דיוולאכ צכינומא ע"כ חמס כיש"ש ז"ל כתצ דגס דעת צמנצ"ס ז"ל ס"ל כדעת כרצכ מן המפרשים שכתצ הכ"כ ז"ל ושכ"כ

עם כשצויין: אוקמינהו לשצוייכו מצרלי. שלא יצאו לפני צית דין ולא ידעו צית דין שכן צצויית חלל על פי עמון ויתירוס: בנן מוריין חינו. צנות חלס גדול וצפל כוראכ כוא שידעו לעשות כן רש"י וגרס דמוריין צדלד שימושא, ולרצינו יש לומר צנ מוריין שכן צעמון צעלות כוראכ ניכר: לרב שמן.

כחן כ"י: איטפל בקריבתך. אמר לו לישא אחת מכן לאשכ: והא איכא עדים במדינת הים. שראו שנשבו ונעמאו ודלמא אחו לקמן למחר וליומא אחרן לאחר שחנשא: השתא מיהת. קודם נישואין ומשום דלמא אחי לא חסרינן לה כשחא: אסתן. כלל לפון מלפון זכר יאחז מתרגמין מדאסתנא (חיוז ל"ז). ותאסר. כחמיה כל לא אחו

ולפ"ז נמי פי' האפ"ז ז"ל ל"ע שכרי לכריצ"ש ז"ל ופירושו כשאמר לר"ש צ"א שיטפל צקרוצותיו

עדיין לא ידעו כלום מהצצאים שיננס כאן, וכי' ס"ל שחס צעמון בלא ווא"כ ע"כ האי שיטפל שישא אחת מכן פירושו דאין לומר כפי' האפ"ז שישמרס מהצצאים מכאן ולהצא שכרי עדיין לא ידענו שישנ כאן הצצאים וממי ישמרס אפי"כ פירושו שישא אחת מכן וכנ"ל, ודו"ק כי זה צרור לענ"ד. ועוד עיין שו"ת רד"ך צית כ"ד חדר ו' ושו"ת צצוי' ח"צ סי' קי"ח.

וראיתי בוא"ו סי' תשמ"ז ח"ל שחי לחיות שנשצו ומעידות זו על זו אומר חני דאינס נאמנות

ואפי"ג דחניא לחיות נאמנות וחנן נמי דגומלות נאמנות בדתנן שחי נשים שנשצו זאת חומרת נשציתי וטכורכ חני חאת חומרת נשציתי וטכורכ חני אינס נאמנות וצמן שמעידות זו את זאת כרי אלו נאמנות ואמרין צגמ' דקמ"ל דלא חיישינן לגומלין ומוקי לה צירושלמי ואפילו יש עדים שנשצית וכי' חומר חני דלא מלינו שחי קולות צצצויכ שיהיו נאמנות לחיות אפי"פ שכן גומלות זא"ז ומעידות זא"ז דכי שרינן לחיות דוקא צמקוס שאינן גומלות אכל לחיות וגומלות לא שרינן ע"כ.

ונראה לענ"ד ראיכ לדבריו צכנתיה דשמואל דאמרין צגמרל דאוקמן לשצוייכו מצרלי ועיילו לצי

מדרשא דר' חנינא כל אמרה נשצתי וטכורכ חני וכו' ואי נימא דגס לחיות נאמנות אפילו צשתי קולות למכ לכו למוקיס צצוייכו מצרלי ורש"י פירש כעסם שלא ידעו צ"ד דצצויי נינכו חלל על פי עמס ויתירס ליסכדי חדא לחצרכח וא"כ אפילו אי מכניסי צצוייכו אפי"כ יכולות להכשיר עמון ע"י שיעידו זה לזה אלא ודאי דכ"כ כוי חרי קולות צצצויכ כיון שכו' לחיות ולא שרינן ולא קראס שחס צנן מוריין.

ודע דמכ דשרינכו ר' חנינא חיתא צירושלמי שחמח כ"י צמכ שחמרו נשצתי וטכורכ חני צציוכו כחוס' צ"צ קמ"ע צד"כ רצ מרי ומכ כחליעו דרצ מרי צר

להעיד בגדולן מה שראו בקוטנן נאמן אדם לומר זה כתב ידו של אבא קודם נשואין: זה כתב ידו של רבי זה כתב ידו של רבי זה כתב ידו של אחי זכור הייתי בפלוגתא שיצאה של אבא ומקיימן בשטר על פיו אף על פי שמת אביו בעוד זה קטן שקיום שטרות דרבנן והימנעו רבנן דדרבנן: שיצאה זכיומא כו'. וכו' סימן שניסת בתולה וכתובתה מאתים כדאמרי' בריש פירקין ואף על גב דלא מפיקין ממנה אלא בעדות צרורה כהא שאני כו' ורוב נשים בתולות

משנה הלכות

ז"ל טעם צפי' הרמב"ם ע"ש מה שכתבתי ודעת רבינו כדעת הרב מן המפרשים ז"ל והתוס' דר"י וכו' שיהא גדול עמו משמע דס"ל כדעת רבינו ז"ל שכתבו ח"ל לא קאי אתרומה דבתרומה סגי בע"א כיון דאין מעלין מתרומה דרבנן ליוחסין וכו' הלא כן בתרומה סגי באיכו לחודיה וכל כיכי דבעין חרי מדרבנן סגי בכו' ואחר, ומשמע דדוקא תרומה הוליוו אצל זכיומא ורשע פרוע ה"י דצפי' אחר וכ"כ הרמ"ש ז"ל להדיא אר"י דרדרי' וכו' שיש גדול עמו דלא מפיקין ממנה אלא בתרי וכן הינומא אצל בתרומה לא צעין שיכיו אחר עמו, דהא מוקמינן לה בתרומה דרבנן וכלא גדול שעמו סגי כיון דלא מעלין מתרומה ליוחסין וכ"כ בתוס' רי"ד ע"ש, וכו' דלא כמ"ש ברין ז"ל דהכיו וכו' שיכיו גדול עמו קאי נמי אתרומה משום דלמסקנא מוקמינן לה כר' יהודה דסבר דמעלין מתרומה ליוחסין והלא כן אף לתרומה צעין שני עדים כיוחסין ע"ש, וכבר תמה עליו מהר"ם מטיקטין בחידושי אבני שם ע"ש.

והפסד ח"ע סי' ל"ו כתב היא אומרת בתולה נשאתי וכחצתי מאתים וכו' אם יש עדים שיהא זכיומא פ"י שעשו לה כמנהג הבתולות במלכות שרגילין לכלבש בתולות או בשאר דבר ידוע לפי מנהג העיר כתובתה מאתים אפי' אחד מהם קטן כשראה בעדות דכיון שכו' עתה גדול ויש אחד עמו מכני. וכן פסק המחבר שם סי' ע"ו ועיין תשצ"ן ח"ג סי' רי"ע ועיין צ"מ ע"ז ע"צ והיונה כבר שיתא כבר שצב ודכירנה דהוי מכרתי ועיין ש"מ כתובות כ"ל ודו"ק.

ותבא עיני לרבינו המרדכי שכתב ח"ל שאל לרבינו דוד בר קלונימוס כיון דקיום שטרות דרבנן אם יכול לקיים בקרובים והכיו לו אין הכי נמי וראי' ממחני' נאמן אדם לומר זו כתב ידו של אבא וכו' שרגילין דהא לא בראי' דשאיני הכס דהוא צא להעיד על חתימת אביו ואינו קרוב לא לזכ ולא לזכ דלא נאמן לומר זה כתב ידו אצל אם קרוב לחוצע נאמן לא שצקת חיים לכל ברי' וכן פ"י ר"ח וצ"י ח"כ משמע דאין אדם יכול לקיים פס עד השני דא"כ נפיק כולל ממנה נכי ריבעא דממונה אפומא דחד ע"ש. ועיין תשו' הרי"ף סי' קמ"א אם היו עדי קיום קרובים זה לזה.

והרא"ש ז"ל כתב דדוקא בכהני תלת מהימן אצל באינש דעלמא לא וכו' נמי אמרינן צירושלמי חני וכלנר דברים שבהם רגילין בהם כלומר צאלו כשלשכ שכו' תמיד מאז ורגיל אצל באינש דעלמא אפי'

אם כ"י רגיל אצלו אינו חשוב רגילות ועיין חו"מ סימן ל"ה ס"ד שכתב דברי הרמ"ש ז"ל בשם יש מי שאומר דעל כתב של אלו נאמן אצל לא על של אחרים וצ"ע שם ס"ק יו"ד הקשה על המחבר ז"ל שכתב בדברים בשם יש מי שאומר דלא מלא דעת היפך זה בשום פוסק וכתב דהיותר נראה אף שכתב המחבר בשם יש מי שאומר אין צו פלוגתא כמו שכתב בסי' ע"ז ס"ב ע"כ.

אמנם הש"ך ז"ל בסק"ד כתב עליו דאישתמיטתיה דברי ברב צדק ביות סי' ר"ל (שכתב שם הירושלמי וכתב והפוסקים השמיטו הירושלמי משום דתלמודא לא חלק בכך וכן מפרשין הירושלמי צעין אחר ע"כ). ולענ"ד צ"ע עוד אמאי לא בציאו דברי בר"ד בר קלונימוס שכתב במרדכי ז"ל דנראה דס"ל דאפילו לאחר נמי ודו"ק וצ"ע עדיין יש לדחוק קצת, אמנם מלאחי לברא"ה ז"ל אמרני' שכתב להדיא דאפי' לאחרים ח"ל אמר רב הונא צריה דר"י וכו' עד אצל אחיו דלא וכו' קמ"ל דכיון דקיום שטרות דרבנן הימנעו רבנן דדרבנן וכיון דאפי' באחיו מהימן ה"כ לאינש אחרינא דעלמא וכו' דצפי' כהא גדול הוא דצפי' אצל רחוק לא צעין דלקיום שטרות לא צעין רחוקים אלא אפילו קרובים וכו' ע"ש ועיין ציאוור כגר"א שם סק"ח ול"ע לרבינו הש"ך והסמ"ע ז"ל שצחי וראיתי באו"מ חו"מ כ"ל סק"ג שכתב הסמ"ע ושו"ך ז"ל כתב דצדק ביות כתב כן וכו' ואף כי מצוהר ברא"ה וריטצ"א לכתובות להדיא דה"כ לאחרים רק אורחא דמילתא נקט אלו דרגיל בהן ע"כ.

עוד כתב הסמ"ע שם סק"ע דמה שנאמן לומר הוא דוקא כשהם חתומים בעדים על השטר דמכ"ה הוי כנקרא עדותן צ"ד ורבנן הוא דאזריכו לקיים השטר צ"ח דוקא הימנעו אפי' להוליו ממון ע"י אצל כשאביו או אחיו כן צעלי דבר שכתביצו נפשם בכתובת ידם לשלם לפלוני סך ממון אז ודאי אין צנו נאמן להעיד על חתימת אביו או אחיו ל"מ קטן שהגדיל אלא אפילו אמר שראה חתימת אביו זו בגדולתו אין נאמן דכוכ בכלל לא יומתו אצות בעדות בניס ע"ש ועיין ש"ך חו"מ סימן מ"ו סק"י וסי' ס"ע סק"י וצ"ח וצ"ח וצ"ח רע"א שם כתב דבתשו' תולדות אדם המיוחסות לברמב"ן סי' כ"ב מצוהר דאין לחלק ע"ש ודו"ק ועיין יו"ש כתובות כ"ל סי' נ"ו נ"ז ונ"ח שכתבתי ברב דבדברים וכו' ראיות לדעת הרמ"ש ז"ל ושכן דעת הרמב"ם ז"ל ע"ש. ודע דהחומים סי' ל"ה סק"ג כתב וי"ל צ"ח ספק אם אינו מעיד שמכיר בעצמית עין לחתימת אחיו רק

נשואת גילוי מילתא בעלמא כוא : מבית הספר כשכינו למדן חיוניות צבית רבן יולא לאכול צחרומא וצחרומא דרבן ולא חיישין שמה עבד ככן כיכ שאסור ללמד את כעבד חורב : ושהיה חולק עמנו על כגורן. ולא חיישין שמה עבד ככן כיכ שאין חולקין צחרומא לעבד אלא אם כן רבו עמו : ושהמקום הכי צית כפרס. כחורש את כקצר כרי זכ עושכ צית כפרס מאלכ אמת שכך שיערו חכמים שכמחריש מולכת עלמות כמת ועומאכ דרבן : ועד כאן חיינו צאים צצנת. דחומין דרבן : מעמד ומספד. מקום כיכ לו כאן לכספיד מחיו כשמוליכן לצית קצרות שלו ולעשות שם מעמדות ומושבות שכיו עושין שצטע למח וכיון שכוא דבר שצממון לא מכימן : גדול עמו. כלומר שצטע ראייתו כיכ גדול : גאמן חינוק . לכעיד בגדלו מכ שראכ צקטנו : צמאח וטכורכ סלקא דעתך . מכ עומאכ וטכורכ יש לומר צמשפחות :

משנה הלכות

מכיר כתיבת ידם מאחר דקי צחתימא דמכ לן ולכתיב אי מכיר או לא ואיכ כיכ כן מאחר שאומר שזכ כוא כחתימא שחתם כנלע"ד אמת לא מלאני לצי לחלוק ארציו בגאון כחומים ז"ל מאחר שכתיב כדבר צ"ע שוב כאיר ד' עיני ומלאחי צחוס' רי"ד כחוצות כ"ח שכבר עמד על מדוכה זו וכחצ ח"ל ואין זכ עיקר דבר מכ"ח אלא כס אמרו וכס אמרו כס כצריכו בעדות וכס ככשירו צו את אלו ודוקא צאלו שכוא רגיל צכן כוא נאמן אצל על כתב נכרים חינו נאמן לכעיד על ראיות קטנות דילמא לא קים ליכ שפיר ואפילו אמר אני ראיתי כשחתם צשער זכ אין ראית כקטן עדות עד שיאמר כי אני מכיר צחתימא ע"כ כרי צרור מילל דעת כחוס' ז"ל דאפי' אמר אני ראיתי כשחתם שער זכ חינו מועיל כלום רק כשמכיר כחתימא חכ כיפך דעת כחומים ז"ל שכחצ דכשאינו מעיד רק צצפניו חתם ואינו מכיר כחתימא נמי נאמן וכן כעמים צצצרי כרא"ש ז"ל גם איפשיטא ספקתו ז"ל דכשאינו מעיד שמכיר כחתימא חינו נאמן חכ צרור וצצרי כחומים לענ"ד לע"ג. ותכ"ל כי צעלמי כומי לעעת כחוס' רי"ד ז"ל

(קכ) וב"ש צחרומא ושכ"י חולק על כגורן ושכמקום כזכ צכ"פ ועד כאן חיינו צאים צצנת שם וכולכו משום דכוי מדרבן ע"ש ועיין יש"ש אצל אין נאמן לומר דרך כי לפלוני ומספד כי לפלוני צמקום כזכ, פי כי לו מקום מיוחד לכספיד את מחו כשמוליכן אוחו לצכ"ק דככ"ג אפוקי ממונא כוא ולא מפיקן אפילו כגדול אחר עמו וק"ל

(קכא) וב"ש ח"ר נאמן חינוק לומר כך אמר לי אצל משפחא זו עמאכ משפחא זו טכורכ, עמאכ וטכורכ ס"ד אלא משפחא זו כשרכ לככוכ משפחא זו פסולכ שם ע"צ ופרש"י עמאכ וטכורכ ס"ד מכ עומאכ וטכורכ י"ל צמשפחות ע"כ ונפלא מחלוקת צפירוש כאי

צפניו חתם חולתו חינו מכיר כתיב רק זכ חתם צפניו מכ דינו דאם נימא דחינו נאמן דצשלמא צאמרו צצקי צכ"י אחיו ומכירו צטוב ורגיל צכן לא חיישין לעשות דכא רגיל משא"כ צאמרו צצפניו חתם ואינו מכירו צצצ"ע י"ל חולי טעב ואין עדות לקטן ואיכ י"ל מנלן לברא"ש לחלק צין אחיו לשארי כל אדם וכא דמציא ראי' מן ירושלמי דאמר על זכ כתב ידי אצל וכו' צלצד דברים שכוא רגיל צכס כחם י"ל צפשיטות דלא אהא לאפוקי שארי צני"א רק דאחא לומר דמעיד זכו שאני מכיר צצצ"ע כי רגיל אני צחתימא אצל אם אין רגיל צחתימא רק שאומר צפניו חתם איכ וי"ל דס"ל לברא"ש דכחמא קחני צמשכ ומשמע אפילו צמעיד צצפניו חתם ואיכ י"ל לכיפך דכזכ לא חלי' כלל צרגילות רק מכ שראכ צצניו מכ ככדל יש צין אחיו לשאר כל אדם וככצרה נותנת דכזכ אין ככדל אלא שלא מלאחי כן מצוה לשום מחצר ולצי נוקפי כזכ ע"כ.

ור"א דצרי בגאון ז"ל לענ"ד לא זכיתי לכצין דצריו כקדושים ז"ל דכאיך אפשר כאי דינא דע"כ צריך לומר לדעתו ז"ל שלאחר זמן כרצכ ושנים רבות כציאו לפניו כאי שערט ואמר שמכיר שזכ צפניו נחתם, ומעשה צ"ע צמכ כוא מכיר שזכ כוא צצפניו חתם וכלא חינו מכיר כתיבתו וכאיך יכול לכעיד שזכ כוא צצפניו חתם, וע"כ ז"ל דמכיר כחתימא שזכ צחתימא של אחיו שחתם צפניו רק שאינו מכיר שאר כתיבת אחיו דאי צשאינו מכיר גם שזכ כוא כחתימא איכ מכ מעיד וע"כ שמכיר שזכ כוא כחתימא שחתם אחיו וכככ"ג לענ"ד צרור מאחר דמכיר צחתימא אין נ"מ אי מכיר גם כתיבת ידו צכלל דמכ לן כככרת שאר כתב מאחר דמכיר שזכ כוא כחתימא שחתם ודאי דנאמן לומר זכ צחיתת יד של אצי או אחי וראי' לדבר נראכ מכי חנאי דכוי חתמי שמיכו צצור כגון צייר כורא או ספינתא חכ כי חתימתן וככ ודאי אי אחד כי מכיר שזכ כי חתימת רצ שמכיר כחתימא נאמן אף שאינו

משפחה זו כשירה לכהונה משפחה זו פסולה ושאלנו בקצצה של בית בקצצה. לקמן מפרש: בית

משנה הלכות

עמך, ולענין תרומה כבר כתב רבינו דנאמן ורמי' לדברי מדברי ר"ן ז"ל שכתב שם דברי הרמב"ם ח"ל וכ"כ בפ"ד מה"ע ואמר לי אבא משפחה זו כשרה משפחה זו פסולה ואכלנו בקלל של פלוני שהאכילנו אחיו כדי להודיע שאחיהם פלוני נשא אשה שאינה כוגנת לו שכל אלו הדברים להחזיק זה הכהן לאכול בתרומה של דברים או לדחותו ממנה ע"כ, ונראה מה שאין תלוי אם נאמינו בעדות זו או לא נאמין לו אלא להאכילו בתרומה של דברים או לדחותו ממנה, שאלו היה סובר ר"ן ז"ל שהחינוק הי' נאמן לדחות זה הכהן כמוחזק בכשרות מתרומה של דברים כ"ש שבי' נאמן לדחותו משל תורה ע"כ.

והנה מה שכתב ונראה שר"ל שאין תלוי אם נאמינו בעדות זו אם לא נאמינו אלא להאכילו בתרומה של דברים וכו' למד כן מדכתב הרמב"ם ז"ל שכל אלו הדברים להחזיק בהן זה לאכול בתרומה של דברים וכו' ומדזכיר הרמב"ם ז"ל תרומה ע"כ דייק ר"ן דדוקא לענין תרומה אמרו דנאמן להאכילו או לדחותו אבל אם כתב הרמב"ם סתם שכל אלו הדברים להחזיק זה לכונה ולא זכר לאכול בתרומה הוי פשיטא ליה להר"ן ז"ל דלכל דבר שזכרונם מיירי וכו' אז מוכח דגם הרמב"ם ס"ל דלא כותיה כן נראה ברור ודו"ק ומינה כיון דרבינו סתם משפחה זו כשרה לכונה סתם ולא זכר לתרומה כלל ע"כ דס"ל דלכל דבר נאמן וכדעת הראש"ד ז"ל ונ"ע ארבינו ר"ן ז"ל שלא כרגיש בדברי רבינו דזה.

איברא דלכאורח נ"ע צעיקר פי' ר"ן ז"ל שפי' בדברי הרמב"ם ז"ל דמה שאמר לי אבא נאמן רק לאכול בתרומה דרצון או לפסלו דמאי משמענו דזה שברי מחני' הוא ואלו נאמנין להביד בגודלן מה שראו בקטן וכו' ושבי' איש פלוני יולא מצית הספר לעבול לתרומתו ונאמן בתרומה דרצון וכן שבי' חולק עמנו וא"כ אי נימא דהכא נמי אינו נאמן, רק לענין להאכילו או שלא להאכילו בתרומה למא חזר ושנה זה דנאמן כשאמר לו אביו משפחה זו כשרה וכו' דנאמן להאכילו בתרומה הלא כבר שמענו ממשנה מפורשת דקטן נאמן לומר איש פלוני יולא מצית הספר לעבול לתרומתו ונאמן בתרומה דרצון, ודוחק לומר דהתם משמענו דמה שראו בעינינו וכמו שאמר נאמנין להביד מה שראו בקטן וכן יכולו שם משא"כ הכא מיירי אפי' מה שאמר לו אביו ואפי"ה נאמן דמ"ש ונ"ע.

והא דלא קשה לרבינו ז"ל קושית ר"ן ז"ל דהאיד מחימין לפסול משפחה הא אין ערער פחות משנים לפסול משפחה כבר פירשו בב"י והב"ח ז"ל, ח"ל בב"י ז"ל ורבינו כיון שאין דרכו לכתוב דבר בלתי נוכח אי

שמעתה בין הראש"ד ור"ן ז"ל דבר"ן ז"ל כתב דמה שאמרו דנאמן חינוק לומר כך אמר לי אבא מיירי במשפחה בנים שילא עליהם חשד פסול כהונה ואותה משפחה נחלקה לבתי אבות וקאמר שנאמן חינוק להכשיר משפחה בית אב אחד ממנה שיעיד ויאמר אותו חשש פיסול על משפחה ב"ה פלוני הוא ולא על משפחה בית אב פלוני ולא נקטת באומר משפחה זו כשרה בלעד לפי שאם היו מוחזקים באיסור משפחה אחת אין החינוק נאמן להכשיר אפילו לתרומה דרצון אבל כשאנו מוחזקין בכלל שיש פסול באותה משפחה סתם ואין אנו יודעין בצירור אם על כולן אם על מקלפת נאמן החינוק לברר בשם אביו ולומר אותו פסול על משפחה בית אב פלוני הוא ולא על משפחה בית אב פלוני וסומכין על עדות זה להאכיל אותו שהוא מכשיר תרומה דרצון, אבל ודאי אין החינוק נאמן לפסול שזכר לא שמענו בשום מקום והאיד יבא נאמן במה שחומר בשם אביו והלא לא היה אביו נאמן דהא קי"ל דף כ"ו דאין ערער פחות משנים ע"כ.

והראב"ד ז"ל החמיר בכלן הרבה וכתב דהני דברייא אפילו כשכח קטן ואין גדול עמו משום דאית לכו קלא יתירא ומפרסמא ליה מילתא ולא מיחלפא לי' ומשפחה זו פסולה אי כוי תרי פסלי לה אפומייכו ואי חד כוי חיישינן לה ולא מכריזין עלה ומשפחה זו כשרה אי תרי נינכו מכשרין לה אפומייכו ואפי"ה דבות קיימא בחזקת פסלות וכן שאכלנו בקלל של זה פלוני דאי תרי נינכו פסלינן לרעא אפומייכו ואי חד הוא חיישינן לה ע"כ, וכתב עליו ר"ן ז"ל ולפי דעתי שזכר חומרה יתירה ודברי הרמב"ם ז"ל מעין בדברי ע"ש.

ובי"ש כותבות הכ"ל פי' בדברי ר"ן ז"ל מעמנו וכתב והאלקים אחר העיון מלאתי בדר"ן שפי' דומה לדברי הראש"ד מפרש צענין אחר והחמיר הרבה ולא מחוורה שמעתה אליזי' וכך משמעות הלשון ממש בפירושי משפחה זו כשרה משפחה זו פסולה ולא אמר משפחה זו כשרה או פסולה, אלא דוקא אשני משפחות קאי ע"כ, ובעור ומחזר סי' ל"ב ס"ו פסקו כדעת הראש"ד ז"ל ודעת רבינו ז"ל נמי נראה כן שברי כתב משפחה זו כשרה לכונה משפחה זו פסולה ואפשר שבי' גירסתו צגמ' כשרה לכונה וצגמ' דידן לא גרים לכונה, וכן לא ראינו לשום אחד מן המפרשים שגרסו כן צגמ' מ"מ כיון שכתב רבינו משפחה זו כשרה לכונה משמע דנאמן להכשיר או לפסול וע"כ ז"ל דמיירי כשיש אחר עמו וכדעת הראש"ד ז"ל זה לענ"ד רמי' גדולה לדברים ז"ל (*).

ואין לומר דמה שכתב רבינו כשרה לכונה אין כוגנת אלא להאכילו בתרומה דרצון אבל לא לענין כהונה

פלוגי בפלוגי. כלומר שנקץ פלוגי בפלוגי קבב) ושהיינו מוליכין חלה ומתנות לפלוגי כהן על ידי בית זה של פלוגי על ידי עצמו אבל לא על ידי אחרים קבב) וכולן אם היה גוי ונתגייר עבד פלוגי: ושהיינו מוליכין וכו': ע"י ידי עצמו. כך בעיד הכינוק על ידי כיכ חזק שולח לו חלק ומתנות: אם כיכ גוי ונתגייר. ובעיד

משנה הלכות

וכי' ופסק רבנו כת"ק וכן כתב הר"ן ז"ל וכתב"מ כ"ל ס"ז. וכתב בסמ"ע שם סק"ח ח"ל. בל"ה ס"ח ש"ע כ' בטור ובמחבר דלחחומין נאמן עבד ושפחה אפי' קודם שנשתחררו ומש"כ כשכתב בטור כאי דינא דקדק וכתב וכל אלו שמעיד זכין בגדול, וכתבתי בפרישה דמש"כ כתב שמעיד מפני שלא חיירי בכלל זה אלא בדברים כ"ל שזריכין עדות מש"כ נאמנות דלחחומין דלוינא נאמן משום תורת עדות דל"כ לא כי נאמן עבד ושפחה דפסולין לעדות אלא דכימיניכו משום דלוינא אלא גילוי מילתא בעלמא ובמחבר ג"כ רמזו דמ"ש ובעיד אחר שנתגייר ורבינו ז"ל נראה דלא חלק. וכש"ך ז"ל שם בק"י הביא בשם תשובת מהר"א ששון כי' י' מעדות האנוסים שאינם נאמנים אף אחר שצאו לכלל כשרות וע"ש מה שביטע עליו ז"ל

ובקצה"ח הביא ממ"ל פ"ד מעדות שכתב בשם מהרימ"ע בזכרונותיו שנכתב דרשע ועשה חשוכה אי לקמן מדמה או לנכרי ולא ככריע ע"ש, ונמלא דרשע ועשה חשוכה כי' ספיקות אי' דאפשר דאפי' במידי דלורייתא נאמן כיון שיש צידו לעשות חשוכה וכמ"ש בש"ך או דאפילו במידי דרצק נמי לא מהימנין כיון דלא דייק כמו שעלה פ"ד מהרימ"ע ז"ל וע"ש מה שכתב דרשע.

וראיתי בתומים סק"ד שכתב ח"ל אם כותי וכו' בגמרא אמרינן דלא דייק בעלש"ך בש"ך בודאי לענין עדות דלורייתא אי' רק לענין עדות קיום כ"ל דלא צינין מתחלתו ועד סופו ככשרות מ"מ אמרינן דלא מהימן כותי דלא דייק ועיין ש"ך דבעלש"ך באנוסים שחזרו לכשרותן מה דינם ועיין בס' ל"ד מ"ש שם ומבואר בל"ע ס' מ"ב ס"ה דאנוסים שחזרו מכה חוס לא נפסלו אפי' דעברו על מצוה קדש"ש וקשה מן תשובת הרשב"א ס' אלף רל"ז דשם משמע דאף דאנוסכו גוים לזנות עם אשכ כ"ל רשע דמוכר לחרוג ואל יעבור ול"ע ע"כ.

ולענ"ד נראה לישב דברי הרמ"א ז"ל בל"ע שם דכונן זה לשון הרשב"א שם, כמה שראכ בשאל לומר באחד שאמר אני זיתי אם אשתך שכתב ויש לבעל הדין לחלק בזה ולומר אף בזה לא בעל כל דבריו אלא נפליג ונאמר שכתב ולא לרנונו אלא לאונסו וכדאמרינן בפלוגי רצפי לרנוני וכתב עליו הרשב"א ז"ל ואני אומר דודאי באומר אשכ פלוגי אשכ עמי

כוכ ס"ל דלענין תרומה מתנייה לא כי כותבה, אלא ודאי ס"ל דלענין כשרות משפחה ופסולת מתנייה דכשכגדיל נאמן לבעיד שאמר לוי אביו שמשפחה זו עמדה דין וכושרה או פסולה כ"ד ואי כוי תרי מכשרינן או פסלינן לה אפומייכו ואי חד הוא חיישינן לפסולייכו משום דמלתא דמפרסמא הוא וגילוי מלתא בעלמא הוא, וקניא נמי כבעמדה דין הוא וכן כתב הר"ם ז"ל בסמ"ע ס"ק י"ז חו"מ כ"ל ועיין טור ח"ע ס' ב' שוב ראיתי בכתב"ג ח"ע ס' ל"כ ביתא יוסף אות ב' שכתב ח"ל ואף הראב"ד ז"ל לא אמר אלא לכונס מוכריז"ל ז"ל ס"א כלל ב' ס' י"א ונ"ל דהראב"ד ז"ל מייירי בפסולו כל המשפחה כולה אבל באיש אחד מזה הראב"ד ז"ל דלוינא נאמן או כדפי' רבינו במחבר ז"ל בדברי בעל הטור ז"ל מהראב"ד בזה ש"י כ"י ס' ב' ע"כ. וחס' מוכריז"ל אינך צדי לעיין בה ומ"מ מדברי רבינו נראה ראיך לדבריו ז"ל שכתב להדיא לענין ככונס ודו"ק.

וגרם רבינו ושאלנו בקלאה של בית פלוגי בפלוגי ובגמ' גרם של זה פלוגי לפלוגי וכן גרם רש"י כלומר כשנשא פלוגי את זה פלוגי ובר"ן ז"ל גרם ושאלנו בקלאה של פלוגי עי"ש. ולפי גירסת רבינו נופל כלשון בית פלוגי בפלוגי צריית ולא לפלוגי בלמ"ד וק"ל.

קבב) ומ"ש ושהיינו מוליכין חלה ומתנות לפלוגי כהן ע"י עצמו אבל לא ע"י אחר שם. ופרש"י שביינו מוליכין וכו' אי"כ בעיד הכינוק שעל ידו כי אשכ שולח לו חלה ומתנות ע"כ (ומכאן קאח ראיך למ"ש לעיל בס"ד דדי"כ איצרא לחלק בין מה שמעיד שמעמנו ראיך בקטנו למי שאמר לו אביו ודו"ק) וסיים בר"ן ז"ל נאמן, אבל אם אמר שכי שולחם ע"י אחר אינו נאמן דדילמא לא דק ע"כ ועיין חו"מ ס' ל"ח ס"ו ובסמ"ע שם ס"ק ע"ז. ודע דבאלו האחרונים שאמרו נאמן לומר עד כאן היינו באים בשבת ותרומה וכו' מייירי דאפי' הוא לבדו נאמן וכן כתב בטור וכתב"א שם ועיין סמ"ע ס"ק י"ג וביאור הגר"א שם ודו"ק.

קבב) ומ"ש וכולן אם כי גוי ונתגייר עבד ונשתחרר אין נאמנין רבי יוחנן בן ברוקא אומר נאמנין אכידו כלומר אכאי חילימא אסיפא וכו' ג"ז שם בגמרא, ובגמ' גרם וכן אם כי וכו' אין נאמנין לומר דרך כי לפלוגי במקום הכי מעמד ומספד כיכ לפלוגי במקום הכי ריב"ז אומר נאמן. ריב"ז אכאי

ונשתחרר אין נאמנין רבי יוחנן בן ברוקה אומר נאמנין. אהידי אילימא אסיפא אפוקי ממונא הוא אלא ארישא וכולן אם היה גוי ונתגייר עבד ונשתחרר אין נאמנין רבי יוחנן בן ברוקה אומר נאמנין במאי קא מיפלגי תנא קמא סבר כיון דגוי הוה לא דייק ור' יוחנן בן ברוקה סבר כיון דדעתיה לאיגיור ימדיק דייק וליתה לדרכי יוחנן בן ברוקה. מאי קצצה תנו רבנן אחד מן האחין שנשא אשה שאינה הוגנת לו באין בני משפחה

משנתגייר שראח את חלכ בגוייתו אינו נאמן: אהידי. אהיי: אילימא אסיפא. דך כיח לפלוגי במקום הכח מעמד ומספד כיח לפלוגי במקום הכח וכו' אפוקי ממונא הוא ואמאי מהימני: אלא ארישא. נאמן חינוק לומר כך אמר

משנה הלכות

פנים כיון דאין כאן לא חיוב מיתח ולא חיוב מלקות כשעבר צאונם ולא נהרג כשר להעיד דאין קי"ל איזה הוא רשע שפסול להעיד כל שעבר עבירה שחייבים עליו מלקות ואי"ל אם חייבים עליו מיתח צ"ד ועיין רמב"ם פ"י מה"ע ועור ומחבר חו"מ סי' ל"ד ואם עבר עבירה שאין בו מלקות פסול מדרבנן כ"כ רבינו ירוחם הביאו הרמ"א ז"ל ס"ז הנ"ל ונב"מ שם כתב דאם ציעל מ"ע מוכח ממכח דוכתי דלא נפסל לעדות עד שיעבור צקום ועשה או שהוא פורק עול לגמרי וכ"כ בתשו' חוט השני סי' י"ח הביאו צ"ס צר"י אות י"ד דלא אשכחן כמזכיר מן עשיית הסוכה או לולב ליפסל אפילו מדרבנן וא"כ ה"נ כיון דאינם בני מלקות הני שעברו צאונם אף דכי' להם ליהרג ולא לעבור מ"מ כשרין הם להעיד וכדעת הרמ"א ז"ל והרשב"א מייירי רק להעיד על עצמו וצ"ל לא נאמן וכנ"ל.

שבתי וראיתי לרבינו הגר"א ז"ל יו"ד סי' קי"ט ס"ט שכתב אהא דאמר גר מעבדי כוכבים שחזר והמיר מחמת יראה שלא יכרעו, ישראל גמור הוא ושחיטתו מותרת וכו', וכתב שם צ"ק כ"ג כמ"ש בסנהדרין ס"א ע"ב איתמר בעיד עו"כ וכו' וקיי"ל כרצא דפטור ועיין תוס' שם ד"ה ורצא אע"ג וכו' י"ל כו' וכ"כ בשבת ע"ב ב' ד"ה רצא וכ"כ הרמב"ם בפ"ג מסנהדרין ב' וכן פטור ממלקות כמ"ש הרמב"ם שם וכן כל אונם מחמת יראה הריגה דג"כ נקרא אונם כמ"ש ברמב"ם שם וכמ"ש כתובות ג' ב' משום דאיכא לניעות, ולדרוש לכו דאונם שרי ח"ש רצא פטור משמע לגמרי וכן מוכרח וכיון שאין צ"ד עונשין עליו אין נפסלין לעדות כמ"ש הרמב"ם וש"ע חו"מ סי' ל"ד ס"ב וכו' ע"ש וזה ראייה ברורה צע"י למה שכתבתי.

איברא לדעת התומים ז"ל יגדל התימה דיכיו דברי הרשב"א ז"ל סותרים דבגר וישראל שחטא מחמת יראה שלא יכרעו כח דישאל גמור הוא ושחיטתו כשרה, והתם כתב צאונם דרשע הוא ופסול לעדות ואי דפסול לעדות ודאי דגם שחיטתו נכבד וכו' דגר וישראל שחטאו צאונם צו"ד סי' קי"ט הנ"ל מדברי הרשב"א הוא כמו שכתב צ"י ע"ש ע"כ כמו שכתבתי ודו"ק בכל זה כי קלרתי לחוסר הפנאי.

הוא ואחר מלטרפין להרגה ומן העעם שאמרת דתופסין מאי דקאמר זינח ואין מקבלין מה שהסיק דבריו ואמר עמי, אבל צאומר אני צאחי על אשת פלוני מיד נחצטלה עדותו לגמרי משום דא"ל לומר דזה אלא לרצונו ולא לאנסו וכו' וא"ת אכתי אפשר לאנסו וכגון שאמר התקשה ואי לא קטילנא לך לא היא דאפי' צאחי משים עצמו רשע שאם עבר מתוך האונם מ"מ חייב הוא ליהרג ולא יעבור ואם עבר רשע הוא.

והנראה כונת התומים ז"ל דס"ל מדמהייב ליהרג אי עבר רשע הוא ופסול להעיד א"כ ה"נ לענין אונסים שהמירו מכה יראה מות נמי פסולים להעיד דדא הוא, ולולי דבריו הקדושים לענ"ד לא דמי דהתם הוא עצמו צא להעיד על עצמו שעבר עבירה ואי נאמן ל"י כדבריו א"כ משים עצמו רשע ואין קי"ל אין אדם משים עצמו רשע לכן לא מהימנין ליה ואע"ג דלדעתו אונם הוא מ"מ ס"ס רשע הוא אפילו ע"י אונם ואין לנו להאמינו ולכן כתב הרשב"א ז"ל דאין מאמינין ליה, דמיד נחצטלה עדותו אונם לאו מכה דרשע פסול להעיד וכדעת התומים ז"ל אלא דאין כאן שום דבר הגדל כיון דאין אדם משים עצמו רשע משא"כ כאן דאין סבדי דהני עברו צאונם והשתא חוזרים צתשובה וכו' צאו להעיד בדבר אחר ולא צאונם כגון צקידושין וצב"ג אן אמרינן כיון דמה שעברו לא ה"י אלא צאונם כה"ג לא נאסרו להעיד בדבר אחר אפי' לדעת הרשב"א ז"ל והרשב"א ז"ל לא מייירי אלא כשצא להעיד בדבר שעי"ז משים עצמו רשע.

ונלענ"ד דה"נ לרשב"א אם יבואו שני עדים ויעידו שפלוני צא על ערוה לאונם שאנסוהו עכו"ם ועבר עבירה אה"נ שיהא נאמן בשאר עדות דסו"ם מה שעבר ה"י צאונם כהודעת העדים וכיון שחזר מרשעתו והוי כאונם כשר להעיד וזה נלע"ד ברור ואמת בדברי הרשב"א ז"ל.

וזה נלע"ד מה שכתב הריב"ש והרמ"א ז"ל הביאו וצ"ע מקיימים המלות הם כשרים להעיד וכונתו כיון שמקיימים המלות ומוכח דכל מה שעושים הוא רק מאונם כשרים הם להעיד וגדולה מזו אמרו אפי' הוא רשע גמור מקודשת שמה הרהר תשובה, ועל כל

לי אבא וכו' : יתומה שנתארסה ונתגרשה כאלום חייב והמפתח פטור. דכיון דיתומה היא קנסה שלה ואחילתה דמעתה נתפתחה לו ופטור, ולאו יתומה כלל חלה כל נערה שנתארסה ונתגרשה חונס חייב ומפתח פטור כיתומה דכא קנסה לעצמה כדאמר רבי עקיבא לעיל : **מובא** דחכימי . מאושר שזכמיים אשרו מתגרמין עוצא : רבי אלעזר. הוא רבי אלעזר בן שמוע

ומביאין חבית מליאה פירות ושוברין אותה באמצע רחבה ואומרים אחינו בית ישראל שמעו אחינו פלוני נשא אשה שאינה הוגנת לו ומתיראין אנו שמא יתערב זרעו בזרענו וזו היא קצצה שהתינוק נאמן עליה. קבד יתומה שנתארסה ונתגרשה ר' אליעזר אומר האונס חייב והמפתח פטור אמר רבי זירא אמר רבה בר רב שילת אמר רב המנונא סבא אמר רב אדא בר אהבה אמר רב הלכה כרבי אלעזר קרי רב עליה דרבי אליעזר טובניא דחכימי. קבד) אמר רב יהודה אמר רב בת הגיזונת מן

משנה הלכות

קבד) ומ"ש רבינו יתומה שנתארסה ונתגרשה וכו' שם משנה דף מ' ע"א ופרש"י יתומה שנתארסה דכיון דיתומה היא וקנס שלה היא ואחילתה דמעתה נתפתחה לו פטור ובגמרא מפורש דנתארסה ונתגרשה מילתא אחריתא היא ולא איתומה קאי ופסקוהו הפוסקים ז"ל ובגמרא פרכין יתומה פשיטא ומפרקין בא קמ"ל דנערה שנתארסה ונתגרשה כיתומה מה יתומה לעצמה אף נערה שנתארסה ונתגרשה לעצמה. **וכתב** הר"ן ז"ל וכי חנן המפתח פטור היינו דוקא מקום שהוא שלה ויכולה למחול אבל חייב ליתן צושה ופגם לאציה. אבל צירושלמי כ"ז איפליגו אם יכולה היא למחול קנסה או לא דאיכא מאן דסבר כהם דקנס אינה יכולה למחול לפי שאינה זוכה בו עד שעת העמדה דדין ואין אדם מוחל דבר שאינו ברשותו וכי קחמי מתני' המפתח פטור אצושה ופגם דוקא קאי וציתומה ממש וכי אמרינן דנערה שנתארסה ונתגרשה כיתומה היינו לענין דקנסה לעצמה ומיכו חולקין בן דיונין דציתומה כאלום חייב בכל והמפתח פטור מן הצושה ומן הפגם ובנערה שנתארסה ונתגרשה אף המפתח חייב בכל דמשלם לאציה וקנס לעצמה שאינה יכולה למחול, ואיכא מן דאמר כהם דיוכלה היא למחול קנסה וכו'. וכתב הרמב"ן ז"ל דמסתברא כמאן דאמר שיכולה למחול קנסה אע"פ שלא זכתה עדין בו למד זכ דומה לכוח לארוסתו (דף פ"ג) דין ודברים אין לי בנכסין בחיין ובמותן דקיי"ל דאם מתה אינו יורש דנחלה הבא לו ממקום אחר מתנה עליה וכו' להא דמי ועוד כיון שנתרית צענה ציאה הוי כאומר קרע שיראין שלי ותפטר.

וכתב הרמב"ם ז"ל, אין האונס והמפתח חייב בקנס עד שיצא עליה כדרכה וצדדים ואף בהרבה, צאו עליה שנים אחד פדרכה ואחד שלא כדרכה אם הראשון צא עליה שלא כדרכה חייב בצושה ופגם ולא בקנס ואם הוא האחרון אינו חייב אלא בצושה שכבר נפגמה וזה שצא עליה כדרכה בין הראשון בין האחרון חייב בקנס ובשאר הדברים אצל אין צושה ופגם של צא שלא נצטלה כלל בצושה ופגם של זו שצטלה שלא כדרכה

ע"כ וכצוהו הטור ח"ע סי' קע"ז וכש"ג ועיין ב"י שם ובאחרונים פרטי דינים. וברא"ש כתב שחייב בקנס אפי' שלא כדרכה ואם צאו כדרכה כולם חייבין בקנס וכן כתב הראב"ד ז"ל ועיין תשו' ר"מ אלשקר סי' ל"ה ובנימין זאב סי' קל"ב וכש"ג בשם הרי"א. **וכתב** הרמב"ם ז"ל דסתם שדך אונס הוא לענין בני דין וכן דין צד עד שיעידו עדים שלרצונה נצטלה וכל הנצטלה צעיר היא בחזקת מפותח מפני שלא נעקב עד שיעידו שכיח אונס בגון ששלק חרצו ובראב"ד ז"ל כתב חזקת זו אינו יודע מה תועלת יש צד אם יש עדים יצאו ויעידו ואם אין עדים אין שם קנס וכו' ואם לענין ג' דברים אם יש טענה ציניהם כלל דין המע"כ והעיר וכשדך שוים ע"כ ולעג"ד אפשר בגון שצאו עדים שצטלה לו בשדך ולא אמרו אי באונס או צראן וכלכו להם למדינת כים או צאיה אופן אחר והיא טוענת אח"כ שהי' באונס מאמינין לה, או בגון שצאו עדים בסוף ציאה ואז אפי' אמר הניחו לו ואח"כ אמר שהי' באונס אם הי' בשדך מאמינין לה משום דאמרינן יצא אלצשה, ובכ"ג י"ל נפקא מינה אי בשדך הי' או צעיר.

ונחלקו הפוסקים עוד לענין איסור ח"א הרמב"ן וברלצ"ג צפי' עכ"ת ובר"מ אלשקר סי' ע"ז וז"ל ס"ל דסתם שדך אונס וסתם עיר פיתוי אפילו לאיסורא ח"א וכתב ב"י ז"ל דאפי' הראב"ד ז"ל שחולק בקנס באיסור מודק אצל בתשו' כ"י להר"ם אלבילדא ז"ל כתב דלענין איסורא אפילו לדעת הרמב"ם אפילו צעיר שייך טענת אונס כב"ג. ועיין רשד"ם ח' ח"ע סי' קצ"א ומבר"ם די צוטין ז"ל בתשו' סי' נ"ב כתב דמלל הזכירו הרמב"ם והסמ"ג ז"ל חזקת זו לענין סקילה נראה דס"ל דמשום חזקת זו אין סוקלין אותה אצל לאיסור על צעלה אוסרין אותה מכ"ש דממון. **קבד) ומ"ש** אמר רב יהודה אמר רב צא הניחויה מן האחין מעשה ידיה לעצמה וכלכה כרצ שם בגמרא דף מ"ג ע"א כלשון רבינו. ובגמ' שם אמר רב כהנא מ"ע ורבינו גרם מ"ע דרב ואין נ"מ. ובגמ' איפליגי אמוראי ופסק רב אשי כלכה כרצ וכתבו

האחין מעשה ידיה לעצמה אמר רב כהנא מאי טעמא דרב דכתיב והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם מגיד שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו והלכה כרב. קכו) המאמר את בתו וגירשה ארסה ונתארמלה כתובתה שלו השיאה וגירשה השיאה ונתארמלה כתובתה שלה ר' יוסי אומר הראשונה של אב אמרו לו משהשיאה אין לאביה רשות בה. קכז) מגבא מאימא גביא אמר רב הונא במאמר את בתו ובגרה וכו' אלמא דהא דהא כתובתה חזיל לענין מטרף לקוחות מאימא טרפא ממעבדי משעת אירוסין דהא

משנה הלכות

כחוס' ז"ל דר"ה דה דרב מודק דמלאורייתא לעמא דילפיין מקרא חלל מדרבנן קאמר דהוי לורשים ובגמ' אמרו דלא דמי לחלמא דניזונת מן חורשין דמעשה ידיה של יורשים דכיתו ניחא ליה בכרוחא. ודרמב"ם פ"ט מה"א כתב דה בניזונת מנכסי אביה לאחר מותה וכו' וכן כתב דה"ע סי' קי"ג כלשון הרמב"ם ז"ל דה בניזונת מנכסי אביה לאחר מותו מעשה ידיה ומליאתה לעמא ע"ש ומ"ש לאחר מותו דכתיב חיו חייב צמזמזותיהן וכו' מבורר שם במשנה וכתב דה"ה ומיכו דוקא כשכן יותר על שם חלל פחות משש חייב לזון מחקת אושא כדאיתא בגמרא וכבר כתב בן רבנו דה"ה זה עכ"ל והארכתי בזה בתשובתי להאדמו"ר מליובאוויטש שליט"א.

כחוס' ז"ל דר"ה דה דרב מודק דמלאורייתא לעמא דילפיין מקרא חלל מדרבנן קאמר דהוי לורשים ובגמ' אמרו דלא דמי לחלמא דניזונת מן חורשין דמעשה ידיה של יורשים דכיתו ניחא ליה בכרוחא.

והרמב"ם פ"ט מה"א כתב דה בניזונת מנכסי אביה לאחר מותה וכו' וכן כתב דה"ע סי' קי"ג כלשון הרמב"ם ז"ל דה בניזונת מנכסי אביה לאחר מותו מעשה ידיה ומליאתה לעמא ע"ש ומ"ש לאחר מותו דכתיב חיו חייב צמזמזותיהן וכו' מבורר שם במשנה וכתב דה"ה ומיכו דוקא כשכן יותר על שם חלל פחות משש חייב לזון מחקת אושא כדאיתא בגמרא וכבר כתב בן רבנו דה"ה זה עכ"ל והארכתי בזה בתשובתי להאדמו"ר מליובאוויטש שליט"א.

והא דמליאתה לעמא חע"ג דמליאתה כהא לאז כיינו משום חייב דלא ירבה לזונה או שמא ימסרה למנוח ומוכח שחין חלל בחינן חייבין לזונה מחקת ד"ד ועיין ע"ז סי' ק"ג ס"ק ד' והרמב"ם ז"ל כאן שכתב מלשון הגמרא שכתב מנכסי אביה ובגמרא גרסינן מן האחין וכן כתב בעור ולי"ע למי שכתב הרמב"ם ז"ל מה שאין דרכו בכך.

קכו) ומ"ש רבנו במאמר את בתו וגירשה, ארכה ונתארמלה כתובתה שלו וכו' משנה שם דף מ"ג ע"ב ויבמות דף ק"ט ע"א וקידושין י"ח הכל כלשון רבנו רק דבמתיני גרס רב יחידא אומר הראשונה שלו ורבנו גרס ר' יוסי ואולי דה"ה בראשי חייבה כזכר ר"י וטעם המדפוס וכתב ר' יוסי במקום ר' יחידא גם איתא בגמרא חס משכשיא ורבנו לא גרס תיבת חס. ופרש"י ז"ל כתובתה של אב כתובת שכולה גובה משני ארוסין כללו וקסבר יש כתובת לארוסה ובימי נערות וקטנות קאמר. כתובתה שלה דמשכשיא פקעה רשותו וכתב גוצינא חזקין וגוצינא דהא כהי הוא ולא חזקין דהא כתובת למר הואיל והראשונה נכתבה בעודה ברשות האב חייב דהא ע"כ.

וגרסינן בגמרא טעמא דהשיאה וגירשה ונתארמלה חלל נתארמלה חרי זימני חו לא חוי לאנסובי ואגב אורחא סהס לן חנא כרבי דאמר דחרי זימני

קכז) ומ"ש מגבא מאימא גביא אמר רב הונא וכו' בגמ' שם, ופרש"י כלומר לענין זכיה דהא דהא חזקין דלאו דהא חירוסין חזקין אפי' לר"י דקדחני ומודק ר"י במאמר את בתו ובגרה וכו' אלמא דהא דהא כתובת חזל לענין מטרף לקוחות מאימא טרפי ממעבדי משעת אירוסין דהא מהאי שעתא איתחייב בחקנתא דרבנן, או דלמא עד שעת כתיבה דהויא מלוה בשטר לא טרפא, וכתוס' שם בקשו עליו דמאי שייכא כך בעיה כהי, ועוד מדנקט מאימא גביא משמע דבגבולא דהי מאחרי זמן טרפא, ואמאי ליכתי חי כל ארוסות טרפי ממעבדי או לא, ונראה לר"י דדוקא בכך דמייירי ר"י דהא במאמר את בתו ובגרה וכו' ניסת קא צע, ע"כ.

ותלמידו של רבי עקיבא רש"י: אותם לבניכם. עבד כנעני: זכות בתו. זכות שזכתה לו חורב דהו: הראשונה. כלומר מנשואין הראשונים של אב: מגבא מאימא גביא. כלומר לענין זכיה דהא דהא חזקין דלא דהא חירוסין חזקין אפי' לר"י דקדחני ומודק ר"י

מנה מאתים מן האירוסין ותוספת מן הנישואין ורב אסי אמר אחד זה ואחד זה מן הנישואין קבח) מאי הוי עלה דכתובה ת"ש דאמר רב יהודה אמר שמואל משום רבי אלעזר בן שמוע מנה מאתים מן האירוסין ותוספת מן הנישואין וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה מן הנישואין והילכתא

מכאן שעתה איחייב בחקנתא דרבנן או דלמא עד שעה כתיבה דכויא מלוה בשטר לא טרפא: מנה מאתים. דמחקנתא דרבנן מיחייב טרפא מזמן אירוסין אם מת או גרשה לאחר נישואין טרפא לקוחות כהניכר עד זמן כתיבת הכתובה שקנו מידו וכתב. אחד זה ואחד זה מן הנישואין. דכיה גופה מחלה לשיעבודא קמא ונתרחה בזמן הכתוב בשטר הכתוב ככל המפורש זה דין עיקר דין תוספת: מאי כוח

שלקחו מנכסיו מזמן אירוסין ואילך דמכיה שעתה אשתעבד: ותוספת. שמעלמא

משנה הלכות

כפ"י מה"א דאפילו כתב לה מנה או מאתים ונתאלמנה מן האירוסין לא טרפא ממשעבדי אלא מזני חרי ואינו גובה חוס' כלל, ואם לא כתב לה אפילו מנה ומאתים אין לה, וכתב כ"ה וז"ל: כתב רבינו מזני חרי למעט את המשעבדין, וכן כתב רב שרירא גאון, והם נסמכין זה על מה שאמרו כפ"י נערה שנתפחה מ"ג מגזא מאימת גביא וכו', ואסיק בגמ' דאפילו מנה ומאתים מן הנישואין וכ"כ צ"ל בעיטור ז"ל, ויש חולקין בזה ומפרשים כיהא דפרק נערה דוקא בשכנסה וחזר וכתב לה שמחלה שעבד ראשון מזמן ראשון עד זמן שני, אבל אם אירס וכו', וזה דעת כל הגאונים ועיקר ראייתם מדאביעא לכו פ' הכותב פ"ט ע"ב ופ"ק דמאינא י"ז ע"ב אי איחא כותב לארוסה הלכך אין לה כלום. ורבותינו בארפתים חולקים בזה ואף דעת האחרונים ג"כ לחלק דין זה. ודעת הרמב"ן ז"ל כדעת הגאונים ודעת הרשב"א כדעת הארפתים ע"כ. וכתב הב"י וסוגיא דעלמא כרמב"ם דאין לארוסה כותב כלל, ומעולם לא ראינו ולא שמענו מי שהגביר לה כותב כלל ע"כ.

ובד"ב כתב שם וכ"מ במדכ"י דכ"מ פרק השואל ע"ג ונראה דלא קאמר דסוגיא דעלמא כרמב"ם אלא דלא כתב לה, ולא אמר דלא ראה מי שגביר וכו', אבל בדעת לה כותב ודאי גובה אפילו לדעת הרמב"ם אלא דלדידיה סבירא ליה דלא גביא ממשעבדי וזה לא נקטין כותב אלא כדעת הגאונים האחרונים ז"ל, ע"כ. ובש"ע א"ע סק"ו הביא הרמ"א ז"ל דעת הרא"ש ובעור בשם וי"א דארוסה יש לה כותב אבל נוכחין בסברה ראשונה. וכתב הגר"א ז"ל דעיקר להלכה כדעת הרא"ש ודעימיה דראיתם מוכרחות מאד, וכתב אבל במהבג שכתב הרב גם כן נכון כמ"ש הראב"ד דדוקא בימיכם שבין סומכין על חנאי ד"ד וגם במקום שכתבו היו מקלחין כותבין גם כן לארוסה מה שאין כן עתה, ועיין מדכ"י רפ"ב דכתובות ע"ב, ועיין כנסת הגדולה אמר במאסף זה ע"י שנים וכו', ודעת המבי"ט ז"ל ח"ב סימן ל"ח וח"ג סימן ק"כ וקכ"א שאם תפסה בארוסה אין מוילחין מידה וכתב שכן הלכה למעשה ושלא חלק עליו שום אחד מהרבנים צעת כיהא ע"ש. ומדכ"י הרמ"א ז"ל לא משמע כן.

וראיתי בחוס' רי"ד שכתב וז"ל: ומגבית מאימת גביא פירש המורה (והוא רש"י ז"ל) וכו' והשתא איבעיא לן כל אשה שנשאה ונתאלמנה או נתגרשה וזאת לגבות כותב לטורפה ממשעבדי, היינו מן הלקוחות מאיזה זמן טורפה מנה ומאתים יש לה בחנאי ד"ד משעה שארסה וכותב כתב לה עכשיו מעת הנישואין מאתים זו והחוס' ועכשיו מאיזה זמן היא טורפה מזמן אירוסין או מזמן כתיבת הכתוב שהוא צעת הנישואין וכו' וגם מוכיח שיש כותב ואף על גב דלא כתב לה דאי כתב לה אחרי פליג ר"א למימר מן הנישואין והא כתב לה מן האירוסין ונשתעבדו לה נכסין, ע"כ.

ולכאורה ל"ע, דאם כן לפשוט מהכא הא דבעי כפ"ק דצבא מלינא דף י"ז אי ארוסה אינה לה כותב בדלא כתב לה, אמנם כבר בקשו כן החוס' דף מ"ד ד"ה וכלכתא וז"ל: וא"ת וכיון דאמרו מילתייהו דרב הונא ורבי אסי דלא כתב לה אם כן תפשוט מהכא הא דבעי בפרק קמא דצבא מלינא ויש לומר שאינו רואה לפשוט אלא מן המשנה או מצרייתא ואף על גב דאיכא לאוכוחי ממילתא דר"א בר"ש ורבנן הא נמי מימרא הוא דרב יחודה אמר שמואל אמר משמיה ואינה צרייתא, וממתניתין דהמאמר את צחו ליכא לאוכוחי דאיכא לאוקמי בדכתב לה, ע"כ.

ומה שז"ע הוא מה שכתב רש"י במתני' דד"ה כותבתי של אב וז"ל: וקסבר יש כותב לארוסה ובימי נערות וקטנות קאמר, נראה להדיא דרש"י ס"ל דמכאן מתני' מוכח דארוסה אינה לה כותב אפי' בדלא כתב לה, ואם כן לריד עיון דנפשוט מהכא הא דבעי כפ"ק דצ"מ ואין לתרץ כחירון החוס' ז"ל דהכא מתני' הוא ויש לדחוק קצת דדעת רש"י לומר אליבא דאמא דס"ל הכי אבל אין לפשוט מהא הא דכ"מ דיש לדחוק כפירוש החוס', ול"ע, ובהא נראה דרש"י ז"ל דכתב דהא מהכא שעתה איחייב לה וכתוס' ז"ל שם בקשו עליו ע"ש, ולשיעתייהו אזלו ודו"ק, ועיין לעיל בחידושים (ס"ק נ') צענינים אלו.

קבח) וב"ש מאי כוח עלה דכותב וכו', שם מ"ד ע"א ואיפסיקא בגמר, ודע דבעור א"ע סי' נ"ה הביא דעת רב שרירא גאון ז"ל, וכן כתב הרמב"ם

על כדכחב. מאימח גביא:
ויסרו מן ויסרו ויסרו מן.
כתי' ככל ויסרו אומו וכתי'
גבי סורר ומורכ (דכריס כ"א)
ויסרו מכ לכלן בן עמו אף
כלן בן עמו, וכיינו ויסרו
דככל מווסרו דכחם וככוח
ויסרו דכחם מן שטמו
דלגמריה לכן שטמו על ויסרו
דככל, וכדר יליף בן דלוייתין
ככל מן ויכח אס בן הכות
מכ חס מלקות אף ככל
מלקות: גדולת שזכוכה.

מיוחסת שזכוכה: קטנה שזכוכה. פחותה שזכוכה: נמצא האומר צפוי חמור. דמות ק' סלע והעושה מעשה
שאנס ובעל צחלה לא יכיר חלה נ': שזינתה תחתיו. וזכוכה: אין לה כלום. מכוכה דמקח טעות הוא:

משנה הלכות

צפ"ק דכתובות וכו', ודרישה כתב ותמיה גדולה צעני
איך נעלם מעיני הכ"י דברי הרי"ף וברא"ש שכתבו צהדיא
אהא צרייתא שם צפ"ק נערה שנפתחה ז"ל הא דקתני
כדי זינתה מעיקרא יש לה כתובה מנה ליתא דקיימא
לן כרצא דאמר מקח טעות לגמרי משמע ולית לה כלום
וכו' ויותר התמיה דלעיל סי" ס"ז וכו', ועל כל פנים
דברי רבינו אחי שפיר צעעמס. גם צאגודא אחר שכביא
בגמרא כתב: מיכו חן קיי"ל כרצא דאמר מקח טעות
לגמרי משמע.

ורבינו ירוחם נחיצ כ"ג ח"ח כתב מוליא שם רע כיצד
צא לצית דין ואמר פלוני לא מלאחי לצתך
צחולים אס יש עדים שזנתה תחתיו צעודא ארוסה צסקילה
זינתה קודם שנארכס לו חן לה כלום כמו שכתבתי
כי מקח טעות הוא לגמרי. נמלא שם רע שאינו אמת
לוקח ונותן מלא סלע ואינו חייב עד שיאמר לעדים צואו
וכעידו אצל צאו מאלוהין וכל שכן אס לא צאו עדים כלל
פעור ואינו חייב עד שיצטול כדרכה ויוליא שם רע כדרכה.
וכמוליא שם רע ולא צעל לוקח מכת מרדות מדרכין
וכמוליא שם רע על היתומה חייב על הקטנה פעור ועל
הבוגרת אפילו הביא עדים שזינתה תחתיו צעודא נערה
ונמלא שקר שהזימוס פעור. וכל נערה שאס נאנסה או
נפתחה חן לה קנס בן כמוליא עליה שם רע פעור
מן המלקות וממלא סלע ע"כ. ועיין לקמן צסמוך מה
שכתבתי צס"ד.

קרא) ומ"ש נמלא מוכה ען יש לה כתובה גם זה
שם. ומ"ש נמלא שם רע שאינו שם רע
וכו', שם מ"ו ע"א, ובגמרא ראב"י אומר לא נאמרו דברים
כללו וכו', ורבינו גרס חן דדרכין כללו אמורים וכו',
ומסקנא שלא רבי יוחנן צר יעקב צר גיורא משמי' דרבי
יוחנן אף על גב שלא מלינו צכל הכורה כולל שחלק בכתוב
צין ציאה כדרכה צציאה שלא כדרכה למכות ולעושהין,
אצל מוליא ש"ר חלק, אינו חייב עד שיצטול שלא כדרכה

קכט) ומ"ש חנו רבנן ועשו כתובות מ"ו ע"א כלשון
רבינו ז"ל, ומ"ש כמוליא שם רע להקל
ולכתמיר וכו' ערכין ע"ז ע"ש.

קל) ומ"ש חניא כיצד הולאה שם רע וכו' כתובות
מ"ו ע"א דחניא כיצד הולאה שם רע,
צא לצית דין ואמר פלוני (גירסת רבינו איש פלוני לא
מלאחי לצתו) לא מלאחי לצתך צחולים, אס יש עדים
שזינתה תחתיו יש לה כתובה מנה, אס יש עדים שזינתה
תחתיו יש לה כתובה מנה, (פירוש צחמיה) צת סקילה
היא, כדי קאמר אס יש עדים שזנתה תחתיו צסקילה,
זינתה מעיקרא יש לה כתובה מנה ע"כ. ויש לתמוה
ארבינו ז"ל שכתב זינתה מעיקרא חן לה כלום והלא
בגמרא משני זינתה מעיקרא יש לה כתובה מנה.

וראיתי להטור א"ע סימן קע"ז שכתב: וכיצד הוא
הולאה שם רע, צא לצית דין ואומר צעלתי
כדרכה ולא מלאחי לה צחולים ומציא עדים שזינתה, אס
זינתה קודם אירוסין פעורה ואין לה כתובה וכו', וכתב
הכ"י ויש לתמוה על רבינו שכתב חן לה כתובה, ואפשר
דאין לה כתובה מלאחיס קאמר ע"כ. ודבריו לענ"ד דחוקים
שכרי הטור כתב חן לה כתובה סחם, ומשמע שאין לה
כלום, ועכ"פ מדעת רבינו נראה להדיא דאין לה אפילו
מנה ודלא ככ"י, שכרי כתב זינתה מעיקרא חן לה כלום,
מוכה ען יש לה כתובה מנה, ומשמע ודאי דהביא אפילו
מנה חן לה ואס בן נ"ע למכ.

שבתי וראיתי דדברי רבינו ז"ל נכונים צעעמס, שכרי
רבינו ז"ל פסק כרצא צפ"ק דף י"א דמקח
טעות לגמרי משמע, וכיון דזינתה מעיקרא קודם שנאסא
כרי יש כלן מקח טעות על הקידושין, שכרי צחוקת צחולה
נשא, וכיון שכן חן לה כלל אפילו מנה גם כן. וראיתי
לצ"ח ז"ל שכתב ראב"י ה"ל ותקפה עליו משנתו דלעיל
בסימן ס"ז כתב צ"י צעלמו דאין לה כלל כתובה משום
דקיי"ל כרצא דמקח טעות הוא וכדכתב הרי"ף וברא"ש

משנה הלכות

איברא כי לא על חוס' לזר תלונותי דגם לרז אדא
 בר אבהו תקשה דלפי המסקנה משמע דטעמא
 דמוציא שם רע פטור משום דאינה צה עונשין כמו שכתב
 ר"ש בגמ' דף ע"ד ולפום סוגיא דערבין דחייב הקנס
 הוא על מה שהוציא שם רע מה לי קטנה מה לי גדולה,
 וכו' ליה למימר דטעמא משום דנערה מלא דבר הכתוב
 לאפקי קטנה דאי לאו נערה מלא כו"א דאף קטנה צמשת
 מדכתב ש"ר על ש"ר שהוציא דכאומר צפיו חמור מן

אינו חייב עד שיבעול כדרכה ויוציא שם רע בכדרכה. קלב) תנו רבנן שארה אילו מזונות וכן הוא אומר ואשר אכלו שאר עמי כסותה כמשמעה עונתה זה עונה האמורה בתורה וכן הוא אומר אם תענה את בנותי ר' אליעזר אומר שארה זו עונה האמורה בתורה שנאמר איש איש אל כל שאר בשרו וגו' כסותה כמשמעה עונתה אילו מזונות וכן הוא אומר ויענך וירעיבך וגו' רבי אליעזר בן יעקב אומר שארה כסותה לפי שארה תן כסותה שלא יתן לה חדשים בימות החמה ושחקים בימות הגשמים כסותה ועונתה לפי עונתה תן כסותה שלא יתן של ילדה לזקינה ושל זקינה לילדה קלב) תני רב יוסף שארה זה קירוב בשר שלא ינהג בה

משנה הלכות

ועונתה, לפי גירסת רבינו יש לפרש בפשטות עונה דילוח יש לה עונתה חקיקה כבר פסק ממנה עונתה, וכן שאלו לפי עונתה שיש לה תן כסותה וכו'. שוב ראיתי בשיטת מקובלת שכתב גירסת הספר וכתב: ורצ הוא ז"ל גרם זה הפך לפוס שארה תן כסותה, כלומר לפי מה שיוכל לסבול שארה דכיוונו גופה כסותה ועונתה לפוס עונתה תן כסותה כלומר לפי שניה שלא יתן של ילדה לזקנה, וכלל ענין אחד כריעצ"א ז"ל ע"כ. וגירסתו גם גירסת רבינו ז"ל ועין שו"ע ח"ע סימן ע"ג ובגמ' כמה מחייב ליתן לה לשכר.

ובתב הרמז"ס פי"ג מה"א צמח דברים אמורים צימים כהם ובת"י, אלל צמח זמנים ובשאר מקומות אין הדמים עיקר, יש מקומות שכתובים ציורק ויש מקומות שכתובים צול אלל העיקר שסומכין עליו שמחייבין אותו ליתן בגדים כראויין ליתן לה וכו', וכדיווהו בעור והמחבר ח"ע סימן ע"ג ע"ש. וכנה אמרו הוא צבגד וכו' צבגדו יוליה ויתן כתובת וכתבו כריעצ"א והנמוקי יוסף ז"ל דכוא דין כשהיא אומרת אי אפשי אלל כוא צבגדו ואני צבגדי שוליה ויתן כתובת, ע"כ.

קלב) ומ"ש חני רב יוסף וכו' שם דף כנ"ל ובש"ע אכן בעור סימן ע"ו וכתב צמח מפשט כלשון משמע דאם אינו נזקק כלל ואומר ח"א אלל צבגדים דין אחד להם ודין מורדת להם וכו', ולא ידעתי מ"ש כצ"ח דלענין קריאת בשם קורין אותה מורדת ולא שידונו צב דין התלמוד צמורת כלל ע"ש. וכתב צב"ש מיכא י"ל דין זה חלוי בפלגתא דא"י צב"ס אס שארה דכתיב צאורייתא פירושו קירוב צב או אס פירושו מזונות ולרמז"ס ודעימח דסצירא לבו דפירושו מזונות ו"ל משום קירוב צב לאו מורד כוא וכריעצ"א אפשר דסצירא ליה דפירושו כוי קירוב צב ע"כ וכעין רא"י לדעתו כי נראה לעג"ד דהמחבר כדיווהו צב"י ע"ו כוא דיווה דכוא אומר כוא צבגדו וכו' ולא כתבו צב"י ע"ז גבי דין מורדת ע"ש ודו"ק.

ש"ר מחייב ומח לי קטנה ומח לי גדולה וכקושיית המ"ל ולכן חפס הרמז"ס ז"ל כריש לקיש משום דנערה מלא דבר הכחוד ודו"ק, כי זה נכון לעג"ד. והרי"ף ז"ל כתב גם כן כריש לקיש. ולפי מה שפירשתי בדבריהם ז"ל מעתה ז"ל דדעת רבינו הצב"ג ז"ל והרי"ף ז"ל נמי דקטנה שזינתה לרצונה חסורה על צעלה וכדעת הרמז"ס ז"ל ואם כן ראינו גדולה לדעת הרמז"ס ז"ל ודעת החוס' כדעת הראב"ד.

ועיין בגמרא וצמח"ס כיכא שבויה שם רע צעבה שבויה צוגרת שזינתה צעירותה וכן שבעידו שזינתה כשהיא קטנה רק שכבר כיכא נערה צמן כוללת שם רע, ועיין מנחת חינוך סי' חקנ"ג נ"ד כמה חילוקי דינים, ועיין עוד שם מחלוקת החוס' והרמז"ס ז"ל אי שייך קנס צאשכ שאינה ראויה לו דלא שייך שם ולו תהיה לאשכ, דעת החוס' לפטור ודעת הרמז"ס להיפך ע"ש ודו"ק.

קלב) ומ"ש חנו רבנן שארה אלו מזונות שם דף מ"ז ע"ב, ודף מ"ח ע"א אמר רבא כוא חנה סבר מזונות דאורייתא וכו' ר"א אומר שארה זו עונה, ורבינו גרם זו עונה כהמורה בתורה וכו' שאר צערו לא חקצו לגלות ערוה, גירסת הגמרא ראב"י אומר שארה כסותה לפוס שארה תן כסותה שלא יתן לה של ילדה לזקנה ולא של זקנה לילדה כסותה ועונתה לפוס עונתה תן כסותה שלא יתן חדשות צימות החמה ולא שחקים צימות הגשמים, ע"כ.

וגירסת רבינו נראה היפך גירסת כה"ס שארה כסותה לפי שארה תן כסותה שלא יתן לה חדשים צימות החמה ושחקים צימות הגשמים כסותה ועונתה לפי עונתה תן כסותה שלא יתן של ילדה לזקנה ושל זקנה לילדה. ורש"י פירש לפוס שארה זקנה קשה לה משאוי ואינה יכולה לסבול בגדים רחבים וילדה לריכב בגדים רחבים להתנאות צבס לפוס עונתה לפי בעת אס חמה אס אינה חדשים חמים יותר מן השחקים.

מנהג פרסיים שמשמשין מיטותיהן בלבושיהן. מסייע ליה לרב הונא דאמר רב הונא האומר אי אפשי אלא אני בבגדי והיא בבגדה יוציא ויתן כתובה. קלה האב זכאי בביתו בקידושיה בכסף בשטר ובביאה וזכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפר נדריה ומקבל את גיטה ואינו אוכל פירות בחייה נשאת יתר עליו הבעל שהוא אוכל פירות בחייה וחייב במזונותיה ובפרקונה ובקבורתה ר' יהודה אומר אפילו עני שבישראל לא יפחות משני חלילים ומקוננת. בכסף מגלן אמר רב אמר קרא ויצאה חנם אין כסף אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר ומנו אביה שטר וביאה דכתיב והיתה ואיתקוש הוויות להדדי קלה זכאי במציאתה דלא

(ועיין משכ"ל): האב זכאי בצחו. קטנה ונערה: בקידושיה זכסף. שכסף קידושין שלו: ובשטר. שאם קיבל שטר אירוסין עליה כרי הוא שלו, וכגון לזר על פי ללוות: ובביאה. רשאי למוסר לביאה לשם קידושין ועיין משכ"ל בשם ירושלמי מאי זכאי זה: במציאתה. משום איבה שלא ימסרה למנוול ומוכה שחין או לא חונה: בחייה. אלא אם כן

מחל וכו' יורשה: יתר עליו הצעל. שכו' זוכה גם ככל השנויים למעלה ואוכל פירות מנכסים שנפלו לה בירושה משניסה לו: וחייב במזונותיה ובפרקונה. אם נשנית שכו' חנאי בית דין כדחתן במתני: ובקבורתה. חכמים חקנו קבורתה חמת כתובתה וכו' יורשה במיתתה ואפילו לא כתיבה לו כלום קוצר משום לא פלוג (ועיין משכ"ל): משני חלילים. להספד דרכם היה להספיד בחלילים כגון ענן: ומקוננת. אחת שחקון עליה וכ"כ חוס' ר"ד: אין כסף. נאמה העצרים כחיוצ ובקידושין פריך כחי מוצעו ליה לגופיה: לאדון זה. בלחתו מרשחו בסימני נערת כדילפינן בקידושין דבייחא בסימנים משחתי קרא: ומנו אביה. שאין אדון לבת ישראל אלא אביה חוץ מה ששמכרה לו: שטר וביאה. מגלן דכיד אביה לקדש ולמוסרה על כורחה: ואיתקוש כוויות

משנה הלכות

חייב במזונותיה חי אחרת מליאתה שלה איבה וכו' זיין לה חן, וחוס' פירשו איבה שלא יקדשה למנוול ומוכה שחין ולא בכסים כרין ז"ל ולעג"ד נראה לדייק כדעת החוס' ז"ל דחינה כשכיה גדולה יותר מזה שש קטנה פחותה זה שש אמאי מליאתה לאביה וכו' ליכא למימר דלא זיין לה כיון דקטנה פחותה מזה שש צע"כ זיין לה מתקנת חכמים, וי"ל משום לא פלוג.

ובגמ' מעשה ידיה מגלן, דאמר רב הונא אמר רב מנין שמעשה כזה לאביה וכו' אף זה מעשה ידיה לאביה ואימא כני מילי קטנה דמני מחזן לה אצל נערה דלא מני מחזן לה מעשה ידיה דידה כיון מסתברא דאביה כיון דאי ס"ד מעשה ידיה לאו דאביה אלא כחי דחי ל' רחמנא לאז למימסרה לחופה כיכי מני מסר לה בא קמבעל ממעשה ידיה וכו' אלא קטנה לא לריכי קרא כשתא זכוני מחזן לה מעשה ידיה מוצעו אלא כי אינעריך קרא לנערה ורבינו ז"ל קי"ר בלשוננו כטכור ולא כתב רק דרש פשוט.

בפר' את נדריה מגלן וכו' ומקבל את גיטה מגלן, דכתיב ויאלץ ויחיה אתה ויאלץ ויחיה לכו"כ ע"כ ומ"ש רבינו וכו' מילי דלא אינסיבא וכו' הם דברי רבינו ז"ל וכו' ממה שאמרו שם בגמרא אם משכיהא אין לאביה רשות זה אצל קדש ונחלמנא או נהגרש אפי' כמה פעמים קודם שחצר חזרת לרשות אביה ועיין רש"י ז"ל ובש"מ מה שהאריך בכל פרט ופרט. ודח"ט צ"ל כחזר האב זכאי בצחו לקדש מעשה שחילד עד שחצר בין זכסף בין בשטר בין ביאה וכסף קידושיה שלו, וכן זכאי במציאתה ומעשה ידיה וכו' וכתב ב"י ז"ל ואע"פ שמליאתה ומעשה

קל"ד) ומ"ש האב זכאי בצחו בקדושיה זכסף בשטר וביאה וכו' שם דף מ"ו ע"ב משנה זכסף מגלן אמר רב אמר קרא ויאלץ חנם וכו' ובגמ' גרם אמר רב יבדל אמר קרא ובקידושין דף ג' ע"ב רב יבדל אמר רב דאמר קרא ע"ש שטר וביאה ובגמרא מגלן אמר קרא ויחיה לאיש אחר איתקוש כוויות להדדי ופרש"י מה כסף צרעות אביה אף קידושי שטר וביאה ביד אביה, וקידושי שטר וביאה דמקודשת בכו ילפינן בקידושין ולא ידענא כונת רש"י ז"ל שכתב וקידושי שטר וביאה דמקודשת בכו ילפינן בקידושין, וגם למח הניח כסף ולי"ע, ומה שאמרו זכאי בביאה, אמרו בירושלמי שיש לו זכות בביאה שנותנין לו שכר לקדשה בביאה וכו' ואלא כחוס' קידושין ג' ע"ב ד"כ אב.

ואמרו בירושלמי מה שאמרו בשטר הדא דתימא בשטר שאין בו ש"פ אצל אם יש בו ש"פ כסף הוא, וכו' ז"ל חמה מאי משמענו זה אם לא ללמד דבשטר לא צעי ש"פ זה בידינו הוא מצרייתא השנויה בגמרא דף ט' כתב לה על הכייר או על החרם אע"פ שאין זה ש"פ מקודשת וכו' ע"ש.

ודע דרש"י בקידושין דף כ' ע"א ד"כ שטר שאין פודין בו הקדשות כתב אם כתב לגזר שטר על מעות פדיון הקדש אין הקדשו פדוי דצעינן ונתן הכסף וקם לו ע"כ ובגמרא סילווער אדוק"ק סיכונעמי הקשה לי ולמה ליה לרש"י לפרש זכ"ג ולא פירש סתם כשנותן שטר כמו קידושין ותמוכ לי שלא כרגיש בקושית כרש"י במקומו ועיין מדור הכשר.

קל"ה) ומ"ש זכאי במליאתה וכו' שם ואמרו בגמרא משום איבה, ופי' רש"י ז"ל דכיון דאיו

תיהוי ליה איבה. מעשה ידיה דאמר רב הונא אמר רב מנין שמעשה ידיה לאב שנאמר וכי ימכר איש את בתו לאמה מה אמה מעשה ידיה לרבה אף בת מעשה ידיה לאביה. בהתרת נדריה דכתיב בנעוריה בית אביה. ומקבל את גיטה דכתיב ויצאה והיתה ואיתקש יציאה להווייה והני מילי דלא אינסיבא דעדיין ברשותיה קיימא אבל אינסיבא כיון דנשאת אין לאביה רשות בה. קלו ואינו אוכל פירות בחייה כגון היכא דמית אמה בחיי אביה והדר נפלו לה נכסי מבית אמה לא ירית לה דאמר מר אין הבעל יורש את אשתו בקבר וירית לה ברתה כי לית ליה בני ולית ליה לאכול פירות בחייה קלו נשאת יתר עליו הבעל שהוא אוכל פירות בחייה וחייב במזונותיה ובפרקונה ובקבורתה קלו)

משנה הלכות

ידיה אינסיבא ענין לקידושין כחצם רבינו משום דנחמד מחמי מיחסי ע"כ. אמנם כב"ח ז"ל כתב דלפי דאמר כסף קידושיה שלו דמשמע אפילו הם מאכ מנה הכל של האב ולא חמריק דלא זכא האב חלל במה שראוי להקדש בו דהיינו פרוטה חלל ביותר מפרוטת כזה מתנה בעלמא ומליאחא שכוף של זה ולזה אומר וכן זכאי במליאחא ובמעשה ידיה אחר ליטול דוכן דמשמע רבותא דל"מ דזכאי בקידושיה חלל אפילו זכאי במליאחא ובמעשה ידיה ולפיכך זכאי נמי בכל קידושיה אפילו הם מאכ מנה דלא גרע ממליאחא ומעשה ידיה ע"כ. וראיתי בח"מ סק"ח דמסתפק בזה שנתנו לה מתנה אם דומה לכסף קידושין או דוקא קידושין לאזכר משום דאי צמי מסר לה למונול חלל כל שזכו לה אחרים מתנה אין לאזכר כלום ולא דמי למליאחא מידי דכזה האשכ וכו'.

ומה דמיצעי ליה להב"ח ז"ל מופשט פשיטא ל"י להב"ח ז"ל שכתב שם בשוב דברי הטור ז"ל דלא חמריק דלא זכא האב חלל במה שראוי להקדש בו וכו' והיותר מפרוטת כזה מתנה בעלמא ומליאחא שכוף של זה וכו' כרי דפשיטא ל"י להב"ח ז"ל דמתנה דין מליאחא ל"י, וראיתי שכן כתב הב"ח מדעתו דנפשי' וז"ע שלא כרגיש ז"ל שדבר מפורש בב"ח כדבריו. שדמי וראיתי בבאב"ע שברגיש בדברי הב"ח ז"ל והקשה עליו ע"ש, ולענין דאין בדבריו הקדושים די קושיא על הב"ח ז"ל ע"ש.

ובינותי בספרים וראיתי בבאב"ח ס' כנ"ל שכתב מחשו' ברשב"א ז"ל ח"ג ס' קמ"ג שכתב להדיא דאין המתנה בכלל המליאחא לא דאשכ ולא דעת וכן מלא מזוהר מדברי המרדכי קידושין צפ"ק ועיין קלו"ח חו"מ ס' קע"ו וס' ר"ע ומקבלין אלו דברי רבותינו הראשונים ז"ל באימה וביראה ובכניעה. שוב מלחתי אני בשפל בחו"מ ס' תכ"ד בב"י שכתב לשון הרא"ש ז"ל ח"ל ומודה רב בשבת דהוי לאב אם היא סמוכה על שלחנו דשבת כיון במקום מעשה ידיה והם של אב

ומיכו לקמן בצרייתא חמריק דאם חלל זה אחר, אפי' סמוכה על שלחן אביה כיון שבת ידע, דבמדי דלחאי לה מעלמא לא קפיד ח"כ כ"כ מתנה דכתיב וכו"ש כוא, חלל דל"ע קנת מ"ש ממליאחא דמי מעלמא קלחתי וחזיק דקפיד. וי"ל דכיון דניתן לה משום אדם נראה לדודא נתן ושאיני מליאחא ודו"ק וז"ע.

קל"ו) ומ"ש רבינו ואינו אוכל פירות בחייה כגון היכא דמית אמה בחיי אביה וכו' שם בגמ' ועיין פרש"י במחני' ובחו"מ ס' תכ"ד, והרמב"ם פ"ד מה' חובל פ"י כגון שחצלו בזה אחרים קטנים, יקחו לכן בו קרקע והם אוכלים הפירות או יעשו להם סגולה. וע"ש בס"ז וכתב בש"מ דכתיב בחייה לאו דוקא דלאחר מיחא כ"ש דיוורש הכל ע"ש.

קל"ז) ומ"ש נשאת יתר עליו כבעל שכוף אוכל פירות בחייה וכו' עיין לעיל ס"ק (טו) וחייב במזונותיה לעיל ס"ק (יג) ובקבורתה לעיל ס"ק (יד) ודע דראיתי בבאב"ח ז"ל ח"ג ס' קי"ח שכתב דלאו כל כמיניה דבעל שיאמר אני נותן כתובה ליורשים ויקברו הם דלאו כל כמיניה לחוב לקרובים, ובגלויי כש"ס כתב דל"ל סברתו דכיון דחמריק בכ"ד דמידי דתקנה יכול לומר ח"א בתקנה חכמים, מ"מ לחוב לאחר אין צידו לומר כן, ולענין דלא צריך לזה דאלו אמר לה בחייה ח"א בתקנה זו כיון שומעין ל"י, משא"כ כאן שכיב כבר מתה ודאי דלאו כל כמיניה לחוב לקרובים ואין שומעין דא"כ כ"מ שכי' כתובתה מועטת ולרבי קבורה מרובים יאמר כן ומה כואילו חכמים בתקנתם, וז"ע. ועיין שו"ת מיימוני ספר קנין ס' י"ד ובתשובת מוכר"ם ד"ר ברוך ס' רל"ז. ועיין בשב"ץ כנ"ל כיכי שנקבר והעטמו מקברה אם חייב כבעל לקברה שנית. קל"ח) ומ"ש ר' יחודא אפי' עני, אמר רב חסדא אמר מר עוקבא הלכה כר"י, שם דף מ"ח ע"א, מכלל דח"ק סבר הכי לא כיכי דמי אי דאורחא מ"ט דח"ק דאמר לא, ואי דלא אורחא מ"ט דר"י, לא לריכי כגון דאורחא דידי' ולא אורחא דידך,

וזנין. נותנין לה מזונות : ר' יהודה אומר אפילו עני שבישראל לא יפחות משני חלילים ומקוננת. מפרנסין. לזוג וכסות : אמר רב חסדא אמר מר עוקבא הלכה כר' יהודה קלט) ואמר רב חסדא אמר מר עוקבא מי שנשתטה בית דין יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין

משנה הלכות

דמי"ש מדמר עוקבא י"ל דבבבא לאו דלא מיתני מיני קודם לכן חלל דלא מיתני מיני כשכלך וכשכשר לאשחו ע"י שליט ולא כשר אוחס ע"ש.

והנראה לענ"ד שיצד דברי הרמב"ם ז"ל דבכח עין דף ק"ז ע"א חמרי בבא שמעתא מי שכלך למדינת הים ולאשחו תוצעת מזונות ז"ד יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין לאשחו, אבל לא בניו וזנותיו ולא דבר אחר חמרי רב ששת במשכר את אשחו ע"י שליט, אי הכי בניו וזנותיו נמי כשכשר לו ולא כשר לו ועין רש"י מה שפ"י וכתוב' שם ד"ה מאי פסקא כתבו ורבינו שמשון מפרש בסוגיא אי הכי בניו וזנותיו נמי אי חמרי בשלמא דלא חיירי מתני' במשכר אשחו ע"י שליט חלל אשחו ובניו סמוכין על שלחנו ניחא דאשחו מפרנסין כחיל וכו' חייב לזוג דמשום חשש דשמא התפיסה לררי אין ז"ד נמנעין מלזוג, אבל בניו וזנותיו דאינו חייב במזונותיהן אין לירד לנכסיו לפרנסם דבכל יום לחוש שמא התפיסה לררי וכו' להם מעות לפרנסם עד שישוב, אבל כשתא דמוקמת במשכר ע"י שליט ליכא למיחש לררי ומשני במשכר אשחו ע"י שליט אבל בניו סמוכין על שלחנו ולא כשר ע"י שליט ולכך חיישינן לררי וכו' ע"ש.

והנראה מפ"י בר"ש ז"ל דבכשר אשחו ע"י שליט ובניו לא כשר חיישינן דלמא לררי אחפסינו וכו' בגמ' פריך מאי פסקא, וכתוב' הקשו תימא לרבי אין סתמא דמילתא אשחו דחייב במזונותיה משר ע"י שליט, בניו וזנותיו דלא מחייב במזונותיהם לא משר ע"י שליט ע"כ. וכו' כתיבה קושית כתוב' אי נימא דשיטת בגמ' אזלא בבניו וזנותיו יותר מכן שש אז שפיר תמכו כתוב' כיון דאינו חייב במזונותן לא משר ע"י שליט משא"כ אי נימא דשיטת בגמרא מיירי בפחות מכן שש וע"ז אמרו כשכשר לו ולא כשר לו אז לא קשה קושית כתוב' ז"ל ותנא תמכו מאחר דבניו וזנותיו נמי מחויב לזוג, וא"כ אתי שפיר קושית בגמ' מאי פסקת כיון דאין חלוק ביניהם לענין חיוב מאי פסקת דכשר לו ולא לו, והנראה דמכא קשיא זו הרמב"ם כי מפרש דשיטת בגמ' אזלא בפחות מכן שש דאז מחויב במזונות תרומיכו ולא תקשה תמיכת כתוב', ואתי שפיר קושית בגמ' מאי פסקת וכו'.

והנה ודאי כשכשר שניהם ע"י שליט כ"ה דחייב במזונות שניהם כיון דאז לא חיישינן לררי אחפסי', וכן כתבו כתוב' לכדיא דף מ"ח ד"ה ולא שאני ע"ש.

ת"ק סבר כי אמרינן עולה עמו ואינה יורדת עמו כנ"מ מחיים אבל לאחר מיתת לא ור"י סבר אפי' לאחר מיתת, ופרש"י דאורחא דרך צנות משפחתה ככך אורחיה לצנות משפחתו עושין כן, והקשו כתוב' דאמאי נקט שני חלילין ומקוננת אחת ה"ל למימר לא יפחות לה מזונות, ואומר ר"ת דאורחא דידה' היינו אפי' לפני שבישראל אין פוחתין משני חלילין ומקוננת אבל לנקבות יש שפוחתין, וקאמר ר' יהודה לא יפחות משני חלילין אפי' דאם לא נשאת שמה היו פוחתין לה כיון דנשאת לא יפחת לה ע"כ.

והרמב"ם פ"ד כתב מתכ אשחו חייב בקבורתה ולעשות לה מספד וקניס כדרך כל המדינה ואפילו עני שבישראל לא יפחות לו מז' חלילין ומקוננת אם היה עשיר הכל לפי כבודו ואם היה כבוד יוטר מכבודו קוצרין אותה לפי כבודו שחשך עולה עם בעלה ואינה יורדת אפילו לאחר מיתת, וכתב כ"ה כתב רבינו כדרך כל המדינה לומר שאם נהגו בני המדינה שלא להספיד אינו מספיד, וכן מצוה צירושלמי והביא הכ"י סי' פ"ע ועין טור ומחבר סי' א'. **קל"ט** וב"ש רבינו ואמר רב חסדא אמר מר עוקבא, מי שנשחטב ז"ד יורדין לנכסיו וכו' שם מ"ח ע"א כלשון רבינו. והרמב"ם פ"ז מה"א הי"ז כתב וכשם שז"ד מוכרין למזון האשה שכלך בעלה, כך מוכרין למזון בניו וזנותיו כשכן בני שש או פחות אבל יתר על שש אין זנין אותן מנכסיו שלא בפניו אפי' שהוא אמיד וכן מי שנשחטב ז"ד יורדין ומוכרין וזנין אשחו ובניו שכן בני שש שנים או פחות ומפרנסין אותן ע"כ.

וכתב כ"ה ויש לשאול שגרא מדריו שכתבים שהן יותר על שש אין זנין אותן מנכסיו משנשחטב ודינו שוב למי שכלך למדינת הים, ובגמ' חלקו בהן בפירושו כמו שכתבתי למעלה ואין שם צד שום מחלוקת ות"י דברמב"ם ז"ל לא דיבר כאן רק בפחות משש וכתבי אין נ"מ וצוהר משש לא דבר כלל ע"ש. והריטב"א ז"ל כתב מי שנשחטב ז"ד וכו' ומפרנסין לאשחו ולבניו פי' מיירי בקטנים שהיו הוא מפרנסן קודם לכן ואף על פי שלא היה חייב ככך דאלו בקטני קטנים הרי הוא חייב לפרנסן כדאיתא בפ' אפי"ס, ואלו בגדולים דהיינו שאין סמוכין על שלחנו הרי ודאי אין לנו לפרנסן מנכסיו והא דאוקימנא להביא דמי שכלך בפ' שני דייני גזירות דלא מחזי מיניה ואפי"ס אמרינן

את אשתו ובניו ובנותיו ודבר אחר אמר לו רבינא אשי אבל לא בניו ובנותיו. שאינו מאי שנא מהא דתנן מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות בית דין יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו אבל לא בניו ובנותיו ולא דבר אחר

משנה הלכות

וכיון דחייב במזונות שניהם כ"כ דזנין ומפרנסין לשניהם כשכשר אוחס על ידי שליט. והא דאמרו אכל לא בניו ובנותיו מיירי כשכשר אשתו ע"י שליט ולא בניו דחיישין דלמא נררי אחפסינכו וכניה להם מעות לפרנסה עד שישוב כפי הר"ש שם בחומ'.

והשתא אחי שפיר מה דלא חלק הרמב"ם ז"ל בין מי שכלל למדינת הים לנשחט לענין בניו ובנותיו דתרוויכו עד שש מוכרין זנין אותן והא דהרמב"ם ז"ל ס"ל דתרוויכו בין מי שנשחט או הלך למדינת הים מיירי בגמ' מצני שש שנים או פחות דחייב לזון כמו אשתו, והא דמקשה בגמ' מ"ש מהא דתניה מי שכלל למדינת הים וכו' זנין ומפרנסין את אשתו אכל לא בניו ובנותיו הוה מוקמין לה כשכשר האשכ ע"י שליט ולא בניו, ולכן חיישין דכו דילמא נררי אחפסינכו וע"ז משני בגמרא ולא שני לך בין יולא לדעת ליואל שלא לדעת דלדעת חיישין דילמא נררי אחפסינכו ולא שלא לדעת, וכ"ז דוקא ככ"ג כשכשר אשתו ע"י שליט ולא בניו, וכשיטת הגמרא דהתם משא"כ הרמב"ם מיירי בסתם אשכ וזנים וכשלא אחפסינכו לא לה ולא לזנים וכקושית הגמ' מאי פסקת, ובכחאי גונא ודאי לא חיישין לכלום דילמא נררי אחפסא אפי' כשינא לדעת, וממילא לדין בסתם, אין נ"מ בין יולא לדעת או שלא לדעת, ולכן כתב תרוויכו בין שינא לדעת בין נשחט לעולם כ"ד יורדין לנכסיו ומוכרין זנין אשתו ובניו ודו"ק ביטב.

ובש"מ דר"כ ולא שני לך ואיכא למידק אמאי לא שני כדכא כדרך חירולו דמחלק, ולא כו"ל למימר אלא שאני התם דילא לדעת דאע"פ מי פשיטא כולי האי עד דמשני כחאי לישנא ולא שני לך בין יולא לדעת, ע"ש שפ"י קלח דומה לפירושו עכ"פ ראיך משם לדברינו למעין ביטב ועיין חומ' ד"כ שאני ועיין חז"מ וז"מ מה שכתבו דזה.

והמור א"ע כביא דעת הפוסקים כשיטת הגמ', ובסוף כתב ובהרמב"ם כתב דשניהם וכו', ואינו נ"ל כמו שכתבתי וכד"מ כביא דעת הגמ' למחלק בין אם התחיל לזון אחר ו' או לא דאם התחיל האב לזון אחר ו' מנכסיו ודאי דבכ"י נוחא ל"י ע"ש ועיין ב"ח שם ד"כ ואם ובפריש"ש שם.

והמהבר ס"ז שם כתב מי שכלל למד"כ וכו' כלשון הרמב"ם ז"ל, ובכ"ג וי"א חיינו דוקא שלא התחיל לזון לאחר שש אכל את התחיל לזון יוזנין מנכסיו ודאי נוחא ל"י בכ"י (מרדכי פ') נערכ בשם

ר"י. וי"א אם אמיד זנין אותן בכל משום נדקב כך משמע צעור ע"כ. וראיתי בנחלה לזי שכתב ח"ל אכל מצני שש ולמעלה כו' כ"כ בעור ונראה פשוט שפ"י בצרייתא צ"י שני דייני דף ק"ז מי שכלל למד"כ וכו' דמצני שש ולמעלה חייבי דפחות כיון דחיישין ל"י ודאי מפרנסין מהן כמו לאשתו אלא דחייבי משש ולמעלה ואפילו באמיד דכלל אמיד אפי' כיכ כאן לא חיישין ל"כ א"כ לפ"ז ודאי רב חסדא שאמר צ"י נערכ שנחפחח מ"ח ע"ה, מי שנשחט כ"ד יורדין וכו' חייבי משש ולמעלה ע"כ כשיצ בעור על הרמב"ם שכתב דשניהם אין מפרנסין לבניו ולבנותיו מצני שש ומעלה ואפילו אם הוא אמיד, ופשיטא כונתו כואיל דצ"ש מצואר לכדיא שכן חלוקין, אכל באמת צמי שכלל למ"כ גם בעור סבר שאין זנין מנכסיו לבניו שם משש ומעלה אפילו אם הוא אמיד, דהא כיון דפסק לעיל סימן ע"י כרצ חסדא דמפרש ולא ד"ה חכשיט ובכדיא אמרי' צ"ש דמאן דמפרש חכשיט כ"ש נדקב שאין פוסקין נדקב לעניים מנכסיו וכו', ומעשה יש לתמוך על הרמ"ה ז"ל שכתב וי"א אם אמיד כו' נרשם במראה מקום שכן משמע צעור, ואני אומר שאין משמעות בעולם צעור כן דמ"ש דשניהם כו' ואפי' אם הוא אמיד, ואינו נ"ל כוונתו שאינו נראה ל"י שגם בנשחט יבא כדין כן וק"ל ול"ע עכ"ל. גם עיי"ש מה שכתב בישוב דברי הרמב"ם ז"ל, אמנם הח"מ והגר"א ז"ל א"ע ס"י הנ"ל כתבו דשיטת הרמ"ה הוא דעת הר"ן ז"ל ע"ש וכתב בח"מ ס"ק כ' ח"ל הוא דעת הר"ן, אך כרצ לא בחליט, ועיין שם בדף תפ"ו ודף תפ"ז ועיין בכ"מ הלכות נחלות ע"כ ועיין ביאור הגר"א ז"ל א"ע ס"י ע"י ס"ק ו' הנ"ל.

ורענ"ד לולי דכריסם הקדושים ה"י נלע"ד לומר עוד דכוונת הרמ"ה שכתב משמעות בעור הוא למה שכתב בעור יו"ד ס"י רמ"ה שכתב כל אדם חייב ליתן נדקב וכו'. ומי שאינו רוצה ליתן או נותן פחות משראו ל"י ליתן כ"ד כופין אותו שיתן מה שאמדוכו, כרי דכופין אותו ליתן נדקב, וכיון דקיי"ל בנדקב דנים קודמין לכל אדם, ואמרו בעושה נדקב בכל עת זכ הן בניו ובנותיו הקטנים, וא"כ כיון דכופין אותו על נדקב באמיד ממילא כופין אותו משום נדקב.

והא דכתב משמעות בעור או משום דלא כתב לכדיא דנים או יאמר דבאמת דבר זכ שנויב במחלוקת אי כופין על הנדקב עיין רמב"ם פ"ז מהל' מתנות עניים וסמ"ג עשין קס"ב. וברשד"ם יו"ד ס"י

חייב בחובותיו כחייב: ולא שני לך בין יוצא לדעת ליוצא שלא לדעת (קמ) מאי דבר אחר רב חסדא אמר תכשיט רב יוסף אמר צדקה מאן דאמר תכשיט כל שכן צדקה מאן דאמר צדקה אבל תכשיט לא ניחא ליה דתינורל אין אשה אשה אלא תכשיטיה אשה. קמא) אמר רב חייא בר אבין אמר רב הונא לה בחנאי כתובה אשתעבוד נכסיה בניו ונשותיו לה, אבל נשתעבד דילא מן העולם שלא לדעת מסתמא ניחא ליה שחגו בניו ונשותיו משלו: תכשיט. בשמים של חזקת רוכל שהנשים מתקשטות בהם: מאן דאמר תכשיט. לא יבזין לאשתו כל שכן שאין עלינו לעשות לדקא מנכסיו ואמתניתא קיימי: אבל תכשיט לא. לדקא יבזין

משנה הלכות

בעלמו צע למעבד, ותכשיט כיון דכרי אשתו היא אינו רואה שחבי מנולת.

ולעג"ד נראה דלא קשה מכאן כלל אגירת רבין דמה שהקשה דברו הספרים גרסין ומ"ד דקא חלל תכשיט יבזין ודאי אין זה קושיא לדעת רבין כיון דהי' לו גירסא זו ואפשר דזמנו כגירסתו הי' בכל הספרים ואח"כ נשתצו ע"י טעות הסופרים כן יהי' ס"ל לרבין גם מה שהקשה דאין אומדין דעתו דלא ניחא ליה למעבד לדקא מנכסי ע"י אחריו ס"ל לרבין דאדרבא אין קי"ל דניחא ליה לאינש דמיעבד מלוא בממוניה אפי' כשהמלוא יתקרא על שמם, ועיין ש"ע חו"ה לענין דדיקת חמץ וכ"ש הכא דהמלוא בחמת יתקרא על שם צעליו ואין אומדין דעתו דאלו היה צרי כמה הי' נותן הי' פוסקין מני'. ובס' נחלת צבי כתב דזה הי' ג"כ גירסת הרמב"ם ז"ל ופסק כרצ חסדא ע"ש.

גם מ"ש ז"ל בש"מ ותכשיט כיון שהיא אשתו אינו רואה שחביה מחנולת, לא ידענא באיך לא שח לבו למכ שכתב בעלמו בשם הר"י, דאדרבא רואה ורואה שלא תזכר תחתיו זה ודאי אומד דעת דמוכח הוא דרואה שתטול ח"פ. וזה שהבין רבין אין אשה אשה אלא תכשיטיה אשה וכוננו דעיקר האישות שלה היא כשיש לה תכשיטים וכמו שאמרו בגמ' דף נ"ט ע"ב אין אשה אלא ליופי וכיון דאין חוששת ממנו ניחא ליה דלא תקבל התכשיטים שלא תבא ליזנות וגם זה לעג"ד פשוט.

קמא) ומ"ש אמר רב חייא בר אבין אמר רב הונא שם בגמ' אמר רב חייא בר אבין אמר רב הונא מי שכלך למדינת הים ומתה אשתו צ"ד יורדין לנכסיו וקוצרין אותה לפי כבודו, לפי כבודו ולא לפי כבודו וכו', ופירש"י ז"ל לפי כבודו ולא לפי כבודו בתמיח מידי דאורחא ולאו אורחא מי לא צע למיעבד לה, הא ודאי אינה יורדת עמו ואפילו למאן דלית ליה עולה עמו לאחר מיתה אינה יורדת אית ליה ע"כ.

והתוס' שם צ"ה מי כתבו, אית ספרים דגרסי קוצרין אותה לפי כבודו לפי כבודו אין לפי כבודו לא, אימא אף לפי כבודו ואין נראה חדא אמאי נקט

קס"ו כתב דמ"ש הרמב"ם והטור חנין אותן עד שיגדלו, מיירי בדאפשר לבנים אחר שיגדלו להעבסק בחומות או בסחורה לפרנס את עצמם וזה מיישז סתירת הרמב"ם ע"ש, ועיין תוס' בשם ר"ת אי כופין אלדקא דהא הוי מ"ע שמחן שכרה בלדא, גם רבין ירוחם נחיצ י"ע ח"ה כתב שכופין העשיר צע"כ לתת לדקא, ובכנה"ג ח"ע סי' ע"ה כתב שהעיקר כדעת הרשד"ם ז"ל, ועוד עיין תוספות כתובות מ"ט ע"ב ד"ה אכפיי ותוס' צ"ב ח' ע"ב מה שהבין בשם ירושלמי וצו"ה המיוחדות סי' פ"ח כתב דהא דמ"ע שמחן שכרה בלדא אין צ"ד מחכרין וכו', היינו דאין מחויב לכופ, אבל בידם לכופ אם ירלו, ועיין מרדכי כתובות מ"ה ודו"ק.

קמ) ומ"ש מאי דבר אחר רב חסדא אמר תכשיט, רב יוסף אמר לדקא מאן דאמר תכשיט כ"ש לדקא מ"ד לדקא חלל תכשיט לא ניחא ליה דתינורל שם בגמ' גרס, מ"ד תכשיט כ"ש לדקא מ"ד לדקא חלל תכשיט יבזין לה דלא ניחא ליה דתינורל ופרש"י ז"ל מ"ד תכשיט לא יבזין לאשתו כ"ש שאין עלינו לעשות לדקא מנכסיו ואמתניתא קיימי, לא ניחא ליה דתינורל אף על פי שלא נזהר בלכתו עצדין, ולי נראה דאדמר עוקצא קיימי דאמר מי שנשתעבד יורדין לנכסיו חנין וכו' וד"ה ואיפכא גרסין מ"ד לדקא כ"ש תכשיט ומ"ד תכשיט חלל לדקא לא התם היינו טעמא דלא ניחא ליה דתינורל ע"כ. והתוס' גרסי כש"ם דילן וכן גרסי הר"י ז"ל, אמנם הרא"ש ז"ל גרס כגירסת רבין. וראיתי בש"מ שכתב ויש לפרש איפכא וכו' מ"ד תכשיט יבזין כ"ש לדקא דיבזין דמלוא הוא וניחא ליה דניעבד מלוא בממונו ומ"ד לדקא דוקא לדקא הוא דיבזין חלל תכשיט לא, כלומר לא יבזין דניחא ליה דתטול, כלומר אומדין דעתו הוא דניחא ליה דתטול כדי שלא תבא לידי זמח מחוך שהוא שוטח היא אינה חוששת ממנו ויש לחוש לדבר, וכן פירשו תלמידי הרי יונה ז"ל וזה הוא ג"כ דעת רבין בזה לגירסתו ז"ל ובש"מ כ"ל ולא נכירא דברו ספרים גרסין ומ"ד לדקא חלל תכשיט יבזין לה דלא ניחא וכו' ועוד דהא ודאי אומדין דעתו, דאע"ג דלדקא הוי מלוא לא ניחא ליה דאחריו לעבדי לדקא מנכסי' אלא איכו

מי שהלך למדינת הים ומתה אשתו בית דין יורדין לנכסיו וקוברין אותה לפי כבודה לפי כבודה ולא לפי כבודו אימא אף לפי כבודו הא קמ"ל דעולה עמו ואינה יורדת עמו אפילו לאחר מיתה. קמב) אמר רב מתנא האומר אם מתה אשתו אל תקברוה מנכסיו שומעין לו מאי שנא כי ורש"י גרס לפי כבודו ולא לפי כבוד (ועיין משנה הלכות): האומר. בשעת מיתתו: אם

משנה הלכות

עמו ונראה לר"ת וכו' ע"ש, ומעשה נ"ע על רבינו העור ז"ל שלא הביא דעת רבינו הראש"ש ז"ל שדחה גירסא זו בשתי ידיים ומה ראה שלא להזכיר אפילו דעת רבינו הראש"ש ז"ל.

שבת וראיתי צ"ח נח"ל סי' הכ"ל שכבר הקשה כן על רבינו העור ע"ש והניח הדברים צ"ע והמעין צ"ח נ"ל הכ"ל נראה דגרים ז"ל בגירסת רבי"ף בגירסת ר"ת ונראה דזה כי גירסתו ז"ל בדברי רבי"ף ואי נימא הכי יש לישב בהגה חו"י ז"ל ואפשר דהוא ז"ל נמי רק ע"פ ההגה כתב כן ולא שהי' כן לפניו בספרי רבי"ף ז"ל ול"ע ולדעת רבינו לכאורה נ"ע קושיא הראש"ש ז"ל ועיין צ"ח וש"מ.

קמב) וב"ש אמר רב מתנא האומר אם מתה אשתו אל תקברוה מנכסיו וכו' ג"ז שם בגמ' ונראה דרבינו גרס אם מתה אשתו וכן נראה גירסת רש"י ז"ל צ"ח, אם, אמנם בגמ' גרס האומר אם מתה אל תקברוה וצ"ח רי"ד גרים נמי אשתו וכן גרים רבי"ף ז"ל וכו"ן ע"ש.

ובתב המרדכי מכאן פסק הר"ם ז"ל, הכונס סי' ע"ג מי שנחפס ויש לו די משלו ולזה שלא לפדותו משל עלמו שפודין אותו בעל כרחו וכתב עוד שם ושאלת על ראובן שמת ולא הניח כדי כתובת אשתו ואינה חפלה שיקבר מן הנכסים שהניח לה ונסחפקה אם אלמנותו קוצרו או קופה של זדקה, כי אלמנה ענייה צמח נתייבצת לקבור את בעלה ויבין מליו שהאשה חייבת בקבורת בעלה, והא אפילו הניח לה כל כתובתה אינה חייבת בקבורתו וכו' וכן הלכה.

אמנם בהגה שם כתב, נשאל לר' חיים בר יעקב אם שומעין לאלמנה שלא לקבור בעלה מנכסים שאין בהם כדי כתובת והשיב כי בגאונים כתבו דשומעין לה אבל לדעת האחרונים מוכרעת דיקבור מנכסים שהם משועבדים לקצרו ומפקיעים ירושה דאורייתא כדאמרין צ"ח נערה, האומר אל תקברוה מנכסיו אין שומעין לו עכ"ל בהג"ה.

ומהר"ם בר צרור סי' ל"ט דקוק מכאן, דמי שנשבע לעכו"ם ואמר שלא יפדוהו ממנו חן משגיחין צו ופודין אותו וחרין וגו' מנכסיו, ועיין שו"ת הריצ"ש סי' ק"ד וצו"ח שבות יעקב סי' ע"ב וח"צ סי' קס"ג ועיין חו"מ סי' רנ"ג סימן ל' ולי"א וי"ד

מי שהלך למדינת הים אדרבה עפי הוי רצוחא דאפילו כשהוא חלל דאינה יורדת עמו וכ"ש כשאינו חלל, ועוד מאי אפי' לאחר מיתת דקאמר אדרבה עפי הוי רצוחא במחיים מלאחר מיתת, ועוד דקאמר אימא אף לפי כבוד אדרבה לפי כבודו הוי רצוחא עפי דלא הוי חלל לר' יהודה חלל לפי כבוד דאינה יורדת עמו לא הוי רצוחא כולי האי וכו', ונראה לר"ת דגרסינן לפי כבוד, חלל קשה לרש"י דמאי קמתמה לפי כבודו ולא כבודא אמאי ס"ד דנקט לפי כבודו דוקא ולא לפי כבוד ע"כ.

והרי"ף ז"ל כתב בגירסת רבינו, ובכתובות חו"י שם ניין ז"ל לפי כבודו ולע"ד אינו לודק בהגה זו דנראה דרבי"ף גרים כדעת רבינו ז"ל ולא בגירסת ר"ת ובהגהת חו"י. שתי וראיתי בהגהות הב"ח ז"ל שכתב ח"ל ואומר אני שאם הלשון הנמלא בספר רבי"ף שהוא אמת נראה לפרש דהמקשה ס"ד דוקא לפי כבודו ולא לפי כבודו ולכן מתמה ומשני אימא אף לפי כבודו פי' מגיד הוא דרב הונא קאמר אף לפי כבודו, וקמ"ל דעולה עמו אפילו לאחר מיתת ולפי גירסא זו לא יקשה כלל מה שהקשה ר"ת לאותם דגרסי וכו', וגם לא יקשה ממה שהקשה הרש"י לר"ת ורש"י נ"ל ורבינו ירוחם נתיב כ"ג ח"ב כתב עולה עמו אפילו לאחר מיתת לענין קבורתה וכו' כגון אם הלך הוא למד"ה צ"ד יורדין לנכסיו וקוברין אותה אפילו לפי כבודו וכ"ש לפי כבודו, ופירשו צירושלמי עולה עמו בדברים גדולים שני המשפחה רגילין בהם וכן כתבו צחוס' כתובות.

והמור ח"ע סי' פ"ט כתב מתה האשה וכו' הכל לפי כבוד ואם הוי כבודו גדול מכבודו לרין לעשות לפי כבודו ואפילו לאחר מיתת עולה עמו ואינה יורדת. ונראה ג"כ דגרס כדעת רבינו וכן כתב שם הב"ח, אמנם צ"ח נ"ע על רבינו העור ז"ל שהרי הראש"ש הביא גירסא זו והקשה עליה ח"ל ויש ספרים שכתבו צ"ח וקוצרין אותה לפי כבודו ולא כבודו ולא וכו' וקשה עלה עובא אמאי נקט מי שהלך למד"ה וכו' ועוד מדפריך לפי כבודו ולא לפי כבודו ומשני אף לפי כבודו ח"כ סבר דלפי כבודו נמי יבצין לה כר' יהודה, והלכתא כותי' וא"כ ה"ל למימר קוצרין אותה אף לפי כבודו וכ"ש לפי כבוד דאינה יורדת

אמר דנפלו להו נכסי קמי יתמי כי לא אמר נמי נכסי קמי יתמי ראמו
אלא אם מת הוא אל תקברוהו מנכסיו אין שומעין לו לא כל הימנו
שיעשיר את בניו ויפיל עצמו על הציבור. קמג) הבא על אשת איש כיון
שנכנסה לרשות הבעל לנישואין אף על פי שלא נבעלה הרי זו בחנק
נכנסה לרשות הבעל בעלמא ש"מ. קמד) אמר רבי אילעא א"ר שמעון
בן לקיש משום רבי חנינא באושא התקינו שיהא אדם זון בניו ובנותיו
קטנים הילכתא כוותיה או לא ת"ש כי הווי אתו לקמיה דרב יהודה אמר
לה יארור ילדה ואבני (נ"א: מתא) מינה שריא כי הווי אתו לקמיה
דרב חסדא אמר להו כפו ליה אסיתא בציבורא וניקום עלה ונימא עורבא
בעי בניה וההוא גברא לא בעי בניה כי הווי אתו לקמיה דרבא א"ל
ניחא לך דליתונו בני מצדקה ולא אמרן אלא דלא אמיד אבל אמיד
אכפינו ליה על כורחיה. קמה) א"ר אילעא א"ר שמעון בן לקיש באושא
התקינו הכותב כל נכסיו לבניו הוא ואשתו ניוזין מהם מתקיף לה רבי

דכיון דכח מת צחייב וביא
גוצה כתובתה חינו חייב
לקוצר דתנן כתובות (נ"ב)
ע"ב) יורשיה יורשי כתובתה
חייבין בקצורתה: נכסי קמי
יתמי רמו. ופשיטא דאין
קצורתה עליהם: א"ל
תקצורו מנכסיו. חלה מן
הצדקה ול"ד להא דמספקא
לן בסנהדרין דמאן דאמר לא
תקצורו להכח גברא חי
שומעין לו או לא (ועיין
משכ"ל): נכנסה לרשות
בעל בעלמא. תנן ולא תנן זה
נכנס לחופה. באושא
התקינו. כשישנו סנהדרין גזית
באושא שהיא אחת מעשר
גליות שגלחה סנהדרין כדאמר

ד"ה (דף ל"א): קמנים. עד שש לכולי עלמא חייב והכא עד שיצאו שתי שערות עיני רש"י ועיין משכ"ל ויש
לשיטת רש"י כתבתי בסוף הספר בתשובה. יא"רוד. תנן משון תנין מתרגמין מדור יארודין (ירמיה ט') וכו' וכו'
אחרי על צניו. ופ"י התנין הוליד תולדותיו והטיל פרנסתן על בני העיר: כפ"ו ליה אסותא. כפו מכשת על
פיה ויעמוד זה על גב שוליה בגובה שישמעו קולו ויכריז על עמלו שהוא רע מן העורבים ועורבא צני צני
והכח גברא לא צני צני, ואית דמפרשי שלח לצור יעמוד עליה ויאמר כן על אותו האיש. ונ"א אמרן. דלא
יבא חלה נדקא בעלמא ואפי' חין צניו (ועיין משכ"ל) האריך כופין על הצדקה: הוא ואשתו ניוזין מהם. ואפילו כתבו

משנה הלכות

בציבורא וליקום (וניקום עליהו גירסת רציו) ולומר עורבא
צני צני, ועורבא צני צני צמ"י, והכתיב ולבני עורב
אשר יקראו וכו' כי הוה אחי לקמ"י דרצא אמר ליה
ניחא לך דמיתזנא צניך מצדקה ולא אמרן חלה דלא
אמיד חבל אמיד אכפינו ליה ע"כ וכבר פירשתי לעיל
בס"ד צמ"ק (מו) וכתב מהר"ם מרענבורג ז"ל פ"י
אמיד היינו שאומדין אותו אם יכול לעשות יליאח ז'
משלו ולא יצטרך לחזור על הפתחים עצורם כי הביא
דגיטין נ"ב גבי עמרם נצבא קאכיל ושתי מיתמי, ולא
אמיד פ"י לא אמיד לעשות יליאח ז' משלו ע"כ תשו'
תקמ"א ועיין ח"ע כ"י ס"ט וסימן קי"ב ועיין גליוני
בש"ס.

קמה) ומ"ש א"ר חילעי וכו' שם בגמרא כנ"ל והא
דאמר לית הלכתא כמאן דאמר הוא ואשתו
ניזונין וכו', כן כתבו כל הפוסקים ועיין חו"מ סימן
רנ"ז צ"י ד"ה כתב הרשב"א, ועיין ירושלמי כאן.
ופרש"י ועשייתו כפיתי אותם בחזקה ומפני שטרחתו
עליו ליכנס לפנים משורת הדין מחצביו ואי
דינא הוא חין כאן גמילת עובד להחזיק לו טובה שעל
כרחו ישפוט אמת ע"כ. וכן פ"י הרשב"א ז"ל בספר
תוס"ב ולפ"ז פירושו צניחותא כלומר דאי אמרת דינא
הוא עשייתו צני היינו שדין שצריך לכופו ולמה החזיק
לו טובה, ויש מפרשים צלשון צמחיים משום דעשייתו
משמע שפאן צנדי וכיוצא בו לפני משורת הדין עד
שנתן מעלמו דאי דינא הוא כ"י לו למימר חייבתינו

סימן שמ"ח וכתב צ"י יו"ד סי' כנ"ל כתב צמ"י
עני שמת והניח בן עשיר צנו חייב בקצורתו כיון דקצור
יקרא דשכיבא הוא ועיין חו"מ סי' קל"ט וגליוני בש"ס
כתובות כנ"ל.

וכתב הרמב"ם ז"ל והא דמספקא לן צמ"ס סנהדרין
דמ"ד לא תקצרו להכח גברא חס שומעין לו
חס לאו, מסתברא לי דלא דמי כלל דהתם הוא דאמר
דלא לקצרו כלל ואי קצור משום כפרה הוא לא
קצרי ליה דהא לא ניחא ליה בכפרה וכו' קצרינן ל'
לא הוה לו כפרה, חבל הכח רואה הוא בקצורה וכפרה
חלה שאומר שלא יקצרו מנכסיו לפיכך חין שומעין
לו שלא כל הימנו שיפיל עמלו על הציבור כדי שיעשיר
את צניו ע"כ ע"ש. ולענ"ד זהו שכתב רש"י בדיוק
לשונו הטוב לא תקצרו מנכסיו חלה מן הצדקה
וכונתו נמי כנ"ל דודאי ניחא ליה בקצורה חלה שלא
תהא מנכסיו, והיינו שלא תקשח מסנהדרין כנ"ל ודו"ק.

קמג) ומ"ש הכא על ח"א וכו' צמ"י מ"ט ע"א.

קמד) ומ"ש א"ר חילעי ח"ל וכו' שם ע"ב א"ר
עילאי אמר ר"ל משום ר' יהודה בר
חנינא והר"ף והר"ש ז"ל גורסין ר' יוסי בר חנינא
ורציו גרס רק משום ר' חנינא סתם באושא התקינו
שיבא אדם זן את צניו ואת צנותיו כשבין קטנים איבעיא
להו הלכתא כותי או חין הלכתא כותי ת"ש כי הוה
אחי לקמיה דרב חסדא אמר להו כפי ל' אסיתא

זירא ואיתימא ר' שמואל בר נחמני גדולה מזו אמרו אלמנתו ניוזנית מנכסיו הוא ואשתו מיבעיא דשלח רבין באיגרתיה מי שמת והניח אלמנה ובת אלמנתו ניוזנית מנכסיו נשאת הבת אלמנתו ניוזנית מנכסיו מתה הבת א"ר יהודה בן אחותו של ר' יוסי ברבי חנינא על ידי היה מעשה ואמרו אלמנתו ניוזנית מנכסיו הוא ואשתו מיבעיא מהו דתימא התם הוא דליכא איניש דטרח אבל הכא נטרח לדידיה ולדידיה קמ"ל. הילכתא כוותיה או לא ת"ש דרבי חנינא ור' יונתן הוו יתבי אתא ההוא גברא גחין ונשקיה לרבי יונתן אכרעיה א"ל ר' חנינא מאי האי א"ל כותב נכסיו לבניו הוה ועשיתיהו וזאנוה אי אמרת בשלמא לאו דינא משום הכי בעי עשויהנהו אלא אי אמרת דינא עשויהנהו למה לי אלמא לית הילכתא כמאן דאמר הוא ואשתו ניוזנית מהם דאי הוה הוא ואשתו ניוזנית מהם לא הוה מעשי להו ר' יונתן. והילכתא הכותב כל נכסיו לבניו או לאחר לא הוא ולא אשתו ניוזנית מהם. ואמר רבי אילעא בארשא

לן אין מויליין למחן האשכ מנכסים משועבדים הכא שוויכו רבן כיורש משום פסידא דאלמנה וכדי מפורש ביש נוחלין : מתה ככת . ובעל יורש : אלמנתו של אבי הכת : ניוזנית מנכסיו. ולא אמרין איש נכרי כוא זכ ואינו יורשו של אב אלא של אשתו וכלוקח בעלמא דמי ואין מויליין למחן האשכ מנכסים משועבדים : הוא ואשתו . שהוא קיים ואלו בניו הם ולא הויליין משום אלא מחנה בעלמא : מיבעיא . ואע"ג דמחנה כמכר לענין שעבוד כתם כוא דאי לא דעביד ליה ניהא לנפשיה לא יכיר ליה מחנה אבל בנו ליכא למימר הכי : דליכא אינש דטרח . שמת בעל לכה עבדי רבן תקנתא : אבל הכא . דקאי איכו נטרח לדידיה ולדידיה קא משמע לן : הילכתא כוותיה . אדרכי . אילעא קאי : אכרעיה . על רגלו : ועשיתיהו . כפיתי אותם בחזקת ומפני שטרחתי עליו ליכנס לו לפניו משורת כדין מהבני : אלא אי אמרת דינא . אין כאן גמילות טובה להחזיק לו טובה שעל כרחו ישפוט אמת וא"כ עשויהנהו למכ ליה ופי' כלשון בתמיה (ועיין משכ"ל) ורש"י פירש

משנה הלכות

כתבתי המצוה אל יצונו יותר מחומש שמה יעטר לבירות (רבינו לא גרס שמה יעטר לבירות), ומעשה באחד שבקש לצונו יותר מחומש ולא הניחו לו חבירו ומנו ר' ישבב ואמרי לה ר' ישבב ולא הניחו חבירו ומנו ר' עקיבא, ורבינו גרס באחד שבקש לצונו יתר מחומש רבי ישבב ולא הניחו חבירו ומנו ר' עקיבא ואיכא דאמרי ר"ע ולא הניחו חבירו ומנו רבי ישבב ואין נ"מ צינייכו לדינא. ופירש"י ז"ל המצוה לעניים מחומש שלא יעטר לבירות ומדפי' שלא יעטר לבירות משמע נמי דלא גרים בגמ' שמה יעטר לבירות כגירסא דידן, דאי גרים א"כ מאי משמיענו צפירושו על חומש שלא יעטר לבירות כלל מפורש בן בגמ', אלא ודאי דלא גרס בן בגמ' וגרס כרבינו ז"ל ובמכדורא קמא פירש"י המצוה להקדש ועיין ש"מ.

ובתבו החום' צס ירושלמי שפעם ראשונה יכול לצונו חומש ומכאן ואילך בכל שנה ושנה יתן חומש בריות ע"ש. ובעור יו"ד סי' רמ"ע כתב עד חומש נכסיו מלכ מן המוצח ואחד מ"י מדכ ציונית וכתב ב"י ואע"ג דאין נראה מהכא (מהגמרא) שיכא מלכ לצונו חומש דלא קאמר אלא שאם צא לצונו אל יצונו יותר מכן מהירושלמי דריש פאח נראה שיכא מלכ, וגם מהלמודא דידן יש לדקדק וכו', ולענ"ד נראה לומר

ולמה ליה לעשינהו ליחות לנכסים ולפיק ליה מחומש מיני' כרעב"א ז"ל וכן פי' כרעב"א ז"ל כפי' הראשון. ודעת רבינו ז"ל נראה שפירש נמי כלשון בתמיה מדכתב א"א בעלמא לאו דינא משום הכי בעי עשויהנהו כלומר מתורת דקב אלא א"א דינא עשויהנהו למכ לי כלומר דאז מחויבים לפרנסם וזה ראייה לפי' כרעב"א וכו"מ וק"ל ועיין חוס' דף ג' ע"א ד"כ עשיתיהו במאי אי צדברים או צדטים ובמקום אחר בארמתי צד. ולענין מחנה כיכי שנתנה לאחר כוי כמו מכר ולא גביא כתובת ומחנות, מיכו אפי' אחין אם מכרו או שחררו מפיקע מידי שעבוד ואינו גובה, מיכו צנתו מסתפק קל"ה ר"י מהר"ח. ומהר"ם פסק דכנותן מחנה לבנו או ליורשו צנתה צריא לא כוי מחנה לאפקועי כתובת וראי' מהכא וכו', ורבינו שמואל בן רבינו ברוך פסק דמתנת ש"מ מפיקע מידי שעבוד כתובת ומחנות כמו מחנה צריא וראיותיו עיין במדרכי ועיין בג"א על הראש"י ז"ל, ועיין חוס' ד"כ כוא ואשתו, ולא מלאתי כאי דינא צש"ע כי אם צצ"י חו"מ כמו שניין בעין משפט ור"ע למכ בשמיטו הפוסקים, ועיין במדרכי סי' ק"ם באושא התקינו.

קמא) ומ"ש ואמר ר' אילעא בארשא התקינו וכו' שם דף ג' ע"א וז"ל אר"א בארשא

בניחוחת: המבוב. לעניים: מחומש. שזכסיו שמא ירד מנכסיו כמו שכתב רבינו לקמן בסמוך: בהני תרין. כזן זניו וזנותיו הקטנים וכתובת כל נכסיו לזניו: התקינו המבובו אל יבזבו יתר מחומש אע"ג דלית הילכתא כוותיה בהני תרין בהמבובו הילכתא כוותיה דקאמרינן תניא גמי הכי המבובו אל יבזבו יתר מחומש ומעשה באחד שביקש לבזבו יתר מחומש ומנו ר' ישבב ולא הניחו חבריו ומנו ר' עקיבא ואיכא דאמרי רבי עקיבא ולא הניחו חבריו ומנו ר' ישבב קמו) והני מילי מחיים שמא ירד מנכסיו

משנה הלכות

אחת סברין מימר לכל המלות עד שליש אמר ר' חזקוני חפילו למאכ אחת ר' חזקוניא בשם רבן דתמן, מכו שליש לדמים האין עבדא, לקח אדם מאכ מאל אחרת מאכ כימאכ עד כמה מעריחים עליו עד שליש וכו', כרי לן לבדא דמיירי צקיום המלות סתם וכמו שכתב לקח אדם מאכ ומא שכתבו האין לימוד לשם כתב הפ"מ דלפי ערך זה יתן לדקא ג"כ ע"ש וא"כ לא מיירי כהם מדקא דוקא לענין מאכ וזה לעני"ד ברור.

שבת וראיתי שם בסמוך מעשה ברבי ישבב שזכר ובהלוק את כל נכסיו לעניים שלה ל"י ר"ג וכלא אמרו חומש מנכסיו למלות (ש"ס דין בגירסא ר"ע וגם שצקש לחלוק וצירושלמי שכבר חלק) כרי דצירושלמי גרס לבדא למלות צהירי בגירסא הפ"מ וכולל כל המלות ואם כן ראיתי כרי גאורי ז"ל ל"ע וי"ל דכס ס"ל דסוף סוף כיון דאמר לו רבן גמליאל וכלא אמרו חומש נכסיו למלות אחא דחלק כל נכסיו משמע דגם הא ככלל, אמנם אינו ראוי כ"כ דאמן נימא דה מאכ דילמא ע"כ מותר ומכאן ואילך אסור, אבל למאכ עדיין לא ידענא ור"ע עוד נראה דלשיטתם ז"ל כ"ל למאכ מאכ לכפריש חומש מנכסיו בדרך חיוצית ולא בשלילית, שוב ראיתי בפ"מ לכרמז"ס ז"ל צפ"ק דפאה שכתב ג"כ למלות בגירסא הפ"מ ועיין צרכי ס' רמ"ט מה שכתב רצב צב, ומפ"י הפ"מ שכתב דלפי ערך זה יתן לדקא ראיה לדעת הגאונים.

ור"ע דכתב עוד צירושלמי שם ור"ג לא קודם לאחא כוה, ר' יוסי צר צון בשם ר' לוי כך היתב הלכב צידם ושכחוב ועמדו בשניים וסכסכו על דעת כרש"שונים ללמדך שכל דבר שנותנין צ"ד נפשם עליו מחקיים, כמה שנאמר למשכ מסויני. ומדברי צירושלמי כללו ראיה גדולה לשיטת כרש"ש ז"ל במסכ' ר"כ בצאתי דבריו ז"ל צמדור כחשוצות וכל תקנות חכמים מקורם צתורכ ויש להם רמז רק שכתורכ מסכר לחכמים שצדורם שאם ירלו יתקנום לחיוב ואם לאו ישארו רשות ע"ש.

קמו ור"ש וכו' מילי מחיים שם דף ס"ז ע"ב ממעשה דמר עוקבא דאיתתי חושבנא דלדקא אשכח דכוי כתב צ"י שצעת אלפי דנרי סיאנקי אמר זוראלי קילא ואורחא רחיקתא קס צוצוי לפלגא מנעיה כיכי עמיד ככי וכאמר ר"א וכו' כני מילי מחיים שמא

שיטת הטור בדרך פשוט דכיון שכתב דשיעור נחויב אם ידו משגת יתן כפי לורך עניים א"כ מדינא מחויב ליתן לעניים כל לרכם אם ידו משגת רק כשאין ידו משגת אין חיוב עליו לפזר כל ממנו מ"מ מה שיכול לתת להם מחויב לתת להם צאם לא יעטרך לצריות, ומעשה כיון שאמרו חכמים כמבזבז אל יבזבז יותר מחומש ועד חומש מותר לבזבז ומאחר שמוחר ככ"י דמוטל עליו לעשות כן מטעם דחייב לתת כפי לורך עניים וא"כ ודאי מאכ מן המוצחר עד חומש דאז מקיים יותר בכפי לורך עניים, חב לעני"ד נכון בדברי הטור שכתב מאכ מן המוצחר עד חומש. ועיין יו"ד ס' ר"ב.

וכתב כרמ"א ז"ל יו"ד ס' רמ"ט ואין לעשות ממעשר שלו דבר מאכ, כגון נרות לצבכ"י או שאר דבר מאכ רק יתנו לעניים מכרי"ל כ"י ר"ב. והש"ך כתב בשם הדרישכ וכרש"ל להחיר לקנות ספרים או צעל צרית או להכניס חתן וכלה תחת הכופה וגם לתת לזניו כגדולים בשם מכרי"ס מרומנוצורג ע"ש.

וגרסינן צירושלמי פ"א דפאה וגמילת חסדים כדא דחיתא בגופו אבל צממנו יש לו שיעור ואחייא כ"י דמר ר"ש בן לקיש בשם ר' יוסי בן חנינא צאושא נמנו שיכא אדם מפריש חומש מנכסיו למאכ ובגליון הש"ס שם מכאן כוליא וכו' וכן מ"ש רבינו דמאכ לבזבז ילא לו מכאן חבו כמו שכתב כצ"י ז"ל עכ"ל.

ור"י דצריכס הקדושים של כני גאורי ז"ל אשר עפר אנו תחת כפות רגליהם כו"ל דאין מכאן ראיה לפ"י כצ"י ז"ל, דכנה הפ"מ גרס שם חומש מנכסיו למלות ולא יותר ע"כ ופ"י לפי גירסתו דאם מחויב לעשות מאכ לריך לבזבז עד חומש לקיימא וכגורא לפי פירוש חומש למלות חיינו לכל המלות שאדם רואה לקיים לריך לבזבז עד חומש ממנו לקיים מלות כצורה צ"ב. וא"כ לפ"ז לא מיירי כאן צירושלמי מדקא צפרט רק צענין קיום המלות ככלל שריך לפזר עליהם ממון עד חומש כדי לקיימם ולא מיירי כאן מנתנית לדקא א"כ אדאזא לה ראיה בגאונים ז"ל דחומש למאכ אלדקא קאי.

וגר"א להציא ראיה לכפ"מ ז"ל דכדין עמו מכא שכתב שם צירושלמי בסמוך רב כונה אמר למאכ עד שליש מהו לכל מלות עד שליש או למאכ

ירד מנכסיו חלל לאחר מיתת לית לן צב ולפ"ז משמע
דאפילו כל נכסיו נמי דמ"ש. וכן כתב הרמ"א ז"ל
לדין יו"ד סי' רמ"ט ס"א ח"ל ואל יבזז אדם יותר
מחומש שלא יאמר לצדקה ודוקא כל ימי חייו חלל
בשעת מותו יכול אדם ליתן צדקה כל מה שירצה. ג"ז
שם פ' מילתא האשה ומייתי לה רי"ף ורמ"א ור"ן
ומרדכי.

והנה ממעשה דמר עוקצא לכאורה נראה דלא צו
רק מחלל נכסיו ולא כולו וברי"ף ז"ל כתב
ז"ל והני מילי מחיים חלל לאחר מיתת לית לן צב
כמעשה דמר עוקצא ומדכתב כמעשה דמר עוקצא
ה"י אפשר לומר דכוננו דוקא כמעשה דמר עוקצא ולא
יותר ולכ"י לא כתב בסתם חלל לאחר מיתת אפילו
כל נכסיו, וי"ל דדוקא עד פלגא ולא יותר, גם הרמ"א
ז"ל כתב ח"ל, אר"א צאושא התקינו וכו', והני מילי
מחיים חלל לאחר מיתת יכול לבזז יותר מחומש וכו'
ברי שג"כ דייק בלשנונו יכול לבזז יותר מחומש דוקא
ולא כתב יכול לבזז כל נכסיו, כן ה"י אפשר לפרש
בדבריהם אף שאין מוכרח כ"כ.

וראיתי בשאלות פ' תרומה ח"ל צרם לריך אלו
מאן דאחא ואמר צעניא דאפקר נכסיו עד
כמה יבזין ל"י רשותא למחן ח"ש דתניא במבזז וכו',
וכני מילי מחיים חלל לאחר מיתת עד חילתא, וכן
כלתא עכ"ל, וצ"י תשא שם כתב, צרם לריך בני מילי
מדעתה צא לימלך ואמר צעניא דאפקר נכסיו עד כמה
יבזין ל"י רשותא מי אמרין מילתא יחידא לא אמרין
ל"י כי כידי דלא יתוי לדי עניות וכו' ולענין שאלתא
דשאלנא קדמיכון ח"ש דתניא במבזז אל יבזז יותר
מחומש וכו', והני מילי מחיים חלל לאחר מיתת מאי
ח"ש דמר עוקצא כי שכיז וכו' אמר ב"י חילתא מנכסיו
לעניי והאמר מר אל יבזז יותר מחומש בני מילי
מחיים חלל לאחר מיתת חילתא ע"כ. וי"ע ארמ"א ז"ל
שלא ברגיש צב, הן אחת דגירסא דידן לכאורה אינה
בגירסת השאלות צב, דשאלות ז"ל גרס גבי הא
דמר עוקצא חילתא וגירסת הספר פלגי ממזני מ"מ
מדמר שמעיין דהאי דמר עוקצא דוקא הוא ולא יותר
ומכתס לדין לגירסתו עד פלגא דמ"ש וזה צרור וא"כ
ה"י יש לומר דדוקא עד פלגא, ומעתה י"ל דגם ברי"ף
והרמ"א הכי ס"ל דעד פלגא הוא דמבזז אפי' לאחר
מיתת ולכן לא כתבו רק כמר עוקצא כמו שכתב ברי"ף
ז"ל או יותר מחומש כמו שכתב הרמ"א ז"ל, והלבוש
ז"ל כתב ברמ"א וסיים ואין לריך לחוש ליורשין ע"כ.

ותב עיני בשאלת שלום שכתב צ"ה ס"ק צ'
ומה שכתב ברמ"א ז"ל כל מה שירצה לאו
דוקא חלל כוננו עד פלגא שארית יוסף דף ע"ז והוא
ז"ל הקשה עליו ג"כ מדעת השאלות ז"ל ולע"ד לא
נריבא ל"י דהכי כתב בלבוש להדיא דכל מה שירצה

אפילו כולי משמע מדכתב ואין לחוש ליורשין ודברי
בלבוש הם דברי ברמ"א ודו"ק ובספר העמק שאלה
ב"י דכתב חיתא עד חילתא ובס"כ וברכ"י סי'
רמ"ט ב"י פלגא ונראה דאין להגיד כן כי נוסחאות
שונות כמה.

ובהעמק שאלה הקשה לדעת הפוסקים דאפי' כולי
מבזז לאחר מותו וכל עיקר ירושה דאורייתא
(ועיין ערכין פ"ז דאפי' לר"א חס החרים כל נכסיו
אין מותרים), וחילק, ז"ל בין ממון לקרקעות ומה
שאמרו מותר לבזז מיירי בכסף ע"ש מה שפלפל ולא
זכר בגאון ז"ל מדברי בלבוש ח"ל דכתב דאין לחוש
ליורשין ומפורש להדיא דאין לחוש בשביל זה וא"כ אין
לחלק בין בדקקים בין ממון וקרקע והא דלא חיישינן
ליורשים יש לומר כיון דלמלוא הוא מבזז מי יאמר
לו מה יעשה שברי אורחא רחיקתא חוודא קלילא וכי
אסור לאדם למכור כל מה שיש לו עבור פרנסתו וע"י
זה לא יב"י לו להניח ירושה ח"כ ב"י צעני פרנסה
רוחנית על הדרך, מוכר כל מה שיש לו לפרנסתו ואף
שאין משייר כלום ולא דמי למי ששחרים כל נכסיו
ואעפ"כ מי שנתן במתנה כל נכסיו צקנין קודם מותו
ודאי מתנתו מתנה ואף שאמרו חכמים לעולם לא תהיו
מעבירי אחסנתא אפילו מצר ציטא מ"מ כיבא דעשה
עשה בין בממון צק בקרקעות, וא"כ ב"י כן רק
דכא מותר אפילו כשעושה כן בשביל צדקה להדעות
כללו וזה לענ"ד פשוט וצרור.

וראיתי צפמ"ג ח"א סי' תרנ"ו במשניות זכב סק"ב
שכתב דברי השאלות ז"ל וכתב עליו והוא
פלא צעני וברי"ף ורמ"א כתבו רק יותר מחומש ע"כ
ומ"ש דברי"ף ורמ"א כתבו רק יותר מחומש ל"ע דאמת
דברא"ש ז"ל כתב כן וכמו שכתבתי לעיל אמנם ברי"ף לא
כתב רק חלל לאחר מיתת לית לן צב כמעשה דמר עוקצא
ובדברי ברי"ף ודאי אין הוכחה שלא ס"ל כשאלות,
ואדרבה וכו', ועיין שאלות יעב"ץ סימן ג' ד"ה
ואמנם מה שכתב אמ"ר ומה שכתב צב ועיין גליוני
בש"ס י' ע"א ודו"ק.

שבתי וראיתי צ"מ שכתב צ"ה תלמידי ר"י ח"ל
ואפילו בשעת מיתת נראה דדברים שאע"פ
שיכול לבזז יותר מחומש מ"מ אין לו לבזז הכל
לגמרי חלל שנית קצת ליורשין ע"כ, והאי קצת לא
ידענא שיעורא כמה הוא ועיין צו"ת הלכות קטנות
ח"ב סי' רס"ז ובח"ב סי' ל' וצו"ת תשצ"ץ ח"ג סימן
ק"ל כתב דלהעביר הנחלה ממי שראוי ליורשו ולתתו
לעניים או לזהב"י וכדומה אסור וכו' וכן בזהב"י כיון
שצרכי זהב"י על הציבור הם מועילים והמקדיש נכסיו
על זה אינו חלל כאלו פוער הציבור וברי הוא אינו
חלל מעביר נחלה ממי שראוי ליורשו אל הציבור שאינה
ראויה ליורשו וכו' ע"ש.

בנכסי מלוג. כקנין: הבעל מוליד. דשויב רצק כלוקח וכו' לוקח ראשון. ועיין חוסי' ד"כ בצעל מוליד חקנח זו חליצה דמאן: יתום ויתומה. חח ואחותו: העל' ליתום בשביל יתומה. בעלו ליתום מחנות יתרים שחזון אחותו עמו: דאיכא תרתי. אחותו אילו בעי שפחה לשמשו מי לא יהינן ליה כל שכן הכא דאיכא תרתי. קמט) תנו רבנן אחד נכסים שיש להם אחריות ואחד נכסים שאין להם

משנה הלכות

לחלק בין ממון וקרקעות דודאי אין לחלק בזה אלא חי נחנו במתנה קודם מוחו או רק אור להעבירו לאחר מוחו וגם למח שניה חס לבכ"י או לדבר אחר כגון עניים וק"ל ונראה דלא ראה דברי החש"ז כלל. ועיין חש"י מוכריי ברוח ס"י קל"ח מה שכתב באשכ שותה ליתן מעות לעניי בעיר לאחר מוחה ועיין מרדכי פ"ק דב"ב ס"י תל"ג וחש"י מוכריי וייל ס"י כ"ו מה שכתבו שם ודו"ק.

קמח) ומ"ש ח"ר יוסי בר חנינא באשכ החקינו באשכ שמכר נכסי מלוג וכו' שם דף נ' ע"א וכבר פירשתי לעיל (ס"ק כב, נז, נט וס'). ומ"ש הביא יתום ויתומה וכו' שם בגמ' כלשון רבינו וברי"ף ז"ל גרס אחר ליה עני בן עובד כור, אילו ראה שפחה לשמשו מי לא יבדוק ל' ורבינו כתב צמי שפחה וכו' כור.

קמט) ומ"ש ח"ר אחד נכסים וכו' שם בגמרא ובחוס' שם ד"כ ממקרקעי הקשו וח"ה קשיא דרבה ארצה דצי' מליחא באשכ לקמן ס"ה ע"ה פסק רבא בלכס כר"י דאמר יתן לשני כדרך שנותן לראשונה ואמרין החס דשמואל כר"י ס"ל אלא מה שרבה דשמן באב וא"כ גביה ממעללי דאמרין בשמעתין ול"ל דהחס רבא משמ"י דרב חסדא קאמר וליה לא ס"ל וכו' וי"ל דרבא דאמר רבא בלא ממקרקעי ולא ממעללי חיינו בדלא אומדני' וכו' דסבר רבא החס כר"י יחודא ושמואל בדאומדני' שדעתו שחגב ממעללי וכו"ג מפליג בש"ס החס ונראה דבזמן הזה דכולהו גבי ממעללי כחובב ומחנות מחקת בגאונים ופרנסה נמי אן סבדי שכל בני אדם רגילין להשיא בנותיהם ממעללי וחשוב כמו באומדני' דפסק רבא כר"י. ועיין ש"מ תירוצ אחר ע"ז.

וראייתי בתשובה עבודת הגרשוני שאלה ע' שכתב לענין ב' שצבר בחיי אביו שלדעת הרמב"ם ז"ל לא אבד פרנסתו ולדעת ר"י וברא"ש ז"ל איבד

וראייתי בשו"ת חש"ז כנ"ל צמי שרוב להעביר נחלה מקרוביו בראוי לירושכ מן החורב, להקדיש לעניים או לבית הכנסת וכתב שאין לעשות כן וכו' עד אצל אפשר לצטט ממה שמצינו בירושלמי דרעיש בסוף פאה פ"ה כ"ה ר' מחוי לרב תרעל לצי כנישתא דקא צני חמ' כמה ממון שקשו אבותי במקום הזה ח"ל אדרבה כמה נפשות שקשו אבותיך במקום הזה וכו' לא הוי חמך בר נש דמילך באורייתא או חולים המוטלים באשכ קרא עליו במקרה הזה וישכח ישראל חח עשכו ויבן ביכלות ע"כ בירושלמי. ומכאן נראה שיותר מזה ח"י ללמד החלמידים ולפרנס עניים מצנין בבכ"י וכו"כ קלח מן הראשונים ז"ל, וכיון שזה נכנס בכלל וישכח ישראל וכו', וק"ל ש"מ שרוב לעשות עצירה מנכסיו אין שומעין לו כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ט מהל' זכיה וח"כ הקדש זה צטל כור ויירשכ קרוב, ובדרוש לא נתן שלמה מקדשי דוד אציו דבר במלכות הקדש, אחר רעב ח"י צימי אבא ג' שנים וכו' לו לבצו בהקדשות האל להחיות בהם עניי ישראל ע"כ.

והנה נראה דעת החש"ז ז"ל דהיכי להעביר נחלה מחנחו צטל, אמנם ודאי זה דוקא היכי שלא נחנה במתנה בפירוש ולא קבלו קנין רק בחזרה אורח הניחה וכו' שביא ראה מדברי הרמב"ם בשכ"מ שרוב לעשות עצירה מנכסיו אין שומעין וכתב להדיא שרק אור לעשות כן אצל ודאי היכי דעשה מעשה לא מהדרינן עובדא דאל"כ חקשכ ליה ממנה מקומות בש"ס ומכא גופי' שביא שם ז"ל צעמנו מכא דאמרו צ"ב קל"ג ע"כ לא תיכוי צי עיבורי אחסנתא אפילו מצר צישא לצר עצה וגם ממעשה דרב מחנה בחזרה לאורחא כחצי ל' וכו' והחש"ז צעמנו ז"ל כתב דממה שנקרא רשע אצל כל זה איננו לצטל במתנה חס נעשית, אלא שאין ראוי לעשותו, ומעשה דמר עוקבא מיייר שכו' צעמנו חלק נכסיו וממילא לא דמי נמי למי שהחריס כל נכסיו דהחס נמי עצירה קעבד וכו"ל ח"כ ואמת. ומעשה נראה מכאן דלא כהעמק שאלה כנ"ל שכתב

אחריות מוציאין למזון אשה ובנות דברי רבי רבי שמעון בן אלעזר
אומר מנכסים שיש להם אחריות מוציאין לבנים מן הבנים ולבנות מן
הבנות ולבנות מן הבנים אבל לא לבנים מן הבנות בנכסים מועטין
נכסים שאין להם אחריות מוציאין הבנים מן הבנים ולבנות מן הבנות
ולבנים מן הבנות אבל לא לבנות מן הבנים והלכה כרבי שמעון בן
אלעזר. (ק) תנו רבנן לאחר מיתת בעלה אין היבמין חייבין לפדותה ולא

והשמשנו : מוציאין . מן
היתומים : לבנים מן הבנים.
לקטנים מן הגדולים לחלוק
בשוק : ולבנות מן הבנות.
לקטנות מן הגדולות חס אין
שם אלא בנות והחזיקו גדולות
בנכסיו מוציאין מידן וחולקות
בשוק וככה ליכא מחזיקי שאין
בבנות נחירות מן הבנות לפי
שכלן שות זירוש : אבל לא לבנים מן הבנות בנכסים מועטים. שאין צדק כדן חלו חלו עד שיצגרו דאמרו
רבנן בבנות חזונו וכבנים ישאלו על הפתחים : הלכה כרשב"א. בגמרא חף על גב דקיימא לן הלכה כרבי מחזרו
ככה הלכה כרשב"א דאמר רבא הלכתא ממקרקעי ולא ממטלטלי דין לכתובת דין למחזיקי דין לפרנסה : תנו רבנן
לאחר מיתת בעלה. פירוש שנשצית לאחר מיתת בעלה. ובגמרא גרס כהדיו נשצית לאחר מיתת בעלה ונראה

משנה הלכות

פרנסתה כמזונת בעור צסי ק"ג ונסחפק חס האחים
יכולין לומר קיס לן כר"י וברא"ש, וכחז דודאי אמרינן
דלא ניתא ל"י לאז שחשז צחו עד שחלצין ראשה עלוצב
וגלמודה, ודמי למח שחצו החוס' צפ' נערה וכוזא
צ"ע ס' ס"ג דפרנסה צומן כזכ נגצית מן המטלטלין
משום דאין סכדי שכל בני אדם רגילין להשיא בנותיהם
ממטלטלי וחשז כמו אומדנא וכו' וצחשו' מהר"ם מיינן
ס' מ"ז בעתיק מספר הגודל שכתב צ"ע ר"י ממש
כלשון החוס' ע"ש ועיין לקמן חוס' דף ל"ו ע"א ד"כ
אלמנה ודף פ"ד חוס' ד"כ וכוזא ודו"ק.

והמזון ח"ע ס' ק' כתב אין הכתובה נגצית מדיונא
דגמ' אלא ממקרקעי ומן הכיזורית שצנכסיו
ומתקנת בגאונים נגצית ממטלטלין וכו"כ נמי לכל תנאים,
וכתב רבי' תקנה זו כתבה ברא"ש בקידושין פרק
האומר ובריי"ף וכתוס' פ' מציאת האשה וברמב"ם
פ"י מה"א וכתב רמב"ם דהכי לכתוב כל הכתובות
מקרקעי ומטלטלי ודבר זה תקון גדול הוא ואנשים
חכמים ונבונים נכחו כן וכו', וצ"מ כתב ודלא כמשמע
במרדכי פ' מי שמת דף רנ"ז ע"ב וריש הל"א נחוצה
מייכו צחשו' ראב"ן דאף לאחר תקנת בגאונים אינה
גוצה ממטלטלין אלא דאם תפסה אין מוציאין מידה
ולא קיי"ל כן אלא דגציה ממטלטלין בני חורין וכן
פסקו ברי"ף וברמב"ם וכן המנהג פשוט ע"כ.

וכתב רמב"ם שם הל"ע כרי שלא כתב כך בשטר
הכתובה אלא נשא חס חס כי יודע בתקנה
זו של גאונים גוצה ואם לאו חס שנסחפק לנו בדבר
מחשיצין בדבר כרצו שאין כח ציד תקנת בגאונים
לדון זה ח"פ שלא נחפרש כדן תנאי כתובה שחס
תקנת סכודרין בגדולה עד שנוציא זה ממון מן היורשים
ע"כ

וכתב כ"כ ז"ל שאין לומר דאף שלא נכתב ככתובת
דמי שאין זה תנאי צ"ד כיון דנחתה אחר

הש"ס וכצ"ש צסימן ק' סק"צ כתב מייכו צח"מ כתב
צ"ע ברי"ף, דרמב"ם חיידי צמקוס כיכא דמנהג הוא
לכתוב צפ"י ממטלטלין אז חס לא כתב לא נשתעבדו
המטלטלים חל"כ ידע ואם נחפשת החיקון בכל ישראל
חמריק חף שלא נכתב ככתב דמי אלא דצימי ברמב"ם
עדיין לא נחפשת התקנה לפ"י צוה"ז שנחפשת החיקון
חמריק חף שלא נכתב ככתב דמי ע"כ.

ולא נראה כן מחשו' ברשב"א סימן תרכ"ט וגדולה
מזו כתב וכוזא בחדד שטען שלא כדן מה שכתב
בכתובה ולכן אינו רואה לשלם כתובתה, וכתב ז"ל כי
שאלה זו נשאל הרב ר' מאיר הלוי ז"ל והשיב דשומעין
לו. וכוזא ז"ל אומר דאין שומעין לו דאם אהב אומר
כן לא הנחת חיוז דכולן יטענו כך וסיים, אצל מה
אעשה שכבר כורכ זקן ע"כ כרי דאפי' על כתובה
שחקנו חז"ל לכל ישראל צימי הש"ס, דעשו שיכול לעשות
לא ידעתי מאי כתוב זה כ"ש כהא צתיקון בגאונים
ז"ל וכדעת כ"כ ז"ל שאין זה תנאי צ"ד מאחר שנחתה
אחר הש"ס וז"ע.

ונראה עוד מדעת רמב"ם ז"ל דאם כתבה בשטר
לא יכול לעשות לא ידענא מאי דכתב זה
דאם לא כן יותר רצוהא כ"ל לאשמעין דאפילו שכתב
בשטר הכתובה רק שטען לא ידענא מאי כתוב זה.
עוד נראה ראייה דעת רמב"ם דאפילו טען נמי אין
שומעין לו וכדעת ברשב"א ולא כדעת המורכ כזקן ז"ל
מדכתב דצחנאי כתובה שכוז תקנת סכודרין מוציאין
זה ממון ומשמע לעולם מוציאין ממון בתקנה ואין מועיל
זה שום טענה ופשוט. וצחשו' חלכתי צ"כ צדיני
תקנת צענין הכתובה מהמתחדשים.

ומ"ש וכלכ כרשב"א שם בגמ' איפסקא כלכ.

(ק) ומ"ש רבינו ח"ר לאחר מיתת בעלה אין היבמין
חייבין לפדותה וכו', בכתובות ג"כ ע"א.

עוד אלא אפילו נשבת בחיי בעלה ואחר כך מת בעלה אין היבמין חייבין לפדותה שאין אני קורא בה ואתבינך לי לאינתו קטא) תנו רבנן

משנה הלכות

וכו'. ומאי דקתני אין היבמין חייבין לפדותה לאו דוקא דכ"כ נמי כי יורשין אינם חייבים, אלא דנקט יבמים לרבותא שאפי' היכא שביא זקוקה לו אינו חייב לפדותה וכ"ש שאר יורשין ע"כ.

וראיתי לפריש"ק ז"ל שכתב בס"ק י"א אין כיורשין חייבין לפדותה שאין אני קורא בה ואוחזינך לי לאנתו, ואע"ג שיכול לקרות בה ואחזרינך למדינתך אין זה תנאי ישראל אלא תנאי כהן ולפי"ז היכא נראה דבכהן כ"ג דמחויבים לפדותה, כיון דאפשר לקיים בתנאי ולקרות ואחזרינך למדינתך, אמנם כב"ש בס"ק י"א כתב ונראה מדלא מנינו חילוק בזה בין אשה כהן לאשה ישראל ש"מ בתנאי לא תקנו ביבם, לכן אפילו באשה כהן דיכול לקיים בתנאי פטור לפדותה, ועין בזה מאיר רא"י לדבריו ז"ל ולאו מטעמי ע"ש.

וראיתי בכתובות מרדכי שכתב דאם מלוך שלא יפדו אשתו מנכסיו אין שומעין לו והביא כז"י יו"ד סי' רנ"ב וכ"כ רש"ל ביש"ש צ"ק פ"י סימן ע"ו. וכן אם פדאה חזירו משלם לו דמי פדיונה ודוקא בכדי דמיה אבל ביותר מכדי דמיה לא, כ"כ יש"ש בנ"ל וכבר הביאתי לעיל כן בכוף אומר שלא יפדו אותו דאין שומעין לו וכיון דאשתו בגופו היא היא ופשוט.

ובתב"ב כב"מ צ"ט גאונים דבי דיוא רב דק"ק פפד"מ דאם ביתה נשצית בשציל גנבה שגנבה אין מחויב כלל בצעל לפדותה כי כדון דנשצית חייב לפדותה לא קאי רק שנשצית ממילא, אבל היכא שנשצית ממנה גרמי שלב בשציל שגנבה אין מחויב כלל בצעל לפדותה, דבכה לא איירי מחיתון. וכו' ז"ל חולק עליהם ע"ש. וכדי ליישב סברה בגאונים דפפד"מ כי"ל לעג"ד דאי נחייב אותו לפדותה אפי' ע"י גרמי שלב א"כ לעולם כשתכעס על צעל ותראה לבפסיד ממון צעל, חלך ותגנוז ויקחו אותה בשצית ויבא חייב לפדותה ותפסיד ממון צעל, ולכן כב"ג לא תקנו שיבא חייב לפדותה דמעלמה גרמה לה, וכמו דמלינו כב"ג בכמה מקומות שחקנו כדי שלא יפילו עלמם לגיטות. א"כ כ"ג שייך כאי טעמא דהא לא יפילו עלמם לבפסיד ממון צעל, ובכה שפיר יש לישב לעג"ד כל הקושיות שכתש שם בגאון צ"מ ז"ל ע"ש ודו"ק.

קטא) וב"ש ח"ר נשצית וכו' מנקשין ממנה וכו' עד פשרה צדמיה וכו', כבר פירשתי צ"מ לעיל ס"ק (טו) ע"ש.

ח"ר נשצית בחיי בעלה ואח"כ מת בעלה ככיר בה צעל יורשין חייבין לפדותה לא ככיר בה צעל אין יורשין חייבין לפדותה, לוי סבר למיעבד עובדא כי הא מתניתא ח"ל רב הכי אמר חזיני ליה כלכתא כי הא מתניתא אלא כי הא דתניא נשצית לאחר מיתת הצעל אין ביתומין חייבין לפדותה ולא עוד אלא אפילו נשצית בחיי בעלה ואח"כ מת בעלה אין ביתומין חייבין לפדותה שאין אני קורא בה ואוחזינך לאינתו ע"כ.

ורבינו ז"ל נראה דכו' גרם אין היבמין חייבין לפדותה ולא בגירסת כש"ס דידן ובגירסת רבינו גרם נמי כרי"ף ז"ל וז"ל ח"ר נשצית אחר מיתת הצעל אין היבמין חייבין לפדותה ולא עוד אלא אפי' נשצית בחיי בעלה ואח"כ מת בעלה אין חייבין לפדותה ולא גרם צסיפא רק אין חייבין לפדותה ופשוט דקאי ארישא, מ"ש אין היבמין חייבין כ"ג צסיפא מיירי ביבמין ורבינו ז"ל גרם כן להדיא גם צסיפא ולא עוד אלא אפי' וכו' אין היבמין חייבין לפדותה ע"כ וזה לעג"ד ברור.

וראיתי בכתובות כב"מ אדברי כרי"ף ז"ל שביא צסיפא מדבריו אין ביתומים וכוונתו ז"ל שצ"א שני לריך לומר אין ביתומים חייבין לפדותה ולא היבמין, ולעג"ד לא לריך לביא דדבריו ז"ל כן שכרי גירסתו היא גירסת רבינו ז"ל, ורבינו כתב להדיא צ"צ צרות אין היבמין חכ נראה לעג"ד ג"כ דעת כרי"ף ז"ל ודו"ק. ודרא"ש ז"ל כתב, ח"ר נשצית לאחר מיתת בעלה אין כיורשין חייבין לפדותה וכו', הילכך לית לכו פירי דכי תקנו רבנן פירות לצעל תחת פירקונה הוא דחיקון וכני כיון דלא מחויבי צפרקונה לית לכו פירי, חדע דבה תנן אלמנה נחונת מנכסי יתומים ומעשה ידיה שלהם ואין חייבין צפרקונה אלמא כיון דמחויבי צמזמזותיה מעשה ידיה שלהן, וכיון שאין יורשין כתובתה אין חייבין צפרקונה, ככ"ג כיון דלא מחויבי צפרקונה ל"ל פירי וכן יבם נמי לא אוכל פירי ואינו חייב צפרקונה, ואית ספרים דגרסי ואין היבמין חייבין לפדותה וכן גורם רב אלפס ע"כ, וצ"ן פרק האשה שנפלו דף שכ"ג נראה דגרם ג"כ הכי צ"ש ברש"י ז"ל. וברמב"ם פ"ה מה"א כ"ה גרם אין כיורשין בגירסת הרא"ש ז"ל ובתוספתא וצירושלמי בגירסת בגירסת רבינו, ובעור ובמחזר סי' ע"ה כתבו בגירסת הרא"ש ז"ל וכב"י ביאז גירסת כרי"ף ז"ל ע"ש.

ובש"מ הביא ח"ל תלמודי כ"י יונה ז"ל אין היבמין חייבין לפדותה שאפי' שכיורשין חייבין צמזמזותיה

נשבית והיו מבקשין ממנה עד עשרה בדמיה פעם ראשונה פודה מיכאן והילך (ואילך) רצה פודה רצה אינו פודה רבן שמעון בן גמליאל אומר אין פודין את השבויין יתר על כדי דמיהן מפני תיקון העולם הא בכדי דמיהן פודין אף על גב דפרקונה יתר מכתובתה ורמינהי נשבית והיו מבקשין ממנה עד עשרה בכתובתה פעם ראשונה פודה מיכאן והילך רצה פודה רצה אינו פודה רבן שמעון בן גמליאל אומר אם היה פרקונה כנגד כתובתה פודה ואם לאו אינו פודה רבן שמעון בן גמליאל תרי קולי אית ליה והלכתא כתנא קמא. קנב לקתה חייב לרפאותה. קנב תנו כנגד כתובתה. כל הכחוז ככתובת כגון מנה מלחם וחוספת וגדוניה וכל מה שבי חייב לה ליתן אם לא לגרש תוס' רי"ד, אבל יותר מכתובתה לא יחל עפל חמור מן העיקר תנאי כתובת יתר על הכתובת, רש"י: תרי משנה הלכות

לפדותה, או נאמר כיון דלענין איסור חן שואלין ולא לענין פרקונה, ולענין איסור מחירין אותה ממילא תולאות דכזר אח"כ דחייב לפדותה ואין יכול לומר קים לי כ"ל וצ"ע.

קנב) ומ"ש לקתה חייב לרפאותה, עיין מה שכתבתי לעיל ס"ק ע"ז צס"ד.

קנב) ומ"ש תנו רבנן אלמנה נחונה מנכסי יתומים ואם נריכר רפואה כרי הוא כמזונות וכו', ח"ר יוחנן עשו בקצת דם צאח ישראל כרפואה שאין לה קצבה. ופירש הרא"ש ז"ל לפי שצאח ישראל היו רגילין להקז דם תדיר, ואין לה קצבה וכו' כמזונות, אבל רפואה שיש לה קצבה דמיא לפרקונה דאחי צבת אחת, וכי כידי דאין היורשין חייבין צפרקונה, ככי נמי לא מחייבי צב, ע"כ. ורש"י צמכדורא קמא פירש עשו בקצת דם וכו', שפעמים שאין מקזין מליין כ"כ, ונוטלין יותר ממה שכיו רגילין ע"כ צס"ע.

ורע"ר ס"ק ע"ז כצאתי דעת בעיטור ז"ל, דגם צא"ח דזין כן היינו דביש לה קצבה תתפסא מכתובתה, וכצאתי דעת רבינו לא צריכא צבה, וכעת נראה לענ"ד לדייק דעת רבינו שלא כדעת בעיטור ז"ל, דכתב קודם, לקתה חייב לרפאותה, ואחר כך כתב ח"ר אלמנה וכו', ע"כ דכונתו לומר דכשלקתה מיירי צא"ח, ולכן חייב לרפאותה לעולם, וצאלמנה רק כשאין לה קצבה. ואין לומר דמה שכתב לקתה לאו דוקא וכונתו רק כמו אמר מר וכמו שהוא צממא כאן, דאין זה דרכו של רבינו ז"ל אלא ע"כ כמו שכתבתי כנלענ"ד. ורבינו ירוחם נחיצ כ"ג ח"כ כתב לקתה חייב לרפאותה צין רפואה שיש לה קצבה צין רפואה שאין לה קצבה לגבי צבל אלא ציתומים לא. עוד כתב שם כרי"ו ורשאי צבל לומר כרי גיטא וככתובתה ותתפסא עממה, ואין ראוי לעשות כן מפני דרך ארץ, ובעור ח"ע סימן ע"ט כתב דאם ראה בצבל שכתובי ארוך יכול לגרש וליתן לה כתובת. וכתב כ"ג צס"ג

וכתב רבינו ירוחם נחיצ כ"ג ח"ח לא כתב לה אם תשתצחי אפרוקיך ואוחציך לאחתו וצככנת אכדרייך למדינתך, חייב. כי כל תנאי צ"ד ח"ע"פ שלא כתב כמאן דכתב דמי. וצככונא חינו יכול להחזירא אם נשצית שאפילו נאנסה אסורא לצעלה, ועל כן כתב לה שיחזירנה למדינתה. כל שאיסור שצית גורם לה כגון אשה כהן חייב לפדותה אבל איסור דבר אחר גורם לה כגון אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן כדיוט ממחרת ונתינה לישראל חינו חייב לפדותה. נשצית וכו' מבקשין ממנה עד עשרה בדמיה פעם ראשונה פודה, מכאן ואילך ראה פודה ראה חינו פודה. נשצית וכו' מבקשים ממנה עד עשרה בכתובתה, פעם ראשונה פודה שנית חינו פודה ביתר מכתובתה, אבל פודה אותה שנייה אם לא יכי יתר מכתובתה. ופרש"י ז"ל דחינו פודה כלל דלא תקינו לאשה אלא פדיון אחד. וכן נראה עיקר ואם נשצית פעם שניה ורואה לגרשה כרי זה מגרש ותפדה עממה בכתובתה וכו' שכיב צכדי דמיא. ועוד כתב כרמז"ס דאפילו אין לו אלא צכדי פדיונה ככתובת שם, וכתוספות פסקו צבה כרש"ג דאם פרקונה יותר מכתובתה אין פודה אותה אפילו צכדי דמיא ע"כ. וכתב עוד מחלוקת מן המפרשים בכתובות על הכיח שצוי מלכות כרי כן כצווי, כי לפי פירש"י ושאר המפרשים אין לך שצוי מותרת לצעלה אלא אותה שנשצית למלך או לסמים, אבל נשצית ציד אדם גדול ועשיר אסורא לצעלה. ומאחר שכיח אסורא אין חייב לפדותה, ולפי שאר המפרשים כל כצויות שלנו צומן כזכ כולן מותרות לצעלה, בכתובות פ' נערה ע"כ.

והנה עלה צידי לחקור כיכי שתתפסא שלא למלך, וכגון דנשצית ציד אדם גדול ועשיר, צככ"ג ולדעת מפרשים כרש"י אסורא לצעלה, אם חינו חלצה לפדותה חי חייב לפדותה אף לידון דקוי"ל דכולן מותרות לצעל מ"מ אפשר דכיון דקוי"ל צדיני ממונות יכול לומר קים לי כ"ג יאמר קים לי ככדי דאסורא עלי ואיני חייב

קולי חית ליה. לא יותר על דמיה שהיא ראויה למכר בשוק ולא יותר על כחוצתה: והלכתא כח"ק. עיין משנה הלכות. ואם לריכה רפואה כרי הוא כמזונות. דתרווייכו חיותא נינהו: רפואה שאין לה קצבה כ"כ כמזונות. דמזונות אין להם קצבה הלכך רפואה שיש לה קצבה שאינה חולה חדיר אינה בכלל מזונות: הקזת דם צא"י. לפי שצא"י היו רגילין להקיז חדיר, או מפני שפעמים שאין

משנה הלכות

וגרסינן בירושלמי לא כן חנינן אל חשש עומד כעורכי כזיינין, ואמר ר' חגי אסור לגלות דינו ליחיד, אימר ידע ר' יוחנן דאיתתא כשרה היתה בגין כך גלי לה, אמר ר' מנחם בגין דלית דינא עמי אמרינן לה מילתא ע"כ. וכחז בעל כעיסור ז"ל: מבאי ירושלמי שמעינן, דכיכי דאי שחק מחייב אסור לגלות דינו, כי כיכי דלפטר מדיניה בטענתו אבל אי לא מסדר טענתא חלל דינא הוא דמחוי ליה, מני מחוי ליה, וכה דגמי דילן נמי לא כחז דינא עמיא דכח לא קיין, ור' יוחנן הוא דאמר לקרובי זיל קוז, ומשום ככי חית זכ משום עורכי כזיינין כשאניו קרובו, אי נמי בקרובו כשזכ אדם חשוב ושמעינן מינה דכל שכח קרובו ולא כוי האי אדם חשוב מותר לגלות לו דינא, ואפי"ג דלית דינא עמיא חלל בטענה דאגמריה וכחז דלא ליגמרא שקרא כריעצ"א ז"ל.

ורבינו האי ורבינו שרירא גאון בחשו' כתבו וז"ל: ושאלת אמאי אמר רבי יוחנן ככי, וכחז ראש ישיבה הוא וכל כדנין על פיו נפסקין, כיון דדינא כרש"ג באלמנה אם לריכה רפואה שיש לה קצבה מתרפא מתחבחה והני לא קרובו לכו לדינא, ולא דן רבי יוחנן ביניהן, ואי שחק ולא אמר לכו מידי כוכ שקל מנכסי כמת להתרפא כדדי מזונות וכו', נחחדש דכי הא מילתא דאגמרי טענתא כמשיא ענה לזה לחסר את זה מעשה עורכי כזיינין ולא דינא הוא דדן רבי יוחנן ביניהן ומעיקרא לא איכוון ר"י וכו', חלל סבר ומצטרך לא תתעלם ככי קרובי כיון דאית ליה אורחא לארוחתינן לא ליעול, לבסוף איחרע ודמיא מעשה כעורכי כזיינין וכו', כביאם כש"מ.

ומדברים הללו היה אפשר לכאורה לדיוק דמא שאמרו שאסור ליעז דין כיון דוקא ככ"ג ש"י יוליא משות ויפסיד הכי שנגדו, וכוי כמו גרמי ידיה, דכי משמע הלשון כמשיא ענה לזה לחסר את זה וכו' אבל כיכי שפלתו דוקא שלא יוליא ממנו משות, ולא יפסיד הוא ממון אחרים כגון שכח מיעז לעטון שלא יתחייב ממון למי שתובע ממנו, אפשר דכ"ג אינו אסור. אמנם מדברי בעל כעיסור שכחתי לעיל נראה לכדיא דאפילו לפטור נמי אסור ודו"ק.

ריא"ז דאם אינו רוצה לגרש, וגם לרפואה, כופין אותו שיתן משלו או יגרש. ואם לוחה מאחרים לזוך רפואתה עד שלא יגרש בעל חייב ליתן הכל משלו, ועיין ככ"ג, וכחז כרש"ל ז"ל כביא חט"ז ושאר פוסקים, דכדינא דנכגין שלא לגרש צ"כ מתקנת רבינו גרש, לא מני אמר לה הא גיטך וכו', ואפילו בחולי ארוך, ואפילו מוטלת במטה ועיין צ"ש, וח"מ. אמנם מדברי רבינו ירוחם שכחתי לעיל לכאורה לא משמע כדכריכס ז"ל, שכרי הוא ז"ל מיירי נמי אפילו לדין ואפילו ככי כתב דרשאי לומר כן רק דאין ראוי מפני דרך ארץ וי"ל.

וכתב כצ"ש על פי דעת הרא"ש ז"ל דרפואה שיש לה קצבה דינה כפדיון ואין יכול לומר אגרשך ע"ש. וצבית מאיר כתב ואף כי לכאורה דברי הרא"ש ז"ל כותיב דיוקי מכל מקום לענ"ד אינו ע"ש שכתב דבריו צ"ש, וכח"מ כתב דיש לה קצבה מקרי אפילו כשיא חולנית חדיר, וברפואה רוצה ליקח דבר קצוב ורוצה לרפא לוחה כל זמן שתצטרך ע"ש. ונראה לענ"ד לכדיא ראי' לדבריו מפרש"י ז"ל ככחתי לעיל שכתב במכ"ק שהקז בדרך ישראל כוי אין לו קצבה, שפעמים שאין מקחין מזויין כ"כ ונוטלין יותר ממח שרגילין ע"כ, משמע דכדבר תלוי ברפואה שאם מקבל דבר קצוב שיש לו קצבה ודו"ק. שוב ראיתי צדינו ירוחם נתיב כ"ג ח"א אלמנה שלוחה וכו' הקזת דם צא"י וכן בכל מקום שאריך חדיר כרפואה שאין לה קצבה הוא ואם רואין יתומים שאריכ כרפואה כל היום יכולין לקוז עם הרופא כלומר ליתן לו דבר קצוב לרפואתה ויחי' כרפואה שיש לה קצבה ע"כ, ולא ידענא למא לא כביא חט"מ כן בשם כרי"ו ז"ל.

קנדה) ומ"ש קריבי' דרבי יוחנן וכו' שם, וכן פסקו כרי"ף וברא"ש ובר"ן, ועיין עור א"כ סימן ע"ט. ודע דרש"י ז"ל פירש כאן כעורכי כדנין אורכז מצעלי דינין, ומטעים זכיותיו לדין, ועורך הדין לפני הדין לזכותו מיקרי עורכי כדנינין שערך כדנינין להפך לבס לעוצתו של זה ע"כ. ולקמן בגמרא דף פ"ו ע"א גבי קרובתי' דרז נחמן, דמייתי בגמרא גם כן ככאי גונא פרש"י עשינו עצמינו כקרוב של בעל דין או אורכו ככא חלל דינין ועורכו כריות אחר זכות אורכו או קרובו. ושינוי לשונות ראוי כאן ולא ידענא למא.

להו איתת אבא דהוה צריכה רפואה כל יומא אתי לקמיה דרבי יוחנן אמר להו זילו קוצו לה מידי לרופא אמר רבי יוחנן עשינו עצמינו כערכי הדיינין מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר מעיקרא סבר ומבשרך לא תתעלם ולבסוף סבר אדם חשוב שאני קנה אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מפני מה תקנו כתובת בני דכרין כדי שיקפוץ אדם כדיינין, שעורך את כדיינין להפוך לבסוף לעובד של זכ, (ועיין משכ"ל): מעיקרא. כשכשיא עאל: ולבסוף. כשנחתר: מפני מה תקנו כתובת בני דכרין. מאחר שבצעל יורש את אשתו למח תקנו שיוירש לבניה מח

משנה הלכות

אחר מיתת בעלה, אצל בנכסי האם שמחכ בחיי בעלה לא ע"ש.

ולא זכיתי לבזין דבריו הקדושים באמרו נכסי האם קודם מיתת בעלה אין להם מהם פרנסה אפילו לדעת נעוקי יוסף, ואני בער ולא אדע דודאי דעת נמוקי יוסף דוקא שמחכ אחר מיתת בעלה דכשמחכ בחיי בעלה מה נכסי האם שייך כאן וכלא בצעל יורש כשמחכ בחייו, ואם כן אדרבה כל שכן כשמחכ בחיי בעלה דאית לכו פרנסה דלא כוי נכסי בצעל ולדברי הכל אית לכו, וי"ל כגון שנחגרש וי"ע.

ודע דדברי מהרש"ם ז"ל בחש"י בג"ל לכאורה מקושי בצנח"ס לעני"ד, שכח שם סימן קפ"א ח"ל: גם אני אומר שמה שטוען למד שחתן אם בצנות כיון שכוף אמידי בנכסים גם צדכ אני אומר שבעל יפלה פי למד, כי לא מצינו חיוב לכן בענין זה כלל, אפילו בחזרה לדקב כל זמן שיש לבת קרובים מן האב, וכמו שבי פעם אחרת דאם אין לבת קרוב אמידי בנכסיו לעשות עממן חסד, אמה אף על פי שביא כנכרית בעלמא, לפי שכתורכ אמר דודו או בן דודו יגאלנו וכו', מכל מקום קרא כתיב כחשכח אשכ עולה מרחם בן בעובד וכו', ע"ש. ונראה דלא כרגיש בדעת הנמוקי יוסף ז"ל כלל בשעת כתיבה, דאם לא כן על כל פנים כי לא להביא ראיה לדבריו כבבאי גוגא כשאין למשפחה אציו כלום ומדבריו ז"ל למדתי טעם אחר למח אין האם מחויבת בפרנסת בתה דלא כמו שכח האצ"מ ז"ל בטעם דהאשכ פטורכ שכח ז"ל משום דאין אשכ מלוך להשיא את בתה לאיש אלא מטעם דאין חיוב על האם כל זמן שיש לבת קרובים מן האב כדעת מהרש"ם ז"ל, ובאמת גם לענין מחוות הדין כן שאין מחויבת לוונח ואפילו צנח נמי, ויכולה להטיל ילדיה על הציבור, וא"כ כ"ש פרנסה דקיל ממחנות דאפי' האב יכול שלא לפרנסן משא"כ שלא לזנון.

עוד נראה מחש"י מהרש"ם בג"ל דאין חיוב על האבין להשיא את אחיותיהן אפילו יש לכן אלא מחזרה לדקב, אצל לא מחזרה חיוב כלל, וכ"כ עוד בחש"י סימן קפ"ב וי"ד ורמ"ב ובחז"מ סי' ע"ד. וכן כתב

וראיתי בחוספות רי"ד כתובות פ"ו שכחז אי קשיא כיון דקרינא ליכ גרמא צניחין כיכי כוכ מיעלכ לעשות רשע וזנח להפסיד כלוקחים, וי"ל איכו להרויח דידכ קמחיין וזקא ממילא קאחי, ומשום זקא דאחריתי לא שכן רוחא דקרוכחא ואי קשיא כיון דאמריין לקמן דלמאן דדאין דינא דגרמי מגבא ציכ שטרא מעליא ור"כ נמי דיין דינא דגרמי צפ' בגזל ומאכיל דאיתא שם האזי גברא וכו', ואם כן מאי הרויחא הצת שמחלה לאצבי ונחתייבכ היא לשלם, תשובה האזי דאסדרה רב נחמן עאל זו מפני שלא כיכ לזו הצת נכסים שיוכל כלוקח להפרע ממנה וכו', ע"ש. ועיין עוד לקמן ס"ק (ריג) מה שכחתי צדכ בצ"ד.

קנה) ומ"ש אמר ר"י משום רבי שמעון בן יוחאי מפני מה תקנו כתובת בני דכרין כדי שיקפוץ אדם וכו', שם בגמרא כלשון רבינו ז"ל. והרמב"ם פ"כ מה"ל אישות כתב: לזו חכמים שיתן מנכסיו מטעם לבתו כדי שתשאל צו חכ הוא הנקרא פרנסה וכו'. וכלתם משנה: וא"ת כיכי אמרו לזו חכמים, הא צגמי כתובות דף נ"ב אמרו האזי נמי דאורייתא הוא דכתיב קחו וכו', משמע דכוי מן החזרה, וי"ל דסובר רבינו דאסמכתא בעלמא הוא ע"כ.

והרי"ב"א ז"ל כתב: הא נמי דאורייתא הוא, פירוש מלוך דאורייתא הוא מדברי קבלה אצל לא חובב, וביינו דלא עדידי תנאי צית דין כתנאי מחוות, ואם אמר אל יתפרנסו בנותיו מנכסיו שומעין לו, כדאיתא לקמן במכילתן ע"כ. ובשטח מקובלת הביא צ' פירושים צבא שאמרו כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כצנו. וטור א"ע סימן קי"ג. ובש"ע שם ס"א כתב: מי שמח וביניה צת וכו', וכתב הרמ"א ז"ל וכשם שנותנים לבת פרנסה לנדוניה מנכסי האב כך נותנים לה פרנסה מנכסי האם (נמק"י פ' יש נוחלין), והוא דעת הרמ"א ז"ל שם. ויש חולקין (מהרי"ל סימן ע"ב) ועיין קידושין כ"ט, כל מלוך הבן על האב, ועיין מה שכח צאצאי מילואים סימן בג"ל, ובביא ראיה לדעת מהרי"ל. ובאמת שכן הוא דעת מהרי"ל בחש"י סי' ע"ב, ומהרש"ם חאכ"ע סי' קפ"א כמהרי"ל, וראיתי בצנח"ג שכח ח"ל: וכחתי בתשובה דאפילו לדברי רבינו ז"ל היינו דוקא בנכסי האם שמחכ

ויתן לבתו בבנו. ומי איכא מידי דרחמנא אמר ברא לירות ברתא לא תירות ואתו רבנן ומתקני דתירות ברתא הא נמי דאוריתא היא דכתיב קחו נשים והולידו בנים ובנות וגו' בשלמא בני בידן אלא בנתא מי בידן אלא הא קמ"ל דנלבשה וניכסייה וניתין לה מידי כי היכין דקפצין עלה אינשי ואתו נסבין לה קנא ועד כמה אביי ורבא דאמרי תרויהו עד עישור נכסי. קנא עד מתי הבת ניזונית עד שתתארס משום רבי אלעזר לכן אשכ שדרכו של איש לחזר על אשה: אלא בנתא מי בידן. וכי דרך אשכ לחזר על איש: עישור נכסי. אחד

שירש ממנה דהיינו נדוניה של: ויתן לבתו. נדוניה יפס דאלו מתכ ירשו בניה: ברא לירות. דכתיב (במדבר כ"ז) איש כי ימות וכן אין לו וגו' הא יש לו בנו יורשו ולא בנתו: ומתקני דתירות ברתא. שיתן לה האז ממנו שכוונו בני ראויין לירש: בשלמא בני בידן. לבקש לכן אשכ שדרכו של איש לחזר על אשה: אלא בנתא מי בידן. וכי דרך אשכ לחזר על איש: עישור נכסי. אחד

משנה הלכות

כרז דקאי כת"ק. ועיין קרבן נתנאל שם. וכ"כ הרי"ף. ובר"ן כתב שמדברי הרמב"ם פ"ט מה"א מוכח, שאפי' נתארס כשהוא קטנה אצדק מזוניה, אצל ר"ח כתב דדוקא כשארסו בנערותה, אצל כשהוא קטנה לא דלאו כל כמיניהו לארסו כשהוא קטנה לבפקיע מזוניה. וכ"כ ברז צעל בעיטור ז"ל, וברש"א ז"ל הוסיף שמסתברא דאפי' נתארסו לדעתה לא הפסידה מזוניה משום דאין מעשה קטנה כלום, וכדחנן פ' מניחא האשכ דף ס"ח יתומה שהשיא אתה אה או אחיה לדעתה, וכחזו לה במאה או בחמשים זוז, יכולה היא משתדיל להוליך מה שראוי להנחן לה וכו', ובר"ן ז"ל הניח דבריו ב"ט. אמנם היכי שמחלה בפירוש פשיטא דמכני כ"כ בר"ן ז"ל וזה ל"ל אפילו לדעת הרש"א ז"ל. ועיין בית מאיר מה שכתב ע"ז, ומש"כ בשם הרשב"ד.

והמזכיר סי' קי"ג כתב בשם הרמ"ה, הני"מ שלא נתארסו מדעת כיוורשים, אצל נתארסו מדעת כיוורשים אית לה מזונות דלאו כל כמיניהו וכו', ואי נמי נתארסו שלא מדעת יורשים וחזי כי דינא דליכא מאן דיכיד לה מזוני מלמדן אותה שתמאן ושקלה מזוני מאח ע"כ, וזה משמע לכאורה אפילו מחלה בפירוש נמי ונ"מ, ועיין ב"ח וב"י שם.

וראיתי בדרישה שם שכתב דהרמ"ה ס"ל כהר"ש ז"ל, אלא שקשה למי כתב הרמ"ה וחזי כי דינא דליכא מאן דיכיד לה, מאי וחזי דמשמע דלפעמים יבא כן הא לעולם הוא כן, כיון דאין בארום חייב במזונותיה, וגם לא באחין, א"כ מאן יכיד לה וע"ש מה שחירן, ולענין לא קשה דמי לא מיירי ביתומה עשירה כגון שיש לה כתובת בנין דכרין, או יורשה שנפלה לה לאמה לאחר מיתת בעלה ויש לה במה להתפרנס, וככ"ג אין מלמדן אותה למאן וק"ל. או אפשר כגון שנתחסד אחד לזונה, וגדולה מזו כתב בר"י הלוי ז"ל סימן כ' דאפילו כל קטנה יתומה שנתחסד עמה אחד לזונה שאין לה מזונות מן האחין, וחכם אחד וכנכ"ג חולקים עליו בסי' קי"ב, אמנם ככ"ג שכבר נתארסו ודאי דגם הם מודים לבר"י הלוי ז"ל דאין מלמדן אותה למאן, רק

הרש"ך ח"א סי' קפ"ז, ומכריזי אדרש"י ז"ל סימן ח', ועיין חשו' מהר"א ששון ז"ל סי' קל"ד, ובס' משפטי דק ח"ב סימן ס"א. ובעור ומחזר כתבו מי שמת וכהני בנת אומדים וכו', ומשמע לכאורה דדוקא כשמת כבר הייתה בנת בעולם אז שייך הא דינא דפרנסה, אצל אם מת ואח"כ נולדה בנת אינו מחייב בפרנסה, אמנם במצ"ע ח"ב סימן קפ"ח כתב דאפי' לא נולדה בנת אלא לאחר מיתת אביה יש לה פרנסה לנשואיה ע"ש.

וכתב במרדכי פ' נערה הציאו דר"מ סי' קי"ג, ע"ד שהיו מוכנים לנדות על מי שמוסיף הרבה יותר מדאי לגדן בנתו כי אין ראוי לעשות כן, וכ"כ בר"ן פ' מניחא האשכ דף ח"ק ע"ב, דאסור ליתן לבתו יותר מעישור נכסים ע"ש ועיין לקמן ס"ק ק"ס מה שכתבתי שם.

קנא ומ"ש עד כמה אצוי ורצא דאמרי תרויהו עד עישור נכסי שם, ובגמ' דף ס"ח ע"א גרס עד לעישור נכסי בלי ועיין בעור סי' קי"ג וש"ע שם ואי"כ לקמן אצאר עוד בס"ק (קפ"ד).

קנא ומ"ש עד מתי בנת נחונה עד שתתארס וכו', שם נ"ג ע"ב, כתנאי עד מתי בנת נחונה עד שתתארס, משום ר' אלעזר אמרו עד שתצטר, חני רב יוסף עד די יכוויין, איצטיל לכו כו' דאירוסין או כו' דנשואין תיקו. ורבינו כתב חני רב יוסף עד די יכוויין נשין, ונראה שפסק כן דבגמרא אוקמי בתיקו וכל תיקו דממונא קולא לנחב, וממילא אפילו כו' דאירוסין וא"כ יחי פירושו יכוין נשין אירוסין, אמנם לכאורה נשין משמע נישואין ולא אירוסין. שצתי וראיתי דיש לומר דעת רבינו כמו שכתבו החוס' ס"ח ע"ב ד"כ צין נשאו על מה שאמרו שם בגמ' צין נשאו עד שלא צגרו, ול"ל לרצ דאמר בסוף נערה כו' דאירוסין, וי"ל דזה הוא דעת רבינו ונ"ע.

ובתוס' רי"ד כתב וקיי"ל דאין הלכה כיחיד אלא כת"ק ע"כ וכן כתב הר"ש ז"ל והלכתא

אמרו עד שתבגור. תני רב יוסף עד דהויין נשין. קנח לא כתב לה

משנה הלכות

כשחזו ז"ד דאין לה צמח להפרנס כה"ג ודאי מלמדין אותה וז"ל. ועיין ח"ע סי' קי"ז ס"ג וס"ד וז"ע וח"מ שם צדינים אלו.

קנח וז"ל לא כתב לה צנן נוקצן וכו' שם נ"ב ע"ב משנה, ובגמרא רב תני עד דתלקחן לגבין ולוי תני עד דתצגין, לרב אע"ג דבגר, ולוי אע"ג דאינסיב. ופירש"י בתמיה, אלא צגר ולא אינסיב, אינסיב ולא צגר דכ"ע לא פליגי, כי פליגי בארוסה ולא צגר, וכן תני לוי צמתיתין עד דתצגין, וימטי זמניהון דאינסיבן. תרתי, אלא או תצגין או ימטי זמניהון לאיתנסבא ע"כ. וצדק ס"ח שם הצנות צין צגרו עד שלא נישאו וצין נישאו עד שלא צגרו איצדו מזונותיהן ולא איצדו פרנסתן ע"כ. וכתבו התוס' ל"ל דרב דאמר צסוף נערה ד' נ"ג הוויא דאירוסין, דאי אית ליה הוה ליה למימר נתארסו עד שלא צגרו דהוי רבותא טפי ול"ל דנקט נישאו לאשמעינן דאפ"ה לא איצדו פרנסתן, דא"כ לאשמעינן דאפילו נישאו וצגרו לא איצדו פרנסתן, ודוחק לומר משום רש"ע וכו' נקט נישאו עיין שם. וכבר כתבתי לעיל (ס"ק קנ"ו) צס"ד דזה לכאורה נראה דעת רבינו שלא הביא דעת רב ע"ש, ועיין רמב"ם פ"ט מה"א ה"י, ועור סימן קי"ב, ומחבר שם סימן י"א.

ודעת הרמב"ם ה"ל ס"י"ב דאם אין שטר כתובה ואלא מתחת ידי אמן, אין הצנות ניזונת, דחיישין שמה מחלה אמן כתובה, ואם אין דרכם לכתוב כתובה יש להם כפי התנאים. ובראש"ד השיגו בהפלא ופלא וכי מזון הצנות חלוי צפרעון כתובה, והמחילה אינה אלא צפרעון, ואם פרע הצעל כתובה אשתו לא יעלו צנותיו מזונותיהן עכ"ל. וה"ה כתב עליו וצדאי שדעת רבינו (הרמב"ם) צור ז"ע ע"ש. ועיין ר"ן ועיין לקמן ס"ק (רנ"ד) מה שהבאתי ראיה לדעת הראש"ד ז"ל מתוספתא, הביא הר"ש ז"ל ועיין ש"ע ח"ע סי' קי"ז ס"א, וכתב שם הרמ"א וי"א דאפי' במקום שכותבין כתובה ואין לה שטר כתובה ואפ"ה מחלה אמן כתובה צפי, יש לצנות מזונות הראש"ד (פ"ט מה"א) וכתב צח"מ לעיל סי' ק"כ סתם כדעת הרמב"ם, וכאן לענין מזונות הצנות הביא הראש"ד החולק על הרמב"ם, באשר גם המ"מ הניח דבר צ"ע לענין מזון הצנות, ועיין סי' נ"ג ס"ט וצ"ן ע"כ.

ולענ"ד דלא קשה קושית הח"מ דלמה לא הביא ג"כ צסי' ק"ב דעת הראש"ד דכתב לה מיירי רק מתנאי האשה, וז"ל המוחלת כתובה לצעל איצד כל תנאי כתובה ע"כ, הרי שלא הביא שם רק מה

שנוגע לאשה גופה ולא מיירי כלל מצות או צנים וזה לאו צדיק הוא, ולכן לא הביא שם הרמ"א כמו שהביא כאן, שוב ראיתי צ"ע שכתב כן צס"ק יו"ד.

וראיתי להרש"ם ח"ע סי' קפ"א דאין הצנות ניזונות מנכסי היורשים, וצ"ג כתב צס"ה הרי"ז צפ' נערה דכשם שהאשה ניזונת מנכסי צעלה לפי כבוד, כך הצנות ניזונות מנכסי אביהן לפי כבוד, וכ"כ הרי"י אדרש"י צסי' ת' כרש"ם. ואין הצנות ניזונות מן הראוי כגון מה אציהם צחיי זקנה ואח"כ מה זקנו, וכ"ש אם מה אציהם ואח"כ מתה צחו הנשואה צלחי זרע של קיימא וירשו אחיהן חיי הדוניא, כ"כ הרש"ם ח"ע סי' רמ"א ורמ"ז ומבר"י אצוב צ"ל. וה"ה דאיה ניזונת משצח שצחו נכסי אחרי מיתת האב, כדחק צפ' יש צבור, והביא הרי"ף פ' אע"פ והרמב"ם פ' ע"ז מהלכות אישות והתוס' והרא"ש ז"ל והסמ"ג עיין מ"ח, ורי"ן נתיב כ"ד ח"א. וכתב מהרש"ם אכן העור סי' רמ"ז וחז"מ סי' שכ"צ דאפי' לרש"י ז"ל שפי' ולא הצנות שאמרה המשנה צתה שיש לה מאיש אחר מודה הוא לענין דינא דאפי' צנותיה מן הצעל הזה אין גוצות מהצנה שצחו נכסי לאחר מיתת ע"ש. והשתא דחקינו צבן למיגבה כתובה ממטלטלין, כתב הרמב"ם ז"ל צפי' המשנה פ' יש צבור, והכ"מ פי"ו מה"א הביאו דגוצות משצח נכסי שצחו אחר מיתת האב, והתוס' והרא"ש חולקין. ועיין עוש"ע ח"ע סי' ק', ודו"ק ועיין צנכ"ג שם.

וראיתי להראש"ן ז"ל ח"ב שכתב ואם צאו כולן להנשא כאחת חולקות צורה צין צגרה וצין לא צגרה, אם ניזונת מן האחין נועלת אפילו לא מחסה, ואם אינה ניזונת וצגרה לריכה למחות, אם לא מיתתה אצד כתובה, והאומר צשעת מיתה אל יפרנסו צנותי מנכסיי אין שומעין לו, שהוא תנאי צ"ד ואם נעלה ראשונה ולא הספיקה שני' ליעול עד שמה כצן אין לה להשגי' עישור, אלא חולקת הנכסים צורה וכן הלכה ע"כ.

ואני צער ולא אצין חולעת ולא איש להשכיל צדצרו הקדושים ז"ל, צמה שכתב דהאומר צשעת מיתה אל יפרנסו צנותי מנכסיי אין שומעין לו ושכן הלכה, והא' איפכא שמעינן לה צגמרא כתובות ס"ח ע"ב, אמר רב הונא אמר רב פרנסה אינה כתנאי כתובה מאי אינה כתנאי כתובה, ח"ג דאפילו פרנסה טרפה ממעשדי ותנאי כתובה לא טרפי, מאי קמ"ל הא מעשים צכל יום מוליאין לפרנסה ואין מוליאין למזונות וכו', אלא מאי פרנסה אינה כתנאי כתובה לכדחניא האומר אל יזנו צנותי מנכסיי אין שומעין לו, לא יתפרנסו צנותי מנכסיי שומעין לו שהפרנסה אינה כתנאי כתובה

מעשר כנסיו: עד דחלקון בנן גוקבן דיהוו ליכי מינאי יהויין יתבן בביתי ומיתון מנכסי עד דחלקון לגוברין. ואם צגרו חף על פי לגוברין חייב מפני שהוא תנאי בית דין קנט) אמר רב נחמן אמר שמואל

משנה הלכות

כצ"ה אלא כך מיתאר דכחוצתה כתובתה וכתום' כתבו וכו', ונראה לי דברי רב אלפס ז"ל, ולא קשה מידי דשמואל אדשמואל, דודאי שמואל אית ליה תצטור לינשא ונחפייס או תוצעת כתובתה אין לה מזונות, וכש"ס סבר כותי' צדדא ולא צאידך. וברא"ה ז"ל פסק כרי"ף ז"ל ודעת רבינו לא מפורש מה ס"ל ועיין לעיל ס"ק (מ"ג).

ובתב עוד ברא"ה ז"ל אבא דאמרו צגמרא דתוצעת כתובתה אין לה מזונות, כתב צירושלמי וצלד מן בשופי, אבל מן האונם לא כהדא ארמלתא דר' אבוה רימי צב, ואמרו לה צר ככן צבי לך, תצטב פורנא ואצדא מזונותיה, מן דאחידעין מילא חילין עיבדא קמי דרצ אסי חזר לה מזונות וכו'. וכ"כ אס לא ראו לזונא ומחמת זה תצטב כתובתה אין זה מן בשופי, ואית לה מזוני עכ"ל. ועיין לעיל ס"ק (מ"ג) שבצאתי דברי צירושלמי בג"ל ובריו"ף וברמז"ס בשמיטו לגמרי דברי צירושלמי, וכתב בצ"י ח"ע סי' נ"ג, ואפשר כעס שבשמיטו משום דכיון דגמי' דידן לא מפליג דדיני משמע דסבר שאין חלוק צדדא דאס איתא לא כוב שתיק מיני' ע"כ, וזה נראה ג"כ דעת רבינו.

ודמרדכי כתובות בג"ל כתב מכר כתובתה, או משכנה נראה להר"ם דוקא מכר כל כתובתה, אבל אם לא מכר אלא מקלח לא אצדא מזונות צפי' אלמנא ע"כ. עוד כתב התוצעת כתובתה צד"ד, צתצות רש"י מקשי ובה דתניא פ' אלמנא ניזונת אלמנא מוכרת וכותבת אלו לכתובתי מכרתי ואלו למזונות מכרתי, משמע אחרי שמכר לכתובתה מוכרת למזונות, ופרש"י דכ"י איתא סוגיא דשמעתין צטצב שמוכרת למזונות תכתוב למזונותיה, וצטצב שדינא לכתוב ומוכרת לכתובתה לא תמכור סתם, ור"צ אומר דכחול דלקמן כגון שלא מכר לכל כתובת אלא למקלח מש"כ לא אצדא מזונות, דמקלח כסף ככל כסף ולית דחש לבה דרש"י ע"כ. ועיין צטצב סי' נ"ג חלקי דינים.

ותב עיני לכמצי"ט צתצו' ח"צ סי' קע"ז שכתב כיכי דלוח הצעל שמטלטלי הכית יכויו לפרשן כתובת, כל עוד שלא מכר היא מטלטלין לא אצדא כתובתה, וכיכי דנצטב על כתובתה ולא תצטב לא כפסידא מזונותיה, כ"כ צטצב צבגרות המרדכי בג"ל, והרדב"ן ח"צ סי' קס"ז צטצב חשוי' כרי"ף וחשוי' להרמז"ן והרדב"ן ח"א סי' קפ"ט. ואם תצטב כתובתה צטציל שכיח יראה שילך כיוצא חוץ לעיר אצדא מזונותיה, כרש"ס ח"ע סי' קפ"א ובר"ה ששן ז"ל סי' קל"ד

ע"כ. ופרש"י ז"ל הכי גרסינן אל יזונו צנותיו מנכסיו אין שומעין לו, דהא אישתעציד צתנאי כתובת אל יתפרנסו שומעין לו, שכתבנה אינה חוב עליו כתנאי כתובת אלא חוב על הכותמים הוא כיכא דלא לוח האצ שלא לפרנס ע"כ. וכתום' רי"ד שם שכתבנה אין כתנאי צ"ד פ"י פרנסת צנות איונו תנאי צ"ד כמזונותיה אלא חוב הוא וכו'.

שבתי וראיתי דדבר זה תלוי בחלופי גירסאות, וגירסת בראצ"ן הוא גירסת רבינו חננאל ז"ל וקא יכיצ טעמא למילתא צמזונות כיון דלא חל חיובא דידהו מחיים כדחנן אין האצ חייב צמזונות צחו יכול הוא להפקיע זכותן לגמרי אבל צפרנסתם שנתחייב צחייו דכתיב את צנותיכם חנו לאנשים אין צידו להפקיע, וברא"ה ז"ל כתב ואיכא נוסח דכתב צבו איפכא, ולהנכו דאית להו איפכא לית כלכתא כרצי חדא דמזונות תנאי כתובת, וחוב זה מוטל עליו משעת נישואין ולא כל כמיניה להפקיע, ועוד האריך קאמר דצפרנסה אין שומעין לו הא רצי גופא ס"ל דחזילין צתר דעתיה דאצ למפחת לה מעישור נכסים, כדאמרין מעשה ונתן לה רצי אחד מי"צ מנכסיו וכו', ורצ באי גרס איפכא ומפרש כשהתנה צטצב נישואין שלא יהא לה תנאי כתובת שומעין לו, דכל דבר צצמזון תנאו קיים, אבל פרנסה לאו מכה דכתובת היא צאה אלא שתקנת חכמים שתקנו לצנות ישראל ונתנו להם חלק צמזון אציהם להיות נשאות צמזון, אין צידו להפקיע מה שזיכו להם חכמים וכו' ע"ש ועיין לעיל ס"ק מה שכתבתי צזה צס"ד ולקמן ס"ק קפ"ד. ולפי פ"י זה יש ליצב קלח דעת ברמז"ס ז"ל שבצאתי צסמוך דשמא מחלה חמן כתובתה ונ"ע.

קנט) ומ"ש אמר רב נחמן אמר שמואל תצטור לינשא אין לה מזונות וכו', שם דף נ"ד כלשון רבינו, וכתבו כתום' צד"ה לית כלכתא ככל כני שמעתתא, אכולהו קאי צר מתצטור לינשא דכתיב עדיפא, דאי צכל כני דוקא וקאי נמי אצצטור לינשא ח"כ קשיא דשמואל אדשמואל, לרצ ענן דאמר לעיל לדידי מפרשי ל"י מיני' דמר שמואל וכו', וככ"ג איכא צפי' חולין שבת דף ק"מ לית כלכתא ככל כני שמעתתא, דלאו דוקא ע"כ.

ודרא"ה ז"ל כתב ח"ל רב אלפס ז"ל לא הכיח בגמ' אמר רב נחמן אמר שמואל תצטור לינשא וכו', וסצירא לרצ אלפס הא דקאמר לית כלכתא ככל כני שמעתתא קאי אכל כני דאמר לעיל, כלכך לא

תבעה לינשא וניפייסה אין לה מזונות הא לא ניפייסה יש לה מזונות
אמר רב ענן לדילי מיפרשא לי מיניה דמר שמואל אמרה מחמת פלוני
בעלי יש לה מזונות מחמת בני אדם שאינן מהוגנין לי אין לה מזונות
אמר רב חסדא זינתה אין לה מזונות אמר רב יוסף כיחלה ופירכסה
אין לה מזונות מאן דאמר זינתה כל שכן כיחלה ופירכסה ומאן דאמר
כיחלה ופירכסה אבל זינתה אית לה מאי טעמא יצר אנסה ולית הלכתא
ככל הני שמעתתא אלא כי הא דאמר רב יהודה אמר שמואל התובעת
כתובתה בבית דין אין לה מזונות. (קס) איתמר כתובת בנין דכרין פומבדיתאי

שלא נתארכו אין להם מזונות
דקו"ל בגרות אין להם
מזונות ועיין משנה הלכות:
וניפייסה. חו לא קריין
לה מיגר אלמנותך: דא לא
ניפייסה יש לה. בחמי, ,
ואפילו אין העכבה מחמת
כבוד בעלה אלא שלא היה
חוצע הכון לה: מחמת
פלוני בעלי. שאני מחללת על
מיתתו: כחלה ופירכסה .
גליא דעתך ללא מחמת כבוד

משנה הלכות

ועיין רש"י ח"א סי' קע"ז. אמנם כתבו הפוסקים
הג"ל דמה שאמרו זרימה לא אצדק מזונות, היינו דוקא
בחצעה ולא גזחה, אבל בגזחה לכ"ע הפסידה מזונותיה,
ובכח"ג כתב עליהם ולכי מגמגם לחלוק עליהם הם
כשידעו שרימוק חזרה לחסם ציד היורשים, ועיין בית
מאיר סימן נ"ג ודו"ק.

ואם תבעה מדוחק לא הפסידה מזונותיה כ"כ הטור,
וכתב מהרש"י ח"א סי' קע"ז דוקא תבעה
ולא תפרעה, אבל תפרעה אפילו מחוך האונס אין
לה מזונות ע"כ בכח"ג. ומשמע דלשיטתיה חז"ל דס"ל
כשגזחה לעולם אין צידו לחזור, ול"ע אכח"ג שביא
כאן דצריז צסחם, ולא הקשה עליו כלום, ולעיל שם
הקשה הרש"י ז"ל, ואפשר דהכי גם הוא ז"ל מודה
דדוקא הכי שרימוק ועיקר החצעה לא באה ממנה,
אז שפיר פליג דיכולה לחזור במעות, משא"כ הכא
דמעמח תבעה כתובתה אף דכוי מדוחק, מ"מ כיון
שכבר גזחה שוב אין לה מזונות לד"כ נ"ל.

(קס) ומ"ש איתמר כתובת בנין דכרין וכו', שם דף
נ"ב איתמר כתובת בנין דכרין פומבדיתא
אמר לא טרפי ממשעדי ירתון תנן, בני מתא מחסיה
אמרין טרפי ממשעדי יסבון תנן ע"כ. ולא ידענא למה
לא סיים רבינו והלכתא לא טרפא ממשעדי, ובכולהו
מטלטלי, ארעא, ועדים, כתב רבינו הלכתא וכו', כמו
שהוא בגמרא שם, ובכתובת בנין דכרין השמיטו ואפשר
ללא כי גרס כן בגמרא ול"ע. ועיין רמב"ם פ"ט מה"א
וכ"כ שם.

וכתב הרא"ש ז"ל, רב מתחילו גאון ז"ל כי אומר
שאלו דין כתובת בנין דכרין צומק חזק, כיון
שאלו בעמם אלא כדי שיקפון אדם ליתן לבתו כבנו,
ועכשיו נהגו ליתן יותר ויותר, וכן כתב בעל העיטור
ז"ל תשובה לר' חנינא צרבי יבדל ז"ל היום כמה
שנים בעלה כתובת בנין דכרין משיצתנו, ולמה בעלה
לפי שצריך לדקדק צנכסים שיש להם אחריות צראוי

וצמחזק וצמותר דינר, ואם אומרים יתומים הרי אנו
מעלין על נכסי אבינו מותר דינר אין שומעין להם
ולריך שימח צ"ד, וחקירת זקנים שלא להוסיף, ועוד
דעיקר תקנתא כדי שיקפון וכו', ומר צר רב דוסא
אמר לא חזינ רבותא דכוון מקמן דייני כתובת בנין
דכרין, ומפני נפישתא לא דיינא לה בתרתי מתיבתא,
וכיון דעברי להו כמה שנין (ולא דיינין לה) אין לא
דיינין, אלא דמר רב האי גאון אמר הכי מצטלי רבין
כצ"ד, ומר צר שמואל אמר הרצח חכמים נהגו כן לבעל
כתובת בנין דכרין צומק חזק, ואפילו למ"ד לא בעלה,
הנ"מ במקרקעי ולא צמטללי, ורבינו מאיר אומר דנראה
לו כדעת רב"ג. וכן אומר ריב"ז. ועיין קרבן נתנאל
שם. וברמ"ה וכו' יונה ז"ל כתבו צ"ד נהגו האידנא,
דאין לעקר תקנת חכמים, אבל כיון שמרצים ליתן לבנות
נעמיד בחזקת מעיקרא, ולא ממטלטלי וכן עיקר ע"כ.
והמרדכי ז"ל אחר שהביא כל השיטות כתב ג"כ דאפי'
למ"ד לא בעלה היינו דוקא במקרקעי ולא
צמטללי, לפי שלא מלינו צה תקנה ולא מנהג עכ"ל.
וכ"כ המיי' אע"פ שתקנו הגאונים שכתובת גוצה מן
המטלטלין, וכן כל שאר תנאי כתובת וכו', חוץ מכתובת
צ"ד שלא מלינו מנהג ירושלה פשטה בכל היסודים, לפיכך
אומר אני מעמידין אותה על דין התלמוד שאין יורשין
כתובת אמן אלא מן הקרקע וכ"כ הר"מ מקולי צסמ"ג,
וכן כתב רבינו צרוך צספר החכמה, אבל החוס' וכן
פ"י מורי דאף ממטלטלי, היעחק מכתב רבינו מאיר
משום רבינו משולם.

והגר"א מדצריז הקדושים דס"ל דדעת רבינו הרמב"ם
ז"ל וכן דעת רוב הפוסקים דדוקא ממקרקעי
ולא ממטלטלי, ועיין טור וצ"י סי' קי"א. אלא שהריצ"ש
ז"ל צהש"י סי' ק"י אחר שהביא דעת הפוסקים והסכמת
הרא"ש והרמב"ם כתב, אבל נראה שעתה שכותבין בכל
הכתובות מטלטלי אגב מקרקעי, והיא נגזית מן המטלטלין
מן הדין צולת תקנת הגאונים גם כתובת בנין דכרין

בעל מעבדה מלושט : אמרי לא טרפא ממשעבדי וירתון תנן בני מתא מחסיא אמרי טרפא ממשעבדי
 ירתון תנן. אינו ירתון כסף ויסבון תנן. קסא מטלטלי ואיתנהו בעיניהו בלא שבועה ליתנהו בעיניהו
 כחזקת וירושל לא טרפא לקוחות : יסבון תנן. לשון ז"ח : ממלפלי ואיתנהו בעיניהו. כמיוחד מעללין לכחוצה אשתו ומת וכן צעין
 וביא נפרעה מהן נועלתן שלא בשבועה דטעמא מאי אמר רבנן מנכסי יתומים לא חפרע אלא בשבועה דחיישינן דלמא
 נררי לחפסכ וככל כיינו נררא דלחפסכ : ליתנהו

משנה הלכות

שם ד"ח נראה ח"ל, נראה כפיר"ח דגרים צרישא
 ייחד לה ארעא דארבע מארכא ואח"כ גרם מעללי
 ואיתנהו בעיניהו, וכשחא אחי שפיר דלא הזכירו יחוד
 גבי מעללי, משום דכבר הזכיר יחוד גבי ארעא ועל
 קאי, אבל לספרים דגרסי מעללי ואיתנהו בעיניהו
 צרישא, תימא דלא קאמר ייחד לה מעללי כיון דלא
 דיבר כלום ביחוד ע"כ.

ורש"י גרם מעללי צרישא, ופי' כמיוחד מעללין
 לכחוצה אשתו ומת וכן צעין, וביא נפרעה
 מהן, נועלתן שלא בשבועה, דטעמא מאי אמר רבנן
 מנכסי יתומים לא חפרע אלא בשבועה דחיישינן דלמא
 נררי לחפסכ וכי כיינו נררי דלחפסכ, ולפירש"י ז"ל
 חקש קושית החוס' ז"ל, ובריי"ף ז"ל כתב בגירסת
 רש"י ז"ל, וכוסיף וכו' דידוע דכני מעללי מחמת
 מעללי קמאי נינו, כלומר שנמכרו כראשונים ונלקחו
 אלו האחרונים בדמיכס, ואף ברמז"ס ז"ל כתב כן
 בפט"ז מה"א, נ"ל שחזיקים לומר כן לישנא דאמרו
 ליתנהו בעיניהו נשמע דליתנהו מיכת אבל לא בעיניהו,
 ואע"ל דצרי רש"י ז"ל, לא כי לן למימר אלא איתנהו
 וליתנהו ע"כ. וברא"ש ז"ל חקש לפירוש בריי"ף ז"ל,
 מאי טעמייהו דכני מתא מחסיא דאמרי לריכא שבועה
 מה לי מעללי קמאי מה לי מעללי אחרני דאחי
 מחמתיכו, ובמדרכי לא ביא דק גירסת ר"ח ז"ל.
 ודגה לדעת בריי"ף וברמז"ס כפי כר"ן דצבריו ז"ל,
 ודאי ז"ל דמיירי ביחוד לה כפרש"י ז"ל, וגדול
 מדבריו ז"ל דצבי איתנהו בעיניהו ג"כ, וכן כתב בעור
 ז"ל סימן ל"ח, ח"ל ואם ייחד לה מעללי אפילו אינן
 צעין גוצה בלא שבועה. אבל לרב אלפסי לריק שיכיו
 צעין או אחרים שבאין מחמתן, כגון שיחיד לה מעללי
 וכן עיסקא, וכו' נשא ונותן בהם ומכרם וקב דדמיכס
 סחורכ, אבל אם אינן צעין ולא אחרים שבאין מחמתן
 לריכא שבועה וכו', כרי דכתב לביא דברי"ף ז"ל נמי
 מיירי ביחוד וכו', ועיין ש"ע ח"ע סימן ל"ז וב"ש
 שם.

ובכאן נ"ל מה שראיתי בשו"ת הלכות כלי כתובות
 שכתב אדברי ברמז"ס ז"ל ח"ל, וברמז"ס ז"ל
 פט"ז מה"א כתב ח"ל, ייחד לה קרקע דכחוצה בין
 שיחיד ד' מארים בין וכו', גוצה כחוצה ממא בלא

נגזית מן המעללין, דחנאי כחוצה כחוצה ע"כ, ועיין
 ד"מ ומדרכי פי' י"ג.

וראיתי בספר בית מאיר שהקשה לדעת בריי"ש ז"ל
 ח"ל ונ"ע מה יועיל דא שצדור לבנים שילוד
 אח"כ שברי עיקר כחוצה צ"ד לולי כח תקנת חנאי
 צ"ד לא כיכ אפשר, מפני דכח דשלצ"ע כחצור צ"ב
 דף קל"א, וא"כ שצדור דמעללין שאינו תקנת צ"ד מה
 יועיל וכו', ומה שכתב דחנאי כחוצה כחוצה אין ענין
 לה דכח שצדור אגב אינו מחנאי כחוצה כי אם
 מדעמו ולמא שמועיל מועיל ולמא שאינו מועיל אינו
 מועיל עכ"ל, ועיין באצ"מ מה שחירן שיטת בריי"ש.
 ודגה רש"י גרם איתמר כצ"ד וכו', ובש"מ ביא גירסת
 דגרים צגמי דליתמר צ"ד ופירשו דכ"ק, דחנאי
 כחוצה כחוצה לכחוצה צ"ד, פי' דכי כיכ דכחוצה
 עלמא ערפא ממשעבדי, כ"כ חנאי כחוצה דכיינו כצ"ד,
 וגרסינן דליתמר דעד כשחא מיירי לענין חוספות, וכשחא
 מיירי בשאר חנאי כחוצה, ולא נכירא ליה כלי פירושא
 ע"ש, וגירסת רבינו בגירסת הש"ס ורש"י.

ולענין הלכה מאחר דאיכא פלוגתא דרבותא כצ"ד,
 כממע"כ, ואפי' דמעללין אם כן מוחזק
 יכול לומר קים לי כמ"ד דנוכח אפי' דמעללי. וכן
 נראה מדברי מהרש"ך ח"א סי' ק"ן. ועיין רשד"ס
 ח"ע סי' קנ"א ובר"י אדרי"י צסי' רס"ג, וז"ל כנסת
 בגדולא ולענין הלכה אנו צעני צביאורי לסמ"ג ענין
 מ"ח, כתבתו שמדברי ברמז"ס וברש"א ובעור ז"ל
 נראה דלא כריי"ש, ושור ראיתי לרשד"ס ח"ע סי' קנ"א
 עמד על זה, ולכן הכנח דא לענין דינא כמו שפסק
 ברשד"ס ורש"ש ובעל משפטי דק ז"ל דיכול המוחזק
 לומר קים לי וכו' ע"ש.

אמנם ברמ"א ז"ל צסי' קנ"א סי' ע"ז כתב, וי"א
 דאין כחוצה צנין דכרין נוכח האידנא דעיקר
 החקק היתב כדי שיתן אדם לבחור כצו, ועכשיו נוכחין
 ליתן לבח יתור ויותר, וכן נוכחין צמדינות אלו ע"כ.
 ולפי' אפילו כן מוחזק לא מהני וכן אנו מוכיגים.
 ועיין לקמן ס"ק (רי"ח) ומה שכתבתי שם צס"ד וס"ק
 (רי"ט).

קסא) וב"ש מעללי ואיתנהו בעיניהו בלא שבועה
 וכו', שם כלשון רבינו. וכתבו החוס'

שבושה, וכן אם כתב לה מעטלין והם עתה קיימים
נוטלת כלל שבושה וכן אם נמכרו ונלקח בהם עכ"ל.
וכתב ז"ל איכה למידק דאמאי לגבי קרקע נקט לישנא
דייחד, ולגבי מעטלי נקט וכן אם כתב, הול"ל צתרווייהו
חד לישנא, או ייחד או כתב, וחי' דכיון דמטיקרא נקט
ייחד לא הוה צריך למימר כי אם וכן מעטלי, דהא
אייחד דלעיל קאי וכו' ע"כ. ואשר אני אחזה לי דהרמז"ם
מכה קושיה בתוס' דגרים מעטלי מעטיקרא וחדר ייחד
לה קרקע, מפרש דרישא מיירי כלל ייחד חלל בכתובה
לחוד, דהיינו דכתב לה נדוניה דהנעלה ליה, וסברה
זאת לא נפלאה היא חקירות והיא מולאת בשיעת כתובות
לבר"ר כלל ז"ל ח"ל, ובר"ר ישעי' מערתי כי המורה
במיוחד מעטלים לכתובה אשתו ומת וכן צעין וכו',
ואינו נ"ל דכי כידי דאמרינן לקמן ייחד לה קרקע ד'
אנרבה וכו', ורצ משה גאון ור"ח פי' מעטלי דכתיבי
בכתובה צין דהנעלה ליה, צין דכתב לה איכו וליתנייהו
צענייהו, פי' בגון דחליפונין וידועא מילתא דכני מעטלי
מחמת מעטלי קדמאי ניכוו הילכך גביא להו כלל
שבושה, וזה הפי' נ"ל וזה נראה דעת רבינו האי גאון
וכי' באופן דאף אנו נאמר דהרמז"ם ז"ל נמי קאי
בשיעור הלז, וזהו שכתב תחלה ייחד לה קרקע בכתובה
וכי', דהיינו בכתובה לאפקוי נדוניה כמ"ש הוא ז"ל
צפ"ז, ואח"כ אמר וכן אם כתב לה מעטלי והם עתה
קיימים דהיינו הנדוניה שכתב לה נוטלת כלל שבושה,
דהיינו איתנהו צענייהו דאמרו צע"ם ונוטלת כלל שבושה
באופן דלאו מדין ייחד איירי הרמז"ם ז"ל ע"כ ע"כ.

ולענ"ד דצריז ז"ל צ"ע חדא דלישנא וכן אם כתב לה
מעטלין משמע דלדלעיל מיני קאי, דהכי מורה
לשון וכן, וצרישא שם כתב להדיא הרמז"ם ז"ל דמיירי
בייחד, וא"כ מעטלין דכתב צסיפא בלשון וכן קאי
ארישא, וכמו דצרישא מיירי בייחד הכ"כ צסיפא שהוא
מעטלין נמי מיירי בייחד דוקא, ועוד שכרי הקרקע
שייחד להן ודאי לא מיירי בקרקע דהנעלה ליה, חלל
מיירי בקרקע שכתב לה צצול כתובה, וא"כ כ"כ
נמי במעטלין דמכיכי יחי' לחלק בהן, ולדעת הבעל
ש"כ הכי כי' לי' להרמז"ם ז"ל לכתוב, מעטלין בכתובין
בכתובה וכו', ואז הוה יכלול לפרש כדעת הגאונים ז"ל
שצרישא לו ואז הו"א דיכול לפרש כדעת הגאונים ז"ל
שצרישא הכריז"ע ז"ל, ולדעת הש"כ ז"ל רישא מיירי
בכתובה ולאפקוי נדוניה, וסיפא במעטלי מיירי דוקא
נדוניה ולא רישא סיפא ולא סיפא רישא, ואין זה
דרך רבינו הרמז"ם ז"ל, גם מדברי הר"ן שהצאתי
והעור וצ"י הג"ל נראה להדיא דהם מפרשים דברי
הרמז"ם כפשטן דגם במעטלין מיירי בייחד לה וכפי'
רש"י ז"ל ובר"ר ז"ל וזה לענ"ד ברור. ודברי הש"כ
צ"ע לענ"ד ודו"ק כיצב.

ומה שהקשה ז"ל דאמאי לגבי קרקע נקט לישנא דייחד,
ולגבי מעטלין כתב וכן אם כתב, וכו"ל צתרווייהו
למימר בחד לישנא, לולי דצריז הקדושים קושיא לא
קחזינא, שכרי בגמ' לא הזכירו ייחד במעטלין צפירוש,
ויודע דרכו של רבינו הגדול הרמז"ם ז"ל שאין דרכו
לשנות מלשון בגמ', ולכן לא כתב ייחד במעטלין,
וצפרט לפי גירסת ר"ח ז"ל ודעת בתוס' בה, דמאחר
דגריס ייחד לה בקרקע בהדיא, לא צעי חו להזכיר
ייחד גבי מעטלי, ודאי דלא קשה מידי דמאחר דכבר
הזכיר ייחד צרישא, הכ"כ במעטלי דעלה קאי, וכפי'
בתוס' ז"ל, וזה ברור. וברצ ש"כ ז"ל פשיטא לי'
דהרמז"ם ז"ל גרס מעטלי צרישא בגירסת רש"י ז"ל
ולכן קשיא לי' מכה קושיה בתוס' וכו"ל, ולענ"ד הקלושה
דצריז תמוהים דמנא ליה הא דהרמז"ם גרס בגירסת
רש"י מעטלין צרישא, ולולי דצריז ז"ל הו"א לדיוק
להיפך, דגירסת הרמז"ם ז"ל בגירסת הר"ח ז"ל, דגרים
קרקע קודם ואח"כ מעטלי, וכמו שהביא בחיבורו,
ולמה נימא דצחצורו הקדים מקרקעי המאוחר, ולפ"ז
הכל אחי על נכון, אמנם אפילו אי נימא דגרים בגירסת
רש"י מ"מ אין ראוי מכאן לדיוק בגאון ז"ל וכמ"ש,
וזה לענ"ד ברור, ועוד שכרי בתוס' לא מיירי הרמז"ם
רק מדיני כתובה, וכמו שכתב בהלכה שאחריו ה"ל
י"ד, בפוגמת וכו'. ומעתה שוב אין מקום ג"כ לשוב כ"כ
שם, מפ' י"ח מה"א מקושיה במצ"ע ז"ל סימן ס"ט
ומהללנא"ח סימן נ"ה ומברא"ש ע"ש ודו"ק.

אמנם הא ודאי קושטא הוא דהנדוניה שהכניסה לו
נוטלת צלי שבושה, וכ"כ הריצ"ש הביאו הכ"מ
שם, ודעת ר"מ גאון ור"ח והרמז"ם ז"ל והרמז"ן
ור"י"ע והעיסור. וכבר כתבתי צס"ד מחלוקת הראשונים
ז"ל, הכי דליכא למיחש ללררי אחפסה בגון שכיב עמי
בשעת מיתתו, או מת פתאום וכדומה מה דינו, ועיין
ראש"ש פרק צתרא דכתובות וצשו"ת שלו כלל פ"ה,
ותשו' מצ"ע ח"א סי' ק"מ, ורשד"ם סי' קל"ב וצתה"ד
סי' ש"ל, ועיין בשו"ת הלכות שם ודו"ק.

ודע דראיתי כאן עדות מכחשת לכאורה, דבתוס' פירשו
צס"ם ר"ח דמעטלי גרס באחרונה, וצתרווייהו
מיירי בייחד לה, ובר"י עראי ז"ל שהביא בש"מ הג"ל,
ועיין תוס' רי"ד שם פי' דעת ר"ח כדעת רב משה
גאון ז"ל, דמיירי במעטלי הכתובה בכתובה, ולא בייחד
אותן לכתובה, ואפשר דע"ם נפלה צש"מ ז"ל, שוב
ראיתי צש"מ הלכות הג"ל שהרגיש צזה ור"ה ליישב
פ"ש ודצריז לענ"ד דחוקים ע"ש.

ורבינו גרס כש"ם דילן וכפירש"י, וגם לא גרים כלל
ייחד במעטלי, וכתב הראב"ד ז"ל הביאו הרא"ש
והרא"כ ז"ל (ובצ"ג נראה ע"ם ע"ש) דדוקא בכתובה
לא צעי שבושה, אבל בצע"ח צריך שבושה, והעטם דכתובה

צפנייכו. כגון שאצדו: בלא פומבדיתא אמרי בלא שבועה בני מתא מחסיא אמרי בשבועה והילכתא בלא שבועה. ייחד לה בארבע מצרנהא בלא שבועה בחד מצרא פומבדיתאי אמרי. בלא שבועה בני מתא מחסיא אמרי בשבועה והילכתא בלא שבועה. קסב) צארבע המארים שלה צחייו לעשותה אפותיקי לכתוצתה ומח נפרעת הימנכ צלא לה צריי: **בשבועה**. דכין דלא כתז לה צרבע המארים חין זו סמיכ לסמוך

משנה הלכות

אגופא דארעא חיישין, וכלכתא טוטייכו. ומיכו כיון
דאמרינן דקנו מיניה לא נריך לאמלוכי זבי, הוא כדין.
כל היכא דלא יכול למיכדר זבי אלא בשערא לחוד
דאמרינן דמסתדרא לא דדר זבי ע"כ.

ובתוֹם רי"ד כחז פי' המורכ דכּוּא מחנת קרקע, משמע מפירושו דמ"כ לריך לאמלוכי ציה דכל כמח דלח מטח שטרא לידוי דמקבל, מלין צי נמיחדר, אכל צאודיתח אחרין דל"ל כחצו, ומיחו כשאמר לעדים כחצו וקיבל עליו שחבא מלח צשטר, חו לא לריך לאמלוכי ציה, אלא כחצו שטרא ויחצו ליה למלח משום דצשעת הלואה אישתעצדו נכסיו, וכיון דקיבל עליו לעשות מלח צשטר חו לא לריך לאמלוכי ציה, וכך כחצו גם רציו יוסף הלוי ז"ל. ואינו נ"ל לחלק בין שטר אודיתח לשטר מחנה, אפי' שחמעות צידו כיון שצשעת הלואה לא קבלה ע"ד מלח צשטר אלא הוא רואה עכשיו לעשותה מלח צשטר, כ"ז שלא הביע השטר ליד המלח יכול לחזור צו אפי' שאמר כחצו, ולריך לאמלוכי ציה דצאודיתח נמי פליגי ע"כ.

ומדבריו רצונו ראינו גדולה לדעת בתוס' רי"ד ז"ל
 דאפי' באודיותא נמי פליגי וכמ"ש רצונו ז"ל
 נכדיא הפלוגתא לענין אודיותא. ובר"ן ז"ל הביא דעת
 הטיטור כדעת רש"י דדוקא במתנה, אבל הרמב"ם ז"ל
 כתב צפ"ח מהל' מלוה ולוה דאפילו בשערי הודאות
 והלואות, ובראש"ד ז"ל חולק עליו. וכתב עליו בר"ן
 וכן נראה עיקר ולפיכך לא הזכירו דין זה צפ"ח בזה
 דף כ"ט והזכיר כאן. ואע"פ שכתב ברוב נוסחאות
 בצו ליה ולא כתב בצו לה, היינו שדין זה נובע
 ג"כ בזמן מתנה לאחר זכו' ע"ש. אבל רצונו נראה
 דגרס בצו לה צ"כ, ואפי"כ ס"ל דאפילו בשערי הודאות
 והלואות הדין כן וכדעת הרמב"ם ז"ל, ול"ע שלא כרגיש
 בזה בר"ן ז"ל

ומבאן לעג"ד ז"ע ארצות הש"ך ז"ל חו"מ סי' ל"ט,
שכתב שם בסק"ד אמת שכחב במחבר בס"כ
המלוב אח חצירו צעדים אין כותבין עדותו, ונותני
למלוב שלא יחזירו למלוב ע"פ מלוב צעטר, עד שיאמר
לכם הלוה כחצו שטר וחטמו וחטו לו, ואע"פ שאמר
לכם כן ריכיים להמלך צו אחר שחטמו צעטר, ואח"כ

אפשר דלא אחי לירי גוציינא וכיון שכן לא חיישינן
דאחפיים לה, אבל צבע"ח דודאי אחי לירי גוציינא
חיישינן דילמא אחפסי לררי ע"כ. והרא"ח ז"ל הקשה
עליו דכתובת נמי צה גוציינא היא צשעת מיתה וזמנה
נמי הוא, ואמאי לא חיישינן דילמא אחפיים לה הלא
שעתא ול"ע ע"כ. ולענ"ד לולי דבריו הקדושים כתובת
נמי לאו צה גוציינא היא אפי' צשעת מיתה, דמאן נימא
לן דתרכה להגבות ככתובת דילמא דעתה למזנות אלל
היתומים, וכל זמן שלא תצטב כתובתה לאו צה גוציינא
היא, וזה ברור צדעת הראצ"ד ז"ל שכתב כתובת אפשר
דלא אחי לירי גוציינא. עוד נראה לענ"ד דודאי חנן
לא חיישינן דמעמלה חפסכ, רק דבעלה אחפיים לה
וכמו שכתב הראצ"ד ז"ל דחיישינן דאחפסי צבע"ח,
ולא חיישינן דילמא אחפיים לה צאשה. והנה צבע"ח
דכל זמן חייו צה גוציינא הוא, ח"כ חיישינן שצאשה
יוס עת משך זמן כלואה, לררי אחפסי משא"כ הכא
שרק רגעיים קודם מיתתו או ממש עס מיתתו הוא
דכוח זמן גוציינא, ואז ודאי לא חיישינן דלררר אחפסכ,
רק שעה קודם, וצשעב קודם שוב לא הוי צה גוציינא
ולא הוי זמנה. כנ"ל דעת הראצ"ד ז"ל ודו"ק. ועיין
מכ שכתבתי צס"ק ש"י צשס הראצ"ש ז"ל דכתובת צחייו
לא נתנה לגבות ושמא תמות צחייו ולא תצא לירי צצועב
לעולם עיין שם, וזה ראיח צס"ד צפירושי דלעת
בראצ"ד.

קסב) וי"ש אמר לעדים כחצו וחתמו והצו לה וכו' שם צגמ', וצגמ' גרם והצו לה, ורצינו גרם לה, ופירש"י אמר לעדים כחצו וכו', כגון מחנת קרקע לא לריך לאמלוכי ציב אס עדיין עומד דציצורו שיכחצו לו, דכיון דקני ממנו סחם קנין לכחיכע עומד, וברא"כ ז"ל כחצ פי' שאמר לעדים כחצו שטר קנין במחנה שנותן לאשתו שחזכה באותו שטר, כדקו"ל בשטר כינא כחצ לו על בנייר או על כהרס שדי זו מכורה לך וכו' קני מיניה, כלומר ויכליך שטרא חו לא הוי אלא לרתיב ואינו יכול שוב לחזור על המחנה, אף על פי שיכול לחזור על השטר לא לריך לאמלוכי צי, דמסתמא לא דדר צי' אשטרא אצל לא קני מיני' וכו', צני מחא מחסיל אומרים לריך אמלוכי צי, דאע"ג דאשטרא לא חיישין ואמר' דמסתמא לא דדר צי'

עליה וברי היא כמי שלא ייחד ואיכא למיחש לנררי: אמר לעדים כחצו וחטומו. כגון מחנת קרקע : לא לריך לאימלוכי זיה. אם עדין עומד בדברו שיכתבו לו דכיון דקנו ממנו סחם קיין לכתיבה עומד: אודיתך דילך. כלומר מה שכותב צפניו לפלוגי : עדותכם על פה. ואינו רואה שיהיה שטר על הכתוב כלל: אפילו מאה מאה מוסף. ולא אמרין דאין לכוסף כדי

אמר לעדים כתובו וחטומו והבו לה קנו מיניה לא צריך לאימלוכי ביה לא קנו מיניה פומבדיתאי אמרי לא צריך לאימלוכי ביה בני מתא מחסיא אמרי צריך לאימלוכי ביה והילכתא צריך לאימלוכי ביה. פירושא למה אמרו בני מתא מחסיא צריכין לאימלוכי ביה נפקא מינה דצריכין סהדי למימר ללוה כותבין אנו אודיתך דילך לפלוגי ונחתום וניתין ליה אם אמר להו כתובו כותבין ואם אמר תהא עדותכם על פה אין כותבין נפקא מינה אי אמר לסהדי כתובו גובה מנכסים משועבדין דנעשה כמלוה בשטר וטריף ממשעבדי ואם אמר אל תכתבו גובה מנכסים בני חורין וכן הלכה. קסג) אף על פי שאמרו בתולה כתובתה מאתים ואלמנה מנה אם רצה להוסיף אפילו מאה מנה מוסיף נתארמלה או נתגרשה

משנה הלכות

ובכנס"ג כצ"ח דבריו נראים סותרים, וכצ"ח שם חולקין מספר בני שמואל ומכרד"צ ז"ל וכצ"ח ראיות לדבריהם מרבינו ירוחם נ"ד ח"א, ובר"ח זצ"ל אחין וברמב"ן זצ"ל וברמב"ם ז"ל בקידושין זצ"ק ע"ש מה שכתב. ומדברי רבינו נראה דמלוה ע"פ מיכו הוי, מדכתב ואם אמר אל תכתבו גובה מנכסי בני חורין, משמע דאפי' כתבו כיון דאמר אל תכתבו מנכסים בני חורין עכ"פ גובה, וכן נראה לכאורה מחוס' רי"ד כצ"ח לעיל דו"ק ולי"ע.

קסג) וב"ש ח"א שם אמרו בתולה גובה מאתים וכו', שם נ"ד וכבר ביארתיו בעמ"ס לעיל זצ"ק (לי"ב ולי"ו).

וב"ש נתארמלה או נתגרשה וכו' והלכה למעשה כר"א זצ"ל, שם דף נ"ו כלשון רבינו. ופרש"י והלכה למעשה כה"ס קא פסיק, שכן נמנו וגמרו בני הישיבה ע"כ.

קסד) וב"ש זצ"ל רב אצין נכנס לחופה ולא נבעלה מהו וכו', שם ובגמ' שלא כתב לה אלא על חיבת לילך הראשון, (ולא גרם בלעד) אי אמרת בשלמא חיבת חופה קונה, היינו דאמר לילך הראשון, אלא אי אמרת חיבת ציאה קונה, ציאה בלילך הראשון איחא מכאן ואילך ליחא, ואלא מאי חיבת חופה בלילך איחא ציממא ליחא, ולעצמך ציאה בלילך איחא ציממא ליחא, וכל אמר רבא וכו', צעי רב אשי נכנס לחופה ופירסב נדב מהו, אם חמלי לומר חיבת חופה קונה חופה דחזיא לציאה אצל חופה דלא חזיא לציאה לא, או דילמא לי"ש חיקוי ע"כ.

והנראה דדעת רבינו ז"ל לפסוק כאם חמלי לומר, וס"ל כדעת הרמב"ם ז"ל דס"ל דאח"ל פשיטותא הוא. ועיין רמב"ם פ"י מה"א כ"ב, ובכ"ב שם ועיין עוש"ע ח"א ס"י ס"א ובמ"ש שם. וכן כתב הכ"מ זצ"ל מה' שבת הלכה כ"ו ובכמה וכמה דוכתי, וכתב עוד זצ"ל מה' מירות דין ח' שזו היא

ותניס השטר ציד המלוה, וי"א שאינם לריכים להמלך צו ע"כ.

וכתב הש"ך ז"ל המלוה את חצרו מה שגרשם בסמ"ע כאן לי רמב"ם, וכ"כ בעב"ת שער כ"ז, לא קאי אלא אחתלת הסעף אצל מ"ש בסוף ואע"פ שאמר להם כן לריכים להמלך צו וכו', לא נזכר בעב"ת כלל, רק ברמב"ם הוא שכתב כן ויחיד הוא בדבר שכבר חלקו עליו בעיטור והראש"ד ובר"ן וכ"ד ברמב"ם וכן משמע לי מפרש"י ריש פ' ח"א (מה שכתב שכן משמע ליה מפ"י רש"י כן כצ"ח לעיל להדיא מדברי החוס' רי"ד דמפרש כן צפי' רש"י) שפי' כגון מחנת קרקע עיין שם וכו' וכן עיקר אמנם מה שכתב מדברי הרמב"ם יחידא הוא לי"ע שברי רבינו דרז גוברי' ס"ל כדעת הרמב"ם ז"ל וא"כ לא הוי הרמב"ם יחידא, וצפרע כי נראה דלא ראו דעת רבינו זצ"ל, דאלי"כ עכ"פ ה"כ להם להצ"ח, וכלל גדול צידנו כיכי דלא ראו באחרונים דעת הראשונים אמרין חילו ראו אותם אפשר דהיו חורין צו, וי"ל דעכ"פ ראו דעת הרמב"ם שבו ג"כ ברבינו. עכ"פ דעת הרמב"ם לא הוי יחידא, ואפשר דחילו ראו דעת רבינו הוי מודי להצ"ח ז"ל גם בלבוש ז"ל חו"מ כנ"ל כתב כדעת ה"א נוכחין שאין לריכין להמלך צו ע"ש. ועיין ביאור הגר"א ז"ל סק"ע שם, וכצ"ח דיוק בר"ן ז"ל לחלק צין ליה וזה ומדברי רבינו נראה דאין לחלק כן וא"כ לי"ע כנ"ל. ועיין מ"מ בלכות מו"ל כנ"ל.

וראיתי בחשו' הרשב"א ח"א קמ"ע, כצ"ח ציחה יוסף חו"מ כנ"ל ונראה דס"ל ז"ל דשטר שלא נעשה מודעת המחייב אין לו דין שטר כלל ויכול לעשות פרעתי, אצל עדות העדים הויא כעדות ע"כ, ואינו יכול לעשות לא היו דברים מעולם, ואם טען כן כוחק כפרן. אצל בחשו' הרשב"א ס"י ח"א כ"ע כתב, דאם כתבו שטר בלי שיאמר להם כתבו אינו אלא כפנקס בעלמא. משמע דאפילו עדות ע"פ לא הוי.

בין מן האירוסין ובין מן הנישואין גובה את הכל ר' אלעזר בן עזריה אומר מן הנישואין גובה את הכל מן האירוסין בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה שלא כתב לה אלא על מנת שהוא כונסה והלכה למעשה כרבי אלעזר בן עזריה (קסד) בעי רבי אבין נכנסה לחופה ולא נבעלה מהו חיבת חופה קונה או חיבת ביאה קנה. תא שמע דתני רב יוסף שלא כתב לה אלא על חיבת לילה הראשון בלבד ומדבעי רב אשי ופשיט אם תימצי לומר חיבת חופה קונה שמע מינה חיבת חופה קונה שמע מינה. אילו מלאכות שהאשה עושה לבעלה טוחנת ואופה ומכבסת ומבשלת ומניקה את בנה ומצעת את המטה ועושה בצמר הכניסה לו שפחה אחת לא טוחנת ולא אופה ולא מכבסת אין מבשלת ואין מניקה את בנה שלש אין מצעת את המטה (ואינה עושה בצמר) ארבע יושבת בקתדרא רבי אליעזר אומר אפילו הכניסה לו מאה שפחות כופה אותה לעשות בצמר מפני שהבטלה מביאה לידי זימה. טוחנת סלקא דעתך אימא מטחנת ואיבעית אימא בריחיא דידה. קסה) ומניקה את בנה תנו רבנן גדרה

שלא לזייש את מי שאין לו: **שלא** כתב לה. חוספת דמדעתו אלא על מנת לכונסה: **טוחנת**. צרחיים של יד קטנים, ואם רחיים גדולים הם מכינה כל צרכי הכניסה כגון נוחתו צאפרכס וקולעתה בקמח: **אופה**. פת: **הכניסה** לו שפחה אחת. כ"ה מעות או נכסים כדי לקנות בהם שפחה אחת: **יושבת בקתדרא**. לא תטרח בשבילו לילך בשליחותו להציא לו חפץ מצית לעליה ואף על פי כן מוחגת לו את הכוס ומלעת לו את המטה ורוחלת לו פניו ידיו ורגליו שמלאכות אלו אין משתמשים בהם באשה אלא באשתו בלבד: **מטחנת**. מכינה לרכי

משנה הלכות

ועין תשובת הרא"ש ומכ"ס זר צרוך סי' תתס"ח ובגליוני הש"ס כתובות הג"ל

ומ"ש אלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה וכו' שם נ"ט ע"ג ורמב"ם פכ"א מה"א וסמ"ג לאוין פ"א טו"ש"ע ח"ע סי' פ' סי' ו' וכבר פירשתי לעיל בס"ק (י"ז) צס"ד.

קסה) ומ"ש ומניקה את בנה ת"ר נדרה וכו' שם בגמרא לימא מחני' דלא כב"ש, דחניא נדרה שלא להניק את בנה צ"ש אומרים וכו' ורבינו גרם ת"ר נדרה מלהניק את בנה, וכן ראיתי ברא"ש ז"ל שגרם נדרה שלא להניק, צ"ש אומרים שומע דד מפיו וצ"ה אומרים כופה ומניקה, ורמב"ם פכ"א מה"א ב"ג כתב נדרה שלא להניק את בנה כופה אותה ומניקה עד שיבי' בן כ"ד חודש אחד הזכר ואחד הנקבה, ובגמ' לא הזכיר הזמן עד מתי לריכב להניק, ונראה דרמב"ם ז"ל למדו ממנו דאמר שם בגמ' בסמוך ת"ר יונק וכולך עד עשרים וארבעה חדש, משמע דעד כ"ד חודש הוא זמן הנקב וכצ"ל כעו"ש"ע ח"ע סי' פ"ג.

וראיתי בתשו' הרדב"ז ז"ל ח"א סי' שמ"ט, צמינקת חצירו דלאחר כ"ד חדש אם עדיין החינוק חולק וחלש, אי כיופיין לה להניק יותר או לא, וכתב דאם הילד יש לו אב כופין אותו ללכת בממון עד שיצריח הילד ויגמל, ואם אין לו ממון או שמת האב מלוחו על כל ישראל, ואם אינה רוצה להניק כופין אותה להניק בשכר, שכרי מלוח זו מועלת עליה לבדק לבחירתו, וכלל לפי אומדן הרופאים שיאמרו אם תגמלוהו יצא לידי

שיטת הגאונים וכ"כ הרא"ש צפ"ק דקידושין סימן ז' שדעת הרמב"ם כשיטת הגאונים ז"ל שכל אח"ל הוא כמו פשיטותא וכן כתב הלח"מ צפ"ג מה"ל קריאת שמע וכוסיף שגם דעת הר"ף כן ומהר"ש אלגזי בספרו גופי הלכות כלל ק"ג כ' שכן נראה דעת רש"י ג"כ. אמנם המשנה למלך חולק בזה וס"ל דלא ס"ל לרש"י כן ועיין מגדל עוז פ"ג מה' חזירות. ועיין כ"מ סוף פ"ה מה' אבות העומאה וצפ"ג מה' מעמאלי משכב ומושג דהכי דדוכתא אחרונה מסיק לזאתו אח"ל בחיקו אינו חושש לאח"ל, וכלח"מ צפ"ד מה' מעשה הקרצנות חולק בזה ועיין צ"י ח"ע סי' קכ"צ ובכ"מ ספ"ג מה' מחנות עניי' ודו"ק בזה. ועיין יד מלאכי כללי הרמב"ם ז"ל.

ורענין מה נקרא חופה נחלקו זו הפוסקים הראשונים ז"ל, דעת הרמב"ם ז"ל צפ"י מה"א דהוי ייחוד ונפרישנה לו ואפילו קידשה בציאה, אסור לו לבא בציאה שניה עד שיצא אותה לחוץ ביתו ויחייחד עמה, ובר"ן כתב צ"ש כתובות דעת הרמב"ם, ואחרים אומרים דחופה ביינו כל שהציאה הצעל מצית אציה לביתו לשם נישואין, והעיקור הציאו בארחות חיים כתב דחופה הוא שמוסרם האב ומכניסה צצית שיש בו חידוש, כגון סדינים המלויירין שקורין קורעיני"ש, ויש עושים סוכה מוורדים או מהדס, וי"א דחופה הוא סודר שחופין בראשיהן בשעת צרכה, וצמדכי ריש כתובות כתב דהא דמקדמין חופה לקידושין הוא כי הכנסה בחופה הוא שמסרה בשחרית לחתן קודם בצרכה, ואחר כך מקדש. וכתב ב"ה ונראה דמוכחנו כדברי כולם מפני הספק. ועיין רמ"א סי' ס"ג וצ"י וצ"ה סי' ס"א,

סי' ע"ט, והביאו הפת"ש סי' פ"ב, והנראה מדברי רדב"ז דכופין אותה דוקא בשכר ולא בחנם להניק אפי' בשאין לו חל, וכן נראה מתשו' הרא"ש כלל י"ז סי' ז', הוצא דבריו ציתה יוסף, וס"ל דעל צ"ד מוטל לפרוע, אמנם הצ"י ז"ל שכתב או שאין שכר המניקה כופה ומניקתו וכו', משמע לכאורה דכפיה בחנם, ועיין מהרא"ח ח"א סי' ל"ה וצ"ח משפטי שמואל סי' ק"ה וכנה"ג צ"י ס"ק ג'.

וכתבו החוס' צד"ה כגון שגדרה, שאסרה הנאת הנקה על עצמה, שהיא נכנית בהנקה כדאמר לקמן הוא אומר שלא להניק והיא אומרת להניק שומעין לה משום נערה ידיה, אבל ליכא למימר דאסרה הנאת יניקתה עליו, כיון דמשעבדה ליה אין הגדר חל, והשטח פליגי דצ"ש סברי דכח נחן אלצע בין שניה הלכך אינו כופה להניק פי' להשכיר מניקת, וצ"ה סברי היא נחנה אלצע בין שניה וכופה להניק ששכור לו מניקת או תלא בלא כתובה ע"כ, ובהג"א הביא צ"ש מהרי"ח ז"ל כדעת החוס' ז"ל ועיין ח"מ וצ"ש ח"ע הג"ל ס"ק א'.

וראיתי צ"ש שילא לחקור דאם הולד מכיר אותה, ואיכא סכנה צדכר ל"ע אם הגדר חל ע"ש. ולעג"ד לא ידענא מאי נ"מ בזה דהא אפי' חל הגדר ודאי דמותרת להניקו מכה סכנה דפיקוח נפש, וז"ל כגון כיכי דמניקתה גם אח"כ שילא מן הסכנה צאופן שאמזוכו הרופאים אפילו קודם כ"ד חדש, דאי חל הגדר ח"כ אסורה ואי לא חל מותרת ול"ע, ועיין יו"ד סי' פ"א צ"ש ש"ס ס"ק כ"ב, ודו"ק. וראיתי צ"ש"מ כתובות נ"ע שהביא צ"ש תלמידי דרבינו יונה ז"ל שומעת דד מפיו דס"ל דאין חייבת להניק את בנה, וכיון שאינה משועבדת לצעל צכך חל האיסור ולפיכך שומעת דד מפיו מיד, שאין מאכילין את הקטן צידים דברים האסורים. וצ"ה כופה ומניקתו דס"ל משועבדת היא להניק את בנה ולא חל האיסור ע"כ. והנראה מדבריהם ז"ל דמשום קטן אוכל נבלות נגעי בזה, ועיין תשו' מהרי"ע ח"א, וכן הביא דקונס שאינו עושה לפיך יכולה היא לאסור עליו מעשה ידיה צקונס שאם היו לה מעות מנזקם אחר היתה יכולה ליתן לו דמי משקל חמש סלעים, ולהכי אי לאו דאלמזה רצון לשעבדיה דצעל הי' הגדר חל, וצ"ח"מ סימן הג"ל הקשה על דבריו ז"ל, ומדברי תר"י הג"ל נפשטה חקירת הצ"ש ז"ל.

והנה צ"ח"ה שער מ"ח סי' ח' כתב וז"ל, וכתב הרמב"ם פ"יז מהמ"א קטן שאכל אחד מדברים אסורים אפילו מדאורייתא אין הצ"ד מזוין להפרישו וכו', ואפ"פ שאין הצ"ד מזוין להפרישו מזה על אציו לגעור צו ולהפרישו, כדי לחנכו וכו' והנ"מ צבר הצנה אבל צתינוק מייחי צסמ"ג מהירושלמי דע"א דתינוק

יונק וחולך מעכו"ם ומן הצמח הטמא ומציאין לו חלב מ"מ ואינו חושש לא משום שקץ ולא משום טומאה עכ"ל. ומשמע מדבריו ז"ל דאפי' לספות לו צידים כ"ז שהוא אינו צר הצנה מותר וזה לכאורה היפך שיטת הר"י הג"ל וראיתי צ"ח"מ הג"ל שכתב אדברי הירושלמי הג"ל וז"ל, אבל זה ודאי ליתא דאפילו אינו צר הצנה אסור להאכילו צידים, ואפשר הא דמציאין לו חלב מ"מ לאו צודאי חלב עמא קאמר דזה אסור מדאורייתא ואסור להאכיל לקטן צידים אפילו לקטן צן יומא, אלא דחלב צפי שימור דליהוי ידוע שהוא עכור ולא נתרצב צו עמא, אבל לקטן מציא ואינו חושש לחלב עמא דאינו חלל איסור דרצון, דרוב חלב עכור הוא. ועיין ש"ך יו"ד סי' קי"ע וצ"ח"מ דרצון דעת הרשב"א דמותר להאכילו צידים הביאו צנמק"י פ' חרש וצ"ח"מ פ' כל כתבי ע"ש.

ובמג"א סימן שמ"ג כתב צ"ש הרוקה דאשת כהן מעוברת מותרת ליכנס צאכל המה דס"ס היא שמה זכר או נקבה, ושמה נפל הוא. ע"ש מה שהקשה עליו, ומזה ג"כ מוכח דלהאכילו צידים אפילו לתינוק צן יומא נמי אסור דהא אפילו כשהיא מעוברת עדיין אסורה, וצ"י או"ח סי' שמ"ג הביא צ"ש הרשב"א ובר"ן דכל מידי דהוי רציתי' דתינוק כגון אכילה ושתי' מותר להאכילו צידים, אבל מידי דלא לריך ליה לא, דהא אסור לינק אחר כ"ד חדש ע"ש, ח"כ ח"ש טפי דברי הירושלמי דמציאין לו חלב מ"מ, ואינו חושש לא משום שקץ ולא משום טומאה, דהיינו רציתיהו וצ"ח"ה שער מ"ח משמע דרוב חלב עמא, אלא דהיינו רציתיהו.

ולפ"ז צגדרה שלא להניק לא היה אסור על התינוק מחמת נדרה, וכמ"ש צ"ש תר"י דהיינו רציתי' דתינוק, אלא דאפשר דצ"ח אין הכרח לתינוק כיון שאפשר צמניקת אחרת, וח"כ ה"ל חלב עמא אסור להאכיל צידים לתינוק כיון דאפשר צחלב עכור ע"כ.

ומהאי טעמא רע עלי המעשה צעונה"ר צמדינה זו אשר נוכגים כמה וכמה כמעט רוצם ככולם, ואפי' נשי שומרי התורה ומצות, חסידים ואנשי מעשה, לתת לולדותיהם מכל מיני מאכל אשר לא עכור, צאמרם אשר לתינוק מותר ועוד הוא לו, ואין כאן שום איסור, וכל שכן אותם הקטקניות הנקראים דזש"ר צלע"ז, מהקאמפאנים, ואף אי נאמר דצמקום שאין להם אחרת מותר, מ"מ כאן שיש צנמאל כל מיני מאכלים כשרים ודאי שאסור להאכילם מהם צידים, כל מיני תערובות איסור, ולפעמים אפילו איסור גמור צלי תערובות, ומזה לפרסם דבר זה צין אנשים החרדים לדבר הי' ולהשומע יעסם ויחריך ימים ויראה דור ישרים יצורך, וצפרע מאכלי אסורות. וכמו שכתב רבינו הח"ס דזה גרע מכל דמעמס

מלהניק את בנה בית שמאי אומרים שומטת דד מפיו ובית הלל אומרים כופה ומיניקתו נתגרשה אינו כופה ואם היה בנה מכירה נותן לה שכרה ומיניקתו מפני הסכנה קטן אם היה בנה מכירה עד כמה אמר רבי אבא אמר רבי ירמיה בר אבא רב אמר שלשה חדשים ושמואל אמר שלשים יום ורבי יצחק אמר רבי יוחנן חמשים יום. אמר רב שימי בר אשי הלכה כרבי יצחק שאמר משום רבי יוחנן בשלמא רב ורבי יוחנן חד חד כי חורפיה אלא לשמואל כי האי גוונא מי משכחת לה כי אתא מר פנאי הסכנה. שלא ימות צרעב. ואין לומר משום געגועים שיביא לו על אמו דאם כן אכתי תהיב אסורא להניקו רק תהיב אמו בלא הנקה : עד כמה . כמה חדשים אית לן למימר שיודע להכירא

משנה הלכות

טעם למכ סגי בג' ימים דחכים הוא ולדעתו נתן שיעור זה, אבל ודאי מי שאינו כדעתו ולא חכים כולי האי צעי יותר עד שיכיר כן נראה לענ"ד.

והנה רש"י ז"ל פי' אם ה' מכירה פי' שאינו רואה לניק מאחרת, וכן פי' ר"י ז"ל, ומכרי"ע ז"ל בקשה על פי' זה דא"כ אמאי צעין ועד כמה ופליגי אמוראי בשיעורא, לכשנראה שאינו רואה לניק מאשה אחרת אז נכף אוחה, ועוד הכוה דאוחה צדק דנשא מה לורך צדיקה זו נדון ונראה אם יונק מאשה אחרת, והג"ל שאע"פ שכוה יונק מאשה אחרת אם הוא מכיר את אמו כופין אוחה, שכיון שכוה מכירה אם תניחו תקשה ליה פרידת אמו ומסתכן, ומ"כ פריך ועד כמה, שצמח זמן וכל החינוק להכיר את אמו שיסתכן בפרידתו וכו', והלשון מוכח דקאמר אם ה' מכירה ולא קאמר ואם ה' יונק אלא ממנה ע"כ.

ומדברי ירושלמי הג"ל לכאורה ראי' לפי' המכרי"ע ז"ל, מדקאמרי שמואל לטעמי' דאמר חכים אנה לחייתא וכן כולכו שם, ולכאורה מאי נ"מ צמח הוא חכים, ואמאי אמרו כולכו חכים באנשים, ולא צדיקים אחרים כגון מעלעלין וכגון חכים אנה צמיטתו, שמכיר מיעתו הראשון, וכדומה א"ו דבעיקר בחימויות שלכן חלוי צמחית אנשים, וזה כדעת מכרי"ע שמכיר את אמו ולא שאינו רואה לניק לחוד ודו"ק.

והמזור א"ע סי' פ"ג כתב, וכתוב נ' יום ללידתו ודאי הוא בחזקת שאינו מכירה, וא"ל לצדוק אם מכירה ואפילו אם נראה כאלו אינו רואה לניק מאחרת אקראי בעלמא הוא ולא צעי צדיקה, ומזן נ' ואינך אם רואה לניק מאחרת לריך לצדוק אחריו וכו', ונראה שפסק כר' יצחק שאמר משום ר' יוחנן, וכן דעת כרי"ף ז"ל. ועיין צ"י שם ודעת רבינו נראה כשמואל וכדעת הרמב"ם ז"ל וק"ל.

קסז) ומ"ש הביא דאחאי לקמי דשמואל וכו', שם דף ס' ע"א, וגרס הביא דאחאי וכו', ושקליה

כמות והלכ חלילה ומזיק יותר משאר עצירה חלילה מה שאפשר בתשובה. ועיין תשו' ח"ס אור"ח סיפ"ג צתינוק שועה ל"ע, ששאלו לו אם מותר להניחו צדתי חולים שאינו יכוני לרפאותו, ואמר דע"ז נאמר מוטב שיבא שועה כל ימיו ולא יהי רשע שעה אחת עיי"ש, ועכ"פ שומר נפשו ירחק מהם, וד' יכנו לגדל צנים לתורה דדרכי אבותינו הקדושים לדי' ולתורתו אמן.

קסח) ומה שכתב אם היה צנה מכירה עד כמה וכו' בגמ' שם דף ס' ע"א, ובגמ' גרס אמר רבא אמר רב ירמ' צר אצא אמר רב שלשה חדשים וכו' בשלמא רב ורבי יוחנן כל חד וחד וכו', כי אחי רמי צר יחזקאל אמר לא תתייבכו וכו', וכתב הרמב"ם פכ"א מה"א כע"ז דר"א שלא הניקה אוחתו עד שהכירה, אבל אם הכירה, ואפילו הוא סומא אין מפרישין אותו מאמו מפני סכנת הולד. וכתב ה"ה ולא ציאר רבינו צמח ימים נאמר שהיא מכירה לפי שכוה פוסק כשמואל דאמר כל זמן שמכירה שאין שיעור קלוז לדבר, שאין כל הולדות שוים צמחית אלא צדיקת הדבר חלוי וכו', ושם נחצה ששפילו סומא הדין שמכירה צריח וצטעם. ובכ"מ כתב ויש לתמוך למכ' לא פסק כר"י, וכ"ש שפסק רב שימי הלכה כמותו, ונראה שטעמו משום דבחר הכי מיייתי גמ' הא דתני רמי צר יחזקאל משמי' משמע דלמיקצב הלכה כותיה, (אח"כ) (אמר) ועוד דמסתבר טעמי' ע"כ. וצמחית מיי' שם הביא צירושלמי כמה יבא מכירה ר"י אמר שמואל שלשה ימים, שמואל כדעתיה דאמר שמואל חכים אנה לחייתא דילדין ליה, ריב"ל אמר חכים אנה לגזירא דגזרין ל'י, פי' מילכ. ר"י אמר חכים אנה לגשייא דלצין עם אימא. פי' שרחלו עם אמו עכ"ל.

ואומר אני דחאי ירושלמי לאו לפלוגי אתלמודא דידן אחי דלענין דינא ודאי שמואל בחר הכרה חזיל ולא בחר ימים, וכמו שצמחית בתלמוד דידן ומה שאמר שלשה ימים כיינו כדעתו דכחא ה' חכים כולי האי הוי סגי ל'י תלחא יומין, וזה נראה מה שאמר ל'י שמואל כדעתיה דאמר שמואל חכים אנה וכו', וכוונתו לנתינת

רמי בר יחזקאל אמר לא תציתו להני כללי דכאיל יהודה אחי משמיה דשמואל הכי אמר שמואל כל זמן שמכירה. קסו) ההיא דאתאי לקמיה דשמואל אמר ליה לרב דימי בר יוסף זיל בדקה אזל אותבה בדרא דנשי שקליה לברה אהדריה עליהו כי מטא לגבה סוה לאפה כבשיתניהו לעיניה מיניה אמר לה נקף עינה דהך איתתא קום דרי בריך סומא מנא ידע אמר רב אשי בריחא ובטעמא. קסח) תנו רבן יונק תינוק והולך

מלינק מאשה אחרת : כי חורפיה . יש תנוק חריף ומכירה בחמישים יום ויש שאינו מכירה עד שלש חדשים : לא תליחו. לא תשמשו ותאזינו : כל זמן שמכירה. אין שיעור לדבר אלא צדיקה בדבר תלוי אם אנו רואים שמכירה כופה ומניקתו

בשכר ואפילו גרשה: הדיא דאתא. גרושה כוח ולא היתב כושיבה בשורה של נשים : סוה. הכיט דומה לב ויתן על דרי ציך. שאי ציך: סומא מנא ידע. להכיר צעמו :

משנה הלכות

וראיתי בש"ך שם ס"ק כ"א דה"ה ואם יש סכנה וכו' שכתב אצל אם הוא חולה שאין בו סכנה אסור להחזירו, אפי"פ שאין בו אלא איסור דרבנן וכמ"ש הרב בצב"ה ס"ס קנ"ד, וגם איסורי דרבנן אסורים לחולב שאין בו סכנה בדרך הנחתו וכו' ע"ש. ונראה דכוונתו דכאן אם יש סכנה לדייק להיפך בא, ולהחמיר דדוקא אם יש סכנה מותר, אצל אם אין בו סכנה אסור אפי"פ דלא הוי רק איסור דרבנן, ויתישב ג"כ מה שהקשתי שם מה בא להשמיטנו, דאפשר כדש"ך ז"ל ודו"ק. וכרי"ף ז"ל שלא העתיק סוף דברי הירושלמי כ"ל, נראה מכה קושיתי דקשה לי נמי דמה משמיטנו כשהוא סכנה, ומ"ש משאר איסורין ולכן השמיטנו כן בלע"ד צרור.

וראיתי בדרכי תשובה סי' כ"ל ס"ק פ"ה, שהביא בשם סי' שאלו בן כלוי שכתב ח"ל, דברי המחבר לריבין ביאור, דמה רצותא בזה דאם יש סכנה מותר פשיטא בלא אין לך דבר שעומד מפני פיקוח נפש, ולמה לא הזכיר הרב זאת בשאר איסורין וכו', ולא אמרו אלא כיוונק שקץ, ושקץ בעלמא מותר בסכנה וכו', אלא פשוט בדבר דקמ"ל המחבר שמפני הסכנה מותר להחזירו, וכיו כלל פירש ואפילו לאחר שתעבור בסכנה מותר לינק עד ד' וכו' שנים ע"כ עיי"ש.

והנראה מדבריהם ז"ל דקושיתם אלו רק המחבר ז"ל, והם סברו דהיא דברי המחבר ושהוא כמליא דין זה, אמנם באמת לא עליו תלונותיהם כי אם על הרא"ש והירושלמי כי בדבר מפורש שם כן, והמחבר לא הביא רק דבריהם ז"ל ול"ע שלא הרגישו בזה בגאונים כ"ל, ומה שכתב לשם דמפני הסכנה מותר להחזירו וכיו כלל פירש ואפי' לאחר שתעבור בסכנה מותר לינק, לא ידענא בעונ"ה מאי פשיטא לי' כ"כ ומה טעם בדבר, וכי מפני שמוחר לו לינק מפני הסכנה נחיר לו לאחר בסכנה ותקשה לי' מדויל ידי, שהרי הוא ז"ל הביא לחזק דבריו וקושיתו, ח"ל ואפילו זקן בן שבעים שנה יונק בשבת מפני הסכנה וכו', ומעתה וכי

לצרכו וקמחדר ליה עליהו, כי מטא לגבה כוח קא מסוי לאפה, כבשתינהו לעיניה מיניה, אמר לה נקף עיניך קים דרי צריך, סומא, מנא ידע, ארי"א בריחא ובטעמא ואפשר דמ"ס נפל בסיפרים, וכתב נקף צקוף במקום בית, או אפשר דהוא פירושה נקף מלשון אין מקיפין בריחא, ויהי' כוונתו נקף עינה שיקפה עינה עם עין בנה שזה הוא צנה, ובכ"ג דפוס וורשא ראינו בצב"ה שם שהגיה ש"ל זקף עיניה, ולא ידענא אי הי' צידו להגיה למח לא הגיה כלשון בגמ' אם לא דמלא גירסא זו בשום מקום ול"ע.

קסח) ומ"ש יונק תינוק והולך עד עשרים וארבעה חדש וכו', שם בגמ' ובתוספתא נדב פ"ב, וכרי"ף ז"ל כתב ח"ר יונק וכו' פירוש לאחר ארבעה ועשרים חודש ומחר הרי זה כיוונק שקץ וכו', וכמה פרישתי ארי"י בן חזיבא שלש ימים, ולא גרים אמר שמואל, ובגמ' הגירסא כגירסת רבינו. וכתב הרי"ף ז"ל ירושלמי במה דברים אמורים שפירש מתוך דריו, אצל פירש מתוך חליו מחזירין אותו, והרא"ש ז"ל הוסיף אצל פי' מתוך חליו מחזירין אותו כשאנינה של סכנה, אצל של סכנה אפילו אחר כמה ימים מחזירין אותו ע"כ. והוא ג"כ מירושלמי ע"ש.

ובי"ד סי' פ"א ס"ז כתב המחבר וחינוק יונק עד סוף ד' שנים לצריא, וכי לחולב, אם לא פירש, אצל אם פירש, שגמלוה שלש ימים מעת לעת אחר כ"ד חדש לא יחזרוהו, והוא שפירש מתוך צוריו, אצל אם לא פירש אלא מתוך חוליו שאינו יכול לינק ופירש, יכולים להחזירו ואם יש סכנה מחזירין אפילו אחר כמה ימים וכו', והם דברי הרא"ש ז"ל, והנה לכאורה דברים אלה מקושי בצנה ניבחו, דמאי משמיטנו דאם יש סכנה מחזירים אפילו אחר כמה ימים וכלל אין דבר עומד בפני פיקוח נפש אפי' בגדול וכ"ש בקטן שא"צ איסור דאורייתא. ומ"ש שלש ימים מעת לעת, כן הוא בירושלמי ורבינו ירוחם נחיצ אי' ח"א הביאה ע"ש.

עד עשרים וארבעה חדש מיכאן והילך כיונק שקץ דברי רבי אליעזר רבי יהושע אומר אפילו ארבע וחמש שנים פירש לאחר עשרים וארבעה חודש וחזר כיונק שקץ אמר רב יוסף הלכה כרבי יהושע (קסט) תניא רבי מרינוס אמר גונח יונק חלב בשבת מאי טעמא יונק מפרק כלאחר יד הוא ומשום צערא שרו ליה רבנן אמר רב יוסף הלכה כרבי מרינוס. תניא נחום איש גליא אומר צנור שעלו בו קשין וקשקשין ממעכו ברגל בצנעה בשבת ואינו חושש מאי טעמא מתקן כלאחר יד הוא ומשום פסידא שרו ליה רבנן אמר רב יוסף הלכה כנחום איש גליא. פירש לאחר עשרים וארבעה חודש וחזר כיונק שקץ וכמה אמר רב יהודה בר ברי חביבא אמר שמואל שלשה ימים איכא דאמרי תני רבי יהודה בר פירש לאחר עשרים וארבעה חודש וכו' וכמה. הוא פריש:

כיונק שקץ. דבר משוקץ : גונח. כמילל מכאז לבו : יונק חלב. משום רפואה ורפואתו חלב עז: מפרק. הכותק דבר ממקום שגדל בו ולא מן המחובר חלב מן החלום ותולדו דגש הוא שמפרק תצואה מקשיה (שבת ע"ג ע"ב): כלאחר יד הוא. שאין דרך בני אדם ליונק חלב לחלוץ ביד : ובמקום נערה. שמתעבר מכאז: צנור. המקלה מים מן הגג: קשקשים. קשים ועשבים שסותמים ומעכבים את קלומו ומימיו יולאים

משנה הלכות

כלא פירש וכו' וכל היכא דפירש צעי אומדנא אם פירש מתוך צריו או מתוך חליו ומתוך חליו לא צעי אומדנא, וחולב נמי שאין צו סכנה פעמים שלא כתירו אפילו ע"י נכרי דמפליג תלמודא בשילבי פרק מפנין דף מ"ז ועד שלשים כתירו ע"י ארמאי לחלל עליה שבת אם אמרה נריכה אני, ולא לאחר שלשים יום דאמרו חכמים שאינה נריכה כלל עכ"ל אביאסוף ושקן דן אביו וישר בעיניו ע"כ. ולכאורה משמע מדדבריו ז"ל דס"ל דאפילו ע"י נכרי נמי אסור ושהאיסור משום כולד אפילו שהוא קטן ואפילו בחולה שאין צו סכנה וראיתו מדבציא הכיח דינא אהא דחיוק יונק משמע דעליי קאי ולא ס"ל כחילוק הכו"פ הנ"ל וצ"ע ועיין ס"ק לעיל בסמוך מה שהבאתי אי קטן מאכילין אותו מחמת עצמותו ודו"ק. ועיין לעיל ס"ק קס"ו דכ"ה וראיתי צ"ע עד סופו.

קסט) וב"ש תניא רבי מרינוס אומר גונח יונק חלב בשבת וכו' שם דף ס' ע"א, ובגמ' גרס ובמקום נערה לא גזרו רבנן, ובצא שניה בנחום איש גליא גרס ובמקום פסידא לא גזרו צה רבנן אמר רב יוסף הלכה וכו' ועיין רמב"ם פכ"א מה"ש הל' י"ד וסמ"ג לאוין ס"ה ועושה"ע או"ח ס' שכ"ח ס' ל"ג ואו"ח ס' שליו ס"ע ובס' הפרדס כתב גונח מותר ליונק חלב בשבת מ"ע יונק מפרק כלאחר יד הוא ובמקום סכנה לא גזרו צה רבנן עכ"ל וראיתי בגליון הש"ס כתובות נ"ע שכתב ואולי ע"ס הוא או אולי פירושו קמפרש דהוא נער קרוב לסכנה משא"כ משום נער בעלמא לא היינו מתירין גם מלאכת כלאחר יד ועיין שו"ת מהר"ם דר ברוך ס' תע"ח ועיין רוקח ס' ק"ט ומש"ש דדמי לליאן שפירשו רובן ומלערות וכו' כוונתו לגמ' שבת נ"ד ע"ב ע"כ. ועיין תשו' המונחאות ס' כ"ו דקיי"ל כר' מרינוס וכדפסק רב יוסף כותיה.

זקן בן שבעים שנה לאחר שיעצור הסכנה מותר לו ליונק בשבת כשאין כאן סכנה, א"כ ה"י קטן כשיצריא ואין כאן סכנה אמאי יהא מותר ולע"ג לענ"ד. ובעיקר הדבר צ"ע שלא הרגישו בדברי הש"ך ז"ל בס"ק כ"ב שם שכתב היפך דצריכס הקדושים ז"ל, וז"ל מחזירים אפילו אחר כמה ימים פירוש אפילו פירש מתוך צריו כמה ימים מחזירין אותו כשים סכנה בדבר, ונראה דאם שוב אין צו סכנה לריק לפרוש אותו מיד, ואינו רשאי ליונק ד' וכו' שנים, דלא החיר להחזיר חלא משום סכנה ע"כ. הרי לן ברור מלל דעת הש"ך ז"ל היפך דצריכס הקדושים, וכן כתב הפמ"ג בשפתי דעת ע"ש להדיא כמו שכתבתי צס"ד, וספר שאלו בן הלוי אין לי לעיין בו, מ"מ לענ"ד דצריכס לריכס עיין גדול מדברי הש"ך והפמ"ג ובפרט דברי הדרכי תשובה ז"ל שכתתיק דבריו ז"ל ולא הרגיש צזה, כי בכל מקומות ראו עיניו. ועיין לה"מ פ"ג מה"א הל"ה.

ודע דבתוס' נדב דף ל"ז ע"ב תוס' ד"ה ארבעים כתבו דד' וכו' דוקא חלא לפי נרכו ואפילו חזילתו על כחפו, ובשבת דף ס' ע"ב כתבו היפך דצריכס דנדב כנ"ל וס"ל דד' וכו' דוקא קאמר וכבר הרגיש סתירה דצריכס דמ"ל פ"ח מה' לולב ה"ז ד"ה אך חזית וכו' ע"ש.

וראיתי דכו"פ ס' הנ"ל שכתב הא דאסרו בחולה שאזכ"כ דוקא כשהמינקת ישראלית דהוב לוי ספי צידים דאפילו דמילתא דרבנן אסור ולכן אם א"י מניקו לא ידעתי מה איסורא חית צו החיוק אוכל נבלות ואין מנוון להפרישו, ולספי ליה צידים לא שייך דא"י ספי ליה ולא ישראל עכ"ל ועיין דת"ש סקפ"ד, ולכאורה צ"ע ממה שכתב דבהבמ"י פ"ג מה' מ"א סק"ד שכתב ומתוך חליו פי' שמתוך חליו אינו יכול ליונק כו"ל

חביבא קמיה דשמואל שלשה ימים קצ' והילכתא היא אמרה אנא מוניקנא
 לבראי והוא אמר משלימנא ליה למוניקתא לדילה שמעינן בעל אמר
 לאיתתיה מוניק בריך והיא אמרה משלימנא ליה למוניקתא מותבינן

משנה הלכות

אכל על צנח אינו יכול לעכב, ורבי סבר דאף ענ צנח
 יכול לעכב ע"ש וצ"ע ח"ע סי' ה"ל ס"ק י"ד הביא
 הרמ"א ז"ל דעת הטור צ"ס י"א וכתב הח"מ צ"ס
 כ"ד דאף אם מת צנח הצעל מעכב עליו וצ"ע חולק
 עליו דמשום נער דחלז הרב צדדיה שומעין לה להניק,
 ולפ"ז אם ראוה להניק בן חצירתה ואין לה ולד אין
 הצעל יכול לעכב.

וראיתי באצ"מ שהקשה עליו ז"ל דממ"י לילך מציתו
 להניק ובקציעות פשיטא דיכול לעכב שהרי
 היא חייבת לעמוד לפניו כצ"ע ד' ואם ליקח החינוק
 לציתו נמי פשיטא דיכול לעכב מלכציה זרים צציתו
 ומי ימחה צידו ואף לפרש"י ז"ל משום נער חלז מ"מ
 לענ"ד דמודה דדוקא צצנו שהוא צציתו ח"י לעכב,
 אבל צעל אחר מה"מ שמשום נער דידה תנער אותו
 וכו' וצ"ע מחליט וכו' ובס' פ"צ עשה מחלוקת בין
 רש"י ור"מ וכו' לענ"ד אינו וכו' ע"ש.

ומה שנראה לענ"ד ציטוט דברי הצ"ע מקושית ממ"י
 הוא, דאפשר באשמו שכיב לה שפחות לעשות
 מלאכה וכו' אינה מחויבת לעמוד לפניו חמיד וכמ"ס
 שם סעיף צ' כי לו ממון הרבה וכו', אבל אין כופין
 אותה לעשות מלאכה כל היום כולו אלא לפי רוב
 הממון ממעטת במלאכה ובאותה זמן שהיא אינה עושה
 מלאכה צידה להניק וממילא צבאי זמן גם יכול לילך
 לבית חצירתה וצבדיא אמרו מי שאינו מניח אשתו
 לבית חצרתה יוליא ויתן כתובה גם קשיתו מליקח החינוק
 לציתו יכול למחות נמי יש לישב כגון שהצירתה דרה
 ג"כ עמה צצית צרעות הצעל ואז אין צידו טענה
 זו דממילא היא שם עם צנח ועיין אצ"מ ס"ק
 י"ד ד"ה ואפשר ודוק.

והנה ממה שכתב רבינו הכה ואי ידע ליה לאימיה
 אכפין לה ומניקה ליה מפני בסכנה וכו' מילי
 צגו תלתא ירחי אכל לצת תלתא ירחי ודאי ידע לה
 לאימיה ולא צריכה צדיקה ואכפין לה ומניקה ליה
 ע"כ והנראה מדברי רבינו ז"ל דס"ל דלאחר תלתא
 ירחי לעולם ידע ליה לאימיה ומחויבת להניקו ונראה
 דלמד כן ממה דאפיליגו צגמי דף ס' אם כי מכירה
 עד כמה וכו' ופליגי אמוראי וגדול מהם שלשה ירחים
 ומשמע ליה דצבא כ"ע מודי דמכיר צג' ירחים אפילו
 אי ס"ל כשמואל דכל חד וחד לפוס חרפיה, אפ"כ צת
 שלשה ירחים מודה שמואל דאז ודאי מכירה, וכו' פירוש

קצ' ומ"ש וכלתה היא אמרה מניקתא לצרה והוא
 אמר משלמנא ליה למניקתא לדילה שמעינן
 וכו' שם דף ס"א ע"א אמר רב הונא (גירסת הרא"ש
 רב פפא) צדק לן רב הונא צר חייגה היא אומרת
 להניק והוא אומר שלא להניק שומעין לה נערה דידה
 היא, הוא אומר להניק והיא אומרת שלא להניק מהו
 כל כיבא דלאו אורחה שומעין לה היא אורחה והוא
 לאו אורחה מאי צת דידה אזלינן או צת דידה
 אזלינן, ופשיטנא לי' מהא עולה עמו ואינה יורדת עמו
 וכו' ח"ר חנא ואימיה ר' שמואל צר נחמני לא הכניסה
 לו ממנו אלא כיון שראוי להכניס אע"פ שלא הכניסה
 תנא אחד שהכניסה לו ואחד שצמלמה לו משלה
 ופירש"י שראוי להכניס, שהכניסה נדוניה רבה ויש
 כדאי למציאה נדוניה זו לקנות ממקצתה שפחות להכניס
 ולשמש ע"כ.

וזהו שכתב רבינו היא אמרה משלימנא ליה למניקתא
 ביינו כיון דהכניסה לאו הכניסה ממנו משמע
 וא"כ אפי' צמלמה משלה נמי יכולה לומר לא מניקתא,
 ובתוס' שם ד"ה אחת כתבו פירוש צמלמה לו ממנו
 שהוא חייב ליתן לה כמו קופה של צממים ושאר דברים
 וצמלמה כ"כ שיכול לקנות מהו כמה שפחות ר"ת. ויש
 גורסין שצמלמה לו משלו כלומר שהוא עשיר שיכול לקנות
 הרבה שפחות כפי צרכו, ורבינו נראה דגרס כר"ת ז"ל
 מדכתב היא אמרה משלימנא לה ומשמע מדודה, ובר"י
 גרס כ"ג וכו' הרא"ש ותוס' רי"ד ומהרי"ת.

ובתב הרא"ש ז"ל דממה שאמרו צגמי עולה עמו
 ואינה יורדת עמו מסתברא דה"ה צשאר כל
 המלאכות אינה חייבת צכן עד שיבא אורחיה ואורחה
 ונקט הנקט שיש צב נד דפעמים הוא והצעל אינו
 רואה, וצבג"א צס מהרי"ת כתב דהאידנא נשים שלנו
 דלאו אורחיהו לעחון ולכסם דאין כופין אותן.

והנה הרמז"ס פכ"א מה"א כתב שאם רתה להניק
 בן חצרתה עם בן צעלה הצעל מעכב, וכתב
 הטור סימן פ' וי"ל דאפי' על צנח שיש לה מאיש
 אחר מעכב, דמיה הרי שנתנו לה בן להניק לא תניק
 עמו לא בן חצירתה ולא צנח וכתב הצ"י ומ"ש וי"ל
 דאפילו על שיש לה וכו' דמיה ס' ע"צ הרי שנתנו
 לה בן להניק לא תנוק עמו לא בן חצירתה ולא צנח
 צפ' אע"פ, ונראה שכתב רבינו כן מפני שמפשט דברי
 הרמז"ס נראה דדוקא על בן חצירתה הוא דמעכב צעל

לה לאיתתא ומהדרינן ינוקא על הנך נשי כולהי ואי ידע לה לאימה
אכפינן לה ומניקה ליה מפני הסכנה והני מילי בגו תלתא ירחי אבל
לבתר תלתא ירחי ודאי ידע לה לאימה ולא צריכה בדיקה ואכפינן
לה ומניקה ליה. (קעא) אין האיש כופה את אשתו להניק את בן חברו
ואין האשה כופה את בעלה להניק את בן חברתה. תנו רבנן נתנו לה
בן להניק הרי זה לא תניק עמו לא בנה ולא בן חברתה פסקה קמצא
אוכלת הרבה משלה ולא תאכל עמו דברים הרעים לחלב. (קעב) אחתיה

להניק ואשלים לה: אכפינן לה. כופין אותה: בן חברתה. אפילו הוא מצעלה וכגון שכיו לו שתי נשים: נתנו לה בן להניק. כהסכמת צעלה: פסקה קמצא. פסקו מליחן לה מחונות מועטים: אוכלת הרבה משלה. כדי שיכא לה חלב הרבה: דברים הרעים. שלא חיק לולד וימות:

משנה הלכות

ודע דכרמז"ס כתב שם עוד שאוכלת כל מה שחרכה ואין בצעל יכול לעכב ולומר שאם תאכל יותר מדאי או תאכל מאכלים רעים ימות הולד מפני שאמר גופה קודם. וכתב עליו ה"ח ותמכני צמ"ש רבינו או תאכל מאכל רע, שהרי שנינו שם ולא תאכל עמו דברים הרעים לחלב, וי"ל שהוא צמ"ש מלמדת על אותן דברים, אבל צמ"ש ע"ה ודאי לעכב קודם שחייב קודמין עכ"ל, ועיין כ"מ שם וכבר כתבתי מה לעיל ס"ק (י"ח) צמ"ד, ודעת רבינו נראה כדעת ה"ח ז"ל דלא תאכל דברים הרעים כלל אפילו מלמדת מדכתב אחר שכתב אוכלת הרבה משלה וסיים ולא תאכל עמו דברים הרעים לחלב וכוננו לענ"ד דאפי' רואה לאכול מחמת ענין, דברים הרעים אפילו מעט אסור, דברי אס רואה לאכול הרבה נמי מייירי דמלמדת אס לא תאכל הרבה ואפי"ה אמר דלא תאכל דברים הרעים לחלב וע"כ דמייירי אפי' מלמדת אסור בדברים הרעים לחלב ודו"ק.

קעב) ומ"ש אחתי דרמי בר חמי וכו'. שם נ"ו ע"ב ודף נ"ז ע"א ובגמ' גרס א"ל אצוי וכו' אמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כר"מ בגזירותיו ורבינו לא גרס רב נחמן ופירש"י בגזירותיו דבר שהוא מחמיר על דברי תורה באיסור וכו' וכו' גזירת דבריו כ"כ ע"כ וכ"כ כר"ן ז"ל.

והמרדכי סי' ק"פ כ' הלכה כר"מ בגזירותיו פירש"י וכו' וגזירותיו היינו צחומותיו ולא נראה דבפ' מי שבוילאוכו משמע דאין הלכה כר"מ אלא בגזירות דוקא כגון כיכי דגזר בני אשו בני, וחדע דאמר צ"י מי שבוילאוכו דף מ"ז, ר"מ ור"י הלכה כר"י ופריך מהא דתניא ברי שכיחא דרופה לילך לבית אביה ואמר רב וכו' ואמאי לריך לפסוק כרז יבדל, וכו"ג וצמ"לחות דרב אחאי פסק דהלכה כר"מ בגזירותיו, אבל לא צמ"סותיו, וראי' מפרק החולין דקאמר גבי מעוברת חזירו ומינקת חזירו כהא מאי עבד רבן תנחומא לכתב או לא וסוגיא דשמעתין דלא כר"מ, ע"כ ועיין רבינו צמ"ג הלכות בכורות. ולכאורה ל"ע למ"ש החוס' בשמו זכאים דף כ"ד ועיין אשר"י בכורות פוסק כר"מ ועיין עור סי' ש"מ באו"ח בשם צמ"ג ולי"ע ועיין חשו

הגמרא בשלמא רב ור' יוחנן כל חד וחד כי חורפין, פי' תינוק חריף ומכיר צחמשים יום, ויש שאינו מכיר עד שלש חדשים אלא לשמואל כי הוא גונא מי משכחת לה, ופירושא דדלוי בשחא לא פריך חזמן של שלשה ירחים וכו' כולכו מודים דביותר משלשה ודאי מכיר, וקושיתם רק מי משכחת ככהא גונא חזמן קר כשלשים יום יכא מכיר ומסיק לשמואל כ"ז שמכיר היינו אפילו קודם שלשים יום, אבל לאחר שלשה חדשים ודאי מכיר ולא פליג שמואל בזה ומוכרח לומר כן דאלי"כ יהי יאצא בארעא וגיוורא בשמי שמיא דפליג אר' יוחנן אפילו בשלשים יום ולהחמיר עליה ופליג אח"כ אפילו לאחר שלשה חדשים להקל עליה, וכו' ודאי דבר דחוק הוא גם אינו מן הטבעיות, אלא ודאי דכהא לא פליג אר"ז וכו' לענ"ד ברור.

וראיתי כהכותב צמ"ג דפוס וורשא שצין אדברי רבינו כאן שכתב אבל לבתר תלתא ירחי ודאי ידע לאמו כתב ולי"ע, וכוננו דמנ"ל זה, ולענ"ד פשוט כמו שכתבתי. ועיין לעיל ס"ק (קס"ו).

קעא) ומ"ש אין האיש כופה את אשתו להניק את בן חברו חוספתא פ"ב ועיין צמ"ק לעיל צמ"ד.

ומ"ש ח"ר נתנו לבבן להניק וכו' כתובות ס' ע"ב ח"ר ברי שנתנו וכו' פסקה קימעת אוכלת הרבה מביאה אמר רב ששת משלה וכו' לשון רבינו ז"ל ונחלקו רבותיו הראשונים ז"ל בפירושא דהאי שמעתא, כרמז"ס ז"ל פכ"א מהלכות אישות הי"א כתב באשה כל זמן שהיא מניקה את בנה פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מחונותיה יין ודברים שיפין לחלב, פסקו לה מחונות הראויות לה וברי היא מחאור לאכול יותר וכו' ברי זו אוכלת משלה וכתב הראש"ד ז"ל דברים שאין כתב שלא דברו בגמרא אלא כשנתנו בן אחד להניק ופסקו לה מחונות אס לריכה יותר כדי לורך כולד, חייבת לאכול משלה כדי לורך כולד עכ"ל וכן פירש"י כפי הראש"ד וכו"כ כציאו וכן נועין דברי רבינו ז"ל.

את אשתו מתשמיש המטה בית שמאי אומרים שתי שבתות ובית הלל אומרים שבת אחת. התלמידים יוצאים לתלמוד תורה שלא ברשות שלשים יום הפועלים שבת אחת העונה האמורה בתורה הטיילין בכל יום הפועלים שתיים בשבת החמרים אחת בשבת הגמלים אחת לשלשים יום הספנים אחת לששה חדשים דברי רבי אליעזר. אמר רב ברונא אמר רב הלכה כרבי אלעזר אמר רב אדא בר אהבה זו דברי רבי אלעזר אבל חכמים אומרים התלמידים יוצאין לתלמוד תורה שתיים ושלש שנים שלא ברשות קעו עונה של תלמידי חכמים אימת אמר רב יהודה אמר שמואל מערב שבת לערב שבת. אשר פרו יתן בעתו אמר רב יהודה ואיתימא רב נחמן זה המשמש מטתו מערב שבת לערב שבת. קעו המורדת על בעלה פוחתין לה מכתובתה שבעה דינרין בשבת רבי יהודה אומר שבעה

מיתסרה דכא משועבד לכ דכתיב ועונתה לא יגרע וכתיב מוקמין כנדרים צפרק ולאו נדרים (דף פ"א ע"ב): בית שמאי אומרים שתי שבתות. אם הדירכ' ב' שבתות תמחין ואם יותר יולא ויתן כתובה: התלמידים יולאים לתלמוד תורה וכו'. פירשו בתוספות שלשים יום שובין חוץ לעין אם לריכין ללמוד צעיר אחרת וציוס שלשים ואחד יכיו צעירם אפילו אם אותו יום יחזרו ללכת להיות שלשים בחוץ וכן פועלים שכולכין

לעיר אחרת ועומדין שם כל השבוע למלאכתם דכינו ז' ימים ובשמיני יחזרו לביתם וכן לעולם, ועין ר"ן. **המיידין**. תלמידים שכרז מלוי להם צעירין ושונים פרקם ולנים צציתם: **החמרים**. שולחין לכפרים להביא תבואה למכור בשוק: **הגמלין**. סוחרים חבילות ומביאין על הגמלים ממקום רחוק: **הספנים**. פורשין לים בגדול לקלוי ארץ: זו דברי ר"א. הכך עונות ויולאות שלא ברשות דמתניתין דקתני בתלמידים יולאין לת"ת שלא ברשות שלשים יום: **מערב שבת לע"ה**. שהוא ליל תענוג ושצית' וכנא' כגוף: **פוחתין** לה שבעה דינרין. בירושלמי

משנה הלכות

שזכר הכיז שם ראי' ממזנות שכתב כר"ן צפ' אע"פ שאם אמר חייני נישות ואינו עושה לא מלית הכרז' זה וכו', ולע"ה שלא הרגיש בדברי החס' דכתבו להדיא דכזה מתנה על מה שכתוב בתורה ותנאי בטל.

קעו (ומ"ש עונה של תלמידי חכמים אימת אמר רב יהודה אמר שמואל מערב שבת לערב שבת, אשר פרו יתן בעתו אמר רב יהודה ואיתימא רב נחמן זה המשמש מטתו מערב שבת לערב שבת) אמר רב יהודה ואיתימא רב נחמן (ורבינו לא גרס רב הונא) זה המשמש מטתו מערב שבת לערב שבת, ע"כ ופרש"י מע"ש וכו' שהוא ליל תענוג ושצית' וכנא' כגוף. וכתב כר"ן ותמה אני עונה ת"ת שהוא אחת בשבת למח לא הזכיר צמשתנו. וי"ל שאין לת"ת עונה קצובה שכיון ששנינו שהתלמידים יולאין שלא ברשות לר"א לי יום וכו' משמע דעונה ת"ת הדריס צעירם גם כן משתנים כפי מה שזכר לריכין לנדד שונה מעניינם צעירין למודס ולערוח צו, וכדבר ידוע שאין כל הזמנים שוין להם בכך ודאמרינן בגמרא דעונתו אחת בשבת היינו כשאין מתחדש להם בלימודם דבר, ולפי שידוע שאין זה מלוי תמיד לא נשנית עונה להם צמשתנו וכביאנו המפרשים צש"ע הנ"ל.

והמדייר שיי"ף חירן קושיה כר"ן ז"ל לפי שת"ת לנזעים בתשמיש לא פרסמם הכנא ויליף לה מקרא גמלים מניקות וצניחם ופירש רש"י לפי שצנועים בתשמיש לא פרסמם הכתוב. ועין קרבן נחנאל וכתבו בנימין זאב סימן רמ"ה כתב: ושמו בני ישראל את השבת ר"ת ציאה, רמז לליל שבת. הביאו הכנא"ג.

קעו (ומ"ש המורדת על בעלה וכו', כתובות ס"ג ע"א ומכריחין עליה שם ע"ב. ובאגודה כתוב סימן פ"ח כתב ח"ל ורבינו אביגדור ז"ל כתב דמורדת

דכינו למעט העונה, וכמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ע"כ. וכן הביא בעור בשם הראב"ד א"ע סימן ע"ו ורמ"א ס"ה וצ"ש ס"ק י"א. ודוקא כשכבר קיים פריה ורביה, אבל אם אין לו עדיין בנים לריך לקיים המלוא. ועין שו"ע א"ע סימן ע"ו וכתב מקודש שם. **והרמב"ם** פ"ד מה"א ה"ב פסק כרז אדא בר אבהו וכתב ה"ה אף על פי שביאנו בגמרא מעשה דרז רחומי דנה נפשיה הכס מפני שלא זל לעת שכיב רגיל לזל. ובתלכות לא הביא הא דרז אדא בר אבהו, ודעתם כר"א וכ"כ הרא"ש ז"ל וכתב"ה פסק כרז אדא. ועין בעור א"ע סי' ע"ו וש"ע שם ס"ה ובתוספות כתובות ד"ה אלא ודו"ק, ודעת רבינו כרז אדא בר אבהו.

וראי' צנכסת בגדולה סק"ז וז"ל: כתב הרמב"ם ז"ל צפ"ט מה"א, האשה שכתשה לצעלה אחר כנישואין שימנע מעונתה כרי זה מותר וכו', נ"ב יש להסתפק אי מביא דבורא צעלמא ולא מלי הדרכ' זה או מלית הדרכ' זה מבראנ"ה ז"ל ח"כ סי' מ"ג ע"ב ואשתמיטתא מינייהו דכני גאוני דברי התוספות רי"ד שכתב להדיא דמלי הדרכ' זה משום דכזה מתנה על מה שכתוב בתורה, ותשו' מבראנ"ה אין לי לעיין צו.

שוב זה לידי תשו' מבראנ"ה וכו' תשו' מ"ד שם ח"ל: אבל מ"מ כל שמתנה לו רשות ואח"כ חחרת צה ומקפדת יש להסתפק דלמא דדבור צעלמא נמחל שפדורו לכל הזמן שמחלה ולא מלי חו להדורא צה, דלא יכא שפדורו אלא כדן עבד הא כיון דא"ל זיל נפשי מחיל שפדורא וכו' ואפשר לומר דמלי הדרכ' צה וכדאמרינן גבי ע"מ שאין עלי שאר כסות ועונה דלכ"ע תנאו בטל משום דלפרא דגופא לא מחיל אינש וכו',

מפרש כנגד שצט מלאכות
שכאשכ עושכ לצעלה וגבי
כמודר דמוסיפין שלשכ דיגריין
כנגד שארכ כסותה ועונתה
וכש"ס שלט אינו סובר כן,
חוס': חזרו ונמנו. שלא
ישכו אותה לפחות מעט מעט
אלא יפסידוכ כל כתובתה
לאחר ארבע שבתות של
ככרז: אפילו נדכ. דלמך
ליכ שמואל לרבי חייה בר
יוסף אינו דומה מי שיש לו
פת צללו למי שאין לו פת
בסלו: דיקא נמי דקתני
ארבע שבתות. ימים שאינם
של מלאכה והכל מלויין צדתי
כנסיות וצדתי מדרשות:
בורכא. דבר שאינו כגון

טרפעיקין ורבותינו חזרו ונמנו שיהו מכריזין עליה ארבע שבתות זו
אחר זו ושולחין לה מבית דין הוי יודעת שאפילו כתובתך מאה מנה
הפסדת והיינו נמלכין בה. אחת ארוסה ואחת נשואה אפילו נדה אפילו
חולה ואפילו שומרת יבם אמר רמי בר אבא אין מכריזין עליה אלא
בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אמר רבא דיקא נמי דקתני ארבע שבתות
זו אחר זו שמע מינה. אמר רמי בר אבא פעמים שולחין לה מבית דין
אחת קודם הכרזה ואחת לאחר הכרזה. דרש רב נחמן בר רב חסדא
הלכה כרבותינו אמר רבא הא בורכא אמר ליה רב נחמן בר יצחק
אנא אמרתה ניהלה משמיה דגברא רבה ומני רבי חנינא אינהו כמאן
סברוה כי הא דאיתמר רבא אמר רב ששת הלכה נמלכין בה רב הונא
בר יהודה אמר רב ששת הלכה אין נמלכין בה. היכי דמיא מורדת
אמר אמימר דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה אבל אמרה מאיס עלאי
לא אכפינן לה. קעח) תנו רבנן יתום ויתומה שבאו להתפרנס מפרנסין

מלשון צור: אינהו כמאן סברו. דלמרו צורכא הוא ועיין חוס' ד"כ אינהו וצרא"ש ועיין משכ"ל: נמלכין צכ.
משכין את גיטת ומחזירין עליה שחזור צכ וצחור כן פוחתין כתובתה שצט דגריין צצצ: היכי דמיא מורדת.
דכופין אותה למשכין גיטת ופוחתין כתובתה: דאמרה צצינא ליה וכו'. שיש לכופה על ידי פחיתת כתובתה:
אבל אמרה מאיס עלאי. לא הוא ולא כתובתו צצינא: לא אכפינן לה. להשכותה אלא נותן לה גט ויואלה צלי
כתובת: שבאו להתפרנס. שצאו לצקש פרנסת דדוניה כג"ל והמפרשים פירשו פרנסת מחונות מלדקא ועיין משכ"ל:

משנה הלכות

דרכו לחזור על הפתחים ואין האשה דרכה לחזור. ורבינו
לא גרס על הפתחים. וכתוספות רי"ד כתב: ואי קשיא
הא חנן צפ"צ דכוריות האיש קודם לאשה לכהיות ולהשכ
חזירכ והאשה קודמת לאיש לכסות ולהוציאה מצית
השצבי, וצמן ששניהם עומדים צקלקל, האיש קודם
לאשה בכל מעשיו, פירוש אשה קודמת לאיש לכסות מפני
שצושה האשה מרובכ משל האיש ללכת ערומה, אבל
מחונות האיש קודם, חכ לכהיות וכיכי חני כהא מפרנסים
היתומה קודם וא"ל האי פרנסה פרנסת כסות דא"כ
אחאי חלו עעמא שאין האשה דרכה לחזור ת"ל משום
שמחציישת היא צערומתה י"ל צרייתא זו מיירי צעיר
שיכול היתום לחזור ולהתפרנס אם לא נותן לו מכיס
של נדק, ויותר גדולה צושה האשה לחזור משל איש,
ומחני' דכתס מיירי צמדבר או צספינה שאינו מוציא
לחזור ואם לא יפרנסנו ימות, כתס האיש קודם שחייב
צמלות, ודייקא נמי דקתני לכהיות, אלמא אינו קודם
אלא צמקוס שאין לו חיות צמקוס אחרת, אבל צמקוס
שיכול לחזור האשה קודמת ע"כ.

ומזה צל"ע קצת ארציו ציי ז"ל יו"ד סי' רנ"א שכתב
לדברי בעור שס, ת"ר יתום ויתומה וכו' והא
דחנן צסוף כוריות דף י"ג האיש קודם לאשה צ"ל
לכהיות היינו להצילם אם הם עוצעים צנהר וכיוצא,
אבל אכילה לאו צכלל לכהיות הוא אלא דינה כדן
ככסות, ותנא כסות וכ"כ לאכילה דחד עעמא הוא
כדלמך, וכ"כ צצאר שצט, וכציא ראוי לדבריו מחוס'
חיר ועיין ש"ך שס ס"ק י"א, וגרסה דלכולהו פשיטא

כאומרה צצינא ליה ומלערא ליה פוחתין לה כתובתה
כמתניתן וצמאים עלי משכין י"צ חדש ואז תלך צלא
כתובת. וכתב כמו כן שלא פשט מה שכתב רב אלפסי ז"ל
דלא קנסין לה צדידכ מה שציאכ עמה אלא מפסדת
ככל כתב רבינו אצ"ן אף על גב דכלכ כרצותינו צדורות
כללו שאין אדם נושא שחי נשים כאחד לא משכין לה
ואם צצציל אחרות שיתוסרו קנסין להחיר לו אחרת
וכיא תשצ ותחעגן. וכתב ראצ"ה אחרי אשר ראינו צכ
פלוגתא דרבותינו חכמי כדור יתנו לב לפי הענין להעמיד
דבר על אופניו שלא תלחכ צנות ישראל לתרבות רעה
וכרמ"ל כתב דדייננא כרצ אלפס וכו'.

ופעמים רבות צא צכ מעשה ודנו כן דיכצין לדידה
מה דעילאל ומגצין לה עד שתפייס היא
לכיות עמו או עד שיתפייס ליתן לה גט אבל כיכא
דלמך מאיס עלי יכצין כולכ לדידה צין מה שצכנים
צין מה שצכניסכ וליה לה מחונות, דאם לא כן נותנים
יד לפושעים ע"כ. וכבר הארכתי צכ לעיל ס"ק צ"ז ועוד.
ועיין חמים דעים להראצ"ד סימן רל"ה דמורדת לאו
דוקא מחמת תשמיש, אלא הוא כדן ממלאכה כוכ מורדת
ופליג ארי"ף צכ גם כן דאין מיסרין אשכ צשועים.
וכעור כתב צסימן ע"י האשה שמרדה על צעלה מחשמיש.
ועיין תשובות מהר"י וייל סימן קל"ה. וכלג"ה צסימן
ל"ו אסך כל כדעות צדין זכ ע"ש וצכ"י פ"א. ועיין
ככ"ג כאן ודו"ק.

קעח) ומ"ש חנו רבנן יתום ויתומה שצאו להתפרנס
וכי, שס ס"ז ע"א, וצגמרה מפני שהאיש

שהאיש דרכו לחזר. אחר **אשכ וכמ"ש** בגמ' קידושין ב' **דרכה לחזר. קצט** יתום ויתומה שבאו לינשא משיאין את היתומה ואחר כך ודך גבר וכו' : **שבאו**

משנה הלכות

ומעתה קשכ לי כיון דהאי צבא שמויה ת"ר יתום ויתומה שבאו להתפרנס מפרנסין את היתומה וכו' מיירי לענין מזונות כדעת רש"י וכתום' רי"ד ז"ל ועוד, ח"כ אמאי הפסיקו צבאי ת"ר צלמלע דיניס שמייירי מענין הנשואין ולא סדרו אותו אחר כל דיני נישואין דשם מקומו לכאורה אחר שסיים כל דיני נישואין קודם הת"ר די מחסורו אתה מלכ עליו לפרנסו וכו' הי"ל לומר ת"ר יתום ויתומה שבאו להתפרנס מפרנסים את היתומה וכו' ולמכ סדרוכ בין תרי צבי דמיירי מפרנסת חמשים זוז לגדוניה ומיירי מנשואי יתום ויתומה וצבא שלישיית נמי מיירי מנישואין ואין זה סדר הגמ' לעולם להפסיק בדבר אחר עד שלא סיים דבר אחד.

ועוד וכו' עיקר, קושית הרשב"א וכתום' רי"ד וכמה מראשונים ואחרונים ז"ל סתירת הדברים מגמ' בוריות דף י"ג דהאיש קודם לאשכ להחיות וככא כתב היפך דהאשכ קודמת וכנ"ל, וכל התירושים שנאמרו על זה לעג"ד דחוקים כנראה למעיין בהם ול"ע. עוד יש לדייק לפי פירושם ז"ל דמיירי לענין דקדק אמאי אמרו יתום ויתומה, כי"ל איש ואשכ שבאו להתפרנס ולענין דקדק אין נ"מ אי הם יתום ויתומה או שאר עניים שבאו למזונות ואח"כ כי"ל איש ואשכ שבאו להתפרנס מפרנסין את האשכ ואח"כ את האיש וכו' ויתום ויתומה מאי צבי כאן ול"ע.

ואשך חנכי הרוואה לולי דצריכהם הקדושים של רבותינו ז"ל ואחר נשיקת עפר רגליהם הניחו לי מקום להתגדר בעצמי צפירושא דהאי שמעתתא ובראיוני מן השמים פי' חדש צכל הסוגיא וצבא יכו' מיושצ כל סתירה וכל קושיא וכו' דמה שאמרו ת"ר יתום ויתומה שבאו להתפרנס וכו' פירושו להתפרנס פרנסת נדוניה כלומר שבאו לבקש פרנסת נדוניה היינו חמשים זוז דסליק מיני' ואין מדבר כאן מלדקק כלל רק כסדר הגמרא שמייירי מענין נשואין ורואי לפירושי מתוספתא כתובות פ"ו שכתבו שם וז"ל יתום ויתומה שמצקשין להתפרנס כדי שיוכלו להשחדר הרי שמפרשין נמי לינשא דפרנסה שמצקשין נדוניה שיוכלו להשחדר ולינשא וקאי אמאי דסליק מיני' חב רואי דרורכ לעג"ד וקאמר מפרנסין את היתומה ואח"כ מפרנסין את היתום, כלומר של נדוניה שהיא קודמת להיתום והטעם מפני שהאיש דרכו לחזר ואין האשכ דרכה לחזר ואין אשכ לחזר אחר איש, וכמו שאמרו בקידושין ב' ע"ב ר"ש אומר

לכו דאכילה לאו צכלל להחיות הוא, ול"ע מדברי כתום' כי"ל שכתב להדיא דאכילה נמי צכלל להחיות הוא וכ"ש דעיקר חיות דאכילה תליא ול"ע, ועיין ב"ב ע' ע"א ור' יכודא אומר צודקין לכסות ואין צודקין למזונות, ומכאן קשכ לי נמי הצעל הפלאה ז"ל שהצבא פי' רש"י צלפרנסה ופי' רשב"א שם והצבא דעת הטור והש"ע דאכילה וכסות חד עעמא הוא ולא כרגיש צדרי כתום' ז"ל.

קעמ' ומ"ש יתום ויתומה שבאו לינשא משיאין את וכו' שם ע"ב כלשון רבינו ועיין יו"ד כי"ל ורמב"ם פ"ח מהב' מ"ע, ודע דלא נתקדשה דעתו עדיין בישוב הא שמעתתא דאמאי אמרו כיכי שבאו לינשא משיאין את היתומה ואח"כ את היתום שהרי האיש מלכ על פ"ו ולא האשכ כדאמרו בגמ' יצמות דף ס"ו ח"כ ודאי דהאיש קודם, וכמו צלכחיות האיש קודם משום דמחייב צמלות כ"ש ככא דלגבי' הוי חיוב גמור ולא לדידה, איצרא דגם מה שכתבו דבושתה מרובה לכאורה ל"ע ממה שאמרו לעיל ס"ד ע"ב איש צושתי מרובה זה ילכו מצחון ומשמע ודאי דבושת האיש גדול משלה וקושיא זו ראייתי שהקשה ג"כ בחידושי רשב"ץ והניח צל"ע.

עוד קשכ לעג"ד סדר הסוגיא לפי פירוש המפרשים ז"ל שהרי מתני' מיירי מפרנסת נדוניה דמה שאמרו אם יש צכים מפרנסין אותה לפי כבודה היינו נדוניה וצבא' אומר חצוי חמשים זוזי פשוטי ממאי מדקתני סיפא אם יש צכים מפרנסין אותה לפי כבודה ואמרין מאי כים אומר רחבה ארנקי של דקדק, ואי ס"ד חמשים זוזי ממש אם יש צכים צמה יכנין לה חלל ש"מ חמשים זוזי פשוטי וככ"נ מיירי לענין פרנסת נדוניה בני חמשים זוזי ואח"כ עד השתא מיירי מנדוניה, ואח"כ מיייתי ת"ר יתום ויתומה שבאו להתפרנס מפרנסין את היתומה ואח"כ מפרנסים את היתום ופירש"י ז"ל להתפרנס מזונות של דקדק, ואח"כ האי ת"ר לא מיירי עוד מענין נדוניה ונשואין ופירוש כאן מפרנסה מזונות ואח"כ מיייתי יתום ויתומה שבאו לינשא משיאין את היתום וכו' חזר לצבא קמייחא ולענינו הראשון לדבר מענין נישואין וכן צסמוך, ת"ר יתום שבא לינשא שוכרין לו צית וכו' נמי מיירי מנישואין ואח"כ צביא ת"ר די מחסורו אתה מלכ עליו לפרנסו ואי אתה מלכ עליו לעשרו וכו' עד סוף העמוד בכל מיירי מענין דקדק לעניים ופרנסתם ע"ש.

מפני מה אמרה תורה כי יקח איש אשה ולא כתב כי חלקה אשה לאיש מפני שדרכו של איש לחזר אחר אשה ואין דרכה של אשה לחזר אחר איש וכו' ע"ש וכו' פירושו שהאיש דרכו לחזר, ואין דרכה של אשה לחזר אחר איש ומיירי לישא וכיון שאין דרכה לחזור אם לא יתנו לה פרנסה צעיתה וצערם שמוציא מי לישאנה מי יודע אם תמלא עוד שום שידוך בעדה, כיון שאין דרכה לחזר אחר שידוכים מי יאמר לן שימלא אחר משא"כ איש כיון שדרכו לחזר אחר אשה אם לא ישא זו ילך ויחזור אחר אשה אחרת, ולכן אמרו חכמים מפרנסין את היתומה ואח"כ מפרנסין את היתום.

ול"א מיירי כאן כלל מענין דקה למזונות כנ"ל ולא גרים כאן לחזור על הפתחים כגירסת הש"ס דין חלל כגירסת רבינו דלא גרם על הפתחים, וכן הוא גירסת הרא"ש ותוס' רי"ד וברי"ק, וכמעט כל הראשונים ז"ל לא גרסו כאן לחזור על הפתחים ואפשר שחזר תלמיד כתבו לפי והמדפים הכניסו וגם לא גרסו לחזור בוא"ו אחר הזיון כמו שהוא בגמ' דין חלל גרסי' לחזר בלא וא"ו וכמו שהוא בקידושין כנ"ל דרכו לחזר ע"ש ולפי פי' זה ח"כ הוא צדא נמי מיירי מענין נישואין וא"כ שפיר מיתני לה אחר הצוות הראשונות ולא קשה הסידור בגמ'.

ואח"כ מציא צדא ג' ת"ר יתום ויתומה שצאו ליגשא, כלומר שצאו לבקש לרכי נישואין בלבד ולא פרנסה דתרי מילי נינכו פרנסה ולרכי נישואין וכמו שאמרו במתניתין וכן המשיא את היתומה לא יפחות לה מחמשים זוז אם יש זכים מפרנסין אותה לפי כבודו ומשמע לרכי נישואין הם פחותין מפרנסה לפי כבודו וזה פשוט. וראיתי להריטב"א ז"ל שדייק מירושלמי הא דתנן שאם יש זכים מפרנסין לפי כבודו כשיש זכים, אבל אין מחייבין את הפרנס ללות, ודייק מינה דברישא חייבין ללות כדי שלא לפחות מחמשים זוז, ורבינו האי גאון מסתפק בזה ועיין רש"א, ובש"מ הביא פלוגתא בגמ' דבני מערבא דגרסי' התם וכן הפרנסין המשיאין את היתומים אמר ר' חנינא זאת אומרת שאמרי' לפרנסים ללות ופטר לה כשאין זכים לווי' עד חמשים, אבל יש זכים מוסיף, אמר ר' יוסי זאת אומרת שאין לפרנסים ללות, ופטר כשיש זכים אבל אין זכים פוחת וכו' וכתב ז"ל דר"י ס"ל דאין לווי' ור"ח ס"ל דלווי' ע"ש.

מעשה צדא ראשונה נמי מיירי כשצאו לפרנסה וצדא זו מיירי כשצאו לרכי נישואין וכו' משיאין אותה תחלה מפני שצושה מרובה משל איש, ומעשה מסודר סדר הצרייתות כתיקונם דלאחר שסיים מפרנסה שהוא נדוניא הביא דין נישואין לשניהם ואח"כ הביא דין נישואין מה מחייב ליתן ליתום ואח"כ הביא דיני דקות הכל כסדר, ומיושג נמי הא דלא קשה דהאיש מוכה על פ"ו ולא האשה דהא"י ודאי כן הדבר, אבל

כיון שדרכו לחזר אחר אשה ח"כ לא ימלא כאן ילך למקום אחר וישא אשה מה שמחויב משא"כ האשה שאין דרכה בכך תשאר גלמודה חלילה.

ול"א קשה נמי הא דאמרו האיש צעחו מצחון, ומשמע דצעחו מרובה משלה, דודאי בדבר כן הוא אמנם לענין זה אשה צעחה מרובה, דאיש צידו לעשות משא"כ אשה דאין דרכה לחזר ולכן צעחה כאן מרובה, ומה מאוד מיושג מעשה קושיה הראשונים ז"ל מגמ' הוריות דקשיא לכו דהאיש קודם להחיות ולהשג צדיקה והאשה קודמת לכסות ודאי כן הוא ובגמרא דידן לא פליג ע"ז וככה לא מיירי כלל מענין מזונות וצודאי לענין מזונות להחיות האיש קודם לאשה, אמנם ככה מיירי לענין פרנסת נדוניא והיא קודמת משום דאין דרכה לחזר, ומיושג נמי הא דאמרו יתום ויתומה ולא אמרו איש ואשה ודו"ק.

ודרשב"א ז"ל פי' הא לפרנסה פרנסת כסות, אמנם בתוס' רי"ד בקשה אפי' זה וכתב וא"ל הא פרנסה פרנסת כסות דא"כ אמאי תלוי טעמא שאין האשה דרכה לחזר ח"ל משום שמחייבת היא בערימתה וע"ש מה שח"י, ולפי מה שכתבתי בס"ד גם מה לא קשה דהא טעמא דאין האשה דרכה לחזר כוונתו אחר אנשים וזהו טעמא מחוקק לדבר וכנ"ל.

ומעשה עלה צידו צעח"י פירוש מרווח בדברי הגמ' צעוז טעם בכל השמעתא ודברי הגמ' הוריות נמי אחי צפשיעות דהאיש קודם לאשה להחיות וכו' להחיות האיש קודם ולא צעי לדחוק כפי' הפוסקים דמיירי דוקא כשעוצמים צנבר וכיוצא בזה שא"ל צענין אחר, ולפ"ז יאלו לנו דינים מחודשים נמי צפי' בסוגיא הזה צענין דקה לאנשים ולא לנשים מ"מ חלילה לסמוך עלי אפילו לסניף בעלמא לא להוסיף ולא לגרוע אף שפשט בסוגיא לעג"ד צרור כמו שכתבתי בס"ד ומקום הניחו לי מ"מ לא פירשו כן רבותינו הראשונים ז"ל אשר מימיהם אנו שוחים ודברי כלל נחשזין לכלכה וכ"ש למעשה.

ואחר כתבי האיר ד' עיני וראיתי בש"מ כתובות דב"ב יתום ויתומה שכתב ח"ל וצליקוטי בגאונים ז"ל כתוב להפרנס מזונות וכסות ואח"כ מפרנסים את היתום פי' ואח"כ גוזין ומפרנסין, והאשה אין דרכה לחזר כלומר האשה אין דרכה לחזר על הצעל שישא אותה הלכך כשיצא אדם לחצעה לישא אותה אין אנו מאחרין את הדבר שמה יחזור בו, אבל האיש אין אנו חוששין לו שאפילו אם תחזור צה האשה שרצה להנשא לו ימלא אחרת ע"כ, וזה ראיה צרורה בס"ד לפירושי צבוגיא זו ואתן שצח וכו' וידוע לא גדול ונורא שכונתי לדעת בגאונים ז"ל, ולמדתי עוד מדבריהם ז"ל דמה שאמרו יתום ויתומה שצאו להפרנס מיירי

לינשא . משל נדקדק דאמרינן אשר יחסר לו זו אשה : שבושתה של אשה מרובה משל איש. (פ) יתום שבא לישא שוכרין לו בית ומציעין לו מטה וכל כלי תשמישו ואחר כך משיאין לו אשה שנאמר די מחסורו אשר יחסר לו די מחסורו זה בית אשר יחסר לו מטה ושלחן לו זו אשה וכן הוא אומר אעשה לו עזר כנגדו. (פא) יתומה שהשיאוה אמה או אחיה וכתבו לה כמאה או

משנה הלכות

חנן וחכ"א פעמים שאדם עני והעשיר או עשיר והעני חלל שמין הנכסים ונותנין לה מאי עני ומאי עשיר אי נימא עני עני הנכסים עשיר עשיר הנכסים מכלל דח"ק סבר אפילו עשיר והעני כדמטיקרא יבזינן הא לית ליה, חלל לאו עני עני דעת עשיר וכו', וקתני שמין את הנכסים ונותנים לה חלמא לא חזינן דתר אומדנא ותיובתא דשמואל, הוא דאמר כר' יבדל דתנן ר"י אומר אם השיא בת הראשונה יתן לשניה כדרך שנתן לראשונה וימא כלככ כר"י, אי אמר כלככ כר"י כו"א דוקא להשיא דגלי דעתה, חלל לא להשיא לא קמ"ל טעמי' דר"י דחזינן דתר אומדנא לא שנה להשיא ול"ש לא להשיא ע"כ.

וכתב כר"י ז"ל חזין לגאון דהא דחזינן דתר אומדנא דעתא דאז לגרוע מעשור נכסי הוא חלל לאוספו על עשור נכסי לא וכו', וגאון אחר אמר רבי יבדל דאמר אם השיא בת הראשונה יתן לשני כדרך שנתן לראשונה סתמא קאמר ל"ש לפחות מן העשור ול"ש להוסיף וכתבי' נראה דעת כר"י, רק בשלא ידעין דעת' יבזינן להעשור נכסי חכ' הוא דעת הרמב"ם פ"כ מה"א ורש"י ורמב"ד ורמב"ן ז"ל.

ודר"ן ז"ל כתב דדעת בגאון הראשון הוא דעת ר"ח ותמכ' אפוסקים דס"ל אפילו להוסיף מדאמרו דפרק נערה דף כ"ב ע"ב מפני מה תקנו כתובת זנין דכרין וכו' ועל דאמרינן עד כמה, חזי ורצא דאמרי תרזינן עד עשור נכסי ומשמע ודאי דעפי מכי לא, ולפיכך נראה לי דבזי ר"ח ז"ל ע"כ. והרא"ש ז"ל לא הכריע בדבר וסיים וכיון דאיכא פלוגתא דרבנן לא מפיקין מיתמי עפי מעשור נכסי וכתוב' ר"ד כתב, וי"א דחזינן דתר אומדנא זין להוסיף זין לגרוע וכך נ"ל דאי ר"י לא אמר שמוסיפים האף השיבוכו חכמים פעמים שאדם עשיר והעני חלל לאו ש"מ שמעי' לר"י דאמר דיבזינן לה כ"כ באומדן דעתא דאז ואפי' עפי מע"ג וא"ל חכמים וכו' וכיון דאופסקה כלככ כותבי' אם מגיע באומדן להוסיף מוסיפים, ועיין בגכות כ"ח על כר"י ז"ל נ"ב יתומה וכתב"א ובמרכי ודעת רבינו נראה ג"כ אפילו להוסיף וכתב כר"י ז"ל מדאמר סתם חזינן דתר דעת האז ועיין עוש"ע ח"ע סי' קי"ג.

שכבר יש להם שידוך רק שזריכין פרנסה, וכן לינשא נמי מיירי שכבר יש להם אשה רק באופן שאם לא יהי' להם מעות אפשר שיחזרו בהם, וכתב מיושב דת' מרווח קשיתי דהאיש מלוא ולא האשה דמאחר שמיירי שכבר יש לו שידוך רק חיישין שמה תחזור משום חששא כי האי חיישין יותר על דעתה כיון שאין דרכה לחזר ולדבריהם ז"ל כי אפשר לפרש מפני שדעתה מרובה כלומר כיון שצאו לינשא כבר יש להם שידוכין ולאשה דעתה מרובה אם יחזור בה השידוך מהאיש וז"פ וק"ל. **ובש"מ** שם סיים מה שכתבו ז"ל אמאי דאמרינן והאשה אין דרכה לחזר אינו מחייב לפי נוסחת גמרא שלנו ול"ע עכ"ל. ונראה דהי' גרם ג"כ לחזר על הפתחים כמו בגמרא דין וצד ודאי קשה לישא פירוש זה, אמנם כפי הנראה מרוב הראשונים ז"ל דבגירסא האמיתית דלא גרסי' על הפתחים, ובגירסת רבינו, ואז כפתור ופרח פי' זה, חכ' נלענ"ד צרור וד' בגדול ינחני בדרך חמה ויראני נפלאות מתורתו הקדושה מעתה ועד עולם.

קפ) ומ"ש יתום שצא לישא שוכרין לו בית וכו' שם ובגמ' ת"ר יתום שצא לישא וכו' כלשון רבינו ועיין רמב"ם פ"ז מהמ"ע וסמ"ג עיין קס"ב ועוש"ע יו"ד סי' ר"ג ס"א.

קפא) ומ"ש יתומה שהשיאיה אמה ואחיה וכו' שם דף ס"ח ע"א משנה יתומה שהשיאיה אמה או אחיה מדעתה (ורבינו לא גרס מדעתה) וכתב לה צמאה או צחמשים זו (גירסת רבינו כמאה או צחמשים) יכולה היא משתדל להוליא מידן מה שראוי להנותן לה ר' יבדל אומר אם השיא את הבת הראשונה ונתן לשניה כדרך שנתן לראשונה (גירסת רבינו אם השיא בת ולא גרס "את" וגרס לה צמקוס שניה וכו' הוא) וחכ"א פעמים שאדם עני והעשיר או עשיר והעני, חלל שמין את הנכסים ונותנין לה ובגמ' אמר לי' רבא לרב חסדא דרשין משמך כלככ וכו' ופרש"י ז"ל מדעתה רבותא קמ"ל דאע"פ שנתרצית אין מחילתה מחילה וכ"כ כר"ן. וכתוב' ר"ד כתבו האי דתני לדעתה משום דשלא לדעתה אין נשואיה נישואין כדתנן צפ' ד"ש יצמות השיאיה שלא לדעתה ח"ל למאן ע"כ.

ובגמ' שם אמר שמואל לפרנסה שמין צא. מיתבי כצמות נחונות ומתפרנסות מנכסי אביהן וכו'

מרוכב עיין משכ"ל : מה שראוי להנחן לה. לרצי יהודה לפי אומדנה דאז ולרצן לפי שומת הנכסים כר"ן : אם כשיא. האז בחייו אח כצח הראשונה : ינתן. זין שכוה עישור זין שכוה פחות זין שכוה יותר : לפרנסה שמיין צאב. הצח כיתומה שצאח לינשא נותנים לה מזוניה כפי אומד שאלו בקיאות צאציה ונתן או קממן : יתומה זוטרתה . יתומה

כחמשים וזו יכולה היא משתגדל להוציא מידם מה שראוי להנחן לה רבי יהודה אומר אם השיא בת ראשונה ינתן לה כדרך שנתן לראשונה. אמר ליה רבא לרב חסדא דרשינן משמך הלכה כרבי יהודה אמר ליה יהא רעוא דכל כי הני מילי מעליתא תדרשון משמאי אמר שמואל לפרנסה שמיין באב למימרא דלאו דוקא השיא כמאן כרבי יהודה דאמר אזלינן בתר דעת דאב ולימא הלכה כרבי יהודה אי אמר הלכה כרבי יהודה הוה אמינא דוקא השיא דגלי אדעתיה אבל לא השיא לא קמ"ל דאזלינן בתר דעת אב לא שניא השיא ולא שניא לא השיא (קפג) והני מילי ממקרקעי אבל ממטלטלי לא דאמר רבא הילכתא ממקרקעי ולא ממטלטלי בין לכתובה ובין למזוני ובין לפרנסה. קפג) יתומה זוטרתה ואית לה אחא

משנה הלכות

צאצ זה שלל כדצרי צעל בהלכות ורב אחאי ז"ל שכתבו לפרנסה שמיין צאצ כ"מ ממקרקעי ולא ממטלטלי כדצאח דאמר ממקרקעי ולא ממטלטלי זין לכחוצה זין למזוני זין לפרנסה כדאיתא לקמן בסמוך דף ס"ט ע"ב, ואין דצריכס מחורין דכיון דלא אשכחן לרצח דפליג צהדיא אהביא דשמואל ואיכא לשוויכוו צסצרה תרינא לא מפלגינן צינייכוו וכן דעת הרמב"ם ז"ל צפי כנזר עכ"ל, ועיין חידושי הרא"ה ז"ל.

והמזון סי' קי"ג כתב וכשנותנים לפי אומד הדעת אין חלוק זין מקרקעי למטלטלי שאם השיא צח צכל מה שנתן לה זין מטלטלי זין מקרקעי כך יתנו לזאת, ואם לא השיא ואומדין דעתו שהי נותן מטלטלין ומקרקעי כך יתנו לזאת אבל כשאין יודעין לשער דעתו וכו' אין נותנין לה אלא מקרקעי אפינו לחקת הגאונים שכתובה ותנאיה נגזית ממטלטלי הפרנסה אינה נגזית אלא ממקרקעי וכו' דעת הרא"ש ז"ל, ועיין חוס' דף נ"א ד"ה מקרקעי. וכו"ה כתב צפ"צ מה"א כה דאמר רבא פרנסה ממקרקעי ולא ממטלטלי פירוש שאם הי' לו מטלטלין וקרקעות אין המטלטלים נחשצין לכולם אלא הקרקעות ונותנות בעישור של קרקעות צקרקע, וכתב צצ"י דכן מתצאר מדצרי העור ודעת הרמב"ן וברש"א ז"ל שצומן שנותנים פרנסה לצנות לפי אמונתו של אב אין אומדין לפי הקרקעות שיש לו לצד אלא לפי מה שיש לו זין קרקע זין מטלטלי ככל שוכ, וכן נראה דעת העור ועיין א"ע סי' קי"ג ס"ב וצ"ש שם מחלוקת הראשונים.

קפג) ומ"ש יתומה זוטרתה ואית לה אחי וכו' שם ועיין לעיל צס"ק (קצ"ז) ומ"ש אם קדמו יתומים ומכרו צנכסים מועטין שם דף ק"ג ע"א אמר רב נחמן יתומים שמכרו מדור אלמנה לא עשו ולא כלום ומ"ש מדצב אחי אמר ר' יוחנן יתומים שקדמו ומכרו צנכסים מועטים מה שמכרו מכרו, הכס לא משתצדי לה מחיים ככל משתצדי לה מחיים, ועיין דף ק"ח

ודע דהצ"י א"ע כנ"ל כתב דהרי"ף לא הכריע זין הני תרי גאונים הלכתא כמי ומדצרי כר"ן נראה דס"ל כדעת הגאון האחרון ז"ל, ועיין חשו' מהרי"ק שורש ע"ה עיין שם, וצד"מ סק"ת. אמנם צהגמ"י פ"כ מה"א כתב דדעת הרי"ף ז"ל כדעת ר"ה ע"ש סק"א ודעת העור וברש"ל נראה דעכ"פ היכי שהשיא צח צחייו ונתן לה יותר מעישור אז אפילו לדעת הפוסקים דאין נותנין יותר מעישור מ"מ כיון דצבר נתן לראשונה נותנים גם לו והצ"ח צצ"ש. אמנם מדעת הרא"ש ז"ל מצואר דאין חלוק צדצר וכן משמע צהג"ה ועיין דרישה וצ"ת. ולא ידענא למכ לא הצ"ה דעת כר"ן ז"ל שכתב מפורש כן וז"ל, וכיון שכן אם האז עשה שלא כהוגן לכוסף על בעישור צצח וכו' זיכה חותן האז מחיים או משעת מיתת ע"כ הרי להדיא כתב כן כר"ן ז"ל וז"ע שלא הרגיש צזה.

והיכי דגילה האז דעתו צחייו שאינו רואה לתת לה כ"כ אע"פ שהשיא צח אחרת ונתן לה יותר מסך זה אין נותנין לה אלא כפי מה שגילה צדעתו ליתן לה מהרי"י צירצ חשו' סימן מ"ה, ונחלקו הגאונים אי עישור נכסים שייך צנכסי האם דעת נ"י צפ"י"ג דשייך ומכריצ"ל צחשו' סימן ע"ה וברש"ד"ם א"ע סי' קכ"א כתבו דאינה נוכצת כנכ"ג וכצב כתצחי מזה צס"ק (קנה) ודו"ק.

קפב) ומ"ש והני מילי מקרקעי אבל מטלטלי לא דאמר אצא וכו', שם ס"ט ע"ב, ובר"ן ז"ל כתב דצין ממטלטלי זין ממקרקעי יכצין לה והצ"ה ראי' לדצריו מדאמרינן צפי נערה שנחפתחה, רב זן מחיטי דעליה ואמרינן פרנסה כואי וכדשמואל דאמר שמואל לפרנסה שמיין צאצ כלומר דצתר אומד דעתו אזלינן מטלטלי ומקרקעי שוין צכך, ואמרינן נמי הכס דשמואל זן ממטלטלי וכו' אלמא דשמואל אפי' ממטלטלי ומכ שלא כתב הרי"ף ז"ל צהלכות הריא דרב זן מפני שסמך לו אכא דשמואל דאמר לפרנסה שמיין

קטנה שמה חזיה ואית לה אחין וחס יורשין את חזיהם יש לה מזונות עד שתצטר או שתנשא : ואם קדמו קודם שזאו לבית דין ומכרום : בנכסים מועטים . שכתובות זכות זכין כדתן כזנות חזון וכזנים ישאלו על הפתחים

משנה הלכות

ולא זכיתי להבין דבריו הקדושים דל"ע ממך שאלו בגמ' דף ס"ט ע"א אמר ר' יוחנן ב"ר חנינא אמר ר' חנינא ליה רב אשי לאמימר חילו צעי לסלוקה צוזי ככי נמי דלא מלי לסלק, אמר ליה חין אי צעי לסלוקה צוזי דלא ארעא ככי נמי דלא מלי מסלק לה אמר ליה חין רב אשי אמר צת צעלת חוז ביא ואף אממר דר ציה דאמר רב מניומי צרי' דרצ ניחומי כוכ קאימנא קמיה דאמימר ואתאי באי איתתא לקמיה דכות קציעא עישור נכסים וחזיתי לדעתיה דאי צעי לסלוקה צוזי כוכ מסלק לה וכו' והשתא דאמרת צע"ח בויא, דאצא או דאחי, למאי נ"מ למיגצא לציונית שלא צצצועה וזיבורית צצצועה מאי, ח"ש דרצינא אגצי לצרתי' דרצ אשי ממר צריה דרצ אשי צציונית ושלא צצצועה, מצרי' דרצ סמא צריה דרצ אשי זיבורית צצצועה ופירש"י ז"ל, אי צעלת חוז דאצא בויא חניה גוצה חלא מן הזיבורית ואינה נפרעת חלא צצצועה שלא נעלה מנכסים כללו כלום דקיי"ל גיטין מ"ח ע"ב חין נפרעין מנכסי יתומים חלא מן הזיבורית, ואין נפרעים מהם חלא צצצועה ואי צעלת חוז שלכן בויא חין כאן צא לפרע מנכסי יתומים ע"כ.

והנראה להדיא מדברי בגמ' דצת צע"ח דאחי בויא, ומשמע לכאורה דנעשית צע"ח מיד כשמת חזיבין ולא צצעה שתנשא, מדמקשה צע"ח של מי חזין ואי נימא דאין זוכה צעישור נכסים עד שתנשא והכ"נ דלא חל החיוב עד שעת הנישואין א"כ מאי קמצינא לי צע"ח של מי חזין הא לא חל החיוב כלל עד שעת הנישואין א"כ ודאי דא"א שיהי צע"ח דאחיבין ומדקמצינא ליה ככי משמע דפשיטא ליה להמקשה דכחוז חל חיקף ומיד כשמת חזיבין, ואז מיד זוכה הצת כדין כל צעל חוז, ולכן שפיר מקשה צע"ח של מי, ועוד ראינו לענ"ד מדמקשה למ"י למיגצא וכו' ואי נימא כדעת הריטב"א ז"ל ודאי נ"מ עוצא דאי צע"ח דאצוב כוכ ממילא יש לה עישור נכסים מיד אחר שמת צצצ"ח ואי צע"ח דאחי בויא חין לה עישור נכסים עד שתנשא, ואין סברא לומר דאפי' אי נימא דצצ"ח דאצובין כוכ חין לה עד שתנשא, ועיין ש"מ דעת רב יחזקאל גאון ומשמע כדעת הריטב"א ע"ש, ולפי דעת הפוסקים דס"ל דרצ יחזקאל גאון חיצר כצב"ג זה הוא דעת רבינו ודו"ק ול"ע ועיין לעיל ס"ק (קנה) מה שכתבתי בדין עישור

ע"צ ורמז"ס פ"ט מהלכות אישות ועש"ע ח"ע סי' קי"ב סי' י"ד וסמ"ג לאוין פ"א ודו"ק.

קפד) ומ"ש ומיחייבו אחי למיתן לאחיהם עישור נכסי דשצק אצובין וכו', שם ס"ח ע"א. ונראה דגירסא אחרת הי' לו לרבינו ז"ל מש"ס דילן, ובש"ס דילן גרס גופא אמר רבי צת הניחית מן האחינו נוטלת עישור נכסים וכו' וחזרת וחולקת צשוב, (ורבינו גרס צ' פעמים חזרת וחולקת צשוב וכשני צלשון צתמיה) כל חדא וחדא דנפשא שקלא (רבינו גרס מאי דשקל שקל) ככי קאמר חס צאו כלם להנשא כחחת חולקות צשוב (גירסת רבינו חזרת וחולקות צשוב) מסייע לי לרצ מחנה דאמר רב מחנה חס צאו להנשא כלם כחחת נוטלות עישור אחד עישור אחד ס"ד חלא נוטלות עישור כחחד.

ופרש"י ז"ל ראשונה קס"ד הצאה ראשונה לישא כל חדא וחדא וכו' והנשאת ראשון ראשון זכתה צעישור צצפניה ולמה יחזרו עישוריהן שוב צשוב חס צאו כולם לישא כחחת כו' שאין כאן קודמת לחבת כלכך צצציל הראוי לישאר לפני הצן נוטלת כחחת עישור וכשניה עישור צמה ששייר וכן כולם ובר"י וברא"ש ז"ל גרסי בגרסא דילן וכן צשאר ראשונים וכולם כחצו כן כלכחא ומדברי רבינו נראה דכי גרס בגמ' אמר רב הצה כלכך כרצי חלא מלאתי גירסא זו צשום מכרשונים ז"ל לפענ"ד.

וראיתי להרשב"א ז"ל שהקשה חבא דקשיב כל חדא וחדא דנפשא שקלא קשיא ליה דהא משעת דמית ליה אצ חזין לבו צעלי חוז דאחי, וכיון דמשעת ראשונה נשתעצדו לבו נכסים דינא הוא דחולקת צשוב דמאי חזית דטפי להאי וצ"ל להאי, ואי אמרת דאין האחי חייבים לבו כלום עד שעת נישואין הא ר' גופיה הוא דאמר לקמן צין מכרו צין משכנו מוילאין לפרנסה חלמא משעת מיתת האצ נשתעצדו לבן נכסים, וי"ל דאין האחי חייבין להם חלא כדרך שהאצ נותן להם דכל שקדמה ונשאת נותנים נה לפי עילוי ולפי נכסיו שיש לו צאותו חזמן וכן צאחי כל שקדמה ונשאת זכתה צחלקה ע"כ ע"ש. ומיכו הריטב"א ז"ל כתב דשמעיין מהכא להדיא שאין הצת זוכה צעישור נכסים עד שתנשא ולא צצעת מיתת האצ, וככי מוכח נמי מהא דחניא לקמן כיצד כן עושות שוכרות להם צעלים וזה צרור ע"כ.

(כתובות ק"ח): ראשונה.
קס"ד כזאכ ראשונה לישא:
כל חדא וחדא מאי דשקל
שקל. ולמה יחזרו ויחלקו
עשוריהן שזכ צשוכ וכלא
חכמים תקנו להם נדוויית
נישואין עישור נכסים
וכנישתא ראשון ראשון
זכתה בעישור שצפניי:
אם צאו כולן להנשא כאחת
חוזרות וחולקות בשוכ. שאין
כאן קודמת לזכות הלכך צשכיל
הראוי לישאר לפני הכן נוטלת
האחת עישור והשנייה עישור
צמח ששיירה וכן כולם,
ובמותר לכן אם היו מאכ
מנח האחת נוטלת עשר מניס
והשנייה תשע והשלישית שמונה
מנח ועישור של מנח וכן כולן
כדי לזרר ירושת הכן וכן
חוזרות וחולקות עשוריהן צשוכ וע' משכ"ל: למחות. על עישור נכסים: בניזונית מן האחין. ומשום דקא מיתזנא
מנייכו הוא דקא שחק דצוש מנייכו ולא מחלק על פרנסתה וכל דקתני כל גדול ויתר דלא קא מיתזנא

אחי למיתן לאחואתהון עישור נכסי מנכסי דשבק אבוהון דתניא רבי
אומר בת הניזונית מן האחים נוטלת עישור נכסים א"ל לרבי לדברך מי שיש
לו עשר בנות ובן אין לבן במקום בנות כלום אמר להם כך אני אומר ראשונה
נוטלת עישור נכסים שנייה במה ששיירה ושלישית במה ששיירה וחוזרות
וחולקות בשוה חוזרות וחולקות בשוה כל חדא וחדא מאי דשקל שקל
הכי קאמר אם באו כולן להנשא כאחת חוזרות וחולקות בשוה אמר
רבה הלכה כרבי. קפה) אמר ליה רבינא לרבא אמר לן רב אדא בר
אבהו משמך בגרה אין צריכה למחות נשאת אין צריכה למחות בגרה
ונשאת צריכה למחות והא אוקימנא התם בגרה צריכה למחות לא קשיא
כאן בניזונית מן האחין וכאן בשאין ניזונית מן האחין. ואם לא מחיא
הפסידה דהיכא דקא מיתזנא מנכסי האב אית ליה עישור נכסי עד
דבגרה ואי מחיא מקמי דתבגר אף על גב דבגרה אית לה עישור נכסי
עד דבגרה ואי קא זיינא לה אחי מדילהון כשהיא בוגרת אף על גב
דלא מחיא אית לה עישור נכסי מאי טעמא משום כיסופא הוא דלא
מחיא ואי אינסיבא ולא מחיא לית לה עישור נכסי דאמרינן אחולי

משנה הלכות

למחות אף צנשאין ואם לא מחתה בפסידה, וכתב
ג"כ דכי אמרינן דבגרה ונשאת צריכה למחות אפי'
צמחנא מנייכו דוקא צבגרה ונישאת אבל נשאת ואח"כ
בגרה לא, דבגר צחר נישואין לאו כלום הוא. ויה
לחמיה על הרמז"ס ז"ל שכתב צפ' עשרים מהל' אישות,
נשאת כזת ולא מחתה אצדכ פרנסתה ולא חלק בין
מתזנא ללא מתזנא ולא הביא ז"ל שגם דעת רבינו
ז"ל כדעת הרמז"ס ז"ל והצ"י סימן קי"ג כתב לישב
דעת הרמז"ס ז"ל ול"ג שהרמז"ס סמך על מ"ש גבי
בגרה שאם האחים זנין אותה צבוגרת אפי' שלא
מחתה לא איצדכ פרנסתה כ"ז שזנין אותה וממילא
משמע דכ"כ לנשאת קודם שבגרה שאם זנין אותה אחר
נישואיה לא אצדכ ע"כ. וצד מיושצין נמי דברי רבינו
ז"ל וק"ל

שבת וראיתי צבעמק שאלה פ' וילא ס"ק ו' שביא
דעת רבינו שם וכתב נמי דשיטת הרמז"ס
כשיטת רבינו וכתב שכן הוא ג"כ דעת השולחנות ז"ל,
וכוא ז"ל הביא שם גירסת רבינו ז"ל וכל אוקימנא
התם בגרה ונשאת צריכה למחות (וכתב ע"כ לפי זה
ז"ל בגרה או נשאת) וגירסת דידן לא כתב כן וכל
אוקימנא התם בגרה צריכה למחות ועיין ש"ע ח"ע
סימן קי"ג ס"ז צרמ"א שם וכתב שם ומעתה מצוה
דלא דליחת צבכ"ג צבכ"ל וכל אוקימנא התם בגרה
ונשאת צריכה למחות הוא טעות הדפוס ול"ל בגרה
צריכה למחות ע"כ ויפה כיון בגאון ז"ל ובאמת צבכ"ג
שלפנינו לא כתב נשאת כלל. וכתב שם דחוקי דינים

נכסים. וכ"כ פ"כ מה"א כתב ומתבאר מכאן שאין הכת
נוטלת פרנסה חלל למן נישואיה ע"ש.

קפה) ומ"ש אמר ל' רבינא לרבא וכו' שם בגרה
ונישאת צריכה למחות, מי אמר רבא
הכי וכל איחיד' רבא לרב נחמן יתומה ושני ליה
כל דמחי כל דלא מחי לא קשיא כל דקא מיתזנא
מנייכו כל דלא קא מיתזנא מנייכו, ופרש"י כל
דאמר רבא ניסת צנערות אינה צריכה למחות כגון
דקא מיתזנא מנייכו לאחר שניסת דמשום דקא מיתזנא
מנייכו היא דקא שחקת ולא מחלק על פרנסתה וכל
דקתני כל גדול ויתר דלא קא מיתזנא ע"כ.

וי"ש צדכ ג' חילוקים שאם אינה ניזונה מן האחין
אם נשאת צנערות או כיסת צוגרת אפי' שלא
נשאת צריכה למחות, ואם לא מיתתה אצדכ פרנסתה,
כיסת ניזונה מכן ובגרה ונשאת דליכא תרתי ולא
מיתתה אצדכ פרנסתה בגרה ולא נישאת אינה צריכה
למחות כיון שניזונה כ"כ כ"כ צפ"כ מה"א כ"ג
ופירש"י ז"ל שניזונה אחרי נישואיה מן האחין וחילוק
זה לא מצוה דברי הרמז"ס ז"ל וכתב כ"כ דלולי
יש לו צד דעת אחרת וכן נראה דעת רבינו ז"ל שכתב
ואי מיתזנא ולא מחיא לית לה עישור נכסי דאמרינן
אחולי אלהתין ולא מחלק בין מיתזנא ללא מיתזנא
וע"כ דלא ס"ל לחלק צנישתא.

ודרי"ף ז"ל דעתו כרש"י ז"ל וכתב עליו הר"ן ז"ל
כתב כר"א ז"ל דאם מחתה צוגרת צריכה

אחלתיון קפו ואי בעו אחי לסלוקה בזווי בסלקי לה דאמר רב מניומ(נ)י בריה דרב נחומי הוה קאימנא קמיה דאמימר ואתא ההיא איתתא לקמיה דהוה קא מגבי לה עישור נכסי וחזיתיה לדעתיה דאי בעי לסלוקה בזווי מסלקי לה דשמעית דהוה קא אמרי לה אי הוה לן זווי סליקונך ואשתיק ולא אמר להו ולא מידי. קפו רבינא אגביה לברתיה דרב אשי מן בר רב אשי מבינונית שלא בשבועה ומן בריה דרב סמא בריה דרב אשי מזבורית ובשבועה שמע מינה בעלת חוב דאחין הוא שמע מינה. קפו דוקא ניוזנית וקא מינסבא כשהיא נערה אבל בגרה וקא מינסבה כיון דמזוני מנכסי אבוה לית לה עישור נכסי נמי לית ליה ואי מחאי מעידנא דקא בגרה עישור נכסי אית לה דתניא הבנות בין נשאו עד שלא בגרו ובין בגרו עד שלא נשאו איבדו מזונותיהן ולא איבדו פרנסתן דברי רבי והא אמרינן התם ניוזנת אין שאין ניוזנת לא אלא לאו שמע מינה הא דמחאי והא דלא מחאי שמע מינה ואף על גב דבגרה וקא זיינין לה אחי לא צריכה למחויי. קפט תנו רבנן המשליש מעות לחתנו עישור נכסים: הא דמחאי. הא דאמר רבי לא איבדו וא"ר כונא הלכתא כותיה דשמיתא על מחר עישור נכסי וכו' דקמי מחוי גדול ויתר כשל מיתא: דמשליש

מן כהחין : ואי אינסבה ולא מחאי לית לה עישור נכסי. דנשאת לא חלק בין מיתא ללא מיתא וכ"כ דעת כרמז"ס ועיין משכ"ל : ואי צוי אחי לסלוקה בזווי. שרלין לתת לה דמי שוי עישור נכסי דמעות: דשמעית. שמעתי שכיו אומרים לה : רבינא אגביה. רב אשי מת ומת רב סמא צו בחייו וכנשאת צו ליפרע נטלה מחלק של מר רב רב אשי שכי קיים ציונית שלא בשבועה אלמא בעלת חוב דאחי כוונת : ומן צריכ דרב סמא. זיבורית לפי שבעלת חוב של אביו היתכ שהוא אחי: איבדו מזונותיהן. שכן כתב לכן או עד דתצגן או עד כונא הלכתא כותיה דשמיתא על מחר עישור נכסי וכו' דקמי מחוי גדול ויתר כשל מיתא: דמשליש

משנה הלכות

לכאיה מידם מה שראוי לכתן לה, טעמא דקטנה הא גדולה ויתר, לא קשיא הא דמחאי הא דלא מחאי ככ"ג מסתברא דא"כ קשיא דרבי אדרבי דתניא רבי אומר צה כנינות מן האחין נועלת עישור נכסים, ניוזנת אין שאינה ניוזנת לא אלא לאו ש"מ הא דמחאי הא דלא מחאי ש"מ ע"כ. ומ"ש ואפ"ג דבגרה וקא זיינין לה אחי לא צריכה למחויא כמו שכתב טעמא לעיל דמשום כסופא הוא דלא מחאי וק"ל.

קפט) ומ"ש ח"ר המשליש מעות לחתנו לוקח צכן שזה לבתו וכו' שם ס"ט ע"ב. ח"ר המשליש מעות וכו' מאי ציינוהו אי לימא קטנה מן הנשואין איכא ציינוהו דרבי מאיר סבר כרשות צידה ואחא ר' יוסי למימר אפי' מן הנשואין נמי גדולה אין קטנה לא אימא סופא אצל דקטנה אין מעשה קטנה כלום הא מאן קתני לה חילומא רבי יוסי הא מרישא שמעת מינה דאמר ר"י וכו' וכי אינה אלא שדה והוא רוצה למכרה כרי הוא מכורס מעשיו, גדולה דבת זכינה אין קטנה דלאו צה זכיני היא לא, אלא ר"מ היא וחסורי מחסרי וכי קתני וכו' אלא גדולה מן האירוסין איכא ציינוהו ע"כ.

ולא כתב רבינו הלכה כדברי מי אי כר"מ אי כר"י, וכפוסקים פסקו כר"מ משום דכלכל כר"י דייני וכן פסק כר"י וברמז"ס פכ"א מכ"א כ"ד וכו' כתב ופסקו דכלכות כר"י וכדברי רבינו וכן הסכימו ז"ל וכן כתב בגמ"י צ"ס אביאסף. וכתוב' ר"ד כוסף דהא קיי"ל כר"מ דאמר מלך לקיים דברי המת, וכתבו כהוס' שם דרי"ה הא, וכן כתב הרא"ש ז"ל

תלוי בין חלופי גירסאות שכי' להם וכתב וז"ל דכרמז"ס דלכ מים חיים מצורות עמוקים האלה וכנאני שצ"כ כותני לדעת הגאון ז"ל.

קפו) ומ"ש ואי צוי אחי לסלוקה בזווי מסלקא לה וכו', שם ס"ט ע"א ואף למימר דבר ציה דאמר רב מניומי צריכ דרב נחומי כוכ קאימנא קמי' דאמימר ואחאי הא איתתא לקמיה דכות קא צוי עישור נכסים וחזיתיה לדעתיה דאי צוי לסלוקה בזווי כוכ מסלק לה דשמעתי מאחי דכוו קאמרי לה אילו כוכ לן זחי סליקנא בזווי ואשתיק ולא אמר לבו ולא מידי ע"כ.

קפו) ומ"ש רבינא אגבי' לברתי דרב אשי מציונית שלא בשבועה וכו' ג"ז שם וגרס לברתי צרי' דרב אשי ממר צרי' דרב אשי, ובמ"ש ש"מ צע"ה דאחין הוא זה, הוא פסק רבינו ז"ל וס"ל דאופשיטא ליה באיציטא כן, ועיין לעיל בסמוך ס"ק קפ"ד מה שכתבתי לברמז"א ז"ל ודו"ק.

קפט) ומ"ש דוקא ניוזנת וקמינסבה כשהיא נערה אצל בגרה וקא מינסבה וכו' שם דף ס"ה ע"ב ח"ר הכנות בין בגרו עד שלא נישאו ובין נישאו עד שלא בגרו איבדו מזונותיהן ולא איבדו פרנסתן דברי רבי ששמעין בן אלעזר אומר אף איבדו פרנסתן, כיצד כן עושה שוכרות לכן בעלים ומוציאין לכן פרנסתן, אמר רב נחמן אמר לי כונא כלכל כרבי, איתחייב רבא לרב נחמן יתומא שהשיתא אמה או אחיה מדעתה וכתבו לה במאכ או בחמשים זה יכולה היא משתגדיל

מעוה לחתנו. מסר מעוה ציד
שליש לחתנו שיקח צכן שדכ
לצחו: **בן** כנישואין. שאף
האז לא צדעתו למסר ציד
שליש חלל עד שחנשא
דמשנאח הצעל זוכה לאכול
פירות: **מאי** ציניכו. צבאי
פליגי בגדולה או צקטנא:
גדולה מן האירוסין איכא
ציניכו. דקאמר ר"מ מן
האירוסין יעשה שליש שלישי
ואפילו היא גדולה וקא ח"ל
רבי יוסי כיון דגדולה היא
שומעין לה, וקו"ל כרז נחמן
דריני הלכך נקטינן דצקטנא
אין מעשה קטנא כלום וכן
נמי בגדולה מן האירוסין ולא
משכחת לה שיבא הכרעה
צידה חלל בגדולה מן הנשואין
הר"ן (ועיין משכ"ל): **אילפא**
חלל נפשי צקראסא דספינתא.
גופא דעודא צמס' חענית
משום דלוחציו לרבי יוחנן

צרישא כשהלך חילפא לסחורה כי אחא אמרו ליה אי כוח יחיד מר וגרים לא מר כוח מלך חלל נפשי
צאוסקוריא דמכותא צכלונסות ארזים שחולן צב וילון כספינא: **תל"א**. נשען עצמו: **אי** איכא דחתי ואמר לי
מילתא וכו'. כלומר אע"פ שכלכתי צסחורה לא שכתתי תלמודי ויש צידי לתקן כל הצרייתות שסידר רבי חייה
ורבי ארשעיה צחוספתא שלכן חמינא לכן סמך צמשנחיו של
כדאמרינן צעלמא כל מחניחא דלא מחניא צי ר"ח ור"א לא חותצי מינא צצי מדרשא: **תנא** ליה. שנה לפני צרייתא
זו ושאלו למלוא לה סמך צמשנח שסידר רבי: **שקל**. חלי סלע: **וראויין**. שאין צחונין צפחות: **נותנין** לכן
סלע. דאי כוח ידע שתיקרו צחזונות וינערכו לסלע לא כוח חמר: **אל** חתנו. כרי מחא צידם ולא עשאן יורשים
חלל צענין זה: **אם** מחי צלא צנים: **אין** נותנין להם חלל שקל שאין לנו להפסיד את הצאים אחרים וכו' ואל
ועשה את האחרים יורשים אחרים ודאי דווקא שקל קאמר כדי שחפול ירשא אחרים לזותן אחרים: **הא**
מני. איכא דאמר לכו אל חתנו להם חלל שקל אין נותנין להם חלל שקל ואע"ג דסוף סוף כולבו נכסי דידכו
נינוכו לא יכדין לכו צקוטנא חלל שקל צצצת וכמותר חזו מן הצדקה, וליכא לאקשויי עלה הא דאמר צפי נערה לא
כל כמינא שיעשיר את צניו ויפיל עצמו על הציבור דהתם הוא דאמר אל תקצרכו מנכסיו ונכסי דידכו נינוכו
הלכך לא צייתין ליה לקוצרו מן הצדקה כדי להעשיר את צניו חלל כהא נכסי לאו דיתמי נינוכו כי חס לפי לוואתו:
רבי מאיר. דמתני' דאמר יעשה שליש מה שהשלים צידו: **מינח** יוחא ליה. שיתן להם כל לרכן: **לזרוזינהו**. שיחזרו

משנה הלכות

ועצמנא וכו' חמר רב חסדא חמר מר עוקבא שם ע'
ע"א וצבג"א צצצא צצס מהרי"ח ח"ל ומיכו חס חמר
תנו להם שקל לשצת ואם מחו ירשו אחרים תחתיכם
י"ל דאין נותנין חלל שקל דלאו משום לרחי קא עביד
חלל משום שירשו אחרים תחתיכם ע"כ. ועיין עוש"ע
סי' רנ"ג וצרי"ף פ"ח דצ"צ דף רע"ז ודו"ק.

קצא **וב"ש** חמר רב כהנא המדיר את חשחו שלא
חשאל וכו' שם ע"צ ע"א וצגמרא גרם
מפני שמשאכא שם רע צצכונותיך ורציו גרם ושלל
חארוג צגדים נאים לצניב וצגמרא גרם לצניו חלל
שלא צכחצכ וכו' וצחוס' רי"ד כחצ לצכ ע"כ. וכחצו
כחוס' וצבג"א צצס כרי"ז חלל דכאי כמדיר מיירי כגון
שאסר על עצמו כנחא שאלת וחיוב יכולה צצציל זה

דאפי' צצרי קו"ל הכי כדמוכח צגיטין צשלבי פ"ק
דף ע"ו ע"א ח"ר יוסף הלכה כר"ש כנשיא וכו' דקו"ל
דצרי ש"מ ככחצין וכמסורין דמי רב יוסף מוקי ליה
צצריא וכו'. ודעת ר"ת דלא חמר' מלוא לקיים דצרי
כמת חלל כשהושלש מתחלה לכך אי נמי צמת ניתן צחיי
מקבל דיוקא חלל דצרי שכיז מרע צכל ענין כמסורין
דמי ע"כ.

קצ **וב"ש** חילפי חלי נפשי וכו' שם ח"ר חילפא
חלי נפשי צאוסקוריא דמכותא, פירש"י
צכלונסות ארזים שחוליס צכן וילון כספינא, פ"י מכותא
וילון. ורציו פ"י קראחא דספינא חמר איכא דחחא
(ולא גרם אי חכא) דאמר לי מילתא דצי ר' חייה
ורבי ארשעיה ולא פשעיה ליה ממתניתין נפילא מאוסקורין

אחר מחנכותיך ושלך יכו רענתיך : ושלך תארוג צגדים נאים לצניח. עיין משנה בלכות. האב לריך להביא המדיר את אשתו שלא תשאל ושלך תשאל נפה וכברה ריחים ותנור יוציא ויתן כתובה מפני שמשאיה שם רע בשכנותיה. תנ"ה המדיר את אשתו שלא תשאל ושלך תשאל נפה וכברה ריחים ותנור יוציא ויתן כתובה מפני שמשאיה שם רע בשכנותיה וכן היא שנדרה שלא תשאל ושלך תשאל נפה וכברה ריחים ותנור ושלך תארוג בגדים נאים לבניה תצא שלא בכתובה מפני שמשאיה שם רע בשכנותה. קצב) היו בה מומין ועודה בבית אביה האב

משנה הלכות

קצב) ופ"ש היו זה מומין ועודה צצית אציה לריך להביא רחיה שמשנתארסר היו זה מומין אלו וריה מקחו מקח וכו' שם צמשנכ ע"כ ע"א כ"י זה מומין ועודה צצית אציה וכו' שמשנתארסר היו זה מומין כללו ונסתפחה שדכו, ויש גורסין שמשנתארסר נולדו זה מומין וזה רצינו גרם כצגמרא.

ובגמ' טעמא דמייתי האב ראי' הא לא מייתי האב ראי' הבעל מבימן מני רבי יבועש היא דאמר לא מפיה אנו חייין אימא סיפא נכנסה לרשות הבעל הבעל לריך להביא רחיה טעמא דמייתי הבעל ראי' הא לא מייתי הבעל רחיה האב מבימן אחאן לר"ג דאמר נאמנת ח"ר אלעזר חצרה, מי ששנכ זו לא שנכ זו אמר רבא לא תימא ר' יבועש לא אזיל צתר חזקה דגופא כלל אלא כי לא אזיל ר"י צתר חזקה דגופא כיכא דאיכא חזקה דממונא אצל כיכא דליכא חזקה דממונא אצל ר"י צתר חזקה דגופא וכו' רבא אמר רישא כאן נמלא וכאן ה' סיפא כאן נמלא וכאן כיה רב אשי אמר רישא מנכ לאצא צידך וסיפא מנכ לי צידך.

ופרש"י ז"ל חצרה קשיא רישא לסיפא מי ששנכ זו לא שנכ זו רישא לר' יבועש וכו' הדין לנכנסה לרשות הבעל וסיפא לר"ג וכו' לעודה צצית אציה שאין לנו טעם לחלק בין עודה צצית אציה לנכנסה לחופה רבא אמר וכו' רבא מכדר לאוקמי כולה כרבן גמליאל דאוקמינן בלכתא כותיה צפרק קמא, לעולם חזקה דגופא עדיף ורישא טעמא משום דכיון דצצית אציה נמלאו המומין איתרע חזקתיה דאב דא"ל כאן היו קודם אירוסין, וצפ"ק נמי פלוגתייהו בנכנסה לרשות הבעל היא וזה אמר רבן גמליאל דלא כורעה חזקה אציה צכך ע"כ ר"א אמר וכו' מכדר נמי לאוקמי כולה כרבן גמליאל דחזקה דגופא עדיפה ורישא לכה לא מכני חזקה דגופא לפי שאין הטענה שלה אלא של אציה שכתובה אירוסין לאב וכו' ליה מנכ לאצא צידך וגבי אב לא אמרינן צגוף שלה דחוכי חזקה ע"כ. ואב"י הקשה לרבא ממתיני שמשנתארסר לא אמרינן כאן נמלא וכאן ה' ותי' משנתארסר משום דאיכא תרתין חזקה בעמיד גוף על חזקתו וחזקה אין אדם שותה צכום אלא"כ צודקו וכו' ראה ויפייס

לשאל ולא תשאל שאמר הנאח כליו שלא חוכל להשאילם ובגון שאמר הנאח כלי קונם על שואלם ונאחם שאלתם עלי שאינה יכולה לשאל פן תכשילנו אצל חולק בתשמיש כמטב לא יוליא עד לאחר שצח אחת ע"כ.

ודר"ן כתב המדיר את אשתו וכו' לרצ מפרשה צמדירה מנכסיו אם תשאל אצל לשמואל דאמר אפי' צסחם ימחין קשיא אמאי יוליא דמשמע לאלתר תשאל ותאמר ותמחין שמה תמלא פתח וליכא לפרוקה צשנדרה היא וקיים לה איכו וכדמפרקין מחי' אליציה, דכא צתר ככי קאמר וכן היא שנדרה וי"ל דצשאל תשאל ושלך תשאל חדא מילתא היא ועיקר הנדר צשאל תשאל, אלא שבמדיר אשתו צכך ואסור לה כליו צכשאלתן אף הוא אין רצונו שתשאל ומש"כ נקטינכו לתרווייהו ע"כ.

וכתבו תר"י דשלך תארוג וכו' נראה מנכנס ה' לארוג אותם הם צעלמם לצניחם. ח"ג שבדירה שלך תארוג לארוג לארוג אותם וכו' צש"מ וכתב הרשב"א ז"ל ח"ג דקוי"ל דממלאכה אינה מורדת (עיין לעיל ס"ק (קע"ז) צשם הראצ"ד דגם ממלאכה כוי מורדת) אלא כופה צשועים ועושב, שאני הכא דכיון דנדר ואי אפשר לכופו תלא שלך צכתובה, ונראה דהרשב"א ז"ל לשיטתו דס"ל דנשים כופין אפילו צשועים ועיין לקמן ס"ק קל"כ מה שכתבתי דנשים אין דרכן לכופן צשועים.

ובתשו' מהר"י מיי"ג ס' כ"ח כתב דמה שאמרו נפה וכברה וכו' דוקא נקט בני מילי משום דאורה עלמא הוא דלישלינכו נשים להדדי אצל צגדים ומלעות שלך רגילי נשים לישלינכו להדדי אין צוכ הולאה ש"ר צשכינותיה הביאה צחידושי רע"א יו"ד ס' רל"כ וע"ש מדינים אלו.

ודרמב"ם פ"ג מה"א בלכה ו' כתב מפני שמשאיהו שם רע צשכינותיה שכו' כלי ורש"י צמהדורה קמא הביאו צש"מ כתב ששם רע שאומרין עינו נכ צכליו ולפי פ"י זה אין נ"מ אי גרסינן לצניו או לצניה דסוף סוף משיאכ שם רע הוא דכיון ששוראין שאין לצניס כמו לשאר צנים ח"כ משיאו שם רע שכו' כלי ולכן אינו אורג להם וח"כ אין נ"מ בין ששם צניה מצעל אחר או צניו מלשכ אחרת ודו"ק.

קל"ה ע"ה גבי זה אחי דברי ע"פ אחר מהני וכו' מהני ברי דבית להאב מש"כ הולך לדחוק במחניתין דגם היא עוונת שמה ועד שתתארם לא משום דכוי חדא במ"ת אבל למאי דקיי"ל דברי ע"פ אחד לא מהני י"ל דריותא יותר אוקימתא דר"ה ומש"כ סתם לה ברי"ף כפשטא דמתני' ע"כ. ובחידושי מהרי"ט דר"ה רב אשי כתב פרש"י דלא מהניא חזקה דגופא לפי שאין בטענה שלה, אלא של אחי ולי"ע מ"ש דמהני חזקה מקוב לגבי עמא וחזקה בבית לגבי טבל בשלבי פ"ק דקידושין וחזקה סבין לגבי בהמה בפ"ק דחולין וגבי בת לא מהני חזקה ע"ש מה שחירך.

והרא"ש ז"ל כתב רב אלפס ז"ל לא הבית כל בני אוקימתות לפי שסובר שאין נפקותא בין שנייה דרבה לשנייה דרב אשי, וכו' מאיר הלוי ז"ל כתב דלרב אשי אם היא בוגרת אפילו בעודה בבית אחי על הצעל להבית ראה דמנח לי בידך הוא, ולרבה בוגרת נמי כל זמן שלא נכנסה לרשות הצעל כיון שנמלאו בבית אחי אמרינן כאן נמלאו כאן היו ועליה להבית ראה, וכיון דפליגי הלכתא כרב אשי דהוא בתרא, ואני אומר דאף רבא מודה בבוגרת דאף בבית אחי על הצעל להבית ראה דלא שייך למימר כאן נמלאו כאן היו אלא צנערה דכתובתה לאחיה והיא עצמה ברשות האב לכל מילי (ועל האב להבית ראה) כלכך איתרע חזקה ברשות האב וכו' אבל בוגרת כיון שילאה מרשות אחי ואינה נקראת עוד על שם אחי כך יו עומדת בבית אחי כאלו עומדת בבית איש דעלמא וחיציא כאלו נכנסה לרשות הצעל ולכך לא הבית ברי"ף כל בני אוקימתות וכן מוכח מן ההוספות ע"כ ועיין קרבן נחנאל שם ובתוס' ד"ה רישא.

וה"ה ז"ל פכ"ח מה"א כתב שברמז"ס פסק כרבה וכן נראה מן ההלכות שהביאו משנה כפשטא והוא כשיטת הר"ן. וכתב עוד ויש שם אוקימתא אחרת, רב אשי אומר וכו' ופירשו הרמז"ן והרשב"א ז"ל דרב אשי מוקי לה לרישא צנערה ובשארין האב עושה ברי ואע"פ שהיא עוונת ברי אין טענה מועלת לאחיה שהרי בעודה ארוסה והיא נערה או קטנה כתובתה לאחיה והוא אינו עושה ברי, אבל סיפא כיון שנשאת ברי כתובתה לעצמה והיא עוונת ברי והו"ל כמנה לי בידך ופסק הרשב"א ז"ל כרב אשי דהוא בתרא ואמר דאפילו צנמלא ברשות האב אם היתה ברי שמשתארכה נולדו על הצעל להבית ראי' ע"כ ועיין בעה"מ ז"ל, צנערה לרשות הצעל אף אם האב עושה שמה על הצעל להבית ראה וכ"כ הר"ן ובש"מ הבית דברמז"ן ורשב"א חולקין.

ורבינו ירוחם ז"ל נחיד כ"ג ח' שמיני כתב במומין כל מי שנולד בספק בידו עליו להבית ראה כגון היו זה מומין ועודה בבית אחי לריך להבית

הוא, וכתבו בתוס' ז"ל, ואיירי צענין שיכול להיות שנאנסה תחת צעלה דאי צענין שדאי לא נאנסה משנשאת אע"ג שנכנסה לרשות הצעל איתרע לה חזקה רשות האב הואיל דודאי ברשות אחי נאנסה ובר"ן ז"ל האריך בקושיות אפי' רש"י ז"ל וכתב לפיכך נראה לי דרבה דאמר כאן נמלאו וכאן כ"י כ"ק לאו דקרא ס"ד דמתני' שייכא צפוגתייהו כלל דאינהו פליגי בבית ושמה ומתני' צממא ושמה, כגון שאינה בקיאה בבית מתי נולדו בריה הפך וטעמא דרישא וסיפא משום כאן נמלאו וכאן כ"י, וכן יש צנערה שכתב בבית בפירוש רישא כאן נמלאו וכאן כ"י, סיפא כאן נמלאו וכאן כ"י והיינו טעמא דלא סגי ליה לצעל להבית עדים משנתארכה משום דאיכא חרי חזקה כדאיתא בגמ' ה' לאו הכי הוה סגי לי' מטעמא דכאן נמלאו וכאן כ"י.

גם צפי' רש"י אדברי רב אשי שתי' דחזקה דגופא דידה לא מהני ליה, כתב ואין זה מחזור דאמאי לא, לפיכך נראה דכ"ק רישא מנח לאבא בידך כנומר טעמא דידה שטענת ברי אינו אלא מנח לאבא בידך והאב אינו עושה ברי אלא שמה ומש"כ אמרינן דעל האב להבית ראה אבל סיפא כיון שהיא עוונת ברי וכממון שלה הוה ליה מנח לי בידך ומש"כ אמרינן דעל הצעל להבית ראה ובר"ג וזה פי' ר"י בתוס'. אמנם בתוס' ז"ל כתבו שחזר ר"י מפירושו וכתב דפי' רש"י עיקר ולא ידעתי למח הבית בר"ן להקשות ארש"י ז"ל ולא אחוס' שפי' כותי' ואדרבה עכ"פ בתוס' מישזין דעת רש"י, שוב ראיתי דבבר הקשה בחידושי אנשי שם כן ע"ש.

והרי"ף ז"ל הבית משנתיו כנורחא וכתב עליו בר"ן ז"ל ונראה שסמך לו על אוקימתא דרבה דפשטא דמתני' משמע שאין אחד מהם עושה מתי נולדו, וכמו שפירשתי וכל היכא דכוי לי' שמה ושמה אמרינן כאן נמלאו וכאן כ"י, ובסמוך ג"כ שיש לו ראה לדין זה ואוקימתיה דרב אשי אע"ג דקושטא הוא לא הולך להבית דמדר"ג ילפינן דכל ברי ושמה צממא לי בידך נאמנת משום חזקה דגופא ואמנא לאבא בידך על דרך שפירשתי פשיטא שאינה נאמנת שאין ברי דידה מועיל לגבי האב שהוא צעל הממון כתובת צממא וכן ברמז"ס ז"ל הבית משנתיו כנורחא צפי' כ"ה מה"א ולא הזכיר שהיה אחד מהן עושה כלום ע"כ. והנה רבינו נמי הבית משנתה כנורחא ומה שמתפרש לבן מתפרש נמי לדברי רבינו וזה פשוט.

וראיתי בהגהות רע"ה צפי' המשניות שכתב אדברי בר"ן ז"ל דס"ל דברי"ף פסק כרבה וז"ל לכאורה יש לעיין דאדרבה דא"כ הו"ל להרי"ף להבית טעמא דחדא במקום תרתי וגם מה"ת לא נפסוק כר"ה נגד רבא וצוית' י"ל דרבה לטעמא' אה"ל דס"ל צ"ב דף

ראיה. אם זה נמצא כתובת מן האירוסין מזה שממנו לקחתה לר"ך שיצא ראיה שלאחר שנאמרסר היו זה מומין כללו ואף על פי שיש לאשה חזקה דגופה כואיל וגמלאו כמומין ברשות האב ואיכא למימר כאן היו קודם האירוסין ולפיכך אם לא הביא ראיה בעל מהימן: נכנסה לרשות הבעל. ועכ"ל זה להביאה בלא כתובה על מומים שזה עליו להביא ראיה שקודם שנאמרסר היו זה מומין כללו דכיון דגמלאו כמומין ברשותו אמרינן כאן נמצאו וכאן היו: במה דברים אמורים. שבעל יכול לטעון על מומין: אין יכול לטעון.

משנה הלכות

וראיתי צצית מאיר סי' קי"ז שכתב דמחלקותם עם כתובות צפי' ר"א כי כתובות נדו מפ"י זה מפני צ' קושיות חדא דא"כ הו"ל למתני או שיטעון צרי ונראה דלא חשו לה משום דכתובת על לישניה סמך דמורה שכתובת אינו טעון מידי, וזהו כקשו ועוד דמשמע מהביא דשמואל דסמך וכו', ואי משום צרי ושמואל לא כוכ פריך מידי דמסתמא ר"א לא פליג אדשמואל, וזה לבר"ן נוחה דכתיב קאמר רישא מנה לאבא וכו' טענת שמואל משא"כ אלו הוי טענת צרי, אף כי שייך כאן נמצא דכיון נולד כספק ברשותו מ"מ לגבי טענת צרי זה אינו מחייב, סיפא מנה לי צידך דהוי טענת צרי להכי אף כי הביא ראיה שכו' באירוסין לא מהני משא"כ לשיטת כתובות דהכי שנוה ספק ברשות האב דשייך כ"כ אף בצרי ל"מ א"כ אי נמצא פ"י זה ברצ' אשי יבא מוכח מריש דצרי דאלו ה"י מהני ברשעא בצרי דילכ כיכ מחייב ככאן נמצא וזה לא מסתבר לכתובות, ועיין שם מה שכתב על דבריהם ודו"ק.

והמרדכי כתב וז"ל ופר"י דלא פליגי רצון אלא אסיפא דנכנסה לרשותא דבעל דאילו ארישא דארוסה היתה יכול להיות שלא ככיר במומין ואפילו הוי מומין שצגלו וכתם נמי דקתני אם יש עמך מרחץ אף מומין שצבסתר אין יכול לטעון, כי לא קאי אלא אנכנסה לרשות הבעל דמסתמא צנשוין צדק צקרוציו וניפיים, אבל ארישא שהיא ארוסה אפילו יש עמך מרחץ צעיר אינה מקודשת דאין רגילות שיצדקנה קודם אירוסין צקרוצים וצצילו צבג"א. וכתבו בגאונים ז"ל דמכ שאמרו אם יש מרחץ צעיר אף מומין שצבסתר אינו יכול לטעון מפני שצדק צקרוצותיו לא קרוצותיו ממש אלא צידועיו ואפילו גר הוא צעיר ואין לו קרוצות א"א שלא יכיו לו רעים צעיר וחצרים וצדקין על ידי נשותיהן וצוקא צעיר שדרך הצנות ללכת מציד אציהן לרחץ במרחץ ציום, אבל במקום שאין דרך הצנות לרחוץ חוצה ואף למרחץ אין כולכות אלא צאישון לילכ ואפילו כמו צספרד אף על מומין שצגלו יכול לטעון עכ"ל צצואם כרא"ש ז"ל וכ"כ רציו ירוחם

ראיה שמסתמאסר היו זה מומין כללו וגסתפסח שדכו נכנסה לרשות הבעל על הבעל להביא ראיה שעד שלא תתארס היו זה מומין כללו ומקחו מקח טעות וכן פסק רב אלפס דלא חילק כלל בין רצא לרצ' אשי אלא לעולם אמרינן כאן נמצאו וכאן היו ואין חולקין לפי זה בין טענת צרי לשמואל וכו' כן אין חילוק בין נכנסה לחופה ללא נכנסה דכל מי שנוה כספק ברשותו עליו להביא ראיה, וכתבו כתובות הא דאמרינן אם היא צצית אציה שכתובתה מן האירוסין על האב להביא ראיה לאו דוקא צציתו אלא נערה מאורסה אפילו יאכא מצית אציה ויהא עומדת צצית הארוס כ"ז שלא נכנסה לחופה על האב להביא ראיה כי אין רשות במקום גורס אלא רשות בעל כממון ע"כ.

ובש"ע ח"ע סי' קי"ז כתב כרא"ש וי"א דאם האב טוען ודאי על הבעל להביא ראיה כ"כ צצם כרצ"א וי"א דאם הציג הזמן ליכנס אע"פ שלא נכנס הוי כאלו היתה ברשות הבעל רציו ירוחם נחיצ כ"ג ח"ת, והנה מה שכתב רציו כרא"ש ז"ל דעת רציו ירוחם דמשכגיע ליכנס אע"פ שלא נכנס הוי כאלו היתה ברשות הבעל, לא זכיתי לבדן דצרי הקדושים שצרי חסם לא כתב רק דכלל חלוי צצית רשות היא ואדרבא משמע דס"ל דאין נ"מ אי נכנסה אי לא נכנסה לחופה וכלל חלוי רק ברשות מי נמצאו כמומין שוב ראיתי דכבר כקשו כן כח"מ וצ"ש על דצרי ז"ל ע"ש (ומ"ש נחיצ כ"ג ח"כ ע"ס הוא וז"ל חלק שמיני). והנראה מדעת רי"י ז"ל דפליג אר"ן וכן לשיטת כרצ"א שצב"כ וה"כ ז"ל וס"ל דרצא ורצ' אשי לא פליגי וכן דעת כרא"ש ז"ל דלא פליגי ומטעם אחר דרצא אזיל צצית כתובות דצרישא ע"י כאן נמצאו וכאן היו אצלה כחזקה דגופה מכל וכל ואפילו צצירוף צצרי לא הוי אלא צרי צלא חזקה דלא כלום וצדרי"א חופס כפי' שדחו חוס' דחלוי צצרי וחלוקה בין רישא לסיפא אינו אלא מחמת טענת צרי שיש לה לעמדה צכסיפא להכי על הבעל להביא ראיה ופוסק כרצ' אשי. זה הוא דעת כרא"ש עי"ש וצב"א לא נראה כן דעת רי"ן ז"ל.

מפני שהוא בודקה ביד קרובותיו. קצו) האיש שהיו בו מומין אין כופין דסבר וקבל: ביד קרובותיו.

משנה הלכות

ע"כ ועיין חו"מ מ"ז פ"ח דעירובין דכא דאין הלכה כרשב"ג והוא נגד הכלל כל מקום ששנה רשב"ג במשנתו הלכה כמותו ועיין לעיל ס"ק ע"ו) מה שכתבתי בזה.

שבת וראיתי דדבר זה אי רצונו פוסק כרשב"ג הוא במחלוקת שטיח ח"ל כלשון לימודים אין שכי' לדאמן עלה כנראה מוסכם מרבנן בחרתי הוא דברי"ף והרמב"ם פוסקים כח"ק משום דלית לכו כללא דכ"מ ששנה רשב"ג וכו' והחוס' והרא"ש פוסקים דדון זה כרשב"ג משום האי כללא וכן פסק בעל הלכות גדולות ע"כ. גם הרא"ם בסי' ירמיה סי' שני"ז נקט כללא דרשב"ג והשאלות דפי' לו שאלתא ע"ט לדעת השאלות שלום שם ס"ק פ"ו חית ליה האי כללא והעמק שאלה חולק עליו דלית ליה אלא היכא דמסתבר טעמיה ועיין רשב"ם ב"ב דף ל"ג ע"ב ד"ה דמי בשחו וכתובות דף י' ד"ה חמר, ועור אור"ח סי' תל"ג על ברי"ף והרא"ש שלא הביאו הא דמיטב החולקת דרשב"ג ועי' ביאורי בגר"א שם ס"ק ו'.

והש"ך חו"מ סי' קע"א סי' ע' כתב דכתובות פ' איחזי נשך דף ס"ט ד"ה אלא שומע מוכח דה"ה בצרייתא הלכה כרשב"ג והמפרשים הניחו דבריו בתימא ועיין בשאלות שלום כנ"ל ובתש"י חו"מ סי' ל"ד. ובס' פורת יוסף להגאון מסלאנים התפלל מאוד על הש"ך ונעלם ממנו דבר הקשו עליו כן האחרונים ועיין קרבן נתנאל גיעין פרק כ' סי' כ', ועיין יד מלאכי סי' ש"ז. ובשאלות ותשובות נשמת כל חי סימן ע"ו כתב דדעת אביאסף ובעל הלכות גדולות והרא"ש דנקטי כללא דרשב"ג גם בצרייתא.

אמנם לענ"ד דצריכס הקדושים ל"ע מה דפשיטא לכו כ"כ דדעת רצונו לפסוק כרשב"ג אפי' בצרייתא שכרי נראה להדיא דלא פסק כרשב"ג אלא כח"ק בנשצית וכיו מצקשין ממנו עד אשרה דמיה וכמ"ש בס"ק ע"ו ועיין ס"ק קנ"א. ובס"ק רמ"ז בכתובות מצעל כעיסור אות כתובת דאורייתא בזה דגרסין צפי' אלמנה שכיחא כתובתה מאתים וכו' וכתב רבי שמעון קיירא דליתא לדרשב"ג וכו' ע"ש, ועיין עוד במשנה הלכות לקמן ס"ק רע"ז בסי"ד, עכ"פ נראה לענ"ד צרור דעת רצונו דלא לפסוק כרשב"ג בכל מקום וכדעת ברי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל, וע"פ שנים עדים יקום דבר. ולע"ג להפוסקים שלא הרגישו בזה וכ"ש בדברי בעל העיסור ז"ל ועיין שד"ח קונטרס הכללים מערכת כף מה שכתבתי שם בדברים וג"כ לא הרגיש בדברי רצונו כנ"ל ולענ"ד כמו שכתבתי בסי"ד.

ז"ל נתיב כ"ג ח' שמיני דלאו דוקא קרובות אלא כ"ה מיוחדים והרמב"ם ז"ל חולק עליהם, ובש"ע ח"ע סי' קי"ז פסק המחבר בסי' כהרמב"ם והרמ"א ז"ל בסי' הביא דעת הגאונים צ"ח ע"ש.

וכתב הרמ"ג ז"ל הא דאמרתי אצל מומין שצגלוי אין יכול לטעון דבר ידוע שאין דין זה אלא באותם מקומות שכי' שם מנהג נשים לילך בשוק ופניהם גלויות והכל יודעים אותם ואומרים זאת פלונית וזאת אחות פלונית כגון בערי אדום בזמן הזה אצל בערי המערב וצטולטילה ובצצציותיה אשר שם מנהג נשים ללכת מכוסות כ"ז טוען אף במומין שצגלוי אס' אין מרחץ בעיר והביאו המרדכי ז"ל ועיין ש"ע כנ"ל.

קצו) וב"ש האיש שכיו בו מומין אין כופין אותו להוציא וכו' שם במתני' ע"ז ע"א ובמשנה (גרים) אמר רשב"ג דד"א במומין הקטנים אצל במומין הגדולים כופין אותו להוציא וצדפוס ווארשא יש כאן ט"ס בספרי רצונו וכתב צ' פעמים אמר רשב"ג דד"א וכו') ובגמרא ר' יוחנן חני נולדו חייא בר רב חני היו, מ"ד נולדו כ"ש היו דקסבר וקצלה מאן דאמר היו אצל נולדו לא. תנן ארשב"ג דד"א במומין קטנים אצל במומין גדולים כופין אותו להוציא בשלמא למ"ד נולדו חיינו דשאני צין גדולים לקטנים אלא למ"ד היו מה לי גדולים מה לי קטנים הא סבר וקצלה כסבורה היא שיכולה ועכשיו אין יכולה לקבל ע"כ, והביאה רצונו בסמוך.

ונראה דהי' גירסת רצונו במשנה על האיש שנולדו בו מומין אין כופין אותו להוציא הי' גורם למשנה זו לעיל דף ע"ב ע"ב וכו' לו ז"ל משנה זו אחת עם המשנה של הי' זה מומין וכו' ולכן גרס אחר משנה זו אמר רב נחמן ונכפה במומין שצבת דמי משא"כ צש"ם לפי גירסת דין הוא קודם משנה של האיש שנולדו בו מומין כיון דצדידן נחלקה במשנה לשתי משנות ועיין לקמן בסי"ד.

ובגמ' גרס אחר רב אבא בר יעקב אמר ר' יוחנן הלכה כרשב"ג רבא אמר רב נחמן הלכה כדברי חכמים ומי אמר רבי יוחנן הכי והא אמר רבא בר צ"ח א"ר יוחנן בכל מקום ששנה רשב"ג במשנתו הלכה כמותו וכו' אמוראי נינוה ואליצא דר"י, וגירסת רצונו איכא דאמרי אמר רבא בר בר חנה אר"י, ופסקו ברי"ף והרמב"ם והרא"ש והגהמ"י וברע"ב כר"י דקיי"ל הלכה כר"י צדידי וכתב ברי"ן הלכך צין מומין גדולים צין מומין קטנים ואפילו נולדו אין כופין אותו להוציא

או מיודעיו דא"ל שאין לו שום מיודעים צעיר ועיין משנה הלכות: אבל בגדולים. מומין גדולים כגון נסמית עינו ונקטע ידו ונשצרב רגלו גמ': נכפה. חולי שממנו נופל לארץ ר"ל ויש לו זמן לצא. במומין שצטער דמי . לפי שמצרכת זיוס זמנה ללאת צין כצרות: נולדו. משנשאכ : איכא אותו להוציא אמר רבן שמעון בן גמליאל במה דברים אמורים במומים קטנים אבל בגדולים כופין אותו להוציא. קצד) אמר רב נחמן ונכפה כמומין שבסתר דמי והני מילי דקביע ליה זמן אבל לא קביע ליה זמן כמומין שבגלוי דמי. האיש שהיו בו מומין רב יהודה תני נולדו

משנה הלכות

וה"ר שמחה השיב לו מה שכשצחי לכוף לרווחא דמילתא צעלמא כי לענ"ד אפילו גט לא היתכ לריכב חס לא ידעכ מוס זכ וכו' גם לפי דצריך שכתצת שלאחר אירוסין אירע צו מוס זכ א"כ כנדון שצפנינו צנולדו ופסק ר' יוחנן כרצצ"ג דכופין ככי צין לחיית צר רצ צין לרי יוחנן כופין צנולדו וכו' ע"ש. ועיין ירושלמי פ' המדיר כ"ח ועל תשובה זו של רצינו שמחה נראה דכתצ צצית מאיר דלא נראה כן מכל הפוסקים וכמ"ש ודו"ק.

קצד) ומ"ש אמר רב נחמן כמומין שצטער דמי וכו', שם צגמרא. וכתצ המדכי ח"ל כתצ ראצ"כ חע"ג דנכפכ לגצי חשכ מוס כוכ, משס אין ראיכ להחשיצו מוס גצי איש, דאשכ צכל דכו ניחא לה, וחדע דלא קחני נכפכ גצי מומי דאיש ואין צידינו לכפות צלא ראיכ צרורכ, וגס לא נכוף אותכ לחיות עמו, כיון שצאכ מחמת טענה, וכך שמע ראצ"כ מעשכ מאציו רצינו יואל כלוי ע"כ, וצכג"א צציו.

אמנם צחש' הרא"ש כלל מ"צ משמע דנכפכ כוי מוס צאיש, וכופין אותו לגרש צציו כד"מ ז"ל וראיתי צנככ"ג צ"י סק"ו שצציו דצרי הרא"ש וכמדרכי ז"ל וכתצ כואיל שלא הזכיר כרצ המצצר ז"ל דצרי הרא"ש ז"ל נראה דס"ל דראוי לחפוס לענין כלככ דאין כופין כדצרי המדכי ז"ל וכ"כ כרדצ"ז ח"א סימן ר"ס, ואע"פ שרצינו המצצר צסי קי"ז סתס כדצרי חש' הרא"ש ז"ל, דאשכ נכפכ כופין אותכ לקצל גיטכ אפילו לאחר תקנת רגמ"כ, חשכ שאני וכו', ועיין חש' לרצ אחי ז"ל סי' ד', וגס מכריצ"ל צס"ד סי' י"ג דף ס"ט פלפל כדצרי הרא"ש וכמדרכי וכעלכ לדינא דמי שכי נכפכ דלא קצוע ליה זמן קודס שקידש חכ חאשכ אין כופין אותו להוציא צכל מורי כרצ וכו'.

ובענין כחולי חס נחישן וגס כרופאים אומרים נואש ר"ל, עיין צכראנ"ח ח"צ סי' ל"א, וצמצי"ט ח"ג סי' רי"צ, וצכר"ס מלוצלין סי"א, ומכר"ש סימן ל"ג. וכתצ כרדצ"ז ח"א סי' ר"ס וכ"כ צצאר שצב, צמי שמשחין צחוך כמטכ ואינו מרגיש אין כופין אותו להוציא, ואין כופין אותכ לכיות עמו, ועיין מכרי"ט ח"צ ח"ט סי' י"ד ודו"ק כיטב.

ומשמע מדצרי כפוסקים ז"ל דצשום מוס אפי' גדול מאד אין כופין אותו להוציא, וכן נראה מדצרי כ"כ פכ"כ מכ"א כ"י"א, חמנס כרא"ש ז"ל כתצ וי"א דוקא עינו אחת צכל שחי עיניו או שחי ידיו או שחי רגליו מודיס רצן, וכן מסצצר שכרי כוא כעצר וצטל מן כעולם, וכעור צציו סי' קי"ד. וכתצ כצ"י ז"ל דע שצתשובה כלל מ"צ השיב דלרצן דקיי"ל כותייעו אפילו נסחמו שחי עיניו ונשצרו שחי רגליו ונקטעו שחי ידיו אין כופין להוציא, וכתצ שס ומיכו צפסקיו כתצ אחר כך שכופין אותו להוציא ע"כ וצכ"ח כתצ כדצרינו צפסקיו נראה מדקדוק דצרי כרמצ"ס סוף הלכות אישות ע"כ. ודעת כרמ"כ צאלו חס נשאכ סתס חס ידעכ וכצכר וקצכל אין כופין, וכתצ כרש"ל דאפי' נעשכ כן אחר ניצואין אין יכול לומר לה נסחחפכ שוך דכצטל כוא אינו שדכ שלכ, חלל חאשכ שדכ של כצטל כ"כ כחוס' פ' המדיר וצציו כפרושכ ועי"ז ע"ש, וכגרי"א ז"ל פסק צס"ק ע"ז דעת כרא"ש צתשובותיו ע"ש וצמכריצ"ל סי' כ"צ.

ועיין צחש' מיימוני כ"א סי' ס"ג פסק רצינו שמחה ע"פ ככרעכ מכירושלמי דצנולד מוס גדול כופין, וצציו צצית מאיר וכתצ עליו, ולא נראה ככי מכל כפוסקים ע"כ, ולא ידענא למכ כתצ כך צפשיטות מכל כפוסקים שכרי אית לן כמה כוסקים דס"ל כותיכ וכמו שכתצתי לפיל ודו"ק וי"ע.

ואנכי כרואכ לאר"ז כגדול סי' חש"ס שכתצ ח"ל וכייתי צצור לומר דכא דפליגי רצן ורשצ"ג היינו צנסמית עינו אחת דוקא צכל צשחי עיניו מודו אפילו רצן דכופין, ומיכו אין כה צידי לומר כך דדילמא כ"כ צשחי עיניו פליגי, וכא דנקט עין אחת לכודיעך כה דרשצ"ג דאפילו צעין אחת מחיר לכוף דכא דכתירא עדיף, וכו כי קחני זו שכופין אותו להוציא לחני נמי וכסומא צשחי עיניו לדצרי ככל או חס כלככ דצנולדו כופין נחני נמי וכנסחמא אפילו צעין אחת וחנא ושייר ליכא למימר דקחני חלו, וכו דלא שני ככי צגמרא ולכשיחא לסומא אין זכ עיגון כי ראוי לציוח ואשכחן חכצת נשים לצעליכן סומין כמו גצי גרושה ר' יוסי כגלילי ציר פי"ז. כללו של דצר אינו נראה צעיני כלל לכחיר לכוף אותו וכו' כי יש כאן חיוב כרת וממחר ע"כ.

חייא בר רב תני היו מאן דאמר נולדו כל שכן היו דהא סבר סבר וקביל ומאן דאמר היו אבל נולדו לא תנן אמר רבן שמעון בן גמליאל במה דברים אמורים במומים קטנים אבל בגדולים כופין אותו להוציא בשלמא למאן דאמר נולדו היינו דשאני בין גדולים ובין קטנים אלא למאן דאמר היו מה לי גדולים מה לי קטנים הא סבר וקביל באומרת כסבורה אני שאני יכולה לקבל עכשיו אין אני יכולה לקבל ואילו הן מומין גדולים פירש רבן שמעון בן גמליאל נקטעה ידו נסמת עינו זשברה רגלו. איתמר רבי אבא בר יעקב אמר רבי יוחנן הלכה כרבן שמעון בן גמליאל רבא אמר רב נחמן הלכה כדברי חכמים איכא דאמרי אמר רבה בר בר חנא אמר רבי יוחנן אין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל ומי אמר רבי יוחנן הכי והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראייה אחרונה אמוראי גינהו אליבא דרבי יוחנן. קצה) ואילו שכופין אותן להוציא מוכה שחין ובעל פוליס ומקמץ ומצרף נחשת והבורסי בין תורע"א קושי' צפי' רש"י: ומצרף נחשת. מקום

משנה הלכות

כדי שיתן לה כתובה, שתאמר איני יכולה לקבל ויגרשנה, ושמא במקום שיש חשש ערמה אין לה כתובה ע"כ. וכתב עליהם החו"ע ז"ל ולא הציתתי דמאי קושיא, דכיון שכוף יודע מומו שהרי התנה כן איכו דאפסיד אנפשיה שלקחה, ויודע שיכולה לטעון סבורה הייתי וכו' ע"כ. והנה החוס' יצמות ס"ד ע"א ד"כ יוליא כתבו דרבינו גרשום כתב בתשובה דמוכח שחין אין לה כתובה, ודקדק ממתני' דאם כי' כופין ליתן כתובה א"כ כל שעב תערום ותנשא ע"ש מה שחירלו ז"ל, והנראה דגם רגמ"ה ז"ל כדעת החוס' כתובות דחיישין דלמא תערים. וא"כ גם לדידיה יקשה כן ולי"ע למא לא הקשה כן גם לדעתו ז"ל.

והנ"ל ע"ד דעת החוס' ז"ל דמאחר דמתנה עמה, ודאי אלו ידע שאין תנאו כלום א"כ למא מתנה עמה, כיון שידע שיכולה לטעון סבורה הייתי וכו', אלא ע"כ דס"ל להחוס' ז"ל דכופ' חושב שתתגרס בו, ולא חוכל לטעון סבורה הייתי, רק אז מתגרס הוא ג"כ להנשא עמה, ואלו כי' יודע דתחזור זה לא הוה נשאה, וממילא לא הוה צלל איכו דאפסיד אנפשיה, דאיכו ס"ל דתנאי מועיל מה שמתנה עמה, וכו' כעין קידושין על תנאי שהתנה עמה רק צכ"ג ליכו קידושין, ומאחר שהיא עכשיו עושה איני יכולה לסבול הוא עושה א"כ לא קימת תנאי שהתנתי עמך וכו"ג לא אמרינן סבר וקבל ואיכו דאפסיד אנפשיה כנ"ל. וזה לעג"ד צורר ולדעת החו"ע כיון דידע שיכולה לטעון סבורה הייתי וכו', א"כ התנאי למא ולי"ע.

קצה) ומ"ש ואלו שכופין אותן להוציא מוכה שחין ובעל פוליסים וכו', שם צמסנה וכתב בעור צסי' קנ"ד אלו שכופין אותן צשועים וכו' ואפילו היו בו קודם שנשאת וידעה שהיו בו צד"א שניסה לו סתם, אצל אם התנה עמו תחלה לריכב לעמוד צתנא, ואינה יכולה לומר סברה הייתי שאני יכולה לקבל, חוץ ממוכח שחין שאפילו התנה עמה תחילה כופין אותו להוציא, וברמ"א ז"ל כתב דאפילו צסתם נמי אי ידעה אין כופין אותו להוציא דצברה וקבלה. וכתב עליו הצ"ח ז"ל ומפרש רבינו דחכמים לא קיימו אלא היכא דהתנה עמה, אצל הרמ"ה מפרש דחכמים קיימי נמי אהיכא דידעה ורצחה, ולא התנה נמי מקבלת היא צע"כ, וכ"כ בר"ן ע"ש הרמב"ם ז"ל וז"ל לפי זה הא דחק אם התנה עמה ר"מ הוא דקאמר הכי להשמיענו רצוחא, דאפילו התנה עמה יכולה שתאמר סבורה הייתי שאני יכולה לקבל, אצל לחכמים אפי' לא התנה אלא דידעה ורצחה מקבלת היא צע"כ, ומתני' דתני כופין להוציא צין שהיו עד שלא נישאו וצין משנשאו נולדו היינו דוקא צלא ידעה צהם כלל ע"כ.

וכתב הר"ש ז"ל צתשו' כלל מ"ג ס"ד, דקוי"ל דהאי כפי' הוא צשועים ע"ש צסי' י"א, ועיין לעיל ס"ק קנ"א, ועיין ריב"ש סי' קס"צ וסי' קכ"ז וצ"י שם. ולענין כתובה כתב המרדכי ז"ל נראה לר"י דיוציא ויתן כתובה אפי' שנגרסה צע"כ, הציא הצ"י ז"ל ע"ש.

וד"ע דהחוס' כתובות דף ע"ז ע"א ד"כ סבורה הייתי הקשו קת' חימה דא"כ כל אשה, תערים ותשאלו

שהיו בו עד שלא נשאו ובין משנשאו (למדו) נולדו ובכולן אמר רבי מאיר אף על פי שהתנה עמו יכולה היא שתאמר כסבורה הייתי שאני יכולה לקבל עכשיו איני יכולה לקבל וחכמים אומרים מקבלת היא על כרחא חוץ ממוכה שחין מפני שממקתו. מעשה בצידן בבורסי שמת והיה לו אח בורסי אמרו חכמים יכולה היא שתאמר לאחיי ייתי יכולה לקבל ולך איני יכולה לקבל. אמר מר מפני שהיא ממקתו פשיטא לא צריכא דאף על גב שהיא רוצה לעמוד עם מוכה שחין והוא רוצה לעמוד עמה אפילו הכי כופין אותו להוציא מפני שממיקתו. מאי בעל פוליתוס רב יהודה אמר שמואל ריח החוטם במתניתא תנא ריח הפה. רב אסי מתני איפכא ומותיב בה סימנא שמואל לא פסיק פומיה מכוליה פרקין.

קצו) האשה שנפלו לה נכסים עד שלא תתארס מודים בית שמאי ובית הלל שאם מוכרת ונותנת קיים נפלו לה משנתארסה בית שמאי אומרים

משנה הלכות

ז"ל מודים דלא תמכור, ובסיפא כתב נפלו לה משנתארסה ז"ל תמכור וזכ"ל לא תמכור משמע דוקא כשנפלו משנתארסה הוא דפליגי ז"ל דלכתחלה לא תמכור, אבל כשנפלו לה קודם שנתארסה מודים ז"ל ז"ל דלפילו לכתחלה תמכור, וא"ל קשיא ג"כ רישא לסיפא.

ובחפשי צפוסקים הראשונים ז"ל כר"ף ורש"י וכתב"ס וחוס' וכתב"ס כולם גורסין כלשון מתניתין, ולאחר עיון ברצח חקתי ודרשתי לעמוד על סוד גירסת רבינו בקדוש, מלאתי צנינוי נוסחאות על משניות כתובות כ"ל, שכתב שמוכרת ונותנת וקיים, כז"ל שיהא מוכרת קיים, כמשנ"ל ששם מוכרת ונותנת קיים, ואינו נכון ע"כ, וככ"פ מלאתי גירסת רבינו מפורש בשם מקום, חמס כרי כתב ז"ל ואינו נכון וגרסא דכותו על מה שכתבתי לעיל דודאי גירסא זו מקושי כבנכ הוא. וה"ל לי לער ברצח לפרש דברי רבינו במתניתין ולישז כמשנה לפי גירסתו ז"ל.

ובעמדי משחומס תוכה ומשועט צין ספרי הראשונים ז"ל, באיר ד' עיני ומלאתי צתמים דעים לכתב"ד ז"ל סי' רי"ט כלכך שניכ מג' שיטות ח"ל, וככלכך השניכ הוא האשכ שנפלו נכסים עד שלא תתארס, לפי שראיתי אותה סחומה אלל הכתמים, וראיתי לאחד מהם פירוש כתב אותה צחצורו ח"ל, כדא מתניתא וגמרא דילכ חזיק צב פי' מסותם ברצח, וברני מפרשו דרך קנר כד לברר מקום הספק, האשכ שנפלו לה נכסים צירוש או צמתה עד שלא תתארס, מודים ז"ל וז"ל צנכסים כללו הואיל וצכותה נפלו, אע"פ שעכשיו נתארסה מוכרת ונותנת כשהיא ארוסה לכתחלה, ואי דקתני ששם מוכרת לאו דיעדז היא חלל לכתחלה יש למכור וליתן צמתה, וכל מה שהיא עושב צנכסים כללו שנפלו לה צכותה כרי הוא קיים, דכא כל כיכא

מעבד עורות: מפני שממקתו. ממסמחו לשון כמק צשו : דאף על גב שהיא רוצה לעמוד וכו' כופין אותו לכו"ל מפני שממקתו. דחמירא סכנתא מאיסורא : דאששה שנפלו לה נכסים עד שלא תתארס ונתארסה: ד"ג ששם מוכרת ונותנת קיים. כלומר שאפילו לכתחלה מוכרת ונותנת וקיים כך פירשו כר"ף וכתב"ד ועיין משנה כלכות

וראיתי בחידושי רש"י ז"ל, שכתב ליישז קושית כתוס' ז"ל, דכא יוכל לכתנות עמה כן צפי' ששם תאמר אח"כ סבורה הייתי וכו', שתלא צלא כתובת וצכ"ג ודאי מועיל ולא שייך צזכ לומר דאסור לשכות צלא כתובת ול"ע ע"כ. ודבריו לענ"ד ג"כ ז"ע דכרי ככא קיימין חליצא דר"מ דס"ל דכתובת דאורייתא ולא מהני מה שמתנה עמה, משום דכוכ מתנה על מה שכתוב צתורכ ותנאו צטל, וממילא ח"ל לכתנות עמה כן, וגם אין לומר דכרי צדבר צצממון תנאו קיים אפילו מתנה על מה שכתוב צתורכ שברי לר"מ אפילו צדבר צצממון תנאו צטל, וכמו שאלמו כתובות נ"ו וצ"מ נ"א, ואין לכלכ כר"י ס"ל, אבל ככא חליצא דר"מ חללא ול"ע. ועיין חשו' שכות יעקב סי' ע"ב, ועיין מלא כרועים חות ח"ו.

קצו) ומ"ש האשכ שנפלו לה נכסים עד שלא תתארס וכו', שם ע"ח ע"א. משנה האשכ שנפלו לה נכסים עד שלא תתארס מודים ז"ל וז"ל שמוכרת ונותנת וקיים, וגירסת רבינו ששם מוכרת ונותנת קיים. ולפי גירסת רבינו נראה לכאורה דלכתחלה לא תמכור אפילו כשנפלו לה נכסים עד שלא תתארס, ולדבריו ז"ל תקשה סיפא, שכתב נפלו לה משנתארסה זש"ל תמכור, וצית כלל אומרים לא תמכור, חלו וחלו מודים ששם מוכרת ונותנת קיים, וקשיא רישא לסיפא, דמדכתב צרישא עד שלא תתארס מודים ששם מוכרת ונותנת קיים משמע דכשנפלו לה משנתארסה כ"ג דפליגי ואפילו מוכרת ונותנת צטל, ובסיפא כתב חלו וחלו מודים ששם מוכרת ונותנת קיים כרי דלא פליגי.

איברא דדברים חלו לכאורה סותרים מיניה וצוכ, אמרת האשכ שנפלו לה נכסים עד שלא תתארס מודים ז"ל וז"ל ששם מוכרת וכו', משמע חלל לכתחלה

לית לה למכור לכתחלה קתני, לא תמכור ואם מכר ונתנה קיים דיעבד, וכל היכא דלא קתני לא תמכור אע"ג דקתני שאם מוכרת ונותנת לכתחלה הוא, ובהאי פירושא ריבטא לך לכתחלה כולל ומחזיר כהוגן כלל קושיא ע"כ.

והנה ציר לן רבין בתמים דעיס כנ"ל, דגם הרי"ף ז"ל ובראש"ד היו להם גירסת רבין במתני' שאם מוכרת ונותנת קיים, וכדי דלא תקשה לכו פי' רישא לסיפא מפרש ז"ל דכאי אם מוכרת לאו דיעבד הוא, אלא אפי' לכתחלה מוכרת ונותנת. וצד מיושב גירסת רבין צעזע טעם ודעת מקושיתנו כנ"ל, מדיוק רישא לסיפא, וכתב עוד שם, וצדא תניינא שאם נפלו לה לאחר שנתארס דמספקא מילתא דאימר בזכותה נפלו ואימר בזכותו נפלו, לכתחלה לא תמכור כשהיא ארוסה, ואם מכר ונתנה קיים. וצדא תליחא שאם נפלו לה משנשאה בכל מודים שאם מכר ונתנה הצעל מוילא מיד הלקוחות, וצדא רביעיתא שאם נפלה כשהיא ארוסה ואח"כ נשאת קאמר ר"ג אם מכר ונתנה קיים, לפי מה שכבר פירשנו שיש לה למכור לכתחלה וכו'. ואמר בגמרא איבעיא לכו ר"י אלתחלה קאי או דיעבד קאי, פי' ארישא קאי דקתני מוכרת לכתחלה או על צדא תניינא קאי דקתני לא תמכור לכתחלה ואם מכר ונתנה קיים דיעבד, ת"ש א"ר יוחנא אמרו לפני ר"ג כואיל ובראשיתא אשתו, והנשואה אשתו וכו', וכן הביא הפי' זה מהרמ"ע מפאנו.

הן אחת דגירסת הרי"ף שלפנינו היא בגירסת הש"ס דילן, שמוכרת ונותנת וקיים, מ"מ הרי הם גרים שאם מוכרת וכמו שהביא בראש"ד ז"ל שם. והנה בראש"ד ז"ל הביא ארי"ף ז"ל ופירושו וז"ל, ועיינתי אותו וראיתי אותו פירוש צלתי נכון וצלתי מתווסף ויש צו קושיות רבות אין תירוצן לאחת מהן, ראשונה שהוא פי' במאי שאמר הגמ' איבעיא לכו ר"י לכתחלה או דיעבד, אם דברי ר"י חוזרת על תחלת ההלכה שהוא מודים צ"ש וצ"כ שמוכרת ונותנת וקיים או הם חוזרים על סופה שאם נפלו לה נכסים משנתארס צ"כ אומרים לא תמכור שהוא דיעבד והוסיף צלשון הצעיה לכתחלה או דיעבד לא, אבל אמר לכתחלה או דיעבד ואם היתה טוהה בגמרא צד כמו שחשב. לא הי' משמיע הגמ' מלה זו, והי' אומר אותה כמו שאמר הוא כואיל והבכרה מליך אותו לאומרה ע"כ.

גם בקושיא חמישית כתב, חמישית שהוא בעמיד תירוצן רב זצ"ל שאמר תני אם מכר שהוא אומר על הכרייתא, ואמר שהכוונה צו לכתחלה, וזה היפך מכוונת עיקר התירוצן צ"כ בדברים שצו בכלל ר"ל צדא שאמר שחני הוא צרייתא ואינו אלא צמנה וצמנה שאמר שהוא לכתחלה ואין הכוונה צו אלא דיעבד, ובה ללאורכ כי נראה דבראש"ד ז"ל צד לחלוק על עיקר התירוצן

עם הכלל שכלל הרי"ף ז"ל דאם מוכרת ונותנת לכתחלה כוי, וס"ל דאינו אלא דיעבד, אמנם כד מעיינת בי שפיר י"ל דלא צד בראש"ד ז"ל לחלוק אעיקר הכלל בפירושו דאם מוכרת ונותנת, ושפיר י"ל דאפי' לכתחלה משמע, וכפי' הרי"ף ז"ל, ולא צד לחלוק אלא בתירוצן רב זצ"ל שאמר תני אם מכר הכס דייקא דיעבד קאי רב זצ"ל ומיירי דיעבד, אמנם בשאר מקומות ובגון ברישא דמתני' מודה בראש"ד ז"ל אי גרסינ בגירסת רבין לכתחלה נמי משמע כן נלע"ד, ושפיר מיושב גירסת רבין ז"ל צס"ד. ועיין צע"מ שם.

והנה מה שאמרנו שנפלו לה נכסים בכל אופן שהוא צין בירושא צין במתנה וכמו שכתבו הרי"ף ובראש"ד ז"ל, וראיתי צצ"י סי' פ"ה צסופו שכתב, וכן מה שאמרנו שנפלו לה נכסים כלומר בירושא לאו דוקא, אלא הי"ה אפילו נתנו לה במתנה, או שמאלה מליאה, זה הכלל כל שיצאו לה ולא ידע צהם הצעל עד שמכר או נתנה, ואפילו לא נתנה אותם במתנה גמורה אלא בהצרכה, אין הצעל מוילא מיד מקבל המתנה. והרי"ף ובראש"ד ז"ל לא כתבו או שמאלה מליאה. ולכאורכ עלה צדעתי לומר דלכן לא כתבו או שמאלה מליאה דמליאת האשה לצעל, א"כ לא אחי רק צדא ראשונה כשמאלה קודם שנשאת, אבל אחר שנשאת לא. אמנם מדברי צצ"י שכתב זה הכלל כל שיצאו לה ולא ידע הצעל עד שמכר או שנתנה וכו', משמע דס"ל דאפי' מליאה שמאלה או מכר אותה חיבך או נתנה במתנה קודם שידע הצעל שמאלה מליאה אין במליאה של צעל ע"כ.

וצ"ע לעג"ד דלכאורכ הי' משמע דמליאה לעולם של צעלה הוא, דמתנת תקנה שייכים לו דמשום איבה תקנוהו, וא"כ מאי נ"מ אי ידע אי לא ידע, סוף סוף לו תקנו כל המליאות שמתנא, וז"ל דס"ל דכ"ג לא הוי התקנה. ועיין רמב"ם פכ"א מה"א וצ"כ שם. ועיין לעיל חידושים ס"ק (קל"ח). שצתי וראיתי צצ"י מילואים סי' י' ס"ק י"ז שכתב צנכסים חידושים לצעל צעור ש"ע משמע דאין חלוק צין נפלו לה קודם שנשאת לאחר שנשאת, ואפי' נפלו לה משנשאת כיון דאין יודעין לצעל אם מכר ונתנה קיים, אבל דעת ברא"כ בחידושו לכתובות דאסיפא קאי, דנפלו לה עד שלא נשאת ונשאת, אבל נפלו לה משנשאת כ"ע מודי דהצעל מוילא מיד הלקוחות ולא שני לן צין נכסין יודעין לשאינן יודעין ור"ש דחולק צין נכסים לנכסים אסיפא קאי ע"ש. וא"כ כ"ש צמליאה ונ"ע.

ובתבו בתוס' שם בירושלמי דפאה צעי אמאי לא תני לה גצי דברים שהם מקולי צ"ש ומחומרי צ"כ, א"ל לא תני אלא דבר שהוא חומר משני לרדין וקל משני לרדין, וככה קל לאשה וחומר לצעל, והתניא הפקר לעניים הפקר וברי קל לעניים וחומר לצע"כ,

תמכור ובית הלל אומרים לא תמכור ואילו מודים שאם מוכרת ונותנת קיים אמר רבי יהודה אמרו לפני רבן גמליאל הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים אמר להם בחדשים אנו בושים אלא שאתם מגלגלין עלינו את הישנים. רב ושמואל דאמרי תרויהו בין שנפלו לה עד שלא תתארס ובין שנפלו לה משנתארסה ונשאת בעל מוציא מיד הלקוחות כמאן לא כרבי יהודה ולא כרבי חנניה בן עקביא אינהו דאמור כרבותינו דתניא רבותינו חזרו ונמנו בין שנפלו לה עד שלא תתארס ובין שנפלו לה משנתארס ונשאת בעל מוציא מיד הלקוחות. קצו) נפלו לה משנשאת אילו ואילו מודים שאם מכרה ונתנה שהבעל מוציא מיד הלקוחות. קצו) ההיא דבעיא דתברחינהו לנכסה מגברה מהם שלא יזכה בהם ולא שחזכה בהם אס תתאלמן היא או תתגרש וגלחה דעתה

גירסת הגמרא : הואיל וזכה באשה שהיא ארוסתו לא יזכה בנכסים בחמיה : בחדשים שנפלו לה משנשאת אנו בושים. מה ראו חכמים לומר אם מכרה ונתנה כבעל מוציא מיד הלקוחות כדחתן לקמן במתני' : אלא שאתם מגלגלים עלינו. נכסים שנפלו לה בעודה ארוסה לומר שאם מכרה מכרה בעל לפי שזכה בהם כבעל : דתברחינהו לנכסה. אלמנה היכה וזאת להנשא ויחיה מקדמת ונותנת לזכה כדי להצריח זכות בעלה

משנה הלכות

ועיין רי"ף ור"ש. ובר"ן ז"ל כתב לפיכך נראה דברי ר"י בן מיי"ש ז"ל דגילוי דעתה מקרי כל דאמר בעינן לאנסיבה ולא גליא דעתה הוא היכא דהכחא סתמא ואנסיבה, ואפ"כ לא קנה משום דמוכחא מילתא ולא יכחא לבו אלא משום דבעי לאנסיבה ולאכרחי מצעל, וק"ל כמ"ד מצרחת לא קנה וכו', ולא היו דברים שנכל משום דהוי אומדנא דמוכח ע"כ.

ובתב המדכי וקבלתי ממורי קרובי ח"ל, והא דמשמע כהא דשטר מצרחת לא קנה זכו דוקא דהדרה עלה מצרחת, אבל אי לא דהדרה כגון שמתח זכה בקונה במה שצידו, וראיה מפ' השולח הכיחא עבדא דצי תרי קס חד מינייהו ושחררו לפלגא דידי' וכו', והלכך וכו' גט שחרור מן הקטן ש"מ דמשום דלא הדר זכי כהא ואני אומר דשאי הכס דהוי במקלחם וזכולכו חמשה אפילו מטלטלי הוי שויר צר מכתובה, ואפ"כ י"ל היכא שיעינין צודאי שהוא צא להצריח אפילו במקלחם הוי כמו כתוב מכיוס ולשארלכ וכו' ע"ש.

ורבינו ירוחם נע"ו ח"ג כתב אשה שרובה לנשא וכתבה כל נכסיה לאחר ואפי' לזנב או לזנבה, ח"ל זה תנאי כי צודאי סגי בגילוי דעת כמו מוכר נכסיו לעלות לאי, והדברים מוכיחים כי לא עשה כל זה כי אם להצריח מבעל שלא יאכל פירות ושלל ירשנה ויהיו פירות למקבל מחנה ואם תמות צחיי בעל ישארו למקבל מחנה ואם מת הבעל ומתה היא קודם שחזרה צה יחזרו הנכסים ליורשים, כי מיד שמת בעל בעלה המחנה וחזרו נכסים לרשותה כאלו תתאלמן או תתגרש וחזרו הנכסים לה, יקרה בשטר מחנה ואפילו שטר מחנה הוא לזנב או לזנבה, ודוקא בכתובה כל נכסיה אז אינו צריך לכתוב בשטר שום תנאי אבל בכתובה מקלחן ושיירכ צריך שיכתוב בשטר המחנה מכיוס לשארלכ ואין בעל אוכל פירות, ואם לא כתב כך קנה מקבל

ח"ל אינו חומר לבע"כ שמדעתו הוא מפקיר. והקשה ר"י והא קתני בהם צ"ש אומרים צ' שצחות דהוי קל לאיש וחומר לאשה שאינה נוטלת כתובה כהדרת שצח אחת כצ"כ, וי"ל שאין זה קולא אלא חומרא שמחבר לגרשה כהדרת שצח אחת ע"ש. ועיין חו"ט דגרם כאן בתוספות שממחר במקום שמחבר, ועיין הפלח כאן. עוד גרם שם אחר רצ יכודא אמרו חכמים לפני ר"ג ורבינו לא גרם חכמים במשנה, וצ"ס גרם אחר להם על החדשים ודו"ק.

ומ"ש רצ ושמואל דאמרי תרוויכו וכו' שם בגמרא ע"כ. וכתב רי"ף ז"ל וכן הלכתא, וכן פסק הרמב"ם פכ"א מה"א כ"ז, ועיין ה"כ שם, וכן פסק הר"ש ועיין ח"ע סי' ע"ב.

קצו) ומ"ש נפלו לה משנשאת אלו ואלו מודים וכו', בגמרא לימא חנינא לתקנת אושא דא"ר יוסי צר חנינא באושא התקינה האשה שמכרה צנכיי מלוג צחיי בעל ומתה בעל מוציא מיד הלקוחות, מתניתין צחיי ולפירות, תקנת אושא בגופה של קרקע ולאחר מיתה, ע"כ. ועיין רש"י ותוס' שם ד"כ לימא ובתוס' רי"ד ודו"ק.

קצו) ומ"ש הכיחא דבעי דתברחינהו לנכסה וכו', בגמ' שם דף ע"ה ע"ב וע"ט ע"א. ופירש"י אלמנה היכה וזאת להנשא ויחיה מקדמת ונותנת לזכה כדי להצריח זכות בעלה מהם שלא יזכה בהם, וכוזית לעדים שאין מחנה זו מחנה אלא להצריח ולא שחזכה צכן כזה וכו', ובתוס' שם צד"כ כתבתינו כתבו צשם רבינו יחק דלא צעי עדים אלא גילוי מילתא איכא, ולא הוי דברים שנכל שאין דברים, דכחא ודאי הדבר ניכר שלא נתכונה אלא להצריח דנפשה עדיפה לה כדאמרינן בסמוך, ובתוס' דף ל"ז ד"כ צין כתבו דאפי' גילוי דעת לא לריכב ע"ש. וכן כתבו בתוס' רי"ד.

כתבתינהו לברתה לסוף אינסיב ואיגרש אתאי לקמיה דרב נחמן קרעיה לשטרא אזל רב ענן לקמיה דמר עוקבא אמר ליה חזי מר נחמן חקלאה היכי מקרע שטרי דאינשי אמר ליה אימא לי איזי גופא דעובדא היכי הוה אמר ליה הכי הוה מעשה אמר ליה שטר מברחת קאמרת הכי אמר רב נהילאי בר אידי אמר שמואל אני מוראי הוראה ואם יבוא שטר מברחת לידי אקרענו. אמר ליה רבא לרב נחמן טעמא מאי אמר ליה לא שביק איניש נפשיה ויהיב לאחרני אמר ליה הני מילי לאחרני הא לברתה יהבה אפילו הכי במקום ברתה נפשה עדיפא לה. מוראי הוראה. נעלתי רשות מריש גלותא כדאמרין צפ"ק דסנהדרין (דף כ') דמכני רשותא ולא יכני רשותא אלא לבקי בדבר: ואם יבא שטר מברחת לידי. שירא המקבל מחנה להחזיק בנכסים על פיו שלא להחזירם לנותן אקרענו ולקמיה פריך הויל ולא שטרא הוא האך הועיל להצריח: טעמא מאי. אמר שמואל אקרענו: דלא שביק איניש נפשיה וכו'. ולא גמר להקנותו אלא בעוד שהוא דואג איכא למימר דלא גמר וקניא: דא לברתה. יבבה

משנה הלכות

עוד כתב שם הכותב כל נכסיו לאחר כדי להצריח מצי"ח או מכחוצת אשתו כתב הרא"ש כי השטר אינו כלום וכו', ועיין לעיל ס"ק ע"ב מה שכתבתי בדברי הרא"ש ז"ל בס"ד. ועיין מהריב"ל ס"א דף קמ"ז וצבור חו"מ סי' נ"ט ורמ"ו.

וכתב בנכס"ג סי' י' ס"ק ל"ג, דנ"א שלא שירר לעצמה כדי פרנסתה כו', י"ב מה שהכניסה בגדוניה להציל יש סוברים דלא כו' שיר, ומכר"א גיליקי ז"ל בתשו' כתב יד כתב דכו' שיר, עוד כתב שם בס"ק ל"ד אלמנה שרלחה לנשא וכתבה מחנה לכתב ולא שירר כלום, ואח"כ נישאת ונחגרשה י"א שאינה יכולה לחזור ממחנה כתב, ומכר"א גיליקי ז"ל בתשו' כ"י כתב דיכולה לחזור בה ע"כ. ודעת המרדכי ורבינו ירוחם נראה ראייה לדעת כר"א גיליקי. ורבינו ירוחם נחב כ"ג ח"ז כתב שטר מברחת וכו' כתבתיו במחנה צריא, ולעולם אין הצעל אוכל פירות מאותן הנכסים ואפילו נחנה מקצת נכסיה או כולם קודם שנשאת והקנה אותם למקבל מהיום ולכשארלח צלא קנין גמור עד שתרלח אין הצעל אוכל פירות מהם ואם מת יורשה ע"כ.

ודע דראיתי בזכור לאצרכם חחו"מ אות מ' שכתב בשם מהרי"ך זכ"י, דמצריח נכסיו לא אמרו דמכניה טענה זו אלא בדיוק, אבל במקדש לא מכניה דכל דין מברחת כו' מכה אומדנא, דאין אדם נותן כל מה שיש לו לאחרים ויחזיר על הפתחים ואשכחן צפ"י אומדנא זו עצמה בש"מ שהקדיש כל נכסיו, ומספקא ליה דילמא כל לגבי הקדש גמר ומקני ובעל אומדנא ופסק הר"ן ודעו"מ דאין מוילאין מיד הקדש, וכ"ש לדעת הרא"ש שכתב שמוילאין מהיורשים כיון שמכה אומדנא אנו צאים לצעל מעשה אין מצעלין, אלא היכא דברור לן האומדנא מהרי"ו צאסאן סי' י"ג עכ"ל.

והשיר הוא כמו בשכיר מרע שיש כמה מקומות בשיר ע"כ.

וגר"א שחא ז"ל חולק אמרדכי בזה, דהמרדכי ז"ל כתב דהיכא שידעיין צודאי שחא צא להצריח אפילו במקצתם כו' כמו כתבה מהיום ולכשארלח, ומשמע דאפי' לא כתב ואפשר דגם לא צעי לכחוצ מהיום מאחר דידעיין שחא צא להצריח, אמנם מדברי רי"ז נראה דדוקא צעי לכחוצ היום ולכשארלח שכרי רבינו ירוחם ז"ל מיירי בגזונא דאין ידעיין שרלחה להצריח, וכמו שכתב בתחלת דבריו כמו מוכר נכסיו לעלות לא"י והדברים מוכיחים כי לא עשה כל זה כי אם להצריח מצעלה שלא יאכל פירות וכו', ואפי"כ כתב דדוקא בכותבת כל נכסיה אז אינו נריך לכחוצ בשטר שום חנאי אבל כותב מקצתן ושירר נריך שיכתוב בשטר המחנה מהיום לכשארלח וכו', ואם לא כתב כך קנה מקבל וכו' וזה לענ"ד ברור.

עוד כתב המרדכי שם ומעשה צא לפני ר"ת משטר מצריח מנכסיו בחדם אחד שכתב שטר מחנה מעכשיו כדי להצריח וכו', ואמר ר"ת שהשטר קיים וכו' כיון דהכני אינו מוצר הלכך ליכא למימר לאצרוחי איכוין כיון דאינו מוצר אלא למחנה גמור איכוין וכו', ותשו' זו של ר"ת פליג לתשו' הר"ם שכתבו פי' מי שמת עכ"ל ר"ב. וכבר הבאתי מה לעיל בס"ק ע"ב, וכעת מלאתי צרי"ו הג"ל שכתב ח"ל תשובה לרב אלפס ז"ל מה הפרש בין בברחת נכסיה מחמת שחא רואה לנשא ובין המצריח נכסיו כשהוא רואה לנשא אשכחתי שלא ישתעבדו נכסיו לאשתו, תשובה לא מצינו בברחת צאיש כלל לפיכך אם נתן כל נכסיו לאחר המחנה קיימת ואין דנין זו דין מברחת ע"כ, וזה כדעת ר"ת.

מחנה חלוט: תניא וד' בהמה מלוג לבעל ולד שפחת מלוג לאשה חנניה אומר
 בהמה מלוג. כפול לעיל ע"ש
 עשו ולד שפחת מלוג כולד בהמת מלוג אמר רב הונא בר חייא אמר
 משכ"ל ס"ק כ"ב. אלמנה
 רב אמר שמין כל מה שעליה.
 כשמגזין לה כ"ד כחוצה שמין דמים ונוטלתן מפני שבח בית אביה. (ו) אלמנה רב אמר שמין כל מה

משנה הלכות

אשחז ואפילו דשחז דכיון דשחזן כס אינו יכול למשכנס
 וליתן לאח ע"כ. ובר"ח ז"ל חולק ואומר דאפילו
 בגרשה שמין מה שעליה, דהא אלמנה נמי לאו איכו
 נפקא חלא מן שמיא מפקא לה, ואפ"כ אמרינן דלא
 חקני לה חלא אדעתא למיקם קמייה.

ודר"ן ז"ל כתב, וכתבו בגאונים ז"ל דדוקא במלבושים
 וכיוצא בהם אמרינן דלא חקני לה אדעתא
 למיפק, אבל כנותן מחנה לאשחז ודאי חית לה
 וכי נפקא לא מפקינן מינה וכו', ועיין מלחמות שם,
 וכ"כ הסמ"ג ז"ל, ובעל העיטור כתב דדוקא שמוציא
 מדעת חלא טענה, רק שמוציא אחרת נאח סימנה, אבל
 סרחה עליו אדעתא דהכי לא חקני לה ע"כ. וכתב
 הש"ג אפי' לפי דבריו נראה שאין לחלק בין סרחה עליו
 למוציא מדעתו חלא בגדיה שקנה לה חלא מחנה שכח
 לה גוצה לעולם, וכן כתבו בגאונים ע"כ, כדאיחז העור
 ח"ע סי' נ"ט ע"ש.

ובתש"ו הרא"ש כלל מ"ג סי' י"ח, וסי' ע"ו, כתב
 ואשר כתבת דדינא דמורדת שהכניסה לו מלבושים
 לבושים עליה לבעלה, ועתה בעת מורדתה חלא קלח
 ועדיין ראויין ללבושה, חס יוטל על הבעל לשלם דמי
 פחיתתם, הכי בפסקי כתבתו לשון הרי"ף ז"ל שכתב
 דדינא דמחיתתא דנ"ב אפילו חלא כרבה לא משלם בעל
 כפחת, כ"ז שראויין להשתמש בהן מעין מלכתן ראשונה,
 ואפ"ג דדינא דגמ' אינו כן כמו שמוכיח הרי"ף ז"ל
 ביצמות פ' אלמנה וכו', מ"מ דחר מנהגא חזוני, ולא
 נהגו כן חלא כ"ז שראויין למלכתן לא משלם בעל פחת
 דמיכס ע"כ.

והעור ז"ל סימן ע"ז הביא תש"ו הרא"ש ז"ל, דאשכ
 שהכניסה לבעלה מלבושים לבושים עליה חין
 חני קורא בהם נכסי חן דחל, שאין דרך לשום המלבושים
 שעל הכלה, וכתב דכנה"ג, דלפי זה חין לשום בגדים
 שהכניסה לבושים עליה, כיוון משום דבזמנו לא היו
 כוחצין ודא נדונייא דהנעלה ליה בין בכסף, בין בזכב, בין
 במאנא דלבושא, חלא השתא דכחצין הכי, שמין אפילו
 הכגדים שהכניסה לו לבושים עליה, מבר"ס מוכן ז"ל
 סימן ע"ו. וכתב הרד"ז ז"ל ח"א סימן ס"ח, כל מה
 שעשה לה הבעל בין מן הסתם בין מה שהקנה לה כדדיא,
 לא שנה מה שהיה לנשח לא שנה מונח בקופסה, לא
 שנה בגדי חול לא שנה בגדי שבת ויום טוב, שמין לה, ע"כ.

קצ"ט) ומ"ש תניא וד' בהמה מלוג וכו', עיין מ"ש
 מחז כס"ד לעיל ס"ק (כ"ז וכ"ג) ודברי
 רבינו כפולים הם כאן. וראיתי לרבינו ירוחם נכ"ג ח"ו
 ולד בהמה מלוג או וולד שפחת מלוג לבעל, ואם נתגרש
 נוחת דמים, פ"י מולד שפחת מלוג ונוטלן משום שחז
 בית חזיה, ואם רוצה הבעל לשחזע הולד כרשות בידו ולא
 חיישין שמוחז חמות האם ויכלה הקרן, ופ"י חקינו לה
 רבן פירא, פירא דפירא לא חקינו ל' רבן, וכתב
 הריב"ן כי בגונז בהמה מלוג הכפל לאשה כמו בגונז
 ולד בהמה מלוג ופשוט, כתובות שם ע"ב.

(ד) ומ"ש אלמנה רב אמר שמין כל מה שעליה וכו'
 בגמ' דף כ"ד ע"א. אלמנה רב אמר שמין כל
 מה שעליה ושמחאל חין שמין כל מה שעליה, אמר רב
 חייא בר אבין וחילופה בלקיט, רב כהנא מחני וכן
 בלקיט. ופרש"י בלקיט שכיר שגר בבית בע"ז ולקח
 לו בעב"ז בגדים כשיוצא ממנו שם חותן בגדים בשכרי
 לשמואל, ורב אמר חין שמין ומנה בה סימנה יתמח
 ארמלתא שלה ופיק, פ"י רב מנה בה סימנה. אמר
 ר"ג ח"ע דחן במתניתין כותיה דשמואל הלכתא כותיה
 דרב וכו', וכי מאחר דחן מתניתין כותיה דשמואל אמאי
 הלכתא כרב, אמר ליה לכאורה כשמואל ריכטא כי
 מעיינת בה הלכתא כרב, מאי טעמא כי חקני לה
 אדעתא למיקם קמייה, אדעתא למשקל ולמיפק לא חקני
 לה. כלתיה דבי דר אלישיב וכו', הוה קממטי לכו לבי
 דינא, אמרי חלא לן מילתא דחילי הכי, חלא לבישתיוכו
 ואיכשתיוכו לכוליה מנה וכו', הלכתא כותיה דרב דאמר
 אלמנה שמין מה שעליה.

ובת"ב הרי"ף וברמז"ס פט"ז מה"א וברא"ש ז"ל דהכי
 הלכתא. ושמעין מינה דמחן דמגרש חיתתא מדעתא
 דנפשיה חין שמין לו מה שעליה דלאו איכו צעי למיפקה
 חלא איכו צעי לאפוקה. וכתב הרשב"א ז"ל ויש מי
 שאומר דגרשה אפילו בגדי שבת חין שמין לה דכולהו
 חקני לה, ולא דמי להא דאמרינן בפ"ק דב"ק דף
 י"א באחין שחלקו מה שעליהן שמין מה שעל בנייהן
 ועל נשיהם חין שמין. ופ"י עלה דירושלמי דכלי רגל
 וכלי שבת חין שמין דסתם אחין לא מקני חלא בגדי
 חול כדי שלא יפשוטו ערומה, חלא בגדי שבת דלכתיוק
 עשיין לא, חלא בעל לאשחז חקני קני לה בין דחול
 בין דשבת, ואם הקדיש והעריך עמו חין לו בכסות

שעליה. כלתא דבי בר אלישיב הוה קא תבעה כתובתה מיתמי הוה קממטיא להו לבי דינא אמרו לה לבוש וכסיי דזילא בן מילתא דתולין הכי לבשתיהו לכולהי מאנא אתו לקמיה דרבינא אמר להו הילכתא כרב דאמר שמין כל מה שעליה. (א) והילכתא בעל שמכר קרקע לפירות לא עשה ולא כלום מאי טעמא אביי אמר חיישנן שמא תכסיף רבא אמר משום רוח ביתא מאי ביניהו איכא ביניהו ארעא דמקרבא למתא חכסיף. יכחיש השדה שלא יחוש הלוקח לזבל ולעייב דקא סבר למחר נפקת ממאי שאין הגוף שלו חבל בעל מנפכ שמא חמות היא בחייו ויורש את גוף הקרקע ומשנה לה וי"מ שמא יחקין ועיין משה"ל: **משום** רוח ביתא. שיכנים הפירות לבית ויכא מזון הבית מלוי וייעז לה: **דמקרבא** למתא. דחזיא ליה כל שעתא אי מכסיף לה :

משנה הלכות

מר בר רמימר לאו בפירוש אחרת חלה מכללה אחרת, דהכייל אחרת דעילת ליה לגבירא תרתי אחרת, חזיל גבירא נסיב אחרתא אחריתא עייל לה חדא מינייהו, אחרת לקמיא דרבא לוחא ולא אשגה צב, מאן דחזא סבר מה שעשה עשוי, ולא הוא משום רוח ביתא הוא וכה קא רוח ביתא, וכלכתא וכו' כלשון רבינו.

ופירש הרי"ף ז"ל וכה קא רוח ביתא דהא איכא אחריתא, וכתב הרי"ף ז"ל ומתוך דבריו משמע שגם היה יכול למוכרה לאחר כיון דאיכא אחריתא, ולא מסתברא כלל דלמא ימכור נכסי מלוג של דליכא רוח ביתא בלחת, כי הוא רוצה להשתמש בשתיבה, לכך נראה כפירוש רש"י דמייירי שהנכים נרצה לביתה היא משמשת לכל בני הבית כבתחילה, אלא שיחד אותה לנרצה להיות חדירה לשימושה וכו'. עוד כתב הרי"ף שם חזל לזכור, לא, משמע דפשיטא ליה לאחר שליטת הפירות יכול למוכרן, מדלא קא מייציע ליה אלא צומכר קרקע לפירות, וכייו טעמא כשמוכר פירות בכל שנה ושנה איכא רוחא דדמים, וגם נהנו מן הפירות קודם שמכרן, ע"כ.

ורב הוא גאון צעיר ד' בספר מקח וממכר כתב, שאם רחוק הקרקע ממנו ומכרו לפירות מכור, דכיון שהוא רחוק ממנו ואינו יכול להביא הפירות לביתו גם מעיקרא ליכא רוח ביתא, ואף על פי שהוא מוכר פירות של כל שנה ושנה וכיון לה רוח דדמים, כיון שהוא רחוק ממנו ולריך להביא הוצאות ולערוך בכל שנה, עוב יותר למכור לפירות, ע"כ.

ורבינו ירוחם נתיב כ"ג ח"ד כתב: בעל שמכר וכו', פירוש כי פירות נכסי מלוג בכל שנה ושנה בודאי יכול למכור, כי יש בו רוח ביתא ליהנות מן הדמים, חזל מכר הקרקע לפירות לא עשה כלום משום רוח ביתא, שהמכר אותה לזמן רחוק ואפילו יהיה הקרקע לעין, דליכא למיחש שמא תכסיף, כלומר שמא הלוקח יפסיד הקרקע וכו', ע"כ. והביאם בעור סי' פ"ה. **ורע** דגירסת הספר שמא תכסיף צו"ד, וגירסת רבינו תכסוף צו"א, וראיתי צ"מ כתובות ה"ל שהביא

וראיתי להרי"ף ז"ל סימן ש"א, הביאו ח"ע סי' ז"ט, דהני מילי צותן קרקע או מעות או אפילו שאר מטלטלים שאינם לא מלבושים ולא תכשיטין ללבוש ולהתנאות בהן, ואינן בכלל מה שעליה, כגון שאותן שהגו לכחוד מתנה לחוד צשעת נישואין וכו', חזל חתן הכותן סבלנות ותכשיטי כסף וזהב לכלה להתנאות בהם, בין שנחנם צשעת נישואין בין קודם לכן בעודכ ארוסה, אין זה מתנה גמורה, ואף על פי ששולח ומכיר זה נותן הכתן לכלה, אין הכוונה למתנה גמורה, ומעולם לא שמעתי מי שפקפק בדבר לומר שלא יהיו שמין תכשיטי כסף וזהב ואפילו בגרושה, ואפילו החולקים עם הרמב"ם לומר דגרושה אין שמין בין בגדי חול בין בגדי שבת לא חלקו עליו תכשיטי כסף וזהב, ע"כ. ועיין ח"ע סימן ז"ע ס"א וב"ש וח"מ שם.

ובספר בית מאיר סימן ה"ל, הביא דברי הרי"ף ז"ל וכתב עליו: ואולם כל זה שיעת הרי"ף ז"ל ולפי' אין חולק עליו, ואף מהר"א ששון סימן נ"ח פסקו להלכה, אך תימא לי על הש"ע שהבי"ו מעתיקו, וצ"ע השמיטו. וכתב שם דהרשב"א פליג על הרי"ף ז"ל, והאריך שם הרבה בדבר, וסיים, לכן לעג"ד דין זה ז"ע. אמנם צמדינות אלו וצומנו זה שכבר הוקצע במנהג על פי עדות הרי"ף ז"ל ופסק הרמ"א ז"ל, ודאי כל השולח וכותן על המנהג נותן, ויש לדון ולחזות כמותם צלי פקפוק, ע"כ. ורבינו ירוחם נתיב כ"ג ח"ז כתב: וכתב אכן מייגש דבעל שגירש אשתו ויש בקרקע שלה פירות מחוזרים דבעל יוכלו, ושמין אותם לו כמו שמין ללוקח מן האב כשנתן נכסיו לבנו לאחר מותו כי כאחר דמי, ע"כ.

רא **ומ"ש** וכלכתא בעל שמכר קרקע לפירות לא עשה ולא כלום וכו' שם דף פ' ע"א, איבעיא לכו בעל שמכר קרקע לפירות מכור, מי אמרין מאי דקני (לה) חקני או דלמא כי חקיני ליה רצון פירות לבעל משום רוח ביתא, חזל לזבינא לא, יהודה מר בר רמימר משמיה דרבא אמר מה שעשה עשוי, רב פפא אמר משמיה דרבא לא עשה ולא כלום, אמר רב פפא הו דיחודכ

אי נמי בעל אריס הוא אי נמי זוזי וקא עביד בהו עיסקא. רב אבימי בריה דרבי אבהו הוו מסקי ביה זוזי בי חוזאי שדרינהו ביד רב חמא בריה דרבה בר אבוה אזל פרעינהו אמר להו הבו לי שטרא אמרי ליה הני סטראי נינהו אתא לקמיה דרבי אבהו אמר ליה מיגו דאי בעאי אמרי לא היו דברים מעולם יכלי למימר סטראי נינהו לענין שלומי שליח מאי אמר רב אשי חזינן אי אמר ליה שקול שטרא והב זוזי משלם הב זוזי ושקול שטרא לא משלם ולא היא בין כך ובין כך הכשר חוב ויציאו לאזימי : סמך אי . מלך אחר היינו נושים צו מלוה על פה ומחמת אותה מלוה נחזיק בהם : לענין שלומי שליח. למשלח : מאי . מי הוי פושע שכתיר המעות עד שלא קבל מהם השטר : שקול שטרי והב

משנה הלכות

דאיבעל ליה לגמרי, ומשחצב ליה שבעה היסת דליכא גבי להאי מלוה מידי ומיפטר, ושאר גאונים ס"ל דלא איבעל ליה לגמרי רק דלא גבי ליה בלא שבעה אבל שבעה גוצה ועיין ר"ן שם.

ורבינו ז"ל כתב אחא לקמיה דר"א אמר ליה מיגו דאי בעיא אמרי לא היו דברים מעולם יכלי למימר וכו', ולא זכר כלל האי ח"ל אית לך סכדי דפרעיתיהכו ואפשר דלא גרס ליה בגמרא, ולדינא ודאי מודה דאי אית ליה סכדי חין לו מיגו ואינו יכול לומר סעראי נינהו.

ורענן שילומי שליח כתב בראש"ש ז"ל, והני מילי דאיכר ליה שטרא או בתחלה או בסוף דכיון דכזיר לו השטר איבעיא ליה לאסוקי אדעתיה שיקח השטר תחלה, אבל לא אמר ליה אלא הב זוזי בעלמא, ולא זכיר השטר לא בתחלה ולא בסוף מיפטר דאמר ליה את הימנת ליה לפי דלא אמרת לי עול שטרא, וכן נמי אי ליכא שטרא, או דלא ח"ל פרעיתיהכו באפי סכדי, לא מחייב למפרעיתיהן בסכדי, והכי אמרין גבי חטויי על פנקסו צבא מליעא דף ג' דאמר חטויי לעל הבית אלא שליחתא דידך עבדי מאי אית לי גבי שכיר, אע"ג דמשחצב לי לא מחימן את מהימנת לי וכו'. והא דלא הוי הכי מיגו להוציא, פ"י בתוס' צ"ב דף ל"ב ע"ב ד"ה וכלכתא דשאני הכא דאיכא שטרא ע"ש, וכתב בראש"ש ז"ל אבל בלא מיגו לא מהימן דלאו טעמא מעלייתא הוא, דיותר צרין אדם פורע מלוה בשטר ממלוה על פה, ובהג"א כתב דטענת סיעראי נינהו טענה גרועה ולא מלו למטען אלא כיכי דאיכא מיגו מהר"ם ז"ל ע"כ.

ואסיקונן, והשתא דחקו רבנן שבעה היסת, משחצבי עדים דיכבי ליה ומשחצב מלוה דלא שקיל ופרע ליה לוח למלוה, שמע מינה דלא מחייב שליח למפרע באפי סכדי ע"כ, וכן כתב ברי"ף ז"ל, אמנם בתוס' רי"ד ז"ל הביא מחלוקת בזה, דעת ר"ח ור"י

בשם תלמידי רבינו יונה בגירסת רבינו ח"ל ותר"י ש"י ח"ל שמא תכסוף וכו', כלומר לא ישים לו לצ' הלוקח אלא שרוח לו פירות הרבה ולא יחוש לקיים הקרקע וחקין במכרה, ולפיכך יכולה האשה לצטל המכר ונראה כונתם לישנא דתכסוף פירושו חקין, ותכסוף פירושו המפרשים יכחיש ודו"ק. ובדפוס וויטן לצ"ג מלאחי גם גירסת רבינו תכסוף בידו, ולפי"ז חין ראיב.

רב) ומ"ש אזימי צרי' דרצ' אציכו הוו מסקי ציה זוזי צי חוזאי וכו', שם בגמרא דף פ"ה ע"א, אזימי צרי' וכו', שדרינהו ציד חמא צרי' דרבה בר אבוה אמר ליה סעראי נינהו, אחא לקמיה דרבי אבוה ח"ל אית לך סכדי דפרעיתיהכו, ח"ל לא, ח"ל מיגו דיכולין לומר לא היו דברים מעולם, יכולין נמי לומר סעראי נינהו. לענין שלומי שליח מאי וכו', דא"ל לתקוני שדחתך ולא לעשותי, ופסק כן ברי"ף ז"ל.

ובפ' שבעה הדיינין סי' אלף קנ"ח כתב, הכוא דא"ל לחצריה הב לי מאכ זוזי דמסיקנא כך והא שטרא, ח"ל ולא פרעתיך, אמר לו הכי סיעראי נינהו, אמר ר"ג איתרע שטרא, רצ פפא אמר לא איתרע שטרא, ולרצ פפא מ"ש מהאי דא"ל לחצריה הב לי מאכ זוזי דמסיקנא כך והא שטרא ואמר לו לאו אחורי יבצית לי, ואחית ויחצית אמסתחא וקצילת זוזך, אמר ליה הכהו סיעראי נינהו אמר רצ פפא איתרע שטרא, הכי השתא כתם כיון דקא מודי ליה דאחורי יכב, ומחורי שקל איתרע שטרא, הכא אימור סיעראי נינהו. מאי הוי עלה ר"פ אמר לא איתרע שטרא רצ שעת וכו' איתרע שטרא והלכתא איתרע שטרא. והני מילי דפרעי באפי סכדי ולא אידכר ליה שטרא, אבל פרעיב בין דילי' לדילי' מיגו דיכול לומר לא היו דברים מעולם יכול לומר סיעראי נינהו, וכדרב אמי (ח"ל וכדאזימי) צרי' דרבי אבוה דמפורש בכתובות בפרק הכותב ע"כ.

ופ"י ג' בגאונים ז"ל האי איתרע שטרא מאי הוא דעת רבינו האי גאון ורב שרירא גאון ז"ל

משלם דאמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי. (ג) והיא איתתא דאפקידו
גבה מלוגא דשטרי אתו יורשין קא תבעי ליה מינה אמרה להו מחיים
לתקוני שדרתיך. וז"ל מלוגא דשטרי. חוק מלא שטרות. מחיים תפישתא ליה.

משנה הלכות

לשם ממון הכ"י דחייב להחזיר השטר, או כמעות לשלוח
ולא מלי טעם סיעראי נינהו, וכ"כ בד"מ חו"מ סי' נ"ח,
ויש חולקין ע"ז, ובתשובת ריב"ש סי' של"ג, לאח שהפקיד
כלים ביד רחל, ורחל אומרת שהם של ראובן וכו' חייב
לה פסק דאם רחל טוענת שלאח הפקידן בידה בשליחותו
של ראובן, ובשם ראובן הפקידם בידה נאמנת עליהן לעשות
עד כדי דמיהן, צמיגו דהחזרתם לך, ואפי"ג דלאח הפסיד
ע"י זו ותלערך לשלם לראובן, אבל אם רחל טוענת
דלא הפקידן בידה בשמו אלא שמאחר שכן של ראובן
לאנוח לעכבן נריבא להחזיקן ללאח שלא הפסיד לאח
על ידך מאחר שלא תוכל לזכר שראובן חייב לה, ובתב
ד"מ שנראה לו שזכו מחשו' הריעצ"א ז"ל.

והתוס' והרשב"א והר"ן והריב"ש ז"ל הקשו דהאריך
יכולין לומר סיעראי נינהו דהא משמע מהכא
דאפי' לא היה צדין שישלם השליח מלי למימר סיעראי
נינהו משום מגו דלא היו דברים מעולם, וקשה שהרי
השליח כיון שאינו חייב לשלם היו כעד אחד ומחייבת
שבעה, וכיון שמודים לדבריו אי אפשר להו לישבע,
וכיון ליה מחויב שבעה ואינו יכול לישבע ומשלם, כמעשה
מנסכא דרבי אבא, ותיירו דכיון דתקון רבנן על השליח
שבעה הוסיף לא נעשה עד כלל, עוד תירו דלא אמרינן
שאנו יכול לישבע אלא בשבעה דאורייתא ואילו הכא
שבעה דרבנן, ולזה הסכים הריעצ"א ז"ל והריב"ש ז"ל
כתב וי"ל דלא דמי לנסכא דרבי אבא דהתם טעמיהו
אנסכא אבל כאן לאו טעמיהו אמנה, אלא אפרעון
הלך הו"ל כעד אחד מעיד שהוא פרוש וגשעין שבעה
היסת ונעלין ע"כ ועיין רשב"א ז"ל.

והפזר חו"מ סי' נ"ח כתב, ואם לא נתן לו כמעות
אלא שלחם ביד שליח חייב השליח לפרוע למשלח,
ד"א שאמר לו צפירוש ליקח השטר מיד המלוה, אבל
אם לא הזכיר לו השטר וגם לא אמר שיתן בפני עדים
פזר השליח, ועיין דריש שם סק"צ דבר יקר.

ונחלקו הפוסקים ז"ל כי כי שכיו עדים ובעידו שפרעו
אבל לא הזכיר לו השטר, והשיב המלוה חזר
אחר הוא שפרעתי ליה הרי השטר בטל, וי"א דאין השטר
בטל לגמרי רק דלא מגזינן ביה, מיכו אם תפס לא
מפקינן מיניה, ועיין חו"מ הנ"ל, וחז"מ סי' ל' ס"ח
ובסמ"ע שם סק"ל וחשו' מהרשד"ם סוסי' קט"ז וקכ"ו,
ועיין זכור לאברהם אות סי' ד"כ סיעראי נינהו ודו"ק.
(ג) וב"ש הביא איתתא דאפקידו גבה מלוגא דשטרי
וכו', שם הביא איתתא דכו' מפקדו

ז"ל דדוקא דאידכר ליה שטרא אבל לא אידכר ליה
שטרא וגם לא הזכירו אל תפרענו אלא בפני עדים אלא
בסתם שדר בדיחא אפי"ג דפרעי בלא סכדי לא מחייב,
כדחנן לענין חנוני וכו', אבל ר' נחשון גאון ז"ל גשאל
ראובן ה"ל על שמעון פ' דנרים בלא שטרא, שדרינכו
עם לוי ואחא לוי וא"ל עשיתי שליחותך, ולאחר ג'
ימים א"ל ראובן לשמעון כז לי פ' דנרין דאית לי עלך,
וא"ל שדרתיך לך עם לוי, וא"ל להד"מ, ואחא לוי
ואמר יבצתיך לך וראובן אמר לא יבצית לי הבה
דינא, והשיב הכי חזינא דינא על לוי לאוקמי דינרים
גבי ראובן, ואי לא מוקים ליה, אורחא דראובן על שמעון
ואורחא דשמעון על לוי וכד' אצימי בריה דר"א, ול"ש
דא"ל שלא יפרעוני אלא בעדים ול"ש דלא אמר ליה
שום מדעם דקאמרי צין כך וצין כך משלם דא"ל ל"ש
ולא לעוותי, ולא דמי כל עיקר לחנוני על פנקסו דלוי
כו"ל למיעבד אצי דאריה ואסתרתקי לנפשיה, ולא לעוות
לממון דשמעון. ולא דמי נמי לאומר לשנים לאו וקדשו לי
אח האשכ צקידושין מ"ג, דהתם חרין ובהא לוי לחוד, ואינו
נ"ל דבריו כלל שאין חלוק צדין זה לחנוני כלל דכי כי
דאמר ללוי לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, כ"י נמא לחנוני
צדי לך למפרעיך בסכדי, אלא כיון שלא א"ל צעכ"צ
לא מחייבין ליה ובהא נמי ל"ש, ומעשה דאצימי משום
דמדכר ליה שטרא ואי לא הוה מדכר ליה שטרא לא
הוה מחייבין ליה ע"כ.

והנה לולי דברי התוספות רי"ד ז"ל לכאורה שאלת
ר' נחשון גאון ז"ל לא דמי לגמרי נידון
דידן, דצדיקן מיירי שהמלוה מודה להשליח שקבל
כמעות רק דעוין הכי סיעראי נינהו, ואין כאן שום
ויכוח צעיקר המעות גופי', ובכחשכ צו רק לאח
הלואה קבלה, משא"כ ר' נחשון גאון מיירי שהמלוה
כחש צעיקר שלא קיבל המעות, וא"כ יש כאן הכחשה
צין המלוה והשליח צעיקר המעות, ולא דמי לידון דאין
צנייבם הכחשה ותרווייהו מודי בקבלת המעות אפשר
דכ"ג מודי ר' נחשון גאון ז"ל דלא מחייב כדעת ר"ח
ור"י ודו"ק. וראיתי במדכר שכתב הקשה הרשב"ם ז"ל,
האריך יכול לעכב השטר מן השליח ולעשות סיעראי אינו,
וכא גלוי הדבר שלא כי נתן לו מעות אם לא בשביל
השטר, דבשלמא אם הלוה נותנו לו מלי למעט, אבל
השליח למד יפסיד, ותירץ ר"י דאיידי שטעון השליח
נתנם לי לשם סיעראי, וכיו מיגו להחזיק את השטר בידו
וע"פ חזקה הצחים ע"כ, והנראה מלשונו ז"ל דדוקא
כשטעון המלוה היפך, אבל אי מודה לשליח דנתנו לו

לכ אל תחזירוהו אלא בפני פלוני ופלוני מהני. וכעין זה כתב רמב"ם בשם ראב"ן, דאם ראו ציד כתופס בחפץ אחר מיתח אצלו הואיל ואינו יכול לומר לא ה' דברים מעולם לר"ך לצר דמחיים חפסי, ואומר ראב"ן דה"מ אם בתרם צו כשראם וא"ל אל תחזירוהו לי אלא בפני פלוני ופלוני, דאם לא כן איכא למימר מינו דהחזרתיו לך כנ"ל וכן עיקר. אביאסף ממרדכי וכו"ל דידון.

ברם דעת רמב"ם ז"ל נראה דמייירי בדליכא עדים וראה הוא, ובזב"מ ז"ל כתב עליו לא נראה לי משום דקשיא עליו, כ"ד אי דאיכא עידי פקדון וראה מאי איריא מליגא דשטרי אפילו כל מילי, נמי לא יכלא למימר לקוח הוא צידי וכו', אי דלא ראה נכימנא צמיגו דיכלא למימר החזרתיו לך, ואי דליכא עידי פקדון נכימנא צמיגו דיכלא למימר לא ה' דברים מעולם, אלא מסתברא לן דשאי דין תפיסת פקדון משאר תפיסות, כיון דברשותא דמארי מחית, ומשום הכי אלרכה ר"ג לידע לאיתוי סכדי דתפסתיהכו מחיים לא שגא איכא עדים ולא שגא ליכא עדים, לא שגא מליגא דשטרי ולא שגא כ"מ ע"כ.

וכתב עליו צמלחמות אחר הכתוב: כי ניים ושכיר אמר לכא שמעתא, דהא כתב רבינו דצמלוגא דשטרי ליכא למימר לקוחים הם צידי, משום דאמרינן ליה אחוי שטרך, כלומר אי ליכא עידי פקדון וראה צמידי אחרינא מכימנא, משום דיכלא למימר לכד"מ דלאו צחורת פקדון צאו לדי אלא צחורת מקח, כדאיתא צ" חזקת הכתים, וצמלוגא דשטרי ל"ל הכי משום דאמרינן ליה אחוי שטרך ע"כ.

והנה במה שהקשה צב"מ ז"ל אי דלא ראה נכימניא צמיגו דיכלא למימר החזרתיו לך, לעג"ד אפשר לומר דמייירי כשכתבה עמה שלא תחזור אלא בעדים, אמנם לפ"ז בדרכ ליה קושיות ז"ל, דאם כן אפילו צשאר מילי נמי, ולאו דוקא מלוגי דשטרי. ונהי מדברי רמב"ן ז"ל שם נראה שכו"ל ז"ל מפרש טענת לכד"מ כלומר דלאו צחורת פקדון צאו לידו, אלא צחורת מקח, ולפי זה כתב דצמלוגא דשטרי ל"ל הכי, משום דאמרינן ליה אחוי שטרך, ולפירוש זה לכאורה אינו מוצן מה שכתב שם בצעגות הראב"ד ז"ל, א"א יש מי שטעון עליו ויאמר וכלא חף כאן יש לומר מינו דיכלא לומר לא ה' דברים מעולם וכו', כל אלה הטענות ראיתי שטענים על הרב ז"ל ואת כולם ישא רוח, כי הטענה ה"א שאמרו דיכלא למימר לכד"מ א"מ החזרתים לך אינה טענה, לפי שאם אמר החזרתים לך או לכד"מ מה הואיל ליה בשטרות צכזשתן תחת ידך, לגבות צכן אינה יכולה והא"ך נאמין אותה צטענת יוחר ממך שלא יועיל לך טענת מינו, ולפירוש המלחמות ז"ל ודאי יועיל לך טענת לכד"מ, דאין כונתם כדעת הראב"ד ז"ל שלא היה לך כלל בשטרות רק לכד"מ כונתו שלא היו דברים מעולם שצחורת פקדון צאו לידך, אלא צחורת מקח צאו לידך ואם כן הכי נמי דידך הם לגבות מהם החוב,

גבב וכו', וכי תצטרכ מין מחיים ולא יכביד ויכליה, א"ל לא, א"כ הוי תפיסה דלאחר מיתח ותפיסה דלאחר מיתח לא כלום הוא ע"כ. וכתב רמב"ם ז"ל ה"א איתחא וכו', אמר ליה מחיים תפיסנא לכו פירוש צחורת משכון, אחי לקמיה דר"ג וכו', א"כ הוי תפיסה דלאחר מיתח ותפיסה דלאחר מיתח לאו כלום, דמטלעלי לא משתעבדי לצב"מ, וכיון דלא תפסה לך מחיים קם ליה צרשות יורשין, וכדין דינא דגמרא הוא אצל השתא תקינו רבנן דמחיצתא למיגבא צב"מ מיתמי אפי' ממטלעלי ומסתברא לן דהא דאלרכה רב נחמן לאיתוי סכדי דמחיים תפסה לו צמלוגא דשטרי צלחוד הוא דדיינין הכי ולא גמרינן למידי אחרינא משום דמליגא דשטרי לא יכלא למימר לקוחין כן צידי, דאי אמר לקוחין כן צידי אמרינן ליה אחוי שטרך, דקיי"ל אין איתיות נקות צמסירה הילכך לריכב עדים דתצטרכ מנה מחיים ולא יכבי ויכליה, אצל מידי אחרינא דיכול למימר לקוח הוא צידי ומכימן כי אמר מחיים תפיסנא ליה מכימן כדכתבינא לעיל צהוא צקרא וכו', דשמעת מנה דשאי דינא דמליגא דשטרי משאר מילי ע"כ.

והנה מה דפירש רמב"ם ז"ל מחיים תפיסנא ליה צחורת משכון, כן פירשו גם החוס' ז"ל. והרא"ש ז"ל כתב כלומר, כי צדעתו מחיי אציקם לתופסה צחורת משכון עד שיפרע לי אציקם, ומשמע דאפילו לא אמר רק כי צדעתו כן נמי סגי, ולא צבי תפיסה ממש צידים לשם זה. וכה דלא מהימנא לומר מחיים תפיסנא לכו צמיגו דלקוחין כן צידי כדאמרינן לעיל גבי ה"א צקרא, חירו התוספות ז"ל דלא אמרינן מנו למפרע, וכן כתב צצ"צ פרק חזקת דף ל', והרא"ש ז"ל חירן משום דאי אמרינן לקוחין כן צידי לריכב לכיזא ראי, וצצ"צ חירן צעין אחר, ומכאן משמע דהרא"ש ז"ל ס"ל דאמרינן מינו למפרע וכן כתב בקרבן נחאל שם.

ובתשובות חו"י סי' ק"ן, כיזא תשובה שילא מצטן בגאון מהכ"ר ישעיה בורוין ז"ל, משמע דס"ל דגם רמב"ם ז"ל, ס"ל כהרא"ש, דאמרינן מינו למפרע מדלא חירן כדעת החוס' ז"ל ע"ש. אמנם החומים חו"מ סי' ס"ד סק"צ כתב: דזה אינו דכוא נגד השכל, וכמה ראיות צש"ם דלא אמרינן מינו למפרע, רק דס"ל דמאי לפרש דצריכס. ועיין מה שכתבתי צקונטרס כללי מנו ע"כ.

וכתב עוד הרא"ש ז"ל וכה דלא מהימנא למימר מחיים תפיסנא לכו צחורת משכון צמיגו דממושכנין הוי אצלי מעיקרא וכו', או צמיגו דנאנסו או החזרתים לך או לא ה' דברים מעולם, וא"ל דמייירי שהפקידו אצלה בעדים וגם ראו עתה מליגא דשטרא צידה, הילכך אין לה שום טענה לפער וכו', ומה שכתב וגם ראו עתה מליגא דשטרי צידה לעג"ד לאו דוקא, דה"מ אי אמר לך אל תחזירוהו לי אלא צפלוני ופלוני עדים, דכרי הטעם הוא משום שגא תטעון החזרתיו, לכן צבי ראו עתה מלוגי דשטרי, ואי אמר

שיכולה לגבות, ולכן, לא ראיתי ששאלה מה השיבה אלמנה על זה, שאלו טענה גם בשטר החוצ שבעל נתן לה הדין עם האפטרופסין, שהשטר אינו נקנה אלא בכתיבה, ומסירה, ואפילו ליכא עדים וראיה דכא לא שייך בשטרות מיגו, וכמו שחמאל כתוב לרי"ף ז"ל פ' הכותב במלוגו דשטרי, ולדבריו דעתי נוטה במה שכתב ע"כ. ועיין רבינו ירוחם נתיב כ"ו ח"ג, ובס' בני שמואל ודו"ק.

וראיתי בש"ך חו"מ הכ"ל סק"ד כתב ח"ל: ומיירי שיש עדים, והר"ן פ' הכותב כ' לדעת הרי"ף ז"ל דמיירי אפילו ליכא עדים וראיה, ואפילו הכי לא מהימן וכו', וכן נראה להדיא דעת הבבב"ת שאר נ"ח חלק ח' בשם הראש"ד, והר"ן נתן בן בר' מאיר ע"ש, ותימא שלא הביא המחבר דבריהם ע"כ. והנה מה שכתב שכן נראה להדיא דעת הראש"ד ז"ל, עפר אני תחת כפות רגליו, אמנם הרי הראש"ד ז"ל בהשגותיו ובס' ח"ד כתב להדיא דמיירי ביש עדים, ולאחר שיישב כל הקושיות כתב אלא שגשאר לכו טענה וכו', הבבב"ת דבריו הקדושים לעיל עד, אלא ודאי כאי משנה דמליגא דשטרי דאיכא עידי פקדון הוא ולא היתה יכולה למימר מחנה הם נתונים לי, דכיון דאיכא סבדי דתורת פקדון באו לידה חו לא יכלה למימר פקדון הם בידי או נתנם לו במתנה ובכדי ודאי לא הימנה ר"ג אלא בסבדי דתפסיכו מחיים וכו' ע"ש.

גם מה שכתב שם ומה שהקשו הראש"ש והכו"כ דיכא נאמן במיגו דנאנסו, או להד"מ, או החזרתי וכו', ותיירז זה מרומז בדברי הראש"ד ז"ל דבטל תרומות ע"ש, ודו"ק, הכי מפורש יולא בדברי הראש"ד ז"ל באמת בתמים דעים הכ"ל, והבבב"ת דבריו לעיל ונ"ע למה הביאו רק ברמזיה מצבב"ת ז"ל, ולא מדברי הראש"ד עלמזו בפירוש כן, ועיין בקצוב"ת, ונתיבות שם ודו"ק.

ובפרישה כתב שם ח"ל שאל"כ כי נאמן וכו', פי' שאילו לא ראו אותו עדים עתה בידו אף שיש עדים שהפקידו בידו נאמן במיגו דנאנסו, ואם לא הפקידו בידו בעדים, אף שראו אותו עתה בידו כי נאמן לומר להד"מ, שהפקידו בידו, אלא מסר לו מתחלה בתורת משכון, וא"ת מאי זה מיגו בא אי טען נאנס לא כי נאנס להראותו ולגבותו, י"ל דה"ק כיון דבאמינו מתחלה ולא ירא שיטעון נאנסו מידו, באמינו ג"כ כהא אף שיאמר בתורת משכון נתנו לו וכדאמרינן בדין שליש ב"ר"ם נ"ו ע"ש.

ופי' הפרישה ז"ל הוא, פירוש ג' בטענה לא היו דברים מעולם וכוונתו להד"מ פי' פקדון, אלא כי נאמן, וס"ל להפרישה ז"ל דזה טענה נאמנה, אמנם גם כהא נראה דלא ראה דברי הראש"ד ז"ל עת כתבו שכתב היפך דבריו ז"ל, ח"ל ודקא טעני עליה נמי מ"ש משכון ממקח ומאוי אולמא דכאי מהאי, וכלל מיגו נמי תהא נאמנה לומר ממושכנת כן בדי, בא נמי לא טענה

וא"כ ודאי הית לה מיגו גם כן שהרי בודאי יועיל לעצמה הוא שחובל לגבות כל השטרות בתורת לקוחין. אבל לפי זה קשה קושית הרמב"ן והרי"ף ז"ל, דאם כן אמרינן לה אחוי שטרך, ומענה בין לפירוש המלחמות ולהד"מ פירושו אלא לקוחים הם בידה, בין לפירוש הראש"ד ז"ל ולהד"מ פירושו כמשמעו שאין לה השטרות לעולם אין לה טענה זו וכל אחד מפרש לשיטתו. וכתב הראש"ד ז"ל בהג נדחו כל הטענות אלא מעל דברי הרב ז"ל, אלא שנראה לנו טענה אחרת שהרי יכולה לומר מחנה ש"מ נתנם לי, ואינה לריכב עוד לשום דבר אחר והשטרות נקנית לגופן לגבות מן הלווים, הלכך כי אמרה ממשכנות כן בידה אמאי לא מהימנה וכו', ומסיק דודאי דאיכא עידי פקדון, ועיין ספר הכותב ור"ן שם ודו"ק.

והמזכיר חו"מ סי' ס"ד כתב מי שהפקידו בידו שטרות ומת המפקיד, ועושה הנפקד מחיים תפסתי אותם למשכון בשביל חוב שיש לי וכו', ומיירי שיש עדים שהפקידם בידו, וגם יש עדים שראו אותם עתה בידו, שאם לא כן היה נאמן במיגו דנאנסו או להד"מ, ע"כ הביאו הש"ג, ודבריו ז"ל לכאורה לריכס עיין מדברי הראש"ד והרמב"ן ז"ל, דתרווייכו ס"ל דטענה לא היו דברים מעולם לאו טענה הוא, וכל אחד לפי פירוש ז"ל וכמו שכתבתי לעיל, גם מה שכתב ז"ל דהיה נאמן במיגו דנאנסו נמי נ"ע שהרי הראש"ד ז"ל כתב שם, שאם אמר החזרתים לך או לא נ"ע מה הועילו לה השטרות בכנישתן תחת ידה לגבות בהן אינה יכולה והאין נאמין אותה בטענה יותר ממנה שלא יועיל לה טענה מיגו, וכלל זה בדינו בטענה מיגו למה שיוכל להועיל טענה מיגו, יועיל לה טענה, ואם זה לא יועיל גם זה לא יועיל, כגון ההוא מעשה דהביא שטרא דנפק מתותיה ידה דההוא סבבא, ואמר ידענא כהא שטרא דפרוע הוא, ואמר ר"ג מהימנה מיגו דאי צעי קלתה, והכי בטענה והמיגו שוין הם כי זה לא יועיל לעצמה וזה לא יועיל לעצמה, אלא שזה הפסד למלוה וגם זה הפסד למלוה וכו', וא"כ הכ"ג טענה נאנסו לא הוה מיגו דאז לא תגבה כלום, ואין לומר דעל כל פנים מכני לה דיעשו קנוינא, דמי יימר דשמעי לה לוויס וכפרו במלוה, ולמלא אנשים כשרים הם ולא מקבלו מינה למכפר בממונה דחזריה וכיון דאין בידה לעשות לאו מיגו הוא ע"כ, והרי לן להדיא דעת הראש"ד ז"ל דמיגו דנאנסו לא חשוכה טענה ונ"ע.

והב"ח ז"ל הקשה שם, דאמאי לא נקט נמי בעור במיגו דהחזרתיו לך, ולפי דעת הראש"ד ז"ל לא קשה דמיגו דהחזרתיו אינו מיגו דכיון שהחזירה אין לה כלום בידה לגבות, וכדאי גוונא לא הוי מיגו, ולשיטתו ודאי קשה קושית הב"ח ז"ל, ולדעת הראש"ש ז"ל נ"ע לישב קושית הראש"ד ז"ל, ועיין תמים דעים להראש"ד סי' רל"ח, ובתש' המיוחסות סי' ל', כתב: באלמנה תובעת מזונות צד"ד וטענו האפטרופסים שיש בידה שטר חוב תזון מהן, והשיב ולענין השטר חוב שטענו האפטרופסים

אם תפסם השערות מחיים או לא בזה שפיר נאמנת, דמ"ש משכנות מלקוחות ע"ש ודו"ק.

ובחפשי צים התלמוד מלמדי בראש יוסף לבגאון מוכריי אישקאפא חו"מ הג"ל שכתב צמ"ק צ' ח"ל, הגה"ה גם נראה דהרשב"א לא חית ליה בא דאמריין דמיירי דאית ליה עדים דהפקידו צידו, דא"כ מאי באי דקאמר דא"כ אמאי דהריכב רב נחמן ראיח דמחיים תפשא, ליהמנכ צמיגו דאי צעיא אמר וכו', ואי מיירי דאיכא עדים דהפקידה אלא חונה נאמנת לומר דלקוחים הם צידו, אלא ז"ל לדידה כמו שחייב בר"ן וכו' ע"ש. ועפר אני תחת כפות רגליו אמנם לא היה צריך להעריח ולדייק מדברי הרשב"א ז"ל כן, שהרי בשו"ת המיוחסות להרמב"ן דהם שייכים לרשב"א כידוע מפורש להדיא דס"ל בהרי"ף ז"ל דלא צרי עדים וכבר באמתי כן דבריו ז"ל לעיל צמ"ד וז"ע.

עוד כתב שם צמ"ק ד' בהגה"ה ח"ל, אצל נראה לי שיש לדקדק בדיון זה דאין קאמר שאל"כ יהי נאמן צמיגו דנאנסו, דודאי זה לא יראה לומר לא נאנסו ולא היו דברים מעולם משום דיפסיד ממונו, ואע"פ שכשאר משכון הוא צידו ג"כ אין לו הנאה אלא לנייר בלבד וכמו שכתבנו, מ"מ אם ממון השערות הוא יותר ממה שחוצה בהלוואה מהם ודאי שירצו היתומים לפדות השטר כדין שיפרעו כל הלוי שיש להם כל שחייב להם, ואם יביח שזה צורה עכ"ז יתפסרו צניהם בכל מה שיוכלו וא"כ לא יפסידו כל השטר וכו' ע"ש, וסבדי לי צמ"ק כי צ"ה צעמי כונתי להקשות כן ושישו מעי אמנם ג"כ לא זכר הש"ר דהכי מפורש צמ"ק דע"ס בה"ל וכמ"ש וק"ל.

והנה מדברי המפרשים נראה, דפשיעא לכו דעת בהרי"ף ז"ל דלא היה שם לא עדי פקדון ולא עדי ראיח, אמנם הרא"ה ז"ל בחידושו, וכן נראה דעת הריטב"א ז"ל מפרשים דעת בהרי"ף ז"ל דמודה דהיו שם עדי ראיח, ובהומים חו"מ הג"ל סק"צ כתב, דהכי נראה דאל"כ אדמקשי בהרי"ף ז"ל להימני צמיגו דלקוח ולא הקשה צמיגו דלכד"ס או נאנסו או החזרתי, אלא צדור דהיו ליה עדי ראיח רק לא היו שם עדי פקדון, ולכך הקשה דהא יש לה מיגו דלקוח כמו בשארי מעלעלין אף דאיכא עדי ראיח, ולכך משני דלא מלי למימר לקוח דהא צעין כמו"ס, אך דלויכא עדי ראיח דאיכא מיגו דלכד"מ וכדומה אף בהרי"ף ז"ל מודה דאף בשערות מהימן כמו שמורה לשונו, ודכי קאמר רק ממנו דלקוח וכ"כ הרא"ה עכ"ל.

ולענ"ד בקלושה אי משום בא עדיין יש ליישב, דהא דלא הקשה משום מגו דלכד"מ, י"ל דס"ל דעת הראש"ד ז"ל בזה דלא יכול לעטון להדי"מ ואנוס, דא"כ מאי מריחה, אמנם לדינא ס"ל דלא היו עדי

הוא כלל דלא דמי משכון למקח, דכיון דקא מודה ליה וכי אמר משכון הוא צידו צריך לאתויי ראיח, ואי איכא מיגו מהימנין ליה, ואי לא לא, חדע דהא אפי' צבקרי דיתמי דתפסי תורה מיני' ח"ל רב נחמן אית לה סבדא דלאחר מיתא תפסא ח"ל לא וכו', הוהיל ויכול לומר לקוח הוא צידו, יכול נמי למימר מחיים תפסנא ליה צמ"ק, אלא צמ"ק דתורה אינעריך למימר מיגו דיכול למימר לקוח הוא צידו הא לאו הכי לא הוה מהימן צמ"ק, עוד יש תשובה גדולה מזו להשיב על זאת הטענה וכו', אצל למיקניכו כעין משכון כלל וכלל לא קני לכו דלא דמי למשכון אחר ע"כ, כרי להדיא כיפך דברי הפרישה ז"ל וע"ג.

ועיין בשו"ת הרמ"א סי' פ"ו, ובסמ"ע חו"מ סי' הג"ל סק"ז ובש"ך סק"ז לחלק בין חוב ידוע לאינו ידוע ודו"ק. ודעת הפרישה נראה כדעת ה"ש פוענים שבראש"ד ז"ל שצמ"ת אשכ יכולה לעטון משכון, אפי' צלי מיגו, וכן ז"ל לדעת הרא"ה ז"ל, ועיין רמ"א חו"מ סי' הג"ל.

ורב"ה עיני בקלושה סי' ע"ב ס"ק כ' שביא מחלוקת חקרי לז בזה דינא אי נאמנת לומר משכון צלי מיגו, וכתב ח"ל: והנראה לענ"ד בזה לפי מ"ש בר"ן פ' הכותב שהקשו אמאי לא מהימן לומר על שט"ה לקוח וכו', ותי' צה הרמב"ן ז"ל לפי שהמעלעלין כיון דנקיין צמסירא והגבחה, ותפסיתו עמיה שכוה חופם צהן הוא קונה לו נאמן הוא לומר לקוח הוא צידו, ולא מפקא ממונא מחותי' כדין מוחזק אצל צעמר שאין תפסיתו קנין ואינו מוחזק כלל אלא צנייר שלו אם טען צענין כך וכך נאמר לי עליו הראיה לפי שאין שפצוד השטר יולא מחזקתו של מלוה הכתוב צעמו, אלא למ"ד אותיות נקיין צמסירא קסבר צה כיון דתפסיתו קנין וכו' נאמן, אצל למ"ד אין אותיות נקנות צמסירא אם טען אגב וכמחאה אינו נאמן עכ"ל.

ובי"ן דמי שנתן לחצירו מנה וכניה לו משכון לא קנה המשכון דמנה אין כאן משכון אין כאן וכמבואר בתוס' ורא"ש פ"ק דקידושין דף ח'. וכו' הרא"ה שם צעמא דכ"ז שלא נתחייב גופו לא נשתעבדו נכסיה, ועיין צמ"ר ר"ז, וא"כ ל"מ לעטון משכון אלא"כ נתחייב גופו, דשעבד נכסי מדין ערצ הוא וכו', ולריך לעטון שנתחייב לו גוף במלוה צקנין, או צמעות שהלוייתי ונתן לו זה למשכון, וכיון דתפסיתו אינו קנין אלא ע"י מה שטען טענה אחרת חוץ לתפסיה, והרי הוא כטען על שטר אג"ק וכו', דאינו נאמן וכו"צ צמ"ק אינו נאמן בזה שטען שנתחייב לו המשכון צלי חיוב כגוף, ובה דקב טענה כטען מ"ש משכון ממקח וכו' דודאי הכי דאינו יודע כחוב אם נתחייב כלל אינו נאמן לומר משכון כיון דתפסיתו אינו עשה קנין, אצל החס גבי מלוגא דשטרי דידוע כחוב ע"פ עדים, אלא שאינו ידוע

דאיחייבא שבועה בי דינא דרבא אמרה ליה בת רב חסדא ידענא בה דחשידא אשבועתא אפכה רבא אשכנגדה זימנן הוה יתבין רב פפא ורב אדא בר מתנה קמיה אתא ההוא שטרא לקמיה אמר ליה רב פפא ידענא ביה דפריעה הוא איל איכא אינש אחרינא בהדי מר אמר ליה בר אדא בר מתנה ולא ליהוי רב פפא כי בת רב חסדא אמר ליה ההיא קים לי בגוה. אמר רב פפא השתא דאמרת קים לי בגוה מילתא היא כגון אבא מרי בר ברי דקים לי בגויה קרענא שטרא אפומיה קרענא סלקא דעתך אלא מרענא שטרא אפומיה. (יה) ההיא איתתא דאיחייבא שבועה

דבר : כי בת רב חסדא . שהאמת לחשוד את האשה על השבועה : קים לי בגוה. דלא משקרא : קרענא ס"ד. וכי אחד נאמן להאיל שטר חתום מיד המחזיק בו אפוקי ממנה הוא וחרי צעין : מרענא. ולא אזדקק לגבות

משנה הלכות

ח"א סי' ז', ומכר"ם גאלאנטי סי' ז"י ורש"ם חו"מ סי' שמ"ו, ורמ"ע מפלנו סי' נ', וצטור סי' ס' ס"ב. ועיין עוד במכרי"ט חו"מ סי' ז"ג ובסוף שו"ת בית מאיר סי' ג' בשם תכ"ד סי' ש"ג ובתש"ו מכרש"ל סי' ט"ז ושצ"י ח"צ סי' קמ"ב וצט"ז, וחומים סי' סי' ס"ק ט'. ועיין ח"ס חו"מ סי' ע' וסימן ק"ב וש"מ מכד"ק ח"א סי' קל"ז וח"ג סי' ס"ב, ועיין ח"ל בתשובה סימן קט"ו. ובסימן קל"ב כתב בשם הרא"ש דאין באידנא לא בקיאות שיעור אומדנא בכמה כמו שבו בקיאות זכ חכמי החלמוד ע"ש, ובישועות יעקב חו"מ סי' י"ד כתב דלא אמרינן אומדנא וגילוי דעת אלא כיכא דע"י האומדנא לא נפקר הדבר שטעם, אלא שיש זה קיום מקלף ובעול מקלף אצל כיכא דע"י האומדנא יתבטל כל ענין המעשה לא אמרינן אומדנא ע"ש ודו"ק בכל אלו המקומות, ועיין לקמן ס"ק רמ"ג.

ר(ה) וב"ש הכיו איתתא דאיחייבא שבועה צ"ד דרז ציזי בר אביי וכו' שם בגמ' אמר לכו הכוה צע"ד תיתי ותשבע במתא אפשר דמיכספ ומודיא וכו', ורבינו נראה דלא גרס אפשר דמיכספא, וגם ברש"י לא ראיתי דגרס לה וגם בר"ק ור"ן לא גרסי כן. וברא"ש ז"ל כתב הכיו איתתא דאיחייבא שבועה צע"ד, דרז ציזי בר אביי וא"ל צע"ד תיתי ותשבע לי במתא פי' שניכר היו דרים צעיר א' האיש והאשה וכלכו לבית מדרשו של רב ציזי לדין לפניו, ואמר האיש אחרי שאנו צעיר אחת כשתחזור לעירו תשבע לי, אולי תצוית מצני בעיר היודעים בדבר, אצל צע"א אין כתובע יכול לכוף את הנתבע שילך עמו במקום שהוא רוצה ונראה דג"כ לא גרים בגמ' בגירסא דידן, רק הוא מפרש כטעם שרואה בשבועתא במתא, ואפשר שכיכא זכ פירוש ציזי בגמ' אפשר דמיכספ וכו', והמדפיסים הכניסוה בגמ' כמו שמתנו לפעמים וז"ע.

ובס"ק רבינו כרז ציזי, ומשמע מדבריו דאפילו ל"ל שום דבר כהאי מתא לזל, ואפ"כ לריכב לזל ולמשבע

דאיחייבא שבועה . שכיכא חסדא תובע ממנו וכו' כופרה : בת רב חסדא . השמו של רבא : אשכנגדה . כתובע אותה ישבע ויטול כדתק (במס' שבועות דף מ"ד ע"ב) ואלו נשבעין ונוטלין שכנגדו חשוד על השבועה : זימנן. פעם אחרת : איכא אינש אחרינא כדרי דמר . דעל פי שנים עדים יקום

בו כדמשמע לישנא באלו נערוה (ל"ו ע"ב) הוא שטרא ריעא לא מגבא מגבין ולא מקרע קרעין ע"כ.

והנה צמח שכתבו ז"ל שדורשין וחוקרין עד שיתברר ברמאי דע כי כי גוהא דין מרומה איכא. (א) כיכא דלא איתחזיק בדעתא דדיינא דהוא מרומה אלא מספקא ליה כהא לריך דרישכ וחקירה לצורוי מילתא. (ב) דמשמע ליה שהוא דין מרומה וצודאי כהא לא דייני ליה. (ג) דלא כיו מסברא שלמד מדברי בעדים אלא דאיכא נמי ראיא, וכהא לא מגבי זיכ אפי' נתקיים כשטר בחותמין, וכיינו הכוה דפ' אלו נערוה. (ד) כיכא דדיינא קים ליה בגויכ דאיתתא, או דבריר ליה דלא משקרי ואמר ליה דנתבע חשוד אשבועה, או דשטרא פרושכ אפי' אחי סכדי ואסכידו אחתימת ידיכו מפיקין ממנה ממאן דהוא פטור מדינא, ודוקא בזמן בהמרא אצל לא באידנא כדכתב בגאון ז"ל, ומיכו בשאר אומדנות ואמתלאות דאפשר לן למיקם עלה דמילתא, מרעין לשטרא ומפקין ממנה דאומדנא הוא. וכתב הכנה"ג חו"מ צסי' ע"ו סק"ז דכיינו נידון ברא"ש ז"ל בהרבה מחשבותיו וברש"א בתש"ו חלק קמ"ו ומכרי"ק ז"ל שורש י"ד וק"ה ומכר"ם חלשיך ז"ל סי' מ'.

ועיין עוד בדיני אומדנא ירושלמי תרומות פ"ב כ"ב ור"ן סוכה פ"ד, ואו"ח רס"י תרנ"ח, ומכרי"ק שרש קכ"ט חידש דלא אמרינן אומדנא אלא כיכא דגוף בדבר צרור לפנינו, אלא שספק הוא אם כיכא כוננו להחליט כן, משא"כ כיכא שאנו מסופקים בגוף הדבר אם כיכא או לא כיכא, ועיין מכר"ם חלשיך סי' קי"ו ומצ"ע חלק א' ורדב"ז חלק ב' סימן ס', וח"ד סימן ר"ד, ועיין מל"מ פ"ו מחכיה ונו"ב מכד"ק יו"ד סי' ס"ט ומכד"ח ח"ע סי' ק"ל, ועיין נחכ"מ סי' ר"ג בחומ"ת, ומכריז"ל ח"ג סי' ז"ג, ועיין מה שכתב שם בדין ספק אומדנא. ועיין כ"כ פ"ו מכ"א כי"ד חלוק בין גילוי דעת לאומדנא דמוכח, ואיכא מכן יותר מעיל, ועיין עוד מכריז"ל ח"ג סי' ל"ו ופ"ה וקכ"ב וברש"ך

הן חמה דכ"ח ז"ל גם בגמ' הביא במאמץ צו"ן, אמנם בגמ' אין להקשות עליו כ"כ, ואפשר דמאחר דס"ל כדעת הרא"ש ז"ל ודעיימיח ולכן בגמ' שפיר גרם במאמץ, כגירסת רוב הפוסקים שכתבו תר"י כ"ל, אמנם הגהתו על גירסת הר"ן ז"ל לעג"ד ודאי ז"ע דכר"ן לשיעורו גרים וכנ"ל, והר"ף ז"ל גרם במאמץ, ונ"צ בגמרא איתא במאמץ, ונראה דאין זה הגה רק כמראה מקום דגרים שלא כגירסת הגמ', ולפי גירסת הר"ף ז"ל אחי שפיר מה שאין צ"ג שם צ"ש ריא"ז אבא דאמר ותשבע לי במאמץ, כתב הרא"ש ז"ל שחיו שניהם דרים צעיר א' האשה והאיש וכו', ולגירסתו כפי לריך לפרש וק"ל, אמנם צעיקר דיוק תר"י לכאורה עדיין לאו ד"ה לעג"ד שברי הרא"ש ז"ל גרם במאמץ צאלף כגירסת רבינו ואפי"ה פי' שניהם היו דרין צעיר אחת האיש ובהאשה, ולפי דעת תר"י ז"ל בדברי הרא"ש ז"ל במאמץ צו"ן, וי"ל דעדיין לכאורה נ"מ צין במאמץ צאל"ף או צו"ד צסופו דצו"ד צסופו משמע פיר שלי וצאל"ף צסופו משמע סתם מאמץ ולא שלי אלא שאינו של שניהם וז"ע.

והנה הרמ"א ז"ל חו"מ סי' פ"ז ס' כ"ג כתב ואע"פ שלא נשבע במקומו שהוא מקום רבים וא"ל שיתצייש לפניהם, ומיחו לכתחילה יכול לומר שישבע לו במקום שנעשה שם העסק שיוצאין שם בני האדם או שהוא במקום רבים. (צ"י צ"ש הרש"א) מיחו אם אין הנחשב הולך לשם עכשיו לריך להמתין עד שיצא שם ואז לריך לישבע שם, ולא יכול לומר לא אשבע אלא צעירי. וצ"חור הגר"א לין מיחו לכתחלה עיין ככ"ג מיחו וכו', הרא"ש שם.

ונראה לכאורה דעת הגר"א ז"ל דעת רבינו צכ"ג דרק לכתחלה יכול לומר שישבע לו במקומו. אמנם עפר אני תחת כפות רגליו ולעג"ד דעת רבינו אפי' דיעבד נמי וכמ"ש לעיל, וכן משמע להדיא מדברי הר"ן ז"ל מטעם דעבד לוח לאיש מלוה. ודעת הרמ"א ז"ל הוא מחשבת הרש"א ז"ל הביאה צ"י וצ"ש חשובה אשכנזית וכתוב צה מאן לימא לן דאי אמר כן איתחא לא משתבענא במאמץ אלא ככה או צעיר אחרת דכפיון לה לאשתבעי במאמץ וכו', וא"ל דכונה הגר"א ז"ל שאין עיין צכ"ג צלכתחלה כונתו לומר דעת צכ"ג אפילו צדיעבד כן, ועכ"פ לכתחלה ודאי מחויבת כיון דצכ"ג פסק כן אפילו צדיעבד רק צדיעבד יש לסמוך אדעת הרא"ש ודו"ק.

ר"ן וצ"ש אמר להו כתובו לי זכותא דכי משתבענא יתבו לי אמר להו רב ציצי צר אצוי כתבו לה וכו' שם בגמרא. ופרש"י ז"ל כתבו לה וכו' שצחתי לדון ונפטרתי הימנו צצבעתי ע"כ. וכתב עליו הריעצ"א ז"ל ויפה כיון, דאי אמרת שיכתבו לה שחכא פטורה כשתשבע מאי מחזי כשיקרא איכא, אלא ודאי כדאמרן,

ליה שם, ואפילו אינה דרה שם, דכדי משמע לישנא דינא היא דאזיל צכדיה שליחיה ומשתבע במאמץ, ואדרבה נראה דאפי' צלוחי' אצלת, וכן נראה דעת הרמב"ן ז"ל הביאו הר"ן ז"ל דינא כפי דמשתבע צאחרת דצעי מלוה, ודוקא מלוה משום דמשיקרא נמי מצי למכפייח למיחל לצית כוועד דעבד לוח לאיש מלוה וכו', כלכך הוי נמי נשבעה במקום שרואה במלוה אצל צנשצין ונוטלין לא מצי וכו', ומיחו אי אית ליה דרבה להביא דוכתא אזיל ואפי' למדי כדאיתא התם הרמב"ן ז"ל ע"כ.

אמנם הרא"ש ז"ל רוח אחרת צו, וס"ל דלעולם אין יכול לכופה שתלך עמו במקום שהוא רואה, אלא אם יש לה דרך ממילא, וכמו שהצחתי לעיל דצרי וכו"כ הרא"ה ז"ל, ורבינו ירוחם צספר משרים נתיב צ' ח"צ כתב וז"ל, מי שנתחייב לשבעה ואמר כתבו לי שנפטרתי מן הדין, ותנו אותו ציד נאמן וכשישבע שיתן אותו לו כותבים, ולא מיחזי כשיקרא וכגון שחיו שניהם מעיר אחד, והלכו לדון לעיר אחרת, שאל"כ אין חוצה יכול לכופה לנחצב שישבע לו במקום שיראה כתובות פרק ט' ע"כ וכן כתב הריעצ"א ז"ל.

שבתי וראיתי דרין זה תלוי צחילופי גירסאות הנמצאים צספרים דראיתי לתר"י צשיטה מקובצת, הדיא איתחא דאיתחא צצבעה צצי דינא וכו' הלכו לדון למקומו של רב ציצי, וחייב צצבעה, א"ל צע"ד תיתי ותשבע לי במאמץ כך הוא בגירסת צרוצ הספרים (פי' לפירושו שגרם מאמץ צו"ן צסופו) ורואה לומר תצא ותשבע לי צעירנו כי יותר אני רואה שתשבע לשם כי שמה תצדייח לשם יותר ולא תרצה לישבע. ויש גורסין צמאחי (פי' צלא צו"ן צסופו) ומפרשין שלא היו שניהם מעיר אחת, והיה החוצה מצקש שתלך לישבע במקומו, שכיחה ההלואה לשם ותצדייח יותר ולא תשבע, אך בגירסת האחרת נכונה יותר, כי לפי גירסת זו נלערך נומר שהחוצה יולך לנחצב למקומו לישבע ע"כ.

ורבינו גרם במאמץ צאל"ף, ונראה ג"כ פירושו כמו צו"ד, ולכן ס"ל דצחמת לעולם דינא הוא דאזיל צכדי צעל דין ומשתבע צמאחי כנ"ל, ומכאן צ"ע ארציו צכ"ח ז"ל שכתב צהגרותיו על הר"ן ז"ל שכתב תיתי תשבע לי צמאח וצהגרות צכ"ח לין צמאח כנ"ל, רצ"ל צו"ן וכן צסמוך פי' שכתב עוד שם הר"ן ז"ל אצל צנשצין ונוטלין לא מצי לוח למימר לישבעה צמאח, נמי ז"ל צמאח רצ"ל צו"ן, וכונתו דכדי גרסי' בגמרא. אמנם הג"ה זו אינו לודקת לעג"ד צכאן שהרי הר"ן ז"ל והרמב"ן ז"ל ס"ל דמצי למכפייח למיחל ולמשבע למקומו אף שאין לה דרך לשם וכמו שכתחתי לעיל, וא"כ ע"כ הם גורסין בגמ' צמאח צאלף ולא צו"ן, וכגירסת רבינו דאי גרים הר"ן ז"ל צו"ן הו"ל היפך מדינו ז"ל שפסק דמאריך לוח צחרי' דהחוצה וכנ"ל, וכפירוש תלמידי רבינו יונה וז"ע.

בי דינא דרב ביבי בר אביי אמר לה בעל דין תיתי ותשתבע לי במתא (ו) אמרה להו כתובו לי זכותא דכי משתבענא יהבי לי אמר להו רב ביבי בר אביי כתבו לה אמר רב פפא משום דאתו ממולאי אמרי מילי מוליאטא והאמר רבא האי אשתא דייני דליכתבה מקמי דליהו סהדי אחתמות ידיהו פסילא אלמא מחזי כשיקרא וליתה לדרב פפא מדרב נחמן דאמר רב נחמן אומר היה רבי מאיר אפילו מצאו באשפה וחתמו ונתנו לה כשר ועד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי מאיר אלא בגיטי נשים דבעינן כתיבה לשמה אבל בשאר שטרות מודו ליה דאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן שטר שלוח בו ופרעו אינו חוזר ולוח בו שכבר נמחל שיעבודו טעמא דנמחל שיעבודו אבל מיחזי כשיקרא לא חיישינן והילכתא כרב ביבי בר אביי דהיכא דמיחייב שבועה בבית דין ואמר בעל דין לישתבע במאתיה דינא הוא דאזיל בהדיה או בהדי שלוחיה ומשתבע במאתיה. (ו) בעל חוב ויורש שקדם אחד מהם והחזיק במטלטלין

באותו שטר ומקרט נמי לא קרענא ליה: תיתי ותשתבע לי במתא. דאפשר דתחזיש וס"ל דדינא הוא דאזיל בזהדי בעל דין דעבד לוח לאיש מלוה, ועיין משכ"ל: כתובו לי זכותא. שכתתי לדין ונפטרתי הימנו וכי משתבענא יבצו לי ועיין משנה הלכות: ממולאי. בית עלי שכן כרתי ימים ולי נראה ממולאי גבנונים צעלי מומין שאין חיים כשאר בני אדם לשון שקל מוליא ושדי צנא (ב"ב כ"ד) רש"י: אשתא. לשון חזק כמו יישר כחך (יבמות ס"ג ע"א) אשתא דשטרי קיום השטר שכתבן דיינין צמותה תלתא הוינא שטר מושלך וחתמו ונתנו כשר: ופרעו. צו ציוס: אינו חוזר ולוח צו. אפילו צו ציוס ואע"ג דלא מוקדם הוא שחרי ציוס הלואה נכתב: שכבר נמחל שערצו. משפרעו בעל השטר ונמלח מלוה שניה על פה ואינו גוצה

ואתא פלוני ופלוני ואסכידו אחתמות ידיהו ואשריכו וקיימוכו: מצאן באשפה. שטר מושלך וחתמו ונתנו כשר: ופרעו. צו ציוס: אינו חוזר ולוח צו. אפילו צו ציוס ואע"ג דלא מוקדם הוא שחרי ציוס הלואה נכתב: שכבר נמחל שערצו. משפרעו בעל השטר ונמלח מלוה שניה על פה ואינו גוצה

משנה הלכות

דר"ע אית ליה תפיסא דלאחר מיתה מכינא. וצגמרא חילגי אמוראי חי צעי דייקא שתפסו מר"ב שאינו מקום קנייה כלל ול"ל שזכו צכן יורשים, או אפילו תפסו מסימטא ולא אמרינן דכיון שסימטא מקום ראוי לקנייה כדפי' הרע"ב צמ"ד פ' קמח דצ"מ, וזכו צכן יורשים משעת מיתה והמחזיק שם כמחזיק צנחם ועיין תו"ט. ועיין לעיל ס"ק כ"ד מה שכתבתי צמ"ד וצח"מ סי' ק"ד.

וכתב רבינו צע"ח ויורש וכו' ולא הזכיר אשכ בכתובתה, וגרסא טעמו דס"ל דכתובת אפילו תפסו מפקינ מניה, וצ"ע ח"ע סי' ק"צ כתב לא הניח אלא מעלטלין שאין בהם קדימה כגון דלא חקני לה מעלטלי אגב מקרקעי ונתנו לצע"ח וכו', ומיכו אש תפסו אפי' שלא צמ"ד אין מוליאין מידה. בג"כ וי"א דאפי' תפסו מוליאין מידה מרדכי צ"ס מוכר"ס פ' הכותב וכן הורו באחרונים ז"ל, (מכרי"ל ומכרי"ו).

וכתב צ"ש צסק"ו וז"ל והנה הרמז"ס ובר"י לא כתבו דין זה בכתובת אלא כתבו בעלמא צשני צע"ח כשאנו דין קדימה אש קדם ותפס א' אין מוליאין מידו, וצ"ח"ש מדמה דין כתובת לשאר מלוה ופסק כאן ג"כ אין מוליאין, ומ"ש צח"מ דהרמז"ס ס"ל כהר"ש ליתא אלא הרמז"ס כתב דינו בעלמא וכו' ע"ש. וצ"ק ז' כתב וי"א דאפי' תפסו, כ"כ ח"מ צ"ס מכרי"ס ומדייק על הר"י שכתב מעלטלין לצע"ח יבצין לאשכ לא יבצין ולא אמר בקינור לצע"ח יבצין, אלא קמ"ל תפיסה לא מכני וכו' ע"ש. וזה נראה גם

וכתב עוד ומיכו לאו כתובו וחתמו קאמר דא"כ אין מחזי כשיקרא אלא שקר גמור, אלא שיכתבו הפסק דין כראוי ויכתבו שנשבע וכי משתבע חתמי ליה ויבצי לה ע"כ.

ול"ישנא דגמ' דקאמרינן כתבו לי זכותא דכי משתבענא יבצי לי, מתפרשת צח"י חפ"י א) שפרש דכ"י קאמר כתבו לי זכותא, פירוש זכות גמור ויבצי ציד שליט דלכי משתבענא יבצי לי צ) שפרש דכ"י קאמר כתבו לי זכותא ויבצי צמשתמות הזכות דכי משתבענא יבצי לי, דכיוון שיבצי כתוב אש תשבע פלוניא תפטר ויבצי הפסק דין צידה. וכתוב' כתבו אלמא מחזי כשיקרא שכתבו לה פלוניא נשבע ונפטר מכלונו ונתנו לשליח שיתן לה לאחר שבועה, ומכ שלא כתבו לה אש תשבע פלוניא תפטר דלא הוי מחזי כשיקרא, היינו משום שלא להכריח עדים היום או למחר ע"כ. ומשמע דס"ל דכתבו וגם בעדים חתמו ודלא כהריטב"א דזה שקר גמור הוא ולא הוי מחזי כשיקרא ודו"ק. ועיין ש"מ כמה פירושים ע"ז.

רז) ומ"ש צע"ח ויורש שקדם אחד מהם והחזיק במעלטלין כרי זה זריז ונשכר, משנה דף פ"ד ע"א. מי שמת והניח אשכ וצע"ח ויורשין ויבצי לו פקדון או מלוה ציד אחרים רבי טרפון אומר ינתנו לכושל שצכן וכו', הניח פירות חלושין מן הקרקע כל הקודם צכן זכר. וצגמ' פ"ו ע"א אמר חמימר, ופרש"י ז"ל כל הקודם צכן זכר צכן קדמו יורשין זכו ואין מוליאין מידם דמעלטלי דיתמי לא משתעבדי לצע"ח ולכתובת, קדם אחד מהם כאשכ או כמלוה זכר הוא

דעת רבינו מרדכי ב"ר יונה ולא הזכיר אשה ע"כ
דמ"ל דאשה אפי' תפסה מוילאין מידה.

ובן ראיתי באגודה סי' קכ"ב ח"ל עוד כתב בספר
אזכ"ה מעשה שחפס אלמנה מטלטלין ספרים
בכתובתה ופסקו רבינו יוסף ורש"י דאם מכרה או נתנה
קודם שזעזע דאחי יורשי ומפקי לא שנה מקרקעי לא
שני מטלטלי אצל ראז"ה פסק הלכה למעשה דמתנה
קיימת וברי פלוגתא דרבותא וברמז"ל כתב דנראה
ל דברי בגאונים עיקר דפסקו דאין המתנה קיימת
ונכסי בחזקת יתמי קיימי.

ונסתפקו רבותינו ז"ל אי באי תפיסה דוקא צ"ד
או אפילו שלא צ"ד ובאחרון נראה דעת
רבינו, לענ"ד.

ודע דלכאורח נראה מדעת הפוסקים שבביתא, וכן משמעות
פשוט לשון הרי"ף דלדעתו אין חלוק בין מחיים
ולאחר מיתתו ולעולם אמרינן להרי"ף ז"ל דאפי' תפסה
מפקין מינה מטלטלין לכתובה, וכן נראה לשון המרדכי
ח"ל ובכן נראה בלשון באי מאן דאיכא עליה וכו',
ועיין ר"ן שם. אמנם ראיתי להרי"ף ז"ל שכתב ח"ל
ר"ה פ"י שהוא לשון קושיא ומשום דקשיא לן ה"א דתנן
צ"י האשה גזי שומרת יבם דאפילו לרצון כל הקודם
בזן זכר ואם קדמה האשה זכתה דאלמנה תפיסה מהני,
ומבאי מוקמינן ופריקין דמוקמינן למחגי' בשתפסה מחיים
וכו' מ"מ שמעינן מהבא לתרווייכו פירושו דאפילו לכתובה
אשה מהני תפיסה מחיים וכ"כ משמע מהבא עובדא
דלקמן דהבא איחחא דתפסה כסא דכספא לכתובתה,
וצמ"ש שזעזע נמי אמרינן לענין המשציע עדי כחוצה
וכפרו שחייבין בקרקע ש"מ משציע עדי קרקע חייב
ופרקו כשתפסה מטלטלין.

ודא דאמרינן צ"י אלמנה נזונה אלמנה שחפסה למזונותיה
מה שתפסה תפסה ואמר רבינא לא אמרן אלא
למזונות אצל לכתובה מפקין מינה, ואמרי' לה ה"א
משמיה דרצא דהבא כשתפסה לאחר מיתתו וכדאמרינן
באלמנה שחפסה ואפ"ה נמזוני מהני תפיסה אפי' לאחר
מיתתה, ובאידך דכסא דכספא אמרינן ה"א איחחא
ולא אמרינן ארמלתא משום דזהיים הפסה, וזה דעת
הרי"ף וברמז"ם ז"ל אצל יש מרבותינו צעלי החוספות
ז"ל אומרים דלא מהני תפיסה מחיים אלא לצעל חוב
שנותן חובו לגבות מחיים, אצל כתובה אשה דליכא חד
מהני לא מהני ליה שום תפיסה ואפי' מחיים, ולכ"ע
תפיסה לא מהני כלל בשום צ"ה וכו', ולא נכירא באי
שיטתא ע"כ.

והנראה מדעת הרי"ף ז"ל דמ"ל דהרי"ף וברמז"ם
ז"ל ס"ל דמהני תפיסה אפילו לכתובה אשה
מחיים אי"כ כ"י אי מיירי דהפסה מחיים אלאי מפקין
מינה וע"כ ז"ל דהבא מיירי לאחר מיתתה, ולפ"ז ס"ל

להרמז"ם ז"ל והרי"ף ז"ל וכן דעת הרי"ף ז"ל
דמחיים מהני תפיסה לכל מיני אפי' אשה לכתובה,
ולאחר מיתתה אפי' אי תפסה מוילאין מידה וזה פ"י
חדש בדברי הרי"ף וברמז"ם לענ"ד. ועיין חש"י הרי"ף
סימן קמ"ג. גם דברי הרי"ף ז"ל לא ראיתי מי
שכחא ואפשר דזה כונה במחזר שכתב לא הניח דמיירי
שמה דוקא וי"ל.

ושבתי וראיתי צדית מאיר א"ע ס"ק ב' ח"ל וי"א
דאפי' תפסה מוילאין, בפשט לענ"ד דע"כ לא
פליגי אלא בכתובה כדמשמע בצ"ה שמיא כצ"ש, אצל
בשני צ"ה כולי עלמא מודים להר"מ והר"ש דאף
תפיסה דמעטמו מועיל במטלטלין, וכן משמעות חש"י
חז"מ סי' ק"ד, אלא מה שכתב שם ס' ד' דסגירת
החיות לא מקרי גזינא זה תפיסה נמי לא ה"א דהא
לא צ"א לידו. ומכא ראיה דאם צ"א לידו מן הצ"ד
אף צ"א שימא דמהני דלא גרע מתפיסה מעטמו, כיון
שעכ"פ צ"א לידו וזה נראה דעת הש"ך שם ס"ק י"א
ודו"ק.

וראיתי בכתב"ג ס"ק ט"ז שכתב ח"ל: וכתב מוהר"ם
ז"ל צח"צ סי' נ"ב, ויש לעיין אס בר"ן והר"ש
ס"ל הך דינא דמכר"ם וכו', ואפשר להשוות דעות דגם
הר"ש דייק ה"א דיוקא דמכר"ם, דהבא מימרא
שמכר"ם בקרקע איירי, ולקרקע הוא דאמר ולאשה לא
יבזין אפילו שתפסה ודוקא שתפסה מעטמה, ומכר"ם
נמי אפשר דלא דייק ה"א דיוקא אלא בקרקע וכשלא
גבחה ע"י צ"ד. איצטא שראיתי בחש"י הר"ש וכו',
משמע דמכר"ם אפי' במטלטלין ס"ל דאם תפסה מפקין
מינה ואפ"ה בדברי מכר"ם ז"ל יש להסתפק וכדכחזין
אין ספיקו של מכר"ם ז"ל מוילא מידו ודאי של הר"ש
ז"ל ותמה עליו דהאך ה"א מסכמת דעתו דעת
עליון דמכר"ם והר"ש לא פליגי ומודה הר"ש למכר"ם
בקרקע דאם תפסה מפקין מינה, וכר"ם להר"ש
במטלטלין דאם תפסה לא מפקין מינה וכו', וברי
דברי המרדכי ברור מללו דמכר"ם אף במטלטלין אמר,
ח"ל המרדכי ז"ל כתב באלפסי שמעינן מהבא דאמרינן
במטלטלין לצ"ה יבזין לאשה לא יבזין דקדק כר"ם
מלשון באלפסי וכו' דאפי' קדמה ה"א ותפסה מפקין
מינה ודברים אלו מורות באצבע שדקדוק מכר"ם ז"ל אינו
אלא על דברי באלפס דמיירי במטלטלין ע"ש.

ולענין דינא לא נפקא לן מידו דלא יבא אלא מחלוקת
אין מוילאין מידה, וכן כתב בכתב"ג וכן דעת
הראנ"ה ז"ל צח"א סי' י"ח, ועיין ספר תומת ישרים
סי' ס' ומקור צדק סי' מ"ב ובספר נ"מ דף רפ"ב
ורפ"ו ורפ"ז עד ר"ן, ועיין בית מאיר שכתב בשם חידושי
אנשי שם כחשוכה מכריז"ל והניח דבריו צ"ע ע"ש.
ועיין ד"מ סי' ק"צ סק"ג ובמה שכתב שם ודו"ק.

מן הלקוחות: זרין ונשכר. הרי זה זרין ונשכר. (ח) מי שיצא הוא ואביו למדינת הים מת הבן דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבע"ה ולכתובת אשכ קדם אחד מהן האשכ או המלוה זכב דרבי מרפון חיה ליה תפיסכ דלאחר מיתת מהני: שב מרגינתא כי לירין בסדינא. שצט מרגליות לרורות

משנה הלכות

וכא אחרינא הוא וכדי לא מפיקין ליה ומשום האי מגו מחינן לומר לקוח הוא צידו, כלומר חזרתיו ולקחתיו ממך, חלל כיון דלא אמיד אמרינן האי הוא דאפקיד גביו, ואלו אמיד כוכ לוי כך עוצדא כהכחא רמאי דפומפדיתא דצפרק חזקת ואמרו כה רחב תניא וכו', ואע"ג דאמרינן אי יביז סימנא שקיל ליה משום דלא מלי אמר ליתי גבאי דהא איכא עדים, ולא מלי למימר כהיא אחרינא הוא דהא יביז סימנא וכו' בעדים מעידים שראו בו סימן זה, הלכך איכא עדים ורחב הוא וזה הפירוש הוא נכון בשמועה, וכ"כ הרא"ה ז"ל ועיין ש"מ.

ועונותי גרמו שלא זכיתי להבין דבריהם הקדושים ז"ל שכרי סיים ולא חמין חלל דלא רגיל דעייל ונפיק לביתיה, חבל רגיל דעייל ונפיק לביתיה אימר אינש אחרינא אפקיד ומחזא חזא, וכשתא אי מיירי דאיכא עדים שראו שהפקיד, ח"כ אמאי אמרינן אימא אינש אחרינא אפקיד ואיכו מיחזי חזי וכה איכא עדים דהוא אפקדינכו גבי ולא אחר, ודוחק גדול לומר דכונת הגמרא אף שיש לו עדים שראו שהוא הוא שהפקיד חיישינן דלמא בחזיר לו ומכרו לאחר ואתו האחר הפקידו חללי דהא ודאי מילתא דלא שכיחא הוא, אמנם לפי הרא"ה ז"ל אחי שפיר ועיין תוס' שם ד"ה ועוד ובחינושי הר"ן שם.

וראייתי באגודת כתובות סי' ק"כ כתב וא"ת דלמא זכנא מיניה וככה היה יכול לפרש דליר צבדיניא ומנין היה יודע סימנא חבל קשה מכסה דכספא דכסמון ופי' הר"מ דככה צדצרים העשויים להשחיל ולהשכיר והא דאמרינן צפרק איזכו נשך גבי דהבא פריכה חבל דבר מסויים לא דלמא אחי אינש ויביז סימנא ויבזין ליה לריך לפרש שהבא צעל חפץ עדים שהפקיד לזה כלי שכן וכך סימן יש בו וכיון שמלאו ב"ד הסימן יש להם להראות לעדים ויכירו שזה הוא ע"כ.

ותב עיני צע"מ שהבא צעס הריעצ"א ז"ל ח"ל חלל דידענא ציב וכו' וצר מחכי קשיא עובא אשמעחין דאע"ג דלא אמיד מאי כוכ, מקרא מלא דבר הכתוב יש מתרושש וכו' וכו' עיי"ש. וכבר הבאתי לעיל בן צעס ספר הלצא ומכ שגלע"ד לולי דבריהם הקדושים ליש קושיא זו, בדיוק הלשון בגמרא צ"ר אמי שאמר חלל דידענא צי' צ"ר מישא צריה דריצ"ל דלא אמיד וכו', וכן לקמן ברב נחמן ח"ל ידענא ציב

רח' ומ"ש רבינו ז"ל מי שילח הוא ואציו למדינת הים מת הבן או מה האב לעולם נכסים בחזקת זקן וכו', עיין צ"צ פ' מי שמת דף קנ"ז ודף קנ"ט ע"ב ודו"ק שם וחז"מ סי' ק"ד וסי' רפ"א, וספר צית מאיר סי' קי"ג ודו"ק ביעב.

רמ' ומ"ש הכהא גברא דאפקיד מרגינתא כי לירין בסדינא גבי מישא וכו' שם דף פ"ב ע"ב ובגמרא גרם צי' רבי מישא וכו' חלל דידענא צי' צ"ר מישא צרי דרבי יבוע צ"ל דלא אמיד, ועוד הא קא יביז סימנא וכו', וראיתי צ"מ תמים דעים להראצ"ד ז"ל סי' רכ"ה הבא צעס בספר הלצא להר"ה ז"ל מדכ י"צ ח"ל, חלל ועוד לריכין להדי הוא מנהג רוב הגמרא וכו', ובכתובות צעס מרגינתא צי' ר' מישא, ובכסה דכספא ציחוסא, ובמעכסא צי' רב דימי אחרי דרב ספרא, חלל דלא אמיד ועוד הא קא יביז סימנא חין אנו דנין צפחות משחי חלב שאם היה אמיד אני אומר שמה מכרן זה ולקחן זה ממנו ואע"ג דקא יביז סימנא לאו כלום הוא, ואם לא יביז סימנא אע"ג דלא אמיד דמי לא שקיל ולא מידי לא יכא חלל אכרי צמח דלא יביז סימנא, לא שקיל, ושמה אדם אחר הפקידו חללו ועכ"ל לריך שיכא מיתני' דלא פקיד, דאלו פקוד על שאר נכסים ולא פקיד על חלון למימר חלון נכסי' דפלגיא נינכו אע"ג דלא אמיד בחזקת יתמי קיימי ולא מפיקין מינייכו, וכמה אינשי עתירין צצית ומסכנין צשוקא, וקרא כתב יש מתעשר ואין כל מתרושש וכו' רב, ודוגמת זה חלל ועוד מן הבאים בדרך קושיא דלריכין להדי וכו' ע"ש, וכן הוא דעת הרא"ה ז"ל דהאי חלל ועוד לריכין להדי נינכו.

וכתב הרא"ה ז"ל ודוקא הכי שכיחומים עושים שמה, חבל אי עושים ודאי אציו אמר לנו שהוא שלו משתעבי דקושטא קאמרי ולא מפיקין מינייכו. וכן אומר ר' משה בר יוסף ז"ל מרגינתא וכהיא ראיח מדקאמר ולא פקיד הא אי פקיד אע"ג דלא אמיד לא מפיקין מינייכו.

והרמב"ן ז"ל מפרש לה כגון דאיכא סהדי דאפקדי להכחא כסא גביה ורחב חלל דאינכו דחזי ליה כשתא לא ידעי אי האי כסא הוא דלית לכו פביעת עינא בגיב, אי נמי דלא הוו אינכו עדי פקדון, ואי אינש דאמיד הוא יכול לומר כחזרתיו לך

רצונו הראשון שברצו המקומות להביא דברי החכם ז"ל
כידוע והראשון ז"ל בכיוון השמיטו כאן משום דלא תקשה
כ"ל

וראיתי בק"י שם בד"ה מילתא דלא שכיח כתב לאמר
אימר מילתא מלא או אינש אחרינא נתן לו
מתנה עמירתא, ולענ"ד דהראשון ז"ל לא ס"ל בכיוון
השמיט הכי טעמא וכמ"ש, והנה הק"י דייק בלשונו לומר
מתנה עמירתא וכתוב' לא כתבו עמירתא, וגרררררררררר
בזה דלא תקשה מה שהקשתי דלאמר לן מי נתן לו המתנה
ולכן אמר מתנה עמירתא ואין צידו לגלות. ועיין תשו'
הרי"ף סי' ח' טעם למה בטלה מתנה עמירתא. ומה
שסיים הראשון ז"ל אלא ודאי אמרין שמה מלא מילתא
וכו' לא תקשה אמה שכתבתי למעין היעזר דהתם מיירי
שלא טענו כלום ודו"ק.

ודע דבה מילתא דלא טענין ליחמי במילתא דלא שכיחא
נחלקו זו אבות העולם דעת החכם' והראשון כחובות
וכ"כ הראשון בשו"ת כלל פ"ו, דלא טענין להו, וכן
דעת דעה"מ ז"ל דפי' המוכר את הבית, אמנם דעת
הרי"ף ז"ל וברמב"ן ז"ל במלחמות ס"פ המוכר את
הבית כתבו היפך זה, וברמב"ן כתב שם שמכאן ראינו
שטענין להם נאנסו, ועיין רי"ף סוף פ' במכר, והנמק"י
פרק המוכר את הבית כתב וז"ל, וגובה מחלה שכן
המלוה, אבל חידך פלגא שכן פקדון טענין ליורשיו כל
מאי דמלי טעין אציהם, ואציהם הוי נאמן אלו הוי
אמר נאנסו ואין נמי טענין הכי בשביל היחומים ומפטרי
עכ"ל, ועיין באגודה, והטור חו"מ סי' ק"ח נמשך אחר
דעת אביו הראשון ז"ל, ובשו"ע שם סעיף ד' הביא
דעת הראשון ז"ל ודעת הרי"ף ז"ל בלשון וי"א שטענין
להם שנאנסו. והש"ך ז"ל שם האריך הרבה בס"ק ח'
וכתב שנראה עיקר כדעת הראשון.

ובתשובת מהרי"ע האריך הרבה להביא ראיות לדעת
החכם' והראשון ז"ל דלא טענין ליחמי מילתא
דלא שכיחא ומסיק דגם הרי"ף וברמב"ן ס"ל הכי
ע"ש בח"א סי' ע"ב, אמנם בחו"מ סי' ק"כ כתב
ושם מלאתי לו בספר המלחמות בזהבול מה שהשיג
על הראשון והכריע כשיטת הגאונים והרי"ף, ואפילו
מלתא דלא שכיחא טענין ליחמי ע"ש.

ודע עוד דבמשנה המצויה סי' קי"ט כתב וז"ל דדוקא
כי האי טעמא דאצור צננה מניח הוא דטענין
ליחמי דמלתא דשכיחא הוא וכו', אבל מידי דלא שכיח
לא טענין להו ליחמי ונאנסו מילתא דלא שכיחא הוא
ולא טענין להו, אע"ג דאצור מלי למעטן וכו', דפקדון
היינו משום דטענין ליחמי החזרתו אבל נאנסו לא
טענין אליבא דכולי עלמא דאונס מילתא דלא שכיח
הוא ע"כ, ודבריו הקדושים ז"ע מה שכתב דלכ"ע לא
טענין מילתא דלא שכיח דברי דא הוא מחלוקת הראשונים
ז"ל, וכן ראיתי בשו"ת הלכות שהניח דבריו בל"ע, והש"ך

כתב וכן רב אצין ברב דימי ע"ש. ולכאורה הי"ל
לומר סתם חדא דר' מילתא ללא אמיד הוא וכו' ומה
זה שאמר דידענא ביה והלא כל העולם יודעים בזה
וזכר משמע מלשון דר' הוא ידע ביה דר' מילתא,
דהכין משמע הלשון דידענא, אשר לכן נראה לענ"ד
דהם דוקא דייקו בלשונם לומר דידענא ביה לדייק ולתקן
שלא תקשה קושית הרי"ף ובריתב"א ז"ל מקרא דיש
מחרוש וכו' רב וע"ז קאמרו חדא דידענא היינו שם
ידעו בצירור דכן הוא, ואין כאן לחוש ביש מחרוש
והוא רב, והנה כעין הא דעת רב חסדא דא"ל לרבא
ידענא ביה דחשידא אשכנח וכו' ידענא כעין צירור,
והכ"י הכי הם ידעו בצירור שאינם מאותם שיש מחרוש
והוא רב ודו"ק כי זה לענ"ד נכון.

וכן נראה לענ"ד מפיו החכם' שכתבו חדא דידענא וכו'
ואע"ג דאילו הוה ר' מילתא קיים וכו' טעין
שלי הוא הוה מהימן אע"ג דלא אמיד דאימר מילתא
אשכח או מתנה נתנו לו, מ"מ לא טענין ליחמי וכו',
הרי שלא אמרו אלו הוה ר' מילתא קיים הוה טעין
יש מחרוש וכו', אלא שהיה טעין מילתא ומתנה דהם
ידעו בצירור שאינו אמיד (מ"מ לענ"ד ודאי נמי אי
הוה טעין יש מחרוש הו' מהימן כשהי' קיים ודו"ק).

ומ"ש החכם' ז"ל דמלי טעין מתנה נתנו לי משמע
מכאן דאלו טעין כן אין לריך לצרר ממי קבלה
אפילו ישאלוהו כ"ד, דאנ"כ עדיין איך יכול לומר
מתנה נתנו לי דאימר יאמרו לו לצרר ממי קבלה וק"ל.
ועיין תשו' הרי"ף ס"ח, מאתה טעם בטלה מתנה עמירתא.
גם מה שאמרו דמלי טעין אימר מילתא אשכח הוה
מהימן וכן משמע בפוסקים ז"ל לכאורה הוה לי לעיין
בדבר שברי במילתא מהני סימנא להו"א ממון מרשות
המוחזק, וכמו שכתב הריב"א ז"ל ועוד כי יהיה חידך
סימנא מאי הוה הא לא אשכחן דמהני סימנא להו"א
ממון מרשות המוחזק, ולא הוזכר אלא גבי מילתא
בלחוד שכתופס בה אין לו בה שום זכיה אלא שבה
לזכות בה מדין מילתא ויחוש בעלים, וכי איכא סימנא
ליכא יחוש בעלים, ע"כ. ועיין בש"מ. ומעתה הכ"י
האריך מאי ר' מילתא לטעון אי הו' קיים מילתא אשכח
מאחר דהאי יהיב סימנא דשלו הוא רק שהפקידו אלו
וכוא עומן שמאל, וא"כ ממ"י לריך להחזירו אי משום
טענתו הראשונה דלאו אמיד הוא והוא הפקיד אלו,
וא"ת כדבריו דמילתא אשכח הרי זה נתן סימנים בדבר
ועומן דשלו הוא אם כן חייב להחזיר לו, וזה
קושית מושכלת לענ"ד, וי"ל דמאי דבעי מנייה לא
אודי ליה וא"כ ודאי הכי סעראי נינהו ודו"ק.

והראשון ז"ל כתב ואע"פ שאם הו' ר' מילתא קיים וכו'
אומר שלי הם מהימן מ"מ מילתא דלא שכיח לא
טענין ליה, וגרררררררר לא כתב דהיה טעין מילתא
או מתנה וכמו שכתבו החכם' ז"ל, אף דדרכו של

ז"ל לא הרגיש בדברי המצ"ע הנ"ל. ועיין עוד חשו' שצ"י ח"ג סי' ק"ן, וחשו' פמ"א ח"ב סי' י"ז, ובכ"כ"ג דהעלו כיון דהוי מחלוקת הפוסקים יכולים לומר קים לי וכו' מילא מחזירו עליו הראיה.

עוד כתב הרא"ש ז"ל ומלחמי כתוב בשם הרי"ק ויג' ז"ל, כיון שלא זכה זה הכותב מותר ליחומים להשחמש בו ולמוכרו, שכרי זה הכותב שטען ודאי נחזקו דבריו, ומעשה אין טענת ודאי על פקדון זה, וכיון שכוזר ספק ומלחמי ברשות אצרכם ישחמשו בו וכן מסתבר דאדם שלא אמיד ומלחמי ממון ברשותו לא אמרו שיבא מונה עד שיבא אליהו ושמה יבא אדם ויתן לו סימן אלא ודאי אמרין שמה מלא מילא כ"ז שלא בא עליהם בטענת ודאי בסימן מוצק ע"כ. ובזה יש לישב נמי דברי החוספות הנ"ל ודו"ק.

אמנם בחוס' רי"ד כתב חז"ל ואחרי שכולם הסכימו לדעת זה כך הלכה רוחה בישראל ודוקא דיהיב סימנא ידידי, אבל אי לא יהיב סימנא ידידי הכי מוכחא מלחא דלאו ידידי הוא ויעמוד ציד היתומים עד שיבא אליהו ע"כ. ומעשה לפי שיטתו ז"ל הכ"כ לעולם בלדס שאינו אמיד אס נמלא ממון ברשותו הכ"כ יבא מונה עד שיבא אליהו וזה חימא רבנא לומר כן, וי"ל דודאי בסתם אדם שלא אמיד ומלחמי ממון ברשותו ולא באו תובעים עליו אז אין שום ספק דלכ"ע הממון של יתומים הוא, אבל כאן שצאו תובעים על הממון וידעינן שאדם אינו אמיד הוא אף שאין נותנין לו להכותב, מ"מ כיון דמידי ספיקא לא ילאו לכן לא ישחמש בזה עד שיבא אליהו.

ורבינו ירוחם נחב כ"ו ח"ג כתב חז"ל, וכתב הרב וכו', ויעמוד בחזקת יתומים וישחמש בו עד יבא האדון ויתן סימן מוצק כמו שאמרין ולא נאמר יבא מונה עד שיבא אליהו אחר שאינו אמיד כי בכל מקום הנמלא ברשות המת הוא בחזקתו, ואפילו אינו אמיד כמו שאמרנו ע"כ, והוא כדעת הרא"ש ז"ל ודעימיה. **ובהא** מילחא דיהא מונה עד שיבא אליהו ראיתי בתמים דעים לבראצ"ד ז"ל סי' קל"א חז"ל כימי אמרין יבא מונה עד שיבא אליהו היבא דליכא הוראח להיתר כהכיה דריש שנים אחזין במילאח דאמר חזראי לאו מידי חסר, ובמקח וממכר מורי לנפשיה אנא דמי קא יביצנא, אבל זה אומר אני ארגחיה חב אומר אני ארגחיה יבא מונה עד שיבא אליהו דלפי טענתו ליכא הוראח להיתר ואיכא ודאי רמאי וכל היבא דליכא ודאי רמאי ותפסי בזה תרומתו וליכא למיקם עלה דמילחא אמרין יבא מונה או דמנח ציד שלישי כי בא דשנים שהפקידו אלל אחד אבל כימי דלא תפסי בזה תרומתו ואיכא ודאי רמאי דנין כמנח בםמנא או במקום שיד שניהם

בשם אמרין כל דאלים גבר כהכיה ארצא דהו מינא עלב צי חרי ואמר רב נחמן כל דאלים גבר ומיכו גבי מילאח קי"ל כ"י יוחנן וכלאציי דאמר חיישינן ללכך בכלהו טעמא איבא למימר הוראח להיתר וליחוש שמה מלוב ישנא יש לו עליו וליכא ודאי רמאי, ואפי' אומר אני ארגחיה יחלקו וצטעוב, ומעשה הכ"כ כיון דליכא ודאי אחד שאינו שלו וליכא למיקם עלה דמילחא אמרין שפיר דשל יחמי נינכו כללע"ד.

שבת וראיתי לרבינו הגדול הרמב"ם ז"ל בפכ"ד מה' סנהדרין הלכה א' חז"ל: וכן מי שצא וטען שיש לו פקדון אלל פלוני שמה בלא לואח ונתן סימנין מוצקים ולא היה זה הטוען רגיל להכנס בצית זה האיש שמה, אס ידע הדיין שזה המת אינו אמיד להיות לו חפץ זה וסמכא דעתו שאין זה החפץ של מה מולאו מן היורשין ונותנו לזה האמיד צו ונתן סימנין, וכן כל כיוצא בזה שאין הדבר מסור אלא ללבו של דיין לפי מה שיראח לו שהוא דין האמת וכו' ע"כ ע"ש. ומדברי הרמב"ם ראה ברורה בעצמ"י למח שכתבתי לעיל בדיוק דברי האמוראים ז"ל במה שאמרו חדא דידענא ציכ כונחו לומר דברור ליה להדיין דכן הוא, ול"ל ספק על זה, בזה רב חסדא שכרי כתב להדיא אס ידע הדיין שזה המת אינו אמיד וכו', וסמכא דעתו ומשמע דצעי סמכא דעתו והוא כנ"ל, וזה לעג"ד ברור בעצמ"י. ובזה ודאי אחי שפיר דלא חקש קושיא הריעצ"א, ובר"י ז"ל מקרא דיש מתרשש. עוד נראה מדברי הרמב"ם ז"ל דגם אותו שצא לטעון לריך להיות אמיד בדבר שאפשר שיכיה שלו שאס לא היה אמיד בדבר ולא היה ברור לדיין שאפשר שהוא שלו אינו נתנו לו וזה הוא שכתב מולאו מן היורשין ונותנו לזה האמיד צו ונתן סימנין משמע דזה אמיד צו וכן צעי למיכו וחי לא לא יכנין ליה ואלו הם דברי הרמב"ם ז"ל דגמרי' לא מלינו דין זה וראויים הם למי שאמרם וק"ל.

ובש"ע חו"מ סי' ע"ו כתב יש לדיין וכו', וכתב בסמ"ע ס"ק ע"ז בד"ה וכן אין מולאין וכו', גם זה מבואר ברמב"ם וצא לאפוקי ממח שנהגו צימיהם שאס בא א' וטען יש לי פקדון אלל פלוני שמה בלא לואח ונתן צו סימנים ולא היה הטוען רגיל ליכנס בצית זה האיש שמה, אס יודע הדיין שזה האיש שמה אינו אמיד להיות לו חפץ זה וסמכא דעתו שאין זה חפץ של המת מולאין אותו מן היורשין וכו' ע"ש. וגם זה ראיה למח שכתבתי לעיל ביוצב דברי הריעצ"א ז"ל וצפי' דידענא ציכ, וב"כ שצטלמי כונחי כן. ועיין עוד חו"מ סי' ע"ו, ומכר"ס אלשי"ך סי' מ' ותשובות שצ"י ח"ג, ות' שצוב"ג סימן ל"א, ורמ"א חו"מ סוף סימן ל"ט מי שצא להפקיע וכו' ודו"ק בדיונים אלו.

מרגניתא כי צירן בסדינא גבי מיאשא בר בריה דרבי יהושע בן לוי שכיב רבי מייאשא ולא פקיד אתו לקמיה דרבי אמי אמר להו חדא דידענא ביה ברבי מייאשא דלא אמיד ועוד הא קא יהיב סימנא ולא אמרן אלא דלא רגיל דעיל ונפיק לביתיה אבל רגיל דעיל ונפיק אימר איניש אחרינא אפקיד ומחזא חזא. רי) ההוא גברא דאפקיד מטכסא גבי רב דימי אחוה דרב ספרא שכיב רב דימי ולא פקיד אתא לקמיה דרבי אבא א"ל חדא דידענא ביה ברב דימי דלא אמיד ועוד הא קיהיב סימנא ולא אמרן אלא דלא רגיל דעייל ונפיק אבל רגיל דעייל ונפיק אימר איניש אחרינא אפקיד ומחזא חזא. ריא) ההוא דאמר להו נכסי לטוביה שכיב אחי טוביה אמר

בסדין אחד הפקיד ציד ר' מישא: שכיב וכו' ולא פקיד. מת ולא נזכר לאנשי ביתו שחטפתו מיתח פחאוס: לקמיה דר' אבא. לחצוה את היורשין והיורשין אומרים של אבינו היו: דלא אמיד. אינו עשיר שיכל לו כל אלו: סימנא. דאמר בסדין בן נורות וכן שבע: מטכסא. לבוש משי: ההוא דאמר להו. צוואת מיתח נכסי לטוביה

משנה הלכות

ר"י) ומ"ש הכיז גברא דאפקיד מטכסא גבי רב דימי אחוה דרב ספרא וכו' ג"ז שם, והטעם כנ"ל, ובגמ' איכא עוד שם צנא אחרינא ההוא גברא דאפקיד כסא דחטפא צי חסא, שכיב חסא ולא פקיד, אחי לקמי דרב נחמן א"ל ידענא צי בחסא דלא אמיד וכו'. ורבינו בשמיטתו ונראה דלכן לא הביאו מאחר דאין צו שום חדוש לדינא דהכל אחד הוא עם הצעות הראשונות לענין דינא, חמס קאח ל"ע, דאם כן גם כאן צנא דרב דימי נמי לא כיז ליה להביא דסגי צנא ראשונה דר"א ורבי מישא, ועל כל פנים אם ראה להביא חרווייכו ה"ל להביא האו צנא דחטפא במקום האו דרב דימי דכאן דחטפא הוא קודם בגמ' מכל דרב דימי ול"ע. וא"ל דלא גרם רבינו האו צנא שנויה מדרב נחמן וחטפא דחטפא, ואפילו אי גרם לה אפשר דגרם לה קודם הא דמטכסא ברב דימי ול"ע.

ר"א) ומ"ש הכיז דאמר להו נכסי לטוביה שכיב אחא טוביה דאמר ר' יוחנן כזר צא טוביה וכו', שם בגמ' דאמר ר' יוחנן כזר צא טוביה וכו', ואי איניש דגיס ציז הא גיס ציז, אחי שני טוביה שכן ות"ח ת"ח קודם. ופרש"י ובר"ן ז"ל: דמסתמא אדם מלדיק מעשיו לזכות בשעת מיתח דאמר מר (ברכות ל"ד ע"ב) כל הנביאים לא נתנצלו אלא למכנה ת"ח מנכסיו ע"כ. וראיתי להחכ"מ ז"ל סי' ע' שכתב: דאין זה בכלל דקדק לעניים ח"ל: וכן הא דאמרין צכתוצות פרק הכותש דף פ"ב נכסי לטוביה אחי שני טוביה קרוב ות"ח ת"ח קודם, כזר פרש"י ז"ל החס טעמו של דבר, ולא מיירי צדקת לעניים וא"כ. שיכיה טעמו של דבר ע"כ לאו צענין דקדק קמייירי, דהא אמרין נמי שכן וקרוב שכן קודם וכו' ליחא צדקת ופשוט הוא ע"כ.

והמורה חו"מ סי' רי"ג כתב צא שנים ששמים טוביה וכו', וי"א דהא קרוב איירי שאינו ראוי ליורשו שאם ראוי ליורשו הוא קודם, ולא נהירא דאדרבה כשהוא ראוי ליורשו איכא כוכחה טעמי שלא כיז צדעתו עליו שלא כיז לרוב לזכות עליו דלאו הכי ראוי ליורשו עכ"ל. וכן פסק בש"ע ועיין ש"ג כתוצות הנ"ל.

וראיתי בשו"מ חו"מ סי' קס"ט שכתב ח"ל, איצטא דדברי הטור לא צורין כל כך להשיג על כוונת אומרים, כי לכאורה דברי כ"ח מסתברא טעמיהו, דהא עיקר הטעם דת"ח קודם מטעם דאדם מלדיק מעשיו לזכות בשעת מיתח, וכפ"י רש"י וכל הפוסקים ובאמת נגד הראוי ליורשו לא הוי כמלדיק מעשיו דאדרבה אין רוח חכמים נוחה כימנו, וכדאיתא צ"ב פ' י"ג דף קל"ג, ובכתובות דף נ"ג לא תהוי צעורי אחסנתא אפילו מצנא ציזא לצנא טבא. ח"ל הטור צסי' רפ"ב אין להעביר הירושה מהיורש אפי' ממי שאינו נזכר כשורה למי שהוא חכם ונוכח כשורה עכ"ל, ומה שהקשה הטור צסי' רי"ג דאדרבה כשהוא ראוי ליורש וכו', אין זו קושיא כלל דמי לא מיירי שיש עוד אחרים שג"כ ראויין ליורשו והוא נזכר הכל לאחד מהם, גם יש לתרץ בפשיטות כמו שהי' בר"ן צפ' מי שמת גבי האו דאמר נכסי לבני וכו', והוצא צצ"י סי' רמ"ז ע"ש מ"מ ודאי אמרין שזכר על מי שראוי ליורשו שנקרא טוביה ולא להעביר הנחלה מכל יורשו ולעצוב לאחרים חילו, גם הש"ך בח"מ כתב שדעת הראי"ה ג"כ כדעת י"א שביא הטור, אכן כיון ששאר כל גדולי ראשונים לא חלקו כלל בין ראוי ליורשו או לא כיון דלא מחלק בן צש"ס, גם צש"ע ושאר אחרונים סתמו כדעת הטור, לא מלאני לצי לדחות דברי הטור מהלכה וכ"ש למעשה ע"כ.

וראיתי בש"מ שביא פרש"י במכדורא קמא ח"ל ת"ח קודם דסתמא דאונש בשעת פטירתו עבד מלוא ודקדק ותורה, וכמהכח ת"ח מנכסיו אין לך מלוא ודקדק גדולב מזו כדאמרין בעלמא וכו' הלכך ת"ח קאמר. קרוב אפי' ראוי ליורשו דכיון דלא פירש לטוביה קרוב ודאי מלוא צעי למיעבד כ"ש. מלאח רחוק כמשמעו כלומר שנתרחק ולא כיז נוחן לו מימיו דכיון דלא פירש ודאי לשכנו שהנכו צחייו קאמר ע"כ. והנה מפרש"י זו לכאורה נראה שלא כדברי החכ"מ ז"ל שפי' דלאו מטעם דקדק הוא וכו' לן להדיא פרש"י במכדורא קמא שהוא מטעם דקדק. גם מה שהקשה לו שם להחכ"מ ז"ל ח"ל, דהא אמרין שכן וקרוב שכן קודם כיצלב

ולא פירש לאיזה עובד : רבי יוחנן כבר בא טוביה אמר לטוביה ואתא רב טוביה לטוביה אמר
אמר לטוביה ולא אמר ואי גיס ביה הא גיס ביה באו שני טוביה שכן
 עובד . פי' שלח קוראים עובד סתם ולא קוראים רבי
 עובד בדרך כבוד שנמך להיות רב וכו' אמר סתם
 נכסי לטוביה ולא הזכיר רב: ואי גיס זכ . רגיל אללו ומגו דגייסו אכדי קורא לו בשמו כאילו לא נסמך: ת"ח
 קודם. דמסתמא אדם מלדיק מעשיו לזכות בשעת מיתתו דאמר מר (ברכות ל"ד ע"ב) כל הנביאים לא נתנצחו אלא

משנה הלכות

מה שאין בפסח דורות, ר"ש אומר אומר אני אף בפסח
 דורות כן וכל כך למכ (פי' למכ נאמר ולקח הוא
 ושכנו עיין גליוני הש"ס) כדי שלא יניח אדם שכן
 הקרוב אל ביתו וילך ויעשה את פסחו אלא חצרו, לקיים
 מה שנאמר (משלי כ"ז) עוז שכן קרוב מאח רחוק ע"כ.
 ומדכחו כדי שלא יניח שכן הקרוב אל ביתו וילך
 אלא חצרו משמע לבדיא מלשון בתוספתא שאפילו כי
 שכן ואינו חצרו ואינו רגיל אללו ואין לכן שייכות יחד
 רק מאחר שהוא קרוב אל ביתו ודר אללו מחויב שלא
 להניחו ועליו נאמר עוז שכן קרוב ואף שאינו נושא
 ונותן עמו זה לכאורה דלא כפי' הרא"ש ז"ל ופי'.

ובתב הרא"ש ז"ל הכיח וכו', עד שודא דדיינא. קשיא
 לן הא דתניא בתוספתא דפי' גט פשוט באומר
 עשי עזי עבדי בן חורין, וכיו שם שני עזי, אין דורשין
 לשון הדיוט לזה כיח אובד ולא לא כיח אובד אלא
 שניכם בני חורין, ונוטל משניכם דמי אחד מהם. וכן
 באומר יש מאתים דינר ליוסף בן שמעון, וכיו שם
 שני יוסף בן שמעון אין דורשין לשון הדיוט לזה כיח
 אובד ולא לא כיח אובד אלא שניכם חולקין. ואיכא
 מ"ד דבא דתניא יש מאתים ליוסף בן שמעון לאו דקאמר
 חנו מאתים לפלוני אלא כ"ק שישן בידו בתורת פקדון
 או בתורת הלואה ובהא ל"ל שודא דעבד אינש דחייף
 מרחוק, ועבדי אינשי נמי דמפקדי לרחוק, וכל שכן
 רישא דאמרינן דשיעיתא ותורתא הוא דמשתרר לעבדו,
 וקי"ל נמי דעובר בשעב ומיכו לישנא לא דאיק דקאמר
 אין דורשין לשון הדיוט משמע דאפי' כיכא דאיכא למידרש
 לא דרשין, ואפשר דמשמע לן דכתיב מתניתא משבחתא
 מדלא מייחין לה בגמרא דילן, ועיין ר"ן מה שחייך
 בזה. (ובתשובתי להרב שלמה זלמן צרוין שליט"א בארצותי
 בזה בס"ד וכו' אחי בכתובים).

ונחלקו רבותיו הראשונים ז"ל דפי' שודא דדיינא, דעת
 רש"י ז"ל והרמב"ם דפי'א מהל' זכיה, שהוא
 כמו ירכ בים דמחרגמין שדי בימא בעול בים, ואף
 כאן בעול הדיונים לפי מה שראו הדיונים שכיח דרבו
 של מח לקרב זה יותר מזה או מי משניכם עוז ועובד
 דרך ישרה שיש לומר לזה נחבין כמה לזכות. ור"ת פי'
 דאינו חלוי באומד בדעת אלא ברצונם יתנו הדיונים

בדעת דלענין דקב שכן קודם לאח חליבה, אמנם לפי
 מה שפי' רש"י ז"ל לא קב קושיא בחכ"ל ז"ל דכיון
 שלא נתן לו מימיו, ודאי לשכנו היושב אללו שהכחו
 בחייו קאמר, דכרי ראינו שבחייו נמי לא נתן לאחיו
 מימיו וראינו ח"כ שאין ברצונו לתת דקב לאחיו אף
 שהוא קודם מדינא, מ"מ בלואה אוליין בחר אומדנא
 מה שכיח בדעתו של מח ודו"ק. ועיין מרדכי פ"ק
 דב"ב סי' תל"ג פלוגתא דרבותא בחד שנתן מקלח
 נכסיו לדקב בעת מיתתו, ולימים ירדו קרוביו מנכסיכם
 שגדולים היו אומרים שיש ליתן אותה דקב לקרוביו
 כח' וכתב ראינו מפי' י"ג דף קל"ב ע"א כרי שכל
 בנו למדכ"י ושמע שמח בנו וכו' ואח"כ בא בנו אין
 מתנתו מתנה ואחרים חולקים וס"ל דאדרבה אומדן
 דעתו שאפי' אם כי יודע שעתידין לירד כוח יכיר
 לאחרים, דזה נותן כדי שתבי' לו כפרה וימתין עד
 שירדו מנכסיבן וכו' ע"ש.

ועיין חשו' מוכר"י מצרונא חשו' קל"כ באשכ שנותח
 ליתן מעות לעניי העיר לקצב בכל שבוע, וענן
 בשאל דיש למחל בחר אומדנא דאי כוו אומרים לאשכ
 דח"ת עדיף כוח עבדא, והשיב לא ידענא מה שיך
 אומדנא הא כבר זכו זה עניים, ועוד הגע עצמך לפי
 סברתך שכתבת דאי ידעב הכיח איתחא דח"ת עדיף
 יבא לח"ת, ח"כ כל הנותן דקב אחאי אינו נותן
 לח"ת, אינו לית בזה אומדנא וכו', ועוד מאן לימא לן
 דח"ת עדיף לעניי עיר אחרת דילמא עניי עירך קודמין
 לעניי עיר אחרת אפילו לח"ת ע"כ ע"ש. ועיין לעיל ס"ק
 (ס"ז) מה שכתבתי בזה. ועכ"פ נראה דדעתא דאינשי
 דנותנין משום דקב הוא קודם מיתתו ודלא כמ"ש בחכ"ל
 ז"ל ודו"ק.

ובתב הרא"ש ז"ל ושאר פוסקים דבא דאמרינן שכן
 קודם לא דפי' למימר שכן דר אללו, דכמה
 אנשים דרים זה אלל זה ואין לכן שייכות יחד אלא
 שכן היינו שהוא חצרו ורגיל אללו חמיד במשא ומתן, ועי'
 אמר בפסוק עוז שכן קרוב מאח רחוק ע"כ. אמנם
 מלאתי בתוספתא פסחים דשם משמע דשכן ממח קאמר,
 ח"ל דפי' ס"ז, פסח מלרים נאמר זו ולקח הוא ושכנו

שכנים שניהם קרובים שניהם תלמידי חכמים שודא דדיני. ריב) איתתא למכנה ת"ח מנכסיו: שודא דדיני. דדין יתן למי שיראה ועיין משכ"ל: לאברוחינהו מגברא נכתוב לה מקמי דמקדש לה נכתוב לה. פי' הכפל שרואה נשאה יכתוב לה שטרא על מנת שאין מגברא. מלשון צורה שאינה רואה שיהיו שלו : נכתוב לה.

משנה הלכות

למי שיראו. ועיין בתוס' שם ובר"ן האריך הרבה. ולר"ת יש סיוע מהירושלמי דגרסינן התם שוחדא דדיינא ודאי שאינו רואה לומר שיקבלו שוחד דדיינין, אלא שיש כח ביד הדיין לתת למי שאוכזבו יותר כ"כ תלמודי רבינו יונה. וגרסא פי' לפירושם שהדיינים נותנים השוחד שכיון שנותנין למי שרואים משחדים אותו בממון זה וזה שוחדא דדיינא, ועיין ראש"ש ד"ב פ' חזקת ס' כ"ג, ובש"ך חו"מ ס' רנ"ג ס' כ"ט תוספתא שם ובהפלאה ד"ה והנה בש"ך ודו"ק.

ריב) וב"ש איתתא דאית לה זוזי דצעי לאצרחוכו מגברא וכו', שם דף ע"ט וכבר כתבתי מזה לעיל בס"ד בס"ק (ס"ז וקל"ח) ועיין בדברי רבינו בהלכות נחלות בסופו שכתב דבריו אלו.

וב"ש אמר שמואל המוכר שטר חוב לחצירו וחזר ומחלו מחול ואפי' יורש מחול שם דף פ"ה ופי"ו ע"א, וקידושין מ"ח, ד"ק פ"ט, ד"ב מ' כ', ד"ב קמ"ז. ודע דבטעמא דהא מילתא נחלקו בו אבות העולם דעת ר"ח ז"ל הביאו הרי"ף, והתוס' רי"ד, (והמרדכי כתב שזה דעת רב למח גאון), דהיינו טעמא דמוכר שט"ח לחצירו דיכול למחלו בין הוא בין יורש משום דיכול למימר עיינית בחשבוני ולא פש לי גביה ולא מידי, והקשה עליו הרי"ף ז"ל דא"כ המכנסת שט"ח לצעלה אמאי אינה יכולה למחול, ועוד נחנו במתנת שכיב מרע נמי אמאי יכול למחול אי משום דשכיב מרע מרע מידק דייק והדר יביב, א"כ אפילו שכיב מרע גופי' לא מני מחיל והתם לא קאמרינן אלא שאין יורש יכול למחול אבל ש"מ גופי' ודאי מני מחיל. והתוס' רי"ד הקשה עליו דא"כ היכי אמרינן דלמאן דלא דאין דינא דגרמי מגבי ציה דמי ניירא בעלמא תשלומין יפס חייב לשלם ללוקה שמכר לו שטר פרוע בחזקה שאינו פרוע, והאין פטרו למאן דלא דאין דינא דגרמי ומכא כאי קושיא כתב שלא בדברי ר"ח.

והנה קושית התוס' רי"ד מלתתי להרשב"א ז"ל בחידושו תשובות פ"ה ד"ה המוכר ישב לזה ח"ל המוכר שטר לחצירו וכו' פירית ז"ל (ע"ם לעג"ד וז"ל רבינו חננאל), משום דיכול לומר עיינתי (ע"ם מ"ש ענייני) בחשבוני ולא פש לי גביה ולא מידי ואין דבריו צורין אם ר"ל דבהכי עסקין מאי מחלו אין זה מחילה ועוד היכי אמרינן למאן דלא דאין דינא דגרמי מגבי דמי ניירא בעלמא אם מכר לו דבר שאינו שלו למכ לא

יחזיר לו מעותיו ועוד למאן דדאין דיני דגרמי למח ישלם לו דמי שטרא מעליא וכו' דמקח טענה הוא. וגרסא שכך הוא ז"ל מפרש דמיוגו דיכול לומר לא פש לי ולא מידי גביה לא אסתלק מחאי שטרא לגמרי ועדיין צרשתי הוא עומד ויכול למחלו ולומר אע"פ שאחזק חייב לי הריני מוחל לך וא"כ הוא שחי חטאות ולפי"ז שפיר מיושב קושית התוס' רי"ד מדברי ר"ח ז"ל אמנם הרשב"א ז"ל שם סיים וז"ל השיב עליו רבינו הגדול ז"ל בהלכותיו שאין אבל עדיין הפי' אינו נכון וק"ל במקום שהזכירם מי מהימן לומר כן הרי אמרו האומר שטר אמנה הוא זה אינו נאמן במקום שהזכירם וכן אם אמר פרוע הוא, אבל השתא דקיי"ל דאי חזר ומחלו מחול אפשר דאי אמר פרוע הוא נאמן מגו דאי צעיה ניחול אבל למתלא הא צהא אי אפשר דאפכא מסתברא עפי וכו', וראה לדבר הא דגרסי' דפי' שנים אוחזין מלא שובר בזמן שבאשכח מודה יחזור לצעל ואקשי' התם אמאי אמר רבא ש"מ איתא לד' שמואל פירוש וכשם שיכולה למחול יכולה לומר נמי פרוע ד"ד, וממני נפל השובר אמאי לא יכול למימר פרוע אלא מתוך שיכול למחול וכו' וצ"ל בחרא נכתב יותר מחא וכן הקשה הר"ן ז"ל.

ודע דבשיטת מקוצנת הג"ל הביא דברים אלו של הרשב"א ז"ל כמעט אות באות ממש וייחסם לרבינו הרמב"ם ז"ל שכתב זה לשונו: והרמב"ם כתב זה לשונו: המוכר שטר חוב לחצירו וכו' פירש רבינו חננאל וכו' עוד כתב שם וז"ל השיב עליו רבינו הגדול ז"ל בהלכות שאנן וגרסא דהסופר שם טעם בשמים חדא דדברים אלו שייכים להרשב"א וז"ל והרשב"א כתב במקום והרמב"ם, וצ"ח שכתב בהלכות שאנן ג"כ לעג"ד טעות הוא וז"ל בהלכות שאין וכמו שהוא להדיא בהרשב"א ומ"ש בהרשב"א פירוש ר"ת, דש"מ מפורש רבינו חננאל ומינה ומינה אסתיע מילתא לאמיתא' כן נלע"ד ברור. וגם אני מתחילה טעיתי והלכתי אחר הש"מ אמנם אח"כ באיר ד' עיני וראיתי בהרשב"א דפנים דדברים אלו שייכים לו, וקיימתי בס"ד מלות השבת אצידה.

ודע"ף ז"ל בעלה דהיינו טעמא משום דשטרות אין גופן ממון ואי אפשר להקנותן בהקנאה גמורה אלא שחכמים תקנו להם דא מכר ולפיכך יכול למחול לפי שלא זכר צדן לוקח מה"ת. וכ"כ הרמב"ם ז"ל פי' מה"ל מכר בלי י"ב. וכתב כ"ה דכן הוא בעיקר. אמנם ר"ת ז"ל בתוס' חולק בדבר וס"ל דמכירת שטרות דאורייתא

וכך דקדקו הפוסקים והרשב"א והראש"ד והתוס' ואם מחלו אינו משלם לו לוקח אלא מה שקבל ממנו לא כל החוב, אפי' למאן דדאין דינא דגרמי, וכן כתב רב שריא גאון בשו"ב. והרמב"ם ז"ל והרשב"א כתבו כמו התוס' ויש חולקין. ומכנסת שט"ח לבעל אינה יכולה למחול וי"א דאי כתב לה משתעבדה לך וכל דאחי מחמתך אינו יכול למחול ואומרים כמה יתן אותו הלוקח כי מי שקונה שט"ח כך יתנו שום דבר בפחות ממה שכתב בשטר וכן הוא עיקר, יש מי שכתב כי אע"פ שחזר ומחל מוכר ללוה יכול לוקח לעכב הנייר שהביע לידו ולא יתנו ללוה שכשזכר בו היה של מלוה וכן עיקר ע"כ.

והנראה מדברי רבינו ירוחם ז"ל דלא ס"ל ככ"מ הנ"ל דלנו לומר דהכי שכתב בשטר חובו הריני משועבד לך ולכל הבאים מכחך גם הרי"ף ז"ל מודה, וכן הרמב"ם להראש"ד ז"ל, שהרי כתב זה בשם יש אומרים דאי כתב ליה משתעבדה לך וכל דאחי מחמתך אינו יכול למחול וכו', והוא דעת הראש"ד ז"ל. ונראה דלאו ד"ה ולא כדברי הכ"מ ז"ל ול"ע שלא הרגיש בזה הכ"מ ז"ל. ועיין חו"מ סי' ס"ו סי' כ"ג צרמ"א שם ותומים שם וקלו"ה ס"ק כ"ו.

ובש"ך שם ס"ק ע"ו באריך הרבה להקשות אשיטת הרשב"א ורי"ו וסמ"ע, גם בקלו"ה ע"ש, וכתב בש"ך דמ"מ הוי ספיקא דדינא והממעי"ה. וגם לענין קידושין הוי ספק קידושין ועיין כנה"ג שם ודו"ק. **והיבא** שהקנה לחצרו גוף המלוה אמרו הרבנים של מלון שיכול נמי זה המקנה למחול מדשמואל, ורבינו אליעזר דר שמשון אומר שאני החס דאין קנוי לו גוף המלוה אלא מכח שטר, דכ"ז שכלוה חייב למלוה יכול זה שלקח את השטר לכופו ללוה לפרוע לו ולא מלי למימר לאו בעל דברים ידידי את שברי השט"ח צידו שהקנה לו המלוה להיות גוצה ממנו כל מה שחייב לו, ולהכי כשימחול המלוה ללוה בטל השטר שהרי הלוקח לא קנה במשיכת השטר אלא השעבוד כ"ז שהוא קיים ומש"ה חשבו ליה גורם לממון במה שמחל לאחר שמכר למאן דפטר כמו שורף שטרות חצירו, אבל אם הקנה לו מלוה עומה בגון מטלטלי אגב מקרקעי בחליפין בזה לא אמר שמואל דמחיל, ועוד באריך צמדכי ועיין תפארת שמואל שם ובהג"א.

ובתב הראש"ש ז"ל אמר ר"ה צריך דרב יהושע אם פקח הוא מקרקע ליה זחי וכתב ל"י שטרא בשמי' אמר אחימר וכו' שטרא מעליא, פירוש כל דמי שוויו שהיה עומד לימכר בכן, לפי שעבוד נכסים של לוח ולפי אלמחוח ולמאן דלא דאין דינא דגרמי מגבי ציה דמי נייא, וחכמי פרווילנא ז"ל אומרים שגם כאן לריך לפרוע המוחל ללוקח דמי הנייר, דכיון דמחל הרי הוא כפרוע ולריך להחזיר ללוה כי הוא נותן שטר הסופר ונייר שלו, הוה

וכתב וכי חימא אי מכירה שטרות דאורייתא באיך מוכר יכול למחול, דהא אמרינן צ"י מי שמח דמשום שעשאוה למחנת שכ"מ כשל תורה יורש לא מלי למחול, לא קשיא דמוכר שטר חוב אע"פ שמכירתו מדאורייתא יכול למחול לפי ששני שיעבדים יש לו למלוה על הלוה שעבוד גופו של לוח שהוא מחייב לפרוע והוא עיקר השעבוד, ושעבוד על נכסיו אם הוא לא יפרע מדין ערב כדאמרינן צ"ב קע"ד נכסיו דבר אינש חינון ערבין ציה, ושעבוד בגוף שיש למלוה על הלוה לאו דר מכירה הוא הלכך אינו מכור אלא שעבוד נכסים בלבד, ואע"פ שאינו נמכר לא פקע אבל כי חזר ומחלו פקע שעבוד בגוף וממילא פקע שעבוד נכסיו שאינו אלא מדין ערב, ומיכה כשמת לוח אע"פ שעבוד גופו פקע שעבוד נכסיו לא פקע לפי שפיקר ערבותן של נכסיו בענין זה הוא שכ"ז שלא ימלא הלוה שירד לנכסיו יפרע מהן אבל כ"ז שפקע מחמת המלוה אף שעבדה של נכסיו נפקע ועיין רא"ש ז"ל.

ודע דבאבני מילואים א"ע כתב דמ"ש הפוסקים בשם ר"ת בזה דמוכר שט"ח וכו' משום דשני שעבדים יש על הלוה שעבוד בגוף ושעבוד נכסי וכו', לאו דוקא שעבוד בגוף דבגוף אין בו משום שעבוד דאי הוי בגוף משועבד א"כ כי מטא זמן פרעון הוה רשאי להשתעבד בו לפרעון חובו כי הוי דשעבוד נכסי כי מטי זמניה כצ"ד מגבין אותו, אלא בעיקר כמ"ש בש"מ פרק הספינה שם צסצרת דר"ה דיש על הלוה חיוב בגוף ושעבוד נכסים וכו' ע"ש. ועיין קלו"ה סי' י"ב ס"ק א' וסי' ס"ו צחו"מ ודו"ק.

והמרדכי כתב, וראש"ן פי' הטעם משום דלא ילא בחוב מכח המוכר או מורש, דאי טעין אישתבע לי דלא פרעתיך לא יגבה אלא בשבועה הלכך יכולין למחול. וזה דתנן בפירקין אבל משביע הוא את הבאין ברשותה דהיינו הצעלי מחנה כדפי' רש"י, והכי מפרש בחוספחא דכתובות היינו דוקא דקרקעי ליה זחי וכתב שטרא כדאמר הכא ואי פקח הוא וכו', ומחנת שכ"מ אלמנה רצן כדי שלא תטרוף דעתו ועשאוהו כשל תורה, ובמכנסת שטר חוב לבעל טעמא דידו כידה ע"כ. והראש"ד בהשגות כתב הטעם מפני שכלוה אומר ללוקח אני לא שעבדתי לך את עצמי לפיכך אם כתב לו בשטר חובו הריני משועבד לך ולכל הבאים מכחך אינו יכול למחול משמכר שט"ח עכ"ל. ובכ"מ כתב עליו ול"ג דאי כתב ליה הכי גם להרי"ף ורבינו (הרמב"ם ז"ל) אינו יכול למחול ע"כ. ועיין צ"ב קמ"ז וציד רמב"ם שם.

וראיתי לרבינו ירוחם נתיב י"ד שכתב וז"ל המוכר שט"ח לחצירו וחזר ומחלו מחול ואפילו יורש מוחל פי' ואפילו הקנהו צאגב, ואם נחנו במחנת שכ"מ היורש אינו יכול למחול (נ"ל דנ"ל למחול), וכתבו התוס' או אם מכרו או נחנו במעמד שלשתן דאינו יכול למחול.

שטרא וליתן לה והכי כתיב לה על מנת שאין לי רשות בהן ולא דין ודברים. ואי דחלא דילמא שמיט ואכיל להו מינה ולית ליה נכסי תכתבין למאן דניחא לה במתנה והכי כתבא בשטרא הרי הן לך במתנה מהיום לכשאני רוצה דאמור רבנן דכי האי גוונא קני עד ההוא יומא דבעיא להו מיניה. אמר שמואל המוכר שטר לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפילו יורש מחול ומודה שמואל שאם נתנו במתנת שכיב רע שאין יכול למחול אמר רב הונא בריה דרב יהושע ואי פקח הוא מקרקש ליה זוזי וכתב ליה שטרא בשמיה. אמר אמימר מאן דדאין דינא דגרמי מגבי ביה שטרא מעליא ומאן דלא דיין (דאין) מגבי ביה דמי ניירא בעלמא הוה עובדא ואכפיה רפרם לרב אשי ואגבי ביה ככשורא לצלמי ומודה שמואל במכנסת שטר חוב לבעלה וחזרה ומחלתו שאינו מחול מפני שידו כידה. ריג) קריבתיה דרב נחמן ובינתיה לכתובתה בטובת

לי רשות בכן וכו' וכיון שכתב כן לא קני לכו לנכס: ואי דחלא. יראה: מהיום לכשאני רוצה. פי' מהיום נתונים לך ולכשאני רוצה יש כאן הכרח מעלה שאם לא לזכות חלמך אני רוצה במתנה ונמלא קיימת למפרע ואם זה שנכתב בשטר יצא להחזיק חלמך איני רוצה ובגמי מוקי לה ככותבת מקנת דכותב כולן אפילו לא כתב בנכסא זו חזרין: ודאין ומחלו. המוכר שבו המלוה מחלו ללוה: מחול. דאמר ליה ליה ללוה לאו בעל דברים ידי את. ואפי' יורש. של מלוה שמת אצלו

יורש כל נכסיו מחול: במתנת שכיב מרע. דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי: ואי פקח הוא הלוקח: מקרקש ליה. ללוה נתן לו מעות ושוכרו בכן לכתוב לו שטר חוב בשמו קודם שיעשו קנייתו בין שניהם: מאן דדאין דינא דגרמי. המחייב את הגורם הפסד לחבירו לשלם: מגבי ביה. כהאי שטרא מן המחלו: שטרא מעליא. כל הכותב שכתוב: ומאן דלא דאין. פלוגתא היא בצ"ק (דף קט"ז ע"ב) ור"מ איך ליה דינא דגרמי כדחניא נתיישא הימנה ולא גדרה הרי זה קידש וחייב באחריות גבי כלאים: מגבי ביה דמי ניירא בעלמא. כלומר אומר שלא מכר לו אלא הנייר והרי הוא צידך: ואכפיה רפרם לרב אשי. שזה הדין לפני רב אשי וסוצו וקפיו בראיות ואגבי מדינא דגרמי: ככשורא ללמי. כלומר גיבוי גמור כל הכפסד דקדק בו כאשר ידקדק ללוה קורה לזר זה לזרות שלוקח ישרה וחלוקה: בטובת הנאה. פי' בדמים מועטים שקבלה בספק שאם

משנה הלכות

עובדא ואכפיה רפרם לרב אשי ואגבי ביה כי כשורא ללמי, והלכתא כותיה, ועיין לעיל מה שכתבתי בשם רי"ז ז"ל.

וראיתי בחידושי רש"י ז"ל לכתובות שכתב ד"ה בגמי מגבי ביה דמי ניירא בעלמא, פרש"י כלומר אומר שלא מכר וכו', ולכאורה הלשון מגבי ביה וכו' אינו מדקדק שפיר לפי פי' רש"י, ולולי פירש"י נלפע"ד דמאי שפ"פ מחייב לו לשלם דמי הנייר דעל הנייר חל המכירה ממש כמו בכל המטלטלין דאית בכו קיין דאורייתא עכ"ל ע"ש. ולי"ע שלא הרגיש בדברי הרא"ש ורצינו ירוחם ז"ל שכתבו כן להדיא.

רי"ג) ומ"ש קריבתיה דרב נחמן ובינתיה לכתובתה בטובת הנאה וכו', שם דף פ"ה ע"ב, קריבתיה דרב נחמן ובינתיה לכתובתה בטובת הנאה איגרשה ושכיבה אחי קא תצעי לה לזרחה אמר לה רב נחמן ליכא דליכא לה ענא אחיל ותיחל לה לכתובתה דאמה לגבי אביה ותיחל מניה, שמעך חללה אחילתה וכו'. ורצינו ז"ל לא גרס איגרשה ושכיבה וע"כ ז"ל דהכין הוא דאל"כ אלא שמעך תחת בעל חן לה כתובה והבעל יורשה וא"כ אחי תצעה לזרחה וע"כ דמיירי דאיגרשה ודו"ק.

וראיתי להראש"ד ז"ל בחמ"ס דע"ס סי' רל"ח שכתב קשיא לן כהאי עובדא כיון דקיי"ל דדיינין

דינא דגרמי כהא, ואי מחיל לה מגבין מינה ככשורא ללמי מאי אכניא לה להכיא ברתא דחללה לכתובתה דאמר למחול לגביה אצור וכו' כי ירתא מאצור וכו' לה נכסי מחייבא לאשלומי ללקוחות כל מאי דאפסדת מנכון וכו' שיעור כל הכתובה שקנו מאמה, ואתחזי לי דשאני האי עובדא משאר מוכרי שט"ח וחזר ומחלו דהתם מתחזי כחזק שכיב חן לו הנאה בהזיקו ומפסיד ממונו של זה אבל הכא לא נתנו לה להזיק אלא להנאת עצמה כי כיכי דחזר ותרחה מאצור, ובכ"ה"ג לא מחייבין במסכת גיטין צ"ה בהזקן למ"ד היזק שאינו ניכר לא שמיא היזק, ואפ"ה בחזק חייב וכו', מ"ט משום דלא איכות להזיק אלא להנאת מלאכתו נכתוב ככ"ה אע"ג דחייב להשלומי בגרמי כ"ה במחזקין להזיק אבל להנאת עצמו לא וכו' ע"ש. והנראה מדברי הראש"ד ז"ל דהכי באמת אינה חייבת לשלם כלום לאחר מכן וכן בכל דיני דגרמי לשיטתו ז"ל כיכי דלא איכות להזיק אלא לעצמו נכתובין ולהנאת עצמו ככ"ה לא מחייבין בדיני דגרמי אף שגרס היזק לאחר.

ודרא"ש ז"ל כתב פרש"י שכלוקח חובע הכה לדין שבתא לגבות כתובת אמה מאצור, ואין הלשון משמע כן דמה לו ללוה חלל הכה, מסתמא כשקנה הכתובה מאמה מסרה לידו הכתובה וכתבה לו שטר מכירה עליה והאז לא יפרע אלא למי שיחזיר לו הכתובה. הלכך כפי

חמות היא קודם יורשע בעל ואם תחללנה או תתגרש חכם הלוקח כתובתה : אתו יורשים. הלוקח שכול יורש הכתובה : קא תצוי לה לזרחה. כהנא לנצח כתובה אמה מאזיב ולירש הכתובה מכה אמה ואלו באין ליעול אותה כימנח לומר אמך מכרה לנו: דרתיזיל ותחלל. דאמרי אפילו יורש מוחל ואמה של זו מכרה לכן שער חוב שכיב לה על בעל : ורתהדר ותירחיה מיניה. ומיירי שגם אביב כבר מת, ויש מפרשי דוקא כשאביב עדיין קיים ועיין משכ"ל: עשינו עצמינו. בקרוב של בעל דין או אובדו כהנא אלל כדדיין ועורכו דריות אחר זכות אובדו או קרובו כך למדתי עלה לזו להפסיד שנגדו: ומעיקרא. כשאמר כן: הפוגמת כתובתה. מפרש במחני' כגון שכיב כתובתה אלף זח ואמר לה התקבלת כתובתך

משנה הלכות

וראיתי להרי"ש ז"ל שכתב פי' רש"י ז"ל שכיב כתובה כהנא לנצח כתובה אמה מאזיב ואלו באין ליעול ממנה לומר אמך מכרה לנו ויפה פירש, שאין לפרש שמת כהנא וכתב דנקסי וכיוצא בלוקחות לנצח ממנה כתובה אמה דאין היתה יכולה למחול לעצמה ע"כ ע"ש. ונראה דכוא ז"ל חולק אר"ש ז"ל דאשמעין אף כיו האי גוונא שהמחילה לעצמה יכולה למחול, אמנם דעת רבינו נראה כדעת הרא"ש ז"ל ורבינו ירוחם נתיב כ"ג ח"ד כתב מוכרת כהנא כתובה כהנא ונתגרשה ומתה יכולה כהנא או כהנא כיוורש אותה למחול לבעלה הכתובה ואצד אותה הלוקח וכו'. ויש מי שפירש שקודם שחצבה ליקח מת כהנא ואעפ"כ יכולה למחול לעצמה שכול במקום כהנא אם היה אז חי יורש הכל וכן עיקר ע"כ. ועיין טור ש"ע א"ע סי' ק"כ ואחרונים שם ומתי חייבים לישבע.

ודע דברמזין וברש"א כתבו דמוחלת עיקר כתובתה אינה יכולה לעשות נחת רוח עשיתי לבעלי ובר"ש ז"ל סי' קמ"ע הוסיף לומר דאפילו לחוס' אינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי, וכתב שכול מוסכם מכלל, ובר"א ז"ל צ"ל צ"ל אי אית י"ח וכתב שכול סי' ד' מדיני נישואין, ובעל משפטי דק ח"צ סי' י"ז וצ"ל ל"ב כה"ג, ועיין לעיל סי' ק"ד מה שכתבתי בהא דינא דקרוצת.

ר"ד) ומ"ש הפוגמת כתובתה וכו' עיין לעיל סי' ק"ג (ל"ח) מה שכתבתי שם.

ומ"ש חנן וכן ביתומים לא יפרעו אלא בשבועה וכו' שם פ"ח ע"א. וגרסין בהם חנן בהם וכו', והוא משנה בשבועות דף מ"ב וצ"ל גרם ממאן ולא גרם יתומים ממאן, עוד שם מתקין לה רבא ורבינו גרם רבא צ"ל ופסקוהו הפוסקים ז"ל. וכתב הרא"ש ז"ל והא דיתומים נפרעין מן ביתומים מוקי לה (שבועות מ"ז) דבהם כשמת מלוה צחי ליה אצל אם מת ליה צחי מלוה כבר נתחייב מלוה שבועה לצניו ואין אדם מוריש שבועה לצניו.

הכחן הוא שמת גם כהנא ואין להם יורש אלא זו הכתובה ואשמעין תלמודא דאף כיו האי גוונא שהמחילה הוא לעצמה שיכולה למחול לאביב והיא זוכה במקום אביב, וכיוצא בו מלינו צ"ל הגחל קמא ע"כ ע"ש.

ובקושית הראב"ד ז"ל נתחצבו זה הראשונים ז"ל לפרש כי מחלל מאי הוה הא מחייבא לשלם מדינא דגרמי, ובר"ש ז"ל כתב ואפשר שלא היה לה נכסים עתה, אי נמי נשואה היתה ופגיעתה רעה שהיא פטורה עד שתתגרש, או עד שתחללנה, אי נמי דקטנה היתה שהגיע לעונה הפעוטה שמחילתה מחילה במעלליה ופטורה מחקין. ועיין רמב"ן גיטין דדיני דגרמי ועיין ש"מ אריכות מכה.

והנה לעיל בהא דרבינו ז"ל לא גרם איגרשה, ונראה לענ"ד לומר דרבינו ז"ל מוקים כל השמעתה דכלל איגרשה כלל, וגם לא מתה האשה כלל, ומיירי רק שמת הבעל והיה לה להאשה לנצח כתובתה מנכסיו בעלה שמת, ולא היה לה צינס כי אם אותה הכתובה ופ"י הרא"ש ז"ל כתב, ואחי יורשים קא תצוי לה לזרחה ופי' יורשים כלומר יורשי הכתובה והיינו אותם שקנו הכתובה צווצת כהנא מאמה, והם עכשיו היורשים לכתובה זו, א"ל ר"ג לכתב דלנצח וכו' ותהדר ותירחיה ופירושו נמי כמו שפי' הרא"ש ז"ל, דאשמעין אף כיו האי גוונא שהמחילה היא לעצמה שיכולה למחול לאביב והיא זוכה במקום אביב, וזה מיושב לשון רבינו ז"ל שכתב ותיכדר ותירחיה מאזיב וצ"ל לא גרם כלל ותיכדר ורבינו דגרם ליה, היינו לפי דרבינו מיירי שכבר מת הבעל וכבר ירשה הכתובה הנכסים פעם אחת, ולכן קאמר ותיכדר היינו שלאחר המחילה תיכדר ותירחיה, וכן הרא"ש ז"ל גרם ותיכדר. ובר"ש ז"ל גרם אחי לקוחות וקא תצוי לזרחה ורבינו גרם יורשים במקום לקוחות, וצ"ל לא גרם אלא קא תצוי לה לזרחה ולא גרם מי, ולפי גירסת רבינו אחי שפיר כפי' שכתבתי. וא"כ רבינו צ"ל לא גרם ואיגרשה, שברי מיירי רק שמת הבעל או אפילו מתה היא ג"כ אחר שמת בעלה אמנם לא מיירי דוקא באיגרשה וכנ"ל זה לענ"ד נכון.

וכי' אומר לא התקדנתי
אלא מכ' לא תפרע חנה
בשבעה: חנן. שבעה מ"ח.
אי נימא מלכ. שכלה קיי
וכי' מולין עליו שטר חזיק.
לא שנו. דכי משחצני שקלי:
שאמר. יתומים של לוח
לוי' ופרעתי ישבעו חלו
שבעה שלא פקדנו ולא אמר
לנו חנה ולא מלאנו שטר
בין שטרותיו ששטר זה פרוע
ונוטלין: כאומר לא פרעתי

וכי'. חנן וכן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה יתומים ממאן אינימא
מלוה השתא אבוהון שקיל בלא שבועה אינהו בשבועה הכי קאמר וכן
היתומים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה. אמר רבי זריקא אמר
רב יהודה לא שנו אלא שאמרו יתומים אמר לנו אבא לוי' ופרעתי
אבל אמרו אמר לנו אבא לא לוי' אף בשבועה לא יפרעו. מתקיף
לה רבה אדרבה כל האומר לא לוי' כאומר לא פרעתי דמי אלא
אי איתמר הכי איתמר אמר רבי זריקא אמר רב יהודה לא שנו אלא
שאמרו יתומים אמר לנו אבא לוי' ופרעתי אבל אמרו לא לוי' נפרעין
שלא בשבועה שכל האומר לא לוי' כאומר לא פרעתי דאמי. רטו

משנה הלכות

כשאמרו יתמי לוח אמר לנו חנה לוי' ופרעתי, ואע"ג
דלא טענין לכו חבל אמרי אמר לנו חנה לא לוי' ופרעתי
נפרעין שלא בשבעה כי כל האומר לא לוי' כאומר
לא פרעתי דמי.

ובגמרא חילגו אמוראי רב ושמואל דאמרי תרווייכו
ל"ג חלל שמה מלכ בחיי לוח, חבל מה לוח
בחיי מלכ כבר נתחייב מלכ לבני לוח שבעה ואין אדם
מוריש שבעה לבניו, ור"א אמר חילגו מה לוח בחיי
מלכ יורשין נשבעין שבעה יורשין וגובין חובם, ולכתחלה
עבדין כרז ושמואל, ודייני דעבד כר"א עבד, ולא מהדרינן
עבדא, הילכך שטר של יתומים שצא ליפרע מיתומים
ומת לוח בחיי מלכ צ"ד שהם חזיקים של יתומים הוא
אפטרופוס לא מקרע קרעין לוי' כלומר אינן מחוייבין
לקרוע הואיל ולכתחלה עבדין כרז ושמואל, חלל מניחין
השטר ברשות היתומים כי חילי כשיגדלו אחידמן להם דיין
שישבעים ויגבה להם חובם כר"א, כ"ז שלא צא ליד
דיין, דודאי אם צאו לפני דיין לריק הדיין לפסוק לכתחלה
כרז ושמואל ע"כ.

רמז) ומ"ש והנפרעת שלא בפניו לא תפרע חנה
בשבעה וכו' שם בגמ' ונפרעת שלא בפניו

וכי' אמר ר"א שר הבירה מעשה צא לפני ר' יצחק
באנטיכיא ואמר ל"ג חלל לכתובת אשה משום חנה חבל
בע"ח לא, ורצא אמר ר"ג חילגו בע"ח. וגירסת רבינו
אמר רצא אמר ר"ג וכו', והולך ויושב במדינת הים וכו',
וכתבו החוס' שם בד"ה ורצא אמר, ופסק רבינו חננאל
דמעשים בכל יום שאין מוכרין שלא בפני בע"ח ולית
דחש להא דר"ג דאמר חילגו בע"ח, ואע"ג דמקשי מיכ
בערכין פרק שום היתומים דף כ"ז ואי חיישת לשובר
החם נמי לגבי הא דאמר ר"ג לחוש לשובר ומשני, החם
טעמא שלא יבא כל אחד ואחד נוטל וכו' נראה דסתם
קיי"ל הכי, מ"מ כיון דמעשים בכל יום סמכי למכ
דחוקין צירושלמי דמתמכר וכו' נפרעין לאדם שלא בפניו
אמר רבי ירמיה' כשרוצות אוכלת וכו', ואיכא נמי צירושלמי
דמודי בין אמוראי דבבל בין אמוראי דארץ ישראל דמשלחין

והמרדכי כתב כאן משמע דמקקין ליפרע מנכסי יתומים
קטנים, וכן משמע בדמקקין דף י' ע"א וכו',
ותימא דר"פ הגול בחרת מסיק שאין מקבלין עדות על
היתומים קטנים, וי"ל דבמלוה בשטר מקקין דנעשה כמו
שנחקרה עדותן צ"ד חבל בדבר שארץ עדות אין מקקין,
וכצ"ל דבג"א. ורבינו שמרי' מוכיח מכאן דאומר לחזירו
צ"ד לא לוי' אינו יכול לתקן דבריו ולחזור ולטעון
מה שאני אומר לא לוי' היינו שלא עמדתי בהלואתי
חלל פרעתיך, דא"כ הו' טענין לוח צ"ד ליתומים דקיי"ל
פרק לא יהפור כ"ג טענין לירש, וכן משמע באלפסי
שער ג', וכן פר"י פ' השותפין (דף ו' ד"ה כל האומר)
חמס החוס' שבעה דף מ"א ע"ג כתבו דמילתא דלא
שכיחא לא טענין ליתמי, וכן נראה מדברי הפוסקים
דלא טענין לכו ליתמי בכהוא גבירא דאפקיד מרגניתא
וכי', ולא טענין לכו ליתמי דילמא מליאח אשכח או
נתנו לו במתנה אף שהוא צעלמו היה יכול לטעון כן
וכי' מהימן ועיין לעיל (ס"ק ר"ט) וכתובות דף פ"ה
וצר"ש. ועיין רמב"ם פרק י"ז מהלכות מלוה ולוח
ה"ב ובכ"מ שם ועיין ש"מ, ובחז"מ סי' ק"ה ועיר
שושן לצעל הלבושים ז"ל שם.

וראיתי במישרים נתיב כ"ז ח"ג וז"ל, יתומין שצאו
לפרוע מן היתומין לא יפרעו חלל בשבעה
שלא פקדנו חנה, ושלא אמר לנו חנה, ושלא מלאנו
שטר בין שטרותיו של חנה ששטר זה פרוע להם, והוא
הדין אם צאו לפרוע מן הערב, כי הערב אחר שיגבו
ממנו יתומים של מלכ ילך ויגבה מן יתומי לוח, וכן
אם לא הניח המלכ יורש כי אם אח לריק לישבע שלא
פקדנו אחי חילגו נולד כבן אחר מיתת האב נשבע ונוטל,
ואם יש עדים שאמר האב בשעת מיתת שטר זה אינו פרוע
נוטל שלא בשבעה, ואם צאו יתומים לפרוע מלכ עצמו
ופגמו שטר ואמרו אמר לנו חנה שנפרע קלת, או ע"א
העיד אחר מיתת חזיקים שהוא פרוע, או שצא לפרוע
מנכסים משועבדים לא יפרע חלל בשבעה, ויתומים מן
היתומים לא יפרעו חלל בשבעה בשום ענין. ודוקא

בתריה ג' חגיגי אי אחי הא עצמית ואי לא מחלטינן
לנכסיה ע"כ.

אמנם הרי"ף ז"ל והרא"ש והתוס' רי"ד ועוד, חולקים
עליו כיוון דקיי"ל הלכתא כותיה דר"נ דדינא,
וגם הש"ס סתמא כותיה לא עדיף הדין דירושלמי מגמ'
דידן והתוס' רי"ד כתבו שכן פסק גם רב האי גאון
ז"ל, וכן פסק בהגמ"י ומבר"ס ז"ל.

וגרסינן בגמ' דף קי"ז משנה שם, הבית והעלוי
של שנים שנפלו אחד צעל העלוי לבעל הבית
לבנות והוא אינו רואה לבנות וכו'. וכתב צנמק"י וה"ח
ולמה הוא לריך לבנות יכפוכו לבע"ז לבנות וכו',
כבר הקשו זה בירושלמי ומתרינן בשאינו כלומר שכלך
למדכ"י, דככה"ג ח"א לפתחו שאין צ"ד יורדין לנכסיו
שלא בפניו, וכן דעת הרמב"ן ז"ל אמנם הרשב"א ז"ל
כתב דבירושלמי לשיטתו דסבירא ליה כרצ אחא שר
בבירה חבל אכן דס"ל כר"נ, אי איתא דבישנו כופין
אותו אפילו בשאינו כופין חלל דס"ל דהגמ' דילן שאין
כופין אותו כלל וכו' ע"ש. וכתו"י שם פ"י מ"ג ד"ה
אמר כתב לישב דעת הרמב"ן ז"ל דר"נ לא אמר כן
חלל צע"ח ולא בשאר שעבודים ע"ש.

וכתב הריטב"א ז"ל ונ"ל לפי טעמו של ר"נ שלא
תקנו כן חלל בשלוח ממנו כאן והלך לו, חבל
אם הלוח לו במקום אחר והוא חלל לכלן לבנות מנכסיו
שיש לו כאן אין מגבין לו שלא בפניו, חלל ילך במקום
שהוא וידין עמו, ואם יפסקו עליו שם שראוי לבנותו
ומייתי אדרכתא בידים מגבין ל' דכח ליכא טעמא
שנוטל מעותיו של חצירו והולך לו, וכן אני דן ע"כ.
וכ"כ הריב"ש ז"ל וכתשו' המצוי"ע ז"ל ח"א סי' רכ"ט
כתב שכן נראה מדברי הרשב"א ז"ל בכתשו' חלק ע"ד,
אמנם צנכ"ג כתב דהרשב"א חולק עם הריב"ש ז"ל
ועכ"פ אין ראיה לדבריו ע"ש סי' ק"ו ס"ק ע"ו.

וכתב הרא"ח ז"ל ח"א סי' קט"ו דע"כ לא פליגי
בני רבותא חלל דוקא בלוח שהלך למדכ"י והוא
עמיד לחזור כאן, חבל בכיוולא לזה שאבד זכרו וקרוצ
בדבר שלא ישב עוד לביתו כל שאין חשש פרעון לכ"ע
נפרעין שלא בפניו ע"כ ועיין כנה"ג.

וסיים הרא"ש ז"ל חבל ודאי אי מאי לשדורי ולאודיעי
משדרינן ליה כי הדין דאמר התם צ"צ קע"ד
ע"א, הכוא דיינא דאחתיא למלוח לנכסי דלוח מקמי
דליחצב ללוח סלקיה רב חנן בריה דרב ייבא, אמר רבא
מאן חכים ליעבד כי האי מילתא חלל רב חנן בריה
דר"י קסבר נכסי דאיש אימון ערבאין ביה, וקיי"ל במלוח
אח חצירו ע"י ערב לא יפרע מן הערב תחלה, ואי לא
אפשר לשדורי ולאודיעי עבדינן כרצ נחמן וכן עמא דבר
ע"כ.

ומה שכתב אי אפשר לשדורי ואודיעי דעת הרא"ש ז"ל
שילך ויחזור בדרך שלשים יום שהוא זמן צ"ד, וברמ"ח
ז"ל כתב שאם הוא קרוצ כדי שיוכל השליח לילך ולבא
תוך קל"ח יום מודיעין, ועיין ש"ג כתובות ה"ל. וכתשרים
נחב"ו ח"א כתב דעת הרא"ש. והרשב"א כתב שמודיעין
אותו אם קרוצ מהלך יום א' כדאמרין דאזיל שליחא
בתלתא בשבתא ואחי צ"ד וקאי קמא דיינא בחמשה
בשבת ע"כ.

והפסוק חו"מ סי' ק"ו הביא דעת הרמ"ח ודעת הרא"ש
ז"ל. והב"י כתב ח"ל וכתב הרמ"ח וכו' קל"ח
יום וכו', וע"ס הוא, וכת"מ ז"ל כתב נראה דקשה
לו מניין הקל"ח יום ולכך כתב דע"ס, אמנם אני מלאחי
בהגהות אלפסי פ' הכותב דף תקי"ט דטעם קל"ח
משום דאיתא בירושלמי דנותנין לו ג' זמן צ"ד והוא
קל"ח יום, כינא הזמנת צ"ד למי שאינו צעיר הוא
צב"ב, ואם חל ואמר קצתי לו זמן ל' יום נותנין לו,
ואחר ל' יום אם לא חל ממתינין ליה צב"ב כרי צין
הכל מ"ו וג"פ מ"ו הוא קל"ח עכ"ל. ועיין צ"ח שם
בשם ש"ג שכתב ג"כ הכי.

ול"י דצריכס הקדושים הו"א לישב דעת הב"י, ונלע"ד.
דלא ניחא ליה להב"י לפרש דעת הרמ"ח משום
שלשה זמן צ"ד, שהרי הב"י ז"ל הביא שם בסמוך
בד"ה וח"א ז"ל וכו' ובתשובות (הרא"ש) כלל ע"ג
סי' ג' כתב, שמי"ש העיטור בשם בירושלמי שאריך
לכודיעו ג' זמני בכל תלחין יומי חדא זימנא ליה
הלכתא כותיה ע"כ. ועיין תשו' הרא"ש שם. ומאחר
דס"ל דלית הלכתא בבירושלמי הני"ל ממילא לשיטתיה
לא רצה לפרש דעת הרמ"ח חליצא דבירושלמי, דא"כ
אחי דלא כהלכתא, וברמ"ח ודאי דלא כתב דבריו שלא
כהלכתא ולכן לשיטתו כתב דע"כ ט"ס נפל בדבריו
כן נלע"ד ליישב דעת הב"י ז"ל.

והנה דעת הריטב"א והריב"ש ז"ל ג"כ דקן מהלך יום
אחד מודיעין אותו ודברי הרשב"א ז"ל לכאורה נראה
כסותרין, דבתשובה חלק פ"ד כתב דצ"י ל' יום, ורבינו
ירוחם הביא בשמו דצ"י רק יום אחד, וכבר תמך בזה
הב"י ז"ל וכתב שמלא תשובה אחרת להרשב"א ז"ל
שכתב דלא צ"י רק יום אחד וע"כ דהני סתרי ניכרי.
וראיתי בלח"מ ב' מלוח ולוח פו"ג ב"ב שהביא דברי
הב"י הני"ל ח"ל וכתב שם הרב"י בשם הרשב"א דהרי"ף
דפרק בגול דקאמר יום או יומיים איירי אפילו דלא
האריכו לו ל' יום דאם האריכו הרי כבר ידע ולא
מודיעין ליה, אולי תמך עליו דיגיד על הרי"ף ז"ל
חלמידו רבינו צ"י כ"צ מהל' חלו שכתב והוא שהיה
קרוצ לצ"ד מהלך ב' ימים דד"א כשהיה כל השנים
יום ומשמע דלית ליה דאפי' שהאריכו לו השנים יום
לריך הודעה והוא הדין דרבו הרי"ף סובר כן עכ"ל.

והנפרעת שלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה אמר רב אחא מעשה בא לפני רבי יצחק נפחא באנטוכיא ואמר לא שנו אלא כתובת אשה משום חנה אבל בעל חוב לא אמר רבא אמר רב נחמן אפילו בעל חוב שלא יהא כל אחד ואחד נוטל מעותיו של חברו והולך למדינת הים ואתה נועל דלת בפני לוי. (רש"י) תנו רבנן גט כתובה ומתה אם חנה. רש"י פירש שחלה לנשא ותוס' פירשו שירצו לנשואה חנה. רש"י פירש שחלה לנשא ותוס' פירשו שירצו לנשואה לגבות שתי כתובות אחת צתורה גירושין ואחת צתורה

משנה הלכות

מאי קא מסיים ואזיל צרייתא אס גט קודם לכתובה וכו', וברי ע"כ צגט קודם לכתובה מיירי דקתני כותיאה גט וכתובה וכו', לכך פרש"י דלאו דוקא נקט וכתובה ומיתא וכו', אלא פי' מיתא היינו עדי מיתא וצאח לגבות צ' כתובות אחת צתורה גירושין ואחת צתורה אלמנות.

והפור' א"ע סי' ק' כתב גט וכתובה ועדי מיתא אס בגט קודם לכתובה רואין אס אין דרך לכתוב כתובה גוצה צגט עיקר הכתובה וכתובה גוצה כל מה שכתב זה וכו', וכתב צפרישא גט וכתובה ועדי מיתא פירוש עדי מיתא אומרים שידעין שכיתה אשחו צשעת מיתא ונתאלמנה ממנו, וכשחל א"ש מה שכתב רצונו צסוף כסימן וז"ל ואס כתובה קודמת לגט אין לה אלא כתובה אחת שעל דעת כתובה הראשונה החזירה ע"כ, שקשה דכוח ליה למימר טעמא דילמא לא חזרה לבינשא אחר בגירושין אלא ודאי עדי מיתא מעידים על זה כמ"ש ע"כ, ולפירוש ז"ל יוכיח פירוש עדי מיתא שבעידו שזכר הכי צעלה צשעת מיתא וא"כ עיקר חסר מן הספר שכרי לא כתב הטור ז"ל אלא עדי מיתא.

ורא"י דבריו הקדושים ז"ל כו"א דודאי זה לא צעי עדים דכיתה אשחו צשעת מיתא, וכ"ש אי נימא דכסדרן כן וכתובה אחר בגט כוכ א"כ יש לה כתובה שכיתה אשחו ולמה לה עדים ע"ז וע"כ שחגי עדים רק אחי להעיד שנשארה אלמנה, ומה שקשה ל"י ז"ל דכו"ל למימר טעמא דילמא לא חזרה לבינשא אחר בגירושין, זה לא קשה לעג"ד שזכר טעם שכתב הטור הוא טעם בגמ' ולא הטור צדאו מלבו ז"ל וע"ש ודו"ק. ועיין שו"ע שו"ע א"ע סי' ס"ק סע"ז.

ודע דאפילו צירושלמי כשחזירה סתם אי לכתובה לצד החזירה או לכל חנאי כתובה ואיפסיקא כלכתא לכתובה החזירה ולא לחנאי כתובה כ"כ ברדב"ז ז"ל ח"א סימן קצ"ו וקפ"ז עיין שם. וכמצינו ז"ל חלק צ' סי' נ"ח כתב דכ"ש אס צכתובה האחרונה כתבו חנאים אחרים ולא הכירו הראשונים דנתבעו הראשונים, וכ"כ בר"ם אלשי"ך סי' ק"ח ובר"ם גאלאנטי סי' ע"ב ופ"ז.

ואני חמכ על תמיכתו ז"ל דמאי קושיא הוא זה דאטו כל מקום דפי' הרמב"ם ולא מפורש צרי"ף ז"ל דעתו כפי ס"ל כהרמב"ם וברי צמקמות אין מספר לא ס"ל הרמב"ם כהר"ף ז"ל, ועכ"פ אין מח קושיא להרשב"א ז"ל, דודאי יכול לסבור דהר"ף ז"ל לא ס"ל כהרמב"ם, מאחר דאינו מפורש צדברי הר"ף כהרמב"ם ז"ל ואי משום שרמב"ם מפרש צענין אחר אטו גצרה אגברא קרמית, ודאי הרשב"א ז"ל רצ חילוי לפרש צאופן אחר דברי הר"ף ז"ל, גם מה שכתב דהרמב"ם ז"ל תלמידו הוא צאמת לא הכי אלא תלמיד תלמידו ועיין צסדרי כיוחסין ו"ע.

רש"י ופ"ש ת"ר גט כתובה ומיתא אס גט קודם לכתובה גוצה שתי כתובות כתובה קודמת לגט אינה גוצה אלא כתובה אחת וכו' שם פ"ע ע"כ. ת"ר כותיאה גט וכתובה ומיתא אס גט קודם לכתובה וכו', שכתבה אח אשחו והחזירה ע"מ כתובה הראשונה החזירה, ופרש"י ומיתא ועדי מיתא וצאח לגבות שתי כתובות אחת צתורה גירושין ואחת צתורה אלמנה. וכהרמב"ם פט"ז מה"א ה"י ל"י כתב כותיאה גט וכתובה אחר מיתא כבעל אס גט קודם לכתובה גוצה צגט, זה עיקר כתובתה אס אין דרכן לכתוב כתובה, וגוצה כל מה שיש צכתובה זו שכרי זכתה זה צמיתתו, ואס כתובה קדמה אח בגט אין לה אלא כתובה אחת שעל כתובתה הראשונה החזירה ע"כ.

והנה מה שכתב הרמב"ם ז"ל דגוצה עיקר כתובה כונתו דע"כ מיירי שאין לה כתובה וגוצה ע"פ חנאי צ"ד, וחנאי צ"ד לא הכי אלא אעיקר כתובה, וכן פי' הרע"ב צפי' המשנה. וצ"מ כתב פרש"י ומיתא ועדי מיתא וכו', ואיכא למידק אמאי נטר רש"י לפרש כן הכא צצרייתא ולא פי' כן צצמתי, ונראה דקשיא ליה לרש"י דמשמע דכי הכי כתיב דכי קתני צצמתי, או כתובה צגט ומיתא היינו צדוקא דקדום כתובה לגט, כ"כ משמע דכא צצרייתא דקתני כותיאה גט וכתובה היינו דקדים גט לכתובה וצאח לגבות צ' כתובות אחת צגט שצירה ואחת צכתובה שאתר בגט, ומעתה תקשה

חלמות : אם גט קודם גט קודם לכתובה גובה שתי כתובות כתובה קודמת לגט אינו גובה לכתובה. כרי כתב לכ כתובה שנית כשחזירה: הראשונה.

משנה הלכות

ונוטלין בני ראשונה כתובה חמץ והשאר חולקין בשוה ע"כ.

ורבינן בביא באי פסק דינא דרזנן דמחיצתא, דדוקא כשנשבע ומתח אז גוזין בחורח חוב, אבל מתח ולא נשבע יורשים לא מלי אישחצוני ומיגבל דקיי"ל אין אדם מוריש שבעה לבניו, וכ"כ ברי"ף ז"ל וברמב"ם ז"ל פי"ח מה"א כ"ז, וז"ל, מי שכיב נשוי שתי נשים ומתח אחת מהן בחייו ואחת אחר מותו ולו בנים משיבין אע"פ שלא הניח יתור על שתי הכתובות אם נשבע השני שבעה חלומה קודם שמתח בניה קודמים לירושת כתובתה, מפני שאין יורשין כתובת חמץ בתנאי זה אלא יורש של חורב, ואח"כ יורשין בני הראשונה כתובת חמץ בתנאי זה, ואם נשאר שם כלים חולקין אותה בשוה, ואם מתח קודם ששבע בני הראשונה יורשין כתובת חמץ בלבד, והשאר חולקין בשוה. ובהגמ"י שם ס"ק כ' כתב וכ"פ ב"ג פסק דין שילא לפני בגאון וכו', אבל יורשי הראשונה יורשים כתובת חמץ אע"פ שמתח ולא נשבע, שכרי בחייו בעל אביבן מתח, ולעולם לא באל לחיוב שבעה שכרי לא נתנה כתובת לבנות מחיים, ועיין שם בפרק ע"ז מה"א, ובהגמ"י מ"ע מ"ח כתב וז"ל, כתב ב"ג פסק דין שילא לפני ישיבת בגאונים וכו'.

והמרדכי כתב שאל לגאון נשא אשה ומתח בחייו, ונשא אחרת ומת חוב, לו בנים ולו בנים ונעלה כתובתה ושדה בחיים, יש לבני ראשונה כתובת בנין דכרין או לא והשיב כי דבר זה אינו מפורש בגמ' ואין דנין שאינו מפורש, ולא שמעינן משתי ישיבות מי שנתן כתובת בנין דכרין לבנים, ואשת אביבם קיימת. ובאגודה בביא דעת בעל העיטור בסי' קכ"ז ג"כ דדוקא מתח אחת בחייו ואחת במותו דשחיבן מתו אבל אם לא מתח אין לבני ראשונה כתובת בנין דכרין אף על גב דאיכא מותר דינר וכן פירשו רבינו חננאל ז"ל ובהגאונים. אבל בתשו' ר' קלונימוס ז"ל מלוקא דייק שניה דומיא דירושית, וצין היא וצין יורש מוקדם הוא דקדמי, הא איכא שקלי וכו' איפסיקו לה במחיצתא, וכ"כ ב"ג וליכא למיזז הימנו עכ"ל. וכתב ברי"ם ז"ל בתשובתו כיון דאיכא פלוגתא דרבותא חק לא עדיין עובדא, ועוד יש גאונים הרבה דפסקו לבטל לגמרי כתובת צ"ד בזמן הזה, וכ"כ באגודה כתובות כ"ל.

והשו"ר סי' קי"א כתב כדעת רבינו. וכתב עוד ובעל העיטור כתב שגם בני השני שמתח אחר מותו נוטלין כתובת בנין דכרין אע"פ שלא נשבע חמץ קודם

אבל ברי"ף ז"ל בתשובה כתב בביא מברכ"ל ז"ל ב"ס"ד סי' כ"ח, שכל דעת תנאים הראשונים החזירה, וכ"כ בכה"ג בשם מו"ח ז"ל בתשו' ח"צ א"כ סי' מ"ח. וכתב עוד שם ולריך עוד לומר לדעת ברי"ף ז"ל בתשובה דאע"פ דזירושלמי איפליגו חי החזירה לתנאים או לא ואיפסיקא בילכתא לכתובה החזירה ולא לתנאים, היינו דוקא בתנאי דממילא כגון תנאי צ"ד, אבל בתנאים שמתנים שאם לא היו מתנים אותם אין כאן תנאי ממילא כל שכתירה ע"ד התנאים הראשונים החזירה וכו' ע"ש. ועיין תשו' ברי"ף ז"ל סימן י"ד דכל מה שעשה אותו מעצמו שאלו לא עשאו לא היו מתנין עליו אינו אלא כשאר מתנות בעלמא ולא מקרי תנאי כתובה.

רי"ף ומו"ש מי שכיב נשוי שתי נשים ומת הראשונה קודמת לשנייה וכו', משנה שם דף ד' ע"א. מי שכיב נשוי וכו' נשא את הראשונה ומתח, שניה ומת הוא שניה ויורשיה קודמין ליורשי הראשונה. וכתב במישרים נחיצ כ"ג חלק עשרה וז"ל מי שכיב נשוי וכו', ושתי נשים שמתו שאמרנו שיעלו כתובת חמץ בכל זה לא יבעלו יורש מן החורב, כגון שאחר שנקחו כתובת חמץ ישר שם מותר דינר שחלקו בחורב יורש, אבל אם אין שם מותר דינר על שתי הכתובות לא יקה שום אחת מהן כתובת חמץ אלא יחלקו הנכסים בשוה בחורב יורש.

ובפרש"י צבע"ה כגון שיש שם שיעור שתי כתובות ומותר דינר היא וכו' משועבד לצע"ה, אבל לא היה שם מותר דינר על שתי הכתובות אע"פ שכן לריבין לפרוע חוב אביבן לא נאמר בפריעת אותו חוב כבר נתקיים הכירוש דאורייתא ומה שנשאר שחלקו צנייבם מדין כתובת חמץ, וכל אחד יכול לפי החשבון מן הכתובה, כי יפסיד הכתובה הקטנה, אלא מאחר שלא היה שם מותר דינר זכו בני הכתובה הקטנה לחלק אותם בשוה צדין יורש, וכשיצא בעל חוב לגבות חובו זכו דבר חדש שנחמדש לכן אח"כ, כלומר אחר המיתה כי צע"ה מכאן ולהבא הוא גובה ואינו מבטל הזכות שזכו בני הכתובה הקטנה כמו שנאמר בנכסים מועטים ונתרבו ואם היה שם כדי שתי כתובות ומותר דינר אע"פ ששיגב הכעל חוב לא ישר לשם מותר על שתי הכתובות אחר שיגב הוא יעלו כל אחד לפי הכתובה שלו, אע"פ שאין גוזין כל כתובת חמץ, וכן דיין בכתובה כנענית מותר להחריכה. ודוקא כשנשבע שניה ליורשי הראשונה ומתח, אבל מתח ולא נשבע אין יורשיה של שניה נוטלין כתובתה, דאין אדם מוריש שבעה לבניו

מציא הא שאלה שנשאל לגאון נשא אשה ומתח צחייו והציא צזה פלוגתא דרבותא, ולכאורה היה לו להציא המחלוקת מיד שהציא דעת ר"ח ז"ל והגאונים היו ליה למימר אבל בתשו' רבינו קלונימוס ז"ל חולק בזה, וכרי לא חדש לן כלום לעג"ד בזהאי מעשה שנשאל לגאון מה שלא מצינו בדבריו הראשונים ז"ל ול"ע.

והצורך ז"ל כתב וכאשר הדין במתח אחת צחייו ואחת אחר מותו, כן הדין אם מתח אחת צחייו והשניה קיימת, שדין בני הראשונה עם השניה כדינם עם בניו וכו' ויש מהגאונים שכתבו שאם השניה קיימת אין בני הראשונה נוטלין כתובת אמן וא"ל הרא"ש ז"ל כתב כסדרא ראשונה, והם דברי הרא"ש ז"ל הבאתי לעיל, וכ"כ הר"ן ז"ל, וה"ה, ובפ"ט מה"א כתב שכן עיקר, ושכן העלו הרמב"ן והרשב"א ז"ל, ועיין ב"י, ובש"ג כתב שזה ג"כ דעת ר"י.

וראיתי באבני מילואים שכתב וז"ל הטור ואותה שמתח צחייו אע"פ שלא נשבעה צניה נוטלין כתובת צנין דכרין שאין עליה שצוה שלא ניתנה כתובת לגבות מחיים, ואיכא למידק דהא חינוח למ"ש תוס' פ' מי שמת דף קנ"ח ד"ה וצ"ה וכו', דצחיים לא חיישינן לזררי, אבל לפי מה שכתב שם בשם ר"י דחיישינן שמה תפסח מחיים, א"כ הכ"ע במתח צחייו ולא נשבעה אמאי נוטלין כתובת צנין דכרין יחוש שמה תפסח מחיים, ועוד לשיטת כמה פוסקים דטעם משום דכתובת אית לה מתנאי צ"ד מחפשים לה לררי אפילו תוך זמנו, א"כ היכי משכחת לה כתובת צנין דכרין כיון דמתח צחייו ולא נשבעה על כתובה, א"כ אין אדם מוריש שצוה לצניו וכו', וא"ל דהכא לאו מכח האם הם צאים לירש כתובת צנין דכרין דהא כתב חינוח ירתין מנאי, ולכך לא שייך הכא אין אדם מוריש וכו', דכבר הבאתי בספרי קאור"ח סי' ק"ח סק"ח בשם הרשב"א בתשו' סי' תתקע"ט שכתב דאפילו כתוב שצטר שמשועבד לכל מוילא כתב זה, אפ"ה אם מת לזה צחי מלוה ויהיה אז השטר צידו ומכרו או נתנו אחר"כ לאחר אין גובה זו ולא אמרינן הרי משתעבד לכל המוילא, ואינו צא מכח המלוה זה לא אמרינן עכ"ל, וא"כ הכ"ע אע"ג דכתוב צ"ד וכו', אינו ירתין מינאי ואין צאין מכח האם מ"מ כיון דכתחלה ציד האשה היה נימא אין אדם מוריש שצוה לצניו וכל זה ל"ע כעת עכ"ל.

והנה כמה שכתב ז"ל וא"ל דהכא לאו מכח האם צאים לירש צ"ד וכו' והציא ראי' מהשוצה הרשב"א ז"ל, לעג"ד ל"ע למי ליה להציא ממרחק לחמו שהרי הכי צידין מוכח להדיא דמכח אמן הוא דאלי"כ בשניה שמתח בלא שצוה אמאי אין יורשין צניה כתובת אי לאו מכח בלא, ומטעם דאין אדם מוריש שצוה לצניו וע"כ דמשום דמכח האם הם צאים חב לעג"ד צור.

מיתתה ול"ג ע"כ. וכתב הצ"י שם ומ"ש ואותה שמתח צחייו וכו', כתב הרמב"ם בפ"ט מה"א בני הראשונה יורשין כתובת אמן בלבד והשאר חולקין בשוה. וכתב הגבמ"י שכ"כ סמ"ג בשם הגאונים, וכ"כ רבינו להדיא במ"ש ושארם מאי דשכח אצורכן בין מקרקעי בין מטלטלי שקלין כולכן יורשי ראשונה ויורשי שניה בחדדי אינם מאנתיב ע"כ.

והרא"ש ז"ל כתב ז"ל כתב ר"ח ז"ל מסוגיא דהא שמעתתא שמעינן דאם מתח גם זו שנשארה אחריו יש לה כתובת צנין דכרין לצני הראשונה, אבל דאיתא צחיים לא אשכחן, ויש מן הגאונים שאמרו כן בתשובותיהם וטעמא דמילתא משום דאילווי וכו'. ויש מן הגאונים שאמר שאפילו צחי שניה נוטלין בני הראשונה ודייקא מדקתני מתני' שניה ויורשיה קודמין וכו', וכן מסתבר דאם איתא דצחיים ל"ל לצני הראשונה גם אחר מיתתה נמי ליה לה, דכבר זכר דכר צני השניה בנכסים כי היכי דאמרי' צמועטין ונתרצו ע"כ. גם הסמ"ג כתב כן בשם ר"ח דדוקא שמתח גם זו שנשארה צחיים אחריו.

וכדעת הר"ח והגאונים הראשונים לכאורה נראה דעת רבינו, מדכתב פסק דינא דאיתפסיק וכו', פלוני צר פלוני נסיב איתתא ושכיבת צחיה ונסיב איתתא אחריתא ושכיב צחיה ושכיבת היא צחיה וכו' כי הכין דאמר רבנן מתו אחר צחייו ואחת צמותו וכו', הרי דדייק לכתוב ושכיבת היא צחיה וע"כ כונתו לדייק כדעת ר"ח ז"ל, דדוקא מתח האשה שניה אבל אם השניה צחיים לא, וע"כ כנ"ל חב לעג"ד צור.

ומכאן תמיה לי מה שראיתי במדרכי ז"ל צ"י מי שהיה נשוי סי' רל"ה הבאתי דבריו לעיל, נשאל לגאון וכו', ונוטלה כתובה ועודו צחיים וכו', והציא תשו' רבינו קלונימוס ז"ל מלוקא דדוקא שניה דומיא דיורשיה וצין היא וצין יורשיה וכו', וכתב צ"ג וליכא למיזז הימנו, ומשמע דס"ל דדעת רבינו בעל הלכות גדולות דלא כר"ח ז"ל, ומדבריו כאן לכאורה מוכרח דמתח דוקא ולכן נלעג"ד לקיים הגירסא שמחקו שם במדרכי ז"ל, וכתב צ"ג וליכא למידן הימנו, כך היא גירסא במדרכי ומחקו אותה וכתבו למיזז במקום למידן, ולעג"ד דעיקר הגירסא כמו שהיה למידן הימנו וכונתו לליכא למידן הימנו כיון דאין כן בהלכה חללא כדעת ר"ח והגאונים הראשונים וכנ"ל.

ובעיקר דברי המדרכי הואיל ואתי לידן היה קשה לי סדור הלשון שכתב וז"ל כתב רבינו בעל העיטור ז"ל, דוקא במתח אחת צחייו ואחת צמותו כגון שמתח זו השניה אחר מיתתה בעלה הוא דיש ציניכה כתובת צ"ד, אבל אם לא מתח אחת שניה אין לצני ראשונה כצ"ד אע"ג דאיכא מותר דינר, וכן פי' רבינו חננאל והגאונים ע"כ. ומשמע לכאורה דכונתיכו ס"ל ושז

לשנייה. יורשי הראשונה קודמין ליורשי שנייה נשא את הראשונה ומתה נשא את השנייה ומת הוא שנייה ויורשיה קודמין ליורשי ראשונה. פסק דינא דאיתפסיק במעמד דינא דרבנן במתיבתא פלוני בר פלוני נסיב איתתא ושכיבת בחייה ונסיב איתתא אחריתי ושכיב בחייה ושכיבת היא בתריה והוה כי היכיך דאמור רבנן מתו אחת בחייו ואחת במותו ואמר מר זוטרא משמיה דרב נחמן הילכתא אחת בחייו ואחת במותו יש להן כתובת בנין דיכרין וכתובה נעשית מותר לחבירתה. ובדין הוא דבני שנייה בעי למיקדם ומשקל כתובת אמן מן בני ראשונה דתנן נשא את הראשונה ומתה נשא את השנייה ומת הוא שנייה ויורשיה קודמין ליורשי ראשונה אלא כיון דאילו אתיא שנייה למגבא כתובתה מן יתמי לא הוה מציא לאיתפרועי אלא בשבועה דקיימא לן דאינה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה והשתא שכיבא לה וקיימא לן דאין אדם מוריש שבועה לבניו ולא מצו יורשים לאשתבועי דלא הוה תפישא אמהון צררי בכתובתה דקתני נשא את הראשונה ומתה נשא שנייה ומת הוא הוא שנייה ויורשיה קודמין ליורשי ראשונה וקא מוקמינן לה הכא במאי עסיקין בשנשבעה ומתה מכלל דכי לא נשבעה יורשים לא מצו אשתבועי ומיגבא הילכך כל מידי דהוה כתיב לשנייה בכתובתה ואיתיה בעיניה בין מן תכשיטין ובין מן מאני ואי אמתה ואיתיה שקלין בני שנייה בלא דינא ולא דיינא ושאר אף על גב דאית ליה מקרקעי לא מצו גבו דאיתחייבא לה שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו ובני ראשונה אי אית ליה לאבוהון מקרקעי גבו כתובת בני דיכרין דליכא עליהון שבועה דלא נתנה כתובה לגבות מחיים ושאר מאי דשבק אבוהון בין מקרקעי בין מטלטלי שקלין כולהון יורשי ראשונה

לכא חתא בחייו ואחת צמותו דיורשי שנייה ז"ל כחל חלק יתר מכה ירושת האב דכא ירתון חנן לא שקלי דלמא אחי לאיננוי ולומר חטלי צירושא חזינו יותר ממנו כל לא אמרינן: וכתובה נעשית מותר לחזירתה דאף על גב דלא תקון כתובת בנין דכרין אלא אם כן יש מותר על שתי הכתובות דינר דלא מיעקרא נחל דאוי כדתנן צפריקין ופרשין טעמא דפי' נערה שנתפחה לעיל דף נ"ב, הגי' מילי כי מתו שתיכין בחייו וחרווייהו אחו צתורת בנין דכרין אלא אחת בחייו ואחת צמותו ששנייה נגזית צתורת חוז אין לך ירושה גדולה מזו ולא מיעקרא נחל דאורייתא שכשמת נפלו נכסי' לפני יורשין וכשלא שטר חוז על אציקן אלו ואלו עושין מלכ לפרוע חוצת אציקן וכי' הוא ירושתן, לפיכך כתובת זו נעשית כמותר לירושא וגזין בני הראשונה כתובת בנין דכרין: דקיי"ל דאין אדם מוריש שבועה לבניו. שצעות מ"ח מ"ח פ"א וכתובות פ"ז: והשתא שכיבא פ"י מתא: וקיי"ל דאין אדם מוריש שבועה לבניו. שצעות מ"ח פ"א, ופ"י ואין אדם מוריש ממון שהוא מחויב עליו שבועה לבניו לפי שאין לבנים יכולים ליטע שצעות שצעות שצעות אציקים: וקא מוקמינן לה וכו'. שצעות מ"ח כג"ל: ואי אמתה ואיתיה פ"י אי יש לה שפחה ואיתיה בחיים נטלין בני שני' בלא דינא ולא דיינא: ושאר פ"י מה שנשאר עוד מכתובת: דל"כא עליהון שבועה. ולשמא לררי אהפסד לא חיישין מחיים: ושאר מאי דשבק אבוהון בין מקרקעי בין מטלטלי שקלין כולהון יורשי

שנשא חתא ראשונה: יורשי הראשונה. אם מתו נשיו אחריו עד שלא הספיקו לגבות: נשא את הראשונה ומתה. בחייו: נשא את השנייה ומת הוא ויורשי הראשונה צאין ותוצעין כתובת בנין דכרין כמו ששנינו לעיל (דף נ"ב) בנין דכרין דיהוויין ליה מינאי וכו', או רואים לחלק ירושה אציקם, וגרסינן צירוי' מחייו לענין כתובת אצל לענין צמותות שתיכן שות: שנייה ויורשיה קודמין. שכיבא צעת חוז אצל ראשונים צאים לירש את אציקן דכא אינון ירתון חנן לפיכך פורשין את החוז מחלל וכשאר ירושה: דאיתפסיק. שפסק פסק כלכל: אחת בחייו ואחת צמותו יש להן. לראשונים כתובת בנין דכרין ולא אמרינן כי תקון רבנן בנין דכרין כיכל דמתו שתיכן בחייו וכתובת האחת מרוב משל חזרתה, אלו נטלין כתובת אמן ואלו נטלין כתובת אמן וכשאר חולקים צוה, דכשחל אחו חרווייהו צתורת בנין דכרין שהוא ירושת האב ולא אחו לאיננוי, אצל אחת בחייו ואחת צמותו

משנה הלכות

לארמלתא לא מגזי וחייש לא בחיים, וכעסם לה נראה דלאחר מיתת בעל שנשא להויה מן כיוורשים או יתומים צכל טעמא כל דכו טענין לכו שלא חוכל להויה מחזקתו, אצל בחי' כצעל ודאי לא מצינו צשום מקום דליחוש לררי (אם לא צכלך למדכי) וגרועה ודאי דגוצכ בלא שצעות, ולא חיישין לררי ואפילו אי עושן לא מבימינן ליה, וכחם צפ' מי שמח נמי מיירי דצעת כזאת, כצעל

ומה שנראה לעני' ליש קושיא כגאון ז"ל הוא דלעני' לא דמי, דודאי מה שאמרנו בחוס' צשם ר"י דחיישין דילמא לררי אהפסד מחיים חששא לא חיישין אלא אם צאת לגבות כתובת לאחר מיתת בעלה, או שנאזו כיוורשים לגבות ורק צככ"ג חיישין להא, וכמו שכתב שם להדיא, ואמרין נמי צכשולא גיעין דף ל"ב פ"א רצ לא מגזי לארמלתא דחייש לררי, ומשמע דדוקא

זו ולזו חמש מאות זו אם יש מותר דינר אילו נוטלין כתובת אמן ואילו נוטלין כתובת אמן ואם לאו חולקין בשוה. פשיטא מרובין ונתמעטו כבר זכו בהן יורשין מועטין ונתרבו מאי תא שמע דנכסי דבי בר צינור מועטין ונתרבו הוה אתי לקמיה דרב עמרם אמר להו זילו פייסינהו לא אשגחו אמר להו אי אשגחיתו מוטב ואי לא מחינא לכו בסילוא דלא מבע דמא שדרינהו לקמיה דרב נחמן אמר להו כשם שמרובין ונתמעטו זכו בהן יורשין כך מועטין ונתרבו זכו בהן יורשין. אליף ומא"ה מצ"ה בכתיבה יעקב זק"ף שד"ותיו ב"דברי' העס"קין סימן. (כ) ההוא גברא דהוה מסקי ביה אלפא זווי הוה ליה תרי אפדני ובגינהו

צ"ד לידע כשווי ועיין משנה הלכות : מרובים נשעת מיתח . ואלו שמאוס בלוחה שכתב הכי שם מותר דינר : ונתמעטו . שחולו קודם ששמו צ"ד : כבר זכו בכם . יורשי כתובת גדולה לזכות בכתובת חמס משעת מיתח שכיב שם מותר דינר : זילן פייסינהו . ליורשי כתובת בגדולה : מחינא לכו בסילוא דלא מצע דמא . חכב חכבם בקון שאינו מוליד דם צנוקו הוואיל ונשעת מיתח לא כוח צקו מותר : מסקי ציה . נושים ממנו : אפדני . צית גדול : אי שויה לק . לצעל

משנה הלכות

לעולם היינו דוקא כששמו צ"ד נכסי כלום למלוח ומשום פשיטא הישר וכוטב עשו תקנה זו שישאר בקרקע ציד בעליו חלל לוקח שלקח שעבוד המלוח לא שייך ציה הישר וכוטב כי נכנס לשעבודו של מלוח ולקח צמעותיו יחזיר ויקבל מעותיו מן המוכר וישאר למלוח שעבודו. דכא לרמי צר חמא חף כשצא המלוח לערוף חין בלוקח יכול לסלקו צוחי כלכך לצא נמי נכי דנשעת טורפא יכול לסלקו צוחי מודה הוא דלאחר שירד לקרקע צשומה צ"ד חו לא מצי לסלקו צוחי ולא נראה שכתבים כרא"ש ז"ל חמס הרמז"ם ז"ל צפכ"צ מחלי מלוח ולוח כתב שאפילו ללוקח מחזירין וכתב כר"ן ז"ל וצודאי דפשטא דכאי עוצדא ככי מוכח. ולפיכך יש לדחות כאי דפי' המפקיד דהיינו טעמא משום דשמו מיינה עד שלא נשאת ונשאת חלל חס שמו מיינה דצעל מקרקע שכתבים לו אפשר דמכדרינן ליה ע"כ וכ"כ ה"כ צפכ"צ מח"א וכתב וכן עיקר.

והמוש"ע חו"מ סי' קי"ד ס"ג כתב חס רואה בלוקח לסלק המלוח צמעות כרשות צידו וישאר לו בקרקע ויחזיר וישאל ממכור מה שפרע למלוח צשצילו וכו'. וכתב בסמ"ע צסק"ד עיין פרו"ד שם כתבתי וכוונתי כלל דין זה דנחלק לג' דינים והוא דאם צא בלוקח לסלק המלוח קודם שפשו צ"ד שומא וכבר צשצד זו צשציל המלוח אזי יכול בלוקח לסלקו צדמי שווי צשצד אפילו אינו עולה לדמי חוצו של המלוח, ואם כבר עשו שומא וכבר צשציל המלוח אפי' חס עדיין לא גצכו המלוח חין בלוקח יכול לסלקו חא"כ יתן לו המלוח כל דמי חוצו, ואם עשו שומא וכבר וגם כבר גצכו המלוח וכנס הוא כבר צידו צזה פלוגי הרמז"ם ס"ל דגם צכ"ג בלוקח יכול לסלקו דאמרי שומא כדרא גם בלוקח, וכרא"ש חולק עליו וס"ל דלא אמרו שומא כדרא כי חס לבלוח ויורשיו דצכו שייך לומר ועשית הישר וכוטב שיחזור לכן שדוחיבן ולא גצי

בכתובת כדי שיקפון חס ויתן לצחו צכנו, חלל צמועטין ונתרבו איצפיה ליה חס בעמידו תקנתי אפי' צזו משום לעשות קיום לתקנתם לתועלת צ"ד וכיון דכשתא לא מיעקרא נחלל דאורייתא חית לבון כתובת חו דילמא צין צכא וצין צכא צחר מעיקרא חזלינן עכ"ל כריעצ"א ז"ל וכרצ"א ח"י צאופן אחר ועיין ש"מ מה שכתב עליו ז"ל.

והנה לעיל צמשנה פרש"י ז"ל ואם אמרו יתומים צני בכתובת בגדולה וכתב צש"מ חלל חס גם צני בכתובת הקטנה בסכינו צבעלחא זו שמה בעלחא ויש כאן כתובת צ"ד ואע"ג דלא שמו הנכסים צצ"ד ואע"ג דקנתי צמחתי חלל שמין חס הנכסים צצ"ד לאו דוקא צצ"ד כנ"ל עכ"ל ולא זכיתי להצין דצריו הקדושים מאי דעחו דאטו צשופטני עסקין שרופין ליתן חלקן לצני גדולים ולכן יוסיפו ויסכימו על בעלחא זו ואי חס רואים ליתן כל חלקם לבן מי מעצב צכן ומה צא להשמיטנו צזה וצ"ע גם מה שכתב דצצ"ד לאו דוקא כאי שמין ג"כ לענ"ד צ"ע שכרי כתבו המפרשים ז"ל דמכאי טעמא לא נכגין צינונן צצ"ד משום דחין לנו צ"ד צקיאים צשומא זו כמה יכ"י יותר דינר ולא יטעו צזה ועיין לעיל ס"ק (ק"ס) מה שכתבתי צדין צצ"ד, ושם צצחתי צשם צעל הציטור חשוצה לרי חנינא צצרי יכודא ז"ל וז"ל ואם חומרים יתומים כרי חנו מעלים על נכסי חציו חין שומעין להם וצריך שימה צצ"ד וחקירת זקנים שלא לבוסוף ע"כ ע"ש וצ"ע.

(כ) ומ"ש הכוא צצרה דכוכ מסקי ציה חלפי חוי שם צ"א ע"צ ופסק רציו חלכב כרצא. וכנה כאי דינא נחלקו צו רצותיו כראשונים ז"ל כריי וכרמ"כ ז"ל כתבו דמיירי צדלח חכריז כשטרף חפדנא ראשונה חלל חס עשו ככרצ צשומה צ"ד וכורידוכו לקרקע חו לא מצי סליקו דא"כ חין לצצר סוף. וכרי ונה ז"ל כתב דכא דאמרינן צצ"מ ל"כ דשומא כדרא

לוקח שניכם לשעבודו דרכ המלוה וכמ"ש הטור בסימן ק"ג סכ"ז ושם פסק המחבר בס"ט בהרמז"ס ומור"ס כתב שם די"א וכו', וכו' דעת הרא"ש ז"ל ע"כ.

וראייתי בתומים חו"מ הנ"ל סק"ז שהעלה דברי הסמ"ע ז"ל בתימא ח"ל אם ראה עיין אורים שהבאתי בדעתו אע"ג דלקמן בסי' ו' מפורש אם אפילו ראה לבוסיף בכדי שומא ולהחזיק בקרקע כל שאין כל חוב נפרע לא שומעין לו ויבזין וכו' ונכנס לחלק דכאן איירי דלא עשו עדיין שומא ואכרח וכו' משא"כ לקמן בס"ו איירי שכבר נעשה שומא ואכרח וכו' ודברים אלו אין להם שום צדקה כלל כי מקור הדברים צ"ל מי שהיה נשוי דכח ליה למלוה חוב צאלפא זוזי ומכר המלוה תרי אפדני כל חד בת"ק זוזי וערף המלוה חד בת"ק וכשצא לערוף גם השני אמר הלוקח או החזיק הראשון צאלף או עול חלק ובהחזיר חלק הראשון וסבר רמב"ם דאין צעננת הלוקח כלום ורצה נחלק עליו ואמר שפיר קטעין. וכתב הרא"ש צ"ח דאם בתוך ימי הכרח הלוקח רוצה להעלות שומא ששמו צ"ד לא יתחשב לדבריו, כי ודאי לעוצתו הוא מכון, ואמר מה לו אם אוסיף וישאר הקרקע בידי אח"כ לחזור ואגבה הכל מהמוכר, כלכך צעזער עליו שלו לא נצטל שומא צ"ד לרוב עלמא. ור"י גאון כתב דצ"ח ולוקח שמוסיף כל אחד על חבירו לאותו שמוסיף יביה הקרקע אפשר דהביא איירי כשרוצה אחד מהן לבוסיף כנגד כל החוב ככך שמעתא, אבל אם ירצה הלוקח לבוסיף מעט על שומת צ"ד ולא יביה כל החוב פרוע דהביא חזקתו בתר שומת צ"ד עכ"ל והעתיקו הטור אות ע"ו, והקשה הדרישה איך כתב הטור מתחלה סתם דאם ראה לוקח לסלק למלוה צמעות הרשות צידו, ודוחק לומר דמיירי דמסלקן בכל החוב וכו' ולכן חלק הוא וכו' וזה שרש דבריו ועמנו.

ואני אשמע ולא אצין כלל מ"ש דרך דס"ו איירי בשכבר נגמר השומא והכרח דהא הרא"ש כתב להדיא דשאר כל אדם שציקש להעלות הקרקע יותר מכדי ששומא צ"ד בתוך ימי הכרח שומעין לו ואריך המלוה לקבל צאותו פעילי, אבל לוקח לא, שלטותו הוא מכון כדלעיל וכו' הרי להדיא בתוך ימי הכרח ומ"מ אין שומעין ללוקח ואי שלמו ימי הכרחתו לכל אדם שרוצה לבוסיף אין שומעין דכבר עבר גבול שגבול חכמים, וא"כ אין לדבר סוף ומה מועיל זמן הכרחתו זה פשוט וכמו שכתב להדיא בתוך ימי הכרח דאח"כ מה שעצר עבר לכל אדם ופשיטא דאין לו מוצן מ"ש קודם השומא דיכול הלוקח לסלק למלוה אפילו אין חוב נשלים במלוואו, דאיך אפשר המלוה ילעק יכריחו ויצואו מוסיפים ויקנו בקרקע צעילי רב עד שכל חובי נפרע ומה לי ולך שקנית שעבודי שלא יכריחו עלי ותפסיד צחוצי, יכריחו ויביאו קונים צעילי רב ע"כ.

ולענ"ד נראה דברי הסמ"ע שרשם שחול על פלגי ים התלמוד מיוסדים צעמם על אדני פז בדברי רבינו הרא"ש ז"ל שם בסק"ג שכתב ח"ל: ויותר כיון יפה הרי יונה ז"ל וכו', דהא לרמי דר חמא חלק כשצא המלוה לערוף אין הלוקח יכול לסלקו צחוצי מודח הוא דלאחר שירד לקרקע צממת צית דין חו לא מצי לסלקו צחוצי ע"כ.

והנה הא דלרצה צעננת עורפו יכול לסלקו צחוצי ע"כ מיירי כשאינו עולה דמי חובו של המלוה רק שיוי הקרקע וגם עדיין לא נשם צצ"ד ובהכרח וכו' מדכתב אחר כך דלאחר שירד לקרקע צממת צית דין חו לא מצי לסלקו משמע דעד השתא מיירי כשלא ירד עדיין צממת צית דין גם אין לומר דהביא דצעננת עורפו מיירי כשרוצה לסלק לו דמי חובו של מלוה מדכתב בסמוך בסק"ד שם אבל אם לוקח עצמו יעלה על השומא ששמו צית דין לא נחוש לדבריו כי ודאי לתועלתו הוא מכון ואמר צלבו מה לי אם אוסיף וישאר הקרקע בידי וכו', כלכך צעזער עליו שלו לא נצטל שומת צית דין ע"כ ומשמע דהתם דוקא כשצא בתוך ימי הכרח ורצה להעלות שומא לא חיישין ליה וע"כ משום דכח בתוך ימי הכרח הוא דלא חיישין ליה, ואם כן האי דשמעין ליה דיכול לסלקו ע"כ מיירי שלא צעננת הכרח וכן כתב שם הקרבן נחנאל ח"ל: בסק"ח נמי נבי דצעננת עורפה יכול וכו', אפילו אינו עולה לדמי חובו של המלוה כ"מ מדכתב בסמוך ס' ד' אבל אם לוקח יעלה השומא ששמו צית דין וכו', אחר כך לחזור ואגבה הכל מן המוכר משמע, דוקא לאחר שנעשה הכרח אבל כשלא הכריחו יכול לסלקו ואם כן שפיר מצינו שרש לדברי רבינו הסמ"ע ז"ל בחילוקו דהלוקח יכול לסלקו צחוצי קודם העורפה ודו"ק.

ודא דהביא בתומים ז"ל ראה דהרא"ש ז"ל כתב להדיא ששומא צ"ד בתוך ימי הכרח ומ"מ אין שומעין ללוקח וכו' אמר נכון בדבר שכ"כ הרא"ש ז"ל אמנם זה מיירי לאחר שומא וכו' ז"ל סובר דדברים אלו הם שורש רבינו הסמ"ע ז"ל ולכן הקשה לו מה שהקשה אמנם צממת לענ"ד דברי הסמ"ע משורשים בס"ק הקודם בדברי הרא"ש שם כמו שכתבתי והתם לא מיירי בתוך ימי הכרח אלא קודם הכרח ואז שפיר מצי לסלקו צחוצי ואפילו צממתת החוב וכו"ל כנלע"ד.

עוד נראה ראי' דהביא דצעננת עורפו יכול לסלקו צחוצי מיירי רק צשויו של קרקע ולא בכל החוב מדכתב שם הרא"ש בס"ק ד' ח"ל ורצ האי גאון ז"ל כתב צעזער כ"ח של מקח וממכר דצ"ח והלוקח אם יוסיף האחד על חבירו לאותו שיוסיף יביה הקרקע, ואפשר דהביא איירי כשרוצה אחד מהם לבוסיף עד כנגד כל החוב כי כך דשמעתין וכו' ונראה כוננו דכ"ג ר' יונה ז"ל נמי מודח דאפי' לאחר שומת צ"ד הלוקח אם יוסיף כנגד כל החוב לו יביה הקרקע וממילא דהביא דלעיל

מייירי בשלא נותן לו כנגד כל החוב דאי לא חימא הכי אלא הכי דלעיל נמי מייירי בשנותן לו כנגד כל החוב א"כ מאי רבותא הוא זה הא אפילו לאחר שומת צ"ד מני לסלקו בשנותן לו כנגד כל החוב ומכאן לקח הסמ"ע ז"ל נמי דהכי דסק"ו מייירי כשאינו רוצה הלוקח לסלקו בכל החוב דאי רוצה מודה ר"י לדעת רבינו האי גאון דאפילו לאחר שומת צ"ד הקרקע ללוקח הוא וכ"כ הק"נ שם ע"ש.

וב"ש ז"ל ופשיטא דאין לו מוצן מ"ש קודם השומא דיכול הלוקח לסלק למלוה אפי' אין חוב נשלם במלואו דאין אפשר המלוה יעקב יכריזו ויבואו מוסיפים ויקנו הקרקע בעילוי רב עד שכל חובו נפרע ומה לי ולך שקנית שעבודי שלא יכריזו עלי ואפסיד בחובי וכו' ולפי דבריו הקדושים לאחר בקשת אלף מחילות ונשיקת כפות ידיו ורגליו, קושיא לא חזינא הכא ואגב חורפ"י לא דק כאן שכרי מה לן ולעקתו לעקת המלוה ואפי' נזה ככרוכיא כל היום כולו לא משגיחין בזה שכרי השומא והכרחי לתועלת הלוה הוא דתקנו ולא לתועלתו של מלוה ובודאי צרור שאם צא הלוה ואמר אני נותן לך הקרקע בלי שומא והכרחי ודאי דלא צבי שומא והכרחי והכא רק משום דצ"ד יורדין לנכסיו עשו לו תקנה ולעוצתו של ליה שמין ומכריזין דילמא יצא מי שהוא ויוסיף עליו ממה ששמוה, והכא כיון שצא הלוקח השתא שהוא במקום הלוה ונותן לו שווי הקרקע הצ"ד אין יורדין לשום לו הנכסים ולא משגיחין במלוה כלל. וכ"כ הרא"ש ז"ל שם במקומו בסק"ד וז"ל ועוד כתב הר"ם (נ"ל דז"ל הר"י וכן הוא בעור) ז"ל שאם יצא שום אדם בתוך ימי הכרח ויעלה הקרקע יותר ממה ששמו אותה צ"ד אם רוצה המלוה להחזיק בקרקע לריך לקבלו באתו עילוי שהשומא והכרחי לתועלת הלוה הוא ע"כ, הרי להדיא בפה מלא דיצר רבינו הרא"ש ז"ל שהשומא הוא לתועלת הלוה ומעתה לא תקשה כלל דהמלוה יעקב יכריזו זה לענ"ד צרור ומיושדים בני תרי קושיות מהסמ"ע ז"ל ושרשו מרובין הם על פלגי מי הרא"ש ומ"ש הב"י חור"מ סי' קי"ד בסופו בשם בעה"ת ורמב"ן, וכן בהכרח להגותו של מלוה הוא, אמנם לא פליג אדין דהתם הכרח בשטר ולא מעיקר דין הכרח עיי"ש ודו"ק.

ומעתה גם מה שכתב שם עוד התומים ז"ל ודוחק לומר בכוונת הסמ"ע דודאי פשיטא דלריך הכרח אולי יהיו מוסיפים, רק תלוי אם הלוקח גלה דעתיה שרוצה לסלקו המלוה תיכף מתחילה והכרחי לצר רק המקח לכל יבואו מוסיפים, אז רשות בידו לסלקו אפי' לא יפרע כל החוב, אבל אם שתק מתחלה ועכשיו צא אינו יכול לסלקו רק בכל החוב, אך דברים אלו אין להם שחר הן בכוונת הסמ"ע וכן בעלם הדין, דמה נ"מ בגלוי דעתו ומה יתן ומה יוסיף זה, וגם בעלם אין טעם לחלוק זה ע"כ ובודאי נדקו בזה דבריו

הקדושים ז"ל דמאחר שכבר שמו והכריזו אין נ"מ בגלוי דעתו מקודם, ואדרבה איני תמה מאי ס"ד לומר בלשון ודוחק ומשמע דדוחק היה יכול לישבו, שכרי הרא"ש ז"ל כתב להדיא דלאחר שומא חו לא מני לסלקו בזה. **שבתי** וראיתי דלכאורה ב"י קנת ישוב לסברא זו במה שכתב שם הרא"ש ז"ל ואם אומר המלוה איני רוצה לקבל את הקרקע בכל חובי בלא שומת צ"ד, והלוקח אומר לא כן אלא ישימו צ"ד ואתן לך כפי שומתן אין שומעין ללוקח, כי יש בו הפסד ללוה, אבל אם היתומים אומרים כן, שומעין להם ומכריזין עליו ומקבלו בשומתו, דאי אחי זוזי לידי דיתמי מסלקי ליה צדמי שווי ע"כ, ומשמע לכאורה מדענו היתומים לשום הקרקע אי אחי זוזי לידם אח"כ אפי' אחר הכרח מסלקי ליה צדמי שווי ואף שכבר אמרו דלאחר הכרח הלוקח עלמו לא מני לסלקו בזה, והכי לאחר הכרח ומסלקי ליה צדמי שווי וע"כ ז"ל דמשום דאמרו קודם הכרח דרוצים ליתן לו כפי שומתן ממילא אין נ"מ מה ששמן אח"כ, ויכולין לסלקו צדמי שווי אח"כ וזה לכאורה ראייה לסברת הגאון ז"ל.

איברא שכרי צעיקר הא דינא אם אומר המלוה איני רוצה לקבל וכו' והלוקח אומר לא כן אלא ישימו וכו' ואתן לך כפי שומתן הא דאין שומעין ללוקח הוא רק משום דיש בו הפסד ללוה הא לאו הכי הוה שומעין לו ללוקח והיו נותנין לו הקרקע והוא נותן לו למלוה דמי שווי ובלא הכרח, וא"כ הרי לן נמי להדיא דאם הלוקח רוצה לקבלו בשווי ולסלקו בזה שומעין ליה ודו"ק היטב בזה. והנה בגאון ז"ל האריך שם עוד בקושיות על הסמ"ע ולהאריך בכל פרט ופרט צבי חיבור מיוחד לכל הלכה, וכבר הארכתי בזה יותר מדאי, עכ"פ לענ"ד די בזה להליל רבינו הסמ"ע מהשגות התומים ז"ל, ומי שיעמיק יראה שגם שאר הקושיות לענ"ד לפי פירושו דצדמי הסמ"ע לא יקשו עליו עוד ודו"ק.

והש"ך שם סק"א הביא דברי הסמ"ע שקודם שעשו צ"ד שומא והכרח בשדה זו בשביל המלוה אזי יכול הלוקח לסלקו צדמי שווי השדה וכו', אולי נמשך לזה שכתב בעור לעיל ר"ם ק"ע סעיף א' והרא"ש פ' מי שכיב נשוי וכמ"ש בסמ"ע ס"ס זה, אבל לפי מה שפסקתי לקמן סי' קע"ו סוף ס"א בהרמב"ן והראב"ד ובעה"ת והריב"ש א"כ אינו יכול לסלקו עד שיתן לו כל חובו ע"ש בסמ"ע ואם כבר עשו שומא והכרח וכו' א"א יתן לו כל דמי חובו לא בצנתי דבריו ול"ד לדלקמן ס"ס ז' דהתם אומר המלוה לא ישימו אבל כשכבר שמו למח יאמר ליתן לו כל דמי חובו יתן לו כפי השומא ע"כ.

ודע דהש"ך שם סק"ב כתב אמה שכתב הסמ"ע ז"ל, שוב אין הלוקח יכול לסלקו דחינו דוקא כשאנו

לחדא בחמש מאה ולחדא בחמש מאה אתא בעל חוב טרפה לחדא מיניהו הדר אתי קא טריף לה לאידך שקל לוקח אלפא זוזי ואזל לגביה אמר ליה אי שויא לך אלפא זוזי לחיי ואי לא שקול אלפא זוזי ואיסתלק סבר רמי בר חמא למימר היינו מתניתין אם אמרו יתומים הרי אנו מעלים על נכסי אבינו יפה דינר וכו' אמר ליה רבא מי דמי התם אית ליה פסידא ליתמי הכא מאי פסידא אית ליה אלפא יהב ואלפא קא שקיל והלכה כרבא. רבא) טירפא בכמה כתבינן רבינא אמר באלפא רב עזירא אמר בחמש מאה והילכתא בחמש מאה. ההוא גברא דהוה מסקי ביה מאה זוזי הוה ליה תרין קטיני זבניהי לחדא בחמשין ולחדא בחמשין אתא בעל חוב טרפיה לחד מיניהו הדר אתי קא טריף ליה לאידך שקל מאה זוזי ואזל לגביה אמר ליה אי שוי לך מאה זוזי לחיי ואי לא שקול מאה זוזי ואיסתלק סבר רב יוסף למימר היינו מתניתין אם אמרו יתומים הרי אנו אמר ליה אביי מי דמי התם אית להו פסידא ליתמי

חוב אמר ליה כך אי שויא לך הכי חדא לקבל בחוב שלך ותניח לי את ז' : ואיסתליק. מתרוויכו : פסידא ליתמי. לפני כתובת הקטנה בהעלותן של אלו : טירפא בכמה כתבינן. הרי לוקח זה מכר לנכס באלף זוז לפחות מחציתו וחסר לנכס לכתוב לו שטר טירפא על זה שמכר לו בחריזות וכו' טרפא ממנו דמי אלף זוז שהיה מחוייב בכמה כתבינן ליה טירפא באלפא כשיעור כתובת או כה' מאה שהרי כך קנאה ממנו:

משנה הלכות

רוצה הלוקח לסלקו בכל החוב וכמ"ש העור ע"כ, וכתב הש"ך ח"ל וזכו טעות דכחא אפי' יראה ליתן כל החוב אי לסלקו מטעם דשומא לא הדרה ללוקח וק"ל ע"כ. ודבריו הקדושים תמוכים דכחא הכחתי לעיל דעת רב האי גאון ופי' הרא"ש ז"ל בדבריו דמה שכתב בשער כ"ח דע"ה והלוקח אם יוסף האחד על חציו לאותו שיוסף יחיה הקרקע ופי' הרא"ש ז"ל דהכי איירי כשרוצה אחד מהם להוסיף עד כנגד כל החוב, וכתב"ג ר"י נמי מודה וכן כתב בקרבן נתנאל שם ח"ל ואפשר דהכחא איירי כשרוצה אחד מהם להוסיף וכו', ומזה לקח הסמ"ע בסימן קי"ד סק"ו ח"ל: כבר כתבתי דכיון דקא כשאינו רוצה הלוקח לסלקו בכל החוב והש"ך ס"ק ז' השיג עליו ח"ל וזכו טעות וכו' וסבין מהירות פולטת דהא כתב דשומא לא הדרה היינו כשהורידוהו צ"ד לאחר שומא והכרח כמ"ש רבינו לעיל בסמוך ס"ג אצל לאחר שומא והכרח ולא כורידוהו צ"ד עדיין דזה יכול לסלקו ושם הרב דבג"ה איירי מזה הענין ועיין היעב.

ובעברי דין גזרי ים הכנה"ג חו"מ הנ"ל ס"ק יו"ד ראיתי שם שכתב ח"ל ומה שהעלתי לפע"ד לכתוב בקינור נמרץ ג' דינים וכו' הדין הא' כינוי שהמלוך צא לערוך ועדיין לא שמו צ"ד הקרקע ולא עשו הכרח ובעת העורפא צא לוקח לסלקו דמיים יכול לסלקו דמי שיווי הקרקע לכ"ע כיון דעדיין המלוך לא זכה בקרקע ול"ל פסידא דאלפא שזה הקרקע ואלפא שקיל וזה הדין נלמד מפ"ק דמליעא וכו' שזכרנו לידו הסמ"ע וכו' ע"ש ודו"ק ע"כ הרי לן להדיא דעת הכנה"ג דכזה כ"ע מודים לדעת הסמ"ע ולית זכר פלוגתא כלל ודלגא כדעת התומים ז"ל ודו"ק. ועוד עיין חשו' מהר"ם אלשקר סי' קצ"ז וחשו' המצ"ע ח"א סי' רס"ה וצ"ע חו"מ סי'

ע"ה וצ"ח שם וחשו' ריב"ש סי' תפ"ג ודו"ק בכל זה. ודע דנחלקו הפוסקים ז"ל ורובם מהם ס"ל דדוקא כששני האפדני זכניכו חד ולא שנים זה אחד וזה אחד וקאת מן הראשונים ס"ל דאפי' מכרם לשנים, ודעת רבינו נראה דמייירי כשמכרם לאחד מדכתב שקל לוקח באלפא זוזי וכו' משמע דלוקח אחד הוא וק"ל.

רבא) ומ"ש טירפא בכמה כתבינן וכו' שם ואיפסקא בגמרא והעור סימן קי"ד כתב ח"ל וכשמחליטין אותה לו כותבין לו לחלפתא, כמו ששמוה וכתבנו עליה כראוי וכשמחליטין אותה לו וכותבין זה שחוב של פלוני הלוה ושקרו שטר האדרכתא, ועיין צ"צ דף קס"ט אמר רב נחמן כל עורפא וכו', וצ"י הביא שם גירסת העיטור והרא"ש ז"ל, וע"ש צ"ש דעכ"ה דאין לורך עורפא ואדרכתא ושומא ואדרכתא במקום שהמלוך והלוה והלוקח לפנינו, אלא כך עושין תחלה מקיימין שטרו של מלוך ומשציעין המלוך כתקנת הגאונים שאין לו צמח לפרוע ושולחין אחר הלוקחות שלקחו ממנו ושומעין דבריהם ואם נחייצו שמין כשיעור חובו, ואח"כ כותבין מן הכל שטר אחר מחמת שצא פלוני לפנינו בשטר מלוך וכו' וכן הפוסקים הרמב"ן בתשובה וסיים שכתבנו רבותינו באדרכתא זו להנחתו של מלוך עשו כן, וכן העורפא לזכרו של עורף נכתב שומא ישחכח דכח צ"ד אחר, וכן בהכרח כדי שיאכל פירות מבי שלמין אכרחתא מקמי דלכתוב לחלפתא אצל אם ראו שלא לכתוב אותן אין כותבין עכ"ל.

ומ"ש הכה"ה גברא דהוה מסקי זיה מאה זוזי וכו' ג"ז שם וגרס הכה"ה גברא וכו' הוה ליה תרי קטיני דארעא חד זכניכו בחמשין וחד בחמשין וכו' דבר אחר וקטריף לאידך וכו' כלשון רבינו וכתב הרא"ש ז"ל והלכתא כצ"י ורבה.

קטיןא (דארעא). שדכ קטנה: הכא מאי פסידא אית ליה מאה יהב מאה קא שקיל טירפא בכמה כתבין רבינא אמר במאה רב עזירא אמר בחמשין והילכתא בחמשין. רבא ההוא גברא שכיב ושבק חד קטיןא דהוה שוי חמשין זוזי אתא בעל חוב קא טריף ליה יהבו ליה יתמי חמשין זוזי וסלקוה דדר אתא קא טריף ליה אתו לקמיה דאביי אמר להו מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהם הנך מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהם הנך

משנה הלכות

ותבא עיני להר"ן ז"ל שכתב ח"ל ומיכו למ"ד שיעבדא דאורייתא משום פריעת צע"ח מלוך כופין אותו דכו"ל כאומר לולא איני נוטל סוכה איני עושב דכא נמי מלוך דאורייתא, ואפשר דמתורת כפייב נמי יורדין לנכסיו עד שעתה כופיכו בגופו כופיכו צממונו, אלא דלמאן דלית ליה שיעבדא דאורייתא כל כיכי דליתא קמן אין יורדין לנכסיו, אצל דליתא היו כופין אותו בין בגופו בין צממונו דמלוך דאורייתא היא, אצל גבי יתומים דמלוך דרבנן בעלמא הוא אין כופין אותו ע"כ, וכרי לן להדיא דעת הר"ן ז"ל דמחלק כמו שכתבתי בעהכ"י דמעלמו היו כופין דכיו דאורייתא ולגבי יתומים לא היו רק מלוך דרבנן וכנ"ל, חכ ראובן דרורכ בעהכ"י לכל מה שכתבתי ודברי הגיב"ש נע"ב.

שבת וראיתי דכדעת הר"ן כתבו כמה מהרש"שונים ז"ל וחס הריב"ש ז"ל כתב ח"ל, וכתב ר"ח ז"ל וכן דין היתומים שירשו מעלמלין דקיי"ל מלוך על היתומים לפרוע חוב אביהם ומשמע שמכין אותו מכות מדרות ואינו נכון כלל דאי הכי מאי איכא בין אביהם ובין יתמי כיון דלתרומתו כופין אלא כהוא מלוך דעל היתומים לאו דאורייתא כמו ה"ל דלוק גופיב אלא מלוך על היתומים מדרבנן קאמרי משום כבוד אביהם וכי מוכח צפ"י מי שכיב נשוי גבי עובדא דקטיןא דאזי דמטיקרא לא כפינוכו אצוי לפרע חובת אביהם וכי וכתוב' תמכו דכא אשכחן דמלוך דרבנן כייפיין לכו כגון דמלוך לקיים דברי המת דאמרין צפ"י השולח כופין את היושין ועושין אותה בת חורין, ונ"ל שיש לחלק בין מה שמלוך המת צממונו שצב חייבין יותר משום כבוד אביהם כן מעלמן חייבין ע"כ. וקאמ מהרש"שונים כתבו דמנכסי עלמן אפי' מלוך דרבנן ליכא לפרוע חוב אביהם רק כיכי דשצק לכו אביהם מעלמלי וכו' נראה צפ"י מי שמת דף קנ"ז ועיין בתוס' שם ד"ה מלוך, וקאמס חולקין וס"ל דאפי' משלחן יש מלוך דרבנן ועיין ר"ן שם וצטור חו"מ סי' קנ"ז וצ"י שם כתב שכן דעת הר"ח כהחולקין, וברמב"ם צפ"י"א ממלוך וכן דעת בעיטור ובעל התרומות שער ס"א וס"ב כתב שכן נראה דעת רוב המפרשים. וכו"מ הביא בשם נמק"י פרק מי שכיב נשוי דף תקנ"א ע"כ דעת הרשב"א, ובמרדכי כתב דעת שאר המפרשים ע"ש ועיין ריב"ש סי' תע"ח

רבא (ומ"ש) כהוא גברא שכיב ושצק חד קטיןא וכו' ג"ז שם. וגרסינן בגמ' כהוא גברא דכו' מסקי ציב זחי שכיב שצק קטיןא דארעא דהוב שויה חמשין זחי אחא צע"ח וקטריף ליה, אזילו יתמי יכזי ליה חמשין זחי דדר קטריף לה אחי לקמי' דאזי אמר לכן מלוך על היתומים לפרוע חוב אביהם, הכי קמאי מלוך עבדיתו וכשתא כי טריף דדין קטריף ולא אמרן אלא דלא אמרו ליה הכי חמשין זחי דמי ארעא קטיןא, אצל אס אמרו ליה הכי חמשין זחי דמי ארעא קטיןא סלוקי סלקוק ע"כ. וכו"מא הרי"ף וברמב"ם וכו"מא"ש וכו"מא"ס ז"ל וכתב רש"י וכו"מא ז"ל מלוך על היתומים וכו' משום כבוד אביהם אלא שאין לז"ד לכוף על כך, דלאו מלוך עשה מפורשת הוא כסוכה וכלולא אלא מלוך דרבנן היא ע"כ.

וראיתי בגליוני הש"ס כתובות פ"ו שכתב עיי' רש"י ועיי' שו"ת רדב"ז ח"ב סי' תר"י דכתב דפשוט דהוא מלוך דאורייתא מקרא דוכיזי את הגזילא וגו' וחידוש שלא הביא דברי רש"י וחפש לפשיטות מה שמבאר ברש"י בפיו ע"כ, והנה נראה כונת בגליוני הש"ס אדברי רש"י שכתבן שכתב להדיא דלא היו אלא מלוך דרבנן, ומשמע דס"ל דלשיטת רש"י ז"ל כל דין מלוך פריעת צע"ח לא היו אלא מלוך דרבנן, ולא זכיתי להבין דבריו הקדושים ז"ל שברי דף פ"ו פרש"י ז"ל פריעת צע"ח מלוך, מלוך עליו לפרוע חובו ולאמת דבריו, דכתיב בין דק שיכא בן שלך דק ולא שלך דק וכו"מא דלמדו כן מקרא דאורייתא וע"כ דס"ל לרש"י נמי דפריעת צע"ח הוב דאורייתא חכ דלא כדעת הגב"ש ז"ל ונ"ע אמנם לכאורה לפי זה דברי רש"י ז"ל סותרים.

וגראה לענ"ד דלא קשה מידי דודאי פריעת צע"ח בעלמו מלוך דאורייתא היא אי מכן דק אי מקרא דוכיזי את הגזילא כדעת הרדב"ז או משום קרא אחר, וכה דכתב רש"י דהוי רק מלוך דרבנן כתם מיירי ציתמי דצע"ח שצאו לשלם חוב אביהם שמת דעליהו ליכא מלוך דאורייתא לשלם חוב אביהם וליכא רק מלוך דרבנן ולכן ס"ל לרש"י ז"ל דאין כופין אותו וס"ל דלא כר"ח ז"ל שאמר דאפי' ציתומים כופין אותו לשלם חוב אביהם חכ לענ"ד צור ודקו דברי הרדב"ז ז"ל מקושת בגאון ז"ל.

קמאי מצוה עבידייתו השתא כי טריף בדין קא טריף ולא אמרן אלא דלא אמרו ליה הני חמשין זוזי דמי קטינא אבל אמרו ליה הני חמשין זוזי דמי קטינא סלוקי סלקוה. רבנן ההוא גברא דזבנה לכתובתה דאימיה בטובת הנאה ואמר ליה ללוקח אי אתיא אם מערערא לא מפצינא לך

וחוס' כתבו דגם כופין לכו ועיין משכ"ל: בדין קטריף. שנכסי הלוקח נשתעבדו לו: דלא אמרו ליה. כשפרעו את הראשונים: דמי קטינא. (המשך בדף הבא)

משנה הלכות

שכיתא נשואה לאחר ומכר כתובתה בחיי בעלה, והראש"ש ז"ל כתב פירש"י שמכרה בחיי אצו אם ימות אצו ואח"כ תמות אצו וירש כתובתה שחיה של זה הלוקח ואמר אי אחיא אימי' וכו'.

וראיתי בחוס' רי"ד שפ' מכר כתובת אצו שחיה על אצו בעצת הנאה שאם תמות אצו בחיי בעלה יפסיד מעותיו ואם תחלמן או תתגרש שיצאו הנכסים ליד האם שיזכה בכן הלוקח, דאלו היה מוכרת אצו ללוקח בענין זה היה מכרה קיים שאלו תחלמן או תתגרש היה זוכה הלוקח בנכסי כתובתה, ולא יקרא זה מקנה לחצירו דבר שלא בא ברשותו שכיון שיש לה כתובה, הנכסים שלה הם אלא שאין לה כח להגבותם בחיי בעלה, ויכולה היא למכור מעטשיו מה שעתידי לבא לה מצעלה שנכסי בעלה משועבדים לה, אלא שאין כח לכן למכור כתובת אצו בלא חפזה, וכך אמר ללוקח אני בעות שאמי תסכים במכירתו ולא תערער, מיהו מתנה אני עמך שאם תערער איני מחזיר לך מעותיך, וקבל עליו הלוקח דבר זה, ועל דעת כן נתן לו המעות, ואילו אחיא אם ומערערה הפסיד הלוקח מעותיו וכו' ע"ש.

ולענ"ד הקלושה דבריו הקדושים לריכים עיון ולפירושו האריך ימכור הכן דבר שאינו שלו לגמרי, וזה הוי לענ"ד כעין ראובן שמכר לשמעון דבר של לוי דודאי אין כאן שום קנין והגיה מעותיו על קן הלזי, ואם חזר לוי ונתן הדבר שמכר ראובן לשמעון במתנה לראובן ודאי שלו הוא, דבשעה שמכרה לא היה הדבר שלו כלל, והכי' כשמכר הכתובה בחיי אצו ואצו שאם תתגרש יהיה הכתובה שלו, ודאי אין כאן מכר כלל דמה מכר לו לשני, ואין להקשות גם לפרש"י והראש"ש ז"ל כן דעתם ודאי יכול למכור לו כל זכות שחבא לידו, ויש לדמותו קלת מידי דהוה לכן שמכר בנכסי אצו, כיון שהוא יורשו ומכר זכותו הראוי לבא לו משא"כ הכא דרוכה למכור כתובת אצו לאחר שתתגרש אין לומר טעם זה כמוכן, ועוד שהרי אפשר שתנשא לבצל אחר ותמות וירשנה ול"ע.

ורב באי גאון כתב דמכר הכתובה בשעה שחיה אצו גוססת ומכר לאורך תכריכיה דהוה ליה מה שאירש מאבא היום מכור לך דבריו קיימין וא"ל אי אחיא אם וכו' והש"מ הקשה עליו דא"כ האריך היה ס"ד דרמי בר חמי דליהו במקום אימיה קאי, וסותר

ודו"ק, אמנם כל זה פלוגתתם הוא רק ביתמי, אבל כהוא ענינו מלוא לפרוע נראה לדברי הכל דאורייתא הוא וכדעת הרדב"ז ז"ל.

אמנם לכאורה קשה למה הביא הרדב"ז ראייה לדבריו מקרא של והשיב את הגזילה ולא ניתח ליה דרש"ש רש"י מקרא דהין לך, נראה דהיינו טעמיה שהרי הראשונים ז"ל הקשו בלאן אפרש"י ז"ל וז"ל תלמידי רבינו יונה פרש"י ז"ל דנ"ל מהין לך וכו', והר"י מקורבל הקשה עליו דהא מהאי קרא נפקא לן דברים שיש בהם משום מחוסרי אמנה, ע"כ נראה דנפקא ליה מדכתיב והאיש אשר אתה נושא בו יוליד אליך את העבד וכו', וכן כתב הרא"ה דהנכון מקרא דוהאיש אשר אתה נושא בו ומאן דאית ליה שעבודא דאורייתא מוקים ליה להאי קרא למימר דשמעין מיניה דב"ח ציבורית וכו' ע"ש. והרמב"ם ז"ל הביאו מקרא דוהשיב את הגזילה בפ"ז מהל' גזילה ואצידה והרדב"ז ז"ל חפש דרש"ש הרמב"ם ז"ל וזה לענ"ד ברור.

וכתב המרדכי מלוא על היתומים וכו' תימה לי אי בגדולים הא פסקין לעיל מכן אוחז עד שתלא נפשו, ואי צקענים הא לאו בני מעבד מלוא נינהו, ונ"ל דצקענים מיירי וכשהייז מודה אי נמי דשמתי ומית בשמתיה, ואצ"י דהכי ס"ל כר"ה דרי' יחושע צפ' גט פשוט כן נ"ל, וכן מלאחי צת' גדול דלפי' ר"ח דלעיל אריך לפרש הכא ביהומים קענים וכו', ולריך לומר שירשו היתומים נ' זוזי במעלטלי לבד הקטינא שכן פסק ר' שמואל הלוי ולא אמרין מלוא על היתומים לפרוע חובת אציהם אלא היכא דירשו מאציהם כדי החוב ע"כ ועיין בג"א שם.

וכתב הראש"ש ז"ל דה"ה צבע"ה מאוחר אחר שסילק צע"ה מוקדם בדמי קטינא, דגרסינן בירושלמי שלכי פרקין א"ר יוסי הדין אמרה הכיז דיוץ מן תרי צר נש אחא חניינא א"ל קום פשר ואיעריף ערוף פשר מן השני, חזקה שהראשון בא ועריף, פשר מן הראשון אמר ר' פנחס אחא עובדא קמיה דר' ירמיה אמר פשר פשר, כלומר אם התפשר אם הראשון אין האחרון יכול לחזור ולערוף ממנו ופריך אמר ר' יוסי ולא אמרי כל דאקני לא אחיה אלא ציורש ע"כ. וכן כתב הר"ן ז"ל הביאם הש"ג ע"ש.

רבנן ומ"ש הכא גברא דזבנה לכתובתה דאימיה בעצת הנאה וכו' שם ופרש"י ז"ל

כשאר מכר ולא כפריעת חוב: שכיבא אימיה ולא ערערא אתא איהו וקא מערער סבר רמי בר חמא דזבנה לכתובתה דאימיה. למימר איהו במקום אימיה קאי אמר ליה רבא נהי דאחריות דאימיה שכיבא נשואה לאחר ומכר כתובתה בחיי בעלה: לא קביל אחריות ידיה מי לא קא קביל. אמר רמי בר חמא במופת הנאה. דדבר מועט מפני שהוא ספק שמה תמות וירשנה בעלה או אפילו ימות בעלה בחיי שמה ימות בזן בחיי ולא תצא בזכות לידו ואין ללוקח זה כלום ולא היה זה שלו: אי אחיה וכו' לא מפליג לך. והמעות לא אחזיר לך דשלא באחריות אני מוכר לך: אתא איכו וקא מערער לומר אני תחת אמי עומד ואטלנו ואף המעות לא אחזיר דשלא באחריות סבירה וקבילה: אחריות ידיה. אם יצא הוא ויערער דין הוא שיחזיר לו מעותיו, וכי נמי דחור במכירת הקרקע דאין אדם מקנה דבר שלא זכר בו כדתינא (צ"מ דף ע"ז) מה שאירש מאבא מכור לך לא אמר כלום, והא לא דימא לגזול שדה ומכרה וחזר ולקחה מצעלים כראשונים דקיי"ל זה (שם ע"ו) מה מכר ראשון לשני כל זכות שתצא לידו דהא לקחה דוקא דערה אצתה וזכר כי היכי דליקום בדימויתיה עם לוקח אצל פלג לו בירושה אמרינן התם ירושה ממילא כוח ולא ערה למיקם בדימויתיה וחזר במכירתו ומחזיר המעות, ועי'

משנה הלכות

אח המקח וכו' הא משמע דד"ה כשאמר מכיוס המקח קיים, ולא זכיתי להבין קושיתו דברי הכה מיירי שהתנה עמו כך שאמו תוכל לחזור זה וזה תנאי במקח וכיון דהוא במקום אימיה קאי כו"א דכמו דאמו יכולה לחזור הכ"נ הוא במקומה.

והראב"ד ובר"ן ז"ל פירשו דמיירי בשדה שייחד לה אציו בכתובתה ומת ונפלו נכסים לפני זה וכל זמן שלא עמדה צדן אם מכר זה המכר קיים ואינו יכול לחזור שהרי יורש הוא וכל הנכסים לפניו אלא שחייב לתת כתובה לאמו כשתצטענו ועל שדה זו שעבודה מוטל ויכולה לעורפה מיד בלוקח, ומשום דאמר ליה האי אי אחא אם ומערערה לא מפליג לך ותפסיד מעותיך לא מכרה אלא דדבר מועט ורמי בר חמא סבר כיון דאילו תצא אמו ומוציאה הקרקע מידו לא היה חייב לו באחריות אף הוא במקום אמו קאי ומוציאו מידו ואמר ליה רבא נהי דאחריות דאימיה לא קביל עילויא אחריות דנפשיה קביל כלומר כיון דאחריות קיי"ל ע"ם הוא ודאי שהוא חייב בכל אחריות אלא ממה שכוניא ממנו בפירוש והוא לא מוציא ממנו אלא שאם תצא אמו עלמה ע"כ.

ומדברי הר"ן ז"ל שכתב ורמב"ח וכו' ראינו דרורח למה שכתבתי לעיל ד"ה בישוע קושית הש"ס מרז האי גאון ז"ל דאף שבאמת המקח קיים בכ"מ כדי כוח ס"ד דרמי בר חמא כיון דמכר אימיה קאחי אף הוא במקום אם קאי אף דבמקום אחר ככה"ג המקח קיים וק"ל ועיין א"ע סי' ק"ה ס"ז.

ורבינו ירוחם נחיש כ"ג חו"א כתב, מכר כתובת אמו בעות הנאה והתנה שאם תצא אמו לערער שלא יסלקנה הוא וכו', ויש פירוש אחר שמת אציו וירש הוא ומכר קרקע המיוחד לכתובת אמו שלא באחריות בדמים מועטים בעות הנאה, ומתה אחר כך אמו ולא ערערה הוא אינו יכול לערער במקום אמו, דהיי דלא קביל עליה אחריות דעלמא אחריות דנפשיה קביל עליה. ונ"מ צדן שני הפירושים למה שדייק ר"ת למה

שאירש מאבא מכור לך ואמר שדה זו וכתבתי צדן דשלצ"ע ע"כ.

והנה לעיל בכתבתי פרש"י ז"ל שכתב שכיבא נשואה לאחר וכתב המכרש"ל ז"ל נראה מפורש לאחר שאינו אציו דאי כוח אציו היה יכול למכור גם אם תמות אמו מקודם ואח"כ אציו שיהיה מכור מה שיירש מאציו אצל הראש"ש כתב פרש"י שמכרה בחיי אציו אם ימות אציו ואחר כך וכו' וז"ל שלא ראה למכור אלא מה שיירש מאמו ולא מאציו וק"ל לפירושו למה ליה למימר כלל שהיה בעל חי עדין לא כוח ליה למימר אלא שמת כבר ומכר בנו מה שיירש מאמו אם תמות היא בחיי צנה ודוחק לומר דמעשה שהיה כך היה ע"כ. **ורע"ג** דבריו ז"ל ז"ע דאי מיירי שמכר הוא צפי מה שירש הוא מאמו אם תמות היא בחיי צנה א"כ מאי קאמר רמי בר חמא כיון דאלו תצא מאמו אף הוא במקום אימיה קאי וברי מכר מה שירש ממנה ומאי ס"ד דרמי בר חמא ונע"ג לענ"ד. וראיתי בכה"ג עור סי' ק"ה סק"ד שכתב ח"ל, פי' זה כתבו הראש"ש בשם רש"י ז"ל ויש שהקשו על לשון רש"י ז"ל כתב דצנה לכתובתה דאימיה שהיה נשואה לאחר ומכר כתובתה בחיי בעלה ומפני זה יש שיטתו לשון רש"י להגיד לבעלה במקום לאחר, ויש שעשו ברכות שאין ראוי לכותבן ורוח ירעו וסופה יקלורו שכל זה גרם להם שאין מפסיקין צדן מה שכתב רש"י ז"ל שהיה נשואה למ"ש לאחר, ולו חכמו ישכילו שמה שכתב רש"י ז"ל לאחר לא קאי אנשואה אלא קאי אמכרה, וכ"ק דצנה לכתובתה דאימיה שהיה נשואה ולמי מכרם לאחר אצל מש"כ שהיה נשואה לא דיין למי היה נשואה אפשר לאחר אפשר לאציו ע"כ, וק"ל ז"ע לפי זה ג"כ מסיום דברי רש"י בקדוש ומכר כתובתה בחיי בעלה ולשון בחיי בעלה משמע לכאורה שהוא בעלה ואינו אציו דאי כונתו בעלה שהוא אציו היה לו לומר ומכר כתובתה בחיי אציו ודו"ק וי"ל.

רבה ונ"ש אמר רמי בר חמא ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות וכו' שם דף נ"ב

דראובן לא קיבל עליה שמעון: שמכר שדה לשמעון באחריות וקפן עליו במלוה ומת ראובן ואתא בעל חוב דראובן קא טריף ליה מיניה דשמעון ופייסיה שמעון בזוזי דינא הוא דאמרי ליה בני ראובן לשמעון אבא מטלטלין שבק גבך ומטלטלי לבעל חוב לא משתעבדי. אמר רבא ואי פקח שמעון מגבי להו ארעא והדר גבי לה מיניהו כדרב נחמן דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם בעל חוב חוזר וגובה אותה מהם. רבא אמר רב הונא תרי אחי או תרי שותפי דאית להו דינא בהדי חד מסולק ממנו שאין לנו קרקע והמעות לא היה לך ליתן דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב ועתה גם אחי אין לך לחזור עלינו על האחריות לפי שאין לנו קרקע מאזינו: **מגבי** להו ארעא. כשתעבדו הכתומים יפרע להם קרקע דמיה המעות והדר גבי מיניהו כשציל אחריות אציהם ולא מלי למימר לא ירשנו קרקע זה מאזינו אלא לקחנו דמיה דאמר להו ע"י שעבדו חוב אציהם צאח להם וכרי הוא להם כירושת קרקע שלקח אציהם בחייו: **בע"ח**. של אציהם: **חוזר** וגובה אותה מהם. כאלו נפדו להם ממש כירושת: **תרי אחי** או תרי

משנה הלכות

עליו אמר להו אנה מחייבנא לכו מלוה במקום אציהם ומחייבנא נמי ומשתעבדנא לבעל חוב דאזכון מדריג, ואנה הוא צע"ה דאזכון קמא דאחייו לי באחריות וכיון דכן אנה מופרענא ממאי דאית ליה גבאי ואנה מפייסנא בארעא וזה נכון ש"מ.

ולענ"ד עדיין צ"ע דהלשון מגבי להו לכאורכ לא משמע הכי, ועוד מדכתב ברב נחמן דאמר ר"ג יתומים שגבו קרקע בחובת אציהם וכו' והתם ודאי שגבו דוקא הוא וא"כ הכי נמי י"ל דדוקא הוא וצ"ע.

רבא **ומ"ש** אמר רב הונא תרי אחי או תרי שותפא דאית להו דינא וכו' שם צ"ד ע"א,

אמר רב הונא בני תרי אחי ותרי שותפא דאית להו דינא צדדי חד ואזל חד מיניהו צדדיה לדאית לא מלי אידך למימר ליה את לאו בעל דברים ידי את אלא שליחותיך עבד, אקלע ר"ג לסורא שייליכו כי האי גוונא מאי אמר להו מחני' היא הראשונה נשבעת לשניה ושניה לשלישית ושלישית לרביעית ואלו ראשונה לשלישית לא קחני, מאי טעמא לאו משום דשליחותיך עבדך, מי דמי התם שבעה לאחד ושבעה למאה הכא אימר חילו אנה הואי טעינא טפי, ולא אמרן אלא דלא איתיה במחא אבל איתיה במחא איצט ליה למיחי ע"כ.

ורבינו ז"ל יש לו גירסא אחרת צדדי שמתחא דבגמרא לא גרס וצדאזיל צדדיה לא מלי אידך הדר תבע ליה, ורבינו גרס, ואפשר דהוא ג"כ פירוש רבינו ולא גירסת הגמ' ופיין לקמן. ורבינו גרס ג"כ עול לגביה רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרו ליה כהאי גוונא מאי, ובגמ' גרס אקלע רב נחמן לסורא שייליכו כהאי גוונא מאי ולא גרס מי הם השואלים ויש לי להביא סמוכין לגירסת רבינו מגמ' דלקמן דף צ"ט ע"ב שכתבו שם נמי אקלע רב לסורא עול לגביה רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרו ליה כה"ג מאי, אמר להו לאחד

באותן מעות וסלק בעל חוב זה מעליהם קמשמע לן ע"כ. ואחרים פירשו צענין אחר, וכן כתבו בשם הרשב"א ז"ל ופיין ש"מ. ורבינו גרס ומטלטלי לבעל חוב לא משתעבדי ובגמרא גרס ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי.

ואי פקח שמעון, הכי גרים רבינו, בוא"ו השימוש, וכן גרס הר"ן ז"ל ובגמ' גרס אי פקח אידך, וראיתי בהגהות הב"ח שם על הר"ן ז"ל שכתב על דברי הר"ן ואי פקח שמעון צסק"ה שם אי כל"ל ע"כ. ר"ל צלל וא"ו וכוונתו דהכי איתא בגמרא אי צלל וא"ו, ולענ"ד בג"כ זו אינו נדקת דהר"ן ז"ל היה לו גירסא אחרת בגמרא וגרס בגירסת רבינו וגירסא זו חקרנוה ומלאנוה ג"כ בחוס' רי"ד ואי פקח הוא שמעון והוסיף עוד תיבת הוא ע"ש.

ופי' הר"ן ז"ל ואי פקח כשיתעבדו הכתומים יפרע להם קרקע דמיה המעות והדר גבי לה מיניהו כשציל אחריות אציהם, ולא מלי למימר לא ירשנו קרקע זו מאזינו אלא לקחנוה דמיה דאמרי' להו ע"י שעבדו חוב אציהם צאח להם וכרי הוא להם כירושת קרקע שלקח אציהם בחייו, ואע"ג דלעיל צ"י הכותב דף פ"ו מוכח דכל היכא דאית ליה ללוה זוזי כופין אותו לפרוע דמעות בני מילי בעלמא אבל במקום פסידא דלוה יכול לפרוע בקרקע וכ"כ התוספות ע"כ.

והרי"ב **א** ז"ל כתב וקשיא להו לרבנן ז"ל אי לית ליה זוזא מאי פקחותא נריך, ואי דאית ליה זוזי כיכי מאי מגבי להו ארעא וכו', ויש מתרין דלעולם דאית ליה זוזי וחייו פקחותיך דלידע האי דינא דרב נחמן ופייסיה צדדיה שיקבל ממנו קרקע, ואחרים חירלו דכל כי האי גוונא דאיכא פסידא וכו' אמנם הר"ש ז"ל תירץ דלאו דוקא אמריין דלגבי להו ארעא והדר גבי מיניהו דאפוכי מערת למא לי, אלא דכי תצט ליה יתמי דמי מלוה שחייב לאציהם שזקף

אפילו לשנים לאחד ואפילו למאה וכו', ע"ש והנראה להדיא דגמ' גרים דאוחן שנכנסו לשאלו היו רב חסדא ורבא בר רב הונא, ובבבלי רבינו לקמן, א"כ לא רחוק לומר דתרווייכו באותו הזמן היו וממילא יש סמוכין לגירסת רבינו, ודע דהרי"ף ז"ל גרים איקלע אמימר לסורא, וכן ראיתי להרשד"ם חו"מ סי' קס"ב ועיין בסמוך בס"ד בשם הרשד"ם.

ופירשו המפרשים תרי פירושי בבהא שמעתתא. (א) מ"ש ואזל חד מינייהו בבהדי דדינא וינא אותו חד מב"ד זכאי וכו' כלומר בבהדי ידי לא אייתית מדינא לעולם דכאי דינא דעבדת בבהדי חזראי לא שייך צו מידי וחזת בבהדי דינא חלל הכוא שותף שליחותיה דחזריה עבד, כיון דילא זכאי מחד מינייהו תו לא מלי אידך למיחצב מיניה מידי, וכן פי' הרמ"ה ז"ל. (ב) כלומר דאזיל חד מינייהו בבהדי לדונו בדבר השותפות וחייבו ב"ד לאחד או לשותף לא מלי שותף חזירו למימר לבב"ד לאו בב"ד ידי את, שלא אחי חייבו בדין זה שנחייב חזירו ואני אדון עמך בחלקי, וכן פרש"י ז"ל.

וגרמא דכני תרי פירושי תלויים בהני חלופי נוסחאות לגירסת רבינו ז"ל דגרס וכדאזיל בבהדי לא מלי אידך דבר חצב ליה על כרחך פירושו כפירוש רמ"ה ז"ל דכני משמע הלשון להדיא דלא מלי אידך דבר חצב ליה, ולגירסת הכפר דגרסין חלל שליחותיה עבד ותו לא, יש לפרש הפירוש ב' לעיקר, וכפירוש רש"י ז"ל, גם ממה שסיים רבינו אמר ליה מי דמי הכס שצוה לחד שצוה למאה הכי מלי אמר חנא עטיננא מאי דחזראי לא מלי חלמא מלי אידך מיהדר מחצביה ומשמע דמפרש כה"ג ודו"ק.

ותבב עיני לרבינו הריעב"א ז"ל שכתב ח"ל מלי אידך וכו' לאו בעל דברים ידי את פירש"י ז"ל דאזיל חד וכו' וינא השותף חייב לא מלי השותף חזירו למימר לאו בעל דברים ידי את וכו' ובבבלי דלישנא דסוגיא הכי משמע שכבר דן באחד עם הנחצב מדאמר ואזל חד מינייהו ולא אמר ואזיל ר"ל צו"ד אחר הדין, ותו מדאמרין עליה לקמן דאמר אי הוה הכס הואי עטיננא טפי וכו' ע"ש. והנה הריעב"א ז"ל פירש כן לפי גירסת הגמ' ולכן לריך לומר דע"כ כבר באחד דן עם הנחצב אבל לגירסת רבינו אין מוכרח ורבינו גרס דאזיל צו"ד אחר הדין ור"ל אם ילך וכן לקמן בסמוך גרס מלי אמר חנא עטיננא מאי דחזראי לא מלי עטין וכוותו נראה היינו כשיצא בדבר לב"ד אז יטעון לבבא מאי דחזרו לא מלי עטין, ולפי גירסת זו נמי אין ראיה לדברי הריעב"א ז"ל מה שדייק שם עוד וז"ל ותו מדאמרין עלוב למאן אי הואי הכס הואי עטיננא טפי דרבינו לא גרס כן בגמרא. ומגירסת רבינו יביח ראיה גדולה לפירוש הרמ"ה ז"ל, ועיין ש"מ ודו"ק.

והנה מה שפי' רבינו מאי טעמא קסבר ת"ק בב"ה מאחר שקדם וגבב לא גבב וכו', הוא שם השקלא ועריא בגמרא קודם כאי צעיא וכו' ז"ל מפרש שם במאי פליגי ת"ק וכן נוס, וכיון דר"י בביא ראיה לדבריו מהאי משנה לכן בביא רבינו כל השקלא ועריא בפירוש המשנה ושהלכה כדברי בן נוס כדאי להבין ראיה ר"י לבאי דינא ועי"ש בגמרא ודו"ק.

ורבינו ירוחם נתיב כ"ג ח"א כתב שנים שיש להם תביעה חלל אחד, בין אחין בין שותפין וכלך באחד לחצוב ממנו, לא מלי אידך למימר לאו בעל דברים ידי את, כי שליחותיה קעבד ויכול לומר חזרו כשיצא אם הייתי כאן הייתי טוען כך וכך, ודוקא דליתיא לחזריה במתא חלל איתא חזריה במתא איצביא ליה למיתא מאחר שהוא צעיר ושמע שהוא תוצעו היה לו לבא ומאחר שלא בא ניחא ליה במאי דעבד חזריה ונשבע לאחד נשבע למאה, וכתב הרמב"ם שחם אינו צעיר יכול לסתור מה שטעם חזירו ולפיקר אומר לו הנחצב, או בבא כרשאה של חצב או דון חלקך שמא יבא חצב או שותף ויסתור הכל, וכן כתב רבינו חננאל, ודעת החוס' והרא"ש שעל הכל ידון, ויש אומרים כי לא ידון עמו חלל על חלקו, והרא"ש ז"ל כתב שידון על הכל ע"כ ועיין טור חו"מ סי' ע"ז ובש"ע שם סי"ט ומחלוקת הבמ"ע והש"ך ועיין עוד ש"ע חו"מ סי' קכ"ט סי"ט וסי' קע"ו ודו"ק.

והנה הטור ש"ע סי' ע"ז כתב אין שומעין לו עד שיצא חצרו, אבל אם חצרו צעיר ושמע ולא בא וכו', ונראה מדבריו ז"ל דתיתי צעיר שיביח צעיר וגם ישמע ואם היה צעיר ולא שמע או שמע ולא היה צעיר עדיין יכול לטעון, והבמ"ע שם סי"ק כ"ב כתב וז"ל ושמע ולא בא משמע בא אם ידעין דלא שמע אף שהוא צעיר אין ליתן לו לה עד שיודיעוהו, וכתב הש"ך ז"ל בס"ק כ"ג וזה פשוט וכך היה ליה לכתוב, משמע בא אם לא ידעין דשמע וכו' והיינו אפילו בסתמא לא יתן עד שיתברר ששמע ע"כ. והנראה מדבריו ז"ל דפשיטא ליה דבסתמא נמי לא יתן לו עד שיתברר, אמנם בחשובה מהרשד"ם סי' קס"ב כתב בשלש שותפין ח"ל אחת דאכתי מדקדוק לשון הטור שאפילו שני השותפין צעיר אין הנחצב נפטר חלל אם כן ידעין דידע השותף ב' כשהוליו השותף האחד לנחצב לדון שכ"כ בס"י ע"ז אבל אם חצרו צעיר ושמע ולא בא משמע דתיתי צעין חדא שיבא צעיר וכו' דשמע כשהצרו כלך לדון עם הנחצב ולא בא וכו', ואעפ"י שאינו נראה כן מפשטא דגמרא חלל שהכל תלוי אם ישנו צעיר אם לא שחם ישנו צעיר מסתמא ידע דלאו כל כמיני לאמר דלא ידע ואם אינו צעיר אז נאמן לומר דלא ידע, ואין לנחצב לומר ידעה, וכמו שכן נראה בפירוש מדברי הר"ן ז"ל

משנה הלכות

וראיתי צנכ"ג ס"ק כ"ה שכתב ח"ל מדברי רבינו
צנכ"ע ז"ל משמע דתרחי צעיק שיכיה צעיר
ושישמע, ואין לשון רגמי מוכיח הרש"ס חו"מ סי'
קס"ב והבסמ"ע ז"ל הסכים כן. אמנם מה דפשיטא
ליה ז"ל לעג"ד מיצעי לי דלא פשוט לי דהבסמ"ע הסכים
להרש"ס דתרחי צעי דאפשר דהבסמ"ע ס"ל דסתמא
כשמע דמי, ובאם צרור לנו שלא שמע גם הרש"ס
מודה דאין לו לזה הכא עד שיודיעוכו ולי"ע. עוד
כתב שם ח"ל: וכתב הר"ש כלוי ז"ל חו"מ סי'

שם דף ע"ב וצ"ק דף ח' ע"ב וצגמ' כתובות
גרם אמר רבב צב"כ ורציו גרם רבא, אמנם צב"ק
גם גירסת כש"ס הוא רבא בגירסת רציו, וכן גרם
בחוס' רי"ד, וצגמ' ואחא צע"ח דרואון וכו' ולא אמרן
אלא דצנב צינונית אלל צנב עידית וציבורית מלי אמר
ליה להכי טרחי וצניי ארעא דלא חזיא לך וצינונית
נמי וכו', ופרש"י ז"ל כל שדותיו בשער אחד, דבשני
שערות אין גוצין מליי אלל א"כ לקח משמעון אותה
שלקה מרואון באחרונה דמלי אמר ליה הכייה לך שמעון
מקום לגבות הימנו כשלקה את זו, ואין זו בשעבודך,
דאין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין
ע"כ.

ובתוס' ז"ל כתבו ולא נהירא לרבי דמלי שמעון למימר
לי מ"ט אמור רבנן אין נפרעין מנכסים משועבדים
במקום שיש שם בני חורין ואפי' בן זיבורית משום תקנה
דלוקח ראשון, אלא צב"ק תקנתא לא ניתא לי כדרכא
צפ"ק דצ"ק דף ח' ע"ב הלכך מלי לפרש בשני שערות
וביותר מ"ר. ולי נראה כפירוש הקונטרס דדוקא בשער
א' אלל בשני שערות ולקח שמעון זיבורית באחרונה
ולוי לקח משמעון אותה שלפני אחרונה אינו יכול לגבות
מליי דאמר ליה להכי טרחי וצניי ארעא דלא חזיא למיקם
קמך, דודאי אם היו כלם ציד שמעון האחרונה שהיא
זיבורית היה מגבה לו, וכן אם לקח שמעון עידית
באחרונה ולקח לוי אותה עידית אינו יכול לגבות מליי
אותה עידית מהאי טעמא דלהכי טרחי וצניי ארעא
דלא חזי לך וכו' ומיכו יתכן להיות רבא מה גובה
רבה מה גובה אפי' בשני שערות ואע"פ שלקה לוי
משמעון אותה שלפני האחרונה צענן שהאחרונה עידית
והראשונה שלקה לוי צינונית ולא שצק צינונית דכוחה
ולא מלי למימר השתא טרחו וצניו ארעא דלא חזיא לך.

והמור חו"מ סי' קי"ט כתב רואון שמכר כל שדותיו
לשמעון בשער אחד וכו' וזה כדעת רש"י
ובצ"י הביא שם דעת החוס' וכתב וצב"כ צב"ק ד'
כתב צב"ק רבואה כפירש"י וכתב דהכי מסתברא גם
ברא"ש כתב בן פ"ק דצ"ק כפירש"י. וכתב ה"ה פרק
י"ט מהלי מלוה כתב צב"ל העיטור ופירשו רבואה
דוקא שמכרן לשמעון צבת אחת דאי צבא אחר זה ולקח
זיבורית באחרונה לא מלי צע"ח למגבי צינונית ולוי
דזיבורית דגבי שמעון משתעבד ליה וכיון ששמעון יכול
לדחותו אלל זיבורית שלו מה מכר לו ללוי כל זכות
שתצא לידו, וכן הלכתא אלו דבריו ז"ל ועיקר עכ"ל.
ובמשלים נתיב שביעי ח"ה כתב רואון שמכר כל שדותיו
לשמעון צבת אחת ויש צבן עידית וצינונית וזיבורית,
והלך שמעון ומכר צינונית ללוי וצבא צע"ח דרואון רבא
גובה מליי צינונית, רבא גובה משמעון זיבורית צע"כ,
ואם מכר ללוי זיבורית ועידית ושיירו צינונית לפניו גובה
משמעון הצינונית, ואינו גובה כלל מליי, וכן אם מכר

ללוי צינונית ונשאר צינונית אחרת לשמעון גובה צינונית
משמעון ואינו גובה כלל מליי, דאומר לאו הנחתי לך
מקום לגבות ע"כ ונראה נמי דס"ל דדוקא צב"א והוא
כפירש"י ז"ל וכן דעת הרשב"א והריטב"א וריב"ש ז"ל
ועיין שו"ע חו"מ סי' קי"ט ס"א ומכרש"ל פ"א דצ"ק
ובש"ך סק"ד חו"מ הנ"ל ודו"ק.

והנה דעת רש"י ז"ל נראה פשוט דאפי' מעידית אם
רבא גובה משמעון אם לא נשאר לו רק עידית,
אמנם הריטב"א ז"ל כתב ח"ל וחזר שמעון ומכר שדה
א' ללוי ואחא צע"ח דרואון ולא מאל לו שום נכסים
בני חורין, רבא משמעון גובה רבא מליי גובה ולא אמרן
אלא דצבן לוי צינונית ששעבוד עליה הלכך אם רבא גובה
משמעון מן הזיבורית שנשתייר אללו, ואומר אחא נכנסת
במקום רואון ואלו רליתי הייתי גובה ממנו מן הזיבורית
דאע"ג דתיקון רבנן לצע"ח מן הצינונית הא לתקנתא
דידיה הוא ולא הורע כמו אלל זיבורית דחזיא לכו
מדאורייתא, וכדאיתא צב"ק, אלל מן העידית שצד שמעון
אינו גובה שאפי' מרואון צע"ח לא היה גובה כלל,
ושלא כפירש"י שאם רבא גובה משמעון עידית, חו שגבה
גדולה ע"כ. וכן כתבו חר"י כהריטב"א ז"ל אלל שסיימו
דעת רב האי גאון כרש"י, גם הרמב"ן ז"ל כתב
כהריטב"א ח"ל והוי יודע שלא להריכו לזה הטעם אלל
משום זיבורית אלל משום עידית פשיטא דלא גבי דמקמא
נמי לא גבי, ומה מכר לו א' לשני כל זכות שתצא
לידו ע"כ ובש"ך צ"ק הביא שגם דעת הסמ"ג והגהמ"י
שם לחלוק על רש"י.

והנה היש"ש ז"ל צב"ק הנ"ל חולק אשיטת רש"י ז"ל
ומכל בני פוסקים לכאורה ראייה לשיטת היש"ש
ז"ל ועיין כנה"ג ונ"ע אי יכול לומר כה"ג קים לי
כהני פוסקים חיל לגבי לוי, ולוי יאמר קים לי כהני
פוסקים חיל לגבי שמעון חיל הכי קמדחי ליה חיל
הכא קמדחי ליה וי"ל.

והנה היש"ש הנ"ל כתב דדעת הר"ן ג"כ שלא כדעת
רש"י ז"ל וכתב עליו הש"ך הנ"ל ולא ירדתי לסוף
דעתו דבר"ן דצ"ק לא משמע מיד, ובר"ן פ' מי שהיה
נשוי כתב להדיא כדברי רש"י הנ"ל ע"כ וכנה אמת כי
תמיכה הש"ך ז"ל תמיכה עומה ארציו היש"ש ז"ל
דהאיך נעלם מיניה דברי הר"ן ז"ל שמפורש יולא דבריו
כרש"י ח"ל שם בד"ה רבא מה גובה וכו', וכדמסיק
ואזיל דצבין לוי משמעון צינונית ששעבוד צע"ח עליה
ולא שציק צינונית משל רואון אלל שמעון הלכך רבא
לגבות משמעון מעידית גובה דא"ל אחא לקחת כל השדות
ונכנסת תחת רואון וכו'.

והגר"ע ד' בישור רציו היש"ש ז"ל דנהה שם בד"ה
רבא מליי גובה כתב הר"ן ז"ל וכ"ה א"כ
גבי עידית וזיבורית אחאי אינטריך לעטמא דלהכי טרחא
וצינא ארעא דלא חזי לך ניתי עלה מעטס דהנחתי

חזירו לדון: כל שדותיו לשמעון. בשטר אחד דשני שערות אין גובין מלוי חלל אם כן לקח משמעון חותם שלקח מראובן בחירונו דמאי אמר לו הניח לך שמעון מקום לגבות הימנו שכשלקח את זו ואין זו בשעבודך דאין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין, והתוס' חולקין דאפילו בשני שערות ועיין משכ"ל: רצה מה גובה. דאמר ליה אתה לקחת כל השדות ונכנסת תחת ראובן להשעבד לחובו וכל זמן שאמלא משל ראובן אלנך כלום לא אטריח את לוי שהניח את לי מקום לגבות: רצה מה גובה. כגון אם לא ימלא אלל שמעון משל ראובן חלל זיבורית גובה בינונית מלוי דא"ל לקחת את

משנה הלכות

אמנם כי כן לכאורה דברי הר"ן ז"ל נראין כסותרין מד"כ ר"ח מה גובה שכתב דגובה אפילו מעידה דשמעון וד"ה ר"ח מלוי גובה כתב דמעידה אפילו משמעון לא מלי לגבות, וי"ל דדוחק דידוע דהר"ן ז"ל דרכו להביא פרש"י ז"ל אף שלפעמים לא ס"ל כן להלכה א"כ י"ל הכ"י דד"ה ר"ח מה גובה הוא פרש"י כידוע דהוי לשון פרש"י ממש וסוף דבריו הם מה שס"ל להלכה ועדיין ל"ע דזה.

וראיתי בדרישה ז"ל שחמך אדברי הרא"ש ז"ל דלמה ליה לדיוק צ"ק מלשון פרש"י ולהכריע מכברא שאפילו לא נשאר ציד שמעון חלל עידיה יכול לגבות ממנו הרי הדבר מפורש להדיא ברש"י כתובות ולמה לא הביא כן מפרש"י להדיא, ובאמת זה הוא כקושיה בש"ך ז"ל על דברי הי"ש"ש רק דהוא ז"ל מקשה דבר זה על הרא"ש גופי' ובאמת ל"ע גם לדעת הש"ך למה שצק רבינו הרא"ש ז"ל ולא הקשה עליו וכי משא פנים יש בדבר, מאחר דגם הרא"ש לא זכר ולא פקד דברי רש"י כתובות, והדרישה ז"ל תירץ דלא היה ליה להרא"ש ז"ל גירסא זו ברש"י כתובות ולפי תירוצו זה שפיר מיושב נמי דעת הי"ש"ש ז"ל ד"ל דג"כ לא היה ליה גירסא זו חלל גרם בגירסת הרא"ש ז"ל, ועכ"פ מה שנחרך להרא"ש נאמר להי"ש"ש ז"ל.

שבתי וראיתי בתומים שכבר תירץ כן דברי הי"ש"ש מקושיה הש"ך ז"ל וכתב, אמנם בגוף הדבר קשה לומר דהיה להרא"ש ז"ל גירסא אחרת ודחק שם הרבה בדבר לישב קושיה הפרישה והש"ך, ודבריו לענ"ד דחוקים להמעין שם, אמנם אני מלאתי בעזה"י ראי' ברורה לדברי הדרישה ז"ל דלא היו גורסים ברש"י כן דברש"י על הרי"ף ז"ל לא גרים כלל דגבי מעידה, וז"ל כל שדותיו בשטר אחד דאלו בשני שערות אינו גובה מלוי חלל אם כן לקח אחרונה דמאי אמר ליה אין זו משועבדת לך דהניח לך שמעון וכו' ר"ח מה גובה וכו'

לך מקום לגבות הימנו משום מה מכר לו ראשון לשני וכו', י"ל דלגבי זיבורית לא סגי האי טעמא משום דאפילו שמעון גופיה לא מלי מדחי ליה מזיבורית, וה"ע משום דדינא דבע"ח בזיבורית חלל דמפני תקנתו אמרו שיגבה מן הבינונית ואי אמר לא ניחא לי בהאי תקנתא זיבורית אני רואה כדינו שומעין לו, דאי לא תימא הכי, נעלה דלת צפני לויין לגבי זיבורית והכי איחא צפ"ק דצ"ק דף ז' ע"ב ומש"כ לריכין לטעמא דלהכי טרחי חבני ארעא דלא חזיא לך דעידית לא חזיא לך, ואפילו משמעון לית ליה וכו', והנראה מדברי הר"ן ז"ל לכאורה דכתב מפורש דאפילו משמעון גופיה לית ליה עידיה, וכמ"ש ארעא דלא חזיא לך דעידית לא חזיא לך ואפילו משמעון לית ליה, וזה כדעת הי"ש"ש ז"ל.

ואומר אני שצדדאי היה זה כוונת הי"ש"ש ז"ל, שהרי כתב שם ואמר רבא ראובן שמכר כל שדותיו וכו' ואף על פי שגבי ראובן אם מכר הבינונית לבד לשמעון לא יכול הבעל חוב לגבות ממנו, לפי שא"ל הנחתי לך מקום חלל לוקח ראשון ח"ל חלל לוח כן משום דהכא כלום משועבדים יינהו, וכן פירשו החוס' ר"ח בעל חוב גובה משמעון מזיבורית בעל כרחיה משום דלא הורע כחו חלל זיבורית כדלעיל וכו', חלל לפי מה שכתבתי לעיל שהבע"ח לוקח זיבורית צע"כ דלוח משום שלא יהא הורע כחו, אם כן אין לנו חלק בטעמו של הרא"ש וכו', כי עיקר הטעם שגובה משמעון משום הורעת כח כדלעיל ע"כ, והרי שכל דברי הי"ש"ש סובבים אהא טעמא שלא הורע כחו מזיבורית וע"ז סיים, וכן פירש הר"ן ז"ל בהדיא בדברי וי"ל דקאי אדברי הר"ן שהבאתי היינו דגם כן מפורש האי טעמא משום שלא יהא הורע כחו של מלוה, והתם כתב הר"ן בפירושו בדברי הי"ש"ש ז"ל דאינו גובה מעידה אפילו משמעון ולדקו דברי הי"ש"ש ז"ל דזה ונחה גם שקעה תמיכה בש"ך ז"ל לענ"ד.

סברת וקבילת). רכח) אמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות ואתא בעל חוב דראובן קא טריף לה משמעון דינא הוא דאזיל ראובן ומשתעי דינא בהדיה ולא מצי אמר ליה לאו בעל דברים ידידי את דאמר ליה מפקד מיני עלי הדר ואיכא דאמרי אפילו היכא דזבין שלא באחריות נמי לא מצי למימר ליה לאו בעל דברים ידידי את דאמר ליה לא ניחא לי דתהוי ליה לשמעון תרעומת עלאי. רכח) אמר אביי מפקד. מה שאתה מוילא ממנו יחזור עלי : ואיכא דאמרי וכו'. שלא באחריות מכר ראובן לשמעון נמי לא

משנה הלכות

וראייתי ביש"ש ז"ק אמר חזי ראובן וכו' ופי' החוס' למאי נפקא מינה וכו' חלל נ"מ לראיה אחרונה דסנהדרין כגון ששמעון אמר אין לי ראייה ואין לי עדים ולאחר זמן מלא עדים או ראייה שאין יכול להביאם וראובן יכול להביאם אי נמי כגון ששמעון פקח יותר, וכן פירשו הר"ן וברא"ש עוד ז' טעמים צפ"ק דצ"מ שנפקא מינה שאם עשה ראובן אפותיקי לבעל חוב שאז שמעון לא יכול לסלקו במעות, וראובן יכול לסלקו, ח"י כדמסיק שיעור ארעא ולא שיעור שדה משמעון כוח גבה ארעא ושדה וכו' ועוד כתבו החוס' צפ"ק דצ"מ שאם היה חייב כבר לראובן שצוה דאורייתא יכול לגלגל עליו וכו' ואם היה עומן עם שמעון לא היה חייב לו רק שצוה דרבנן ע"כ, ולעני"ד יש עוד נ"מ כגון שחייבו שצוה שאינו יכול לישבע וחייב לשלם כגון שהוא איש שאינו מהימן או טען איני יודע באופן שחייב שצוה וכנסתא דר' אבהו ושמעון היה יכול לטעון ולישבע ודו"ק.

ורש"י כתובות פי' דאם יש לו שום גלגול לדברים לחשוב כנגד חוב או אישחזע לי דלא פרעתיך וכתב עליו הריעצ"א ז"ל דאין זה מחזור ואדרבה הכא ליפרע מנכסים משועבדים לא יפרע אלא בשצוה שלא נפרע ואין ללוח אלא כלום ע"כ.

רכח) וב"ש אמר חזי ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות וכו' ג"ז שם ובגמרא גרס וילאו עליו עסיקים וכו' אין יכול לחזור בו משום דאמר ליה וכו' ואימת מחזיק בה מבי דייש אמרני, ואיכא דאמרי אפילו באחריות נמי דאמר ליה אחוי טורפך ואשלם לך ע"כ ופרש"י ז"ל עד שלא החזיק בה וכו' אם לא נתן מעות וכתום' אומר ר"ת ואפילו נתן מעות וכגון דלא קני בכסף צמקום שכותבין שטר עד שיכתוב את השטר וקמ"ל דיכול ומותר לחזור בו הואיל ומפסיד שסבור שיגזלנה ממני קא דבר ביה, ואפילו מי שפרע ליכא ע"כ, ודעת הרמב"ם פ"ט מהלכות מכירה הלכה ז' כדעת ר"ת ודעת הרא"ש כדעת רש"י ז"ל.

ודר"ן ז"ל כתב עד שלא החזיק וכו' אם לא נתן המעות והאי חזקה לאו חזקה קנין הוא כגון נעל וגדר ופך

ודמסקין דזבין לוי ציננות ששיעבוד בעל חוב עליה רכח מה גובה משמעון דאמר לא אתה לקחת כל השדות ונכנסת תחת ראובן להשתעבד לחובו כ"ז שאמלא משל ראובן אלך כלום לא אטרוף מלוי וכו', הרי שלא גרס רכח לגבות משמעון עידיה גובה כמו ברש"י צפנים חלל משמעות איכא לזה ממה שכתב כל שאמלא משל ראובן אלך כלום ודו"ק, ומעתה דעת לבנות נקל דזה היה ג"כ גירסתם ז"ל הרא"ש והי"ש ברש"י ז"ל, וזה לעני"ד ראייה גדולה לחירון הפרישה ז"ל ודבר גדול דבר הנביא ז"ל, ודברי החומים לעני"ד ז"ע ועיין תפארת שמואל על הרא"ש ז"ל שג"כ תמה על הרא"ש ורש"ל ז"ל ועיין פמ"א צפ"ק ולדעת הפרישה אחי הכל כהוגן וק"ל.

מה שכתב כאן בדברי רבינו והנ"מ דבעידנא דתבע חצריה וכו' עד סברת וקבלית, נראה דט"ס הוא ושייך לעיל כיכי שביא האי דינא כנ"ל.

רכח) וב"ש אמר חזי ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות ואתא בע"מ דראובן וכו' שם ע"ז וב"ק ח' וב"מ י"ד ובגמרא כאן גרס אמר חזי וכו' וקטריף לה מיניה דינא הוא דאזיל ראובן ומפלי ליה, ורבינו גרס, ומשתעי דינא בהדיה ובגמרא צפ"ק איתא בגירסת רבינו ז"ל ולא מלי אמר ליה לאו בעל דברים ידידי את, משום דאמר ליה דמפקת מיניה עלי הדר ואיכא דאמרי אפילו שלא באחריות נמי דאמר ליה לא ניחא לי דתהוי ליה לשמעון תרעומת עלי, ופסק הרמב"ם פ"ט מה"ל מכירה כאיכא דאמרי וכן פסק בעוש"ע חו"מ סי' רכ"ו.

וכתב הר"ן דינא הוא כלומר אי צעי ראובן לאישחזעוי דינא בהדיה לא מלי אמר ליה חידך לאו בעל דברים ידידי את, ומיכוהו אי לא צעי לא אזיל, דאין כח לשמעון לכופו בכך דיכול לומר ליה אחוי שטרך ואשלם לך וכו' מאי נפקא מינה אי ראובן משתעי דינא בהדיה אי שמעון, יש לומר דנ"מ אי ידע ראובן למטען טפן, וכבר נאמרו בתירוק קושיא זו דברים אחרים שאין להם עיקר עכ"ל ועיין תוס' ד"ה דינא מה שכתבתי וצ"מ שריכות גדול ובחו"מ כנ"ל ודו"ק, כי קנתי.

מאי אמר ליה בעל חוב לראובן : לאו בעל דברים ידידי את : עסיקין. עוררין: עד שלא החזיק בה. אם לא נתן מעות יכול לחזור בו: אין יכול לחזור בו. שחקקק נקב בחזקה כי אמר ליה חזוק וקני ויש שמחזיקין מיד ונותנין מעות לאחר זמן ומשחזיק בה נחייב המעות: חיתא. שק קטן : דקיטרי. מלא קשרים : סברת וקבילת. כסף כלומר נתרנית לאצד מעותין מספק: אחוי לי ערפך. שטר עירפא מצ"ד שכתבו לך שיואלה השדה מידך בדין ותחזור עלי לערוף: ואהדר לך. וכל זמן שלא יתאב מידך לא חשלים שהרבה עוררין שאין זוכין בדין: ביני אחי ושותפי. שדה העומדת ליקח בעסקא ושדות שני אחין סמוכין לה

משנה הלכות

ודע דפירוש מבי דייש אמלרי פירשו קלף המפרשים דר"ל שדש קרקעות המילר מגזכותו ומשוהו לשאר השדה וזה הוא דעת הרמב"ם ג"כ בפ"א מהלכות מכירה וביאורו בעור סי' קל"ג והרא"ש והעור פירשו דש אמלר כעין שכולך אמלר השדה לראות אם הוא כאשר אמר ליה המוכר ועיין סמ"ע סי' ה"ל, ועיין תוספות רי"ד ז"ל. ופירוש חייתי דקטרי פרש"י שק קטן מלא קשרים ובש"מ ל"א חיייתא שק קשר מלא רוח כלומר נתרנית לאצד מעותין בספק ובש"מ כצ"ק כמו משל הוא כלומר נאד קשור מלא ולא ידע אם מים או יין או שמן יש בו וקנית אותו צמח שיש בו וגמלא שק מים כך זה פי' רבינו חננאל ז"ל, ורבינו יהונתן ז"ל פי' כלומר שק קשור כיצד בהרבה קשרין להראות שדבר חשוב יש בו ואין בו ממש והקונה לא צדק מה יש בו הניח מעותיו על קרן הכזי ע"כ.

ר"ל) ומ"ש אמר רב יהודה האי מאן דזבין ארעא ציני אחי ושותפי חליפא הוא וסליקא לא מסלקין וכו', צ"מ דף ק"ח ע"א אמר רב יהודה אמר רב האי מאן דלחזיק ציני אחי וציני שותפי חליפא הוא סליקא לא מסלקין ליה, ורב נחמן אמר סלוקי נמי מסלקין ואי משום דינא דבר מלרי לא מסלקין, נהרדעי אמרי אפילו משום דינא דבר מלרי מסלקין ליה שנאמר ועשית הישר והטוב צעני ד' ע"כ. ורבינו לא גרס אמר רב יהודה אמר רב, וכן ליחא דרי"ף ז"ל אמר רב, ובגמרא גרס דלחזיק ציני אחי ופירש רש"י ציני אחי שדה העומדת ליקח בעסקא וכו' ובתוס' צ"ח האי מאן דלחזיק קיבל בעסקא מן המלך כדפי' בקונטרס ולכך קאמר דלחזיק ולא קאמר דזבין כדאמרין לקמן זבין צמחתיס זבין מעכו"ס וכן האי דלחזיק ציני אחי דבסמוך מפר"ת דוקא בלחזיק שהיתה קרקע הפקר וקבלה מן המלך בעסקא לא מסלקין ליה ולרב נחמן דוקא ציני אחי מסלקין ליה ששעה יותר מדאי שלא כהוגן בלחזיק ציני אחי אצל משום מלכותי לא מסלקין דלא שייך כאן ועשית הישר והטוב כיון שיכלו לקבל מן המלך ולא חשו,

כל שכוף, דא"כ דלחזיק לא קנאה פשיטא דיכול לחזור בו ועוד דאי בחזקה קנין עסקין מאי קא מיצטי לן בסמוך משחזיק בה מאימא והא מתני' היא צ"ב דף מ"ג נעל וגדר ופרץ כל שהוא הוי חזקה, ומאי קא מכדר ליה מבי דייש אמלרי חלל ודאי חזקה זו לא חזקה קנין הוא חלל חזקה כאלה המחזיק בשלו ואע"פ שקנאה מחללה בקנין או בחזקה קאמר שאם ילאו עליה עסיקין קודם שחזיק בה חזקה זו יכול לחזור בו דכמקא טעות דמי אצל משחזיק בה כאלה המחזיק בשלו גלוי אדעתיה דניחא ליה ציה כדאיתא, והיינו דאמרין משחזיק בה מאימא כלומר אחי חזקה הוי גילוי הדעת לכך ומהדרין מבי דייש אמלרי כלומר שפירש המילר עם שדותיו ודאמרין בפ' חזקה הצחים דף מ"ד דאפילו אם נמלאת שדה שאינה שלו שאינו חוזר עליו דמאי ח"ל להכי זבני לך שלא בלחזיקות התם דוקא לאחר שחזיק בה, אצל הרמב"ם ז"ל כתב דהתם נמי קודם שחזיק בה ומיהו מיירי לאחר שערפוח ממנו שאינו יכול להחזיר לו אצל הכא מיירי קודם שערפוח ממנו שיכול להחזיר לו קודם שחזיק בה ויכול לחזור בו ע"כ.

והמחבר חו"מ סימן רכ"ו ס"ה כתב המוכר קרקע לחצרו וכו' לפיכך יבעל המקח ויחזור המוכר את הדמים וכו' וכתב הרמ"א ז"ל כל זה איירי בערעור שלא נחצר עדיין לגמרי אצל בית דין רואין שיש אמתלא בדברי המערער וכו' ובסמ"ע שם הקשה דהרא"ש והעור כ"כ כשעדיין לא נתן המעות וכתבו דמיירי דעדיין לא נחצר המערער חלל שבה א' ואמר יש לי עדים ושטר שהשדה שלו הוא ועיין ע"ז מה שחירן.

וראיתי בהגהות אמרי צרוך שם שכתב ח"ל לפיכך יבעל המקח ויחזור המוכר וכו' כ"ב ועיין בפרש"י דדין זה אינו חלל כשעדיין לא נתן המעות ע"כ ולא זכיתי לעמוד על דבריו הקדושים מה מחדש בדבריו הקדושים שהרי בסמ"ע הביא שם פלוגתא הרא"ש והרמב"ם והעור ודעת הרא"ש כדעת רש"י הוא, וא"כ מאי צא להשמיטנו ונ"ע.

הבוא ארעא כדאמרין וכתב וכלי פירוש דחוק אלא
אפילו דדמי נמי לית לן לסלקו דלא גרע זוכה מן
ההפקר ממקבל מתנה ומה לי זכו לו נותן המתנה
ומה לי זכו לו שמים אין לך מתנה גדולה מזו ולית
בה משום ועשית הישר והטוב כלל אלא ודאי הכי פירוש
האי מאן דאחזיק ביני אחי דזבן ארעא מתחריה ביני
אחי או ביני שותפי וכו' ועל דרך זו הלך רבינו האי
ע"כ. ונהנתי שצ"ה הלכתי בדרך טובים.

ומה שכתב דלא גרע זוכה מן ההפקר ממקבל מתנה
כבר כתבתי בן לעיל צ"ה מ"מ מה דכתב מה
לי זכו לו נותן מתנה ומה לי זכו לו מן השמים לולי
דבריו הקדושים ז"ל לכאורה הו"ל דיש נפקותא קצת
דשאלמא נותן מתנה הרי האי קרקע היכה לה בעלים
מקודם נמי ואם בן אומר המקבל אני במקום בעלים
הראשונים נכנסתי וכיון שהיה לה בעלים להאי קרקע
מקודם ועכשיו יש לה בעלים אי נחקל במתנה לא
אמרנו לי' שיתנם להם משום ועשית הישר והטוב, דבאמת
עד עכשיו נמי ה"י שם בעל הקרקע ציניכס, מה
שאין בן הכא אי מיירי בקרקע הפקר שלא היה לקרקע
שום בעלים וא"כ לא היה שום אדם שהחזיק בקרקע
ציניכס והשאל ראה הוא להחזיק ציניכס ולהפריד בין
הדברים, וזה נראה טעם הראשונים ז"ל דמחלקו בין
קרקע הפקר למתנה והכי מורה קצת לשון רבי"ף ז"ל
שכתב וצין שני השדות מקום רחב הפקר, "אין לו בעלים"
ולכאורה האי אין לו בעלים מיותר דודאי הפקר אין
לו בעלים ונראה דכוונתו להדגיש דכיון שאין לו בעלים
ע"כ גרע ממתנה דעכ"פ היה לו בעלים מקודם ג"כ
ודו"ק.

ודא"ש ז"ל כתב אמר רב יהודה אמר רב, האי מאן
דאחזיק וכו' ופי' מן ההפקר החזיק וס"ל
בהרדעי אף צוה שייך הישר והטוב כי ימלא להחזיק
במקום אחר ורב האי גאון ז"ל כתב בספר מלכות האי
מאן דצין ביני אחי וביני שותפי וכו' ופי' גאון כגון
ג' או ד' שותפין ואינש מעלמא קנה חלקו של אחד
מן השותפין חליפא הוי סליקא לא מסלקין ליה מדין
מלכות דמאי ח"ל שאלא לא יפול חלקך במינך שדך
שקניתי וכן יאמר לכולן ורב נחמן אמר מסלקין ליה
שכל אחד שותף בכל השדה אבל משום דינא דרב מלרא
אם קנה אלא שדך השותפות לא מסלקין ליה, בהרדעי
אמרי מסלקין כי הוא טוב לי כי אפייס את חבירי
שיתנו לי סמוך לו ע"כ.

והפזר חו"מ סי' קע"ה פסק כרב האי גאון ז"ל, והנה
מדברי הרא"ש ז"ל וכפי הגירסא שלפנינו נראה
דהאי פירוש הגאון גאון אחר הוא ולא רב האי גאון
וכך הביין בדרישה, אמנם בצ"ח שם ד"ה אחד מן
האחין נראה דס"ל פירוש זה נמי מרב האי גאון וכן
נראה מדעת הרמב"ם פי"ב מהל' שנים ועיין מ"מ שם

אבל במכר מודים כולי עלמא דשייך דינא דרב מלרי
דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה דמלרן שהיו הצעלים
רואים למכור וכו' ע"ש.

ואף שידוע אני מן ערכי מכל מקום לא אכחד מלשוני
מה שקשה לענ"ד לפעוט כמוני דודאי לפי פירוש
זה דמיירי שהחזיק משל הפקר דבריו של רב נחמן דברי
טעם הם דמאי שייך כאן ועשית הישר והטוב מאחר
דכא זכה בן משל הפקר ובי רק לאחים צעי יושר ועוב
ולא ליה, ובשאלמא אי זכנה במעות אומרים לו משום הישר
והטוב זיל צין במקום אחר כיון דצידו לקנות משא"כ
כשלקחו מן ההפקר אמאי חייבינכו ליתנו לאחים הלא בלאו
הכי אין לנו טעם דילך ויקנה במקום אחר דלאו בכל מקום
ימלא דבר הפקר או קרקע הפקר לקנות גם הר"ן ז"ל
פי' דמיירי משל הפקר וגם לדבריו ז"ע.

ודרי"ף ז"ל בתשובה מועתק מלשון ערבי פירש שאם
היה לראובן שדה ולשמעון אחיו או שותפו
שדה אחר כנגדו וצין שני השדות מקום רחב הפקר שאין
לו בעלים וצא איש זר וירד במקום ההוא להחזיק בו
ולבנותו לעלמו אמרי חליפי הוי, סלוקי לא מסלקין
ליה חליפא הוי לפי שהפריד בין אחים וצין שותפים
ברדתו ציניכס, אבל לסלקו מציניכס מטענת שהפריד
ציניכס לא, וראוי לו להסתלק מציניכס כדי שיהיו
קרובים זה לזה כמו שהיו, אמנם אם היתה תביעתם
לסלקו מציניכס מטענת דינא דרב מלרא כדי שיחזקו
הם זה וינצרו אותה עם שדותיהם לא, והסיבה צוה
שלא הטיל הכחצו דינא דרב מלרי אלא על הלוקח כמו
שאמרנו ללוקח להחריב רחמנא משום שנאמר ועשית
הישר והטוב וגו', וזה לפי שאנו אומרים לו אתה קונה
במעוטיך הניח קרקע זה לצן המלך הזה, ואחרי תמלא
לקנות זולתו, אבל לוקח זה אי אפשר לומר לו הנה
קרקע זה שהוא בלא כסף ויקחו אותו בני המלך הללו
בלא מחיר ולך אתה וקנה, זה טעמא של רב נחמן
ואמרנו בהרדעי לא אלא הו"ל וחס צאין בטענת דינא
דרב מלרא טענתם טענה לפי שאמרנו ית' ועשית הישר
והטוב הוא כולל לשני דברים הנזכרים והלכה כדבריהם
ע"כ.

ולדבריו הקדושים נמי תקשה כמו שכתבתי לעיל
דמאחר דזכה מהפקר מאי ועשית הישר והטוב
שייך צי' וכבר פירשו ג"כ צעני המהפך בהררר דלא
שייך במציאה משום דלא יכול לחזור אחר אחרת וכן
במתנה אמרו דמתנתו מתנה אפי' צבר מלרא משום
דאין יכול לקבל במקום אחר וא"כ כ"כ צוכה מן ההפקר
דכא אין יכול לחזור אחר אחרת ואינו דומה לקונה
במעות וז"ע.

ובחפשי צים התלמוד מלאתי את שאכבה נפשי צש"מ
צ"מ ה"ל ד"ה האי מאן שכבר הקשה בן
ותירץ ז"ל דמאי דאמר מסלקין ליה מיירי דדמי דשו"א

מכאן ומכאן, ויש שפירשו שזה של הפקר ודעת רבינו שזכרנו במזמון וכן נראה ועיין משנה הלכות : אבל דייגא דבר מיירא, אם אינם לא אחים ולא שותפים אלא מכה מלרנות באין על המוחזק ואומרים לנו היינו מאפים לקחתה שאנו לריכין לקרקע ועוד לכל אחד לקנות בסמוך לו ולא ליקח במקום אחר: לא מסלקין ליה. ולא איכפת לן לדינא דבר מלרע כלל : ועשית הישר והטוב. דבר שאי אפשר כל כך שתמלא קרקעות במקום אחר ולא תעריה על בן המלך להיות נכסיו חלוקין: איתמר בעל חוב, המלוה את חבירו ושיעבד לו נכסיו שאם לא אפרע לך עד יום פלוני גבה מנכסי והגיע

משנה הלכות

הוא דעת בעיטור וה"ה בפ"ג מהל' שכנים, ומכרי"ק בש"ש ר' כתב דאפי' במטלטלין שייך דינא דבר מלרע, והאחרונים חולקין עליו ועיין ב"י וז"ח שם ובתשו' משא"ת צניחין ס"י ר"ז ותשו' שו"י ח"ג ס"י קס"ד ועוד עיין מרדכי מ"ש לענין חלופי צתי עכו"ם אי כוח בכלל מכר ע"ש.

ובמקומות שצדכ"ג כתב הראש"ד מכה הדין יש בזה מלרנות שכן בקרקע אעפ"י שאין מחזקין על הדעת וכתב ב"י גם אלה מדברי בעיטור כתבם ה"ה והגהות צפרקים הזכירם ודעת רבינו ירוחם צתשובה להראש"ד כהראש"ד ועיין ד"מ בשם המרדכי וצ"ח שו"י ח"ג ס"י קס"ג ובתרומת הדשן ס"י של"ח ודו"ק.

ר"א וצ"ח איתמר אבי אמר למפרע הוא גובה ורצא אמר מכאן ולהבא הוא גובה וכו' פסחים דף ל' ע"ב ודף ל"א ע"א. וכתב רבינו ומדקמפרק ליה רצא לשמעתיה כרצי נתן, הלכה כרצי נתן דאי ליתא לרצי נתן הוה ליה שמעתי דרצא כי דאציי פירוש לפירושו כלומר דאז יהיה הוא שמעתי דאמר רצא אי פקח שמעון מגבי לכו ארעא וכו' ר"ג וכו' איתא אליבא דאציי דאמר למפרע הוא גובה כמו שאמרו שם בגמרא אי אמרת בשלמא למפרע הוא גובה אמתאי להכי חוזר וגובה אותה מהן, וזה הוא אליבא דאציי אלא אי אמרת מכאן ולהבא הוא גובה אמתאי חוזר וגובה אותה מהן, הא הוי כמאן דאצין יתמי נכסי דמי ואלו קני יתמי מי קא משתעבדו לבע"ח וכיון דלא משתעבדו לבע"ח א"כ אמתאי גובה אותן מהן וא"כ קשיא מרצא לרצא דסבירא ליה בעל חוב מכאן ולהבא הוא גובה וס"ל אי פקח שמעון מגבי לכו ארעא ובקושיה הגמי ותירץ הגמי אליבא דהלכתא אינו לפי זה, וקיי"ל דאציי ורצא הלכה כרצא וכיון דע"כ הלכה כרצא אם כן על כרחך אי אפשר למימר דיהיה קשיא מרצא לרצא וצ"ל כחירון הגמי דשאני החס דאמר לכו כי כיכי דמשתעבדו לכו כי נמי משתעבד לי ומרדכי נתן, וא"כ על כרחך ודינא דרצי נתן הלכה היא ושמעון מינה דהלכתא כרצי נתן ודו"ק.

וכן נראה מדברי הש"מ שהבאתי לעיל שפי' האי מאן דאחזיק וכו' דזבן ארעא מחזריה צייני אחי או צייני שותפי וכו' ועל דרך זו הלך רבינו האי גאון ז"ל, משמע להדיא דהאי פי' הגאון נמי מרצא האי גאון הוא, ודברי הפרישה ז"ע.

והנה רבינו ז"ל גרס בגירסת רבינו האי גאון ז"ל האי מאן דאצין ארעא ולא בגירסת דין ואחתי שפיר דבריו ז"ל מכל הקושיות שהקשו המפרשים והכל אליבא דהלכתא ועיין דרישה שם ודו"ק. וכתב רבינו והלכתא מסלקין ליה בכולהו משום שנאמר ועשית הישר והטוב וכו' ונראה דפסק כרצ נחמן ובהרדעא והדין עמו דודאי לפי גירסתו ופירושו הלכה כר"ג נמי, ולפי פירש"י ז"ל וכן נראה מצעל בעיטור ז"ל הביאו הדרישה נראה דר"ג לא ס"ל דינא דבר מלרע כלום, ואין הלכה כמותו, אמנם לדעת רבינו ורצא האי גאון ז"ל קיי"ל כר"ג נמי וזה שאמר רבינו והלכתא מסלקין ליה בכולהו ועיין רש"י ז"ל דר"ג לית ליה דינא דבר מלרע, וצ"ח שם דלא אשכחן שום אמורא דלית ליה דינא דבר מלרע.

שוב ראיתי בצמק"י שכתב וז"ל דכיון דזוכה מן ההפקר הוה ליה כמתנה דשמה לא ימלא במקום אחר דבשלמא לוקח במעות צין רצ יהודא צין רצ נחמן מודי דמסלקין ליה משום דינא דבר מיירא משום דזוזי דאינש עבדי ליה ספסרותיה וכלל מקום אדם מולא לקנות וכדמשמע בסמוך דלענין מכירה מודי דאית לכו דינא דבר מיירא ע"כ, ועיין ב"ח חו"מ כ"ל, ועיין תשובת הרשב"ם ס"י רל"ט שכתב דבמקומו ז"ל לא נהגו דדינא דבר מיירא, ומשמע דזה תלוי במנהגא האידנא, וזה מיושב לי מה שתמהתי לעולם למה רפוי האי דינא בצמק"י ודו"ק.

ונחלקו רבותינו הראשונים ז"ל לענין צחים אי שייך בכו דינא דצ"ח, דעת ר"ח שאין להם דינא דבר מלרע והרמ"ה ז"ל ס"ל דאם יש מקום ליכנס מזה לזה צניחין שחשבוין כאחד לענין פירוש לערב כאחד אית בכו דינא דבר מלרע, והראש"ש ז"ל הסכים עם ר"ח, וכתב אלא שלא נהגו כך וכ"כ הר"י ברללוי דאין דינא דמלרנות אלא בקרקעות אבל לא במטלטלין, וכן

וגרסינן בגמ' צ"ק דף מ' ת"ר, שאלו בחזקת חס ונמלא מועד, בעלים משלמין חלי נזק וכו' ואפילו למאן דאמר פלגא נזקא ממונא נימא ליה אי חס הוי מעריקנא ליה לאגמא, אלא הכא צמאי עסקין כגון דאקדים צי דינא ותפסי' וכו' משום דא"ל כי כיכי דמשחצדנא לדידך הכי נמי משחצדנא לבחך מדרי' נתן ע"כ, וכתב המחירי ז"ל מכאן אהב למד שכלל נד שיכא ראובן משועבד לשמעון הוא משועבד ללוי ששחצבד לו שמעון ופורע ראובן ללוי בלא רשות שמעון אף בלא תביעת לוי צ"ד אפילו לא הביע ממון לשמעון מיד לוי הואיל ומכל מקום נשחצבד לו לאיזה סבה שכרי צו לא הביע ממון מיד הניזק ליד הצעלים וכן הדין אם נתחייב שמעון ללוי מחמת שכירות שנשחכר לו עמו וערחנו לכתוב זה מפני שראינו לגדולי עולם שכיו מפקיעין מהם שכירות וכל שעבוד שלא הביע ממון ליד המשועבד האמלעי ויראה לי מהם סתירת דבריהם לגמרי ע"כ, והנה זה כשיטת רבינו נתנאל בתוספות ובלח"מ לא הביאנו.

וראיתי חו"מ סי' פ"ו סק"ג הביא סתירת הרמב"ם כנ"ל בשם מוהרש"ך ח"א סי' י"ב וגדולי תרומה ריש שער נ"א דף ס"א ותירץ לפי מה שכתב הרשב"א ז"ל בחידושו פ' השולח דף נ"ו ע"ב ח"א אפשר לומר דאפילו אם תמלא לומר דהלכתא כת"ק בהענין אפשר נמי דהלכתא כר' נתן וכו' וזה כעין שכתבתי בשם החוס' ז"ל, עוד תירץ כפי מה שכתב הרשב"א ז"ל פ"ק דקידושין ע"ש תירוצ' ג' לפי דעת כר' נתנאל ועיין מרדכי צ"ב פ"ק דנזקק לא אמרינן שעבודא דרבי נתן.

ובתומים כתב לתרץ זה חוכן דבריו ז"ל דלכאוריה קשה בא גבי הענין אפילו כבר גבה העבד אין צל חוב גובה ממנו וא"כ מה ענין דר"י לשם ועל כרחק תירץ לומר דאם כבר גבה העבד אין צל חוב גובה ממנו, היינו דליכא שעבוד נכסי, אבל ודאי דמלוה עליו לפרוע חובו כשיש לו יותר מכדי סידור ולפי זה אחי שפיר דשם בקידושין הוא לאציי דס"ל שעבודא לאו דאורייתא וליכא שעבוד נכסי בשום חוב ודאי על כרחק לא אחי למעוטי רק שעבודא דר' נתן ועל כרחק חלוי במחלוקת בשדר"ג, אבל לדין דקיי"ל שעבודא דאורייתא אחי קרא למעוטי דליכא שעבוד נכסי גבי הענין אפילו כבר גבה העבד ע"כ, ובתנבות כתב עליו דזה הוא התירוצ' ביותר נכון, ועיין קצו"ח ויש"ש קידושין פ"ק סי' כ"ב:

וראיתי בכה"ג צ"י ס"ק א' שכתב ח"ל ופסק הרמב"ם ז"ל צפ"ב מהלי מלוה הלכתא כר"י וכו' נ"ב אמר המחסף לא מלחתי חולק בזה ומדברי הרשב"א בתשובה הביא רבינו המחבר סי' נ"ח מחודשין א'

והתוס' קידושין דף ע"ו ע"א ד"ה ואידך כתבו פי' תנא קמא בעלמא נמי לא ס"ל כרבי נתן מכאן מדקדקין דאין הלכה כרבי נתן דהא ר' אליעזר ורבנן פליגי בדרי' נתן ור"א דשמותיה היא סבר כרבי נתן והלכה כרבנן, ועוד מדקדק ר"ת מהא דאמר לקמן פ' האומר גבי אשפזיכניה דר' שמלאי ממירה הוה אמר ליה אי קדמיתך טברחינהו לבנך ומפרש משום דא"ל זיל גנוב ומדבין לעבד עברי ואי מוכר עאמו רבו מוסר לו שפחה כנענית, למא ליה למימר זיל גנוב הוה ליה למימר זיל צין עמך אלא ש"מ דאין הלכה כר"א וכו', ור"ת ור"י פי' דהלכה כר' נתן דהא גבי פלוגתא דאציי ורבא צפ' כל שעה דאמר רבא מכאן ולבא הוא גובה ח"א לרבא לישב אליבא דרב נחמן דאמר יתומין שגבו קרקע בחוצה אציון צפ"ח חוזר וגובה אותה מהן אלא כר' נתן וקיי"ל כרב נחמן דדיני ורבא נמי דחק להעמידה כמותו וקיי"ל כרבא גבי אציי ע"כ, ומדעת רבינו ראי' גדולה לדעת ר"ת ור"י ז"ל ורבינו נתנאל מפרש לגבי מלוה כולי עלמא אית לכו כרבי נתן, ובשאר שכירות לא קיי"ל כרבי נתן משום דערה בגופו, אבל בצעל חוב כ"ע אית לכו דרבי נתן, וכן פסקו החוס' גיטין ל"ז וכתובות דף י"ט ע"א וברמב"ם פ"ב מהלכות מלוה ה"ו.

וראיתי בלח"מ שחקש לברמב"ם ז"ל דכאן פסק כרבי נתן ובפ"ק דקידושין פליגי תנא קמא ור"א דת"ק סבר מוכר עאמו אין מעניקין לו ור"א סבר דמעניקין ואמרו שם דטעמא דת"ק משום דאמר קרא העניק תעניק לו משמע ולא למוכר עאמו ור"א דריש לו ולא לצפ"ח דאף על גב דבעלמא אית ליה כרבי נתן דמוציאין מהם ונותנין ליה הכא לא, ות"ק בעלמא נמי אית ליה כר' נתן, ורבינו ז"ל פסק פ"ג מהלכות עבדים דמוכר עאמו אין מעניקין לו א"כ נראה דפסק דלא כר' נתן, ותירץ דברמב"ם ז"ל ס"ל כרבינו נתנאל בתוס' דס"ל לחלק בין מלוה לשכר ובמלוה אפילו ת"ק מודה כך דר' נתן וממילא לא כתב שם אלא לענין הלואה וסיים ומ"מ סתם רבינו ז"ל הרבה דכי האי גוונא תריך לאודיען ע"כ, ולעג"ד לולא דבריו הקדושים לא ידענא מאי דוחקא דבריו הרמב"ם ז"ל לישב דוקא אליבא דרבינו נתנאל הרי החוס' שם כתבו עוד חלוקים אחרים וגם כתבו דאין מכאן ראי' דילמא בההיא אין הלכה כמותו, אבל באחרונה הלכה כותיה ע"ש. ובאמת כמה פעמים מצינו כן בש"ס דאף דאין הלכה כותיה דחד תנא מ"מ הכי דאיפליגו ציב אמוראי או שקלו וערו ציב וכדומה הלכה כותיה אף דבשאר מקומות הכי דהוא ז"ל יחיד אין הלכה כמותו וממילא ככ"י האי דר' נתן ודו"ק כי זה לעג"ד ברור, ועיין תוס' בבורות דף נ"ב ע"א ד"ה ולא בראוי.

כזמן ולא פרע: אביי אמר למפרע הוא גובה רבא אמר מכאן ולהבא הוא גובה אביי אמר למפרע הוא גובה בשעתיה הוא גובה רבא אמר מכאן ולהבא הוא גובה מכי מטיא זמניה אקדיש ליה וזבין ליה לבתר דאזיף דכולי עלמא לא פליגי דכי מטיא זמניה ולא פרע ליה דאתי מלוה ופריק הקדש וטריף לקוחות כי פליגי דאקדיש מלוה וזבין מלוה מן קמי דתמטי זמניה למיפרעיה אביי אמר למפרע הוא גובה כיון דמטא זמניה ולא פרעיה איגלאי מילתא למפרע דמעיקרא קננהו ושפיר אקדיש ושפיר זבין רבא אמר מכאן ולהבא הוא גובה כיון דאילו הוה ליה זוזי הוה מסליק ליה בזוזי השתא הוא דקנה. ומקשינן לרבא ומי אמר רבא הקדישו ואין הקדישו שברי ממשכנין הן למלוה אף על גב דשכן שלו אין צרשוחו ורחמנא אמר (ויקרא כ"ז) איש כי יקדיש את ביתו קדש מה ביתו צרשוחו אף כל צרשוחו: ופריק הקדש. בדבר מועט כדי שלא יאמרו הקדש יולא בלא פדיון וגובה חוצו כדחנן בערכין צפרק שום ביתומים הקדיש צתשעים מנה וסיב חוצו מאכ מנה מוסיף מלוה זה על הלוואתו דינר ופודה את הנכסים הללו מיד הקדש צדינר זה ונוטל בחוצו: כי

משנה הלכות

שכתב למאן דפסק כרבי נתן משמע דיש פוסקים דלא כר' נתן, ועיין במדרכי ובהג"א וצתשו' מהרי"ל סי' ז' וכו' ע"ש. ודבריו לענין דתמכית' וצתש' וצתש' מייבא דכשר לפי שטע דברי החוס' קידושין ה"ל שכתבו להדיא דמכאן מדקדקין דאין הלכה כרבי נתן וכו' ור"ת ור"י פסקו כרבי נתן אצל ודאי דהיש מדקדקין חולקין וס"ל דאין הלכה כר"י. ותגדל עליו התימה מה שלא זכר הש"ר עת כתבו דברי הרשב"א בקידושין שכתב ח"ל ואידך בעלמא נמי לא ס"ל כרבי נתן מכאן דקדק ר"ת דלית הלכתא כרבי נתן דהא לית ליה אוקימתא אליבא דרבנן דאמרי מוכר ע"מאן אין מעניקין לו ואין כרבנן ס"ל וכו' ור"י הזקן ז"ל כתב דלדורבא מדקדקי ר' נתן צתענקא כרבי אליעזר כותיב עבדין משום דר' נתן דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא, ואע"ג דלית הלכתא כר"א צמוכר ע"מאן שרבו מוסר לו שפחה כנענית הא לאו הא צבא תליא, דכל חד וחד מקרא צתנפי נפשיה דייקי ליה, וצרוצ הכפרים גרסינן כבי ר' אלעזר ולא ר' אליעזר וכו' ע"ש ובש"מ צ"ק דף מ' הביאו ע"ש וא"כ אמאי הוה לריק לדיוק מדברי הרשב"א צתשצב שצביא כצ"י ולא הביא ראי' צרורה מדבריו צחידושיו שכתב כן להדיא גם צחידושי הריעצ"א קידושין ה"ל כתב, ורבנן אחריונא פסקו כרבנן צכולכו מתניתא ודחו דברי רבי נתן ע"כ ואע"ג אצטל כנה"ג דכל ר' לא חניס ליה.

ובהיותי צזה עלתה צידי לענין מחלקת צין החוס' להרשב"א צשיטת ר"ת ז"ל, דהחוס' כתבו מכאן מדקדקין וכו' ור"ת ור"י פ' דהלכה כר"י משמע דס"ל דר"ת נמי הלכה כר"י ס"ל ודלא כהמדקדקין, אמנם הרשב"א ז"ל ס"ל דדעת ר"ת הוא כדעת המדקדקין וכמו שכתב להדיא מכאן מדקדק ר"ת דלית הלכתא כר' נתן ור"י הזקן ז"ל פסק דהלכתא כר' נתן ולא ראייתי מי מהמפרשים שהעירו צזה, והריעצ"א ז"ל כתב וחזינו לר"ת ז"ל שכתב דרבנן פליגי עליה דרבי נתן ולא קיי"ל

כהא דרבנן אלא כר"א דאמר זה וזה מעניקין לו דקיי"ל כרבי נתן אצל צאידך ס"ל כרבנן ורבנן אחריוני ז"ל פסקו כרבנן צכולכו מתניתא ודחו דברי רבי נתן ומאי דכתבינא אמת ועיקר ע"כ, ונראה דהוא ז"ל נמי ס"ל כחוס' דר"ת פסק כר"י ולא כדעת הרשב"א.

ונראה דהרשב"א ז"ל לא גרס צחוס' ור"ת ור"י פ' דהלכה כרבי נתן אלא ור"י פ' וכו' ולכאורה דאין עמו מדקדמו החוס' וכתבו מכאן מדקדקין דאין הלכה כר"י וכו' ועוד מדקדק ר"ת מהאי דאמר לקמן פ' האומר גבי אופזיכניו וכו' אלא ודאי אין מעניקין לו כת"ק ועוד ראי' מהא דאמר לקמן הא מני חוטאי היא וכו' משמע דאין הלכה כותיב ור"ת ור"י וכו' ולפי גירסת החוס' הלשון קצת מקושי הצנח שברי החתול יש מדקדקין דאין הלכה וכתב ועוד הביא ר"ת ראי' וכו' משמע דר"ת נמי כבי ס"ל כי' מדקדקין מדכתב ועוד הביא ר"ת ראי' וגם ראי' הראשונים מדיוהי הוא דכבי משמע לשון ועוד היינו שמיא עוד ראי' לדבריו הראשונים וא"כ איך סיים מיד ור"ת ור"י פ' דהלכה כר"י וכלא עדיין לא יצנח הלכותיה דאין ממכ שכתב דר"ת צביא ראיית דאין הלכה כותיב ועכ"פ אי נימא דר"ת צביא ראי' ואח"כ חזר ה"ל למימר כבי, ומיכו אומר ר"ת דהלכה כר"י ודו"ק. אמנם לדעת הרשב"א אחי שפיר דהוא ז"ל מפרש דהאי ור"י פליג אהני"ל ולא גרים ר"ת, או אפשר לומר דשפיר גרס ר"ת, רק לא גרס ור"ת צוא"ו צחידור וגרס רק "ר"ת", וכונתו דהאי ר"ת קאי אלעיל וכיינו אהא מני חוטאי היא וכו' משמע דאין הלכה כותיב ר"ת, ור"י פ' וכו' ואז אחי שפיר הכל וצ"ע אפוסקים הראשונים שלא כרגישו צזה.

ותב עיני צגוף צתשצב להרשב"א ז"ל סי' תתקס"א שכתב ג"כ להדיא דלר"ת אין הלכה כר"י, ח"ל ואם היו אותן נכסים שטרי חוצ ולא נתנם לו צכתוב ומסירה וכו' וכמו שפסק הלכה כר"י אלא שאין דעת ר"ת

פליגי. דאקדיש מלוה וכו'.
 את הקרקע המשועבד לו ולא
 הקדיש את החוב אלא הקרקע
 והשאל כשהגיע הזמן ולא
 פרשו זה וזה לא לגבותה מן
 הלוה חוזר בו מן הכקדש :
 וזקפן עליו במלוה. שלא היו
 מעות לשמעון שפסק על שדה
 זו וכתב לראובן שער עליהן
 ושיעבד נכסיו לו עליהן וכו'.
 ועיין לעיל סעיף קטן (רכ"ד).
 ורכ"ה) פי' המימרא: אי
 אמרת בשלמא למפרע הוא
 גובה. דאמרינן חילגלי מילתא
 למפרע שהיתה קנויה לאציון
 קרקע זו שגבו בחוב אציון
 משום הכי בעל חוב אחר של
 אציון חוזר וגובה אותה מכון
 דכמאן דגבי לה מחיים
 דאציון דמי : אלא אי
 אמרת. כל הגובה קרקע
 בחובו אינה קנויה לו אלא
 משעת גבייה ואילך אחאי בעל
 חוב אחר חוזר וגובה אותה מכון
 משתעבדי לבעל חוב : שאני הכס וכו' מדדני נהן. לעולם מכאן ולהבא הוא
 בעל חוב חוזר וגובה אותה מכון משום דאמר לכהן נהן נהן נהן
 שיעבדו של אציון כי הכי דמשתעבד לאציון קרקע זו של לוח שלוח משתעבד נמי לדידי שבייתי

הכי והאמר רמי בר חמא ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות וזקפן
 עליו במלוה ומת ראובן ואתא בעל חוב דראובן קא טריף ליה משמעון
 ופייסיה שמעון בזווי דינא הוא דאמרין ליה בני ראובן אבון מטלטלי
 שבק גבך ומטלטלי לבעל חוב לא משתעבדי ואמר רבא אי פקח שמעון
 מגבי להו ארעא וכו' לעיל. ומקשינן עלה אי אמרת בשלמא למפרע
 הוא גובה משום הכי גובה אותה מהם דאמרינן דכמה דגבי לה מחיים
 דאבוהון דמי אלא אי אמרת מיכאן ולהבא הוא גובה אמאי גובה אותה
 מהם השתא הוא דקנו אילו קנו יתמי נכסי לאחר מיתת אביהם מי קא
 משעבדין לבעל חוב ומפרק ליה רבא לדרב נחמן שאני התם דאמר
 להו בעל חוב ליתמי כי הכי דמשתעבדי לכהן הכי משעבד לי לדילי
 מדדני נהן דתניא רבי נתן אומר מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו
 בחבירו מנין שמוציאין מזה ונותנין לזה תלמוד לומר ונתן לאשר אשם
 לו. ומדקמפרק ליה רבא לשמעתיה כרבי נתן הילכתא כרבי נתן דאי
 ליתא לדרבי נתן הויא לה שמעתיה דרבא כי דאביי וקשיא דרבא אדרבא
 וקיימא לן דאביי ורבא הלכה כרבא שמעינן מינה דהילכתא כרבי נתן
 דכי מסיק ביה ראובן בשמעון ושמעון בלוי ותבעיה ראובן ללוי לא
 מצי אמר ליה לאו בעל דברים ידי את רלב) ודוקא בחיי שמעון אבל

משנה הלכות

ודו"ק, ודוקא מעמ"ש יכול למחול דכח דכח משא"כ
 שדרי"ג דאורייתא ודעת הרשב"א ז"ל לא נחזיררר לעג"ד
 דחידושי וכן בצע"כ"ת צ"ש הרמב"ן הוצא ציח יוסף
 סי' פ"ו כתב דיכול למחול, אך הרשב"א בחידושי לכתובות
 ט"ו הביא צ"ש הרשב"א דאיו יכול למחול, ורבינו
 ירוחם כתב צ"ש הרשב"א דיכול למחול גם בחשבות
 המיוחסות שהם להרשב"א משמע דס"ל דיכול למחול
 ע"ש גם הרמ"ש ז"ל צ"כ דכתובות כתב דיכול למחול
 וכתובותיו כתב דאיו יכול למחול והש"ך סי' פ"ו
 באריך הרב והעלה דאיו יכול למחול, אמנם מהרש"ך
 ח"א סי' י"ב כתב דיכול המוחזק לומר קים כהני
 רבותא ועיין תומים שם ובקצו"ח שם סק"ה ודו"ק.
 ודע דתומים שם כתב, בעור והמחזר כתבו כל הדרכים
 אבל בעלימו תחת לשונם אם הוא נתן לו דרך
 מתנה אם יתחייב מדרי"ג כי בצע"כ"ת הביא דעת רבותיו
 דס"ל דמתנה לא שייך דרי"ג ונ"ע שלא כרגיש בשו"י
 הרשב"א ז"ל סי' תתקס"א הכ"ל שכתב דמתנה מספקא
 ליה וז"ל אלא שעדיין אני מסתפק אם נאמר כן דוקא
 ביורש משום דכרעיה דאציו הוא אבל במקבל מתנה
 אין אומרים כן אף לתקנת הגאונים ז"ל, וצ"ח שודא
 דדיינא ע"כ ונ"ע

רלב) ומ"ש רבינו ודוקא בחיי שמעון וכו' זו היא
 שיטת רבינו ז"ל וראיתי להרשב"א ז"ל

כן דאמר דקיי"ל כרצון דפליגי אדרבי נתן וסמך לו על
 אותו שאמר צ"כ דקידושין בשמעתא דמוכר עלמו
 וכו', וכנראה דכעל כנכ"ג ז"ל לא עיין בגוף החשוכה.
 והנה בעור חו"מ סי' פ"ו פסק: ראובן שנושה מנה
 בשמעון ושמעון בלוי מוציאין מלוי ונותנין לראובן
 וכו' ככל ענין שיתחייב לוי לשמעון בין בדרך הלואה
 שהלוה לו בין דרך שכירות מוציאין מידו ונותנין לראובן,
 והרשב"א בחשוכה סימן תתקס"א (תשו' הכ"ל) כתב
 כך אנו מקובלים מרבותיו דהלכה כרבי נתן וכתב
 ראיות יש לסמוך עליהם, אלא שאני מסתפק כשהלוה
 עכו"ם אם נאמר בו זה הדין אם לאו, ועיין צ"י
 שם וכו' כהג"א פ' שור שנגח ד' וכו' דהך דרבי נתן
 שייך בין כהלואה בין בשכירות ובמפקד ונפקד וציזק
 ובגזל וניגול וכו' שם צ"ש סי' י"ע והביאם הש"ך
 חו"מ סי' פ"ו סק"ב.

והנה הרשב"א בחשוכה הכ"ל מספקא ליה אי אמרינן
 גם בעכו"ם שצדול דרבי נתן, אמנם בחשבות
 המיוחסות סי' כ"ג כתב להדיא דהכי נמי לגבי עכו"ם
 שחייב לישראל נמי אמרינן שדרי"ג עיי"ש, ולכאורה נראה
 בדברים כסותרין, גם הרמ"ש צפרק יש מוחלין כתב
 בפשיטות דגם בעכו"ם שייך שצדול דרבי נתן ונ"ע.
 ודעת החוס' והרמב"ד ורמ"ן ורמב"ם דשדרי"ג אינו
 יכול למחול ועיין י"ש צ"כ הכ"ל וצ"מ שם

שלי מ' קידושין שכתב ו"ל כתבין לעיל מדר' נתן וכו' דכתיב ונתן לאשר אשם לו מדרבנן דפליגי עליה שמעינן דראובן שלום מנה לשמעון והלכך ליכודא חין נכסי יהודה משעבדים לראובן מדין שעבוד, דהא שעבוד דאורייתא ואפ"כ לרבנן חין מוליחין מיבדלה ונותנין לשמעון, ור' נתן נמי לא קאמר אלא מדחית רחמנא לאשר אשם לו הא מדין שעבוד לא וכו', וא"כ לרבי נתן כיון דמ"מ מוליחין מזה ונותנין לזה מאי נ"מ אי מדין שעבוד או מחדושה דונתן לאשר אשם לו, וכ"כ נ"מ להיכא דנפלה קמי יחמי יבדי למלכא דאזכרון או משתעבד בנכסים דאזכרון ממא אצל השתא דלא משתעבד ליה מדין שעבוד דאזכרון כי איתיה לאזכרון מפקינן מהאי ויבדי להאי מדחית רחמנא ונתן לאשר אשם לו הא מת ליה ונפלה מלכא קמי יחמי לא יבדינן ליה למלכא שלו וכד"ע דאמר צפ' הכותב ינתנו ליורשים לא הוא דאפילו חל עליו שעבוד אפילו הכי כהא דנפלה קמי יחמי לא גבי מינייהו וטעמא משום דהוי להו מטלטלי דיתמי דלא משתעבדו לבע"ה וכו', וי"ל דודאי נ"מ להיכא דמית ונפלה קמי יחמי וכדאמרינן ויבדי דלא גבי בעל חוב ממטלטלי דיתמי אינה תורה דמדינא גבי אלא משום דלאו עיקר אבמכח ממטלטלי והלכך כל שאינן ציד ליה ממא לא גבי מינייהו אלא דכל שכול קיים וישנן תחת ידו גבי מינייהו משום דשעבוד ואפילו שעבוד מטלטלין גורר אחר שעבוד גופיה וכל היכא דאיהו משתעבד נכסיו נמי משתעבדי וכו' אצל הכא דמית ליה לוח ונפלו מטלטלי קמי יחמי כיון דעיקר אסמכתא דלוח ליתיה ממטלטלי לא גבי מינייהו וכדמשמע בירושלמי וכו', וכהיא דרב נחמן דאמר גבי קרקע יש לו מדרבנן הוא דנראה כמקרקעי דאזכרון אלא דנריך לעיין צפ' כ"ש צפוגתא דאביי ורבא צבע"ה מכאן ולהבא הוא גובה או למפרע הוא גובה דמפרש טעמיה דרב נחמן משום דר"נ דאמר מנין לנושא בחצירו מנה וחצירו בחצירו כי יבדי דמשעבד ליה משעבד ליה לבע"ה דאזכרון ועוד גל"ע מדאמרינן צפ' מי שהיה נשוי חן מטלטלי שצק אבינא גבן ומטלטלי דיתמי לבעל חוב לא משתעבדי אלא מה שאינו גובה מן מלווה דנפלה קמי יחמי ממלו דמטלטלי הוא וכו' ע"ש.

ואין כן דעת רבינו ז"ל וס"ל דהאי שעבודא דר"נ ודאי מכה שעבודא הוא ולא מכה חידוש שחדש תורה מדנתן טעם למטלטלי דלוי במקום מטלטלי דשמעון קיימי ומטלטלי לבעל חוב לא משתעבדי וכן גבי קרקע דמאי טעין אלא שמעון זוזי מסיק צי זוזי לדידך לא משתעבדן משמע אי הוי משתעבדן הכ"נ דהוי מחייבי מכה שעבוד דאזכרון מטעם שדר"נ.

ומדרבי הרשב"א הג"ל גל"ע אמה שכתב בש"ך ז"ל חו"מ כ"ל ס"ק י"ז ח"ל ואם לא ראו לישב בבע"ה וכו' וכו' לטעמייהו אזלי דס"ל דכיון דנריך

לישב ואינו נשבע חין מוליחין מדרבי נתן, אבל כבר כוכחתי לעיל סי' מ"ז סק"ד דלא קיי"ל הכי אלא לענין שעבודא דר"נ השטר בחזקתו וכו' דכיון דנשעבד לוי מדר"נ לראובן הו"ל כאלו כלום ראובן ללוי, וכו"ל ראובן בעל דין ידיו וכו' וא"כ מה לו ליתומים ולשבותאם ועוד דלא אחי שבוטע דרבנן ומצטל לשעבודא דאורייתא וכו', ומשמע מדבריו ז"ל דס"ל דשעבודא דאורייתא אפילו לגבי יתומים, וזה אינו שהרי הרשב"ה כתב מפורש שאינו אלא מדרבנן עיין שם וז"ע. ואפילו לדעת רבינו דמפרש בקרקע שגבו מכה שעבודו מ"מ במטלטלין כתב רבינו להדיא דלית ליה שום שעבוד איתמי מדאורייתא, (ורק מלכא לפרע חוב אציקן עינין אס יש להן) ועיין תוס' פסחים הג"ל ד"ה משתעבדא שכתבו דמה שגובים עתה גם ממטלטלי דיתמי הוא רק לתקנת הגאונים דמטלטלי דיתמי משתעבדי לבע"ה ועיין בגמרא אמרי ברוך שם וכתובים דף נ"ב ודו"ק.

גם נראה לענ"ד לישב בדברי הרשב"א ז"ל מה שכתב שם עוד בש"ך צ"ס"ק כ' אפסק במחבר דשעבודא דר"נ דוקא כשאין לשמעון נכסים ליפרע, ורבינו ירוחם נחיש ששי ח"א כתב שכ"כ הרשב"א וכן עיקר והש"ך ז"ל אחר שביא אצל פוסקים כתב ועוד ראה (נגד הפוסקים כה"ל) ממאי דגרסינן בפסחים צפ' כל שעה דף ל"א דפרכין התם לרבא דאמר בעל חוב מכאן ויבצא הוא גובה וכו' ומשינן שאני התם דאמר להו כי יבדי דמשתעבדנא ליה לאזכרון וכו' מדר"נ וכו' ובהא התם ודאי משמע דמיירי אפילו אית ליה נכסי דהא כך דאמר רב נחמן יתומים שגבו קרקע בחוצה אציקן צפ"ה חוזר וגובה מכן משמע דכלל גוונא מיירי אפילו בינה אציקן נכסים מטלטלין אס גבו קרקע בחוצה אציקן צפ"ה חוזר וגובה מכן ואמאי הא כל כמה דכוח ליה נכסי מטלטלים לא משתעבדי מדר"נ צהיי אציקן וכדאמר קושא לזכותא דה"ל כאלו זצין יחמי נכסי דמי ואלו קני יחמי נכסי מי קא משתעבדי.

אמנם בחמא הרשב"א ז"ל בעלמו הרגיש בקושא זו שכתב בש"ך ז"ל מגמ' כה"ל, וכן מהכא דלא יאמר היבס הואיל ואני החזקתי ושאיני יורש וכו', ואפילו הכי לא אשגח צ"ה, ורשב"א כתב שם ח"ל ויש לי לומר דהכא דצפ' מי שהיה נשוי רבוא קאמר כלומר מאי דציק אצין קמך לא עדיף ממטלטלי דאפילו מטלטלי דתפרע יוכלן או שצקינכו אצון לדידך לא משתעבדי לך דמטלטלי דיתמי וכו', וכ"כ למלכא שצידה וכ"ש הוא משום דאפי' דין מטלטלי נמי לית לה דשעבודא צעלמא שצק לן אבינא גבן דלא משתעבדי לבע"ה כלל, וכהיא נמי דלא יאמר היבס החזקתי שאני משום דיבמא היא וכיון שאין ליבס צנכסי אחוה מידי דכולהו נכסי משתעבדי לדידך כאלו צעלה בראשון קיים לפיכך לא

לקמן ע"כ, אמנם דעת הרשב"א ז"ל נראה ברורים
בטעמים שהרי נתן טעם לדבר דאמר ליה הנחתי לך
מקום לגבות ממנו, וזאת ודאי טעם היא, ומידי דכוח
הבא דאמרו בגמ' ד"ק וכתובות דמי שמכר כל נכסיו
לשמעון וכלך שמעון ומכר שדה ללוי דר"ה מה גובה
ור"ה מה גובה אפילו הכי היבא דלא מכר רק מקל"ת
נכסיו אומר לו הנחתי לך מקום לגבות והכ"נ הכי הוא
ודו"ק.

והל"ח פ"ב מהלכות מלוה כ"ו כתב אבא שכתב
הרמב"ם ז"ל לפיכך אם אין לראובן נכסים
וכו' וכתב כ"ה ז"ל שאותה של ר' נתן גדליה ליה
נכסים, ואין הדבר מוכרח לא דדברי רבינו ולא דדברי
הגמרא, ומ"מ לפי מה שחפס במושלם הרב המגיד ז"ל
דדברי רבינו דאית ליה דהא דר' נתן גדליה ליה נכסי
קשה, דבהלכות שמיטה ויובל פ"ט גבי פרזבול כתב
רבינו ז"ל, ה"ה לו חוב על חצירו ויש לחצירו קרקע
הואיל וכו' וזאת שכתבנו כותב עליו פרזבול ע"כ,
ובגמ' פ' השולח אמרו דטעמא דהי משום דמשועבד למלוה
ראשון מדר"ג ואם איתא דרבי נתן לא חיירי אלא גדליה
ליה נכסים ה"ה לו לרבינו ז"ל לפרש שם דחיירי גדליה
ליה נכסים ולא לסתום הדברים וכו'.

וגר"א לחזק דברי כ"ה ז"ל דכיון דזה החוב משועבד
למלוה ראשון כו"ל כנכסים משועבדים במקום
שיש בני חורין וכיון שיש ללוה ראשון נכסי אחריו אין
נפרעין מנכסין משועבדין במקום שיש בני חורין, וכן
נראה בטעם אדברי הר"ן ז"ל דפ' האשה שנתארמלה
וכו', והש"ך ז"ל כתב ומ"ש לח"מ לא מיתורא לי וכו',
ע"ש, ולשיטתו אזיל שכתב לעיל מיינה דהאי טעמא
דנכסים משועבדים לא מספיק וכו' שכתבתי לעיל דבריו
הקדושים וכו' עמו דזה, וגם הלח"מ נראה שלא היו
לפניו דברי הרשב"א ז"ל בעת כתיבו, דאלו זכר היה
לו להביא מדבריו ז"ל שכתב כן להדיא ואז לא היה
קשה לי כלום ארצות כ"ה ז"ל, וגם הש"ך לא היה משיגו
כיון דהיה לו טעם ברור וחזק משום דאמר ליה מקום
הנחתי לך לגבות.

עוד הקשה שם הלח"מ ז"ל ממ"ש הרמב"ם פכ"ג מה"א
הביא כ"ה ברייתא, דברי שהיה נושא באלוה מנה
ומה והניח שומרת יבם לא יאמר הואיל ואני יורש
החזקתי אלא מולאין וכו', ואיתא דפ' האשה שנתארמלה
דטעמא דהי משום דרבי נתן, וא"כ ה"ה ליה לפרש
דמיירי גדליה ליה נכסי אחריו, וחיזק כיון דמשועבד
לכתובתה אין לו כח בנכסי אחריו ליעול מהם כלל אפי"פ
שיש בהם יותר מכדי כתובתה כיון שכלל משועבד
לכתובתה, וכיון שכן מולאין ממנו אפי"ג דאית ליה
למה נכסי אחריו עכ"ל, אמנם גם כהא נראה לעני"ד
דלא זכר אשר מדברי הרשב"א ז"ל בשלבי קידושין

קרינן ליה למלוהו שעבדא בלחוד אלא נכסי דמיתנה
ומשעבדא לה כדמטיקרא וכו' אלא כח עכשיו ככח
בנכסיו בחייו וכו' משא"כ באלמנה דעלמא דהא באלמנה
בעלמא לא יבצין ליה ממלוה שיש לו ביד אחרים מדרי
נתן כדאמר רבי עקיבא בפרק הכותב, אלא דיבמה שאני
שכיח כמו בחזקת נכסים בנכסים שעבדא עליהם גם
עכשיו כאלו בעל הראשון קיים ע"כ, עכ"פ הרי לן
הרשב"א ז"ל הרגיש בקושית הש"ך ומיישב דשומרת יבם
דחתם הוי הנכסים דידה בלי שינוי מחייה ולא מכח
שעבד.

שבת וראיתי לרבינו הרשב"א ז"ל בקידושין דף ע"ו
שכתב וז"ל, ובה דר' נתן דוקא במקום שאינו
מואל לגבות מיינה דבעל חוב אבל במקום שמואלאין
לגבות אין מולאין מה ונותנים כדמוכח ב"ק, וטעמא
דאמר ליה הנחתי לך מקום לגבות ממנו, דבע"ה כעין
משועבדין הוא ואין מולאין מן המשועבדין במקום שיש
בני חורין ע"כ, ומזה נ"ע לדברי רבינו הש"ך ז"ל
לעני"ד בסי' ק"ה סק"ח ורמזם כאן שר"ה לכו"ח
מדברי הרשב"א גופיה דהך דר' נתן מיירי אפילו אית
ליה נכסי ע"ש, שהרי הרשב"א כתב מפורש ואלא דדוקא
דל"ל נכסי וכמ"ש וז"ע.

והרשב"א שם בסמוך הביא האי גמ' דפסחים כג"ל
הפוכי מערתא אלא דין גמור וכשגבו קרקע דבעל חוב
חוזר וגובה אותם מהם מדרי"ג גופיה היא, דאי לאו
דר' נתן הו' נכסי דקנו יתמי כדאיתא בהדיא
דפ' כ"ש בפלוגתא דרבי ור"ה דבע"ה למפרע הוא
גובה או מכאן ולכאן הוא גובה וכו', הרי שהרגיש
הרשב"א ז"ל וכתב מפורש דהאי גמ' דפסחים דמכוח
שעבדא הוא ואפי"כ כתב דוקא במקום שאינו מואל
לגבות מיינה דבע"ה ולא היה קשה ליה קושית הש"ך
ז"ל דודאי הנכסים משועבדים מחיים וכדעת הש"ך
ז"ל, אמנם הא דאין גובין מדרי"ג משום דאית ליה
טעמא אחרונה שאומר לו הנחתי לך מקום לגבות ממנו
וטענתו ודאי טענה חזקה הוא ודו"ק בזה כי זה
ברור לעני"ד.

והש"ך ז"ל כתב ז"ל, גם מה שכתב הרשב"א והר"ן
וכ"ה והריב"ש שם דחוב זה הוי כמשועבדים
ואין גובין ממשועבדים במקום שיש בני חורין וכו'
אם תפרש דצריכס כפשוטו ודאי לא נהירא דהא דאין
גובין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין היינו
משום דחשו חכמים לתקנה דלקוחות דלא ליפסדו וכדאיתא
בר"פ הניזקין ובהא מה תקנה שייך ומאי פסידא איבא,
הרי הוא חייב לשלם בלאו הכי לשמעון וכ"כ הרשב"ל
שם, אלא כר"ן והפוסקים כג"ל מיירי היבא דאית ליה
איתא פסידא ללוה שני ואינו רוצה לשלם עכשיו וכמ"ש

מת שמעון לא מצי ראובן מתפרע מן לוי לא מן מקרקעי ולא מן מטלטלי מן מטלטלי לא מצי מתפרע מדקדייק רב נחמן ואמר יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם בעל חוב חוזר וגובה אותה מהם דווקא קרקע אבל מטלטלי לא אלמא מטלטלי דלוי במקום מטלטלי דשמעון קיימי ומטלטלי לבעל חוב לא משתעבדי ר"ג ומן מקרקעי דלוי נמי לא מצי למתפרע מדקדייק רב נחמן ואמר יתומים שגבו דווקא גבו אבל לא גבו לא אלמא לא מצי לוי למימר לראובן דאנא שמעון זוזי מסיק

משנה הלכות

ושייכא נמי צניח ושייכא נמי בשכירות וכו' ושייכא נמי בגזל וגזל ושייכא נמי בנפקד ומסור דמפקין מנפקד של המסור ויבזין לנמסר ורבינו שמחה חולק במסור.

ובשוקהל נוחנין חרס על כל מי שיש צידו פקדון של פלוני, כדר מחוץ לעיר שיתכור צעזערו למס, אם אין המפקיד חייב ליתן מס עם הקהל אין השבועה חלה על הנפקד, ואם נחנו לקהל חייב לפרוע למפקד ואפילו אנסוכו עד שנחנו להן, ואם המפקד חייב ליתן מס עם הקהל חייב הנפקד ליתן להן מדרבי נתן. ראובן שהיה חייב לשמעון מנה וזא לוי וגזל את ראובן מפיקין מלוי ויבזין לשמעון ואין שמעון יכול למחול ללוח שלו ולהפסיד למלוח שלו כדי שלא יגבה ממנו. פסק ר"ח ז"ר נתן ובלבד שידוע האמת שחייב לו עדיין ורבינו אבי"ה מסתפק אם יאמר זה כבר פרעתי לנושך קודם שחצוני אם יכול להשביעו על כך, ורבינו משולם בר נתן השיב שאם תחזור הממון לצעליו אחר שזה קבל עליו לשלם שפסקו לו ז"ד הדין כר"י חייב לשלם גם לזה וגם ר"ח פוסק כר"י (דלא כרשב"א דס"ל דר"ח פוסק דלא כר"י).

ומה שכתב כאן דראבי"ה מסתפק אי הלכה כרבי נתן במרדכי כתובות דף ק"ז סי' רע"א כתב וראבי"ה כתב דאפילו הלוח לה צפני עדים אין לו דין ודברים עם הצעל אלא עם האשכ והיא חובעת את צעלה, כיון שהיא חייבת לפרוע לו ומרדכי נתן וכו' אי אפשר לתבוע דלא איתכרר אי הלכה כר"י ויש פוסקין דלא כר"י. ובחידושי חנני שם כתב ויש לחמוק אכג"א דמשמע דכראבי"ה ס"ל הלכה כרבי נתן ע"ש, ולעני"ד אינו מוכרח כן בזה"א עיי"ש ודו"ק, אמנם במרדכי שם נדפס ריב"ז"א במקום ראבי"ה וכן הוא בזהבנות אשר"י כתובות שם ועיין תשו' מכרי"ל סי' ז'.

ובי"ש איתמר שני שטרות היוצאים ביום אחד רב אמר חולקין ושמואל אמר שוה דדיינא וכו' שם ז"ד ע"א, איתמר ז' שטרות היוצאים ביום אחד רב אמר חולקין, ושמואל אמר שוה דדיינא לימא רב דאמר כר"מ דאמר עדי חתימה כרחי, ושמואל דאמר כר"א דאמר עדי מסירה כרחי, לא דכ"ע כר"א וככא

שכחתי לעיל דכתב בזה עממא אחרינא, דיבמה שאני שכיח כמו בחזקת נכסים דשעבודא עליהם גם עכשיו כאלו צעלה כראשון קיים ולע"ג שלא הרגיש בזה. ולפי זה שפיר מיושבים דעת הפוסקים דס"ל דוקא כשאין לשמעון נכסים לפרוע ממנו נזקקין לו מכה שעבודא דר"ג, ודו"ק ועיין קלוב"ח סק"א וכו'.

ר"ג **ומ"ש** ומן קרקע דלוי נמי לא מצי למתפרע, מדקדייק רב נחמן ואמר יתומים שגבו דייקא גבו אצל לא גבו לא אלמא מצי לוי למימר דאנא שמעון זוזי מסיק די חזי לדידך לא משתעבדי ע"כ, ומשמע דאי צעי לוי ודאי נתן להם קרקע אף שיש לו חזי וידוע דבמה שיתן להם קרקע יבא ראובן ויקחנה מהם לא חיישינן לזה וכן כתב הרשב"א ז"ל בקידושין ע"ו ח"ל, ומיכו אי פקח חידך מקרקע צוזי לצעל חוב דאצובון ומגבי ליה קרקע צעזיל חוצה אצובון ומוקמינן ליה צדיק דזה כי פקח ונשכר וכו', וכדאמרין בזה"א דפרק מי שכיח נשוי דמייחין בסמוך ואי פקח מגבי ליה ניכלייכו וכדר גבי לה מינייכו מדרב נחמן, יתומים שגבו קרקע בחוצה אצובון וכו'.

ברם, מה שכתב שם הרשב"א ז"ל, והא דאמרין בהם מגבי לה ניכלייכו, לאו דוקא מגבי, דכפוכי מערתא למח לי, אלא הכי קאמר אי פקח חידך עטין לכו קרקע מגבינא לכו ולוי וכו' ומעכנא ליה בחוצה אצובון ע"כ, דעת רבינו אין נראה כן שכרי כתב מפורש ומדויק דוקא שכר גבא אצל בלא גבא לא כרי דכתב כיפך דעת הרשב"א ז"ל ול"ע ויש לדחוק קצת.

שוב ראיתי בזה"א פי' שור שנגח דו"ח כתב בשם אר"י וז"ל רבי נתן אומר מנין לנושך בחצירו מנה וחצירו בחצירו מנין שמוליאין מנה ונוחנין לזה ח"ל ונתן לאשר אשם לו פי' רבינו יחידא בר ינחק דוקא כשאין ללוח צמח לפרוע, ולאצא מרי נראה דאיידי ר' נתן אפילו צ"ש לו, וכפורה חובות של חצירו איבד מעותיו ואפילו אית ליה למלוח משכון ואפילו הוא דוחק חדיר את הלוח לפרוע לו אפ"כ איבד מעותיו, (ועיין בזה בחוט המשולש שו"ת בהשצ"ן עור ז' סי' כ"ז אריכות גדול צענינים אלו) וכך דרבי נתן שייכא לחוב של הלוחא

ושמואל כר"א דאמר עדי מסירא כרתי הלכך זה שנמסר לו בתחלה קנה ומדלג ידעין כי ניכו עצדין שודא דדיינא והתם קיי"ל כשמואל דר"י כתי ס"ל ועד עזדא התם כותיה וקיי"ל הלכתא כר"י דדייני אלמא הלכתא כר"א אף בשערות, תירוצ' הרמב"ן ז"ל שכשאר שם דלר"מ חולקין וליכא שודא דדייני אלמא לר"א, היינו למאן דס"ל דעדי בתומיו זכין לו, ושמעין ליה לשמואל דאמר כתי דפ"ק דמלעא דף י"ג וכו', אבל אכן דקיי"ל דלא קני בעדי חתימה עד דמטי שטרא לידיה, אפילו לר"מ איכא למיעבד שודא דדיינא, שכרי בשעה שכתב להם לא קנה כלום אלא משעב שמשר להם הוא שקוין, הלכך אם מסר לראשון וחזר ומסר לשני, זה שמסר לו תחלה קנה, ועל זה עמוק ואין דרך לנשות הימנה. ואפילו נפסוק (נ"א לא נפסוק) כר"א בשערות שכרי על כרחו אפילו לר"מ הכותב שטר מתנה לחצרו ביום פלוני ומסר לו ביום קנה מיד לשעתו ואינו יכול לחזור בו כל אותו היום אע"פ שלא כתבו לו שעות וכו' וכיון שהוא קונה מיד האיק אפשר לדון בכתב שני שערות ומסר לראשון בשחריה וחזר ומסר לשני ערצית שקנה שני כלום ואפילו קדמה כתיבת שטרו של ראשון וכלא כתיבה אינו זוכה לו כלל ומסירה זוכה לזה בשעתה אלא ודאי זה שמסר לו קנה והלכך אפילו לר"מ איכא למעבד שודא וכדפרישית כתי ערצו לקיים הלכה כר"א בגיטין אבל לא בשערות לפי שהיא סברה המחייבת בשמועה זו עכ"ל.

והר"ן ז"ל הפר עתה העמוקה דלא מלינו לשמואל דאמר כתי, והאריך שם הרבה בדבר והביא דפ' מי שביע נשוי פ"י שם בסמוך דשפיר עצדין שודא לר"א, אע"פ שהוא מודה בעדי חתימה כיון שאין כותחין מלד חתימתן שלא כתבו זה שעות אלא מסירה הוא שקונה ואפילו מסר בלא עדים לזה שמסר לו בתחלה קנה, משום דעדים החתומין על השטר מהני כעדי מסירה ומסירה זו קונה הוא לשעות כשם שהוא קונה לשעות בעדים על פה שהעדים החתומין על השטר לא מעטם חתימתן הם מקנין ע"ש.

ובתוס' רי"ד כתובות ה"ל כתב וכלכה כשמואל דדינא, כ"ש דס"ל כר"א דבמס' גיטין פ"ו ע"ז איפסיקא כלכה כותיה הלכך כל שטר דעלמא צין שטרי המכר צין שטרי מתנה וכו' צין שיש בהן קנין צין שאין בהן קנין עצדין שודא ע"כ. ורבינו ז"ל לא זכר האי טעמא דס"ל כשמואל משום דשמואל כר"א אחיה דהלכתא כותיה אלא הביא טעמא משום דר"י עבד ל"י מעשה כשמואל, ויש לומר דציון לא הביא ראיה לדבריו מדס"ל כר"א מדלג צרור לן אי ס"ל כר"א אף בשערות ולדעת התוס' רי"ד לא תקשי כקושיה הפוסקים הראשונים כ"ל מגיטין דהוא ז"ל גרס הלכה כר"א אף בגיטין להדיא ופשוט הוא.

בהא קמפלגי, רב סבר חלוקה עדיפא ושמואל סבר שודא דדיינא עדיפא, ומי מליא מוקמת ליה לרב כר"א והאמר רב יבדא אמר רב הלכה כר"א בגיטין, כי אמריה קמיה דשמואל אמר אף בשערות, מכלל דרב סבר בשערות לא, אלא מחורתא רב כר"מ ושמואל כר"א וכו', תנאי היא דתניא וחכמים אומרים יחולקו וכאן אמרו מה שיראה השליש יעשה פירש"י תנאי היא איכא למ"ד שודא עדיף, ואיכא למ"ד חלוקה עדיפא ע"כ.

ופסק רבינו כשמואל וכן פסק הרי"ף והרא"ש ז"ל והרמב"ם פ"ה מהלכות זכיה ומתנה כ"ו, ושאר פוסקים ועיין תוס' רי"ד והנה פירש לן רבינו היכי דמי כגון דכתב ראובן שטרא לשמעון על ארעא ונפק שטרא אחרינא על הדא ארעא דכתב ליה ראובן ללוי בבהיה יומא וכו' דבא להשמיטנו דוקא כה"ג שכתב ראובן שטרא לשמעון כגון שטר מכר או מתנה הוא דפליג שמואל, אבל שטרי הודאות וכלואות היואלין ביום אחד חולקין לכ"ע ובהא לא פליג שמואל, וכן פסק בספר המקלוטות והביאו המרדכי והטעם נראה לדבריהם או מטעם הרי"ף ז"ל דשטרי הודאות וכלואות איכא דררא דממונא למר, או מטעם הרא"ש ז"ל דתקן במתני' היו כולן יולאות ביום א' ואין שם אלא מנה חולקות בשוה לפי שיש חילוק צין קנין לשעבוד, דקנין מכר או מתנה כל הקודם צקנין זכה, אבל השעבוד אינו חל עליו אלא מאותה שעה שמוכיח מחוך השטר שחל השעבוד ע"ש. ועיין רא"ש פ' הכותב ס' י"א ועיין ר"ן מה שהקשה על טעם הרי"ף ז"ל ודעת רבינו חננאל ובעל העיטור ז"ל הביאו הרי"ן ז"ל דאפילו בהודאות וכלואות אמר שמואל וקיי"ל כותיה, ומיכו סיים הרי"ן ז"ל והראשון נראה עיקר, וה"כ בפ"ג מהל' מלוה ולוה ה"ג כתב דגם דעת הרשב"א כר"מ והרמב"ן ז"ל לא הכריע בזה ע"כ ע"ש.

ודע דמש"ס דידן קשה אכתי פוסקים דגרסי בגיטין פ"ע דף פ"ו הלכה כר"א בגיטין אבל לא בשערות ועיין רי"ף שם וכן כתב בהשגות הראש"ד, וז"ל כבד שמענו שאין הלכה כרבי אלעזר בשערות והרמב"ן ז"ל בספר הזכות שם כתב, אמר המחבר ואנו מלאכה לו תלויה בהלכות וכבר בדקנו אחריהם וזכינו בהלכה לנוסחא ישנה מוגהת מכתיבת ידי המחבר ז"ל וכך היה כתוב זה תחלה וכלכה כר"א בגיטין ולא בשערות, וחזר ומחק ולא בשערות והניח הדבר בסתם כר"א בגיטין וזכו עיקר נוסח ההלכה והאריך שם הרבה בדבר, והר"ן ז"ל בא אחריו באריכות גדול וכתב אבל זו קשה מן הראשונות דגרסין כפ' מי שביע נשוי דף ל"ד שני שערות היואלין ביום אחד, רב אמר חולקין ושמואל אמר שודא דדיינא ואוקימנא רב כר"מ דאמר עדי חתימה כרתי והלכך שניהם זכו כאחת כיון דלא כתבו שעות

ובעיקר בדבר בשקפה ראשונה תמכתי למי ליה לרצונו בכלל להציל ראיות דכלכלה כשמואל מדעבד רב נחמן מעשה כשמואל באימיה דרמי בר חמא ואמאי לא סגי לן בעמם הראשון דרב ושמואל כלכלה כשמואל, וכמו שכתבו רי"ף והרא"ש ז"ל דכלל גדול צידן דכלכלה כשמואל צדיקי וכי בכל מקום דכלכלה כשמואל צדי עוד למודעי מטעם אחר אתמכרה, אלא ודאי דסמכין אכללא, ומאי נשתנה כהא וקושיא זו קשה נמי להרמב"ן ז"ל בספר הזכות וחוס' רי"ד ז"ל בנ"ל.

ומה שגורא לענ"ד זכא הוא דהנה במרדכי הביא בשם הר"צ שכתב בשם תשובת הגאונים אפי"ג דקיי"ל כלכלה כשמואל צדינה כאן כלכלה כרב דקיי"ל (כרב דאמר) ממון המוטל בספק חולקין, וצירושלמי גרסין מתני' פליגא אדשמואל דחנן מי שכיב נשוי ג' נשים ואין שם אלא מנה חולקין בשוה וכאן אמרו שד"א דדיינה ע"כ והביאו בהג"א ע"ש, ומעתה מאחר דאיה לן שיטה בגאונים דפסקו כרב או משום ממון המוטל בספק או משום הא דירושלמי דמתני' פליג עליה דשמואל א"כ לולא דהיה לן מעשה רב דרב נחמן עבד עובדא כשמואל כוח אמינה לפסוק כרב ומטעמים הללו, אמנם מאחר דרב נחמן דדיינה הוא ועבד מעשה ודאי כוונתו קיימין דכלכלה כותיב, ולכן שפיר מיושב הא דבביא ראי' דכח כלכלה כשמואל דלא נימא כשיטה בגאונים ז"ל חכ' למג"ד ברור.

והמור חו"מ סי' ר"מ כתב: שני שטרות שיואלים על שדך אחת של מכר או של מתנה ואין זהם קנין וכו', וכתב בה"ח ז"ל חכ' שכתב ואין זהם קנין משום דאי כוח זכו קנין כל הקודם בקנין ע"פ צירור עדים זכא כמו שכתב בסמוך וביינו עובדא דרמי בר חמא ע"כ.

וכן ראיתי לרצונו הראשון סי' פ"ב שפי' ח"ל: אימיה דרמי בר חמא דנפרא כתבינהו לנכסיה לרמי בנה מתנה צריא בלא קנין שכתב לו בשטר נכסיי נחונין לך ולאורתא כתבינהו לרב עוקבא בנה האחר מתנה צריא בלא קנין דקרקע נקב בשטר כדתנן (נ"ל כדתינה וביא צרייתא בקדושין כ"ו וש"כ) כתב לו על הנייר שדי נתונה לך קב וכו' שניהם חופסין בשטרות ולא חיבר מי הוא שצא לידו שטר הראשון דבבא לידו ראשון קב דכלכלה כר"א אף בשטר דעדי מסירה כרתי, אבל זה היה ברור כי לרמי כתב דנפרא ולמר עוקבא באורתא אבל אם הקנה בקנין אין לאחר קנין כלום והקודם בקנין קב דבקנין אין יכול לחזור אלא כל זמן שסבוקין באותו ענין וכו' ח"ל אטו צירושלים יתדין דהכי לכתוב שעות דהתם וודאי כיון דהכי למיכתב שעות מדקדק לכתוב השטר בשעתו אבל השתא דלא כתבין שעות לא מדקדק למיכתב שטר לאחר וכו' ע"ש.

והגרא דעת הראשון ז"ל דודאי אי ידעין שנמכרה לו בשטר קודם דקנה הראשון באמת וכ"ש בקנין דקנה הראשון ואפילו לא כתבין בשעות שם, ולא אמרין אמנהבא סמכא חכ' דלא כמו שפירש רש"י ז"ל אלא כדעת הפוסקים בחולקים זכא.

אמנם בהגהות מיימוני פ"ב מהל' זכיה סק"ג כתב ח"ל וכתב רצונו שמואל ח"ל ואפילו נחזר ששמעון בשחר ולוי אחירו בערב אין הקדמה בשעות אלא צירושלים, כדאמרינן פ' מי שכיב נשוי גבי הכוח עובדא דרמי בר חמא וכו' וכיון שלא פירש ראובן לשמעון שעה נמלא שלא זכרו בשטר זה עד הערב הואיל ולא נחפרש בו שעה שחרית ונמלא שניהם שוים וכו' עד התם ליכא למיקם עליה דמילתא שברי השטרות שוין צומנס ואפילו יצאו עדים ויעידו זה נכתב ונמסר בצוקר וזה בערב בלא אין הקדמה בשעות כמו שפירשתי לעיל וליכא למימר שזה נמסר תחלה יום או יומים או חדש ואח"כ נמסר בשני לשני דמאחר שכתובים ציום אחד מסתמא י"ל גם כן נמסרו ציום אחד כמו שמוכח לשון הכתוב בשטר עכ"ל, משמע שאם פירש בשטר צירוש שעה שתקנה לו דמכירה שעתא זכא וכן פסק רצונו מאיר ז"ל כלכלה למעשה וכן נראה מחוץ פירוש רש"י בפ"ק דצ"ק וכו' וכן דעת רצונו המחבר בפ' ז' מהלכות כלואה פי"ן שם וכו' וכן בפרק מי שכיב נשוי אטו צירושלים יתדין וכו', וכיון דלא הקפידו אנשי המקום לכתוב בשעות גלוי מנהגם שאין כוללים אחר הקודם ושניהם שוין עכ"ל רש"י, משמע הא הקפידו לכתוב שעות כולקין אחר הקודם ע"כ.

והגרא מדעת הגהמ"י ז"ל ברור דס"ל דהכי דליכא שעות בשטר אפי' אי באו עדים ואמרו זה קנה ראשון או לזה נמסר ראשון אין צדק כלום ושניהם שוין הם מאחר דלא קפדו לכתוב בשטר בשעות דגלוי מנהגם דאין כולקין אחר בשעות ומכאן לל"ע ארצונו בה"ח ז"ל דפירוש בדברי הטור דעל פי צירור עדים כל הקודם בקנין זכא אפילו ציום אחד דעל קאי ומינה סליק שכתב וציום שכתב בשטר אין בוכח צו מתי כתחיל השעבוד צדק או בערב ועל קאי דעל פי צירור עדים זכא הראשון וזה אינו לדעת הפוסקים בהגהמ"י ואריך לדחוק בדעת בה"ח ז"ל דמה שכתב ע"פ צירור עדים כוונתו לימים היינו יום אחד או יותר ולא לשעות וכמ"ש בה"ח ז"ל שם ע"ש, אמנם זה נמי דלא כמו שכתב הגהמ"י בנ"ל שם עוד דליכא למימר שזה נמסר תחלה יום או יומים או חדש וכו' דמאחר שכתובים ציום אחד מסתמא יש לומר גם כן נמסרו ציום אחד כמו שמוכח לשון הכתוב בשטר ויש לדחוק כיון דאיכא עדים ודו"ק ועיין לח"מ שם מה שהקשה לפרש"ם. **וראיתי** בדרישה חו"מ סי' ר"מ ובסמ"ע שם שחמא ארצונו בבית יוסף ז"ל חכ' לשונו ז"ל צ"י

שיהיה נחתמו ביום אחד במקום אחד אין מקפידין על הקדוש לחזירו ואפילו זה שחרית וזה מנחה ומאי שודא דדיינא איכא וכו' ע"ש, מוכח מה דשמואל דכירא ליה כרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי אמר זכאאי גוונא שזכ נמסר שחרית וזה במנחה שודא דדיינא עכ"ל, וברי דעת רש"י ז"ל מפורש כיצד דר"ה כנ"ל דאין הולכין אחר הקודם זכאאי גוונא וכמו שכתב הגהמ"י.

עוד מלאתי להראש"ד ז"ל צפ"כ מה' מלוה ולוה כי"ג על מה שכתב הרמב"ם ז"ל שטרות שזמן כולם יום אחד או שעה אחת במקום שכותבין שעות כל שקדם מהם וגבה בין קרקע בין מטלטלין זכה ע"כ, ובהשגות כתבו, א"ל מאין הוליא זה דין חדש לומר כל הקודם זכה זכה שאלו חכמים יחלוקו ולא לישחמיט תגא צד דוכתא ולימא יחלוקו או כל הקודם זכה, ואין לנו אלא מה שמנו חכמים ע"כ, הרי דס"ל להראש"ד ז"ל דאפילו כיכי דכותבין שעות נמי לא זכה צדן וכו' ש כיכי דאין כותבין אלא צדו עדים דכני כוח מעשה ודאי דלא זכה צדן מאחר דאין המוכח כן ומעתה נראה דגם דעת הראש"ד ז"ל כמותן הפוסקים ז"ל כהרשב"ם ואף דהתם מיירי לענין הודאות והלואות מכל מקום יש ללמוד מיניה גם לכאן ובהגהמ"י ל"ן מדברי הרמב"ם לכאן ע"ש גם צט"ז כתב בפשיטות כדריש"ה ז"ל ולעג"ד דבריהם ז"ל ל"ע ולא ראייתי מי שפטר צד לעת עתה, ועיין תמים דעים להראש"ד ז"ל בכתבתה פירוש כרי"ף מלשון ערבי על האי סוגיא ודו"ק.

שבתי וראיתי דגם מעיקר ראיתי ז"ל שכתב שמדברי הר"ן מפורש כדבריו לולא דבריו הקדושים לא ידענא מאי אדון ציה שברי הר"ן ז"ל בעלמו שם בסמוך צד"ה אטו צירושלים יתצין כתב ח"ל כלומר וזה בשטר זה אין כתוב שעה ואינו עשוי כמו שעושים צירושלים דכותבין שעות, שאלו היחב השעה כתובה בשטר אף על פי שאין אנו יודעין למי נמסר ראשון חולין שלמוקדם נמסר תחלה שקדימת השעות במקום שכתבו לכתוב הרי הוא כקדימת הימים בכל מקום אבל כאן כיון שלא הקפידו בני המקום לכתוב שעות גילוי מנהגם שאין הולכין אחר הקודם לצו ביום ושיהיה שוין ע"כ, הרי שהר"ן ז"ל כתב ממש אות צאות לשון רש"י ז"ל דבמקום דאין מקפידין בני המקום לכתוב שעות גילוי מנהגם שאין הולכין אחר הקודם לצו ביום ושיהיה שוין, וא"כ ממילא אין נפקא מינה אפילו אי צדו עדים והעידו דלזה ניתן השטר קודם וכנ"ל וכפי' הרשב"ם ורש"י ז"ל ויהיה א"כ דעת רש"ם מוסכם גם לדעת הר"ן ז"ל ודברי הפרישה ז"ל לעג"ד נע"ג. אמנם לפי זה יהיו לכאורה דברי הר"ן סותרין ויש ליישב בדוחק, עכ"פ אין מכאן ראיה צרורה לדעת הפרישה לעג"ד וק"ל.

היינו למי שנמסר יום אחד או יותר קודם לחזרו דאלו נמסרה לשנים ביום אחד אפילו ידוע שנמסר לזה בצדק וכו' אין לו דין קדימה וכו' ודברי רבי תמוהים כמה צעני דכא הר"ן שם צפ"י מי שיהיה נשוי בסימן שס"א כתב ז"ל ושמואל כר"א דאמר דאפילו אין עדים אלא שנחנו לה בפני עדים כשר וגובה מנהגים משועבדים שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תקון העולם שמה ימותו עדי מסירה או ילכו למדכ"י אלמא עדי מסירה עיקר הלכך אלו צדו עדים ואמרו שלא נמסר בצדק ולזה נמסר בערב, זה שנמסר לו ראשון קנה וכו' עכ"ל, הרי לפנינו שכתב בהדיא דלמי שנמסר לו תחלה אפילו ביום אחד קודם לחזירו זכה צו וכ"כ המ"מ בהדיא צפ"ה מהלכות זכייה וכן מוכח לשון רש"י בפרק מי שיהיה נשוי וכן מוכח שם מהתוספות וכו' וכתב ולא מלאתי בשום מקום יסוד וראיה לדברי רבי כ"א מפ"י רש"ם בפרק חזקה בכתובים בסוף דף ל"ד וכו', מיכה דברי נמק"י מוכח שם שלא פ"י כרשב"ם ע"ש וצדדאי רבינו צשיטת כל הנך רבנותא כנ"ל אזיל ומשום הכי סתם דבריו ולא חש לדברי רש"ם כלל אפילו להציאו בפלוגתא מפני שצטלים דבריו צרור דברי רבנותא כנ"ל עכ"ל.

ואגב חורפיה נעלמה מיניה דכשר ז"ל צעת כתבו דברי הגהמ"י כנ"ל שכתב דברי רש"ם ז"ל ונראה דג"כ הכי ס"ל וכו' מפרש בדברי הרמב"ם, גם נראה דס"ל להגהמ"י ז"ל דדעת רש"י ג"כ כדעת הרשב"ם ז"ל ורבינו מאיר ור"ש צפ"ק דצ"ק, וא"כ לשיטת הגהמ"י יש לו להצית יוסף ז"ל יסוד גדול לפירוש, ואצנים שלמות צנה ציסודו ואף שיש לדחוק קצת בדברי הגהמ"י דלא כתב כן אלא לענין כיכי שכתבו שעות בשטרא כיון דהקפידו דהולכין אחר הקודם מ"מ פשטות דבריו הקדושים לא משמע הכי גם מדברי רש"י ז"ל שכתב שכתב אטו צירושלים יתצין וכו' וכיון דלא הקפידו אנשי המקום לכתוב השעות גלוי מנהגם שאין הולכים אחר הקודם ושיהיה שוין ע"כ, וזה ראיה צרורה דדעת רש"י דאפילו אי ראו עדים נמי אין הולכין אחר הקודם מדכתב שזה גלוי מנהגם שאין הולכים אחר הקודם וכיון דהמנהג כן אפילו היו עדים שלא נמסר בתחלה מה צדק ודאי אדעתא דמנהגא מסרו והכי משמע לישנא דאין הולכין אחר הקודם, משמע דאין הולכין כלל אפילו צאיכא עדים וכיון שכתב ראיה דגם דעת רש"י כן כוונתו ע"כ שגם שאר הפוסקים שכתב שם ס"ל כן, וכדעת הרשב"ם ז"ל ודלא כדעת הר"ן ז"ל וזה לעג"ד צרור.

וביותר תגדיל התימה מה שכתב הפרישה ז"ל, וכן מוכח מלשון רש"י שם צפ"י מי שיהיה נשוי אמר שכתב שם בגמרא ז"ל רב דאמר יחלוקו ס"ל כר"מ דאמר עדי חתימה כרתי וכו' ופרש"י ז"ל עדי חתימה כרתי ואלו

מלוח של אציקן וכמחוייב לו
כלום משעבד מדר"ג ועיין
משכ"ל: שני שמרות. מכר
שזה אחת לשני בני אדם זיוס
אחד: אימיה דרמי בר חמא.
ולא נודע למי מסרה תחלה
שטר מתנה: אפון צירושלים
יתציון וכי'. וכיון דלא
בקפיוו בני המקום לכתוב
שעות גילו שמנהגם שאין
הולכין אחר בקודם לבו זיוס
ושיהם שוין, ועיין משכ"ל:
אלא מר מאי טעמא עבד
כזי. ולא אמר יתלוקו: שורא
דדייני. כרזי אלעזר דאמר עדי
מסירה כרתי ולי נראה שזה
היה חציב לה יתח וקדמה
ומסרה לו תחלה: אנא נמי
שורא דדייני וכיון שפסקתי
אני בדין שזי אין לך כח
להוציא מידו שכרי ולא מצית
דין זכאי בשורא דדייני:
טעם שלך משום שורא דדייני

לכונתא מידו שכרי ילא מצינ
 דין זכאי בשודא דדייני: **דאנא** דיינא. על פי ריש גלותא וכישיבב: **לאן** צחורה ככי אחית לב. לא חמרת
 טעם שלך משום שודא דדייני חלא משום דקדים צחתימא כר"מ ובזו טעית דכא לאו צירושלים יחזיקן: **הנהו** חרי

שאינו מוכרח כל כך מכל מקום כדי שלא לשוים חולק
ארכיו הרשב"ם ז"ל יש לישבו צנקל כדבריו. ועיין חידושי
הרא"ה ז"ל ובש"מ. ועיין לעיל (ס"ק רי"א) מה שכתבתי
צ"י שודא דדיינא צ"ס"ד ועיין עוד חוס' כתובות נ"ה
ע"כ ד"ה שם אמר כלותי לפלוגי ודו"ק.

(לד) ומ"ש הכוה חרי שטרי דחתי לקמיה דרצ יוסף
 וכו' שם ע"צ ופרש"י ז"ל הכוה חרי
 שטרי של מכר שילאו על שדה אחת וכן פירש הרי"ף
 והרא"ש ז"ל דמייירי בשטרי מכר והכין פי' בתוספות
 רי"ד, אמנם הרמב"ם פ"כ מהל' מלוה ולוה פי' דמייירי
 בשטרי הלואה, והריטב"א כתב פרש"י וכו' ואח"כ כתב
 ויש שפירש לפי גירסא זו שני שטרי הלואה היו שילאו
 על הקרקע א' בן חורין מר אמר אני מוקדם וראוי
 לגבותו ומר אמר אני מוקדם וראוי לגבותו ואוקמינן
 רצ יוסף בההיא דכ' צניסן כלו דלגביה צעל כ' צניסן
 וכי אחי אידך למיטקף לקוחות דבחר אייר אמרי ליה
 אח צר חד צניסן אח והנחנו לך מקום לגבות הימנו
 ושני בפירושים דרך אחד להם וכולם ענין אחד, ורש"י
 פירש בשטרי מכר משום דסוגיין לעיל מייירי בהכין
 וכדפרישית לעיל ומכל מקום שמעינן מהכא שכל הבא
 לגבות שום שעבוד בלשון מסופק עליו להביא ראיה
 ואע"פ שחייבו צורר ולריך לברר שעבודו מאי חקנתייהו
 כתבו ברשאי להדדי ע"כ והרא"ש ז"ל כתב ג"כ דבשטרי
 הלואה נמי מייירי.

וכתב רבינו חננאל ללא אמרין שודא דדיינא אלא
במקרקעי ובדיין מומחה לרבים מדאמר לוי רב
נחמן לרב ששה חדא דאנא דיינא ומר לאו דיינא וכן
כתב בספר חפץ אצל רבינו ברוך כתב דכתי קאמר
ליה כיון דאנא דיינא שקבלתי מריש גלותא שודא שלך
אינא כמו שודא שלי, אצל במקום אחר כל כדיינין יכולין
לעשות שודא כ"כ במדרכי ועיין רא"ש ובסג"א ודעת
ר"י דגם במטלטלין שייך שודא ועיין ש"ג ובש"ע חו"מ
מדיינים אלו.

וּרְאִיתִי לַרְבִּינּוֹ יוֹחָם נָחִיב שֶׁשִּׁי הִיא חִלָּ: צִי צַעֲלֵי
חוֹב שֶׁאֵין לָכֵס קְדִימָה זֶה עַל זֶה בְּגוֹן מַעֲלָלִין
שֶׁלֹּא הִקְנִה אוֹתָם חֶגֶז מִקְרָקֵי אוֹ קְרָקֶע חֲמֵן צִיּוֹם
אֶחָד בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹחֲצִין שְׁעוֹת חוֹלְקִין צִשׁוֹר וְצַחֲלָק
חֲשִׁיעִי שֶׁס־כֶּחָז זָכוֹ לָשׁוֹן בְּרַמְצִים זִ"ל שֶׁכִּתְּצִי לַמַּעֲלָה
בְּחֶלֶק הָאֵי עַל דִּין שֶׁנִּי צַעֲלֵי חוֹב שֶׁאֵין לָכֵס דִּין קְדִימָה
פִּי"ב (ט"ם וְהִ"ל פִּי"ב) מַמְלֹחַ וְלוֹב, שְׁעוֹת שְׁזַמְנֵם כּוֹלֵם יוֹם
אֶחָד אוֹ שֶׁבַע אֶחָד בְּמָקוֹם שֶׁכּוֹחֲצִין שְׁעוֹת כֹּל שְׁקָדֵם מִכֵּן
וְגַבֵּה צִיּוֹן קְרָקֶע צִיּוֹן מַעֲלָלִין זָכֵב עִכ"ל. וְנִרְאֶה נָמוֹ שֶׁחֲפָס
לַפְּשִׁיעוֹת דְּבִמְקוֹם שֶׁאֵין כּוֹחֲצִין שְׁעוֹת כּוֹלֵם שׁוּין וְאֵין
לָכֵס דִּין קְדִימָה זֶה עַל זֶה וְאֵי נִימָא דְּסִצִּירָא לִיב דְּאֵי
צָאוּ עִידִים וְכִקְדִּימוֹ לֶאֱחָד שֶׁמַּעֲיִין לָכוּ, קָשָׁה אֲמַאי כִּתְּצוּ
בְּסַחֲמָא דְּבִמְקוֹם שֶׁאֵין כּוֹחֲצִין שְׁעוֹת לַעֲלוֹם חוֹלְקִים אֵלֶּה
וְדֵאִי דִּכְכָּאִי בּוֹרָא אֲפִילוֹ אֵי צָאוּ שׁוֹב עִידִים לֹא אִיכְפַּת
לֵן בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹחֲצִין שְׁעוֹת וְכַדְעַת בְּרַשְׁבִּים זִ"ל וְאֵף

שטרי. של מכר שילאו על שדכ. אחת לדעת רש"י, ולדעת רבינו שטרי של הלואה ועיין משנה כלכות : פירפא. לערוף לקוחות מראש חדש אייר שברי מכרה לו באחריות : יכרי למימר לך. לקוחות : מאי תקנתיהו. דתרווייכו דאפילו האחד שיש לו זמן בשטר נמי לא מצי גבי בלי שטרי דאורכתא דמלי אמרי ליה האי דניסן סתמא סוף

בחמשה בניסן וחד הוה בניסן סתמא אוקמיה רב יוסף לההוא דחמשה בניסן בנכסי אמר ליה אידך ואנא אפסיד אמר ליה אנת ידך על התחתונה אימר בר עשרין ותשעה בניסן את אמר ליה וניכתוב לי מר טירפא מאייר ואילך יכלי למימר לך אנת בר חד בניסן את והנחתי לך מקום לגבות ממנו מאי תקנתיהו כתבי הרשאה להדדי. היכי עבדין אתי בעל חוב דכתיב שטריה בחמשה בניסן וכתבי אורכתא להאי דכתיב שטריה בלא זמנא וכן האי נמי כתיב אורכתא לאידך דכתיב שטריה בחמשה בניסן ואזיל חד מנהון גבי בתרי שטרי מפיק תחילה שטריה אי מגבי ביה מוטב ואי לא מפיק שטרא דחבריה עם אורכתיה דאורכיה כלומר

משנה הלכות

אלא מאי תקנתיהו, איז תקנה נזכר לתקן להם שלא יפסידו אי מהם ויגבו ממעבדי ומשני נכתבו כרשאה חכדי ואזיל חד מנהון וכו', זה נראה לפרש לפי גירסת רבינו ז"ל, ופירוש כזה ראיתי לרבינו יוחנן ז"ל הביאו בש"מ.

והרשב"א ז"ל כתב יש מי שאומר צמי שמכר לשנים ולאחד פירש בשטר צכ"כ צניסן ולשני כתב צניסן סתמא אין בעל חוב יכול לערוף מאחד מהם וכל אחד מהם יכול לדחותו אלל השני לומר הנחתי לך מקום לגבות הימנו ואינו דא"כ כל אדם יהיו פושטים בן ויערימו להפסיד מצע"ה צבענין זה אלל מכאי דכתב צניסן סתמא גבי וטעמא דמילתא משום דשדות שניהם משועבדים לבעל חוב אלל שהתקינו להם חכמים שאין נפרעין מנכסים משועבדים צמקום שיש בני חורין א"כ עליו לזרז שהוא משועבד צמקום בני חורין ועליו הראיה הלכך זה שהוא סתם, ידו על התחתונה כך נראה לי טעם בענין עכ"ל הביאו הר"ן ז"ל, וסיים הר"ן אלל ראיתי כתוב שהרמב"ן ז"ל כתב בתשובה בזה שמכר קרקעותיו לשלשה בני אדם ולא נתפרש בשטרותם זמן וזה מלכ לערוף וכל אחד מדחה אותו לומר אני מוקדם והנחתי מקום לגבות, שעליו להביא ראיה, ותמך עליו ע"ש.

והש"ג בלשון ריא"ז כתב ונראה צעני שאין זה יכול לכופ את חבירו שיכתוב לו כרשאה אם לא ירצה אלל אם קנה חבירו עוד שדכ אחד מן המוכר מניסן ואילך שהוא צא עליו עכ"פ ואומר לו אם שטרי שכתוב צניסן סתם הוא אחר שערך שכתוב צכ" צניסן כרי דינו עליך על השדכ שקנית מניסן ואילך ואם שטרי קודם שערך אין לך להוציא זה השדכ שקנית מידי ע"כ, וכו' ז"ל אזיל בשיעורו דס"ל דמיירי צמכר וגם דה שיש לו זמן על השטר צידו הוא דאם לא כן ודאי לא צריך לכופו כיון דגם ממונו הוא גביה וכו' אינו רואה ליתנו לאחד מהם ופשוט.

וכתב המרדכי דיש מדקדיק מכאן מולא קאמר דלמא בשלשים צניסן את ש"מ דיוס לי נמנח לחדש

ודעת רבינו נראה נמי דבשטרי הלואה מיירי מדכתב היכי עבדין, אחי בעל חוב דכתוב שטריה בחמשה צניסן וכתב דאורכסא להאי דכתוב שטריה בלא זמנא וכו' כרי דעתו ז"ל שמיירי צבעל חוב ובשטרי הלואה זה פשוט אמנם ודאי מודק רבינו דגם צמכר דדין כן.

והנה צמ"ה גרס מאי תקנתיה ופרש"י דהאי, וכן גרס כרי"ף ז"ל והר"ש וכו' ז"ל ופירשו כלומר אותו שיש לו שטר בלי זמן דאילו אותו שיש לו זמן על שטרו אין לו שום ספק צו כלל, אמנם רבינו גרס מאי תקנתיהו, ומשמע דתרווייכו צעי תקנתא וכן ראיתי בתוס' רי"ד שגרס מאי תקנתיהו וכן הוא צריע"ה ז"ל, ודעת רבינו נראה צרור דאפילו האחד שיש לו זמן בשטר נמי לא מצי גבי בלי שטרי דאורכסא מדכתב רבינו היכי עבדין וכו' ואזיל חד מנהון גבי בתרי שטרי מפיק תחלה שטריה אי מגבי ציכ מוטב ואי לאו מפיק שטרא דחבריה עם אורכסיה דאורכיה כלומר שהוא דחצריה הוא וגבי כרי שכתב אי מגבי ציכ מוטב ואי לא וכו', וכן מדכתב אחי בעל חוב וכתבי אורכסא להאי וכו' וכן האי נמי כתיב אורכתא לאידך וכו' משמע דתרווייכו צריכי לבדדי ולא מגבי אפילו אחד לעצמו.

ונראה דרבינו מפרש הכי צמכר וליכתוב ליה מר טירפא מאייר וכו' אמר ליה רב יוסף אינו ראוי לערוף לקוחות כלל דמלי אמרי לך את צר חד צניסן לדצריך שביית עוטר ואותו קרקע בן חורין שנטל הוא צר חמשה צניסן לך כיכ ראוי שכיכ בעל חוב מוקדם ואין לך לפרוע מנכסים משועבדים צמקום שיש בני חורין ואם בעל חוב מאוחר שקדם לך וגבא אין לנו להפסיד צה דהא קיי"ל דמה שגבא לא גבא וכשם שדוחין הלקוחות זה של ניסן סתמא יכולין הלקוחות לדחות אותו של כ' צניסן שלא יערוף מהם כלום דמלי אמרי ליה האי דניסן סתמא סוף ניסן הוא ואותו קרקע שגבא שלא כדין גבא אותו ומכ שגבא לא גבא

ניסן כוכ וחותו קרקע שגבה
שלא קדין גבה חותה, ועיין
משכ"ל: אישתדוף בני
חרי. לאחר שלקחו בלקוחות.
אישתדוף, נתקלקלו ע"י שדפון.
ומכר את שדכו. המשועבד
לכתובה: הראשונה. שנשא

משנה הלכות

כלוכ ציד גוי וכיוצא בו דלא אפשר למגזי מייבוכו
וכו' וכן דנחי לפני רבותי ונראה דפליג ארשב"א ז"ל
וס"ל דנשדפו לאו דוקא חלל כ"כ כל חנם וק"ל.
ובגמרא אמר רבא שחי תשובות בדבר חדא דאיכא
כתובתה לגמרי משמע ועוד חניא לוכ מן
האחד ומכר נכסיו לשנים וכחצ צע"ח ללוקח שני דין
ודברים חין לי עמך חין לו על לוקח ראשון כלום
מפני שיכול לומר לו הנחתי לך מקום לגבות ממנו
התם איכו דאפסיד אנפשיה פרש"י וכולה רבא קאמר
לו ודחי לשינויא דרז נחמן בר ינחק דצין בעל חוב
וצין אשכ איכו דאפסיד אנפשיה, ולא נהירא לר"ח
ז"ל דהיה לו למימר חלל ופר"ח דפירוקא דרז נחמן
הוא והכי פירושא התם בעל חוב איכו דאפסיד אנפשיה
דידע דסופו לגבות ואפילו הכי כתב ליה כלכך לא גבי
מראשון חבל אשכ לית לה כולי האי איכו דאפסיד
אנפשיה דכא צשעב שכתב לו לא היתא עדיין ראוי
לגבות צדור דלא ניתב כתובת לגבות מחיים וכן פירש
רבינו חננאל ז"ל, והרמב"ם ז"ל פ"ז מה"א כ"ד
וכעיקר כתבו דאצדכ כתובתה לגמרי וכחצ הרא"ש
ז"ל וסוגיא דשמעתא חלל כר"ח ורבינו תם וכן עיקר
ע"כ.

ר"ח (פ"ד) ופ"ח מי שהיה נשוי שחי נשים ומכר את שדכו
וכתבה הראשונה ללוקח דין ודברים חין
לי עמך שניה מו"א מיד בלוקח וכו' שם דף ל"ב
במשנה ובגמרא מקשה וכו' כתב לו מאי כוכ וכתניא
האומר לחצירו דין ודברים חין לי על שדכ זו ואין
לי עסק צב וידי מסולקת הימנכ לא אמר כלום, הכא
במאי עסקין כשקנו מידה וכו' קנו מידה מאי כוכ,
תימא נחת רוח עשיתי לבעלי מי לא חנן לקח מן האיש
וחזר ולקח מן האשכ מקחו בעל חלמא יכולה היא
שחאמר נחת רוח עשיתי לבעלי ופריך רב אשי מחני'
דקחני בלוקח מו"א מיד הראשונה ולא מני למימר
נחת רוח עשיתי לבעלי צשני לקוחות אחד לא כתבה
ולחד כתבה דאמרינן לה אם איתא דנחת רוח עזדת
מקמא איצעי לך למיעבד כדתינא כתב לראשון ולא חתמה
לו ולשני וחתמה לו איצדכ כתובתה ומחני' דקחני לקח
מן האיש וחזר ולקח מן האשכ מקחו בעל, צדד לוקח
דליכא למימר הכי וכתבו כר"ח וברא"ש ז"ל וכן בלכתא
ועיין רבינו ירוחם נתיב כ"ג ח"י.

אייר וכן דקדק כר"ס ז"ל אמנם הראשון כתב את
צ' ימים ראש חדש יום ו' ויום ז' וכנסה ציום הששי
י"א לכתוב ציום הששי יום ל' לחדש פלוני שער וי"א
ציום עבור לחדש פלוני שער ואית דכתבי ר"ח סתם
וכורגל למנות לשטרות מיום צ' ועיין ש"ג וכתובות
אשר"י ודו"ק.

ר"ח (פ"ד) ופ"ח חין נפרעין מנכסין משועבדים במקום
שיש נכסים בני חורין ואפילו כן יצבורית
וכו' כתובות ל"ב וגיטין מ"ח וב"ק מ"ח ובגמ' גרסינן
חנן כתב חין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש
נכסים בני חורין ואפילו כן יצבורית איצעיא להו אישתדוף
בני חרי מהו דליעריף ממשעבדי ח"ש כתב לראשון
ולא חתמה לו לשני וחתמה לו איצדכ כתובתה דברי ר"מ
ואי ס"ד אישתדוף בני חרי עריף ממשעבדי נכי דאיצדכ
כתובתה משני מראשון מיהא חגיגי אמר רב נחמן בר
ינחק מאי איצדכ איצדכ משני וכו' ומסיק חלמודא
וכלתא אישתדוף בני חרי ערפי ממשעבדי ועיין רמב"ם
פ"ע מה"א מלוה ולוה כ"צ וטו"ש ע"ס קי"א וביר"ף
גיטין פ"ב.

והאי אישתדפו לאו לגמרי מיירי רק נתקלקלו כן פרש"י
ז"ל וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב שכיון
שנשחתו כאילו אינם ע"כ, ור"ח לדרביהם מה שכתב
האי פרדיסא דקש וכו' וכחצ צש"מ ומעתה על כרחך
לא כתביל בקלוקל חלל לאחר שלקחו בלקוחות דאי
קודם שלקחו בלקוחות כתביל קצת בקלוקל הא ודאי
דבלקוחות הפסידו אנפשיהו דכיון דחזי הכי לא אצעי
לכו למיזנן ואם היינו מפרשים אשתדוף ממש אע"ג
דכתביל בקלוקל עד שלא לקח בלקוחות אכתי אפשר
לומר דלא גבי ממשעבדי וק"ל.

אמנם כרז כמגיד כתב ז"ל וכחצ הראשון ז"ל בכתובה
דדוקא נשדפו חבל גזן או חנם אינו עורף ממשעבדים
מפני שמתוך כן צעלי זרוע ליעול וסוף שיגבה חובו
ע"כ, וברית"א ז"ל כתב מיהו שמעינן דאשתדוף לאו
דוקא חלל כ"כ כל שיש עכוב שאינו יכול לגבות מהם
דכא הכא נכסים שתינה בני חורין קיימים הם שאינה
יכולה לגבות מהן ועד כאן לא דחינן לה לקמן חלל
משום דאיכו דאפסידה אנפשיה הא כל היכא דלא אפסידה
כגון שנטלה במסיקין גובה צ"ח וכ"ש אם כתבוסוס

השנייה והלוקח מיד הראשונה וחזרת חלילה עד שיעשו פשרה ביניהם. תחלה : השניה מוליאה . וכן בעל חוב וכן אשה בעלת חוב. רלו) אמר אביי נכסי לך ואחריו כשימות בעלה: וכן בעל חוב וכן אשה בעלת חוב. שביה לה כתובתה על בעלה ומכר שתי שדותיו לשנים ואין צעירהם אלא כדי כתובתה וכתבה לשני דין ודברים אין לי עמך האשה מוליאה מיד לוקח ראשון וכו' מן השני והאשה מן הראשון והשני מן האשה ולוקח ראשון מיד השני וחזרים חלילה ועיין משכ"ל: נכסי לך. לקמן מוקי לה בשמע' כשא' לפנוי' נכסי לך

משנה הלכות

ו"ל בעל מוליאה מיד בלקוחות וכמו שבאר בגמ', וכו' מוכה לכדיה מלשון רבינו שכתב ואחריו מיד בעל וכו' הרי שלא כתב רק מיד בעל וק"ל) ואחריו מיד בעל ולוקח מיד אחריו, ומוקמינן לכולהו צידה ללוקח, מ"ש מהא דתנן וחזרת חלילה וכו' בתם אית להו פסידה לכולהו הכא לוקח הוא דאית ליה פסידה.

וכתב הריעצ"א ז"ל אצא ראשונה דאביי מי קאמר תנשא נשאת קאמר, ק"ל דקארי ליה מאי קארי ליה, ונראה לי דאיכו סבר דכיון דהא מילתא דבערמא הוא ואיתתא לנשואין קיימא לא בוכ לן לאחויי צב כולי האי, ואפילו בלשון דיעבד, והשתא מפרקין דכיון דקאמי ונשאת לא חיישינן לקולא ויגדיל תורה ויאליר, ועוד י"ל דקארי לה סבר דנשאת משמע אפילו לכתחלה, כדחנן בתולה נשאת ומחללינן דעמדה ונשאת לשון דיעבד הוא ובראשון יותר נכון ע"כ ועיין ש"מ.

והתוס' ז"ל בקשו דכיון דס"ם מוקמינן לה צידה ללוקח אפוכי מערתא ואערוחי צי דינא זמני עוצה למכ לי נשצקינכו מעיקרא צידיה ללוקח, ויש שתירצו דהא נפקא מינה כי כשיוציא בעל מיד ללוקח אם יעשו פשרה צינו וצין אחריו יפסיד ללוקח וישאר ברשות הבעל, ובקשו על זה דא"כ אמאי מוקמינן להו בסוף ציד ללוקח משום דאית ליה פסידה ומכ כועילו בתקנתן כיון שיכולין הבעל ואחריו להתפשר ולהפסיד ללוקח ואז אם לא נתפשרו עדיין יתפשרו עוד בפעם שניה, ועיין ברעצ"א צס"ה כר"ש משאנ"ץ וס"ל להתוס' דהבעל ואחריו אין יכולין להתפשר ולא דמי למכ שכתב בצ"ש הצאתי לעיל בסמוך דכולהו מאי להתפשר ולהפסיד לאחרונה דבתם לכולהו אית להו פסידה משא"כ הכא דרק ללוקח אית ליה פסידה ולא לאחרונה ודו"ק.

ודא דחיישינן לפסידה בלקוחות ולא אמרינן איכו מפסיד לנפשיה וקנה מיד האשה דיש לה בעל וכמו שאמרין בעלמא כה"ג כיכי דקני מיד האשה שיש לה בעל תירצו בתוס' ס"פ י"ג דיעשו פשרה עם אחריו ויפסיד הבעל, הציאם בצ"ש סי' ל"א סק"ה ומדברי בתוס' הללו נמי נראה לכאורה ראייה לדברי בצ"ש כנ"ל דאפילו שנים יכולין לעשות פשרה ציניהם ועל כרחך דנ"ל ולחלק כמו שכתבתי דלא דמי ללוקח דרק לו יש פסידה.

וכתב במרדכי ואם כתבה לו שטר לפני עצמו איבדה כתובתה, וכו' וכו' בצ"ש ח"ט סי' י' ס"ק ס"ב. ועיין קרבן נתנאל בכתובות הנ"ל מה שבקשה עליו. וראיתי בצ"מ סק"ז שכתב ח"ל וקנו מהאשה צפי' מי שביה נשוי וכו' ובקשו צד וכו' מחילה אין לריך קנין, ועיי"ש מה שחירן, ולעני"ד נראה לישב צמה שכתבו חלמידי רבינו יונה ז"ל בצ"ש צשקנו מידה, כלומר חט"ג בלשון דין ודברים אין לי צנכסך לשון גרוע הוא אפ"ה היכא שקנו מידו הקנין מוכיח שלא היה זה סלוק גרוע אלא להקנאה גמורה נתכוונה להקנות וכדאמרין צפי' בכותב מגופה של קרקע קנו מידה ע"כ ולפ"ז שפיר מיושצ דבאמת מחילה לא צפי קנין חמס כאן בלשון לשון גרוע הוא ולכן צפי קנין חז לעני"ד צרור ודו"ק. ועיין צית מאיר מה שכתב צזה.

וראיתי להח"מ ובצ"ש ז"ל שכתבו דלא נתבאר אופן הפשרה שיעשו ונראה אם השניה רוצה לעשות פשרה עם הלוקח אז אצדק הראשונה זכותה, כי השניה לא תערוף מן הלוקח, ואם הראשונה תרצה לעשות פשרה עם הלוקח אז אצדק שניה זכותה, כי הלוקח לא יערוף מן הראשונה ואם הראשונה והשניה יעשו פשרה אצדק הלוקח זכותו כי הראשונה לא תערוף מן השניה ע"כ. וראיתי בתוס' רי"ד שכתב אהא מחני' פירוש מכר שדכו במשועבד לכן לכתובה ללוקח ומת, ובראשונה מסתלקת מעל הלוקח אצל הצי' לא נסתלקה מעל הלוקח והא' ג"כ לא נסתלקה מעל הצי' אלא ככל שעה שהיא קודמת לערוף הלבך חוזרים חלילה עד שיעשו פשרה ציניהם ע"כ, ומכאן ראייה צרורה לפירוש בצ"ש ז"ל דאם נסתלקו באופנים הנ"ל אז לא שייך הא דינא.

ר"ז) ומ"ש אמר אביי נכסי לך ואחריו לפלוני וכו', שם דף ל"ב ע"ב, אמר אביי נכסי לך וכו' דתניא נכסי לך ואחריו לפלוני, ירד הראשון ומכר השני מוליאה מיד בלקוחות, רצ"ג אומר אין לשני אלא מה ששיר ראשון, ומי אמר אביי הכי וכו' אמר אביי איחבו רשע ערום זה במשיא ענה למכור צנכסים כרצ"ג מי קאמר חנינא נשאת קאמר ע"כ. עוד שם אמר אביי נכסי לך אחריו לפלוני וכו', ואמר אביי וכו' ומכרה ומתה הבעל מוליאה מיד בלקוחות (ומה שכתב צדרי רבינו שלפנינו בעל חוב מוליאה מיד בלקוחות נראה דע"ס הוא

לפלוגי ועמדה ונשאת בעל לוקח הוי ואין לאחריר במקום בעל כלום כמאן כי האי תנא דתניא נכסיי לך ואחריר לפלוגי וירד ראשון ומכר ואכל השני מוציא מיד הלכות דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר אין לשני אלא מה ששייר ראשון בלבד מי אמר אביי הכי והאמר אביי איזה הוא רשע זה הוא המשיא עצה למכור בנכסים כרבן שמעון בן גמליאל מי קתני תנשא נשאת קאמר. ואמר אביי נכסיי לך ואחריר לפלוגי ומכרה ומתה בעל (חוב) מוציא מיד הלכות ואחריר מיד בעל ולוקח מיד אחריר ומוקמינן להו לכולהו בידא דלוקח ומאי שנא מהא דתנן חוזרות חלילה עד שיעשו פשרה ביניהם התם לכולהו אית ליה פסידא הכא לוקח הוא דאית ליה פסידא אזל רפרם אמר לשמעיתא קמיה דרב אשי מי אמר אביי הכי והאמר אביי נכסיי לך ואחריר לפלוגי ועמדה ונשאת בעל לוקח הוי ואין לאחריר במקום בעל כלום אמר ליה התם דאמר לה כשהיא פנויה הכא דאמר לה כשהיא נשואה מאי קאמר לה אחריר נקני בעל לא נקני וכן בעל חוב וכן אשה בעלת חוב תנא וכן בעל חוב ושני לקוחות וכן אשה בעלת חוב ושני לקוחות. (ר"ח) אלמנה ניזונית מנכסי יתומים ומעשה ידיה שלהן ואינן חייבין

ואחריר לפלוגי: כי האי תנא. כ"ש דאמר מכירתו מכירה: נכסיי לך. הא שמעיתא דתרייתא מוקי לה כנשואה: השני מוציא מיד לקוחות. אם זה לדון עמו יכול הוא לזכות דין שהוא לוקח ראשון: ואחריר. יכול לכוף מיד כבעל דכי אמר אביי אין לאחריר במקום כבעל כלום שנחן לה כשהיא פנויה וניסת אבל דאמר לנשואה כ"ק לה אחריר ליקני בעל לא ליקני: ולוקח מיד אחריר. כ"ש דאמר מכירת הראשון מכירה: ומוקמינן להו בידא דלוקח. אין בית דין מקקין בפעם הזאת אם זה להוציא מיד הלוקח שאין הפעם הזאת דומה לראשונה מתחלה שנקנס להם לוקח זה מכא מכירת האשה ומיד האשה יכול כבעל

לעטון חזי לקחתי ראשון אבל טעמיה לקמיה: וכן בעל חוב ושני לקוחות. ראובן נושא בשמעון מנה ולו שתי שדות ומכרן לשנים זו בחמשים וזו בחמשים וכתב בע"ה ללוקח שני דין ודברים אין לי עמך ב"ה נוטל מיד הראשון, וכאן אין לומר הנחתי מקום שהגבז הימנו שברי חובו כנגד שתיבן ולוקח ראשון מוציא מיד השני, וב"ה חזר ומוציא אף זו מן הראשון ולוקח שני מצינו וחוזרין חלילה עד שיעשו פשרה: וכן אשה בעלת חוב. שכיב לה חוב כתובתה על בעלה ומכר שתי שדותיו לשנים ואין בשניהם אלא כדי כתובתה וכתב לשני ד"ד אין לי עמך האשה מוציאה מיד לוקח ראשון וכוא מן השני והאשה חזרת ומוציאה אף זו מן הראשון וכו' וחוזרין חלילה: ומעשה ידיה. קצושי: בין מן האירוסין.

משנה הלכות

בעלת חוב מלוקח לא, להכי לריכי לכולהו ע"כ ועיין מהרש"א ורש"ל שם ובתו"ט וחדושי רשב"ץ.

ורבינו ירוחם נתיב כ"ג ח"י כתב: מי שכיב נשוי שתי נשים וכו' עד שיעשה פשרה ביניהם, אבל אם מכר לוב שדה אחד ללוקח שני דין ודברים וכו' וקני מיניה חזי יכול לגבות מלוקח ראשון שברי חובו לו הנחתי לך מקום לגבות ממנו, ואחכ הפסדת לעצמך שסלקת משני, אבל אם סילק מראשון גוצה משני כמו שכתבתי, ואם הדין כך באשה שאינה יכולה לגבות מלוקח ראשון שפסידה לעצמה כמו בעל חוב, מחלוקת היא בכתובות פרק מי שכיב נשוי וברמז"ס ז"ל ובעל העיטור ורש"י פסקו כי אצדכ מראשון כמו בעל חוב, ורבינו חננאל ורבינו חם פסקו כי אין דינה כבעל חוב ולא אצדכ זכותה מראשון ועורפת ע"כ.

ר"ח **ורמ"ש** אלמנה ניזונית מנכסי יתומין ומעשה ידיה שלהן וכו', כבר פירשתי לעיל ס"ק (ק"ב) ב"ד. ורבינו ירוחם ז"ל נתיב כ"ג ח"י"א כתב בשם מהרש"א ז"ל כי דוקא מעשה ידיה שלהם כגון עובד וכיוצא בו שכן מעשה ידיה קצושי, אבל מלאכה אחרת

וראיתי בהפלאה פ' מי שכיב נשוי בתוס' ד"ה ומוקמינן וכו' אם יעשה פשרה ח"ל לכאורה משמע דבתוס' ח"ל סדרת ר' דכל שנים יכולים לעשות פשרה, ויותר נראה דלא נחלקו בתוס' אלא לגבי לוקח ואחריר משום פסידא דלוקח חזי חוזר חלילה, אבל במתני' באמת כל שנים יכולים לעשות פשרה וכו' ושם חילק בין כתובת לתוספת כתובת והביא ראייה לדבריו ז"ל מן הירושלמי ע"ש וכוא ראייה לדבריו לעיל בעמ"י וז"ע שבעל הפלאה ז"ל לא הביא דברי רב"ש כי"ל דס"ל להדיא דכל שנים יכולים לעשות פשרה ביניהם. שצתי וראיתי בק"א שם שביא דברי רב"ש ופלפל בדבריו וסבדי לי כי צ"כ בעלמי כונתי כן.

ורמ"ש וכן בעל חוב וכן אשה בעלת חוב תנא וכו' ושני לקוחות בגמ' שם וכתבו בתוס' וריכי למיתנא כל בני גוואל, דאי מקמייתא כוכ חמינא הראשונה מוציאה מיד השני כיון דאין לשניה כל כך פסידא שחולל לגבות מבעל ושעבודת של ראשונה קודם ודין הוציאה, אבל בעל חוב מלוקח לא, ואי אשמעינן בעל חוב מלוקח כדי שלא תבעל דלת צפני לזין אבל אשה

בקבורתה יורשיה יורשי כתובתה חייבין בקבורתה רלט) אלמנה בין מן האירוסין בין מן הנישואין מוכרת שלא בבית דין רבי שמעון אומר מן הנישואין מוכרת שלא בבית דין מן האירוסין לא תמכור אלא בבית דין לפי שאין לה מזונות וכל שאין לה מזונות לא תמכור אלא בבית דין. (רמ) אמר רב זירא אמר שמואל מציאת אלמנה לעצמה טעמא מאי להיות יושבת ומתענה עד שיזדקקו לה כ"ד חזל מן האירוסין שאין מכירתה חלה לכתובה לא תמכור אלא בבית

משנה הלכות

סי' ק"ג ובש"ע שם ס"א ובחז"מ סי' כנ"ל ועוד עיין תו"ע יצמות פט"ו מ"ז ד"ה ומנית ודו"ק.

(רמ) וב"ש אמר רבי זירא אמר שמואל וכו', שם בגמ' ז"ל ע"א, ת"ש אמר רבי זירא אמר שמואל מציאת אלמנה לעצמה, אי אמרת בשלמא הכינות חנן שפיר חלה אי אמרת כינות חנן ניהוו כבעל מה בעל מציאת אשה לבעלה הכי נמי מציאת אשה ליורשים, לעולם אימא לך כינות חנן טעמא מאי אמור רבנן מציאת אשה לבעל דלא תיכוי לה איבה, בני תיכוי לה איבה וכו' כלשון רבינו. ודע דהרי"ף והרא"ש ז"ל גרסי אמר שמואל ולא גרסי רבי זירא וגירסת רבינו בגירסת כש"ס.

וראיתי בתוס' רי"ד שכתב אמר רי"ח כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה חוץ וכו', פירוש שדברים אלו מציאים לידי איבה וברגל דבר, ומכאן מוכח שהאלמנה חייבת להניק את בנה כמו שעושה בחיי בעלה ע"כ. אמנם הרשד"ם ח"ע סי' קצ"ג כתב בפשיטות כיפך זה וז"ל, ראובן שנפטר אחיו שמעון ועצב את אשתו ברה ללדת ואחר כמה ימים ילדה בן ועוונת נגד ראובן שיקח בולד ויחנכו להניקו להוצאותיו וכו'. תשובה אין ספק שהאלמנה אינה חייבת להניק בנה בחנם, וכבר נפל קלח מחלוקת פה שאלוהיקי דדון זה ועלית ההכחמה שאינה חייבת להניק חלה בשכר ע"כ.

וה"ה בפ"ח מה"א כתב בשם המפרשים, שאפילו היחב מניקה יכולה היא לומר אינה מניקה חלה בשכר ויכולה היא לתבוע כתובתה לאלתר. הביאו הכ"י סי' ז"ב, וכתב בכנ"ג סי' ז"ב סק"ז לכאורה נראה מדברי ה"ה ז"ל דתרתו מילי קאמר יכולה היא לומר אינה מניקה חלה בשכר אפילו בגינות מן היתומים, ויכולה היא ג"כ לתבוע כתובתה, ולפ"ז צעוד כינות מן היתומים אינה מניקה חלה בשכר, כמו שנראה מדברי הרי"י אדרב"י ז"ל סי' שט"ז, ורשד"ם ח"א סי' קצ"ג. חזל מהריב"ל בס"ז סי' ס"ז כתב כלשון הזה הא קמן בדיחא דאפילו בזמן שהיא מניקה יכולה לגבות כתובה וליטול שכר מן הניקה ע"כ.

והנראה מדברי הכנ"ג דמ"ש ה"ה ז"ל יכולה היא לומר אינה מניקה חלה בשכר ויכולה היא

כיון שאין יכולין לשנותה לאותה מלאכה, הם לעצמה, שאין זה בכלל מעשה ידיה וכן מוכח מדין הירושלמי ולפי זה אפילו מה שנחצלה ממעשה ידיה צעוד שהיא מתעסקה להשכיר הנכסים לא ישלם לה וכן נראה עיקר בתרא פ"ט ע"כ.

(רמ) וב"ש אלמנה בין מן האירוסין בין מן הנישואין מוכרת שלא כ"ד וכו', שם ז"ל במתני'. ובגמרא בשלמא מן הנישואין משום חזוני חלה מן האירוסין מ"ע, פירוש לא אטריחוהו רבנן לבה לז"ד, אמר עולא משום חזנה. ר' יוחנן אמר לפי שאין אדם רואה שמתחבב אשתו כ"ד. מאי ציניוהו איכא ציניוהו גרושה, למ"ד משום חזנה גרושה נמי צפי חן, למ"ד לפי שאין אדם רואה וכו' גרושה לא איכפת לה. וכתב הרא"ש ז"ל וכלכתא כר' יוחנן דפשטא דמתניתין כותיה. וכתב עוד שם דמה שכתב אינה לריבה כ"ד, אימא ע"כ צפי חן מציאות דף ל"ב אמר רב יוסף בר מניומי אמר ר"י אינה לריבה כ"ד מומחין, חזל לריבה כ"ד הדיוטות כגון גברי מהימני דצקיא בשומא, וכן כתב רבינו ירוחם נתיב כ"ג ה"א וכותבה למזונות מוכרתו, ואפילו מכרה סתם נאמנת לומר למזונות. ועיין ר"ן כאן ד"ה אינה לריבה כ"ד מומחין.

ובש"ג כתב כ"ד הדיוטות, כתב רבינו חס"ד אנשים צקיאין בשומא קרקע ואם מכרה חלה כ"ד הדיוטות כתב ר"ח שמכרה בעל, ומיימני כתב גבי מוכרת למזונות שקיים, ונשבעת שלא זלזלה. והרא"ש כתב בשעבוד כר"ח. ועיין ב"י ח"ע סי' ז"ג שכן דעת בעיטור ורמב"ן ז"ל. ועיין לעיל (ס"ק נ"א) מה שכתבתי בדיון כ"ד לשומא צעודת רש"י כס"ד. ועיין בשו"ת הרא"ם ז"ל סי' כ"ז.

ובהא דאמרנו משום חזנה פרש"י ז"ל שיכו בעליהן לחן צעיניהם ולא ימנעו הנשים מלינשא לאנשים. ורבינו חננאל והרי"ף והרמב"ם ז"ל פירשו שכתב גזוניה לנשים שצבילה ימלאו חן צעיני האנשים וישאו אותן, ועיין ר"ן נפקא מיניה בין בני חרי פירוש. ולפרש"י ז"ל חקשי הא דאמרנו יותר ממה שהאיש רואה לגשה האשה רותה להנשא, וגם הא דאמרנו עד למיתת ען דו מלמיתת ארמלא, ולר"ח נחא וק"ל. ועיין עור ח"ע

דיון: תיהיו לה איבה. דעל כרחם זנים אותה אבל מעשה ידיה שתקנו לבעלה תחת מזונות הוי ליורשים: כל מלאכות. השנויות בפרק אף על פי (דף נ"ט) עוחנת ואופה וכו': חוץ ממזיגת הכוס וכו'. שכן מלאכות המקרבות חיבה וברגל דבר כדלמרינן נמי דהא מסכתא דף ד' ע"ג שאין נדח עושה

משנה הלכות

דאין מוילאין מידה לתת ציד יורשים אלא נותנין אותה ציד נאמן עכ"ל. ונ"ל שטענתו מפני שהפוסק זו אינה כלום משום דלאחר מיתה הוא ואפילו למ"ד דתפיסה דלאחר מיתה מהני, הני מילי צמזמנים דרשות הרבים, או בסמטא, אבל מרשות המת לאו תפיסה היא לד"ה, וכמבואר במדרכי פ' אלמנה נזונה ע"כ.

ובבבב"ג סי' הנ"ל כתב מה שפי' רבינו המחבר טעמו של רבינו ירוחם ז"ל, הוא תימה צעני דהא תפיסה דלאחר מיתה לא מהניא היינו לדינא דגמ' דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לא לבעל חוב ולא לכתובה, אבל לבתר דתקנו רבן דתראי דמטלטלי דיתמי משתעבדי לכתובה אפילו תפיסה דלאחר מיתה מהני, ואפילו לא תפסה גביא מהם, כמ"ש ברי"ף וברא"ש ובר"ן בפרק אלמנה נזונה וברמב"ם פ"ח מה"א ובר"ב בעיטור ז"ל בס"י זה אות י"ח וכו', וכבר כתב שם בר"ן ז"ל דעכשיו דתקנו הגאונים דכתובה גביא ממטלטלי תפיסה דכ"מ מהני, ויותר קשה צעני מה שכתב וכמבואר במדרכי פרק אלמנה נזונה, וכ"כ ג"כ בשו"י סי"ח מדיוני כתובה דהא דכתב במדרכי ואפילו לידן לריך שתתפוס מסימטא או מרשות הרבים היינו דוקא שתפסה לכתובה, אבל למזוני תפיסה בכל מקום מהני וכ"כ מהריב"ל בס"ג סי"ט וכו' גם בצ"ש ס"ק מ"ג הקשה אצ"י ז"ל ולא הרגיש בכל הנ"ל ועיין שם מה שחירן.

והנה מה שכתב הכנה"ג ז"ל דבמדרכי שם מיירי מכתובה ולא ממזונות אמת הדבר שכן הוא שם במדרכי ח"ל וכתב ר"ב ח"ל דראותי זה הפסק תמכתי ואמרתי האידנא משתעבדי מטלטלי לכתובה ולבעל חוב ואמאי לא מהני אפילו תפיסה לאחר מיתה אפילו לכתובה ואומר אני היינו טעמא דידיה משום דאמר פרק הכותב דלא מהני תפיסה אלא היכא שניצורים ומונחים דבר"ר או בסמטא, אפילו לרבי ערפון דאמר תפיסה לאחר מיתה מהניא הלכך כשהנכסים מונחים ברשות המת מיד כשמת נכסיו ברשות היתומים ע"כ.

אמנם כדי לישב דברי הב"ן, נלע"ד דסבירא ליה מאחר דר"ט סבירא ליה דתפיסה לא מהניא לאחר מיתה אלא דבר"ר או בסמטא ס"ל דהדין כן גם

לחבוב כתובתה הכל דבר אחד הוא, והכי קאמר יכולה היא לומר איני מניקה אלא בשכר, ולפי שרואה לגבות כתובתה, אבל בעוד נזונה מן היתומים ודאי שמניקה בהם, וכ"כ ראנ"ח ז"ל בה"א סי' נ"ה, ובר"ר ברוך אשכנזי ז"ל הביא דבריו בספר תומת ישרים סי' מ"ד וכתב שם מה"ר ר' ברוך דאם נתתו למניקה היא פורעת שכר ע"כ. ונ"ע שלא הביאו המפרשים דברי החוס' רי"ד הנ"ל דמפורש יולא מדבריו הקדושים דכשהיא נזונה מן היתומים חייבת להניק כמו שהיא עושה בחיי בעלה ודבריו מוכרחים בגמ', וא"כ דברי מהרש"ם ז"ל ומהר"ם אלשקר לענ"ד, נ"ע.

רמא **ומ"ש** כיצד מוכרת אחר רב דניאל וכו', שם דף נ"ז ע"א כיצד מוכרת וכו' מוכרת אחת לשנים עשר חדש ולוקח מפרנס אחת לשלשים יום וכו'. תניא כותיב דרב הונא מוכרת לשנים עשר חדש ולוקח מפרנס אחת לשלשים יום. תניא כותיב דרב יכוד מוכרת לשש חדשים ולוקח מפרנס אחת לשלשים יום. אמר אמימר הלכתא מוכרת לשש חדשים ולוקח מפרנס אחת לשלשים יום. ח"ל רב אשי לאמימר. דרב הונא מאי אמר ליה לא שמיע לי כלומר לא סבירא לי, ופסקוה הפוסקים בעש"ע ח"ע סי' נ"ג ס"ל.

וכתב רבינו ירוחם נתיב כ"ג ח"א, אלמנה מוכרת לשש חדשים למזונות כאחד אלא מפרנס אחד לשלשים יום ונראה דוקא כשהיא מוכרת שלא ברשות למכור ביותר, אבל כשצ"ד מוכרין אין להם שיעור אלא לפי ראות עיניהם שהוא תועלת ליתומים, וכ"כ בעור. ועיין צ"ש ס"ק מ"ט ועוד עיין רא"ש פ' אלמנה נזונה ובהשבות המיוחסות סי' נ"ג. וכתב בעור צ"ש בעיטור ז"ל ומסתברא דוקא קרקע שאינו ראוי למכור דבר מיעוט, אבל מטלטלין בזמן הזה אין למכור אלא חפץ אחד, וזה נמי דוקא כשהיא בעלמה מוכרת ולא צ"ד כנ"ל.

וראיתי צ"י שהביא, ז"ל רבינו ירוחם, כתב ברי"ף בהשבות שהאשה שתפסה מטלטלין למזונות כשהזכר מקצר בעלה ואינה רואה לישבע ולא לגבות כתובתה, ויש שם יורשין אין מוילאין מידה, ואין משערים לה כדי מזונותיה, בין תפסה רב או מעט ע"כ. ונראה

משנה הלכות

וכתב רב אלפסי ז"ל מהא שמעין דלית לה לצוני
אלא עד כדי כתובה אבל יותר מכדי כתובה
לא, וקשה לן הא דגרסינן ב' שני דייני גזירות דף
ק"ז האשה שכלבה היא ובעלה למדינת הים וצאה ואמר

לירשים: שתחזור ותערוף.
 אותן בקרקעות עלמן :
 ארמלתא דזבין שדכ
 יתומים למזנות או לכתובכ
 וקבלה עליה אחריות :
 אחריות איתמי. אחריות
 בלקוחות חוזר על היתומים
 שברי עליהן היה כחוצ :
 מרפא . והם יחזרו על
 היתומים. מוכרת וכוללת.
 למזנות: עד כדי כתובת.
 שלא יותר קרקע לירשים אלא

ורבינו ירוחם נתיב כ"ג חי"א כתב מוכרת למזונות
חינה יכולה לחזור ולפרוק מה שמכרה בשביל
כתובתה כי אף על גב דאחריות מה שמכרה על
היתומים ולא עליה מ"מ אף על פי שלא קבלה עליה
אחריות דאחרים, אחריות דעלמה קבלה אלמנה כשמכרה
למזונות פי' וכשהיא מוכרת קרקע חינה יכולה למכור
יותר מכתובתה וכו' כך כתב רב אלפסי וכתב רש"י
וכי' וכ"כ החוס' והרמז"ם ונ"מ במה שנשאר שאם
ימכור הנשאר למזונות לא תמכור ממנו אלא למזונות
ששה חדשים ואם תמכור אותו הנשאר לכתובה תמכור
אותן צדק אחת, ואמרו שרב אלפס חזר בו וכו' וכו'
בלכותיו כמו רש"י ע"כ ועיין חו"מ סי' ק"ע ורמז"ם

נמלך הוא שלא לקנות אותו דבר כזה לא איבעיה לן
דפשיעה ללא דבר זכינה, וא"כ הכי נמי הכי הוא נמלך
הוא שלא לקנות אותו היורה וא"כ לכאורה אמאי דבר
זכיני וי"ל דלא דמי דהכא הכי לא נמלך שלא לקנות
ואדרבה לולי דנפלה ליה יורה צירושא הכי קונה אותה
היורה וככ"ג לא נקרה נמלך וי"ע.

עוד קשה לי הא דאמר שם בתשו' ע' וז"ל ובחידושי
ביארחי לפע"ד ציטוט קושית החוס' (החוס' כתובות
מ"ז ע"ג ד"ה שלא כתב חלה על מנת לכונסה שהקשה
מלוקח פרה ונטרפה) דלפע"ד לא נמלך אומדנא חלה
או במוכר או בלוקח ולא במקח עצמו, כגון אי הוה
מזין קרקעותיו ע"מ למיזן פרה ולא מלך ליקח היה
חוזר המקח, וכן בלוקח דבר ולא איבעריכא ליה חוזר
המקח ע"כ. ולענ"ד גם כזה ז"ע מה שכתב בלוקח
דבר ולא איבעריכא ליה חוזר המקח דזה ודאי נמלך
הוא שלא לקנות אותו דבר דלא צריכי ליה וכ"ש הוא
לענ"ד וז"ע והח"ס ז"ל לשיטתיה חז"ל כנ"ל, וז"ל
דכוונה ג"כ כה"ג דנהרדעא ודו"ק.

והרשב"א ז"ל בקידושין כתב דהיכא דהדיבור אינו
סותר המחשבה דברים שכלל כוין דברים, ואם
הדיבור סותר את המחשבה אז דברים שכלל לא כוין
דברים, ועיין שו"ת קול אריה ס"ט מה שכתב דזה
דבר נאה, וצ"ע חורב הקשה על הפוסקים דס"ל
דפיגול מהני במחשבה וזה אף קיי"ל דברים שכלל לא
כוין דברים וא"כ הא"כ אפשר לפגל ואפי' היה רק
במחשבתו ותיזן דבקדשים המחשבה עושה פעולה ולכן
בקדשים חשבינן המחשבה לפעולה והוין דברים, ועיין
קול אריה הנ"ל ובתשובתי צענין קידושי קטן בארכתי
בזה בעזרי"י.

ובעיקר דין דברים שכלל עיין שצ"י ח"צ סי' קמ"ג
ומהרי"ט חו"מ סי' נ"ג ובשו"ת צמח צדק סי' ספר
בית מאיר סי' ג', ותשו' מהרש"ל סימן צ' וריש סימן
ט"ז ועיין ח"מ א"ע סימן מ"ג שכתב לענין קידושין
בע"א דהכי דיש לו מייגו על הדברים שכלל כוין דברים,
והח"ל תשו' סי' קט"ו חולק עליו דלא כוין אומדנא
דמוכח וצ"ע משפט סימן פ"ז ס"ק כ"ה בציא ראיב
מפורשת מש"ס קידושין דאפילו אית ליה מגו כוין דברים
שכלל, ועיין עוד חו"מ סימן ס"ו וסימן ז"ע ובחו"מ
סימן ט"ו וסימן ה' ועיין לעיל (ס"ק כ"ד) מה שכתבתי
בדינא אומדנא. וראיתי בתשו' פרה מטב אהרן ח"א
ס"א שהקשה דברי הטור אהדי דכ"י ר"ז חו"מ כתב
דבמטלטלי לא בטל המקח ובכ"י ר"ל כתב דשם כ"י דהלוקח
יין מחזרו וכו' המקח בטל ויין מטלטלי הוא, ותיזן
דדוקא גבי מוכר שייך לחלק בין קרקע למטלטלים אבל
לא גבי לוקח, וע"ש טעם בדברים, ומה שבאריך עוד
בכלכות אלו.

שגילה דעתו בשעת המכר דאמר דלזמן חורי קא זצן
לכו, דאי שתק כוין לכו דברים שכלל ולא הוין דברים
ויש דברים שאינו מועיל בהם גילוי דעת עד שיחנה
בתנאי כפול, כגון אם היה מוכר מלבושו אדעתא למיסק
לארץ ישראל, ויש דברים שאפילו גילוי דעת אין צריך
כגון שטר מצרחה (לדעת רש"י שטר מצרחה צעי עדים
וק"ל). ופי' הר"ן ז"ל שחזרו בהן המוכרין אבל נמלך
הוא שלא לקנות אותו דבר משמע דכזה לא איבעי לן
דפשיעה ללא דברי זכיני. ורבינו אליעזר ממין צ"ס
יראים כ' דברים שכלל אינם דברים לבטל דברי פיו,
דכיון שמשמע דברו צענין אחר ומחשבתו צענין אחר
אע"פ שצדור לנו שחושב כלכו לבטל דברי פיו דבר
דברי פיו חזינו, וראוי לדבר שהרי התנאי לא נעשה
כדינו מטעם שאינו כפול או מעשה קודם לתנאי וכו'
ואינו כתנאי בני גד ובני ראובן התנאי בטל והמעשה
קיים אע"פ שצדור לן ומוכיח בדבר שלדבר התנאי דיבר
מאחר שנה מדבר המטלטלים בחוץ התנאי אין מחשבתו
כלום ועיין מרדכי ור"ן קידושין.

אמנם רש"י פירש זצן ולא איבעריכא ליה זחי, מכר
שדכו ואנו יודעין שהיה חפץ לקנות שדה פלונית
וכו' עד שחזרו בהם המוכרים ונראה מדבריו ז"ל דהוא
מפרש דהאי צעיא, אע"ג דלא גלה דעתו בשעת המכירה
דמחמת דצעי זחי לצורך אותה דבר הוא מוכר, אפילו
הכי כיון דאנו יודעין לא כוין דברים שכלל, וכזה
הריטב"א ז"ל ומיכו כשידוע זה ומפורסם לכל, דאי
לאו הכי דברים שכלל ניכחו וצדרי רבינו לא מוכרח
שום דבר לענ"ד.

וראיתי בח"ס חחו"מ תשו' ק"צ בחדד שמכר חפציו
של כסף שהיה לו כדי ליקח דמיו יורה לבטל
צו יי"ש והדבר היה ידוע ומפורסם שצביל כן מוכר
וכן אמר להדיא בשעת מכירה, וערם שמשך הלוקח
החפצים ואמנם זה כבר קיבל כל מעותיו מת אחיו של
מוכר ונפלו לו צירושא יורה כנ"ל ואין צריך לו עוד
על כן רואה לחזור, וכזה הנוגע לעיקר הדין לא היה
קנין ע"ש, ועוד כיון דהמחבר סי' ר"ז לא הזכיר חילוק
בין קרקע למטלטלי רק הרמ"א הגיה א"כ המוחזק
יכול לומר קים לי כהמחבר ולא נוכל להויתא ממנו ע"כ
(כוונה הח"ס ז"ל נראה דהרמ"א ז"ל בציא דעת הטור
בשם רש"י וכן הוא דעת ר"ח ועוד ועיין ש"ג כתובות
הנ"ל ובמרדכי שם דאומדנא לא שייך רק במקרקעי ולא
במטלטלין. ובאגודה כתב חז"ל צ"ס קל"ה זצין ולא
איבעריך ליה זחי דבר זכיני וכו' וכזה צ"ס ספק ואין מויליין
הני מילי מקרקעי אבל מטלטלי הוין ספק ואין מויליין
מיד בלוקח).

ורענ"ד לולי דבריו הקדושים של רבינו הח"ס ז"ע הא
הלכתא מדברי הר"ן ז"ל שהבאתי לעיל שכתב זצין
ולא איבעריכו ליה זחי דוקא שחזרו בהן המוכרין, אבל

ליה זווי הדרי זביני למריהו או לא תא שמע דההוא גברא דזבין ליה ארעא לרב פפא דאיצטריכו ליה לזווי למיזבן תורי לסוף לא אצטריכו ליה זווי ואהדרה רב פפא לארעא ניהליה שאני רב פפא דלפנים משורת הדין הוא דעבד. תא שמע דההיא בצורתא דהואי בנהרדעא זבינו כולי עלמא לאפדניהו לסוף אתיאן חיטי אמר רב נחמן הדרין אפדני למריהו. (רמז) מכרה כתובתה או מקצתה משכנתה או מקצתה נתנתה לאחר או מקצתה לא תמכור את השאר אלא בבית דין וחכמים אומרים מוכרת היא אפילו ארבעה וחמשה פעמים ומוכרת למזונות שלא בבית דין וכותבת למזונות מכרתי וגרשה לא תמכור אלא בבית דין. מתניתין מני רבי שמעון היא דתניא רבי שמעון אומר אף על פי שלא מכרה אלא מקצת ולא משכנה אלא מקצת איבדה מזונותיה למימרא דרבי שמעון סבר לא אמרינן מקצת כסף ככל כסף ורבנן סברי מקצת כסף ככל כסף. ההיא איתתא דתפסה כסא דכספא בכתובתה אתאי לקמיה דרבא אמר להו רבא ליתמי זילו הבו לה מזוני לית דחש לדרכי שמעון

למזונות מכרתה. משום ענה טעמא דלא תמכור. לכתובתה: אלא צ"ד. למ"ד טעמא משום חינו רחל שתפסה וכו' כה לא איכפת טובה: וגרשה לא תמכור. לכתובתה: אלא צ"ד. למ"ד טעמא משום חנוה כה כ"ש הוא: מתני' מני. תנא קמא דמתני': דתפסה כסא ליה ודברי הכל הוא ולמ"ד טעמא משום חנוה כה כ"ש הוא: מתני' מני. תנא קמא דמתני': דתפסה כסא

משנה הלכות

למה הביאו כל הראשונים ראינו לדרכים דאין כלכל כר"ש מהביא איתתא, אמאי לא אמרו סתם כלכל כחכמים ככל מקום. ודעט עיני צקצק נחנאל ז"ל שכבר הקשה בן ז"ל וא"ת מה איצטריך לכך ראינו כה אמרינן ציטמות דף מ"ב סתם צמחיתין ומחלוקת צרייתא כלכל כסתם, וי"ל אע"ג דרבי מאיר תני ליה רבי צלשון כסתם מ"מ סתם כר"ש ור"מ ור"ש קיי"ל כר"ש ועוד לפי מה שכתבו החוס' שלבי המוציא יין ד"ה באומר, דהא מילתא סתם מתני' ומחלוקת צרייתא לאו ד"ה היא זולת רבי יוחנן דס"ל דהוא דאמר דכלכל כסתם ושאר אמוראי פליגי עלי' ע"כ. יביח איך עדים שלא צפני צעל דין חלל שלא לחייב צעל דין שלא שיהיה, עכ"פ נראה ברור שהרי"ף והרא"ש ז"ל וכתוס' ובר"ן ורבינו איפשונו לכו דאין כלכל כר"ש מכך צרייתא מהביא איתתא וז"ע אצ"י ז"ל דכתב סתם וידוע דכלכל כחכמים, כיון דנראה דכח לאו מכח כללל הידוע פסקו בן.

ובתב הריעצ"א ז"ל הביאו הצ"י והרמ"א סימן ק"ב ח"ע, דדוקא לעיקר כתובה מוכרת בלא צ"ד, אבל לא לצורך חוס' כתובה. והרמ"א כתב דדוקא עיקר כתובה וכתוס' אבל אינה מוכרת שלא צ"ד לנצות נדונייתת דאינה רק כחוצ בעלמא, ועיין צ"ש שם סק"ג מה שמשע שיעת הרמ"א ז"ל, וצנכ"ג כתב דדוקא למזונות וכן לכתובה, אבל לדבר אחר דליכא טעמא וגם דאין לה לישב ולכתענות עד שדקקו לה צ"ד לריך צ"ד גמור ראד"צ סקמ"ח ועיין ח"כ צפ"י מה"א בע"ז.

רמז) ומ"ש מכרה כתובתה או מקצתה משכנתה או מקצתה וכו' דף ל"ז ע"ב משנה שם ואמרינן בגמרא, מתני' מני צ"ש היא דתניא מכרה כתובתה, משכנה כתובתה, עשה כתובתה אפותיקי לאחר אין לה מזונות (דברי ר"מ), ר"ש אומר אע"פ שלא מכרה ולא משכנה כתובתה חלל מחליטה, אצדק מזונותיה. למימרא דר"ש וכו' כה איפכא שמעינן לה דתניא וכו' אשה צתוליה פרע לצוגרת שכלו צתוליה דברי ר"מ, ר' אליעזר ור' שמעון מכשירין צוגרת כהם צקראי פליגי, ר' מאיר סבר צתולא אפילו מקצת צתולים, צתוליה עד דאיכא כולו צתולים, צתוליה צדרכה אין שלא כדרכה לא. ר"א ור' שמעון סברי צתולא שלמה משמע, צתוליה אפילו מקצת צתולים צתוליה שיהא כל צתוליה קיימין צין צדרכה צין שלא כדרכה ע"כ.

ובתב הרי"ף והרא"ש ובר"ן ושאר פוסקים דאין כלכל כר"ש, מדאמרינן מהביא איתתא דתפסה כסא דכספא בכתובתה אתאי לקמיה דרבא אמר ליה דחש להא דר"ש דאמר לא אמרינן מקצת כסף ככל כסף וכס כס דברי רבינו. וכתב הרא"ש ז"ל וראיתי לגדולים שפירשו דאף על פי שחייבין לזונה אם ראו כיורשין פורעין לה מותר ככתובתה ומסלקין אותה, אפילו לאנשי גליל, ודברים של טעם הם דאם לא כן כל אשה תמכור כתובתה עד תשלום דינה ותתפרנס כל ימיה צחסרון כדינה.

והשו"ד ח"ע סי' ק"ג הביא המשנה כדורחה וכתב צ"י וכת"א מוכרת אפי' ד' וכו' פעמים וידוע דכלכל כחכמים, וז"ע לפי פירושו דכלכל כחכמים ח"כ

דאמר לא אמרינן מקצת כסף ככל כסף רמה) שלח ליה רבא בריה דרבה לרב יוסף מוכרת שלא בבית דין צריכה שבועה או לא ותבעי לך הכרזה הכרזה לא קמיבעיא לי דאמר רב זירא אמר רב נחמן אלמנה ששמתה לעצמה לא עשתה ולא כלום היכי דמי אי דאכריו אמאי לא עשתה ולא כלום אלא לאו דלא אכריו ולעצמה היא דלא עשתה ולא כלום הא לאחר מה שעשתה עשתה לעולם דאכריו דאמרינן לה מאן שם ליך כי הא דההוא גברא דאפקידו גביה כסותא דיתמי שמה לנפשיה בארבע מאה זוזי לסוף אייקר וקם בשית מאה אתא לקמיה דרבי אמי אמר ליה מאן שם לך. והילכתא צריכה שבועה ואין צריכה הכרזה. (רמז) אמר אמימר איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו ולא כלום הכין אסיקו רבנן דליתה לדאמימר וכי זבינו תרויהו לעלמא הוו זביניהו זביני. (רמז) אלמנה שהיתה כתובתה מאתים ומכרה שוה מנה במאתים

דכספא. ולא היה צו שיעור כתובה: צריכה שבועה. שלא גזתה יתור: ששמתה לעצמה. לקחה שזכר היתומים לעצמה בשומת כתובה: לא עשתה ולא כלום. ואם ראו היתומים להגבותה מעות לאחר זמן חזרין ונוטלין אותה: מאן שם לך. ממי קבלת מכירה זו לא מבית דין ולא מיתומים לפיכך לא ילא הקרקע מרשות היתומין אבל היכא דשמת לאחריו נפק מרשות הורשין שהרי נתנו לה חכמים רשות למכור: כסותה. עני אלמוגים:

משנה הלכות

ואמרינן ותיבעי לך הכרזה, כלומר ותיבעי לך אי צעי בכרזה דהא דהא תליא, דאי צעי הכרזה מסתברא דשבועה תיבעיה ואסיקנא צריכה שבועה ואינה צריכה הכרזה, הלכך מעיקרא מקמי דתיזצין כלל צריכה שבועה שלא נכנית מכתובתה כלום דקיי"ל דהא ליפרע מנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה וכו', ועיין רא"ש ור"ן ובש"ע ח"ע סי' ק"ג ס"א וס"ד וכו' וב"ש שם. ובתשובת הרא"ש ז"ל ח"צ סי' כ"ז כתוב דהיכי שצריכה צ"ד הדיוטות אם אי מהם אינו צקי בשומא בעל השומא עיין שם, וכן כתב הרא"ש ושאר הראשונים לצד מרש"י ז"ל, ועיין רא"ש ח"ע סי' ל"ג וכו' ר' שצתי יונה הוצא דכרו צספר משפט דק ח"א סי' י"ג שכתב דה"ה אם מכרה מטלטלין צריכה צ"ד של ג' הבקיאין בלוחו דבר ע"כ.

(רמז) ואמר אמימר איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו ולא כלום וכו' צ"ב נ' ע"ש

ועיין לעיל ס"ק (כ"ח) מה שכתבתי בזה צ"ב. (רמז) ואמר אמימר שהיתה כתובתה מאתים וכו' כתובות נ"ח צמשה שם. וראיתי בראשון לציון לפירוש המשניות שחמה דכל מקום אמרי בית ציו"ד אחר כצ' כגון בית רובע בית חשעב קצין וכאן צמשה אמרו צת חשעב קצין לצד וצד"ע בית רובע, אמנם רבינו ושאר פוסקים נראה דגורסין צמשה בית ציו"ד.

ובגמרא אמרינן מאי שנה מאתים צמנה דאמרינן לא את אפסדת, שנה מנה צמשה נמי חימא חנא ארוחי אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוב כאן שנה רבי הכל לבעל המעות כדתינא, הוסיפו לו אחת יחורב הכל לשליח דברי רבי יהודה, רבי יוסי אומר חולקין וכתניא ר' יוסי אומר הכל לבעל המעות אמר

(רמז) ומ"ש שנה ליה רבא צריכה דרבה לרצ יוסף מוכרת שלא צ"ד צריכה שבועה או לא וכו' שם צמ' נ"ח ע"א וצמ' גרם שנה ליה רבא צריכה דרבה לרצ יוסף, וצמ' ר"ד גרם כגירסת רבינו (וכמנה צמ' הגירסת רבא צ"ב) ונראה דלא צריכה דגירסתו היה כגירסת רבינו, גם הרא"ה ז"ל גרם שנה ליה רבא צריכה דרצ יוסף, וצמ' הגירסת רבא צמ' ר"ד.

והקשו החוס' ז"ל וא"ת מתינתין היא צפרק השולח גיטין ל"ד ע"ב, דתנן אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה, ונראה לרבי דצמ' לכתובתה מיבעיה ליה דתחלה קודם גזיית כתובתה משציעין אותה שלא עכבה משל בעלה כלום, ולאחר שמכרה נכסים שלא צ"ד לגבות מכן כתובתה מיבעיה ליה אם חזרין ומשציעין אותה שלא גזתה יתור, ועוד אומר רבי דהך שבועה דמיבעיה ליה לא כפ"ה שלא גזתה יתור, אלא מיבעיה ליה אי משציעין אותה שלא זלזלה בנכסים, וכן מוכח מדקאמר תיבעיה לך הכרזה דהוי נמי שלא תזלזל וכן פ"ת.

והרא"ה ז"ל כתב יש שפירשו צריכה שבועה שלא מכרה בפחות, ואע"ג דקיי"ל דצ"ד הדיוטות מיהא צריכה דהא קיי"ל אין מקבלים עדים שלא בפני צ"ד וכיון דכן ליה לן לקבולי סדוהייכו, וליתיה, דליכא למימר אין מקבלים עדים שלא בפני דין אלא שלא לחייב בעל דין שלא בפניו, אבל אם היו חוצעין את ראובן והוא מביא ראיה ליפטר ודאי מקבלין ראיתו שלא בפני צ"ד שלא לחייבו וכו'. והנכון כדברי רש"י ז"ל שפירש מוכרת שלא צ"ד צריכה שבועה שלא גזתה יתור, דאע"ג דקיי"ל היא צריכה צ"ד הדיוטות, הני מילי למעבד לה שומא, אבל צתה כרי איכי מצמנה מנפשה.

רמי בר חננאל אמר ר' יוחנן לא קשיא כאן בדבר שאין לו קצבה כאן בדבר שיש לו קצבה. אמר רב פפא הלכתא דבר שיש לו קצבה חולקין דבר שאין לו קצבה הכל לבטל המעות. מאי קמ"ל שינויא דשינויא הוה. ובריי"ק ז"ל גרס אמר רב פפא הלכך דבר שיש לו קצבה ועיין תוס' דר"ה אמר רב פפא ופרש"י הכל לבטל המעות שאין כאן מחנה חלה מכר ע"כ.

אמנם בריי"ק ז"ל פי' דבר שיש לו קצבה כגון הפירות שנמכרין במניין ידוע או במשקל ידוע או במדה ידועה צדק וכו', אם נתן לו המוכר אותו הדבר הידוע והבוסף לו אחת יתירה חולקין, ולמה חולקין השליח עם בעל הבית הוחיל וזאתה לו לשלוח הנאה על ידי בעל הבית חולק עמו ע"כ. ור"ת פירש דר"ה כשבוסיף לו מדעתו, חזל אם טעה ונתן לו יותר הכל למשלח, וכ"כ דמי שטועה את חצירו שליח נקבל לו מעות מיד עו"כ וטעה ולא נמלא הנותן שהכל למשלח, וברא"ש בשם ר' יונה כתב דגבי מקח אין חלוק בין שבוסיף לו מדעתו בין שטעה, חלה שחילק בין טעה במקח ובין היכא שטעה בחשבון ולזה הסכים דהכי דטעה בחשבון הוי כמו גנב לו, חדע שאלו היכ רואה היכ אומר לו טעית בחשבון ויבי מחזיר לו.

והרע"ב כתב ולא שמעינן מהבא חלה בדבר שאין לו קצבה כגון קרקע שדרכן להמכר באומדן זה בפחות וזה ביותר, חזל בדבר שיש לו קצבה וקנה השליח בפחות לא אית ברירה לן דינא מהבא, וחזינא לרבותא דאפליגו זה ומסקנא לפוס מאי דחזי לן שחולקין השליח והמשלח ע"כ ועיין מרדכי שבאר"י כאן ברבב ודו"ק.

וראייתי צעל העיטור אות כתובה דמירכסא ח"ל גרסינן בפרק חלמנא שהיתה כתובתה מאתים וכו' ואמר ר' יוחנן כאן שנה רבי הכל לבטל המעות כדאיתא בשלשיות. ירושלמי ניהא שנה מנה במאתים שנה מאתים במנה ואין סופן לחזור עליה משום מקח טעות, חפתי בשבוקר המקח אמר ר' זון הדא מסייע לר"ל דאמר לעולם אין במקח אונאה, אמר ר' יוחנן אם היכ דבר מופלג יש זו אונאה מסתמא דרבי זון סבירא ליה ציעול מקח אין לכן, ולא אינעריך לאוקמי בשבוקר המקח היתה כתובתה מנה ומכרה שנה מנה ודינר במנה מכרה בטל אפילו אמרה אני אחזור הדינר ליורשין, וכתב רבי שמעון קיירא דליתא לדרשב"ג היתה כתובתה ד' מאות וכו' ושל כולם מכרן קיים ירושלמי עד כדין שמכרה לכן בשני שטרות מכרה לכן בשטר אחד פלוגתא דר' יוחנן ור"ש לקיש דאיתפלגין ע"כ.

הנה מה שכתב וכתב רבי שמעון קיירא כונתו על רבינו (ועי' בהקדמה על הס' צהע"ט שז' כן להדיא, וכן כתב הרמב"ם ז"ל וברע"ב ז"ל וראיתי בלח"מ פי"ז מה"א שכתב לא ידענא למי פסקו הפוסקים דלא כרשב"ג

דכא כ"מ שנה רשב"ג במשנתו הלכה כמותו, אמנם תו"ט פי"ה דעירובין משנה ז' כתב דאמוראי ניבו דלית לכו האי כלל כדאיתא בבידא בגמרא שלכי פי' המדיר ושהרי"ף וברמב"ם וכן נראה דעת ברא"ש ז"ל וברע"ב דלא ס"ל האי כלל בדוקא ע"ש, ועוד עיין תו"ט פי"ה משנה דר"ב וצ"ח מ"י שם ובתוס' חדשים הביא בשם מוהרש"ח ז"ל דבסוף גט פשוט כתב בריי"ף בעצמו דליתא להאי כלל דלא אמרינן הלכה כרשב"ג חלה עד דאיכא טעמא, גם ברא"ש בעתיק שם דבריו ע"כ. ועיין לעיל ס"ק (ט"ו, קנ"א וקנ"ג) מה שכתבתי בזה שיטת הפוסקים בם"ד.

ונחלקו הראשונים ז"ל אי יש אונאה לקרקעות דעת ר"ה ורא"ש ז"ל דקרקע נמי יש לה אונאה ודעת שאר פוסקים דאין להם אונאה וכן דעת ריי"ף ז"ל צ"י הזכר וברשב"ם ז"ל וכן פסק הרמב"ם ודעת כמה דעד פלגא אין להם אונאה יותר מפלגא יש להם אונאה ועיין חו"מ סי' רכ"ז סי' כ"ט ובסמ"ע ושו"ך שם. וברמב"ן צ"י בחומש וברא"ה צספר בחינוך כ' דאף למי שאין להם אונאה מ"מ הללו עובר גם באלו, חלה מיטע הכחוז חלו מדין תורת אונאה וציעול מקח. ובמ"ל פי"ד מהל' מלוה ה"א כתב דמדברי התוס' רפ"ה דר"מ מצוחר שחולקים ע"ז וס"ל דאפילו לאו ליכא ועיין חידושי רעק"א חו"מ סימן רכ"ז.

והנה לדעת הפוסקים דס"ל דאין אונאה לקרקעות אחי המשנה כפשוטא אמנם לדעת הפוסקים דס"ל דאין אונאה עד פלג חזל צפלג איתא אונאה ז"ל דהמשנה אחי כירושלמי דהשתא שוב מנה במאתים מיירי שבוקר המקח וכנ"ל ועיין תו"ט ותצין, עיין עוד ר"ש פי"ד מ"ד דתרומות ותוס' כתובות ה"ל ד"ה חלמנא ודו"ק.

וכתב רבינו היתב כתובתה וכו' אמר רב שיטא בריה דרב אידי צקטיני וכו', גם זה שם דף ל"ט ע"ב, ובגמרא איבעיא לכו אמר לכו זצין לי ליתכא וחזל וצין ליה כורא מאי מוסיף על דבריו הוא וליתכא נמי לא קני וכו', עד כי חיבשי לך דאמר ליה זיל זצין לי כורא וחזל וצין ליה ליתכא מאי מי אמרינן ח"ל דטבא לך עבדי לך דאי לא מנטרכי לך זחי לא מליה בדרת ביה, או דלמא אמר ליה לא ניחא לי דליפשי שטרא עילואי, ת"ש היתב כתובתה ד' מאות זח מכרה לזה במנה ולזה במנה ולאחרון יפה מנה ודינר במנה של אחרון בטל ושל כולן מכרן קיים ופרש"י וכה ככה דלזבוי דד' מאה שדרכו ומכרה לראשון במנה דכיינו זצין לי כורא וצין ליה ליתכא כדאמר רב שיטא בריה דרב אידי צקטיני ה"ג צקטיני ע"כ. ופירש"י לא היו שדות כללו יחד ואין ראוי לאדם אחד דמשיקרא אדעתא דהכי נעשית שליח ע"כ וכזה פסק רבינו.

או שוה מאתים במנה נתקבלה כתובתה היתה כתובתה מנה ומכרה שוה מנה ודינר במנה מכרה בטל ואפילו היא אומרת אני אחזיר את הדינר ליורשים מכרה בטל רבן שמעון בן גמליאל אומר לעולם מכרה קיים עד שיהיו שם כדי שתשייר בשדה בית תשעה קבין ובגינה בית חצי קב וכדברי רבי עקיבא בית רובע היתה כתובתה ארבע מאות זוז ומכרה לזה במנה ולזה במנה ולאחרון יפה מנה ודינר במנה של אחרון בטל ושל כולן קיים. אלמנה שהיתה כתובתה וכולי. מאי שנא מאתים במנה דאמרינן ליה את הפסדת שוה מנה במאתים נמי תימר אנא ארוחי אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא כאן שנה רבי הכל לבעל המעות. רבן שמעון בן גמליאל וכולי. וליתה לדרבן שמעון בן גמליאל. היתה כתובתה וכו' אמר רב שישא בריה דרב אידי בקטיני. (רמח) פשיטא אמר לו לאחד ליתומים שם לבד האונאה תשעה קבין דכיון דיש קרקע ליתומים שם כשיעור שדה יאמרו לה אין ראונו למכור קרקע הראוי לנו אבל אם אין האונאה ראוי להכטרף לכדי שדה לא הפסידתו כלום : **ובגינה** בית חצי קב. שכן שיעור גינה והלכתא כח"ק כר"ן: **של** אחרון בטל ושל כולן קיים. מפרשין בגמרא דאילתרין כי כיכי דלא נימא דאם טעתה במנה ראשון יהא מכרה בטל אטו מנה אחרון דלא יתי למימר מכרה קיים קמ"ל דדוקא דטעתה במנה אחרון אבל במנה ראשון מכרה קיים ומש"ה לא מלי מחני מכרה בטל אלא במנה אחרון : **כאן** שנה רבי . במשנתנו למדנו רבי: **הכל** לבעל המעות. השולח שלומו לשוק לסחורה ולקח בזול הכל לבעל המעות ולא מלי למימר אנא ארוחי: **אמר** רב שישא בריה דרב אידי בקטינא. בגמ' ת"ר היתה כתובתה ארבע מאות זוז מכרה לזה במנה ולזה במנה ולאחרון יפה מנה ודינר במנה של אחרון בטל בשל כולן מכרן קיים כדאמר ר"ש בריה דרב אידי בקטיני כ"ג בקטיני. לא היו שדות הללו יחד. ואין ראויין לאדם אחד דמטיקרא אדעתא דהכי נעשית שליח: **פשיטא**

משנה הלכות

קושיה כז"י ז"ל ותירולו ע"ש. אמנם דעת רבינו פשוט כפשטא דסוגיא דמיירי בקטיני ולא נראה לו לחלק בין אלמנה ולומר דאלמנה שאני ולעג"ד הכי מוכח בגמרא ראיב לשיטת רבינו ממה דמשני אמר רב שישא בריה דרב אידי בקטיני ואי נימא דאלמנה שאני הוה ליה לומר אלמנה שאני וגם המקשה מאי מקשה ומאי ס"ד ועכ"פ כתרין ידע לתרץ וכו' לו לומר אליבא דאמת, דאלמנה שאני, ויותר כי' לו לתרץ כן מלשנות דמיירי בקטיני מה שאינו אליבא דהלכתא דאלמנה לדעתם ז"ל דס"ל לחלק אלא ודאי דבגמרא לא נראה לכו חילוק זה, וזה ראיב לשיטת רבינו, ול"ע.

רמח **ומ"ש** פשיטא אמר לו לאחד ולא לשנים קפידא וכו' שם דף ל"ט ע"ב פשיטא אמר לאחד ולא לשנים האמר ליה לאחד ולא לשנים וכו' עול לגביה רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרו ליה כי האי גוונא מאי אמר לכו לאחד אפילו לשנים לאחד ואפילו למאה, אמרו ליה אף על גב דטעם שליח, אמר לכו, טעם שליח לא קאימנא, אמרו ליה ובהא אמר מר אין אונאה לקרקעות בני מיילי כיכי וכו' ומנא תימרי דשאני בין שליח לבעל הבית, דתנן האומר לשלומו לא ותורם, תורם כדעת בעל הבית ואם אינו יודע דעתו של בעל הבית תורם בצינונית אחד מחמשים פחת י' או כוסוף י' תרומתו תרומה, ואלו גבי בעל הבית תניא תרם ועלכ צידו אפילו אחד מעשרים תרומתו תרומה ע"כ.

והמור ח"ע סי' ק"ג כתב היתה כתובתה ד' מאות ומכרה לזה במנה וכו', במה דברים אמורים שכן ד' שדות חלוקות, אבל אם הכל שדה אחת ומכרה ממנו לדי' לרב אלפס שפסק במכור לי כורא חצין ליחכא שהמכר בטל שחשוב כמעציר על דבריו אפילו הראשונים מכרן בטל אם עשה לכל אחד ואחד שטר בפני עצמו אלא"כ מכרה לכולם בשטר אחד אז מכר הראשונים קיים, אבל רבינו באי גאון פסק במכור לי כורא חצין ליה ליחכא שהמכר קיים ולפי זה אפילו מכר לדי' בדי' שטרות הראשונים מכרן קיים לבד מהאחרון וכך הוא מסקנת ח"א ז"ל עכ"ל בעור.

והב"י ז"ל שם הקשה על בעור ז"ל דבחו"מ סי' קפ"ב כתב דברא"ש ז"ל לא הכריע בין דברי רב אלפס ורב האי גאון וכאן כתב דהכריע כרב האי ועיי"ש מה שחירן, ובש"ע כתב המחבר היתה כתובתה ד' מאות זוז ומכרה לזה מנה שוב בשטר וכו' ומכרה לרביעי שוב מנה ודינר במנה של רביעי בלבד מכרה בטל וכתב כז"ש ז"ל וכמחבר לא כתב דאיירי בקטיני משום דכתב ב"י דרמב"ם לא כתב בקטיני משום דס"ל אלמנה שאני, ואינו נ"ל לדחות הסוגיא, ויותר מסתבר דרמב"ם סומך את עצמו על מ"ש בלכות שלוחין ועיי' ח"מ שם, ומה שכתב שם בחלקת מחוקק וכתב דר"מ שט"כ כתב בעור שמסקנת הרא"ש כרב האי וכו', לעג"ד ע"ס הוא ול"ל וכתב ב"י דזה הוא

אמר לו. לשלוחו מכור לי בית
 כור משדותי לאחד ולא לשנים
 ודאי מקפיד: **סתמא מאי**.
 פ"י אמר לאחד בסתם ולא
 אמר לו ולא לשנים מאי :
לאחד ואפילו לשנים. דלאו אורחיהו דאינשי דקפדי ודאי נמי לא קפיד אלא אורחא לאשחשויי ככי ואי כוכ קפיד

משנה הלכות

למאכ קיים וכן נראה מדברי הרב רבינו משכ בן מיימון
 ז"ל כרבינו חננאל בשליחות פרק ראשון משם חרלו
 ומדברי רב אלפס נראה כמו ר"ת ע"כ.

ודע דמאכ זל"ע מה שכתב הב"י ז"ל ח"ע סי' ק"ג
 דברמז"ס ז"ל ס"ל דבר"י ז"ל גם הב"ש פשיטא
 ליה בן וחסם אחריו בן גם בחו"מ בלי שלוחין סי'
 קפ"ב כתב הב"י לחמוכ אדברי הטור שכתב וברמז"ס
 כתב אמר מכור לי בית סאתים ולא חילק והלא גם
 ברי"ף לא חילק ואם מפני שברא"ש כתב שהוא לריך
 לומר כדברי ר"ת ור"י ח"ף אלו נאמר דברמז"ס ז"ל בן
 וא"כ למכ הרגיש שברמז"ס לא חילק ולא הרגיש בן
 לברי"ף, ומיכר זה אפשר לישב דברי"ף כיון שברא"ש
 כתב בן עליו ב"ל כאלו הוא עמו אמרו משא"כ
 לברמז"ס וכו'.

וצ"ע שלא הרגיש בגאון ז"ל דמפורש יולא מפי רבינו
 ירוחם ז"ל דברמז"ס לא ס"ל דברי"ף ור"ת
 אלא כרבינו חננאל וא"כ באיך נאמר דברמז"ס נמי
 ז"ל בן, וברמז"ן ז"ל ס"ל דברי"ף כר"י ס"ל דלעיל
 מיירי במוכר לאחד ב"י שטרות, כ"כ בר"ן בשמו גם
 בד"מ הביא בן ועיין ריב"ש סי' רי"ד, אמנם דעת רבינו
 ירוחם דברי"ף בשיטת ר"ת אמרם לשמעתי ולא כר"י
 וגם בזה לא מלאתי לעת עתה הרגשת הפוסקים זו
 גם בלח"מ בפ"א מה"י שלוחין כ"ד אחר אריכת הדברים
 כתב לומר דעת ברמז"ס כדעת ברי"ף וחליצת דר"י
 ודלא כר"ת ע"ש וג"כ קשה כ"ל ועיין פרישק ודו"ק
 בכל זה.

ודע דדברי רבינו הם כאן קלה מקושי הצנח לפעוט
 כמוני ולעג"ד חסרון הניכר לעינים יש כאן צמח
 שכתב עקלה רב נחמן לסורא עול לגזיק וכו' צ"י
 מייבא כי אמר לבו לאחד ואפילו לשנים ואפילו למאכ
 אמרו ליה ואע"ג דעשה שליח וכו' ולא זכר כלל תשובת
 רב נחמן עליהם דלאחר שאלו ממנו אמר לבו לאחד
 ואפילו לשנים לאחד ואפילו למאכ ואמרו ליה אע"ג
 דעשה ולא זכר מה השיבם על זה, וז"ל דכך לריך לומר
 צ"י מייבא, כי באי גוונא מאי" אמר לבו לאחד
 ואפילו לשנים לאחד ואפילו למאכ וכו', וכי גרסינן
 בגמרא" והשתא אחי שפיר לשון וכלשון בגמרא, ומדויק
 נמי כלשון כי אמר לבו דבסתם היכ לו לומר צ"י

וגרסינן בגמ' והאמר מר אין אונאכ לקרקעות וכיין גרם
 רש"י ופירש רש"י ומשכ הוא צ"י הוצב והתום'
 ז"ל כתבו ה"ג בכל הספרים וכו' מר הוא דאמר, ופ"י
 רבי אפילו גבי שליח וכו' ולפירוש הקונטרס קשה, חדא
 שהוא מביא בספרים וגרים וכו' אמר מר ועוד דכ"ה
 ליה לומר וכו' חק בואיל ופריך ממחני' הוצב, ועוד
 צמח ב"ו טעו רב חסדא ורבה בר רב הונא דלא מפליג
 בין שליח לבעל הבית הלא כל עיקר שאלתם שאלו
 בתחלה ח"ף על גב דעשה שליח לא תמכו, אלא בשליח
 משום דאיכא למימר לתקוני שדחיק ע"כ.

ודרא"ש ז"ל כתב תימא אפילו אמר לו סתמא לא
 איפשיטא ועיין לעיל אי חייש לאפושטי שטרי
 וכי פשיטא ליה לרב חסדא ולרבה בר ר"ה דאפילו
 אמר בפירוש לאחד דאמרין לאחד אפילו למאכ, ומפרש
 רבינו חס דבאי קפידא דאפושטי שטרי דלעיל לאו משום
 זילוחא דנכסי הוא אלא משום שגלטרך לחזור בכל שטר
 אחר חתימת עדים וכי חייבי כשחתים השליח את
 בשטרות דליכא תו קפידא אלא באפושטי בעלי דינין ע"ש,
 אמנם בתום רי"ד כתב דבאי צאם תמלא לומר הוא,
 אח"ל צ"ן לי כורא צ"ן ליה ליחבא מכרו קיים ככא
 בטל דבא חקפיד אלא ולא לשנים ע"כ, ורבינו חננאל
 גרם לאחד קפידא סתמא מאי, וכו' דקאמרו רב חסדא
 ורבה בר רב הונא לאחד ואפילו לשנים לאו משום
 דכמשלח הכיר בדבריו לאחד אלא אגב דקאמר רב
 הונא לאחד ולא לשנים קאמרו אינו לאחד ואפילו לשנים
 וגירסת רבינו בגירסת הש"ס.

וראיתי לרבינו ירוחם נתיב כ"ה ח"א אמר לשלוחו קנה
 לי מקרקע שהוא חזי כור אז אמרין מוסיף
 על דבריו בוי ולתך מיכא קני אם רכב לוקח ואם לא
 רכב יכול לומר אין צדעתי לקנות אלא כור צידא אז
 אמרין מעביר על דבריו בוי ואפילו לתך לא קני, וכן
 כתב רב אלפס ורב באי ואם אמר לו כור ומכר לתך פירוש
 וכוא הדין אם אמר ליה למכור לאחד ומכרו לשנים
 צ"י ולא איפשיטא ולא קנה לוקח דאוקי ארעא בחזקת
 מריב. ועוד פשוט שם לפי גרסת רש"י וכו' ופירש ר"ת
 דמיירי כשחתים השליח שטרות דליכא אפושטי שטרי
 או שמכר לשנים בשטר אחד, ור"ה גרם אמר לאחד קפידא
 סתמא כלומר שלא אמר אלא מכור ומכר לשנים ואפי'

כי (נ"ל דצ"ל: האי גוונא מאי) אמר להו לאחד ואפילו לשנים לאחד ואפילו למאה אמרו לו ואף על גב דטעה שליח אמר להו טעה שליח לא קאמינא והאמר להו דאמר אין אונאה לקרקעות הני מילי היכא דטעה בעל הבית אבל היכא דטעה שליח דאמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי. (רמט) שום הדיינין שפחת שתות או הותיר שתות ואמר רבן שמעון בן גמליאל מכרן קיים אם כן מה כח בית דין יפה אבל אם אין אונאה לקרקעות כלומר שאם יראה המוכרן לכוילא מן הלוקח משום דינא דבר מלא איו יכול לומר לו אתה שליח ולתקוני שדרתיך ולא לעוותי ולא אשלם אלא כמו שכוף שוכ אלא ישלם כל המאחזים ולכך פריך ממלתיה דר"נ גופיה דס"ד ללוקח דכחש בשליח מוכרן ומינה דבשליח נמי אין אונאה לקרקעות ומשני בצע"כ דלוקח אצל שליח מלי אמר ליה לתקוני שדרתיך וכו'. ורש"י גרס והאמר מר ועיין תוס', ועיין משכ"ל: שום הדיינין. ששמו

משנה הלכות

נראה דעת החס' ז"ל, חמס ר"ת ז"ל הקשה אפירש"י ז"ל ומפרש דדוקא בשליח מיירי, ודעת הרא"ה והרמב"ן בקידושין ובר"ן ז"ל וברע"ב"א דבשליח צ"ד מיירי ובר"ת ודעת רש"ס נראה כרש"י ועיין מרדכי קידושין מ"ב ודו"ק.

ובתב המרדכי עוד שם דכאי שליח י"מ כגון שכיב גלוי ללוקח ולמוכר צעת המכירה שכיב שלוהו, אצל אס אינו יודע ששלוהו הוא ועטב צפחות משחות המקח קיים ובשליח שעינות יפרע ויפסיד, ורבינו יצ"ק פירש אפילו לא ידע שכיב שלוהו ואח"כ נודע בעדים שכיב שלוהו המקח בטל אצל אס לא נחצר המקח קיים ובשליח ישלם, כדאמרינן פרק גט פשוט דף קס"ט הכי איתתא דאמר לנצרא זיל זצין לי ארעא אצל זצן לה שלא באחריות וכו' ע"ש ועיין ר"ן שם.

והא דאמר אמר רב הונא בר חנינא אמר רב נחמן הלכה כדברי חכמים וכו', כתבו החס' אמר ר"נ הלכה כדברי חכמים צריש כאיש מקדש קידושין מ"ב ע"ב גרסין אמילתיה דרב נחמן הא דאמרן יתר משחות בטל מקח לא אמרן אלא דלא אמר נפליג בשומא דבי דינא אצל אמר נפליג בשומא דבי דינא לא, דתן שום הדיינין שפחתו שחות או שותירו שחות מכרן בטל רש"ב"ג אומר מכרן קיים, ומייתי ראיה בשתא ממילתא דרבי שמעון בן גמליאל וקשה לר"ת דהכא פסק רב נחמן גופיה הלכה כדברי חכמים, ועוד דמסיק בחר הכי והא דאמר שחות קנה ומחזיר אונאה לא אמרן אלא במטלטלי אצל במקרקעי לא, דאין אונאה לקרקעות משמע דוקא בשחות אצל יתר משחות יש אונאה לקרקעות ולעיל בוכחתי מהכא דהמקבל (צ"מ דף ק"ח) ומכאיו דירושלמי דאין אונאה לקרקעות אפילו ביתר משחות עד פלגא.

הלכך נראה לר"ת כמו שגורס רבינו חננאל וכלכות גדולות ורב אלפס הא דאמר שחות קנה ומחזיר אונאה לא אמרן אלא דלא אמר נפליג בשומא דצ"ד אצל אמר נפליג בשומא דבית דין מכרן בטל דהא תק

מיניה אמר ליה לאחד וכו' ולא לשון אמר לכו לשון רבים, חמס לפי הכהג אחי שפיר וזה לענ"ד צרור ובודאי אחי מדפוס השמיטו.

(רמט) ומ"ש שום הדיינין וכו' מתניתין שם דף נ"ט ע"ב, שום הדיינין שפחתו שחות או חוספו שחות מכרן בטל רש"ב"ג אומר מכרן קיים וכו'. והקשו המפרשים ז"ל הא דקתני פחות מכאן מכרן בטל ניחא דנחלו היחומים אלא אס הותירו שחות שנתאנה לוקח אחאי בטל לא יכא כח יחומים גרועי מכה אחר דאין אונאה לקרקעות ואפילו לפי מאי דמוקמינן במטלטלין נמי מכל מקום בשחות מכרן קיים ואינו אלא שמחזיר אונאה, וברא"ש כתב דלר"ש כיון דלגבי אונאה יחומים מכרן בטל ה"כ נמי לגבי לוקח וכו"ה בשליח דדון כן שאס הותיר שחות מכרו בטל ותמכ הרא"ש ז"ל למכ הזכיר שחות אס רואה לדמות הותיר לפוחת אפילו צדיק נמי דכא קוי"ל שליח כאלמנה.

ופירש בשם רבינו יונה ז"ל דאס הותיר השליח דיו כאינש דעלמא שמוכר את שלו חכה המשלה ביתרון ואס פוחת אמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, אצל שומא צ"ד כמו שביחומים סומכין עליהם כך הלוקח סומך עליהם וכו' צ"ד שלוחים של אלו ואלו הלכך לעולם מכרן בטל, אצל צפחות משחות מכרן קיים וס"י הרא"ש ז"ל וכן מסתבר, ועיין ש"ע א"ע סימן ק"ד סעי' כ' ו'.

וגרסינן בגמרא איבעיא לכו שליח כמאן וכו' רב שמואל בר זבסנא אמר רב נחמן כאלמנה רבא אמר רב נחמן שליח הדיינין מה דיינין לאו לדידכו אף שליח נמי לאו לדידכו, לאפוקי אלמנה דלדידכו רב שמואל אמר רב נחמן כאלמנה מה אלמנה יחידה אף שליח יחיד לאפוקי צ"ד דרבים נינכו וכלכתא שליח כאלמנה ע"כ.

ואיפליגו בה אבות העולם דעת רש"י ז"ל דכאי שליח אפילו שליח דעלמא ולא דוקא שליח צ"ד וכן

שום הדיינין שפיתחו שחית או וכו' מכרן בטל ומרצן
מיייתי ראיב ע"כ. וכן כתבו עוד בקידושין דף מ"ב
ע"ב ד"ה ה"ג בקונטרס.

וראיתי בהפלאה שכתב לולי דצריכס יש לישב הגירסא
לפמ"ז לעיל דף ל"ח ע"ב בפרש"י ד"ה
כדחניא דמתניתין דאלמנה שמכרה חוקי לה רב נחמן
במכרה בזול או ביוקר שלא בטעות רק שזלזה בכוונה
וכו' לפי זה יש לומר דגם מתניתין דצ"ד שפיתחו שחית
נמי לא מייירי דוקא בטעות, אלא בן שטעו בין שזלזלו
מדעת לטובה היחומים וכו' ובזה אמר דהלכה כרשב"ג
דאף שזלזלו במתכונן לטובה היחומים באמת כח צ"ד
יפה, ולפ"ז יש לישב קושית התוס' דע"כ הא דקאמר
שם דהיכא דאמר נפלוג בשומא דבי דינא לא היינו יודעו
שאין החלקים שוין ונתרנו דא"ל בטעות דסברו שאין
בו אונאה א"כ אפילו אמרו נפלוג בשומא דבי דינא
הא לא עדיף מאלו התנו צפירוש ע"מ שאין לך עלי
אונאה דקיי"ל דהתנאי בטל ויש עליו אונאה, דהוה
ליה מתנה על מה שכתוב בתורה, אלא על כרחך
לריך לומר דאמרינן כיון שאמרו נפלוג בשומא דבי דינא
מסתמא ידעו שאין החלקים שוין וכוה ליה כאומר יודע
אני שיש בו אונאה ע"מ שאין לך עלי אונאה דמהני
כדאיחא בחו"מ סי' רכ"ז ס"א א"כ בכה"ג ודאי כח
צית דין יפה אם וויתרו מדעת ע"כ.

ולענ"ד כאן שכן הגאון ז"ל דרכו בקודש ונכנס בפרה
דחוקה, ולפי מה שהביטתי בכוונת הגאון ז"ל
רצונו לומר דהאי שאמרו נפלגין בשומא דבי דינא מכרן
קיים מייירי שידעו שאין החלקים שוים והסכימו לזה וזה
ודאי דוחק גדול לומר כן דאע"פ שפועני עסקינן, ואם
רואים למחול כל אחד לחצירו חלקו כמו שהוא א"כ
צ"ד למה להם, ימחלו כל אחד לפי רצונו ויקבל איזה
שירצו כיון שמייירי שידעו שיש כאן אונאה ויקבלו קנין
על חלוקתן זה ודי ומח איכפת להו צ"ד הכא.

ואפילו נדחוק בזה ולישב כפי מה שאפשר בר מן
דין משמעתתא גופיה לענ"ד לא משמע כדברי
הגאון ז"ל שכרי בגמ' שם הביא ח"ל פחות משחית
נקבה מקח יתר על שחית בטל מקח והנה בזה ודאי
מייירי שחלקו ולא ידעו שאין החלקים שוין אפילו לדעת
הגאון ז"ל דאי ידעו שאין החלקין שוין ואפ"ה חלקו
והסכימו הוה ליה כאומר יודע אני שיש בו אונאה
ע"מ שאין לך עלי אונאה וכמו שכתב הרב בעלמא ז"ל
לענין נפלוג בשומא דבי דינא ואמאי בטל המקח ביתר
על שחית אלא ודאי דהאי צבא ראשונה דאמר רב נחמן
האחין שחלקו וכו' ובטל מקח מייירי דלא ידעו שאין
החלקין שוים, ואח"כ נתברר הדבר אם כן הא דאמר
רבא הא דאמרת יתר משחית בטל מקח לא אמרן אלא

דלא אמר ניפלגן וכו' על כרחך מייירי נמי צלל ידעו
שאין החלקין שוין דאי לא תימא הכי אלא דרבא מייירי
ידעו שאין החלקין שוין אם כן לאו הא דאמרת
דזה דין אחר הוא ור"נ לא מייירי בכהאי גוונא כלל,
הכי שידעו שאין החלקים שוין ובכהאי גוונא גם רב
נחמן מודה ומאי הא דאמרת הוא כשידעו שאין
החלקים שוין דהוי ליה כאומר יודע אני שיש בו אונאה
וכו' וכנ"ל אלא על כרחך דכולי משמעתתא מייירי שלא
ידעו כלל וכנ"ל, ודברי הפלאה ז"ל לענ"ד ל"ע ודו"ק
כי קציתי בזה.

גם מדברי רש"י שם נראה דלא ס"ל כדעת הפלאה ז"ל
דכאן ז"ל הוא בטל הגירסא הלזו וממנו לקחו בטל
הפלאה ז"ל ורש"י ז"ל כתב ח"ל: דקיי"ל כרשב"ג דאמר
מכרן קיים במכר כתובות פרק אלמנה נישואה ולא סבירא
ליה לרבא הא דאמר רב נחמן לעיל הלכה כדברי חכמים,
הרי דרש"י ז"ל הוכיח לפרש דרבא פליג אהא דאמר
ר"נ הלכה כדברי חכמים אף שהוא בטל הגירסא הזאת
ועיין פנ"י קידושין הג"ל ד"ה ה"ג בקונטרס.

ובתב במשלים נתיב ח' ח"ע וכו' יונה כתב כי בפחות
משחית מכרן קיים, ולפי פירוש נראה שאין צית
דין יכולים לקיים מקח אם ירצו להכריח הלוקח להחזיר
האונאה שנחלתו אם נחלתו יתומים, וכן מסתבר, וברמב"ם
ז"ל כתב שאם רצו צית דין שלא לבעל מקח ויחזיר
האונאה מחזירין ואותה שאמרו דפיתחו או הותירו מכרן
בטל, הא שזה בשוה נראה דמכרן קיים מייירי שטעו
בכרזה, אבל לא כתבו חגרת ציקורת, שאם לא עשו
הכרזה אפילו שזה בשוה מכרן בטל כאשר אכתוב למטה
ומייירי בדברים שאין מכריזין ואותה שאמרו שאם עשו
חגרת ציקורת שמכרן קיים אדברים שמכריזין ובמקום
שמכריזין, וכן פירש רב אלפס חלוקי הגמ' וכן נראה
עיקר.

ולפי פירוש זה בדברים שמכריזין אם הכריזו מכרן קיים
אפי' פיתחו או הותירו ואם לא הכריזו מכרן בטל
אם פתחו או הותירו, ויש מי שפירש דלעולם אין המכר
קיים אלא כשהכריזו, והא דאמרינן בטל בדברים שאין
מכריזין עליהם ולא הכריזו והא דאמרינן קיים בדברים
שמכריזין והכריזו, ועוד בגמ', כאן בשעה שמכריזין כאן
בשעה שאין מכריזין לפירוש רב אלפס הא דאמר בטל
בשעה שמכריזין והא דאמר קיים בשעה שאין מכריזין
כגון לכריגי ולמזוני ולקבורה ע"כ. ועיין ש"ע ח"ע סי'
ק"ד ס"ג וש"ע חו"מ סי' ק"ע ובחשבוניות המצוי"ע
סי' רע"ח ובחשבוניות המיוחדות סי' כ"ע וסי' נ"ח
ודו"ק.

ודא דאמר צ"ד מעמידין להם חלק יפה, פירש"י ז"ל
שמעמידין אפטרופוס לכל אחד מן הקטנים ובזרין
לכל ח' אפטרופוס שלו ע"כ. וראיתי בפנ"י שכתב משמע
מלשנו דאייירי שכל האחים קטנים ונראה שהזקיקו לכך לשון

עשו אגרת בקורת אפילו מכרו שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה מכרן קיים. איבעיא להו שלח כמאן רבא אמר רב נחמן שלח כדיינין רב שמואל בר ביסנא אמר רב נחמן שלח כאלמנה. אמר רב הונא בר חנינא אמר רב נחמן הלכה כדברי חכמים ולית ליה לרב נחמן מה כח בית דין יפה והאמר רב נחמן אמר שמואל יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהם בית דין מעמידין להם אפוטרופוס ובוררין להם חלק יפה הגדילו יכולין למחות רב נחמן ידיה אמר אם הגדילו אין יכולין למחות אם כן מה כח בית דין יפה לא קשיא הא דטעי הא דלא טעי אי דלא טעי אמאי יכולין למחות ברוחות כי אתא רב דימי אמר מעשה ועשה רבי כדברי חכמים ואמר לפניו רבי פרטה בנו של רבי אלעזר בן רבי פרטה בן בנו של רבי פרטה הגדול אם כן מה כח בית דין יפה והחזיר רבי את המעשה רב הונא מתני הכי רב ספרא מתני מעשה ובקש רבי לעשות כדברי חכמים אמר לפניו רבי פרטא בנו של רבי אלעזר בן רבי פרטא בן בנו של רבי פרטה הגדול אם כן מה כח בית דין יפה ולא עשה רבי את המעשה נימא בהא קא מיפלגי דמר סבר טעה בדבר משנה חוזר ומר סבר אינו חוזר (לא דכולי) וכולי עלמא חוזר מר סבר מעשה ברוחות. טוב לו ליעול חלקו במזרח שיש לו אללה שזה שנפלה לו מזית חצי אמו : והחזיר רבי את המעשה. דנראה צעניו עטם בגון מה ששינוי צמחניו ח"כ מה כח צ"ד יפה. נימא דהא קמפלגי. רב דימי ורב ספרא רב דימי סבר דין העושה בדבר משנה שלא עשה כמשנה חוזר ולא אמרין מה שטעה עשוי וישלם מזיתו ח"כ צענוס צשיקול הדעת כמו שמפורש בסנהדרין, והאי נמי דבר משנה הוא שאע"פ שנחלקו חכמים על ר"ש כרי

משנה הלכות

קטנים חלץ ישנם גם גדולים ועליהם לא צוי בעמדה וזה לענ"ד ברור ולא פליג רש"י ארמז"ס ז"ל.

ולפ"ז לא קשה נמי מה שהקשה שם דמאי צוררין חלק יפה דקאמר וכי אפשר שיקח כל אחד ואחד חלק יפה ע"כ, ולפי מה שפירשתי בעמ"כ לא קשה מידי דודאי יכול להיות שישנם שם אחין גדולים והאפטרופוסים צוררין חלק יפה להקטנים, והפני"י שם דחק בדבר צדד ולענ"ד כמו שכתבתי.

והא דאמר צוררין נחלקו צו צעלי בתום' ובראשונים ז"ל יש מפרשין דמיירי בגורל דוקא ויש מפרשין דלא מיירי בגורל דאי בגורל מאי צוררין שייך, ור"ת יש קושיא זו ע"ש בתום' ד"ה צוררין וצ"ר שם.

והנה צקידושין דף מ"ב ע"א גרסינן בגמ' ומי אית ליה לרב נחמן חס כן מה כח בית דין יפה והתקן שום כדיינין שפיתחו שות או כותירו שות מכרן בעל רש"ג אומר מכרן קיים ואמר רש"ג ח"כ מה כח בית דין יפה, והני תיבות (ואמר רש"ג) מוקפין בחלי עגולות, ובמסורת הש"ס שם לין כל זה ליתא במשנה דכתובות ל"ט ע"ב והדין עמו אמנם לענ"ד לישב ולקיים הגירסא, דאפשר דזה היה גירסת רבינו במשנה שכרי כתב ח"ל שום כדיינין שפחת שות

וצוררין דנקט לשון רבים ומשמע ליה בפשיטות דלא קאי אצית דין דכיון שהעמידו אפוטרופוס אין לורך לצרירה הצ"ד וא"כ על כרחך הו' דנקט לשון רבים היינו משום דצכולם קטנים איירי ומעמידין אפוטרופוס לכולי עלמא.

ולא זכיתי להבין דבריו ז"ל מה שדייק מלשון רש"י ז"ל דמיירי שכל היתומים קטנים ולשויה חולק על הרמז"ס ז"ל דמפרש לה שמקלחן גדולים ואי משום דיוקו שדייק מדברי רש"י ז"ל שכתב לכל אחד מהקטנים וכי' לולא דבריו הקדושים לענ"ד לא קשה מידי דודאי מיירי אפילו גדולים וכדעת רמז"ס ז"ל והא דפירש רש"י לכל אחד מן הקטנים דלא תימא דאפוטרופוס אחד סגי לכולכו וכדעת מקלח מפרשים והכי משמע לשון הגמרא צית דין מעמידין אפוטרופוס אחד לכולם קמשמע לן רש"י ז"ל שהאי אפוטרופוס יהיה פירוש שרריך אפוטרופוס לכל אחד מהקטנים ואדרבה חס לדיוק ילאנו צלשון רש"י ז"ל הו"א לדייק להיפך דס"ל כהרמז"ס ז"ל מדכתב לכל אחד מהקטנים ואי כסדרת הפני"י ז"ל דס"ל דכולכו קטנים ח"כ הו"א למימר שמעמידין אפוטרופוס לכל אחד וצוררין לכל אחד וכי' מהקטנים למ"ל והלא כולכו קטנים הם, או היה ליה למימר שמעמידין אפוטרופוס לכל אחד מהן, ומדכתב מן הקטנים משמע דאותם הם

הכי הוה ומר סבר מעשה הכי הוה ולעולם הלכה כדברי חכמים. (ג)
ואילו דברים שאין מכריזין עליהם עבדים ושטרות ומטלטלין עבדים
מאי טעמא אמר עולא שמא ישמעו ויברחו שטרות ומטלטלין שמא
יגנבו. (גא) אמר רב יהודה אמר שמואל מטלטלין של יתומים שמין
אותן ומוכרין אותן לאלתר ורב חסדא אמר אבימי מוליכין אותן לשוקים
ולא פליגי הא דמקרב שוקא הא דמרחק שוקא. רב כהנא הוה בידיה
שיכרא דרב משרשיא בר חקלאי יתמא שהייה עד ריגלא אמר אף על
גב דהוי ביה איצצא מייתי זוזי חריפא. רבינא הוה בידיה חמרא דרבינא
זוטיא בר אחתיה הוה ליה לדיליה חמרא הוה קא מסיק ליה לסיכרא
אתא לקמיה דרב ששת אמר ליה אי שביקנא ליה הכא ניחוש דילמא
פסיד מהו למישקליה בהדאי מי חיישינן לאונסא דאורחא או לא אמר
ליה זיל דלא עדיף מדילך. (גב) הממאנת והשנייה והאיילונית אין להם

נתן טעם לדבריו, ורז ספרא
שאינו שונה והחזיר סבר אס
עשה לא היב יכול לחזור:
דמקרב שוקא. יומא דשוקא
או מקום השוק ותרוויכו
איתא: איצצא. טעם הקרוב
להחמין כעין קיהא קלת
(שטיכין בלע"ז): זוזי חריפא.
ממחר לבא לפי שהכל לריכין
לכן ומציאין מעות ואין מקיפין
להם בלשונם: לסוכרא. שם
מקום: השנייה. שניה
לערוות שהן מדברי סופרים
המפורש ציצמות פ"ב (דף
כ"א) : אין לכן כתובה.

משנה הלכות

מחיים דאי לאו הכי לא גביא להו, והריעב"א כתב ומכ
שצ"ד מגבין מן השטרות אע"ג שאין גופן ממון מיירי
שאלו למלוה או ליורשים נכסים אחרים הא לאו הכי
אין שטרות בני גזינא כדמוכח משמעתא דשנים שכוליאלו
שטר חוב זה על זה ע"כ.

(גא) ומ"ש אמר רב יהודה אמר שמואל מטלטלין של
יתומים שמין אותן ומוכרין אותן לאלתר
וכו' שם בגמ' כלשון רבינו.

רב כהנא הוה בידיה וכו' ג"ז שם, ובגמרא גרס בר
חלקאי וגירסת רבינו חקלאי ובגמרא דנפל ביה
אילנא וכו'.

רבינא הוה בידיה וכו' שם ובגמרא דרבינא זוטי יתמא
בר אחתיה הוה לדידיה נמי המרי הוה קמסיק
ליה לסיכרא אתא לקמיה דרב אשי, ורבינו גרס רב
ששת, א"ל מהו לאמטויי בזהן אמר ליה לא עדיף
מדיוך ע"כ. וגירסת רבינו א"ל אי שביקנא ליה הכא
ניחוש דילמא פסיד מהו למישקליה בזהדאי, מי חיישינן
לאונסא דאורחא או לא, וברי"ף והרא"ש ז"ל גרסי אחי
לקמיה דרב אשי א"ל מהו למישקליה בזהדיה נשקלא דלמא
מיתנים, נישצקיה דלמא מיתקף א"ל זיל וכו'. וכתב
הרא"ש ז"ל וכן ראוי לעשות לכל מי שיש צידו ממון
יתומים שיעשה במאמר צ"ד ולא שיאמר מדעת עצמו
אעשה כמו בשלי כי לא ילא בזה ידי חובתו להפטר מן
האונס, וכן מכירת מעללי דיתמי הכל לפי ראות עיני
צ"ד וזה שיראה להם תועלת ותקנת היתומים להשבותם
עד יום השוק או למכור לאלתר יעשו ע"כ. ועיין עוד
שם מה שהאריך הרבה בענין שום היתומים ובמילי
דיתומים, ועיין מרדכי שם ובש"ע הכ"ל ודו"ק.

(גב) ומ"ש הממאנת והשנייה והאיילונית וכו' שם
ק' ע"ב במשנה וגרס שם ולא מזונות

או הוחזר שחית ואמר רבן שמעון בן גמליאל מכרן
קיים אס כן מה כח בית דין יפה ע"כ, והנה במשנה
דיון אין הגירסא ואמר רבן שמעון בן גמליאל מכרן
קיים, וגם עיקר חסר מן הספר שלא כתב מכרן בעל
במלתא דח"ק ולא הביא כלל דבריו והיה נראה דפסק
כרבן שמעון צ"ג ולבסוף מסיק דלעולם הלכה כחכמים
והוא דבר תימה לכאורה אשר לכן נראה לענ"ד דזה
היה גירסת רבינו בגמ' קידושין, ואפשר גם במשנה
כתובות והכי אזלא השיעב דשמעתתא לפי גירסת זו
שום כדיינין שפיתחו שחית או הוחזרו שחית וכמו שכתב
וכו' מכרן בעל רש"ג אומר מכרן קיים ואמר רש"ג מכרן
קיים א"כ מה כח בית דין יפה ולפי זה הגירסא זו היא
שיעב ישנה שמקורה בגירסת הגאונים ז"ל ודלא כמו
שמחקה בגאון מהר"י פיק ז"ל, או אפשר דהמסדר הש"ס
והמדרשים הי' להם שני גירסאות רש"ג אומר מכרן קיים
וגירסת רבינו ואמר רבן שמעון בן גמליאל וכו' ולא ידע הי
מינייכו עדיף ולכן הביא תרוויכו אמנם הא נראה ברור
דהיה גירסת כן כמו גירסת רבינו בספרים הקדמונים
ודו"ק.

(ג) ומ"ש ואלו דברים שאין מכריזין עליהם עבדים
ושטרות ומטלטלין ובגמרא גרס העבדים
והמטלטלין והשטרות וצחוס' העבדים והשטרות והמטלטלים
כגירסת רבינו והכי נראה לענ"ד וכן הוא צחוס' רי"ד
והכין גרים הרי"ף ז"ל והכין נראה דכיון דעבדים הקשו
לשטרות וכיון דהוקשו זה לזה שייכי להדדי, עוד גרים
רבינו מאי טעמא, אמר עולא שמא ישמעו ויברחו וכן
גירסת הפוסקים ז"ל ובגמרא גרס טעמא מאי שמא
ישמעו ויברחו ולא גרס אמר עולא, ועיין רי"ף וצחוס'
רי"ד.

וכתבו הצחוס' ז"ל דאית לן לאוקמי הכי מעללי
ושטרות כגון שיחזון לה לכתובה, א"כ דהפסן

כתובה ולא פירות ולא מזונות ואם מתחילה נשאה לשום איילונית יש לה כתובה. רב תני קטנה יוצאה בגט אין לה כתובה וכל שכן ממאנת ושמאל תני ממאנת אין לה כתובה יוצאה בגט יש לה כתובה ואזדא שמואל לטעמיה דאמר שמואל ממאנת אין לה כתובה יוצאה בגט יש לה כתובה ממאנת לא פסלה מן הכהונה ולא פסלה מן האחין יוצאה בגט פסלה מן הכהונה ופסלה מן האחין ממאנת אין צריכה להמתין שלשה

הוא, ועיין ר"ף ור"ן: ור"א פירות. הית דאמרי דין פירות וכו' אכל אין לה ואם נשצית אינו חייב לפדותה דתנאי כתובה וכו' פירות נכסי מלוג וכן איתא בירושלמי, ובממאנת היינו שלא ינהגו זה מנהג הפקר זיכו נכסיה לבעל: ובשניה מותרות. ובאילוניות היינו טעמא משום דאע"ג דלא בעלה אכל פירות נכסיה ושתקה מחלה, ואפילו נמ"ד דתפוק עלה שמה דאישות, ועיין ר"ש ור"ן: ר"ב תנא קטנה וכו'. קסבר אין נשואי קטנה אלא כמפוחה בעלמא ולא פסלה מן הכהונה משום גרושה שאין אלו גירושין אלא עקירת נשואין הראשונים שאמרה אי אפשי בקידושי אמי: ור"א פסלה מן האחין. שמתרת לקרוביו כאנוסה וכמפוחה דתנן נושא אדם אנוסה אביו וכו' (יבמות דף י"ז ע"א): ממאנת אינה צריכה להמתין וכו'. לאחר מיתונה דאינה בכלל שאר תקנות שגזרו חכמים לכל שאר הנשואות שצריכין להמתין אחר יציאתן מצעליהן שלשה חדשים להצחנה הכא לא בעי שקטנה היא ואינה מולדת:

משנה הלכות

ומשמע לכאורה כל אשה שאינה ראויה לילד בכלל, וא"כ ה"ה אילוניות, אמנם הרי הרמב"ם ז"ל לא הזכיר שם כלל מאילוניות רק כתב קטנה שאינה ראויה לילד, ובפ"ו מה"א ה"ז כתב, לא ישא אדם עקרה וזקנה ואילוניות וקטנה שאינה ראויה לילד וכו' וכתב ה"ה דזה מתבאר בגמרא דמי שלא קיים פריה ורביה אינו נושא אשה דלאו זה צנים וכו' והשיגו הרי"ר משה הכהן ואמר דאפילו קיים מצות פ"ו אסור לו ליקח אשה דלאו זה צנים דהלכה כר"י דאמר היה לו צנים צילדוהו וכו', ואין זו קושיא, לפי שדברי ר' יהושע הם מדברים סופרים ודברי רבינו הם בכלל מדין חורה, ומשמע מדברי סופרים מיהו אסור לישא אילוניות ג"כ, ובפכ"א כתב סתם לא ישא עקרה וזקנה שאינה ראויה לילד והוא מדבריהם כמו שמתבאר שם, וזה ג"כ כדעת החו"מ ז"ל ורמב"ם לדבריו לכאורה.

איברא דלפי זה גם לזקנה שאינה ראויה לילד נמי נימא דאין לה מזונות דבעמוד והולא קאי לסברתו ז"ל דכיון שאסורה לו מדרבנן בעמוד והולא קאי, וזה ודאי לא שמענו מעולם דלזקנה אין לה מזונות משום דבעמוד והולא קאי, וז"ל כשיש לו אשה אחרת זה צנים וא"כ הכ"נ באילוניות לדעתו ז"ל וא"כ הא דבבבא מהרש"ב לרי"ך לומר נמי דהתם ציבמות מיירי כשאין לו אשה אחרת וצנים, וצין כך וצין כך לענ"ד ז"ע דברי הרמב"ם ז"ל למח השמיט אילוניות בכ"א מהלכות אישות ובפ"י ע"ו מה"א הזכירה. ואפילו באלו כגון זקנה ועקרה נמי היכי שא"ל לו באחרת מותר זה וכמו שכבר הבאתי לעיל (בס"ק ע"ד), וזה לענ"ד פשוט וברור עוד קשה לדעת הגאון ז"ל הכ"נ כשנשצית דאינו חייב צפירקונה

ולא בלחות וכו' בלחותיה הן בלחות הנכנסים והיוצאים עמה, ובגמרא צריכה להמתין ג' חדשים מאי קמ"ל תינח כלכו, הממאנת באיש הוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו ולא פסלה מן הכהונה נתן לה גט וכו' צריכה להמתין ג' חדשים אינעריכא ליה דלא תנן לימא כתנאי ר"א אומר אין מעשה קטנה כלום ר' יהושע אומר מעשה קטנה כלום ובעלה זכאי וכו' לימא רב דאמר כר"א ושמואל דאמר כר' יהושע, אליבא דר"א כ"ע לא פליגי כי פליגי אליבא דר' יהושע, שמואל כר"י, ורב ע"כ לא קאמר ר' יהושע התם אלא מדידה לדידה אכל מדידה לדידה לא ע"כ. ופסקו הפוסקים ז"ל דהלכה כשמואל ועיין ר"ף ור"א ז"ל ועו"ש ע"א ע"י קנ"ח ס"ו. ומה"ש ולא מזונות משום דתנאי כתובה נינהו, וכתב הר"ן ואילוניות נמי אפשר דבלותה ואכלה קאמר, דאי לאחר שנמלאת אילוניות פשיעא דלית לה ואי ציושצת תחתיו לאחר שהכיר זה אמאי לית לה וכו' הוא כנשאה מתחילה לשם אילוניות שיש לה מזונות מיהו לשניה אין לה מזונות בשום ענין דבעמוד והולא קאי, ובפירוש המשניות להרמב"ם ז"ל, השוכר אילוניות לשניה שאפילו יושבת תחתיו, וכתו"ש ז"ל כתב לישא קושיא כר"ן ז"ל כיון דאילוניות בעמוד והולא קאי צמי שאין לו צנים ועכ"פ איסורא דרבנן עבד אפילו מי שיש לו צנים אם כן הוי דומיא דאלמנה ואיך דלית להו מזונות כיון דבעמוד והולא קאי ע"כ. ולענ"ד דבריו ז"ל דחוקים, גם לא ידעתי לענ"ד היכן מלא הרב ז"ל דוכה איסור דרבנן צמי שיש לו צנים.

ורבינו הגדול הרמב"ם ז"ל בפכ"א מה"א כתב הלכה י"ח ח"ל לא ישא קטנה שאינה ראויה לילד,

אבל תוספת יש להם יוצאה בגט צריכה להמתין שלשה חדשים. רג' תנו רבנן נשים שאמרו חכמים אין להם כתובה כגון ממאנת וחברותיה אין להם מנה מאתים אבל תוספת יש להן ונשים שאמרו חכמים יוצאות שלא בכתובה כגון עוברת כיכא שאמרו בלשון אין להם כתובה יש להן תוס', נשים שאמרו חכמים לשהן יוצאות שלא בכתובה כל תורת גיזוי הפקיעו מהן, ובממאנת אפי' דמחנה יביע לה בחיבה ביאה: ונשים שאמרו חכמים יוצאות שלא בכתובה. פירוש כיכא שאמרו בלשון אין להם כתובה יש להן תוס', נשים

משנה הלכות

דחילוניות נמי חיה לה תוספת, אמנם הראשון ז"ל כתב אמר הצרכים ומאחר דמקח טעות הוא אמאי יש לכן תוספות, בשלמא ממאנת כיון דידע דיכולה למאן ואוסף לה אדעתא דהכי כתב לה ומחנה הוא דבעי למיתן לה, שניה נמי כיון דידע דשניה היא ומפקין לה מיניה אדעתא למיתני לה מדיליה כתב, אלא חילוניות ואלמנה שלא הכיר זה כיון דמקח טעות אלו אמאי יש לכן תוספות וכו', ואפשר כי מה ששנו בתוספתא בממאנת וחברותיה אין לה מנה ומאחיהם אצל תוספות יש להם הם הביאורו לומר כן דסבירא לכו מאי חברותיה שניה וחילוניות, ואף על פי כן אין הדעת מקבלת כן ואין השכל מודה עליהן.

ואפשר לומר כי חברותיה דקאמר לאו דדוקא וכו' אי נמי כי על השניות שהן מרובות קאמר וחברותיה ועיין ספר הזכות שם וברין ז"ל הביא מחלוקתם וכתב ולפי זה יש לומר דשניה נמי דוקא כשכיר זה ואין זה נכון ועוד דצירושלמי מפורש בדברי הרי"ף דגרסינן בתם נשים שאמרו חכמים אין להם כתובה כגון היתומה והשניה והחילוניות לא שנו אלא כתובה מנה ומאחיהם, אצל כתובה של אלה דינר נועלת וכו' ומאי שנה חילוניות כשלא הכיר זה מצאנן נשים י"ל דלא דמי דהתם בשאר מומין עליה דידע רמי לגלויי כיון שהן יודעין צדקתן ועליהו סמך מה שאין כן בחילוניות לא היה הדבר מוטל עליה שהרי לא היתה יודעת בכך וכמו כן באלמנה לכ"ג, וממחרת ונתינה לישראל שאף על פי שלא הכיר בהן יש להן תוספות שלא היה הדבר מוטל עליהן לגלות דסברי דאפשר שיערב עליו המקח ואע"פ שיש איסור בדבר מה שאין כן צדקתן ונדרים שאין אדם ניפיים בהם ע"כ.

אמנם בחידושי הראשון ז"ל כתב כדעת הראשון ז"ל וכל דאמרין כגון בממאנת וחברותיה, יש שפירשו שניה וחילוניות וכן דעת מקצת גאונים וכו' והא תמיה מילתא כיון דהוי מקח טעות כיכי חיה לה תוספות אלא דקסברי רבותא ז"ל דתוספות דמדעתיה דנפשיה אורי ליה ולא חש לאתנויי בה מידי לעולם חיה לה, וכו"כ אלמנה לכ"ג גרושה וחלוטא לכ"ד, ממחרת ונתינה לישראל צד ישראל לנתין וממחר שכולן יש לכן תוספות כשלא הכיר בהן אף על פי שאין לה כתובה, ולפי דבריהם אם כן אפילו במקדש את האשה

כיון דלא קרינא בה ואכדרינך לי לאינתו דבעמוד והוא קאי, ולא מסתבר כן דכדיא כתבו, דחילוניות דכי הכיר זה נשואיה נישואין וחייב צפרקונה, וצחידושי הראשון ז"ל כתב אמרתי שם דכי הכיר זה נשואיה נישואין אוכל פירות מן הדין שהרי חייב צפרקונה, ולדעתו לריך לומר דכא חייב ובהא לא ומנה לן כל הני חילוקים מה שלענ"ד חנים מפורשים בשם מקום ע"כ לענ"ד דברי הגאון ז"ל נ"ע.

וכתב הראשון ז"ל בחידושי הנ"ל דהא דאמרין חילוניות יש לה ה"ה לפירות ולמזונות ובלאות ודוקא חילוניות, אצל שניה (כתובה, נ"ל דהאי תיבה מיותר) אף על פי שהכיר זה אין לה כתובה ופירות ולא מזונות ולא בלאות אע"ג דחייבי לאוין דאורייתא כגון אלמנה ואידך דקתני בזהדיה צמחיתין כיכא דהכיר בהן חיה לכו כל הני כדאיתא בגמרא וכו' אפילו הכי שניה הוא דקנסיה רבנן וכו'.

שבתי וראיתי בתוס' רי"ד ז"ל שכתב וז"ל, וחילוניות כיון דלית לה כתובה לית לה תנאי כתובה וכלכך אין לה מזונות לא בחייו שהוא מקח טעות ורואה לגרשה וגם אם לותה אינו משלם לה כיון דנמנא מקחו מקח בטל, ולא לאחר מיתת ע"כ, ונראה כונתו ז"ל דכיון שהוא מקח טעות ומקחו בטל ורואה לגרשה אף שהיא עדיין אצלו פטור ממזונות והוי כמו אשה מן השוק אף שעדיין אצלו מ"מ כיון דדעתו לגרשה ורואה לגרשה אין לה מזונות. וזה מיושב נמי קושית הר"ן דמיירי כה"ג כשרואה לגרשה ולותה ואכלה אפי"ה לית לה תנאי כתובה אפילו הכיר זה עתה שהרי רואה לגרשה עבור זה ודו"ק.

רג' ומ"ש ח"ר נשים שאמרו חכמים אין להם כתובה כגון ממאנת וחברותיה וכו' בגמ' שם ק"א ע"א אמר שמואל לא שנו אלא מנה ומאחיהם אצל תוספות יש לכן, תיבא נמי הכי נשים שאמרו חכמים אין להם כתובה כגון הממאנת וחברותיה וכו' כלשון רבינו.

והנה נפלה מחלוקת לרבנן הראשונים ז"ל צפרקונה דהאי שמעתתא, דעת הרי"ף ז"ל ורבים דעימיה, דנשים שאמרו חכמים אין להם כתובה כגון ממאנת וחברותיה פירשו דחברותיה היינו השניה והחילוניות, וס"ל

ובתוס' ישנים שם דר"ח ממזרת כתבו דא"ר וא"ח
 א"כ מאי פריך אחרי כן ולר' אליעזר דאמר
 כרי זה עזד וממזר הא לא מרגלא ליה ומאי קפריך
 הלא מכל מקום אינה נפסדת כלום בדבר שחרי גם אם
 חנשא לממזר כדינה יהיה צנח ממזר ואי משום דלא
 מרווחא שום הכשר הלא פירוש דמכל מקום מרגלא
 ליה משום שרואה להנשא וי"ל דשפיר פריך לר' אליעזר
 דאמר כרי זה עזד וממזר אם כן פסול לבעל שעל ידה
 כוי זרעו נפסל ואם כן לא מרגלא ליה כדאמרין לעיל,
 כל מקום שהוא פסול והוא פסול קנסו אותו שהוא
 מרגילא והוא אינה מרגילתו ע"כ.

(ובהג"ה) שם הגיה במקום על ידה על ידו ודחק
 בפירושו עיין שם ופי' התוס' לענ"ד פשוט
 וברור שעל ידה היינו דאיכא פסול לבעל שעל ידה כוי
 זרעו נפסל דאי לא נשאה אלא כשרה היו צניו כשרים
 ולכן לא מרגלא ליה וכונתם כפי' התוס' שצ"ח דמקפיד
 הוא על צניו וממילא יראה להרגילו וז"פ לענ"ד).

ע"כ כל פנים נראה ברור דהיכי דהצנים יפסלו על ידה
 יראה להרגילו דיודעת דהבעל מקפיד על צניו שלא
 יהיו פסולים מועתה ודאי דידן נמי ל"ע דאין זה עונה
 דסבירה אלא יקפיד שיערצ צניו במקום שגרי צגמי אמרו
 כיפך סבירה דלא אמר שמה יערצ המקום כי האי גוונא,
 ול"ע לענ"ד ובפרט שהר"ן ז"ל הביא שם בסמוך צרייתא זו
 ומפרשה ע"ש. ובדוחק ה"י נראה לחלק בין היכי דהיא
 מרגילתו ובין היכי דהוא מרגילה, רק שלא הודיעה לו שהיא
 חלמנה, אבל לא להרגילתו לזה ואז כוכ היא היינו
 באשה צעז ואל תעשה ודו"ק, אמנם לענ"ד דוחק
 גדול לומר כן, ומי שיש לו לב רחב לישב יישב דרך
 יותר קרוב.

וראיתי צנוצ"י חנינא א"ע סי' נ' שהביא דברי הר"ן
 בג"ל וכתב עליו ונראה דהוי קידושי ודאי
 מן החורב לדעת הר"ן אלא שלא ראה להחליט שם סברתו
 צוה, מכל מקום נראה שם מדברי הגאון ז"ל דתפס
 דברי הר"ן ז"ל כפשטן ודלא כמו שהקשתי עליו, אמנם
 מאלתי בתשובת מהר"ם פאדוואה תשו' י"ד צנידון כהן
 שאירם אשה ואח"כ נודע עליה ריגון של חללות, ואחר
 שקלא ועריא כתב בסוף התשובה, כן הוא הגדון הזה
 דמאירם זה צעמוד והוא קאי לדברי המחמירים בג"ל
 וכו', או דמיא לכל הפחות לאילוניות דאין לה ממונות
 כדתקן צפרק חלמנה ניונות, דאף כאן לפי השאלה נראה
 שטעות היה דלא ידע רנון זה קודם שקדשה, מכל
 מקום לא חטפל צאלה לבעל הקידושין בגלל אלה לומר
 קידושי טעות היו חלילה, לכל הפחות נריכה גע מדצריהם
 דקדשה סתם, כדאיתא צפי' המדיר, אמנם להוציא ממנו
 ממון דממונות יגדל כחו ויוכל לעשון הייתי מוטעה
 וכמוציא מחצירו עליו הראיה, מכל בני טעמא נראה

ונמלא צה מומין ששינו למעלה שאין להם כתובה
 תוספת יש לה שחרי אינה מפסדת תוספת משום מקה
 טעות, ודצריהם תמוכין.

ונראין דברי האומר לאילוניות כיון דהוי מקה טעות
 לית לה כלל, לא כתובה ולא תוספת, ולא
 אמרינן ממאנת וחצרותיה אלא אשניה ומשום דאיכא
 שניות עוצא וכו' ומיכה תמיכה מלחא שניה גופא צשהכיר
 צה וממאנת היכי לית להו תוספות דהא קיימא לן
 דנכסי לאן צרול ונכסי מלוג נמי דהוי דידה וקיימו
 צרשותה דהיכי דליתנהו אידי ואידי לית לה וכיון דכן,
 היכי עדיף תוספת מנכסים דידה ואיכא למימר לא
 נריכא אלא שנתן לה שדה ועוד לתוספות אבל היכי
 דליתיה לתוספת צעין ודאי לית לה ואם מתחלה נשאה
 לשם אילוניות יש לה כתובתה ע"כ. ועיין לעיל סי"ק ח'
 וצלהי הספר צמדור התשובות שקלא ועריא דצברי
 הראצ"ד.

ודברי הר"ן הואיל ואתי לודי נימא צה מילחא דלענ"ד
 נריכין עיין להצין דצריו הקדושים צמה שכתב
 דכמו כן צאלמנה לכהן גדול וממזרת ונתיבה לישראל
 שאף על פי שלא הכיר צהן יש להן תוספת שלא היה
 הדבר מוטל עליהן לגלות, דצברי דאפשר שיערצ עליו
 במקח ואף על פי שיש איסור צדצר מה שאין כן
 צמומין וכו' לענ"ד הקלושה וצפוני"ה שלא זכיתי להצין
 איכא שמתנא לה והיא דאמרין צגמי יצמות דף פ"ה
 ע"צ דצשניות לעריות קנסוכו דאיכו מרגילו כיון דאין
 צניה פסולין ממנה, משא"כ היכי שהצנים פסולין לא
 מרגילה ליה דחוששת משום פסול צנים וא"כ אמאי
 פשיטא ליה לרציו הר"ן ז"ל שלא היה הדבר מוטל
 עליהן לגלות צנשים פסולות דצברי שמה יערצ עליו
 המקח דברי צהדיא אמרו צגמי שם דלא אמרינן כה"ג
 שמה יערצ עליו המקח ולא מרגילתו דיודעת שיקפיד
 שלא יהיו צניו חסורות.

והתוס' שם וציצמות דף פ"ה ע"צ דר"ח ממזרת
 ונתיבה כתבו וז"ל שיכול לעבר את צניו על
 ידי שפחה ואף על פי שאין יכול לעבר את הנקצות
 כדאמר צסוף האומר צקידושין דף ס"ט צמה תעבר
 את הנקצות סבורה היא שלא יקפיד כיון שיכול לעבר
 את הזכרים, וחלמנה לכ"ג גרושה וחלוזה לכה"ד דמשמע
 דלא מרגלא ליה משום פסול זרעה שהם חללים אף על
 פי שצני ישראל מקוב עברה לחללות וצנות ישראל מקוב
 עברה לחללים לרצי דוסתאי צרצי ינאי קידושין דף
 ע"ז מכל מקום מקפיד הוא על צניו שאינם כהנים
 ויראה להרגיל ע"כ. ומעתה כרי לן להדיא צאלמנה
 לכה"ג האשה יראה להרגילו דיודעת שהבעל מקפיד על
 צניו וכן צנותיו וזה נראה לכאורה כיפך סברת הר"ן
 ז"ל דסבירה ליה דהיא נמי סבורה שמה יערצ עליו המקח
 אף על פי שיש איסור צדצר ולא יקפיד שחרי הכא ראינו
 דפשיטא להו דסבירה לה שהוא יקפיד וז"ע.

על דת וחברותיה אין להן תוספות וכל שכן מנה מאתים והיוצאה משום שם רע נוטלת כלים מה שבפניה ויוצאה מסייעא ליה לרב הונא זינתה לא הפסידה בלאותיה קיימין. תני תנא קמיה דרב נחמן זינתה הפסידה בלאותיה קיימין אמר ליה אם היא זינתה כליה מי זינו תני לא הפסידה בלאותיה קיימין. אמר רבה בר בר חנא אמר רבי יוחנן זו דברי רבי מנחם ברבי יוסי סתימתא אבל חכמים אומרים זינתה לא הפסידה בלאותיה קיימין. רנ"ד הנושא את האשה ופסקה עמו כדי שיוזן את בתה חמש

פירות שליקט וכן מונחין צעין בתוך ביתו אין לה. ועיין רבנו אשר: בלאותיה קיימין. כלליות שכן קיימין: הנושא את האשה ופסקה עמו לזון את וכו'. וקובל על עצמו כן בשטר וקנין או שא' לעדים אחס עדי שאני מחייב עצמי לזון את בתה וי"א אפי' בלא עדים, משמעות העור סי'

משנה הלכות

ורבינו ירוחם נתיב כ"ג ח"ח כתב, ממאנת ושניה ואילונית אין להם לא כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא כללות, ואם מתחלה נשאה לשם אילונית יש לה כתובה וכו'. ואילונית אשה ואינה אשה דאם מכיר זה מתחלה ונשאה מתחלה לשם כך יש לה כתובה, ואם לא הכיר זה שנשאה סתם אין לה כתובה. גרושה וחלוצה לכהן כדיוט ממזרת ונתינה לישראל צת ישראל לנתין ולממזר אם הכיר בכהן יש לכהן כתובה צין מנה מאתים צין תוספת, ויש לה פירות ומזונות. וכללות ומזונות שיש לכהן דוקא לאחר מיתה כגון שלא בספיק ליתן לה גט עד שמת, כי כופין אותו לכזיף, אבל צחיי בצעל אין לה מזונות דצעמוד וכולא קאי, ואם יתן לה מזונות יעכצנה אללו וממאנת יש לה תוספת, אבל באסורות מדצרי סופרים כגון שניה צין הכיר זה צין לא הכיר זה אין לה כתובה מנה ומאתים אבל תוספת יש לה ואין לה פירות ולא מזונות ולא כללות של נכסי מלוג, אבל אית לה של נכסי לאן צרל צין איתנכו צין ליתנכו אית לה ע"ב.

והא דאמר רבינו אלחא משום שם רע נוטלת כלים מה שבפניה ויוצאה וכו' שם בגמ' ודף ק"א ע"ב ועיין רי"ף ור"ן שם פירושם.

רנ"ד וי"ש הנושא את אשה ופסקה עמו כדי שיוזן את בתה חמש שנים וכו', שם דף ק"א ע"ב צמשה, הנושא את וכו' ניסת לאחר ופסקה עמו כדי שיוזן את בתה חמש שנים חייב לזונה חמש שנים, ורצונו לא גרם צסיפא רק פעם אחת חמש שנים וכו' אלא מוליד לה מזונותיה למקום שאמה, ורצונו גרם למקום שהוא אמה, וכו' וצמשה גרסי למקום אמה, וכו' וכתום רי"ד גרסי כרצונו שהוא אמה וכו' נסת בצעל נותן לה מזונות וכן וכו'.

וי"ש ופסקה עמו כאי פסקה צמא, נחלקו צו הראשונים ז"ל כר"ן כתב בגמ' דף ק"ב ע"א מוקי לה צערי פסיקתא וכדכר גידל ואשמעיין דצמאיר צעלמא קנה, וכן הוא דעת הרמב"ם, והעור וכו' וכו' וכו'.

אין חייב צמזונותיה ע"כ. והציא צגליוני הש"ס כתובות בג"ל ומכר נראה לכאורה דלא כדצרי הנוצ"י בג"ל דס"ל דהוי קידוש תורה וגם דיש לו טענת מועטת בייתי, ונראה דלא מחלק כסדרת הר"ן ז"ל דאליכ עדיון כאיך יכול לטעון מועטת וע"פ שו"ת הר"י מגא"ש סי' קכ"ט וצית שמואל א"ע סי' קכ"ז סק"ה.

ומה שצ"ח הרא"ה ז"ל לתרן דתוספת דמדעתיה דנפשיה אודי ליה ולא חש לאתנויי זה מידי לעולם אית לה, זה תירוצו נאה ומקובל לעי"ד אף שיש לומר דלא הוסיף לה אלא אם יכיר לה כתובה, ואם עיקר כתובה ליכא תוספת נמי ליכא, ולא דמי ממאנת וק"ל.

ותמידת הרא"ה ז"ל שחמה שניה גופה וממאנת כיכי אית לכו תוספת דהא קיימא לן דנכסי לאן צרל ונכסי מלוג נמי לית לה, לולי דצריו הקדושים לעי"ד כיכ נראה ליש צקת שברי ציצמות נתנו טעם לדבר למה צשניה אין לה נכסי ז"צ ונכסי מלוג, והוא משום קנסה דקנסוה, וא"כ איכא למימר צדצר שהוא תנאי צ"ד ומכח תקנת צ"ד הוא דצעית לצבות ככל הנשים הכשרות, קנסוה חכמים ולא תגצה כיון דהיא מרגילתו, משא"כ תוספת דלאו מכח תנאי צית דין קאחית עליה וגם אינו נוכח צכל הנשים רק צמי שכתב לה כן צכא לא קנסו חכמים דהם לא קנסו רק צמה שכם תקנו ולכן תוספת יש לה.

ובממאנת נמי איכא למימר דהא דשאר דצרים אין לה, הוא משום דחכמים תקנו כן דאם לא כן לא ירצו לנשאה ולכן לאן צרל ומלוג כיכי דליתנכו לית לה, אי נמי משום כעין קנס שמדעתה יאלה אבל תוספת יש לה דמתנה צעלמא הוא דיכיצ לה משום חיבת ציאה, וכמו שאמרו צגמי כתובות בג"ל והא צעיל לה וכיון דצעל אית לה תוספת, ועיין רא"ש כתובות בג"ל דף ק' ע"ב אבל תוספת יש לה דמתנה צעלמא יכיצ לה ודו"ק, ודעת רצונו לא נצבררה צכא.

שנים חייב לזונה חמש שנים נשאת לאחר ופסקה עמו לזון את בתה חייב לזונה חמש שנים לא יאמר הראשון לכשתבוא אצלי אזונה אלא מוליך מזונותיה למקום שהיא אמה וכן לא יאמרו שניהם הרי אנו זנין אותה כאחת אלא אחד זנה ואחד נותן לה דמי מזונות נשאת הבעל חייב במזונותיה והם נותנין לה דמי מזונות מתו בנותם ניזונות מנכסים בני חורין והיא ניזונית מנכסים משועבדים מפני שהיא כבעלת חוב הפקחין היו כותבין על מנת שאזון את בתך כל זמן שאת עמי.

במקום שחול ולא לפי דרכה הבית אלא משלם, הרש"א ור"ן, ורמ"ה חולק: בנותם ניזונות מנכסים בני חורין. ולא ממשועבדים דתקן (גיטין מ"ח) אין מויליין לאכילה פירות ולשכר קרקעות ולמזון האשה ובנות מנכסים משועבדים: והיא ניזונית. אותה הבת: שהיא כבעלת חוב. שיש לה עליהן שער מזונות: כ"ז שאת עמי. ולא

משנה הלכות

כתובתה הראשונה קיימה לה שני אלא מנה ומאתים אבל תוספת אין לה הוא הדין לגרשה ואחר כך החזירה דעל מנת כתובתה הראשונה החזירה אצל לא לתוספת ולא לתנאי, ולר"י דאמר התם אפילו תוספת יש לה כדי נמי גרשה והחזירה יש לה תוספת ותנאין הראשונים שעל דעת כולם החזירה, וקיי"ל כר"ה דהא איתותא ר"י עכ"ל וכ"כ הרא"ש ז"ל.

ובתוספתא הביאה הרא"ש כתב לזון בת אשתו או בן אשתו הרי בן כבעל חוב וכן קודמין לכל אדם לא יאמר להם לאו ועשו מלאכה ואני זן אתכם אלא בן יושבין ומעלה לבן מזונות, כתב לזון בת אשתו ושכרה האשה לבעלה שכתבה לו שובר ופילתה אותו ממזונות בזה לא כוונתו לו כלום שזכין לקטן ואין חזין לו ע"כ.

ודע דמדברי התוספתא נראה לעג"ד להביא לכאורה ראייה לדעת הראש"ד ז"ל בהשגות פ"ט מה"א הי"ב שכתב הרמב"ם ז"ל אין הבנים יורשין כתובת אמן ולא הבנות ניזונות כתנאים אלו עד שיכתב שער כתובת יולא מתחת ידם אצל אס אין שער כתובת אין להם כלום שמה מחלה אמן כתובתה וכו', וכתב הראש"ד ז"ל הפלא ופלא וכי מזון הבנות תלוי בפרעון כתובתה והמחילה אינה אלא בפרעון ואם פרע הכעל כתובתה אשתו לא יעלו בנותיו מזונותיהן עכ"ל. וכ"כ שם הודא לדעת הראש"ד ז"ל וכלח"מ שם כתב אע"פ שכ"כ הודא לדברי הראש"ד ז"ל מכל מקום יש לתת טעם לכל מאי דאפשר לחוש נחוש ונאמר בהדיא מחלה תנאי הבנות מה שאין בן בפרעון ע"כ.

והנה מלבד שדברי הלח"מ לעג"ד תמוהין דאם בן לעולם נחוש אפילו אינו לה כתובת דילמא מחלה תנאי בכתובה, הרי קשה עוד דאפילו מחלה להדיא מזון הבנות אין צמחילתה כלום דזכין לקטן ואין חזין לקטן, ומכאן לכאורה ראייה ברורה לדעת הראש"ד ז"ל, דברי הכא מיירי שצפירוש כתבה שובר ומחלה מזונות בזה ואפ"כ אמרינן דאין צידה למחול משום דאין חזין לקטן

כתבו דמיירי בשער או בקנין, דאי לא אמר אחס עדי או בשער אמר משעבד הייתי בך, ודעתם ז"ל דליתא טענה זו אלא כשהיתה הכוונה ע"י חצובה, ובנידון דידן לא משמע שהיתה שום חצובה ומכאן אמר מיהא מיתייב אף על פי שמעולם לא היה חייב לה כלום כך כתב החו"ט ז"ל, ולא ידענא למי שצק טעם הר"ן ז"ל שהוא טעם בגמ' מדבר גידול ואפשר דכ"ל דא"כ לא היו חולקים התוס' ז"ל ועיין מרדכי כאן.

ובתב הרש"א ז"ל שאף על פי שהתנה סתם ולא פירש מחי, מסתברא דחייב לזונה ה' שנים ראשונות דחזקה דעתם על הראשונות, וכן מלאחי מפורש בירושלמי הלכה ה' תנא זכא ה' שנים הראשונים בין ציוקר בין צול, ה"כ ציוקר והחלו אס הוא גורם נותן ציוקר ואס הוא גרמה נותן צול, היו צול והוקרו בין שהוא גרם בין שהיא גרמה נותן צול, ה"כ הוא הבת לא עולה ולא יורדת עכ"ל והביאו הר"ן ז"ל ועיין רא"ש וצ"ג. והנה החו"ט כתב ה' דאמרו חמש שנים דבר צדוק, שכן מקפדת שכתב ניזונה עד שכתב בת שבע שנים ואין האשה מתקדשת עד אחר זמן ייסק דכיינו כ"ד חודש ע"כ. אמנם מדברי בירושלמי והרש"א ה"ל נראה דלא ס"ל טעם החו"ט ז"ל דא"כ מאי מיצעי ליה מחי, וכתב דמסתברא חמש שנים הראשונות דע"כ הראשונות הוי משום דעד שבע שנים מקפדת, אלא נראה דלא ס"ל ה"א טעמא.

ומ"ש הפקחין וכו', כתב הרש"א ז"ל דמסתברא שאם גרשה והחזירה כבר נחבעל תנאי הראשון ואע"פ שהחזירה אין לה עליו מזונות שאין צלשון ה"כ אלא כל זמן שאת עמי מנשאין אלו וכו', ומפורש מלאחי בן בירושלמי דגרסינן התם הלכה ז' כל זמן שאת עמי, מתה אינה עמו נהגרשה והחזירה מ"ד לכתובה אצל לא לתנאי כ"כ, נמי, מן דאמר בין לתנאי בין לכתובה כדי נמי, כלומר לר"ב הו"א דאמר בשלהי כתובת דף י' ע"א גבי מחי דקטן שהשיאו אציו וקיימה על מנת

רנה) אמר מר הנושא אשה ופסקה עמו וכו' עד למקום שהיא אמה. אמר רב חסדא זאת אומרת בת אצל האם ודילמא משום מעשה שהיה

משנה הלכות

אם כן כ"ש כי דאין כאן מחילה ודאית, רק דאין חיישין דמחלה כחוצתה וי"ע. וי"ל דיש לחוש דילמא קודם דכח לכו צנים מחלה כתובתה, אמנם גם כהא לריך עיון אי שפיר דמי שכרי חסור לשכות עמם בלי כתובה ואי כתב לה כתובה אחרת על תנאי הראשונה כתב סוף דבר לענין מכאן י"ע לדעת הרמב"ם ז"ל, ואין לחלק בין תנאי כתובה מכה ב"ד לתנאי כתובה שמעלמו הכנה לענין זה כמובן ועיון עוש"ע א"ע סי' קי"ד פרטי דינים בזה. ועיון לעיל סי' קנ"ח.

רנה) וב"ש אמר מר הנושא אשה ופסקה עמו וכו' עד למקום שהוא אמה אמר רב חסדא זאת אומרת זה חלל האם וכו', כבר פירשתי לעיל בס"ד ע"ש (סי' קי"ב) וכתב בחשו' מהר"ם מפדווא דלמסקנא כך דאין מייחין אותו חלל ראו לירשו הוא דוקא בזה דכח שזכר עמו בנחלה חלל בזה דאין לה רק עישור נכסים לא חיישין שיכרגו והביא דלא לוסף עלה כי דבר זה וחידוש הוא ואין למדין כימנו דלא עבדי אחים דחנקי לאחותם, זכר לדבר דאמרין פרק אעפ"י סי' ז' ולא היא הדין שזכר הוא דלא עבדי נשי דחנקן בניהו עכ"ל וע"ע שו"ת הר"י מיג"ש סי' א' ושו"ת משפטים ישרים סי' נ"ו. ובשו"ת תשצ"ן ח"א סי' מ' כתב: עוד שאלת, תנוק שמתח אמו ורולח אם אמו לגדלו בחיקה וכו' ואצ"ל אומר אין לך רשות בזה אני אגדלו וכו'. תשובה: הדין עם האב שאפילו היתה אמו קיימת ובעלה גרשה והיא אומרת להניק וכו' אומר שלא להניק הדין עמו, חלמלא שנתנו טעם בגמרא צ"פ אע"פ סי' א' ע"צ משום שיש לער לאשה כשאניח מניקה את בנה, חלל כי ליכא להאי טעמא הדין עמו, ולפי זה אחר שגמלתו אמו יכול האב לומר אני אגדלו, וברמב"ם ז"ל שכתב פכ"א מה"א וכו' דחה דבריו הראשונים ז"ל בהשגותיו חלל שכתב יכולת האב לומר אני אגדלנו שאין דרך הבת להגדל חלל עם אמה וכדאיתא פ' הנושא ק"צ ע"ב, ואחרי שכן הוא מאיזה טעם תוכל לומר אם אמו של ילד אני אגדלו ואשכור לו מניקה, ויכול לומר האב על בני ועל פעל ידי תלווי, חלל הבן בזה שכתב האב רחם ירחמו ע"ב.

והנראה מדברי התשובה דמיד אחר שגמלתו יכול האב לומר אני אגדלו וכדעת הראשונים, ואפילו בגרשה יכול לומר כן, ועוד עיון תשצ"ן ח"ג סי' קמ"ד ורי"ח ובשו"ת חוט המשולש שם עור א' סי' ל"ח ושו"ת חכ"ל סי' ס"ט ודו"ק.

וראיתי בשו"ת תשצ"ן ח"ג סי' קמ"ד שכתב, בראשון שמת והניח בן ובה קטנים וחלמלא חיקף אחר עבור ג' או ד' חדשים נשאת וכתב עליה בעלם שלא יקרב בניה ולא יכניסם לביתו, ונשאלו היתומים בבית זקנתם וכו', וכתב ואף על גב דאמרין בתם מי שמת והניח בן קטן יורשי האב אומרים וכו' מעשה היה ושחטו ערב פסח (בגירסת רבנו ולא כהגהת מוהר"י פיק) ואפילו לא היה להם יורש חלל אחות אביהם אין לחוש בנידון הזה לפי שלא חששו לזה חלל אצל אחד אצל צענים אין לחוש שאם ישחטו אחד ישאר האחר יורש ואין לחוש לשחיטת שנים כאחד מפני אימת המלכות שלא תעול כל הנכסים ולא תהיה שום ירושה ע"ב.

והנראה מדבריו ז"ל דפשיטא ליה דבתרי אין לחוש לשחיטת, עוד נראה דפשיטא ליה ג"כ דאפילו בבת חיישין לשחיטת ומכאן לריך לי עיון רב מה שראיתי בכה"ג שביא צעור סק"י אם היו ב' צנים ונשאר האחד חלל האם או חלל מי שאינו ראוי לירשו, מסתברא שיוכל הבן לישב חלל מי שראוי לירשו ולא חיישין לנתיחה וכ"כ אם נשאר בת חלל האם או חלל מי שאינו ראוי לירשו, וכן מנחתו בחשו' כתב יד להר"ם חלציד"א ז"ל עכ"ל ומשמע מלשון דדוקא שנשאר האחד חלל מי שאינו ראוי לירשו רק אז מותר בשני לישב חלל מי שראוי לירשו, חלל תרומתו כדדי חלל מי שראוי לירשו חסור, דאם לא כן רבותה היה ליה להשמיטנו, וי"ע שלא הרגיש בדברי התשצ"ן דמפורש כיפך דבריו ז"ל, וצ"ע דאין עיון לעיל (סי' קי"ב) מה שהארכתי בס"ד.

ודע דראיתי באו"ז הגדול סי' תשמ"ו בכה"א דינא שיטה חדשה שלא ראיתי מי שביאח וז"ל, הא דתקן אל יאמר הראשון לכשתצא לביתי אזורי וכו' ש"מ מילתא דפסיקא היא כל זה חלל האם לא שנה גדולה ולא שנה קטנה, שאם אינה רוצה להיות חלל האב אין כופין אותה חלל דרכי צדקה אמה ומוליכין ממונותיה לבית אמה, שכן עוב שמתגדל הבת חלל אמה, הא אם הבת חפוצה להיות חלל האבין הכי נמי שדרכי חלל האבין, ולנתיחה לא חיישין צמתניתין, ואפילו בצרייתא גופא דחיישא לנתיחה כינו דוקא כיכא שכן אינו חפץ להיות חלל האבין כדמוכח בתוספתא פרק חלמלא דתניא בן שמת אביו, ואמו אומרת יתגדל בני אצלי וכיורשין אומרים יתגדל חללנו אין כופין אותו שיתגדל חלל מי שראוי לירשו וכו' מדקתני אין כופין אותו משמע

דתניא מי שמת והניח בן קטן לאמו יורשי האב אומרים יהא גדל אצלנו והאם אומרת יהא גדול אצלי אין מניחין אותו אצל מי שראוי לירשו מעשה היה ושחטוהו בערב הפסח אם כן ליתני למקום שהיא מאי למקום שהיא אמה שמע מינה בת אצל האם. רנו) אלמנה שאמרה אי אפשר לזוז מבית בעלי אין היורשין יכולין לומר לה לך לבית אביך ואנו זנין אותך אלא זנין אותה ונותנין לה מדור לפי כבודה אמרה אי אפשר לזוז מבית אבא יכולין יורשין לומר לה אם את אצלינו יש לך מזונות אם אין את אצלינו אין לך מזונות אם היתה טוענת מפני לשנת עם האחים שהיא חסורה עליהם משום ערוה וחוששת שלא יבואו לידי הרגל עבירה נותנין לה מזונות הצריכין לה משלם צדית דחייבין לה מזונות צענין שלא יבא להם הכבוד חמה אינה יכולה לטעון זה דגזי אם ליכא למיחש להאי חששא כלל כן כתב רש"י במדורא קמא, ותר"י וברית"א כתבו דכ"ה לאשה צחיי צעלה שפלא מציתו וכלכך לה, שאם נחנה טעם לדבריה חייב לתת לה מזונות שלמים במקום שהיא, אבל אם לא נחנה טעם לדבריה אין חייב לה מזונות אלא כשהיא עמו על שלחנו: אי אפשר לזוז וכו' ונותנין לה מדור. היינו מה שהיתה משתמשת בה צחיי צעלה ואם נפל הצדית אין חייבין לצנות לה בית אחר דאם תבא יתבה

משנה הלכות

הא אם חפץ הוא ה"נ שהוא דר אצל האחים ולא חיישין לרצח וצגמ' דין דקחני ואין מניחין אותו אצל מי שראוי ליורשו ולא קחני אין כופין, אגב דתני רישא מניחין אותו אצל אמו, תני נמי סיפא אין מניחין אותו אצל מי שראוי ליורשו, כלכך כיון שאחיה נכנס לרשותך מדעתו אין לחוש ולא מידי.

ותו אומר אני, דאפילו ברייתא דחייש לרצח הכא שכתב אינו רואה להיות אצל הראוי ליורשו ה"נ שראוי ליורשו וכשר להעיד שאין רחמיו מרובין עליו אבל הראוי ליורשו שפסול להעידו רחמיו מרובין ולא חיישין לרצח כלל, וכופין אותו לדור אצלו משום (חסר תיבה אחת) או משום שמלמדו תורה ומדריכו בדרך ישרה מפני שלבו דוח עליו שהרי (לכל העומים לבד מן הדיוק כ"ל לע"ד) יש להעלות על לבו דקחני מי שראוי ליורשו ולא קחני אחיו, ותו מאי ליטנא דבראוי ליורשו אי לא למעוטי פסול להעידו וכ"ש אחיו.

ותו נראה צעני דלא מיתוקמא שמעתין וברייתא אלא בחשידי על שפיכת דמים, דקשיא לי האי דפריך דלמא צקענא משום רצח משום מעשה שהיה וכי מפני שוטים אלו ששפכו דם אנהו נחזוק כל ישראל בחזקת שופכי דמים וכדאמרין בחולין דף ל"ה, וכי מפני זה השועה שעשה שלא כהוגן נאסר כל המקילין וכו', ובצדעית איחזיקו אינשי צגנדי לא מחזקין כ"ש צריחא וכן צ"מ מיגו דחשיד אמונא חשיד אשכנעא לא אמרין כ"ש צריחא, כלכך נראה צעני דכדי פריך דלמא צקענא עסקין ומשום רצח, ובחשידי אשפיכות דמים משום מעשה שהיה, פי' והיו חשודים והכי מפרשא שמעתתא וברייתא וכו' עכ"ל. ודברים אלו לע"ד הוא שיטת חדשה ולפי' לעולם לא חיישין לרצח אלא בחשידי לדבר ותמכני שלא הביאו הפוסקים דבריו הקדושים.

רנו) ומ"ש אלמנה שאמרה אי אפשר לזוז מצית צעלי וכו' שם ק"ג ע"א במשנה כלשון רבינו. ובגמרא ח"ר משתמשת במדור כדרך ששחמשה צחיי צעלה, צעדים ושפחות כדרך ששחמשה צחיי צעלה, צכרים וצכסות כדרך ששחמשה צחיי צעלה, צכלי כסף וצכלי זהב כדרך ששחמשה צחיי צעלה, שכן כתב לה ואת תבא יתבה צדית ומיתנא מנכסי כל ימי מיגר ארמלותך. צדית, תני רב יוסף צדית ולא צצקתי (ורבינו גרס ולא צדית עקתי וכן הוא ברא"ש) מר בר רב אשי אמר וכו' דף נ"ד ע"א. ופירש"י צד"ה צדית, אם יש לו בית כופין את היורשין לתת לה מדור לפי כבודה ואין יכולין לומר לה לך לבית אביך ואנו זנין אותך שם, אבל אין לו בית אלא ציקתא צעלמא לריף צר קטן ולשון ציקתא צי עקתא שבת דף ע"ז ע"ב, יכולין לומר לך מאללנו דאם תבא יתבה צדית כתב ולא צציקתי ע"כ, ועיין תוס' שם. ובתוס' רי"ד, מר בר רב אשי וכו', פי' כיון דבעל התנאי דמדור צעל נמי תנאי דמזונות דיתבה צדית אהני צדית וכיון דלא יתבה צדית לא מיתנא.

והנראה מדברי התוס' רי"ד כ"ל דאם אין לו בית ראוי לה, גם מזונות אצדה, וברא"ש ז"ל כתב דתנו רבנן משתמשת במדור ששחמשה צו צחיי צעלה, צעדים ושפחות וכו', וגרסין התם דף ק"ג מדור אלמנה שגפא אין היורשין חייבין לצנותה ולא עוד אלא אפילו היא אומרת הניחו לי ואני אצנו משלי אין שומעין. צעי אצוי שפלא מכו חיקו, כלכך לא תשפץ וכל שכן שאין היורשין חייבין לשכור לה בית וכן מוכח שמעתין דכשצדית דירכ צר מוילאין אותה ואין שוכרין לה בית דירכ דאי חייבין לשכור לה דירכ פשיטא דמזונות אית לה, ובאריך קאמר מר בר רב אשי דלית לה מזונות וצירושלמי משמע שחייבין לשכור לה בית,

שהיא ילדה והן ילדים זנין אותה והיא בבית אביה. תנו רבנן משתמשת במדור כדרך שנשתמשה בחיי בעלה שכך כתב לה כל יומי מיגר ארמלותיך בביתי. תני רב יוסף בביתי ולא בבית עקתי אבל מזוני אית לה. מר בר רב אשי אמר אפילו מזוני נמי לית לה ולית הילכתא כמר

משנה הלכות

דגרם ר' זעירא שלח שאלה לרב נחמן בר יצחק ולר' אבימי בר פפא לא היה שם בית אמר ליה היורשין שוכרין לבית, מכאן ואילך היא אומרת קרקע וכן אומרים מעות הדין עם היתומים וכו'.

וזה פירושו לא היה שם בית ראוי לדירת אלמנה ויתומים מהו אמר ליה היורשין שוכרין לבית, ואם היא אומרת קרקע פירוש צדית צעלי אני רואה לדור וחס אומרים מעות פי' נשכור לך בית למדור ונדור צדיתו הדין עם היורשין לפי שאין גוף הקרקע קנוי לה אלא לדירה צעלמא הלכך יכולין לשכור לה בית אחר וידורו הם צדיתם וכו', ויש מפרשים גמרא דידן כמו הירושלמי צדית ולא צדית עקתי כגון שהצדית צד מכיל כולם ישכרו לה בית אחר ואינה יכולה לומר אדור צדית צעלי ואחם תשכרו לכם בית וכה דקאמר מר בר רב אשי אף מזוני לית לה פירוש אין לה מזונות משלם אלא לפי צרכה הצדית ורצ' יוסף סבר דמזוני משלם אית לה ולא דמי להא דאמרין לקמן יכולין היורשים לומר אם את אלננו אית לך מזונות אין את אלננו אין לך מזונות ואסיקנא דכשאינה אללס דיהבי להם לפי צרכה הצדית דהתם היורשים רואים לזונה אללס וכו' רואה ללכת אצל הכה שחורשין מוילין אותה ונותנין לה מזונות משלם ע"כ.

ואחריו צא הר"ן ז"ל וכתב אצל הראשונים כתבו דהיכא שאין לו בית שתוכל לעמוד בו לפי כבוד היורשין חייבין לשכור לה, (וכ"כ המ"מ וכו"כ הרשב"א וברמב"ן ז"ל) וכך הוא מפורש בירושלמי דגרם התם כלכד י"ג ר' זירא שאל לרב נחמן וכו' ומר בר רב אשי אמר דמזוני נמי לית לה כלומר שלמים אלא לפי צרכה הצדית ולית להכתא כמר בר רב אשי ויש לה מזונות שלמים, ואין זה מחזור כלל אלא שיש לדחוק כדי לקיים דברי הראשונים שסמכו על הירושלמי ע"כ.

ודרמב"ן ז"ל סיים ואע"פ שאין זה מחזור אנו נותנין ראשיתו תחת כפות רגלי הראשונים עכ"ל, והריעב"א ז"ל כתב באי פירושא, וכתב ולא הריע דאם כן מאי קאמר מר בר רב אשי אפילו מזוני לית לה, מאי אפילו דקאמר, כיון דאית לה דירה, דילמא הא דאמר רבנן ולא צדיתא לתקנת דירה הוא, כדי שלא תדור בדוחק כו', ואי קשיא דהכא דרשין צדיתו

ולא צדיתו לגרשיתא דידה ואילו לקמן צפרק בנושא דרשין מינה שמשמשת במדור כדרך שנשתמשה בחיי בעלה, וכה ודאי קשיא לפי זה אצל יש לומר דסוף סוף תרוויכו לחדא ענינא סליקו דתקנתא דרבנן היה שתכא לה דירה עמהם צדית ויכא דאיתא לרוחא אית לה ויכא דליתא דתפוק ותחזור כי לא תוכל לדור צעלמא כאלמנה, וכהא לא תקון רבנן בית כלל ע"כ ועיין צעוש"ע א"ע סי' נ"ד ס"ב.

ודעת רבינו ז"ל נראה לכאורה דלית ליה הא דירושלמי, וכה דמר בר רב אשי מפרש סתם אפילו מזוני לית לה כלל ולא כיה מפרשים שהצדית הרא"ש ז"ל, דכוננו דאין לה מזוני משלם אצל כפי צרכה הצדית יש לה, דאי כדצריכס היה ליה לרבינו עכ"פ לרמז שום רמז מה גם מדכצדיתו אלא משנתנו כאן צפ' הנושא וכמו שפי' הרא"ש ז"ל בפירושו קמא ע"ש ודו"ק וי"ל.

ודאיתי לרש"י ז"ל בחידושו דף נ"ד הכ"ל שכתב צדית ולית להכתא כמר בר רב אשי וז"ל, מכאן ראינו למד שכתב בש"ך בחו"מ סי' מ"ו ס"ק קי"ז דאף שפסקו צדיתא ש"ס כמר בר רב אשי וכו' אין צדיתא זה היכא דאיכא משמעות בגמרא דלא כותיה ע"כ, ולא זכיתי להצין דבריו ז"ל דמאי ראינו היה זו דברי הכה בש"ס פסקו להדיא דלא כותיה וכיון דהש"ס פסק דלא כותיה לית להכתא כותיה, מה שאין כן בשאר מקומות עדיין שפיר איכא למימר דלהכתא כותיה אף דמשמעות לאו כותיה, יאדג"כ הוי אמינא לדייק היפך דבריו ז"ל, מדהלריך בש"ס לפסוק דלא כותיה אף דאיכא משמעות בגמ' דלא כותיה צכמה מקומות וצפרק לפי דעת הירושלמי ודאי מוכח שמעתין דלא כותיה וכמו שכתב הרא"ש ז"ל וכמו שכתבו המפרשים ז"ל דפירוש הראשונים ז"ל דחוק בדברי מר בר רב אשי, ואם כן אי נאמר כסדרת הרא"ש ז"ל דהיכא דשמעתא דלא כותיה אין צדיתא, אם כן הכי נמי למד ליה להש"ס לפסוק להדיא דלא כותיה הא ממילא ידעין דלית להכתא כותיה כיון דמשמעות לאו כותיה אלא ודאי כיון דאי לאו שפסקו להדיא לא הוה אמרין דאין כלכד כותיה כיון דקיי"ל צדיתא כה"כ להכתא כותיה הכי נמי הוה אמרין כה"כ אף דמשמעות לא משמע כן וי"ע.

בר רב אשי. רנח) אמר רב נחמן יתומים שמכרו במדור אלמנה לא עשו ולא כלום ומאי שנא מדרבי אסי אמר רבי יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו התם לא תפישו מחיים הכא תפישו מחיים רנח) אמר אביי נקיטין מדור אלמנה שנפל אין היורשין חייבין ע"כ הבנות ניזונות והבנים ישאלו על הפתחים : התם לא תפשו מחיים וכו'. לכן לא התחיל זכותה מחיים עד לאחר מיתה ולפיכך יכולין יורשין להפקיע אבל הכא במדור הרי התחיל זכותה מחיים ועיין משנה הלכות : אין היורשין חייבין לבנות. ונותנין לה דירה במקום אחר לדור כן כתבו קצת מפרשים, וקצתם ס"ל שהיתומים יכולין

משנה הלכות

וב"ש ועיין בט"ז בשם רש"ל וכו"כ הב"ח ע"פ שיאמר היורשים אם תדור בבית הראשון לעולם לא תלא ממנו אבל כשאנו שוכרים לה בית אחר אפילו לפי כבודה שמה לא ירבה נוחל לה ותלא לבית אביה.

אמנם רבינו ירוחם נתיב כ"ג חלק י"א כתב ואם הוא בית קטן שאין יכול להכיל אלמנה ויתומים ובחיי אביהן היו יורשין שוכרין בתים ורואים עתה לחזור לביתם או שהיה בעלה שוכר בית ובניו היו דרים בביתו ועתה כשמת אין היורשים חייבין לשכור לה בית ואם הבית קטן מהכילה תלא האלמנה מן הבית אבל מזונות יש לה וכן אם הנכסים אין מספיקין לזונה והיא רוצה לשבת בבית בעלה בלא מזונות ובלא חביעה כחובה תשד דאין המזונות והדירה תלוין זה בזה ומשתמשה במדור שנשתמשה בו בחיי בעלה ובכרים ובסותות ובעבדים ובשפחות כמו בחיי בעלה ואם הבית קטן מהכיל כשמוציאין אותה מן הבית אין חייבין לשכור לה בית אחר אבל יש לה מזונות ומדור האלמנה שנפל אין חייבין לבנותו, וגם אין מניחין לה לבנותו אפילו משלה ולחקנו ואין שוכרין לה בית ע"כ. ונראה דרבינו ירוחם ז"ל פסק כמ"ד דאין שוכרין לה בית כלל ומעתה לעג"ד ל"ע למה החליטו הפוסקים כולם פה אחד כמדם"ל דשוכרין לה בית וכדעת הכ"ח שהוא דעת הרמב"ם ז"ל נגד רבינו ירוחם ז"ל ודעה ראשונה שצ"ע וצפרע כי הוא להוסיף ממון מן היתומים וכו'.

והנה הב"ש ז"ל א"ע סי' ל"ה סק"ח כתב דכל מקום דפליגי הפוסקים קיי"ל דהנכסים בחזקתן ע"כ ועיין לעיל ס"ק (ס"ח ול"ג) שהבאתי מחלוקת מי הוא המוחזק כאן, ואי נימא דהכי נמי האשה בחזקתה א"כ היה אחי שפיר דמלי אומרת קים לי אמנם אינו נראה מדעת הפוסקים כן גם דין זה עדיין רפוי בידי ועיין בהכחות חכמת שלמה להבאון מהרש"ק ז"ל סי' ל"ה א"ע שם מה שהקשה אב"ש הנ"ל, גם אני צעניי כבר הבאתי בזה מחלוקת ע"כ לעג"ד ל"ע באיך מוסיאין ממון מספק מן היתומים.

ובסמך שם בגמרא צעי אביי שיפלה מאי תיקו ופרש"י שיפלה חזקה בדקיה וכתוס' כתבו הכי גרסין

רנח) וב"ש אמר רב נחמן יתומים שמכרו במדור אלמנה לא עשו ולא כלום וכו' שם דף

ק"ג ע"א, אמר רב נחמן יתומים שמכרו מדור אלמנה וכו', ומ"ש מדרב אסי א"ר יוחנן וכו' התם לא משתעבדי מחיים הכא משתעבדי לה מחיים. וגירסת רבינו התם לא תפישו מחיים הכא תפישו מחיים והר"ף ז"ל גרס בגירסת רבינו, וכן נראה היה גירסת רש"י במהדורה קמא עיין ש"מ, ובר"ן ז"ל גרס התם לא תפשו מחיים והוא הוא אמנם גירסת הגמ' משתעבדי במקום תפשו.

והנה לכאורה יש חילוק גדול בין הרי גירסאות ולפי הגירסא השתנה דינא, דודאי חילוק גדול יש בין תפיסה לשעבוד וכמו שמצינו בדיני שטרות ובכמה מקומות, אמנם לא פירשו כן הראשונים ז"ל, וראיתי להר"ע ז"ל שכתב התם לא תפשו מחיים לאו למימרא שתפסו בזה לאחר מיתה אלא הכי פירושא דהכא זכיתא דאלמנה במדור זה מחיים שהרי נשתמשה בו בחיי בעלה משא"כ בבנות שזכייתן בנכסים מועטים אינו אלא לאחר מיתה ותפס לאו דוקא, ותדע שהרי אין תפיסה בקרקעות, ויש ספרים שגורסים הכא תפסה התם לא תפסה וזה כפירש"י ז"ל ע"כ. ועיין עוש"ע א"ע סי' קי"ב סי' י"ד ועיין עוד ב"ש שם סקכ"ט וריעב"ח כתובות דף ק"ג הנ"ל ורבינו ירוחם נתיב כ"ג ח"א ועיין בית מאיר מה שהאריך ודו"ק.

רנח) וב"ש אמר אביי נקיטין מדור אלמנה שנפל אין היורשין חייבין לבנותו תניא נמי הכי מדור אלמנה שנפל אין היורשין חייבין לבנותו ולא עוד וכו' אין שומעין לה. והנה העור והמחצר סי' ל"ד כתבו דנפול הבית או שלא היה לבעלה בית אלא בשכר יש בזה מחלוקת הראשונים ז"ל דעה ראשונה הביא שם דמלי אמרי לה היורשים דלא התנה אלא את תהא יתבא בביתו וכיון שהבית קטן מהכיל או נפל אין היורשים חייבים לשכור לה בית וי"א שצריכין לשכור לה בית והמחצר ס"ח פסק כ"ח והוא דעת הרמב"ם ז"ל פ"ח מה"א וכו"כ כתב כן בשם הרב"ה מן הראשונים ז"ל ומצאנו בירושלמי וכן בסמימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל ולא הסכימו הח"מ

לבנותו ולא עוד אלא אפילו אומרת הניחו לי ואני אבננו משלי אין שומעין לה. בעי אביי שיפצה מאי תיקו. רנא) אמרה אי אפשר לזוז מבית אבא וכולי וניתבו לה כי יתבא התם מסייעא ליה לרב הונא דאמר רב הונא ברכת הבית מרובה וניתבו לה לפי הבית אין הכא

משנה הלכות

היינו דוקא צמי שמת ולא היה לו בית שכיין שהיורשים לריבין לשכור וכו', אבל מי שכניה בית שאינו ראוי לדירת כולם אינו דין שידחו מפניה ולא שיהיו חייבים לשכור לה בית ועל דרך זה מפרשין גמירין כפשטא ולא מחלוק על גמרא דבני מערבא עכ"ל בר"ן.

דרי נראה שהיכא שהצית קטן מהכיל ליורשין ולא למנה נפל מחלוקת בין הפוסקים אלה מפסח ואלה מפסח ואם הגדון שלנו הוא בית קטנה ואינה יכולה להכיל אלמנה והצת יורשת עם צעלה כדין נותן שאחר שיש מחלוקת בין הפוסקים כלל גדול יש לנו כל ספק דממונא בחזקת מריה מוקמינן ותיבא ומיד אחר מיתת המת הצית בחזקת היורש הוא הצת אליבא דכ"ע ועל כרחק לא פליגי אלא אי חייבים להשכיר לה בית אחרת או לא אבל הצית חביה למוריש לכולי עלמא והיורשין נכנסין לדור בה ומוציאין לאלמנה ממנה והאלמנה אם היא רוצה להוציא שכירות בית אחרת מהיורשים עליה להציא ראה וק"ל, ואיני מאריך בזה כי לעניות דעתי צרור הוא ע"כ ע"ש. (ומ"ש דהצית לכולי עלמא בחזקת היורשין הוא לענין ד"ע מחוס' רי"ד הג"ל שהצאתי דהרצ פירש שהצית הוא בחזקת אלמנה, ויש לומר דהתם פ"י הרצ דבחזקתה הוא כיון שכבר יצאה צו אחר מיתת צעלה, משא"כ כאן דהצית קטן מהכיל ומיד אחר מיתת צעלה לא נכנסה שם הצית בחזקת יורשים לד"ה כנ"ל).

דיוצא לנו מכל זה דעל כל פנים הרי לן להדיא דעת הגאון מהרשד"ם ז"ל כמו שכתבתי צמ"ד, וסבדי לי במרומים שצ"ה צעמי כונתי כן לכל הראיות הגאון ז"ל, רק מה שכתב הרשד"ם ז"ל דכאן הצית לד"ה בחזקת יורש הוא הצת היינו היתומים מה שלעני"ד לכאורה נראה דהוה ג"כ מחלוקת הפוסקים, ועכ"פ יש לישבו כנ"ל, ומדברי הרשד"ם לכאורה ראה צרור לדברי מהרש"ק צחכ"ש הצאתי לעיל ודו"ק סוף דבר לעני"ד דברי האחרונים עלו צתימה מה שסתמו כולם כהי"א, ונראה דלא ראו דברי הרשד"ם ורצונו ירוחם, וי"ע אי מפקינן מן היתומים דיכולים לומר קים לן כדעב ראשונה וכפסק רצונו ירוחם ורשד"ם ודו"ק.

רנא) ונ"ש אמר אי אפשר וכו' שם צגמ' וליחצו לה וכו' וצגמ' גרם ברכת הצית צרובה צצית, וכן הוא ברי"ף והתוס' ור"ח ורש"י ור"ן ורצונו גרם מרובה צמ"ס.

שיפצה מאי ושם דבר הוא כלומר מהו ששפץ וכן פ"י ר"ח וברי"ף והרא"ש וכתבו דידוע דכל תיקו דממונא לקולא אלא המוחזק הלכך אינה רשאית לשפץ ואפילו חומר אני אחזקנו, אלא יפול ויפקע שעבודה ועיין רמב"ם פ"ח מה"א וכו' שם וצחוס' רי"ד כתובות ק"ג ומדריהם כאן נראה צרור דס"ל דהצית הוה בחזקת יתומים, מדכתבו דכל תיקו דממונא הוי לקולא אלא המוחזק וכו' וצחוס' רי"ד שם כתב צח"י עגול ולפי פתרון הגאון הצית עומד בחזקת היתומים לפיכך אין האשה יכולה לשפץ, אבל הרצ פירש שהצית הוא בחזקת אלמנה ויכולה לשפץ ע"כ, ונראה דהרגיש צקושייתו והיה קשה ליה מי הוא המוחזק אמנם נראה דרוב הפוסקים הסכימו דאינה יכולה לשפץ, ואם כן לריך לומר דס"ל ג"כ דהיתומים בחזקתן הם ועכ"פ אית לן גדולי המורים דס"ל כן דהיתומים הם בחזקתן וממילא כיון דהיתומים בחזקתן וא"כ אין להוציא מהן ממון לדירה וללא כצ"ש ומעתה מכאן נמי ז"ע שהסכימו כל האחרונים ז"ל דחייבין לשכור לה דירה כיון דהעור כתב כן בשם יש אומרים, ורצונו ירוחם לא הציא כלל דעת הכי"א, גם רוב הפוסקים ס"ל דהנכסים בחזקת היתומים א"כ איך מוציאין מהן ממון כיון דיכולים לומר קים לן וי"ע.

ובעמדי משתומם שבה ומשועע בין כתבי רבותינו הראשונים ז"ל מלאתי את שאהבה נפשי תשובת מהרשד"ם חאה"ע סי' קס"ז וז"ל והעור ח"ע סי' ז"ד הציא זאת הסצרה וז"ל ואם בית צעלה קטן מהכיל אותם ואת היורשים וצח"י אציהם היו הצנים שוכרים ציתם וכו' אין היורשים חייבים לשכור לה בית אחר שלא התנה אלא את תבא יתבה וכן כתב רצונו ירוחם נחיצ כ"ג ח"א וז"ל, ואם הצית קטן מהכיל כשמוציאין אותה מהצית אין חייבים לשכור לה בית אחר וכו' וכן פירש"י ולא הציא חולק, אבל העור צסימן המזכר הציא חולקים על זאת הסצרה יש אומרים והרמב"ם והרא"ש ואפשר שהיה אומרים הם הרשד"ם והרמב"ן שהצית המ"מ צפרק י"ם מה"א להרמב"ם ונראה שכל אלה החולקים על הסצרה, זאת מן הירושלמי.

אבל בר"ן כתב שאין הוכחה מן הירושלמי שכתב צפירושו להלכות פ' נערה שנחתחה וז"ל ואפשר שאפילו לשון הירושלמי שסובר שהיורשין חייבין לשכור לה בית

נמי. (ס) אמר רב הונא לשון חכמים ברכה לשון חכמים עושר לשון חכמים מרפא לשון חכמים ברכה הא דאמרן לשון חכמים עושר דתנן אם היה פיקח שוכר את מקומו לשון חכמים מרפא דתנן לא ילעוס אדם חיטים ויתן על גבי מכתו בפסח מפני שהן מחמיצות. (סא) אמר רב פפא לא לידון אינש דינא לא למאן דסני ליה ולא למאן דרחים ליה דרחים ליה לא חזי ליה חובה דסני ליה לא חזי ליה זכותא. תנו רבנן ושחד לא תקח אין צריך לומר שוחד ממון אלא אפילו שחד דברים מדלא כתיב בצע לא תקח היכי דמי שחד דברים כי הא דשמואל הוה סליק למברא אתא ההוא גברא יהב ליה ידא אמר ליה מאי עיבידתך אמר ליה דינא אית לי אמר ליה פסילנא לך לדינא. אמימר הוה יתיב גדפא ארישיה אתא ההוא גברא שקלא אמר ליה מאי עיבידיך דינא אית לי אמר ליה פסילנא לך לדינא. מר עוקבא הוה שדי קמיה רוקא אתא ההוא כסיה אמר ליה מאי עיבידתך דינא אית לי אמר ליה פסילנא לך לדינא (סב) והני תלת פלוגתא דאדמון דהכא דאמרינן הלכה כאדמון

משנה הלכות

נמי אסור מדלא כתיב צלע וכו', כי האי דשמואל הוה עבר במצורא וכו' יוכיז ליה ידיה וכו' אמימר הוה יתיב וקא דאין דינא פרה גדפא ארישיה וכו', ורבינו גרס יתיב גדפא ארישי מר עוקבא הוה שדי רוקא קמיה אתא הכהא גברא כסייה וכו' ע"ש וכל אלו לא רצו ולא מדינא וק"ל.

(רסב) וב"ש רבינו וכי תלת פלוגתא דאדמון דהכא דאמרינן הלכה כאדמון לית הלכתא כותיה וכו' כתובות דף ק"ח משנה אדמון אומר שצטב, מי שמת וכויה צנים וצנות צמן שהנכסים מרובין בצנים יורשין והצנות ניזונות, ונכנסים מועטים הצנות יזונו והצנים יחזרו על הפתחים, אדמון אומר שצטב שאני זכר הפסדתי אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון. בטוען את חזירו כדי שמן וכודס צקנקים אדמון אומר כואיל וכודס צמקאט בטענה ישבע וחכ"א אין כודאכ ממין בטענה, אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון. הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל, השצ עד שתלצין ראשכ, אדמון אומר יכולה היא שתאמר אילו אני פסקתי לעלמי אשצ עד שתלצין ראשי עכשיו שצצא פסק מכ אני יכולה לעשות, או כנוס או פטור, אמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון ע"כ.

ודר"י ז"ל כתב כאן וב"צ ריש פרק מי שמת דף קל"ט, ולית הלכתא כאדמון, ואע"ג דגרסינן בפרק שני דייני גזירות אמר רב יוחנן משמיה דחזקיה כל מקום שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו צבא לית הלכתא כותיה, דסוגיא דשמעתא כח"ק סלקא, ובנמק"י שם סיים דאי לאדמון אין חילוק בין נכסים מרובין לנכסים מועטים דאם מרובין הם שניזוין יחד אלו ואלו גם מועטין סצירא ליה לאדמון שניזוין

(רס) וב"ש אמר רב הונא לשון חכמים ברכה וכו' שם דף ק"ג ע"א צרכה הא דאמרן, עושר דתנן המוכר פירות לחזירו משך ולא מדד קנה מדד ולא משך לא קנה ואם היה פקח שוכר את מקומו, מרפא דתנן לא ילעוס אדם וכו'. וראיתי צמג"א אור"ח סימן תס"ו דהדיוק היא דלא הוה ליה למימר ויניח ע"ג מכתו כיון דהאיסור הוא משום כל יראה ע"ש, ועיין הפלאה שם ועיין שבת קל"ד ע"ב אמר אביי ש"מ בני כתובין מסי וע"ע זבחים י"ט ע"א מילתא אגב אורחא קמ"ל דגמי מסי, וכתוס' ד"כ מאי אריא דר' דקמ"ל משום לשון חכמים מרפא ועיין רש"י ע"ז י"ט ע"ב ד"כ שיחת חולין ודו"ק.

רסא וב"ש אמר רב פפא לא לידון אינש דינא לא למאן דרחים ליה דינא לא למאן דסני ליה ורבינו גרס לא למאן דסני ליה ולא למאן דרחים, וכן הוא גירסת התוס' ז"ל, וגרסי בחרווייכו דרחים וסני תיבת לא וכן גרס הרי"ף ז"ל פ"ק דסנהדרין דף רנ"ח וע"ש כל הענין והתוס' רי"ד כולם גורסים תיבת לא גם אלל רחים וכי קאמר לא למאן דרחים ליה ולא למאן דסני ליה וכן נראה עיקר הגירסא דכן נופל הלשון, ולגירסת בגמרא היה אחי שפיר אי לא כתב תיבת לא כלל וכלל אלל היה לו לומר לא לידון אינש דינא לא למאן דרחים ולמאן דסני ליה, ואז היה קאי תיבת לא לידון אחרווייכו, ולדינא אין נפקא מינה, ועיין שם בתוס' ד"כ לא למן וכו' ועיין רמב"ם פכ"ג מהל' סנהדרין וטוש"ע חו"מ סימן ז' וסימן ט'.

וב"ש ח"ר ושחד לא תקח וכו' שם ובגמרא גרס אינו צריך לומר שוחד ממון וכו' שוחד דברים

שמת והניח צנים וצנות נפקא ליה מכללתא וקיי"ל
כרבנן דאמרו צנכסין מועטין בצנות יחזו והצנים ישאלו
על הפתחים, פשו לכו תרתי דכללתא צבס כחדמון,
וכ"כ תוס' רי"ד ונראה דרצייתם הוא רק מפרק מי
שמת והניח צנים וצנות וכתם קיי"ל כרבנן, אבל באידך
תרי ללא מפורש לן דאין הלכך כותיב דדרינן לכללא
דאמר ר' יוחנן אמר ר' אלעזר משמיב דחזקיב כל מקום
דאמר ר"ג רואב אני את דברי אדמון הלכך כמותו
א"כ כותיב קיימינן.

אמנם רצונו ז"ל מיייתי ראיח אחרת לפסוק גם צבנכו
ללא כדמון, מדלוחיציב רצי אצא צר ממל
ל' חיית צר אצא טענו צשור ודודכ לו צשכ, צשכ
ודודכ לו צשור, טענו שור ושכ וחמור ודודכ לו צאחד
מכן חייב ואמר ליה הא מני אדמון היא, ולאו דחויי
קמדיחיא לך אלא תלמוד ערוך הוא צפיו של ר' יוחנן,
אדמון היא, מדקמשינין הכי שמע מינה לית הלכתא
בוותיה ע"כ, וכנה כיון דרצונו הציא ראיתו לפסוק
מגמ' שצועות כ"ל (ובוא דדף מ' שס ע"ש) וכתס
מייירי צטענת שור ושכ ואפילו הכי השיצו לו הא מני
אדמון היא משמע דאנן לא קי"ל כדמון גם צכ
וכיון שכן ס"ל לרצונו דצכל ג' הלכות לית הלכתא
כדמון, וראיתו חזקה, ומדברי בגמ' שצועות לכאורח ז"ע
ארי"ף ודעימיה דפסקו כדמון צבגי שגיס ולא צאחד
וחלקו ציוניס.

ודע דקשה לי קצת מדברי החוספות צ"צ הג"ל
 שכתבו דר"ח אמר ר"ג ח"ל ור"ח וכו"ג ור"ב
 אלפס פסקו כרצון דאדמו"ן משום דשמעתין דכחל כוונתו
 אזלא, והגרא"ח מדברי החוס' ז"ל דמפרשי טעם רצונו
 למח פסק כרצון דאדמו"ן מכה דיוק בגמ' דפ' מי שמת
 וכדעת ר"ח ור"ת, אמנם לענ"ד הקלושה ז"ת, שהרי
 ודאי אמת שכן הוכיחו ר"ח ור"ת, אמנם רצונו כתב
 בפירושו דפסק ללא כדאדמו"ן מכה בגמרא דשבוש וכל
 מעטס סוגיא דבבא בתרא ואם כן לריך עיון לענ"ד
 באיך ערצוהו להני תרי עממיי החוס' להדדי, ובאמת
 חלוקין כן בעממס ובפרט שחלוקים גם דיינא ולא רק
 בעממא דלדעתם ז"ל דלמדו כן מגמרא צ"ב לית הלכתא
 כדאדמו"ן רק בזה ולדעת רצונו דיליף משבוש וכלוהו
 ב' לית הלכתא כוונתו וז"ע.

וראיתי לבטל הטיעור הלכות מלוב על פה שכתב
ח"ל והעומן את חזירו כדי שמן וכודק לו
בקנקנים, אסקה רצא בכתובות כיכי דאמר ליה מלא
י' כדי שמן וכי' ופסק רבינו כאדמון דכל מקום שאמר
(ח"ל ר"ג) רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו,
ובלכך מודק לו בקנקנים וכפר בשמן דדין טענו חטים
ושעורים וכודק לו בלחת מכן ומשחצט נמי שזועה

יחד ולא ישאלו על הפתחים ואילו בגמרא שקלו וערו
 כי ייכו מרובים וכי ייכו מועטין, ולאמנותא מה שחממע
 משמע דכרבנן קיי"ל ואין למדין מן הכללות אפילו במקום
 שנאמר צו חוץ, וכן פסקו רי"ף וכל הגאונים ז"ל
 ע"כ. (והבמק"י גרס רש"י ע"ש וכן גרס המרדכי
 כתובות כ"ל רש"י ע"ש) והמדפוס הקיפו בחצי עיגולין ע"ש
 ולא לריבא לעג"ד דנראה דזה היה גירסתם ז"ל ובש"ס
 בגירסא ר"ג).

והתוספות ז"צ קל"ט ע"ב ד"ה אמר ר"י כתבו וז"ל
בכתובות דף ק"ט ע"א אמר כל מקום
שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון כלכל כמותו
אמר ליה רבא לרז נחמן אפילו צברייתא וכו' מכל הדיא
סוגיא משמע דכלכל כאדמון וחימה דכחא בגמ' כולא
שמעתא כרצן לאדמון ודלא ככלכתא וכו', ורציו חננאל
ובלכות גדולות ורז אלפס פסקו כרצן לאדמון משום
דשמעתין דכחא כוחיה אזלא, ורציו חס אומר לאדמון
לא פליג אדרצן אלא שמחמיה על החקנה שחקנו וכסים
מועטין, אבל מ"מ כרצן סבירא ליה ולא משמע הכי
מדקאמר רואה אני את דברי אדמון ועיין חוס' כתובות
ק"ח ע"א ד"ה אדמון ע"ב.

(עיינ שו"ת שארית יוסף סי' י"ט שדן מכאן דגם לשאר פוסקים דאס אחד מתמיב על דברי חזירו אין ראיב מזה שחולק עליו ע"ש, ועיין יצמות סי"ז ע"א מי קתני וקבלו, וכודו לו קתני דמסתבר טעמיב ע"ש, ובגליוני הש"ס כתובות כנ"ל כתב, כרי דגם צאומר דמסתבר טעמיב אין ראיב שמשכים, א"כ גס לכיפך צמתמיב על טעמו אין ראיב שחולק ע"ש).

ורשב"ם פסק כדאמון וכן פסק ראש"ן וראז"ה ועיין
מרדכי וכן פסק בצע"מ ז"ל בכתובות הג"ל.
והעיקור כתובת דמירכסא אות החמשי כתב, גרסינן צפ'
מי שמח והניח צנים וצנות צומן שהנכסין מרובין וכי' לרב
נערונאי ובר הילאי ראשי מחיצתא מוכג שחי ישיבות
כרבנן ולא כדאמון וליתא לבה דאמר ר' יוחנן אמר ר'
אלעזר משמיה דחזקיה כל מקום שאמר רשב"ג רואה
אני את דברי אדמון הלכה כמותו וכו' כדעת רביו
(וגרס נמי רשב"ג כגמק"י ומרדכי ועיין לקמן) ועיין
ראש"ש ורא"ז צצ"ב סי' ק"י הוצא ג"כ פסק של רב
נערונאי גאון וכתב חדא דיהיד ורבים הלכה כרבים ועוד
רבנן אמוראי פסקו כח"ק ע"כ ע"ש.

והנה דעת רבינו דבכל תלח לית סלכחא כדדמו, אמר
דעת רבי"ף כתובות כ"ל דדוקא בלחד איז
סלכא כדדמו, וז"ל ודאמר רבן גמליאל רואה אני את
דברי אדמון תלחא אינון מי שמת וכוניה בנים וכוות,
וכטוען את חבירו כדי שמן, ופוסק מעות לחתנו, מי

לית הילכתא כותיה מדאיתביה רבי אבא בר ממל לרבי חייא בר אבא טענו בשור והודה לו בשה בשה והודה לו בשור פטור טענו שור ושה וחמור והודה לו באחד מהן חייב ואמר ליה הא מני אדמון היא ולא דיוחיי קא מדחינא לך אלא תלמוד ערוך הוא בפיו של רבי יוחנן אדמון היא מדקמקשינן הכי שמע מינה לית הילכתא כוותיה. (רסג) והילכתא פוסקין מזונות לאשת איש והילכתא כרב הונא דאמר רב הונא אמר רב יכולה אשה שתאמר לבעלה איני גיונית ואיני עושה. והילכתא כרב זביד בקוניה דאמר רב זביד הני מאני דקוניה וכולי בהלכות פסח. (רסד) האומר תנו מאתים דינר לעניים ינתנו לעניי אותה העיר רבי אחא

משנה הלכות

הלכה כאותה צרייתא אין הלכה כמשנתינו, דמשנתינו קתני כדריא חילו אני פסקתי לעלמי אלש עד שחלצין ראשי, אלמלא חיה יכולה לומר כסבורה הייתי שאצא נותן עלי ואמר ר"ג עלה רואה אני את דברי אדמון, וכיון דקיי"ל הלכה כמותו דמשנתינו ממילא אדחוי לה האי צרייתא, אלא ודאי לא על צרייתא החולקת על משנתינו אמרו, אלא שאם תמלא צרייתא שחלקו זה אדמון וחכמים בדבר אחד שלא לחלוק על משנתינו ואמר זה ר"ג רואה אני את דברי אדמון מי נמא הלכה כמותו וא"ל מי קאמר דמשנתינו וכו'. תדע דאילו מהכא צרייתא דלעיל דפליגא אמתניתין היכא פשיטא ליה מי קאמר דמשנתינו כל מקום שאמר קאמר וזה רבן דפליגי אדר"י צרייתא אמרו לא אמרה אדמון מעולם ולא הודע זה ר"ג, וכיון שכן ליתא בכלל זה אלא ש"מ לאו מהכא צרייתא אמרה אלא מצרייתא אחרת כגון הדיא דטענו שור ושה וחמור דאמרו תלמוד ערוך בפיו של ר' יוחנן הא מני אדמון הוא, והם ידעו שיש כיוצא בה בצרייתא שראש רבן גמליאל דבריו של אדמון ואף ר"ח ז"ל פסק כדאדמון צמתי וכן בהלכות גדולות ע"כ, ועיין בשגות הראש"ד שם ותוס' ור"ן שם, וצמשרים נחיד כ"ג ח"א ועיין ש"מ וטוש"ע ח"ע סי' כ"ב ועיין כנה"ג סי' הג"ל ולקמן בסמוך אכתוב עוד מה צמ"ד.

(רסג) ומ"ש והלכתא פוסקין מזונות לא"א שם ק"ז ע"ב והלכתא כותיה דרב, ופוסקין מזונות לא"א והלכתא כותיה דרב הונא אמר רב דאמר רב הונא אמר רב (נ"ח ע"ב) יכולה אשה שתאמר איני גיונית ואיני עושה ועיין לעיל ס"ק (ט"ו וי"ז), מה שכתבתי דזה והלכתא כותיה דרב זביד בקוניה דאמר רב זביד הני מאני דקוניה חיוורא ואוכמי שרי ירוקי אסורי ולא אמרן אלא דלית זה קרעופני פירוש ציקופני אצל אית זהו קרעופני אסורי ע"כ.

(רסד) ומ"ש האומר תנו מאתים דינר וכו' תוספתא צ"ק פרק י"א ה"ב האומר תנו מאתים

דאורייתא כדאדמון, ובעל מתיבות כתב לית הלכתא כדאדמון, ולסברא דרב אלפס קשיא לן הא דגרסינן בשבועות צפ' שבועות הדיינין דמותבין לר' חייא בר אבא מיהא דחניא טענו שור וחמור והודה לו באחד מהן, ושני ליה הא מני אדמון היא, ומשמע דלית הלכתא כותיה, וכן כתב ר"ח ועוד דהא כל מקום שאמר ר"ג (כאן גרס ר"ג ועיין לעיל שהצאתי גירסתו רש"י ע"כ דהד טעות סופר הוא) רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו ליתא, דהא דמי שמת והניח בנים וצנות נפקא מהלכתא, והטוען את חבירו איכא למימר נמי דליתא, אלא דרבינו אלפס סמך על רבינו שמואל בן חופני בספר המצוי, הלכתא כדאדמון צמתי הלכות ומתיבותא שדרו כותיה, ועוד דהא דר' חייא בר אבא מוקים לה דאדמון בגגול שבועה כדאיתא בהם, אצל טענו חטים ושעורים והודה לו באחד מהן ר"ח חייב, ול"ע להא דטענו שור ושה דלא ברור לן, ועיין שער החדש שם שהוא קושיא אחריתי ודו"ק. ע"כ, וכבר הצאתי לעיל בעלמי צ"ה קושיא בצעל הטיעור ז"ל מהא דשבועות דתקשה ארי"ק ז"ל.

גם רבינו סעדיה גאון בספר הירושות עמ"ט פוסק שלא כדאדמון ובמבואו התלמוד לרב יוסף אצלנו נראה שנמשך לגמרי אחר דעת ר"ש בן חפני עי"ש, וזה לכאורה בניגוד לגמרא כתובות ק"ט עיין שם, ועיין עוד דרכי התלמוד וכללי הוראה בשו"י הגאונים ודו"ק.

והנה הרי"ק ז"ל כתב צמשה כתובות, הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל וכו' אמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון מתני' דלא כי האי תנא וכו' וקיי"ל כתנא דידן, וכתב צמ"מ ז"ל בכתובות הג"ל ח"ל וכן מה שכתב צמשה הפוסק מעות לחתנו וכו' וקיי"ל כתנא דידן הא ליתא דהא אמרינן בגמ' כל מקום שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו ואפילו בצרייתא ע"כ.

וכתב עליו צמלחמות, אמר הכותב כשאמרו אפילו בצרייתא לא אמרו שלא תהא הלכה כמשנתינו ולא

מאני דקוניה . כלי חרס שמחפין עליהם עופרת לפי רש"י, ותוס' פי' שמחפין עליהם הכתה זכוכית, ועיין רמב"ם פי"א מהל' מאכלות אסורות ועש"ע יו"ד סימן

אומר לעניי כל ישראל. האומר תנו שדה פלונית לעניים לקט שכחה ופליאה לעניי אותה העיר לעניי עיר פלונית לקט שכחה ופליאה לעניי עיר אחרת. העורר על השדה והוא חתום עליה בעד אדמון אומר השני נוח לי והראשון קשה ממני וחכמים אומרים איבד את זכותו עשאה סימן לאחר איבד את זכותו אמר אביי לא שנו אלא בעד אבל דיין לא איבד את זכותו דתני רבי חייא אין העדים חותמין על השטר אלא אם כן קראוהו והדיינין חותמין אף על פי שלא קראוהו. (סה) רב נחמן קרי סיפרי

קל"ה סעי' ו'. העורר על השדה. ראובן מערער על שדה שציד שמעון ואומר לוי שמכר לך שדה זו גזלה ממני והוא מחוס על שטר המכירה שכתב לו לוי לשמעון כשמכר לו: אדמון אומר יכול הוא שיאמר מה שלא ערערתי בשעה שלקחת ממני וחתימתי בתוך השטר עד לפי שלי אדם חזק

וקשה להוציאה מידו ונוח לי עסק בה ואפילו יש לו עדי זכות או עדי גזילה ואין להצירו עדי מקח, בית יוסף חושן משפט סימן קמ"ז בשם ריטב"א ורמב"ם: עשאה סימן לאחר. עשה המוחזק בה סימן לאחר לא לראובן זה העורר עליו אלא לאיש אחר הרי מוכר שדה בלד זה ומכר לו ארבעה מאלי השדה וכתב לו במאריס מאר פלוני שדה שלי וזה חתם על השטר ולא ערער אצד זכותו אפילו לאדמון דאין לומר כאן השני נוח לי רש"י, והחוס' מפרשים עשאה המערער סימן לאחר שמכר קרקע סמוך לשדה זו שהוא מערער עליה לאדם אחר וכתב במאריס מאר פלוני שדה של שמעון אצד את זכותו שהרי הודה שהיה של שמעון: אבל דיין. שכתב שטר המכירה בלד לקיימו כמשפט קיום שטרות: לא איבד זכותו. אם חתם עליו שהרי לא ידע מה כתב בו שיערער עליו: דתני רבי חייא וכו' אלא א"כ קראוהו. שהרי על השטר הם באים להעיד: והדיינין חותמין. בקיום אע"פ שלא קראוהו שהרי אין מעידין אלא ששטר זה בא לפנינו והעדים הכירו שהיה חתימתו רש"י, ודוקא מה שיש בגוף השטר הוא שאין לריבין לקרות אצל מ"מ לריבין

משנה הלכות

ובגמ' עשאה סימן לאחר אמר חז"ל לא שנו אלא לאחר אצל לעצמו לא איבד את זכותו דאמר אי דלא עבדי ליה הכי לא הוה מזבין לה ניכילי מאי אית לך למימר איצטני לו למימסר מודעה, חזר חזרה אית ליה וחזר דחזר חזרה אית ליה ע"כ, וכתב הר"ן ז"ל זו היא גירסתו של רש"י, וכך כתוב בספרים ולפי פירושו הכי קאמר לא שנו דאצד את זכותו אלא כשעשאה המוחזק סימן לאחר, אצל עשאה המוחזק סימן לעצמו של ראובן זה העורר עליה שהיה שמעון מוכר שדה שצדק לראובן זה העורר עליה וכשמצא לו סימני המאריס כתב על שדה זו מאר פלוני שדה שלו אע"פ שלא מיהא ראובן לא אצד זכותו שיכול הוא לומר אי לאו דעבדי הכי ששחקתי בשלקחוכו ממנו שדה זו באלו המאריס לא היה מוכר לו את השדה, וכדי שימכרוהו לו שחקתי ולא מסרתי מודעה כדי שלא יבא לאזינו, ושוב לא יתראה למכרו ע"כ.

דינר לבית הכנסת תנו ספר חורב לזכ"כ ינחנו לבית הכנסת הרגיל, ואם היו שנים ויהיה רגיל בשניהם ינחנו לשתיכן האומר תנו מאריס דינר לעניים ינחנו לעניי אותה העיר ר' אחא אומר לעניי כל ישראל, האומר תנו שדה פלונית לעניים, לקט שכחה ופאה לעניי אותה העיר לעניי עיר פלונית לקט שכחה ופאה לעניי עיר אחרת, הבן שהיה אוכל משל אביו וכן שהיה אוכל משל רבו קולץ ונתן פרוטה לבנו ולבתו ולעצדו של אוהבו ואינו חושש משום גזלו של בעל הבית שכן נהגו ע"כ. ועיין בל"ו ע"כ וירושלמי גיטין פ"ג ומדרכי פ"ק דב"ב ס' תל"ה ובתשובות הארנתי בזה בעזה"י, ועוד עיין יו"ד ס' רמ"ח בל"ו שם וחולין ל"ד ע"כ ובש"ע א"ח ס' ק"ע ס' י"ע ובמג"א ס"ק ס"ב ובחוספתא שלבי בילה ועיין חידושי הרשב"א חולין דף ו', ודוקא בכל אלו המקומות.

(סה) וב"ש העורר על השדה והוא מחוס עליה בעד וכו' שם דף ק"ע ע"א במשנה, ופי' בל"ו בל"ו ס' קמ"ז בשם ריטב"א והרמב"ם ז"ל בסוף ה' עוטף ונטען, העורר על השדה ראובן מערער על שדה שציד שמעון ואומר לוי שמכר לך שדה זו גזלה ממני והוא מחוס על שטר המכירה שכתב לו לוי לשמעון כשמכר לו אדמון אומר יכול הוא שיאמר מה שלא ערערתי בשעה שלקחת ממני וחתימתי בתוך השטר עד לפי שלי אדם חזק וקשה להוציאה מידו ונוח לי שיבא בידך שאוליכנה ממך בדין איבד את זכותו שבוטל ותחס כוזה שאין לו עסק בה ואפילו יש לו עדי זכות או עדי גזילה ואין להצירו עדי מקח ע"כ.

אבל הר"ן ז"ל גרס אי לאו דעבד הכי לא מזבין ליה נכילי ולפי הפי' האחר שכתבתי הכי פירושו, לא שנו אלא בשעשאה העורר סימן לאחר אצל עשאה סימן למחזיק בקרקע שהוא מוכר לו לא אצד זכותו דאי לאו דעבד הכי לא הוה מזבין לה ניכילי, כלומר מפני שכלוקח לא יראה ללוקח דמחוק שהוא חושב שהוא בעל המאריס לוקח אותה ומרבה בדמים ע"כ, ועיין דרישה חו"מ ס' קמ"ז ובמכש"א דחק ברכה בפירוש זה ועיין קרבן נתנאל ס"ק ו' וס"ק ז' וכתב הרא"ש ז"ל ירושלמי לא סוף דבר שעשאה העורר סימן לאחר אלא אפילו עשאה אחר לאחר והעורר חתם איבד את זכותו, ועיין

ח"מ סי' קמ"ז פרטי דינים וגם כהא כחצו הפוסקים
דאין הלכה כאלמון.

רסה) ומ"ש רב נחמן קרי סיפרי דייני וחתיים וכו'
גיטין י"ט ע"ב וגרסינן בגמ' דף י"ט

ע"ה איחמר עדים שאין יודעין לחתום רב אמר מקרעין
לכם נייר חלק וממלאים את הקרעים דיו ושמואל אמר
באבר וכו' וכתי מילי גיטין אבל בשטרות לא דכחא
דעבד עובדא בשאר שטרות ונגדיה רב כהנא, חניא כותיב
דרב עדים שאין יודעין לחתום מקרעין לכם נייר חלק
וממלאין וכו' אמר רבן שמעון בן גמליאל צמח דברים
אמורים בגיטין נשים אבל שחרורי עבדים ושאר כל השטרות
אם יודעין לקרות ולחתום חותמין ואם לאו אין חותמין
א"ר אלעזר מאי טעמא דרשב"ג שלא יהא צוות ישראל
עגונות, אמר רבא הלכה כרשב"ג ורב גמדה משמיה
דרבא אמר אין הלכה, אלא כמאן כרבנן ובה הכוח
דעבד עובדא בשאר שטרות ונגדיה רב כהנא, תרגמה
אקריאה. רב יהודה מטעמא וקא חתים אמר ליה עולא
לא לריכת דבא ר' אלעזר מרז דארץ ישראל קרי קמיה
וחתים ורב נחמן קרי קמיה סיפרי דייני וחתיים ודוקא
רב נחמן וספרי דייני דאית לכו אימתא, אבל רב
נחמן וספרי אחריני, ספרי דייני ואינא אחרינא לא,
ובספרי רבינו חסר חיצה לא, וכשמטת הדפוס הוא
ופשוט, ובהלכות גיטין כתב בן צפירוש.

והנה הא דתרגמה רב גמדה אקריאה פי' שיודעים
לחתום אף על פי שאין יודעין לקרות שפיר דמי
וקרי קמיה אחריני כרבנן ודרב כהנא בשאין יודעין
לחתום וגבי חתימה אמרן להא דרב כהנא לעיל, וכתב
הרמב"ם וכן כתב הא"ז דכוח שיודעין לשון הקדש
שמצינן מה שקורין לפניהם שאל"כ מה מועיל מה
שקורין לפניהם, ור"ח פירש דבא דרב אקריאה ודרב
גמדה אחתימה, וברשב"ג כתב כפירש"י וכתבא ראיח
דלא כר"ח וכן פי' הרא"ש ז"ל אמנם רבינו בהלכות
גיטין פי' כר"ח ע"ש.

וכתב הרמב"ם פכ"ד מהלכות מלוה ולוה דכחא הלכה
כרשב"ג שאם עשה בן בשטרות שהשטר פסול
וכרשב"ג כתב דאיכא מאן דאמר מדאמרינן נגדיה רב
כהנא ולא אמר נגדיה ופסיל ליה לשטרא שמע מינה
דשטר כשר וכדאמרינן בעלמא רב מנגיד אמאן דמקדש
(קידושין י"ב) צביאה וקידושיו קידושין, וכן הדעת נוטה
ועיין ר"ן.

ודע דבר"ף ז"ל לא הביא כלל הא דרב גמדה דאין
הלכה כרשב"ג וכתב הרא"ש ז"ל דסבירא ליה
כיון דסתמא דגמ' קאמר דרבא אמר הלכה כרשב"ג
סמכינן עליה יותר מהא דאמר רב גמדה משמיה דרבא
הלכה כרשב"ג צין בקריאה צין בחתימה ולפי
דבריו ז"ל לריך לפרש הא דקאמר ח"ק קורין לפניהם
וחותמין אפילו באחד קורא לפניו כגון דכיון דמילתא

דעבדא לגלויי מירתת, דאי בשנים קורין לפניו כהא לא
כוח פסיל רשב"ג דאפילו בשני כובדי כובדים סיח
לפי חומו מכשר רב פפא ורשב"ג פוסל אחד אם לא
רב נחמן וסופרי צ"ד ולכך לא הביא כך דרבי אלעזר
דכוח קרי קמיה וחתיים אבל דעת בר"ן ז"ל וצ"י ור"ף
ח"מ סי' מ"ב דמדקאמר בר"ף סתמא אם אינא
יודעין לקרות אין חותמין אפילו בשנים קראו לפניכם
אלא אם כן במסל"ת דלא גרעו מחרי עו"כ וכן הוא
דעת הרמב"ם ז"ל.

ובער העיטור כתב מסתברא בשאר שטרות דאי מקרי
לכו לתרי ידידי למקרי מסיח לפי חומו חותם
כדאמרינן בשטר פרסאח והלכך כיכי דחתימי סכדי ולא
קים לן אי ידעי למקרי או לא בחזקת כשרים קיימי
ומקיימו לכו צי דינא ומגצינן ציכ כדי שלא תנעול
דלת בפני לווין ע"כ, וכתב הרא"ש ז"ל ומה שכתב
מסל"ת לא נכירא דלא צעין לפי חומו אלא בעו"כ
משום דאי כוח ידע דסמכינן עליה כיכ משקר, אבל
צי תרי ישראל לא חשידי לשקר ע"כ וכבר כתבתי בזה
דנראה דאין בן דעת בר"ף וברמב"ם וצ"י ז"ל.
שבת וראיתי לרבינו ירוחם נחיד ד' ח"ג שכתב וז"ל
אם אינן יודעין לקרות קורין שנים צפניהם
ולא די אחד וחותמין, ואם כיכ דיין חשוב וכו' וסופר
ירא ממנו קורא לפניו והוא חותם גיטין פ"ב, וכן כתב
ר"י ובעל העיטור ורב אלפס פסק כרשב"ג שצריכין
לידע לקרות כמו לחתום, וכן כתב הרמב"ם ז"ל כי לא
סמכינן על צ' או על א' שיירא ממנו כמו שכתבתי
בדיינים, אלא כשיודע לקרותו אבל כשאין יודע לקרותו
אינו חותם, ולפי הפוסקים שפסקו שקוראים לפניכם
וחותמין דוקא בכתב הכתוב בכתובתו אבל כתב של
גוי שאין יודעין לקרות ישראל אלא גויס לא זולתו לגבי
דיין לדון בו כמו שכתבתי בדיני דיינים אבל לגבי עדות
לא ע"כ, והנראה ברור מדעת ר"י דס"ל דלכרמב"ם
אפילו ע"פ שנים לא יחתום אלא כשיודע לקרותו וכמו
שכתבתי לעיל ועיין כה"ג סימן כנ"ל ובתשו' מהרש"ם
חלק ח"מ סי' מ"ג ותשובת הגאונים סי' רל"ח.

ודע דמדברי רבינו ירוחם הללו ראי' גדולה למכ שכתב
בש"ך ח"מ סי' מ"ב סק"ג וז"ל מיהו לענין דינא
וכו' עוד נ"ל דבתם לא מלי לשנויי דאחד קורא לפניכם דהא
כיון דסתם ישראל אין יודעין לשון פרסי אם כן איכא
ישראל אחר קרא לפניכם, וליכא למימר דלישני דעכו"ם
קורין לפניכם דמאן לימא דמכני עכו"ם קורין לפניכם,
דהא דמכני לקמן וכו' אבל שיחתמו ישראל מתחלה שטר
על פי עכו"ם שיקרא לפניכם במסית לפי חומו מי שמעת
לב וכו' ע"ש ומדברי רבינו ירוחם שמענא לב להדיא
דלא מכני כה"ג שכתב להדיא דדוקא בכתב הכתוב
בכתובתו אבל לא כתב של גוי שאין יודעין לקרות ישראל
אלא גויס וזה ראי' ברור לרבינו הקדושים ז"ל ור"ע

הם לראות מי הם המלוה וכלה כדי שלא יהיו קרובים לדיונים ולא לעדים במעידן בפניהם כרא"ה ז"ל: רב נחמן קרי ספרי דייני. ה' ממנה מפי ר"ג וחתנה דבי נשיא כדאמרין כהעור והרעט חולין קכ"ד וסופרי דיינים יראים ממנו ולא משקרי ולא כעד מפי עד דמי שהרי הוא עדות חלה מילתא דעבדה לגלויא הוא וכיון דאית לכו אימתא דידיה מכימנו כר"ן: ופרנס את אשתו. שלא ברשות צ"ד וגם האשה לא צקשה ממנו כהואה וגם צעלה לא נזה לפרנסה חלה איכו מעלמו כלך ונתן לה

משנה הלכות

חנן אומר וכו' שלא אמרתי לך כליוני ואני אפרע חבל אם הלוה את האשה מעות למזונותיה על מנה שחשלה לו הוא תוצעה וכו' תוצעה בצעל וישלם, כדאמר לעיל בממלכת ולותה ואכלה ועמדק ומיאה טעמא דמיאנה הא לא מיאנה משלם, וברא"ה ז"ל כתב דעיקר חיובו של מלוה על הצעל הוא שכן תקנו חכמים שתהא האשה כשליה בצעל ללות עליו דומיא דאלמנה, שיפה כהא שתהא מוכרת שלא צ"ד ותהא אחריות על היתומים אף צא"ה תקנו שיכולה ללות על נכסי בצעל ומיכו היכה דלית ליה לצעל היא חייבת שאף היא נשתעבדה לו. וכתב כר"ן ז"ל וכיון שהוא ז"ל מודה בזה ולא דמי לגמרי לאלמנה דזינה דאחריותא אימתא ולא עליה כלל אף כשיש לו לצעל אין לנו שיהא עיקר שעבודו של מלוה על הצעל חלה על האשה הוא, וכו' תוצעה לצעל כדברי רש"י ז"ל אי נמי כשאין נכסים לאשה יכול המלוה לתצעה לצעל מדר' נתן.

והמרדכי כתב וז"ל כתב ראצ"ה צבי' תקנ"ט פירוש כר' משה צבי' ריב"א דלריך לפרש לשם הלוואה וצפני עדים ומלוים לה וראצ"ה (נ"א וריב"א) כתב דאפילו הלוה לה צפני עדים אין לו דין ודברים עם הצעל חלה עם האשה וכו' תוצעה את צעלה כיון שהיא חייבת לפרוע לו ומדרבי נתן דאמר מנין לנוש וכו' אי אפשר לתצעה חלה איחצורו אי הלכה כר' נתן ויש פוסקין חלה כרבי נתן ונפקא מינה שאם מתה האשה שאינו יכול להוציא מן הצעל (מ"י) וכן י"ל הדין דיש נוהגין צופו שתוצעה מן האשה וכו' צאה על נכסיה (מ"י האשה) וצא על נכסיה שצד צעלה עכ"ל וכן משמע בדברי כר"ם ע"כ. ועיין חידושי אגני שם ועיין לעיל (בס"ק רל"א) מה שכתבתי צ"ד צענין שעבדה דר"ג ובחלופי גירסאות שצמרדכי ודו"ק.

וכתב ה"ה פ"ב מה"א צבי' כרש"א ז"ל דכא דאמרו כניה מעותיו על קרן הלוי מסתברא לן דוקא צפורה שפירש מחמת מחומה שחייב לה צעלה הוא נוהג לה, דככהאי גוונא הוא דאינו חייב לשלם, שלא אמר

שלא כרגיש בדברי כר"ן הללו וצפרע שהוא ז"ל כצא שם צס"ק ד' דברי רבינו ירוחם לדבר אחר וצ"ע. **ודעת** רבינו נראה נמי דפסק כרש"ג וכדעת כר"ף ובר"ה ז"ל וכרמב"ם ז"ל ולא כרז גמדה וכן כתב בצבגמ"י לדין פ"א מכל' גירושין ח"ל אמר רצא הלכה כרש"ג צ"ד צבי' נשים חלה צעלה צעלה צעדים ושאר כל השערות אם יודעים לקרות ולחתום חותמין ואם לאו אין חותמין, וכן פסקו צב"ג ור"ה ור"י אלפסי וכו' וכן פסק ראצ"ה וצ"א צס"ק חו"מ סימן קמ"ז סק"ד.

אחרי כתבי נחמתי, וראיתי דלענין הקלושה לולי דבריהם הקדושים לענין לא מלאתי שום הכרה דעת רבינו כרש"ג ואדרבה צלכות גיעין כתב לאמר אחרת עדים שאין יודעין לחתום וכו' אמר רצא הלכה כרש"ג, ורז גמדה משמיה דרצא אמר אין הלכה כרש"ג וכו' קאמר אין הלכה כרש"ג אקרייה לחודיה חלה יודעין לחתום צענין וחלה כמאן כרצון וכו' וגדיה רז כהנא חרגמא אקרייה וכו' וכו' שצביה צצרייתא צגמדה כצורח ולא פסק כחד מינייהו והציה גם הא דרז גמדה וחלה ככר"ף שלא צציה כלל הא דרז גמדה וא"כ מנ"ל עדיין דס"ל ככר"ף וכרמב"ם ור"ה, וי"ל כיון דתרגום דרז כהנא אקרייה דמנגיד והוא כפירוש כר"ה וכר"ף ממילא משמע דהכין פסק ודו"ק וצ"ע ועיין עוש"ע ח"ע סי' ק"ל וצ"י וצ"ה שם.

וכתב המרדכי ודוקא רז נחמן וספרי דדיינא דאית לכו אימתא על זה סמכו חכמים שמעיתים לחתום הכתובה אותם שאינם יודעין לקרות משום דאיכא אימתא הקבל ואיכא אימתא דליצורה וכן כתב בראצ"ה וצבג"א צבי' ח"ז וצמרדכי יש כאן ע"ם ועיין צבג"א שם שצציה שגמאון מכר"ם וירשליר ז"ל הדין צמרדכי שלו כגירסת בראצ"ה וכן הוא צמרדכי ישן ע"כ, ועיין עוש"ע חו"מ סימן מ"ב.

רסו ומ"ש מי שהלך למדינת הים וכו' שם ק"ז ע"ב משנה כלשון רבינו. וכתב רש"י ז"ל

תש"י כ"ז שכתב ח"ל, והנה הרשב"א ז"ל נראה שהוא חולק על הרי"ף ז"ל שכן כתב מהרי"ק ז"ל תשובה בשמו סי ר"ל ח"ל כתב הרשב"א ז"ל בתשובה יתומים שסמכו אלל בעל הבית וכו' והנה לכאורה נראה דברי תשובה זו מגומגמים שמאחר שאמר חזן אותם משלכן מהו שחזר ואמר והוליא משלו, ואפשר לפרש שהמעשה הזה אירע כמו שהיה עובדא דהרי"ף שהיה להם משלהם אלל לא היה מספיק והולך להשלים משלו, וזה שאמר שהיה זן אותם משלהם ולפי שלא היה מספיק כתב הרב אם הוליא משלו לא הניח מעותיו על קרן הצני, ואפשר לפרש גם כן שהלשון הוא מורדף יתומים שסמכו אלל בעל הבית ומזונותיהם לעולם היה משלהם אם אירע בזמן אחד שלא קבל משלהם בזמן שהוא וכו' וזין הכי וזין הכי נראה שהרשב"א חולק על הרי"ף ז"ל.

ועל דעתו לומר דלא פליג דהיה עובדא דהרי"ף מיירי דהיה מתכוין לשם מזה לגמילות חסדים, ר"ל אם שנפרש ענין זה או מוכח מתוך מעשיו דלשם גמילות חסדים קא עבד. והיה דהרשב"א ז"ל לא נתפרש וגם לא מוכח דלג"ח קא עבד ולא לא יפסיד כלום אך לא יחא לן בהכי, דברי מלשון השאלה מוכח שלא נתפרש וגם לא מוכח דלגמילות חסדים קא עבד דהרי אמר לפי שלא אמר הוליא עליך משלי בתורת הלואה כמו שכתבנו לעיל, מוכח שכל עיקר טעם הרי"ף ז"ל אינו לפי שלא אמר ליה בתורת הלואה אני נותן לך, אלל אם לא אמר ליה כן לא מחייב ולא שאלו אומרים כן דלשם גמילות חסדים נתן וא"כ לא יכולנא להשוות דעתם עכ"ל.

ותב עיני תש"י מהרש"ם חו"מ סי' שמ"ה שכתב בשם רבינו ירוחם נתיב י"ט ח"א ח"ל מאן מדקדק רבי שרשב"ץ שמי שהיה עני ונטל מן הדקה כשכעשיר אינו חייב לשלם ולאו דוקא מקופה של דקה אלל אפילו מאדס דעלמא שפרנס דרך חסד ונתן לו די סיפוקו כיון שלא היו לו נכסים בצוהת שעה, אמנם אם היו לו נכסים או קרקע אפילו היו ציד אחר חייב לשלם אם חזרו חזרו זולת ביתם עני, כמ"ש בספר התרומות בשם תשובת הרי"ף שכן יתום ויתומה בתוך ביתו אין לו עליהם שום תביעה, ואפילו אם יש להם, אם לא כתב שער שבתורת הלואה זן אותם, אלל בסתם לא, עכ"ל, משמע צהדיא דס"ל להרי"ף ז"ל דאפילו לדעת הרי"ף ז"ל דוקא יתום ויתומה וכל יתום אפילו עשיר חשיב עני וכו', אלל אינש דעלמא אם יש לו צמח להתפרנס אין לומר דרך חסד נתן לו, וכן צהדיא שם בשם רבינו אפרים, מי שאמר לחזירו אכול עמי ואכל עמו חייב לשלם לו דמי מזונו ודמי למי שאמר שבור כדי וקרקע את כסותי לחייב אפי"פ שמוסר לו לשבור, הכי נמי אף על פי שאמר לו לאכול את שלו חייב לשלם ע"כ, והאריך צהדיא ע"ש.

לו שיפרע צעצילו ויהי נמי אינה חייבת שהרי לא נותח ממנו ולא אכלה ממנו אלל בתורת פרעון חוב צעלה, אלל כשפרנס סתם חוזר וגובה ממנו שכל שמפרנס סתם אינו מפרנס בתורת מתנה אלל בתורת הלואה ע"ש ועיין תש"י הרי"ף סי' תפ"א שכתב שאלה תש"י הרשב"א במפרנס סתם אף שהיה חייב מעות לאשה שלא תקבל בתשכון חובה מה שהוליא על מזונותיה ומשום דהאשה אינה חייבת לו כלום ע"כ.

וראיתי במ"ל פ"ב הג"ל שכתב ח"ל ולפי זה קשה לי בדברי הרשב"א דלמה במפרנס ופירש צעד חוב שחייב לה צעלה במזונותיה הניח מעותיו על קרן הצני ומה זין המפרנס סתם שגובה מן הצעל, הא צעניהם אין האשה חייבת כלום לדעת הרב אם כן זין צעלהם זין במפרש כזה ליה פורע חובו של חזירו, ול"ע. אחר כן ראיתי בתש"י הרשב"א המיוחסות סי' י"ד ויגראתה הוא התשובה שרמז עליה הרי"ף וכתב ח"ל ומיכה צנה סתם לא הניח מעותיו על קרן הצני אלל צעל חייב לשלם דומה ליורד לשדה חזירו שלא צרשוח ונטעה וכו' ומיכה עדיין לא ילאנו ידי שאלה שהקשינו זין זן סתם למפרש, כיון שאין עליה שום חוב ונשאר חילוק הרב ז"ל דק כחוט השערה וכו' עוד כתב הרמב"ן שם ז"ל, מכל מקום לענין תשלומי האשה פשוט הוא שאינה חייבת לו כלום וכו', ודבר גדול דבר הרב כאן דאפי' שיש צידו מנכסי האשה ופרנסה סתם לא מנכין לה משלה כלום דלאו אדעתא שתשלם היא פרנסה דהא פירות שהיו ציד הזקן כזה ליה לתפוס צהם צעד מזונות ויהא פלא עכ"ל.

והב"י חו"מ סי' קכ"ח כתב ח"ל כתב צעל התרומות צעער ס"ה שנשאל הרי"ף צמי שפרנס יתום בתוך ביתו, וכשהגדיל היתום חצו מה שהוליא עליו, כי אמר שבתורת הלואה הוליא, והיתום עוען לא כי אלל בתורת מתנה והשיב שאין לו על היתומים כלום לפי שלא אמר הוליא עליך משלי בתורת הלואה וכיון שלא אמר לו כן לא נתן אלל לגמילות חסדים כמו שאמרו צמי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופרנס את אשתו שהניח מעותיו על קרן הצני עכ"ל, וכתב רבינו ירוחם תשובה זו נתיב י"ט ח"א ומשמע שאין דברי הרי"ף ז"ל אמורים אלל צעלה היה צידו משל היתומים כנגד מה שחצו אלל אם היה צידו משל היתום כנגד מה שחצו פשיעא שניכה ממנו מה שהוליא עליו ולא אמרין ככי האי דלגמילות חסדים פרנסו.

ובחז"מ סי' ר"ל צהדיא בשם הרשב"א ח"ל כתב הרשב"א ז"ל בתשובה יתומים שסמכו אלל בעל הבית חזן אותם משלכן, אם הוליא משלו לא הניח מעותיו על קרן הצני, וזה מבואר ואפילו לחזן ע"כ ועיין ד"מ שם ס"ק ע"ו. וראיתי בתש"ץ צחוט המשולש בעור השני

והיוצא מדבריו הקדושים ז"ל דברשצ"א וברי"ף ז"ל
אף דפליגי לא פליגי אלא ביתוס ויתומה,
אבל לא זולתם בגדולים דהתם ברי"ף ז"ל מודה לברשצ"א
ז"ל וכמו שכתב ברשד"ס ז"ל ולא מיבעיא לדעת בר"ר
ישעיה וברשצ"א ובר"ן ומברי"ק ורבינו אפרים תלמידו
של ברי"ף ז"ל, אלא אפילו ברי"ף ז"ל יודה בזה וכן
ראוי לקרב בספרות כל מאי דאפשר, דאפשי מחלוקת
לא מפשינן, וכמו שכתב שם וזכרנו אחר שראיתי שרבינו
אפרים תלמידו של ברי"ף ז"ל סבירא ליה כברשצ"א
ז"ל, וז"ע אהוה המשולש ז"ל דסתם סתם מחלוקת בין
ברשצ"א וברי"ף ז"ל וסבירא ליה דכל דבר פליגי
ולא הרגיש בחילוק הכ"ל.

וראיתי עוד שם בתשובה חוה המשולש הכ"ל שיאל לתמוה
ארבינו ב"י ז"ל שכתב ומשמע שאין דברי
ברי"ף אמורים אלא בשלל היה צידו משל היתומים
אבל אם היה צידו פשיעא שיהיה נוטל את שלו מתחת
יד היתומים, דמשמע מדבריו אלו שברי"ף לא דבר
מזה מאומה, וברי דברי השאלה והתשובה מזכירים
ומצוה ארס היעב שכן הוא שיהיה ציד המפרנס משל
יתום וזן ברי"ף שיעול מה שבי צידו משל יתום, ואין
זה במשמעות דבריו כמו שכתב מברי"ק, ומשמע אלא כך
היה המעשה וכן דן ברי"ף ז"ל ולא היה ליה למימר
אלא והוא היה משלו תחת יד הפרנס ע"כ ע"ש.

גם בד"מ חו"מ סי' ר"ל הכ"ל הביא לשון ב"י
ולדידיה נמי קשה קושיתו ז"ל ע"ש איצרא דלדעת
ברמ"א ז"ל לא קשה דכח ז"ל לא הביא אלא העתק
דברי ב"י מסי' קכ"ח בשם בעל התרומות, וא"כ
אפשר שכח ז"ל לא ראה גוף התשובה רק מהעסקת
ב"י והתם לא מפורש להדיא דהיה להם ליתומים
צידם וממילא לא קשה עליה קושית החוה המשולש ז"ל
איצרא דהשתא דאיתיה להכי שפיר יש לישב גם קושית
חוה המשולש ז"ל שברי בד"מ העתיק לשון ב"י
ז"ל וגרס ונראה דברי ברי"ף דלא היה ליה של יתומים
צידו וכו', ולא גרס ומשמע לדייק מלשון משמעות אלא
כתב ונראה א"כ י"ל דזה הוא עיקר גרסת ב"י ז"ל
וגרס ונראה במקום ומשמע וכיינו דכתי נראה להדיא
מלשון ברי"ף ולא ממשמעות, וממילא מיושב שפיר קושית
חוה המשולש ב"י ז"ל ודו"ק.

שוב בא לידי תשובה ברי"ף ז"ל וראיתי שם סי'
קט"ז וז"ל שאלה ראובן הכנים יתום לחזירו וכו'
לאותו יתום קרקע שעולה בה לשנה חמשים זכוכים
(בתשובה מברי"ק"ל כתב עשרה זכוכים) וכו' נוטל
ראובן זה וכוסיף עליהם משלו צכדי פרנסת היתום
זה כסותו והוא מכון לשום מנוח עד שהגדיל היתום
ונפלו צינו וצין ראובן דברים ואלא מאתו ותבעו ראובן
צמה שהוליא עליו אמר היתום כל מה שהוליא תוספת

על הפירות שיאלו מקרקע לא הוליא על דעת הוליא
אלא על דעת מתנה אמר לו ראובן כך ה"י בדעתי
שלא לחובטך בו וחזרתי עכשיו.

תשובה אין לראובן מן הדין שיעול מן היתום כלום
לפי שלא אמר לו הוליא עליך משלי בשעת
הוליא וכיון שלא אמר לו כן לא נתן לו אלא לפי
גמ"ח כמו שכתב מי שהלך למדינת הים ועמד אחד
ופרנס אשתו הניח מעותיו על קן הצבי עכ"ל.

והנה החוה המשולש לא ה"י לפניו תשובה ברי"ף כמ"ש
שם ורק הביאם ממה שראה בגירסת מברי"ק"ל
וגירסתו שנויה קלת מדידן שכתב וכשהגדיל היתום תבעו
ראובן צמה שהוליא עליו ואומר כי בתורת הוליא הוליא
מה שהוליא והשיבו היתום כל מה שהוליא עני יותר
משלי לא הוליא על דעתי וראובן עושה כי בתורת
הוליא ה"י דעתו ועל זה השיב ברי"ף ז"ל וז"ל אין
לראובן זה על היתום כלום לפי שלא ה"ל הוליא עליך
משלי בתורת הוליא וכו'.

ומה שגראה לי כעת לישב דעת המברי"ק ז"ל דכח
ז"ל מחלק בין אי ראובן זה נתן לו ליתום
החמשים זכוכים שעלו לו מן הקרקע לאחר שכוסיף
עליהם משלו וזכתי מיירי ברי"ף ז"ל וא"כ צאמת
אינו נוטל מן היתום כלום שברי החמשים זכוכים של
יתום אכלו היתום רק שכוסיף עליהם ועל הכוספה
רק צאנו לדון ואין לו כלום בה וברי משמע לשון
התשובה שכתב אין לראובן זה מן הדין שיעול מן
היתום כלום ומשמע דאין לו כלום מן היתום וע"כ
מיירי שראובן נתן ליתום החמשים זכוכים שלו ואכלם
וממילא אין לו כלום מהיתום וב"י מיירי כגון שנתן
ליתום לאכול וה"י צידו מעות של היתומים והוא נתן
להם משלו ולא אכלו שלהם ובכ"ה"ג לא מפורש בברי"ף
ז"ל דנוטל ראובן ולכן כתב ב"י ז"ל דמשמע מדברי
ברי"ף ז"ל ודו"ק. (ומ"ש מברי"ק כונתו אב"י ז"ל).

והנראה מדברי ברי"ף ז"ל שדימה פרנסת יתום למפרנס
אשת חזירו וכן כתב חוה המשולש שם ועיין
בג"ת מה שהקשה על זה ועיין בנב"ג חו"מ סי' קכ"ח
ס"ק ע"ו ובג"י אות קכ"א, ולפ"ז ה"י אפשר לכאורה
לישב דעת ברשצ"א ז"ל דמאחר דאשת איש דומה ליתומים
ויתומים דומים לשאר בני אדם לדעת ברשצ"א, א"כ אשה
נמי דומה לשאר בני אדם שאם פרנסתם סתם שהיו צבעל
להחזיר המעות למי שפרנסה, משא"כ לדעת שאר פוסקים
והא דלא תקשה דאם כן גם כשיש צידו נכסי האשה
למה אין מנכין לה משלה לא קשה דלא אדעתא שתשלם
היא פרנסתה נתן לה מה שאין כן ביתומים וצ"ע
אדם דאין לכו מי שמחויב לשלם עצורם כללע"ד וז"ע
ועיין אבני מילואים סימן הכ"ל מה שתיירן בזה.

שבת וראיתי בתשובה מברשד"ס אבן העזר סי' קנ"ג
שהאריך בדברי ברשצ"א ז"ל וכתב, אף על

הצבי וכן הלכה. רסז) הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל תהא יושבת עד שילבין ראשה אדמון אומר יכולה היא שתאמר אילו אני פסקתי לעצמי הייתי יושבת עד שילבין ראשי אבא פסק עלי מה אני יכולה לעשות או כנוס או פטור אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי עץ ואין לו מה ליתן, והראב"ד ז"ל כי שמת או שכלך למדינת הים ואין שם נכסים כלל שאם היו נכסים גובין לו

משנה הלכות

דומיא דסיפא מי שכלך למדינת הים ואדכ לו דרך שדכו ועיין מהרש"י סי' שמ"ח ובהגהות מרדכי שם ועיין מה שכתבתי לעיל סי' ס"ק (נ"ב) בס"ד מזה, אמנם בכ"כ ג' ח"ע סי' ע' ס"ק י"ג כתב מי שכלך למדינת וואשחו חוצעת מזונות נ"ב דוקא למדינת הים דכוי מקום רחוק אבל מלפאנטו לפטוראם פשיטא לכתב למימר כך משפטי שמואל סי' ל"ט ע"כ. ול"ע גדול מאי פשיטא כל כך נגד דעת המרדכי ור"ב ז"ל וספר משפטי שמואל אין לי לעיין בו טעמו ונימוקו.

רסז) ומ"ש הפוסק מעות לחתנו וכו' שם ק"ט ע"א, וגרסינן בגמ' מחנתינן דלא כי האי תנא דתניא אמר רבי יוסי דרבי יודא לא נחלקו אדמון וחכמים על הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל שיכולה היא שתאמר אבא פסק עלי מה אני יכולה לעשות, על מה נחלקו על שפסקה היא על ענמה שחכמים אומרים תשצ עד שהלצין ראשה אדמון אומר יכולה היא שתאמר כסבורה אני שאבא נותן עלי ועכשיו שאין אבא נותן עלי מה אני יכולה לעשות או כנוס או פטור אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון תנא דר"א בגדול וכו'.

וכתב הרי"ף ז"ל וקיי"ל כתנא דידן וכן פסק הרמב"ם ז"ל פכ"ג מה"א, אמנם בהעב"מ ז"ל כתב וז"ל, וכן מה שכתב במשנה הפוסק וכו' וקיי"ל כתנא דידן הא ליתא דהא אמרינן בגמרא כל מקום שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון כלככ כמותו ואפילו בצרייתא, והרמב"ן ז"ל במלחמות מישצ דעת הרי"ף וסיים ואף ר"ח ז"ל פסק כאדמון במהני וכן בהלכות גדולות ע"כ, וכבר הראתי לדעת לעיל דבריו הקדושים ז"ל בס"ק (רס"ג) ועיין בהשגות הראב"ד שם, והרא"ש ז"ל הביא דעת הרי"ף, ויש אומרים כיון ששאל רבא לרב נחמן אפילו בצרייתא נמי וכו' ל"ל דכלל מקום קאמר אלמא דסבירא ליה כתנא דצרייתא וכלכתא כותיה ע"כ, ולפי זה פסק בעור ח"ע סימן נ"ב דעת הרא"ש לפסוק כתנא דצרייתא וכו' ז"ל באריך שם דלא ראה הכרח מדברי הרא"ש כן, אמנם הב"ח מישצ שם פסק בעור עיי"ש בכל הדברים כי לא ראיתי להאריך בדברים מפורשים.

פי שהר"ן דחק ראיתו על כל זה אפילו דלמעשה הדין אמר כהרשב"א גם כי בגאונים ז"ל חולקים עליו כפירוש דברי המ"מ מכל מקום כדאי הוא הרשב"א לסמוך עליו כיון שהאשה הזאת החוצעת מוחזקת וכן נמלא בהגהות מרדכי וכו' ע"ש. ועיין ספר התרומות ח"ב שער ס"ה ושו"ת פני משה ח"א סי' ל"ג ושו"ת מוהר"י בן לב סימן ע"ה וערך שי יו"ד סימן רנ"ג.

ובמש"ש נתיב כ"ג ח"ד כתב מי שכלך למדינת וועמד אחד ופרנס את אשתו איבד את מעותיו פירוש אינו נותן לו אפילו מה שמהכו ולא דמי ליורד לתוך שדה חצירו ונטע שלא צרעות שהם הנכסים הוא מעין השבח אבל כאן מה שבה יש אין זה אלא להבילו מצעל חוב או כמזכירי ארי וכו' וכ"כ החוס' והרא"ש ע"ש זה הדין בתראי מחלוקת צירושלמי אם קברה, אם הצעל חייב לשלם ויש מי שפסק דהפסיד מעותיו כמו במזונות וכן פסק הרשב"א ע"כ, והנראה מדבריו ז"ל דסביר ליה לדעת הרשב"א ז"ל שהפסיד מעותיו גם כן כשפרנס סתם, מדכתב ויש מי שפסק שהפסיד מעותיו כמו במזונות, וכן פסק הרשב"א משמע דבמזונות פשיטא ליה דהפסיד מעותיו אפילו לרשב"א ז"ל, ודברי רשב"א אלו לכאורה סתראי ניכרו ממה שכתבנו לעיל לדעת הרשב"א לא הפסיד כשפרנס סתם, וחייב הצעל להחזיר רק כשאמר שלשם חוב הצעל הוא זה ודו"ק.

ודע דאיתא צירושלמי כתובות פ"ג כ"ב והביאה הרי"ף ז"ל דאפילו רבנן דפליגי אחנן במפרנס את אשתו מודים בפורע חוב של חצירו, ויביצ טעמא דהחם במפרנס אשה חצירו לא עלה על דעת צעלה שחמות צרע צרם הכא מני אמר ליה הייתי מפייס את צעל חובי ויהי מחול לי החוב, ואפילו היה צעל חוב דוחק שמראה שאין דעתו למחול ואפילו היה המלוה על המשכון אין כלוב חייב כלום ונוטל משכונו בחנם, וכן כתב הרמב"ם ז"ל פכ"ו מה"א מלוה ועיין עור חו"מ סי' קכ"ח ועיין עוד חוט המשולש ה"ל שהאריך הרב בפירוש צירושלמי ה"ל וצפרעי דיני פריעת חוב.

וכתב המרדכי ז"ל דמה שכתב מי שכלך למדינת הים פי' ר"ב לאו דוקא במדכ"י אלא צהוב נקט

והנה רבינו אחר שהביא המשנה כתב תנא דר"א בגדולה וכו' וכו' אוקימתא בגמ' והרי"ף ז"ל לא הביא הא אוקימתא במה דברים אמורים בגדולה אבל לא בקטנה וכתב רבינו ז"ל דהיינו טעמא דהשמיטה משום דסבירא ליה דאזרייתא קאי וכדפירש"י ז"ל וכיון דלא קיי"ל באזרייתא אלא כתנא דידן השמיט מאי דאחמר עלה כיון דאין נפקא מינה לדינא וכתום ד"ה ואפילו באזרייתא הקשו תימא כיכי מלי למיפסק הילכתא כהרואיכו באזרייתא ובמתניתין וכלל דברים סותרין זה את זה דמתניתין קתני אילו אני פסקתי וכו' ובאזרייתא קתני כסבורה אני י"ל הכי פירושא ואפילו באזרייתא כלומר למאי דסבירא ליה לתנא דאזרייתא דפסקה היא בעלמא פליגי קא אמרת הלכתא כוותיך וא"ל כ"מ קאמרין למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ועיין ר"ן ומלחמות.

ברם רבינו ז"ל כתב בפ"י דברי הרא"ש והעור דאין המשנה ובאזרייתא סותרים וסבירא ליה דמתניתין דמודה אדמון דפסקה לעלמה תשז עד שתלזין ראש ביינו דוקא דפסקה שלא בפני אביה ובאזרייתא דסבירא ליה לאדמון דיכולה היא שתאמר כסבורה אני שאצא נותן עלי וכו' היינו דוקא דפסקה לעלמה בפני אביה ע"כ.

והנה קושית התוס' והב"י ז"ל לכאורה תקשה גם ארבינו כיון דפסק כתנא דידן וא"כ האיך הביא ג"כ תנא דר"א בגדולה ומשמע דפסק כהרואיכו והכא לא שייך תירוצ' התוס' ז"ל דרבינו מפרש שמעתתא כפשוטה גם הרמב"ן ז"ל במלחמות שהביא דעת רבינו שפסק כתנא דידן ובכרי"ף ז"ל לא שלא הרגיש דא"כ תקשה דרבינו הביא הא אוקימתא דבמה דברים אמורים ולא כן כרי"ף ז"ל שלא הביאו וע"כ מטעם רבינו ז"ל וביותר חגל התימה מאחר שכתב רבינו הרמב"ן במלחמות שם להדיא דלא קיי"ל כתנא דאזרייתא א"כ האיך יפרנס לשון רבינו דזכ מקושית הב"י ז"ל ע"כ גם על הרמב"ם יקשה כנ"ל.

וראיתי דדריש שכתב אדברי ב"י הב"י שרצה לדייק דעת הרא"ש ז"ל לפסוק כתנא דמתניתין ולא כיש אומרים מדשמיט הרא"ש ולא כתב במה דברים אמורים בגדולה וכו' משמע דלהכי השמיטה משום דס"ל דאזרייתא קאי וכו' ואני שמעתי ולא אבין דלענ"ד נראה פשוט דהאי תנא דר"א וכו' קאי אליבא דחכמים דאמרו תבא יושבת עד שתלזין ראש בין לחכמים דמשנה בין לחכמים דאזרייתא ומשום דאין הלכה לחכמים מש"ה השמיטה כיון דאין נ"מ בהאי דר"א אליבא דהלכתא דהא קיי"ל כאדמון וכו' והרמב"ם שכתב האי דר"א בגדולה לתוספת ביאור כתב ולא משום דנקט לשון באזרייתא דלשון באזרייתא ודאי אליבא דחכמים דלא קיי"ל כוותיך אחיה דכן משמע לשון במה דברים אמורים דקאי אדברים הנאמרים בפירוש ולא קאי אדברים הנלמדים

מדיוקא אלא שהרמב"ם כתב האי דיוקא דאם פסקה היא בפירוש ועליו כתב אנפשיה האי דר"א לתוספות ביאור כיון דאמת הוא עכ"ל.

ודברי הפרישה לענ"ד לא מה שכתב ז"ל ואני שמעתי ולא אבין דלענ"ד פשוט דהאי תנא דר"א קאי אליבא דחכמים וכו' ולא זכיתי להבין דבריו הקדושים ז"ל דאדרבה לענ"ד איפכא מסתברא כיון דלא קיי"ל באזרייתא אליבא דכרי"ף ע"כ דלא קיי"ל כאדמון באזרייתא אלא כחכמים דאזרייתא קיי"ל ואם כן אדרבה כיון דבבא במה דברים אמורים אמרין דהא לפרש דברי החכמים דאזרייתא דקיי"ל כותיבו כ"ל להביאו וכן ראיתי עוד בנכ"ג שהקשה לדעת רבינו ז"ל והנה דבריו בחימה ע"ש וז"ע.

ולפי מה שכתבתי היה אפשר לישב דעת רבינו ברווח מקושת הב"י דאמת מה שהביא רבינו האי במה דברים אמורים הוא אליבא דחכמים דאדמון דאזרייתא דקיי"ל כותיבו באזרייתא וכמו שכתבתי לעיל ודו"ק. והב"י ז"ל כתב דר"א ומ"ש וכן הוא מסקנת הרא"ה הרא"ש וכו' וכו' פירש שהרמב"ם מפרש דהא דתנא במה דברים אמורים בגדולה וכו' קאי למתניתין ולכרי"ף והרא"ש קאי באזרייתא וגם לפירושו לריך לדחוק אליבא דהרמב"ם דדר"א בגדולה דקאי למתני' ובפסקה לעלמה קאי אדיוקא דמתניתין דסבירא ליה לאדמון דפסק האז אמר ליה או כנוס או פטור אבל בפסקה לעלמה תשז עד שתלזין ראש דר"א בגדולה וכו' זה דוחק גדול ללישנא דדר"א משמע דאגופא דמתניתין אי נמי אגופא דאזרייתא קאי לא אדיוקא ואין ספק דמה שכתבתי הוא הנכון ע"כ ע"ש. ועיין בשיטה מקובצת בשם תר"י בעין פירוש הב"י ז"ל ובזה יתיישב נמי שיטת רבינו ז"ל ודו"ק.

עוד נלע"ד לפי מה שכתב בהפלאה ז"ל בישוע קושית הב"י על העור דאי ס"ד דדעת הרא"ש כתנא דאזרייתא אמאי לא הביא דר"א כתב וז"ל אינו מובן דהא האי דר"א קאי על ת"ק (ל"ע שלא הרגיש דזה הוא קושית הפרישה ז"ל) וכיון דקיי"ל כאדמון דאפילו בגדולה כופין א"י להביאו אלא דקשיא ליה להעור הא דאמר כופין למאן חילימא לאז דמאי ס"ד לכופי האז לכך פירש שהיה בפני האז ומסתמא נתרצה שיתן הוא כמו שפירשו התוס' ז"ל אליבא דירושלמי במתני' דהשפסק האז במעמד הוי כאלו הוא עלמה התניתה הכי נמי מפרש באזרייתא דכיון דבפניו התנה הוי ליה כאלו התנה האז ויש לכופו א"כ כיון דאזרייתא מיירי בפני האז ממילא י"ל דשלא בפני האז מודא אדמון דמכיכי תיתי נעבוד פלוגתא רחוקה.

ואין לדקדק דלפי זה יש נפקא מינה אף למאי דקיי"ל כאדמון בין גדולה לקטנה לענין אם פסקה שלא בפני האז דאפ"ה בקטנה כופין וכו' מ"מ אין מה

אדמון. תנא במה דברים אמורים בגדולה אבל בקטנה כופין אותו כופין למאן אי נימא לאב איפכא מיבעי ליה אמר רבה כופין אותו לבעל ליתן גט. אמר רב יצחק בן אלעזר משמיה דחזקיה כל מקום שאמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו אמר ליה רבא לרב נחמן ואפילו בבריתא אמר ליה מי אמר במשנתנו כל מקום שאמר קאמר. רסח) אמר רבי זירא אמר רבה בר ירמיה שני דברים שאמר חנן הלכה כמותו וכיצא בו. רסח) ההוא דאמר דיקלא לברת אזול יתמי פלוג ולא יהבו לה מידי סבר רב יוסף למימר היינו מתניתין אמר אביי מי דמי התם כל חד וחד מצי מדחי הכא דיקלא גביהו היא מאי תקנתיהו ניתבו לה דיקלא והדר ניפלגו מרישא. ההוא דאמר דיקלא הלכה כמותו אבל דפליגי הכא מתני' וברייחא קיי"ל כדדמון ואליבא דחנא דין וכדברי הרי"ף וכן דעת הרמב"ם פכ"ג מה"א, ועיין מה"ל דעת רבינו: ההוא דאמר. בשעת מיתתו: היינו מתני'. דמי שהלך למדינת הים ואזכר דרך שדכו דאזלא גבי כל חד וחד ומלי מדחי לה כרצון: היתם כל חד וחד. מלי מדחי ליה של מחרה אומר לו בצפון דרך שלך ואין לך אללי כלום וכן כל אחד ואחד: הכא דיקלא גביהו הוא. שהרי כל הנכסים היו

משנה הלכות

יחזק בן אלעזר משמיה דחזקיה כל מקום שאמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו אלא הכי קאמר שני דברים שאמר חנן הלכה כמותו וכיוצא וכו' ופירש רש"י ז"ל כיוצא בו דחנן רבן יוחנן בן זכאי, כיוצא בו דאדמון רבן גמליאל, וכתוספות שם הקשו חדא דלישנא לא משמע הכי ועוד מה לו להזכיר דברי חנן כיוצא בו והא לא מיירי חנן אלא באותן שני דברים דוקא והוכי ליה למימר הלכה כחנן ותו לא כלכך נראה לרבי כפר"ח וכיוצא בו בדינים אחרים הדומין לאלו והלכה כמותו ולא כיוצא בו כלומר בדינים הדומים לאלו אין הלכה כמותו.

והרישב"א ז"ל כתב לישב שיעת רש"י ח"ל וי"ל דכי אמרין הלכה כמותו וכיוצא בו באנו לומר שהלכה כמותו לפי שיש כיוצא בו כלומר שיש מכריע בדבריו ולא הוה יחידא וכו' ס"ד לומר הלכה כדדמון ולא כיוצא בו כבר פירש"י ז"ל דהכי קאמר שאין הלכה כר"ג לפי שלא ראה דברי אדמון אלא במקצתם והכי לו לראות כל דבריו וזה שאמר במסקנא יש מה שהלכה כמותו וכו' עד כל מקום שאמר ר"ג וכו' וזה מכריע פירש רש"י ז"ל ולא כדברי מי שפירש שהלכה כמותו וכיוצא בו ע"כ.

והרישב"א פירש כיוצא בו דחנן פורע חובו של חבירו שלא מדעתו וכיוצא בו דאדמון עטנו חטים ושעורים וכודה לו בלאחד מהן ועיי"ש ודו"ק.

רסח) ומ"ש הכוה דאמר דיקלא לברת וכו' שם ע"ב הכוה דאמר לכו דיקלא לברת אזיל יתמי פליג לנכסי לא יבצי לה דיקלא וכו' וגירסת רבינו לא יבצי לה מידי אמר ליה אצוי מי דמי וכו' מלי

חימה על הרא"ש ז"ל והנראה דבאמת סבירא ליה לבעל הפלאה ז"ל דיש נפקא מינה בין גדולה לקטנה אף למה דקיי"ל כדדמון רק דמישצ דלא תקשה לרא"ש למה לא כתב חילוק זה וא"כ עכ"פ יש לומר לדעת רבינו דלכן כתבה לחילוק זה היינו היכי דאם פסקה שלא בפני האב וכדחילוק בעל הפלאה ז"ל.

ודע דכתב הרמב"ם ז"ל ח"ג סי' קמ"ו דאם הריוח בחתן צמעות צימי שידוכין ונתבעלו השידוכין אם הביטול לא בא מחמתו הריוח שלו והר"ם אלשיך ז"ל בתשו' סי' ל"ג כתב דאפילו בא החזרה מחמת המשודך כל שקבל עליו אחריות הריוח לחתן ועיין רשד"ם ח"ע סימן ר"י והיכי דהאב אלם או מת או הוה צמדינת הים אף שיש לו נכסים יכולה שחאמר או כנוס או פטור ועיין תמים דעים להראש"ד ז"ל סי' רל"ח.

עוד נחלקו הפוסקים אי צעי לעמוד דין תחלה עם האב אם יתן לו מה שפסק יכניס ואם לאו אינו מחויב להכניס וזה הוה דעת מהר"א הלוי ז"ל בתשו' כ"י אבל דעת הרמב"ם ורשד"ם ח"ע סי' ס"ד דאם יש לפרוע לאב אפילו רצון מודי שיכולה לומר או כנוס או פטור ואח"כ תגבה וכ"ש לאדמון דהלכה כמותו ועיין כנה"ג ח"ע סי' נ"ב סק"ו שהביא מחלקותם ודו"ק.

רסח) ומ"ש אמר רבי זירא וכו' שם ק"ט ע"א אמר ר"ז וכו' ב' דברים שאמר חנן הלכה כיוצא בו שבעה דברים שאמר אדמון אין הלכה כיוצא בו מאי קאמר אי לימא הכי קאמר ב' דברים שאמר חנן הלכה כמותו וכיוצא בו ו' דברים שאמר אדמון אין הלכה כמותו ולא כיוצא בו והא אמר רבי

לברת שכיב ושבק תרי פלגי דיקלי מי קרו אינשי לתרי פלגי דיקלי דיקלא או לא אמר ליה רב מרדכי לרב אשי הכי אמר אבימי מהגרוניא משמיה דרבא קרו אינשי לתרי פלגי דיקלי דיקלא. ער) איתמר שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה רב נחמן אמר זה גובה וזה גובה רב ששת אמר הפוכי מטרתא למה לי זה עומד בשלו וזה עומד בשלו. רעא) אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית הגי מילי היכא דלא

יחד בשעת לזואה ועל כולם הטיל דוקל ולא פירש חיזבו: ושבק תרי פלגי דיקלי. שכיב לו בשותפות ושטר דקלים הרבה היו לו וכו' ויתומים היו נותנין להם אותן שני חלואין שיש טורח בהן יותר: קרי אינשי וכו'. ועל כרחי ידה על החתונה שהנכסים

בחזקת יתומים וזו אינה צאה ב: שנים שהוציאו וכו'. ראובן על שמעון ושמעון על ראובן שטר שהוציא ראובן מוקדם ושל שמעון מאוחר: זה גובה וזה גובה. אפילו החוב שזה אין אומרים יעבד זה מלוה של חבירו בשביל מלוה שהלוכו אלא בית דין יורדין לנכסי כל אחד ומגבין לשכנגדו: הפוכי מטרתא. הכושר שני מלופין של עור ומשאן שזה מה יתרון לו להפוך

משנה הלכות

כרז נחמן דדיני יש לי לקיים שיהא דברי רבינא כמותו לפיכך כתב דהכי גרסינן דכולי עלמא בשלו בן שמין ודעולא קמיפלגי דמאן דאית ליה צ"ח ציבורית אית ליה דעולא וכו' ומאן דאית ליה צעל חוב ציבורית ליה ליה דעולא אלא אית ליה דר' שמעון דאמר צריש פ' הניזקין דף מ"ט ע"ב מפני מה אמרה תורה וכו' כביאם הר"ן.

וסיים הר"ן ומן החימה על הרי"ף ז"ל שכתב שם דמ"ד צ"ח ציבורית אית ליה דעולא ומשמע דקיי"ל הכי ואם כן דדרש ששת שייכא וכן כרמז"ס ז"ל פסק בפ"ט מה' מלוה ולוה דצעל חוב ציבורית וצפכ"ה פסק כר"י דזה גובה וזה גובה וז"ע ע"כ.

ובגמ' עוד שם אי דמעי זימניה מ"ט דרבנן ואי דלא מטא זימניה בא לא מטא זימניה ומאי טעמא דאדמונן לא לריכא דאתא צהביא יומא דמשלם חמש מר סבר עבד אינש דיזיף ליומיה ומר סבר לא עבד אינש דיזיף ליומיה וברי"ף וברא"ש לא כביאו בא צבא ועיין ש"ך חו"מ סי' פ"ה סק"ז באריכות מה גם בדברי צע"ח ומלחמות ודו"ק.

רעא) ומ"ש אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית וכו' גיעין מ"ח וכתובות ק"י

ע"א ופי' בראש"ד ז"ל אצל כיכי דתפס חפס משום דאמר ליה כי כיכי דאזכון לא מני לאפוקי כך ארעא מידי אחון נמי לא מפיקת ליה דתפיסה מחיים הוא ותמיח לי אי כיכי אמרינן דיתמי אגזויי לא מגזי לימא לבו אזכון הא לא מני לאפוקי מידי מינאי אחון נמי לא מפיקתו דמחיים דאזכון תפיסה לה ואיכא לפרושי דהכי קאמרי אצל כיכי דתפס חפס דאע"ג דגבי יתומים אוקמי רבנן אדאורייתא אי אמרת דתפוק מידי ארעא אין לך נעילה דלת גדול מה דיתמי ליכא דלאו דידכו ואיכו דתפס ליפסד הלכך צבא נמי אדינא דרבנן מוקמינן לה וא"ל דקסבר דמדאורייתא

מדחי ליה הכוא דאמר לכו דיקלא שכז ושזיק תרי פלגא דדיקלא יתיב רב אשי וקא קשיא ליה (ורבינו לא גרם יתיב רב אשי וקא קשיא ליה ואפשר דהשמעת הדפוס הוא) מי קרי אינשי וכו' כלשון רבינו.

רע) ומ"ש איתמר שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה רב נחמן אמר וכו' שם ק"י ע"א איתמר שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה וכו' אלא זה עומד בשלו וזה עומד בשלו, ורבינו לא גרם אלא דכולי עלמא עידיה ועידית ציבורית וציבורית וציבורית ודאי הפוכי מטרתא הוא כי פליגי דאית ליה אחד ציבורית ולאד זיבורית רב נחמן סבר זה גובה וזה גובה קסבר בשלו בן שמין אחי צעל זיבורית וגבי ליה לציבורית דכזה גביה עידיה ואחא הכוא ושקיל זיבורית ורב ששת אמר הפוכי מטרתא למה לי קסבר בשל כל אדם בן שמין ע"כ.

והרי"ף ז"ל כתב וכלכתא כרז נחמן דדיני ויש שדחו לדרי"ג מדתניא פרק ארבעה אבות ניזקין דף

ז' ע"ב היו לו ציבורית וזיבורית ניזקין וצעל חוב ציבורית וכתובת אשכ ציבורית ותניא אחריתא דף ח' ע"א ניזקין ציבורית צע"ח וכתובת אשכ ציבורית קשיין אכודי ואסקה רבינא דכולי עלמא בשל עולם בן שמין וכהא דעולא קמיפלגי דאמר עולא דבר תורה צעל חוב ציבורית וכו' ומכ טעם אמרו צעל חוב ציבורית כדי שלא תנעול דלת צפני לוין מר אית ליה דעולא ומר ליה ליה דעולא ופירושו דהא דתניא ניזקין וצע"ח ציבורית אית ליה תקנתא דעולא אפילו צשאין לו אלא ציבורית וזיבורית ומן דאמר ניזקין ציבורית וצע"ח וכתובת אשכ ציבורית ליה ליה תקנתא דעולא צבא אלא דוקא היכא דאית ליה עידיה וציבורית וזיבורית ומכל מקום מסקנת השמועה שם דצל עולם בן שמין דלא כרז נחמן.

אבל בראש"ד ז"ל כקשה דלישנא דמר אית ליה דעולא וכו' לא משמע דאתקנתא קאי ועוד כיון דקיי"ל

תפש אבל היכא דתפש תפשו. ערב) שלש ארצות לנישואין יהודה ועבר הירדן והגליל אין מוציאין מעיר לעיר ומכרך לכרך אבל באותה הארץ מוציאין מעיר לעיר ומכרך לכרך אבל לא מעיר לעיר ומכרך לכרך ומוציאין מנוה הרע לנוה היפה אבל לא מנוה היפה לנוה הרע רבן שמעון בן גמליאל אומר אף לא מנוה הרע לנוה היפה לנוה היפה בודק. בשלמא מכרך לעיר לא מפיק דבכרך שכיחי כל מילי ובעיר לא שכיחי כל מילי אלא מעיר לכרך מאי טעמא לא מפני ששיבת כרכים קשה דאמר רבי יוסי ברבי חנינא מפני מה אמרו ישיבת כרכים קשה שנאמר ויברכו העם לכל האנשים המתנדבים לשבת בירושלים

זו לזו ואין שם אויר חבל צעיר יש גנות ופרדסים סמוכים לבתים ואוירן יפה: שנוה היפה בודק. את הכוף למי שזה מנוה הרע ומתוך כך חללים נאים עליו רש"י, והערוך והרמב"ם והסמ"ג פי' מפני שהיה נראה לריב להטפל ולדקוק עמם כנוה היפה כדי שלא תהא קלה בעיניו וכעורה: ויברכו. משמע שהיתה ישיבתה קשה להם מדקאמר

משנה הלכות

בעל חוב צדיקוני וכי מפרשין בפ"ק דצ"ק הלכך היכא דתפוס חוקמיה אדאורייתא הרמב"ן ז"ל.

ועיין מה שכתב הרא"ש ז"ל והרא"ה ובר"ן ז"ל בכלל דהאי שמעתיא ונחומ"מ סי' פ"ה ודו"ק.

ערב) ומ"ש שלש ארצות לנישואין יחודה ועבר הירדן והגליל וכו' שם משנה שלש ארצות לנישואין וכו' שהנוה היפה בודק ובגמ' בשלמא מכרך לעיר לא מפיק דבכרך שכיחי כל מילי וכו' אלא מעיר לכרך מאי טעמא מסייע ליה לרבי יוסי בר חנינא דאמר רבי יוסי בר חנינא מנין ששיבת כרכים קשה שנאמר ויברכו וכו' לשבת בירושלים רש"י אומר וכו' מאי בודק כדשמואל וכו'.

וגרסינן בתוספתא פי"ב שלש ארצות לנישואין יחודה ועבר הירדן והגליל כמה דברים אמורים בזמן שהיה מיחודה ואירס אשה ביחודה או בן גליל שאירס אשה בגליל חבל בן יחודה שאירס אשה בגליל כופין אותה לנאח שעל מנת כן נשאח מוציאין מעיר שרובה עו"כ לעיר שרובה ישראל ולא מעיר שרובה ישראל לעיר שרובה עו"כ פי"ב הביאה הרי"ף והרא"ש והשאר פוסקים בכלכותיהם.

ובירושלמי כאן ה"ל יו"ד מתני' כשהוא מיחודה ונשא אשה מגליל מגליל ונשא אשה מיחודה חבל אשה חס היה מיחודה ונשא אשה מיחודה מגליל ונשא אשה מגליל כופין אותה לנאח מגליל חין כופין אותה לנאח חני פלוגי שמגליל ונשאח אשה מגליל כופין אותה לנאח מיחודה חין כופין אותה לנאח ע"כ והנה הירושלמי והתוספתא לכאורה לפוס ריבוע סותרין וכבר דברו מה הראשונים ז"ל ור"ת פירש דמייירי בכפית האיש ורש"י

ובגאונים פירשו דמייירי בכפית האשה ע"ש ועיין רא"ש שם.

והמרדכי כתב ח"ל ושוב מנאחי בשם הרמב"ם כדברי שפירשתי לעיל ח"ל צ"י י"ג מאישות וערי ישראל לנישואין שלש ארצות כן יחודה ועבר הירדן והגליל איש שהוא מארץ אחת ונשא אשה מארץ אחרת כופין אותה ויציאה עמו לארצו או חלא חבל כתובה שעל מנת כן נשאח ואף על פי שלא פירש חבל כתובה אשה באחת מן הארצות והוא מאנשי אותה הארץ חינו יכול להוציאה לארץ אחרת חבל מוציאה ממדינה למדינה מכפר לכפר באותה הארץ עכ"ל הרי שגם הרמב"ם ורוב בגאונים ז"ל פירשו דכפית האשה מייירי וכיון דהוי פלוגתא דרבנןא עדיין הכא לחומרא והכא לחומרא היכא דבצעל חא לכוף את האשה לא נכוף אותה כדפרי"ח וכ"ש היכא דהאשה חלה לכוף אותו דחין כופין אותו כדפסקו רוב בגאונים ע"כ דברי הר"ם במרדכי.

והתוס' רי"ד ז"ל הביא דעת רב נחמ גאון ואציו הגאון ז"ל כפי' רש"י ובגאונים חבל כדעת המרדכי פסק דר"מ א"ע סי' ע"ה וצ"ש אה"ע הנ"ל ס"ק ז' ועיין ציחור הגר"א שם סק"ד ודו"ק.

והנה צ"ע אה"ע סי' ע"ה סעי' ג' כתב כמה דברים אמורים מחוץ לארץ לחוץ לארץ או מארץ ישראל לארץ ישראל חבל מחו"ל לא"י כופין אותה לעלות וכו' אמרה היא לעלות והוא חינו רוצה יוציא ויתן כתובה והוא הדיו לכל מקום מא"י לירושלים שכל מעלין לא"י ואין הכל מוציאין משם הכל מעלין לירושלים ואין הכל מוציאין משם ע"כ.

וראיתי להמרדכי כתובות הנ"ל סי' ר"פ שכתב ח"ל היא אומרת לעלות והוא אומר שלא לעלות

כופין אותו לעלות וצירושלמי גרסינן הוא רוצה לעלות לא"י והיא אינה רוצה כופין אותה לעלות היא רוצה וכו' אינו רוצה אין כופין וכו' ופירש הר"ם ז"ל דהביא דברייתא מיירי בזמן שבהמ"ק היה קיים דאז הוי המלוכה עפי' לדור צירושלים מבארץ ישראל וירושלמי דהכא מיירי בזמן הזה ע"כ פי' דאין חילוק בין ירושלים לשאר ארץ ישראל שאין מעלות לקדושה צעונותינו ואין הוא יכול לדחותה מקדושה לקדושה מקלה לחמורה או איפכה כזמן הבית וכו' כולן שווין למאז ע"כ בהגהות מהר"ם עיקטין ע"ש ועיין רא"ש כאן.

וְלַפִּי פירוש מהר"ם ז"ל דזממ"ז אין נ"מ צירושלים לכל שאר ארץ ישראל ו"ע אמחצר ז"ל דמחלק בהכי אמנם בעור ז"ל כתב וכתב ר' מאיר דירושלמי איירי בזמן הזה וכו' ואין תירוצו זה מספיק דאי איירי בזמן הזה למח כופין אותה אלא נראה שאין חילוק בין זמן הזה לזמן הבית כסתמא דמתניתין ע"כ ע"ש. **וְרַבִּינוּ** ירוחם נתיב כ"ג ח"ה כתב וז"ל וירושלמי בכל מעלין לארץ ישראל ויש אומרים כי הכל לפי הקדושת דמשמע דיפה כח הצעל מכה האשה דגרסינן זו הוא רוצה לעלות לארץ ישראל והיא אינה רוצה כופין אותה היא רוצה ואין הוא רוצה אין כופין אותו וכן הדין אם הם בארץ ישראל ורוצים לעלות לירושלים ופירש רבי מאיר דאיירי ככפית האשה וכו' ופירוש הירושלמי לפי סברתו ולעלות לארץ ישראל ולירושלים פי' ר' מאיר כי הירושלמי שכתבנו שהביא הוא פליג אגמ' דידן ופי' דאיירי בזמן שעושין לפי הירושלמי ופירוש המשנה שלנו שנשנית בזמן הבית וזה דין המשנה ושגמ' שלנו הכל עולין לארץ ישראל אפילו עבדים ואפילו מנוה היפה לנוה הרעב וכו' ורצ' אלפס פסק כגמרא שלנו וכן פסק הרמב"ם ז"ל ולא חולק בין זמן הזה לזמן הבית ע"כ ועיין ב"ח מה שכתב לישב דעת הר"ם ע"ש.

וְצ"ע לעג"ד למח החליטו הפוסקים האחרונים ז"ל ותפסו צפשיעות הכל מעלין לירושלים כיון דאית לן דעת הר"ם ז"ל דקדושת ירושלים בזמן הזה אינו גדול משאר א"י אם כן אמאי כופין אותה לעלות מארץ ישראל לירושלים ועל כל פנים לא גרע מהא דהבאתי לעיל פלוגתא ר"ת והבאונים ז"ל וכתב עליהם המרדכי כיון דאיכא פלוגתא דרצחא אף דרוב פוסקים חולקין על ר"ת עבדין הכא וכהא לחומרא ואין כופין וא"כ הכ"ע לעג"ד דלא היה לנו לכופ' ולמה א"כ זכאן יחד כולם הודו ליה להמחצר ז"ל דכופין ולי"ע ועיין ביאור הגר"א שם ס"ק י"ז ד"ה יש מי.

ודע דמכאן לל"ע מה שראיתי בשו"ת פרי הארץ להגאון ישראל מאיר מחרתי ס"ע חיו"ד סי' ז' שדן בזה דאי מותר ללכת לחושב ירושלים תוצב"א לחצרון וכיוצא בו מקום קברי צדיקים ולכתפלל עליהם כיון שקדושת

ירושלים גדולה משאר ארץ ישראל וכתב שם בסוף החשובה דמה שפסק הרמב"ם דאסור ללכת מהארץ לחו"ל אלא דוקא בעל מנת לחזור נראה לכאורה דדוקא ללכת לחו"ל ארץ העמים הארצות הנשמות מהרה וכו' צ"י ושבו בנים לגבולם וזה הוא דוקא דלא שרי ללכת אלא בע"מ לחזור אבל מירושלים לארץ ישראל בגם דקדושת ירושלים אלימא עפי' דקדושתה קדושת עולם מ"מ הואיל והא מיבוי נפק לארץ ישראל לא דמי ממח ליציאת חו"ל ושרי וכו' או אפשר דלעולם גם מירושלים לא"י דינו שוב כמהארץ לחו"ל ותרווייהו חד דינא אית להו דלא שרי ללכת אלא בע"מ לחזור ולדבר מלוא וכו' באופן דלא מפשטא ספיקא דידן דאיכא לדין לכאן ולכאן כדבר האמור.

וְדַבְרִין ז"ל נפלאו ממנו דאמאי לא הביא לדבריו ראי' מדברי המרדכי כתובות דף ק"ו הנ"ל שכתב להדיא בזמן הזה אין לחלק בין קדושה לקדושה דאין לנו צעונ' מעלות בקדושה בזמן הזה וכמו שכתבתי וזה דלא כדעת הגאון ז"ל, הן אמר דבעור ז"ל חולק בע"מ סי' ע"ה הנ"ל ע"ש וכמ"ש לעיל בס"ד, אמנם הרי הב"ח ועוד מישצים שיעתו שיעת מהר"ם ז"ל ועכ"פ היה ליה להביא דעת מהר"ם הנ"ל ולחלוק עליו אם היה צדעתו כן אמנם האמת יורה דרכו דנראה דאגב חורפיה אישטמיעתו מיני' דהגאון ז"ל עת כתבו דברי המרדכי הנ"ל.

וְהַגָּאון בעל פרי הארץ כתב לאחר למיפשט שאלתו מהא דרמז ליה השואל מהביא דתנן בכל מעלין לא"י ואין הכל מוסיפין דאחד האיש ואחד האשה שוין וכו' וכו' אומר לעלות לארץ והיא אומרת שלא לעלות וכו' כדפסק הר"ם ספ"ג מה"א ומתן בשלחנו בעבור אה"ע סימן ע"ה וע"ש והואיל ואשכחן לענין נישואין שדין ירושלים עם שאר ארץ ישראל שוב לדין ארץ ישראל עם חו"ל וחד דינא אית להו ואפילו בזמן הזה דון מינה דצעיין מיפשטא דכי היכי דלא שרי ללכת מהארץ לחו"ל אלא בע"מ לחזור ומינה דכי היכי דהתיר הר"ם ללכת מהארץ לחו"ל אפילו לסחורה בע"מ לחזור הוא הדין נמי מירושלים לשאר ארץ ישראל דשרי ללכת וכו' ע"ש ומזה י"א לפשטא שאלת השואל ע"ש ותגדל עליו ז"ל התימא דמאחר דהיה ליה הא הלכתא בידו למח לא זכר שיעת מהר"ם הנ"ל במרדכי דמשם נראה צרורה לדבריו ז"ל דמותר ללכת בכל ארץ ישראל ואדרבה אפילו שלא על מנת לחזור כיון דאין חילוק בין קדושה לקדושה צעונ' בזמן הזה ולי"ע, וכתבתי עוד הארכתי קצת בזה.

וְהַגָּה החוס' כתבו בשם ר"ח הכהן ז"ל דעכשיו בזמן הזה ליכא מלוא לדור בארץ ישראל כי יש כמה מלות תלויות בארץ דאין אנו יכולין לעמוד עליהם ולהזכר מהם ע"כ, אמנם המחבר צ"ע מדלא הזכיר סברא זו נראה דס"ל דכל הפוסקים הרי"ף והרא"ש

ומצאתי בחשוי מהרשד"ם יו"ד סי' כ"ג באשה שזוהר
בעת פטירתה שצנה יולד עממותיה להקבר
בא"י תוצ"ח וצנה צלונו הי' לקיים מצות אמו חלה
שיש סכנת דרכים צים וציצשה מינים ממניים שונים
וגם מפאת המלכים שיש סכנה לחיים ולמחיים ויאל
לחקור ג' חקירות, (א) מה המצוה הזאת ומה טעם יש
בה (ב) אי שייך בדבר הזה מצוה לקיים דברי המת
(ג) אם יש לחלק בענין זה בין זמן התלמוד לזמננו
זה, והביא שם ד' שיטות מירושלמי וצבלי אי יש חיוב
זכות בקבורה הגוף שמת בחו"ל, בא"י ואחר שקו"ט
כתב מכל זה נראה צדדי שם ז"ל הסכימו להלכה
למעשה שזכות הוא למת להוליך עממותיו מחו"ל לארץ
והטעם שראוי כי בתלמוד שלנו לא הזכירו צ"י שני דייני
גזירות כי אם הב' סברות למעלותיה דגרסינן התם
אמר רב ענן כל הקבור בא"י כאלו קבור תחת המזבה
נאמר כאן וכפר אדמתו עמו ונאמר להלן מצבה אדמה
משמע דלא קפיד רק על הקבורה לבד אפי' שמת
בחו"ל, עוד מאמר ר' אלעזר שאמר על עולה עולה
על אדמה עממה תמות אמרו לו ארוננו בא אמר נהו
אינו דומה קולעתו מחיים לקולעתו לאחר מיתה, משמע
דדוקא הוא שאינו דומה מ"מ מעלה וזכות יש אע"פ
שאין כ"כ כמו המת בארץ, וכמו שנראה בפירוש מדבריו
שהבאתי למעלה מן הירושלמי, וא"כ אין ספק שראוי
לפסוק הלכה למעשה כתלמוד דידן דהוי בחרת וכמו
שכתבו הפוסקים בהרבה מקומות וא"כ ודאי שיש לנו
לומר שאפי' צמת בחו"ל זכות ומעלה יש לו ליקבר
גופו או עממותיו בארץ ודי בזה לחקירה הראשונה.

ומה שכתב וכמו שנראה בפירוש מדבריו שהבאתי למעלה
מן הירושלמי, כוננו מה שהביא שם בסמוך חז"ל
(בירושלמי כלאים) רבי צרקוריא ור' אלעזר כוון מעיילין
באינעדין ראו ארונות שהן צחות מחו"ל לארץ ח"ר
צרקוריא לר' אלעזר מה הוסיפו אלו אני קורא עליהם
נחלתי שמתם לתועבה צחיהם וחצוהו ותעמאוו את ארצי
במיתתם, ח"ל כיון שהם מגיעין לא"י מתכפרין דכתיב
וכפר אדמתו עמו ע"כ, וברי לן דר"א ס"ל דאפילו
לאחר מיתה מוסיף צחיהם עכ"פ אם נקברו בא"י ועדיין
מתכפרין וקורין עליו וכפר אדמתו עמו וא"כ ע"כ דהאי
דאמר ר"א צ"ש צבלי אינו דומה קלעתו מחיים וכו'
מוכרח כוננו שאין לו מעלה כמוהו אצל ודאי מכפר דאין
לומר אינו דומה כוננו דאין לו זכות כלל שהרי ר"א צעמנו
בירושלמי ס"ל דמכפר ח"ו דאינו דומה קלעתו מחיים
פירשו רק שאין לו צ' מעלות אצל יש לו מעלה אחת
זה צדו, שוב ראיתי צ"ש שפי' אינו דומה וכו'
ומת בזה כפרתו מרובה ע"כ ע"ש. (*).

ומכאן נריך כי עיון מה ששמעתי שיש מסתפקין
בפירוש לשון אינו דומה דו"ל דיש קצת
עובדה גם בלאחר מיתה אלא שאינו דומה כמו העובדה
שיש צמחיים אצל אפשר לומר ג"כ דכונתם שאין לו

(*) ועיי' משנה הלכות תשובות ח"ב סימן נ"י ובח"ג סי' קצ"ב.
ועיי' תשו' מהר"י בי רב סימן ל"ח. ועיי' רש"י מ"ק כ"ה ע"א
כי אסקה להתם לא"י לקברו שכל העקבר שם נקבר בלא חטא
וכו' ע"ש.

והטור וכל האחרונים שכתבו דין זה והביאו הצריחת
לפסק הלכה חולקים על ר"ח כהן ז"ל וכ"כ בצנח"ג
להדיא בהג"י ס"ק כ"ה וכמ"ש צדאורו לסמ"ג לאוין
פ"א וכ"כ בעל תומת ישרים צסי' ס"ו והמצי"ט ח"א
סי' רמ"ה וכתב שם ואין נקטינן דלא כרבי חיים
צבא מילתא ורמין אנפשינן למיתי לא"י ולאטעורי צב
טפי ולפוס נערא אגרא וכ"כ מהר"י בן לב ח"ג סי'
מ"א והר"ם גלאנטי סי' מ"ד וס"ז והראנ"ח ח"צ סי'
מ"ד ורשד"ם חא"ה סי' קנ"ד והר"ם אלשיך סי' ל"ח
וכתב מהריצ"ל צסימן הג"ל ויכול הצעל לומר קים לי
ככל הנהו רבנותא דלא חילקו בין אותה הזמן לזמנינו.
והמצי"ט הג"ל כתב שאם נשבע שלא לעלות לא"י אין
שצוה חלה עליו וכתב עליו בצנח"ג ס"ק ל"ב דזה
חימה וראיתי להרמב"ן ז"ל צס' השגותיו צמלות עשה
הנוספות כתב שצמלות עשה לדור בא"י ואפשר שהר"ם
מעראני ז"ל סמך על זה ע"כ.

ובתשוב"ץ קטן חקנ"ט ושאלת עיקר מצוה ללכת לא"י
איני יודע אלא כמו שפורש צסוף מסכת
כתובות וצנצד שיהא פרוש מכאן והלאה ויזהר מכל
מיועין וכ' ואותם שהולכים לשם ורואים לנהוג צב
קלות ראש וצפחזותם להתקועט שם קורא אני עליהם
וחצוהו ותעמאוו את ארצי ומי צקש זאת מידכם רמוס
חגרי חצל מי שהולך לשם שמים להתנהג צקדושה וצבערה
אין קן לשכרו וצנצד שיוכל להתפרנס שם דכל דסליק
אדעתא למידר כדאיתא צפ' האיש מקדש דף נ'. עוד
שם ושאלת אם אדם פטור שם מחיובת הקבר לא
ידעתו, ושאלת למה לא הלכו שם כל האמוראים אשיבך
דלא היה מותר להו דהו צריכים לצעל מלימודם ולשוע
אחר מצוותם דאמרין צפ' מי שהולך וכו' דף מ"ז
דמותר ללכת מארץ ישראל לחו"ל אחר רבו ללמוד תורה
כ"ש שאין לילך מרבו מחו"ל לא"י להתצעל מלימודו
ולשוע אחר מצוותיו ושאלת לפרש לך הדור בחו"ל כמי
שאין לו אלוהה משום דעיקר שכינה בא"י כסא מול
כסא כדכתיב והתפללו אליך דרך ארצם, חלפיות חל
שכל פיות פונות שם ע"כ. ועיי' גל"ה הקדוש שער
האותיות דבור קדושת המקום. (*)

ונחלקו הפוסקים אי לעלות לא"י על דעת לחזור אי
הוא מאן דעת רבו של צנח"ג ח"ע סי' ע"ה דליכא מצוה.
ועיי' ספר צנימין זאב סי' פ"ה חמנס צצלטי גיצורים
מאל דאפילו לחזור נמי הוה מצוה. ולענ"ד צ"ע מאי
מספקא להו הלא כתב הרמב"ן דצכל עת ורגע שהאדם
בא"י הוא מקיים מצוה ישוע א"י וא"כ ודאי יש מצוה
אפילו על מנת לחזור דע"כ מקיים צהיותו שם וי"ל, וספר
צנימין זאב אין לעיין צו ועיי' גל"ה הג"ל.

וכתב צספר תומת ישרים צסי' ס"ו דאפי' לדעת
ר"ח הכהן ז"ל דמחזן לארץ ליכא מצוה לעלות
לא"י מ"מ הדריס שם אינס יכולים ללכת ולפי זה
אפילו צמן הוה אפילו לדעתו אינו יכול לכופה ללכת
וצנח"ג הביאו.

(*) ועיי' תשוב"ץ ח"א סימן כ"א ודיב"ש סימן ק"א ובטוש"ע

או"ח סימן רמ"ח סק"ג.

המתנדבים ולפיכך זכרם : רבן שמעון בן גמליאל אומר אף לא מנוה הרע לנוה היפה שהיפה בודק מאי בודק כדשמואל דאמר שמואל שינוי וסת תחילת חולי מעיים והלכה כרבן שמעון בן גמליאל. רעג) כתוב בספר בן סירא כל ימי עני רעים בן סירא אומר אף בלילות בשפל גגים גגו ובמרום הרים כרמו ממטר גגים לגגו ומעפר כרמו לכרמים כל ימי עני רעים והא איכא מוילא לו נופל וזכר לכרמים

משנה הלכות

מחיוב הקבר, ע"ש השי"ת ירחם וזכר כולנו לזכר המות לנחצ צביאח גואל לזק אמן.

והנה רבינו פסק הלכתא כרשב"ג וכן כתב הרמב"ם פ"ג מה"א הי"ח וז"ל וכשמוילא ממדינה למדינה ומכפר לכפר באותה הארץ אינו יכול להוילא מנוה היפה לנוה הרע וכו' וכתב ה"ח ז"ל רשב"ג אומר אף מנוה הרע לנוה היפה וכו' וידוע שהלכה כרשב"ג במשנתנו ע"כ וכ"כ ר"ת ור"י ז"ל והר"ש כתב רשב"ג אומר אף לא מנוה הרע לנוה היפה וכו' מאי בודק כדשמואל דאמר שמואל שינוי וסת תחלת חולי מעיים רב אלפס ז"ל לא הביא מילתא דרשב"ג אומר לפי שכוזר שאין הלכה כרשב"ג אבל ר"ת ור"י ז"ל סברי דהלכה כר' יוחנן דאמר כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב ולידן וכו'.

ועוד י"א דבכאן הלכה כרשב"ג משום דמייתי עלה כך דשינוי וסת דשמואל ע"כ ודעת רבינו נמי נראה לענ"ד דפסק כרשב"ג מטעם ה"א שהביא הר"ש ז"ל ולא משום הא דרבי יוחנן, ועיין לעיל ס"ק (ט"ז) קנ"א ק"ג רמ"ז).

וראייתי בהגהות הגרי"פ על הר"ש שם שכתב אדברי הר"ש ז"ל וז"ל חידוש נפלא שכתב אלפס שלפנינו דפוס אמטורדס איתא במשנה שצרי"ק רשב"ג אומר אף לא מנוה הרע לנוה היפה מפני שהנוה היפה בודק ע"כ, ונראה דכוונתו ז"ל דבא להקשות ארבינו הר"ש ז"ל שכתב דכרי"ף לא הביא הא דרשב"ג שברי הביאו או דכוונתו עכ"פ לפי הגירסא שלפנינו דעת כרי"ף לפסוק כרשב"ג או עכ"פ אין לדייק כדיוק הר"ש ז"ל מדלא הביא דעת רשב"ג.

ולענ"ד הקלושה לולי דברי הגאון ז"ל אחר חלק מחילות לכת"כ לענ"ד לא נחית לעומקא דכוונת הר"ש ז"ל דודאי גם הר"ש ז"ל גרים במשנה שצרי"ק שלפנינו בגירסת משנתנו רשב"ג אומר אף לא מנוה הרע לנוה היפה ודיוק הר"ש ז"ל הוא מדלא הביא כרי"ף ז"ל הא דרשב"ג בפסקיו אחר המשנה דבא דביא במשנה כל המשנה כדורתא אין ראיה כמי לפסוק רק ה"כ לו להביא דבר המשנה רשב"ג אומר וכו' שהביאו רבינו ז"ל וכדרכו של כרי"ף להביא פסקיו אחר המשנה ולפסוק כמי או עכ"פ להביא דבריו אבל כיון דלא הביא כן כאן אחר המשנה ראיה מדלא הביא

תשובה, הדבר שעשה טוב מאד וכך עשו גדולי חכמי ישראל וכתב משה. מכאן דאפילו סתם בג"א מצוה איכא וטוב מאד הוא ולמדנו קטנים מגדולים וכ"ש הוא.

דמיון כלל ומש"ה אין צו שום חוטאת כלל וסוים עכ"ז כיון שלא נזכר בשום מקום בשו"ע שיש צוה מזה אינו מצורר לשון מותר שכתב וכו' אבל אין לנו הכרעה בדבר.

ולענ"ד הקלושה ז"ע שהרי רבינו מהרשד"ם הכריע בדבר וכתב מצורר דקיי"ל כר"א ודכ"י ס"ל כל הפוסקים כר"א דמתכפר. גם בלשון שאינו דומה נמי נראה דעת הרשד"ם ז"ל דאין הפ"י שאינו דומה כלל אלא דאין לו שתי מעלות אבל ודאי יש לו מעלה אחת ומתכפר בה וליך עיון. עוד שמעתי מסתפקים אי בסתם בני אדם אף שיש להם חזקה כשרות נמי אמרינן דמתכפרין כיון שמהגמ' לא מוכח מידי אלא ממה שעשו גדולי החכמים ומיעקב ויוסף וכיון שכל ענין זה תלוי בזה כפרה דכתיב בקרא וכפר אדמתו עמו וע"כ דלאו כלל הוא וכו' עד ובגמרא כתובות מיירי מעולה שבי מגדולי האמוראים ז"ל וא"כ בסתם בנ"א לא שמענו מאומה ע"כ. *

וגם בהא ז"ע לענ"ד הקלושה מדברי הרשד"ם ז"ל דסתם מיירי בסתם אשה ואפ"ה כתב דהוי לה כפרה ולא חולק בין לדיקים גמורים או לא, איברא דעיקר כפרה לסתם בנ"א צ"ל דדיקים גמורים לא צ"י כפרה.

ומה שנלע"ד בפירוש אינו דומה לולי דצריכה הקדושים דהנה אמרו כל הדר בא"י שרוי בלא עון וא"כ אי קלטתו מחיים נמחלו לו כל עונותיו מחיים משא"כ המת בחו"ל אינו מתכפרת לו עד שיניחו עליו גוש עפר מא"י כמו שאמר ר"א ובזה אחי שפיר שאמר ליה רבי דר קירא ונחלתו שמתם לתועבה צחייכם וגו' וכוונתו דכיון דצחיים לא הוי בא"י אין להם כפרה מחיים ומטמאים א"י צחיתתם והשיב לו ר"א דע"י גוש עפר מתכפר וזה אינו דומה כנלע"ד, וד' הטוב יכפר בעדו.

ודע דכתב"ן ח"ג סי' רפ"ח וכן בשו"ת מהר"י ברונא סי' ע"ז כתבו כיון דקיי"ל כל המכוין לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאלו עשה ולכן אותם המצדקים ליכנס לא"י ונאנסו בדרך הרי הם כאלו נכנסו לשם ואפשר דאפילו בגלגל מחילות לא לריך. ולדעת הכתב"ן אפילו לא היה בדרך רק חושב ובתשנ"ן קטן מסתפק מי שמת בארץ ישראל אי פטור

(*) וכן מצאתי מפורש בתשו' הרמב"ם סימן שע"ג לר' סעדי' באחד שהיה לו אב ואם שהשתוקקו בחייהם להקבר בא"י ואחד מבניהם הביאם לירושלים אם עשה בה מצוה או עבר עבירה.

שבתות וימים טובים אמר שמואל שינוי ווסת תחילת חולי מעיים. רעד) המפתה נותן שלשה דברים והאונס ארבעה מפתה נותן בושת ופגם וקנס ומוסיף עליו אונס שהוא נותן את הצער מה בין אונס למפתה אונס נותן את הצער מפתה אינו נותן את הצער אונס נותן מיד מפתה לכשיוציא אונס שותה בעציצו מפתה אם רצה להוציא יוציא כיצד שותה בעציצו אפילו חגרת אפילו סומא אפילו מוכת שחין נמצא בה דבר זמה או שאינה ראויה לבא בישראל אינו רשאי לקיימה שנאמר ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו ערה) יתומה שנתארסה ונתגרשה רבי אליעזר אומר האונס חייב והמפתה פטור והלכה כרבי אליעזר נכרית שפלטת שכתב זרע מישראל טמאה בת ישראל שפלטת שכתב זרע מן חמשים כסף ולו תהיה לאשה: שותה בעציצו. בכלי שזחר לו לשחות כלומר על כרחו ישאנה כדכתיב לא יוכל לשלח (דברים כ"ג) : ממאה. פי' הטפח של שכתב זרע שפלטת כאז הטומאה דאורייתא ומדקאי הכא הטפח לא נקט כאילו לא עזבה כבסיפא, ובגמרא שכתב וצגמ' נדח דף ל"ד צעי הכס אי אפילו לאחר ג' ימים דדילמא דוקא ישראל דדייגו צמלות מתחממים כדכתיב (תהלים ל"ט) חס לבי בקרבי ועיין רש"י פ"ט דשבת דף

משנה הלכות

ומאי דאמרין שכיח יכולה לעכב ביינו לומר שאין האונס מזהר לכנסה בעל כרחך אבל במפתה מפרשין צ"כ האש מקדש דהיינו שכל זמן שכיח מעכבת מפתה משלם קנס אבל לא שכתב יכולה לעכב מלכנסה שחרי צריות האז הוא לקדשה לכל מי שירצה בעל כרחו ובמפתה דמדעתה עבדה למי תהא יכולה לעכב אלא ודאי דוקא לענין קנס וכדכתיבנא ועיין תוספות רע"א במשנה כ"ג ודו"ק.

ומ"ש נמצא זה דבר זימה וכו' בגמרא הקשו וייתי עשה וינדיחי לא תעשה כי אמרין אחי עשה ודחי ל"ת כגון מילה בלעגה דלא אפשר לקיומי לעשה אבל הכא אי אמרה לא צעינא ליה מי אחיחא לעשה כלל ופירש"י ז"ל השתא נמי מלמדן אחיה לומר איני רוצה וכו' וכו' ז"ל פירש דכיון דאפשר דמדחא עשה קיל הוא ולא דחי, ועיין תוס' שם ובמפרשים מה שחאריכו בדבר, ועיין עור א"ע סי' קע"ז, ובחידושי הארכתי בזה בעמ"ס. **ובתב** הרמזים ז"ל הנבעלת צדקה בחזקה אנוסה ודנין זה דין אונס וכל הנבעלת צדקה חיה בחזקה מפתה ובראש"ד כתב עליו דלא ידע מאי חילוק יש בזה ועיין ב"י וב"ח ועיין לעיל סי' קכ"ד) שכתבתי לחלק ב"ד.

ערה **ומ"ש** יתומה שנתארסה ונתגרשה וכו' שם דף מ' ע"א במשנה וגירסת רבינו ר' אליעזר וגירסת הספר אלעזר וכן הוא גירסת רבינו ר' אליעזר ז"ל ובגמרא שם, אמר רבב בר בר חנא אמר רבי יוחנן ר"א צעינא ר' עקיבא רבו אמרה דאמר יש לה קנס וקנסה לעלמה ממאי מדקחני יתומה ר"א אומר האונס חייב והמפתה פטור יתומה פשיטא אלא הא קמ"ל דנערה שנתארסה ונתגרשה כיתומה מה יתומה לעלמה אף נערה שנתארסה ונתגרשה לעלמה אי"ר זירא אמר

כרי"ף מילתיה דרשב"ג משמע דלא ס"ל כותיה, ומה שהביאו במשנה אין ראוי דכרי"ף ז"ל ל"ל כלל דרבי יוחנן דכל מקום שכתב רשב"ג במשנתו הלכה כמותו, וזה לענ"ד צדוק בכותה כר"א ש"ל, ושפיר מיושבים דבריו ז"ל.

(סימן רע"ג שייך לעמוד הקודם)

רעג **ומ"ש** כתוב בספר בן סירא כל ימי עני רעים וכו', שם דף קי"א ע"ב וסנהדרין ק', ודע דחילופי גירסאות ראיתי כאן דצגמ' גרים כתב בספר בן סירא כל ימי עני רעים והאכילא שבתות וימים טובים כדשמואל דאמר שמואל שינוי ווסת תחלת חולי מעיים בן סירא אומר אף לילות בשפל גגים גגו וכו' ורבינו גרם דשמואל צסופו ולשון בגמרא סנהדרין דף ק' משמע בגירסת רבינו ע"ש ודו"ק.

רעד **ומ"ש** המפתה נותן שלשה דברים והאונס ארבעה וכו' שם דף ל"ט במשנה וגירסת רבינו נמצא זה דבר ערוה או שאינה ראויה לבא בישראל ורבינו גרם דבר זימה וכן גרם כרי"ף ז"ל **וגרסינן** בגמ' ומפתה לכשיוציא אשתו היא אמר רבי אימא לכשלא יכנס תנ"כ אף על פי שאמרו המפתה נותן לכשלא יכנים בושת ופגם נותן מיד אחד האונס ואחד המפתה בין הוא בין אביה יכולין לעכב תניא חידך אף על פי שאמרו אונס נותן מיד כשחלא אין לה עליו כלום עיין רי"ף ז"ל ופירש הר"ן לכשלא יכנים שתמאן או היא או אביה או המפתה עלמו אחד האונס וכו' כלומר באונס אע"פ שהאז רוצה לקדשה ועדיין צרשותו היא אפילו הכי נתנה לה תורה רשות לעכב כיון שענה אחיה בעל כרחך ויש אומרים שאם האז רוצה לקדשה והאונס רוצה לכנסה כונס בעל כרחך

פ"ו או דלמא כיון דאכלו הנכרי טהורה האשה ששמשה את ביתה ירדה וטבלה ולא כיבדה את שקלים ורמשים מחתממים נמי הבית כאילו לא טבלה בעל קרי שטבל ולא הטיל מים כשיטיל מים ומסריה וסליק בתיקו :

טהורה . ואפילו עומאך דרבנן ליכא, ופי' בגמרא דהכיורא עבדו זה רבן שעל ידי זה ידעו ששאר מעיינותיה של עכו"ם עמאין רק מד"ם ולא ישרפו על נגיעתן תרומה וקדשים (נדה ל"ד ע"א): **ולא כבדה את הבית** . לא קנחה את עמא בזהותו מקום עד שלא ישרא זה להלוותה של שכבת זרע כאילו לא טבלה, דהיישין שמה תפלוט עפה ש"ז שנשאר לה בזהותו מקום, ואפילו אי קנחה אח"כ דאז אין לחוש שתפלוט ש"ז ותטמא אפ"כ נשארית בטומאתה דהיישין שמה תגע בשעת קנוה ולאו אדעתה (נדה מ"ב ע"ב) : כשיטיל מים עמא. דשמה

משנה הלכות

רעו) ומ"ש נכרית שפלטת שכבת זרע מישראל עמאך וכו' מקואות פ"ה מ"ד ובגמ' שבת פ"ו ע"א ונדה דף ל"ד.

ובהא פלוגתא דר' יוסי וחכמים הרמז"ס ז"ל בפירושו כתב בחולב או בזקן עמא אמנם איש צריא או ילד ואפילו היה חולב הכה הוא עבדור וכו' וכתב בתו"ט ז"ל במקואות הג"ל וז"ל אבל בחיבורו פ"ה מהאכ"ט כ"ז כתב דר"א בחולב או בזקן אבל ירד צריא וכו'. וכתב עליו בחפ"י ובפירושו כאן כתב הרמז"ס דסגי בזה צריא או ילד וכן משמע לכאורה דמאי שנה מרישא בחולב וזקן דמפרשין לה או או אבל כד דייקין וכו' ותו דבשלמא החולי והזקנה ענייני חולש כן אבל בסיפא מאי או שייך כאן וכי שניהם מענין חזק בן וכי כל ילד דזוער חיותה ואפילו הוא חולב יהיה חזק וברי כל חולב חלש ואין בו כח להוליא זרעו בפעם אחת וכו' ולפענ"ד ע"ס יש ברמז"ס בפירושו חלש ז"ל איש צריא וילד דאם לא כן איך יסתיר הרמז"ס את עמא דהוא בכבודו ובעמלו פירש צריא או חולב או זקן ותמכני ארבינו תו"ט שלא הרגיש במחילת כבודו כזה ע"כ.

והנה מדברי רבינו ז"ל ראה לפירוש הרמז"ס ז"ל צפי' במשניות שלא הביא רק וצילד עבדור ולא כתב וצריא משמע דצילד לא צפי' צריא והוא כפי' המשניות לברמז"ס ז"ל ונראה דהני גאונים לא ראו דברי רבינו צ"כ.

ומה שהקשה שם התפא"י לברמז"ס ז"ל ותקשה נמי לרבינו ז"ל לכאורה לעג"ד אין קושיתו צכדי לרחות דברי רבינו ז"ל דמה שהקשה וכי ילד אפילו הוא חולב יהא חזק וברי כל חולב חלש ואין בו כח להוליא זרעו לעג"ד פשיטותיה דמר מיצעי לי עובא דאפשר דחולה מחמת חולי אחר אין בו כדי להחליש צברי הזרע רק החולי והזרע מחלישים כח התאווה מכל מקום אי צעיל אפשר דכפי נמי מוליא צבת אחת ומגמ' יצמות שאמר דכל אדם נעשה סרים שעה אחת קודם מיתתו אין ראייה כלל, גם מה שכח דמה חילוק יש בין זקן לחולה ודאי חלוק גדול יש כאן דבזקן צבר חשש כח צברי הזרע צעצעים ויש חסרון כח צברי

רבה צר שילח אמר רב המנונא סבא אמר רב אדא צר אהבה אמר רב הלכה כר"א, קרי רב עליה דרבי אלעזר טובינא דחכימא ע"כ.

וכתב הרמז"ס ז"ל דכי תנן המפתח פטור היינו דוקא מקום שהוא שלה ויכולה למחול אבל חייב ליתן צושה ופגם לאציה והר"א"ש ז"ל כתב דאי איתא דבשעתה ופגמה לאציה לא הוה ליה למתני דמפתח פטור צהם כיון דחייב צושה ופגם ע"ש, וצירושלמי הלכה ז' אפילו אי אס יכולה היא למחול קנסה או לא איכא מן דאמר החס דקנס אינה יכולה למחול לפי שאינו זוכה בו עד שעת העמדה צדין ואין אדם מוחל דבר שאינו צרשוחו וכי קתני מתניתין המפתח פטור אצבת ופגם דוקא קאי וציתומה ממש וכי אמרינן דנערה שנתארסה ונתגרשה כיתומה, היינו לענין דקנסה לעמא ומיכו חלוקין בן צדיניהם וציתומה האונס חייב בכל והמפתח פטור מן הבשת ומן הפגם ונערה שנתארסה ונתגרשה אף המפתח חייב בכל דמשלם צשת ופגם לאציה וקנס לעמא שאינה יכולה למחול ואיכא למ"ד החס דיכולה היא למחול קנסה ומתניתין הכי דנערה שנתארסה ונתגרשה ברי היא כיתומה לענין קנסה וכו' והרמז"ן ז"ל כתב דמסתברא כמ"ד דיכולה למחול וכן נראה דעת הר"ן ז"ל ועיין תו"ט ז"ל מה שהאריך לישב שיטת ברמז"ס כאן.

והטור אה"ע סי' קע"ז כתב נערה שנתארסה ונתגרשה קנסה לעמא לפיכך המאנס אוחס חייב והמפתח פטור שמחלה לו וכתב הרמז"ס ז"ל שהקנס לצד הוא לעמא אבל צער וצושה ופגם לאציה וא"א הר"א"ש ז"ל כתב שהכל לעמא ועיין צ"י שם מה שהאריך צעם מחלוקתם והנה מדברי הרמז"ס לכאורה היה אפשר לדייק מדכתב נערה שנתארסה ונתגרשה וכו' דדוקא נערה ולא קטנה והיה אפשר לומר מטעם דקטנה אין לה קנס וכדעת הר"א"ש ור"ה ועיין תמים דעים סימן רל"ה והצ"ח צ"י סי' קע"ז דהם פסקו כר"מ אמנם דא צורכא הוא שהרי הרמז"ס פסק כחכמים דאפילו קטנה יש לה קנס חלש נקט נערה משום דנערה ודאי מהניא מחילה מה שאין כן בקטנה שאין לה דעת למחול ועיין צ"ח כאן וק"ל.

נשתייר מן הקרי בתוך האמא וילא עס השתן: רבי יוסי וכו' וצילד טכור. שילא זכח ואין משתייר ועד כמה קרוי ילד כל שעומד על רגלו אחת וחולץ מנעלו ומועל מנעלו ואפילו בן שמונים שנה ספ"ק דחולין (דף כ"ה ע"א) : פגם. מפרש בכתובות (דף מ' ע"א) שמין אותה כמה

אדם רואה ליתן בין שפחה בתולה לעולה להשיאה לעדו שיש לו קורת רוח הימנו: ר"י בגלילי האי סברא מנא ליה. פ"י האי סברא דחמשים כסף דאונס שקלים כן וכסף ישקול דמפתח יכו חמשים: במהר בכתובות. מנין המפורש אלל אונס דהיינו חמשים : ומוהר בכתובות. יכו שקלים: כזה. שכתוב בו ישקול מדתניא כסף ישקול

בושת ופגם רעז)

משנה הלכות

לה רלון ויתן את האער כמו אנוסח אלל כולן שות לבתפתות ע"כ.

והנה הפוסקים ז"ל האריכו למעניתם בישוז הדברים וכו"ה אחר שילא זישע דעת הרמז"ס ז"ל צפ"ג מהא"צ כתב דסופו מלא ירושלמי סועה דלא כדברי הרמז"ס ז"ל וכו"ה ז"ל המליץ צעד הרמז"ס ז"ל גם המגדל פוז שם האריך הרבה בישוז דברי הרמז"ס ז"ל ועיקר דבריו לחלק בין קטנה לקטנה ודבריו לעג"ד צפ"ג ועיין מל"מ פ"א מהלכות אישות ובספר מים חיים להפ"ח ז"ל מה שהקשו לה"ה ז"ל

ומה שנלע"ד בישוז דברי הרמז"ס ז"ל דהרמז"ס ז"ל הואיל דינו מגמ' סנהדרין נ"ח ע"ב ת"ש בת ג' שנים ויום אחד מתקדשת צדיאה ואם זא עליה יצם קנאה וחייבין עליה משום א"א וכו' ואם זא עליה אחד מכל העריות שבתורה מומחין על ידה והיא פטורה אחד מכל עריות אפילו בהמה והיא הכא דקלון איכא תקלה ליכא וקחני מומחין על ידה כיון דמזידה היא תקלה נמי איכא ורחמנא הוא דחס עליה ע"כ.

ופירש"י ז"ל תקלה ליכא דלאו בת עונשין היא וברי היא בכלל שוגג והרמז"ס פ"א מה"א הי"ג פסק כן והנראה דבאמת קטנה נמי מזידה לא מקרי אונס ואית לה עצירה צדיאה אסורה וכמו שאמרו כיון דמזידה היא תקלה נמי איכא ורק התורה היא דחסה עליה דלא לענשה וס"ל להרמז"ס ז"ל דמה דחסה עליה היינו דוקא לענין מיתה דלא לענשה אלל לענין דנאסרה על צעלה כיון דמזידה היא וצ"ל דנאסרה כיון דמזידה היא וצ"ל דנאסרה דאל"כ מאי תקלה איכא אלל דזה היא התקלה שנאסרה על צעלה רק לענין מיתה חסה עליה התורה ודו"ק. שוב האיר ד' עיני וראיתי צ"מ שכתב מגמ' הנ"ל ראי' בישוז דברי הרמז"ס ז"ל ושישו מעי שצ"ה כונתי לדעתו הרמז.

הזרע מכה טבעיותם משא"כ צילד דאצרי הזרע הם בתקפם טבעיותם ורמז לדבר חגור חרצך על ירך גבור ולזה הטעם מעיד ועיין חזון איש אור"ח מה שמחלק בין סרים חמה לזקן וכתבתי דבריו לעיל (ס"ק ע"ב) עיי"ש ומשם תקחנו.

רעז) ומ"ש באונס ומפתח להקל ולהחמיר וכו' ערכין י"ד ע"ב ועיין מ"ש לעיל ס"ק קכ"ע צס"ד ועיין רמז"ס פ"ב מהלכות נערה בתולה.

ומ"ש במפתח כתיב וכו' בכתובות דף ל"ח ע"ב ורבי יוסי בגלילי האי סברא מנא ליה (פירוש הא סברא דחמשים כסף דאונס) מדתניא (שמות כ"ב) כסף ישקול כמוהר בכתובות שיהא זה כמוהר בכתובות ומוהר בכתובות כזה.

ומ"ש ואמר רבה הנאת שכיבה חמשים וכו' ערכין הנ"ל ובכתובות דף מ' ע"ב רבא אמר אמר קרא (דברים כ"ב) ונתן האיש השוכב עמה לאצרי הנערה חמשים כסף הנאת שכיבה חמשים מכלל דאיכא דושת ופגם, וגירסת רבינו רבה דה"ה וצגמ' רבא צאל"ף וגירסת רבינו מכלל דאיכא מידי אחריני וצגמ' גרם מילתא אחריתא.

רעז) ומ"ש פיתוי קטנה אונס הוא ואונס בישראל משרי שרי יצמות ל"ג ע"ב. והנה הרמז"ס פ"ג מהא"צ כ"ב כתב בצא על הקטנה אשת הגדול אם קדשה אציה ברי זה צחנק והיא פטורה מכלום ונאסרה על צעלה כמו שביארנו בכתובות סועה וכתב עליו הראצ"ד ז"ל לא ידעתי למי נאסרה על צעלה שברי אמרו פיתוי קטנה אונס הוא עכ"ל וכן כתב עוד הרמז"ס ז"ל צפ"ב מהלכות סועה קטנה שכתבתי אציה אם זינתה צריונה נאסרה על צעלה וכתבתי והלא אמרו וכו' ועוד התראה לקטנה איכא התראה ואין לחלק בקטנה לענין פיתוי לומר קטנה בת מילוח אין

פיתוי קטנה אונס הוא ואונס בישראל מישראל שרי. רעט)

משנה הלכות

ומשמע דגירסתו דרבנן דפליגי אדרש"ג סבירא להו משתחי ורש"ג לא ס"ל משתחי וגירסא זו לא מלאחי לעת עתה בשום מפורש ראשון או אחרון וגם בגמ' לכאורה ל"ע לישבו.

הן אמת דלפי גירסת רבינו זו היה נראה לי לישב קושית עיומה מה שיש להקשות בגמרא שכתבו כיון דאיכא רבן שמעון בן גמליאל דאמר משתחי כרבים עבד ע"כ, ולכאורה עדיין תירוצו זה לא מספיק לפי הגירסא דידן שנספר וכי משום דאיכא רש"ג ג"כ צהדיה דרבה תוספאח רבים קרי ליה נגד החכמים הא רבנן דפליגי עליה דרבה תוספאח ודאי רבים נינהו ועדיף מרבים הנמנים כגון הגי רש"ג ורבה תוספאח דדילמא הני חכמים מאה הם וכי מסקינן צ"ל בחולץ א"ר יוחנן, לעולם אינו גר עד שימול ויעבול, כחכמים, ופריך פשיעא יחיד ורבים הלכך כרבים ואף דהתם נמי הוי ר"מ ור' יהושע כנגדם וכן ר"ע סובר כר"י אלא ש"מ חכמים לעולם עיקר. א"כ הכי נמי האיד קאמר רבי אצבו כיון דאיכא רש"ג דס"ל כרבה כרבים הוא דעבד סוף סוף חכמים עדיפא מדידכו. אצל לפי גירסת רבינו ז"ל אחי שפיר דגרם חכמים דפליגי עליה דרש"ג דאמרו משתחי כרבים הוא דעבד דודאי הלכך כרבים וק"ל.

וראיתי צ"ש יצמות פ"ח ס' כ"ט שבי' ח"ל, והנראה בעיני דהלכך כרבי אצבו ומ"מ הלכך נמי כרבה תוספאח אף דקיי"ל לא יאלא מכלל נפל עד בן כ' היינו לאחזקי כודאי בן קיימא אצל לאכשורי הולד מכשרין מעטם דאישתחי אפי' לר' אצבו ולא אמרין שהאשה זנתה ולאפוקי מחזקת כשרות שיש לה ולאוקמי אחזקת דודאי אישתחי. ומה שאמרין בסוגיא כמאן כרבי ורש"ג לאו דוקא קאמר דיכול להיות אף רבנן מודי, רק שאמר אמאי סמכינן לאכשורי מעטם דאישתחי אדברי רבי לחוד וזהו דוחק מאחר שלא תמלא סברא זו בשום תנא אלא ביחיד, ומסיק דאף רש"ג סבר כך ומאחר שהם רבים נוכל לסמוך אסברא זו דאישתחי ולומר דאף רבנן מודים בדפ"י.

ותדע שכן הפי' בסוגיא דאי לא תימא הכי מאי משנה דעבד כרבים הא רבנן נמי דפליגי רבים הם ועדיף עפי' משאר רבים הנמנים צפרעטים כדמסקין צ"ל בחולץ א"ר יוחנן לעולם אינו גר וכו' הרי דג"כ דחק לישב קושיתו ולומר ג"כ דחכמים מודי לרבי ולרש"ג ורש"ג לאו דוקא קאמר ולפי גירסת רבינו אדרבה חכמים הוא דס"ל בן פליגי ארש"ג ומיושב הכל בצדו ע"ס, אמנם כבר כתבתי דלא מלאחי גירסא זו בשום מקום וכפוסקים

אמנם לפי זה תקשה הא דאמרו פיתוי קטנה אונס הוא לולי דברי רבותינו הקדושים נוחי נפש אשר מימיכם אנו שותים נראה דס"ל לרמז"ס ז"ל לחלק בין פתוי לרצון דפתוי קטנה אונס הוא ולרצון קטנה לא הוי אונס ופירושו דס"ל לרמז"ס ז"ל דודאי רצון יש לה לקטנה גם כן אמנם דייקא היכי שביא מעלמא רולאח צדכר צלי שום פיתוי מאדם אחר אז ודאי רואים אנו דמדעמח וצרנוח הוא אצל כשעושה שום דבר ע"י פיתוי אדם אחר אפילו היא אומרת שעשה כן לרנוח לשאלתנו אפי"ה אין זה מקרי צרנוח כיון שעשה כן ע"י פיתוי אדם אחר דמתוך שדעתה קלושה נוחה היא לבתפחות לכן אין זה מקרי לרנוח ודו"ק כי זה לענ"ד ברור.

ומעתה עלו דברי הרמז"ס ז"ל כמין חומר שברי הרמז"ס ז"ל כתב צהלכות סוטה קטנה שזנתה צרנוח נאסרה על צעלה וצרנוח כונתו שעשה כן מדעתה צלי שום פיתוי וכיון שעשה כן מדעתה מזידה היא ואין כאן אונס כלל משא"כ הראש"ד ז"ל מיירי שנפתחה ע"י שום אדם דכחי מיירי בגמרא פיתוי קטנה ובהא מודי הרמז"ס ז"ל דאונס הוא מחמת קלישת דעתה כנלע"ד צרור צס"ד צישוצ דברי הרמז"ס ז"ל ודו"ק צזה כי היא נקודה נפלאה צעכ"י. ועיין ח"ס א"ע ס' קע"צ ח"צ מה שכתב צזה וצחשוצחי כארכחי צזה צעכ"י. ועיין שצ שמעתחא שמעתחא א' פט"ו.

רעט) ומ"ש תניא איחבו בן שמונה כל שלא כלו חדשיו וכו' ואלא הא דעבד רבה תוספאח צאשכ שכלך צעלה למדינת הים ואישתכו צעל תריסר ירחי שחא וילדה ואכשריה כמאן כרבי וכו' בגמ' יצמות דף פ' ע"ב ותוספתא שבת פט"ז. והכי גרסינן בגמ', דתניא איחבו בן שמונה כל שלא כלו לו חדשיו, רבי אומר סימנין מוכיחין עליו שער ופירניו שלא גמרו, טעמא דלא גמרו הא גמרו אמרין האי צר ז' הוא ואישתכויי הוא דאשתחי אלא הא דעבד רבה תוספאח עובדא צאשכ שכלך צעלה למדינת הים ואישתחי עד תריסר ירחי שחא ואכשריה כמאן כרבי דאמר משתחי, כיון דאיכא רבן שמעון בן גמליאל דאמר משתחי כרבים עבד, דתניא רש"ג אומר כל ששכח ל' יום צאדם אינו נפל ע"כ.

והנראה דרבינו ז"ל גרס כאן כיפך גירסת הספר, דאלו בגמ' גרס דרש"ג אומר משתחי, וגירסת רבינו כיון דאיכא רבנן דפליגי עליה דרש"ג דאמרו משתחי

איזהו בן שמונה כל שלא כלו חדשיו רבי אומר סימנין מוכיחין עליו שערו וציפרניו שלא גמרו ואלא הא דעבד רבה תוספאה באשה שהלך בעלה למדינת הים ואישתהי בעל תריסר ירחי שתא וילדה ואכשריה כמאן כרבי דאמר משתהי לא כיון דאיכא רבנן דפליגי עליה דרבן שמעון בן גמליאל דאמרי משתהי הוא דעבד כרבים עבד.

סליקו להו הלכות כתובות

ועיין משכ"ל: כיון דאיכא רבנן דפליגי עליה וכו'. דיתיד ורצים הלכך כרצים: אתן שיר ושבה, במקום תודה וזבח, וזכות רבינו הנאמן המחבר עלי יגן, ולבני היקר ולכל משפחתי יהי' למגן, ואזכרה לפרש הכל מרישא עד גמירא. ולישב הדברים מכל פתירה:

משנה הלכות

דחקו לישב האי פסק דאישתהי וחלו כיכ להם גירסא זו וראו אותה כיכ להם להציאה לפני גירסא זו יש לן צנקל לפסוק כרצב תוספאה.

והנה רבינו נראה דפסק כרצב תוספאה וכמו שכתב דעבד כרצים עבד וכיון דעבד כרצים הכי כלכתא, וכן פסק הרמ"ם ז"ל פט"ו מהכ"ז הלכך י"ט, וכן פסק הרמ"ם הביאו צהבנות מיימוניות משמו. והמכרי"ק שורש ק"ג האריך בפלפולו וכתב אע"ג דהתם מוקי רצב תוספאה כרצב שמעון בן גמליאל דמחשיב בן שמונה בן קיימא צהבכה שלשים יום כשאר ולדות משום דאמרין האי צר שצעה הוא ואשכויי אישתהו וכתבו שם החוס' לחירון אחד דאין הלכך כרצב"ג צבן שמונה וכו' מ"מ כדי הוא רבינו משכ"ל צר מיימון לסמוך עליו וראוי הוא להכריע כאחד משני החירולים אשר תירלו שם החוס' לפני אותם החירולים מתוקם שפיר רצב"ג אליצא דכלכתא אפילו צבן שמונה וכו' ע"ש.

והרי"ף ז"ל לא הביא עובדא דרצב תוספאה וכו' נראה דלא ס"ל לפסוק כותיה ומעט דעדין החכמים נגדו הם, אמנם הח"ם ז"ל א"ע סי' ה' כתב והרי"ף לא מיייתי וכו' אבל מדמייתי דר' אבהו ומסיים דאישתהו אשתהו משמע דס"ל דיש צמיתות דשוכה כולד וכדעת רוב או כל הראשונים דס"ל דר"א ודרצב תוספאה מישך שייכי אהדדי, וס"ל לרי"ף דאין לחלק בין שיכוי מועטת למרובה כי כיכי דאמרין האי בן ז' הוא ואשתהי קרוב לירח ימים ויאל בן ח' וע"כ אין לריך להביא הא דרצב תוספאה ולפ"ז אפילו יותר מיצ"ח נמי וכו' ע"ש מה שהאריך צהב דרצב תוספאה.

ובש"ע א"כ"ע סי' ד' סי"ד כתב ח"ל האשכ שכיב צעלה צמדכ"י ושכה שם יותר מי"צ חודש וילדה אחר י"צ חודש כולד ממזר שאין כולד שוכה צמעי אמו יותר מי"צ חודש וכתב עליו הרמ"א אבל

בחוק י"צ חדש אין לחוש דאמרין אישתהי כ"כ צמעי אמו כעובדא פ' הערל וכ"כ מהרי"ק ע"כ. אמנם החוס' נדב דף ל"ח צד"כ שפיר גרס כתבו דלא קיי"ל כרצב תוספאה והח"מ צסק"י וצ"ש צסק"י י"ז הביאם וז"ל מיהו בחוס' דף ל"ח כתבו דלא קיי"ל אישתהי וכ"כ צהבנות וכו'. והצ"ש סימן י"א סק"ד כתב ועיין חש' מוכרי"י לזית לוי סימן קפ"ג כתב דדנינים כללו לא שייך להלך אחר המחמיר כי יש לז לקולא לכופ על הגע לכך יש להלך אחר רוב הדעות ואחרי שזכינו לזה כל רבותינו רי"ף ורמז"ם וברא"ש וכו"ט ורצב תוספאה, גם יוסף ואחריו הרמ"א, כולם פסקו כרצב תוספאה, גם הגבחות מיימוני פכ"ד מהל' אישות צתשובה המחללה נחנו נעבור חלוצים פסק כרצב תוספאה. וכן לענין הלכות שבת פסקו כלם כרצב תוספאה והיא כרצב שם פ' הערל דף פ' הכ"ל.

ואנכי ברואה צתשו רבינו משולם איגרא א"ע סי' ל' אות ז' מהגאון ר' מרדכי מסענוב שכתב לישב סתירת החוס' דהנה החוס' צפרק רבי אליעזר דמילא דף קל"ה צד"ה בן שמונה כתבו וז"ל נראה לרי"י דעכשיו מותר לטעול כל תינוקות שאין אנו צקיאין וכולם כמו ספק בן ח' ספק בן ע' וכו' אפ"ה נראה לרי"י דמותר לטעול ולמולו צצבת אס אין רישותא צשערו וצפרניו כדאמר צפ' הערל דאמרין האי צר שצעה הוא ואשתהו אישתהי עכ"ל. הרי לן להדיא דרי"י פסק לענין שבת דחמיר לן כרצב וכרצב תוספאה דאמרין אישתהו וצנדק דף ל"ח בחוס' ד"כ שיפורא פסקו דלא קיי"ל כרצב תוספאה וחמיר על הח"מ וצ"ש שלא הרגישו צזה צסתירת החוס' ז"ל.

ואחר שקלא ועריא כתב לאמר דהא דמסכתא נדב שכתב דלא קיי"ל כרצב תוספאה סוגיא דהתם אחיא אליצא דרצב אדא צר אהבא דהוא מריה דהאי דינא התם צנדק וכדאמרין התם אמר רב אדא צר

אכזה ש"מ קסבר רבי יהודה שיפורא גרים ודעת
ב"י יו"ד סי' רס"ז דרב אדא לא ס"ל הא דרבה
תוספאה וא"כ התם שפיר פירשו אליבא דרב אדא בר
אבה דלא ס"ל כרבה תוספאה אבל זה רק לרב אדא
בר אבה חמס הא דשבת דפסקו אליבא דין דקיי"ל
כרבה תוספאה דאמרין אישחכו ע"ש בפרק ר"א ועיין
פסקי תוספות יצמות פרק הערל ודו"ק.

ובהיותי בזה עלתה בידי חמיה עזומה לכאורה ארצו
ז"ל דהנה דעת רבינו ז"ל כה"ל גיעין דאפי'
לאחר י"ב חדש נמי אין הולד ממזר ועממי' משום דאמרין
דלמא ע"י שם צא וכאזנה דשמואל וכבר הביא העור ז"ל
בסי' ד' סי' י"ד ב' הדעות וז"ל היה בעלה במדחי'
וילדה הרי זה בחזקת ממזר שאין הולד משתבה בממזר
אמו יותר מ"ב חדש ובה"ג כתב שאינו בחזקת ממזר
שאנו חולקין לומר שמה צנינעא צא ובעל ובש"ע פסק
כיון דספקא דדינא הוא הוי ספק ממזר ע"ש. והנה
מאחר דפסק רבינו ז"ל דאפילו לאחר י"ב חדש אין
הולד בחזקת ממזר משמע דלא ס"ל הא דרבה תוספאה
אליבא דהלכתא דאי סבירא ליה א"כ לאחר י"ב הוי
ממזר ודאי דהכי כתב להדיא דלרבה תוספאה דוקא
עד י"ב חדש מישתבה אבל לאחר י"ב הולד ממזר
ומעתה כיון שפסק דלאחר י"ב הולד אינו בחזקת ממזר
א"כ איך פסק נמי הא דרבה תוספאה כיון דהני תרי
מילי סתרי נינהו.

שבת וראיתי לרבינו הרא"ש ז"ל קידושין פ"ד ה"ז
שכבר הקשה כן לרבינו ז"ל, וז"ל: ואינו
מקובל לי זה התירוק דנשי לאו דינא גמירי ואפילו
גברי לא בקיאי בגמי' דבני מערבא ואין דין זה ידוע
שיאמינוה שצא בעלה עליה והשליכה מפני הבושה
ולא נעשנו ממזר ודאי אם יש לתלות שצא בעלה צנינעא
ועוד מקשין עליה מהכא דפרק הערל דף פ' ע"ב
דקאמר התם דרבה תוספאה אכשר להביא ולד בתר

שנים עשר חדש דאמרין אשחכויי אשחכוי ולמא ליכ
טעמא דאשחכויי לימא דלמא אחי בעלה צנינעא ושמא
יש לומר דהתם מיירי שהבעל והאשה מודים שלא צא
ע"כ.

והנראה מפירוש הרא"ש ז"ל דסבירא ליה לחלק דודאי
יש לומר דתרווייכו אחת כן אליבא דהלכתא
והא דרבה תוספאה מיירי כשתרווייכו מודים דלא צא
הבעל צנינעא אז אמרין דאשחכוי דוקא עד י"ב חודש
וחו"ל, והא דה"ל גיעין מיירי כשאין הבעל נפנינו
לשאלו ולכן אמרין דלמא צנינעא צא ושפיר מיושבים
דברי רבינו ז"ל. שוב ראיתי צ"ש"ש יצמות ה"ל שכתב
שכן מלא בתשובה אחת שהשיב הרב דוראן שפי' כן
בדברי בה"ג וכתב ולפי זה מיושב נמי שלא תקשה
על ה"ג הא דאמרין גבי רבה תוספאה שבכשיר מכה
אשחכוי ולמא לא הכשיר מכה דילמא צא צנינעא, כי
התם מיירי שהבעל והאשה לפנינו ומודים שניהם דלא
צא דאי הוא לפנינו פשיטא שנאמן להכשיר ולפסול
אלא מיירי שהיא עושה בעלה צא צנינעא ואין
כאן מי שמכחישה כגון שמת בעל ע"כ. ולי"ע נמה לא
הביא כן מדברי הרא"ש ז"ל שכתב כן להדיא לישב
סתירת רבינו בה"ג ז"ל דמשמע דמעלמו כתב כן לישב
דברי רבינו בה"ג ז"ל. ועיין מל"מ פט"ז מה"א הל"ד
ד"ה ועוד אני תמה מהכא דאמרין עדו רבה תוספאה
עובדא ודו"ק.

ובהא דרבה תוספאה דתיר דוקא ל"ב חודש, ראיתי
לראש"ן ז"ל יצמות סי' מ"ע שכתב דראי בספר
רפואות דאשה שמתעברת ופגעה בסוס וזכר תחלה אינה
יולדת עד י"ב חודש ע"כ. ואפשר לומר טעם לדבר
ידוע כי הסוס מוליד ל"ב חודש ואפשר דפועל על
הולד מכחו ועצמו ודו"ק, ועיין בכורות סוס לכמה
מוליד וכיון שכן הוי רק אשחכוי מדרך הטבע ולכן
הולד כשר.

וב"ה אשר הנחני בדרך אמת וישר, וסיימתי הלכות כתובות בולד כשר. כן יקיימנו
ויזכנו בעל אומר ודברים, להתחיל ולסיים הלכות נדרים. וזכות המחבר עמוד העולם.
יהי לי לחוסן מן העולם ועד העולם, ואזכה לבאר דבריו מרישא ועד גמירא, ובחגיגת
דעת מפי הגבורה, שלא אכשל בדבר לומר חלילה שלא כשורה, יזכני לישב הכל מכל חמורה,
ולראות במהרה בנחת ציון ובנין בית הבחירה.

ל"ג בעומר תשי"ז ג"ל עיני ואביטה נפלאות מתורתך.

למצוא דברי חפץ, ומאחר שא"א לפרוט את כל הענינים
כי רבים הם, ע"כ יהיו נא בעיני הקורא כאילו הייתי פורטם

סימן

קצנ

ברי ושמא ברי עדיף.
אשה שתבעה כתובתה אבדה דירת בעלה.
אלמנה שאמרה א"א לזון מבית בעלי. מדור אלמנה
שנפל אין הירושין חייבין לבנותו או לשכור לה בית.
ואי אמרה לבנות משלה יכולין למחות בידה. רנו
מי שלא הי' לו בית אלא בשכר ומת אי שוכרין
לאלמנתו בית. רנח

ג.

גט באונס וברצון — גרושה גובה — מוציא
ש"ר — עדי כיעור — מתי כופין לגרש —
כופין לעלות לא"י.

ח

ט

פ"פ אי בעי גט.
נמצאת אילונית אי בעי גט.
גרושה אי נוטלת תכשיטין שכתב לה בעלה. נח
מחייב לגרש אשתו מפני שאין לו בנים אי דר
עמה בעדים. ישיבת חו"ל אינו מן המנין. נשא
אחרת עליה אינו מחייב לגרשה. לא הי' לה אלא
בנים זכרים אין כופין אותו להוציא. עז
המגרש לאחר עשר בלא בנים מותרת לשני. עח
המגרש בע"כ מגבינן לה הכל
המגרש משום ש"ר אי יכול לחזור. קו, קח, קצה
חולי ארוך אין הבעל יכול לגרשה. קנג
אל ישא אדם אשה ובלבו לגרשה, ואפילו לא בא
עליה. קעד
המחזיר גרושתו אי לתנאים הראשונים החזירה. רטז
אי כופין לגרש בעדי כיעור. מי שראה אשתו וזנתה,
או ע"י עד אחד, או ע"י עכ"ם מסל"ת, אי כופין
אותו לגרשה, ועוד כמה דיני כפי'. ואלו שכופין
להוציא ע"י מומין באנשים. קו, קצנ, קצה
אי כופין לעלות לא"י, ואי יכול לגרשה. ערב

ד.

דשלב"ל. — מצות לערב דאורייתא או דרבנן
— דברים שבלב — בר מצרא — אחד שאול
לדין — דו"ד אין לי עמך — דין לאוהב
ולשונא.

דבשלב"ל אי אדם מקנה תקנת אושא לא הוה
דשלב"ל. מצות לערב אל תנח ידיך דאורייתא או
דרבנן. פב
אחד מהאחים או שותפים שאול לדינא מה שעשה
עשה. רכו
דינא דבר מצרא מתי דנין. רל
אחת מנשיו שכתבה ללוקח דין ודברים אין לי
עמך שני' מוציאה מיד הלוקח. והראשונה משני'. רלו
דברים שבלב. רמג
אין דנין לאוהב ולשונא. רפא

סימן

א.

אירוסין — אבילות — אהבת אב — אומדנא
— אמתלא — אונאה — אונס ומפתה.

ד
תורה נקראת אירוסין.
אי אבילות יום ראשון דאורייתא או דרבנן. אבילות
אי נוהג ביו"ט שני ש"ג. ישוב לשיטת רבינו
מקושית הפוסקים בזה. אבילות מתי נוהג כשמת
אביו של חתן או אמה של כלה. מה נקרא כל
צרכי החופה. מת אביו או אמה כשאין טורחין
בסעודה נוהג אבילות אפילו היכי דאיכא פסידא
דסעודה. ובגרוש שנשא גרושה לעולם לא חיישינן
לפסידא. יב
אבל אסטניס מותר לרחוץ. יח
אי אוהב אדם את בנו יותר מגופו. פז
דיני אמתלא היכי דשוי' אנפשי' חתיכה דאיסורא.
והאומר אשתו וזנתה וחזר בו. ודיני אומדנא דמוכח
ושאר דברים המסתעפים לזה. קו, רד, ריא, רמג
אין אונאה לקרקעות, וביותר ממחצה מחלוקת. רמח
אונס ומפתה ודיניהם. אונס ומפתה ליתומה.
קבר, רעד, רעה, רעז

ב.

ברכת המצות — ב"ח — ב"א — אשר צנ
— בעילת מצוה — ב"ד — בן ובת — ברי
ושמא — בית דירה — ברכות עובר לעשייתן.

ג
ברכת קידושין באיזה מטבע מברכין.
ברכת המצות בעי עובר לעשייתן. אין לברך עובר
לעשייתן אלא כשבעצמו עושה המצוה. א, ח, ט
ברכת חתנים וברכת אירוסין אימתי מברכין. ברכת
אירוסין אי הוה מצוה. ד, ו
ב"ח אי מברכין בלא אכילה. אי מברכין ז"ב בשלש
סעודות. יש נוהגין שלא לברך ז"ב אחר בעילת
מצוה. ה
ב"ח בעשרה. ב"א מחלוקת אי בעי עשרה. ז
ברכת אשר צנ מברכין לאחר המעשה. טעם חדש
שאינ מברכין עכשיו אשר צנ. ח
ברכת אשר צנ בעי כוס והדס. ישוב לקושית
הפרישה. ט
בועל בעילת מצוה קודם שיקבר מתו אפילו לשאר
קרובים. יב
ב"ד צריכין להשתדל לשמור ממונם של בנ"א. מ
ב"ד של שניים במוכרת נכסים למזונות. נא
ב"ד מוכרין לפי טובת היתומים. רמא
ב"ד שפחתו שתות או הותירו שתות. רמג
בן לעולם אצל אביו ובת אצל האם. אם וזנתה האם
אין מניחין אצלה הבת. קיב, רנח
כיצד בודקין את הבן אם מכיר לאמו. קפז
בר מצרא מתי דנין. רל

מפתח הענינים

קמט

סימן

קסד חופה קונה אע"פ שלא נבעלה.
בע"ח ויורש שקדם אחד מהם והוחזק במטלטלין
ה"ז זריז ונשכר.
נכסים אחר מיתת הבעל בחזקת מי הם.
חזקה הוי בג' פעמים.
חזקת איסור בתרי הוי.
חזקת הגוף במומין.
אין ליתן חלב טמא לקטן.
חזא ועוד דצריכי להדדי.
חתן שהרויח במעות שבידו אע"פ שבטלו השידוכין
הריוח שלו.
רפז

מ.

כהן מיטמא — אשה מיטמאת — טענת מום
— טמאה אני לך — להר"מ זוזי סטראי —
טעה בחשבון — טירפא.

כהן אסור ליטמא לארוסתו. דעת רש"י דברגל אשה
נמי אסורה ליטמא. אי מחוייבת ליטמא לבעלה. לג
אשה שאמרה טמאה אני וחזרה ואמ' טהורה אני. קו
האומרת טמאה אני לך.
הטוען מום בארוסתו.
הטוען הני זוזי סטראי נינהו.
הטוען לא היו דברים מעולם. ג' פי' חדשים. רג
טירפא בכמה כתבין.
טעה בחשבון או במקח הריוח לשליח או לבה"ב רמז

י.

ייתור — יורשים — ירושה — יתומים —
נישואין — עישור נכסי — מחאה — פקדון
— שבועה — כבנ"ד — מדר אלהנה —
גונח יונק.

המתייחד בבית חמיו ל"ל טענת בתולים.
יורשי נכסי מלוג הבעל יכול ליתן להם נכסים
או מעות.
בעל בנכסי אשתו יורש. או לוקח הוי.
הארוס אינו יורש ארוסתו. אם מתה מן הנשואין
קודם שנבעלה מחלוקת. ירושת הבעל דאורייתא
או דרבנן.
יורשין שבקשו להנתן בידם הנכסים והם יתנו
לאלמנה אין שומעין להם ואפי' יתנו משכון. מ
יורשין שרצו לסלק הכתובה לאשה ולסלקה
ממזנות.
יתומה שנתארסה אי הפסידה מזונות. מז. קנז
יתום אין מניחים אצל מי שראוי ליורשו. קיב
האשה המתייחדת עם עכו"ם.
יתום ויתומה שבאו לינשא האשה קודמת. פי' חדש
בשיטת הגמ'. ישוב כמה קושיות הראשונים ז"ל. קעט
יתומה שהשיאוה אמה ואחיה משתגדיל יכולה
להוציא מה שראוי לה.
קפא. קפג
יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים. קפג
יתומים אחים חייבים בעישור נכסים לאחיותיהם.
ומצי לסלקן בזוי. קפד. קפז

סימן

ה.

המשליש מעות — הלכה — הזמנה
מילתא — איסורי הנאה — הלמ"ס — הנקה
ומינקת — תינוק יונק — נדרה מלהניק

המשליש מעות לחתנו ליקח בהן שרה לבתו. קפט
אי הלכה כרשב"ג בכ"מ במשנה. ובברייתא מחלוקת.
קצג. רמז
הלכתא כמד בר רב אשי בר ממיפך שבועה
ואודיתא. הלכה כר"ע מחבירו. קו' בשי' רבינו. מ
אי הלכה כיחיד היכי דמקשי אמוראי אליב"י.
פלפול בזה.
הלכה לממ"ס אי בעי רמז או אסמכתא בקרא. פט
כל זאת אומרת הלכה הוא.
אי הלכה כאם תמצי לומר.
הלכה כר"מ בגזירותיו ולא בקנסותיו.
הלכה כר"ג בשעבודא.
הלכה כר"א בגיטין אבל לא בשטרות. רלג
לית הלכתא כאדמון בכלהו תלת (כתובות ק"ח). רפב
הלכה כחנן וכיוצא בו (כתובות ק"ט ע"א). רפח
הלכה כרבה תוספאה (יבמות פ'). רעט
אי הזמנה מילתא. תכריכי המת אסורים בהנאה
כהקדש. ואם החליפן לצורך המת יוצאין לחולין. כו
אשה חייבת להניק את בנה. ואם היו לה תאומים
מחלוקת אי מחוייבת להניק.
במקום סכנה לאם אינה מחוייבת להניק. עא
אשה שאמרה להניק ובעל אמר שלא להניק לה
שומעין.
אשה שנדרה מלהניק את בנה. אי חל הנדר כשהולד
מכירה.
כיצד בודקין הבן אי מכיר לאמו.
תינוק חולה שאין בו סכנה אי יונק אחר שפסק.
וכמה זמן יניקה לתינוק.
אשה שאמרה משלימנא למניקתא ולא אניק שומעין
לה ואי בנה ידע לה כופין אותה להניק מפני הסכנה.
אשה שרצתה להניק בן חברתה אי הבעל מוחה.
ישוב לקושית אב"מ.
אין האיש כופה את אשתו להניק בן חברו. אשה
מינקת שפסקו לה קמעא למזונות אוכלת הרבה
משלה.
אי אלמנה חייבת להניק את בנה כמו שעשתה בחי
בעלה מחלוקת הפוסקים. וצ"ג באחרונים. רמ

ו.

וולדות נ"מ לבעל ולמיתה לא חיישינן.

ז.

עבד מקרי זקן כל שאינו ראוי להוליד.

ח.

חופה — קידושין — בע"ח ויורש — חזקה —
חלב טמא — חתן שהרויח — חזא ועוד.

חופה ואח"כ קידושין אי חשיבה כנשואה תיכף
לאחר קידושין.

סימן

ארוסה שתפסה לכתובתה אי מהני. **לח**
מוכת עץ יש לה כתובה. **קלא**
איני רוצה אלא היא בבגדה והוא בבגדו יוציא **קלב**
ויתן כתובה. **קלג**
כתובה לא ניתנה לגבות מחיים (ובפנים במשנה **קלד**
דף פ"ב ע"א שם ט"ס משי"כ ש"ו וצ"ל ס"ו). **קפא**
גט. כתובה ומיתה כמה כתובות גובה. **קפב**
מפני מה תקנו כתובת בגין דכרין. **קנה**
המדיר אשתו שלא תשאל יוציא ויתן כתובה. **קצא**
כבנ"ד לא טרפי ממשעבדי. כבנ"ד בזמן הזה. **קפ**
קפ. ריח. **ריט**
כבנ"ד האיך גובין מב' נשים ומתה אחת מהן מחיי **ריב**
ואחת לאחר מיתה (אחרי כתבי מצאתי בבעל **ריג**
העיסוד אות כתובה אות הרביעי שהביא גידסת **ריז**
דבינו ז"ל וז"ל. אבל בתשובת דבינו קלונימוס **ריז**
מלוקא וכ' וכתביא בה"ג וליכא למינדע מינה בני **ריז**
ראשונה דינא גבייהו למישקל כתובת אמנ ע"כ. וזה **ריז**
דאי' בעזה"י לפידושו בו ועי' באלה מקומות כמה **ריז**
דיני כבנ"ד. **ריז**
אלו נשים שאין להם כתובה ולא פירות ולא **ריז**
מוזנות. **ריז**
אלו נשים שאין להם כתובה אי יש להם תוספות. **ריז**
ריז

ל.

לבוש — לזה לאשה — אשה ובע"ח —
הלך למדה"י — טרפא — סלוק המלוה
במעות — לשון חכמים.

הנושא אשה חייב ללובשה. **יג**
אשה שלוחה מעות קודם שנשאה ונשאת מתי **יג**
הבעל משלם. **יג**
מטלטלי לא משתעבדי לחובת אשתו. וכשהמטלטלין **יג**
בעין מחלוקת. **יג**
לוחה ואכלה בין בשטר בין בע"פ בעל משלם **יג**
מנכסי אשתו. ולדעת דבינו בין מחיים בין לאחר **יג**
מיתת אשתו. ולהרמב"ם דוקא בחייה. ולהרא"ש **יג**
דוקא לאחר מיתתה. **יג**
ל. לא **יג**
מלוה או פקדון ביד אחרים ומת והניח אשה ובע"ח **יג**
ויורשין. **יג**
לוח שהלך למדינת הים ועתיד לחזור אין מוכרין **יג**
נכסיו שלא בפניו. ואם אפשר להודיעו ב"ד צריכים **יג**
להודיעו. בכמה ימים מקרי אפשר להודיעו. רש"י **יג**
לוקח אי יכול לסלק המלוה מנכסי לוח במעות. **יג**
ואי מסלק כדי כל החוב או כדי שווי. **יג**
רפ **יג**
טרפא בכמה כתבינן. **יג**
רפ **יג**
לשון חכמים ברכה ומרפא. **יג**

מ.

מנהגי חתן — מוזנות אשה ובנים — פרנסה
— אימתי אבדה מוזנות — מכירה לכתובה —
מכירה בג"מ — מחילה — אתריות — אומדנא

סימן

יתומה שבגדה או נשאת ולא מיחתה אברה **קפה**
פרנסתה. **קפה**
יתומים שטענו אפקדון שמא של אבינו הוא. מילתא **קפז**
דלא שכיחא ליתמי אי טענינן מחלוקת. **קפז**
יתומים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה. **קפז**
יתומים שרצו להעלות על נכסי אביהם יפה דינר **קפז**
וליטול כב"ד. **קפז**
מי שיש בידו מעות יתומים יעסוק עמהם במאמר **קפז**
בית דין. **קפז**
יתומים שמכרו במדור אלמנה לא עשו כלום. **קפז**
אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הציבורית. **קפז**
קפז **קפז**
גונח יונק חלב בשבת. **קפז**

נ.

כתובת בתולה — מוכת עץ — אלמנה —
ארוסה — תפיסה לכתובה — כתובה ובע"ח
— שזה עשר שנים — אילונית — באה מחמת
מענה — בגד — כבנ"ד.

כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אי אית לה **נ**
כתובה ותוס'. **נ**
ארוסה שמתה אין היורשין גובין כתובתה. **נ**
לד **נ**
מת הארוס ארוסה גובה כתובתה. ודוקא מנה **נ**
ומאתים. **נ**
ארוסה אי אית לה כתובה כשלא כתבו לה. **נ**
כתובה שכתב בה שבחא ולא קני מניה דבעל לא **נ**
גבי. **נ**
פ' הגמרא מקום שנהגו לכפול גובין מחצה. **נ**
שיטת דבינו דלא כרש"י. כתובה אי בעי קנין. **נ**
למ **נ**
תפסה מטלטלין לכתובתה אי מהני. ואי בעי תפיסה **נ**
בב"ד. **נ**
תפסה שטרות מחיים אי מהני. כתובה נגבית **נ**
ממקדקעי וממטלטלי מתקנת הגאונים ומדינא דגמ' **נ**
דוקא ממקדקעי. **נ**
מ. **נ**
כתובה נגבית מן הציבורית. **נ**
תפסה מטלטלי לכתובתה מחיים אי מהני. **נ**
נ **נ**
כתובת אשה ובע"ח וליכא דקדים מיניה. **נ**
נ **נ**
כתובת אשה תקנתא דרבנן. **נ**
נ **נ**
שהה עשר שנים עם אשתו ולא ילדה יוציא ויתן **נ**
כתובה. **נ**
עז. **נ**
עז **נ**
גרשה שני בלי בנים אי יש לה כתובה. האשה **נ**
שטענה השתא הוא דכחשי ועד עכשיו הייתי ראוי' **נ**
לילד. **נ**
נשאת לשלישי למי שאין לו בנים תצא בלא כתובה. **נ**
ומשלישי שתצא נחלקו אי לאלתר או תמתין עד **נ**
לאחר עשר שנים שלא תלד. **נ**
עפ **נ**
אשה שאמרה בעינא חוטרא לידא כו' יוציא ויתן **נ**
כתובה. ואפילו יש לו בנים מאשה אחרת. ג' שיטות **נ**
בבאה מחמת טענה. **נ**
פג **נ**
בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה. **נ**
קפז **נ**
המאדס את בתו וגירשה או נתארמלה כתובתה **נ**
לאב. אלמנה יש לה כתובה מבעלה השני. **נ**
קכו **נ**
כתובה נגבית מן האירוסין או מן הנישואין. **נ**
קכו **נ**
כתב לה כתובה מן האירוסין אי טרפה ממשעבדי קכח

— מטלטלין — מציאה — מעשי ידיה —
מתנה — מורדת — מצוה — מומין — מנו
— מוכרין ס"ת — מלקות — מיתת.

סימן

מנהגי חתן וכלה למדין ממתן תורה. מנהגים נפלאים
ממהר"ם מרוטענבורג.
מזונות אשה דאורייתא או דרבנן.
תפסה מקצת כתובה לא הפסידה מזונותיה תבעה
כתובתה בב"ד הפסידה מזונותיה. פי' האי דתפסה
כסא דכספא. לדעת רבינו דאתפסה גברי. תפסה
מטלטלין למזונות אי מהני. מ. רז. רמא
אין הבעל חייב למכור א"ע לזון את אשתו. מה
האומר איני זון כופין אותו להוציא. זון אדם בניו
הקטנים עד שש.
הא' אל יזונו בנותיו לאחר מותו אין שומעין לו מזו
הא' בשעת נישואין אל יזונו בנותיו שומעין לו. מח
לאחר מיתתו אין חייב לזון הבנים.
אי פוסקין מזונות לא"א בלא בעלה. מי שהלך
למדה"י ועמד אחד זון את אשתו הניח מעותיו
על קרן הצבי. פו. ע. רפו
מחלה כתובתה בעלה הפסידה מזונותיה. קא
הניזונת בבית בעלה אי יכולין היורשין להפקיע
מזונותיה. אלמנה ששהתה ב' שנים לפרוצה וג'
לצנועה ולא תבעה מזונות אבדה מזונותיה. לותה
על המשכון לא אבדה מזונותיה. א"א מתי אבדה
מזונותיה. אשה שהי' לה מריבה עם בעלה והלכה
לבית אביה מחלה מזונותיה. קד
בת שנתארסה הפסידה מזונותיה. אם אין לה מזונות
מלמדין אותה למען. קנז
מי שהלך למדינת הים ב"ד נותנין לאשתו מזונות
מנכסיו. קלפ
ה"ה למי שנשתטה. בנשתטה זנים גם לבנים. לענין
צדקה ותכשיטין אי נותנין לה מחלוקת. קמ
יתומים חייבים במזונות הבת עד שתתארס. קנז
הכותב כל נכסיו לבניו אין הוא ואשתו ניוונים
מהם. קמח
הבנות אינן ניוונות מן הראוי ושבח ששבחו הנכסים
לאחר מיתת אביהם. קנח
מוכרין בלא אכרזתא לכרגי ולמוזני ולקבורה. למוזני
דא"א מחלוקת אי מוכרין בלא אכרזתא. נא
אי מוכרין בלא אכרזתא למזונות הבנות לאחר
מיתת אביהם. נב
אשה שמכרה למזונות אינה חוזרת וטורפת
לכתובתה. רמב
אלמנה שמכרה שוה מנה במאתים הריח ליתומים.
בפחות המקח בטל. רמו
מכרה כתובתה או מקצתה איבדה מזונותיה. רמד
מכר הבעל בנ"מ האשה מוציאה מיד הלוקחות. כה
מחלוקת אימתי יכולה לבטל והמוכר עצמו אי
יכול לבטל. אנסוח למכור לא הוי מכר אלא כשקבלה
כל המעות. נז
מכרו שניהם לפרנסה בנ"מ. נז. מ. סא
אשה שמכרה בחיי הבעל שיחול המקח לאחר מותו.
למיתה לא חיישינן
מחלה עזרתה

סימן

אשה שמכרה בנ"מ ומתה בטל המקח והרמב"ם
חולק.
אשה מוכרת בנ"מ דקרקע שלה הוא. ישוב לקושית
ישי"ע.
המוכר שדה לאשתו במעות שאינם טמונים. והמוכר
במעות טמונים שהמקח חוזר המעות מה יהא
בהם.
מת הבעל בלא זרע ומכרה אשתו או נתנה במתנה
או מחלה לבעלי חובות לא עשתה כלום. פו
מוכרין ס"ת לישא אשה.
מוכרת אשה נכסים שנפלו לה קודם שתתארס. קצו
בעל שמכר בנ"מ לפירות לא עשה ולא כלום. רא
המוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול. ריב
המוכר כתובת אמו בט"ה בלא אחריות אינו יכול
לחזור.
המוכר שדה שלא באחריות אחריות דנפשי קבל
עליה. כתובות צ"ב.
פי' הסוגיא ראובן מכר כל שדותיו לשמעון. ישוב
לדברי ישי"ע מתמיהת הש"ך. ראובן מכר שדה
לשמעון שלא באחריות.
ואי יצא עליה ערעור עד שלא החזיק בה יכול
לחזור.
אלמנה מוכרת למזונות שלא בב"ד. מפ. רמ
אלמנה מוכרת לששה חדשים כאחד ומפרנסת
לשלושים יום.
זבן ולא איצטריכו לי' זחי.
משעבד מטלטלי אגב קרקע גובה אף מטלטלין. לא
מטלטלי בזמה"ז כמקרקעי דמי. אי יש דין קדימה
לבע"ח במטלטלין. מטלטלי דיתמי לא משתעבדי.
נב. רכח
אלו מלאכות שאשה עושה לבעלה.
כופין אשה לעשות מלאכה שהבטלה מביאה לידי
זמה.
האשה מעשה ידיה לבעלה ובהעדפה שהעדיפה ע"י
הדחק מחלוקת למי. מציאת האשה לבעלה ובמציאה
ע"י הדחק מחלוקת. ג' טעמים למה תקנו מציאת
האשה לבעלה. מציאת אלמנה לעצמה. יפ. רמ
מציאה שלא ידע ממנה בעל האשה נותנת במתנה
וקיים.
אלמנה הניזונת מנכסי יתומים מעשה ידיה שלהם.
אמרה איני ניוזנית ואיני עושה אי יכולה לחזור. קב
מציאת יתומה לעצמה. מעשה ידיה נמי לעצמה. קכח
הפוסק לזון את בת אשתו שלש שנים. רנד
אשה שקבלה מתנה על מנת שאין לבעלה רשות
בה אי מותרת ליתנו לאחר. ואם מתה הבעל
יורשה.
דין מורדת על בעלה. אמרה מאיס עלי אי הוה
מורדת.
תבעה גט מבעל הוי מורדת. קו. קיא
מורדת אי יש לה קרע ומטלטלין ופירות מחוברין. צב
מורדת ממלאכה אי הוה מורדת. קצא
ניחא לי' לאינש דליעבד מצוה בממוני. קפ
מצוה ללמד התלמידים ולפרנסם יותר מבנין בית
הכנסת.
מוכרין ס"ת לישא אשה

עד

סימן

נכרית שפלטה ש"ן של ישראל טמאה. רעו
אשה שאין לה בנים שהפילה נפל בגו עשר מונה
עשר משעה שהפילה ואם הפילה לאחר עשר נראה
נמי דמונה עשר משעה שהפילה. פ
אשה שהפילה ג' פעמים הוחזקה לנפלים לאותו איש.
הוא אומר ב' והיא אומרת ג' האשה נאמנת. הפילה
ג' פעמים לא תנשא לשלישי אלא למי שיש לו
בנים. אם יש עדים שהפילה אפילו נשים אינה
נאמנת לומר לא אפילי. פא, צא
היא אומרת אפילי והוא אומר לא הפילה היא
פח נאמנת.

פ.

דמי סעודה — סרים — כוס עקרין — סירוס
ביד — תרי ותרי — ס"ד.

הטוען פ"פ אי שקיל דמי הסעודה.
אשה מותרת לינשא לסרים. אשה שותה כוס עיקרין
שלא תלד ונחלקו אי דוקא לצורך. איש אסור
לשתות כוס עיקרין לעולם. חילוק בין השותה
למסרס בידיים. אסור לסרס שאר בע"ח. מי שאין
בניה הולכין בדרך הישר שותה כוס עיקרין. עב, פו
המסרס את הזכרים חייב ואת הנקבות פטור. רגים
אסור לסרס. עג
ספק עשה דברים דחי ודאי דרבנן. יוד
תרי ותרי ספיקא דרבנן. קפו

ע.

עונש — ע"א בזנות — עכו"ם מסל"ת —
עדי טומאה לשבויה — עדות קמן כשנתגרל
— גוי שנתגייר לעדות — עורך דין — שטר
— חתימה — קריאת השטר — עישור נכסי.
— עדי מקירה כרתי — עונה
עונש ליכא למתלי למי שאינן מחויב בדבר. עז
עד אחד בזנות מי מהני. עכו"ם מסלית בזנות. קו
שבוי' שבאו לה עדי טומאה תצא אפילו יש לה
בנים. קיז
אלו הנאמנין להעיד בגדלן מה שראו בקטנן אי
בעי גדול עמהן. ודברים הנאמנים בהם. קיפ
עדות מרשע ועשה תשובה אי מהני. אנוסין שחזרו
לאמונתנו אי נאמנים. גוי שנתגייר ועבד שנשתחרר
אינו נאמן להעיד אמה שראה בגיותו. קכג
מותר לערוך דין לקרוביו. ולאדם חשוב אפי'
לקרוביו אסור. קיד, ריג
האומר לעדים כתבו וחתמו חזקה שעומד בדבורו.
עדים שכתבו שטר בלי אמירה לבע"ד אינו אלא
כפנקס, ומיהו מלוה ע"פ הוי. קסב
עונה של ת"ח אימת. קעז
אין מקבלין עדות על נכסי יתומים קטנים. ריד
העורר על השדה והוא חתום עליה בעד. רפד
עדים שאינם יודעים לחתום מקרעין להם נייר
וממלאין את הקרעים דיו. עדים אי צריכים לידע
לקרות את השטר שחותמין, ואי גוי מסלית קורא

סימן

מצוה לקיים דברי המת.
מצוה מדרבנן על היתומים לפרוע חוב אביהם. רכב
מצות ישוב א"י בזמן הזה. העולה לא"י על מנת
לחזור אי הוי מצוה. מי שמת בחו"ל אי יש לו
מעלה להקבר בא"י. מי שנאנס ולא עלה מעלה
עליו הכתוב כאלו עלה ולא בעי גלגול מחילות
לימות המשיח.
אילונית אינו כשאר מומים באשה. יוד
מומין שנמצאו באשה על מי להביא רא"י. אם יש
מרחץ בעיר ליכא טענת מומין. קצב
נכפה כמומין שבסתר דמי, ואי הוי מום באיש. קצד
מוחלת כתובה אינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי
לבעלי. ריג
מגו למפרע מי אמרינן. טענת משכון בלי מגו. רג
פי' סוגיא מי שמת והניח קטינא דארעא. רכב
מי שלקה ב' פעמים ב"ד מכניסין אותו לכיפה. פח
כיפה זו מקום דחוק. פפ

ג.

נדרוניה — נ"מ — נצ"ב — נ"ר — שבת — נדוי
— נדר — נושא אדם כמה נשים — נכסי לך
ואחריו — נכרית שפלטה ש"ן — הפילה
נפלים.

הבעל יורש הנדוניה חלף קבורתה.
אשה שאמרה כללי אני נוטלת והוא אומר דמים
אני נותן. נצ"ב מעיקר דינא של מי הם. ואי דין אחד
לה עם עבדי צ"ב. אי אמרה דמים אני רוצה מחלוקת
הריב"ש ותוס' רי"ד אי נותן לה דמים או כלים. כד
קבלה האשה המעות לא מצי למימר נ"ר עשיתי
לבעלי. כה
נ"מ שהשביחו נותנת דמי השבח ונוטלתן. כח
אי הבעל רשאי למכור נכסי מלוג בעודה תחתיו.
חילוקים בין נצ"ב לנ"מ. כח
נכסים לאחר מיתת הבעל, בחזקת יתומים או
אלמנה. מב
נ"מ עבדים ושפחות וקנים ילקח בהם קרקע
והבעל אוכל פירות. צא
מנדים למי שאוסר עליו את אשתו. קח
אשה שנדרה מלהניק את בנה כופה אותה ומניקתו.
ואי חל הנדר כשהולד מכירה. קפה
המדיר את אשתו מתשמיש. קעה
המדיר את אשתו שלא תשאיל ולא תשאל יוציא
ויתן כתובה. קצה
בדברים שבינו לבינה האשה נאמנת. בתוך עשר
שנים מחלוקת אי נאמנת. פד
נושא אדם כמה נשים מדינא דגמרא. פי' חדש
אפי' לסה"ת נושא כשהיא מרוצה. שיטה חדשה
למהרש"ל דלא שרא רבא אלא היכי דהראשונה
אינה בת בנים. צא
האי דאמר נכסי לטובי'. ריא
נכסי לך ואחריו לפלוני ומכר הראשון השני מוציא
מיד הלקוחות. רלז
ג' ארצות לנשואין. ערב

מפתח הענינים

קנא

פימן

צדקה

מצות צדקה מחיים עד חומש מנכסיו. קמו
בשעת מיתה אי נותן הכל לצדקה ולא חייש ליורשיו
מחלוקת. מצוה ללמד התלמידים ולפרנסם יותר
מבנין בהכ"נ. קמו
אדם עושה צדקה בשעת מיתה בממונו והמהנה
תיח אין לך צדקה גדולה מזו. ריא
האומר תנו מאתים דינר לעניים יתנו לעניי אותה
העיר. רפד

ק.

קידושין — נדר — קבורה — מצבה — קנין
— המברית נכסיו — קטלנית — קדושת
ירושלים — קמן אוכל נבילות.

קודם מקדש והוד מברך ברכת אירוסין. מדינה
שאין בה עשרה לא תכנס בה אשה. וי"ח. א
המקדש בביאה מברך לאחר המעשה. ח
הטוען פתח פתוח מצאתי בטלו הקידושין לגמרי.
המקדש אשה ע"מ שאין עליה נדרים. קדשה ע"ת
וכנסה סתם. היכי דבטלי הקידושין ונתרצו שניהם
ורוצה להחזירה אי בעי קידושין מחדש. יוד

המקדש אשה והוד ביה קודם שכנסה לחופה מהדרא
ליה כל מה דיהיב לה. כסף קידושין אי תחדין
מחלוקת. לז

חלוק אי דר ב' איהו או איהי. מה הוא צדא"ק. לח
שנים אומרים נתקדשה וב' אומרים לא נתקדשה. קמו
קידושי הבת לאביה. וכן מציאתה ואין המתנה
בכלל. קלד

בעל חייב בקבורת אשתו. והקמת מצבה על קברה.
ואפילו הכניסה ערומה. ואינו יכול לומר ליורשין
אתן כתובתה וקבורה. אי האשה חייבת בקבורת
בעלה. יד. קלז

קברה האב או אחר אי מוציא מבעל בדינין. אי
אלמנה נקברת מנכסי בעלה. עני שבישראל לא
יפחות משני חלילין להספד. קלח

מי שהלך למדה"י ב"ד קוברין את אשתו. קמא
האומר אל תקברוה מנכסיו אין שומעין לו. בן
עשיר חייב בקבורת אביו. קבורה אי משום
כפרה. קמב

מה שפסק האב לבתו אין צריך קנין. נז
לקח מן האיש וחדד ולקח מן האשה בנ"מ אי קיים
המקח. נז

אי איתיות נקנות במסירה מחלוקת. נז
המקדש אשה והבדיח נכסיו מתנתו מתנה. חילוק
חדש בין הברית לבנו או לאחד ואפילו לבתו. שיטת
הגאון ר' יעקב בן עלי. נז

דיני קטלנית. מי שקידש קטלנית אי כופין להוציא.
נז

קטן שוטה ליתנו לבית חולים של גויים. אין נותנין
לקטן חלב טמא ושאר דברים אסורים אפילו בן
יומו. קפה

קדושת ירושלים בזמן הזה. אי מותר לצאת מירושלים
לצפת ולשאר א"י. קרב

פימן

רפח

מח

מח

קפד. קפו

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

השטר.

עישור נכסי נגבית ממטלטלי.

אחים מצו לסלוקי לאחותהון בזווי מעישור נכסי.

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

קפד. קפד

פימן

אמר לאחד ולא לשנים קפידא. שליח שטעה מצי למימר לי לתקוני שדרתיך ולא לעוזתי. רמח שליח בית דין כמאן. המשעבד מטלטלי אגב קרקע גובה אף ממטלטלין. לא סתם שדה מקרי אונס בעריות. קכד המוציא ש"ר להקלו להחמיר. קל, קלא הבעל חייב בשאר כסות ועונה. קלב אלמנה שמין לה כל מה שעליה, אי שמין בגדי שוי"ט. בגרושה חלוק אי יוצאת לדעת או בע"כ. ר כיצד שמין הנכסים לפרנסה ולמוזנות. לפרנסה שמין בדעת האב. קפא שדר"נ אי שייך ביתומים. אי שייך בעכו"ם. שדר"נ בצדקה. קלא, קלב שדר"נ אי אמרינן היכי דיש ליה ללוה לפרוע. אין קדימה בשעות אלא בירושלים. קלב פי' שודא דדיינא, ואי אמרינן במטלטלי שודא דדיינא. קיא, קלב בן שמונה שכלו לו חדשיו. פירוש סוגיא דרבה תוספאה.

ת.

תקנתא — קנין — תכריכים — תנו שקל — תלבין ראשה.

המתנה בתקנתא דרבנן לד"ה תנאו בטל. תנאי דבר שבממון, תנאי קיים. טז, פח תלויה חבין זביני' זביני' דוקא כשקבל מעות. כה, נז תכריכי המת איסורי הנאה הן כהקדש. מותר להחליף תכריכים בגנאה מהם והראשונים יוצאים לחולין. מותר להחליף מצבה בטובה הימנה והראשונה מותרת בהנאה. כו אשה שאמרה איני רוצה בתקנת חכמים ולא אתן פירות. טז תקנת הגאונים במטלטלי בזמן הזה. לא פרנסה לבנות אי הוי תקנת חכמים, ועד כמה תקנו. פח תקנת חכמים הבעל מוציא מיד הלקוחות. נט תקנת חכמים שיהא אדם זן בניו עד שש שנים. קמד תקנת אושא המבזבז אל יבזבז יותר מחומש. כל תקנות חכמים מקורם בתורה הריטב"א ז"ל. קמו האומר לא ידעתי מתקנת הגאונים שכתב בשטר אי מהימן קמט תנאי כתובה הכתובים בכתובה ככתובה דמי. אי לכל מילי אמרינן כן. מד האומר תנו שקל לבני בשבת. קד הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל תשב עד שתלבין ראשה. קפז

פימן

ר.

רפואה — רשות.

חייב אדם לרפאות את אשתו אי חלתה. נ"מ בין יש לה קצבה לאין לה קצבה ובין א"א לאלמנה. טז, קנג יוצא אדם ברשות אשתו אפילו כמה שנים ואי חדרה בה מה דינו. קעה

ש.

שבויה — שמרות — שבח בנ"מ — שבועה — סטראי — שליח ששינה — שעבוד — שומא — שדר"נ — שודא דדייני — בן שמונה — אישתחאי.

אשת כהן שנשבית ולא ספק לגרשה עד שחזרה ונשבית אי חייב לפדותה שנית. טז, קנא אשה שאומרת נשביתי וטהורה אני, ועוד דיני שבויה. קפז, קיז, קיח פי' הנהו שבויתא דאתו לנהרדעא. אחיות שנשבו אין מעידות זו לזו. קיח שבח בית אביה בנ"מ באיזה מהן אמרינן. כב, כג שני שטרות היוצאין ביום אחד. שלש שדות לכתובה. נז, קלב אשה שכתבה שטר על נכסיה מהני אפילו אחר שמכר הבעל. פב קיום שטרות דרבנן. אי מצי לקיים שטר בקרובים. קיט שטר קידושין בכמה. קלד שטר מברחת אי שייך באיש כמו באשה. קצח מרעינן לשטרא בטענת קים לי בגוי"א. רד שני שטרות של מכר או מלוה ובא' כתוב בד' בניסן ובשני בניסן סתם האריך גובין. קלד שנים שהוציאו שט"ח זה על זה. קפט בעל אי מצי משבע לאשתו בלי טענה. אי קי"ל כאבא שאול. צז מה בין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן. צט אלמנה נוטלת נדוניא שהכניסה בלא שבועה. קנג המיחד מטלטלין לכתובה גובה בלא שבועה וכן מטלטלין שבאו מחמת מטלטלין הראשונים. קפא החשוד על השבועה מהפכין לה אשכנגדו. רד המתחייב שבועה וא"ל יבא וישתבע במתי שמעינן לי, ונחלקו אי דוקא דאית לי דרך שם או לעולם. רה האומרת כתבו לי זכותי דכי משתבענא יהבו לי. רו נפרעת שלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה. רטו המוכרת שלא בבי"ד צריכה שבועה למה. רמה הטוען סטראי ניהו אי חייב השליח לשלם. רב שליח שאמרו לו ליקח לתך וכן כורא. רמז

מפתח לענינים שונים

סימן

סתירה לדברי הש"ג דמצריך גט בפ"פ. ו
קושיא בב"ש סי' ס"ב סק"ד דב"א לכ"ע לא בעי
עשרה אלא לכתחילה. קושיא על הר"ן דברכת
קידושין זמן הרבה אחר קידושין. ז
קושיא בדברי הפרישה וישוב לשיטת הרמב"ן
בברכת קידושין בבעילה. ישוב שיטת בה"ג מקושיא
רמב"ן באבילות. תמיה במזרחי אי אבילות דאורי'
אי דרבנן. ח
ישוב לתמיהת הפרישה ובאר שבע מהרי"ו וד"מ
ודברי הפרישה צ"ג. ט
קושיא בדברי הפרישה במוזנות אשה. תמיה לדברי
מהרש"ק ז"ל דאישתמיטתי דברי הרמב"ן והריטב"א.
ישוב קושיא הב"י מהרמב"ן ז"ל בכסות. יב
תמיה בדברי הפלאה דס"ל קבורת אשה דאורייתא. יד
ישוב לדעת הרמב"ם והשאלות דפסקי בבכיסותו
וחיי אחרים בביתו קודם. יח
ישוב לקושיית החכ"צ דלזמן מרובה חיישינן למיתה
לכ"ע. כב
קושיא בדברי הר"ן בשחקים אי מקרי קרנא.
ישוב לרש"י מקושיא הרא"ה. כג
ישוב דעת רש"י מקושיא התוס' דמכר הבעל אשה
יכולה לבטל. כה
מותר להחליף תכריכי המת בנאה הימנה. צ"ג
בדברי ברכ"י וח"ס. כו
קושיא הראנ"ח להראב"ד כתובה גביא ממטלטלי. כז
צ"ע בקצוה"ח דבעל לוקח הוי לאחר מיתה. כח
ישוב קושיא ה"ה מבה"ג במשלם בעל בנכסי אשתו.
צ"ע בדעת הסמ"ע והש"ך. ל
תמיה בזכמת שלמה בכתובת ארוסה. לו
קושיא להרי"ף שהשמיט לבריתא בקידושין וישוב
לדבריו. קושיא בפג"י. נ
תמיה לש"מ דכתובת אשה תקנתא דרבנן אפילו
לר"ת. דברי תימה במרדכי בכתובה. נד
ישוב דעת הרשב"ם מקושיא הרמב"ן באשה שקבלה
מעוה מהלוקח. צ"ע בקושיא הישי"ע. נז
צ"ע בטור אה"ע סי' פ"ו. נח
ישוב לקושיא הב"ש אה"ע סי' צ' ס"ק ל"ט. נט
ישוב קושיא הב"ח אה"ע סי' פ"ה וצ"ע שלא הביא
דברי הרא"ש. פד
צ"ע בב"ש אה"ע סי' פ"ה סק"ג. ישוב לדעת הריב"ש
וח"מ. פח
ישוב לקושיא הט"א בפ"ק. פ
צ"ע במי שעבר ושנה האך מכניסין אותו לכיפה
ומקרבין ל"י מיתה בידי אדם. פח
ישוב לשיטת הרמב"ם פכ"ב מה"א הכ"ג מתמיהת

סימן

הפוסקים. צד
תמיה בק"ע. תמיה על הראב"ד. תמיה דמחז משנה
פסקו היפך הבה"ג והרי"ף ז"ל. צו
קושיא בדברי התוס' בדין שבועה דאורייתא. פי'
מחודש ואי בעי מייתי לה לידי שבועה דאורי'. צט
צ"ע באב"מ המתייחדות עם העכו"ם. ישוב לשיטת
רבינו בלשון עדי טהרה. קיז
צ"ע בדברי התומים בנאמנות הגדול מה שראה
בקטנו. קיט
תמיה בדברי התומים בעדות אנוסין. קכג
ישוב הרמב"ם מהשגת הראב"ד פ"ג מסוטה פיתוי
קטנה אונס הוא. קלא
קושיא בדברי הטור אה"ע סי' פ"ט. קמא
צ"ע להרמב"ם פ"ט מה"א ה"י ורא"י לדעת הראב"ד
מתוספתא. קנח
צ"ע בשונה הלכות בפירוש ייחד לה קרקע
בכתובתה. קמא
צ"ע אש"ך חר"מ סי' ל"ט. קסב
תמיה בדרכי תשובה תיגוק יונק שפירש מחמת
חולי. קפח
פי' חדש בפשט הגמר' כתובות ס"ו. ישוב כמה
תמיהות. קעט
צ"ע בריטב"א דס"ל אין תבת זוכה בעישור נכסי
עד שתגשא. קפד
ישוב לקושיא התוס' ע"ז מ"א דכל אשה תערים
לומר סבורה הייתי. צ"ע בתו"ט ורשב"ץ. קצח
צ"ע בד' הפרישה חר"מ סי' ס"ד ובטור שם. רג
מאן דדאין דינא דגרמי אמאי יכול למחול
השטר. ריב
ישוב דברי הסמ"ע סי' קי"ד מקושיא התומים.
תמיה על הש"ך שם. רכ
תמיה בגליוני הש"ס בפריעת חוב אביהם. רכב
ישוב לתמיהת הש"ך חר"מ סימן קי"ט מהיש"ש
ז"ל. רכז
ישוב סתירת הרמב"ם מקושיא הלח"מ פ"ב מה'
מלוה ה"ו. מחלוקת בין הרשב"א ותוס' בשיטת
ר"ת בשדר"ג. רלא
ישוב לקושיא הש"ך חר"מ סי' פ"ו להרשב"א ז"ל.
ישוב לדעת ה"ה. צ"ע בלח"מ. רלב
צ"ע בדברי הפרישה חר"מ סי' ר"מ לענין קדימה
בשעות בירושלים. רלג
זקנה שאינה ראוי לילד נימא דאין לה מזונות רנב
צ"ע בר"ן דאמר נשים פסולות לא ה"י להם לגלות
לבעליהן מגמ' יבמות פ"ה. רנז
תמיה בדברי האחרונים אה"ע סי' צ"ד. רנח

פירוש		פירוש		פירוש	
מ, מב, רמה, רמז		מג:		ברכות	
רכו, רמז-רמט		מד:		טו:	טו:
רנב		מו:		כד:	כד:
קז, רנב, רנד		מז:		לד:	לד:
לח, נג, קיב, רנד, רנה		מח:		ש ב ת	
סט, קפג, רנוד-רנח, רס		מט:		עז:	עז:
רסא		נ:		פז:	פז:
קלט, רסג, רסו		נא:		צד:	צד:
קפג, רסב		נב:		קיא:	קיא:
צג, רסד, רסז, רסח		נכ:		קלד:	קלד:
נד		נז:		קמ:	קמ:
רע-רעג		נח:		קנו:	קנו:
נ		נט:		עירובין	
יח		ס:		ד:	ד:
סה		סא:		מו:	מו:
טו, צה		סב:		פסחים	
קעג		סג:		ז:	ז:
קפט		סד:		ל:	ל:
רסה		סה:		לא:	לא:
נא		סט:		יומא	
צט, ריו		טז:		יח:	יח:
רסד		טז:		עז:	עז:
קח		טז:		מגילה	
מט, רעא		טז:		כו:	כו:
קפד, רלה		טז:		יבמות	
מט		טז:		לג:	לג:
נב		טז:		לד:	לד:
סב		טז:		לו:	לו:
סד		טז:		מב:	מב:
רלג		טז:		מה:	מה:
קטז		טז:		סב:	סב:
קעד		טז:		סג:	סג:
קעט		טז:		סד:	סד:
קלד		טז:		סד:	סד:
רסה		טז:		סה:	סה:
קכו		טז:		סו:	סו:
יג		טז:		סז:	סז:
סה		טז:		עז:	עז:
סה		טז:		פז:	פז:
קנה		טז:		קה:	קה:
רמט		טז:		קט:	קט:
רב		טז:		כתובות	
ריב		טז:		ב:	ב:
ערב		טז:		ג:	ג:
ג, קו		טז:		ד:	ד:
קו		טז:		ה:	ה:
קו		טז:		ו:	ו:
ער		טז:		ז:	ז:
ער, רכו, רכח		טז:		ח:	ח:
ער, רכו, רכח, רלה		טז:		ט:	ט:
רכד		טז:		יוד:	יוד:
ר		טז:		יב:	יב:
רלא		טז:		כב:	כב:
סט		טז:		כב:	כב:
ע, ריב		טז:		כג:	כג:
סט		טז:		כו:	כו:
		טז:		כח:	כח:
		טז:		לח:	לח:
		טז:		לט:	לט:
		טז:		מ:	מ:
		טז:		מג:	מג:

מראה מקומות על סדר הש"ס בבלי וירושלמי, תוספתא ושוש"ע קנג

פימן		פימן		פימן		פימן	
אבן העזר		נ ד ה		בבא מציעא		בבא בתרא	
עד, פו, צא, קלח	א	רעו	לד.	יט	יב.	מב.	מב.
קכא	ב	יא	מה.	רלג	יג.	מג.	מג.
עא, עב, עג	ה	מקואות		רכח	יד.	מד.	מד.
קיו, קיח	ז	פ"ח מ"ד		לה, לו, קכו, קכח	יו:	מט:	מט:
פו	ט	ירושלמי		נא	לב.	ג.	ג.
קח	יוד	ברכות		ל, רכ	לה.	לח:	לח:
א, ב, ט	לד	ת, ט, טז	ברכות	צג	ג.	נ.	נ.
לה	לז	רד	תרומות	ריב	קד:	קח.	קח.
קכג	מב	יג, קמו	מעשרות	ל, לט	קיו.	קב.	קב.
כג	מה	סד	שבועות	רל, רמט	מב.	מג.	מג.
קטו	מז	לט, מ, עא	יבמות	רטו	מג.	מד.	מד.
לח	נ	ג, יג, יד, יז, יט,	כתובות	רכט	מט:	ג.	ג.
רסב, רטז	נב	לט, מג, סא, סה, נו, נט,	כתובות	רסד	נא.	קט.	קט.
כא, לב, לה, לו, קכח	נה	ע, עז, פט, צב, צד, צה,	כתובות	נג, רכט	קלב.	קלג.	קלג.
קסד, קעד	סא	צז, ק"קב, קד, קכד, קמו,	כתובות	נז	קלג.	קלז.	קלז.
ג, ד, ז, ט, קא	סב	קנט, קסה, קסו, קצג, ריא,	כתובות	ריד	קמז:	קמז:	קמז:
ת, קא, קמט	סג	רטו, רנו, רסו, ערב	כתובות	סז	קנז.	קנט:	קנט:
לט, ג, נד, פג	סו	נדדים	כתובות	רסב	קסט.	פנה דרין	פנה דרין
קיג	סז	גיסין	כתובות	ריא	כח:	מז:	מז:
ת, לט	סח	תוספתא		קמו, ריא	נח:	נח:	נח:
יג, פו, קא, קב, קמד	סט	שבת פט"ז	שבת	נט, סז	עא	פא:	פא:
מה, נב, סו, קלט	ע	שלהי ביצה	שלהי	כח, לא	פב	ק	ק
מו	עא	יבמות פ"ח ה"ג	יבמות	לח	שבוטות	לב:	לב:
קלב	עג	כתובות פ"ה	כתובות	לח	מז:	מז:	מז:
קצו, ערב	עה	כתובות פ"י	כתובות	לח	מה.	מז	מז
קלג, קעה	עז	כתובות פ"ב	כתובות	לח	חוריות	יג.	יג.
צג, צה, צו, ר	עז	ב"ק פ"א ה"ב	ב"ק	לח	זכחים	יט.	יט.
יוד	עח	נדה פ"ב	נדה	לח	חולין	צד:	צד:
טו, קנג, קנד	עט	שלחן ערוך		לח	צד:	צה.	צה.
טז, יז, סט, קב, קסד,	פ	אורח חיים		לח	בכורות	לד.	לד.
קע	פב	עג, עד	עג	לח	ערכין	די:	די:
קע	פג	קנג	קנג	לח	די:	טו:	טו:
סט	פד	קע	קע	לח	טז:	כב:	כב:
יט	פה	רו	רו	לח	כח.	כח.	כח.
כב, כג, סג, סד, צד,	פז	שכח	שכח	לח	כח.	כח.	כח.
קצו, רא	פח	שלו	שלו	לח	כח.	כח.	כח.
נח	פט	שמ	שמ	לח	כח.	כח.	כח.
כב, כד, כז, קיא	צ	שמג	שמג	לח	כח.	כח.	כח.
יג, קמא	צא	תלג	תלג	לח	כח.	כח.	כח.
כה, כז, נז, נט, ס,	צב	תסו	תסו	לח	כח.	כח.	כח.
רלו, רעט	צג	תרנו	תרנו	לח	כח.	כח.	כח.
ל, לא, רלז	צד	תרנח	תרנח	לח	כח.	כח.	כח.
יג, מ, מג, נא, נב, סו,	צה	יורה דעה	יורה דעה	לח	כח.	כח.	כח.
ע, קא, קד, קנט, רלט,	צז	פא	פא	לח	כח.	כח.	כח.
רמא, רמב	צח	קיס	קיס	לח	כח.	כח.	כח.
רנו, רנח	צט	קצג	קצג	לח	כח.	כח.	כח.
רמ, רנח	ק	רכב	רכב	לח	כח.	כח.	כח.
סו, צט, ק, קיט	קב	רלה	רלה	לח	כח.	כח.	כח.
צו, קסא	קג	רמח	רמח	לח	כח.	כח.	כח.
קסא	קד	רנ	רנ	לח	כח.	כח.	כח.
ר	קה	רנא	רנא	לח	כח.	כח.	כח.
יד, ג, רטז	קו	רנב	רנב	לח	כח.	כח.	כח.
נג, נח, רז, רמד	קיא	רסו	רסו	לח	כח.	כח.	כח.
רלט, רמד, רמה	קיב	רע	רע	לח	כח.	כח.	כח.
נב, רמט	קיג	שמב	שמב	לח	כח.	כח.	כח.
ריג, רכג	קיג	שמח	שמח	לח	כח.	כח.	כח.
רמז	קיג	שמט	שמט	לח	כח.	כח.	כח.
קס, ריו, ריח	קיג	שעג	שעג	לח	כח.	כח.	כח.
מז, מוז, ע, קכה, קמד,	קיג			לח	כח.	כח.	כח.
קנז, קנח, קפג, רנו	קיג			לח	כח.	כח.	כח.
מח, קמט, קנה, קנו,	קיג			לח	כח.	כח.	כח.
קפא, קפב, קפה	קיג			לח	כח.	כח.	כח.

פימן	פימן	פימן	פימן
רכו	קכט	סב	קיד
לא	קלב	סד	קטו
רסד	קמז	סו	קטז
נז, נח	קנא	סח	קין
קצג	קעא	סט	קכב
רל	קעה	עז	קכז
קלה, רכו	קעו	עח	קל
רמז	קפב	פב	קמא
רט	קצב	פה	קנד
נז	רה	פו	
רמג	רז	פז	קנח
מב	רט	צג	קסב
נט, סב	ריא	צז	קעז
ריא	ריג	צט	קעח
רכד, רכח, רכט	רכו	קג	
רמז, רמט	רכז	קד	
רמג	רל	קה	
סט	רלה	קו	רמג
רלג	רמ	קז	רסא
ריא	רמז	קח	רד, רט, רמג
קצ	רנג	קט	קיט
קמב, קצ	רנז	קיא	קיט, קכא-קכג
מה	ער	קיב	קסב
קלה	רפא	קיג	סה
רח	רפב	קיד	קיט
ריא	שעה	קיט	רב
קיא	תרד	קכח	נג
קלה, קלז			ס

חשן משפח

ה
ז, ט
טו
טז
לח
לט
מה
מו
נח
ס



הלכות גדולות

מסכת נדרים ונזיר

תורת אדם קדמאי ושמו פלאי, כי מלאך ד' צבאות הוא, תורה יבקשו מפיהו
חברו ליש מרכותינו

רבי יהודאי נאון וליש מרכותינו רבי שמעון קיירא

עם פירוש

קמח סולת

לפרש בקיצור פשטות דברי רבינו הקדושים, ופירוש

משנה הלכות

הבא בארוכה לפלפל ולסלסל בדבריו הקדושים, וגדולי הראשונים והאחרונים שנמשכו
אחריו בפה מלא ועל ידו גם הרבה סוגיות מש"ס בבלי וירושלמי מתחזרים כשמלה



חוצאה חדשה

עם הוספות ותקונים מאת מרן המחבר שליט"א

אשר חנן ד' את עבדו מקים מעפר דל

מנשה הקטן

מחבר ספרי „קמח סולת“ „משנה הלכות“ על בה"ג למס' כתובות
ו„שו"ת משנה הלכות“ ח"א ועוד חיבורים בכתובים בס"ד
רב דק"ק ח' ליאדי נוסח ואר"י ומנהל רוחני ישיבת שארית הפליטה,
ברוקלין, נ. י.

בן לאאמו"ר הקדוש ר' אליעזר זאב הי"ד

יוצא לאור ע"י

מכון משנה הלכות גדולות

שנת

חמשת אלפים ושבע מאות ושלשים ושמנה
לבריאת העולם

Published and Copyrighted 1978

By

MISHNE HALOCHOTH GEDOLOTH INSTITUTION
5306 — 16th AVENUE, BROOKLYN, N.Y. 11204

●



A u t h o r

RABBI MENASHE KLEIN

of Ungvar

Dean of Yeshiva Beth Shearim

1578 — 53rd STREET BROOKLYN, N.Y. 11219



הדולות

גדולות

מחבר ומזכיר להלכות כפי סדר שתא סדרי
החמוד הבבלי

חבור זה הספר נזכר בהרבה מקומות בחומשות על החמוד וכל
המוסקים סביאם מסק דעת הלכות גדולות כתב בעל הלכות
גדולות אמר בשם תולדת מחבר הספר נמצאו דעות מחולקות
כאשר יתבאר מעבר זה העמוד חלפי דעת הרב רבינו משה מקוצי
ול בחקירת ספר הסעות שלו ול ראובנאניכ שעמד אחרי
האמוראים שאין יכולין להספיק לרבים כל החמוד ועשו ספרים
קצרים מהלכות פסוקות לקיים תורה בישראל רב יהוראי
גאון עשה הלכות גדולות וכו' ולכל הדעות כלל
אסור קדמונינו ול קבל האמת ממי שאמר
והתורה כולה מרועה אחד נתנה

דפוס ונסקן מה ויניציאה עיר הגולה ההסוללה אשר תחת חמשת
ספרים ילם תגלל וחמשה חלטה אין כדש
אדר שנת שם לפק :

בית בן משק בית הלזן מלדק חסידים יעצמייל

ספר הלכות גדולות, מחובר ומיוסד לחלכות כפי סדר שתא סדרי תלמוד בבלי. חבור זה הספר נזכר בהרבה מקומות בתוספות על התלמוד וכל הפוסקים מביאים פסק דעות הלכות גדולות, כתב בעל הלכות גדולות, ובזכירת שם המחבר ותולדות זה הספר נמצאו דעות מחולקות. הרב הגדול הרמב"ם בהקדמת ספר הי"ד ז"ל: חברו הגאונים שבכל דור ודור חבורים לבאר את התלמוד מי שפירש הלכות יחידות ומי שפירש פרקים יחידים שנתקשו בימיו וכו'. עוד חברו הלכות פסוקות בענין האסור והמותר והפטור והחויב בדברים שהשעה צריכה להם וכו'. דעת הר"מ מקוצי ז"ל נתבאר מעלי"ע זה (בהקדמת ספר המצות שלו ז"ל: ראו הגאונים שעמדו אחרי האמוראים שאין יכולין להספיק לרבים כל התלמוד ועשו ספרים קצרים מהלכות פסוקות לקיים תורה בישראל. רב יהודאי גאון עשה הלכות גדולות וכו'). ולפי דעתו קשה לשון הביא המחבר בהלכות ברכות, אקשי ליה רבנן למר רב יהודאי גאון הרי בונה ירושלים וכו', איכ נראה מזה שהוא לא היה המחבר. בספר הקבלה להראב"ד נמצא בסדר הגאונים בדור שני ז"ל: רבא בר נטרונאי היה לראש ישיבה בשנת ד' אלפים תע"ט ואחריו רב יהודאי גאון ואחריו ר' יוסף בשנת ד' אלפים תצ"ט, ואחריו ר' שמואל בר מרי בשנת ד' אלפים תק"ח ובימי רב שמואל זה היה ר' שמעון קיירא ולא נסמך לגאון וחבר הלכות גדולות בשנת אלף ג"ב לשטרות שהיא שנת ד' אלפים תק"א בשנה השלישית לגדולת רב שמואל בר מרי. בדור השלישי אחר רב מרי הכהן מנהר פקוד היה לראש ישיבה רב אדא חצי שנה ונפטר באותה שנה ואחריו רב יהודאי שלשה שנים ומחצה ומת בשנת ד' אלפים תקכ"ג והוא חבר הלכות פסוקות ומהלכות גדולות קבצם וסגי נהור היה. בספר כריתות להרב רבינו שמשון בן עטר החכמים הרב רבינו יצחק ז"ל בחלק הנקרא ימות עולם לא הזכיר מדברי הגאונים שהיו אחרי האמוראים ומחבוריהם וספריהם דבר. בספר הליכות עולם שחבר הגבון ר' ישועה הלוי זצ"ל בסדר תנאים ואמוראים ורבנן סבוראי והגאונים אשר עמדו אחריהם הזכיר שמות כל החכמים ולא התבאר בשם מחבר ומוליד זה הספר ונמצא בהרבה מקומות בתוס' ובכל הפוסקים כתב בעל הלכות גדולות, חקרתי ובקשתי, בדקתי וחפשתי לברר שם המחבר והמוליד זה הספר אחרי כי נסתם שם המחבר ונזכר בעל הלכות גדולות בסתם ומצאתי דעות חלוקות בזה אמרתי יהי מכירו ברוך ושמך יטן לעולם. הצעיר והקטן הטרוד יהודה הלוי בן לא"א כה"ר יצחק סג"ל ז"ל מורנקבורט (ע"כ מהשער דפוס וזיען ווארשא).

ודע דבספר אחד מצאתי כתב יד ישן נושן וז"ל: ועיין בספר מאה שערים לר' יצחק בן רבי יהודה אבן גיא דא"ת ז"ל מוכיח ספר זה בשם הלכות עיין שם בהלכות פסחים כמה פעמים לענין מאני דקוניא ולענין מאני דאישתמש בהון ולענין בורמא דגללי ולענין תרתי ליליתא דמחייבין למיכל מצה מובא לשון בלשון ועיין שם שינוי הגירסא ועיין שם בשו"ת לענין כוס ה' בסדר הגדה ועיין שם בהלכות חדר וספירת העומר ומשם היה נראה כי רב יהודאי גאון לחדד והלכות גדולות לחדד ע"ש ע"כ. עוד כתב שם עיין ספר יראים לרא"ס שנשתמש בספר ה"ג לרי"ג וכתובים כאן ועל טענת החוקרים אשר לא שמענו על רי"ג שיהיה ממוני המצות כתב שם עיין בסוף ספר יראים ע"כ. ומה שגלע"ד דתרווייהו איתא דרב יהודאי גאון חבר ספר הלכות גדולות ובא ר' שמעון קיירא אחרי והוסיף על דבריו בהלכות גדולות דילי' ונמצא תרווייהו אמת.

והנה בחבורי למס' כתובות כתבתי אשר בחלק זה אי"ה אבוא במבוא עם יותר פרטים מהמחבר וספרו וחייו, ובאמת כן דציתי אבל כשנכנסתי בעומק הדברים בספרים מספרים שונים לברר החלוקי דעות בשם רבינו המחבר גמרתי בדעתי אם יסכימו עמי מן השמים לעשות מבוא בפני עצמו ולחפש ולבדוק עד היכן שידי יד כהה מגעת בזה בכדי לברר האמת בס"ד ולהחזיר האבדה לבעלים ועד התם אמינא קבל האמת ממי שאמרו כי כולם מרועה אחד נתנו.

נאום הצעיר באלפי ישראל העמוס בעבודה

מנש'ה' קמון

בן לאאמו"ר הקדוש רא"ז הי"ד מגולי משעכיעו.

הסכמות ומכתבי עידוד שנרפסו בחלק א'

מנאוני וצדיקי וקדושי הדור, אנשי כנסת הגדולה, בישיבה של מעלה, עמודי העולם, ראשי סנהדראות, אשר כל בית ישראל נשען עליהם, וכנחלי אש קודש רבניהם, ואלה שמותיהם (ע"ס א"ב):



- הרב אהרן רוקח זצוקלה"ה — כ"ק אדמו"ר מרן מבעלזא
- הרב אהרן קאטלער שליט"א — ר"מ בית המדרש גבוה באמריקה
- הרב אליעזר זילבר שליט"א — רב לאגה"ק סינסינטי ראש נשיאות אנה"ר דארה"ב וקנדה
- הרב דוב בעריש ווידענסעלד שליט"א — אב"ד דק"ק משעבין ור"מ דישיבת כוכב מיעקב וישיבת חיי עולם עיה"ק ירושלים
- הרב זאב סאלאווייטציק שליט"א — אבדק"ק בריסק ירושלים עה"ק
- הרב יקותיאל יהודה האלבערשטאם שליט"א — כ"ק אדמו"ר מרן מקלויזענבורג שליט"א
- הרב יוסף אליהו הענקין שליט"א — רב בסמאליאן ושאר קהלות מנהל לשכת עזרת תורה
- הרב יונתן שטייף זצלה"ה — רב"ד דקהל יראים בודאפעסט ואב"ד דקהל יראים ברוקלין נ"י
- הרב ישראל זאב מינצברג שליט"א — רב ומו"צ בירושלים עיה"ק ת"ו
- הרב מנחם מנדל שניאורסאהן שליט"א — כ"ק אדמו"ר הרהגה"צ מליובאוויטש
- הרב משה פיינשטיין שליט"א — ר"מ תפארת ירושלים נוא יארק
- הרב עקיבא סופר שליט"א — אב"ד ור"מ פרעסבורג בעיה"ק ירושלים ת"ו
- הרב פנחס עפשטיין שליט"א — ראב"ד בד"צ רבתי עיה"ק ירושלים
- הרב צבי פסח פראנק שליט"א — ראש הרכנים ואב"ד ירושלים עיה"ק

ומחמת הוצאת הדפוס לא הצגנו כאן רק החדשות והרוצה לראותם
נא לעיין בחלק למס' כתובות ולמותר הכפל.

הסכמות ומכתבי עידוד

מגאנני וצדיקי וקדושי חדור, אנשי כנפת הגדולה, בשיבה של מעלה, עמודי העולם, ראשי פנהדראות, אשר כל בית ישראל נשען עליהם, וכנחלי אש קודש דבריהם, ואלה שמותיהם (ע"פ א"ב):

ב"ה ירושלים עיה"ק ת"ו כ"ז שבט תשי"ט.

כבוד ידי"נ הרב הגאון המפורסם מוה"ר מנשה קליין הי"ו ברוקלין.

שלום רב ודר"ש לבבית.

חבורו הגדול והמפואר משנה הלכות על מסכת כתובות שהגיעני, קדמתי ביתר תהלה ושבח, אשר כולו אומר כבוד, וכל אמרותיו בו נותן טעם לשבח בגאונותו ובקיאותו, כל המעיין בו ימצא את חפצו בטעמו אם החריפות ואם בבקיאות בחדושי המיסודות על ארני פו.

ספר יקר זה אחרי שכבר יצא לאור — ולוקח בוראי ברבים בין תופשי התורה, מיתר כבר כל צורך לבא בכתב מיוחד בהסכמה לו, אשר פנימיותו אומר יותר ממה שהכתב יוכיח.

יישר כחו, ויגביר ד' את חילו לפעלו — פועל ה', לפאר את כבוד התורה ולומדיה בהוצאה לאור יתר חדושו בפנינים היקרים שמעלה והעלה ממצולות ים התלמוד ויפוצו מעינותיו חוצה, כי"ד.

ביקרא דאורייתא למע"כ כערכו.

אליעזר יהודא פינקל

ראש הישיבה דישיבת מיר

ב"ה ירושלים ה' לסדר אשר מלאניו רוח חכמה תשי"ט.

הו"כ הרב הגאון המפורסם, אור לישירים, עיניו תחזינה משרים מוה"ר מנשה קליין שליט"א מנהל ישיבת שארית הפליטה ורב לעדת ישורון נוסח אר"י ברוקלין יע"א.

למרבח המשרה ולשלום אין קץ! אחרש"ת בכבוד הראוי ליראי ה' קבלתי יקרתו בצידור ספר הלכות גדולות הלכות כתובות, המיוחסות לרב יהוראי גאון*). שזכה כתר"ה להוציא לאור מחדש ולבאר ולפרשו, כיר ה' הטובה עליו, בספרות ישראל בפולא דאורייתא ובבקיאות נפלאה, בשם משנה הלכות. והנני לברך ולהודות לכת"ה על העיקר (שזה ימים רבים לא נדפס הספר הקדוש הזה, שכל דבריו דברי קבלה) ועל התוספות מרובה של כתר"ה, המבאר כמה דברי סתומים בבה"ג. ויהי רצון שיזכה להו"ל את כל הספר ולבאר מתחלה ועד סוף, וזכות בעה"ג יעמוד לכל המסייעים ביד כתר"ה להוציא את מחשבתו הטוב לפעולות להגדיל תורה ולהאדירה.

כ"ד מוקירי ומכבדו כרו"ע, המצפה להרמת קרן ישראל ותורתו ולישועת ה' כהרף עין.

זלמן פורוצקין

אבד"ק לוצק, בעמ"ס:

מאזנים למשפט שו"ת, אזנים לתורה עה"ת, הדעה ודבור ב"ח

בע"ה ר"ח אדר הראשון לשנת תשי"ט לפ"ק פה ירושלים עיה"ק.

לכבוד הרב הגאון נודע לשם ולתהלה בשערים המצויינים להלכה חו"ב טובא עיניו כיונים על אפיקי מי התלמוד והוראה נאה דורש ונאה מקיים כקש"ת מו"ה מנשה קליין והקטן יהיה לאלף נרו יאיר ויזרח לאור עולם.

שלוחו עשה שליחותו והביא אלי את מנחתו החלק הראשון מהלכות גדולות שכה"ג שליט"א הרפ"ס מחדש עם פירושו הקצר והארוך והנני מגיש מנחת תודתי כי נהנתי מבא חכמת תורתו השואבת מבאר חפרוה שרים הראשונים כמלאכים ופלפל במאמריהם בשכל זך וישר ודבריו נאמרים באמת וצדק ואני תפלה שיושב מרום החדי בפולא דאורייתא יברכהו בחיים טובים וארוכים בדביות גופא ונהורא מעליא ויזכהו לגמור מלאכתו מלאכת הקדש לחבר חיבורים יקרים ויפוצו מעינותיו חוצה סלה.

והנני בידידות עוז וברגשי כבוד וברכה מרובה המצפה לישועת ד' כהרף עין*.)

יוסף אדלר

מלפנים אב"ד ר"ק טורדא ואגפי' ונשיא לשכת הארטה בטרנסילבניא עיה"ק ירושלים תובב"א

(*) ויען שכה"ג שליט"א ביקש ממני איזה הערה ורצונו של אדם זהו כבודו אמרתי לא אמנע טוב זו תורה מבעליו ואשנה פרקי בקצירת האומר כמסת הפנאי והמקום שגורמים לכנס.

והנה בעל הלכות גדולות הביא נוסח ברכת אירוסין בקצת שינוי מהנוסח שבגמ' שלפנינו ומנוסח הרגיל בינינו כי הוא גזר אומר לומר וז"ל ואסר לנו את הארוסות לנו והתיר לנו את הנשואות ונוסחתינו ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות לנו וכה"ג שליט"א שעיניו משוטטות בכל לא העיר בזה כלום ונראה לפענ"ד שכוונה עמוקה לוטה בהוספת מלת לנו אחר תיבת האריות כי ראיתי מצאתי בתשובות רב האי גאון ומובא בשיטה מקובצת במס' כתובות דף ז' ע"ב בד"ה בברכת אירוסין

(*) הספר ה"ג הנמצא בידי ושנדפס בוין בשנת תקע"א כתוב על הגליון בידי ת"ח לאנרע שמו, העדות על השאלה מי הוא המחבר של ה"ג ומראה מקומות שונות בשאלה זו, היינו שברש"י סוכה ל"ח ע"ב מפרש שרבי יהודאי גאון יסד הלכות גדולות וכן מבואר שם בתוס' ד"ה שמע, וכן בהגהות הרא"ש גיטין פ' השולח דף ל"ד ר"ה נראה לר"י כתוב ובהלכות גדולות לא תקנו רב יהודאי גאון ובתוס' ר"ה ובעכו"ם גיטין דף פ"ח ע"ב כתיב, וכן פירש רב יהודאי גאון בהלכות גדולות. בא"ע פ' יתרו נאמר שר' שמעון בן קירא חיבר הלכות. והפ"י גיטין פ"ג ע"א כתב בשם הרשב"א שהגאון ר' שמעון קירא בעל הלכות גדולות כתב דבכה"ג לא נתבטל הגט למפרע, ע"כ מצאתי, והכותב כותב מדעתו תירוצו על הסתירות האלו ולא אמרתי להעתיקו כי זו היא דק השערה אבל המראה מקומות שהזכיר כינים המה.

הסכמות ומכתבי עידוד

להאריך ולברר מי הוא המחבר של הלכות גדולות שימחול נא לעיין בספר דורות הראשונים חלק ג' בתקופת הגאונים מפרק ט' עד פרק י"ז וימצא נחת ששם ירד לעומקה של פרשה וחקירה זו וליבן וצירף הענין והאיר עיני חכמים בדברים הקלורין לעינים מניחים את הדעת והמחבר הזה היה מגדולי רוסיא בדור שלפנינו אוהבו ורעו של הגאון האדיר רבינו חיים ז"ל מבריסק וראוי לסמוך עליו כי הוא יצא בחרב ובחנית נגד המכחישים והעמיד הדת על תלה והוציא אמיתת המסורה והקבלה לאורה.

ב"ה ר"ח ניסן התשי"ט ברוקלין נ"י יצ"ו.
אל הנשר הגדול צפנת פענח גאון יעקב ע"ה דמיטמרן גלין ל"י, ואי לאו האי יומא כמה יוסף איכא בשוקא דירושלים שמו הגדול נודע לשם ולתהלה חכם חרשים, ראש וראשון בין הגדולים והראשים, תפארת עמו וכו' כקהדרגת מוה"ר יוסף אדלר שליט"א מאב"ד דק"ק טורדא ואגפ"י נשיא לשכת הארט' בטרנסילבניא, ע"ה"ק ירושלים תובב"א.

אחרי דשכד"ג צאצא נפש ואהבת עולם אודיע משמחתי על דברי ההתחזקות חלי אף שידוע אני שאין צי כל צעוני"ה, אצל ודאי כונתו רלוי' ומזכרותיו של אותו לדיק ניכר מה כלצו ואני תפלה שיקוייס צי ומזכרך צרוך מעתה ועד עולם, כן שמח לצי ויגל צשרי צראותי הערת כבוד גאונו צדצרי רצינו צה"ג וצתוך כדצרים למד לישצ תמיכתי על שיטת הראש"ש צרצי יחזק אצ"צ שהצאתי צקמח סולת כתוצות דף צ' ע"צ ד"ה ואסר דס"ל דארוסכ צלל צרכה הוא מדאורייתא כדן א"א וא"כ אדם נכרג על ארוסת עמנו והוא פלא, וכדד"ג כתצ לישצ שהצצר צרוך שלל נתכוין לומר שנהרג עליה כצועל א"א אלא ר"ל שאסורה עליו מה"ת כמו א"א והסציר שיטתו לפי דעת רצינו הוא גאון צש"מ דף ז' דס"ל ג"כ דארוסכ אסורה עליו מה"ת מ"מ הסציר פסקי דרצ ושמואל דהצא על ארוסתו צצית חמיו רצ אומר הולד ממזר ושמואל אומר הולד שתוקי משום דאמרין כמו שהפקירה עצמה לארוס כן הפקירה עצמה גם לאיש אחר ולא אמר שהצצר פסול כמו ולדה של אשת איש שהרתה לזנונים וזה צרוך עכ"ל גאונו.

ולפענ"ד לאחר העיון צדצרי כ"ג נראה דס"ל דרצינו הוא והראש"ש ז"ל שיעה חדא לכו אצל יותר מסתבר דדעת רצ הוא סתראי נינהו ולכאורה תרי עעמא נינהו ולפי השתנות הטעם נשתנה הענין ואפרש שיחתי דרצינו הוא גאון נתן טעם לאיסור ארוסכ מהא דאמרין מדאפקרה נפשה גצי ארוס אפקרה נפשה לגצי אחרינא נמי ולו ה"י לן מליאות צצירור גמור דלא אפקרה נפשה לאחרינא אפי' לרצ לא הוה הולד ממזר רק דרצ חייש מטעם מדאפקרה לגצי ארוס אפקרה נמי לגצי אחרינא, וא"כ י"ל דלרצ הוא גאון איסור ארוסכ לא הוה אלא

וז"ל ואשר אמרת מה הוא האסורה לארוסות אם שלא עיי חופה וקידושין כל הנשים אסורות שאלה הוא אלא שהדבר ברור כי לא בעבור הקידושין אלא בעבור החופה יען כי הארוסה אסורה שלא עיי חופה ואם קידש איש אשה אסור הוא לפגוע בה בדרך להביאה אל בית הסתר לבא עליה או להכנס לסתר לבית חמיו לבא עליה אע"פ שהיא מקודשת לו צא וראה שהרי נשמע הבא ארוסתו בבית חמיו רב אומר הולד ממזר ושמואל אומר הולד שתוקי וטעמא מדאפקרה נפשה גבי ארוס אפקרה נפשה לגבי אחרינא נמי אלמא דלא שרי ל"י לאסוקי נפשה לדידי' והלכה כרב באיסורי ונתברר כי צריכה חופה מזאת האיסור אנו אומרים ואסר לנו את הארוסות עכ"ל. והנה מתוך הדברים הללו נראה לכאורה דגם רב האי גאון ס"ל כשיטת קצת הראשונים דארוסה אסורה לבעלה מן התורה בלי חופה וחכז"ל תקנו לברך ואסר לנו הארוסות כלומר לא בלבד כל הנשים אסורות בלא חופה וקידושין שזה דבר פשוט ולא צריך לומר אלא גם הארוסות שכבר נתקדשו מ"מ באיסורייהו הן קיימות ולכן הוסיף בה"ג מלת לנו אחר תיבת המאורסות להשמיענו שאף שהן כבר ארוסות לנו אסורות.

ואף לפי שיטת רש"י ודעימי' דהארוסות רק מדרבנן נאסרות לבעל מכח גזירת יחוד שנגזרה מב"ד של דוד עיי מעשה דאמנון ותמר וגזירה זו לא פסקה אף לאחר אירוסין ואם בה"ג ס"ל ג"כ הכי יש לפרש כונתו בתוספת מלת לנו ג"כ כמובן בזה ודאי פשיטא שכל הנשים נכללו בגזירת יחוד אבל הו"א דאין גזירה זו שיכא לגבי ארוסות וארוס ולכן הקליט בה"ג בנוסח הברכה עיי תיבת לנו לומר שאע"פ שכבר נתקשר הארוס עם ארוסתו באירוסין באיסור גזירת יחוד עומדים כבתחלה עד לאחר החופה ודו"ק וממילא מובן לאחר תיבת הנשואות השמיט בה"ג מלת לנו כי שם אין שום חידוש בזה וכל דבריהם דברי קבלה.

ומדברי רב האי גאון למדנו גם תירוץ להסיר תמיהת כה"ג על שיטת הפוסקים שארוסה אסורה לבעלה מדאורייתא כארוסתו של איש אחר וכאשת איש שהתפלא שאם כן יהרג על ארוסת עצמו אבל הדבר ברור שלא היתה כונתם לומר שבאמת באיסור א"א נאסרה עליו אלא דומיא מה דאמרו כלה בלא ברכה נאסרה על בעלה כנדה וכי יעלה על דעתנו שחייב עליה כרת כמו כן מה שאמרו שאסורה עליה כא"א ודאי שלא התכוונו לומר שנהרג כצועל א"א רק ר"ל שאסורה עליו מה"ת כמו א"א וזה מוכח היטב מתשובת רב האי גאון שאע"פ שמדבריו נר' שס"ל דארוסה אסורה מן התורה מ"מ הסביר פסקי רב ושמואל דפסלו הולד משום דאמרין כמו שהפקירה עצמה לארוס כן הפקירה עצמה גם לאיש אחר ולא אמר שהצצר פסול כמו ולדה של אשת איש שהרתה לזנונים וזה ברור.

ובטרם אכלה לדבר אעזר את כה"ג שראיתי בסוף פתיחתו הקצרה שבחלק ב' מספרו המאיר ובא, רוצה

מדרגתו וגם רב מודה בזה אלא דאמרין כיון דאפקרה נפשה לאחרינא.

אבל הראשון צריי נתן טעם אחר לדבריו שכרי הוא כתב וז"ל ואסר לנו בארוסות מדכתיב חופה באורייתא מדדרישין כי יהיה נערב בתולה וגו' מאורסה ולא נשואה ואמרין מאי נשואה אי לימא נשואה ממש היינו בתולה ולא בעולה אלא נשואה שלא נכנסה לחופה ולא נבעלה ש"מ דארוסה אכתי מחסרה מסירה לחופה וכיון דבעין מסירה לחופה ש"מ לא קניא לה לגמרי כלכך הויא ליה בארוסה אחר לגביה ואסורה ליה כדון א"ל ע"כ.

והנראה שדייק לומר דכוכ ליה בארוסה אחר לגביה ואסורה ליה כדון א"ל ולמדו מקרא דעדיין לא קניא לה קנין גמור וא"כ הוה לה כדון א"ל ממש וא"כ ע"כ ז"ל דשיטת רב האי גאון והראשון צריי אצ"ד סתראי ניכח. ובאמת גם אני בתשובה אחרת (שו"ת משנה בלכות ח"צ סי' מ"ב) לידיד נפשי בגאון ר' עובדיה יוסף בעל יציע אומר הלכתי בשיטת זו דעת רב"ג מתאמת לשיטת הראשון ז"ל ושם ישבתי קלת שיטתם לפי דעת החוס' קידושין דף ב' ע"ב ד"כ דאסר לה אכ"ע כהקדש וכתבו וברי את מקודשת לי כלומר להיות מקודשת לעולם בשבילי כמו ברי הן מקודשין לשמים להיות לשמים וכתבתי בכוונת החוס' שחס לכאורה מקושי בזכר דכוונתם להקשות דכיון דהוא לשון הקדש א"כ האיך נתרם לו כיון שהיה כהקדש ואסורה בזכרם לכל העולם וגם הוא בכלל דהאיך מלינו הקדש לחלאין ולכן פירשו דהוא בשבילי ואכתי לא ילאנו ידי קושיא באחרונים דהאיך מלינו הקדש כהאי גוונא.

ואמרתי צ"ל דבאמת נוסח הקידושין הוא דמתקדשת ונעשית הקדש אכ"ע וגם הארוס בכלל רק שאל"כ ברכות והחופה מתירות אותה לו לאשה וזה פי' ברכות ואסר לנו את הארוסות מטעם הקדש וכתיר לנו את הנשואות ע"י חופה וברכת חתנים שחס מתירין את האיסור כנ"ל והארכתי שם קלת אצל באמת עכשיו

נראה לענ"ד דחס שיטות מחולקות. ובאמת צגמי יצמות ס"ע שם זכא פלוגתא דרב ושמואל נראה לכדיא דלארוס לא הוה איסורא דאורייתא וכמו שאמרו שם אמר רבא מנא חמינא לה וכו' הכא דלכאי איסורא ולכאי היתירא לא כ"ש ופרש"י דלגבי ארוס היתר ולגבי עלמא באיסורא ע"ש ואפי' ללישנא דאיכא דאמרי נמי האי עטמא טעמא מעליא הוא א"כ הרי שכתב דלגבי ארוס הוה היתירא וע"כ משום דזכר הוה רק איסור דרבנן וא"כ כיון דרב האי גאון ז"ל מיייתי לה מהכא ע"כ דכתי נמי ס"ל כן אצל הראשון צריי ס"ל דהוה איסורא דאורייתא וא"כ דבריו נפלאו דלפי דעתו אדם נהרג על ארוסה עלמא.

והנה זכא פלפולא שכתב כבוד הדרת גאוןא בחיבת לנו חס דברים מאירים כספירים צעיקר הפירוש, אצל את חטאי אני מזכיר כי האי תיבת לנו אחר הארוסות היא טעות בדפוס שנפלה בו ובספרי זכ"ג בקודמים ליתא לתיבה זו כלל וז"ל זכ"ג אשר קדשנו במצותיו ולונו על בעריות ואסר לנו את הארוסות וכתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקידושין וכו' וע"ז דוח לבי על השגיאות שנפלו בעונ"כ וכק"ג זכא לבעיר בו ולחקנו ומגלגלין זכות ע"י זכאי וקני בגאון זכ"ג מהשגיאה וע"ז בחפלה דוד המלך עליו השלום שגיאות מי יצין וימחול לי כק"ג על שגרמתי לו טרחא יתירא ואני מתחנן ומתפלל לפני הקב"ה שיצור לי לתקן את אשר שיחתתי קודם פטירתי מן העולם ואי"כ כשאקצן עוד שגיאות אפרסמם צ"ד.

דברי הצעיר והקטן המתאבק צעפר רגלי חכמים ומתפלל לאריכות ימיהם ושנותיהם ברוך טוב ואני אסיים מעין הפתיחה בתודה רבה ובאכזבת עולם על דבריו היקרים לי מאד מאד במשתחווה מרחוק ממול כדרכי כלו אומר כבוד המלפך לרחמי שמים מרובים ציאות צר נפלי.

מנשה הקטן

יורד וועד הלכה

איגוד הרבנים דארה"ב

ה משנ"ה	אחלה ק"ם פנים בפ"י
ה משנ"ה	שפתי אפתח בשבח
ה משנ"ה	לירד בעומק תהום הלכות
ה משנ"ה	טוב נכנסתי בפרשת הלכות
ה משנ"ה	לכוין דבר אמת בהלכות
ה משנ"ה	סודת שלומך ללומדי הלכות
ה משנ"ה	שעה והאר עיני בהלכות
ו משנ"ה	ויתקבלו דברי מחכמי החלכה
ו משנ"ה	תריק לעופקי לשמה בהלכה
ה משנ"ה	לילות כימים עמלתי בהלכות
ו משנ"ה	ותצליח דרכי בהלכה
ו משנ"ה	כארי להתגבר בגמרא
ה משנ"ה	רחמי ונפשי תשביע בהלכות
ו משנ"ה	ויזכה החביב לכתר הלכה
ו משנ"ה	ללמוד ולהבין סודות החלכה

נא כל נכונה מדה,
צורי גואלי וישעי,
בחשוכא ונהורא מאהבה,
ובים התלמוד צללתי,
וקבל צלותי ובעותי,
ד' אלקי אבותי,
מקים מעפר דל,
ובשמך אקרא ענגי,
מאתך אלקי הרוחות,
ורעים כטובים בליתי,
י' חושע לעזרתני,
חלץ עצמותי ובשרי,
ומברכת פיד תברכני,
לישר ולא לפלג,
לבני אליעזר ואב,

את רחשי אביע בחדה,
בשם ארון המושעי,
גר מה נפשי לתאבה,
דק דוקי אותיות ספרתי,
הצ יור חי' בעזרי,
ופ רש חביבי עלי,
זע קת שפל ודל,
חס דך ד' הראני,
טנ א מלא ברכות,
יב ים מעט ראיתי,
כל תה לתשוותך נפשי,
חזק ואמץ לבי,
מנשה בשר תצילני,
הקטן יחי לאלה,
חזק כאבורי לב,

הקדמה

אנא ה' חושיעה נא

אנא ה' הצליחה נא

ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדברי תורה והערכ נא ד' אלקינו את דברי תורתך בפינו ובפיות עמך בית ישראל ונהי' אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כלנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה. **מלאיכי** תחכמי מצותיך כי לעולם היא לי. **נר** לרגלי דבריך ואור לנתיבותי. **לשברתי** לישועתך ד' ומצותיך עשיתי. **העבר** עיני מראות שוא בדרכיך חייני.

במה אקדם תודה ליוצרי, ששם חלקי בין יושבי בית המדרש ולא שם חלקי בין יושבי קרנות, אחרי שכל הנבראים נוצרו לעמל ונפש עמלה לו, עד שנמנו וגמרו טוב לו שלא נברא, משנברא ליום צרה ועברה, ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו, בכל חשיו וכחותיו, ולא יבלה ימי חלדו לחבל, זמן היותו עלי תבל, טוב לו למצוא מרגוע לנפשו, ולא יעבוד עולמו בעמלו, ולכן בחרתי ללין בשדי אנשי התבוננות, ולאסוף גורנה דבריהם הצרופים והבחונות, אחר הקוצרים בקיצור הדברים, דברי גאונים הראשונים מפי מלאכים נאמרים, ולקבץ על יד מספריהם, אשר חלקם בחיים, כל אבן יקרה, מפי גמרא הלכה וסברא, ולהרחיב הדיבורים, מאירים כספירים, עד היכן שידי הכחה יכולה, אבנים לסקלה, ולכער מתבן את חבור, ולחברם בחבור, בדברי רבנו מקור הפוסקים, מימות הגאונים הראשונים, אשר ברוב הימים עלו בהם קמשונים, כסו פניו חרולים, ולהחזיר הגבולים, אשר גבלו הראשונים, ברוב יגיעה ועמלה, כי כל דבריו דברי קבלה.

ואמנם כי הלמוד מן ההלכה, עיקר ומשם ההוראה יוצאה, והיא היא שרש האמת וגזע הצדק, ועל ידה נתקן העולם מכל סדק, ולכן חבר רבנו כל הלכה מן הש"ס על מקומה, ורום המעלות רומה, מ"מ כמה ענפים, וענפי ענפים, למאות ולאלפים, יוצאין ממנה אילך ואילך, נרמזים בקיצור דברי רבנו הגאון ומלך, אשר הי' די בזמנו אשר לכם כלב הארי, ובים התלמוד כל אחד בקי, לא כן בזמנינו שנתמעמו הלכות, ובעונ"ה לא הגיעו מעשינו למעשי האבות, וכל משכיל ונבון אשר חננו ד' לב מחור, ונכנס בכרם הנמוע בתורה אור, יודע כי א"א לפסוק מהלכות קטועות, ותשובות ידועות, ומנהגות קבועות, מבלי לידע מקור הדברים, למי החותמת ולמי הפסולים, וע"ז אמרו רז"ל במס' סופרים פרק י"ז ר' תנחום ב"ר חנילאי אומר אלמלי נתנה התורה חתוכה לא היתה עמידה למורה שיוורה שאם ממא יש מממאין כיוצא בו ואם מיהר יש ממהרין

כיוצא בו. ולכן הרחבתי קצת הענינים וסרחתי להציג הגמ' עם מוצא דין רבנו בכל מקום כפי השג יד בפלפולא דאורייתא.

ואבקש לדון אותי לכף זכות אולי סמכתי באיזה מקום להגיד דעתי כפי אחד מהפוסקים. וכבר ראיתי בהקדמה לשבלי הלקט בשם הר"ר ישעיה מבראני זצ"ל שכתב לחכם אחד איך יעלה על לב איש להשיב על דברי הגאונים הראשונים ז"ל אשר לכם פתוח כפתחו של אולם והמשיל עליו במשל אשר שמע מחכמי הגוים שהפילוסופים שאלו לגדול שבהם ואמרו הלא אנחנו מודים שהראשונים חכמו והשכילו יותר ממנו והלא אנחנו מדברין עליהן וסותרין את דבריהם בהרבה מקומות והאמת אתנו איך יכון הדבר הזה השיבם הפילוסוף מי צופה יותר מרחוק הננס או הענק הוי אומר הענק שענינו עומדות במקום גבוה מאד מעיני הננס ואם תרכיב הננס בצואר הענק מי רואה יותר רחוק הוי אומר הננס לפי שעכשיו עיני הננס גבוהות מעיני הענק כך אנו ננסים רוכבים על צוארי הענקים מפני שראינו חכמתם ונחנו מעמיקים ומכח חכמתם חכמנו לומר כל מה שאנו אומרים.

ואני מבקש מכל חכם ונבון שאל יסמוך עלי דברי להלכה עד שיוסיף שנית לבור ולברר לזרות התבן והמוץ ורק אז יעשה מעשה כפי אשר ישקול חכמתו הרמה כי האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב.

ואשא אל השמים ידי להגן בעדי להחליף כחי להביא אל בית האוצר לתרומות הקדש דברי חפץ ושלא אכשל בדבר הלכה ח"ו ואל יצא שום מכשול על ידי ח"ו ואם ימצא בי שגגה ישאני עושני כי כונתי רצויה ואני מתפלל שזכות רבינו הגאון בעל הלכות גדולות ז"ל יעמוד לי ולזרעי עד סוף כל הדורות ושזוכה לחבר על כל ספר בה"ג ולכוין לאמתה של תורה כי צעיר לימים אני וחכמה אין בי ואלו פי מלא שירה כים ולשוני רנה כהמון גליו ושפתותי שבח כמרחבי רקיע אין אני מספיק להודות לך ה' אלקינו על כל החסד אשר עשית עמדי עד הלום אחר שעברתי וראיתי כל מיני מיתות משונות בעונ"ה נגד עיני תחת כור הברזל אצל הרשעים הארורים ימ"ש המחנות אוישוויץ ובוכנוולד ועוד (עיין בהקדמה לכתובות) זכיתי לראות בעיני הכהות מעשי אצבעותי חקוקים בעץ סופר ברזל **"קמה פולת"** **"משנה הלכות"** על הלכות גדולות **מסכת נדרים ונזיר**, וכמעשהו בראשון על מס' כתובות כך מעשהו בשני וגם לרבות **"שו"ת משנה הלכות"** חלק שני בארבעה חלקי שולחן ערוך, אשר נשאתי ונתתי כתלמיד הדין בקרקע לפני רבותיו עם כמה גדולי הדור וחבירי

הקדמה

הי"ו במסירות נפש וטרחתי הרבה לילות כימים בסוגיות הש"ס בבלי וירושלמי והמפרשים בס"ד. ואני מבקש עוד הפעם שלא יסמכו עלי להלכה כ"ש במקום שדעתי העני' לחלוק על מי שהוא כי הם רשאים ולא אני (ובפרט בשו"ת אשר כמה מהם כתבתי כד הוינא טליא מכן כ"ג שנים) אף שכתבתי

מה שנראה לי להלכה ב"ד ועל משמרתי אעמודה
 כי אין משא פנים בדבר הלכה.
 דברי המחבר, בלב נשבר מדבר, לקה בכפלים,
 ומצפה לחנחם פי שנים, ויהי נועם ד' אלקינו
 עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו, וי"ר שתשרה שכינה
 במעשה ידינו עד ביאת בר נפלי בב"א.

[illegible]

דאסיר ליה לבר ישראל **דאסיר** (א) ליה לבר ישראל למידר נידרא ומאן דנדר ומשתבע למיסר למידר נדרא. בגמ' חולין דף ע"א ור"ה כתיב (דברים

כ"ג) וכי תחדל לנדור לא יהי בך חטא וכתיב (קהלת ה') עוב אשר לא תדור משחזור ולא תשלם ותניא עוב מזה ומזה שאינו נודר כל עיקר דברי רבי מאיר ועיין מזיר ט' ע"א: **ומאן** דנדר ומשתבע. אדם מיישראל שאוסר עליו שום דבר צדק או צדקה או מחייב עצמו לקיים שום דבר צדק או צדקה הרי זה חוטא, ואע"פ

משנה הלכות

בעזר יוצר אור ובורא הרים, אתחיל לפרש מסכת' נדרים.

צ"ה

והרמב"ם פ"ה מה' נדרים ה"ד כתב מ"ע של חורב שיקיים אדם שצוהו או נדרו וכו' שנאמר מולא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת ונאמר ככל היולא מפיו יעשה ועיין כ"מ שם וצפ"ג מה"כ הכ"ה כתב אמרו חכמים כל הנודר כאלו צנה צנה ואם עבר ונדר מלוא להשאל על נדרו כדי שלא יהא ממשול לפניו צמה דברים אמורים צנדי איסור אצל נדרי הקדש מלוא לקיימן ולא ישאל עליהן אלא מדוחק שנאמר נדרי לדי' אשלם ע"כ וא"כ ז"ע ארצנו שלא כתב כלום דמלוא לשאל.

וי"ל דהנה רצונו כתב כאן נדר ושצוה כהדדי והרמב"ם פ"ג מה' שצוהו ה"ג כתב אע"פ שמוחר להשאל על השצוה וכו' ואע"כ ראוי להזהר בדבר הזה ואין נזקקין להחיר אלא מפני דבר מלוא או מפני לורך גדול ועושה גדולה היא לאדם שלא ישבע כלל ואם עבר ושצב שיטער ויעמוד שצוהו שנאמר נשבע להרע וגו' ובהשגות כתב הראש"ד א"ל דוקא שצוהו ושנשבע להרע לעצמו אצל נודר צנדי אפילו להרע לעצמו מלוא להחירו שהרי אמרו הנודר כאלו צנה צמה והמקיימו כאלו הקריב עליה קרבן ע"כ והכ"מ כתב אפשר גם זה דעת רצונו שהרי לא כתב כן אלא שצוהו ולריך טעם למה נשתנה נדר משצוה זה ע"כ.

והר"מ כתב ליישב קושית הכ"מ כיון דאיכא מ"ד נדרים מחירין צמן הזה ולא שצוהו דעונש מרובה ועיניך תחזיקה צמדכי פ"ג דשצוהו וצנדי יו"ד סי' ר"ל ע"כ. וכוונתו ז"ל לשיטת רב האי גאון ודעימיה הציאו הר"ן ז"ל ועיין מה שהצאתי לקמן (צסי' ה') ודברי הכ"מ ז"ע צמה שכתב דאפשר דגם זה דעת רצונו דצנדי מלוא להחיר וכתב צלשון ואפשר שהרי צפירוש כתב רצונו הרמב"ם ז"ל בהל' נדרים כן וכמו שהצאתי דבריו בסמוך.

וראיתי לרצונו הרד"ז ז"ל שכתב בהשגות הג"ל ח"ל השיג עליו הראש"ד דוקא שצוהו וכו' וזו דר' נתן היא פ' הנודר מן הירק ולא סמך רצונו עלה דמלוא צמה דוכתי שלא היו מחירין נדר אלא מדוחק כגון מלוא או לורך אחר ובהיא דר' נתן כתבו רצונו צסוף הלי' נדרים והוא ז"ל לא כתב והמקיימו כאלו הקריב עליה קרבן לפי שהוא מפרש לה הכי ואם הוא ירא שמה

(א) **דאסיר** ליה לבר ישראל למידר נדרא נדרים דף ט' ע"א וחולין צ' ע"ב וצמנה כנדי רשעים נדר צנדי וצקרבן וצצוהו כנדי כשרים לא אמר כלום וצגמ' כנדי כשרים לא אמר כלום כנדותם נדר וכו' מאן חנא דשאני ליה צין נדר לנדבה לימא לא ר' מאיר ולא ר' יהודה דתניא (קהלת ה') עוב אשר לא תדור וגו' עוב מזה ומזה שאינו נודר כל עיקר דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר עוב מזה ומזה נודר ומשלם אפילו תימא ר' מאיר כי קאמר ר' מאיר צנדי צנדי לא קאמר וכו'.

ופי' הר"ן עוב מזה ומזה שאינו נודר כל עיקר מנודר ומשלם ומנודר ואינו משלם דלעיל מהאי קרא כתיב את אשר תדור שלם וצתר הכי כתיב עוב אשר לא תדור כלומר שהוא יוצר עוב מנודר ומשלם דכתיב לעיל מיינה וקא יתיב טעמא למילתיה משחזור ולא תשלם כלומר שמה תשכה ולא תשלם ולפיכך עוב אשר לא תדור כלל משמע לן השתא דלא שני צין נדר לנדבה דאי לא לאשמועינן קרא דעוב מכולן נודר ומשלם וכו' והשאלות סי' כ"ג כתב כעין לשון רצונו ועיין חוס' וברא"ש שם ופסק רצונו דעוב מזה שאינו נודר כל עיקר וכן פסקו טשו"ע יו"ד סי' ר"ג סעי' א'.

ומה שכתב רצונו ומאן דנדר ומשתבע למיסר מידעם עליה או מיעבד מידעם חוטא הוא האי למיסר מידעם קאי אשצוהו פי' משצב למיסר שום דבר עליה ומדסיים מייחייב לקיימי נראה דס"ל דאין מלוא להשאל עליה לא על הנדר ולא על השצוה דאי הוה מלוא היה ליה למימר ואי עבר ונדר ואישתבע מלוא לאתשולי עליהו וגם השאלות לא כתב כלום ממלות שאלה וצגמ' נדרים כ"כ תניא רבי נתן אומר הנודר כאלו צנה צמה והמקיימו כאלו הקריב עלי' קרבן ופי' הר"ן והמקיימו כלומר שאינו נשאל עליו כאלו הקריב על אותה צמה קרבן וחייב משום שחטוי חוץ והציאו הטור יו"ד סי' ר"ג והב"ז כתב אע"פ שמקיימו פי' כיון שאינו מצקש להחירו ומשמע מזה דהוה מלוא לצקש החרה ולא לקיים.

מיחייב לקיומי ומנלן דאסיר למינדר ב' דכתיב וכי תחדל לנדור לא יהיה
 בך חטא הא לא חדלת איכא חטא וכתיב טוב אשר לא תדור משתדור
 שבוה חוטא אם עבר ונד
 או נשבע חייב לקיים: טוב
 אשר לא תדור. לעיל מייב
 כתיב את אשר תדור שלם ואפי' הכי עוב אשר לא תדור שמה תדור ולא תשלם הכי

משנה הלכות

הנדר אפי' שמקיימו וחינו כשבוה צעור ולא חיישי' שמה
 יכשל וכן רשע לא מקרי מיכו עכ"פ חוטא נקרא חב נכון
 צמ"ד. ועיין חוס' גיטין דף מ"ו ע"ב ד"ה הנדר וצמח"ס
 ש"ף שם. ועיין גליוני הש"ס נדרים נ"ע שהביא מחלוקת
 הראש' ותניא רבתי סי' פ' אי מצרכין על מצות היתר
 נדרים ועיין צמח"ס שו"ת משנה כלכות ח"א סי' ד' צעין
 שאל על החלב.

וצע"ק למח' התחיל רבינו צמח"ס דאסור למידר נדרא
 ולא כלל שבעה וסיים ומאן דנדר ומשבע
 וביב ליה לומר ואסור למידר נדרא ולמשבע שבעה וכו'
 וראיתי צמח"ס שאלה שהקשה כן להשאלות ז"ל אבל
 תירונו אינו עולה יפה לדעת רבינו ז"ל למעין שם. שוב
 ראיתי ציד שאל שהאריך צדריי בעור ולענ"ד כמ
 שכתבתי.

(ב) ומ"ש דכתיב וכי תחדל לנדור לא יכיה בך חטא
 וגו' וכתיב עוב אשר לא תדור משתדור ולא
 תשלם שם וצמח"ס חולין דף ב' ד"ה עוב ח"ל ולעיל
 מייב כתיב את אשר תדור שלם ואפי"כ עוב אשר לא
 תדור שמה תדור ולא תשלם הכי מפרש ליה רבי מאיר
 והחוס' שם ד"ה עוב הקשו צמח"ס ר"ת דלא מייב בגמ'
 באי קרא כלל ופי' ר"ת דדריש מהאי קרא כולי מילתא
 ע"ש ובר"ן נדרים ט' ד"ה עוב נראה דמפרש כפרש"י
 וברא"ש הביא דעת ר"ת שם.

ובגמ' שם אפי' תימא ר' מאיר כי קאמר ר' מאיר
 צמח"ס נדרים לא קאמר. פי' הא דשני ליה
 צין נדר או נדב ר' מאיר הוא ופי' בר"ן דקרא לא איירי
 אלא צנדרים ולא צנדרב עוד איכא שם אוקימתא אחריתי
 ואיבעית אימא אפילו תימא ר' יהודה כי א"ר יהודה
 צנדרב צמח"ס לא אמר. ולפי אוקימתא זו לא לריך חו
 לצק טעמיה דר"מ וכו' דר"י לא אמר אלא צנדרב אבל
 צמח"ס מודה לר"מ וכ"כ בר"ן ח"ל תניא נודב ומקיים ור'
 יהודה דריש לכו לקראי כר' מאיר דעוב מצה ומזה שאינו
 נודר כל עיקר מיכו צמח"ס פליג עליה דר"מ דלר' מאיר
 קרא נקט נודר והוא הדין לנודב ולדידיה דוקא נודר אבל
 נודב עוב מצה ומזה.

והשאלות פ' וילא שאלתא כ"ג כתב ח"ל וע"כ
 לא קאמר רבי יהודה אלא דמשלם צמח"ס
 וכי מילי נדבב אבל נדרא לא מ"ט דרבי מאיר אמר לך
 מי כתב אשר תדור אשר לא תדור כתיב ור"י אמר לך
 מי כתיב משתדור ותשלם משתדור ולא תשלם כתיב וכו'.

יצא לידי מכשול ומקיים נדרו ואינו שואל עליו כיו כאלו
 הקריב עליה קרבן אבל אם צרי לו שלא יצא לידי מכשול
 אם רצה לקיים יקיים ע"כ ע"ש. (ומה שכתב שם לא ירא
 אם רצה לקיים יקיים משמע דוקא אם רצה לכאורה ל"ע דכיון
 דלדעתו כשאינו ירא לא אמר ר' נתן דמאז לא שאלו וא"כ
 מחויב לקיים אפילו לא רצה).

והנראה מדברי הרדב"ז ז"ל דבאמת דבר זה מחלוקת
 הפוסקים הוא אי קיי"ל כר' נתן ונחלקו
 בפירוש דבריו דלפי מה שפי' הרמב"ם כוונתו רק כשרא
 ממכשול אז מזה לא שאל אבל צעין אחר מזה לקיים
 נדרו ואם שכתב מ"ע של תורה שיקיים אדם שבעתו
 או נדרו וכו' צמח"ס מהל' נדרים כ"ד ודעת הראש"ד
 דהביא דר' נתן לעולם נאמרה, ואין חלוק צין היכא שירא
 או לא ירא משום מכשול לעולם אמרינן דהוי מזה. ויש
 לומר דדעת רבינו נמי כדעת הרמב"ם ז"ל דדוקא הכי
 דירא להכשל מזה לא שאל ותכ"י מדבריו ראייה לדעת
 הרמב"ם ז"ל וכן י"ל כיא דעת השאלות ולכן לא כתב
 רבינו מהא דר' נתן וצ"ע. ועיין לקמן (סי' ל"ח). ועיין
 מהרי"ק שורש נ"ב שכתב ג"כ דהא דמזה לא תשולי כיון
 דהוא רק מחשש שמה יכשל צמח"ס ע"כ הוא רק ספק מזה
 כיון דאם יצא אליהו ויאמר שלא יכשל זה צמח"ס לא הוב
 מזה שאלה עכ"ל.

ובהא נלע"ד ליישב קושית הפרישה והע"ז שנחקו צדריי
 בעור שכתב צמח"ס ר"ג הכ"ל ח"ל תניא לעולם
 אל תבא רגיל צנדרים שסופך למעול בשבעות אמר שמואל
 כל הנדר אפי' שמקיימו נקרא רשע וכן תנא רב דימי
 אחוה דרב ספרא כל הנדר אפי' שמקיימו נקרא חוטא
 ע"כ והקשו ז"ל אטור שמתחיל צמימא דשמואל דנקרא
 רשע וא"כ למ"ל אח"כ להביא מצרימא דנקרא חוטא
 מאחר דאפי' רשע הוא כ"ש דחוטא הוא ע"ש. ולפי מה
 שכתבתי נלפע"ד דבעור מוקים הא דשמואל כשמקיימו
 ויש חשש שמה יכשל צו ואפי"כ מקיימו אז נקרא רשע
 צמימא דר' נתן דמקיימו כאלו צמח"ס ובה דרב
 דימי מיידי בשבעות שלא יכשל ומקיימו דאז לא הוי רשע
 דכ"ג אין שאלין ואדרבא מזה לקיימו דאין שאלין
 אלא מדוחק אבל חוטא אפי"כ הוי וכמ"ס רבינו ז"ל.
ואתי שפיר לשון בעור תניא לעולם אל תבא רגיל צנדרים
 שסופך למעול בשבעות וכוונתו ע"כ דכ"ג
 כשרגיל צנדרים חיישין שמה יכשל צמח"ס וע"ז מביא מימא
 דשמואל דכ"ג מקרי רשע ואפי"כ מביא הא דרב דימי דכל

ולא תשלם ג' והני מילי מילתא דלא מחייבא בה מצוה דלא רמיא עליה אבל היכא דקא נדר ומשתבע לקיומי מצוה מילתא דמחייב בה שפיר דמי דאמר רב גידל אמר רב מנין שנשבעין לקיים את המצוה שנ' נשבעתי

מפרש לך רבי מאיר: מל"תא דלא מחייבא בה. כלומר מצוה עשה שנלמדו בה ישראל בתו': ופ"י כר"ן דמפיקת ס"ד דרבי

משנה הלכות

דאם הוא פטור מאי זרזי איכא ע"כ ע"ש ועיין שו"ת שמש לדקדק יו"ד סי' ה' וכו' לזושי מרדכי על נדרים. * והנראה מדברי רבינו לכאורה דדוקא לקיים המצוה הוא דנשבעין לזרזי נפשיה דכדי משמע לשונו דקא נדר ומשתבע לקיומי מצוה מילתא דמחייב בה אבל כדאי שלא יעבור על הלואי אפשר דאין נשבעין אפילו לזרזי נפשיה אבל כה"ש ז"ל כתב בנדרים בפסקיו דכ"ש כיכי דרגיל למישתלי ועבר על אחת ממצוות לא תעשה או מתחיל בקיום עשה דשרי ליה ומצוה לגדור ולאשתדועי לבחמיר עליו ולשמור ולעשות המצוה ועל זה שנו חכמים נדרים סייג לפרישות ע"כ הוצאו דבריו בטוש"ע יו"ד סי' ר"ג ס"ו ויש לומר דגם דעת רבינו כן כה"ש ז"ל ועיין תשו' מהר"ם פדוואה סי' ע"ב.

ומצינו מחלוקת הפוסקים ז"ל בדקדק אי יאוי למינדר מטעם דלזרזי נפשיה וצטוש"ע סי' ר"ג כתב ואפילו דקדק וכיוצא בו אין טוב לידור וצטוש"ע ד' כתב ואם פוסקים דקדק ולריך לפסוק עמכם יאמר בלא נדר וכתב הש"ך בס"ק ד' ר"ל שיאמר צפי' בלא נדר אבל אין פירושו שיפסוק סתם ולא יאמר שהוא עושה משום נדר דאף אם פוסק סתם הוי נדר פירושו ע"כ ועיין לקמן (סי' ל"ב) מה שכתבתי דדעת הש"ך דלריך לומר בקול רם דוקא וכ"כ הכא לשיטתו אזיל כנלפע"ד.

אבל הרמז"ן חולין בתי' קושית החוס' כתב וז"ל ולי נראה שלא אסרן אלא בקדשי מצוה שמה יצאו ידי תקלה ואין בקרבות לורך לגבול כדכ' הכה שמוע מצוה טוב אבל לדקדק ולהפריש עיבור לעניים ואין לריך לומר לקיים מצוה נשבעין ונדרים כדחתן נדרים סייג לפרישות ע"כ וברי לן דעת הרמז"ן דמצוה דקדק נודת ונשבעין עליה וכ"כ בחידושי הרשב"א ריש חולין וז"ל דר"י ור"י אבל נדר לעניים מצוה וחובה וכן ראיתי לרד"ז ח"ג תשו' תתפ"ז וז"ל אבל כד מעיינת שפיר תשכח דאין בדברים אמורים אלא בנדבך ונדר שאינו מקיים בה מצוה כגון קרנות שאינו מחוייב בהן מן הדין אלא עתה בה להתחייב דכדי פליגי ר"מ ור"י אבל דקדק היא מצוה עשה שהוא מחוייב בה ומנין שנשבעין לקיים המצוה וכו' לפיכך אם רואה עצמו שמתחיל במצוה הדקדק מצוה עליו לומר הרי עלי כך וכך לדקדק כדי לזרזי עצמו ולא יכול לחזור בו או שיאמר הרי זו לדקדק וכו'. ע"ש.

וקצת ל"ע דלא זכר הכה מדברי הרשב"א ז"ל עת כתבו וגם מדברי הרמז"ן ז"ל שהרי הביא שם דברי

ורבינו לא הביא כלל בני דברים אף שראש דבריו הם ממש דברי השאלות גם סוף דבריו הם כלשון השאלות היינו מה שכתב וכני מילי מילתא דלא מחייבא בה מצוה וכו' מ"מ השמיט הא' טעמא ופשוט משום דהא שקלא וטריא ללישנא דאצט"א לא אחי שפיר לכן לא הביא הא' שקלא וטריא וכמ"ש בשם כר"ן וכו' ראיתי בשאלת שלום שהניח גם דברי השאלות צ"ע ומצוה לישב מאחר דתפס באוקימתא דאצט"א לעיקר למח אונטרין לפרש טעמיה דר"י אבל באמת רבינו נראה לכאורה דפסק באוקימתא ראשונה וכן נראה דעת הפוסקים ועיין בהעמק שאלה וז"ע.

ג' ומ"ש וכני מילי מילתא דלא מחייבא בה מצוה דלא רמיא עליה אבל היכא וכו' שם דף ח' ע"א מנין שנשבעים לקיים את המצוה וכו' והלא מושבע ועומד מהר סיני הוא אלא הא קמ"ל דשרי ליה לאינש לזרזי נפשיה. ונראה דרבינו מפרש כיון דמושבע עליה מהר סיני הוה ליה כמציא שם שמים לבטל ומשני משום דלזרזי נפשיה שפיר דמי ודלא כמו שפ"י החוס' שם דקס"ד נשבעין לקיים מצוה דקאמר היינו לחייב משום שצוה ציטוי אם לא יקיים אלא היכ ס"ד משום מציא שם שמים לבטל.

גם משמע מדברי רבינו לכאורה דס"ל דאינו עובר על כל יחל אם לא יקיים שצוהו וזה כשיטת הרמז"ן על החורב צפי' חקת שכתב ואפילו בקיום מ"ע אין חלות שאם נשבע לקיים את המצוה ולא קיים אינו מתחייב משום שצוה לא קרבן ולא מלקות* וכן פירשו החוס' בשם כר"י ר' אליעזר וז"ל הא דפריך מושבע ועומד מהר סיני הוא היינו כלומר אם בא להשמיטנו שמוח לישבע לקיים המצוה ולא חיישין שמה יעבור על שצוהו ולא יקיים ח"י לא מקיים לא עבר על שצוהו דמושבע ועומד מהר סיני הוא ואין שצוה חל על שצוה ומשני הא קמ"ל דשרי לזרזי נפשיה ולא מיתסר משום הולאת ש"ש לבטל וכו' ע"ש וכ"כ הריטב"א. ועיין פ"י בה"ש אבל מפ"י כר"ן נראה דס"ל שהצוה חלה לגבי כל יחל נמי* וכן כתב להדיא ברבינו ירוחם ספר אדם נתיב יו"ד ח"ג וז"ל ומוחר לישבע לקיים את המצוה לזרזי נפשיה פ"י וליכא שצוה לבטל ומחייב בכל יחל כלומר שלא יעבור על שצוהו וכ"כ בגמ"י והתשצ"ן ח"א סי' ק' וח"ג סי' פ"ו כתב וי"א שאם לא קיים פטור מקרבן ומלקות דאינה אלא לזרזי נפשיה וכן כתב רש"י ז"ל ויש אחרים שאומרים

(*) וכ"כ במלחמות ספ"ג דשבועות.

(**) וכ"כ בבבא"מ ספ"ג דשבועות.

(*) ובישרש יעקב יבמות ל"ב ע"ב ד"ה בגמרא.

ואקיימה לשמור משפטי צדק. ומקשינן אמאי כיון דמושבוע עליה מהר גידל אחא לאשמעין שצובע חלה על דבר מלוא כדבר הרשות ומוכח לה מדכתיב נשבעתי ואקיימה ומש"כ פריך וכלא מושבע ועומד הוא דהא מוכיחין צ"כ שצובע שחם (שצובע כ"ז) דהא דכתיב להרע או להעזיב צדק הרשות כתיב קרא ולא צדבר מלוא וכו' ומתרינן אלא הא קמ"ל

משנה הלכות

התחייב עתמו בעולות שאפילו על הכוריים צאים ודוגמא ליוולדת שמחויבת בקרבן וזה שאמר אבא ביתך בעולות אשלים לך נדרי אשר פלו שפתי ודבר פי צר לי וכוונתו שדבר בשפתיו וצפיו נדרים שאינם ראויים או חלילה הכורר נדרים וע"ז הביא עכשיו עולות. ודעת התוס' חולין ריש פ' קמא משמע שמלוא נדור צעת לרה דכתיב וידר יעקב נדר לאמר לדורות שיהיו נודרין צעת לרה וכן הוא בפסקי תוס' שם ובצראשית רבה שהוא מקור נדרי התוס' משמע נמי שהיא מלוא וכן הגיה שם היפ"ת ועיין גמ' מנחות פ"א ע"א ולייתי בהמה אחריית ולייתי שמונים נדרים וכו' א"ל התורה אמר עוב אשר לא תדור וגו' ואת אמרת ליקום ולנדר בתחלה.

ובתוס' שם ד"ה התורה וכו' ואפילו רבי יבואר לא קאמר אלא דאמר הכי ז' אצל הכי עלי לא וכו' והא דאמרין בפרק שני מזירין מזיר נ"ט גבי מת אחד מהם יבוא אחר מן השוק וידור כנגדו תקיני גברא שאני והאיש מדיר בנו במזיר שם דף כ"ח ע"ג היינו נמי כדי לחנכו במצוות ע"כ אצל הרד"ק סי' תתפ"ג כתב הא דנודרין צעת לרה מותר שאין אותו נדר נדר גמור אלא נדרה והודאה ע"כ ע"ש וכן נראה מדברי הרשב"א נדרים דף ע' במשנה כדרי רשעים משמע דהוא לא מחלק כחירון התוס' רק דאותו נדר של יעקב לא היה נדר גמור אלא נדרה והודאה ולפי זה שפיר מיושבת קושית הצרכ"י אצל האגודה דבאמת אפילו צעת לרה אסור לנדר והא דיעקב לא היה נדר אלא נדרה וכן הא שהקשה מדוד המלך ז"ל נמי דמיירי דכיתה נדרה ולא נדר כמו ביעקב וק"ל ועיין ריטב"א וגמק"י נדרים דף ע' במשנה ה"ל ובצמצ"ן שם.

והנה דעת רבינו לא נחזרה לי מאי דעתיה לענין נדרה ונראה לדייק דס"ל דמותר לידור צדקה והוא דבעור כתב ומיחו אס מלוא דגופיה ומיחייב ציב וכו' שרי ליה למינדר וכתב עליו הפרישה ומיחו אס מלוא וכו' ר"ל מלוא שרמיה עליה ותלויה בגופו כגון אשנה פרק זה וכיוצא בזה לאפוקי נדרה דאע"ג שהוא מלוא שרמיה עליה מ"מ אינה תלויה בגופו אלא צדבר אחר דהיינו בממון ועיין צו"ז סק"כ צד"ה אשנה ע"ס קריית מלוא דגופיה ומח נראה לדייק דכפוסקים שלא כתבו מילת דגופיה אלא כתבו סתם דקא נדר ומשבע לקיומי מלוא מילתא דמיחייב צב שפיר דמי ומשמע כל המלות אפילו נדרה בכלל

הרשב"א ז"ל לענין כל תאחר ויאל לחלק בין זה ואמר דהחלוק אחי אפי' להרשב"א ז"ל ולא הביא דהדבר באמת מפורש בן נדרי הרשב"א להדיא וראיתי בצרכ"י שהביא נדרי הרד"ק ה"ל ובגליון מהרש"א הרגיש נדרי הרשב"א ז"ל ונדרי הרמב"ן ז"ל לא הרגישו דגם בן מפורש ויאל נדריהם.

ורבינו ירוחם נתיב י"ד ח"ג כתב לא מיבעי ליה לאדם כשר לידור ולא ליצבע בשום דבר אלא כשרותה לעשות שום דבר מלוא או אפילו ליתן לעניים ז' או אפילו לפדיון שבויים וכיוצא בהם אס יש צידו ליתן יתן מיד ואס לאו ישתוק עד שיהא צידו ויתנו ואס פוסקים נדקא והוא פוסק עמהן יאמר בלא נדר ואס מלוא מועלת עליו מותר כגון אשנה פרק זה שכתבתי למעלה והוא שיכול לקיימה וכו' וכ"ש על מלות ל"ה ע"כ. והנראה דהוא ז"ל ס"ל דמלות נדקא לא נחשבה לו וכן פדיון שבויים מלוא המועלת עליו וזה דלא כמו שכתבו הרשב"א והרמב"ן ז"ל ועוד דזה נמי הוי מלוא שהוא מחויב ואפשר דהכא מיירי כשעדיין לא קיים כמדתו וי"ל.

וראיתי בצרכ"י סי' ר"ג שהביא נדרי האגודה פ' ד' נדרים שכתב נודר אע"פ שמקיימו נקרא רשע יש מפרשים אפילו נודר צעת לרה דהא על כל נדרים מייתי לה עכ"ל וכבר תמכו עליו דהא אמרין מלוא לידור צעת לרה דכתיב וידר יעקב נדר והביא שם כמה חירואים ולצסוף סיים ולכל החירואים של מהר"ם מינ"ץ וחירואי הרב כנה"ג דבקרצנות צעת לרה אסור או דיעקב אעפ"כ נענש על זה קשה מהכתיב אבא ביתך בעולות אשלים לך נדרי אשר פלו שפתי ודבר פי צר לי ואין להאריך ע"כ.

ויל"א דמסתפינא נלפע"ד ליישב דלא תקשה (א) לפי מה דאמרו כל היושב צענית נקרא חוטא אפי"ה אס יודע שצריך לזה מותר וצענית חלום אמרו דמחשבה אפי' צענת דיפה צענית לחלום כאש לנעורת ואפי"ה ישיב צענית לחשבתו על שבעל מלות עונג צעת ונראה דאף שאסור להצטנות צענת ועושה קלף איסור בזה עד שצריך להשיב צענית לחשבתו מ"מ הרוח בזה גדול מן הכפסד ולכן מחשבה וא"כ אפשר הכ"ג נודר צעת לרה הרוח גדול מן הכפסד.

(ב) עוד היה אפשר לי לומר דבאמת דוד נמי לא נדר כלום צעת לרה רק שדבר נדרים מתוך נער ודוחק וע"ז

דשרי ליה לרזי נפשיה כלומר דלוי לא חילטריך כלי קרא לומר שביא חלה לגבי כל יחל אלא היק מנין שדבר בגון הוא להשבע לקיים את וכו': ואיחרט ביה. שנתחרט על נדרו ורואה לשאל עליו:

משנה הלכות

ש"ס קפדין וכו' ע"ש ומעתה צדין נמי אי הזכיר ש"ס יהיה חסור לשבע כנ"ל.

(ד) ומ"ש ויכא דנדר או דאישתבע ואיחרט וקא צעי לאיתשולי (ע"ס מה שכתב לאיתשולי) עליה אחי לקמיה דרבנן ומיחרט ביה אי נמי דאמר אדעתא דכבי לא נדרי וכו'. בגמ' נדרים דף כ"ב ע"ב ודף ע"ז ע"ב ובגמ' עירובין דף ס"ד ע"ב איפליגו בזה תנאי ויש כאן חלופי גירסאות דבגמ' נדרים גרים רבן גמליאל סבר פותחין בחרטה ורב נחמן סבר אין פותחין בחרטה וכן הוא במפרש כאן וכן גרס רש"י עירובין הנ"ל ח"ל אין פותחין אין לריך לפתוח לו בחרטה אלא הכחם עוקר אפי"פ שאינו מולא לו טעם עקירה רבן גמליאל סבר כמאן דאמר פותחין לפיכך הולך ישב הדעת לחשב איזה פתח ימלא לו ע"כ.

אבל הר"ן נדרים שם ד"ה כ"ג ר"ג סבר גרם להיפוך ר"ג סבר אין פותחין בחרטה ורב נחמן סבר פותחין בחרטה והקשה ר"ת לגירסת רש"י דהא רב נחמן גופיה שמעיין ליה להדיא צפ' ד' דנדרים דף כ"ב ע"ב דאמר הלכה פותחין בחרטה ונזקקין לאלקי ישראל וכן הקשה מפ' נערה המאורסה דף ע"ז ע"ב וגירסת רבינו מסתייע לר"ת ודעימיה וכו' כתב לקמן להדיא ח"ל והתניא ירד ר"ג ונתעטף וישב והתיר לו נדרו רבן גמליאל סבר אין פותחין בחרטה ע"כ.

ופסק רבינו דפותחין בחרטה דכן מסקנא דהלכתא בנדרים שם וכן פסק הרמב"ם והרא"ש ועיין טור וכו' סי' רכ"ח ושו"ע יו"ד הג"ל סעי' ז'. ועיין לקמן (סי' י"ז) מה שכתבתי בזה.

(ה) ומ"ש דנדר או דאישתבע נראה דס"ל דבין אנדר ובין אשבעה מלי לאיתשולי בין צפתה ובין בחרטה ורבינו האי גאון החמיר בנדרים שלא לפתוח בחרטה ואמר דאין השתא אי עבדין קרוב לדרי חסי עבדין דאמר אין חכם מתיר אלא כעין ד' נדרים כלומר צפתה אבל בחרטה לא והחמיר עוד בשבעות ואמר דלא מדקקין לכו כלל אלא כד מתרמיא מילתא דאית ביה תקנתא וכו' והביא הרא"ש ז"ל פ"ג נדרים (וע"ס צ"י שכתב פ"ד) והמרדכי פ"ג דשבעות הביא תשובת מהר"ם וכתב בזה דברי רב האי גאון ז"ל וכתב עליהם דנ"ל דהומרא בעלמא היא אבל מדינא מתירין לכל אפילו לאלקי ישראל.

כיון דלא מחלק ביניהם וכיון דרצו כתב סתם לקיומי מלוא משמע אפילו לדקדק וכן נראה דעת השאלות דבסתם אמרו דמלוא דמחייב זה שפיר דמי.

אבל לקושטא דמילתא קשה לדייק כן דהכל תלוי בחיצת גופיה שברי רבינו ירוחם נמי לא כתב חיצת גופיה ואפי"כ ס"ל לדקדק לא משתבע ואינו נודר וצריך כלשון מלוא דבגופיה ליתא כן בטור הראשון וכבר כתב הריטב"א ז"ל האי לשון וז"ל כיון דמלוא דגופיה וקום ליה דמוקים שבעות ולא הוי שבעות שוא ע"ש ע"ש.

ודע דנסתפקתי אי עובר על האי שבעה שנשבע לזרוע נפשיה ולא קיים אי נקרא משו"ה חשוד על השבעה ונ"מ לכשנגדו נשבע ונוטל אם מחויב שבעה כמו שאמרו כתובות דף פ"ה ידענא דהאי איתתא דחשידא על שבעתא אפכה רבא אשכנגדה וי"ל דתלוי במחלוקת הפוסקים אי עבר על האי שבעה בלאו דכל יחל.

ומצאתי בתשצ"ן קטן סי' תקפ"ח שכתב, מדאמרין צפ' הכותב דף פ"ה ידענא דהאי איתתא דחשידא על שבעתא, ופי' צפ"ג נשבעת ואינה מקיימת לפיכך אדם שעבר על חרמות שלנו הוא חשוד על השבעה וכו' ובספרי צפ"ג שלפנינו בבל' כתובות לא מלאתי פי' זה מנשבעת ואינה מקיימת שהביא התשצ"ן ז"ל ועיין בספרי על מס' כתובות במשנה הלכות שם סי' כ"ד מה שכתבתי בזה.

והכלל בו בסופו צפ"ח שם כתב לרבי יהודאי ומאן דרגיל לאפוקי הזכרות השם לבעלה פסול בשבעה וכו' בכלל הא דתנן ושכנגדו חשוד על השבעה ואמרין בהיא איתתא דאיתחייבא שבעה בי דינא דרבא אמרה ליה בת רב חסדא וכו' ומפרשי רבנן דהות חזי לה דהוב מפקא שם שמים לבעלה וכו' ע"ש. והנראה דהוא רב יהודאי גאון ולמאי דס"ל להתשצ"ן דרב יהודאי גאון חזר את ה"ג לא רחוק דהי' כן בגירסתו ועיין בס' כה"ג או דע"י תשובתו יחסו לצה"ג ועיין או"י ח"ג סי' י"ז תניא אל תשת רשע עד וכו' ומסתייעא סברא מהכותב גבי הדיא איתתא דקאמרה ידענא דהחשידא אשבעתא שכתב צפ"ג דמפקא שם שמים לבעלה וכו' ע"ש וכתוס' ר"י הלכן למס' יומא דף פ"ב הובאו ופירשו דמפקא ש"ש לבעלה נשבעת ואינה מקיימת והיינו שבעת ציעוי למדת דאזכרת

ולאיתשולין עליה אתי לקמיה רבנן ומיחרט ביה ז' אי נמי דאמר אדעתא
דהכי לא נדרי ושרו ליה נדריה כההוא דאתא לקמיה דרבה בר רב הונא
איתי לקמיה רבנן וכו' פ"י

או שמתחרט על נדרו מעיקרו
שאומו אלו כיייתי יודע לא
כיויתי נודר וכו' הנקרא חרטה או שמוציא פתח לנדרו ואומר אדעתא דהכי לא נדרי כלומר דצייקור הנדר כמו
שכיב אינו מתחרט עליו אלא שמתא דבר אחד חדש מה שלא חשב עליו בשעת הנדר ואמר אדעתא דהכי לא נדרתי וכו'

משנה הלכות

שמתחרט על נדרו מעיקרו ואומר שלא נדר אלא מחמת
כעס ואילו היה לו צאתו שעה לצו של עכשיו וכו' יודע
צאצאו של עכשיו לא היה נודר ע"ש. ויש חלוק בין פרש"י
שפי' פותחין בחרטה ובין פ"י החוס' צעירותין כג"ל
לפי שינויי הכסחאות משתנה כפי' ג"כ ע"ש ועיין ר"ן
נדרים כג"ל.

ז' ומ"ש אי נמי דאמר אדעתא דהכי לא נדרי וכו' זה
הוא הנקרא פתח ויינו מי שאינו מתחרט
צייקור הנדר מעצמו אבל יש בנדרו דבר שמתחדש לגמרי
אחר נדרו וכו' ואומר אלו כיייתי יודע בשעת נדרי שזה
הנדר יתחדש לא כיייתי נודר וכו' כעין נדרי טעות מיכו
אם אמר דבשעת נדריה דעתיכ היה אכל מאי דאפשר
דיתחדש ואפי"כ נדר תו לית ליה בחרטה מהאי טעמא
אבל אפשר ליה בפתח חרטה ופתח חרטה נמי ודאי
לא כגויא דלא ידע בשעת נדריה דמטי ליה לערע מחמת
נדריה ואדעתא דהכי נדר אלא דלא חסיק אדעתיה מחמת
כעסיכ דמטי ליה כולי האי לערע דמטי ליה בשעת ומ"מ
כיון דהוא ידע מעיקרא דהי' ליה לערע וכו' נאמר גדול
ראוי לצא לא חשבו דבר המתחדש לגמרי ומש"כ חשבו
פתח קל דאע"ג דנדר אדעתא דלערע שריק ליה ועיין
ריעצ"א ובחידושי המאירי באריך הרבה בפירושי דכאי
שמעתא ע"ש.

ז' ומ"ש כי האי דאיתי לקמיה דרבה בר רב הונא וכו' שם
בגמ' דף כ"א ע"ב הוה דאחא לקמיה דרבה
בר רב הונא א"ל אילו היה עשרה בני"א שיפייסוך צאצא
שעב מי נדרת א"ל לא וכתירו ורצנו לא גרם עשרה
בני"א אלא אי כוכ הוה שעתא אינש דמיתז דעתך
ולדינא נראה דאין נ"מ דבין אחד ובין עשרה חרטה מעצמו
לא כוי עוד גרם בגמ' מי נדרת וגירסת רבנו מי כוכ
משחצעת. וכתב הר"ן דזה נמי לא כוי פתח מעליה משום
דלא כוי עכשיו בעשרה בני"א שיפייסוכו דנימא פתח
מעליה כוי שאילו היה יודע כן לא היה נודר ועיין ר"ן
שם מה שפי' בחלופי גירסאות בגמ' שם אין פותחין
בחרטה אבל בגמ' לא גרם לא ה' ולא ה' וגם רבנו
נראה דלא גרם לה כלל.

ז' באורחא כ"י אפשר לומר דיש גם חלוק לדינא אי
גרסינן עשרה בני"א כגמ' או גרסינן

אבל כרי"ף ז"ל כתב כרז האי גאון בציאו העור יו"ד
ס' ר"ל ורצונו ירוחם נתיב יו"ד ח"ז בציא
דברי רב האי גאון ז"ל וכו' עד ומכ שכתב בזה"ג כשצב
על אשתו לוקח ומקיים אשתו לא סבירא לן כבי ודברים
בעלים הם אלא חייב אדם לקיים שבועתו ולגרש אשתו
ולא יחלל שם שמים צפרהסיה אלא יגרשנה לאלתר ויתן
כתובה ואין בדבר זה משום לעשות שלום בין איש לאשתו
וכא דאמרינן גבי סוטה ששמו שכתב בקדושה ימחה
על המים העצם להוציא מידי ספק ומידי איסור אבל
הכה מילתא אמרה תורה לא תשא וכו' ולא ינקח וכתב
נשבע להרע ולא ימיר הילכך יוציא ויתן כתובה גם הרא"ש
בציא דברים אלו בשם בזה"ג קבולות ע"ש.

ז' והנמק"י נדרים כג"ל בציא דעת רב האי גאון ובסופו
כתב אבל כרז אלזרגלוי ז"ל כתב בשם מר
יבדאי גאון ז"ל שכתמיר עוד בנדרים וכו' וכו' וכו'
לשבושת שלא לבחיר אותן אפילו בפתח אלא לדבר מלוא
שמחירין אותן בפתח ולא בחרטה ודוקא בחרטה חכם
החמירו אבל בחרטה בעל לא החמירו דבעל מופר ציוס
שמו בין בנדרים בין בשבועה ע"כ וכמאירי כתב וז"ל
וכעידו על מר יבדאי שהזכיר חכמי דורו שלא לפתח
בחרטה משום דממא כחוכא ע"כ. ומכאן תביה סתירה
גדולה בדברי רבינו למאן דס"ל דרז יבדאי גאון הוה
במחבר של הלכות גדולות שלנו (בזה"ג) תקשה דכאן
כתב דבין נדר ובין שבועה בחרטה כגי ולפי עדות הנשיא
ושאר הראשונים רב יבדאי גאון ז"ל אוסר בין בנדר
ובין בשבועה אבל לבסוברים דכ"ג לחוד ורז יבדאי לחוד
לא קשה מידי.

ז' ומ"ש רבנו ואיחרט ביה וכו' איתי לקמיה רבנן
ומיחרט ביה נראה דבכיון דייק רבנו בלשונו
הקדוש דמשחמט דמתחרט מעצמו ופירושו דמתחרט על
עיקר הנדר או השבועה דהכי משמע ליטנא דאיחרט, על
ומיחרט, וכוונתו דלריך להיות מתחרט ממש דאל"כ אין
המתחרט כלום אף שאומר לצ"ד שהוא מתחרט וכמ"ש
הרא"ש וז"ל ויחבר הנודר שלא יאמר שמתחרט מעיקרו
אלא א"כ הוא ברור לו שכיב רוצה שלא נדר משולם שאל"כ
אין המתחרט בחרטה והוא באיסור נדר כל ימיו וכו' וכו'
העור ס' רכ"ח ובריעצ"א כתב ולשון חרטה שגורה צפי
ככל ואין בכל צקיאין צפירושה וכוונתו הוא דחרטה

נקרא פתח ומתירין לו את נדרו וכו' דלא כוכ נולד וכו' בכלל נדר שכותר מקלחו כותר כולו: **איניש** דמיתבה דעתך. פי' כיס מפייסך שלא תנדור וכגון שמחמת רוגז נדר: **ומתבעי** לחכם. לריך החכם

משנה הלכות

(ח) **ומ"ש** ומתבעי לחכם למימר ליה שרי לך וכו' נדרים ע"ז ע"ז אר' יוחנן חכם שאמר כלשון צעל וצעל שאמר כלשון חכם לא אמר כלום דתניא זה הדבר החכם מתיר ואין צעל מתיר שכול ומה חכם שאין מפיר מתיר צעל שמפיר אינו דין שמתיר ח"ל זה הדבר חכם מתיר ואין צעל מתיר וכתב הר"ן ז"ל אר"י חכם שאמר כלשון צעל דהיינו מופר לך וצעל שאמר כלשון חכם שאמר מותר לך לשון צעל מפורש הוא ככתוב דהיינו לשון הפרה ולשון חכם דהוי מותר לך משמע ליה מדכתיב לא יחל דברו כלומר לא יעשה דבריו חולין ודרשין אצל אחרים מוחלין לו שעושין אותו חולין וצחולין מותר שיך למימר ככו.

וברושלמי משמע דחכם נמי מצי קאמר אין כאן נדר אין כאן שצוה דגרס החכם צעל שאמר כלשון חכם והחכם שאמר כלשון צעל לא אמר כלום אלא זה אומר כהלכתו וזה אומר כהלכתו הצעל אומר מופר לך והזקן אומר אין כאן נדר אין כאן שצוה ולפי זה משמע דלישנא דמופר שיך מכאן ואילך ולישנא דמותר דדבר שהוא מעיקרו ודעת רבנו לא נחזררה לי צוה דיש לומר מ"ש דמתבעי לו למימר שרי לך דוקא הוא ודוקא צחותו לשון הוא דבעי למימר ואי אמר לה צחור לשונות לא אמר כלום ואיכא למימר דסיפא דוקא דדוקא אי אמר לה מצוה לך לא אמר ולא כלום אצל אי אמר אין כאן נדר ואין כאן שצוה הכ"י דמועיל.

והרמב"ם ז"ל צפ"ג מהל' נדרים הל' א' צ' שיעב אחרת לו כהא שמעתי וס"ל היפוך דעת הפוסקים ז"ל וז"ל מפר אדם או מקיים דברי אשתו או צחו בכל לשון וכו' וכי"ז מפר אומר מופר או צעל או אין נדר זה כלום וכי"ז צדדים שענינם עקירת הנדר מעיקרו וכו' שאין האב והצעל מתיר כמו החכם אלא עוקר הנדר מתחילתו ומפירו ע"כ ותמה הכ"מ ז"ל דבריש פ"ד דנזיר דף כ"א ע"כ איבעיה לן צעל מיעקר עקר או דילמא מיגז גיז למאי גיז לאשכ שדורה צנזר ושמעב חצרתה ואמרה ואני ושמעב צעלה של ראשונה והפר לה אי אמרה מיעקר עקר הריא נמי אשתראי ואי אמרה מיגז גיז איכא אישתראי חצרתה אסורה ומסיק ת"ש דתניא כהדיא אשה שדורה צנזר ושמעב חצרתה ואמרה ואני וצא צעלה של ראשונה והפר לה היא מותרת וחצירתה אסורה ש"מ צעל מיגז גיז וכיון דפשטין דצעל מיגז גיז האך כתב רבנו כאן ובסמוך דמיעקר עקר.

אינש צעלמא כג"י רבינו והוא דלגירסת רבינו אפשר דכ"י דכאי דרבה דר רב הונא הוי פתח גמור שברי כל עיקר בטעם של הר"ן שכתב דזה לא הוי פתח גמור משום דלא הוי עכשיו י' צנ"א ממש שיפסכו ואלו הוי עכשיו י' צנ"א שיפסכו הכ"י דכ"י דכ"י פתח גמור לדעתו ז"ל וא"כ אפשר כהא כיון דצא לחכם והחכם מפייסו ממילא כהא הוי האינש המפייסו אפשר דהוא פתח מעליא ג"כ.

ומצאתי בחוס' רי"ד נדרים הנ"ל שכתב וז"ל ראיתי לאחד שכתב וז"ל דליכא השתא עשרה צנ"א מפייסין כיון דמפייס וקאי מאליו א"ל יותר ועקר הנדר מעיקרו וא"ל שיראה הפיוס צעניו אלא אומר לו אילו היו עושין לך כך וכך צשעת נדרך כלום היית נודר אין אלא אלא דברי צדוים ותפלות שאומרים לו דברים שלא היו והוא מתחרט דדבר שלא ראה צודאי כשעושים פיוסים לפניו עכשיו ואומר לו אילו היו עושין לך צשעת נדרך כאילו היית נודר והוא אומר וכו' לא הייתי נודר וכו' אצל אם לא יראה הפיוס צעניו צמח יתחרט תדע שצריך לראותו צעניו דהא אמרינן לקמן דרז סחורה וכו' שמעין דכוכ לכו נדרה למישרי וכו' אמאי לא אמרו אילו כיס מלך וככ"ג יאמרו להם נשיא וראש ישיבה או מלכי גוים וכו' כ"י כהא כשיאמר לו אילו היו י' צנ"א שיפייסוך כגון שכיו עומדין שם צחותה שעה י' צנ"א ופייסוהו שלא יעמוד אותו בנדרו ומש"כ מאלו לו זה הפתח ע"ש.

והגרא"ה דהיא מחלוקת הפוסקים אי הכי י' צנ"א לריכין ממש לפייסו או סגי בלאמר לו כך אילו היו שם י' צנ"א ומעשה יש לומר דדעת רבנו נמי כדעת החוס' רי"ד דצעי דוקא עומדים לפניו ומפייסין אותו ולכן כתב אלו כיס שם אינש דאז החכם צמקוס אותו האינש הוא אצל צעשרה צנ"א צעי דוקא שיכיו לפניו כן כי נראה לכאורה אצל עיין לקמן (סי' ל"ז) שהציא רבינו נמי אלו היו עשרה צנ"א שיפייסוך וכגירסת הגמ' כאן. שז מלאתי בחוספתא נדרים פ"ב ה"א רבי ישמעאל צדכי יוסי אומר אומרים לו אילו אחד הי' מפייסך היית נודר אם אמר לאו כ"ז מותר ע"כ וא"כ גירסת רבנו מפורשת בחוספתא.

ודע דבגמ' גרס רבה דר רב הונא וכן היא גירסת רבינו אצל בחוס' עירובין דף ס"ה גרס רבה דר רב הונא ע"ש וקל"ה מחוס' שם להר"ן כאן שכתב דאין נ"מ אי גרסינן פותחין צחרעב או אין פותחין ע"ש ולי"ע.

א"ל מופר לך מבוטל לך לא אמר ולא כלום דא"ר יוחנן חכם שאמר בלשון בעל ובעל שאמר בלשון חכם לא אמר ולא כלום מאי טעמא דכתיב זה בלשון בעל. מופר לך: ובעל שאמר בלשון חכם. מותר לך: זה הדבר אשר נאמר. דברים ככתבן דאין בעל מחיר

משנה הלכות

והנראה מדברי הרמב"ם ז"ל מפורש דס"ל דהיתר החכם אינה אלא שיסתלק דינו מן העתיד אבל לא על למפרע ושכך הוא הקצלה בלי טעם אבל לצטל כאילו לא היתה כלל לא יעשנו זולתו האב והבעל וצויתר קשה דמיונו לבא דהמדייר ופי' דכוונתו שאינו כמו רופא שאינו מרפא אלא וכו' והחכם מורה שלא חל הנדר מעיקרו שהרי להדיא כתב שהחכם רק על לעתיד מחיר והוא כעין רופא שאינו מרפא אלא מכאן ולהבא. גם מה שכתב ז"ל דהפרת הבעל לא משוי ליה כאילו לא היה אלא כאילו חל הנדר והוא מצטלו ועוקרו ולא קורא מיגז גי' הדברים לפענ"ד נפלאים שהרי להדיא כתב הרמב"ם ז"ל לפי שהצטול קשה לצטל מן הכפרה לפי שגנין הכפרה הוא שיתיר הקשר שקשר ונשאר הענין כמו שהיה בתחילה קודם שצועתה אם תרצה תעשבו ואם לא תרצה לא תעשבו הרשות בידיה אין עליה מניעה והצטול הוא שיכרחנה לעשות הדבר שנצטבה שלא לעשותו כמו שצארו אמר לה עלי ואכלי ועלי ושתי ואינו צריך להוסיף צפנתיו וכן זה הכפרה שיש צין הצטול והפרה עד שלא יהיו הלשונות סותרים זה את זה שהוא ענין נפלא ע"כ לשונו בקדוש.

דרי שכתב רבינו הרמב"ם ז"ל דהפרת הבעל הוא שיתיר הקשר שקשר ונשאר הענין כמו שהיה בתחילה קודם שצועתה ממש וביינו כמו שכתב לקמן כאלו לא היתה כלל השצועה ולא חלה מעולם זה לכאורה דלא כמו דפשיטא לכו להני גאוני ז"ל דהרמב"ם מודה דהפרת הבעל הוא שחל הנדר רק שנעקר ומיגז גי'. וזפרט לפי מה שכתב הלח"מ שרצה לצאר יותר דברי הכ"מ ז"ל דהחכם הוא מתיר כאדם שדבר אחד קשור הוא מתירו ונפרדו אבל בעל אינו עושה כן הרי הרמב"ם ז"ל כתב דגבי בעל הוי כעין מתיר הקשר שקשר ונשאר הענין כמו שהיה ולא צחכם וד' יאיר עיני וצטיק דברי הרמב"ם ז"ל הארכתי במקום אחר זה כעשר שנים צס"ד והנס אחי בכתובים.

ובהתבוננתי בדברי רבינו הרמב"ם ז"ל ראיתי צפי' במשניות למס' חיר פ"ד מ"א ז"ל לפי שהבעל אינו עוקר הנדר אלא מה שתלוי באשה בלבד והוא מה שאמרו בזאת הכוונה בעל מיגז גי' וביינו דמיגז גי' פירושו שחתכו לשנים לחצאין וחציה אחד מה שנוגע לאשתו הוא עוקר לגמרי וחציה השני מה שנוגע לעלמא נשאר הנדר בתקפו ולא עקרו כלל ע"כ. ונראה כוונתו דברי

והב"מ ילא לחדש שהרמב"ם ז"ל לטעמיה אזיל לפמ"ש צפ"י משבועות כ"ד (מתירין) יבא הנשבע לחכם וכו' ותמלית הדברים דענין הפרת החכם אינו אלא הוראה שמורה שהוא מותר ולא חלה השצועה או הנדר לעולם והחכם מורה לו דכ"ג לא חל הנדר אבל הפרת הבעל אינה כן אלא ודאי הנדר חל מתחילתו ויהי כאן נדר רק שהבעל עקרו וא"כ אין ללשון מותר בזה ענין ומ"ש צפ"י המדייר חכם עוקר נדר מעיקרו אינו כעין עקירת נדר שהזכיר רבינו גבי בעל דהביא דהמדייר היינו לומר שאינו כמו רופא שאינו מרפא אלא מכאן ולהבא והחכם מורה שלא חל הנדר מעיקרו ועקירת נדר שהזכיר רבינו גבי בעל היינו שחל הנדר והבעל צהפרתו עוקרו ומצטלו ומאי דאציטא לן בעל אי מיעקר עקר או מיגז גי' כוונתו או ע"י שצטול משוי ליה כאלו לא חל כלום מעולם או דילמא נהי דעוקרו מעיקרו מיהו לא משוי ליה כאלו לא היה אלא חל ואח"כ נעקר ע"ש. והלח"מ שם קלסו צפירושו והוסיף לצאר דבריו דהחכם מתיר הוא מלשון הקושר והמתיר כמו האדם שדבר אחד קשור הוא מתירו ומפרידו זה מה אצל בעל אינו עושה כן אלא עוקר הדבר צשרשו ע"ש מה שהאריך בדברים. ועיין יו"ד סי' רל"ד צש"ך סק"ס.

ולפענ"ד צ"ע פירוש בני גאוני ז"ל דלפי הגרסה ס"ל ז"ל דדעת הרמב"ם ז"ל ג"כ דחכם מתיר הנדר והוי כאלו לא היה צרם הרמב"ם צפי' המשניות נדרים הנ"ל כתב ז"ל אמנם היתר נדרים צצצת וכו' אם אמר החכם לאותו שמתיר נדרו מופר לך או מה שמורה על זה הענין או אומר הבעל לאשתו שרי לך וכו' לפי שזה אמרו חכם שאמר בלשון בעל וכו' ולשון ספרי חכם מתיר ואין בעל מתיר בעל מפר ואין חכם מפר לפי שגנין הפרה צטול השצועה מעיקרה וכאילו לא היתה כלל זה לא יעשנו זולתו האב והבעל לפי מה שנתצאר בתורה וצ"ס וענין השאלה לחכם שאנו קורין אותה היתר נדרים הוא שיתיר השצועה הנקשרת והמחייבת ויסתלק דינה מן העתיד וזה לא יעשנו זולתו חכם מומחה או ג' הדיוטות כמו שזכרנו לפי מה שצאה לנו בקצלה לא יחל דברו הוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו וזה הענין אין לו ראיה בתורה וכו' זולתי הקצלה והוא מה שאמרו היתר נדרים פורחים באויר ואין להם על מה שיסמוכו ע"כ.

דכתיב אם הפל יפר אותם איש: אבל אחרים מוחלין לו. לשון בעל מפורש הוא בקרא דהיינו לשון הפרה ולשון חכם דכוכ מותר לך משמע ליה דכתיב לא יחל דברו לא יעשה דבריו חולין ודרשין אצל אחרים מוחלין לו שעושין אותו חולין ונחולין מותר שייך למימר זהו וצירושלמי משמע דחכם נמי מלי קאמר אין כאן נדר אין כאן שבוש: פותחין צימים טובים וצנחות. פי' אם נדר להתענות כל ימות השנה או שלא לאכול בשר ושלא לשחות יין כל ימות השנה ואמרו לו אלו היית יודע שצנחות וימים טובים ציניהם שכם ימי עונג ושמחה ואסור להלעטר בהם היית נודר אם אמר אלו הייתי יודע לא הייתי נודר סהם אלא הייתי מפרש ימי החול ומוציא צנחות וימים טובים מתירים לו:

משנה הלכות

מחשבות ערומים להפר צריח ולפיכך אמרו שבעל אינו מתיר אלא מיגז גיח דכתיב צבעל וספר את נדרו ואמרו חכם שאמר בלשון בעל ובעל שאמר בלשון חכם לא אמר כלום ע"כ.

והנראה מפורש מדברי הרשב"א ז"ל דס"ל בדעת הרמב"ם ז"ל נמי בלשון הפרה שהוא כדבר שיטנו אלא שיש מעכב מלהשלימו וא"כ צאמת נראה דהנדר חל באשה לדעת הרמב"ם ודו"ק צ"ב כי זה צ"ב. ואחרי הודיע אותנו אלקים את כל זאת יש לחקור צפי הרמב"ם החדש הזה היכי שחפס בנדר זה לאחר שהפר לה בעלה את חלקה וכגון שצא אחד ואמר אהא כאותה אשה ובלשון המועיל קודם ההפירה אם חל הנדר ומקום הספק הוא כיון שהבעל כבר עקר הנדר שלה לגמרי למפרע היינו מה שנוגע לה וכאילו לא חל כלל וא"כ כיון דהוא חפס הנדר ותלה בה הכ"י דלא חל או דלמא כיון דמה שנוגע לעלמא נשאר בחקפו והחלק ה' לא הפר הבעל מעולם וא"כ כיון שחפס בהנדר אף שחלה באשה מ"מ החלק השני הזה לא הפר הבעל וחל הנדר אף לאחר שהפר הבעל חלק האשה ונלפע"ד לדיק מדברי הרמב"ם ז"ל דגם הוא ז"ל מודה דלאחר הפרת הבעל אינו חל הנדר כלל אפילו לשיטתו ז"ל שכתב שם וז"ל וממה שצריך שתדעו שהאשה שנדרה בנדר ושמע אותה אחר ואמר ואני אחר כך צא בעלה וכו' הרי שדייק רצו הגדול ז"ל לכתוב שהשני שאמר ואני היה קודם הפרת הבעל ורק אח"כ צא הבעל והפר לה ומשמע דפשיטא ליה אי צא השני לאחר שאמר הבעל מופר לך ודאי אינו מועיל כלום חמירתו כנלפע"ד.

(ב) וז"ש ומגן דאית ליה היתרא וכו' צרכות ל"ב ע"א וחגיגה דף י' ע"א אמר רב יהודה אמר שמואל אי הוואי התם אמרי להו דידי עדיפא מדידכו שנאמר לא יחל דברו הוא אינו מחל אצל אחרים מוחלין לו ע"כ ועיין רמב"ם פ"י מה' שבושות ה"ב.

(ג) וז"ש פותחין צימים טובים וצנחות וכו' נדרים דף ס"ז ע"א צמחנה שם ובגליון מהר"י פיק לין

הנדר אית ליה תרי סניפים ותרי איסורים אחד מה שנוגע להנודר עלמא והיינו האשה שנדרה אי אסורה או מותרת בדברים שנדרה לפי הנדר שהוא אצל יש כאן עוד דין אחד מה שנוגע לעלמא והיינו אם אחד צא אחד צא אותו נדר והיינו שאמר גם אני כאותה אשה ותלה באותו נדר עלמא ומפרש הרמב"ם ז"ל דמה שנוגע לגביה דידה הבעל מיגז גיח לגמרי ועוקר כאילו לא היה כלל וכלל אצל מה שנוגע לעלמא והיינו לחלק השני ודין שבו לענין נדר דעלמא אין כח ציד הבעל להפירו ולעוקרו כאילו לא היה חל כלל והוי ממילא נדר גמור לענין זה והבין זה ואם כן נד אחד מהנדר נעקר לגמרי וכאילו לא חל והיינו נד האשה נד אחד נשאר לגמרי בכל פרטיו והיינו נד הנוגע לעלמא.

ומכאן נ"ע נמי קצת ארצינו הכ"מ ז"ל שכתב עוד שם וז"ל ומאי דאיצטית לן בעל אי מיעקר עקר או מיגז גיח וכו' אי אמרו דעקירה ממע עקר ליה שעי' שמצטלו משוי ליה כאילו לא היה או דילמא נהי דעוקרו מעיקרו ע"י הפרתו מיהו לא משוי ליה כאילו לא היה אלא כאילו חל הנדר והוא מצטלו ועוקרו ולזה קורא מיגז גיח וכו' ע"ש ונראה דמפרש מה שקורא הרמב"ם מיגז גיח היינו מה שמצטלו ועוקר כל הנדר אצל מדברי הרמב"ם ז"ל שכתבתי נראה דהוא ז"ל מפרש פי' אחר צא דמיגז גיח והיינו דמיגז גיח הנדר למחלה ועושה ממנו שני נדרים וחלוק גדול יש בין הכי תרי פירושי כמובן שוב מלמדי בלח"מ הכ"ל שהרגיש צפי המשניות הג"ל.

שבתי וראיתי צחשו' המיוחסות סי' רס"ב שכתב צהא שכתב הרמב"ם ז"ל שורי לך מחול לך מכו לשון מחול אם הוא לשון מחילה או משלשון לא יחל תשובה משלשון לא יחל ויחל הכל ענין אחד שלשון לא יחל לא יתר והענין כמתיר הקשר שחזר הענין כאילו לא היה וכאדם שמלא חבל קשור והתירו וברי הוא כאלו לא הי' וזהו שאמר חכם עוקר הנדר מעיקרו ומחילה ג"כ שעושה את החוב או הכעס כאלו לא היה מש"כ בלשון הפרה שהוא כדבר שיטנו אלא שיש מעכב מלהשלימו כמו מפר

ובשבתות יא) בראשונה היו אומרים אותן הימים מותרין ושאר כל הימים אסורין עד שבא ר' עקיבא ולימד נדר שהותר מכללו הותר כולו כיצד

בראשונה היו אומרים אותן הימים מותרין. לפי שכן כנדר טעות שלא היה נדר אחד וזהו שכתב ר"ע וכו': נדר שהותר מכללו הותר כולו. פ"י כשנדר נדר אחד דרך כלל על פרטים רבים ולא אמר משמעות נדר לכל אחד ואחד כגון זה שנדר לכל ימות השנה כשהותר פרט אחד מהכלל לפי שנמלא טעות או ע"י היחיד החכם שעוקר מעיקרו הותר כולו בלא פתח אחר, ולאפוקי נדוי או חרע בית דין שאע"פ שהותר מכללו לא הותר כולו לפי שאין ההיתר בא על ידי פתח וחרע ואינו עוקר מתחלתו כריטב"א: כיצד וכו' הותר אחד. כדאיתא לעיל פרק ארבעה נדרים (דף כ"ה ע"ב) שאמר אילו הייתי יודע שאבא ביניהם לא הייתי נודר אלא הייתי אומר פלוני ופלוני אסורים ואבא מותר כשם שאביו מותר מותרין כולן ועיין

משנה הלכות

ביניהם הייתי אומר פלוני ופלוני אסורין ואבא מותר כולם מותרין לא נחלקו אלא באומר אילו הייתי יודע שאבא ביניהם הייתי אומר כולכם אסורין חוץ מאבא ב"ש סברי לה כר"מ דאמר תפס לשון ראשון וצ"ה סברי לה כרבי יוסי דאמר בגמרא דבריו אדם נחפס.

ופסק הרמב"ם ז"ל בפ"ה מה' נדרים כרצו ותמא הרד"ז ז"ל דשביק מילתא דרצו דבוא נחלקו ופסק כרצו אבא הרא"ש והר"ן כתבו כיון דאיכא לספוקי אי הלכה כרצו דנחלקו הוא או כרצו דרצו כוח משום הכי נקטינן להומרא עוד טעם אחר אמרו כיון דרצינא ורצ פפא הקשו לרצא משמע לכאורה דסבירא להו כרצו ובגליון הש"ס הקשה להר"ן מדידיה ריש סוכה דף רל"א והניח ב"ש.

וראיתי ביד שאלו לנדרים סי' רכ"ט סק"ב שרצה לומר הא דהקדים יו"ט לשבת לפי שיטת הבכור שור וכן דעת השאלות פ' חיי שרה דשבת ליכא שמחה אלא עונג וציו"ט איכא שמחה ואין שמחה אלא צער ע"י פסחים דף ק"ח אבא עונג אפי' צכסא דהרסנא מענגי וכו' ס"ל הטור ועב"ה ועט"ז ולפ"ז ציו"ט דכתיב צ"י שמחה צודאי לא סגי בלא צער ולכך הקדים יו"ט לשבת דציו"ט יכול לפתוח טפי גם כשנדר שלא לאכול צער משא"כ בשבתות דאין פותחין רק כשנדר להתענות ובמו שכתב הטור ע"ש מה שהאריך להקשות ע"ז ובתשובותיו לדידיה כר"ג ר"ד קליין שליט"א הארכתי בס"ד.

וראיתי ביד שאלו לנדרים סי' רכ"ט סק"ב שרצה לומר הא דהקדים יו"ט לשבת לפי שיטת הבכור שור וכן דעת השאלות פ' חיי שרה דשבת ליכא שמחה אלא עונג וציו"ט איכא שמחה ואין שמחה אלא צער ע"י פסחים דף ק"ח אבא עונג אפי' צכסא דהרסנא מענגי וכו' ס"ל הטור ועב"ה ועט"ז ולפ"ז ציו"ט דכתיב צ"י שמחה צודאי לא סגי בלא צער ולכך הקדים יו"ט לשבת דציו"ט יכול לפתוח טפי גם כשנדר שלא לאכול צער משא"כ בשבתות דאין פותחין רק כשנדר להתענות ובמו שכתב הטור ע"ש מה שהאריך להקשות ע"ז ובתשובותיו לדידיה כר"ג ר"ד קליין שליט"א הארכתי בס"ד.

יא) וב"ש בראשונה היו אומרים וכו' משנה שם בגירסת רבינו ובמשניות גרס שהנדר שהותר מקצתו הותר כלו והכין איתא בגמ' נדרים דף כ"ה וכתב הר"ן ז"ל דילפינן לה צירושלמי מדכתיב ככל היואל מפיו יעשה דמשמע דוקא בשכולו קיים ונראה דס"ל דאין טעם לדבר אלא גזירת הכתוב היא דכיון דלא הוי ככל היואל מפיו ממילא לא צ"י יעשה אבא הרא"ש והרע"ב ועוד פוסקים פירשו הטעם דלא נדר מעיקרא אלא על דעת שיתקיים כולו נמלא התרת מקצתו פתח לכולו וכתב החו"ט דהלשון לומד לא משמע דמסבירא הוא אלא דמקרא למדו כן והביא מה ראה להר"ן ז"ל שהביא דרש"ה צירושלמי ע"ש.

והנה בגמ' דף כ"ה ע"א צנדרי שגגות כיכי שהיה אביו ואחיו עמכן ואמר עליכם קרבן אמר רבא דכ"ע כל היכא דאמר אילו הייתי יודע שאבא ביניהם הייתי אומר כלכם אסורין חוץ מאבא דכולהו אסורין ואביו מותר לא נחלקו אלא באומר אלו הייתי יודע שאבא ביניהם הייתי אומר פלוני ופלוני אסורין ואבא מותר ורצא אמר דכו"ע כל היכא דאמר אילו הייתי יודע שאבא

וראיתי ביד שאלו לנדרים סי' רכ"ט סק"ב שרצה לומר הא דהקדים יו"ט לשבת לפי שיטת הבכור שור וכן דעת השאלות פ' חיי שרה דשבת ליכא שמחה אלא עונג וציו"ט איכא שמחה ואין שמחה אלא צער ע"י פסחים דף ק"ח אבא עונג אפי' צכסא דהרסנא מענגי וכו' ס"ל הטור ועב"ה ועט"ז ולפ"ז ציו"ט דכתיב צ"י שמחה צודאי לא סגי בלא צער ולכך הקדים יו"ט לשבת דציו"ט יכול לפתוח טפי גם כשנדר שלא לאכול צער משא"כ בשבתות דאין פותחין רק כשנדר להתענות ובמו שכתב הטור ע"ש מה שהאריך להקשות ע"ז ובתשובותיו לדידיה כר"ג ר"ד קליין שליט"א הארכתי בס"ד.

משנ"כ: שאיני נכנס לזה אמר קונם שאיני נהנה לכולכם הותר אחד מהם הותרו כולן (יב) שאיני ולזה. ואוקי לה כחם כגון נהנה לזה ולזה הותר הראשון הותרו כולן הותר האחרון האחרון מותר שחלאן זה כזה ומשום הכי הותר הראשון הותרו כולן שכולן היו תלויין בראשון: הותר באחרון באחרון מותר וכולן אסורין. שבראשונים

משנה הלכות

למחני דנמלאו אציו או אחיו דלא לריך שאלה דהתם כגדר בטעות ושגגה גמורה דאין סכדי שסבור בלבו ששם אינם קרובים דהא אפשר שפיר בלא אציו בלכך כרי הוא כאלו אמר בפירוש כרי עליכם וכו' אבל הכא וכו'. וברי לבידא דעת החוס' ז"ל דענת המאירי דנמלאו אציו או אחיו דמותרין בלא שאלה וכו' דאמרו בחוס' כאן וכשצא לפני חכם ע"כ אין כוונתם שריך לצא לפני חכם להחיר וכמו שחשב צדק אדוניו המאירי ז"ל אלא כוונתם באחד שצא לפני חכם בלא ידעו שמעלמו בטל כגדר מטעם נדרי שגגות וכשצא לפני חכם ואמר אלו הייתי יודע אומרים וכו' וע"כ ז"ל כן דאל"כ יכיר דבריהם סותרים וכל זה לפי מה שגרס המאירי בחוס' אצל באמת בגירסא כמו שהיא לפנינו בגמ' ליתא תיבת חכם כלל וכו' גרסינן כשצא להחיר נדרו אמרין הותר מקלחו הותר כלו וי"ל כוונת החוס' לפי בגירסא שלפנינו היינו שצא להחיר מעלמו אמרין ליה הותר מקלחו הותר כלו וק"ל ועיין חוס' רי"ד כאן.

ובתב כר"ן (דף כ"ז ע"א) דדוקא בגדר שחותר על פי חכם אמרין שחותר מקלחו הותר כולו אצל בהפחת הבעל אם הופר מקלחו לא בטל כולו דקיי"ל בטל מיגז גיז וכן כתב הרמב"ם פ"ג מהל' נדרים הל' יוד. ועיין חזון יחזקאל על התוספתא נדרים מה שכתב צדק בגאון המוצהק מוכרי' אצראמסקי שליט"א.

ובעיקר דין נדר שחותר מקלחו עיין יו"ד סי' רכ"ט פרטי דינים צדק כי אין זו מגמתי להביא כל פרטי דינים המצוירים בש"ע.

(יב) **ומ"ש** שאיני נכנס לזה ולזה קרבן לריבין פתח לכל אחד ואחד שם צמטת דף ס"ז ע"א וצמטת שם גרס עוד ברישא ח"ל הותר האמלטי, הימנו ולמעט מותר, הימנו ולמעט אסור ע"כ. וכתב הגר"י פיק עיין מ"ש לעיל כ"ז ב' דלא גרסינן כ"ז צמטת דכחא וכן בברא"ש ליתא, ועיין תו"ע, ומדברי רבינו ז"ל ראינו לדבריהם דג"כ לא גרס צדק זו צמטת, עכשיו ראיתי ברמב"ן ז"ל שכתב ח"ל הא דקתני הא מתניתין לזה ולזה הותר הראשון וכו' דיקא נמי דקתני עלה בצרייתא הותר האמלטי, הימנו ולמעט מותר הימנו ולמעט אסור ע"כ. ונראה דברמב"ן כתב מפורש דהיה צדק היה צרייתא ולא מן צמטת ע"ש אף שצמטת לענין בלכא אין נ"מ ופסקוהו כל הפוסקים וגירסת רבינו

שם מלאכה או לפרוע לו חוב וכיוצא בזה והחיר לו חצירו מקלחו דלא הותר השאר וכן הדין אם היו שנים והחיר לא' וכן כתב הרמב"ן בזה שצדק וכתבתי זה בשביל שראיתי רבים טועים בזה וחולים טעות בכלל נדר שחותר מקלחו הותר כלו וברש"א כתב דכל שחותר מכללו אפי' מקלחו על ידי חרטה הותר כלו וראשון נראה עיקר ע"כ.

ועיין מ"ש המאירי נדרים דף כ"ז בכל השיטות ולמה פסקו הפוסקים כרצונו ועיין שיעב מקוצצת נדרים כ"ל ובש"כ ובגדו כהונה. ועיין תשו' ריב"ש סי' תנ"ג באשה שנדרה שלא תנשא אלא ברצון אחיה ואמה, בהסכמה אחת, ועתה אחיה מסכים ואמה אינה מודה בדבר, וכתב דאין זה ענין לגדר שחותר מקלחו דכחא נדר זה לא הותר כלל לא כלו ולא מקלחו אלא שחותר מסכים ואין בהסכמתו מספיקה לפי לשון הגדר ע"ש והביאו הב"י סי' רכ"ט.

ודע בגירסת המאירי לפי מה שכתב לפני היה היפוך ממנו שכתב בש"ס דין ח"ל אמר רצא בכל מודים באומר אלו הייתי יודע שצדק צנייכם הייתי אומר כולכם אסורים חוץ מאצא דכו"ע דכלם אסורין ואציו מותר ובגמ' דין אמר רצא דכו"ע היכא דאמר אלו הייתי יודע שצדק צנייכם הייתי אומר פלוני ופלוני אסורים ואצא מותר כולם מותרין ולקמן שם כ' עוד המאירי אלא שאומר אלו הייתי יודע צמטת כגדר שצדק צנייכם הייתי אומר פלוני ופלוני אסורים ואצא מותר ומשמע מגירסתו דכחא ליכא שום חולק אצל בגמ' אמרו לא נחלקו אלא באומר אילו הייתי יודע שצדק צנייכם הייתי אומר כולכם אסורים חוץ מאצא וכו' ע"ש.

והנה המאירי כתב שם ופירשו בחוס' אם כשצא לפני חכם אמר אילו הייתי יודע ע"כ ואיני יודע מה הזקיקם לכך שהרי נדרי שגגות מותרין בלא שאלה וכל שנצטל מקלחו נצטל כלו ואם כן לאו דוקא לפני חכם אלא שאמר להם כן ר"ל שכתב סבור שכלם אסורים ומתנצל לכבוד אציו ואומר אילו הייתי יודע צמטת כגדר שצדק צנייכם הייתי אומר כלכם אסורים חוץ מאצא כו"ע מודי ר"ל אפילו צ"ה שכלם אסורין ואציו מותר.

ול"א דבריו הקדושים לפענ"ד דברי החוס' גם כן מתפרשים כדבריו ז"ל ואין כאן השגה עליהם ח"ל צדק כ"ה ע"כ ד"ה פותחין ול"י דהלשון משמע שריך בהרת חכם מדקאמר פותחין אלמא משמע דלריך בהרת חכם לכן נראה דודאי לריך בהרת חכם ולא דמי

ובולן אסורין שאיני נהנה לזה ולזה קרבן ולזה קרבן צריכין אינם תלוין זו: ה"ג שאיני נהנה לזה קרבן ולזה קרבן נהנה לזה קרבן ולזה קרבן: פתח כל אחד ואחד. דכל חד וחד הוי נדר באנפי נפשיה ולפיכך אין שום אחד מהם מותר בהיתר חבירו:

משנה הלכות

דפסק כר"ש ואשכחן מאן דפסק וכו' דלא כר"ש ואין לא סבירא לן לא כפסקא דיליה ולא כפירושא דיליה (היא דעת הרמב"ם) חדא דהא אמרינן בגמ' להדיא כגון שחלחן זה כזה וכו' ואמרו פלוני כפלוני וכו' אלא עיקר פסקא דיקא כר"ש וכדכתבין עכ"ל.

ומכאן ז"ע קצת לחי' התו"ש הבאחי לעיל שכתב דכיון דבגדרים לא שקלינן וערינן כלל אזלינן בחד שבועות דשייכים לגדרים טפי שהרי הרמב"ן ז"ל והרי"ף כתבו אדרבה כיון דבקדושין שקלי וערי אליבא דר"ש הוה סתמא אחריתא ולכן פסקין כר"ש גם בגדרים וי"ל.

והמור סי' רכ"ט כתב נדר שכותר מקלחו וכו' וכן אם אמר לחברת אנשים קונם שאני נהנה לכולכם או אפילו קונם שאני נהנה לך ולך הוי כלל ואם הותר אחד הותרו כולם אבל אם אמר קונם שאני נהנה לך קונם שאני נהנה לך הוי כל אחד נדר בפני עצמו ונראה דפסק כר"ש והב"י הביא דעת הר"ן שכתב ולענין הלכה קיי"ל כר"ש וכן פסקו ר"ח והרמב"ן ז"ל ובש"ע הביא ב' הדעות.

ודעת רבינו יש' לעיין כמאן ס"ל לפסוק ולכאורה נראה דפסק נמי כר"ש מדכתב סתם שאיני נהנה לזה ולזה קרבן ולזה קרבן צריכין פתח כל אחד ואחד ומדלאריך לכתוב קרבן אחר כל אחד ואחד ולא סגי ליה בכתבו לזה ולזה קרבן משמע דס"ל כר"ש. ובה' שבועות כתב סתם שבועת הפקדון כילד וכו' הוי חמשה תובעין אותו אומר לו תן לנו פקדון שיש לנו צורך שבועת שאין לכם בידי אינו חייב אלא אחת שבועת שאין לך בידי ולא לך ולא לך חייב על כל אחת ואחת ר"ל אומר עד שיאמר שבועה באחרונה רבי שמעון אומר עד שיאמר שבועה לכל אחת ואחת ע"כ והוא לשון המשנה כלורתה וליכא למידק מינה פסקו.

איברא דהי' אפשר לדייק דעת רבינו לפסוק כרבנן וכדעת הרמב"ם ז"ל מדכתב שאיני נהנה לזה ולזה קרבן ולזה קרבן וכו' והנה נראה דצ"ל לכתוב לזה ולזה קרבן ולא כתב קרבן אחר לזה ראשון וכיון דכתב לזה ולזה קרבן משמע דלא אמר קרבן צינתים ואמר לזה ולזה בוא"ו החבור צנת אחת ואפ"כ קאמר דצריכין פתח כל אחד ואחד וא"כ שפיר יש לדייק דפסק כרבנן וביחא מכאן ראי' גדולה לפסק הרמב"ם ז"ל.

אבל לפי זה ז"ל מה שכתב אחר שכתב לזה ולזה קרבן חזר וכתב עוד הפעם ולזה קרבן ומשמע

נראה שגרס שאיני נהנה צרישא ובסיפא צ' יודין אבל במשנה שבגמ' צרישא גרס שאיני צ' יודין ובסיפא גרס שאני והר"ש גרס בחרווייכו שאני וכן העתיק הטור ועיין חו"ט.

וגרסינן בגמ' מאן תנא אמר רבא ר"ש הוא דאמר עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד פי' גבי שבועת הפקדון אם היו ה' תובעין אותו וכפר ונשבע והודה דאינו חייב על כל אחד קרבן עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד אבל רבנן קאמרי אם אמר שבועה לא לך ולא לך הוי פרעא וחייב על כל אחד ואחד והוא הדין הכא אם אמר לא לזה ולא לזה כל אחד הוי נדר בפני עצמו.

ונחלקו המפרשים הלכה כמאן הרמב"ם בפ"ד מהב"י נדרים ה"א פסק כרבנן וכתב ה"ה דדעת הרמב"ם כיון דאשכחנא סתמא צ' שבועות הפקדון דף ל"ו דלא כר"ש חוקי סתמא לבהדי סתמא דבגדרים סתם כר"ש ובדרינן לכללא דאין הלכה כר"ש לגבי חכמים והכ"מ הקשה עוד לדעת הרמב"ם ז"ל מרפ"ב דקידושין דף מ"ו התקדשי לי בחמרה זו אמרינן דמתני' ר"ש היא דאמר עד שיאמר שבועה לכל אחד ופסק הרמב"ם בפ"ה מה"א כר"ש והאריך פסק כאן ובפ"ז דשבועות דלא כר"ש ע"ש מה שחירן. גם הרמ"ה והריטב"א ורבו של הריטב"א ז"ל והרע"ב פסקו בהרמב"ם ז"ל ועיין תו"ש ריש פ"ב דקידושין שהביא קושית הכ"מ על הרמב"ם והרע"ב ומה שח"י. וכתב ועוד י"ל דהכא פסקו כר"ש מדכתב הר"ן דשקלי וערי אמוראי אליבא ע"כ ואלו בשבועות שקלי וערי אמוראי אליבא דר"מ ורבי יהודה דפליגי אר"ש ובגדרים לית שקלא ועריא כלל אזלינן בחד שבועות דשייכים לגדרים טפי ע"כ.

אבל הרי"ף ז"ל והרמב"ן ורבו חננאל והנמק"י פסקו כר"ש וז"ל הרמב"ן לזה קרבן ולזה קרבן צריכין פתח לכל אחד ואחד הא אמר לזה ולזה קרבן כיון שהותר מכללו הותר כלו דאלמא כללא הוי אוקמא רבא הכא דר"ש הוא דאמר עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד ואע"ג דקיי"ל דרי' יהודה ור"ש הלכה כר"י בהא כיון דסתם לן תנא כר"ש הלכתא כוותיה ואע"ג דאין סדר למשנה ודלמא סתם ואח"כ מחלוקת היא דסתם בגדרים ומחלוקת בשבועות הא סתמא אחרינא אשכחן כוותיה בקידושין וכו' ואוקימנא כר"ש דהתם אלא סוגיא כוותיה ואמוראי שקלי וערי אליבא והדין סברא רמיזא בהלכות רבינו הגדול ז"ל והכי נמי חזינא ליה לרבינו חננאל ז"ל

המדיר הנאה מחתנו וכו' פתח כל אחד ואחד. יג) המדיר הנאה מחתנו והוא רוצה ליתן רוצה ליתן לבתו מעות. דוקא
 קחני מעות דאי יחיד לה מזונות אין לריך לומר לה כלום לפי שאין לצעלה זכיה בזה פ' אין צין המודר דף ל"ח חזן את אשתו ולא הצרכיהו לומר ע"מ שאין לצעלה רשות בזה והטעם דכיון דאיהו זכיה במקום הצעל לית ליה לצעל שום זכות באותן מזונות שהרי אפילו נתן לה הצעל מזונות הקצוצין לה ואמלמה וכו' ויורה אין לו לצעל באותו מותר כלום וכדאמרין צ"מ מי שאמר הריני נזיר בדקמלה מעיסתה כל שכן בשזכה אחר, אבל מעות שהן מלווין להוציא אותן

משנה הלכות

אלא מה שאת נושאת ונותנת לפיך כדי האזי גונא בלחוד הוא דלא קנה יתרון בעל משום שמה שחלתי עשי לא מהני עפי מאין לצעליך רשות בזה וכי כיכי דאין לצעליך רשות בזה בלחוד לא מהני כי אמר להו לתרווייהו נמי לא מהני דחדא מילתא נינהו ע"כ.

ושמואל אמר אפילו אמר מה שחלתי עשי לא קנה יתרון בעל שמואל לא פליג אדרב בפירושה דמתני' דמודה ליה ודאי דמתני' אי אמר מה שחלתי עשי לא מהני אלא דדינא הוא דפליג עליה דרב מוקי מתני' כרבי מאיר דאמר יד אשה כיד בעלה וסבר לה כוותיה ומשום הכי פסק ואמר דאי אמר לה מה שחלתי עשי קנה יתרון בעל ושמואל ודאי מודה ליה דמתני' הכי קחני אלא דפליג עליה דדינא משום דסבירא ליה דהלכתא כרבנן דלא אמרינן יד אשה כיד בעלה הילכך אי אמר לה מה שחלתי עשי אי נמי ע"מ שאין לצעליך רשות בזה בלחוד כדי הדדי נינהו מהני.

ורענן הלכה פסק הנגיד רבנו שמואל בשם רב עמרם גאון ז"ל דהלכה כשמואל דאע"ג דפלוגתייהו הכא לענין איסורא וקו"ל כרב באיסורי (בכורות מ"ט) אפ"ה כיון דעיקר פלוגתייהו דדינא תליא אי אמרינן יד אשה כיד בעלה או לא נקטינן כשמואל דהלכתא כוותיה דדיני ועוד דרב כר"מ ושמואל כרבנן ועוד דסוגיין צעלמא כשמואל כדאמרין צ"מ מי שאמר הריני נזיר (נזיר דף כ"ד ע"ג) וכן פסק הרמב"ן ז"ל והריטב"א והנמק"י והתוס' ורבינו מאיר הלוי והרא"ב ז"ל אבל ר"ת והראב"ד פסקו כרב משום דפלוגתייהו גבי נדרים והלכה כרב באיסורי והרמב"ם פ"ז מה' נדרים פסק נמי כשמואל אלא שכתב דלשמואל נמי תרתי צעינן ע"מ שאין לצעליך רשות בזה ומה שחלתי עשי ועיין ר"ן שם כנ"מ צין בני תרי לישני, והעור א"ע סי' פ"ה פסק כרב וביו"ד סי' רכ"ג הביא צ' דעות.

וראיתי בח"מ אכ"ע סי' הנ"ל ס"ק כ"ו שכתב וז"ל והריצ"ש הכריע כדברי הפוסקים כשמואל ע"ש צסי' רע"ו ואני תמה על הכרעה זו נגד רבותינו צעלי התוס' והסכימו עמהם הרא"ש והראב"י והראב"ד וצפרע אס הצעל מוחזק ע"כ ואף שחוששני להכניס ראשי צין בהרים הגדולים אבל תורה היא וללמוד אני לריך ולפענ"ד נראה

דצעי לומר דוקא קרבן וא"כ תקשה ליה רישא לסיפא דצרישא אמר לה ולא קרבן משמע דפסק כרבנן וצרישא מסיים עוד ולא קרבן משמע דייק להיפוך דפסק כר"ש וא"כ הי מייניהו דוקא וצרישא היה אפשר לומר דיש כאן טעות בדפוס והיה לריך להיות אחר לה הראשון נמי קרבן כמו שהוא צרישא.

ונראה לפענ"ד להביא ראיה לדברי דסיפא דוקא מדברי הרמב"ן ז"ל הנ"ל שכתב וז"ל ודקחני סיפא לזה ולא קרבן לריבין פתח לכל אחד ואחד הא אמר לזה ולא קרבן כיון שיותר מכלל הותר כולן דאלמא כללל הוא אוקמה רבא הכא דר' שמעון הוא וכו' והנראה שכתב הרמב"ן ז"ל נמי לזה ולא קרבן ואפ"ה ס"ל לריך לומר קרבן אחר כל אחד ואחד ושמה כן היו גורסין במשנה שלהם לזה ולא קרבן צרישא וצרישא אכ"כ עוד הפעם קרבן להורות דקרבן צעי אחר כאו"א וא"כ גירסת רבינו נכונה היא לפי זה אפי' אי נימא דפסק כר"ש.

ואם כנים אהנו בדברינו אלא הרוחנו ליישצ הא דראיתי ברמב"ן שכתב הגיה בדבריו אמה שכתב לזה ולא קרבן הגיה שם לזה קרבן ולא קרבן ונראה דהיה קשה ליה האך כתב הרמב"ן ז"ל לזה ולא קרבן ואתיא כר"ש הא אדרבה זוהי דעת החכמים ולר"ש צעי קרבן אחר כל אמירה ולכן הגיה קרבן אחר תיבת לזה אבל לפי מה שכתבתי צס"ד נראה דצרישא זו היתה גירסתם במשנה שלהם גם הרמב"ן היה גורס כן במשנה שלו ולא צעי להגיה הנ"ל ולפי זה אפשר שפיר דרבינו פסק כרוב הפוסקים שפסקו כר"ש וכן נראה לכאורה מסתבר ודו"ק.

יג) ומ"ש רבנו המדיר הנאה מחתנו וכו' ובלבד שלא יבא לצעליך בזה רשות וכו' משנה נדרים דף פ"ח ע"א ובגליון שם כתב ז"ל לחתנו ועיין תו"ט ומלאתי בתום קדושין כ"ג ד"ה ר"א העתיקו משנה זו צזה"ל המדיר חתנו הנאה ממנו והוא רוצה וכו' אבל גירסת רבינו בגירסת הספר, וצגמי אמר רב לא שנו אלא דאמר לה מה שאת נושאת ונותנת צפיך אבל אמר לה מה שתרצה עשי קנה יתרון בעל ושמואל אומר אפילו אמר מה שחלתי עשי לא קנה יתרון בעל ופי' הר"ן לא שנה אלא דאמר לה מה שאת נותנת לפיך כלומר כלישנא דמתני' דאמר לה תרתי על מנת שאין לצעליך רשות בזה

לביתו מעות אומר לה הרי מעות האילו נתונין לך במתנה בחפליה יש לצעל זכות זכך
כלאמרין צפ' חזקה כצחים
דף י"א ע"ב לפיכך צריך ליתנם לה באופן שלא יזכר זכך חתנו מחמת מתנתו : אומר לה שכוונתן לביתו סתם

משנה הלכות

זהו כתובות צמשה כלכות שם סי' ס"ה דעת רבינו
נמי לפסוק כשמואל שכתב ח"ל ואיתתא דיתצא תותי
צעל ויבז לה אצורה או אחיה או אינש מעלמא מתנה
ואמר על מנת שאין לצעלך רשות זכך ל"ל לצעל צהריא
מתנה שום מידי וכל דניחא לה עבדא ול"ל
לצעל לעכוזי עלה בכל מה דעבדא צה ע"כ. והרי
כשמואל ע"ש מה שהארכתי והא דמייחתי הכא תרי
לישנא ל"ל דלאו למימרא דתרווייהו צפי דא"כ יהיו
דבריו סותרים מכתובות הנ"ל אלא לשון המשנה הוא
דבעתיך דדרכו צמח מקומות אצל להלכה ס"ל כשמואל
ועיין ר"ן דשמואל לא פליג אדרבא צפירושא דמתני' אלא
צדינא הוא דפליג וכוותיה דשמואל קיי"ל. והא דכתב
בכתובות על מנת שאין לצעלך וכו' וצדריה גרם וצלצד
שלא יבא לצעלך וכו' נראה דענין אחד הוא לדינא דהאי
וצלצד פירושו כמו על מנת ועיין ר"ן דצ"כ ל"ש וק"ל.

ודע דעת הנמק"י דאפ"כ יכולה האשה ליתן לצעלה
אח"כ אם תרצה ומוחר ליהנות ממנו ולא הוי
גזל צידו וכן הכריח השע"מ ה"ל נדרים מדברי רש"י
דף פ"ח שם שכתב ויכול ליהנות מהן דמשל אשתו הוא
נהנה ועיין שו"ת פנים מאירות ח"ב סי' ק"ח מה שהקשה
אצל הלבושים כאן וצפריה א"ע סי' פ"ה ס"ק כ"ה
כתב כהלכות אצל המח"א ה"ל נדרים ס"ב כתב צד"כ
הקודם דכצעל אסור ליהנות ממנו אפילו לאח"כ ע"ש
ודבריו לפענ"ד ל"ע.

ועל"ה צמשה צמח דהנה רבנו גרם אלא מה שאת נושאת
ונותנת צפיו וצגמ' בגירסא צפין וגירסת רבינו
לכאורה אין לה פירוש כלל מה שאמר שלא יבא לצעלך
רשות אלא מה שאת נושאת ונותנת צפיו וכי עיקר האיסור
הוא עליו שלא יתן צפיו מה ולולא דמסתפינא כו"א
דבר חדש דס"ל לרבינו דכוותה האז לומר שאין לצעלה
רשות לעשות שום דבר אחר צלי רשותה אצל אם האשה
תרצה ליתן לו לאכילה מותרת והכי פירושו לא יכיר
לצעלה שום רשות צמחה זו אלא מה שאת נושאת ונותנת
צפיו היינו אם תרצה ליתן לו צפיו אז מותר הוא ליהנות
ולאכלו אצל אם אין את נותנת לו אין לו רשות צהריא
מתנה כלום ולפי זה ה"ל אפשר שאם לא נתן לה אצורה
רשות גם לה כי אסור גם צמח שביא נותנת צפיו משום
דכוי גזל צידו וכו' אפשר מה להביא רא"י לשיעור המח"א
ל"ל וי"ל.

ליושע פסק הריב"ש צטוב טעם ודעת דהא דהקשה הא"ך
הכריע נגד רבותיו צעלי החוס' ז"ל כבר הצאתי צס"ד
לכאורה דעת החוס' לפסוק כשמואל לצד מר"ת שפסק
כרז ועיין חוס' חזר כ"ד ע"ב ר"ת פסק כרז גם בחוס'
קדושין כתבו קן צס"ה ר"ת אצל החוס' צעלמס אפשר
דס"ל כשמואל והכי נראה מדברי הנמק"י והריב"ש
שם למעין היעזר צדריהם גם צדריהם ר"ת ר"ת ר"ת
צמחה אפרים ה"ל נדרים סי' כ' שהניח דבריו צנ"ע
דצדקושין פסק כרז דאין קנין לאשה צל צעלה וצפרק חזקה
הצחים כתב דאם מתה ירשנה צעלה א"כ כשנותן לה
ע"מ שאין לצעלה רשות צה ע"כ ס"ל דלא קתה עד
שנתנה אותו לתוך פיה ואם שנתנה הוי גזל צידה ועיין
ש"מ נדרים הנ"ל וצא"מ סי' פ"ה וא"כ ל"ע הא"ך
ירשנה צעלה כשמתה.

גם מה שכתב וצפרע אם הצעל מוחזק הכא נראה דהאשה
מוחזקת שברי הנכסים צחזקה הם דיש לו לצעל
פירות ובעין זה כתב צמחה אפרים צה"ל זכיר סי'
י"ב ע"ש איצרא צמחה דבר זה מחלוקת הראשונים היא
ועיין חשו' המיוחסות סי' קל"ח וחשו' הרא"ש כלל מ"ג
ס"ק י"א וצ"ח חו"מ סי' ס"ב סק"ו. ורי"ו נתיב כ"ג
ח"ד כתב גרסין צדריהם המודר הנאש מחתנו והוא
רואה לתת מעות לביתו אומר לה הכי הרי המעות הללו
נתונים צמחה לך וצלצד שלא יבא לצעלך רשות זכך
אלא מה שאת נושאת ונותנת לתוך פיה ומה שתרצי עשי
קנה לדעת שמואל ע"כ ונראה דהכי ס"ל לפסוק כשמואל
כיון דלא הביא רק דעתו וכן כתב צה"ת הביאו הש"ך
חו"מ סי' ס"ב.

ומעתה לפענ"ד שפיר מיושנת קושית הח"מ מרבינו
הריב"ש הא"ך פסק כשמואל שברי חית ליה
רב עמרם גאון ור"ש הנגיד ורמב"ם ורמ"מ ורמב"ן
והריב"ש ונמק"י וחוס' רי"ד צקדושין ור"ן צפ"ק
דקדושין כתב שכן ג"כ דעת הרי"ף וכן דעתו ז"ל ודעת
החוס' ע"מ לפי מה שציררתי לפי פ"י הריב"ש ורמב"ם
פסקו כשמואל לצד מר"ת דפסק כרז וא"כ דהאי רב גוצריה
דריב"ש ז"ל להכריע בכל הפוסקים הנ"ל אפילו נגד
החוס' כ"ש דלפענ"ד גם דעת החוס' לפסוק כשמואל
וכנ"ל.

ודנה מדברי רבינו הכא ה"ל נראה דפסק כרז כיון
שהביא ה"ל חרי לישני אצל כבר הראתי צס"ד

ובלבד שלא יהא לבעליך בהן רשות אלא מה שאת נושאת ונותנת בפיו. (יד) רבי מאיר אומר יש דברים שהן כגולד ואינן כגולד וחכמים מודין לו כיצד קונם שאיני נושא אשה פלונית שאביה רע אמרו לו מת או שעשה תשובה קונם לבית זה שאיני נכנס שהכלב רע בתוכו[ה] או שהנחש

כרי כעל זוכה זכן כדן נכסי מלוג: ובלבד שלא נגמרה מפרש הני חרי לישני שהוסיף לומר אלא מה שאת נותנת לפיך ר"מ הוא

דאמר כאן פ"ה וקדושין כ"ג ע"ב יד אשכ כיד בעל, וי"מ דמכ שאת נותנת לפיך לאו דוקא דכ"ה צשיחזן לה לאחיה דבר דלא קנה יתכון בעל כיון שאף לה לא הקנה לגמרי אלא לאותו דבר בלבד נמק"י, ועיין בספרי משנה הלכות למס' כתובות ס"ו ס"ה. פי' אחר ה"ג מה שאת נושאת ונותנת בפיו, כלומר שאת חרלה ליתן לבעלך ממנו לכול מותר ליהנות ממנו והיינו שאמר אלא מה שאת נושאת ונותנת בפיו ודבר אחר אסור ועיין משנ"ה: יש דברים שהן כגולד ואינן כגולד. פי' שאותו דבר שהוא הנדר מחמתו נולד אחר שגדל ואינם כגולד צעיקר כדן ופוחחין זכן לפי שהוא כחולה נדרו בדבר כיון דאמר שאיני רע משמע כל זמן שאיני רע ולפיכך כשמת או עשה תשובה הותר הנדר: וחכמים מודים לו. דלא פליגי אלא אדר"ה דלעיל: כיצד קונם שאיני נושא וכו'. פי' אע"פ שהמיתה והתשובה דבר נולד הם יש לו היתר לפי שהוא כנודי עשות וצירושלמי משמע דאף היתר חכם לא צרי דכשבעל דבר בעל הנדר

משנה הלכות

הכא סתם כעין משנתנו לריך היתר ופוחחין לו באותו דבר וסיים ורבותי מפרשים דצמחיתין אפילו בלא פתח מתירין לו כאילו אמר בפיו כ"ז שאיני רע וכפשייה דירושלמי ומה שג"ל כתבתי והוא דמשמע דאמר הכי דרך קפידא וכו' וזה פשוט ע"כ ע"ש.

גם הלום ראיתי להמאירי שכתב וז"ל ופירוש הדברים שלא סוף דבר צמחית קודם הנדר וכודיעוכו שצד מת שהוא מותר שהרי זה נדר עשות הוא ואין מקום לפתח אלא אף צמחית אחר הנדר פוחחין לו בכך כלומר אילו ידעת שימות בקרוב מי נדרת ואע"פ שהמיתה נולד שאינו מאוי הוא כמו שאמרנו למעלה מ"מ הואיל והזכיר צמחית נדרו שהוא מאומת האז הכי הוא כלומר קונם שאני נושא פלונית אלא"כ אני צמחית מהיזק האז ואע"פ שאילו אמר כן בדידא לא היה לריך היתר וכמו שאמרנו בתלמוד המערב וכו' מ"מ כל שלא אמר בדידא לריך היתר חכם אלא שהעילה הזכרתי לפתוח לו זה אע"פ שהוא נולד ויש מפרשים צמחיתו שאינו לריך היתר ואין הדברים כלום ע"ש.

והמנור וש"ע יו"ד ס' רל"ב כתבו דא"ל התרה דכזה כאילו פירש שגודר על זה התנאי וכיון שנתבעל הדבר נתבעל הנדר ע"ש בסעי' י"ט וגם שאר האחרונים לא הביאו דברי הריטב"א ז"ל וז"ע לדינא אי לא ניזל לחומרא כפי שיטת הני גאוני ז"ל וכן פסק הרע"ב ז"ל וז"ע.

והנה צחוס' רע"ה צמחית שם בגירסת ואין חכמים מודים לו כתב וז"ל אם נפרש כהירושלמי דלר"מ ל"ל שאלה י"ל דחכמים דלריך שאלה או דס"ל דלא הוי כלל כחולה נדרו והוי נולד ולא מכני שאלה אלא אי אמרינן דלר"מ לריך שאלה נלפע"ד הא דאין חכמים מודים לו היינו דלא מכני שאלה אלא אין לומר דאין חכמים מודים

י"ד) ומ"ש ר"מ אומר וכו' שם ס"ה ע"ה משנה שם ר"מ אומר יש דברים שהן כגולד ואינן כגולד ואין חכמים מודים לו וכו' וכן גרס הרי"ף ז"ל אצל רבנו נראה דגרס וחכמים מודים לו וכן גרס הרמב"ן והריטב"א ז"ל וכן העתיק הכ"מ וגירסת רבינו ראינו לדבריהם ז"ל והנה כבר רמחתי צמחית סולת מחלוקת הראשונים ז"ל בזה אי צרי היתר חכם ובר"ן כתב וז"ל נעשה כחולה נדרו בדבר כדפרישית ומש"ה שרי אפילו בלא שאלת חכם וכדי איתא צירושלמי דאמרין סתם מפני שהוא כחולה נדרו בדבר כדפרישית ומש"ה שרי אפילו בלא שאלת חכם שהוא לוצע שחורים לבש לבנים מותר רבי זעירא צעס רבי יוחנן אף הוא אינו לריך שאלת לחכם ע"כ וכ"כ הרא"ש והנמק"י.

אבל הריטב"א ז"ל כתב מיכו לא נודי עשות הם דלא ליצעי היתר כלל דהתם הוא כשחולה נדר בדבר שאינו אמת והיה סבור שהוא כן כגון (דף כ"ח) קונם אשתי והניית לי שגנבה את כיסי ושהכחה את בני וגמלא שלא גנבה ולא הכחה ודכוותה קונם שאיני נושא את פלונית שאיני רע וגמלא שלא היה אציה רע או שעשה תשובה אלא הכל צמחית כן היה כמו שסבור כי אציה היה רע צמחית נדרו אלא שנתלקח דעתו צמחית או צמחית. והא דירושלמי מפני שהוא כחולה נדרו בדבר וכו' שאין לריך היתר פי' לפי שאין שאמר כן בפיו דרך תנאי ומפני זה אם אמר קונם שאינו נהנה לפלוני שהוא לבוש שחורים ולבש לבנים פוחחין בו ומתירין לו והוא דמשמע.

והחילוק לדעתו ז"ל תלה נדרו בדבר ולא היה אמת וכו' נדר עשות היה אמת ונולד סילוקו אחר"כ אם נדר סתם אין פוחחין לו דכיו נולד תלה נדרו באותו דבר דרך תנאי ונשתלק אינו לריך היתר תלה אותו בדבר

בתוכו אמרו לו מת הכלב או שנהרג הנחש הרי הן כנוול ואינן כנוול וחכמים מודין לו טו (ו) עוד אמר ר' מאיר פותחין (לו מן) לזמן הכתוב שבתורה ואומרים לו אילו היית יודע שאת עובר על לא תקום ולא תטור ועל לא תשנא את אחיך בלבבך ואהבת לרעך כמוך וחי אחיך עמך שמא

דשכיחא דגבי כלל שכיחא מיתא יותר מהריגה וגבי נחש שכיחא הריגה יותר ועיין תו"ע: ה"ג פותחין לו מן הכתוב שבתורה. פי' פותחין למי שהדיר הנחש נכסיו לחצירו ואמרו לו אילו היית יודע צהדיך חצירך מנכסך אתה עובר על לא תקום וגו': **שאתה** עובר על לא תקום ולא תטור. כגון שגדל שלא להשאיל כליו לשכניו על שלא השאילו לו והני קראי דרשינן להו דיומא (דף כ"ג) על שאלת כלים: **ועל** לא תשנא. שגדל שלא להשאיל בשלומם: ה"ג **שמא** יעני. ואין אתה יכול לפרנסו מפני שנכסך חסורין לו ואין מאכילין לאדם דבר האסור לו ואמר אילו הייתי

משנה הלכות

דס"ל דהוי כחנאי ממש וא"ל שאלה דלישנא דר"מ דיש דברים שכן כנוול דהיינו אף דהוי כנוול מ"מ חין כנוול ומכני שאלה משמע דאין חכמים מודים לו במה דחידש ר"מ דאילו כנוול וכו' ע"ש.

והנה להגורסים במשנה דאין חכמים מודים לו לכאורה נראה דהוי הלכה כחכמים ולפי פירוש הנ"ל דהלכה כחכמים ע"כ לריך התרה נמי אצל הרא"ש בפירושו גרס ואין חכמים מודים לו ופסק כחכמים ואפ"ה כתב דלא צוי התרה ע"ש.

והנה בתשו' מהראנ"ח ח"צ סי' ע"צ כתב גבי קונס שאינו נושא לפי שאציה רע שאם מת ועשה תשובה שרי ואם חזר לסורו חזר האיסור למקומו והמל"מ פ"ח מהל' נדרים ה"ב דתהו דכל שנצטעל הנדר נצטעל לגמרי ע"ש ועיין ריב"ש סי' שני' ופני משה ח"צ סי' נ"ד ודעת המ"ל דכשעשה תשובה הרי נצטעל הנדר ואין כאן נדר ואם כשחזר לסורו משום מה אתה אוסרו הרי הנדר נצטעל ולא דמי לנידון הריב"ש ז"ל דאומר לציתך שאינו נכנס שאם מכרו לאחר ואם חזר וקנאו אסור ולא אמרינן פנים חדשות באו לכאן ע"ש.

ולפענ"ד ה"י אפשר לומר דזה תלוי בזה מחלוקת לדעת הריעב"א ז"ל דצמיתה או בתשובה צוי היתר וא"כ כשעשה תשובה והוי ליה פתח ושאל על נדרו והתירו ודאי אין שום סבירא לומר אח"כ כשחזר לסורו שחזר האיסור שהרי סוף סוף הותר הנדר וכדעת המ"ל אצל להפוסקים דס"ל דלא צוי היתר כלל והוי תולה נדרו בדבר וא"כ כשחזר בתשובה נמי לא נצטעל הנדר רק שהדבר איננו כאן וממילא מותר בה וא"כ כשחזר לסורו חזר הדבר שחלה בו הנדר והוי ממש דומיא דקונס בית שאני נכנס שאם מכרו ליכא הדבר שחלה בו ואם חזר וקנאו חזר הבית לאיסורו והכ"נ כן הוא כן נראה לפענ"ד וא"כ כיון דאין קיי"ל דהוי כחלוי דדבר וכמו שכתבו הפוסקים ממילא לזקו דברי המראנ"ח דאם חזר לסורו חזר האיסור למקומו וכדעת הריב"ש ז"ל וזה לפענ"ד נכון.

מן) מ"ש עוד אמר רבי מאיר וכו' שם ס"ה ע"ב ועוד אמר רבי מאיר פותחין לו מן הכתוב שבתורה ומה שכתוב בספרי רבינו לזמן הכתוב נראה שהוא ע"ס וז"ל לו מן והוא ב' תיבות וכן הוא בפוסקים ואומרים לו אילו הייתי יודע שאתה עובר על לא תקום ועל לא תטור וכו' וחי אחיך עמך שהוא עני ואין אתה יכול לפרנסו וכו' וגירסת רבנו וחי אחיך עמך שמא יעני וכן היא הגירסא במשניות והכין גרסי הרי"ף והר"ן והרא"ש ז"ל וא"ת הא קיי"ל צפ"ד דנדרים דף כ"ב ע"א דלא פתחין ביש צוטה כמדקרות חרב וכדשמואל דאמר כל הנודר אע"פ שמקיימו נקרא רשע וכדצי נתן דאמר כל הנודר כאילו צנה צמה תירלו המפרשים דשאני התם דהוי איומים גדולים ואי אפילו על דעת הני נדר יתציין לומר כן, נמצא שאין נדריו נתרין יפה, אצל הני דמני תנא הכא לא חמירי לאינשי כולי האי הר"ן והנמק"י. והריעב"א ז"ל כתב דהנכו דלעיל דהוי איסורא דתלו צנדרא גופיה לא פתחין אצל הני שהן איסורין שהן חוץ לגופו של נדרא אלא שהנדר גורם לעשותם אם הוא מתקיים פותחין בהם ועיין לקמן (סי' ל"ח) מה שכתבתי צפ"ד בישוב שיטת רבינו שפסק הא דרבי ינאי רבה.

וגם בזה הלכה כר"מ ונראה דבהא כ"ע מודי דהא לא אשכחן בזה רבנן דפליגי עליה וכמו שכתב הריעב"א ז"ל ע"ש.

ובגמ' א"ל רב קעינא לרבנן נימא כל דמעני לאו עלי נפל מאי דמעני לי לפרנסו צהדי כ"ע מפרנסנא ליה א"ל אני אומר כל הנופל אינו נופל לידי גבאי תחלה ע"כ. פי' היכי קתני דפותחין לו שמא יעני וקתני לה מן הכתוב שבתורה לימא ליה דאילו מחוייב לפרנסו לצדו ומאי דמעני ליה לפרנסו צהדי כ"ע מפרנסנא ורשאי צכך אע"פ שאסר עליו נכסיו שהרי לא יתן צידו אלא ציד גבאי וכיון שאם רואה הגבאי ליחנו לאחר רשאי מותר א"ל וכו' לידי גבאי תחלה אלא שאל מקורביו ומתפרנסם וכהיא שעתא קעבר אקרא דכתיב וחי אחיך עמך ולכן הוי פתח.

יודע כן לא הייתי נודר הרי יעני ואין אתה יכול לפרנסו אמר אילו הייתי יודע שהוא כן לא הייתי זה מותר כלומר אין מחירין נודר הרי זה מותר. (טז) הפרת נדרים אין צריכה מומחין והא ראשי לו ע"י פתח זה: מותר. אחר שיתירו החכם ועיין משנ"כ: והא ראשי המעות כתיב. בהפרת נדרים דמשמע מומחין אצל הדיוטות לא: הפרת נדרים. כלומר התרת נדרים ולישגא דקרא נקט דגבי חכם שייך לשון התרה וכן בצבורות ל"ז ע"א שלשה מפירין את הגדר ובהמכר את הספינה צ"צ דף ע"ד ע"א גבי בת קול דקאמר ועכשיו שנשבעתי מי מפר לי, ועיין תוס' צבורות דף ל"ז ע"א ד"ה מפירין:

משנה הלכות

אומר אחד מהם חכם במקום שאין חכם, חכם כגון מאן אמר ר"ע כגון אלא רבי יהודה אומר אחד מהם חכם מכלל דהנך כל דכו אומר רבינא דמסבא לכו וסברי ופרש"י דמסברי לכו עממי בלי וסברי ואותו החכם ילמד את השנים וכתב הרא"ש ז"ל דמקום שאין מומחה כר"ע דגמור וסבור אפילו תלחא ללא גמרי ולא סברי שרי נדרא והוא דמסברי לכו וסברי עכ"ל.

וראיתי בהגמ"י וברדב"ז שם דמפרשי דגם דעת הרמב"ם דלאו הדיוטות גמורים אלא דמסברי לכו וסברי וכדעת הרא"ש כדאיתא בגמ' להדיא אצל הכ"מ מפרש דעת הרמב"ם הדיוטות ממש וחלק אהגמ"י הג"ל והסתייע להרמב"ם ז"ל מגדרים ע"ה דאף היתר נדרים בשלשה הדיוטות מדאיתקש פ' נדרים לשחוטין חוץ וגבי שחוטין חוץ הדיוטות גמורים שוים לשאינם גמורים א"כ כ"ה להתרת נדרים וכ"כ עוד בצ"י סי' רכ"ח.

ובירושלמי הביאו הרא"ש ז"ל כתב עוד שכן יודעין לפתוח מחירין בזמן וכתב בצ"י דנראה שכתב הירושלמי הזה ללמד דהני תלחא לא סגי לכו דמסברי וסברי אלא צעין שיהו יודעין לפתוח את הגדר וזהו שכתב הטור והוא דגמרי לכו וסברי וידעי לפתוח לו פתח ועיין כ"מ.

אבל תוס' צבורות הג"ל כתבו דזמן הזה אין נראה שיהא שום אדם חשוב מומחה להתיר צבור וגדר ביחודי ולדון דיני ממונות וכ"כ הרא"ש, והר"ן נדרים דף ח' ע"ב הביא ראייה מירושלמי אמרי ליה רבנן לרב הונא שרי נדרא ביחוד אמר לכו רב הונא ראש לראשי המעות והא רב הונא לא סמוך הוה ואפ"ה שרי נדרא ביחוד וכו' אלמא כל שהוא רב מובהק שרי נדרא וכן כתב הרמב"ם וצדק כ"ג ע"א ד"ה והיתר נדרים האריך הרבה והביא שם דעת הרמב"ן ז"ל דצעי יחיד מומחה דהפרת נדרים דומיא דמומחין דמועדי ד' מה החס צעי סמוך ה"נ צעי סמוך ואח"כ הביא דעת הרמב"ם ז"ל דלא צעי סמוך, ודעת המחירי בהרמב"ן ז"ל דצעי סמוך. ודע דמדברי הר"ן שם נראה דמפרש נמי דמה שכתב הרמב"ם ג' הדיוטות היינו דמסברי לכו וסברי ע"ש וזה כמו שס"ל להגמ"י וברדב"ז ז"ל צו ודלא כהכ"מ.

וסיים הרע"ב ז"ל כשמחירין לו אין מחירין לו אלא צפני חצירו דכתיב (שמות ד') ויאמר ד' אל משה צמדין לך שוב אמר לו הקצ"ה למשה צמדין נדרת צמדין לך והתיר את נדרך. ורבינו ירוחם נתייב"ד ח"ז כתב המודר הגאה מחצירו אין מחירין לו אלא צפניו וכו' ופי' הרא"ה מומין שגדר על דעת חצירו ולפיכך אין מחירין לו אלא מדעת חצירו ואם החירוהו צדיעצד שלא מדעת חצירו הוי התרה כדאשכחן צדקיהו שהחירוהו שלא מדעת צבוכדנלר ואע"פ שהיה אסור משום אימת מלכות החירוהו והוי התרה מ"מ וכן מוכח בסוטה על הדין דאצי השביעי וכו' ויש מי שכתב דאפילו צדיעצד לא הוי היתר והדין דצדקיהו משום אימת מלכות והיה סבור לצדקיהו שכותר ולא הותר ונכון להחמיר וכתב רבינו חס דדוקא שגדר על דעתו צביל שום עובד שגמלו וכו' אצל אס מעלמו נדר ע"ד חצירו מחירין לו שלא מדעת חצירו ע"כ ועיין טוש"ע יו"ד סי' רכ"ה מחלוקת הפוסקים ופרטי דינים צ"ב.

(טז) ובמ"ש רבינו הפרת נדרים אין לריכה מומחין וכו' נדרים דף ע"ה ע"א וז"ל תניא אידך זה הדבר צעל מפר ואין חכם מפר וכו' נאמר כאן זה הדבר ונאמר להלן זה הדבר בשחוטין חוץ מה בשחוטין חוץ אהרן וצניו וכל ישראל אף פרשת נדרים אהרן וצניו וכל ישראל ומה כאן ראשי המעות אף להלן ראשי המעות צפרשת נדרים למאי הלכתא אמר רב אחא בר יעקב להכשיר שלשה הדיוטות והא ראשי המעות כתיב אמר רב חסדא ואיתימא רבי יוחנן ביחוד מומחה ע"כ. וצגמ' צבורות דף ל"ז ע"ב אמר רב חייה בר (אבין אמר רב) עמרם ג' מחירין את הצבור במקום שאין מומחה ג' מחירין את הגדר במקום שאין חכם.

ואיפ"גי צהאי דינא אשלי רבצרי הרמב"ם ז"ל צפ"ו מה' שצעות ד"א כתב מי שנשבע וכו' הרי זה נשאל לחכם אחד או לשלשה הדיוטות במקום שאין שם חכם ומחירין לו שצעותו וכו' ונראה דעתו ז"ל דס"ל דאפילו צמן הזה חכם מומחה מחיר ביחוד ולא צעי דוקא סמוכין דאל"כ צמן הזה ליכא סמוך ועיין רדב"ז וכ"מ שם גס צג' הדיוטות לא הזכיר שיהיו עכ"פ דמסברי וסברי וצגמ' צבורות הג"ל דתניא הפרת נדרים צג' ר"י

המטות כתיב אמר רב חסדא אמר רבי יוחנן ביחיד מומחה הלכה. (י) אמר רבא אמר רב נחמן הלכה מפירין את הנדרים מעומד ובלילה ויחיד ובשבת אפילו היה להם איפשר מבעוד יום ובקרובו אלמא לאו כדינא דמי עומד סלקא דעתך והתניא ירד רבן גמליאל ונתעטף וישב והתיר לו נדרו רבן גמליאל סבר אין פותחין בחרטה חכם הוא דעקר נדרא והוא ליה כי דינא ובעי עיוני רב הונא סבר לה כר' יהודה דאמר פותחין בחרטה ולא הוי כי דינא ואפילו מעומד ולשון חכמים מרפא בעלמא הוא. אמר רב איקא בר אבין איזדיק ליה רב לרב חננאל בקוטנ' דבי רב

ביחיד מומחה. דכיון דגז"ש מרבי הדיוטות וראשי המטות ממעט לכו על כרחך חיה לכו לקיומי תרומיכו ראשי המטות ביחיד והדיוטות בשלשה, וכי חיימא חלחא מנא לך כיון דמפקת ליה מחד אוקמיא חתלחא ואפי' לשמואל דאמר שנים שדנו דייניהם דין הג"מ לממונא אבל לאיסורא

מודה דבעי שלשה: **אמר** רבא אמר רב נחמן הלכה מפירין. כלומר מחירין. ובגמ' נדרים ע"ז עמוד ז' גרס הלכה נשאלין נדרים וכו': **ובשבת.** פי' נדרים שהם לורך שבת מחירין אבל שלא לורך שבת לא ובעל אפילו שלא לורך שבת מפר בשבת ודיעבד אם שאל לחכם נדרים שאינם לורך שבת היתרא הוה הריע"ז ז"ל וכו' עוד דחרמות שהנצור ונהגין להתיר במקלט מקומות דלא צעי שאלה כדכתיבנא דהאי מכילתא אומר מורי נר"ו שמחירין אותן בשבת דהוה לכו כהפרכה דלא צעי עיון ודיוקא וזימנין דלא אפשר לכו אלא בשבת דהוה יום כנופיה דרבים ע"כ: **ה"ג ר"ג** סבר אין פותחין בחרטה. אלא לריך למנא פתח מתוך הנדר ולפי שריך לעיוני בפתחא ירד מן החמור וישב דלעיוני צעי ישוב הדעת הרבה: **רב** הונא סבר לה כר"י. נדרים דף כ"א ע"ז: **לשון** חכמים מרפא. עיון זבחים י"ט ע"א מלתא אגב אורחא קמ"ל דגמי מס', ובתוס' שם ד"ה מאי, ורש"י ע"ז י"ט ע"ז ד"ה שיחת

משנה הלכות

וביחיד ובלילה ובקרובים אלמא לאו כדינא דמי והתניא ירד ר"ג סבר אין פותחין בחרטה וחכם הוא דעקר נדרא וכוה ליה כדינא רב נחמן סבר לה כרז יחודה דאמר פותחין ולא הוי כי דינא ולשון חכמים מרפא בעלמא הוא ע"כ ע"ש. ורבינו גרס רב הונא סבר לה כרז יחודה. **והנה** כבר הצאתי לעיל חלופי גירסאות דהא דר"ג מגמ' עירוצין ס"ד ע"ז לגמ' נדרים דידן דבגמ' נדרים חיתא ר"ג סבר פותחין בחרטה ור"ג סבר אין פותחין וכ"ה ברש"י עירוצין אבל נוסחת רבינו והשאלות והתוס' עירוצין והרא"ש ור"ן נדרים ר"ג סבר אין פותחין ור"ג סבר פותחין.

וגירסת רבינו ר"ג סבר וכו' וכוה ליה כי דינא וצעי עיוני וכן הוא בגמ' והשאלות לא גרס האי וצעי עיוני ולפי גירסת רבינו נראה דאין הקושיא אלא על זה הפרט דעומד וחי' דכיון דצעיין פתח לריך ישוב הדעת להכי ישב משא"כ אי פותחין בחרטה לחוד א"ל ישוב הדעת ולפי זה אפי' לדין דקיי"ל פותחין בחרטה מכ"מ מי שאינו מתחרט מעיקרו ולריך לעיוני בפתחא לריך בשיבה דוקא ולא מעומד וזוהי דעת הרא"ש בפסקיו צפי נערה ס"ח וכ"כ הר"ן שם.

וראיתי בהעמק שאלה שהקשה לפי זה מג"ל דר"ג סבר אין פותחין בחרטה שלא כהילכתא דילמא האי גברא צא להתיר בפתח וז"ל דכיון דירד מעל החמור ולא חקרו תחלה צמאי צעי להתיר נדרו ש"מ שאין פותחין כלל ע"כ. והשאלות פליג דהא אבה"ג ע"ש לפי שינוי גירסאות ועוד עיון שם ס"ק י"ד מה שהאריך בהרכ

אסמוכין לא פסק כלום ועיון שאלות פ' וילא שאלות כ"ג ועיון צ"ק צסמון צס"ד.

(י) **ומ"ש** אמר רבא אמר רב נחמן הלכה מפירין את הנדרים וכו' בגמ' דף ע"ז ע"ז אמר רבא (ז"ל רבא) אמר רב נחמן הלכה נשאלין נדרים עומד יחיד ובלילה ובשבת ובקרובים ואפי' היה לכן פגאי מצעור יום וגירסת רבינו ובשבת ואפי' היה לכן פגאי וכו' ואח"כ ובקרובים וגירסת רבינו לכאורה נראה דהאי ואפילו קאי אשבת ולמא לן להפסיק בקרובים ואח"כ לחזור ולפרש בשבת. ובגמ' לא גרים הא אלמא לאו כי דינא דמי. עומד ס"ד וכו' ר"ג סבר אין פותחין בחרטה חכם הוא דעקר נדרא וכוה ל' כי דינא וצעי עיונא רב הונא ס"ל כר' יחודה דאמר פותחין בחרטה ולא הוי כי דינא ואפילו מעומד ולשון חכמים מרפא בעלמא הוא.

ובשאלות שא' כ"ג כתב צרם לריך מהו לאפורי יחיד מומחה אי נמי קרוב אי נמי מעומד אי נמי צלילה כיון דלריך חכם כוה ליה כדינא ודינא מיושב הוא דכתיב וישב משה לשפוט את העם והיכי דלא מתחיל ציממא לא מתחילין ליה צלילה שנאמר והיך ציום כנחילו ויחיד נמי לא דתן דיני ממונות בשלשה אע"ג דאמר מר היה מומחה לרבים דן ואפילו יחיד הג"מ כודלות וכלוואות וכו' או דילמא כיון דהוא מיתשל עלוי נדרא ומיחרט עלוי שזעמא חכם מחיר ליה דא"ר יוחנן אין חכם מחיר כלום אלא בחרטה וכיון דהוא מיחרט למא ליה איצטרכי לחכם משום דלשון חכמים מרפא וכו' ת"ש דאמר רבא אמר רב נחמן הלכה מפירין נדרים מעומד

עומד יחידי ובלילה. יח) תניא לעולם אל תהי רגיל בנדריים שסופך למעול בשבועות יט) ואל תהי רגיל אצל עם הארץ שסופך להאכילך טבלים ואל תהי רגיל אצל כהן עם הארץ שסופך להאכילך תרומה ואל תרבה שיחה עם האשה שסופך בא לידי ניאוף. רבי אחי ברבי יאשיה אומר כל המסתכל בנשים סוף שהוא בא לידי עבירה וכל המסתכל בעקיבה של אשה הווין שסופך להאכילך תרומה. אצל משום עזל ליכא למיחש דמפריש תרומה ואכיל לה, וכן מעשר מפריש ממנו תרומת מעשר ומעבד המעשר לעלמו כה"ש ז"ל: ואל תרבה שיחה עם האשה. דפרקי אבות באשתו אמרו ק"ו באשת חצירו: כל המסתכל בנשים. הסתכלות היא יותר מראיה בעלמא ובגמ' גרס כל הלופה בנשים סופו בא לידי עבירה:

משנה הלכות

חולין. והא דגרס התם בקדשים יש לומר בתרי אפי' או יאמר דקאמר בקדשים וכוונתו גם לתרומה דתרומה בכלל קדשים היא לענין זה דקדשי שמים הם או יאמר דקאמר בקדשים דלתרומה לא חיישין כולי האי כיון דכהן ע"ה יודע דאינו מהימן עליה צה"כ להציא על שלחנו אצל בקדשים דהימנא וכו' רבן מנא"ס להראות הימנאות ויצא להאכילו מהם.

ותב עיני להע"ז יו"ד סי' קי"ט סק"ד שהצא דעת הד"מ שז' מהג"א שמי שחשוד על איסור שאסור לאכול עמו אפי' דברים המותרים שמה יאכילנו דברים האסורים ג"כ והפר"ח שם סק"ו כתב על זה וליחא דאין זה מעיקר דינא אלא חומרא בעלמא ומשנת חסידים ע"ה ובספר קרן אורה לנדרים הג"ל דאל תהי רגיל אצל ע"ה שסופך להאכילך עבדים כתב ומשמע דאף שכתב אוכל אלו דברים שאין בהם חשש עזל מ"מ סופך להאכילך עבדים משמע קצת כדעת הג"א ואלא לחלק בין רגיל למי שנארה אלו באקראי בעלמא דאין חשש לאכול אלו אלא דברים שהוא חשוד עליהם. ע"כ ע"ה.

אבל לא נראה כן במס' דרך ארץ זועמא הג"ל שכתב אל תאכל לחם עם כהן ע"ה שמה יאכילך בקדשים הרי דלא כתב רגיל ואפי"ה אסור לאכול עם ע"ה ובגמ' שבת דף י"ג לא יאכל זב פרוש עם זב ע"ה שמה ירגילנו אלו ופריך וכי מרגילו אלו מאי הוה ומשני אצ"י גזרה שמה יאכילנו דברים שאינם מתוקנים ונראה כדעת הג"א, והק"א והשלמי נדרים הרגישו בזה ומחלקים כחילוק הג"ל דדוקא ברגיל חיישין וכבר הקשתי ממש' דרך ארץ דאין לחלק כן שוב מלאתי בצבור שור מס' ע"ז דף ל"ט ע"ב שהצא שם מחלוקת הע"ז והפר"ח וכתב במחכ"ה אישחמיטתי להפר"ח ש"ס ערוך דגמ' שבת הג"ל וכתב והאי לאו למשנת חסידים אתמר אלא לדינא דהא כיוצא בו דאיסור אכילה זב עם הוצא אתמר וההוא דין גמור כמ"ש ביו"ד סי' קנ"ה וכדברי הג"א משמע להדיא מהרמב"ם סוף פ"א מה' מ"א ולכן יתד הוא שלא תמוע ע"ה ועיין ד"ת יו"ד הג"ל ול"ע אקראי אורח וש"נ שלא

לישצ דכ"ג והשאלות בחדא מחתא ניכו והצעל העמק שאלה חולק וס"ל דפליגי ע"ה.

יח) ומ"ש תניא לעולם אל תהי רגיל בנדריים שסופך למעול בשבועות וכו' נדרים דף כ' ע"ה ומס' ד"ה פ"ה בגירסת רבנו יש גורסין שסופך למעול בנדריים ופי' המפרש שסופך למעול בנדריים אם תרבה לגדור ובתוספתא גרים נמי שסופך למעול בנדריים. והא דאמרין נדרים סייג לפרישות ומשמע דעובד הוא לגדור מפרש ר"ת היינו כגון שגדר לקיים המלוה כמו אשה פרק זה או אע"ה מלה זו ועיין עוש"ע וצ"ח יו"ד סי' ר"ג ס"א.

יט) ומ"ש ולא תהי רגיל אצל כהן ע"ה שסופך להאכילך תרומה בגמ' שם והר"ן גרים שסופך להאכילך תרומה עמא"ה והג"מ צין בני תרי גירסאות דלגירסת רבינו מייירי בישראל חצר דלעבדים לא חיישין דמפריש תרומה ואכלה לה וכן מעשר מפריש ממנו תרומת מעשר ומעבד המעשר לעלמו ולגירסת הר"ן צא להזהיר אפילו לכהן שלא יהא רגיל אצל כהן ע"ה ועיין רא"ש ור"ן ובמהרש"א צה"א שם. אצל במסכת דרך ארץ רבה גרס ואל תתארה אצל כהן ע"ה שמה יאכילך בקדשי שמים ולא גרס תרומה כלל גם חסרה שם צבא אחת אל תהי רגיל אצל ע"ה שסופך להאכילך עבדים. ובמס' דרך ארץ זועמא גרס אל תאכל לחם עם כהן ע"ה שמה יאכילך בקדשים.

וכתב בדרך חיים שם ולהכי לא אמר שמה יאכילך בתרומה משום דאין לכהן ע"ה תרומה כדאיתא בחולין דף ק"ל מגין שאין נותנין מתנה לכהן ע"ה שנאמר ויאמר וגו' לתת מנת לכהנים וללוים למען יחזקו בתורת ד' כל המחזיק בתורת ד' יש לו מנת וכו' אצל קדשים יש לו ודבריו ל"ע שהרי בגמ' הכי גרס להדיא תרומה וצודאי כלכה כגמ' דין נגד המס' ד"ה שוב ראיתי שם כ"ה שהרגיש בזה ע"ה ולפענ"ד אין כאן דיוק דודאי היו כמה ע"ה להם תרומה או שקנו תרומה או שנתנו להם ע"ה אחרים שהתרומה היתה בזול יותר משאר תצאות כדמוכה בכמה מקומות בש"ס וממילא אין ראוי נמי מגמ'

לו בנים שאינן מהוגנין אמר רב יוסף ובאשתו נדה כ) אמר רבי שמעון בן לקיש עקיבה דקתני הכא מקום התורף מקום שהוא מכון כנגד העקב. אמר רבא אמר רב נחמן הלכה פותחין בחרטה ונוקקין לאלהי ישראל. משתבח ליה רבא לרב נחמן ברב סחורה דאדם גדול הוא אמר ליה כשיבא לידך הביאהו לידי אתא לקמיה אמר ליה לרב נחמן אית לי נדרא למישרי אמר ליה נדרת אדעתא דהכי אמר ליה אין אמר ליה כמה זמנין רתח רב נחמן אמר ליה זיל לקילעך נפק רב סחורה פתח פיתחא לנפשיה רבי אומר איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהיא תפארת לעושה תפארת לו מן האדם והשתא דרתיח רב נחמן אדעתא דהכי לא נדרי כא) ושרא לנפשיה. ר' שמעון ברבי הוה ליה נידרא למישרי אתא לקמיה רבנן אמרו ליה כמה זימנין מי נדרת אדעתא דהכי אמר אין כמה זימני והוה קא מצטערין רבנן משמשא לטולא ומטולא לשמשא א"ל בטנית בריה

שהצושה מציאה לידי ירחא חטא מכאן אמרו סימן יפה לאדם שהוא צדיק וכל מי שמחצויה לא צמחרכ הוא חוטא וכל שאין לו צושה פנים צידוע שלא עמדו אצותיו על הר סיני: **בנים** שאינם מהוגנים. מדכ כנגד מדכ לפי שמסחכל בעקיבה של אשה שזכו ענין הערוה לכך הוויין ליה צנים שאינן מהוגנים תוס': **אמר** רבא אר"י הלכה פותחין בחרטה ונוקקין לאלקי ישראל. שאם נשאל על שצושתו מתירין לו ולא שאל אמר לאלקי ישראל ולא שאל נקוט חפלא צדיק או לא נקוט חפלא דאפילו כי נקוט חפלא חקקין דלא חמור מיינקת חפלא חלא לענין שצושת הדיונים לאיומי עליה חבל עיקר שצושה צם או צניווי הוא (וע' משנ"כ חיר כ"ד): **משתבח** ליה רבא לר"ג דף כ"ז ע"ב וכעין זה בכורות ל"ח ע"א: **רתח** ר' נחמן. שלא היה יכול לומר לו דבר שהוא פתח לחרטתו: **זיל** לקילעך. זיל לאושפיחך כמו איקלע להבוא אחרת וכן הישן צקילעא שאיש ואשתו ישנים שם צפ' דבר עירובין ס"ג: **כ"ל** שהיא תפארת לעושי וכו'. שהיא ישרה צעיני הקצ"ה וצעיניו וצעיני רוחו שגם אחרים מפארים ומשצחים אותו חבל אם הוא ישרה צעיניו גם דרך חויל ישר צעיניו וכיון דרתח רב נחמן אין זה דרך ישרה ואדעתא דהכי לא נדר: **קא** מצטערין רבנן. היו נוסעים משמש ללל ומלל לשמש מרוב תוגה שלא היו יודעין לומר דבר פתח

משנה הלכות

במקום ענופת. והנה העור יו"ד סי קל"ה כתב ולא יסחכל אפי' בעקיבה ולא בכל המקומות המכוסים צב וכתב כ"צ וצ"ג ואע"ג דאמר ר"ל החם מאי עקיבה מקום התורף כלומר שהעקב מכון כנגד מקום התורף משמע לרצונו דכל מקומות המכוסים שצב הוי צכלל מקום התורף וכ"כ הרשב"א צח"ה דמן העקב נלמד לכל מקום מכוסה שצב ועיין צ"ח ודרישכ שם וכן כתב צמאירי וז"ל ולא סוף דבר בעקיבה חלא אף צמכ שכנגד העקב ר"ל עקבותיה אחר שהיא לצושה והולכת וכן לפניך ע"כ.

בא) ומ"ש ושרא לנפשי צגמי שם. ומכאן נראה לכאורה דצפתח חכם שרי לנפשיה נדרה והטעם הוי אפשר לומר כיון דהיתר החכם לא הוי רק כעין הוראה כיון שעוקר הנדר מעיקרו צהוראתו שעל מנת כן לא נדר מעולם ואפשר דהוי כעין שאר הוראות איסור והיתר דחכם מורה לעצמו ואמאי גרועה הא הוראה משאר הוראות וכמו שמצינו דחכם מחיר צכת צהור וכהור שואל צכת על נדרו לעת כמה פוסקים (ועיין מה שכתבתי צס"ק כ"ג) וכן ראיתי לקמן דף ס"ה ע"א שפי' המפרש צד"ה צמדן לך. וז"ל מהו צמדן לך וכו' ואמר רבי

הרגישו צזה. גם ממס' דרך ארץ משמע כהג"א וצדרך החיים שם כתב חל תחכל וכו' מצחר מה שאמר למעלה ברחק מן המציא לידי עזירה היינו שלא תחכל לחם עם כהן ע"ה שמה יאכילך צקדשים ע"ש.

שבתי וראיתי למאירי ז"ל שכתב וז"ל אע"פ שאמרו שהנדרים סייג לפרישות אין הענין חלא צמי שרואה צעצמו שילרו חקפו לאיזו עזירה ותוקף צעצמו ויודר או נצצב להכלל ממנה ומ"מ חל יהא אדם רגיל צנדרים שהצבר קרוב לצב צהם לידי מעילה וכן שמהן יצא למעול צצצושות שחמורות יותר שיש צצגתן קרבן וכן יחבר אדם שלא להתחצר עם הנצלים והטעמים ויוצאי קרנות שלא ימשכרו צחצלי שוא וצצצושות של פרישות וכן צכל חצרה מקולקלת כל אחד לפי ענינו דרך הערכ אמרו חל תחא רגיל חלא ישראל ע"ה שסופו להאכילך עצלים ולא חלא כהן ע"ה שסופו להאכילך חרומה ע"כ ומדצריי ז"ל נראה ראוי לשיטת הפר"ח ז"ל.

ב) ומ"ש חרי שמעון צן לקיש עקיבה דקתני הכא צמקום התורף וכו' צגמי דף כ' שם וצגמי הגירסא מקום הענופת ורצונו מוסיף חיבת הכא וגם תורף

לחטתו: אדעתא דמערין רבנן. וכו' לאו נולד הי' דשכיח כו': קצרא. כו' כגדים ועל שם שמקלר את כגדים נחכנסת נקרא כן: מחייה. הכהן, וכו' דר"ש צרי ור' ישמעאל צרי יוסי דאשמעין תרומתו לפי שהיה פתח קל כו' ואינו נראה

צורר לבני אדם שהרי אחר שצא לשאל על נדרו נחחדש לו וגם לא היה חלל חדוש דבר קל ואפ"כ משום דאמר דאילו ידע הכי בשעת נדרו לא נדר שריוה כריטצ"א ז"ל. וכו' וכו' ופירשו זה גדולי הרבנים וכו' ליה להעלות על לב שמחוק עשו על שיעור את החכמים היה ראוי לכך ומכאן למדו רבים שכל שאי זה עונש מגיע ומלדיק עליו את הדין פתח כו' אפ"כ שאינו מלוי שדרכי העונש מלויין הם ע"כ. ויש מפרשים שפיקר כוונתם היתה שהלער הזה שיואלין מן השמש ללל וכו' יהיה פתח לנדר על כן אמר לו מי נדרת אדעתא דמערין רבנן כולי האי כרי"ן ז"ל בש"מ: אין פותחין בגולה. דמאחר שאינו מלוי ללא מסיק אדעתיה שיעור דבר זה לא כו' חרטה לעקור הנדר מעיקרו: דשכיחן אפיקורי דמערין רבנן. מלערי ת"ח כי האי עובדא ואפ"כ דכח הכאה לא מסיק אדעתיה

משנה הלכות

ישמעאל צרי יוסי סיים ושרי ליה רבנן וכו' כו' ושרי לנפשיה ולא אמר ושריוה רבנן היה אפשר לומר דדוקא כו' דמחיר לעלמו וכו' דר"י צרי לא שרי לנפשי' אף שאלא לו פתח יש לומר דכיון שעדיין היה לפניו חשש לכבודם שלא להחיר לעלמו וכמו שחירן זה המאירי לאותן השיטות דס"ל דת"ח מחיר לעלמו ע"ש ובגמ' לא גרס ושרי ליה רבנן כהא דר"י צרי וגם כרי"ף גרס רק ושרי ליה לנפשיה ע"ש ועיין תוס' צ"ע ע"ד ד"ה ועכשיו דכתבו נמי דין מחיר לעלמו ועיין שם"מ פ"א דשבוטות וכו' צרינו ירוחם בסתם בנתיב י"ד ח"ז.

והמבי"מ ח"א סי' ל"ח כתב דמה"ט לא צרי כלל פתח וחרטה דכתיב לא יחל דברו כו' אינו מיחל אצל אחרים מוחלים לו רק מדרבנן תיקנו דלריך פתח וחרטה וגם כתב שם דמה"ט כל שיש לו פתח א"ל להחיר חכם כלל רק מדרבנן לריך החרת חכם וצנו הרב המובהק המהרי"ע ז"ל הביא דברי אביו בשבועותיו חיו"ד סי' כ"ו ומחלק דדוקא פתח דהשתא כו' דלריך מה"ט החרת חכם, אצל פתח דמיעקרא א"ל החרת חכם כלל ע"ש וציד שאל סי' רי"א הביאם ע"ש בס"ק צ'.

שוב ראיתי בהעמק שאלה שאלתא כ"ג ס"ק י"ד דדייק אדרבה מדרגם צרינו ושריוה רבנן צהנן חרי עובדי משמע דצרי דוקא חכם ולא מלי שרי לנפשי', דמחוק זה הקשה המאירי איש מפרשים וגירסת המאירי נמי בגירסת צרינו וכן גרס הרמב"ן ז"ל ועי"ש מה שהאריך הרב בפלפולי אי מלי שרי לנפשי'.

כב) ומ"ש דיתבהו דאציי וכו' בגמ' דף כ"ג שם. ופ"י אציי אכר עליה הנאחא אי תעבור על דעתיה וכשראה אציי שערב על דעתו ר"ל להחיר לו את נדרו כדי שתהא הנאחא שמושה מותרת לו וכתב

דאבא שאול בן בטנית מי נדרת אדעתא דמערין רבנן הכי אמר לא ושריוה רבנן. ר' ישמעאל בר' יוסי הוה ליה נידרא למישרי אתא לקמיה רבנן אמרו ליה כמה זמני מי נדרת אדעתא דהכי אמר אין כיון דחזא ההוא קצרא דקא מצטערין רבנן מחייה אמר אדעתא דמחאי ליה קצרא לא נדרי ושרו ליה רבנן. א"ל רב אחא מדפתי לרבינא האי נולד הוא דליכא דמסיק אדעתיה דמחי ליה קצרא ותנן אין פותחין בגולה אמר ליה לאו נולד הוא דשכיחן אפיקורי דמערין רבנן כב) דביתו דאביי הוה לא

תלמיד חכם מיפר לעלמו ע"כ. ובהגהות כצ"ח שם ס"ק י' הגיה ואמר רבן גמליאל ת"ח אינו מחיר לעלמו ע"ש אצל לפי הגירסא שלפניו נראה דבאמת ס"ל דמחיר לעלמו וכפי פשטות בגמ' כאן ובשם"מ פ"י מה' שבוטות וכן בשלמי נדרים מקיימים נמי גירסת המפרש כמו שהיה לפניו וכתבו שכוונת רש"י (המפרש) למח דאיתא צפ"ק דף ז' ע"צ א"ר גידל אמר רב ת"ח מנדה לעלמו ומיפר לעלמו ואמר כי שם מיירי צנידוי ולרש"י לא שני ליה צין נדוי לנדר ול"ג הכס פשיטא חלל כ"ג כי הא דמר זוטרא חסידא וכו' ע"ש. ועיין ר"ן דף כ"ב ע"ב ד"ה אדר רבא.

אבל התוס' והרא"ש כתבו דחזר לפני רב נחמן או לפני אחרים ואמר להם פתח זה והחירו לו ולאו נולד כו' שכן דרך הרב להקפיד על תלמיד כשמעריה עליו ע"ש. וכן כתב כרי"ן שם ד"ה פתח פיתחא לנפשי' דלא שחיר לעלמו.

שוב ראיתי להמאירי שכתב ח"ל וכבר ביארנו שזה שאמר ושרי לנפשיה לאו דוקא, שאף תלמיד חכם אי אפשר לו להחיר לעלמו סתם אמרו כל הנדרים אדם מחיר חוץ מנדרי עלמו אלא על ידי שחזר ובקש פתח לעלמו אחר שכלל לו כו' אומר ושרא לנפשיה ומ"מ אלא חכם כלל להחירו אלא שלא חזר אלא רב נחמן מפני שהיה צו ממנו ויש מפרשים שהתלמיד חכם מחיר לעלמו במקום פתח ולא אמרו כו' אינו מיחל אף בתלמיד חכם אלא דוקא בחרטה לצד ומעשה החכר למעב צרי ישמעאל צרי יוסי בסמוך לזה מוכח כדעת ראשון כמו שנבאר ע"כ. גם הרשב"א ז"ל הביא דעת חס' אומרים דת"ח מחיר לעלמו בפתח וחלק עליהם. ודעת צרינו לא נחזררר לן צוה וקל"ה היה נראה לדייק מדכביא בסמוך מעשה דר"ש צרי וסיים ושריוה רבנן גם כהא מעשה דרבי

ברתא הוא אמר לקריבאי והיא אמרה לקריבה אמר לה תתסר הנאתי עלך אי עברת על דעתאי ומסב' לה לקריבך אזלה ואסיבתה לקריבה אתא לקמיה דרב יוסף אמר ליה אילו הוה ידעת דעברת על דעתך ומסבא לה לקריבה מי אדרתה אמר ליה לא ושרייה רב יוסף ומי שרי הכי אין והתניא מעשה באחר שהדיר את אשתו מלעלות לרגל ועברה על דעתו ועלתה לרגל בא לפני רבי יוסי אמר לו אילו היית יודע שעוברת על דעתך כלום

שיכס הכוזם לחוס על כבודן של חכמים ויכנו חס יס להם לער דאין שונא אורבא חבל כיון שהכחא עמיה שכיח דמלער לרצון בהכחא חפער הוא ג"כ שיעברו על סבה קלה על עסקי הנדר הלכך לא הוי

משנה הלכות

ר"צ ס' כ' בהג"כ שם ח"כ אמאי הולך חזי לבקש פתח למזל לו התרה הלל הי' יכול לומר לה הרי הוא כאלו לא נסיבתה לקריבך וכן קשה בעובדא דר' יוסי וכתב לפוס ריהטא ז"ל דעד כאן יכול לומר הריני כאלו התקבלתי קודם העברה על התנאי שעדיין לא חל הנדר והנדר בטל ולא חל חף חס ילך חבל עובדא שכבר עבר עליה וחל הנדר שוב לריך התרה אך ח"כ ז"ע דאף תנאי דקום ועשה חס נתלה בזמן כגון קונס חס לא תתן לי מחר מאתים זוז ועבר היום ולא נתן שוב לא יועיל הריני כאלו התקבלתי וזה אינו נראה מדברי הפוסקים וסיים ז"ע ועיין שלמי נדרים.

ורפ"ע נ"ד לולא דברי קדשו של הגאון ז"ל נראה דלא קשה דשאלתם התם כשאומר הריני כאלו התקבלתי האמת אומר שכן הוא בדעתו עכשיו כאלו התקבל וכאלו לא הלך וכונתו בזה דניחא ליה עכשיו צמה שלא הלך או כי ראונו עכשיו כן כאלו נתקבלו המעות ולכן אמרין כיון דהאי תנאי לא הי' חלל להשלים ראונו ומאחר שנעשה ראונו צריכה שהוא אופן הרי זה ראונו ואין עליו שום נדר חבל הכא חזי צאמת עדיין לא היה ניחא ליה צמה שהשיאתה לקרובה ואין זה ראונו כאז כן עתה ולב יודע מרת נפשו חבל מה היה לו לעשות שכבר נגמר הדבר בחר הרע צמיעו ועכ"פ לא רלח להשאר באיסור עם אשתו וממילא לא שייך הכא לומר הריני כאלו לא נסיבתה לקריבך דצאמת עדיין בקפידתו הי' ולא נעשה ראונו וכיון דהכל תלוי בראונו האמת הכי כיון דלא נעשה ראונו חליצה דאמת ולכן לא הי' יכול לומר הרי כאלו לא נסיבת וכו'.

שוב ראיתי צנימוקי יוסף נדרים דף כ"ד שכתב דר"ה תניא וז"ל וכתב הריעצ"א ז"ל ומכאן דן הראב"ד ז"ל בזה ששבע לדור בעיר חמיו עם אשתו ואח"כ לא הי' יכול להיות בעיר לפי כבודו ולכא חמיו שישוב לעירו כי זה כבודו יותר וז"ל שאין לריך שום ביתר וכל דא"ל כלום אמרת מיירי שאין במדיר חולק לומר לכבודי דאז הי' חסור וכן שאני מודה לו לומר לכבודך אמרת אז פשיטא דכשר (נ"ל דל"ל דאסור) חלל כי מיירי בצמתא והכי איחא צירושלמי נדרים (פ"ה כל"ז) ואיכא מתניתא אחריתא בגמ' שהמזמן אסור נכסיו למזמן חס אינו נכנס

הריעצ"א ז"ל ומזה נראה דאין מאכילין לאדם דבר האסור לו ע"כ ונראה כוונתו דאף שהוא מחויב בו מ"מ אין מאכילין אותו דבר האסור לו מחמת הנדר ואתא לקמיה דר' יוסף ח"ל אילו ידעת בשעת נדרא דעברת על דעתך מי אדרתה ואמר לו לא ושרי ופריך ומי שרי הכי כלומר מי שרי לפתוח פתח בנדר ענינו שהנדר מוכיח היפוך מאותו פתח שהרי כל עיקר הנדר לא הי' חלל שחם תעבור על דעתו תאסר בהנחתו והאיך מתירין אותו על ידי מה שעברה ומשני אין והתניא מעשה בזה וכו'.

והקשו הריעצ"א והר"ן ז"ל דכיון שאמר שאלו ידע שהיתה עוברת על דעתו לא היה נודר כלל נמצא שלא הדירה חלל לזרזו בעלמא וח"כ מ"ש זה ממדרי זריזין דאפי' שאלה לחכם לא לריך ותי' דמדרי זריזין אין פיו ולבו שוין של מוכר ולא של לוקח שלעולם לא הי' בדעתו של מוכר שלא יפחות מן הסלע ולא דעתו של לוקח שלא יוסיף חבל זה הי' דעתו להדירה חס תעבור על תנאו דהם סוצרים שלא יהו נשותיהם עוברות על דעתם ואיכא למימר דדוקא הדירה וכה"ג לאו נדרי זריזין מקרי חלל דאיכא פתח. והמאירי כתב ואין זה נדרי זריזין לגמרי חלל שדומים להם מעט שאע"פ שכוונתם להעמיד דבריהם חלו היו סוצרים שלא ישמעו להם לא היו נודרים ומתוך כך לריך פתח חלל שמקילין בה לפתוח לו מן הנדר ענינו. ומעתה אין ללמוד מכאן שחם עבר הנודר בעלמא חס בשוגג חס צמיד שיהא מותר לפתוח לו חלו הי' יודע שיעבור וכו' דאין ראוי לומר כן כשהוא בעלמא עובר על נדרו וכן הוריתי בה למעשה חלל שקנת חצירי חלקן עלי חלל שגדולי הדור הסכימו בה עמי הא כל שהדירוהו אחרים או לצור וקבל הוא עליו וראו שהוא עובר יכולים הם להחיר נדרים בכך כדרך שהתרנו צמעים חלו והמודר נותר מאליו ח"כ שקבל עליו.

ודע שצ"י בית מאיר יו"ד הוצא דבריו צ"ע הקשה להא דעב שמציא בר"ן נדרים דף כ"ד ע"א ד"ה הריני כאלו התקבלתי דגם צמיעול מעשה כגון שאומר קונס נכסי עליך חס חלק למקום פלוני יכול לומר לו לך וברי הוא כאלו לא הלכת מפני שאותו תנאי לא אמר חלל להשלים ראונו שהי' רואה שלא ילך ועכשיו שאינו חושש כבר נשלם ראונו והוצאה דעה זו צ"ע יו"ד ס'י

הידרת אמר לו לאו והתירו רבי יוסי. רבינא (בג) הוה ליה נדרא לדביתהו
אתא לקמיה דרב אשי אמר ליה בעל מהו שיעשה שליח לחרטת אשתו
לדביחכו. ואיכו לא הפיר לה דיום שמעו שלא היו מדברים שצונו לצינה ולא מנדרי עינוי נפש: בעל מהו שיעשה.
דודאי אחר נעשה שליח לחרטת חברו אבל בעל מחוך שקשה צעניו נדר אשתו אולי יש לחוש שמא יוסיף מדעתו על

משנה הלכות

פוחחין צונלד כגון שלא יהנה פלוני וצבשגות כראצ"ד
שם וצרי"ו נתיב י"ד ח"ז שסתם כהראצ"ד.

אבל הנמק"י נדרים דף כ"ד. כתב וז"ל והרנצ"ר ז"ל
כתב איכא מאן דפליג וכו' כבר נשלים ראונו.
והא דאמרינן דסגי באומר הריני כאלו התקבלתי דוקא
בשהבנים סמוכין על שלחנו שהרי להרווחה דידן נחכוין
כדאי' פרק מי שאלחו דף ע"ד ע"ב ולפיכך לאו בדרשותיהו
דבנים למימר הרי אנו כאלו נתקבלנו ואפי' אינן סמוכין
עכשיו דאין בחר שעת הנדר אזלינן אבל אם בשעת הנדר
אין הבנים סמוכין על שלחן אביהם להרווחה דידכו דוקא
נחכוין והם יכולין לומר הרי אנו כאלו נתקבלנו ולא באצ
ע"כ וזה נראה היפוך דעת הלבוש ז"ל וז"ע.

אבל ראיתי לרבינו המאירי ז"ל שכתב בנדרים בג"ל וז"ל
ומ"מ כל שכיון במחשבתו להדיר את אשתו או
חצירו אם לא יעשה כך או אם ימנע מכך לזרזו בעלמא
ומכוין בשעת הנדר שלא לגמור צדעתו כן יראה לי שאם
עברו על דעתו אין לריך שאלה והוא נאמן בעלמא ע"כ.
והנראה להדיא מדברי המאירי ז"ל דהכי דחשב על זה
שלא לחול באמת אינו חל כלל והיו צלל נדרי זריזין רק
דהבא אצוי כוונתו ה' לנדר גמור ובכל תלוי באיך
היתה כוונתו בזה וזה צעזעי"ת ראי' ברורה למא שכתבתי
בישוב קושית הב"מ ז"ל. ועיין עוש"ע יו"ד סי' רכ"ח סי'
ז'.

בג) ומ"ש רצנו כוכ ליה נדרא לדביחכו וכו' בגמ'
שם דף ח' ע"ב וגרים ש"מ לא שרי למשרי
נדרא וגירסת הערוך והר"ן לא יאלי פי' אינו נראה או
לא ארוך עוד גרס בגמ' ש"מ בעל נעשה שליח לחרטת
אשתו ורצנו לא גרס כן והר"ף וכתום' גרסי כרצנו
וגירסת בגמ' דחוקה קלת דהאי ש"מ בעל נעשה שליח
לחרטת אשתו משמע בכל אופן שהוא וא"כ הכי ה' ל"ל
ש"מ בעל נעשה שליח לחרטת אשתו וש"מ כי אין מכניפין
לא דעל כרחק האי בעל נעשה שליח מיירי כשהן מכניפין
והיל"ל דכשאין מכניפין לא אבל לגירסת רצנו אחי שפיר
דודאי אין נעשה שליח לחרטת אשתו בכל אופן שהוא ולכן
לא גרס וש"מ בעל נעשה שליח לחרטת אשתו שהי' במשמעות
בכל האופן אלא גרס וש"מ כי מכניפין שפיר דמי וש"מ לא
מכניפין לא

לו וכו' וחכמים אומרים אף זה יכול להחיר את נדרו
שלא על פי חכם אם אומר לו הריני כאלו התקבלתי
פירוש במחילה כפרעון והכי מוכח בגיטין דף ע"ד ע"ב
וכן דין שהרי אפילו נתנו לו יכול להחזירו ואפוכי מערתא
למא לי אלא דהתם גבי גט דלעזרה קמכוין ודעתו ה'י
שתלעזר להפיק לה מעות ושתתנס לו ותעביד הפוכי
מערתא ומכאן לנשבע שבועת פרעון שפטור במחילת חצירו
או בארוכת זמן שהוא כמחילה לשעתו ודעת רבתי שאין
אומרים הריני כאלו התקבלתי אלא שנשבע לעשות ולא
עשה וטעמא דכיון שאפי' ה'י מקבל ממנו הא יכול לו
אף מעכשיו יכול לומר הריני כאלו התקבלתי והחזרתיו
דאפוכי מערתא למא לי אבל בשנשבע שלא לעשות
ועשה לא מלי למימר הריני כאלו לא עשית שאין אומר
בדבר הנעשה שלא נעשה עכ"ל הריטב"א ז"ל והרנצ"ר
ז"ל כתב איכא מאן דפליג גם בזה וכו' עיין לקמן בסמוך
ונראה מפורש דסדרת הבית מאיר היא מחלוקת הראשונים
ז"ל וז"ע שלא הרגיש בזה הב"מ ז"ל.

וראיתי בלבוש ה'י נדרים סי' רל"ג ס"ק כ' שכתב
וז"ל י"א דדוקא בדבר שיש בו קיום מעשה
שייך לומר הכי כגון הכא שיאמר הריני כאלו התקבלתי
וכי' ויש חולקין ואומרים שאפי' צענין זה יוכל לומר כן
לפי שאותו התנאי עלמו לא אמרו מחילה אלא להשלים
רצונו שהי' רואה שלא ילך ועכשיו כיון שאינו חושש אם
ילך אם לא כבר נשלים רצונו וכן כל תנאי שהוא לעוצה
הנודר יכול לומר לו הרי הוא כאלו קיימת התנאי כגון
מי שאומר קונם אהה נהנה לי אם אין אהה נותן לבני
כך וכך אם הבן סומך על שלחן אביו הרי לא נחכוין האצ
אלא לעוצתו שהרי אם לא יתן זה לריך ליתן האצ וכו'
ולי נראה דלפי ה'י חולקין דבסמוך אפי' אין הבן סומך
על שלחן אביו יכול האצ למחול ולומר התקבלתי דה"נ
יאמר כלום אמרתי אלא שחשבה רצוני ועכשיו שאינו חושש
אם תתן לבני או לא תתן הרי הוא כאלו קיימת נ"ל ע"כ.

והנראה דבאמת הכל תלוי אם עכשיו זה הוא באמת
רצונו או לא והכי דלא נעשה רצונו אין
כלום אמירתו הריני כאלו ולכן גבי אצוי וכן בזה דרבי
יוסי הצעל באמת ברצונו גם עכשיו שלא חלך רק קאמר
דאלו ה'י יודע שתעבור על דבריו אטע"כ לא ה'י מדירה
אבל ודאי אין זה מקרי נעשה רצונו ועיין רמב"ם אין

אמר ליה אי מיכנפין אין אי לא מיכנפי לא שמע מינה תלת שמע מינה לא מתבעי למישרא נידרא באתרא דרבה ושמע מינה כי מיכנפין שפיר דמי ושמע מינה לא מיכנפי לא ושמתא אפי' באתריה דרבה ויחיד מומחה שרי שמתא. (ד) פותחין לאדם לכבוד עצמו ולכבוד בניו אומרינן לו אילו

חרעת אשח ויאמר דלעת כן לא נדרך כך פי' בחוס', אבל כרמז"ס פי' להיפוך צפ"י משבועות דדוקא צבעל הוא דאיצטני לן מפני שבצבעל

כאשח, אבל אדם אחר פשיטא לן שאינו נעשה שליח לנריך שיכא כבוד צפני מחירין, ועיין משנ"כ: אי מיכנפין אין אי לא מיכנפי לא. כלומר אם מלא ג' מכוונסים ועומדים נעשה שליח אבל אם אינו מלא ג' מחוממים אלא לנריך לחזור אחריהם לא, דחיישינן שמא ישכח מדברי הפתח והחרטא מתוך שכוח ערוד לערות אחריהם, או משום דאיכא למיחש שמא יוסיף על החרטא שאמר לו אשח מתוך שטרח לכנס: ש"מ לא מחצני למשרי נדרא באתרא דרבה. מלא שרי רבינא לאשח נדרך או בג' אחרים שכיו מחירין לה צדיה: כ"ג ו"ש"מ כי מיכנפין שפיר דמי וש"מ לא מיכנפי לא ועיי' רי"ף: ושמתא אפילו באתרי דרבה. דקיי"ל צפרק דר עירובין ס"ג דתלמיד מנדה צפני כרצ צמקום שיש חלול השם וקאמר הכא דאפי' באתרי דרביה נמי שרי שמתא דלא מאחרים לעותא גביה עד דאזיל קמיה רביה: ויחיד מומחה שרי שמתא. פי' אם נדרכו חכם ותיק וכיוצא בו יכול יחיד מומחה לבחירו ולא צפי עשרה ואנב דאיידי בשמתא מייחיו לה הכא ולא למעוטי נדר דבנדר נמי מועיל: פותחין לאדם לכבוד עצמו. כמדיר את אשח עד שיגרשנה פותחין לו בכבוד עצמו ובכבוד בניו ולא חיישינן שישקר מתוך כבוסה:

משנה הלכות

דר"י צפ"צ דנגעים דבעל מחיר נדרי אשח צחורה חכם, ודעת כרמז"ס דכח מיידי צנדי ולא צנדי. והמור י"ד סי' רכ"ח הביא דעת כרמז"ס ז"ל שרריך כבוד לבא לפני החכם כשיחיד לו ואינו עושב שליח לשאול על נדרו וא"א ז"ל כתב שיכול לבחיר לו שלל צפניו כגון שישלח לחכם צכתא את נדרו ע"ש. וכן כורכ רבנו שמשון דאם שלל אדם חרעת נדרו צכתא לחכם מחיר לו שלל צפניו והביא ראיה מהביא דסוף קידושין וכן מהא דירושלמי מחירין על פי תורגמן וכן דעת כרמז"א וברא"ש ז"ל ודעת ברא"ה ובריעצ"א כרמז"ס ועיין צ"י וד"מ מה שהאריכו בדברי הראשונים ז"ל ובש"ע י"ד סי' רכ"ח סי' ע"ז פסק כרמז"ס וברמ"א ז"ל הגיב ומחירין ע"י מתורגמן וכוונתו דע"י מתורגמן גם כרמז"ס מודק דשרי כיון דבעלים שם.

ובהא דינא דרבינו שמשון שהחיר ע"י כתב כתב כרמז"ש ז"ל בתשובה סי' ש"ע דאפילו למאן דס"ל דאין שליח לבחיר מודק דצכתא מחיר דכתב יד עדיף משליח והביא הכ"ז אבל מדברי כרמז"ס נראה שלעולם אין מחירין שלל צפני כבוד ונראה לי שראוי לחוש לדבריו ועוד דאין יפתח תוכיה אבל אחרים ס"ל דכתב גרע משליח ועיין צ"ח.

ועיין מוכר"ס מרובנבורג סי' ר"ד, ואשר שאלת אם מחירין ע"י כתב נראה דאין מחירין מדאמר פ"ק דנדרים ח' ע"ב רבינא כו"ל נדרא לדביתכו אחא לקמיה דר"א ח"ל בעל מכו שיעשה וכו' משמע דלא מצעי' ליה אלא צבעל שידוע לחקור בענין ולא באתר אבל ר"ח וכו'. ע"ש. *

(ב) ו"ש פותחין לאדם לכבוד עצמו וכו' משנה שם דף ס"ו ע"א כלשון רבנו וגירסת המשנה צכוד עצמו ובכבוד בניו צבית שמשית ורבנו גרם לכבוד

ונחלקן הראשונים ז"ל צפ"י בגמ' דעת כרמז"ס ז"ל צפ"י מכ"ש ה"ד דדוקא צבעל הוא דאיצטניא

לן מפני שבצבעל כאשח אבל אדם אחר פשיטא לן שאינו נעשה שליח לנריך שיכא כבוד צפני מחירין וכו"ן כתב דכ"י מוכח צירושלמי צפ"י נערכ המאורס דגרסינן התם מכו לבחיר ע"י תורגמן. נשמעניי' מן הדא רבי אבא בר זוטרא מחצניד מתרגמני' דרבי יוחנן צבדא איתתא דלא חכמה למשמע סוריסטון מדציעא אי מחירין ע"י תורגמן מכלל דפשיטא לו דע"י שליח אין מחירין וכו' ע"ש אבל החוס' פירשו להיפוך ואמרו אדרבה גבי אינש דעלמא פשיטא לן שיכול לעשות שליח וגבי בעל דוקא הוא דאיצטניא לן משום דחיישינן שמתוך שנדרי אשח קשין עליו יוסיף מדעתו צחרטא. ומסקינן דאי מיכנפין אין ואי לא לא וכו"ן עממא כתבו החוס' דחיישינן מתוך שכוח ערוד לערות לחזר אחריהם לכנפייכו שמא ישכח מדברי הפתח והחרטא שאמר לו אשח וישנה דבורה ויוסיף עליה כדי ליישב החרטא יפה יפה. וברא"ש ז"ל כתב משום דכי מיכנפי וליח לי' ערמא צמילתא לא חיישינן דילמא מוסיף הוא אחרטא דילא אבל אי לא מיכנפין כיון דאיכא תרתי חדא שנדרה קשין אללו ועוד דערה חיישינן. ונראה דעת החוס' דלכן מייאנו צעם ברא"ש וכו"ן דאטו צרשיעי עסקינן שיוסיף מדעתו צמזיד שלא צחרטא דא"כ למ"ל לילך ולכנוינן צכלל כיון שכוח רוצה לקלקל ותעבור על נדרך כיון שכוח יוסיף על חרעתא ולכן כתבו דלא חששו אלא שמא ישכח.

והנבמק"י כתב עוד עמ"ס ג' דאי מיכנפי אינו נריך לפרסם בדבר ולפיכך אינה מקפדת אבל אי לא מיכנפי נריך לחזר אחריהם ומתפרסם בדבר והיא מחייבשת ואדעתא דכ"י לא נחרטא. ודעת ברא"ש ממין דכחא איירי שאמר לו אשח לבחיר הוא עצמו דסברי כרבנן

ועל בנותיק יהו אומרין כך היא ווסתו של פלוני לגרש את נשיו ועל בנותיק יהו אומרין בנות גרושה הן מה ראת אמם של אילו להתגרש ואמ' אילו הייתי יודע שהוא כן לא הייתי נודר הרי זה מותר. קונם שאני נושא לפלגית כעורה והרי היא נאה שחורה והרי היא לבנה קצרה והרי היא ארוכה מותר בה לא מפני שהיא כעורה ונעשית נאה שחורה ונעשית לבנה קצרה ונעשית ארוכה אלא שהנדר בטעות. (כה) תניא המודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו. מנא הני מילי אמר רב נחמן דאמר קרא

לננותיק: הרי זה מותר. כשיתיר לו חכם ועיין שו"ע יו"ד סימן רכ"ח סעיף ט': קונם שאני נושא לפלונית וכו' ונעשית לבנה. כלומר אז לא היו מתירים דהוי נולד: אלא שבהנדר בטעות. ולא יעקב שאלה לחכם ולא התרה: תניא הנודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו. יש מי שאומר דדוקא כשהנדר לנודר חבירו כנדר שגור משב ליחרו לישב עמו להנחתו, ויש מי שאומר אפי' נדר שהוא שלא להנחת חבירו אין מתירין לו אלא בפניו, ועיין משנ"ה:

משנה הלכות

ובש"ע יו"ד סי' רכ"ח סי' כ' כתב נדר על דעת חבירו אין מתירין לו אלא"כ הודיעו לאותו שגור על דעתו וכתב הרמ"א ז"ל ויש אומרים דאפילו הודיעו אין מתירין אלא מדעתו ורובו מהרי"ק שורש כ"ב ועור ורמ"ש וכן עיקר ע"כ וכתבו הט"ז והש"ך שגם דעת המחבר כן דבטי שודיעו ויסקים דרובו גם נראה דעתו ז"ל דאפילו היכא דליכא משום חשד או צושה נמי אסור עיין שייך שם ס"ק ל"ח וע"ז ס"ק כ"ח וכן משמע בהרמ"ש פ' השולח שכתב ולהנך טעמי דירושלמי אף לכתילה מתירין הנדר שלא בפניו רק שמודיע לו ההיתר ועממא דש"ס דידן עיקר ואין להחיר אלא בפניו פי' צודיעתו וכן נראה משאר פוסקים ועיין ביאור הגר"א שם ס"ק ל"ו שהטור כתב כדברי הרמ"ש בגיטין שם ששם כתב כדברי הרמ"א וכתב שם להדיא דלא כהירושלמי ע"ש.

ובירושלמי חכא תרי טעמי אית מן דאמר הטעם דאין מתירין לו אלא בפניו מפני החשד כלומר שחבירו שהוא מודר ממנו לא ידע בהתירו וכשהוא נהנה ממנו יחשדנו שהוא עובר על נדרו ואית מן דאמר מפני הצושה כלומר שיתצו מחבירו שבהנדר היה להנחתו ועכשיו רואה שיתירו לו והאי טעמא בחרא לא שייך אלא כשהנדר היה להנחתו הא לאו הכי משמע דמתירין אותו אפי' שלא בפניו. והרמב"ם פ"ו מהל' שבוועות פסק הטעם מפני החשד עיין כ"מ והרדב"ז שם וכן כתב הסמ"ג לאוין סי' רמ"א וז"ל צירושלמי פ' השותפין בנדרים משמע שצריך שודיע לו שהתירוהו מפני החשד ע"כ.

כלמ"ד וגירסת החוס' בכבוד עצמו ובכבוד אשתו וכן כתב המאירי ועיין שו"ע יו"ד סי' רכ"ח.

(כה) ומ"ש תניא המודר הנאה מחבירו וכו' שם דף ס"ה ע"א ובתוספתא ספ"ב תניא המודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו מנכ"מ אמר רב נחמן דכתיב ויאמר ד' אל משה במדין לך שוב מצרים כי מחו כל האנשים אמר לו במדין נדרת לך והתר נדרך במדין דכתיב ויאל משה אין אלה אלה שבוועה דכתיב ויצא אתו צאלה וגם במלך נבדלנר מרד אשר השביע באלקים ורצנו גרם עוד וכתיב ויאל שאל את העם וצגמי לא גרסינן לה.

ועיין שו"ת מוהר"ם מרומנובוג סי' ר"ג צמי שגור לעלות לא"י ועכשיו אשתו ברה אי יכול לשאל על נדרו וכתב דאין כל דבר עומד צפיקוח נפש ויש סכנה להולדת עברה וגם הולד עד שיתגרר ויכנסו ימות הקץ אע"פ דאין פותחין בגולד מלתא דשכיחא היא דרוב מתעברות וילדות ומלתא דשכיחא מודי צו רבן כי הא דירדו מנכסיהם.

ובירושלמי חכא תרי טעמי אית מן דאמר הטעם דאין מתירין לו אלא בפניו מפני החשד כלומר שחבירו שהוא מודר ממנו לא ידע בהתירו וכשהוא נהנה ממנו יחשדנו שהוא עובר על נדרו ואית מן דאמר מפני הצושה כלומר שיתצו מחבירו שבהנדר היה להנחתו ועכשיו רואה שיתירו לו והאי טעמא בחרא לא שייך אלא כשהנדר היה להנחתו הא לאו הכי משמע דמתירין אותו אפי' שלא בפניו. והרמב"ם פ"ו מהל' שבוועות פסק הטעם מפני החשד עיין כ"מ והרדב"ז שם וכן כתב הסמ"ג לאוין סי' רמ"א וז"ל צירושלמי פ' השותפין בנדרים משמע שצריך שודיע לו שהתירוהו מפני החשד ע"כ.

ויאמר יי' אל משה במדין אמר לו במדין נדרת לך והתר נדרך במדין
דאמר קרא ויאל משה לשבת את האיש אין ויאל אלא שבועה דכתיב
ויבא אתו באל' וכתיב וגם במלך נבוכדנאצר מרד אשר השביעו באלהים
וכתיב ויאל שאול את העם. (ו) קרבן לא אוכל לך הקרבן שאוכל לך לא

קרבן לא אוכל לך. פירש קרבן לא אוכל לך מילתא דפשיטא הוא דמשמע לא אוכל קרבן חולין ולפיכך מותר
ולא דרשינן דבוריה לחרי טעמי קרבן יהא מה שלך לפיכך לא אוכל לך דאפי' ר"מ לא דריש הכי חלל בלמ"ד שאמר לקרבן
נמק"י: ה"ג הקרבן שאוכל לך. בחיבת אחת וכיון דכ' קאמר הוי כמו ב' חיצות הא קרבן כלומר בחיי הקרבן ועיי'

משנה הלכות

וצריכ"ש סי' ש"ע ועוד עיין תוס' גיטין ל"ה ע"ב ד"ה
חלל ותוס' בכורות מ"ו ד"ה חלל.

(ו) ומ"ש רבנו קרבן לא אוכל לך הקרבן שאוכל לך
וכו' נדרים דף ע"ו ע"ב שבועה שאיני יאן
שאיני מדבר שאיני מהלך אסור קרבן לא אוכל לך הא קרבן
שאוכל לך לא קרבן לא אוכל לך מותר ע"כ. ורבנו לא
גרס הא קרבן והמפורשים גורסין כלשון המשנה וצמחיות
גרס קרבן שאוכל לך בלי חיצות הא או חוץ ה' כלל חלל
הרי"ף גרס כגירסת רבנו הקרבן וכחצ הנמק"י דכיון
דבה"א דרשינן ליה כאלו הם ב' חיצות הא קרבן כלומר
הנה בקרבן אני נודר כמו בחיי הקרבן ולאו כלום הוא
וכדפי' סוף פ"ק וה"ה אם אמר הקרבן לא אוכל לך
ולרבותא נקט שאוכל שאם לא היה כה' היה אסור
כדאיחא פ"ק דף י"ג ע"ב.

ורפ"י זה ל"ע גירסת המשניות דגרס בלא ה' ולפי דעת
הנמק"י כה"ג אסור חלל מלאחי צפי' רבינו
עובדי' מצרענורה וכתו"ע פ"א דנדרים משנה ד' ד"ה
הקרבן וז"ל והא דחק לקמן בפ"ב הקרבן שאוכל לך
מותר התם הא קרבן וכו' וכ"כ התו"ע שם והנראה
דבאמת ה' גרסי ג"כ כגירסת רבנו והרמב"ם והרא"ש
והריטב"א והב"י גרסין ה' קרבן צלירי וכו' לשון חי
קרבן בכתחילה החית ע"ש. חלל הר"ן מיהא בכל הגירסות
הללו וגרס הא קרבן וכחצ דהתנא בפירקין סתם דהקרבן
אסור לר"מ והיכי חנן הכא דשרי דהא מתני' כר"מ
אוקימנא לה בגמ' ע"ש.

וגרסינן בגמ' מני מתניתין רבי מאיר היא דאי רבי
יהודה לא שני ליה קרבן ולא שני ליה הקרבן
אימא סיפא לקרבן לא אוכל לך מותר והתנן לקרבן לא
אוכל לך רבי מאיר אומר וא"ר אבא נעשה כאומר לקרבן
יהא לפיכך לא אוכל לך לא קשיא הא דאמר לקרבן הא
דאמר לא קרבן דלא הוי קרבן קאמר ולגירסת רבנו חקשה
קושית הר"ן ז"ל דכיון דאוקמינן מתניתין לר"מ והא תנא
צמח"י לעיל דהקרבן אסור לר"מ והיכי חנן הכא דשרי
והיכא למימר דמכלל לאו משמע הא מה שיאכל יהא

א' שכל שהיתר אינו נוגע חליו לא שייך חשד זה דאל"כ
ניחוש נמי שבעולם יחשדו אותו ויהיו לריקים להכריז
בין העושים.

והריטב"א ז"ל כתב ג"כ הכי, והוסיף חלל הנודר
צפני אחרים אין לריך להודיע צפני אותם
האחרים דהא לא חשדי ליה דאינהו סברי דקיים נדר
לחצירו או נחרבה מיהו בשבועות ציעוי דלנפשיה דלא
סגי בלא הפרה עוב הדבר להודיע לאותם שידעו בשבועתו
שהם מתירין לו או שיעשה בהיתר בפרסום שיוכלו לדעת
וכן מורי נר"ו נוכח ואם ח"א אינו מעבד אפילו לכתחלה
דכיון דלאו מילתא דלנפשיהו הוא לא חשדי ותלי דאיחש.

והיכא שהתירוהו שלא צפניו דעת התוס' והריטב"א
ז"ל והגמ"י פ"ו מה' שבועות ה"ז ס"ק ה'
דצדיעבד שרי ועיין מ"ל שם והביאו ראייה מלדקיהו
שהיה לדיק גמור ונשאל שלא צפני נבוכדנצר שמלא אותו
שהיה אוכל ארנבת חיה ונשבע לו שלא לגלות (ומפורש
באגדה שכתחילה כשמונהו נבוכדנצר תחת יכניה שהלך עמו
לגולה מיינהו ללדקיהו על ז' מלכים של אומות העולם
יום אחד נכנסו אללו ואמרו לו לך נאה למלוך שאתה
מלך בן מלך והגון למלוכה וזה הנכנס שאין גופו חלל אמר
אם רלונך נהרוג אותו וגמליכך עלינו אמר להם אף אני
יודע דבר מכושר שפעם אחת נכנסתי אללו ומלאחתי
אוכל ארנבת חיה מיד שלחו הדבר לנבוכדנצר ואמרו לו
אותו יהודי שהמלכת עלינו אומר כך וכך ממך מיד שלח
נבוכדנצר אחר הסנהדרין ולדקי' הביאו צש"מ) וכן מוכח
בגיטין.

אבל הראצ"ד ז"ל כתב דאינו מותר ולא וראה מה עלתה
בו ובסנהדרין והר"ן הביאו ב' הדיעות ולא
הכריע ורבינו ירוחם נתיב י"ד ח"ז כתב המודר הנאה
מחצירו אין מתירין לו חלל צפניו וכו' ופי' הר"א ממין
שנדר ע"ד חצירו וכו' עד ונכון להחמיר בבאחי דבריו
לעיל (סי' טו) ובש"ע יו"ד ה"ל הביא ב' הדעות דעה
ראשונה דצדיעבד הוי התרה ויש אומרים דלא הוי התרה
ועיין ביאור הגר"א שם ס"ק מ"ו ובש"ך ס"ק מ"ו שם

קרנן אוכל לך מותר (ז) שבועה לא אוכל לך השבועה שאוכל לך לא

משנה הלכות

והרמב"ם פ"ד מהל' שבועות הל' כ"ב פסק כחז"ל

ובטעם כתב הר"ן בפ"ק דשבועות משום

דכ"א אש' משבש' לישנא דמתני' הביאו כחז"ל והר"ן ז"ל הביא

ז' הדעות ולא פסק כמי וברמב"ן פסק כרז' אש' וכן

פסק הרא"ש ז"ל ועיין רמב"ן נדרים הל' ובעור יו"ד.

סי' רל"ז הביא ז' הדעות ופסק הרא"ש וצ"ע סעי' י"א

ג"כ פסק הכי. וביאור הגר"א ז"ל ס"ק כ"א כתב

וז"ל א"ל שבועה מתני' נדרים וכוונתו דכ"א אש' וכן

שם וצ"ע דשבועות דכ"א אין חולק ועיין ר"ן שם ע"ב.

עוד הביא צ"ע דעת הרמב"ם ז"ל בשם יש מי שאומר

שאם הפליר צו תחלה שיאכל עמו וכו' וביאור

הגר"א שם ס"ק כ"ד איין עיין צ"ע ז' וכן זכיתי להבין

כוונתו דכ"א אש' וכן צ"ע ז' לא הביא רק לשון המשנה

וי"ל דכוונת הגר"א ז"ל כיון דרבו דכ"א לא חלק כלום

במשנה רק הביא המשנה כדעתו ע"כ לא ס"ל כרז' אש'

דלכ"א אש' לריך לשבש' המשנה וא"כ מוכרח מח דגם

דעת רבנו כהרמב"ם דפסק כחז"ל וז"ע.

ודע דראיתי שיטה חדשה דכ"א לרבו דרד"ז ז"ל על

הרמב"ם ז"ל אחר שהביא דברי בעור וז"ל כתב

בעור ואם אמר שבועה שאוכל לך נשבע שלא יאכל עמו

ואין חילוק בין הפליר צו תחלה שיאכל עמו ללא הפליר

והרמב"ם כתב אם הפליר צו שיאכל עמו ואמר שבועה

שאוכל לך אסור לאכול עמו וא"א הרא"ש ז"ל כתב

הראשונה עכ"ל ואני לפענ"ד אומר שאין צד מחלוקת

שאם לא היה מפליר צו ואמר שבועה שאוכל לך לעשות

רצון חצירו המפליר צו נחבין אכל אם נמנע בחילוק וחצרו

מפליר צו ונשבע שאוכל לך שלא אוכל משמע שרצה לפעור

עליו ממנו ומודה הרא"ש ז"ל בחלוקה זו דשלא אוכל

לך משמע וכן דקדקתי מלשון הרב שכתב והוא נמנע

והעור השמיט מלה זו ובה תלוי גלוי דעת הנשבע והכי

משמע בגמ' מחירונו דחז"ל שאמר שאוכל שחי לשונות

משמע היו מסרצין צו לאכול ואמר אכילנא אכילנא ותו

אמר שבועה שאוכל לך דאכילנא משמע אכל אמר לא

אכילנא ותו אמר שבועה שאוכל לך אכילנא קאמר וברא"ק

פסק כחירונו דרז' אש' דבתראי הוא דאמר אכל תנא

פסקה למילתיה שאוכל דאכילנא משמע ושלא אוכל דלא

אכילנא משמע לפי דעת בעור אכל אני אומר שאין כאן

מחלוקת ע"כ.

וישיב זו היא שיטה חדשה ולא הביא הפוסקים גם

ז"ע ק"א דבריו הרד"ז שלא כתב כן אלא

לדעת בעור ולא כתב כן גם לדעת הר"ן שהרי כבר

בבבתי דגם דעת הר"ן דהרא"ש פליג על הרמב"ם ז"ל

קרנן דכ"א מתני' כר"מ אוקימנא לה ור"מ הא לית ליה
מכלל לאו אחת שומע הן.

וראיתי להמאירי שגרס נמי כרזנו וכתב וז"ל הקרנן

שאוכל לך מותר וזו צלשון שבועה כיון וכן

הדין אלא שמכל מקום יש לחוש ללשון נדר כיון וכו' מותר

שהרי יש התפסס אף צלשון כפ השמות שאין הלכה כר"י

דשני בין קרנן לבר פירשנוה בסוף פרק ראשון

באומר הא קרנן וכו' לשון שבועה ר"ל בחיי הקרנן ואין

שבועה בקרנן וכן הלכה היא קרנן שאוכל לך אסור אעפ"י

שאין צו כפ הדמיון לקרנן לא אוכל לך מותר זו ודאי

אינה הלכה אלא לדעת רבי מאיר היא שנויה ולא קרנן

קאמר שזו אף ל' מאיר אסורה שהרי פירוש לקרנן

יהא מה שאתה אומר לפיכך לא אוכל לך אלא שאמר

בהדיא לא קרנן לא אוכל לך ולענין פסק אסור שהרי

מכלל אחת שומע הא מה שאוכל יהא קרנן אלא שאין

רבי מאיר סובר מכלל לאו וכו' ומ"מ בין לקרנן בין

לא קרנן שניהם אסורים אם לא קרנן מכלל לאו ולדעת

חכמים ואם לקרנן לדברי הכל מפני שמפרשים צו לא

קרנן ולר"מ מפני שנעשה כאומר לקרנן יהא ע"כ. ועיין

עוד שם בדף י"א ע"א ודו"ק היעצ.

ועיין רמב"ם פ"א מה' נדרים הל' י"ט וסמ"ג לאוין

רמ"צ והריטב"א כתב לכך נראה לפרש כפשטן

של דברים דרישא כפשטן קרנן לא אוכל לך הקרנן לא

אוכל לך מותר דכ"א לא קאמר מידי וצ"י הא לישנא

דאחי שפיר צד עממא לא דחיק למדרשיה דחרי טעמי

אכל באומר לקרנן לא אוכל לך דאיכא למ"ד יתירה וכו'

ע"ש ולפי זה אחי שפיר נמי גירסת רבנו ז"ל.

בז' וב"ש שבועה לא אוכל לך השבועה שאוכל לך

וכו' נדרים ט"ז ע"א שבועה לא אוכל לך

הא שבועה שאוכל לך לא שבועה לא אוכל לך אסור. וגרס

נמי הא והריטב"א ז"ל הביא גירסת רש"י כאן לא שבועה

לא אוכל לך אסור ויש גורסין כי שבועה דמשמע חיי

אכל גירסת הר"ן והרא"ש כגירסת רבנו. ועיין ס"ק

לעיל בסמוך דכ"א גירסת וגרסין בגמ' מכלל דהא שבועה

שאוכל לך דלא אכילנא משמע ורמינהו שבועות שחיס שכן

ארבע שאוכל ושלא אוכל שאכלתי ושלא אכלתי מדקאמר

שאוכל ושלא אוכל שאכלתי ושלא אכלתי מכלל דשאוכל

לך דאכילנא משמע אמר חז"ל שאוכל שחי לשונות משמע

היו מסרצין צו לאכול ואמר אכילנא אכילנא ותו שבועה

שאוכל דאכילנא משמע אכל אמר לא אכילנא לא אכילנא

ותו אמר שבועה שאוכל לך אכילנא קאמר רז' אש'

אמר שאוכל דשבועה שאי אוכל קאמר ע"כ.

משנ"כ: זה חומר בשבועות מצד נדרים (כ) זה חומר בשבועות מצד נדרים (כ) חומר בנדרים
מצד נדרים. מפרש בגמ' דאקונס
שאינן יסן קאי דקתני שאין
נדר חל עליו מן החורב משום

דהוי דבר שאין בו ממש ומשום הכי קתני הכא דכזה יש חומר בשבועות מצד נדרים שהשבועה משום דכזה איסור
גברא חלה אפילו על דבר שאין בו ממש דאין השבועה חלה על החפץ אלא על האדם שנשבע שלא לעשות דבר זה נדר חל
על החפץ: וחומר בנדרים מצד נדרים כיצד אמר סוכה שאני עושה לולב שאני נוטל תפילין
חייב גברא ונדר איסור חפלא ואין מאכילין לאדם דבר האסור לו: ובשבועות מותר. אם נשבע שלא ישב
בסוכה ושלא יטול לולב מותר מדין שבועה ציטוי ולוקח משום שבועה שוא כדאיתא צירושלמי שבועה שלא אוכל

משנה הלכות

כ"ט (ב"ט) ומ"ש חומר בנדרים מצד נדרים כיצד וכו'. בגמ'
שם ע"כ חומר בנדרים מצד נדרים כיצד וכו'
רצ כהנא מתני אמר רצ גידל אמר רצ ורצ עצימי מתני
אמר רצ גידל אמר שמואל מנין שאין נשבעין לעבור על
המצוות ת"ל לא יחל דברו דברו לא יחל אצל מיחל הוא
לחפצי שמים מ"ש נדר דכתיב איש כי ידר נדר לדי לא יחל
דברו שבועה נמי הא כתיב או השבע שבועה לדי לא
יחל דברו וכו' אמר רצוי הא דאמר הנחת סוכה עלי
הא דאמר שבועה שלא אהנה וכו' אלא אמר רבא הא דאמר
ישיבת סוכה עלי והא דאמר שבועה שלא אשב בסוכה
ושאין נשבעין לעבור על המצוות מהכא נפקא ליה מהתם
נפ"ל דתניא להרע או להטיב מה העצה רשות אף הרעה
רשות יאל נשבע לבעל את המאורה ולא ציטל שאין הרשות
צידו חד קרא למפטריו מקרבן שבועה וחד למפטריו מן
לאו שבועה ע"כ.

ורבנו ז"ל בריש הלי שבועות כתב וז"ל והיכא דאישתבע
לבעולי מאור כגון דאמר סוכה שאני עושה
לולב שאני נוטל תפילין שאני מניח שבועה שוא הוא
דאפיק צפומיה ולוקח עליה אצל בסוכה ולולב ובתפילין
לא איסור דתקן שם כ"ז נשבע לבעל את המאורה ולא ציטל
פטר מלן דלא מיתסר (נדרים ע"ז) רצ כהנא מתני לה
אמר רצ גידל אמר שמואל דכתיב לא יחל דברו לדברו לא
יחל אצל יחל לחפצי שמים ולא מיבעיא לבעל את המאורה
דפטר אלא אפילו נשבע לקיים את המאורה ולא קיים
פטר מאי עמא כיון דמושבע מהר סיני הוא לא חיילא
שבועה עליה דכתיב או נפש כי תשבע לבעל בשפתיים
ות"ר (שבועות כ"ז) יכול נשבע לבעל את המאורה ולא
בעל יחא חייב ת"ל להרע או להטיב מה העצה רשות
אף הרעה רשות אולי נשבע לבעל את המאורה ולא ציטל
שפטר שאין הרשות צידו דכי חיילא עליה שבועה עילוי
מלתא דכי משתבע לא מייחייב למיעבד אצל מאורה דכי
לא משתבע מייחייב למיעבד לא חיילא עליה שבועה ע"כ.

ולא פירש לן רבנו מה יהא בשבועתו שנשבע לשוא אי
מחייב עליה או לא אצל מדבריו הקדושים בכלי

ועיין ר"ן שבועות שחם נתרם דף י"ט מה שהאריך
שם בחילופי הסוגיות ושאני רצ אשי לא פליגי לפי
סוגית הש"ס דשבועות שם כשאוכל סתם ע"ש.

וכתבו הפוסקים ז"ל דלשבועה אפי' בלמ"ד פתוחה אסור
דאע"ג דלמ"ד פתוחה לא משמע ומתני רבי
מאיר היא דלית ליה מכלל לאו אחת שומע בן מדקתני
זה חומר בשבועות מצד נדרים מכלל דתרווייהו חד תנא
ניכח והביא דנדרים הא אוקימנא כר"מ אפילו הכי בשבועה
אסור והיינו עמא משום דהא מסיקין בסוף פ' שבועות
העדות ל"ו דכי לית ליה לר"מ מכלל לאו אחת שומע
בן ה"מ צממונא אי נמי באיסורא דאית ציה ממונא
אצל באיסורא גרידא אית ליה ונדרים איסורא דאית ציה
ממונא ניכח אצל שבועות אינן אלא איסורא גרידא שהוא
חל בגופו ובאיסורא גרידא ר"מ מודה דאמרינן ציה מכלל
לאו אחת שומע בן כ"כ בר"ן והמאירי ועיין ש"מ נדרים
הנ"ל והעור גרס שבועה שאין אוכל לך והצ"ח הגיה שאי
במקום שאין ובס"א מספרי העור הגירסא שאינו אוכל
וכן הוא ברמב"ם ז"ל ספ"ד מה"ש ועיין תוס' פ"ג
דשבועות דאין חלוק בין שבועה להשבועה ע"ש.

בח) ומ"ש זה חומר בשבועות מצד נדרים וכו' משנה שם
כלשון רבנו ובגמ' חומר מכלל נדר הוא
והא מותר קתני אסיפא דאידך צבא קתני שבועה שאני
יסן שאני מדבר שאני מהלך אסור זה חומר בשבועות
מצד נדרים ע"כ. פי' מדקאמר חומר בשבועות מצד נדרים
מכלל נדר מיהו הוי כי אמר קרבן לא אוכל לך וכו' והא
מותר קתני בנדרים דאפילו איסור ליכא ומשני אסיפא
פי' הא דמשמע נדר מיהו חשוב לא קאי ארישא דקתני
קרבן לא אוכל לך אלא אסיפא דאידך צבא קתני לעיל
י"ד ע"כ קונס שאני יסן שאני מדבר הרי זה צבא יחל
דברו ואמר רבינא עלה לעיל ע"ו לעולם דקתני שאני
יסן ומאי צל יחל צל דרבנן דהיינו איסור דרבנן אצל
שבועה שאני יסן שאני מדבר מדאורייתא אסור זה
חומר בשבועות מצד נדרים שבועה חלה על דבר שאין בו
ממש וחייב קרבן מה שאין בן נדרים.

(ל) יש נדר בתוך נדר ואין שבועה בתוך שבועה כיצד הריני נזיר אם אוכל הריני נזיר אם אוכל הריני נזיר אם אוכל ואכל חייב על כל א' וא' שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל אינו חייב אלא א'. לא לא יאמר אדם לאשתו בשבת מופר ליכי מבוטל ליכי בדרך שא"ל בחול אלא בתוך שבועה. דנדר חל על נדר ואין שבועה חלה על שבועה כדמפרש ואזיל: הריני נזיר אם אוכל. מפרש בגמ' דאם אוכל לאו דוקא דה"ה נמי אם אמר הריני נזיר דחייב על כל אחת ואחת אלא אידי דתני גבי שבועה שלא אוכל תני נמי גבי נזיר אם אוכל: חייב על כל אחת ואחת וחייב לנהוג נזירות שלשים יום על כל קבלה ויציא קרבן נזיר ויחזור להיות נזיר עד שישלים לכל הקבלות: אינו חייב אלא אחת. כלומר אינו לוקה אלא מלקות אחת באכילה אחת ואינו מונה שנים ג"כ כיון דלא משכחת לה דמכיון שאמר שבועה שלא אוכל כבר זה היו ליה מושבע ועומד ותו לא חיילא עליה שבועה שניה אבל אם נשאל על השבועה הראשונה חלה השבועה השניה וכך לעולם: לא יאמר אדם לאשתו בשבת מופר ליכי. משום שלא

משנה הלכות

שבועות נראה להדיא דמחייב משום שבועת שוא שהכי כתב שבועת שוא הוא דאפיק בפומיה ולוקה עליה ואיפשט לן נמי הא דנסתפקתה לעיל (סי' ג') שיעת רבנו צה ע"ש ועיין שאלות סי' ע' שכתב כעין לשון רבנו. ונחלקו הפוסקים ז"ל במי שאוסר עליו איסורין בקונס דעת רבנו זרחיה הלוי ז"ל דמשום הכי פרוע הני

סוכה וכו' משום דכי חייל נדרה אהתירה חייל אבל האוסר עליו נבלה ושא"ר איסורין בקונס אין הנדר חל עליו ואע"פ שהוא לקיים את המילה שאין איסור חל על איסור לעבור גם צבל יחל והרמב"ן ז"ל כתב דלרבותא נקט הני דמתני' דחלין אפילו לצבל את המילה וכ"ש דנדרים חלין על האיסורין שהוא לקיים את המילה דכי אמרינן דאין איסור חל איסור היינו דעלמא דתרווייהו איסור גברא אבל הכא דנדרים איסור חפלא ושא"ר איסורין איסור גברא חייל וחיל ויש ראייה צירושלמי נזיר פ"א הל"ב ר' אחא בשם ר' יוחנן האומר הריני נזיר מיין של ערלה לא אמר כלום חזריא אמרין במחלוקת לר"ש פי' דסבר אין אלאהע"ה אבל לרבנן אסור א"ר יודן כאן דנדרים כאן בשבועות נדרים חלין על האיסורין ואין שבועות חלין על האיסורין ע"כ וכתב הנמק"י ז"ל דהאחרונים ז"ל הסכימו עם הרמב"ן ועיין עוש"ע יו"ד סי' רל"ח ס"ד. ועיין משנה נזיר סי' כ"ד השמעה מכאן.

(מ) ומ"ש יש נדר בתוך נדר וכו' שם דף י"ז ע"א יש נדר בתוך נדר ואין שבועה בתוך שבועה כיצד אמר הריני נזיר אם אוכל הריני נזיר אם אוכל ואכל חייב על כל אחת ואחת שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל ואכל חייב ח"כ. ורבנו לא גרס כיצד ובגמ' לא גרס רק צ' פעמים הריני נזיר אם אוכל וכן צ' פעמים שבועה שלא אוכל ורבנו גרס ג"פ בתרווייהו. וגרסינן בגמ' אמר רב הונא לא שנו אלא דאמר הריני נזיר היום הריני נזיר למחר דמיגו דקא מיתוסף יומא יתירה חיילא נזירות על נזירות אבל אמר הריני נזיר היום הריני נזיר היום חלה נזירות על נזירות ושמואל אמר

אבל הריעצ"ה ז"ל כתב איכא מרצן ז"ל דס"ל דכיון דנקיט רישא דיש נדר בתוך נדר נדר של נזירות ולא נקיט ליה דנדרים דעלמא דדוקא נזירות הוא שהנזירות חלה על נזירות כדלפינן בפ"ק דמכילתין מנזיר להזיר אבל דנדרים דעלמא אפילו מנדר איסור אין נדר חל על נדר כשם שאין שבועה חלה על שבועה דשני נדרים חד מינא נינהו דומיא דשבועות ואע"ג דנזירות איסור חפלא הוא כנדר איסור דעלמא ולפיכך חלה על דבר מלוא ועל שבועה כדאיחא במס' נזיר דף ג' ע"ב ולא גמרינן מינה לנדרים דעלמא דהו נמי איסור חפלא דהא דגלי קרא דנזירות שבה חלה על נזירות אע"ג דתרווייהו חד מינא הוא חידוש הוא ולא גמרינן מינה לנדרים דעלמא אלא דינא דנדרים דינא דשבועות והאי פירושא ליחא דכיון דנדרים דעלמא דמי לנדר נזירות דהו איסור חפלא ולא דמי לשבועות דאינון איסור גברא אי נמי והוא הנכון דעיקר דינא דנזירות כתיב ומינה ילפינן לנדרים דעלמא ומשום הכי נקוט נזירות שהוא האצ ומינה מודינא דנדרים הקדש דאיסור גברא נינהו ודינייהו כשבועה ואין נדר חל על נדר כשם שאין חל על שבועה כדמוכח מהביא דרב גידל דפי' קמא דף ח' ע"א כדפרישנא התם וכן עיקר וליכא למינדע מינה וכן דעת מורי נר"ו. ועיין מאירי כאן ובדמ"צ פ"ג מה"כ הלכה כ' וסמ"ג לאוין רמ"ג ועוש"ע סי' רל"ט וסי' רכ"ט.

(נא) ומ"ש לא יאמר אדם לאשתו בשבת מופר ליכי וכו' בגמ' דף ע"ז ע"ב לא יאמר אדם לאשתו בשבת מופר ליכי בטול ליכי בדרך שאומר לה בחול אלא

יבא דבורך של שבת כדבורך של חול: מ"ר אכלי עלי שתי. יש מפרשים דדוקא היכי דאמר עלי ואכלי עלי ושתי מהני הכרח בלל כיכי דלא אמר לה עלי ואכלי וכו'. לא מהני הכרח בלל, וי"מ דמהני אפי' בלא אמר עלי ואכלי ועיין משנ"ה: וצריך שיצטל בללו. הריעצ"א כתב דלריך להוילא בשפתיו כציעול ויש מפרשים דלא צעי וסוגי ציעול בלל: תניא בית שמאי אומרים בשבת מצטל בללו וכו'.

משנה הלכות

אינס דברים אלא לומר שאינו צריך להשמיט לה אכל צריך להוילא בשפתיו צינו לצינו ודכוותה גבי ציעור חמץ פסחים מ"ט ומצטלו בללו וגבי ברכת המזון בללו ואם צריך ילא דהיינו שמוילא בשפתיו דלודך מהכרח בללו מקרי ויש גדולים וחכמים משתבשים בזה ומה שכתבתי עיקר מפי מורי נר"ו ע"כ.

והנראה דעת הריעצ"א ורבו ז"ל דהמצטל בללו צריך שיוילא בשפתיו נמי וכן נראה נמי לכאורה דעת ה"ר ממין ז"ל שהצאתי בסמוך וגם ה"ר"ש אינו נראה שחלק עליו בזה וא"כ י"ע לפענ"ד אמאי השמיטו הפוסקים הא שיעור להקל בנדר דאורייתא נגד הני גאונים ז"ל. והצ"י סי' רל"ד כתב אדברי הטור ואעפ"י שממ"ש ה"ר"ש צ"ס רא"מ נראה דלריך שיצטל בללו דקאמר ר' יוחנן היינו שאינו צריך להשמיט הציעול לאינו אכל מ"מ צריך להוילא בשפתיו משמע ליה לרבו פשט מימרא דרבי יוחנן הכי ע"כ אכל הרי הריעצ"א ורבו ז"ל ג"כ ס"ל דצעי להוילא בשפתיו וכתבו שכן עיקר.

ובן ראיתי להמאירי שכתב בדף ע"ו ע"א ד"ה אמר המאירי וז"ל יש גורסין עוד במשנה לא יאמר אדם לאשחו וכו' ויש רגילים לפרש אף כשנדרה צחול דיו צצטול בללו והם דברים מתמימים שהרי במשנתו אמרו לא יאמר לה מופר ליה כדרך שהוא אומר צחול אלא צחול דצחול מיכא לריך שיאמר כן אלא שהם מפרשים וכו' ומ"מ גדולי המפרשים כתבו שכל שצחול צריך אמירה ואין צעול שצצול מועיל אף צעלי ואכלי ומחלוקת שמאי והלל על שבת היא אמורה ע"ש שז ראיתי בלבוש שפסק דצחמת צחול לכתחלה צריך להוילא בשפתיו ע"ש ועיין עוש"ע סי' רל"ד סי' כ"ד ובכרע"צ נדרים פ"י מ"ח וצחוי"ט שם. (ועיין ס"ק שסמוך מה שאכתוב בס"ד בפירוט דברי ה"ר ממין ודברי ה"ר"ש ז"ל).

והרמב"ם פ"ג מה' נדרים שיעור חדש לו וז"ל צהלי ז' המפר נדרי צחו או אשחו צריך להוילא בשפתיו ואם בללו אינו מופר אכל המצטל אינו צריך להוילא בשפתיו אלא מצטל בללו בלל וצחלי ח' כתב מפירין נדרים בשבת וכו' ולא יאמר לה בשבת מופר וכו' אלא מצטל בללו ואומר לה עלי אכלי ועלי ושתי וכיוצא

אומר לה עלי ואכלי עלי ושתי והנדר צעל מאליו א"ר יוחנן וצריך שיצטל בללו תניא בש"א בשבת מצטל בללו צחול מוילא בשפתיו וצ"א אחד זה ואחד זה מצטל בללו ואין צריך להוילא בשפתיו. והר"ן גרס תניא האומר לאשחו ובגליון שם כתב חסר כאן תיבת תניא עיי' ר"ן או אפשר דצצרייתא דלעיל בסמוך מתנייא ואותן שתי נקודות שנדפסו אחר דבריו קיימן הם צעטות ומדברי רבו נראה ראייה דלא גרסין להו.

ובתב ה"ר דהא דאסרינן למימר הכי לאו משום גזירה דהיתר נדרים דהם הוא דהא כיון דאמר עלי ואכלי לצורך השבת הוא ואפילו שאלה שרי אלא טעמא דמילתא דכיון דאפשר לשנויי משנינן. והר"ש כתב וא"ר יוחנן וצריך שיצטל בללו וכו' ומתניתא דקתני כדרך שאומר לה צחול דמשמע דצחול צעי אמירה כ"ק אם צא לומר בשבת לא יאמר כדרך שהוא רגיל צחול וה"ה דצחול נמי אין צריך אמירה וא"ת ולר"י דאמר וצריך שיצטל בללו א"כ למה ליה למימר עלי ואכלי וי"ל כדי להודיע שהפר בללו. א"כ פלוגתא דצ"ש וב"ה קאי היכא דא"ל עלי ואכלי ומילתא דר"י אחיא כר"ע אכל היכי דלא אמר עלי ואכלי לא מהניא הפרה בלל אלא עם עלי ואכלי מהניא.

והר"א במיץ פי' דעלי ואכלי לאו הפרה היא אלא להודיע שהפר בללו דאי הוה הפרה אמאי קא"ר יוחנן וצריך שיצטל בללו דכיון דאמר לה עלי ואכלי צודאי חשב בללו שיהא מופר שאינו רואה להאכילה דבר האסור לה אכל בשפתיו לא יוילא צקול רס כי האי דפי' היה קורא ברכות ע"ו ע"כ לא יצרך ברכת המזון בללו ואם צריך ילא דהיינו שצריך ולא השמיט לאינו וכ"כ הנמק"י.

והמזור סי' רל"ד כתב חישב לשון הפרה בללו ולא הוילא בשפתיו אינו כלום דה"ה שלא אמר לה עלי ואכלי אכל א"ל עלי ואכלי וחישב לי הפרה בללו הוי הפרה בין צחול בין בשבת וכלשון זו כתב המחבר סי' ה"ל סי' ל"ח ע"ש והנראה דלהלכה בללו מודי דצעלי ואכלי סגי כשמחשב בללו בהפרה בין צחול ובין בשבת. אכל הריעצ"א ז"ל כתב דצצול ממש לאו דוקא דדברים שצצול

להוציא בשפתיו. לב) ר' אליעזר בן יעקב אומר הרוצה שידיר את חבריו
שיאכל אצלו יאמר כל נדר שאני עתיד לידור הרי הוא בטל ובלבד שיהא
אם לא תאכל עמי והוא נדרי זריזין שאינו מדירו אלא כדי לזרזו שיאכל עמו ולריך לומר כל הנדר שאני עתיד לידור
הוא בטל: ובלבד וכו' מאי קאמר. פי' לפי שכבר יודע המזומן שאין נדר חל עליו שכבר בטלו המזמן ולא ישמע

משנה הלכות

כזה ע"ש ומחלק בין הפרה לביטול ועיין כ"מ שם וברדב"ז
ולח"מ ובהשגות שם וברדב"ז עתיקים.

לב) ומ"ש רבי אליעזר בן יעקב אומר הרוצה שידיר
את חבריו שיאכל אצלו וכו' משנה שם דף
כ"ג רבי אליעזר בן יעקב אומר אף הרוצה להדיר את
חבריו שיאכל אצלו יאמר לו כל נדר שאני עתיד לידור
הוא בטל ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר ע"כ. ורבינו לא
גרס תיבת אף ובהגהות הב"ח שם הגיה וז"ל ואמר
כל נדר כז"ל ותיבת לו נמחק ומדברי רבנו ראינו ברורה
לגירסתו שג"כ לא גרים לי' ואמרין בגמ' וכיון דאמר
כל נדר שאני עתיד לידור יהא בטל לא שמע ליה ולא
אחי בהדיא חסורי מחסרה והכי קתני הרוצה שיאכל אצלו
חבריו ומסרז בו ומדירו נדרי זריזין הן ע"כ.

וכתב הרא"ש ז"ל ומאי קשיא ליה לימא שביטל בלחש
כדי שלא ישמע חבריו ופי' הר"א ממין דאם
ביטל בחשאי אין ציטול ציטול כיון שגדר בסתם אע"פ
שחש בלבו שגדר על תנאו הוו דברים שבלב ולא מוכיחים
ולא הוו דברים אצל אס ציטל צפרהסיא בטל הנדר והא
דלא מני להתנות צפרהסיא שלא בפניו ואח"כ ידירו י"ל
דבעינן התנאי בשעת הנדר כמ"ש הש"ך בס"י רי"א
סק"א ועיין קרבן נתנאל נדרים הכ"ל.

אבל הר"ן ז"ל כתב דהוי מלוי לשנויי דאמר מדיר בחשאי
כדי שלא ישמע המודר אלא דאכתי לא אחיה
ליה מתניתין שפיר דכיון דקתני אף הרוצה משמע דהא
נמי משום נדרי זריזין מותר ולאו משום תנאי שהתנה
וא"כ מאי אף ועוד דאי כפי האי גוונא עסקינן היכי תני
ובלבד שיהא זכור פשיעא שהוא זכור שהרי בשעת הנדר
הוא מתנה ע"כ.

ונראה דהרא"ש והר"א ממין ובר"ן פליגי בהא דלדעת
הרא"ש והר"א לא מני מני מבטל בלחש ולדעת
הר"ן מבטל אפי' בלחש והעור יו"ד ס' רי"א לא הביא
אלא דעת הרא"ש ז"ל ובש"ע ס' הנ"ל סעי' א' כתב
כדעת הר"ן ודעת הרא"ש כתב צ"ח אומרים והב"ח
ז"ל הביא ראינו לדעת הר"ן ז"ל בתוס' פ' הגזל בתרא
דף קי"ג ד"ה נודרין לנהרגין דמבטל בשפתיו בלחש
הוי ציטול גמור והכי נקטינן בדין ק"ש ותפלה אצל הש"ך
ז"ל שם ס"ק צ' חלק על הב"ח והעלה כדעת הרא"ש ע"ש.

ואם דמסתפינא להכניס ראשי צין בהרים הרמים שמא
ירולא גלגלתי מ"מ אענה חלקי גם אני בס"ד
והוא דגרסינן בגמ' נדרים דף ע"ז ע"ב לא יאמר אדם
לאשתו בשבת כדרך שיאמר בחול אלא אומר לה עלי ואכלי
ואמר רבי יוחנן ולריך שיצטל בלבו. ופי' הרא"ש בשם
הר"א ממין דעלי ואכלי לאו הפרה היא ולכך אמר רבי
יוחנן ולריך שיצטל בלבו כלומר שיאמר בלבו מופר לך
אצל בשפתיו לא יוליא צקול רס כי הוה דפי' ה"ב
קורא ברכות ע"ז לא יצרך ברכת המזון בלבו ואם צריך יא
דהיינו שצריך ולא השמיע לאזניו ע"כ. והנראה דהר"א ממין
מפרש ה"ב בגמ' ברכות כשצריך ולא השמיע לאזניו והו
דברים שבלב ואפ"ה אס צריך יא אצל לפי זה אין מכאן
ראיה לשיטת הב"ח ז"ל לחלק צין הוליא בשפתיו ומשמיע
לאזניו או לא.

אלא דבעיקר דברי הר"א ממין ז"ל אני נצרך ולכאורה
דבריו סותרים דדף ע"ז כתב ולריך שיצטל בלבו
אצל בשפתיו לא יוליא צקול רס אלא שיאמר בלבו מופר
לך. וי"ע רישא לסיפא דברים דבריו כתב ולריך שיצטל בלבו
משמע דבעול בלב סגי ותיכף אמר אצל בשפתיו לא
יוליא צקול רס משמע דדוקא צקול רס הוא דלא יוליא
הא מוליא בשפתיו בלא קול רס שפיר צ"י ואח"כ כתב
בסיפא אלא שיאמר בלבו מופר לך ומשמע נמי דסגי
בבעול בלב בלא הולאת שפתיו. וא"כ קשיא מליעתא
מרישא וסיפא. עוד יש לדיוק מדכתב בשפתיו לא יוליא
צקול רס משמע הא בלחש יוליא בשפתיו ואפילו משמיע
לאזניו אפילו בלחש הוה צקול רס ואפילו לכתחילה
וכי' דהיינו שצריך ולא השמיע לאזניו משמע הא השמיע
לאזניו אפילו בלחש הוה צקול רס ואפילו לכתחילה
מותר וקשיא קול חקול ושמיעה אשמיעה. עוד קשה שהרי
הרא"ש ז"ל דד"ף כ"ג הביא בשם הר"א גופיה דאם
ביטל בחשאי אינו ציטול ומשמע לכאורה דאפילו השמיע
לאזניו אפילו בלחש הוה צקול רס ואפילו לכתחילה
ובצי קול רס דוקא ותקשה לפירושו בצרכות וכנ"ל.

אשר לכן נראה לפענ"ד לולא דמסתפינא מרבותי מה
שהראוני מן השמים בהא שמעתתא והוא דבאמת
הא דאמרין דאמירה בלחש הוה דברים שבלב היינו דוקא
כשמוילא בשפתיו ואינו משמיע לאזניו וכמו שכתב להדיא
דף ע"ז לענין בהמ"ז ורק לזה קורא דברים שבלב והכי

יה ואלא אחי כהדיה, ויש זכור בשעת הנדר מאי קאמר כיון דאמר כל נדר שאני עתיד לידור יהא אומרים דכוכ מלי לשנויי בטל לא שמע ליה ולא אתי בהדיה הכי קתני הרוצה שיאכל חבירו אצלו דבעלו בלחש ויש חולקין ועיין משנ"כ: הכי קתני הרוצה שיאכל חבירו אללו וכו'. נדרי זרחין הוו ואפילו אינו אוכל עמו לא חייל נדרה שלא

משנה הלכות

שמוציא בשפתיו ומשמיע לאזניו זה כבר נקרא קול רם מאחר שהשמיע לאזניו וקולו נשמע כל דהוא דאין שיעור נקול עד היכן יגיע אלל מיד שנשמע קולו צבואו לאזנו כבר קול רם מקרי וכמו שנראה מדברי הר"א ז"ל בדף ע"ז הנ"ל ועוד דאל"כ אמאי לא מלינו שום שיעור בכמה הוא קול רם א"ו כמו שכתבתי בס"ד דהשמיע לאזנו קול רם הוא אפילו לדעת הר"א ז"ל.

והא דכתב הר"א ש"ס ז"ל בשם הר"א ממין דאם ציטל בחשאי אינו ציטול כיון שנדר בסתם נמי כוונתו דציטל בחשאי היינו שלא השמיע לאזניו וזה נקרא בחשאי אבל אם ציטל צפרהסיה וכונתו על פרהסיה היינו שהשמיע לאזנו רק שכיון שהשמיע לאזנו פרהסיה מקרי לענין זה כיון דשוב יכול אדם אחר לשמעו. וכן נראה לי לדייק מלשון הר"א ש"ס ז"ל גופיה שכתב שם ח"ל ציטל בחשאי אין ציטולו ציטול וכו' אע"פ שחשצ צלצו שנודר על דעת חנאו הוו דברים צלצו ולא מוכיחים ולא הוו דברים ע"כ והרי שדייק לכתוב אע"פ שחשצ צלצו ואי נימא דאפילו כשהשמיע לאזנו נמי לא הוו ציטול לדעתו יותר ה"ה ליה לומר אע"פ שהשמיע לאזנו אחתי חשצ צלצו מקרי וזו ודאי רבותא גדולה היא שהיה ליה לאשמעין יותר ממה שכתב רק שחשצ צלצו וע"כ ז"ל דכוונת הר"א ש"ס נמי דדוקא מחשצ צלצו או הו"א בשפתיו ולא השמיע לאזנו מחשצ צלצו מקרי אבל אם השמיע לאזנו ג"כ אז כבר קול רם מקרי ופרהסיה הוא. והבן הדברים כי זה בס"ד דבר חדש.

ומה שהקשה הש"ך ז"ל דא"כ הדרא קושית הר"א ש"ס ז"ל לדוכתא דלישני בהשמיע בלחש לאזניו וחבירו לא שמע לולא דבריו הקדושים ז"ל נראה לפי דעת הב"ח דס"ל דודאי לא יכול להשמיע לאזניו דכיון שהוא ישמיע לאזניו גם חבירו ישמע מה שהוא מצטל ותיכדר קושית הגמ' דלא שמע ליה ולא אחי כהדיה שוז ראיתי בצגדי כהונה שהביא כן מס' בית לחם יהודה שכתב דה"א ללמאם שישמיע לאזנו לצד וחבירו לא ישמע ע"ש וע"כ קושית הר"א ש"ס שהקשה שיצטל בלחש כוונתו שיצטל בלחש צלצו או אפילו יוציא בשפתיו אבל לא ישמיע לאזניו ואפ"ה קס"ד דיועיל לו הציטול כמו שמוציא בהפרת צעל לאשה דמועיל דף ע"ז הנ"ל וע"ז תירץ הר"א ש"ס ז"ל בשם הר"א מ דכ"ג אינו מועיל בשאר נדרים משום דהוי דברים שצלב שאין מוכיחין והא דמועיל באשה שם ולא אמרינן דהוי דברים שצלב ואין מוכיחין ז"ל משום

דחלשון עלי ואכלי מוכיחא דכוונתו להפר ולצטל והוי דברים שצלב המוכיחין וכמו שכתב שם להדיא ח"ל דהעלי ואכלי לא הוי הפרה אלל להודיע שהפר צלצו ע"כ הרי להדיא כמו שכתבתי דגם התם צעי שיכיו מוכיחין רק שהתם העלי ואכלי הוה דברים המוכיחים על הפרת הלצ משא"כ הכא דליכא מוכיח כלל ולריך דבר צפרהסיה להודיע שצטל צלצו כדי שיכיו דברים מוכיחים וזה לפענ"ד צרור בס"ד וממילא מיושצת שיעת הצ"ח ז"ל דהיכי דהו"א בשפתיו ולא השמיע לאזניו הוו דברים שצלב וכדעת הר"א ש"ס אבל אם השמיע לאזניו צקול רם מקרי וגם הר"א ש"ס מודה לזה.

ומה שהביא הש"ך ראי' לדבריו מרצנו ירוחם ח"ל וכן משמע בריו"ו נ"ד ח"ג מצטל בחשאי צלצו כל נדר שעתיד לידור אחריו לא הוה ציטול והוי נדרו נדר אלל"כ ציטול צקול רם צפרהסיה כ"כ הר"א ש"ס על הכי' דר"א אומר אף הרואה שידיר את חבירו שיאכל עכ"ל אלמא דוקא צקול רם צעינן עכ"ל הש"ך ז"ל. ובצגדי כהונה הודק לו בראי' זו אף שישצ קושיתו ראשונה כמו שהבאתי לעיל בסמוך. ולפענ"ד אחר נסיקת כפות רגלי אדונו הש"ך ז"ל לולא דברים הקדושים לפי מה שכתבתי נראה דגם בזה אין ראיתו מוכרחת להשיג על הצ"ח ז"ל שהרי דברי בריו"ו שם הם דברי הר"א ש"ס ז"ל ממש מה שהביאם הר"א ש"ס וכיון דכבר ציררנו בס"ד דעת הר"א ש"ס קול רם לאו דוקא אלל"כ בה"ד שזו היא דעת רבינו ירוחם.

ומעתה נראה לפענ"ד לדייק עוד מלשון בריו"ו שם ראי' לשיעור הצ"ח שכתב שם ח"ל מצטל בחשאי צלצו ולכאורה יתור לשון קא חזינא הכא דהאי מילת צלצו מיותרת היא והכי ה"ה לו לומר מצטל בחשאי כל נדר וכו' וגם ברא"ש לא נזכר תיבת צלצו כלל ואם כוונתו כמש"כ הש"ך דאפי' כשהשמיע לאזניו מקרי בחשאי למה דייק לכתוב בחשאי צלצו וזה לפענ"ד דיוק עמוס ולפענ"ד אדרבא רבינו ירוחם דכיון דייק לכתוב צלצו וכונתו כשמצטל בחשאי שהוא צלצו ולא השמיע לאזניו אז מקרי בחשאי כיון שהוא צלצו אבל אם השמיע באזניו אז קול רם מקרי וכמו שכתב הר"א ש"ס ז"ל בשמו דף ע"ז דדוקא כשאינו משמיע לאזניו הוה צלצו אלל אם השמיע לאזניו קול רם מקרי והוי ציטול כדעת הב"ח ז"ל. וקל"ה יש לומר דבאמת זה תלוי במחלוקת הפוסקים שם דף ע"ז אם מהני ציטול צלצו בנדרי אשה או לריך שיוציא בשפתיו דוקא ועיין לעיל סי' ל"א.

ומסרב בו ומדיר נידרי זירוזין הוּו. לג) בעי רמי בר חמא חרש מהו שיפר נכחון חלל לזרוזי: בעי רמי בר חמא חרש מהו שיפר לאשחו. בחרש דקרא קאי, המדבר ואינו שומע, דכתיב ואני כחרש לא אשמע וכאלם לא יפתח פיו אבל חרש דרבנן

משנה הלכות

וכתב הרמב"ן דהוא הדיון לאז ח"ל ח"ש פרט לאשת חרש דלאו בר משמע הוא אינש דעלמא דבר משמע הוא שמיטה לא מעכבא ציב והוא הדיון לאז דמיפר בלא שמיטה ומחני' נמי דייקא ע"כ והריעב"א כתב ח"ש וכו' שמיטה לא מעכבא דאי לא ליחני פרט לשלא שמע אמאי נקט חרש וכי חיימא לא שאל כדרי' זירא דאמר ר' זירא וכו' כתב רבינו ז"ל וה"ה לאז וכו' ומחני' נמי דייקא פ"י דתנן עד שלא יאחז צחו מרשותו אומר לה וכו' ומשמע אע"ג דלא שמעיהו כי אמר הכי ואע"ג דאיכא למידחי כדדחינן בגמ' סיפא דמחני' גבי צעל דאמר לבי שמענא ליביו מופרין וכשמע קודם שחלל מרשותו מיביו דייקא דמחני' מסתמא דלא קאמר הכי.

והנראה מדברי הריעב"א ז"ל דהיתה סברה לחלק בין אינש דעלמא לאז דצאינש דעלמא פשיטא ליה דיכול להפר חי בר שמיטה הוא אפילו לא שמע אבל בלאז ה"י אפשר לדחות כדדחי בגמ' ואפילו הכי דייקא דמחני' מסתמא דלא קאמר הכי וכן כתב הגמק"י וסיים הגמק"י ועלה דהא דצעי תלמודא למפשטא מהא דאומר לאפטרופוס כל נדרים שחדור אשחו מכאן ועד שאצא ממקום פלוני הפר לה יכול יהיו מופרין ח"ל איש יקימו ואישה יפרנו דברי ר' יאשיה ח"ל ר' נתן (יונתן) מלינו בכל התורה כולה שליה של אדם כמותו והא שמע ליה. והקשו ז"ל ומאי קושית דהא איביו הכי קאמר ליה שיפר לאחר ששמע וכיון ששליחו של אדם כמותו שמיטה דשליח כשמיטתו דבעל והויא לה הפרה דלצטר שמיטה וכתב הריעב"א ז"ל בתוס' חילוק בשם הקונטרס דאם איחא דשמיטה מעכבא הא ודאי אין שליה לשמיטה לדברי הכל ונכון עכ"ל.

וראיתי צעני לצונא יו"ד הג"ל סעי' כ"ה שהקשה מחוס' גיעין דף ל"ה ניסח נמי נדרינה וחלל מיד ולר"א ניחא דמלי מיפר קודם שחדור ע"ש ולפי הסוגיא הג"ל נמי קשה דא"כ הפר לה מקודם הא לא חייל עד שישמע והיא כבר עצרה על הגדר ואכלה וכו' או אפשר שבתוס' סוברים דבעל מפר בלא שמיטה ע"כ ונראה דלא ראה דברי בתוס' והריעב"א והגמק"י בשמס דס"ל שכתבו מפורש דשמיטה אינה מעכבא דח"ל אין שליה לשמיטה. **והנה** הריעב"א והגמק"י לא כתבו למה אין שליה לשמיטה אבל הרא"ש נדרים דף ע"ז ע"כ ד"ה והא לא שמיט ליה כתב ושמיטה האפטרופוס אינה כשמיטה דבעל ואע"פ שטעמו שליה להפר דמידי דממילא לא שייך

שזב צא לידי בשאלה ספר יד שאל על הל' נדרים והאיר ד' עיני צבי' רי"א סו"ס ח' שהאריך שם בדברי הצ"ח והש"ך והאריך הרבה וצמח"צ כתב ליישב שיטת הצ"ח והביא שם דעת הרא"ש מדף ע"ז וכמו שכתבתי אני בעלמי ויודע תעלומות יודע שצ"ה בעלמי כוונתי לדעתו הרמה ברוך פוקה עוריס. ועיין בשו"ת משנה הלכות ח"צ סי' ע"א מה שהארכתי בזה בס"ד.

לג) ומ"ש צעי רמא בר חמא וכו' נדרים ע"ג ע"א צעי רמא בר חמא חרש מהו שיפר לאשחו אם תמלא לומר צעל מיפר בלא שמיטה משום דבר מישמע הוא אבל חרש דלאו בר מישמע הוא היינו, דרי' זירא דאמר ר' זירא כל הראוי לצילה אין צילה מעכבא צו וכל שאין ראוי לצילה צילה מעכבא או דלמא ושמע אישה לא מעכבא אמר רבא ח"ש ושמע אישה פרט לאשת חרש ש"מ.

וכתב הרא"ש ז"ל דבחרש דקרא קמיידי דמדבר ואינו שומע אבל חרש דרבנן צרימזכ לא מלי מפקע נדר דאורייתא ועוד שדינו כשומע וכן כתבו הפוסקים וכן הלכה. והעור יו"ד סי' רל"ד כתב אין האז ולא הצעל יכולין להפר עד שישמעו וכ"ש שחרש אינו יכול להפר והרמב"ם כתב שהצעל יכול להפר אע"פ שלא שמע וא"א הרא"ש ז"ל לא כתב כן ע"כ. ובגמ' דף ע"ז ע"ז צעי רמי בר חמא צעל מהו שיפר בלא שמיטה ושמע אישה דוקא הוא או לאו דוקא הוא והדרי' למפשטא מכמה מחנייתא ודחו להו עד צעי רמי בר חמא חרש מהו שיפר לאשחו וכו'.

וראיתי לצ"ח שכתב דלשיעתיבו אלו דעת הרמב"ם בכל דוכתא כשיעט בגאונים לפסוק כהה"ל דאח"ל פשיטתא דקמייחא הוא הלכך צעל מיפר בלא שמיטה אבל לא חרש והרא"ש חופס שיעתו דאח"ל לאו פשיטתא הוא וכיון דאיסורא דאורייתא הוא נקטינן לחומרא. ורבינו ירוחם כתב דאפי' לדעת הרא"ש אם אחר שהפר שמע ח"ל לחזור ולהפר כשישמע ובש"ע סי' רל"ד סעי' כ"ה הביא דעת הרמב"ם והרמ"א ז"ל הביא ה"ש חולקים (העור והרא"ש וסמ"ק) וסיים ומיביו אם הפר ואח"כ שמע הוי הפרה רי"ו וכתב הש"ך צס"ק מ"ג מיביו מסיק הרא"ש שצריך לומר הרי הם מופרים לכשאשמע וצ"ה לא חושיל הפרה ובאז צריך שחיי' צחו צרשותו לכשישמע וכ"כ מדברי הר"ן ועיין בתשו' משכנות יעקב סי' נ"א.

מנוי שליחות וצניזר מוקים לה כר"א דאמר בעל מפר עד שלא נדבר וכו'. והנראה דלכן לא מני משוי שליח לשמיטה משום דהוי מידי דממילא וס"ל להרא"ש ז"ל דשמיטה הוי מידי דממילא וא"כ לריך לומר דזו נמי סברתם ז"ל.

אבל לכאורה דברי הרא"ש ז"ל לריכין ציבור מה כוונתו בזה דמידי דממילא לא שייך שליחות וכתבתי בתשו' אחרת ציבור דברי הרא"ש ז"ל והוא דהנה מילת שליח פירושו שולח אדם לעשות מה שהוא בעדו במקום רחוק או קרוב והוא דבר שאדם לריך לעשותו ולא היה סיבה הוא רוצה לשלוח אחר לעשות זה בשבילו וע"ז חדש לנו התורה דשלוחו של אדם כמותו כמו שלמדנו זה רפ"ב דקידושין בגירושין מושלח ושלחה בקדשים מושטחו אותו ובתרומה מגם אחס ושלחות דכל התורה אחי מציינוהו ע"ש (ועיין חת"ס בענין שליחות סי' א') אי שליחות הוי רק מסירת כח בעלמא לגמור הדבר ההוא או שהוא ממעש כמותו וצגופו ועומד במקומו).

וא"כ בדבר שהוא ממילא ולא לריך שישלח לעשות דבר זה והוא על מקומו הוא ואינו לריך שיעשה שום פעולה או להתחדש שום דבר מה שלא היה מקודם ע"י שליחותו א"כ אין שייך בזה לומר שהוא עושה שליח לעשות זה המעשה שהרי זה בדבר ממילא הוא ולא נעשה שום דבר התחדשות ע"י השליח וגם א"ל בעולם שיהא דבר זה דממילא לריך שליח באופן שהוא לעשות מזה זה בעדו וכגון תפילין וסוכה וכל מלות שצגופו כשעושה שליח להניח תפילין על גופו ע"ז לא שייך שליחות שהרי גופו הוא לעולם במקום שהוא מחויב צמורה ואין לשלוח שליח עבור מזה זו וקיומה מפני שא"ל לקיימה במקום שהבעלים הם כעת כמוצן דזה דבר שא"ל שלא יוכלו לקיים מלות תפילין במקום שהבעלים הם כדי שיאמרו לשליח לך והנה תפילין עבורי במקום פלוני וכיון שא"ל בשום אופן בעולם שלא יהא הוא במקום חיוצ המלוח דלעולם גופו עמו (ובא"ס הוא אונס ואין גופו ראוי נמי א"ל לומר שנייה אחר תפילין עבורו דהכ"ג הגוף שנתחייב צמחה תפילין כאן אלא שאינו ראוי מחמת אונסו) וכן צמורה ולולב ולכן צמ"ג לא רצתה התורה שלוחו של אדם דבזה לא שייך שליחות דהתורה לא רצתה שליחות אלא במקום דאפשר שהשליח יעשה מעשה ופעמים במקום שאין המשלח במקום החיוצ ורצתה בזה התורה דשלוחו של אדם כמותו ויכול לעשות המעשה עבורו ונקרא המעשה על שמו.

עוד יש להמחיק בענין קצת דבאמת כל מעשי האדם הם כעין שליחות דהידיים והרגלים הם שלוחים של אדם ובאחרת דמיתצעי תמן מוצילין ליה וכוונתי דכל המעשים שהידיים עושות צמחינה שליח מהמוח והחושים שהם משועבדים להם ומחייבים אותן לעשות כן וא"כ

באמת כל מעשה שנתחבר מעשה צפועל הוא כעין שליחות אבל דבר שהוא ממילא וליכא כאן עשייה כלל כהנחת התפילין והמלוח היא שהתפילין יהיו מונחין על ראשו ולא כהנחה היא המלוח וכן ישיבת סוכה דחיוצ הוא על הגוף ואינו ענין של עשייה לא שייך בזה דין שליחות כיון דהוא דבר שדמילא.

ובהא אמרתי ליישב בתשו' הג"ל קושיית הכפות תמרים סוכה מ"א שהביא צמ"ג למד לן קרא של ולקחתם דיהא לקיחה לכל אחד ואחד כיון דהוי מלוח שצגופו וקושייתו לפי דעת החוס' רי"ד פ"ב דקידושין דלכל מלוח תועיל שליחות ויאמר אדם לחצירו שצ צמורה עבורי והנה תפילין וכו' ותי' דצמורה שצגופו לא אמרינן ששא"כ א"כ למד לן קרא צלול דלקיחה לכל אחד ואחד הא הוי מלוח שצגוף ועיין ח"ס או"ח סי' קפ"ב ולפמ"ש אחי שפיר שחרי צלול המלוח היא ולקחתם ואנו מצרכים על נעילת לולב וכיון דהנעילה הוי מעשה ואפשר ע"י שליח ולא הוי דבר דאחי ממילא ולכן כו"ל דהוי צלול כל שליחות שצמורה ולכן אחי קרא ומיעטו להדיא מולקחתם והבין.

ומצאתי צמ"ת קול ארי' סי' קי"ט שהביא דברי הרא"ש הללו וכתב ציבורם וז"ל הסכת ושמע דהנה באמת ילפינן שליחות מתרומה וגירושין וא"כ אני אומר דלא שייך שליחות רק היכי דנתחבר המעשה שיעשה השליח מכה השליחות וקודם השליחות לא הוי המעשה בעולם רק כעת צמח השליחות נתחבר המעשה מכה השליחות שפיר שייך לומר דהוי כאילו עשה המשלח כיון דהוא מכה השליחות כמו תרומה דמעשה הפרשת תרומה ל"ה עוד בעולם רק צמח השליחות נתחבר המעשה אבל לענין שמיטה לא שייך לומר ששא"כ כיון דהשמיטה היא ג"כ מקודם והועצב כן באדם וא"כ צמח נעשה שליחו צמלמא לענין הפרה שפיר אמרינן ששא"כ כיון דהאמירה דהיינו ההפרה לא הוי בעולם וכעת ע"י השליחות נתחבר אבל התם השמיטה היתה מקודם ג"כ והוא ענין ממילא שפיר לא שייך שליחות ע"ש מה שהאריך ציבור דדברים ודברים מעים קצת לדברינו אף שצקצת דברים הוא משתנה ע"ש.

ועיין בקצו"ח חו"מ סי' קפ"ב סק"א שמיישב בדברי הרא"ש הללו קושיית החוס' רי"ד הג"ל דלכל דבר מלוח אפילו שצגופו תועיל שליחות ותירץ דעל דבר שצגופו לא מועיל ותמה הקצו"ח דהא בשלד"ע אי לאו דגלי קרא דאשלד"ע הוי דין שליחות וכו' הקצו"ח וז"ל והנלפענ"ד בזה כיון דשא"כ ל"א רק צמדי דעשיה כמ"ש הרא"ש צמדים לענין הפרה צמח דעושה שליח להפר נדרי אשתו וכו' כיון דממילא לא שייך שליחות ול"ש שליחות רק צמדי דעשיה או דבר דעקימת שפתיו הוי מעשה אבל לענין שמיטה דהוא מידי דממילא ל"ש

לאשתו אמר רבא ת"ש ושמע אישה פרט לאשת חרש ש"מ. לר' הרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה כולה יעמוד בראש השנה ויאמר כל נדר שאני עתיד לידור כל השנה כולה יהא בטל ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר

ברמיזא לא מלי מפקע נדר לאורייתא ועוד שדינו כשומע: הרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה, ולא יעבור עליהם

בכל יחל אם יעבור עליהם: יעמוד בראש השנה. לאו דוקא ר"ה שהרי אין קדושת היום גורמת ור"ה בכל יום שירצה להתנות כן על הנדרים בנאים אחרי כן אלא דמשום דקתני הרוצה שלא יתקיימו נדריו של כל השנה כולה לא סגיג דעביד אלא בר"ה ור"ה דביניה לנפשיה נמי מלי מחני אלא דפני שנים עדיף טפי משום חשד הרואים כ"כ הריעצ"א ז"ל אצל דעת רבינו נתנאל הקדוש בש"מ ועוד ראשונים דר"ה דוקא נקט דמתוך שהוא יום הדין גומר בלבו לבטל כדי שלא יצא לידו מכשול ואיסור, ור"ה יו"כ: כל נדר שאני עתיד לידור וכו'. כלומר מעכשיו ולאחר כן אם נדר כלום בתוך השנה אינו כלום: ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר. קס"ד דכתי קתני והוא שיהא זכור בשעת

משנה הלכות

האומר לאשה כל נדרים שתדורי עד שאבוא ממקום פלוני ומ"ש ודוקא דמפר לה בזהו יומא דשמע.

והנה הרמב"ם צ"כ כ"ט מה' מכירה כתב דחרש המדבר ואינו שומע אין לו דעת למקח וממכר כחרש גמור והקשו עליו נושאי כליו דא"כ למ"ל קרא דאינו מופר הא בלאו הכי אינו יכול להפר כיון דאין לו דעת ולפענ"ד היכ כ"ל דהאיבעיא היתה לפי דעת הרמב"ם כיון דאין קיי"ל דכל הנודרת על דעת צעלה היא נודרת וא"כ אפילו חרש המדבר ואינו שומע יכול להפר מעטם כל הנודרת וע"ז אחי קרא למעט דאינו מופר שוב ראיתי בקרן אורה שפי' כן ע"ש.

לר' ומ"ש הרוצה שלא יתקיימו נדריו וכו' בגמ' דף כ"ג ע"ב וברוזה שלא יתקיימו נדריו כל השנה ורצו גרם כל השנה כולה יעמוד בראש השנה ויאמר כל נדר שאני עתיד לידור יהא בטל ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר אי זכור עקרו לתנאה וקיים ליה לנדריה אמר אביי תני ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר רבא אמר (גירסת רבנו רבה ואפשר דהוא ע"ס) לעולם כדאמרין מעיקרא הכא צמה עסקין כגון שהתנה בראש השנה ולא ידע צמה התנה והשתא קא נדר אי זכור בשעת הנדר ואמר על דעת הראשונה אני נודר נדריה לית ציה ממשה לא אמר על דעת הראשונה אני נודר עקריה לתנאיה וקיים לנדריה ובספרי רצו לא בציא הא נדריה לית ציה ממשה ואפשר דהשמעת הדפוס היא וכן ראיתי בזה"ג דפוס וורשא שעמד בזה.

ונחלקו הפוסקים ז"ל צפי' האי שמעתתא החוס' כתבו דרצא פליג אצביי ואמר דדוקא זכור בשעת הנדר מועיל לבטל כדקאמר רבא אם זכור בשעת הנדר ומשמע דוקא זכור אצל אם אינו זכור כלל נדרו קיים דמסתמא דעתו לקיים נדרו כיון שאינו זכור בתנאו והלכתא כרבא דקיי"ל בכולהו הש"ס דאצביי ורצא הלכא כרבא הלכך אם אינו זכור אינו מועיל ביטולו ולא נראה דמסתמא דהש"ס מייירי דדבר פשוט הוא דביטולו מועיל

שליחות ומש"ה צפסח וגירושין הוי המעשה של השליח כאלו עשה המשלח בעצמו וכן למ"ד יש שלד"ע דהוא במידי דעשיה הוי מעשה ההריגה כאלו עשה המשלח בעצמו ושייך מינוי שליחות אצל אם שלח שליח להניח תפילין מידי דממילא הוא ל"ש שליחות ע"ש דברים קדושים. ועיין רש"י גיטין דף ע"א ע"ב ד"ה מילי מימסרין לשליח והמאורי ז"ל נדרים דף ע"ב כתב דהא דלא מהני שליחות לאפערופוס אף דקיי"ל בכל התורה כולה שלוחו ש"א כמותו גזירת הכתוב דכתיב אישה יקימו ואישה יפרנו וכן הדין צאצ צבתו שהרי הקיטם הכתוב זה לא וכו' וקאומתא דרבי יאשי' בגמ' ע"ש וכו' הרי"ף.

ונחזור לדין והנה לכאורה נראה לומר דמאן דס"ל דשמיטה מעכצא בצעל ה"ה דמעכצא בזהכס כשצא להתיר נדר דהא אפ"ה לא מלינו חלוק בין הפרת הצעל להתיר הכס אלא בלשון ועיין ר"ן נדרים דף ח' ע"א ד"ה צעל אצל מדברי הפוסקים נראה דלא תלוי זה בזה דהרי דעת הרמב"ם דכשלא שמע צעל מלי מפר וס"ל דהשמיטה לא מעכצא ואפ"ה כתב צפ"ו מהל' שצויות ה' ד' דאדם אחר אינו נעשה שליח לחרעת הנדר לנריך שיהא הנודר צפני המחירין ועיין ר"ן הג"ל שהביא ראיה לדבריו מירושלמי דגרסין החס מהו להחיר ע"י מחורגמין ואפשר דזו היא האצביא צאמת אי זה מקרי שמיטה, או נימא דלא צעי שמיטה והא בזה תליא א"כ למה צעי לעמוד צפני המחירין יעשה שליח וע"כ שלא תלוי זה בזה.

ונסתפקתי דעת רבנו מה ס"ל אי הצעל יכול להפר אע"פ שלא שמע וגראה לדייק דדעתו דעת הרמב"ם ז"ל דהנה כבר הוכחתי צפ"ד צפרי משנה הלכות למס' כתובות דעת רבנו לפסוק כאת"ל וכשיטת הגאונים ז"ל ע"ש וא"כ כיון שכתב לן הצ"ח ושאר האחרונים דהא תליא ובהא נחלקו הראש"ש והרמב"ם וא"כ מוכרח דעת רבנו כהרמב"ם ז"ל שפסק כאת"ל דאע"פ שלא שמע יכול להפר ועיין לקמן בדברי רבנו

נדרו מה שהתנה נדר"ה שלא ידור כל השנה כולה ואע"פ שהיה זכור תנאו נדר סתם: **ופריך אי** הוה זכור. תנאו בשעת הנדר ואפ"ה נדר הא עקריה לתנאיה הראשון וקיימיה לנדריה דאל"כ למח נודר עכשיו: **אמר** אצוי תני ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר רבה אמר כגון שהתנה בראש השנה ולא ידע ממאי אתני וקא נדר וזכור בשעת הנדר דאתני ואמר על דעת הראשונים אני עושה בטליה לתנאיה וקיימיה לנדריה. (לה) רב הונא בר חנינא סבר למידרשיה בפירקא א"ל רבא תנא קא מסתים לה סתומי כדי שאם ישנה וידור יבעל תנאו זה את נדרו: כ"ג רבא אמר כגון שהתנה נדר"ה. פי' רבא לא פליג עם אצוי אלא לומר שאף זה בכלל דברי התנא שאם אינו זכור התנאי או שזכרו דבריו בעלים ובלבד שיכא זכור בפיו או בלבו בשעת הנדר שיאמר על דעת הראשונה אני נודר: **רב** הונא בר חנינא סבר למידרשיה בפירקא. לכך משנה דהרואה שלא יתקיימו נדריו וכתב הראש"ש דהיינו דוקא הא דאצוי היכא דשכח כל תנאו ועיין משנ"ה: **תנא** קא מיסתים לה סתומי. דקתני ובלבד שיכא זכור לנדר שיכא להגיה ובלבד שלא יכא זכור אלא הא לא הוי מס' סתומי מה שדגל דרואה שלא

משנה הלכות

לגמרי בין שישנה מקלחו ובלבד שיכא אז זכור לתלות בדעתו הראשונה ע"כ וכן כתבו הפוסקים ועיין ר"ן.

והנראה מדבריהם ז"ל דהכי דתולה בדעתו הראשונה מחלקין בין ידע ממאי התנה ללא ידע דהכי ידע ממאי התנה ואפ"ה נדר ואמר על דעתו ראשונה בעליה לתנאיה וקיימיה לנדריה מחמת סתירת דבריו אלא היכי דלא ידע ממאי התנה אז אי תלה על דעתו הראשונה תנאו קיים ורצו כתב היפוך זה וזכר נלפע"ד ליישב גירסת רצו כמו שהיא והכי פירושה כגון שהתנה נדר"ה ולא ידע ממאי אתני וכוונתו דנדר"ה גופיה כשהתנה שיכיו נדריו בעלים לא פרע איזה נדרים יהיו בעלים ולא התנה רק למקלח נדרים ולא פרע שמם ועכשיו קא נדר וזכור בשעת הנדר דאתני ואמר על דעת הראשונה אני עושה ומעתה כיון דהיה זכור מהתנאי הראשון שהתנה ולא ידע ממאי התנה היינו שלא ידע דעיקר זמן התנאי היינו נדר"ה שלא פרע על איזה נדרים התנאי רואה שיכיו בעלים ודאי דעתה בעליה לתנאיה כיון דא"ל לו לידע על איזה נדר אתני ועכשיו על דעתו הראשונה נדר ולכן בעליה לתנאיה כיון דלא ידע ממאי אתני וקיימיה לנדריה כיון דלעולם לא יוכל לזכור ממאי נדר ול"ע.

לד **ומ"ש** רצו רב הונא בר חנינא סבר למידרשיה בפירקא וכו' שם בגמ' כלשון רצו ופי' הראש"ש סבר למדרשה דפרקא הא דאצוי היכא דשכח כל תנאו אלא אין לפרש דהך דרבא צעי למדרש דאכא לא שייך למימר תנא קא מסתים סתומי דרבא אינו לריך להגיה המשנה ועוד דלא שייך למימר דהך דרבא שלא ינהגו קלות ראש בנדרים דמילתא דרבא לא שכיח שיכא דבר זכור מקלח ושכח מקלח ועוד הא קאמר דהדיא בשעת נדרו על דעת הראשונה הוא עושה ולא אתי לזלוזי בנדרים אחרים ועיין תוס' והיה אומר ר"ת שעל פי הלכה זו נהגו לומר כל נדרי כליל יוכ"כ.

שפיר עפי כשאניו זכור וכו' לכ"כ כפר"ת דרבא לא פליג אצוי דודאי הכי הילכתא דכשאניו זכור מועיל שפיר ביטול נדרים אלא לישנה דמתני' צעי רבא לאוקמי מדקתני ובלבד שיכא זכור בשעת הנדר ועיין ריטב"א ונמק"י והרמב"ם והראש"ש ובשו"ע יו"ד סי' רי"א.

גם נחלקו הפוסקים אם גם בשבועות שייך תנאי זה והסמ"ג כתב אני ראיתי צירושלמי תנאי בנדרים ואין תנאי בשבועה אלא אן קיי"ל בנדרים ושבועות שוין הן ועיין צ"י יו"ד סי' רל"ט ועיין לעיל (סי' א) ועיין יד שאל יו"ד סי' רי"א ס"ק ד'.

ודעת רצו לא נתברר לן והנה בסמוך כתבתי דגירסת רצו רבא אמר וכו' עד וקיימיה לנדריה מקושי הכנה היא והוא דאדרבה בגמ' ובפוסקים מפורש דהכי דאתני על דעת הראשונה אני עושה האני נדרה לית זיה ממשא וזו לשון הראש"ש ולא ידע מאי התנה על איזה נדר התנה לבעל אכילת בשר או שתיית יין או מדברים שבינו לבין חבירו או מדברים של עצמו וקא נדר ואמר על דעת הראשונה אני עושה שאם אהיה זכור על מה שהתנתי אלא אחר התנאי ושזכר שלדבר זה התנה הכוא נדרה לית זיה ממשא וכו"ק מתני' ובלבד שיכא זכור פי' כששכח מקלח תנאו אז לריך שיזכור תנאו בפיו ויאמר על דעת הראשונה אני עושה דאל"כ הואיל שזכר לתנאו בעליה לתנאיה וקיימיה לנדריה אלא אם היה זכור הכל אפילו אמר על דעת הראשונה אני עושה בעליה לתנאיה וקיים לנדריה דבריו סותרים זה את זה דאם הוא רואה לקיים תנאו למח נודר הוא הלכך אזלינן בנדרים להחמיר ואמרין שנדרו הוא עיקר ומה שאמר על דעת הראשונה אני אומר דבריו בעלין אלא כשהוא זכור מקלח אפשר שהוא נודר על דעת ראשונה שמה ימלא שלא התנה על נדר זה ומתני' לרבא הכי מפרשה הרוואה שלא יתקיימו נדריו של כל השנה עומד נדר"ה ויאמר כל נדרים שאדור בשנה זו יהיו בעלים בין שישנה התנאי

וכן נראה דעת הרשב"א ז"ל בתשו' הביאו הב"י סי' קכ"ח על מי שנשבע שאם לא יפרענו חמיו קודם הפסח שלא יבא חג עלת צעיר והגיע פסח ולא פרעו ואח"כ נתחרט כתב הרשב"א שאין מתירין אותו עד שיעצור חג בעלת ויש להשיאו עלה שיתאחר עד שצויות צעיר משום שלום בית וכשיחירו לו נדרו אח"כ לא ישאר עליו שום עונש ע"ש ועיין שם"מ הל' שצויות פ"ו ה"ב ובב"י יו"ד סי' רכ"ח בדברי הרמב"ן בתשובה ובשם"מ הג"ל הל' ז'.

והנמק"י דעת אחרת זו שכתב אחר שביאו דעת ר"ת וז"ל ויותר נראה לומר לפי המנהג ולשון המנהג זו והכתוב בסדר רב עמרם ז"ל שאין אומר כן לא בדרך נדרים הקודמין ולא בדרך תנאי לנדרים העתידים אלא שאומרים כן דרך חפלה להקצי"ה שלא יכשלו ושלל יענשו על הנדרים ועל השצויות שעשו בשנה שעברה ושיביו שציתין ושציקין לפניו יתברך כאילו לא היו וזה שנהגו לומר בסופו ונסלח לכל עדת בניי וכופלין אותו ג"פ כדרך הוידוי בצבור ע"כ.

ורפ"י דעתו ז"ל אין לו שום שייכות עם גמ' דידן דהרואה שלא יתקיימו נדריו ואחי שפיר הא קושיא דאין צו"כ עושים ובגמ' בר"ה נאמרה והראשונים דחקו בזה ליישב כמ"ש לעיל.

והרמב"ן ז"ל לא הביא כלל הא מתניתא בהלכותיו דהרואה וכו' ומאי דאחמר עלה וכתב הרשב"א ז"ל הטעם משום דצעי למסתם סתומי ואמרין בגמ' רב הונא בר חיננא סבר למידרשיה וכו' ואת דרשה לה בפרקא ומיכו מתניתא הלכתא היא ועיקר ובאוקימתא דאצ"י ורבה וליכא בגמ' עלה שום דיחויא וכל הראשונים קבעו הלכה אלא רבנו ז"ל לא קבעו בהלכותיו שלא לשנותה ציטצת מן הטעם שאמרנו ע"כ.

וא"ת לדעת הפוסקים דהאי כל נדרי שאנו אומרים יוה"כ הוא מהא מתניתא דנדרים א"כ תקשי קושיא רבא לרב הונא בר חיננא תנא מיסתם סתומי ואין קבעו לאמרה צריכים בכל תפלות ישראל ולאותן הפוסקים והגירסאות דקאי אלשעבר אחי שפיר וגם לדעת הנמק"י אצל לדעת ר"ת תקשה כבר תרצו בזה החוס' דבגמ' דוקא משום עמי הארץ דאחי לפרקא ועוד כשהיו דורשין ללועזים בלע"ז ואחי ללזולי צנדרים ולכך קאמר דלא דרשין ליה בפרקא בפירוש אצל כל נדרי שהוא כתרומו אין העם מציינים וגם אין לומר להם מותרים אחס ע"כ. ומכאן נראה דאסור לתרגם לע"ה כל נדרי ול"ע שלא ראיתי מחברים בזה ואדרבה דורשים דוקא מכל נדרי בליל כל נדרי.

ובסידור רש"י כת"י אוקספורד אומר שכל נדרי היא בחרת נדרים שעצרו וכששומע מפי ש"ץ מתחרט

ומתוך שמעתינן מוחק ר"ת מה שכתב במחזורים בכל נדרי מיום הכפורים שעבר עד יום הכפורים הבא עלינו לטובה וסצורים הם שמחירין נדרין משנה שעברה ועושינן בדבר דכל החרת נדרים צעי חרטה מעיקרא לכל הפחות והבא אינן פותחין בשום חרטה דצעי יחיד מומחה או ג' הדיועות וליכא ועוד שהלכה כרב פפא דהוא בתראה דאמר פ' השולח גיעין דף ל"ה ע"ב לריך לפרט הנדר ואין לא עצדין הכי ועוד נדור עלמו א"א לו להחיר לכך נראה לו להביא מיה"כ זה עד יוה"כ הבא עלינו לטובה ונדרים של שנה הבאה הוא דשרינן וסמך לדבר דתנן הרואה שלא יתקיימו נדריו ואע"ג דאין ר"ה תנן ואין צו"כ עצדינן אשכח יוה"כ דאקרי ר"ה בדכתיב (ביחזקאל מ) צר"ה צעשור לחדש ואמרו דזה יוה"כ דיוכל ועוד שהוא סמוך לר"ה ולכך תקוהו ציום הכפורים לומר טפי משום דיוה"כ בטל מכל מלאכות ואיכא כנפיה עוצא ע"כ.

והאי דכתב ר"ת ז"ל דמאי מועיל להחיר על מה שעצרו כבר כתב הב"י ז"ל דצרו סתומים דודאי החרה מועיל לנדרים שעצרו כדאיתא בשצויות כ"ח ועיקר קושיא ר"ת הוא דלריך פתח וחרטה ושלשה הדיועות או יחיד מומחה עיי"ש יו"ד סי' רי"א אצל ציד שאול סי' הג"ל ס"ק צ' כתב דעת ר"ת לפי החוס' גיעין ל"ה ד"ה אצל ניסת וא"ת וידירה שלא תאכל כבר זה חס נהנית משל בעלה ותאכל לאלתר צפנו וכן קשה בסמוך גצי וניחוש דילמא אצולא לגביה חכם ושרי לה ודצריהם תמוהים דבחסם אף כולו נשאלין עליו וכבר נתעורר בזה בתשו' זקני הגאון בעל שער אפרים סי' ע"ב דף נ"א אמנם האחרונים כתבו ומכללם השם"מ הל' שצויות פ"ו דדוקא צנדרים היתרים ע"י פתח דמשויה ליה לנדר טעות הוא דנשאל עליו ואין זו עון אשר חטא אצל שבוחר ע"י חרטה וכ"ש בחרטה דהשתא אינו מועיל לפי"ז כאן דאין כאן פתח וחרטה כמ"ש ר"ת א"כ פשיטא דאינו מועילה בהחרה על נדרים שכבר עצרו וכו' ע"ש.

אבל הרא"ש ז"ל כתב מיהו נראה כמנהג הקדמונים דלשון כל נדרי מוכיח שנתקן על הנדרים שעצרו עליהם בשנה שעברה ומחירין אותן כדי להגלל מן העונש לכך אומר אותה ג"פ וגם אומר ונסלח לכל עדת בני ישראל כי לריכין כפרה על אותן שעצרו ומה שהקשה דציעין כפרה אין סבדי שכל מי שעבר על נדרו הוא מתחרט מעיקרו כדי להגלל מעונש ומה שהקשה דציעין שלשה הדיועות הרי כל הקהל אומרים אותו איש איש לצדו בלחש וגם החזן נמי הקהל מחירין לו והא דאמר רב פפא לריך לפרט הנדר הני מילי היכא שהנדר צא לפני החכם להחיר לו נדרו אולי נדר על דבר מאלה ולא יחיר לו החכם ע"כ והרשב"א הסכים עם ר"ת ז"ל.

והרמב"ן ז"ל גיעין ל"ה כתב דגם לאחר שעבר על הנדר מהני שאלה לעקור איסור למפרע

שלא ינהגו קלות ראש בנדרים ואת דרשת ליה בפירקא (ז) אמר רב הונא הלכה כר' אליעזר בן יעקב וכן אמר רב אדא בר אהבה הלכה כר' אליעזר בן יעקב. (ח) תניא ר' יהודה אומר אומרים לו לאדם לב זה עליך ואמר לאו מתירין אותו. רבי ישמעאל בר' יוסי אומר משום אביו אומרים לו לאדם אילו היו עשרה בני אדם שיפייסוך באותה שעה כלום נדרת ואומר לאו מתירין אותו. ההוא דאתא לקמיה דר' אמי א"ל כדו תאהית א"ל לא ושרייה. (ח) ההוא דאתא לקמיה דרבי אלעזר א"ל בעיא [נהר א"ל הב לה

יתקיימו נדריו דכיון דאין אפשר לפרש המשנה אם לא שתגיבה כן הרי היא כמפוי, הרא"ש: הלכה כר"א בן יעקב. ואע"ג דפליגי דרבנן עליה: לב זה עליך. כלומר בשעת נדרך היה לך לב זה של עכשיו וידעת צנער הגדול שיגיעך עכשיו אלא שעתה מתחרט דכ"ג לא

חשיבה חרטה דהא ליכא פתחא כיון דלדעתה דהא לערע נדר: אמר לאו. כל"ו לא היה לי באותה שעה לב של עכשיו וע"י כעסי לא ידעתי מהלער שיגיע ולפיכך אני מתחרט מעיקרו: א"ל היו עשרה צנ"א שיפייסוך באותה שעה. שאם פתחו לך בחרטה כשרלית לנדור כלום נדרת. רבי ישמעאל בר"י ס"ל אין פותחין בחרטה וצנין פתח אחר ואומרים לו אלו פייסוך באותה שעה כולן אלו צנ"א שיפייסוך אחרי כן כלום נדרת אלו אמר הן נמלא שעל דעת כן נדר שאפילו יפייסוהו אחר נדרו לא יתפיים להם ואין כאן פתח אבל אם אמר לאו נמלא שלא נדר על דעת כן והיו פתח שחרי יש כאן דבר שנתחדש לגמרי שיפייסוהו צני אדם אלו אחר נדרו ואפילו היה בשעת נדרו שיפייסוהו מקלחם ועכשיו פייסוהו כולם אפילו זה אחר זה, א"ע שחרי דעתו שיפייסוהו כולם כאחד היו פתח שחרי לא עלה על דעתו בשעת נדרו ודבר מחודש הוא וי"מ צנין אחר וזהו הכוון בריב"ז א"ל ועיין משנ"ה לעיל (סי' ז'): ההוא דאתי לקמיה דרב אמי. ובגמ' גרס לקמיה דרב אסי א"ל כדו תהית, כך יתה תוהה ומתחרט על נדרך מעיקרא: ה"ג א"ל לא ושרייה. כל"ו בתמיה וכי אין אני מתחרט והכי גרים בגמ' ויש ספרים גורסין א"ל אין ושרייה ובניחותא וכן גרים הרא"ש: ההוא דאתי לקמיה דר"א. לשאל על נדר אשתו: ה"ג א"ל צעיה נהר. פי' האשה

משנה הלכות

דרבנן ולכן מביעא ליה ובר"ן כתב דלמיקס חקושטא דמילתא הוא דצנין דאי פליגי עליה אפשר דלא קיי"ל כותיה דיחיד ורבים הלכה כרבים אבל השתא דמקצב רב הונא הילכתא כותיה וכו' ועיין תו"ע פ"ב דכלאים שכתב כל היכא דלא איתפרשא טעמיה דראב"י לא קיי"ל כותיה והציאו הק"ג פסחים פ' מקום שנהגו אות ט"ו. ודאי הלכתא כוונתו אהא משנה דף כ"ג שהבאתי לעיל והאביעא היא דאפשר דוקא במקח וממכר שייך למימר נדרי זרזין שאין פיהם ולבם שזין אבל למדיר חזירו שיאכל אלו איכא למימר שדוקא הוא מדירו ועיין תוס' ור"ן שם.

ל"ז) ומ"ש תניא ר' יהודה אומר וכו' שם בגמ' דף כ"א ע"ב תניא ר' יהודה אומר וכו' אם אמר לאו מתירין אותו וגירסת רבנו ואמר לאו וכו' הוא רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר וכו' באותה שעה כלום נדרת ואומר לאו מתירין אותו ובגמ' גרים באותה שעה מי נדרת אם אמר לאו וכו' ופי' הרא"ש מיייתי צרייתא דפליגי תנאי בפלוגתא דהבך אמוראי רבי יהודה דאמר אמרינן לו לבך עלך כרב הונא ורבי ישמעאל כרבה בר הונא הוה ליה כתנאי אלא דלשון נדרים משונה ורב הונא ורב יהודה ס"ל פותחין בחרטה ורבה בר רב הונא ור"י צר"י ס"ל דאין פותחין בחרטה ועיין לעיל (סי' ד' ו').

ל"ח) ומ"ש ההוא דאתא לקמיה דרבי אלעזר וכו' בגמ' שם ההוא דאתא לקמיה דר"א א"ל צעיה

גם הוא ונדרו מותר ע"י חרטה. ואמר גם שלכן תקנו ליו"כ ולא צר"ה משום דלא יום סליחה ותשובה. ויחד עם זה שולל הנאמר בסידורים ככתוב בתורת משה עזרך על הפסוק ונסלח, ועוד מה שייך סליחה על התרת נדרים וסותר דבריו דלעיל שרוב העולם נכשלים בנדרים ושצועות ואריכין התרה בשלשה. ואגב אומר: לפיכך נראה לי מה שראיתי בארץ כנען כשאמר החזן ג' פעמים כל נדרי אין אומר ככתוב בתורת משה וכו' אלא אומר אחר הגמר של ג' פעמים בקול רם ונסלח לכל עדת וגו' ופסוק זה שייך ליו"כ ולא לכל נדרי. (המגיב)

ל"ו) ומ"ש אמר רב הונא הלכה כראב"י וכו' בגמ' דף כ"ד ע"א ובגמ' כ"ג ע"ב איבעיא להו פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר בן יעקב או לאו את"ל פליגי הלכתא כותיה או לא ת"ש יתר על כן אמר ר"א בן יעקב האומר לחצרו קונם שאני נהנה לך אם אתה מתארח אצלי ותאכל פת חמה ותשתה עמי כוס חמין והלה הקפיד כנגדו אף אלו נדרי זרזין ולא הודו לו חכמים מאי לא הודו לו חכמים לאו דאפילו בקמייתא וש"מ פליגי רבנן עליה ש"מ מאי הוה עלה ת"ש דאמר רב הונא הלכה כר"י צ"י וכן אמר רב אדא בר אבהו הלכה כראב"י ע"כ.

וכתב הרא"ש ז"ל אע"ג דאמרין צפרק הכא על יצמתו דמשנת ראב"י קצ ונקי דלמא הכא מסתבר טעמיהו

נהר א"ל] ואלו לא מרגזין לה לא בעיא כלום נהר א"ל תהא כבעיא. (ט) נדרה הנאח ממנו לפי שרואה שפחה ולא תשמש לפניו עד שיקח לה שפחה, פי' אחר צעיה מנורה של זהב: וא"ל לא מרגזין לה לא צעיה כלום נהר. פי' הצעל השיב כי אינו מפני זה דאלו לא כעסה לא צקשה ממנו שפחה לעשות נרתי הצית: נהר. הוא שפחה שמנהרת הצית, ולפי"א מלשון נהר נהר כשרגא: א"ל תהא כבעית. פי' השיב ר"א ח"כ עשה ראוה ככל אשר תחפון והנדר מותר ועי' משנ"כ שהארכתיו כאן ליישב גירסת רבנו שהוא נכונה רק שגראה להוסיף כאן איזה תיבות: דאדרתה לצתה. הדירה לצתה שלא תהנה ממנה:

משנה הלכות

לפניו עד שיקח לה שפחה והצעל החריש לה או קיים לה והולכה להיתר חכם ואח"כ פייסה הצעל ונתחרטה על נדרה וצא צעלה עמה לפני ר"א להחירה וכשהוא רואה לומר שאשתו נדרה ומפני שהיתה רואה צפחה קיטר צלשון ואמר צעיה נהר ונהר לשון שפחה וכו' ור"א לומר שאשתו שהיה שמה צעיה רואה היתה צפחה ולפיכך נדרה ונשתמש בצעיה צעיה ענינים לשם האשה ולענין שהיתה רואה שך דרך קלרי לשון כשריכים שתי מלות זו אחר זו שענינם שור ומתדמות צמוצן למלה אחת משתמשים בה כשתיים וכו' ואמר עלה שרואה היתה צפחה ומתוך כך נדרה ואמר לה ר"א הצ לה נהר כלומר זו מתוך ישוב הדעת נדרה ועכ"פ רואה היא צפחה ואע"פ שעכשיו מתחרטה וצאה לישאל אין פותחין בחרטה ופתח אין כאן דודאי על כל פנים נדרה שרואה היא צפחה וא"ל אלו לא מרגזין וכו' כלומר אם כך הוא שמתוך הרגזתך נדרה ועכשיו פייסתה פתח ראוי הוא ונולד מצוי תמיד להיות הצעל מפייהם את אשתו אחר הרגזתו ותהא כרואה שחאה מותרת צפתה פיוסך ויש גורסין צעית נדר וכו' ומכל מקום גירסא ראשונה נמלאת בספרים מדוייקים ע"כ.

ותה"ל ד' שמלאתי שגירסת רבנו היא מגירסת ספרים המדוייקים אלא שמתוך גירסת המאירי ז"ל נראה לי להגיה בספרי רבנו גם צרישא נהר וכו' וכפי הנראה היא השמעת הדפוס. ונסתפקתי צלשון תהא כבעית אם צלשון זה ממש קאמר לה וגם זה הוא צלל לשון שהחכם אומר צלשון היתר או דילמא צלשון אחר אמר לה ומדברי המאירי נראה דצאמת צאותו לשון אמר לה ואפי' הכי הותרה לה ומשמע דהאי לשון מהני בהתרת החכם ועיין מה שכתבתי (צס"ו ח') צדין חכם שאמר צלשון צעל וצאמה לשון צעיה.

ר"א (ט) וכו' שהיה איתתא דאדרתה לה לצרתה שם בגמ' דף כ"א בהיא איתתא דאדרתה לצרתה ולא גרים אתאי לקמיה דר' יוחנן אמר לה אילו הוה ידעת דאמנן מגירתיך עלה דצרתך אילו לא חמאת צה אימא מילין דעזיבה צכדי לא אדרתה וגירסת רבנו דאמנן מגיראתה דצרתך עלה וגרס אי לאו דחמת צה אימא מילין דעזיבה צרא לא אדרת יתה מי אדרתה א"ל לא ושרייב.

נדר א"ל אילו לא מרגזין לי לא צעין כלום א"ל תהא כבעית פי' צעית נדר חפץ אתה צנודך ואיך מתחרט א"ל אילו לא מרגזין לי כלום נדרתי שמתחילה לא נדרתי אלא מתוך רוגז שהרגיזוני ועתה נה רוגזי ומתחרט אני מטיקרא א"ל תהא כבעית פי' תהא כרואך והתיר לו. אצל גירסת רבנו כאן מקושי הצנה שכתב וז"ל א"ל צעיה וכו' ונראה דהשאלה היתה שהאשה צעיה ולא על הצעל וגם גרס ואלו לא מרגזין לה לא צעיה כלום נהר א"ל תהא כבעית ומשמע דהשאלה היתה עבור האשה וגם בא תיבת נהר ליתא בגמ' דידן ולכאורה לית לה פירוש וכן ראיתי צאמת צדפוס ורשא שהקיפוח צ' עיגולים וליינו עליה וצגמ' ליתא.

וב"ה חקרנו ומלאנו גירסת רבנו וישרה ומפורשת בספרים דייקנים הישנים והכי פירושה הוה דאתי לקמיה דרבי אלעזר פי' איש אחד צא לפני ר"א שנדרה אשתו שלא תשמש לפניו צארכי הצית והוא צא לשאול על נדרה וא"ל דמיירי שלא הפר לה ציום שמעו ואמר לו ר' אלעזר אולי להכי נדרה כי מצקשת שפחה שחמשה נורכי הצית ולא יהיה כל העורה מועיל עליה ולהכי נדרה קנה לה שפחה והנדר מותר ממילא ופי' א"ל צעיה כלומר דהאשה צעיה שפחה והשיב לו הצעל כי אינו מפני זה כי כשהיא מתרצה עמו אינה מצקשת שפחה כלל ולא נדרה על זה כלל אלא ע"י כעס שהיה לו עמה שלא השלים ראוה נדרה א"ל ר"א אם כן הוא עשה ראוה ככל אשר תחפון והנדר מותר ממילא ויש מפרשים כי שם האשה צעיה ואינו נכון לפרש כן. נהר הוא שפחה שמנהרת הצית כדאמרין צ' אין צין המודר הנאה עצדיו ושפחותיו למנהרות עצדיו הרי"ץ ז"ל עיין ש"מ.

אב"ר עדיין ז"ע קאת הלשון שהוא מגומגם ועיקר חסר מן הספר לפי פי' זה ומלאתי להמאירי ז"ל שכתב וז"ל הוזכר עוד צכאן מעשה צאחד שצא לפני ר"א אמר ליה צעיה נהר אמר ליה הצ לה נהר א"ל אלו לא מרגזין לה לצעיה כלום נהר א"ל תהא כבעית ופי' דבר זה לדעתי הוא שצאו לפניו איש ואשתו והיו קלרי הלשון והוא משיבם דרך דחיתות צאותו הלשון צעלמו והי' שם האשה צעיה והיה ר"א סובר שאין פותחין בחרטה ואשה זו היה הצעל מרגיזה ומתוך הכעסות נדרה שלא לשמש

הוה ידעת דאמרן מגיראת דברתיך עלה אי לאו דחמאת בה אימה מלין דעזוב ברא לא אדרת יתה מי אדרתה אמרה ליה לא ושריה. (מ) בר ברתיה דר' ינאי סבא אתא לקמיה דר' ינאי רבה איל אילו הוה ידעת דפותחין פינקסין בעובדך מי נדרת אמר רבא מאי קרא ואחר

מגיראתא דברתיך עלה. שיאמרו שכינות בתך עלה: אי לאו דחמאת בה אימה. אילו לא שראתה בה אימה: ה"ג מילין דעזיבה ברא.

משנה הלכות

בגמ' סיים על זה ואע"ג דפתח ר' ינאי ליה חנן לא פתחין ליה בזה ולא פתחין בזה אחרנייתא וכיון דמפורש בגמ' דלא קיי"ל כהא דר' ינאי האריך שצק רבנו פסק בגמ' ופסק כר' ינאי. ועיין ר"ן שם. והטור סי' רכ"ח כתב אבל אין פותחין בכבוד המקום לומר אילו ידעת שאתה עושה עבירה בדרךך לא היית נודר שאין אדם חלוק לומר שלא היה נמנע בשביל זה וכו' אומר שהיה נמנע מפילו אם חינו אמת ונמנע שאין הנדר נעקר מעיקרו ומטעם זה נמי אין פותחין בזה כיא דאילו ידעת שהיו ממשמשין בפיקסין לא היית נודר ולא בזה כיא דכל הצוטה וכו'.

וכתב עליו הב"י ומ"ש ומטעם זה וכו' לישנא דגמ' דף כ"ג ע"א הכי חיתא אילו ידעת דפותחין פינקסין וממשמשין בעובדך מי נדרת ופי' הרא"ש מן השמים פותחין פנקס מעשיו ומדקדקים בזה בשביל שהוא מרשיע לנדר ח"י שהוא מחזיק עצמו לדיק וצוטה שיוכל לקיים נדרו ולא יבשל ע"כ ועיין ב"ח. ובש"ע שם סעי' יוד נדר שלא להשאיל כליו וכו' ומטעם זה אין פותחין בזה כיא דאילו ידעת דפותחין פינקסין וממשמשין בעובדך וכו' וכן פסקו כל האחרונים ועיין בלבוש ובש"ע. והמאירי כתב כבר ביארנו שאין פותחין באיסור נדר מעשה זה שהזכר כאן שפתח ר' ינאי לכן בנו וכו' אין הלכה כן ואין פותחין לו וכן אין פותחין במה שפתח ר"ג יש צוטה וכו' שכלל הדברים אין באיסור נדר ע"כ. וחפשתי למצוא טעם לפסק רבנו ולעמוד על סוד דבריו הקדושים שנראים היפוך דעת הפוסקים ופסק הגמ'

ולאחר יגיעות הרבה ולכך נשר נלפענ"ד צ"ל לעמוד על סוד דבריו רבנו הקדוש ושמקורם בחלופי נוסחאות בגמ' ומתחלה אמרתי אסורה נא ואראה בזה דעת רבותינו גדולי הפוסקים והנה הטור הביא הא הלכה וכתב עליו הב"י שהוא מגמ' וחפשתי לרצונו הגדול הרמב"ם ז"ל ולא מצאתי לפענ"ד דין זה מפורש בדבריו ורבנו הרא"ש ז"ל הביא הב"י דבריו מה שכתב בפירושו על הא מיימא ובפסקיו הביאה להלכה לקמן דף ס"ד ו"ע למעשה השמיט הרמב"ם דין זה.

והרי"ף ז"ל כתב דף כ"ג וז"ל בר ברתיה דר' ינאי סבא א"ל אילו ידעת דפותחין פינקסין וממשמשין בעובדך מי נדרת א"ל לא ושרייה וכן גמליאל פתח להכי

ופי' המאירי אלו ידעת דמגיראתא חמין מילין דעזיבה ר"ל דברים הראוי מלדס להרחיקה לא היתה מדירתה בזה עד שנמנע נדרך גורם לה תקלה ושם רע כלום נדרתא וא"ל לא ושרייה וזהו שכתבנו למעלה בכלל הפתחים אלו ידע שיש בנדרו גרמת תקלה ליחיד או לרבים או איזה דל של שם רע ולא עוד אלא אף לעצמו והוא שאמרו בחלמוד המערב פרק תשיעי ר' יונה נדר סלק לגביה ר' שמלאי אמר אלו הוה ידעת דברייך רחוקין ממך דלת נדרך נדר הוה א"ל לא ושרא ליה וכן אמרו שם ר' מנאי נדר מין חמרא דאצוב סליק לגביה א"ל אלו ידעת דאנא מלעטר נדר הוה א"ל לא ושרא ליה וכו' ולפי דרכך למדת ממעשה זה הנזכר כאן שר' יוחנן סובר אין פותחין בחרטה ואע"ג דאיהו גופיה אמר בפרק אין צין חכם אין מחיר אלא בחרטה ענינו שאף כשמחיר ע"י פתח לריך שיהא הנודר מתחרט מנדרו ע"כ.

(מ) ומ"ש בר ברתיה דר' ינאי סבא אתא לקמיה דר' ינאי רבה א"ל אלו הוה ידעת דפותחין פינקסין וממשמשין בעובדך מי נדרת אמר רב אבא מאי קרא ואחר נדרים לבקר, בגמ' דף כ"ג ע"א בר ברתיה דר' ינאי סבא אתא לקמיה דר' ינאי סבא וצגליון גרם נ"א ר"י רבא וגירסת רבנו רבי ינאי רבה אמר ליה אילו הוה ידעת דפותחין פינקסין וממשמשין בעובדך מי נדרת אמר ליה לא ושרייה אמר ר' אבא מאי קרא (משלי כ') ואחר נדרים לבקר ואע"ג דפתח ר' ינאי ליה חנן לא פתחין ליה בזה ולא פתחין בזה אחרנייתא דאמר רבה בר חנא אמר ר' יוחנן מאי פתח ליה ר"ג להאי סבא (שם י"ב) יש צוטה כמדקרות חרב ולשון חכמים מרפא כל הצוטה ראוי לדקרו בחרב אלא לשון חכמים מרפא ולא פתחין בזה אחרנייתא דמיא ר' נתן אומר הנודר כאילו בנה במה ובמקיימו כאילו מקריב עליו זרישא פתחין בסיפא אציי אמר פתחין רבא אמר לא פתחין רב כהנא מחנא לה להא שמעתיא בזה דין לישנא רב טביומי מחני הכי בסיפא לא פתחין זרישא אציי אמר פתחין רבא אמר לא פתחין והלכתא לא פתחין לא זרישא ולא בסיפא ולא פתחין בזה נמי דשמואל דאמר שמואל אע"פ שמקיימו נקרא רשע ע"כ.

ולפי' פשוט דברי בגמ' וגירסתנו לא זכיתי להבין דברי קדשו של רבנו שכתב הא דרבי ינאי רבה דאמר ליה אילו הוה ידעת דפותחין פינקסין ושרייה הלא

סבא יש בוטח כמדקרות חרצ ולשון חכמים מרפא כל הצועה ראוי לקרו בחרצ אלא שלשון חכמים מרפא תניא רבי נתן אומר הנודר כאילו צנה צמה והמקיימו כאילו הקריב עליו קרבן אמר שמואל הנודר אפילו המקיימו נקרא רשע א"ר אבובי מאי קרא וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא ואחיה חדלה חדלה כתיב הכא (דברים כ"ג) וכי תחדול וכתיב הכא (איוב ג') שם רשעים חדלו רוגז א"ר אשי (ובגמ' ר' יוסף) אף חנן נמי תנינא כנדרי רשעים לא אמר כלום כנדרי רשעים נדר צנוזי וכו' ע"ש.

ולפום ריהטא דברי הרי"ף ז"ע שהביא כל הני להלכה ונראה דפסק בן להלכה והלא בגמרא אמרו להדיא דאין פותחין בכל הני ועלה במחשבתו לומר דהנה כבר הבאתי לעיל (סעי' א') צמ"ד מחלוקת הרמב"ם והראב"ד ז"ל אי חנן קיי"ל כהא דר' נתן שאמר כל הנודר כאילו צנה צמה והמקיימו כאילו מקריב עליה קרבן דדעת הראב"ד דקיי"ל כר"נ ודעת הרמב"ם ז"ל דדוקא היכי דחייש דילמא אחי לידי תקלה הוא דאמרינן מלוה לשאול על נדורו כדי שלא יבא לידי מכשול אבל היכי דלא חייש שיבא לידי מכשול מלוה לקיים הנדר ולא לשאול עליו וכחצתי שם דדעת רבנו נראה כדעת הרמב"ם ז"ל ע"ש והמהרי"ק שורש נ"ב כתב דהא דמלוה לאחשולי כיון דהוא רק מחשש שמה יכשל בנדורו על כן הוא רק ספק מלוה שאם יבא אליהו ויאמר שלא יכשל זה בנדורו לא הוב מלוה בשאלה עכ"ל ע"ש.

ומעתה יש לומר דגם בכל הני לשונות אחרונייתא שם שאמרו בהם הני לישנא חריפא הוא רק צמי שאינו צמח צנפשו שיקיים נדרו אבל מי שצמח צנפשו שיכול לקיים כיון דליכא מלוה לשאול על הנדר לא חיישינן משום הני לישנא כי מאחר דבאמת מותר לידור למי שצמח צנפשו שלא יעבור עליהם ובגמ' אקשיננהו להדדי כמ"ש ואע"ג דפתח רבי ינאי וכו' חנן לא פתחין ליה להדדי כמ"ש פתחין בהדא אחרונייתא וכו' ומשמע דעס אחד לכולהו והם מפרשים בטעם משום דפותחין צפינקסך וממשמשין צעודך וכמו שפי' הרא"ש מן השמים פותחין פנקס מעשיו ומדקדין בהם צעזיל שהוא מרשיע לידור וכפי פי' הראשון ע"ש וע"כ משום שהוא רשע על שנדר ודלא כפי' השני של הרא"ש והר"ן שם שמתוך שהוא מחזיק את עצמו לדיק וחסיד וצמח שיכול לקיים ולא יכשל צו ומתוך כך מן השמים פותחין פנקס זכויותיו וממשמשין צמעשיו ע"ש. ומפרשים גם כהא כמו שאר מימרות שם דכולהו מייירי שהוא רשע ע"י מעשיו.

אבל כיון שצירנו בעזה"י דדעת רבנו והרמב"ם ז"ל דלא קיי"ל כהא דר"נ משום דהא דר"נ לא נאמרה אלא צמי שאינו צמח וצמח א"כ אפשר דהכ"נ בכל הני לא קיי"ל הכי דהני לא נאמרו אלא צמי שאינו צמח וצמח ולא הוי רשע ולדידיה באמת חיישינן דילמא

ההיתר צמל והנדר קיים אבל צמי שצמח צמחו א"כ לא הוי רשע וממילא כל אחד יכול לעטון איני צמח וממילא ליכא כסיפוחא ושפיר מצי לפתוח לו אפילו צמחי וא"כ אחי שפיר פסק רבנו והרי"ף ורמב"ם ז"ל ולכן לא הביא הרמב"ם ז"ל בחיבורו הגדול כל הני שמענות כן היתה נלפענ"ד לפום ריהטא.

אבל לקושטא דמילתא אין זה אמת שהרי הרי"ף אף שהביא כאן כל הני מימרות ומשמע דס"ל דפותחין בכל הני אבל לקמן ריש פי' רבי אליעזר הביא וז"ל רבי אליעזר אומר פותחין לאדם צבצוד אציו ואמו וכו' א"ר לודק יפתחו לו צבצוד המקום א"כ אין נדרים וכו' גמ' מאי אין נדרים אמר אציו א"כ אין נדרים ניתרין יפה רבא אמר אין נדרים נשאלין לחכם. גרסינן לעיל ר"פ ארבעה נדרים לא פתחין בהא דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מאי פתח ר"ג להבוא סבא יש בוטח כמדקרות חרצ ולשון חכמים מרפא וכו' ולא פתחין נמי בהדא אחרונייתא דתניא ר' נתן אומר וכו' והלכתא לא פתחין לא ברישא ולא בסיפא ולא פתחין נמי בהא דשמואל וכו' הרי דבאמת פסק כל הני דגמ' שם דלא פתחין בהו ודברי תורה עניינן במקום אחד ועשירים במקום אחר וא"כ נפל כל הבנין שכתבתי לעיל ואף שעדיין יש לומר כן להרמב"ם ורבנו אבל האמת יורה דרכו, כמוזן. **ומעתה** איני תמה ארצנו הרי"ף ז"ל מאחר דהביא כאן כל הצרייתא כולה דלא פתחין בכל הני אמאי השמיט הא דר' ינאי סבא ולא הביא גם כהא דאין פותחין צו וכמו שאמרו בגמ' להדיא והלא דבר הוא והריעצ"א שם הביא באמת גם הא דר"י דאין פותחין צו. והרמב"ם ז"ל צדק כ"צ לא כתב כלום וצדק ס"ד כתב גרסינן צפ' ד' נדרים צר צרתיא דר' ינאי סבא נדר אחא לקמיה דר' ינאי א"ל אילו ידעת דהו פותחין פנקסך וממשמשין צעודך מי נדרת אמר רב אבא מאי קרא ואחר נדרים לבקר ולא כתב דאין פותחין צו כלל ואח"כ כתב ולא פותחין בהדא אחרונייתא דאמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן וכו' ולכאורה ז"ע אמאי לא כתב ג"כ בהא דר' ינאי נמי דלא פותחין צה כמו צמחי אחרונייתא.

והנראה לפענ"ד לומר דבאמת הני פוסקים הרי"ף והרמב"ם ז"ל לא היו גורסין בגמ' דלא פותחין בהא דר' ינאי אלא היו גורסין ולא פתחין בהדא אחרונייתא וכוונתם דבהבוא אחרונייתא הוא דלא פתחין בהו אבל בהא דר' ינאי הכ"נ דפותחין. וראיתי בהגהות שם שהביא בלשון הרמב"ם שם (ס"ג) וז"ל והלכתא דלא פותחין בהא ולא בהדא אחרונייתא וכוונתו לפענ"ד להביא דברי הרמב"ם לפי דעת הגמ' אבל לפענ"ד הגהה זו אינה לודקת דבאמת גירסת הרמב"ם ז"ל בגירסת הרי"ף ז"ל דלא גרסינן בהא דר' ינאי דאין פותחין צה ועכ"פ לדעת הרי"ף מוכרחין חנו לומר דלא היה גרים

נדרים לבקר מא) פותחין לאדם בכתובת אשתו. מעשה שנדר אחד מאשתו הנאה והיתה כתובתה ארבע מאה זוז ובאת לפני ר"ע וחייבו ליתן לה כתובתה אמר לו רבי שמונה מאות דינר הניח אבא נטל אחי ארבע מאות ואני ארבע מאות לא דייה שתטול היא מאתים ואני מאתים אמר לו רבי עקיבא אפילו אתה מוכר שער ראשך חייב אתה ליתן כתובתה אמר אילו הייתי יודע שכן לא הייתי נודר והתירו רבי עקיבא. אמר לו אפילו אתה

דברים מכוערים שראוי להניחן בחזן כלומר דבר זימא, צרא, מבחון: פותחין לאדם בכתובת אשתו. שאומרים לו אילו היית יודע שיהא עליך לפרוע כתובתה כלום נדרת אי אמר לאו מתירין אותו: והתירו ר' עקיבא. ע"י פתח

זה ואלו לא התירו כגון שנדר על דעת רבים היו כופין אותו לגרש וליתן לה כתובתה כיון שא"ל להם לדור צידד וליכנות זה מזה וכדאמרינן בירושלמי מפני ריח הפה כופין מפני חיי נפש לא כ"ש. ואילו הדירה היא ממנה ונתכרר שלא נתכוונה לכך היו כופין אותו ג"כ לגרש כדאמרינן ביצמא שמדרכה הנאה ציצם צחיי צעלה (יצמות קי"א) כופין אותו לחלוץ ואם נתכוונה לשם כך אין כופין אותו שהיא נתנה אלצב צין שייח הלכך כל שהדירה הוא

משנה הלכות

שאינו מניח והיינו כבוד המקום משמע ליה דלנפשיה הוא דמכני כהדא אם חטאת מה תפעל זו ורצו פשעך מה תעשה לו אם לדקת מה תתן לו או מה מידך יקח הביאה הריעצ"א והרמז"ן ז"ל ופי' הריעצ"א ז"ל דברי בירושלמי הללו וז"ל פי' שהנדרים חלין על דבר מלוא באיסור קונס ומדרינן משמע ליה דלנפשיה הוא דמכני כהדא אם לדקת מה תתן לו או מה מידך יקח אם חטאת מה תפעל זו וכו' כלומר שאין הפתח הזה כבוד המקום אלא לכבודו ולהנאתו כדמוכח מהני קראי ע"כ.

והנראה מדברי בירושלמי דכבוד המקום והנאת ע"מ תרי מיילי ניכרו אף דמלוא נמי כבוד המקום הוא מ"מ כיון דאיכא למימר דהפתח הוא להנאתו ולכבודו ולטובתו לא חיישינן אם פותחין לו בזה ולא אמרינן שאין אדם חלוק לומר שלא היה נמנע בשביל זה ומעתה הכי נמי צהא דרבי ינאי רצה דא"ל אילו ידעת דהו פותחין פנקסך וממשמשין בעבודך מי נדרת ס"ל לרצונו והרי"ף ז"ל שאין זה כבוד המקום ופתח זה אינו אלא לכבודו ולהנאתו שלא ימשמשו בפנקסו וזה ודאי להנאתו הוא וזה לפענ"ד צרור בשיעת רצונו ז"ל וצרוך פוקח עורים.

וראיתי ביד שאלו ה' נדרים סי' רכ"ח ס"ק י"א שכתב רחמי צספר תולדות אדם שנדפס שם בשם הגאון מוהר"ז מוילנא דחסר כאן דלא כל הנודר כאלו צנה צמח דגם צרישא אין פותחין ע"ש הן אמת דהרמז"ס השמיט כל הענין מה דאמרו בדף ס"ב דלא פתחין וגם צטור השמיט קלתו ול"ע כעת עכ"ל ע"ש ולפי מה שכתבתי שפיר מיושבת שיטת הרמז"ס ז"ל בזה וק"ל.

מא) וב"ש פותחין לאדם בכתובת אשתו משנה שם דף ס"ה ע"ב ובגמ' מעלטלי מי משתעבדי לכתובה אמר אביי קרקע שוב ח' מאות והקתני שער ראשו ושער ראשו מעלטלי הוא ה"ק אפילו אתה מוכר

לה צגמ' צהא דר' ינאי דאין פותחין צה דא"כ אמאי לא הביאה ומאחר דהביא כל הצרייתא מלעיל דף כ"ב דלא פותחין צה והשמיט הא דר' ינאי ולעיל דף כ"ב הביא גם הא דר' ינאי צצירוף לכל הצרייתא ע"כ ז"ל דלא היה גרים צהא דר"י דאין פותחין וזה לפענ"ד מוכח מדברי הרי"ף.

וביון דעלמא לן דעת הרי"ף דלא גרס צהא דר' ינאי דאין פותחין צה וא"כ דעת לצון נקל לומר דזו היתה ג"כ גירסת הרמז"ס והרמז"ן וראיה גדולה לגירסתם מגירסת רצו הגאון צעל הלכות גדולות ז"ל דע"כ שזו היתה נמי גירסתו צגמ' ולכן פסק דצהא דר"י פותחין ולא קשה ליה קושית המגיה צצה"ג וורשא שפסק היפוך כל הפוסקים שהרי זו צאמת. שיטת גדולי הראשונים ז"ל וכנ"ל. ואדרכה לפענ"ד ז"ע רצ אכל האחרונים ז"ל שלא הרגישו בדברי הרי"ף והרמז"ן והרמז"ס ז"ל שלא פסקו צהא דר' ינאי דאין פותחין צו וכ"ש דעת רצו שכל דצריו דצרי קצלה מסוייט להם.

אבל אחתי פש לן ליישב חלוק צין בני דיני דלמא צאמת צהא דר"י פותחין וצאחרנייתא לא פותחין לפי גירסתם ז"ל דלכאורה טעם. הטור ושאר פוסקים נכון הוא וז"ל הטור סי' רכ"ח אצל אין פותחין בנדרין המקום לומר אילו ידעת שאתה עושך עצירה בנדרך לא היית נודר שאין אדם חלוק לומר שלא היה נמנע בשביל זה וכו' לומר שהיה נמנע אפילו אינו אמת וממלא שאין הנדר נעקר מעיקרו ומטעם זה נמי אין פותחין בזהבא דאילו ידעת שהיו ממשמשין בפנקסך לא היית נודר וכו' ויישב טעם זה לשיטת רצו ודעימיא.

והנלפענ"ד דאמרינן בירושלמי רבי ירמיה צבי את אומר פותחין לו בנדר אציו ואמו דצרים שציו לצין אציו ואמו דצרים שציו למקום מהו אציו כבוד המקום כגון סוכה שאני עושך לולב שאני מועל תפילין

מוכר שער ראשך שמעת מינה מטלטלי משתעבדי לכתובה אמר אביי קרקע שוה שמונה מאות דינר והא קתני שער ראשך ושער ראשך מטלטלי הוא הכי קאמר ליה אפילו אתה מוכר שער ראשך ואוכל שמעת מינה אין מסדרין בבעל חוב אמר רב נחמן לומר שאין מקרעין שטר כתובה. (מב) המודר הנאה מחבירו לשנה אם אמר לשנה מונה שנים עשר חודש מיום ליום ואם אמר לשנה זו אפילו לא נדר הימנו אלא באחד באלול אין לו

על דעת רבים שאין לו הכרח עולמית כופין אותו לגרש, ויש שפירשו כירושלמי פרק י"א כלי ז' ככתובות שכופין על הכתובה ומצקשין על הגט היינו צדאפשר לה למוקם בנדרה ע"י הדחק הילכך צכ"ג אין כופין אותו על

הגט אבל קונסין אותו לפרוע כתובתה כדי שימלא פתח לנדרו או יגרש מעלמו ואע"ג דבעלמא לא ניתנה כתובה להגבות מחיים דבעל (כתובות דף פ"א): **שמעת מינה** מטלטלי וכו'. פי' מדמחייבו ליתן כל הדי' מאות ואין קיי"ל כתובות דף פ"א דמטלטלי לא משתעבדי לכתובה ואפילו מחיים דבעל ומקולי כתובה היא כדאיתא בקידושין דף ס"ה ע"ג צשמעתא דחבילה וטעמא משום דכתובה אין זמנה ידוע ושמא לא תגבה לעולם וכשהיא גובה אינה גובה אלא ע"י מיתה וגרושין הלכך לא סמכה דעתה אלא על הקרקע אבל חוב דעלמא אע"ג דמטלטלי דיתמי לבע"ה לא משתעבדי כמבואר במס' פסחים דף ל"א מ"מ מיינה דבע"ה אפילו מגלימא דעל כחפי' נגזית ושטר מטלטלי הוא: **והא** קתני שער ראשך. ואמר ליה רבי עקיבא דחייב לזבנוי לפרוע כתובתה אף דהוי מטלטלי: **ה"ק** וכו' ואוכל. היא תגבה כל הקרקעות אפילו לא ישאר לה דבר אלא שתלעך למכור שער ראשך לאכול אבל לכתובה מטלטלי לא: **אין** מסדרין צבעל חוב. פלוגתא הוא בפרק המקבל דף ק"ג ע"ג איכא למ"ד מניחין לו מטה ומפץ וכלי אומנתו ומזון י"ב חדש, ואיכא מ"ד אין מסדרין, וצ"י אי שמעינן לה מהכא הלכתא דאין מסדרין מדקתני שימכור שער ראשו לאכול אלא אין מסדרין: **לומר** שאין מקרעין. כלומר אין הכי נמי מסדרין וליכא למשמע מינה דאין מסדרין כדס"ד מיכו כ"ק ליה אם אתה עושה לפנים משורת הדין ואינך רואה צדור לא תחשוב להפטר, דלעולם אין קורעין כתובתה כדי שאם תשיג ידך נכסים לאחר מכן תחזור ותגבה, דנכי דתק בערכין דף ז' ע"ג נתן סלט והעשיר אין לו עליו כלום וסדור מערכין גמרינן לה כ"מ לענין סדור אבל לענין השג יד לא גמרינן מערכין: **המודר** הנאה מחבירו וכו'. דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם ולענין חדש הציבור מחלוקת הראשונים היא אי

משנה הלכות

עד אי' בתשרי ועיין חסדי דוד שם ובגמ' ר"כ ת"ר המודר הנאה מחבירו לשנה מונה שנים עשר חדש מיום ליום ואם אמר לשנה זו אפילו לא עמד אלא בעשרים ותשעה באלול כיון שהגיע יום אחד בתשרי עלתה לו שנה אפילו למאן דאמר יום אחד בשנה אינו חשוב שנה לטעוריה נפשיה קביל עליה והא אלעזר ליה ואימא ניסן בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ע"כ. ובגמ' נדרים ס' ע"א קונם יין שנה זו אסור בכל השנה וראש השנה לעתיד לבא ובע"צ שם איבעיא להו אמר קונם יין שאני עושה יום מאי דיניה כהיום או כיום אחד ת"ש ממתניתין קונם יין שאני עושה כיום אינו אסור אלא עד שתחשך הא יום כיום אחד דמי אימא סיפא וכו' אלא מהא ליכא למשמע מינה.

וראיתי צט"א ר"ה שהקשה מגמ' ערכין דף ע' אין שנה לבנה פחותה משנ"צ יום ולא יותר משנ"ז כיצד שניהם מלאים ששה שנים חסרין צ' אי' מלא ואי' חסר ד' ופריך עלה מדתניא הריני נזיר כימות החמה מונה נזירות שס"ה יום כמנין ימות החמה כימות הלכנה מונה נזירות שנ"ד יום כמנין הלכנה ואם איתא זמנין דמ"ל ששה ומשני בנזירות הולכין אחר לשון צנ"א ורוב שנים וכשתא במודר לשנה נמי אמאי אסור מיום אל

שער ראשך ואוכל שמעת מינה אין מסדרין צבעל חוב אמר רב נחמן בר יצחק לומר שאין מקרעין שטר כתובה ובהגבות כצ"ח שמעת מינה (אין מסדרין) תא"מ ונ"צ אין משירין ע"כ אבל כנראה גירסת רבנו כגירסת בגמ', וכתב הרמב"ם ז"ל העיקר אצלנו מטלטלי לא משתעבדי לכתובה כחכמים דמשנה ד' דפרק ח' דכתובות ואפילו מיינה ידידה משום דאינה סומכת דעתה על המטלטלין כואיל ואין לה זמן לגבייתא ושמא לא תגבה לעולם וכשגובה אינה גובה אלא ע"י מיתה וגירושין אלא בתקנת בתראי ולכך ביאר בגמ' שאילו הכי' מאות זוז שהיה לו אמנם היה לו קרקע שוק זה הסך ואמר לו אפילו לא ישאר לה שום דבר אחר פרעון הכתובה אלא ע"ד משל שתלעך למכור שער ראשך לנורך אכילה יש לה ליתן כתובה ואינו ר"ל שיתן לה כתובה מדמי המטלטלין עכ"ל צפי' המשנה שם. ועיין עוש"ע יו"ד ס' רכ"ח סעי' ע' ועיין בספרי משנה הלכות כתובות ס' ל"א ונ"ג ורכ"כ. צדינים אלו.

מב) ומ"ש המודר הנאה מחבירו לשנה וכו' תוספתא ר"כ פ"א כלי י' וגמ' ר"כ דף י"ב ע"ב וגר' בתוספתא כיצד לנדרים המודר הנאה מחבירו לשנה (נדר הימנו) שנים עשר חדש מיום ליום אם אמר לשנה זו אפילו לא נדר הימנו אלא באחד באלול אין לו אלא

יום דמשמע בין שניהם חסרין ואינו אלא שני"ב יום בין שניהם מלאים והוא שני"ו יום בשנה אפי"ב איסורו נמשך מיום אל יום ואמאי ניחיל בחר רוב שנים בין להקל בין להחמיר כדאמר התם לגבי נזירות ע"כ.

ורפענ"ד לא זכיתי להבין קושיתו ז"ל דלא דמי הני תרי מיילי דהתם בערכין כיון שאמר כימות הרי שדייק להכנס דוקא לימות הלכנה וגרר להקפיד על זה היתכ סברא לומר דניחיל בכל שנה לפי שהיא כיון דחזינן דקפיד בהא אפי"ב אמרינן כיון דנזירות הולכין אחר לשון בנ"א ורוב שנים אומדין דעתו דמסתמא הוא נמי להא נחשוין אף שהיתה לו סברא להיפוך אבל צמודר הנאה מחזירו לשנה ודאי על שנה זו שעומד בו הוא מתכוין דכן הוא בלשון בנ"א שהשנה היא י"ב חדש וכן באומר שנה זו עלתה לו שנה בנ"א כיון שבלשון בני אדם השנה מתחלת ונגמרת בראש השנה ועיין גמרא נדרים הנ"ל וצירושלמי חזיר סוף פרק קמא ובמשנה למלך פ"ג דנזירות הי"ח הקשה על הירושלמי כיון דהתם מקילינן באומר כמנין שנה מטעם דספק נזירות להקל א"כ כאן דסתם נדרים להחמיר הוה לו להחמיר ולומר כמנין ימות החמה.

וראיתי ציד דוד להגרי"ד זינלכיים ר"ה הנ"ל שחיק דשאני התם דאמר כמנין והאומר כמנין אינו מכון על שנה ממש רק למנין השנה וא"כ שפיר י"ל דכון על ימות החמה אבל כאן דאמר שנה וכוונתו על שנה ממש ולא למנין פשיטא דבלשון בנ"א שנה היא על שנות הלכנה ע"כ ע"ש.

והנה הר"ן נדרים דף ס"ג ע"א כתב צמחני ד"ה קונס וז"ל כבר כתבתי למעלה דעיקר רבותיה דתנא דאפילו נודר מתחילת השנה כיון דאמר השנה לא אמרינן שנה אחת קאמר אלא אסור בה ובעצרה דהיינו י"ג חדש מיהו דוקא באמר השנה אי נמי שנה זו אבל באומר שנה אחת סתם אין חודש העיבור בכלל כיון שאם איתר משלם בשנה אחרת הרי לא הוקצע נדר בשנה זו שהיא מעוצרת הלכך אפילו קיים אותה שנה זו אין חודש העיבור בכלל והוסיף עובד הרש"א ז"ל דאפילו באומר שנה אחת מיום זה אין חודש העיבור בכלל והביא ראיה מדתנן בערכין פרק המוכר שדהו דף ל"א וכו' וכתב עוד ז"ל דלפי זה הוה דתנן בפרק השואל ב"מ דף ק"ב המשכיר בית לחבירו לשנה ונתעברה השנה נתעברה לשוכר באומר שנה זו או השנה הוא דלעולם יש לו לשוכר חודש העיבור מיהו לא משכחת לה שיהי לו י"ג חדש אלא בעומד בראש השנה אבל בעומד באמצעה לא דאי אמר השנה או שנה זו אין לו אלא עד ראש השנה ואי אמר שנה אחת מיום זה אינו מונה אלא י"ב חדש מיום ליום אלו דבריו ז"ל ואינן נראין לי וכו' ואני חושב עוד לומר דאפילו בנדר שנה אחת סתם אסור בעצרה דמסתמא שנה זו משמע ואי פשע נמי קרוב אני לומר דאין לו תשלומין דמהשתא חייל נדריה ויתבאר ממה שכתבתי בריש מכילתין גבי

כל תאחר דנזירות הכי משכחת לה כיון דאמר הריני נזיר הוה ליה חזיר ע"ש.

אבל המאירי ז"ל נדרים דף ס' כתב וז"ל מעתה קונס שאני עומד יין שנה זו או השנה אינו אסור אלא עד סוף השנה שהוא סוף חלוף ואם נתעברה אף ימי העיבור בכלל האיסור אמר שנה אחת אסור שנה אחת מיום ליום וכן שנה סתם מתורת ספק וזו מיהא אין חודש העיבור בכלל ואינו מונה אלא שנים עשר חדש מיום ליום כרוב שנים שאינן מעוצרות וגדולי המחזירים כתבו אף בזו שאסור בחדש העיבור ואינו נראה כן וגדולי הדור האריכו בה בראיות והכריעו כשיטתנו ע"ש וגרר לה דעתו ז"ל כדעת הרש"א ז"ל דידוע דגדולי הדור קרי ליה להרש"א ז"ל וגדולי המחזירים הוא הרמב"ם ז"ל.

והמור חו"מ סי' שיי"ב הביא דברי הרש"א ז"ל ותמה בה"ב שהרש"א לא כתב למעשה וגם בתשובות כתב להיפוך והר"ן ג"כ חולק עליו אבל בתשו' מהרי"ק שורש י"ב ענף ב' הביא ג"כ דברי הטור חו"מ בשם הרש"א וכן בתשו' תשצ"ז ח"ב סי' רנ"ח הביא ג"כ דברי הטור אלו בשם הרש"א וסמך ע"ז לעשות מעשה בפרס הקהל ע"ש. ובשו"ע יו"ד סי' ר"כ ס"ז כתב אמר שנה אחת או שנה סתם אסור מעת לעת ואם נתעברה השנה אסור בה ובעצורה ואם עמד בחורף ואמר שנה זו והיא מעוצרת אסור עד תשרי ולא אמרינן שאדר שני יעלה לו במקום חלוף וכתב הש"ך שם בס"ק ע"ו וז"ל מדברי הסמ"ע בחו"מ סי' שיי"ב ס"ק כ"ב נראה מצוה דהיינו דוקא בעומד באמצע השנה או קודם אבל בעומד בנ"א ואמר שנה אי אינו אסור אלא י"ב חדש דאל"כ הל"ל שנה זו אבל כשאינו עומד בנ"א לא הוה מלי למימר שנה זו דא"כ הוה משמע רק עד ר"ה ובאמת ר"ל שנה תמימה ע"כ ונ"ל דגם דעת הר"ן כן וכו' עד ודלא כהסמ"ע שם שכתב אפי"ב שצ"ן משמע שאינו מחלק בהכי וכו' ודלא כהצ"ח שכתב וכבר האריך הר"ן וכו' הלכך אם עמד בנ"א בין אמר שנה זו בין אמר שנה אחת או שנה סתם או שנה אסור י"ג חדש ע"כ.

וראיתי ציד שאול שהביא דברי הש"ך הנ"ל ורצה לחלק דדוקא בנדרים לא סמך הרש"א לעשות מעשה נגד רבותיו משום דהוי קולא בנדרים אבל לענין שכירות בית דהוה ספק ממונה ולקולא וכן מלא בתשו' אבן לב ח"ב סי' כ"א אבל דחהו שהרי הרש"א כתב בתשובה לענין שכירות בתים ג"כ גם הביא שם דברי מהרי"ק וכתשצ"ז הנ"ל ותמה עליהם שהרש"א בעלמא לא רצה לעשות מעשה כדבריו נגד רבותיו וגם תמה דלא ראה בה"ב דברי מהרי"ק וכתשצ"ז הנ"ל ולדידי עוד תקשה קושית זו אמאירי ז"ל שכתב נמי כהרש"א ז"ל.

אשר לכן לצי אומר לי לולא דמסתפינא מדברי רבותיו באחרונים ז"ל דודאי ראו מהרי"ק וכתשצ"ז

אלא עד אחד בתשרי מג) המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר משום נדר לא יחזיר רבי יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר ושלא ידעו בו רבים [יחזיר] רבי מאיר אומר כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר ושאין צריך חקירת חכם יחזיר אמר רבי אלעזר

הוליא הוא בעלמו עליה לעז זנות מותר להחזירה כן העלתי בספרי משנה הלכות כתובות סי' ק"ח ע"ש: **משום נדר**. שדירה בנדריים שאינם נוגעים לו כלל ואמר חי אפשי בזה נדרתי: **לא יחזור**. ואפילו נמלאו הדברים שקר או הנדר כתירו חכם, ועממא פליגי זה אמוראי איכא למ"ד משום קלקולא שמה תלך ותנשא לאחר וימלא הלעז שקר והנדר יתירו חכם והיא לא תהיה פרוצה בנדריים ויאמר אלו הייתי יודע שכן אפי' היו נותנים לי מאה מנה לא הייתי מגרש ונמלא גט בטל וזניח ממזרים לפיכך אומרים לו הוי יודע שלא תחזור עולמית וגומר ומגרש גירושין גמורין ולא מלי חו לקלקלה ואיכא למ"ד קנס הוא שלא יכו צנות ישראל פרוצות בעריות ובעריות: **שידעו** זו רצום. וכגון שדירתו ברצום: **לא יחזור**. דאין לו הפרה ורבי יהודה לא חייש לקלקולא אלא שלא יכו צנות ישראל פרוצות בנדריים הלכך חי נדרה נדר ברצום פרוצות בנדריים היא וקנסוהו ולא יחזיר עולמית ושלא ידעו זו רצום ליכא פרוצות כולי האי ויש לו הפרה לא קנסוהו, ועיין בגמרא רע"א בפירוש המשניות כאן ד"ה רבי יהודה: **חקירת חכם**. לילך לפני חכם ולבקש פתח חרטה ואין הצעל יכול להפר: **לא יחזור**. דר"מ סבר עממא משום קלקולא הלכך נדר שאינו יכול להפר אצל חכם יכול להחזיר ויכול הוא לקלקל את הגט לאחר שתנשא לאחר ויאמר אלו הייתי יודע שחכם יכול להחזיר לא הייתי מגרשה: **ושאין צריך חקירת חכם**. אלא הוא יכול להפר לא הולרכו חכמים לאסור עליו מלהחזירה לפי שאינו יכול לקלקלה ולומר אילו הייתי יודע וכו' שהרי נדר פתוח הוא והיה לו להפר ולא הפר: **ה"ג אמר רבי אלעזר** לא אסרו זה אלא מפני זה. לא אסרו זה שצריך חקירת חכם אלא מפני זה שאינו צריך דצריך לא היה לנו לחוש לקלקולא לפי שאינו יכול לומר אילו הייתי יודע שחכם יכול להחזיר לא הייתי מגרש דאין סבדי שאע"פ כן היה מגרשה שאין אדם רואה שתחזרה אשתו בצ"ד בפני חכם לילך לבית דינו ולשאל על נדרה אלא מפני נדר שאינו צריך חכם

משנה הלכות

והמאירי והטור דברש"א בעלמו לא רכח לעשות מעשה דכאך אפשר לשויה חלילה עושה נדר זה אצל הס ראו וגם ראו ואפ"ה פסקו כותיה מאחר דלינא דין עם ברש"א ז"ל והכי מוכח בגמ' כדעת הרש"א לשיעתיכו והא דלא רכח ברש"א לעשות מעשה לא משום דהיה חוכך דלינא אלא משום כבוד לרבותיו כמו שכתב להדיא וכיון דאין זה נוגע לעיקר דינא א"כ לדין דלית לן האי עממא משום כבוד רבותיו אוקמינן השתא הלכתא לעיקר דינא שציר לן רצו ברש"א ז"ל דחולק ארבותיו ולכן קבלו בהלכה כהרש"א הטור והמהרי"ק והרש"א והמאירי ולא חשו משום כבוד רבותיו אפילו למעשה ג"כ כנלפענ"ד כשיעט בני גאונים עולם ביישוב דבריהם מקושית הצ"י ושאר אחרונים. ועיין שם דבריהם מה שהקשה להש"ך ז"ל בד"ה ובענין העיבור ועוד עיין ק"וה"ח חו"מ סי' שי"צ בשם תשו' הרי"ף ובתומים חו"מ ס' מ"ג.

ומצאתי בשלמי נדרים דף ס"א ד"ה בר"ן שכתב ז"ל אצל צם' בית מאיר השיג ע"ז דא"כ מ"ל להוכיח כאן דמייירי באומר שזה זו וש"מ דשנה כהשנה דמי דלמא לעולם שנה כשנה אחת דמי ומה דאסור בעיבורה משום דמייירי בעומד באמא שנה וכתב דאולי כוונתו דהוכחה אלא ע"ד דמסתמא מתניתין איירי בכל ענין אפילו עומד בראש השנה ומ"מ הוא דוחק בבר"ן

מג) וב"ש המוליא את אשתו וכו' גיעין מ"ה ע"ב משנה שם המוליא את אשתו משום ש"ר לא יחזיר פרש"י שינא עליה לעז זנות ובגמ' אמר ר' יוסף בר מניומי א"ר נחמן והוא שאמר לה משום ש"ר אני מוליאך משום נדר אני מוליאך קסבר עממא מאי משום קלקולא חי אמר לה הכי מלי מקלקל לה ואי לאו לא מלי מקלקל לה. א"ר אמר רב יוסף בר מניומי א"ר נחמן צריך שיאמר הוי יודעת שמשום ש"ר אני מוליאך ומשום נדר אני מוליאך קסבר עממא מאי שלא יכו צנות ישראל פרוצות בעריות ונדריים הלכך צריך למימר לה הכי תניא כלישנא קמא תניא כלישנא בחרא ועיין רש"י שם. **ובה"א** דמוליא שם רע כבר בארכתי צ"ה הרבה בספרי משנה הלכות כתובות (סי' ק"ו וסי' ק"ח) ע"ש ותמלא נחת.

דחה הרי"ף ז"ל הביא הא משנה וכתב אמר רב יוסף בר מניומי א"ר והוא שאמר לה משום נדר אני מוליאך משום ש"ר אני מוליאך שסבר עממא מאי

לא אסרו אלא מפני זה. אמר רבי יוסי ברבי יהודה מעשה בצירין באחד שאמר לאשתו קונם שאני מגרשך וגרשה והתירו לו חכמים שיחזירנה מפני תיקון העולם. אמר רב יוסף בר מיניומי אמר רב נחמן והוא שאמר לה משום שם רע אני מוציאך משום נדר אני מוציאך. איכא דאמרי אמר רב יוסף בר מיניומי אמר רב נחמן וצריך שיאמר לה הוי

וצעל יכול להפר אסרו את כולן שלא יאמר חילו הייתי יודע שהייתי יכול להפר לא הייתי מגרשך: **אמר רבי יוסי** צר יהודה. צגמי מפרש דחסורי מחסרה והכי קתני וגרשה והתירו לו חכמים

צמה דברים אומרים כשנדרה היא אבל נדר הוא שיגרשה וגרשה יחזור ולא חיישין לקלקולא, ואמר רבי יוסי צר יהודה מעשה נמי צידון צאח שאמר לאשתו קונם אם איני מגרשך כלומר יאסרו כל פירות עולם עלי אם איני מגרשך שיחזירנה ה"ג רבנו צייקין: **מפני** תקון העולם. כל' שלא-אמרו חכמים המגרש את אשתו משום נדר לא יחזירנה אלא מפני תקון העולם משום קלקולא והאי עממא דחיישין לא שייך בשנדר הוא דכ"ע ידעו שהנדרים נתיירא ע"י חכם ול"ש קלקולא אבל צנדרה היא כיון דאין הולכת לצ"ד סבור דלא מחרטה ויודעה צעמא שאין לה פתח ואדעתא דכולהו פתחים נדרה משום הכי מני לקלקלה, הרשב"א: **והוא** שאמר לה. צעמא גירושין: **משום** שם רע וכו'. צהיה אסרו חכמים להחזירה ואי לא אמר מותר להחזיר: **וצריך** שיאמר וכו'. תקנו חכמים למוציאה שיאמר לה כן

משנה הלכות

זו דאיתא לנישנא קמא וכן הסכימו הם ז"ל ורבנו סבר דאם איתא דלנישנא קמא צלחוד איתא הוה לכו לפרושי כי מקשי התם מדרבנן אדרבנן ומימר הא ניחא לנישנא צתרא אלא לנישנא קמא מאי איכא למימר אלא משמע דלכולהו לנישנא קאמר דהא מחני' סתמא מתניא לא שניא אמר לה ול"ש לא ח"ל כנ"ל צדעת רבנו ע"כ. והמאירי ז"ל גיטין ה"ל הביא צ' דעות וכתב על שיעת הרמב"ם ז"ל אלמא שהם פוסקים כשתי הלשונות להחמיר שלא להזכיר אף צלא אמר לה ושנזקיקהו לומר לה כן כדי ליסרה כלשון אחרון ושאיין לריבין לגלות לו שאין צידו להחזירה מחשש קלקול והדברים מתמיהים ואף גדולי המגיהים מחלו להם צה (כוונתו להראש"ד שלא השיגו צזה) ועיקר הדברים צדעת ראשון וכו' והלכה כצ"ק וכעטס ראשון ואין צה חלוק צין דבר שידעו צו רבים לשלא ידעו צו רבים וצין דבר שצריך חקירת חכם לשאינו צריך אלא צכלס לא יחזיר ע"כ.

אבל מדברי רבנו ז"ל נראה ראיה לדעת הרמב"ם ז"ל דנראה דפסק נמי כחרי לנישנא שהרי הביא צ' לנישנא הא דא"ר יוסף צר מניומי אמר רב נחמן והוא שאמר לה וכו' א"ר וכו' ונראה להדיא דפסק כתרומתו דאל"כ למא הביא תרומתו וזו ראיה גדולה לדעת הרמב"ם ז"ל לפענ"ד וצפירוש הסוגיא לדעת רבנו ז"ל מה שפירשו לדעת הרמב"ם יפרשו נמי לדעת רבנו צה.

ובש"ע אה"ע סי' י' סעי' ג' הביא ג' דעות צזה דעת הראש"ש והעור שפסקו כצ"ק וחכמים ודוקא צדאמר לה כך וכפל התנאי צ' דעת הרי"ף והרמ"ה דאע"פ שלא כפל לתנאי חיו יכול להחזירה אבל עכ"פ צריך לומר לה צצציל נדר חני מוציאך ואי לא אמר לה כן מחזירה ג' דעת הרמב"ם שאפי' לא אמר לה מפני כך

משום קלקולא אי אמר לה הכי מני מקלקלה ואי לא לא מני מקלקלה כדתינא אמר ר"מ לפיכך אומרים לו הוי יודע שהמוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר משום נדר לא יחזיר וכן הלכה ופסק הרי"ף ז"ל דהוא שאמר לה משום נדר חני מוציאך וס"ל דהתקנה לא היתה אלא כשאמר לה צצציל זה חני מוציאך אבל אם לא אמר לה כלום אפילו הוציאה משום זה יכול להחזירה כיון דלא אמר לה משום נדר חני מוציאך ואע"פ שצביות מרננין עליו מ"מ הואיל והוא לא גלה צפירוש שצצציל זה מוציא אין דנין אחר לשון הצביות ולא אחר האומד והתקנה לא היתה אלא כשאמר לה צעמא גירושין כן.

אבל הרמב"ם פ"י מה' גירושין ה"ב כתב המוציא את אשתו משום ש"ר או משום שהיא פרוצה צנדרים אומרים לו הודיעה שמפני זה אתה מוציאה כדי לייסרה ודע שאין אתה מחזירה לעולם ומפני מה המוציא את זו לא יחזירה לעולם שמא תנשא לאחר ותעשה תשובה ותהיה צנועה תחתיו ויאמר הראשון חילו הייתי יודע וכו'. וכתב ה"ה שם המוציא את אשתו וכו' משנה פ' השולח דף מ"ה וצגמי א"ר יוסף צ"מ אר"י וכו' תניא כלישנא קמא תניא כלישנא צתרא וכו' ורבנו פסק כל"ב לחומרא דאפילו לא אמר משום ש"ר או מפני נדר לא יחזיר ופסק כלישנא קמא ג"כ דחייש לקלקולא כיון שאמר לה ואפשר שהוא מפרש דלישנא צתרא מוסיף על לנישנא קמא להחמיר שאע"פ שלא ח"ל לא יחזיר ומיהו כשא"ל ג"כ איכא משום קלקולא ולעולם לכולהו לנישנא כל היכא שאמר לה מפני מה מוציאה איכא למיחש לקלקולא.

וג"כ שהצואו לפירוש זה סוגיא דהתם דמשמע צהדיא דחיישין לקלקולא וצהלכות לא כתבו אלא לנישנא קמא וכתב הרמב"ם ז"ל והרשב"א ז"ל שסמכו על סוגיא

יודעת שמשום שם רע אני מוציאך משום נדר אני מוציאך. (מד) אמר
אמימר הילכתא אפילו למאן דאמר נדר שהותר ברבים יש לו הפרה נדר
על דעת רבים אין לו הפרה מה) והני מילי לדבר הרשות אבל לדבר מצוה
יש לו הפרה דההוא מקרי דרדקי דאדריה רב אחא דהוה קא פשע בינוקי
ואהדריה רבינא דלא אשכח דדאיק כוותיה. (מו) שלש נערות נדריהן קיימין

וע' משנ"ה מחלוקת הפוסקים
באם לא חמך אי מותר
להחזירה: נדר שחודר צרכים
יש לו הפרה. פי' צלי דעתם:
ע"ל דעת רבים אין לו הפרה.
צלי דעתם דכיון דעל דעתם
נדר צלי דעתם להפר וסתמא

אין דעתם להפר אבל אם הם לפנינו ומסכימים להפר יפרו ודוקא ע"ד רבים כן: וזה"ל. דאין לו הפרה: לדבר
הרשות. שאין לריבין להפרו לזר דבר מלא: אבל לדבר מצוה. מחזירין אפי' בלא דעתם דסתמא ניחא לכו בהתרה
שכח מלא כ"כ הש"ך: דאדריה. שלא ילמד עוד חינוקות דכח חוצטן יותר מדאי: ש"ל נערות נדריהן
קיימין בזוגת ויתומה שמת אביה ויתומה בחיי אביה. ובהני תלת נכלל דכו חשע דכל חד מהנך תלתא גוונא
הוא יולדת מרשות אביה ורצון לא מנו חלא הנך תלתא ורצי פליג כל חד מהני תלתא ותמרינן צירושלמי שאף

משנה הלכות

אני מוליאך לא יחזיר ועיין ח"מ וצ"ש שם וצ"חור הגר"א
ס"ק ז'. ונחלקו הפוסקים היכי דגירשה ע"פ הסכמת
הצ"ד ועל פיהם דעת הנוצ"י סי' י"א דהיכי שכורה
לו הצ"ד שמתחייב לגרשה עדיף טפי ממאמר מעלמו
שמגרשה משום ש"ר ולדעתו ז"ל היכי דהצ"ד הורו לו
כן לד"ה אסור להחזירה בין אמר בין לא אמר כלום
והישועות יעקב והח"ס סי' כ"ה חמה על הנוצ"י ועיין
פתחי תשובה סי' י' ס"ק ג'.

וכתבו הרבה מהמפרשים ז"ל שקלקול זה אינו קלקול
גמור שכיון שלא התנה ממש אינו יכול לקלקלה
אלא חשש לנזק הוא וכן עיקר כ"כ ה"ה.

(מד) וצ"ש אמר אמימר וכו' בגמ' מכות ע"ז ע"א
וגיעין ל"ו ע"א אמר אמימר הלכתא אפילו
למאן דאמר נדר שחודר צרכים יש לו הפרה על דעת רבים
אין לו הפרה וכו' כי האי מקרי דרדקי דאדריה רב אחא
על דעת רבים דכח פשע בינוקי ואדריה רבינא דלא
אשכח דרייק כוותיה. וכתבו החוס' בד"ה אמימר צמכות
דף ט"ז ע"א גרסינן ברוב ספרים אמר אמימר הילכתא
נדר שחודר צרכים יש לו הפרה על דעת רבים אין לו
הפרה ולפי גירסא זו משמע דכן הלכה דנדר שחודר
צרכים יש לו הפרה ולמאי דגרס נמי אפי' למ"ד וכו'
שלא צא לפסוק בהודר צרכים מ"מ מדפסק בעל דעת
רבים דאין לו הפרה מכלל שסובר דצרכים יש לו הפרה
דאי אין לו כ"ש על דעת רבים ומה הולך לפסוק הלכתא
בעל דעת רבים כיון דאפילו צרכים אין לו הפרה ושלא
בלשון פסק היה לו לומר אפי' למ"ד צרכים יש לו הפרה
וכו' ע"ש.

והמור יו"ד סי' רכ"ח כתב ונדר שחודר צרכים יש לו
התרה וכתב הצ"י כ"כ החוס' והרא"ש והר"ן
והמרדכי צפרק השולח על האי מימרא דאמימר וכ"פ
סמ"ג בשם הגאונים וכ"כ שהיא דעת הרמב"ם שכתב

דין נדר שחודר ע"ד רבים ולא כתב דין נדר שחודר
צרכים וכתב הרשב"א בשם' דנדר שחודר צרכים א"ל
להחזירו צנניהם ודוקא כן מכמה מקומות צפרק השולח
וכתב שכן אמרו בחוס' משמע מדבריו שם דאפילו שלא
בידיעת אותם רבים החזירו לו דוקא נדר ע"ד חזיריו
הוא שאמרו כן אבל צמי שלא נדר על דעת אחר לא ע"כ
ועיין מה שהבאתי לעיל בשם הריב"ש ז"ל דאפ"כ
לכתחילה לריך להחזיר צנניהם ע"ש (סי' ל"א) ועיין
ירושלמי נדרים פ"ה ה"ד וש"ס צצלי נדרים ס"ה וצמח"ש
ומהר"ם ש"ף גיעין ה"ל.

(מה) וצ"ש והני מילי לדבר הרשות אבל לדבר מצוה יש
לו הפרה שם וכתבו שם אור"ח משום
דסתמא ניחא לכו לרבים משום מלא וצ"ש יו"ד רכ"ח
כתב נדר שעל דעת רבים אין לו התרה בלא דעתם הג"ח
ויש מחמירים דאפילו עם דעתם אין להחזיר לדבר
הרשות (צ"י בשם חשו' הרמב"ן והרשב"א וסמ"ג וריב"ש)
וכן נכון להחמיר לכתחילה אלא א"כ יש מלא בהתרתו
ע"כ.

ולא פירש לן אי בכל מלא אמרו כן ומסתמא הדברים
משמע דבכל מלא אמרו דמחזירין אבל דעת ר"ח
ז"ל דדוקא לדבר מצוה כי האי מקרי דרדקי וצ"חור סברת
הר"ח נחלקו הרשב"א והר"ן ז"ל ע"ש והצ"י האריך מאוד
ועיין יד שאל ס"ק כ"ח מה שהאריך כ"כ ועיין שו"ת
שער אפרים סי' ע"צ ומג"א או"ח ה"י נשיאת כפים ס"ק
כ"ח.

(מו) וצ"ש שלש נערות נדריהן קיימין וכו' גמ' נדרים
פ"ט וצמח"ש נדרים דף פ"ט ע"ב חשע נערות

נדריהן קיימין בזוגת והיא יתומה נערה וצגרה והיא
יתומה נערה שלא צגרה והיא יתומה בזוגת ומת אביה
נערה בזוגת ומת אביה נערה שלא צגרה ומת אביה
נערה שמת אביה ומשמת אביה צגרה בזוגת ואביה קיים
נערה בזוגת ואביה קיים ר' יהודה אומר אף במשיא

רבי יחזקיה לא אמר חלה אחד התלמידים, ועיין משנ"ב: **בוגרת ויתומה שמת אביה ויתומה בחיי אביה. (מ) נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה הפר האב ולא הפר הבעל היפר הבעל ולא היפר**

נערה המאורסה אבי ובעלה מפירין נדריה. צת שמים עשרה שנה ויום אחד והציאה צי שערות קרויה נערה וצת י"א שנה ויום אחד נדריה נדקין ומפירין אפילו נדרים שנדרה בעודה פנויה דלרוב מפר בקודמין בשותפותיה דאז כדאיתא בגמרא, ונערה דנקט לאפוקי צוגרת שאין לאביה רשות בה ואינו מיפר נדריה וארס נמי בלא שותפותיה דאז לא מאי מיפר אצל כ"ה נמי דצת י"א שנה שנדרה נדקין דאז וארס מפירין נדריה: **הפר** האז ולא הפר הבעל, סיפא אחי לאשמעין שלא נפרש אביה ובעלה מפירין נדריה היינו או אביה או בעלה תנא סיפא הפר האז ולא הפר הבעל וכו' לאשמעין

משנה הלכות

כל הסוגיא שם לריך חבור מיוחד ואכתוב רק מקלח הדברים השייכים לענינו.

ופי' הרא"ש והרמב"ן והר"ן ז"ל דכשהפר אחד ומקיים אחד וחזר המקיים וגשאל על הקמתו כדקיי"ל נשאלין על הקס בעלה לה הפרה קמיתא דאידך כיון דלא היו יכולין להפר צצת אחת כלומר שלא יפסוק בין אחד לצחצורו דבר שהוא מעכב הפרה כגון הקמה דהאי דכיון דהאי שעתא לאו בר הפרה הוא אפי' כך הפרה קמיתא בעלה אצל אם חזרו עכשיו שניהם צצת אחת והפרו שפיר דמי אצל הרמב"ם ז"ל נראה דכל שחלה הקמה צין הפרה דמד להפרה דאידך שוב אינן יכולין להפר ומיכו צצת אחת לאו דוקא ואפי' אחד שחרית ואחד ערבית סגי כל שלא הפסיק בינתיים דבר שהוא מעכב הפרה.

וראיתי בקרן אורה אדברי הר"ן ז"ל ומש"כ צשם הרמב"ם ז"ל כן לא מלאחי כלל להאי דינא בדברי הרמב"ם ז"ל וצפירוש המשנה משמע קלח דמכני הפרה שניהם אח"כ עיי"ש וכוונתו צזה דהרמב"ם צפי' המשנה כתב וז"ל לפי שהעיקר אצלנו נשאלין על ההקס ואין נשאלין על ההפר וכאשר נשאל וחזר והפר לה אינו מופר עד שיפרו שניהם צצת אחת ומשמע לכאורה דאם יפרו לה צצת אחת אחר ההקס נמי שפיר דמי.

אבל צעיקר הדבר תמכני אהאי גאון ז"ל דלא ראה דברי הרמב"ם מפורשים צהלי נדרים פי"ג כלי כ"א וז"ל נערה המאורסה שנדרה וקיים לה אביה לצדו או בעלה לצדו והפר לה האחר אפי' שנשאל לחכם והתיר לו הקמתו אינו חוזר ומיפר לה עם האחר שכבר הפר לה שאין להם להפר אלא שניהם כאחד ע"כ ועיין כ"מ ורד"ז שם שצתי וראיתי שם צסמוך שלצסוף הרגיש בגאון ז"ל צעצמו בדברי הרמב"ם ע"ש והמאירי הביא דברי הרמב"ם ז"ל וכתב עליו וגדולי המהצרים כתבו צו דרכים אחרים והוא שכתבו צפי' י"צ שאם שמע אביה והפר ולאחר ימים שמע בעלה והפר אינו מופר וצפרק י"ג כתבו נערה המאורסה וכו' וכל אלו דברים מתמימים אפי' שגדולי המהצרים מחלו להם צה. והרשב"א ז"ל

צחו הקענה ונחאלמנה או נחגרשה וחזרה אלו עדיין היא נערה וצגמ' אמר רב יחזקיה אמר רב צו דברי ר' יחזקיה אצל חכמים אומרים שלש נערות נדריהן קיימין צוגרת ויתומה ויתומה צחיי האז וכתב הר"ן ז"ל אצל חכמים אומרים וכו' דהנך תלתא כייל לבו תשע דמתני' שאף ר' יחזקיה לא אמר חלה אחד את התלמידים וכן הלכה עיין רמב"ם פי"א מהלי נדרים כלי כ"ז וסמ"ג לאוין רמ"צ ועוש"ע יו"ד סי' רל"ד סעי' ה' וסעי' י"צ ועיין ע"ז וש"ך שם וצביאורי הגר"א ז"ל כתב לפרש משנה צו ועיין תשובת הרמ"ם מפאנו סי' פ"ו מה שהרחיב הדיבור צפירוש משנה צו ע"ש וק"ל.

(מ) ומ"ש נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה וכו' שם סי' ע"צ צמשנה וצגמ' שם דף ס"ז ע"א פריך היינו רישא אביה ובעלה מפירין נדריה פי' דמשמע דוקא כשצניהם מפירין מהו דתימא או אביה או בעלה קתני קמ"ל ואין לריך לומר שקיים אחד מהן למה ליה למיתנא השתא יש לומר הפר זה בלא זה ולא כלום קיים אחד מהן למה לי לריבא למיתנא כי איצטרך ליה כגון דהפר אחד מהן וקיים אחד וחזר המקיים וגשאל על הקמתו מהו דתימא מאי דאוקי הא עקריה קמ"ל דמפירין שניהם צצת אחת ע"כ.

ובירושלמי תירן צאופן אחר וז"ל ואז"ל שקיים אחד מהן איתמר פי' קמתמה כש"ם צה וראה הפר האז אין מופר ואת אמרת הכין כלומר דהפרה זה בלא זה לאו כלום היא ואת אומר הכין דאין ל"ל שקיים אחד מהן ומאי קמ"ל צהא ותירן לא על דא תתאמרת אלא דא היפר האז את חלקו לא הספיק בצעל להפר עד שמת האז מופר חלקו של בעל ופי' לאו ארישא דמתני' קאי היכא שצניהם קיימין אלא על דא כגוונא דתנין צצרייתא ע"ש.

עוד שם ונערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה מנלן אמר רבה אמר קרא ואם היו תביח לאיש ונדריה עליה מכאן לנערה המאורסה שאביה ובעלה מפירין נדריה וכו' לומר שאין הצעל מיפר בקודמים ומיכה ארס מיפר צקודמין ע"ש צכל הסוגיא. ולצאר

האב אינו מופר ואין צריך לומר שקיים אחד מהם. מה) מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל מת הבעל נתרוקנה רשות לאב בזה יפה כח האב מהם. שאם קיים אחד מהם

אין הפרת השני מועיל כלום והא קמ"ל אע"פ שנשאל הא' מהם שקיים על הקמתה כדקיי"ל דנשאלים על ההקם אין זה שנשאל על ההקם יכול להפר יותר הואיל ולא היו יכולים להפר שניהם בבת אחת כ"כ הרמב"ם, אבל הרמב"ן והרע"ב כתבו דאם נשאל על היקם יכול להפר אח"כ ועיין משנה: **מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל דאין הבעל מיפר נדרי אשתו עד שתנשא אלא בשותפות כדמפי' בגמ' דף ס"ח ע"ב: **מת הבעל נתרוקנה רשות לאב. ומיפר כל ימי נעוריה כדמפרש בגמ' דכתב' צנעוריה צית אביה: בזה יפה כח האב. דנתרוקנה רשות לאב ולא****

משנה הלכות

וצריך שחזר שחזר יש לו רשות להפר נדרי צהו קודם שבגרה מחמת שגדריה חלים עד תחלת הבגרות שזה שנה אחת קודם זמן הנעוריה שגדריה נצדקין כמו שיתבאר בתלמוד נדה פרק דופן וחל שנה חדשים של ימי הנעוריה ונמלא רשותו צענין זה שמנה עשר חדש ולדעתנו מפר הוא ככל הגדלים אחר שלא נתארכה ואין צו חלוק בין נדרים שבינו לבינה וענוי נפש לשאר נדרים אע"פ שיש חולקין בזה כמו שנבאר בגמ' אבל משבגרה אין לו רשות בזה כלל עכ"ל המאירי ז"ל.

מה) ומ"ש מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל וכו' נדרים דף ע' ע"א משנה מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל מת הבעל נתרוקנה רשות לאב בזה יפה כח האב מכח הבעל בדבר אחר יפה כח הבעל מכח האב שהבעל מפר צבגר והאב אינו מפר צבגר ומ"ש בצפרי רבנו דבר אחר ע"ס הוא וז"ל בדבר אחר ובגמ' מאי טעמא לא נתרוקנה רשות לבעל כמו לאב דאמר קרא (במדבר ל') צנעוריה צית אביה מת הבעל נתרוקנה רשות לאב מנלן אמר רבה דאמר קרא ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה מקיש קודמי הויה שניה לקודמי הויה ראשונה מה קודמי הויה ראשונה אז מיפר לחודיה אף קודמי הויה שניה אז מיפר לחודיה ופי' הר"ן ז"ל כלומר שדין שניה כדין ראשונה מה קודמי ראשונה אז מיפר לחודיה אף קודמי שניה נמי לאחר מיתת הבעל אז מיפר לחודיה ופריך ואימא כ"מ צנדרים שלא נראו לארום אבל צנדרים שנראו לארום לא מני מיפר אז אי צנדרים שלא נראו לארום מצנעוריה צית אביה נפקא פי' דקשיא ליה דלמא דוקא נדרים שלא נראו לארום דומיא דקודמי הויה ראשונה שלא נראו לארום כלל אבל צנדרים שנראו לארום כלומר ששמע אותם קודם שמת לא מני מיפר ומדרינן צנדרים שלא נראו לארום מצנעוריה נפקא.

בזה יפה כח האב מכח הבעל וכו' ה"ד בגמ' כתובות התבאר שהבגרת כל שנתקדשה לאחר בגרותה מיד נותנין לה שנים עשר חדש לפרנס את עצמה ואם צברה ולא נתקדשה עד לאחר זמן נותנין לה תשלום י"ב חדש מחמת בגרותה שהצבגר כתביעה ומ"מ אין נותנין לה פחות משלשים יום אפילו נתקדשה אחר שנים עשר חדש לבגרותה

הקשה כיון דחכם עוקר הנדר מעיקרו הרי זה כאלו לא הקים כלל ואמאי צעלה הפרת הראשון ות' דקיים אחד מהן האב והפרת הבעל הוא דצעלה משום דהורע כחו ועיין מה שתי' הר"ן בזה.

אבל המאירי ז"ל שצק כל המחצרים והמפרשים וזכר לו דרך אחרת בזה וס"ל דבאמת כיון דחכם עוקר הנדר מעיקרו הרי זה כאלו לא הקים כלל ולא צעלה הפרת הראשון וז"ל לאחר שהביא קושית הרשב"א והעיקר על הדרך שאמר צבתא פרק הספינה צענין אם היה מדה של אחד מהם ראשון קונה שפירשו כשהיתה מדה של לוקה ואין הטעם כאן אלא מפני שהורע כח הבעל אלל האב ליפקע הפרתו צנל אלא"כ היה האב ראוי להפר צאותה שעה שאין הבעל מפר אלא צשיתוף וצשעה הראויה לשניהם וכמו שאמרו שמע הבעל והפר ולא הספיק האב לשמוע עד שמת אין הבעל יכול להפר חלקו של האב אבל שמע האב והפר ולא הספיק הבעל להפר עד שמת חוזר האב ומפר חלקו של הבעל ואע"פ שאמרו עליה הן הן דברי צית שמאי אבל צ"כ אומרים אינו יכול להפר החם טעמא אחרינא הוא שמאחר שהפר האב צעוד שהבעל קיים מקלש קליש חלקו של הבעל ואינו יכול להורישו לאב כמו שיתבאר אבל מ"מ הורע כחו של בעל ונמלאו מודים לשיעורו צמקא שבהפר האב מיהא וקיים הבעל ונשאל והפר הפרתו מטערת ואין צריך האב לחזור ולהפר וסוף הדברים מאחר שהודו לנו צמקא אנו מחזקים בכולה לחזור צשעה ראשונה שכתבתי שהפרות מטערפות וההקם כמו שאינו אע"פ שאני יולא בזה מדרך כל המפרשים. ע"כ.

ובשו"ע יו"ד סי' רל"ד כתב אם קיים האחד אפי' חזר ונשאל על ההקמה אינו יכול להפר עם השני והע"ז והש"ך הכריעו דלא קיי"ל כהרשב"א ועיין ביאור הגר"א שם אלא דחזר ונשאל דבגמ' לא קאמר אלא אם הפר האב צתחילה ושהפסיק צין צ' הפרות הקמה ועיין ר"ן ורש"ש שם וביד יוסף על ה"י נדרים אבל מדברי הרמב"ם שהבאתי לעיל משמע לכאורה דאין נ"מ ואפי' ע"י הפרת האחד אחר הקמת הראשון או להיפוך לעולם אסור ודו"ק.

מכח הבעל דבר אחר יפה כח הבעל מכח האב שהבעל מיפר בבגר והאב אינו מיפר בבגר. מט) נדרה והיא ארוסה נתגרשה בו ביום נתארסה בו ביום אפילו למאה אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה. נ) דרך תלמידי חכמים עד שלא היתה בתו יוצאת מאצלו אומר לה כל נדרים שנדרה בתוך ביתי הרי הן מופרין וכן הבעל עד שלא תכנס לרשותו אומר לה כל נדרים שנדרת עד שלא תכנסי לרשותי הרי הן מופרין שמשכתנס

מתרוקנה רשות לארוס : שהבעל מפר צנגר. מפרש צנגר צקדש כשכח צוגרת עסקין ואף על גב דתניין לה חדא זימנא לקמן צמשה כ' אידי דנסיצ רישא צזו יפה כח האב וכו' נקט סיפא צזו יפה כח הבעל :

אב אינו מפר צנגר. כדכתיב (צמדזר ל') צצית אציה צנעוריה ולא צצגרותה: נדרה והיא ארוסה. ונתגרשה צו ציום ששמע האב מפר שאם עבר היום ולא הפר שז צינו מיפר : נתארסה. לאחר צו ציום : אביה ובעלה האחרון מפירין נדריו. כדאמר' דארוס מפר צקודמין צשותפות והא דנקט נתגרשה צו ציום ונתארסה צו ציום משום דצשמע עסקין דשמע ארוס או אציה ומש"כ דוקא צו ציום אצל ציום של אחריו לא, וצגמי מוקמין לה צדק ע"צ צששמע האב ולא הבעל : דרך תלמידי חכמים. לפי שנערה המאורסה לאחר שנשאת אי אפשר שיהא הפרה לנדריה שאין הבעל מיפר צקודמין ולכן דרכן של האב ובעל כשהן ת"ח להפר נדרים קודם שנשאת ושמעין ממחנתיין שהבעל מיפר נדרים אשתו אפילו צלא שמייעה מדקחתי וכן הבעל עד שלא תכנס צרשותו אומר וכו' ואפילו לא שמע מנדרה :

משנה הלכות

יתירא הוא פ"י ודרשין מקרא יתירא לומר כל נדרים שעליה ואפי' נראו לארוס ראשון תניא כותיה דשמואל וכו' ח"ר נתן הן הן דברי צ"ש הן הן דברי צ"ה צמאי קא מיפליגי צ"ש סברי נדרים נמי שנראו לארוס נתרוקנה רשות ולא מיגז גיז צ"ה סברי אציה ובעלה אחרון מפירין נדרים ולא מיגז גיז ועיין ר"ן שם. עוד שם צגמי איצעי לכו גירושין כשתיקב דמיה או כהקמה דמיה כגון שדורה ושמע בעלה וגרשה ואחדרה ציומה ולא איפשיעא האיציפיה וכחצ הרי"ף ז"ל דחזלינן לחומרא וכן כתב הרמב"ן אצל הרשב"א כתב דבעיין איפשיעא לה ממימרא דשמואל דאמר לעיל דף ע' מנח"מ דארוס אחרון מיפר נדרים שנראו לראשון ועיין ר"ן שם וצטוש"ע יו"ד סי' רל"ד סעי' י"ג.

ג) וצ"ש דרך תלמידי חכמים וכו' משנה שם דף ע"צ ע"צ דרך ת"ח עד שלא היתה בתו יולאח מאללו אומר לה כל נדרים שנדרת בתוך ביתי הרי הן מופרין וכן הבעל עד שלא תכנס לרשותו אומר לה כל נדרים שנדרת עד שלא תכנסי לרשותי הרי הן מופרין שמשכתנס לרשותו אינו יכול להפר ע"כ וצגמי צעי רמי צר חמא בעל מכו שיפר צלא שמייעה ושמע אשה דוקא הוא או לאו דוקא וכו' אח"ל בעל מיפר צלא שמייעה וכו' וכבר כתבתי לעיל דדעת רבנו לפסוק כאת"ל וכדעת הרמב"ם והגאונים עיין לעיל (סי' ל"ג) וכן פסק הרמב"ם והמאירי ולרע"צ ויש חולקין.

וכתב החו"מ ז"ל דהכ"ג גבי אב איכא למשמע הכי חלל דצגמי צעי רמי צר חמא בעל מכו שיפר צלא שמייעה נקטי אינהו נמי בעל ושם פירשו כל המפרשים דה"כ אב וכו' וכן הרמב"ם בחיבורו פי"א וי"צ דנקט

ואין הלכה כדברי האומר שם שאפילו צגרה יום אחד ונתקדשה אין נותנין לה חלל שלשים יום ואם כן מה שהקשו צסוגיא זו צוגרת צשלשים יום סגיא לא על דעת פסק נאמרה או שמה כך הוא מקשה צשלשים יום סגיא לפעמים וכיכי נקיע ליה י"צ חדש ואין לה י"צ חדש אח"כ נתקדשה חקף לצגרותה וכוח ליה למנקע שלשים יום שהוא זמן הנהון לכל צוגרת לפחות צצשיעורין ותיקן תני הצוגרת וששהתה וכו' ר"ל והנערה ששהתה י"צ חדש המאירי ז"ל. ועיין עוש"ע יו"ד סי' רל"ד סעי' י"א.

מז) וצ"ש נדרה והיא ארוסה וכו' שם ע"א ע"א צמשה נדרה והיא ארוסה נתגרשה צו ציום נתארסה צו ציום אציה ובעלה האחרון מפירין נדרים זה הכלל כל שלא ילאה לרשות עצמה שעב אחת אציה ובעלה האחרון מפירין נדרים ורצנו לא הציא הא צצא דזה הכלל גם הרי"ף ז"ל כתב נדרה והיא ארוסה וכו' עד ובעלה האחרון מפירין נדרים אצל הרמב"ן ז"ל העתיק כל המשנה וכן שאר פוסקים וצגמי דף פ"ע ע"א זה הכלל דקחתי גבי נערה המאורסה לאחיוי הלך האב עם שלוחי הבעל או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל צנערה המאורסה דאציה ובעלה מפירין נדרים ופירשו החוס' וברא"ש ובר"ן זה הכלל דקחתי וכו' לעיל צפרק נערה דקחתי כל שלא ילאה וכו'.

ופריך צגמי מנלן דארוס אחרון מיפר נדרים שנראו לארוס ראשון אמר שמואל אמר קרא (צמדזר ל') ואם היו חכ"י לאיש ונדרים עליה נדרים שבי עליה כבר דילמא הכ"מ שלא נראו לארוס ראשון אצל נדרים שנראו לארוס לא מלי מיפר ארוס אחרון עליה קרא

העור ח"ל דרך ת"ח עד שלא היתה צחו ויולא מרשותו
אומר לה כל נדרים שנדרת צחוך ציתי הרי בן מופרין
וכן הצעל עד שלא חכנס לרשותו אומר כל נדרים שנדרת
משארסחיד עד שלא חכנסו לרשותי הרי בן מופרין ע"כ
הרי שכתב צלשון הצעל שאומר משארסחיד אף שצלשון
המשנה הציא כגירסתו ולא גרס משארסחיד וא"כ לפענ"ד
צדור דזו היתה נמי גירסת הרמב"ם והסמ"ג והטור.

עוד כתב שם הב"ח ציטוט גירסת הרמב"ם והסמ"ג
ז"ל דס"ל דצעל יכול להפר אע"פ שלא שמע
מסתברא דדוקא בנדרים שנדרת משנתארסכ דצחת לרשותו
צמקת התם הוא דיכול להפר אע"פ שלא שמע אצל מה
שנדרת מקמי שנתארסכ לא מסתברא דיפר לה כשלא
שמען ולהכי חנן משארסחיד דלא נגעו בפרס ז' אלא
מטעם דכשצחצח לרשותו לגמרי לאחר כניסתה לחופה ויבא
נדע לו נדרת מכני הפרס שהפר לה מקודם כשכיתה
צרשותו צמקת דהיינו משנתארסכ ומש"כ נקט משארסחיד
ע"כ.

ודברים תמוכים הם לפענ"ד שהרי צפירוש אמרו צמשנה
ע"א נדרת וביא ארוסכ נתגרשכ צו ציום
נתארסכ צו ציום אפי' למאכ אציה וצעלה באחרון מפירין
נדריה ופי' בר"ן אציה וצעלה מפירין נדריה דארוס מפר
צקודמין צשוחפות והמאירי ז"ל הוסיף ח"ל אע"פ ששמע
צבן הראשון שגרשכ שארוס אחרון מפר צקודמין אף אותן
שנראו לארוס ראשון וכן אם לא שמע ארוס ראשון אף
לאחר זמן מיפר לה באחרון עם האצ כל שהוא יום שמו
של אצ ג"כ ולמדת שהארוס מפר צקודמין אפילו נראו
לארוס ראשון אחר שלא קיימם או שלא שחק להם כל
יום שמיטה וכו' אצל אצ לחודיה לא הואיל וצשעת
הנדר היו שתי רשויות שולטות עליה ושחק צשעת הפרס
יש עליה שתי רשויות ג"כ הרי מפורש דעת המאירי
דאפי' נדרי ארוס הראשון שכבר היו ראויין להפרה וכבר
שמען מ"מ הארוס האחרון מפירין וכ"ש צסתם ארוס דודאי
מיפר צקודמין וא"כ דברי הב"ח לפענ"ד תמוכים.

ודע דלכאורכ דברי המאירי שכתב אע"פ ששמע צבן
בארוס הראשון וגרשכ ארוס האחרון יכול להפר
דמפר צקודמין לכאורכ ז"ע מהא דאיצעי לכו צגמ'
גירושין כשתיקב דמיא או כהקמב דמיא למאי נ"מ כגון
שנדרת ושמע צעלה וגרשכ ואהדרת ציומה אי אמר
כשתיקב דמיא מצי מיפר לה ואי אמר מר כהקמב דמיא
לא מצי מיפר לה ולא איפשיטא האיציטא והרי"ף והרמב"ם
פסקו לחומר דכהקמב דמיא ומעתה גבי ארוס נמי
כיון דשמע קודם שגירשה נימא דכהקמב דמיא וא"כ
האיך יכול הארוס האחרון להפר וצשלמא כשלא שמע
הארוס הראשון הנדר שפיר יכול להפר האחרון דלא צא
לכלל הפרס אצל כששמע הארוס הראשון וגירשה נימא
דכהקמב דמיא לחומר וכו"ל. וצפרע דהא איציעא אין

צעל מיפר צלא שמיטה מהאי טעמא הוא דנקט לישנא
דרמי ואע"פ שיש מקום לצעל הדין לחלוק אצל כך נ"ל
ע"כ. ואני הקטן מלאתי בן מפורש כדבריו ז"ל כדברי
המאירי נדרים כאן ח"ל דרך ת"ח עד שלא היתה צחו
ויולא מרשותו וכו' וכן הצעל והוארך לכך מפני שאם
נכנסה לרשות הצעל אינו יכול עוד להפר צקודמין וכן
האצ משיאכ מרשותו ומכאן אתה למד שנערה במאורסכ
אצ וצעל מפירין צלא שמיטה ולא שאומרין צדרך כלל
אם נדרת כלום מופר וכן הדין צצעל צצשחו וצאצ
צצחו הואיל ומ"מ ראויים הם לשמיטה הא אם היה
אחד מהם חרש אינו מיפר וכו' וזה מפורש כדעת החו"ט
ז"ל ואקוב שיאכ החו"ט ושמה לקראתי שהצחתי ראיח
לדבריו נגד הצעל דין שכתב שיכול לחלוק.

וכתב עוד המאירי ז"ל ואע"פ שמשנתנו היה אפשר
לפרשכ צשמיטה כלומר שדרך ת"ח לחזר ולפשפש
צמשכ צנחתיבן וכו' ומ"מ דוקא צשמיטה מ"מ צגמ'
שאלוה ובעלו צה צצכולם כל הראוי לשמיטה אין שמיטה
מעכצת צו ויכול להפר צסתם כלומר אם נדרת כלום
מופר ליכי או כל נדרים שנדרת צחוך ציתי יכו מופרין
וא"ל שיאמרו בן ציום אחד שהרי אין כאן שמיטה שחגציל
להם זמן אלא אצ אומרת קודם שחלל מרשותו וארוס
אומרת קודם שחכנס לרשותו וגדולי המחצרים כחצו שאף
הם מפירים שלא צפניה שאף שמיטה או ידיעתה אינה
מעכצת וכמו שהצחכר באחרון של קדושין ע"כ.

וקצת היה נלפענ"ד לדייק לשון רצנו שכתב דרך ת"ח
עד שלא היתה צחו ויולא מאלו אומר לה כל נדרים
שנדרת צחוך ציתו וכו' וצמשנה צצגמ' גרס שנדרת צחיו
ולא צה"א ולשון שנדרת צה"א משמע שאינו מדבר אליה
ממש אצל לשון שנדרת משמע שמדבר אליה מה שאת
נדרת פנים אל פנים וא"כ ה' אפשר לומר לפי גירסת
רצנו דס"ל דלא צעי לפניה וממילא לא צעי שמיטה אצל
קשה לדייק בן שהרי צסיפא דמתני' גירסת רצנו ג"כ
שנדרת אצל הצעל אף שלדינא דין אחד להו.

והטור יו"ד סי' רל"ד כתב מאורסכ שלא שמו אציה
וצעלה וכו' לכן דרך תלמיד חכם לומר לה קודם
שיכניסנה כל הנדרים שנדרת משארסחיד יכו מופרין
וכו' וכתב הב"ח צד"ה נדרת וכו' ואיכא לתמוה אמ"ש
רצנו כל הנדרים שנדרת משארסחיד יכו מופרין דמשמע
אצל מקודם שאירסכ לא והא ליחא וכדמשמע נמי מל'
המשנה דא"ל כל נדרים שנדרת עד שלא חכנסו לרשותי
וכו' גם הרמב"ם ספי"א והסמ"ג כתבו משארסחיד והוא
תמוה ונראה שכך היתה גירסתם צמשנה וכו' נראה מפני
הר"ם צמשנה ע"כ.

ולפענ"ד לא משמע בן מדברי המאירי הנ"ל שכתב שם
צדף ע"צ ע"צ לשון המשנה כלורתה וכגרסתו צה וצאותו
עמוד צפירושו על המשנה שם צד"ה דרך ת"ח כתב צלשון

בוגרת וששכתה י"ב חדש פי' תרתי קתני בוגרת ונערה ששכתה יב"ח דשכתה קאי אנערה שנחנו לה זמן שנים עשר חדש לצורך תכשיטיה והגיע הזמן ולא נשאו אוכלת משלו ולא למנה נחנו שלשים יום כמו לבוגרת: **הואיל** ובעלה חייב צמזמותיה יפר. כלומר שיכול להפר בארום לצד ואפי' שלא נכנס לחופה ובגמי' אמר דעמי' דר"א דאמר יפר מטעם שבעלה חייב צמזמותיה הוא כרצ פתח דאמר כ! הנודרת על דעת בעלה היא נודרת, ורצון ס"ל דעד שלא חתנם לחופה אפי' שזן אותה אינה נודרת על דעתו והלכתא כותיבו ואף על פי שזכה, וכתב הנמקי' דעל דעת בעלה דאמרן לאו דוקא על דעתו דמשום דנדר חייש על דעת חזירו אינו יכול להחזירו אלא פי' על רצון בעלה שאם לא ירצה לא יבא נדר וכן הדין נמי שמתנה צפי' ואומר הריני נודר אם חזירי רוצה שאם

משנה הלכות

הא תנינא חדא זימנא הבוגרת ששכתה י"ב חדש הא גופא קשיא אמרת הבוגרת ששכתה י"ב חדש בבוגרת למה לי שנים עשר חדש בוגרת בלי יום סגי לה תני בוגרת וששכתה י"ב חדש כלומר בוגרת כדינה שזמנה בחסר ויתר כדכתיבנא והנערה ששכתה זמן הקלוז לה דהיינו שנים עשר חדש הואיל ובעלה חייב צמזמותיה יפר ע"ש. וע"פ הגמ' כתב רצונו כאן צמזמה ופירושא כמו בוגרת ונערה ששכתה י"ב חדש. אבל הרא"ש כתב תני בוגרת ששכתה שנים עשר חדש ומתניתין חדא קתני בוגרת ששכתה יב"ח בבגרותה ולאמנה שנתקדשה לכל אחת נותנים לי יום ע"כ ועיין רע"ב ותוי"ט.

והנה בגמ' כתובות דף נ"ז ע"ב ת"ש בוגרת ששכתה י"ב חדש ר"א אומר הואיל וחייב בעלה צמזמותיה יפר אימא בוגרת וששכתה שנים עשר חדש וכו' תיובתא דרצ' הוגא תיובתא וכתבו החוס' תימה דהכא קאי בתיובתא וצפי' נערה המאורסה נדרים (דף ע' ע"ב) אחיא סוגיא סתמא דהש"ס כותיה דקאמר אמילתא וכו' אימא בוגרת וששכתה והיינו כרצ' הוגא ונראה לפרש דה"ק בוגרת בלי יום סגי והכי קתני צמזמני' בוגרת ששכתה יב"ח דמשמע לבוגרת לא סגי לה בשום ענין בלא יב"ח בלי יום סגי כגון שקידשה לאחר ששכתה יב"ח בבגרותה ומשני תני בוגרת וששכתה והשתא קתני סתם בוגרת צדי נערה ששכתה יב"ח וצדי אלמנה ששכתה לי יום משום דיש בוגרת שדינה כנערה ביב"ח כגון צורה יום אחד ונתקדשה ויש בוגרת שדינה כאלמנה כגון עמדה בבגרותה ונתקדשה והשתא אחיא דלא כרצ' המנוגא ע"כ. ע"ש.

אב"ר הרא"ש ז"ל כתב שם בנדרים בג"ל וז"ל כיון דרצ' הוגא תיבתא ליחא לכהיא אוקימתא אלא בעינן לפרושי בוגרת ששכתה י"ב חדש ומתני' חדא קתני ולא וששכתה בוי"ו וכו"פ בוגרת ששכתה י"ב חדש בבגרותה ולאמנה שנתקדשו לכל אחת מכן נותנין לי יום עכ"ל. ורצונו נראה דמפרש כדצרי' החוס' וכן נראה דעת הר"ן ז"ל ע"ש והעורר יו"ד סי' רל"ד כתב אין בצעל מופר לצדו

לה מקום אלא נערה המאורסה שנדרה ושמע בארום וגרשה שנמאסת חוזרת לרשות אביה ובחזירה ציומו או נתארסה לאחר אצל נשואה אין לה מקום שכרי כשגרשה יאסת לרשות עצמו ונתקיימו נדריה אלא ע"כ דלא שייך אלא בארוסה וא"כ י"ע למה נילך לחומרא.

שבת וריתוי להחזירי ז"ל שברגיש בזה בדף ע"ב ע"א ד"ה נדרה ובסתייע ליה מכאן דהלכה כדעת הרשב"א ז"ל דאין חוששין אפילו להחמיר אלא חמירין דגירושין כשתיקב דמיא.

ומה שנלפענ"ד ביישוב קושית הב"ח הוא לפי הענין שאמרו למה דהאז לחודיה לא מצי מפר בארוסה ונתגרשה משום דבשעת הנדר היו שתי רשויות שולטות עליה ואף בשעת הכפרה נמי שתי רשויות עליה והכלל לפ"ז דכל שלא היה עליה בשעת הנדר אלא רשות אביה לחוד מפר נדריה לצדו וכל שיש עליה שתי רשויות בשעת הנדר אף בשעת הכפרה שתי רשויות עליה וא"כ יש לומר דלכן כתבו משארכתיך דבסתם נערה אם כשלא נתארסה עדיין א"כ כיון דלא היתה עליה אלא רשות אחת אביה לעצמו מפר נדרה והכל תלוי באיזו רשות היתה בשעת נדרה אבל מתני' דמייירי בכל אופן אפי' באשה שנתארסה כבר ונתגרשה והיו עליה שתי רשויות ובארום מיפר בקודמין היינו מה שנדרה בעודה תחת רשות השני ולכן אמרו סתם וכן בצעל עד שלא חתנם לרשותו אומר לה כל נדרים שנדרת וכו' והיינו לכלול גם הני שאם נתארסה מקודם ונתגרשה או מת בארום אצל צאמת הנדרים שנדרה צדית אביה קודם שנתארסה מעולם האז לחודיה מיפר ולי"ע.

נא ובמ"ש בוגרת וששכתה שנים עשר חדש וכו' משנה דף ע"ג ע"ב בוגרת ששכתה י"ב חדש ולאמנה לי יום ר' אלעזר אומר הואיל ובעלה חייב צמזמותיה יפר וחכ"א אין בצעל מפר עד שחתנם לרשותו ע"כ. ורצונו שכתב בוגרת וששכתה בוא"ו ומשמע דתרתוי ניבחו כתב כן אליבא דגמ' שם דף ע' ע"ב מתרלת שם המשנה וז"ל

אומרים אין הבעל מיפר עד שתכנס לרשותו. (ג) שומרת יבם בין ליבם אחד בין לשני יבמין רבי אלעזר אומר יפר ורבי יהושע אומר לאחד אבל לא לשנים רבי עקיבא אומר לא לאחד ולא לשנים אומר רבי אלעזר מה אם אשה שקנה הוא לעצמו הרי הוא מיפר נדריה אשה שקנו לו שמים אינו דין שיפר נדריה אומר לו רבי עקיבא לא אם אמרת באשה שקנה הוא לעצמו שאין לאחרים בה רשות תאמר באשה שקנו לו שמים שיש לאחרים בה רשות אומר לו רבי יהושע עקיב' דברך בשני יבמין מה אם את משיב על יבם אחד אומר לו אין היבמה גמורה לאישה כשם שהארוסה גמורה לאישה (ג) האומר לאשה כל נדרים שתדורי מכאן עד שאבוא ממקום פלוני הרי הן קיימין לא אומר כלום הרי הן מופרין רבי אלעזר אומר מופר

לא ירצה לא יכח נדר וכתב הרמב"ם ז"ל דמלי חזריה למשרי ליה ואינו לריך לשון מיוחד: שומרת יבם. מפסח וממחצית יבם כמו ואזיו שמר את הדבר: ר"א יפר. מסקין בגמ' דיפר בשותפות אז קאמר ובשטעא דה מאמר: רבי יהושע אומר לאחד ולא לשנים. משום דס"ל אין צריכה וכדמפ' בגמ': רבי עקיבא אומר לא לאחד ולא לשנים. דגריע ליה

יבם מארוס ואפי' בשותפות לא מלי מיפר: מה אם אשה שקנה הוא לעצמו. שאינה שומרת יבם חלה הוא קדשה לעצמו כרי הוא מיפר נדריה בשותפות דאז: אשה שקנו לו שמים. היינו שומרת יבם שהיא קנויה לו בלא קדושין שאסורה לכל אדם אינו דין שיפר נדריה בשותפות דאז: שיש לאחרים רשות בה. שגם היא זקוקה לשאר אחיו: דברך בשני יבמין. דכל אחד יש לו רשות בה: מה אם את משיב על יבם אחד. פי' תשובתך עולה יפה לר"א שאמר שמיפר צד יבמין מה אתה משיב על דברי שאני אומר לאחד ולא לשנים: אין היבמה גמורה לאשה. להחייב מיתה בזה עליה: כשם שהארוסה גמורה לאישה. לענין חיוב מיתה: מכאן עד שאבוא ממקום פלוני. מאותה שעה שאני מכאן ועד שאבוא ממקום פלוני ולהכי לא קתני מיום זה דלא מיפר לה מהשתא דחיישין דילמא בעודו חלה תדור נדרים שירצה בקיומן: הרי הן קיימין לא אומר כלום. דכוח ליה קיום בעטות לפי שיש נדרים שלא יחפון בקיומן כר"ש ורשב"א, ור"א ממין פירש עוד טעם איסור, ור"ן כתב דלר"א נמי דוקא לענין הכרח אומר מופר כן מופרין ר"א אומר מופר. דמסתמא אין אדם רוצה בנדרי

משנה הלכות

וכן הוא בגמ' דף ע"ב ויפס כיון דקן היא גם גירסת רבנו. ועיין רמב"ם פי"א מהל' נדרים.

ובגמ' בשלמא ר"ע סבר אין זיקה ור"י סבר יש זיקה חלה ר"א מאי עמיא אי יש זיקה אין צריכה

אמר רב חמי כגון שעשה בה מאמר ורבי אליעזר סבר לה כב"ש דאמרי מאמר קונה קנין גמור. וכתב הרמב"ם דקיי"ל כר"ע דאינו מיפר לא לאחד ולא לשנים. ור"ן כתב דאפי' דקיי"ל יש זיקה ופרישנא טעמא דר"ע משום דסבירא ליה דאין זיקה איכא למימר ה"מ מקמי דאיייתי לה צרייתא אבל בחר דאיייתי לה צרייתא שם חזין דאפילו ר"ע ס"ל יש זיקה וכיון דקלסיה בן עזאי לר"ע וחיכוכו לר"א ור"י צדינא דלא אהדרי ליה מידי נקטין כותיה ובעור סי' רל"ד כתב וכן שומרת יבם אפילו אין שם חלה יבם אחד שודאי זקוקה לו ואפי' עשה בה מאמר אפי' אינו יכול להפר לצדו ועיין צ"י וצ"ח שם ובשו"ע סעי' ז' וי"א.

(ג) וב"ש האומר לאשה כל נדרים שתדורי וכו' שם דף ע"ב ע"א וז"ל דף י"ב ובמשנה גרם האומר לאשתו כל הנדרים שתדור וכו' שלא צאו לכלל איסור אמרו לו כרי הוא אומר (במדבר ל) אישה יקימו ואישה

אפי' אם חייב צמזמותיה כגון צוגרת ששכתה יצ"ח ונתקדשה או חלמנה ונתקדשה ושכתה אחר הקידושין שלשים יום שחייב צמזמותיה ועיין צ"ח מה שהקשה עליו ובש"ך ס"ק נ"א ועיין א"ע סי' נ"ב ונ"ו.

והנה במשנה בגירסא רבי אליעזר אומר ציו"ד וחכמים אומרים וכו' ופי' הר"ן דחכמים היינו ר' יהושע דכוח צר פלוגתיה דר"א בכל מקום אבל בספרי רבנו בגירסא ר' אליעזר ולכאורה היה נ"ל דע"ס הוא בספרי רבנו דגם בגמ' כתובות התם בגירסא ר' אליעזר ציו"ד מ"מ מסתפינא להביא כיון דבכל הלכה עד סופו גרם בכל מקום ר' אליעזר אף שצאמת מוכרח דהיא ע"ס כיון דלקמן מיייתי דכוח צר פלוגתיה דר' יהושע ועוד דבגמ' אמרו דר"א סבר לה כב"ש והוא ע"כ ר"א דשמותי הוא שפי' התוס' נדה דהוא מתלמידי שמאי ופשוט.

(ג) וב"ש שומרת יבם וכו' משנה שם דף ע"ד ע"א ובמשנה גרם אשה שקנו לו מן השמים וגירסת רבנו אשה שקנו לו שמים עוד שם מה אתה משיב על יבם אחד וגירסת רבנו מה אם את משיב על יבם אחד ובמשנה אין היבמה גמורה ליבם וגירסת רבנו אין היבמה גמורה לאישה ובהגהות הצ"ח לין ס"א לאישה

וחכמים אומרים אינו מופר אמר רבי אלעזר מה אם הפר נדרים שבאו לכלל איסור לא יפר נדרים שלא באו לכלל איסור אמרו לו אישה יקימנו ואישה יפרנו את שבא לכלל הקם בא לכלל הפר. נה הפרת נדרים כל היום יש בדבר להקל ולהחמיר כיצד נדרה בלילי שבת מיפר בלילי שבת וביום השבת עד שתחשך נדרה עם חשיכה מיפר עד שלא תחשך שאם לא הפר וחשכה אינו יכול להפר. נה ומגלן דנערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה אמר רבא דאמר קרא ואם היו תהיה לאיש

חשמו: נדרים שצאו לכלל איסור. לאחר שנדרה אסורה צבס אם לא יפר לה הצעל: שבא לכלל הקם. נדרים שחלו כבר: הפרת נדרים. שאמרה תורה ואם ציוס שמוע אישה יניח אותה: כל היום. יום השמיטה עד שתחשך: להקל ולהחמיר. כלומר פעמים מפר

זמן קצר ופעמים זמן מרובה הכל לפי עת שמוע צדק או צער ולא דוק להקל ולהחמיר דכא ח"א להקל עפי ממל"ע או להחמיר עפי ממל"ע: נדרה צלילי שבת. כלומר צניסותו צלילי שבת וציוס השבת עד שתחשך וכיניו להקל, וכא דנקט צלילי שבת לאשמעין שמפירין נדרים צצבת ואפילו שלא לצורך השבת וכדדייקין צגמי והחכם אינו מתיר אלא לצורך השבת והטעם כיון דאי לא מפר השבת לא מני מפר למחר משא"כ צשאלה, וצפירוש חיצת לילי עיין תוי"ט פרק ח' דתרומות מ"ג: נדרה עם חשכה. פי' נדרה צצבת סמוך לחשכה מפר עד שלא תחשך וכיניו להחמיר: שאם לא הפר וחשכה אינו יכול להפר. לפי שאין הפרת נדרים מעת לעת אלא ח"כ נדרה מתחלת הלילה ועיין רע"צ ותוי"ט, וצדין הוא דליתני אינו מיפר אלא עד שתחשך כיון דלהחמיר קתני אלא להכי חני הוא לישנא משום דשייך ציה עפי מאי דמסיים מלתיך שאם קודם חשכה לא הפר אינו יכול להפר דאשמעין צבאי לישנא דמפירין נדרים צצבת אפילו שלא לצורך השבת לפי שזמנם

משנה הלכות

או דלמא חפי' שלא לצורך השבת תנאי היא דתניא הפרת נדרים כל היום רצי יוסי צר"י ור"א צר"ש אומרים מעת לעת למ"ד כל היום עפי לא אפילו שלא לצורך השבת מיפר למ"ד מעת לעת לצורך השבת אין שלא לצורך השבת לא וכתב רבי"ף ז"ל וכבר איפסקא הלכתא כמ"ד כל היום הילכך מפירין נדרים צצבת אפילו שלא לצורך השבת ועיין לעיל (סי' ל"א) מה שכתבתי צס"ד.

נה) ומ"ש ומגלן דנערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה וכו' צגמי שם דף ס"ז ע"א אמר רב (וגירסת רצו רצא וכן היא צילקוט) אמר קרא ואם היו תבי' לאיש ונדריה עליה מכאן ננערה המאורסה שאביה ובעלה מפירין נדריה אימא הוא קרא צנשואה כתיב אי משום נשואה קרא אחרינא כתיב וכו' וצדף ס"ח ע"א דצי רצי ישמעאל תנא צין איש לאשתו צין אצ לצתו מכאן ננערה המאורסה שאביה ובעלה מפירין נדריה ולתנא דצי רצי ישמעאל ואם היו תכיה לאיש מאי עביד ליה מוקים ליה לאידך דרצא ורצא הוא דתניא דרצי ישמעאל מאי עביד ליה מיצעי ליה לומר שצבעל מיפר נדרים צציו לציוס ועיין ר"ן, והתוס' והרא"ש הקשו דאכתי תקשה ואימא נשואה גמי האצ והצעל מפירין ותוי' כדשינין לעיל מדכתיב צנשואה צית איש דאין הצעל מיפר צקודמין ועיין קין אורח כאן מה שדחק ליישב דעת הרמב"ם שכתב דהאצ מיפר כל נדרי צתו מקושית הר"ן שהוא נגד הירושלמי והספרי ע"ש צר"ן.

יפרנו את שצא לכלל הקם צא לכלל הפר לא צא לכלל הקם לא צא לכלל הפר ורצונו לא גרם כרי הוא אומר וכן ראיתי רבי"ף שלא גרם לה וצגמי דף ע"ב תניא האומר לאפוטרופוס כל הנדרים שדודר אשתי מכאן עד שאצא ממקום פלוני הפר לה והפר יכול יהו מופרים ת"ל אישה יקימנו ואישה יפירנו צצרי ר' יאשי' ח"ר יונתן מלינו צכל התורה כולה שלוחו של אדם כמותו ח"ל רצי יאשיה גזירת הכתוב היא אישה יקימנו וכו' עכ"ל רבי"ף ז"ל ופסק כרצ אשי.

והרמב"ן שם כתב דהלכתא כר"א דקיי"ל צצל תורה סלך אחר המחמיר וסיים ואיכא טעמי אחריני לרצונו הגדול ולרצונו חננאל צפרק השואל ואין לא צקיאין צכו שפיר ולהכי לא כתצין להו ע"כ. וכ"כ רבינוצ"א ז"ל ועיין נמק"י ועוש"ע יו"ד סי' רל"ד סעי' כ"ח ועיין לעיל (סימן ל"ג) מה שכתבתי צזה צס"ד.

נה) ומ"ש הפרת נדרים כל היום וכו' משנה נדרים דף ע"ו ע"ב הפרת נדרים כל היום וכו' נדרה צלילי שבת יפר צלילי שבת וכו' נדרה עם חשכה מפר עד שלא תחשך שאם חשכה ולא הפר אינו יכול להפר וגירסת רצו שאם לא הפר וחשכה אינו יכול להפר וכן ראיתי לרע"ב.

וגרסינן צגמי תניא הפרת נדרים כל היום רצי צר יבדוק ור' אלעזר צרי שמעון אומרים מעת לעת ח"ר שמעון צן פזי ח"ר יבדוק צן לוי אין הלכה כאותו חזון תנן התם מפירין נדרים שכן לצורך השבת

ונדריה עליה מכאן לנערה המאורסה שאביה ובעלה מפירין נדריה. (ו) עובר, הר"ן: כ"ג אמר דווקא דמפר לה בההוא יומא דשמע ואי לא לא הויה הפרה (ז) וכי אמר לה צבית אציה צנעוריה וכתב ואם הניא אציה אוחה הרי הפרת נדרים אמור וכדר כתב ואם היב תהיב לאיש וא"ו מוסיף על ענין ראשון הרי אחא לך קרא וערבינכו לאצ ולצעל וכי היכי דאצ מצעל נדרי צתו צומן שהיב צרשותו הכ"ג מצעל עם הצעל כ"ז שהיב ארוסה דעדיין היא צרשותו וצגמי דף ס"ז פריך אימא או אצ או ארוס : ודוקא דמיפר לה צבתיא יומא. דציום שמעו כתב צקרא

משנה הלכות

רשות לאצ צו ציום והאצ צבר שמע ולא הפר צו ציום עד למחר שנתארסה צבר קיימיה לנדריה צשתיקתו אלא ע"כ דמיירי דהצעל לא מת עד למחר ציום שנתארסה וע"כ נמי דלא שמע מנדרה ציום דאל"כ אכתי תיפוק ליה מצעל דקיים נדרה צשתיקתו כיון דשמע ציום ולא הפר ולא מת אלא למחר אע"כ דלא שמע ציום כלום וכמו שאמרו צגמי דמת ולא שמע מנדרה ואח"כ נתארסה למחר לאחר וא"כ ע"כ דמיירי לפי פ"י הרא"ש דהאצ שמע ציום והארוס למחר ואפ"כ אמרינן דאציה וצעלה מפירין נדריה ואי דהרא"ש צבי דוקא שישמעו ציום אחד כדעת הרמב"ם א"כ כשמת צעלה למחר שוב לא הוי ציום שמעו לאציה ואינה מועילה ההפך כלום ואפילו אי לא מת כלל נמי לא מלי להפך לדעת הרמב"ם וכ"ש ארוס אחר אע"כ דעת הרא"ש דלא צבי ציום אחד שישמע דוקא וס"ל כדעת הרמב"ם ז"ל וכמו שפ"י הצ"י צו. אצל כשמת למחר ונתרוקנה רשות הארוס לאצ צבי נתארסה צו ציום דאל"כ קיימיה לנדריה דלענין שמיעת חלק הארוס יום מיתתו הוי ל"י יום שמיעתו לאצ אף שכבר הפר חלקו ציום שמעו מאתמול מ"מ חלק זה של הארוס לא שמע מאתמול שהרי לא ה"י שלו מאתמול וזה לפענ"ד צרור.

ואף שהרא"ש ז"ל ע"כ מילין צגירסא זו וכצ"ל ליה צגירסא אחרת כדי שלא יעטרך לחלק צבא אחת לשתיים מ"מ אשיקר דינא לא פליג כנראה למענין שם גם ממה שכתב שם צדף ע"כ ע"א ח"ל ואי תקשה לך אמאי נקט ונתארסה צו ציום כיון שלא הספיק הצעל לשמוע ולריך לפרש דצו ציום אמינת הצעל קאי ולא יום הנדר ולריך האצ להפר ציום מיתת הצעל דנתרוקנה רשות לאצ ולגצי חלק הצעל הוי ליה ציום שמיעת דעתה נתרוקנה לרשותו להפר לה ע"כ. והרי מפורש מדברי הרא"ש ז"ל דהנדרך לדחוק ולפרש דצו ציום אמינת הצעל קאי משום קושיתו ואי נימא דהשמיעת צבי ציום אחד דוקא מאי קשיא ליה להרא"ש ז"ל אמאי נקט ונתארסה צו ציום הא ע"כ צבי צו ציום דאל"כ כיון שאציה צבר שמע הנדר אס יעבור ציום ולא ישמע הארוס ולא יפר שוב לא יוכל להפר לעולם ואפ"י קיים הצעל ואמאי לריך לפרש דצו ציום אמינת הצעל קאי. גם מדכתב ולגצי חלק הצעל הוי ליה ציום שמיעת וכו' נראה צרור דאף

(נו) ומ"ש ודוקא דמפר לה צבתיא יומא דשמע צמשה שם דף ע"ו ע"כ הפרת נדרים כל היום וכו' שאם חשכה ולא הפר אינו יכול להפר וצמשה שם דף ע"א ע"א נדרה והיא ארוסה נתגרשה צו ציום וכו' וכתב הר"ן והא דנקט צו ציום משום דצמשה עסקין דשמע ארוס או שמע אציה ומש"ה דוקא צו ציום אצל ציום של אחריו לא וע"י לעיל (ס"י מ"ע וי"ד) והנה דעת הרמב"ם פ"י צ מה' נדרים ללריך דוקא שישמעו שניהם ציום אחד וטעמא מדכתב צבי ארוסה ושמע איש ציום שמעו וכו' ציום שמעו אין לו פירוש דפשיטא שישמע צאותו יום ששמע א"ו דקאי אדלעיל מיני' ושמע אציה וגו' וע"ז אמר שגם הצעל ישמע ציום שמעו דאצ דוקא והצ"ח העור ס"י רל"ד וסמ"ג וסמ"ק כתב דה"י משמע צגמי.

אבל הרמב"ם ז"ל כתב שכל אחד מיפר ציום שמעו אע"פ שלא שמעו ציום אחד וכתב והכי מסתבר וצ"ע סעי' ה' צ' הדעות ודעת הרא"ש לפי דעת הצ"י ג"כ כהרמב"ם וכ"כ הבאר הגולה והגר"א ז"ל דהה דברי הצ"י דאל"כ הוה לו להעור להצ"ח כן צשם אציו הרא"ש ז"ל.

ודעת רבנו נראה לדייק דס"ל כהרמב"ם מדכתב ודוקא דמפר לה צבתיא יומא דשמע ואי לא לא הוי הפרה וכי אמר לה לימא לה וכו' ונראה דכתב הכל צלשון יחיד והיינו צבתיא יומא דשמע מפר לה וכי אמר לה ויש לימא דכוונתו לדייק דכל אחד ציומא דשמע מפר דאל"כ מפירין לה ציומא דשמעו כול"ל וי"ל.

ול"א דמסתפינא מגאון קדשו של רבנו הגר"א ז"ל הו"א לדייק כדעת הצ"י ז"ל דדעת הרא"ש כהרמב"ם ז"ל והוא דכתב צפירושו דף ע"א ע"א צד"כ הניא כותיה דשמואל וכו' כי"ד שמע אציה והפר לה ולא הספיק הצעל לשמוע עד שמת ונתארסה צו ציום וכו' פ"י ז"ל ח"ל והא דקתני ולא הספיק הצעל לשמוע עד שמת מיירי דנתארסה למחר דאי צו ציום אמאי קתני ולא הספיק הצעל אפ"י שמע נמי ונתארסה צו ציום מילתא אחריתי היא ולא קאי ארישא וכו' ע"ש. והנה לפי מאי שפ"י הרא"ש דהאי לא הספיק הצעל לשמוע עד שמת מיירי דנתארסה למחר ע"כ ז"ל דמת נמי למחר דאל"כ אלא שמת הארוס ציום ונתארסה למחר תקשה כיון דתקף שמת הצעל ונתרוקנה

בההוא יומא דשמע וכן איתתא דנסיבא ונדרה או דמשתבע' כי שמע גברה ומיפר לה בההוא יומא דשמע הוא דהווא הפרה ואי לא לא הווא הפרה ותו לא מצי מיפר לה וכי אמר לה לימא לה מופר ליכי מבוטל ליכי:

ס ל י ק ו ל ה ו ה ל כ ו ת נ ד ר י ם

לכ אומר לה מופר ליכי מבוטל ליכי והנדר מותר: אשריד נדרים שנכנסת באיסור ויצאת בהיתר, וסליקו להו פי' להל' נדרים. שבח והודיה ובשפתינו נשלמה פרים. כן יזכינו בבשורת ואזור עור אזור. לפרש ולבאר הלכות נזיר. ולהוציא כל דבר הנעלם. בדברים מאירים לכל העולם. עד ביאת מבשר טוב מהעולם ועד העולם.

משנה הלכות

הרמז'ם כל' נדרים פי"ג וצפה"מ פי' נערה דהפרה תולה בדעתה אם תרצה תאכל דה"ק שאינו כופה אותה לאכול כמו שכופין את העצדים אצל כופה אותה שלא לנכוג בנדר ודחי כמו קודם שנדרה ע"ש.

ודבריו ז"ל לפעני"ד תמוהים צמה שכתב אצל כופה אותה שלא לנכוג בנדר ודחי כמו קודם שנדרה שברי צפי' כתב הרמז'ם צפי' המשנה נדרים ע"ז שאין כופה אותה שלא לנכוג בנדר ח"ל לפי שנין ההפרה הוא שיתיר הקשר וגשאר הענין כמו שהיה בתחלה קודם שצוהה אם תרצה תעשה ואם לא תרצה לא תעשה כרשות בידה אין עליה מניעה והציעול הוא שיכריחנה לעשות הדבר שנצטעה וכו' ועיין פיה"מ להר"מ נזיר פ"ד מ"א גם ממה שכתב שם הרמז'ם שנין הפרה הוא שיתיר הקשר שקשר נראה דדדדדו רק מתיר הקשר שקשר האשה בנדרה אצל אינו כופה אותה כלל על שום דבר שכתורה נחנה כח לאשה לקשור ולצטל נחנה רשות להחיר כל הקשרים שהיא קושרת צנין נדרים כל זמן היותה תחתיו וממילא לית כאן נדר כלל שהרי התיר הקשר אצל אין ענין הפרה לכפיה כלל צע"כ אצל הענין כמו שכתבתי צס"ד לעיל (סי' ח' וסי' נ"ד).

לכ צההוא יומא דשמע הווא הפרה דכתיב ואשה כי תדור נדר לדי וגו' ואם הביא אציה אותה ציום שמעו וגו' וכן איתתא דנסיבא וכו' וכי מיפר לה לומר לה מופר ליכי מבוטל ליכי אצל שרי ליכי מחול ליכי לא דא"ר יוחנן נדרים ע"ז חכם שאמר צלשון צעל וצעל שאמר צלשון חכם לא אמר כלום ע"כ.

וראיתי צהעמק שאלה שדייק מדברי השאלות דצנערה כתבו נדר לחוד וצאשה כתבו נדר ושצוהה דנדרה או משצטעה וז"ל דלישנא דקרא נקטי רבותינו דלא כתיב שצוהה מפורש גבי אב ועיין שם עוד מה שכתב.

והנה צירושלמי נדרים פי"ו ה"ח אמרו חכם לימא ליכי שרי לך ומחיל לך ואי אמר ליכי מופר לך מוצטל לך לא אמר כלום דא"ר וכו' והציאה שאלות ש' כ"ג וראיתי צהעמק שאלה שם ס"ק ח' שכתב דהמפרשים פירשו הא דא"ר צעל שאמר צלשון חכם וכו' דהתיר משמע לשעבר דעוקר נדר מעיקרו והפרה מיגז גיז להצא וק' א"כ הרי מוצטל משמע הכי והכי כדאי צגיטין דף ל"ז ואזלין צתר דאחני ליכי ולהוי מועיל צחרוויכו וכתב אלא עיקר הפרש צין היתר להפרה נראה דהתיר משמע מרזון השואל והפרה משמע צע"כ ולא תקשה ממש"כ

והבן כי הדברים הם עמוקים, בתורה ובמצות ומשפטים וחקים, בדברי ד' הם חקוקים, ובהם ילכו ישרים וצדיקים, ובתורה ורנה לאיל הפותח שערים, אסיים הביאור למפ' נדרים, ואקדם בשמחה בתוף ובינור ושיר, להתחיל לבאר הל' נזיר.



הלכות גדולות

מסכת נזיר

הלכות נזיר

תניא א) אמר רבי שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא אלא אחד פעם אחת בא לפני אדם אחד מן הדרום ראיתי יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים אמרתי לו מה ראית להשחית שערך זה נאה אמר לי רועה הייתי לאבא והלכתי למלאות מים מן המעיין ונסתכלתי בבואה שלי ופחו יצרי עלי ובקש לטרדני מן העולם אמרתי לו רשע למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך במי שהוא עתיד לעשותך רימה ותולעה העבודה שאגלחן לשמים מיד עמדתי חימדתי ונשקתיו על

טמא. נזיר שנטמא בחוץ ימי מירותו אחר שנטמא מציא קרבן עומא כצב צן שנתו לאשם ושחי תורים או שני צני יונה: **בבואה**. כל האדם שנטמא צמים: **ופחו**. ומהר עלי יצרי והציאנו לידי הכהור ודומה פחו כמים: **לטרדני** מן העולם. גדול המחטיו

משנה הלכות

ראשו ואמרתי לו צני כמותך ירבו עושי רלון המקום צישראל וכו' ועיין בסמוך.

ובתבו הכוס' ושאר פוסקים דלכן לא אכל שמעון הצדיק אשם נזיר משום דאמרין שכוודרים צניר סתמא צעת צרה או על עצירה שצידן הן נזירין כדי להטעור ולכפר על עונם וכשמתרצים הימים עליהם ממה שגמרו צדעתן ע"י שנטמאו הן מתחרטין וקרוצ הדבר להיות תוכא על הראשונות וגמלאו מציאין חולין בעזרה אצל הא' תחילת נדרו היה לש"ש לגמרי ולא היה דואג שיתחרט. ולפי דעת ז"ל היה נראה דרק משום שנטמא הנזיר מתחרט וא"כ היכי דלא נטמא והציא קרבנותיו הכ"כ דאכל שמעון הצדיק ג"כ.

אמנם צירושלמי נזיר פ"א ה"ה כתבו ואתי דשמעון הצדיק כר"ש דתניא אחר שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזיר אלא פעם אחת וכו' ר' מנא צני למא לי כשמעון הצדיק אפילו כרצי שמעון לא אכל שמעון הצדיק חטאת חלב מימיו לא אכל שמעון הצדיק חטאת דם מימיו סבר שמעון צני אדם מתוך הקפדתו הן נזירין ומכיון שכן נזירין מתוך הקפדתו סופו לתכות ומכיון שהוא תוכא נעשה קרבנותיו כשוחט חולין בעזרה וזה מתוך יישוב נדר ופיו ולבו שוין ע"כ.

והנראה מדברי ירושלמי דה"ה קרבנות נזיר עכור נמי לא אכל שמעון הצדיק דלעולם איכא לספוקי דילמא תוכא הוא והוי כשוחט חולין בעזרה וצמרא הפנים שם כתב משמע דהכא מסיק לה דכ"ע נזיר עכור נמי חוטא הוא ודרצי יהודה צמתי' דקאמר זכות הוא לו לפי פירוש דהאי ש"ס יחידאי הוא אצל מש"ס צצלי נדרים דף י' משמע דשמעון הצדיק פליג אדר"ש וס"ל דלאו חוטא מקרי אלא אשם נזיר עמא הוא דלא אכל כדאמר הכס וכו'.

והרמב"ם פ"ג מה' נדרים כתב מי שגדר נדרים כדי לכונן דעותיו ולחקן מעשיו הרי זה זרוז

לא אכלתי אשם נזיר עמא. אכל שאר אשמות היה אוכל ורק אשם נזיר עמא לפי שאינו צא אלא צניר שנטמא ואמר' דכשכן תוכים נזירין וכשכן מטמאין ורצין עלי ימי טומא' הן מתחרטין וגמלאו מציאין חולין לעזרה: **אשם** נזיר טמא. נזיר שנטמא בחוץ ימי

בעזר אדון כל יציר

אתחיל לפרש מסכת נזיר

א) כתב רבינו הגאון ז"ל תניא אמר רבי שמעון הצדיק וכו' צגמ' נזיר דף ד' ע"ב ז"ל צני נזיר נמי הא כתב ל' הכי מצינו ליה לכדחניא אמר שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזיר עמא חוץ מאדם אחד שצא עלי מן הדרום יפה עינים ועוצ רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים אמרתי לו צני מה ראית לשחת שער נאה זה אמר לי רועה הייתי לאצי צעירי והלכתי לשאוב מים מן המעיין ונסתכלתי בצבואה שלי ופחו יצרי עלי וציקש לעורדני מן העולם אמרתי לו ריקה מפני מה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך שסופך להיות רמה ותולעה העבודה שאגלחך לשמים עמדתי ונשקתיו על ראשו אמרתי לו כמותך ירבו נזירים צישראל עליך הכתוב אומר איש כי יפליא וכו'.

והנראה דיש כאן שינוי לשון קלח דצגמ' לא גרס רבי שמעון גס צגמ' צצבואה צג' צית"ן גס צגמ' גרס ריקה וגירסת רבנו רשע וצגמ' שסופך להיות רמה ותולעה וגירסת רבנו צמי שהוא עתיד לעשותך רמה ותולעה וצגמרא שאגלחך וגירסת רבנו שאגלחן ועוד כמה שינויים אצל צגמרא נדרים דף ע' עמוד צ' בגירסת קרוב יותר לגירסת רבנו וגרס שם רבי שמעון והמגיב הקיף תיבת רבי צחאי עגולים וכנראה דצממת זה הוא גירסת נכונה ואין למחקו ועיין תוספתא פ"ד נדרים.

ובירושלמי נזיר פ"ה ה"ה גרס וז"ל ואתי דשמעון הצדיק כר"ש דתניא אחר שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזיר אלא פעם אחת שעלה אחד אלי מדרום וראיתיו דמות יפה עינים ועוצ רואי קווצותיו תלתלים ואמרתי לו צני מה ראית להשחית השער הזה עמא לי ר' רועה הייתי צעירי וכו' ונשקתיו ונשקתיו על

ראשו אמרתי לו בני כמותך ירבו נזירי בישראל עליך הכתוב אומר
 יותר מן הכהן: הכ' אומר
 איש כי יפליא לגדר נזיר

משנה הלכות

הבית בין בארץ בין בחו"ל וכו' והביא שם דברי הרמב"ם
 הנ"ל וכתב ומ"מ פשוט שהנזירות חל בכל מקום וכל
 זמן וכן משמע ממ"ש המחבר דין נזירות כאן ולעיל ס"ס
 ר"ג וס"ס ר"ו וס"י רע"ו ס"ה וס"ס רכ"ע וס"י רל"ד
 סכ"ד והא דלא כתב שאר דיני נזירות משום שהעור
 ושאר פוסקים ג"כ לא כתבו אותם ור"י ע"ש.

ובעיקר דיני נזירות עיין תשו' מוכר"י לבית הלוי
 ומכרי"ט ח"א ס"ד וסימן י"ט, ב, כ"א, נ"ג
 ס"ט, קל"ה וח"צ מסימן כ' עד כ"ז וכתשו' רדב"ז ס'י
 מ"ב ועיין פת"ש יו"ד רל"ט מה שז"ל עוד כמה תשו'.

והנה כבר הבאתי בספרי משנ"ה לגדרים ס'י ל' דעת
 הריטב"א ז"ל נדרים דף י"ז דס"ל דנזיר הוה
 איסור חפלא והטעם דעיקר דינא דנזירות כתיב ומינה
 ילפינן לגדרים דעלמא ומשום הכי נקט נזירות שהוא האב
 וכן דעת רבו ז"ל וכן כתב עוד הריטב"א שם דף ע"ז
 דר"ה וגרסינן ח"ל וגרסינן נמי התם דר"ה פ"ק דנזיר
 הל"ב ר' חמי בשם ר' יוסי בר חנינא הריני נזיר מיין
 של ערלה לא אמר כלום חזרי"א אמרי מחלוקת כר"ש
 פ"י הא מני ר"ש היא דסבר אין איסור חל על איסור
 אבל רבנן דפליגי עליה אסור וא"ר יודן כאן צנדרים כאן
 בשבועות נדרים חלין על האיסורין ואין שבועות חלות
 על האיסורין פ"י דלעולם היא אפילו לר"ש אסור ומודה
 הוא דנדרים חלין על האיסורין ונזירות נדר הוא ואיסור
 חפלא ומתניתא לא נאמרה דנזירות חל על שבועה לפי
 שאין שבועה חלה על שבועה לא אשכחן דשבועה חלה
 על דבר מצוה כלל חל על שבועה לקיים המצוה או צמזות
 ל"ת כולל או צמזות עשה דעציד לזרזי נפשיה וכו' ע"ש.

ובהג"ה שם ח"ל ומכאן מוכח דהגירסא הנכונה
 בירושלמי היא הריני נזיר מיין של ערלה וכו' וכו'
 גירסת הרמב"ן במלחמות פ' שבועות שחיס צתרא ואף
 זאת שמעינן דלכירושלמי ס"ל דנזירות הוי איסור חפלא
 ואזדא לה מה שתמה הרב פ"מ צפ"י על רש"י דס"ל
 דנזירות הוי איסור גברא ואלו הירושלמי ס"ל דהוי איסור
 חפלא וברור הוא המילין ע"כ וכן נראה דעת הנמק"י
 שם צפ"י זה חומר בשבועות מצנדרים וצמזנה יש נדר
 בחור נדר.

וכן ראיתי בשו"ת מהרש"ם יו"ד ס'י ע"ו אחר
 שהביא דנדר הוי איסור חפלא כתב והוא שאפי'
 לפי זאת הסברה הנזכרת אפשר לחלק ולומר דהיינו דוקא
 בנדר קונס וכיוצא בו אבל בנזיר אימא דלא הוי כנדר
 חלל כשבועה וכו' ואפשר לה להביא ראיה שהוא כן

ומשונה כילד כגון מי שהיה זולל ואסר עליו הכשר שנה
 או שתיים או מי שהיה שוגג ביין ואסר ביין על עצמו
 זמן מרובה או אסר בשכרות לעולם וכן מי שהיה רודף
 שלמונים ונצחל לבון ואסר על עצמו המתנות או הניית
 אנשי מדינה זו וכן מי שהיה מתגאה ביופיו ונדר בנזיר
 וכיוצא בנדרים אלו כולן דרך עבודה לשם הכס ובנדרים אלו
 וכיוצא בהן אמרו חכמים נדרים סייג לפרישות ע"כ וכתבו
 הרדב"ז והכ"מ דכוח מגמ' נדרים הנ"ל.

ולפום ריהעא נראה דברי הרמב"ם חולקין עם החוס'
 דהתוס' כתבו דשאר נדרין שנודרין על העבירה
 שצידן לא הוה לש"ש כמ"ש לעיל בשם הרמב"ם חשד
 כל אלו דאלו הוה נזיר דרך עבודה לדי' ויש לומר דלא
 פליגי חלל דהתוס' מייירי צמי שצא לער עצמו על העבירה
 שצידו שכבר עבר ורצה בכפרת העון אבל אינו רוצה בעצם
 לתקן דעותיו להבא וצכה"ג גם הרמב"ם מודי להו דלא
 הוי לש"ש לגמרי דברצות הימים הוא מתחרט אבל הרמב"ם
 מייירי צמי שרוצה לבון דעותיו וצודאי כל זמן שלא יתכוונו
 דעותיו ודרכיו לא יתחרט אפילו יעמא צינתים.

ובשו"ע יו"ד ס'י ר"ג ס"ז הביא דברי הרמב"ם ז"ל
 וצביאור הגר"א שם ס"ק ח' כתב וז"ל מי וכו'
 עכב"ג וכמוש"ו וכן מי שהיה מתגאה וכו' וכמ"ש שם
 כמותך ירבו וכו' ע"כ. ונראה כוונת הגר"א ז"ל צמה
 שז"ל צה"ג דהנה צמ' לא מצינו לכאורה מפורש דעוב
 להזיר לכתחילה והא דאמרו כמותך ירבו נזירים בישראל
 יש לדחוק ולפרש שאם יהיו נזירים יהיו כמותך אבל אחתי
 אפשר עוב מצה ומזה שאינו נזיר כל עיקר אבל רצנו
 גרם כמותך ירבו נזירי נזירות בישראל ולשון נזירי נזירות
 ירבו ע"כ שכה"ג מצוה להזיר וזה שז"ל רצנו הגר"א
 לעיין בגירסת רצנו ושזה ג"כ שיטת הרמב"ם ז"ל.

והנה פשוט דנזירות נובעת בזמן הזה בין בארץ בין
 בחו"ל ככל דיני נדר אלא שהרמב"ם בספ"ב
 דנזיר כתב דמי שגדר בזמן הזה בח"ל כופין אותו לעלות
 לא"י ולהיות נובע שם נזירות וכל זמן שהוא בחו"ל כ"ז
 אסור לשחות יין ולהטמא למתים ולגלה וכל דקדוקי
 נזירות עליו ואע"פ שאין ימים אלו עולים עכ"ל וכבר
 השיגו הראצ"ד ז"ל דאין כופין אותו לעלות דאין עומאח
 ועברה ציינו והלא כולנו עמאי מתים ואין כאן הפרש
 בין א"י לחו"ל ועיין כ"מ שם וכתו"ט ספ"ג דמזיר והסמ"ג
 לאוין רמ"ג כתב בהרמב"ם. וז"ע אכל הפוסקים שכתבו
 כל הלכות נדרים ולא כתבו כלל דיני נזיר.

וראיתי להש"ך יו"ד ס'י רל"ט ס"ק כ"ח שכתב ח"ל
 ודע דנזירות נובע צפני הבית ושלא צפני

להזיר. דמשמע שמתוך גדר נזיר. **סתם** נזירות שלשים יום. לרצ מתנה הלכה למשה מסיני, ואם מכוח הקרא דקדוש יהיה יחיד בגימטריא תלתין הו, ולצר פדא כנגד נזיר נזרו האמורים בתורה שלשים חסר אחת צ"ב נזיר, וכן ארבע צפסוק צ"ב, ואחד צפסוק שלשי, ואחד צפסוק רביעי, ושלושה צפסוק חמישי, ואחד צפסוק ששי, ואחד צפסוק שביעי, ואחד צפסוק שמיני, ואחד צפסוק תשיעי, ושלושה צפסוק שנים עשר, ושנים צפסוק י"ג, ושלושה צפסוק י"ד, ושנים צפסוק י"ה, ואחד צפסוק י"ו, ואחד צפסוק כ', וששה צפסוק כ"ח, הרי כ"ע ועיין משנ"ה: **אמר** הריני נזיר אחת גדולה הריני נזיר אחת קטנה. כלומר לא שנה כי אמר גדולה ולא שנה כי אמר קטנה ואפילו אמר מכאן ועד סוף העולם לא הוי נזיר אלא שלשים יום וגדולה דקאמר כלומר גדול עלי הנזירות דעריה עלי ואריכי עלי מלתא כמכאן ועד סוף העולם, או קטנה כלומר דלא עריחא עלי כלל, ואין לומר דקטנה שתהא פחותה משלשים יום דהא אפילו אמר הריני נזיר יום אחד הרי זה נזיר ל' יום שאין נזירות פחותה משלשים ועיין בנזירות (דף י"ב) ובתוספתא פ"ק דערכין

משנה הלכות

עליו ודאי דאיתרצו מלה' דכתיב גבי נדרים ונזירות בכלל נדרים הוא דכתיב לגדור נדר להזיר כדאמרין בריש נדרים ח"כ אמאי חיתריך תלמודא צ"ב קמא דנזיר לאתויי מקרא דמיין ושכר יזיר לאסור מן המאכל כיון ברשות ותיפוק מביבא דנפקא לן נדרים דכתיב כי ידור נדר לה' וכו' אלא ע"כ שניזירות לא שמשין מהך קרא חע"ג דאיתורו בכלל נדרים משום דהא לא יחל דברו אכולה קרא קאי אלא מסבירא הוא דמוקמינן ליה אשבעות גרידא משום דשבעות איסור גברא הן והרי מושבע ועומד הוא אם כן מקל נדרים דאיסור גברא הן כגון נזיר הו"א וכו' קמ"ל. ע"ש מה שהאריך אלא שס"ל דבמקל הוא חלוק משבעה דשבעה חע"ג דאסור נפשיה מ"מ אין גופו נתפס בשבעה ונזיר גופו נתפס ונתקדש בקדושת נזיר דומיא דכבן וע"ש הכ"מ בינייהו ועיין שם עוד תשו' נ"ד מה שהשיג עליו מוהר"י בסאן ז"ל ועיין מנ"ח מורה שס"ז.

(ב) **וב"ש** סתם נזירות שלשים יום וכו' משנה דף ה' כלשון רצו וצגמ' מנה"מ אמר רב מתנא אמר קרא (במדבר ו) קדוש יהיה יהיה בגימטריא תלתין הו צר פדא אמר כנגד נזיר נזרו האמורים בתורה ל' חסר אחת פ' נזירות הכתובין בתורה צ"ב נזיר שהן ל' חסר אחת (ואלו הן לגדור נדר נזיר להזיר נזיר נזרו נדר נזרו יזיר הנזיר נזרו והזיר נזרו הנזיר נזרו הנזיר נזרו נזרו ידור נזיר הרי ל' חסר אחת ונזר חלקיו לא קחשיב לפי שאינו לשון נזירות אלא לשון עברה כמו התרגום) ורצ מתנא נמי ילק' מנזיר נזרו אמר לך הכוה לדרשא מיין ושכר יזיר לאסור יין מורה כיון רשות כי יפליא לגדור נדר נזיר להזיר מלמד שהנזירות חלה על נזירות וצר פדא אמר לך ליכא חד מנהון דלאו לדרשא אלא מדהבוא למניינא כולוהו נמי למניינא. וכו'.

והנה לדעת רב מתנא דגמר לה מיבי' ח"כ משמע דכל יום שלשים הוא מן הנזירות ג"כ ואינו מגלה ואינו

שהרי כתב הרא"ש שם בסוגיא הנזכרת לאפוקי שבעה דאסור נפשיה מן חפלא דכתיב נפש כי תשבע שלא יעשה דבר זה ונזיר חע"פ שנתאסר ציון אינו נאסר היין עליו אלא בגופו תלוי הנזירות שאומר הריני נזיר וכו' מלשון זה משמע דנזיר לא נדר הוא אלא דין שבעה לו וכשיאמר אותו בלשון שבעה מכי דהא איסור גברא הוי כשבעה וכו' וכמדומה לי ששמעתי שברא"ש והרשב"א פליגי דהא גם שמעתי שפי' מי שפי' דדברי הרא"ש ז"ל מסכימים דנזיר נדר הוי גם זכורני ראיתי תשובות מכוונות להרשב"א ז"ל בצית מדרשו של החכם ה"ר מאיר בן באן בשנת ז"ל חבל על דאבדין וכו' ונראה צעוני שא"א להכחיש דנזיר דין נדר יש לו ולא שבעה איבע"א קרא ואיבע"א משנה גם הפוסקים אשר מימיכם אנו שותים מראים זה קרא כתיב או כי יפליא לגדור נדר נזיר להזיר לה' מתניתין פ"ב דנדרים יש נדר בתוך נדר כילד אמר הריני נזיר אם אוכל הריני נזיר אם אוכל חייב ע"כ אחד ואחד שבעה שלא אוכל וכו' אינו חייב אלא אחד וכתב העור וז"ל ויש עוד בשבעה משא"כ בנדר שאין שבעה חלה על שבעה כו' אמר הריני נזיר הריני נזיר שניהם חלו משמע כהדיא דנזיר נדר מקרי ודין נדר יש לו וכו' ע"ש באריכות גדול.

אבל המהרי"ט ח"א סי' נ"ג האריך הרבה להביא ראיות שניזירות איסור גברא הוא ואחת מראיותיו דצפרק אלו מותרין תנן וחומר בנדרים מצבעות קונס סוכה שאינו עושה לולב שאינו נוטל תפילין שאינו מניח בנדרים אסור בשבעות מותר שאין נשבעין לעצור ופריך בגמ' מאי שנה דכתיב צ"ב לה' כי ידור נדר לה' דמשמע אפילו חפלי שמים שבעה נמי הכתיב או השבע שבעה ומסיק הא דאמר ישיבת סוכה עלי הא דאמר שבעה שלא אשכ בסוכה כלומר סברה היא דלא קאי אדור ולא קאי עליה ולא יחל דברו דכתיב בסיפיה דקרא משום דנדרים דאיסור חפלא עליה חיילי דאין מאכילין לו לאדם דבר האסור לו שבעה דאיסור גברא כוב לא קאי עליה לה' ואי ס"ד נזירות איסור חפלא הוא שבוין נאסר

ומדברין בפירות השני נראה דס"ל להמפרש ז"ל דהכי דכתבה צפי' לכ"ע יום אז מגלה לכתחילה ליום שלשים לזכר פדא דלאז אין שייך שוב בגזירה משום שלשים וכה"ג לא גזרו רבנן ור"ת צדקן אורח שחמא עליו מתוספתא מגילה דתניא אין צין חזיר סתם לזכר ל' אלא שזה מגלה יום ל"א ואם גילה ציוס ל' ילא וזה מגלה ציוס ל"א ואם גילה ציוס ל' לא ילא וזה חזר מלכות לגלה יום ל"א ע"כ משמע דליכא עוד נזירות אחר אלא או סתם נזירות או נזירות ל' וכו' ע"ש ולא זכיתי להבין קשיותו דמנ"ל לדייק דליכא עוד נזירות אחר והמפרש יפרש התוספתא כפשוטה דמיצעי ליה מה צין נזירות זו לזו.

גם מפשטות הגמ' שם משמע כבר כפי' המפרש שם שכתבו שם וז"ל חנן מי שאמר הריני נזיר מגלה יום שלשים ואחד בשלמא לרב מתנא נחא אלא לרב פדא קשיא אמר נך צר פדא אימא סיפא אם גלה ליום שלשים ילא אלא סיפא מסייעא ליה רישא נעשה כאומר שלימין ורב מתנא קשיא סיפא קסבר מקלף היום ככולו ע"כ. והנה מדאמרו בגמ' רישא נעשה כאומר שלימין לזכר פדא ומש"ה מגלה ליום שלשים ואחד משמע דאלו לא אמר שלימין הכ"ע לזכר פדא מגלה ליום שלשים רק דבסתם נזירות נעשה כאלו אומר שלימין וא"כ היכי דאמר צפי' כ"ע יום והתנה דלא צעי שלימין הרי א"א לומר נעשה כאומר שלימין שהרי בפירות התנה דאינו רואה בשלמין אז אהכ"ע לזכר פדא מגלה ליום ל' והא דאמר נעשה הוא רק ליישב דלא תקשה ליה מרישא דמתני' מוקמי לה הכי דנעשה כאומר שלימין אבל היכי דאמר בפירות כ"ע ודאי דמגלה ליום שלשים לזכר פדא וכדעת המפרש שם.

איברא דכן הדבר מפורש צפי' הרא"ש שם שכתב וז"ל אלא סיפא ע"כ מסייע ליה לזכר פדא הילכך רישא חית נך לפרושי דנעשה כאומר שלימין כנומר אע"ג דסתם נזירות כ"ע יום גזרו חכמים צין שאמר הריני נזיר סתם וצין שאמר הריני נזיר כ"ע יום שיהא נזיר ל' יום לפי שהמנהג הזה הוא צדדי אדם מאחר שסתם נזיר הוא סותר למנין ל' רק חסר יום אחד הנודר נזירות מפרש ל' יום שהוא מנין שלם לכך גזרו ככולן ל' יום ויגלה ציוס ל"א. אבל אם גלה ציוס ל' ילא והאי דקאמר באומר שלימין לאו דוקא לזכר פדא לית ליה מקלף היום ככולו אלא הכי קאמר נעשה כאומר דבר שמשמע שלימין והיינו ל' יום. קסבר האי תנא מקלף היום ככולו וכיון שנהג מקלף נזירות ציוס ל' אם גילה צו ציוס ילא. ומיכה לכתחילה אמרו חכמים שלא יגלה צו ציוס כיון שהוא ממנין נזיר והשתא ליכא מידי צעיקר נזיר צין רב מתנא לזכר פדא דלתרומייהו מדאורייתא מגלה ציוס ל' ומדברנן אינו מגלה אלא עד יום ל"א אלא דבהא פליגי דלזכר פדא מיום כ"ע שלמו ימי נזירותו ואם נעמא יום ל' קודם הבאת קרבנותיו אינו סותר וכו' ולרב מתנא וכו' סותר מדאורייתא

מציא קרבנותיו עד יום שלשים ואחד דהכי גמר לה ולדעת צר פדא כל כ"ע יום ממנן הנזירות מה"ט ומגלה ומציא קרבנותיו ציוס שלשים כיון דהכי גמר לה מקראי. וכתבו הרמב"ם צפיה"מ ובר"ש דלרב מתנא האי קרא לא הוי אלא אסמכתא בעלמא דבעלם נזירות הלכה נעשה הוא דשלשים יום הוי וז"ל הרמב"ם שם סמכו זה העיקר ר"ל סתם נזירות שלשים יום למה שנאמר קדוש יהי ומנין יהיה שלשים לפיכך לא יהא נזירות פחות מל' יום וזה ענין מקובל ואמנם סמך לזה על דרך סימן ע"כ וז"ל הרא"ש יהיה בגימטריא תלתין הוו. יראה דגמרא גמירי לה ואסמכתא אהך גימט' דלאו מי"ג מדות הוא שהתורה נדרשת צדק.

ולענין הלכה נראה דהלכה כרב מתנא וכן נראה מדברי הרמב"ם צפיה"מ שלא הביא רק הא דרב מתנא ובחיבורו פ"ג מה' נזירות ה"א כתב סתם נזירות שלשים יום וכו'. וכתב הרדב"ז שם משנה פ"ק וכו' ואמרין בגמ' מה"מ אמר רב מתנא אמר קרא קדוש יהיה יהיה בגימטריא תלתין הוו ואמר רבנו כי דבר זה מפי הקבלה הוא וקרא סימנא בעלמא הוא שאין לנו לסמוך על הגימטריא אם לא שהיה קבלה צידם ע"כ.

והמאירי נזיר הנ"ל כתב ולענין פסק כל שאמר הריני נזיר סתם מונה לכתחילה שלשים יום ואינו מגלה עד יום שלשים ואחד אם לרב מתנא מן הדין ואם לזכר פדא מדברי סופרים ומגזרה שמה יאמרו הריני נזיר שלשים שאף לדעתנו אין גלוהו בשלשים כלום ומ"מ נזיר סתם שגלה ציוס שלשים ילא אם לרב מתנא מדין מקלף היום ככולו ואם לזכר פדא הואיל ואינו אלא מדברי סופרים אבל אם פירע זמן לריך על כל פנים להשלים בנזירות כל הזמן שפירע ומתרתו מגלה ואפילו בנזירות שלשים כן ר"ל שאם אמר הריני נזיר שלשים אינו מגלה אלא ציוס שלשים ואחד ואין לריך לומר אם התנה על הימים שהוא פורע שיהו שלשים וסוגיין בכוונה תלמודא כרב מתנא ומתוך כך נראה שהלכה כמותו ע"כ.

והנה לכאורה נראה דצין פדא וצין לרב מתנא ליכא צינייהו נפקא מינה שהרי לתרומייהו לכתחילה נזיר מגלה ציוס שלשים ואחד ולתרומייהו אם גילה ציוס ל' ילא אם לרב מתנא מדין מקלף היום ואם לזכר פדא הואיל ואינו אלא מדברי סופרים וא"כ מאי צינייהו וכתב המפרש דאיכא צין צר פדא לרב מתנא הא דלזכר פדא אם נעמא ציוס שלשים אחר מלאת קרינא ציה ושז אינו סותר את נזיר ולרב מתנא דאמר אין עיקר נזירות פחות משלשים יום תוך מלאת קרינא ציה וסותר הכל ולריך למנות פעם שניה. אי נמי היכי דאמר הריני נזיר כ"ע ימים אליבא דרב פדא מגלה לכתחילה ליום שלשים ולרב מתנא הולך ומשלים כל ל' יום שאין שום נזירות פחות מל' יום ואינו מגלה עד ל"א.

ר"מ דוקא קאמר בר פדא נעשה כאומר שלימין היינו דוקא היכי דקאמר הריני נזיר סתם אבל אם אמר הריני נזיר כ"ע יום מגלה ביום לי ואיכא צינייהו עובדא אם גילה יום לי לא ילא וכו' ע"ש.

והרי שהביא הרא"ש ז"ל בפירוש כפי המפרש ז"ל דדוקא היכי דאמר סתם הריני נזיר אז דוקא אמרינן נעשה כאומר אבל אם אמר בפירוש הריני נזיר כ"ע יום אז מגלה ליום לי לבר פדא והקין אורח לא השגיח צב כן אמר דהרא"ש ז"ל שם בסופו מילין בגירסא זו וגרס באופן אחר ע"ש מ"מ מעטס אחר הוא דמילין צב אבל צבא ודאי מורה לבר פדא אי מפרש כ"ע מגלה ליום לי וזה פשוט למעיין שם.

וגרסינן עוד שם בגמ' דף ו' חנן מי שאמר הריני נזיר נעמא יום שלשים סותר את הכל בשלמא לרב מתנא ניחא אלא לבר פדא קשיא אמר לך בר פדא אימא סיפא רבי אליעזר אומר אינו סותר אלא שצעה ואי סלקא דעתך שלשים צעינן נסחור כולכו קסבר ר"א מקלף היום ככולו ע"כ. ופירוש המפרש בשלמא לרב מתנא דאמר דאין נזירות פחות משלשים יום משום הכי כי נעמא ביום שלשים בחוק מלאת קרינא ציה וסותר את הכל ואי קשיא לך הא תריין רב מתנא לעיל דאמר מקלף היום ככולו והכא נמי נימא מקלף היום ככולו ואם נעמא ביום שלשים שלא יבא סותר כלום הא לא קשיא דאמר לך רב מתנא הא תנא קמא דרבי אליעזר סבר לא אמרינן מקלף היום ככולו דהכי קמתרינן קסבר רבי אליעזר מקלף היום ככולו מכלל דת"ק דר"א סבר לא אמרינן מקלף היום ככולו ע"כ.

ודבריו הקדושים ז"ע שהרי להדיא פירש לעיל בעמנו דלרב מתנא נמי אף דס"ל מקלף היום ככולו מ"מ אם נעמא ביום שלשים חוק מלאת קרינא ציה וסותר ולריך למנות פעם שניה וכתב דזה הוא דאיכא צין בר פדא לרב מתנא הבאתי דבריו לעיל וא"כ למ"ל לומר הא ת"ק דר"א סבר לא אמרינן מקלף היום ככולו הא בלאו הכי סותר אפילו ס"ל מקלף היום ככולו עוד קשה לשון ואי קשיא לך הא תריין רב מתנא לעיל דאמר מקלף היום ככולו הכי נימא מקלף היום ככולו ואם נעמא ביום לי לא יבא סותר כלום האך תקשה ליה כן הא להדיא ס"ל דסותר וז"ל דכונתו ז"ל להקשות כגון שנעמא לאחר הבאת קרצותיו ותגלחתו וכמו שכתבו החוס' שם וכן כתב הרא"ש שם וז"ל בשלמא לרב מתנא ניחא כיון דסתם נזירות לי יום אם נעמא ביום לי קודם הבאת קרצותיו סותר הכל דהא דאמר רב מתנא מקלף היום ככולו היינו לאחר הבאת קרצותיו אבל קודם הבאת קרצותיו אכתי בוי נזיר מדאורייתא וסותר הכל וז"ל דזה נמי כונת המפרש צב אלא שקייר בלשון ולהכי מפרש כן דס"ל דהמשנה מיירי אפי' היכי שכבר הביא קרצותיו ואפי' ס"ל דסותר

ולכן תירץ דת"ק דר"א ז"ל מקלף היום ככולו והצנ. ועיין קרן אורח מה שהאריך היכי דנעמא לאחר מלאת שהוא יום הבאת קרצות אי סותר לענין ספירה אף דלא צעי קרבן ע"ש. וברמז"ס פ"ו מהל' נזיר ה"ד כתב וז"ל נעמא אחר מלאת שהוא יום הבאת קרצות עברה אלו לא נעמא סותר לי בלבד ומציא קרצות עומאח משמע דס"ל דהסתירה דאחר מלאת היינו יום ק"א דמתניתין לקמן הוא מדאורייתא מדמציא קרצות עומאח ותמה עליו צקן אורח אמאי הא אמרינן הכא צבדיא דאם נעמא אחר מלאת אינו סותר אלא מדרבנן ואפי' לר' מתנא דאם נעמא ביום קרצותיו סותר מה"ט היינו דוקא ביום לי דשייך למנין נזירות אבל יום לי"א או ק"א לכ"ע אינו סותר אלא מדרבנן וע"כ ז"ל דשיטת הרמז"ס ז"ל הוא דאחר מלאת בוי יום הבאת קרצותיו וצבא ס"ל לת"ק דאינו סותר אלא למ"ד אע"ג דסתר מה"ט וכו' ע"ש.

ותבט עיני צהידושי המאירי ז"ל צדק ח' ד"כ מי שאמר צא"ד וז"ל ולענין ציחור מה שהביאנו כאן להקשות ממנה לרב מתנא או לבר פדא כך היא הצעה של שמועה חנן מי שאמר הריני נזיר נעמא יום שלשים סותר את הכל בשלמא לרב מתנא ניחא שברי יום לי מעיקר הנזירות וברי הוא כאלו נעמא צאמלע נזירותו ואע"פ שהוא מודה שאם גלה ביום שלשים ילא החס משום מקלף היום ככולו אבל זה שנעמא קודם הבאת קרצותיו אין מקלפו ככולו שהעומאח מפקעת עברה אותו מקלף למפרע כדין צו וצב שטובלין ביום שציעי עמנו ואם ראו לאחר עבילה סותרין את הכל אלא לבר פדא קשיא שמאחר שאין לי יום מעיקר הנזירות למה סותר וכו' ואסתיעי ליה לבר פדא מסיפא דאמר ר' אליעזר אינו סותר וכו' וננאל רב מתנא כחכמים ובר פדא כר"א וזו ראייה למה שכבר ביארנו שהלכה כרב מתנא ע"כ ע"ש.

ובהא דר' אליעזר דאמר דלא סתר רק ז' פ"י המפרש שם צ' פירושים אי צעי תגלחת דפי' ראשון משמע דלריך לגלה עליו לאחר שהזכר עליו שלישי וצעיני מתחת עומאח ולל"א נראה דאינו לריך תגלחת חדשה וצירושלמי פ"ג ה"ה מצואר דאליצא ר"א סותר נמי רק דאינו מציא קרבן וע"ש בסוף ה"ד דיום ז' עולה מן המנין ועיין דף י"ד ע"צ צמפרש ד"ה כיון דס"ל שם דסותר הכל קודם שגילה לר"א וע"ש דף ל"ט ע"צ ודף מ"ז ע"א דמצואר בגמ' להיפוך ועיין לפנת פענח הל' נזיר פ"ו ה"ד מה שהאריך צב וכתב אך מ"מ העצרת שער שנעמא לריך ואח"כ לריך להמתין שצעה ימים חדשים וזה יבא תליא אם גם שער עמא נשלח תחת הדוד או לא וזהו כונת הירושלמי כאן ספ"ו דר"א לשיטתיה דס"ל כשיטת צ"ש דגם מורע לריך להעביר חער אף דליכא שער ע"ש וה"כ כן ועי' צירושלמי כאן פ"ג ה"ג דר"י אמר דר"א יליף לה ממאורע ומגלה וחוזר ומגלה ע"ש ור"ל דהשער של תגלחת השניה

היה עד הכנס מלאה פרסאות ליהוי נזיר מלאה מזירות, ולפירושו אמתניתין דאחת גדולה ואחת קטנה לא תקשי כיון דאריכא למימר אריכא לי הדא מילתא קאמר וכן פירוש הרא"ש ז"ל.

והתוס' ז"ל פירשו דאמתניתין הוא דפריך דכי אמר מכאן ועד סוף העולם נחשוב כמה פרסה עד סוף העולם למנין שהעולם מהלך ת"ק מאות שנה ושנא דמנין מזירות קביל עליו כמנין פרסאות לחומרא ולא מנינו לפרושי להקל וכו' ע"ש. וראיתי באורח מישור ובהגהות מהר"צ רנשבורג שהגיהו בדברי התוס' במקום ולא מנינו וז"ל תא"מ ונ"צ ומנא לן לפרושי להקל ע"כ. ולפנ"ד נראה גירסת התוס' דידן נכונה דהרי אן קיי"ל סתם מזירות להקל ולפי גירסתם ז"ל דגרסי דדברי התוס' ומנא לן לפרושי להקל לאו קושיא הוא דודאי כיון דסתם מזירות להקל אפילו בדאריכא לפרושי לחומרא לקולא פרשינן אצל לפי גרסתנו דלא מנינו לפרושי להקל אתי שפיר.

הן אמת דהתוס' לשיטתו מתפרשי שפיר אפי' לפי גירסת הכי גאוני שהרי כתבו התוס' בדף ז' ע"א ד"ה ואמאי והא מכאן ועד סוף העולם קאמר כתבו וז"ל, פירוש וליהוי נזיר לעולם, ומשני הכי קאמר הריני כלומר אריכא לי הא מילתא וכו', לעולם חד מזירות קביל עליה לקולא דהכי משתמע טפי דאם הוא ר"ל מכאן ועד סוף העולם היה לו להזכיר מנין סוף העולם דידע הוא שפיר דהעולם יש בו חמש מאות מהלך והיה לו לומר חמש מאות שנים ולפיכך אזלינן לקולא כ"נ ע"כ.

והנראה מדברי התוס' ז"ל דמשום הכי אזלינן לקולא משום דמשתמע הכי לישנא טפי הא לאו הכי והוי משתמע תרומתו לישנא שוין הוי אזלינן לחומרא וא"כ לכאורה נראה שעתם ז"ל דבאמת סתם מזירות נמי לחומרא וזה דלא כמו שפי' הרא"ש ז"ל שם שהוא דכיון דמנינא לתרומא דצוריה הכי הוי דסתם מזירות להקל ע"ש ולפ"ז היה אתי שפיר גירסתם ז"ל דמנא לן לפרושי להקל כיון דסתם מזירות להחמיר לשיטת התוס' ז"ל אצל לפי זה תקשה באמת שיטת התוס' ז"ל שהרי אן קיי"ל ספק מזירות להקל. וכמו שאמרו בגמ' להדיא ועיין בסמוך.

ותב עיני במל"מ צפ"ג מה"נ כ"ה שכתב דדברי התוס' אלו דלפי שיטתם שאם הנודר אומר שאינו יודע שהעולם יש בו מהלך ת"ק שנה דאזדא לה הכרה התוס' יהיה נזיר כל ימיו ותי' ג' אופנים (א) דאע"ג דקיי"ל ספק מזירות להקל אפשר דהתוס' ראו לפרש מתני' אפילו אליבא דר"ש דס"ל ספק מזירות לחומרא גבי רואין את הקופה כאילו מליאכ היא קישואין ודלואין אצל לדין בלאו האי טעמא דתוס' אזלינן לקולא וא"כ ז"ל דהכי נמי ראו התוס' ליישב אפילו אליבא דר"ש. עוד כתב דדברי התוס' הם אליבא דכ"ע משום דפשטיה דלישנא ומשמעות דבריו משמע דמזירות

אין זה קדושה ג"כ דזה רק משום מלות תגלחת לא משום דהשער שנתקדש כבר נעמא ועיין תוספתא נזיר כאן דמבואר ג"כ דה' ימים לצד ימי עומדתו ע"ש מה שהאריך בזה.

הדר קאמר בגמ' לימא דפלוגתא דרב מתנא ובר פדא כתנאי ורב מתנא דאמר כרבי יאשיה ובר פדא דאמר כרבי יונתן ומשני הכא בעד ועד פליגי וכו'.

ובירושלמי נזיר כאן פ"א ה"ג בר קפרא אמר יהיה תלתין ר' שמואל בר' נחמן בשם רבי יוחנן כנגד כ"ע פעמים שכתוב בתורה צפרשה וכו' ואית דבעי נישמעניה מן הכא גדל פרע שער ראשו כמה הוא גידל שער פרע שלשים יום ואית דבעי נישמעניה מן הכא (דצרים כ"א) ובכתה את אציה ואת אמה ירח ימים מה ימים שנאמר להלן שלשים אף ימים שנאמר כאן ואית דבעי נישמעניה מן הכא והימים הראשונים יפלו כי עמא נזרו ימים שהותרו שהתירן משה וצית דינו ואין פחות משלשים ואית דבעי נישמעניה מן הכא עד מלאת הימים וכמה הן ימים מלאין שלשים יום ובירושלמי ריש פ"ג עוד מי שאמר הריני נזיר מגלה יום שלשים ואחד ואם גילה יום שלשים יאלה הריני נזיר שלשים יום אם גילה יום שלשים לא יאלה (גמ') הדא מסייע לבר קפרא אם גילה יום שלשים לא יאלה הדא מסייע לר' יונתן אם גילה יום שלשים יאלה וכו' ע"ש ובש"ס צבלי נמי מסיק דמשנה זו כרב מתנא אתיא ועיין מראה הפנים ירושלמי הנ"ל ויש עוד דרשא אחת בספרי פ' ברכה ויתמו כבי אצל משה ומנין לימי מזירות שהם שלשים יום נאמר כאן ימי ונאמר להלן ימי מה ימי האמור כאן שלשים יום אף ימי האמור להלן שלשים יום ע"כ ונראה דכל אלו לא הוי אלא אסמכתות כמו שהבאתי לעיל דעיקר מזירות הלכה למשה מסיני הוא ועיין רמב"ם פ"ג מהל' מזירות ה"ב וצריש פ"ד שם.

ג) וב"ש אמר הריני נזיר אחת גדולה וכו' משנה שם דף ז' ע"א כלשון רבנו ופריך בגמ' ואמאי והא מכאן ועד סוף העולם קאמר ומשני הכי קאמר אריכא לי הדא מילתא כמכאן ועד סוף העולם, תנן הריני נזיר מכאן ועד מקום פלוני אומדים כמה ימים מכאן ועד מקום פלוני פחות משלשים יום נזיר שלשים יום ואם לאו נזיר כמנין הימים ואימא הכא נמי אריכא לי הא מילתא כמכאן ועד מקום פלוני אמר רבא שהחזיק בדרך, פי' וליכא למימר הכי אריכא לי הא מילתא, מאחר דהחזיק כבר בדרך. ופריך וליהוי כל פרסה ופרסה אמר רב פפא באתר דלא סגי פרסי.

ופי' המפרש וליהוי כל פרסה ופרסה דפריך אמתני' גופא דמכאן ועד מקום פלוני להוי כל פרסה ופרסה חד מזירות, דלמא האי דקאמר מכאן ועד מקום פלוני כל מנין פרסאות שמכאן ועד מקום פלוני קבל עליו, ואי

הריני נזיר יום אחד לפני נזיר שלשים יום ז' הריני נזיר ויום אחד הריני נזיר ושעה אחת הריני נזיר: ה"ג הריני נזיר ויום אחד וכו' הרי זה נזיר שמים. פי' חייב בשתי נזירות דכיון דאמר הריני נזיר חיילא עליה נזירות ראשונה וכו' דבר ואמר ויום או שעה אחת או אחת ומחלה שצנזירות חיילא עליה נזירות שניה וחייב שמים, דאפילו מאן דאמר הריני נזיר שעה אחת אין נזירות פחות משלשים יום אבל אמר הריני נזיר לי יום ויום א' או לי יום ושעה אחת אינו חייב אלא כמנין הימים שקבל עליו: **הריני נזיר ושעה אחת וכו'.** לריכי דלא תימא דדי לנו מאותה שעה לעשותה יום ומאטרפין בהדי לי יום ויהיה ל"א יום קמ"ל כיון שיש להוסיף על דבורו מוסיף נזירות שלם, גמ', ועיין תוס': **הריני נזיר אחת ומחלה.** הכא נמי קירצ נזיר אלא מחלה שלא היה יכול לקרצ תיבת נזיר יותר אלא מחלה, שלא היה יכול לומר הריני נזיר ומחלה דלא משמע מידי על מה מחלה תוס'. ולריכא דלא תימא שאני שעות שהואיל ואין נודרים לשעות ולריכין להוסיף על דבורו נוסף נזירות שלם אבל אחת ומחלה נדחית לדוקא שיכול להיות נזיר אימא

משנה הלכות

אחת משום דלא נחית לדוקא אבל אחת ומחלה נדחית לדוקא אימא לא לימני תרתי קמ"ל כולו נזיר שמים ע"כ. **וכתב** המחירי ז"ל דפירוש צו שלשה חלוקות, הראשונה שאמר הריני נזיר ויום אחד, השניה הריני נזיר ושעה אחת, ר"ל שלא הזכיר הריני שלשים ואחד יום, או שלשים יום ושעה, אלא שאמר הריני נזיר סתם וסמך לו ויום אחת או שעה אחת, והשלישית שאמר הריני נזיר אחת ומחלה ר"ל נזירות וחלי נזירות והוא מכין למ"ה ימים, ואמר על שלשתם הרי הוא נזיר שמים, שמאחר שאמר הריני נזיר סתם או הריני נזיר אחת כבר חל עליו נזירות שלשים, וכסומך ויום אחד או ושעה אחת או מחלה לנזירות שניה הוא מתכוין וכו' ובכלל חלוקה זו החלוקה השנייה אע"פ שלא הזכירה והוא, שאם לא נדר נזירות סתם אלא שקצב זמן צנזירות ואמר הריני נזיר שלשים יום או ארבעה וחמשה יום או למאה יום, כל שהוא פירש שלשים ומהם למעלה הרי הוא נזיר כמנין שפירע לא פחות שלא כיון אלא לנזירות אחת ואפילו אמר שלשים יום ויום אחד הדין כן כמו שנבאר בגמ'. אלא שיש צוה חלוקה שנישית והוא שאם פירע שניה לריך להשלימה ליום, ר"ל שאם אמר הריני נזיר שלשים יום ושעה אחת וכו' הרי הוא נזיר שלשים ואחד יום שאין צנזירות שעות ע"כ, וכ"כ סמ"ג לאוין רמ"ג וז"ל פירש זמן יותר משלשים יום הרי זה נזיר ככל מה שפירש ע"כ.

ובירושלמי פ"א בלי ג' צמשה שם מלאתי גירסא תמוה לפענ"ד שכתב וז"ל הריני נזיר יום אחד הריני נזיר שעה אחת הריני נזיר אחת ומחלה הרי זה נזיר שמים ע"כ ולכאורה בדבר תמוה דכיון שאמר הריני נזיר יום אחד בלא וא"ו החצור א"כ לא משמע כאן אלא שהוא נזיר יום אחד וכיון דאין נזירות פחות משלשים יום ממילא צעי לנהוג צנזירות שלשים יום ומהיכי תיתי לחייבו בשתי נזירות, ובשלמא כשאמר הריני נזיר ויום אחד דכיון שאמר הריני נזיר הרי נזירות אחד נאמרה ומאחר שהוסיף ויום אחד משמע נזירות אחת רוצה מיום אחד וכיון דאין נזירות מיום אחד שתי נזירות צעי לנהוג אבל כשאמר הריני נזיר יום אחד לא

מכאן ועד סוף העולם קביל עליה וכמ"ש התוס' לקמן צד"ה ולחזייה כאילו הוא מלחא קשואין ומש"ה דוקא משום הכרח הוא שאנו עוקרין הדברים מפשטן הא לאו הכי הוי נזיר כל ימיו אפילו לר"י ולפי תירוצו זה היכי דתרווייהו שוין התוס' נמי ס"ל דאזלינן לקולא רק היכי דמשמעות הדברים הם לחומרא אז אין לעקור הדברים מפשטן ולהקל צמה שנראה פשטות הדברים להחמיר ע"ש ולענ"ד דזה מוכרח צדרי התוס' וצגירסתם כפי שהוא לפנינו שגרסו דלא מלינו לפרושי להקל ולכן כתבו דוקא דלא מלינו ודלא כגירסת הני גאוני צדרי התוס' אלא כמו שהוא לפנינו וזה לענ"ד צרור וחתי שפיר הכל צד"ד.

שוב פקחתי עיני צמל"מ שם צד"ה עוד הקשו בגמ' ולכוי כל פרסה וכו' שהציא מחלוקת רש"י ותוס' הני"ל וגרס נמי צתום' כגירסתנו ולא מלי לפרושי רישא להקל דאל"כ היה לו לומר מנין סוף העולם דניחא ליה עפי שיהיה כל פרסה ופרסה צפני עצמה שיוכל לגלה עצמו בצוף כל שלשים ע"כ, כלומר טעמא מאי דחקין נפשין ואמרין דפירוש דבריו הוא עריחא לי מילתא ולא אמרין דברים כפשטן משום דאם איתא דנזירות ת"ק שנה קבל בל"ל הריני נזיר ת"ק שנה אימא דכוונת דבריו הוא וכו' כלומר דדברים הללו שאמר מכאן ועד סוף העולם סובלים ג' פירושים וכו' עד ונראה שיש להכריח מכאן דמה שהקשו בגמ' בתחילה דניזל לחומרא ויהיה נזיר ת"ק שנה אע"ג דקי"ל דספק נזירות להקל משום דרלו ליישב משנה זו אף לר"ש דאית ליה ספק נזירות לחומרא או משום דס"ל לסתמא דתלמודא דפירוש זה דאריכא לי הוא דחוק ואינו צמשה נזירות דבריו וכו' ע"ש הרי להדיא כמו שכתבתי צד"ד ושישי בני מעי שכוונתי לדעתו הרמב"ם ועיין קנ אורח כאן ועיין רמב"ם פ"ג מה"ע ה"א וסמ"ג לאוין סי' רמ"ג.

ד' וצ"ש הריני נזיר ויום אחד וכו' משנה שם כלשון רצנו ובגמ' פריך למא לי למיתנא כל הני לריכי דאי תנא הריני נזיר ויום אחד הכא הוא דאמרין אין נזירות ליום א' אומעי להכי קמני תרתין אבל הריני נזיר ושעה אחת לימני לי ואחד יום קמ"ל ואי תנא שעה

נזיר אחת ומחצה הרי זה נזיר שתיים (ה) הריני נזיר שלשים יום ושעה אחת לא לימני תרתי אלא מ"ב יום זריכי גמ', ועיין תוס', ומרישא דבריני נזיר ויום אחד נמי לא שמעית משום דשאי הכא דנחית לדוקא ופרע מספר ימים דכו"א דדוקא נקט וליהוי נזיר מ"ב יום כאילו היה פורע מ"ב יום וכלקמן אכל כשומר רק ויום אחד משמע דר"ל עוד נזירות א' כיון דלא נחית למספר כי האחד אינו מספר: **הריני** נזיר שלשים יום ושעה אחת. שאין נזירין שעות דכיון דזכיר ל' הוי כאלו אמר ל' וא' יום דלא אמרינן דיום א' הוי נזיר בפני עצמו כיון דצעי לפרו למנון ל' שזכיר תחלה ושעה א' הוי כיום א' דאין נזירין שעות אכל אמר בריני נזיר ושעה אחת לא רצה להוסיף רק נזירות אחרת שאין מונין נזירות לשעות אלא לימים ולא צא להוסיף כי אם יום אחד (פי' ימים לשעות) והוי כאלו

משנה הלכות

משלשים, אע"כ לנזירות אחרת קמכוין וא"כ אחי שפיר הירושלמי כש"ס דילן והבן.

(ה) ומ"ש הריני נזיר שלשים יום ושעה אחת נזיר שלשים ואחד יום שאין נזירין שעות, משנה שם ע"ב הריני נזיר שלשים יום ושעה אחת נזיר שלשים ואחד יום שאין נזירות לשעות. ובגמ' אמר רב לא שנו אלא דאמר שלשים ואחד יום אכל אמר שלשים יום ויום אחד נזיר שתיים רב סבר לה כרבי עקיבא דדריש לישנא יתירא דתנן לא את בצור ולא את הדות אע"פ שכתב לו עומקא ורומא ונריך ליקח לו דרך דברי ר"ע וחכ"א א"ל ליקח לו דרך ע"כ.

והרמב"ם פ"ג מהל' נזירות ה"ח כתב האומר הריני נזיר שלשים יום ויום אחד הרי זה נזיר נזירות אחת של שלשים ואחד יום ע"כ וכתב הלח"מ קשה דבגמ' דף ז' ע"ב אמר רב דרשין לישנא יתירא וכיון דקאמר שלשים יום ויום אחד ולא אמר שלשים ואחד יום נזיר שתיים וכר"ע דדריש לישנא יתירא ורצו פסק כותיה בפ' כ"ב מהל' מכירה ולכן נראה לומר דהא ודאי ע"ס הוא בספרי רצו וז"ל שלשים ואחד יום ע"כ. ובכ"מ ז"ל הביא שם לשון בגמ' ולא הרגיש כלל בסתירת הדברים.

וראיתי להמר"ע ז"ל חו"מ סי' פ"ב שהביא דברי הלח"מ שהקשה סתירת דברי הרמב"ם ז"ל ולא ניחא ליה בתירוטו, דא"כ אכתי תקשה למי השמיט הרמב"ם ז"ל דינו של רב שהוא דין מיוחד דכי אמר ל' יום ויום אחד מתוך לישנא יתירא דרשין שיהא נזיר שתיים, והביא דין האומר ל"א יום דנזירות אחת ל"א יום, וא"כ דכתיבי אלאופתא קאמר דמכיכי תיתי שיהא נזירות וכו' והמכריע תירוצו דדעת הרמב"ם דרב הוא דס"ל הכי כר"ע משמע דאין לא ס"ל דאף ר"ע לא אמרה בכ"ג דלישנא יתירא מכי לשווה תרי נזירות, כל שלא חלקו בנזירות ואמר בריני נזיר ויום אחד דומיא דקידושין ושזעוב וקרבן ולכן לא פסק הרמב"ם בכך מימרה דרב ומלינו ככ"ג דבאחד פסק כותיה ולא צנני ע"כ. והרד"ק צפירשו על הרמב"ם ז"ל כתב ולא קיי"ל כרב דאמר ל"ש אלא דאמר שלשים ואחד יום וכו' משום דסבר לה כר"ע כדאיתא בהם וכו' ע"ש והדברים תמוהים דאדרבה כיון דס"ל כר"ע היה ליה

משמע כלום לשתי נזירות. וראיתי בפני משנה שם שכתב הריני נזיר יום א' וז"ל ובצבלי בריני נזיר ויום א' ומכיון שאמר הריני נזיר קבל עליו נזירות אחת וכי הדך ואמר ויום אחד הרי יש כאן נזירות אחרת וכו'. ע"ש מה שפי' כל המשנה לפי גירסת הצבלי, ונסחת הירושלמי ג"כ לא תיך כלום ול"ע.

ולפ"ם חומר הנושא היה נלפענ"ד לומר דכתי פי' הירושלמי הריני נזיר יום אחד בריני נזיר שעה אחת פי' שאמר תרווייהו כאלהת הוי שתי נזירות וקמ"ל דלא תימא כיון דדייק בלשנו לשנות מרישא לסיפא מיום א' לשעה אחת על כרחך דלאו לשתי נזירות קא מכוין דאל"כ היה יכול לומר בתרווייהו יום אחד או בתרווייהו שעה אחת וקמ"ל דכיון דשינה בלשנו ובראשון אמר יום אחד ואח"כ הוסיף שעה אחת על כרחך להוסיף שעה אחת הוא דצעי אכל לא לנזירות אחרת קא מכוין קמ"ל דאפי"ה הרי זה נזיר שתי נזירות ול"ע ועיין בגמ' דעציד הנריכותא באופן אחר, אכל ראיתי בקרבן עדה שם שגרס בירושלמי בגירסת הש"ס דילן ויום אחד צוא"ו החזור ול"ע. וכן ראיתי בצב"ז שלהי ערכין.

שוב מלאתי בש"מ שכתב וז"ל פי' דכי אמר הריני נזיר קבל עליו חד נזירות וכי הדך אמר יום א' או שעה אחת לאוסופי נזירות אחרינא אחתא והרי הוא נזיר שתי נזירות מיכה אם אמר הריני שלשים ואחד יום או שלשים ושתיים כיון דפי' הימים אינו נזיר סתם אלא כמנין הימים שפי' דהא אמר בפ"י אחד ושלשים יום דלירוף בלי עם האחד משמע דאינו רוצה להיות נזיר כי אם ל"א יום אכל לעיל דאמר הריני נזיר סתמא דהוי נזיר ל' יום והדך אמר יום אחד דלא לירף סיום א' עם בלי הוי נזיר צ' דאין לו ליום א' עם מי לרף והוי נזירות בפני עצמו, עוד שם בגמ' בשם רבי עזריאל וז"ל אי תנא בריני נזיר ויום אחד התם הוא דמני תרתי דאין נזירות ליום אחד, דבריני נזיר גרידא פסקא למלתא כאלו אמר בפירוש שלשים יום, וכי הדך אמר יום אחד הוי כאלו אמר שלשים יום ויום אחד קאמר רבא בסמוך דהוי נזיר צ' מדלא אמר ואחד יום וכו' ע"ש. והגר"א מדבריהם ז"ל דבאמת אין כ"מ דוקא לומר ויום צוא"ו החזור דבריני נזיר משמע נזירות שלשים יום לעצמו וא"כ למה אמר יום שברי יודע שאין נזירות פחות

אמר ל"א יום הראש ז"ל: **נזיר שלשים ואחד יום שאין ניזורין שעות.** (ו) הריני נזיר מכאן עד מקום **הריני נזיר מכאן ועד מקום** פלוני וכו'. והחזיק בדרך כדי ללכת לאותו מקום אבל אם לא החזיק ללכת לאותו מקום נעשה כאומר מכאן ועד סוף העולם והוי נזיר לי יום צין

משנה הלכות

לנזירות אחת ואפילו אמר שלשים יום ויום הדין כן כמו שנזכר וכו' הרי שכתב מפורש שאפילו אמר שלשים יום ויום אחד לא הוי אלא נזירות אחד וכן כתב הסמ"ג לאוין רמ"ג הבאתי דבריו לעיל בסמוך. עוד מלאתי להמאירי שם דף ח' ב"ד"ה במשנתנו ביארנו ח"ל וכן ביארנו שכלל חלוקה זו שאם אמר הריני נזיר ל"א יום שהוא נזיר כמה שפורט ועל זו אמרו כאן לא שנו אלא בשאמר ל"א יום אבל אמר שלשים יום ויום אחד נזיר שמים ומ"מ אין הלכה כן אלא אף בזה נזיר ל"א יום לצד כמו שביארנו במשנה ואע"פ שאמר זה רצ כר"ע והלכה כר"ע מ"מ אין הדמיון גמור ביניהם כך נראה לפי מה שראיתי בלשון גדולי המחברים ושהסביר נותנת כן ומ"מ יש פוסקים מתוך כך שכל שאמר לי יום ויום אחד הרי הוא נזיר שמים ומוכה לישנא יתירא כר' עקיבא ומ"מ יש גורסין ולי"ש אלא שלשים ושעה אחת אבל אמר לי יום ושעה אחת הרי הוא נזיר שמים וזה הלשון נוח יותר לפי לשון המשנה ע"כ ע"ש.

והנראה והמאירי באמת מספקא ליה אמאי לא קיי"ל כרצ אי מטעם דלא דמי לגמרי להדדי וזה הענין נועה לענין הירושלמי דר"ע בזה מודי דלא הוי יתור לשון או משום חלופי גרסאות שבו ונראה נמי דלא ברורה ליה טעם הירושלמי דאלי"כ לא היה מספק כלל בזה ומדבריו נראה ראיה לגירסת הכ"מ והשוירי קרבן ע"ש ודו"ק.

ורבנן נראה דפסק נמי דלא כרצ מדכתב סתם הריני נזיר שלשים יום ושעה אחת נזיר שלשים ואחד יום ולא זכר כלום מהא דרצ דמפרש המשנה משום יתור לשון ע"כ נראה דלא ס"ל כוותיה כנלפענ"ד.

ורענן הלכה לכאורה ה"י נראה דאזלינן לקולא דברי קיי"ל ספק נזירות לקולא אבל ראיתי בשו"ת מהרשד"ם סי' ע"ו דיש לומר דמה שאמרו ספק נזירות להקל היינו דוקא היכי שהספק בעלם נזירות אבל היכי שהוא מחלוקת הפוסקים ולכמה פוסקים הוא נזיר ודאי כה"ג לא אמרינן ספק נזירות להקל ועיין לעיל סי' ג' ולקמן סי' כ"ח.

(ו) **וב"ש** הריני נזיר מכאן עד מקום פלוני וכו' משנה דף ח' ע"א הריני נזיר כשער ראשי וכעפר הארץ וכחול הים הרי זה נזיר עולם ומגלה אחת לשלשים יום ויום ואומר אין זה מגלה אחת לשלשים ואיזוהו מגלה אחת לשלשים יום האומר הרי עלי נזירות כשער ראשי

להרמז"ם לפסוק כרצ כיון שהרמז"ם פסק בזה כר"ע הכ"מ הי"ל לפסוק כרצ וכקושיית הלח"מ.

ומצאתי בזה"י שלבי מסכ' ערכין ח"ל כתב הרצ בפ"ב מה' ערכין דין ז' אמר מלא קומתו עלי נותן וכו' ופסק כר' יודא דס"ל כר"ע דדריש לישנא יתירא וכך פסק הרצ בפ' כ"ה מה' מכירה דין ג' ע"ש ולפי שראיתי לכאורה קושיא גדולה בדברי הרצ ומלאתי אח"כ בספר לח"מ אשית לצי לבאר דעתו לפענ"ד עד והרבה יש להפליא הפלא ופלא על הרצ הכ"מ שהעתיק לשון הגמ' ולא חלי ולא מרגיש בזה"ל חמס בדברי הרמז"ם הם דברי חלקים חיים בלי שום הג"ה וע"ם בעולם והוא דבר ז"ל ראה בירושלמי פ"ק דנזיר הל"ג ח"ל מתניתא פליגא אדרב לא נחלקו ר"י ור"ע על האומר הריני נזיר לי יום ויום שאינו נזיר אלא אחת על מה נחלקו על האומר הריני נזיר לי יום ועוד יום אחד שר"י אומר נזיר שלשים ור"ע אומר נזיר אחד עכ"ל וכיון שמבואר שר"ע בעל"מ ס"ל דבאומר הריני נזיר לי יום ויום אחד דאינו נזיר אלא אחד ודלא כרצ אליבא דר"ע פשיטא דלא קיי"ל כרצ כיון דר"י ור"ע לא ס"ל כוותיה ע"ש וכן ראיתי בקרבן אורה ובאור שמח שכתבו בישוב דברי הרמז"ם ז"ל. ע"ש.

ודבריהם לפענ"ד תמוהים שפירשו דהרמז"ם אליבא דירושלמי לא הביא הא דרצ דא"כ אדרבה תקשה לפי זה האריך שכן הרמז"ם ש"ם דילן שמפורש דרצ כר"ע ס"ל ור"ע הוי יום יתור לשון וא"כ הש"ם דילן פליג בזה אירושלמי והיה ליה להרמז"ם לפסוק כש"ם דילן וברייתא דירושלמי ז"ל דלא מתנייא בי ר"ה ור"א ולא מותצין מינה וכן ראיתי בשוירי קרבן לירושלמי שאותיצ תיובתא לפי הבה"ז עוד הקשה שם דאם איתא להך ברייתא דירושלמי ה"ל להרמז"ם לאשמעין דאפי' אמר ועוד יום אחד נמי לא הוי אלא נזיר אחת ע"ש וזה הוי כעין קושיית מהר"ע ז"ל על תירוצ הלח"מ הבאתי לעיל וק"ל וסו"ס ע"כ מחוורתא דגירסת הכ"מ עיקר ע"ש מה שהאריך ומדברי הרד"ז לכאורה נראה רא"י לדבריו שברי בפירוש כתב ח"ל דלא קיי"ל כרצ דס"ל כר"ע.

גם מדברי המאירי ז"ל שהבאתי לעיל נראה פשוט דס"ל דלא קיי"ל כרצ שכתב שם ח"ל ובכלל חלוקה זו החלוקה השנית אע"פ שלא הוזכרה והוא שאם לא נדר נזירות סתם אלא שקצב זמן בנזירותו ואמר הריני נזיר שלשים וכו' כל שהוא פורט שלשים ומהם למעלה הרי הוא נזיר כמנין שפורט לא פחות ולא יותר שלא כיון אלא

וכעפר הארץ וכחול הים הריני נזיר מלא הבית או מלא הקופה בודקין אותו אם אמר אחת גדולה נזרתי נזיר לי יום ואם אמר סתם נזרתי רואין את הקופה כאילו הוא מלאה חרדל ונזיר כל ימיו הריני נזיר מכאן עד מקום פלוני אומדין כמה ימים מכאן עד מקום פלוני אם פחות מלי יום נזיר לי יום ואם לאו נזיר כמנין הימים הריני נזיר כמנין ימות החמה מונה נזירות כמנין ימות החמה אמר רב יהודה מעשה היה כיון שהשלים מת ע"כ וכתבו התוס' מכאן ועד מקום פלוני פחות מלי יום נזיר שלשים יום מידי דהוה לאומר הריני נזיר יום אחד דהוי נזיר לי יום ואם לאו נזיר כמנין הימים וכדפרישית לעיל דמיירי כשהחזיק בדרך ע"כ.

וגרסינן בגמ' שם דף ז' ע"א תנן הריני נזיר מכאן ועד מקום פלוני אומדים כמה ימים מכאן ועד מקום פלוני פחות משלשים יום נזיר שלשים יום ואם לאו נזיר כמנין הימים ואימא הכ"כ אריכא לי הא מילתא כמכאן ועד מקום פלוני אמר רבא כשהחזיק בדרך ופי' התוס' והרא"ש דמסתמא כדי להשמר מסכנת הדרך קיבל עליו נזירות כמנין ימי הדרך ע"כ.

ובבב"מ פ"ג מהל' נזירות ה"ה דר"ה עוד הקשו האריך הרבה בפירוש הגמ' וכתב לדעת רש"י פירושא דהחזיק בדרך ממש שהי' בדרך כבר קאמר אבל לדעת התוס' שפי' דמפני אונס הדרך קבל עליו נזירות מיירי ברובה להחזיק בדרך שרובה לשום דרך פעמיו לאותו מקום וקבל עליו דמסתמא מפני אונסו הדרך קבל עליו נזירות להכלל מסכנת הדרך ולפיכך אינו נזיר כי אם כשיעור שהי' בדרך ע"ש.

אבל ראיתי להמאירי שכתב וז"ל ופרש"י בגמ' דוקא שכבר התחיל לילך בדרך ודאי מתירא הוא מסכנת הדרך ומכיון לנזירות אחת כמנין הימים שהולך בדרך וכו' והגראה מפורש מדברי המאירי ז"ל דאף שמפרש הטעם כדברי התוס' ז"ל והוא מטעם סכנת הדרך ואפי"ה מפורש דוקא שכבר התחיל בדרך ומתירא הוא מסכנת הדרך וא"כ לפענ"ד הכ"כ דגם דעת התוס' דמיירי שכבר התחיל בדרך וא"כ פירושם עולה בקנה אחד עם פי' המאירי והמפרש בנזיר שם ודלא כמו שרצה הגאון בעל מל"מ לעשות מחלוקת ביניהם וכן משמע קצת בתוס' דף ח' ע"א ד"ה מכאן ע"ש וק"ל.

והא דאמר הריני נזיר כשער ראשי וכו' מגלה אחת לשלשים יום פי' המפרש דנזיר עולם מגלה אחת לשלשים יום ולשיעורו אפ"ל דס"ל כן בכ"מ דנזיר עולם מגלה אחת לשלשים יום ורבי אומר אין זה מגלה ללי יום ואינו מגלה עולם דהוא נזירות ארוך קיבל כמנין שער ראשו אבל התוס' פירשו דהא דמגלה מלי ללי יום היינו משום דת"ק ס"ל נזירות פרעיות קיבל עליו כמנין שער ראשו ולא דמי לנזיר עולם שקיבל עליו דהא נזירות לעולם

דנזיר פליגי תנאי לעיל לאחרי זמן מגלה ורבי פליג ואמר דאין זה מגלה לשלשים יום ולא פירשו התוס' מאי טוונתם לרבי אי ס"ל דהוי כשאר נזיר ועלם ומגלה ליי"צ חדש או דאינו מגלה כלל, והרמב"ם והרע"ב ז"ל צפיהמ"ש וכ"כ בש"מ דלרבי מגלה ליי"צ חדש כשאר נזיר עולם ובשם הרא"ש כתב דלרבי אינו מגלה כלל דימים כשער ראש קיבל עליו והוי חד נזירות ארוך כמו מאה שנה וז"ל דס"ל דאף דאית ליה קיאותא כיון דקיבל עליו נזירות כשער ראש הוא דומה למאה שנה או חלק שנה דאינו מגלה כלל, אבל בירושלמי אמרין להדיא דלרבי מגלה ליי"צ חדש ובסתם נזיר עולם דאמר רבי לעיל דמגלה ליי"ח חדש ומפרש התם פלוגתיהו דוקא באומר כשער ראשי אבל מלא שער ראשי לרבנן נמי מגלה ליי"צ חדש דהוא נזירות אריכתא משמע וכמנין שער ראשי לרבי נמי מגלה ללי יום. ועיין מל"מ פ"ג מהל' נזירות ה"ג מה שחמה אפירוש המפרש.

והרמב"ם פ"ג מה"נ ה"א כתב מי שאמר הריני נזיר לעולם או הריני נזיר כל ימי חייו הרי זה נזיר עולם ואם אמר הריני נזיר חלק שנה הרי זה נזיר לזמן קצוב ואע"פ שא"א שיחיה האדם חלק שנה ובהשגות א"א זו הגרסא כך מלאכתו בתוספתא ובירושלמי אבל בגמ' שלנו אינה כן והיא מצולצלת מאד ע"כ. וראיתי בל"פ שכתב וז"ל עיי' בהשגות והנה כ"כ דרבנו ס"ל דנזיר עולם לא הוי נזיר כלל דעיקר הנזירות הוא שיגלה ויביא קרבן ונזיר עולם הוה מין נזירות צפ"ע כמבואר בהך דנזיר דף ס"א ע"ב וכן מוכח בספרי פי' נשא פסקא ל"ב וע"ש בפסקא כ"ז דעיקר הנזירות הוא הזמן וכיון דאין לו זמן שוב לא הוה בגדר נזירות לצד מנזיר עולם דזה הוה הלכה לכך ס"ל לרבנו דלעולם הוה ג"כ בגדר נזיר עולם דאל"כ לא הוה נזיר כלל משא"כ זמן אף דהוא זמן גדול מאד לא איכפת לן וכעין שכי' רבנו ביה"ג גירושין פ"ח ע"ש אבל הראב"ד ז"ל לא ס"ל כן רק דהזמן הוא דין וכמו שזכר כן לריך לנכוז נזירותו ועיי' ספרי פסקא כ"ה דאמר שם נדרו תלוי בנזירותו ולא נזירותו בנדרו ר"ל דאף לאחר שכלו לו ימיו ולא הביא קרבן אם עבר ושטה יין וכו' חייב משום כל ייחול ולא נימא דכבר אול ליה נדרו וקמ"ל דנדרו תלוי בנזירותו דכ"ז שיש עליו תורת נזיר לא פקע ממנו גם הנדר וכ"כ בזה ע"כ ע"ש.

ולדעתו ז"ל ז"ע לכאורה דא"כ מי שאומר הריני נזיר ולא אמר זמן הכ"כ נימא דלא הוה בגדר נזירות ולא ליהוי נזיר כלל דנזיר עולם ודאי לא הוה וז"ל לשיעורו ז"ל דכך הוא הלכה גם בזה דכיון דאומר הריני נזיר הוי נזיר שלשים יום וק"ל.

ודע דבש"מ כתב דהגילוח בנזיר עולם לא הוי חיוב אלא רשות הוא אם רצה מגלה כל י"צ חדש ואם רצה אינו מגלה ובקרבן אורה הקשה עליו מהא דאשלוס דמשמע דחיוב הוא לגלה ולהביא קרבנותיו כמו שאמר חלכה נא

שהיה במקום קרוב בין שהיה רחוק ואפילו מהלך כמה שנים שלא נתכוין אלא לנזירות אחת גדולה: **הריני נזיר** מן הגרוגרות ומן הדבילות **נזיר**. דס"ל לז"ש אין אדם מוילא דבריו לבעל וכי אומר הריני נזיר אדעתא דליהוי נזיר קאמר וכי הדר אומר מן הגרוגרות ומן הדבילות מיהדר

משנה הלכות

משמע כן רק דדי בקרבן אחד ועיי' בספרי צפ' גשא פסקא ל"ח דמשמע שם דאם קבע נזרו על ק' קרבנות לריך להציא כולם דוקא ע"ש ותוס' כאן דף י' ע"כ דז"ה צ"ש וס"ל לרצו דכן הדין בנזיר עולם ועיין כאן דף ס"א ע"כ מי כתיב נזיר עולם ע"כ.

והנראה מדברי הגאון ז"ל דס"ל דדעת הרמב"ם דנזיר עולם משונה מנזיר לזמן בקרבנותיו וס"ל דנזיר עולם מציא דוקא כל קרבנותיו בשעת תגלחתו ובאמת כן יש לדייק לכאורה ג"כ צפ"ג הלכה י"ב שכתב ומציא קרבנו שלש בהמות כשיגלה ולפום ריבועא י"ל דשלש בהמות דוקא קאמר שיציא כולם דאל"כ לא יכול לגלה אבל ממה שכתב בהלכה י"ב הג"ל צופו וז"ל ונזיר עולם שנטמא הרי זה מציא קרבן ומגלה תגלחת עומאח כמו נזיר לזמן קלוב ע"כ משמע דבאמת אין שום חלוקה בין נזיר לזמן קלוב לנזיר עולם לענין תגלחת עומאח ומגלה אפי' על קרבן אחד כמו כל נזיר א"כ יש לומר שוב דהכ"נ נזיר עולם טבור שמקל בנזיר מ"כ חדש ל"ב חדש נמי מגלה אפי' על קרבן אחד כמו כל נזיר וז"ע.

עוד ראיתי שמתפק צ"מ צ"ס הרא"ש בנזיר עולם כי האי דמגלה ל"י יום אם הרשות בידו להשהות תגלחתו וקרבנותיו ובלבד שלא יעבור צבל תאחר כמו בפתם נזירות דיכול להשות כ"ז שלא יעבור צבל תאחר ולשיטתיהם אילו דמפרש בריש נדרים דנזיר אינו עובר צבל תאחר קרבנותיו אלא לאחר ג' רגלים ע"ש ומש"כ מספקא ליה בנזיר עולם אי נמי הדין כן ומסתבר ליה דנזיר עולם כמתניתין אסור להשהות כיון דנדר כל ימיו למנות נזירות מחוייב הוא לגלה על הראשונה ולהתחיל למנות שניה ע"ש.

(ז) **וב"ש** הריני נזיר מן הגרוגרות ומן הדבילות וכו' משנה נזיר רפ"ב דף ע' ע"א הריני נזיר מן הגרוגרות ומן הדבילות בית שמאי אומרים נזיר וצ"ה אינו נזיר אומר רבי יהודה אף שאמרנו צ"ד וכו' ובגמ' פריך הריני נזיר מן הגרוגרות ומן הדבילות צ"ה נזיר ואמאי (במדבר ו') מכל אשר יעשה מגפן היין אומר רחמנא צ"ש סברי לה כר"מ דאמר אין אדם מוילא דבריו לבעל וצ"ה סברי לה כרבי יוסי דאמר בגמר דבריו אדם נתפס והאי נדר ופתחו עמו הוא ולצ"ש נמי נדר ופתחו עמו הוא אלא צ"ש סברי כר"מ דאמר אין אדם מוילא דבריו לבעל וכיון דאמר הריני נזיר כו' ליה נזיר כי קאמר מן הגרוגרות ומן הדבילות לאיתשולי הוא דקאחתי וצ"ש

ואשלמה את נדרי ודברי הרמב"ם ז"ל לא נתבאר הדבר מפורש ע"כ. ולפענ"ד נראה לדייק מדברי הרמב"ם ז"ל צפ"ג מה"כ ה"ב דהוי רק רשות וכדעת ש"מ וז"ל ומה בין נזיר עולם לנזיר לזמן קלוב שהנזיר לזמן אסור לגלה עד סוף ימי נזירו שנאמר כל ימי נדר נזרו תער לא יעבור על ראשו עד מלאת הימים ונזיר עולם אם הכזיר שערו מקל בתער משנים עשר חדש עד שנים עשר חדש ומציא קרבנו שלש בהמות כשיגלה שנאמר ויהי מקץ ימים לימים אשר יגלה כי כד עליו וגלחו ואצטלוס נזיר עולם היה ודבר זה הלכה היא מפי הקבלה כו'. ומדכתב רצו ונזיר עולם אם הכזיר שערו מקל וכו' משמע דאם הכזיר אין אי לא הכזיר לא וכן ממה שהציא מקרא דאצטלוס ויהי מקץ ימים לימים אשר יגלה כי כד עליו וגלחו משמע מפורש דנתן טעם לדבר דהטעם אשר יגלה כי כד עליו וגלחו אבל מי שאינו כד עליו ואינו רואה לגלחו הרשות בידו ובאמת גם זה הלכה היא ולא מפי הקרא דרשו וכתב הכ"מ הטעם דסובר הרמב"ם דקרא אינו מוכרח דאפשר לפרשו בגוונא אחרינא אלא שקבלה היתה בידם ואסמכוה אקרא וא"כ אין מקום נמי לקושית הקרן אורה דודאי אפשר לפרש באופן אחר ג"כ ועיין במל"מ שם האריך שפירש המפרש שם.

ומציאתי צלפנט פענח שכתב וז"ל הנה מלשון רצו משמע דהגילוח הוא רק משום כובד אם יראה, והכובד הוא רק י"ב חדש לדין ולא משום דלריך להשהות י"ב חדש, ועיין ירושלמי כאן דמיבעיא ליה אם נעמא תוך י"ב חדש אי לריך למנות מעכשיו י"ב חדש או מלטרפין מה שמנה קודם העומאח ועיין רש"י דף י"ד ע"א דז"ה ואת"ל וכן צ"ה דף ח' גבי הריני נזיר כשער ראשי דבגמ' דילן משמע דפליגי ח"ק ורבי אי הוה נזיר נזירות, או נזיר עולם דלר' הוה נזיר עולם דלשיטתיהם אילו דס"ל דמגלה אחת ל"ב חדש וכן ס"ל כאן בירושלמי לר"ז ומתחלה הוה ס"ד דטעמא דרבנן משום דס"ל דנזיר עולם מגלה אחת ל"י יום אף החוס' ס"ל שם דלרבנן הוא כמו נזיר עולם ואינו מגלה כלל ועיי' בתוספתא כאן פ"א דמשמע ג"כ כן. אף רצו לקמן בבי"ז אילו בשיטת בירושלמי במסקנא ע"ש וזה משום דרצו לשיטתיהם בבי"א דבלא זמן ליכא נזירות כלל והקרבנות שמציא לא משום קרבנות נזירות הם רק הדין כך וג"מ שצריך להציא כל הקרבנות ואינו יכול לגלה על קרבן אחד כדמוכה בירושלמי כאן פ"ז דנזיר עולם קרבנותיו מרובין אף מדברי החוס' זכחים דף קי"ז ע"כ ותמורה דף י"ד ע"כ לא

אומרים נזיר ובית הלל אומרים אינו נזיר אמר רבי יהודה כשאמרו בית כוא דצעי דער ציה ואפילו בתוך כדי דבור לא מלי דער ציה דס"ל הקדש בעשות שמי' הקדש ולא שייך ציה שאלה ולא הלכך הוי נזיר וצ"ה סברי הויל ולא נדר כדרך הנזירים לא הוי נזיר לא נחלקו צ"ה וצ"ה בענין נזירות דלא רבי יהודה וכו'. דלא נחלקו צ"ה וצ"ה בענין נזירות דלא

משנה הלכות

עלי קרבן לפי שהוא אחר שזכר הנזירות והקרבן שהוא מתנאי הנזיר דיו, וכוונתו נראה דרבי יהודה קאי ארישא דמתניתין דמה שאמרו צ"ה נזיר מן הגרוגרות ומן הדבילה מיירי באומר הרי עלי קרבן אחר שזכר הנזיר אמר נמי הרי הן עלי קרבן ועיין קרן אורה מה שהעיר עליו.

ובפ"א מהלי נזירות ה"י כ' אבל האומר הריני נזיר מגרוג' או מן הדבילה וכו'אלא דהן הרי זה יאסר דבן ואינו נזיר. ובהשגות אמר אברהם זה אינו מחזור דסתם מתני' דלא כרבי נתן דקאמר לצ"ה נדור ואינו נזיר ע"כ, פי' כונת הראש"ד להשיג דגמ' שם אמרו מתני' דלא כי האי תנא דתניא רבי נתן אומר צ"ה נדור ונזיר וצ"ה נדור ואין נזיר וכיון דאמרו צ"ה דלא כי האי תנא משמע דלית הלכתא כוותיה וא"כ האיך פסק הרמב"ם כהאי לישנא והכ"מ ז"ל כתב דל"ל שהרמב"ם היה גורס, מתניתין כר' נתן, וכתב שיש טעם לגירסא זו אבל הלכ"מ ז"ל הרבה לתמוך עליו ע"ש.

והר"ב ז"ל הביא שם גירסא אחרת וזו אורחה וכתב בהשגות א"א כל זה אינו מחזור דסתם מתני' כר' נתן דקאמר לצ"ה נדור ואינו נזיר עכ"ל ואם הלשון הוא מתוקן אין כאן השגה, שצ"כ רצנו אסור בהם ואינו נזיר וע"כ יש טעות בלשון ההשגה וכך הוא דסתם מתני' כר' נתן דאמר לצ"ה אינו נדור ואינו נזיר ותפס לשון אחרון עיקר ע"כ ע"ש. וזודאי גירסא מוטעת נזמנה לו להרד"ז ז"ל בדברי הראש"ד וחסר לו מילת דלא וכן ז"ל מתני' דלא כר' נתן. אבל ראה זה דבר תימה הוא דהרד"ז כתב שם עוד וז"ל ואינו מתיישב אללי דלישנא קמא מוקמינן לצ"ה כרבי יוסי דהלכתא כוותיה לגבי ר' יהודה וללישנא דתנא מוקמינן לצ"ה כר"ש דלית הלכתא כוותיה לגבי ר"י ותו דמתני' לא מכרעא כר' נתן דלא פליג צ"ה וצ"ה אלא לענין נזירות אבל כ"ע מודי דהוי נדור וכולי סוגיא נמי משמע דלא כר' נתן וכלישנא קמא ותו דלישנא קמא הוי להחמיר כלל דמילתא דברי רצנו מחזירים ולשון ההשגה בלתי מתוקן ול"ע ע"כ.

והנראה מדבריו ז"ל דפשיטא ליה דהרמב"ם ז"ל פסק בלישנא קמא ודלא כר' נתן וזה היפוך ממה שכתב הרמב"ם ז"ל והכ"מ צ"ה וגם משמעות הגמ' דידן נראה כהכ"מ וכמו שכתבו ג"כ הלח"מ והראש"ד לפי השגתו זו כפי גירסא שהוא לפנינו גם מה שכתב דלא נחלקו צ"ה וצ"ה אלא לענין נזירות אבל כ"ע מודי

לטעמייהו דאמרי אין שאלה בהקדש וכיון דאין שאלה בהקדש אין שאלה בנזירות וצ"ה כר"ש דתנן ור"ש פוטר שלח התנדב כדרך המתנדבים והא דאין שאלה בנזירות לצ"ה גמרינן דנזירות בהקדש דכתיב קדוש יהיה גדל פרע.

ולב"ש דס"ל דהרי זה נזיר מן הגרוגרות ומן הדבילה ר"ל נזיר גמור לכל דינין שצמיר אע"פ שגרוגרות ודבילה אינן מאיסור נזיר כלל דכיון דאמר הריני נזיר נעשה נזיר מיד וכשחזר ותכף לדבורו מן הגרוגרות ומן הדבילה אין אומרים שהוא סוף דבורו הראשון אלא דבר אחר הוא לגמרי ונמלא דמותה דדבילה וגרוגרות ג"כ לשיטתיהו ואינו אסור אלא ציואל מן הגפן וצ"ה שדין אותו לדבור אחד לא נחזיון זה אלא לאיסור גרוגרות ודבילה, ואינו נזיר כלל שלא נזר כדרך הנזירים, ועל דרך שאמר ר"ש בנמחות ק"ג האומר הרי עלי מנחה להציה מן השעורים יצא מן החטים קמח יצא סולת ר"ש פוטר שלא התנדב כדרך המתנדבים אלא שצ"ה אסור הוא בגרוגרות ודבילה מתורת נדר. ורבי יהודה חולק בזה וס"ל שלא נחלקו צ"ה וצ"ה לענין נזירות כלל, שכולם מודים שאינו נזיר אלא שלדעת צ"ה נאסר מיהא בגרוגרות ודבילה ובאומר הרי הן עלי כקרבן ר"ל שחקרנוהו מה היה בלבו כשהזכיר לשון נזירות על הגרוגרות והוא משיב שכונתו היתה להיות בגרוגרות אסורות עליו כקרבן או שאמר כן בפירוש ר"ל הריני נזיר מן הגרוגרות וכו' והרי הן עלי כקרבן ולדעת רבי יהודה אינו נזיר כלל אף לצ"ה אלא שלדעת ר"י אסור בגרוגרות לצ"ה ולצ"ה אין בדבריו כלום אף לאיסור הגרוגרות.

נמצאו פשטן הדברים לדעת צ"ה לפי הת"ק מכל יולא בגפן אסור ודבילה וגרוגרות מותר ולרבי יהודה לצ"ה דבילה וגרוגרות אסור ומותר ציואל מהגפן ולצ"ה לפי הת"ק אסור בגרוגרות ודבילה משום נדר ומותר בכל היואל מן הגפן ולדעת רבי יהודה אין בדבריו כלום הן לאיסור נזירות הן לאיסור גרוגרות ודבילה והלכה כצ"ה, וכת"ק, ואסור בגרוגרות ודבילה. ובתוספתא ריש פ"ב כתב כינויי כינויין צ"ה נזיר וצ"ה אינו נזיר איזה כינויי כינויין האומר הריני נזיר מן הדבילה ולמה קרי ליה כינויי מה שייך דבילה בנזירות וי"ל דצירושלמי קרי לדבילה תירוש ע"כ בתוס' ועיין מאירי.

והרמב"ם צפיהמ"ש פי' דהא דר"י אף כשאמרו צ"ה וז"ל ופי' מה שאמר ר"י לדעת צ"ה הרי

שמאי לא אמרו אלא באומר הרי עלי קרבן (ח) מזגו לו את הכוס ואמר הריני נזיר ממנו הרי זה נזיר מעשה באשה אחת שהיתה שכורה מזגו לה את הכוס ואמרה הריני נזירה ממנו אמרו חכמים לא נתכוונה זו אלא

עלי קרבן צ"ש סצרי דכוי נדור מן הגרוגרות וצ"ה סצרי דלא כוי נדור: מעשה באשה אחת וכו'. מתני' חסורי מחסרה והכי קתני אם שכור

כוא ואמר הריני נזיר ממנו אינו נזיר שלא היה דעתו אלא לאסור אותו כוס עליו כקרבן וכי יכירי דלא ליתיה ליה כוס אחרינא אמר הריני נזיר ומעשה נמי וכו': אמרו חכמים. כיון דשכורה היא ואינה זקוקה לשתיב נראין

משנה הלכות

שמעבגיע לשכרותו של לוע אינו בן חיוב ע"כ. וראיתי צלפת פענח שכתב עיין מש"כ רבנו צה"ל אישות פ"ד ה"ח וצה"ל גירושין פ"ג וצה"ל יבום פ"ג וצה"ל תרומות פ"ד וכתוספתא שם פ"ג וצה"ל מכירה ס"פ כ"ע עיי"ש וכאן כתב בעטם מחמת בן חיוב ולא מחמת שאינו בן דעת ועיין צה"ל שחיטה פ"ג ה"ג ופ"ד ה"ה ע"ש אך י"ל דנ"מ לפ"מ דקיי"ל דגבי נזירות גם אחר אסור לגלחו אם קיבל עליו נזירות קודם ואח"כ נעשה שיכור כשכורו של לוע ואז ליכא איסור אפילו ע"י אחרים וכן למה דקיי"ל דהאז מדיר את בנו בנזיר אם היה אז שיכור כך אינו חל עליו כלל הנזירות ועיין צה"ל דכריתות דף ו' ע"ג גבי הסך לעכו"ם ולמתים ע"ש ועיין צה"ל סנהדרין דף מ"ז ע"א וגיעין דף ע' ע"ג גבי ישן משום דידיה וכאן לא משום דאזל ממנו החיוב כעת וכ"כ בזה צה"ל ע"כ ע"ש. ועיין מה שכתבו אחרונים באשה שזנחה בעת שהיתה שיכורה כשכרות של לוע אי נאסרה על צעלה ומדברי הרמב"ם הללו לכאורה כי אפשר לדייק דלא נאסרה כיון דאינה בת חיוב כלל אבל יש לומר דלא גרע מקטנה דנמי אינה בת חיוב אפה"כ ס"ל לרבנו דנאסרה על צעלה אם זנחה לרונה וי"ל.

והנה צירושלמי אמרו מתניתא כשאנו יכול אבל אם יכול הדא דתנין מעשה באשה אחת וכו' ואמרו חכמים לא נתכוונה זו אלא כלומר הרי הוא עלי קרבן, רבי ירמיה צ"ס ר' זעירא אפילו לשון קרבן אינו למה שאינו קובע עליו לא נזירות כלשון קרבן ולא קרבן כלשון נזירות ע"כ. ועיין בקרן אורה שינויי נסחאות, ועכ"פ נראה מדברי הירושלמי דבאמת הוא מחלוקת אי נאסרה באותו כוס עצמו ג"כ ועיין פ"ג שם וא"כ ל"ע לכאורה אחאי כתבו צתתם דבאותו כוס אסור וכן ראיתי במראה הפנים וצ"ח ה"קרבן שהקשו בן הרמב"ם ז"ל וכתבו דלשיעתיב אזיל שפסק באומר הריני נזיר מן הגרוגרות וכו' ה"ז אסור בהן ואינו נזיר דסובר דלצ"ה נדור ואינו נזיר דלצ"ה קובע כלשון נזירות הלכך גם כאן אסור והירושלמי לשיעתיב דתני לעיל בה"א אינו נדור ואינו נזיר ש"מ דאינו קובע קרבן כלשון נזירות ע"ש וק"ל ל"ע דכלשון ר' ירמיה צ"ס ר' זעירא וכו' משמע דהת"ק ס"ל דודאי לשון קרבן הוא אפי' להירושלמי ודו"ק.

דכ"ה נדור לנישוא קמא, מדברי הרמב"ם צ"ה המשנה לכאורה לא נראה הכי ע"ש ודו"ק ול"ע.

(ח) ומ"ש מזגו לו את הכוס ואמר הריני נזיר ממנו הרי זה נזיר וכו' משנה שם דף י"א ע"א מזגו לו את הכוס וכו' מעשה באשה אחת שהיתה שיכורה ומזגו לה את הכוס ואמרה הריני נזירה ממנו אמרו חכמים לא נתכוונה זו אלא לומר הרי הוא עלי קרבן וגרסת רבנו אלא כלומר וכו' וכן הוא צירושלמי מכילתין כלשון רבנו. ופריך בגמ' מעשה לשחור אמרת רישא הרי זה נזיר והדר תני מעשה באשה אחת אלמא צה"ל הוא דאסור הא יינא אחרינא שרי חסורי מחסרה והכי קתני מזגו לו את הכוס ואמר הריני נזיר ממנו הרי זה נזיר ואם שיכור הוא ואמר הריני נזיר ממנו אינו נזיר מ"מ כמאן דאמר הרי עלי קרבן הוא וכ"ה לימא הכי סבר מיתנין לי אחרינא ומלערן לי אימא לכו הא מילתא דפסיקא לכו ומעשה נמי באשה אחת ע"כ.

והנראה דבאותו כוס צעלמו מיכו נאסר דעשאו על עצמו כקרבן וכן כתבו התוס' ורש"י והרמב"ם פ"א מה"ל נזירות ה"ג ולא ראיתי בזה מי שחולק דנאסר באותו כוס. ולכאורה ל"ע מהא דאמרינן לעיל הריני נזיר מן הגרוגרות ומן הדבילה דלא כוי נזיר ואיפליגו בזה אי הגרוגרות עצמה אסירה וכמו שהבאתי לעיל ומ"ש.

וע"ה צדעתי לחלק דבשלמא גבי גרוגרות ודבילה אינו בגדר נזירות כלל דלא שייך בנזיר ולכן ע"כ לא כוי גרוגרות אלא פתח לחרטה וכמו שאמרו שם בגמ' והאי נדר ופתחו עמו הוא, או משום דלא התנדב כדרך המתנדבים דעכ"פ אמת הוא דאין זה ארך להזיר בנזיר, אבל הכא בנזירות כוס יין ודאי כדרכה הוא להיות נזירות צה"ל אלא שאין אומדין דעתה דהא דאמרה הריני נזיר הוא רק כדי לסלק מעליה שהפלירו זה לשחות שאם לא תאמר לכן כן יראה שיצוהי לה כוס אחר אבל כיון שדרך לנזור בן ע"כ אמרינן דלא נתכוונה אלא לומר הרי הוא עלי קרבן דא"כ הוה נזיר נמי ומלאתי בקרן אורה שפ"י כעין זה ע"ש.

ובתב הרמב"ם ז"ל ואם הגיע לשכרותו של לוע אין דבריו כלום ואינו חייב על כל עצירה שיעשה

כלומר הרי עלי קרבן. ט) הקורח קרחה בראשו והמקיף פאת ראשו והמשחית פאת זקנו והשורט שריטה אחת על מת חייב. י) תנו רבנן פאת אלה דאשמעינן חידוש במלקות דידכו דקורח זימנן דמחייב אפילו בהתראה אחת על כל קרחה וקרחה ושחייב על הקפי שחיס ועל הזקן חמש ואשמעינן בשריטה דחייב ה' על שריטה ה' בחמשה מתים משום הכי תנינהו במתניתין אבל שאר לאוי שאין בהם חדוש לא קתני, וכחצ הראש ז"ל והא דלא תני בהדיא במתניי משום דלא מחני ליה קרחה קרחה אחת על חמשה מתים משום דשריטה מרבה ליה מלפניו ובקרחה ליכא ריבויא ע"כ: קרחה. על מת כדכתיב (דברים י"ד) ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת, ואע"ג דגבי כהנים לא כתיב על מת למדו בגז"ש מקרחה קרחה מה בישאל על מת אף בכהנים על מת ושיעור קרחה כגרים: והמקיף פאת ראשו. פי' הרע"ז משום דרעיו לאחורי אזנו אין שיער כלום וכך במלכו אין שיער כלום, אבל בלדעיו שצמחא יש שיער ואם הוא משור ונוטל כל השער שצדעיו למדת אחורי אזנו ופדחתו זהו מקיף סוף הראש. לשון רבי יהודה ברבי נתן תלמיד רש"י ז"ל הביאו התו"ט, ובמספרים כעין תער נחלקו הראשונים ז"ל ועיין משנ"ה: והמשחית פאת זקנו. ה' פאות יש בזקן ורבו בהן הדעות איך הן ולהכי אסור להעביר תער על כל הזקן ואפילו תחת הגרון ואין השחת' אלא בתער: והשורט שריטה אחת וכו'. לאו דוקא נקט שריטה אחת אלא משום דבני לפלוגי לקמי' בין שריטה אחת לשתי שריטות נקיט ליה

משנה הלכות

למאות כי מאות מלך הם עלינו אף לא נדע עטמן וכו"י ז"ל כתב עליו דחם ליה להרמז"ס מלסבור הכי ומי יחוש לכבוד התורה והמאות יותר ממנו וכו' ודעתו ז"ל לומר שאע"פ שכל חוקי התורה גזירת המלך הם מ"מ כל מה שיוכל לבקש לו טעם נאמר זו טעם וכו"ש דרריש טעמא דקרא. והד"מ כתב אב"י ז"ל דודאי לא חשז העור זאת על הרמז"ס ז"ל ככוונת הב"י, אלא מ"ש וזה אינו מפורש ר"ל שלא נדרש טעמיה דקרא לומר שאינו אסור אלא בדרך שטעו עו"כ אבל בכל ענין אסור הואיל ואין הטעם מפורש במקרא אין להחיר במקום שאין הטעם שייך ועיין פרישה שם.

ובבב"י ק"פ כתב עוד גדידה ושריטה אחד הוא והוא ששורט בצצרו ואינו חייב אלא"כ יעשה כן על מתו, ולע"ז, אלא שעל מתו חייב בין ציד בין צכלי ולע"ז אינו חייב אלא צכלי. וכתב הרמב"ן ז"ל דוקא שריטה אבל אם מכה צידו על צצרו מותר כדאשכחן סנהדרין ס"ה בר"ע שפגע במתתו של ר' אליעזר והיה מכה על צצרו עד שדמו שותת לארץ, וכתב א"ח ז"ל ותימה וכו'. והתוס' כתבו משום תורה, והמאירי סנהדרין ה"ל כתב שלא נאסר אלא על צער המת אבל ר"ע על צער התורה שאצדכר עשה כן, וי"א שלא נאסר אלא צפני המת ועיין מנ"ח מאור חס"ז, אבל במס' שמחות הגירסא והיה מכה על לבו והדם שותת עי"ש רפ"ע וא"כ אין צוה שרט כלל ועיין מהר"ע בזהר וירא שם ל"ע סע"א ושו"ת צחי כהונה ח"ב (שלונקי תק"י) חלק בית המדרש י"ע סע"ב.

י) וב"ש תנו רבנן פאת ראשו סוף ראשו וכו' גמ' שם ע"ב ת"ר פאת ראשו סוף ראשו ואיזו סוף ראשו זה המשור דרעיו לאחורי אזנו ולפדחתו, וגירסת רבנו זה המשור דרעיו בתער אילך ואילך כגון שגילה דרעיו בתער והשור אותן לאחורי אזנו ולפדחתו ובגמ' לא גרס תער בפאת ראשו אבל בתוספתא מכות פ"ג ה"ז

ט) וב"ש הקורח קרחה צראשו וכו' משנה מכות דף כ' ע"א הקורח קרחה צראשו והמקיף פאת ראשו והמשחית פאת זקנו והשורט שריטה אחת על המת חייב שרט שריטה אחת על חמשה מתים או חמש שריטות על מת אחד חייב על כל אחת ואחת על הראש שחיס אחת מכאן ואחת מכאן על הזקן שחיס מכאן ושחיס מכאן ואחת מלמעלה רבי אליעזר אומר אם ניטלו כולן כאחד אינו חייב אלא אחת ואינו חייב עד שיטלנו בתער רבי אליעזר אומר אפילו לקטו במלקט או צרכיעני חייב ע"כ.

ופרש"י ז"ל השורט שריטה אחת על המת חייב הכא לאו דוקא נקט שריטה אחת אלא משום דבני לפלוגי לקמי' בין שריטה אחת לשתי שריטות נקיט ליה נמי הכא וכמדומה דלא גרסינן ליה ע"כ אבל מדברי רבנו נראה דגרס לה גם צרישא. וכתב הריטב"א ז"ל דכל הני לאוי דידכו מפורשי בקרא אלא דאשמעינן חידוש במלקות דידכו דקורח זימנן דמחייב אפילו בהתראה אחת על כל קרחה וקרחה ושחייב על הקפה שחיס ועל הזקן חמש וכו' ע"ש ועיין רמב"ם פ"ב מהל' ע"ז הל' ע"ו ובפיה"מ להרע"ז שם.

והמור יו"ד סי' ק"פ כתב גדידה וקרחה על המת גם הוא מחוקת העו"כ דכתיב צניס אחס לדי' אלקיכם לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת וכו' ופי' הב"י כלומר וכיון דתלה הדבר בצניס אחס לה' משמע דעו"כ דלאו צני השם הו' עבדי הכי ומשום הכי אסרו הקצ"ה לצניו. ועיין צ"ח שם ובש"ע סי' ה"ל סעי' ט', קרחה הוא שחולש משער ראשו על המת צכ"מ צראש בין ציד בין צסם וכו' ועיין ביאור הגר"א שם.

והמור יו"ד סי' קפ"א כתב הקפת הראש והשחתת הזקן גם צאלו כתב הרמב"ם שאסרם מפני שעושים כן עו"כ ע"כ וזה אינו מפורש ואין לנו לריכים לבקש טעם

ראשו סוף ראשו ואיזה הוא סוף ראשו זה המשוה צדעיו בתער אילך ואילך כגון שגילח צדעיו בתער והשוה אותן לאחריו אזניו ולפדחתו. יא
תנו רבנן פאת זקנו סוף זקנו ואיזה הוא סוף זקנו זה שכולת של זקן

הכא, ובקרא (ויקרא י"ט)
 ושרט לפניו לא תתנו לחייב
 על כל שריטה ושריטה ועל כל
 נפש ונפש ואע"פ שלא היטה
 שם אלא בתראה אחת והיו

כל חמש שריטות צבת אחת חייב ועי' תוי"ט: ואיזה הוא סוף ראשו. באיזה ענין יהא מקיף סוף הראש שיבא חייב
 צבל תקיפו: המשוה לדעיו בתער. דעת רבנו דמספרים כעין תער מותר וכדעת הרמב"ם ז"ל ואחורי אזנו אין
 שיער כלום וכך צמחו וזה השור מקום השער אילך ואילך והשוה אותן לאחריו אזנו ולפדחתו, ושיעור הפאה כתב
 הרמב"ם דהוא מ' שערות: שכולת של זקן. כולו חמש פאות דקחשיב צמחיתין בכלל

משנה הלכות

לדקה סימן ס"א מזה, וצ"ז סק"א ובתשו' פמ"א ח"א
 סימן ע"ט השיג על הע"ז, והחינוך מלווה רנ"ב כתב
 דאפילו חליצה דהרמב"ם צמספריים כעין תער פטור
 דוקא אבל אסור והצ"י פי' דפטור ומותר, וכ"כ בשו"ת
 חיים שאל ח"ב סי' ג"ב, ובמכתם לדוד יו"ד סי' כ"ח
 השיג הרבה הצ"י, ועיין ריטב"א מכות דף י"א ובשו"ת
 כפי אהרן סי' ג' ובשו"ת דברי מרדכי סי' י"ח ובד"ת
 יו"ד סי' קפ"א סעי' ג' ודו"ק.

יא) וב"ש ת"ר פאת זקנו ואיזה הוא סוף זקן זה
שכולת של זקן בגמ' שם דף כ' ע"ב כלשון
 רבנו ופירוש רש"י בסוף מכות הנ"ל ואחד למטה שער
 שבין השיבולת צמספריים שקורין מוניין וכ"כ בריש
 שבוטות והרמב"ם כתב תיבא צמ"כ פאת זקנס סוף הזקן
 שיבולת הזקן פירוש שיואל שער צאותה בליטה כעין
 שיבולת עכ"ל והטור צ"ח ר"ח צ"ח קפ"א פי' ואחת
 למטה צמספריים הזקן בגרסתו והרמב"ם אחר שהביא שלשה
 פירושים הללו כתב וצ"ח עשירי דנגעים חן זהו הזקן
 מפרק של לחי עד פיקה של גרסתו ועיין צ"י שם מה
 שהאריך.

והנה הצ"י כתב דליעול שערות הזקן בתער הוא דאסור
אבל צמספריים כעין תער מותר וכ"כ צ"ח סי'
הנ"ל סעי' י' וז"ל ואינו חייב על השחתת פאת הזקן
אלא בתער אבל צמספריים מותר אפילו כעין תער, אבל
הבאה"ט הביא צ"ח האר"י הקדוש דאפילו שער אחת
אסור ליעול משום דנוטל דזה ליור אחד ע"ש. והנצי"י
תיבא יו"ד סי' פ"א כתב דבסמ' מותר אפילו לכתחלה
וכן ראיתי בשו"ת ח"ס או"ח סי' קנ"ט וז"ל אבל אשר
הרעיש נגד מגולחי הזקן לא ידעתי מה הרעיש הגדול
הזה וכו' ומה שרמז לספרי המקובלים שכתבו שלא להושיע
ידיו בזקנו כלל אין לנו עסק בנסתרות אבל מהם ומכמונם
הותרה הרלווע לגמרי בכל ארץ איטליה ונחלים באילן גדול
ר' מנחם עזריה בעל עשרה מאמרות אבי המקובלים
שהוא היה מגולח מצלי השאיר שער אחת וכן בעיד
עליו היש"ר מקאנדיא באילוס שלו ע"ש. והנראה שבעמיד
היסוד הזה על דברי הבאר עסק בתשו' סי' ע' שכתב

גרם לה וז"ל המקיף פאת ראשו של חבירו שניבן חייבין
 צמה דברים אמורים שהיו שניהם מזידים וכו' אינו חייב
 עד שיקיפו בתער ע"כ וזה הוא דעת רבנו ונראה דעת
 רבנו דגם פאת הראש מותר צמספריים כעין תער, וכתב
 הנמק"י שכ"כ ג"כ ה"ר ישעיה וכ"פ סמ"ג והצ"י כתב
 וטעמא דמדתן צ"ח בתרא דמכות אינו חייב עד שיעללו
 בתער ומשמע להו ז"ל דבין אפאת הזקן בין אפאת הראש
 קאי ובכדיא תיבא צמספריים כן.

והרא"ש ז"ל חולק וס"ל דאפי' מספריים כעין תער
אסור דהא דתנן אינו חייב עד שיעללו בתער
אפאת זקן דוקא קאי אבל פאת הראש לא צעין תער
וכ"מ בגמ' דלא פירש גילוח של השחתה גבי פאות הראש
וכ"כ התוס' ריש שבוטות דף ב' ע"ב וכן מלאתי לתוס'
שאנן לתוס' מכות וז"ל ואינו חייב עד שיעללו בתער
אפאת זקן קאי אבל פאת הראש לא צעין תער והא דתיבא
צמספריים גבי פאת הראש דאינו חייב עד שיעללו בתער
ר"ל מספריים כעין תער וכן משמע בגמ' נזיר פ' ג'
מיין דלא צעין תער גבי פאת הראש דריש גבי גילוח
דמלורע דכתיב וגלח את שערו את ראשו ואת זקנו וגו'
ראשו מה ת"ל פי' כיון דכתיב וגלח את כל שערו למה
כתב ראשו אי לאו ראשו הו"א שערו המותר לגלח אבל פאת
הראש לא כתב רחמנא ראשו לאשמעינן דאחי עשה דגילוח
דמלורע ודחי ל"ח דפאת הראש, זקנו מה ת"ל לאשמעינן
דתגלחת דמלורע לריך תער שהרי אין חיוב גילוח דפאת
זקן כי אם בתער וכו' כדתנן הכא ולהכי כתב רחמנא
זקנו לאשמעינן דאחי תגלחת דמלורע שריך תער ודחי
לפאת זקנו אבל מדאמר רחמנא את כל שערו את ראשו
דגילוח דמלורע דחי לאו דהקפד לא הוה ידעין דבתער
דכוה אמינא דדחי לאו ידידיה הוי שפיר צלא תער אלמא
פאת הראש לא צעין תער וכן הלכה ע"כ ע"ש.

ורבינו ירוחם הביא צ' שיעות וכו' שנראה עיקר כדעת
הרא"ש וכ"פ סמ"ק ועיין תה"ד סי'
רנ"ד שכתב שם דאסור לגלח פאת זקן צמספריים אלא
שהעולם אינם נזהרים בדבר. ובש"ע יו"ד הביא צ'
כדעות דעת הרמב"ם ראשונה ודעת הרא"ש צ"ח יש
אוסרים וסיים ויש לחוש לדבריהם ועיין שו"ת שמש

שכן דרש וחקר על המנהג הרמ"ע זללה"ה והגידו לו שכי מסתפר בדיקני. *

אבל ראיתי בשו"ת דברי יוסף להחכם ר' יוסף אירגאם ז"ל שכתב על דברי בעל צאר עשק צסי"ה כ"ה וז"ל ועוד אני חקיתי על זה ממנו"ר בנימין הכהן נר"ו צעיר ריגיו"ו יע"א והשיב לי וז"ל דברי בעל צאר עשק אין ראוי לסמוך עליהם כי כבר התעסקו עמו בעלי הכוראח מכמה תשובות שצאו שם ולא כהלכתא ואני ראיתי במעטובא לורת הרמ"ע זללה"ה והוא זקן מלא על כל גדותיו עכ"ל והרי זה הכחשה בגוף של עדות עכ"ל והנראה דהח"ס ז"ל לא היה לפניו עת כתיבו דברי שו"ת דברי יוסף הללו וכבר ראיתי בד"ת שכתב דנעלם מנ"י דהח"ס ז"ל תשובה הנ"ל ע"ש.

אבל לקושטא דמילתא גם דברי הד"ת לפענ"ד ז"ע קלם שהביא שם תשו' הגה"ק בעל ז"ל מליובאוויטש שהאריך להוכיח דאפילו במספרים כעין תער אסור מדינא דגמ' והביא בן מדברי הרש"א ז"ל בתשובה דעיקר לדינא דאסור מה"ת לגלח הזקן אפי' במספרים שלא כעין תער ע"ש מה שהאריך ואח"כ הביא דברי יוסף הג"ל מה שהשיג אבעל צאר עשק, והשמיע מה שכתב עוד שם הבעל דברי יוסף וז"ל הן קודם אודיעך כי מה שאמרו המקובלים שאין לגלח הזקן אפילו במספרים אין כוונתם ח"ו לחלוק על חכמי הגמ' שהתירוהו ע"פ קבלתם אבל מודים דמי שאומר שמגלה זקנו במספרים עובר צדל תשחית דהרי הוא כופר בתורה שצ"פ אמנם הענין הוא שיש צפירוש מלות התורה נגלה ונסתר וכו' ע"ש. ול"ע שלא הרגיש בזה הגאון ז"ל ולא הקשה עליו משו"ת הרש"א שהביא הגאון בעל ז"ל ז"ל דנראה דס"ל צאמת מדינא דגמ' לאיסור או שלא הקשה לה"ל מדברי יוסף הג"ל סוף דבר אם הקשה להח"ס מדברי יוסף הג"ל הכי"י הי' לי להקשות ולא להעלים הדברים שם ול"ע.

והנה בגוף הדין חוששני להכניס ראשי צין הני עורי גבוהי ומה אדע אשר לא ידעו אבל מאחר שראיתי נוהגים רוצה דעלמא להשיר שער הזקן ורק מהשירידים אשר אינם מגלחים ולפי דעת ה"ל הם צאיסור דאורייתא והאלקים אינה לידי ללמד זכות עליהם וכשם שדנתי לקפ זכות כך ידוני מן השמים לקפ זכות, ולא צאתי חלילה להתיר להאוסרים אלא ללמד זכות דהנה כפי הגרסה למעיין בדבריו הקדושים בשו"ת ז"ל יו"ד סי' ז"ג נראה דעיקר יסודו בזה ע"ד שו"ת הרש"א צסי"ה ק"ו ח"א דס"ל דשער צית השחי וצית הערוה אפי' במספרים כעין תער אסור לרצ והביא שם ראיות לזה וכתב בגאון צ"ל דא"כ כ"ש וק"ו צפירות הזקן דהלוא מפורש באורייתא בתער שגם במספרים אסור עכ"פ מדרבנן ולוקה מדרבנן והבי"י לא ראה דברי תשו' הרש"א אלו גם היש"ש פ"ב דיצמות סי' י"ז דחילק צין פלות צין וצין

(* שוב מצאתי בסוף שו"ת מהר"ם מרומענבורג (בודאפעסט) בדרכי התשובה שכי המפתה בתולה כו' זהו תשובתו ג' מלקיות מלקין אותו בכל יום ויתענה שנה תמימה וצל הארץ ישן ונושא שק

שער צית השחי דצפירות זקן בהשחתה תליא ולכן שרי במספרים כעין תער אבל הכא משום לא ילבש אין חילוק כתב עליו הגה"ק דאין דבריו נראין כלל מאחר שלא נמלא בגמ' דמותר צפירות הזקן במספרים רק שאינו חשוב השחתה א"כ יש לנו לומר דאדרבה חמור' משער צית השחי וצית הערוה כאשר השכל מורה בן ועיי"ש עוד ראיות מה שהאריך בזה הגה"ק זללה"ה.

ועפר אני תחת כפות רגליו אבל לפענ"ד דברי הראשונים הב"י והיש"ש נכונים הם ומלאתי להדיא בתשו' הרש"א כחילוק הגאונים ז"ל לחלק צין שער הזקן ושער צית השחי דשער הזקן קיל מזה והוא דהרש"א ז"ל בתשובה סי' ת"ח כתב וז"ל שאלה אם נזיר מותר בתספורת זקנו אם אין מי אמרינן דמותר מדהקפיד הכתוב צמלורע נזיר צראשו וזקנו מכלל דשאר נזירים מותר.

תשובה מסתברא שלא הקפיד הכתוב צמלורע אלא בשער שצראש דכתיב תער לא יעבר על ראשו וצעת חגלחת לא כתיב אלא ראשו דכתיב וגלח ראשו ציום עהרתו וכתיב וגלח הנזיר פתח אהל מועד את ראש נזרו ולקח את שער ראש נזרו ונתן על האש וכו' הנה שלא הזכיר בכל הפרשה זקנו אלא ראשו בלבד ושינוי בפרק מי שאמר הריני נזיר דף כ"ח ע"ב האיש מדיר את צנו צנזיר ואיפליגו צעמא בגמ' ר' יוחנן אמר הלכה הוא צנזיר ורש"א אמר כדי לחנכן צמלות וגרסינן התם בשלמא לרבי יוחנן וכו' מגלה ועצוד הקפה אלא למאן דאמר כדי לחנכן צמלות הא קא עביד הקפה ודחה קסבר הקפת כל הראש דרבנן וחנוך דרבנן ואתי חנוך ודחי הקפה דרבנן אלמא שמעינן מיהא דאין תגלחת זקן צכלל דאם איתא ליקשו למאן דאמר כדי לחנכן הא עבד הקפה והשחתת זקן דמי לא עסקינן דהביא זקן העליון מיד כשהביא זקן התחתון ולא הוה מצי לדחויי צוקן כדדחי בהקפה דהשחתת זקן צאיס דאורייתא היא ע"כ.

והנראה מפורש מדברי הרש"א ז"ל דס"ל דמותר לספור הזקן במספרים עכ"פ מדין תורה וכנראה אפי' במספרים כעין תער מתיר ועכ"פ במספרים שלא כעין תער ודאי מותר דא"כ הי' ליה להשיב להשאל צפשיעות דאסור לספור זקנו מכל וכל ומאי קא מציעא לי נזיר וצפרע לפי שיעתו דס"ל צשער צית השחי וצית הערוה אסור מדרבנן ואי נימא דכ"ש הוא הכי הי"ל לומר, אלא ודאי נראה צרור דעת הרש"א נמי לחלק צין שער צית השחי והערוה לשערות הזקן או מעט היש"ש או מעטמים אחרים יכיה מה שיכיה עכ"פ נראה צרור דברי הפוסקים מיושבים מקושית הגאון ז"ל.

ולפי זה לא תקשה נמי להבי"י מה שתמה עליו הגאון ז"ל שלא ראה תשו' הרש"א אלו דודאי ראה הב"י ז"ל אלא שס"ל שאין שום ראיה מצית השחי שחרי ראה

סמוך לבשרו שנה תמימה ומגדל זקנו ויתודה בכל יום על הרעה אשר עשה עכ"ל. ומשמע דגידול הזקן הוא מדרבני התשובה אבל בנראה דכל אחד היה לו זקן. שוב מצאתי במהרי"ל ימים שבין פסח

(יב) וחייב על הראש שתיים אחת מכאן ואחת מיכאן היכא מחוי רב ששת בפירקי דרישא. ועל הזקן שתיים מכאן ושתיים מיכאן ואחת באמצע היכא מחוי רב ששת בפירקי דדיקנא. שני לחיים שבראש ושתי השחתות בכל

שיבולת הס. בפירקי דרישא. מקום הפרקים שמחזירים שם פירקי העלמות והיינו בלדעים: בפירקי דדיקנא. פרק ראשון של זקן היינו תחת האוזן מקום

שלחי התחתון ויולא משם ושם נקרא פאה בחודו של לחי שכולט לחון ושתי השבולת שצסנער מקום חזור שני הלחיים יש עלם קטן שמחזר הלחיים יחד שמכאן ומכאן נקרא פאה שכל אחד מהן לסוף הלחי הרי שתיים מכאן ושתיים מכאן ואחת מלמעלה הוא השיער שצין צי השיבולת שצסנער ופרק הוא בפני עלמו כך פירש רש"י מכות

משנה הלכות

מפורש בדברי הרשב"א ז"ל דהנזיר לא היה מגלה שער זקנו אבל מ"מ אין מה ראי' לאיסור גילוח הזקן ואדרבה וכו"ל.

וי"ש לי עוד אריכות דברים בזה וכנראה דלא ראה הגב"ק דברי תשו' הרשב"א הללו ואני לא צאתי חלילה לחלוק על הגאון ז"ל להחיות חספות הזקן ח"ו אלא צאתי ללמד זכות על העושים כן בוצדאי כל מי שיראה ד' נוגע בלצבו עוב שלא ליעול ממנו ללם חלקים ועיין ח"ע פ' קדשים וקל"ט מענין שער הראש ע"ש ודו"ק וכדאי לנו האר"י הקדוש לשמוע לדבריו אף שצנעני"ה לא זכינו ליכנס בסוד ד'.

(יב) ומ"ש וחייב על הראש שתיים וכו' גמ' שם דף כ"א ע"א מחוי רב ששת צין פירקי דרישא וגירסת הכ"ח צין פירקי דרישא וגירסת רבנו בפירקא דרישא. ומ"ש ועל הזקן שתיים מכאן ושתיים מיכאן ואחת צלמלע ג"ז שם ובגמ' גרס ואחת מלמעלה מחוי רב ששת צין פירקי דדיקנא והגירסא כנ"ל.

והשו"ר יו"ד סי' קפ"א כתב ופאות הראש שתיים סוף הראש הוא מקום חצורו ללחי מימין ומשמאל ואין חילוק צין אם מגלה הפאות בלצד ומניח השיער שבראש או שמגלה כל הראש אם הפאות בכל ענין חייב. ופי' זה הוא כפי' רש"י מכות הנ"ל והא שכתב ואין חילוק וכו' כן פסק הרמב"ם בסוף הלכות ע"ז והעטם משום דאמרינן צפי' שני נזירים י"ח ע"ב דכולי עלמא הקפת כל הראש שמה הקפה ועיין צ"י וב"ח שם ועיין לקמן בסמוך בדברי רבנו.

ופאות הזקן הן חמשה וזה מקומן לר"מ מקום חצורו הלחי לדעים מימין ומשמאל ושני גבולי השפה מימין ומשמאל ואחת למטה בסוף הזקן בגרגרת ולרש"י אחת מקום חצורו לסנער לעלם מימין ואחת כנגדו משמאל ואחת מקום חצורו הלחי לדעים מימין וכנגדו משמאל ואחת למטה בסוף הזקן וי"א שעלם הלחי המחוצר לדעים הוא רחב הפנים ויש לו שני פאות הרי זה ארבע ואחת למטה ועיין צ"י וב"ח.

ובשו"ע יו"ד סי' קפ"א סעי' י"א כתב פאות הזקן הם ה' ורבו בהם הדעות לפיכך ירא

שלא גלח זקנו עד ערב רגל השבועות עכ"ל. והוא פלא שדמור"ל גלח זקנו עכ"פ ערב הרגל ולפי זה היה אתי שפיר לשון הטור או"ח ס"ס תקפ"א ודו"ק.

ג"כ תשו' הרשב"א השניה דמפורש לחלק צין שער צית השחי והערוה לשערות הזקן דאל"כ יהיו דבריו סותרים. ולפי"ז א"ל לה גמ' ראי' הגאון ז"ל שכתב שם בס"ק יו"ד צא"ד וז"ל ובש"ת חכ"ל סי' פ"ו כ' ולפי"ז בכל שאר איסורי תורה כגון החולש שער אחד בנזיר או בשבת או מוליד פחות מכשיעור אין צו איסור כלל וכו' א"כ י"ל דבכל השיעורין נמי פחות מכשיעור אסור מן התורה וה"כ י"ל כן וג"כ חזי לאיטרופי היינו אם היה מגלה בתער היה חייב היינו ע"י שהיה משחית מעיקרו וה"כ כשמשחית מקלחו אסור דזה המקלח קודם שגילחו ה' מלערך להנותר לחייבו ועכ"פ בנזירות מוכרחים לנו לומר כן וא"כ אמאי לא נאמר כן בפאות הזקן שהקפידה התורה שלא להשחיתם א"כ יש טעם קדוש בזה השער ואדרבה חמור משער נזיר ע"ד שאמרו רפ"ז כה"ג וזיר יעמא נזיר שאין קדושתו קדושת עולם ואל יעמא כהן שקדושתו קדושת עולם וה"כ איסור גילוח פאות הזקן הוא לעולם משא"כ בנזיר שאחר הנזירות יש היתר וגם אינו לאו השור בכל וגם קיל יותר מפאות משום שישנו בשאלה כמ"ש בגמ' פ"ק דיבמות (דף ה' ע"א) וא"כ אף שהחיות מלקות היה רק בתער, אבל נאמר שהמכוון והאיסור שיגדל שער פאות זקנו כמו הנזיר בשערות ראשו וכמו גבי צית השחי כתב הרשב"א בתשו' סי' ק"ו דאסור להקל כלל וכו' וכ"ש ש"ל כן בפאת הזקן דאסור להקל כלל ע"כ.

אבל לפי דברי הרשב"א אלו השנים אין ראי' כלל דק"ו פריכה הוא גם מה שכתב צריש התשובה דכ"ה ושם צא"ד וז"ל והנה מ"ש השע"מ ולא מיירי צא"ש זקן למאי דס"ד השתא דבתער ממש קאמר ר"ל אבל לפי המסקנא דמספרים טעין תער קאמר אפי' צא"ש זקן וכו' נלפענ"ד שזה אינו דכלל גופו וכו' ועוד ראי' ברורה מדאיתא שם דף נ"ט ע"א אמר רב נחמן בנזיר מותר ופי' החוס' להעביר צית השחי וצית הערוה דקסבר אחר שזיר מותר ופי' החוס' להעביר צית השחי וצית הערוה דקסבר אחר שזיר מעביר כל שער ראשו לא חשיב נוי ותקון לגבי אותו האיש וכו' ועוד דגם הנזיר כשמגלה אינו מגלה פאת ראשו ופאת זקנו ח"ו רק שער ראש נזרו לצדו דבר גדול דבר הנציח ז"ל דכעתה

לעצדת וד"ל וכן ראיתי נהג מהר"ז שטיין שישב באופנהיים ג' פרסאות מק"ק דמנצ"א והיה מגלח זקנו קודם ר"ח אייר טרם והלך למתיבתא דמהר"י סג"ל וכתב אמנם מהר"ל הוא נהג בעצמו

הג"ל ועיין משנ"ה כמה פירושים בזה: אבל איסורא מיהא איכא. כלומר לאו איכא ולשון איסורא לאו דוקא ועיין משנ"ה: דכתיב לא תקיפו וגו'. דשמעין לקרא הכי לא תקיפו לא תניחו להקיף דמניח

מזכיר רחמנא ניקף ומקיף: ומאן

לחי ולחי אחת למעלה ואחת למטה ואחת באמצע זו השחתת שבולת זקן. (ג) ואף על גב דניקף לא קא עביד מידי נהי דמלקי לא לקי דהוה ליה לאו שאין בו מעשה וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו אבל איסורא מיהא איכא דכתיב לא תקיפו פאת ראשכם אחד המקיף ואחד הניקף. (יד) ומאן דגדע ליה לרישיה אף על גב דקא שקיל ליה כוליה מיחייב דקיימא להקיף כמקיף, ח"י מדאפקיח בלשון רבים דכתיב לא תקיפו משמע דאחרי קא דגדע ליה. פי' מי שחותך שער ראשו אף על גב דשקיל כל השער כוליה חייב על הפאות:

משנה הלכות

גם הרמב"ם ה"ל עכו"ם הג"ל לא כתב דעובר בלאו והרמב"ד שם כתב דמ"מ עובר בלאו והכ"מ כתב על דברי הרמב"ד ז"ל וז"ל ויותר נראה לי דלא שייך לומר שכוף עובר בלאו כיון דלא עביד מעשה כלל ואפי' אמר ליה להקיף לו פאת ראשו ח"י שליה לדבר עצירה עכ"ל והנראה דבאמת ס"ל דדעת הרמב"ם ז"ל דל"ל לאו חללא איסורא וא"כ ה"י אפשר לומר דזו היא ג"כ דעת רבנו ויהי מה ראייה לדבריו ז"ל, אבל באמת דברי הכ"מ ז"ע דמלשון הגמ' דאמר לך מני רבי יוחנן הוא דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו נראה דלאו הוי רק שאין בו מעשה, ואפשר שדעתו לפי דעת ה"ס שכו' מתירים להקיף איש איש ע"י עו"כ אשה וקטן שביצא הנמק"י מכות הג"ל וי"ל, וכבר ראיתי בשו"ת חכם לבי ס' פ"ב שתמה אכ"מ ז"ל וכתב עליו וכו' לאו אחד בלד שאין בו מעשה ואין לוקין עליו יש לנו בתורה וכו' ועוד מאי ראייה דקאמר ח"י שליה לדבר עצירה פשיטא דלאו של מקיף אשדל"ע אבל ח"י בלאו הניקף קיימין ע"ש מה שהאריך וכתב לדעתו גם דעת הרמב"ם כן ועיין אור"ח ס' שכ"ח בע"ז שם וביו"ד ס' קצ"ח בנה"כ שם ודו"ק.

אבל ראיתי לרבנו הריטב"א ז"ל מכות הג"ל שכתב וז"ל אמר רב חסדא וכו' יפה פי' ר"מ ז"ל דאף ר' חסדא מודה שבהניקף עובר בלאו וכדכתיב לא תקיפו וכדאיתא בתוספתא ולא קשיא ליה חללא במאי דקתני שגם הניקף לוקה והיינו דנקיט בלישניה מאן דאכיל תמרי בארצילא לקי והיינו נמי דקאמר דא"ל מני ר"י הוא דאמר וכו' דאלמא לא קשיא ליה חללא מלקות משום דלית ביה מעשה והיינו דאמר רב אשי במסיע ודברי הכל דכיון דמסיעא הא עביד מעשה אבל לענין לאו בלאו מלקות אפילו בלאו מסיעא נמי עובר בלאו וכן נראה עיקר ע"כ הרי שכתב נמי כמו שכתבתי בעזרי"י ועיין עוד שם בד"ה במסיע ודברי הכל וכו' מ"מ הנראה למעין שם דאית מפרשי דאפילו לאו ליכא ע"ש וז"ע.

(יד) **ומ"ש** ומאן דגדע ליה לרישיה ואע"ג דקא שקיל ליה כוליה חייב וכו' בגמ' נזיר דף ק"ז ע"ב מגלחין ומצינן (משנה שם שני חזירין שאמר להן אחד ראיתי אחד מכם שנעמא ואינו יודע איזה מכם

שמים ינא את כולם ולא יעבור תער על כל זקנו כלל ואפילו תחת הגרון ועיין ע"ז שם ס"ק ג' ד' ובצינור הגר"א שם ס"ק י"ח ודו"ק.

(יג) **ומ"ש** ואע"ג דניקף לא קא עביד מידי נהי דמילקא לא לקי וכו' דכתיב לא תקיפו פאת ראשכם וגו' שם דף כ' ע"ב והמקיף פאת ראשו וכו' חני חנא קמיה דרב חסדא אחד המקיף ואחד הניקף לוקה אמר ליה מאן דאכיל תמרי בארצילא (כלומר האוכל תמרים בכברה יחא לוקה בתמיה ניקף מה פשע שהוא לוקה) דאמר לך מני רבי יוחנן הוא דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו רבא אומר במקיף לעצמו ודברי הכל רב אשי אמר במסיע ודברי הכל ע"כ.

ורבינו לא הביא הני חוקימחות של רבא ורב אשי גם הרי"ף והרמב"ם לא הביאו חוקימחות דרבא במקיף לעצמו ולוקה שמים ועיין רש"י מכות הג"ל וכבר הרגישו בדברי הרמב"ם ז"ל הפוסקים ועיין גליון מהרש"א שם ועיין גמ' נזיר י"ז ע"ב ורב אדא בר אבהו סבר אחד המקיף ואחד הניקף במשמע וכו' ועיין תוס' שם ד"ה ורב אדא.

וקצת ז"ע לשון רבנו שכתב אבל איסורא מיהא איכא דמשמע איסורא הוא דאיכא אבל לאו ליכא ובאמת הרי לאו גמור איכא רק שכו' לאו שאין בו מעשה וכמו שאמרנו להדיא דאמר לך מני ר"י הוא דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו וכו' ואין לאו ס"ל כר"י חללא לאו שאין בו מעשה ח"י לוקין עליו אבל עכ"פ לאו הוי וגם מדכתיב רבנו מקרא דכתיב לא תקיפו וגו' משמע באמת דס"ל דלאו מיהא איכא וא"כ ז"ל מה שכתב איסורא לאו דוקא הוא ועיין תוס' דף י' ע"ב אקפי לי קטן וה"ה דהוה מלי למימר אקפי לי גדול חללא שהגדול לא יניח עצמו להקיף כדאמר פי' אלו הלוקין מכות דף כ' ע"ב דאחד הניקף ואחד המקיף חייב ואע"ג דמוקי לה בתם כי ניקף מסיע ליה בכה"י היינו משום דבענין אחר לא לקי וכו' אבל בלאו עובר לעולם ע"כ הרי שכתבו נמי להדיא דהללו מיהו עובר לעולם.

דן חמת דהעור יו"ד ס' קפ"א הביא שם בשם ספר המאות וז"ל אבל איסורא מיהו איכא ועיין ב"ה שם.

לן הקפת כל הראש שמה הקפה טו) והאשה שהקיפה או שנקפה פטורה דכתיב לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית כל שישנו בהשחתה ישנו בהקפה כל שאינו בהשחתה אינו בהקפה ונשים הואיל וליתנהו בהשחתה דהא לית להו זקן בהקפה נמי לא איתנהו. טז) ומאן דמקיף ליה לקטן אף על גב דקטן לאו בר חיובא הוא אפילו הכי מאן דמקיף ליה מיחייב דאיתמר המקיף את הקטן רב הונא אמר חייב רב אדא בר אבהה אמר

בהקפה נמי לא איתנהו. זין להיות נקפות זין להקיף אחרים ואפילו לגדול מותרות תוס': ומאן דמקיף ליה לקטן. פי' ישראל גדול המקיף ליה לקטן: לאו בר חיובא הוא. דהא לאו בר עונשין הוא כמו שאמרו זכמה מקומות זש"ס:

משנה הלכות

זין שהזמן גרמא זין שלא הזמן גרמא אחד אנשים ואחד נשים חייבים חוץ מזל תקיף וזל תשחית וזל תעמא למתים ע"כ. ועיין עושו"ע יו"ד סי' קפ"א ס"ו.

ז"ל (טז) ומ"ש ומאן דמקיף ליה לקטן וכו' בגמ' שם אמר רב הונא המקיף את הקטן הרי הוא חייב ח"ל רב אדא בר אבהה לרב הונא ודידך מאן מגלה לכוון אמר ליה חובב (פי' אשתו היתה שמה חובב) תקצרינהו חובב לזניה כולכו שני דרב אדא בר אבהה לא חקיים ליה זרעא לרב הונא וגרסת רבנו ח"ל ר"א ז"ל לדידך דאמרת המקיף את הקטן חייב צנך דילך דנקפין כד גדי רישיוכו מאן קא מקיף לכו אמר ליה אימייכו קא מקפא לכו.

וגר"א דעת רבנו לפסוק כדרב הונא אע"ג דלויט ליה רב אדא ז"ל ואיקיים זיה מ"מ לא הוה אלא כשגגה היוצאת לפני השליט וכן פסק הרי"ף ז"ל מכות דף כ"א ח"ל איתמר המקיף את הקטן רב הונא אמר חייב ור"א ז"ל אמר פטור והלכה כרב הונא ע"כ. והבמק"י שם פי' והלכה כרב הונא דאשה מותרת להקיף הקטן לכתחילה כיון דאינה בכלל הקפה כדאמר ואזיל לא שגא אם הוקפה או הקיפה פטורה ויש שחיו מתירים להקיף לאיש ע"י עו"כ וקטן כיון דמקיף לאו בר חיובא וליתא דכי הכי דאיש המקיף את הקטן חייב אע"ג דניקף לאו בר חיוב אה"כ קטן ואשה המקיפין לאיש חייב הניקף אע"ג דמקיף לאו בר חיובא ויש מסתפקין אם ישראל מחבר להקיף לעו"כ לדעת רב הונא דומיא דקטן והר"ש ז"ל כתב דאע"ג דאסור רב הונא לאיש להקיף קטן שאני בתם משום דאחי לכלל חיוב אצל עו"כ מותר להקיפו ולפ"ז ה"ה להקיף אשה דשרי ועצדים כתב הרמ"ה ז"ל אע"ג דלענין מלוא דינא כנשים הואיל ויש להם זקן אסורים זכין וכו' ע"ש.

אבל הרמז"ס פי"ז מה' ע"ז פסק כרב אדא בר אבהה ח"ל אע"פ שהאשה מותרת לגלה פאת ראשה הרי היא אסורה לגלה פאת ראש האיש ואפילו קטן אסור לה לגלה לו פאה ובהשגות ח"א האיסור הזה אינה לוקה עליו לא בגדול ולא בקטן אלא מדרבנן הוא דאסור מדאמר

מגלחין ומצידין קרבן עומאח וקרבן עברה וכו') ופריך ואמאי דילמא לאו עמאין אינון וקעציד הקפה אמר שמואל זאשה וקטן ולוקמא בגדול והקפה כל הראש לא שמה הקפה מדלף מוקים לה הכי ש"מ קסבר שמואל הקפה כל הראש שמה הקפה ע"כ ופסק רבנו כן וכן פסק הרי"ף זמ"ס מכות והרמז"ס פי"ז מה' ע"ז ובעושו"ע יו"ד סי' כנ"ל סעי' ז' ע"ש.

ז"ל (טז) ומ"ש והאשה שהקיפה וכו' נזיר דף נ"ז ע"ז מכדי תרווייהו סבירא (לכו) הקפה כל הראש שמה הקפה זמאי קמפילוגי רב הונא סבר לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך כל שיש לו השחתה יש לו הקפה והכי נשי הואיל וליתנהו בהשחתה ליתנהו נמי בהקפה ורב אדא בר אבהה סבר אחד המקיף ואחד הניקף במשמע ואיתקש מקיף לניקף כל היכא דניקף מיחייב מקיף נמי מיחייב והאי קטן הואיל והוא גופי' לאו בר עונשין הוא דמיחייב מקיף נמי לא מיחייב ע"כ.

ובגמ' קידושין דף כ"ט ע"א וכל מלוא לא תעשה זין שהזמן גרמא זין שלא הזמן גרמא אחד אנשים ואחד נשים חייבים חוץ מזל תקיף וזל תשחית וזל תעמא למתים וזגמ' שם דף ל"ה ע"ז חוץ מזל תקיף וזל תשחית וכו' בשלמא זל תעמא למתים דכתיב אמור אל הכהנים בני אהרן בני אהרן ולא צנות אהרן אלא זל תקיף וזל תשחית מגלן דכתיב לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך כל שישנו בהשחתה ישנו בהקפה והכי נשי הואיל ולא איתנהו בהשחתה ליתנהו בהקפה ומגלן דלא איתנהו בהשחתה איבעית אימא סברא דהא לא אית להו זקן ואיבעית אימא קרא דאמר קרא לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך, מדמשני קרא דדיבוריה דא"כ ניכתוב רחמנא פאת זקנכם מאי זקנך זקנך ולא זקן אשתך, ולא וכו' סד"א ללדדים כתיב איש אי אשה כי יביה זו נגע זרע או זקן דהר אחאן לאיש קמ"ל.

והרי"ף שלחי מכות כתב ח"ל וקו"ל דאשה שהקיפה ושינקפה פטורה דכתיב לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך כל שישנה בהשחתה זקן ישנו בהקפה פאת הראש וכו' ותנן נמי כל מלוא לא תעשה

פטור אמר ליה רב אדא בר אהבה לרב הונא לדידך דאמרת המקיף את הקטן חייב בנך דילך דנפקין כד גדי רישייהו מאן קא מקיף להו אמר

משנה הלכות

והנראה דזכיון דייקו הכוס' בלשונם לומר והבוא קמן
הואיל וגופי' לאו בר עונשין הוא ולא מייחייב
ולכן מותר אפי' לכתחילה לר"א צ"א אפילו לגדול להקיפו
דמקום מקיף לניקף וז"ל דהכי הוא גזירת הכתוב לר"א
צ"א ובאמת כן מפורש בגמ' שם לרצ אדא וא"כ מדר"א
בר אבהו נשמע לרצ הונא נמי דאף שמיחייב גדול
המקיף לקמן כשהוא איש אבל אשה מותרת לכתחילה
להקיף דהאי סברא דקמן גופיה לא מייחייב משום דלאו
בר עונשין הוא טעם נכון הוא אפי' לרצ הונא ובהא
לא פליג רב הונא ארצ אצ"א רק צאי' הוא דפליג אבל
באשה אהכי' דלא מייחייבה כלל ומותרת לכתחילה. ובסוף

ובאמת נראה דהרמ"ש ז"ל פליג אדברי החוס' נזיר הג"ל דהחוס' הכחתי לעיל מיאנו לחלק בקטן משום דחתי לכלל חיוב כיון דהשתא לאו בר חיובא הוא והרמ"ש ז"ל קיבל האי חילוק לאמת ע"ש וזה ג"כ בעזכ"י רח"ה למ"ש לעיל בישוב קושית הק"א מקטן אוכל נבלות דהחוס' לשיעתייכו וכנ"ל. גם נראה דהרמ"ש ז"ל פשיטא ליה דשרי להקיף אשה והחוס' העלו בל"ע וכבר הרגיש בזה הגר"א ז"ל ביו"ד הנ"ל ס"ק ז' ועיין חוס' שצופות דף ג' ע"א.

לאחר כחצי נחמתי דאין כאן רח"ה לפי הרמ"א ז"ל דמה שכתב הנמק"י שם בשם הרמ"ש אצל עו"כ מותר להקיפו אין הכונה דעו"כ מותר להקיף את הקטן אלא הכונה הוא לישראל גדול מותר להקיף לעצמו כוכבים ואינו מוזהר עליו ואדלעיל מיניה קאי מה שכתב ויש מסתפקין אם ישראל מוזהר להקיף עו"כ לדעת רב הונא דומיא דקטן ע"י הביא דהרמ"ש ז"ל כתב דאע"ג דאסור רב הונא לאיש להקיף קטן שאני התם דחתי לכלל חיוב אצל עו"כ מותר להקיפו כיון דלא חתי לכלל חיוב לעולם ובאמת גם בזה נסתפקו החוס' נזיר אי שייך איסור לגבי עכו"ם לישראל גדול להקיפו וכמו שהכחתי לעיל ול"ל דהרמ"א ז"ל הי' מפרש אצל עו"כ מותר להקיפו היינו שעו"כ מותר להקיף את הקטן ובאמת לאחר נשיקת עפרות זהב לו אין זה משמעות בדברים.

וראיתי קדוש אחד מדבר בשו"ת בית אפרים יו"ד סי' ס"ב שכבר כתב כן והניח דברי הרמ"א ז"ל בלע"ג ע"ש והבאו דבריו בפת"ש יו"ד הנ"ל. וראיתי בשו"ת הנ"ל שג"כ הקשה בקושית הקרן אורה מהא דקטן אין מאכילין אותו וכו' וכתב ליישב ע"פ דעת הרשב"א יצמות פ' חרש דס"ל דהא דאמרו דאסור לספות ל' איסור צידים לקטן היינו דוקא איסור דאורייתא אצל איסור דרבנן מותר אפילו להאכילו צידים דס"ל להרשב"א דכיון דלמ"ד בשל תורה אינו מלווה להפרישו בשל דבריהם מחירין זו דרגא אחת יותר אפילו לומר לו לאכול והא דאמרין דף מ' ליחצוי' לינוקא אחי למסרך כתב הע"ז באו"ח סי' תרי"ט דהתם העעם משום דהוא יסבור דמלוא שאני ויכול לשחות משא"כ בשאר אכילות שאינו של מלוא ועיין שבת דף קמ"ט גבי כשותא צברמא אמרינן ליחצוי' לינוקא אחי למסרך ולפי"ז נראה דהיינו טעמא דשרי לאשה להקיף לקטן ואפילו הקטן מסייע דמה שהקטן מסייע איבו קעציד מנפשיה וקטן אוכל נבלות הוא ומה דקעציד ליה האשה שהוא ניקף על ידה אין כאן איסור דמלד איסור מקיף אין כאן דאשה לאו בת חיובא היא ומלד שהקטן ניקף אין זו רק איסור דרבנן ואיסור דרבנן אף להאכילו צידים שרי לשיעת הרשב"א ע"כ ע"ש.

ואני כבר הכחתי בעזכ"י דברי הרשב"א אלו בספרי משנה הלכות כחצות סי' קס"ה ע"ש ועיין שו"ת מהרי"ט ח"א ובאדני מילואים סי' פ"ב ובאיסור וביהר שער מ"ח סי' ח' כתב וז"ל כתב הרמב"ם פי"ז מהמ"א קטן שאכל אחד מדברים אסורים אפילו מדאורייתא אין הצ"ד מלוין להפרישו וכו' ואע"פ שאין צ"ד מלוין להפרישו מלוא על אציו לגעור זו ולהפרישו כדי לחנכו והני"מ כבר הכנה אצל בחינוך מיירי בסמ"ג בהירושלמי דע"א דחינוך יונק וכולך מעכו"ם ומן הצבחה הטמאה ומציאין לו חלב מ"מ ואינו חושש לא משום שקץ ולא משום טומאה עכ"ל. ומשמע מדבריו ז"ל דאפילו להאכילו צידים כ"ז שאינו בר הכנה מותר ועיין ר"ן יומא ר"פ יו"כ ומל"מ סוף הל' מ"א ובשו"ת מוהר"א בן חיים סי' קי"א ובאו"ח סי' תקנ"ט אצל בש"ע סי' שמ"ג כתב דלהאכילו צידים אסור אפי' בדבר שאיסורו מד"ם ועיין במ"א סי' רס"ט דיש חלוק בין אכילה איסור לאכילה היתר בזמן האסור ע"ש.

אבל באד"מ סי' פ"ב כתב אדברי הירושלמי דזה ודאי ליחא דאפילו אינו בר הכנה אסור להאכילו צידים ע"ש וא"כ הכ"י אף שגראה שהוא מדרבנן לא אמרינן כן ועכ"פ לדעת הרמב"ם ז"ל תקשה דס"ל דאפי' בדרבנן אסור וי"ל דלכן באמת הרמב"ם לשיעתו אסור לאשה להקיף אפילו לקטן והחוס' לשיעתייכו ודו"ק.

והנה השע"מ סוף הל' ע"ז הביא בשם הגאון מוהר"י אשכנזי שהקשה על מה שכתבו החוס' דאפי' רב אחד מודה היכא דניקף בר חיובא אע"ג דמקיף לאו בר חיובא דאל"כ היכא קאמרין דעשה דמלוורע דחי ל"ה דהא אפשר לקיים שניהם ע"י קטן או עכו"ם וע"ז הקשה דא"כ גבי מילה דדחי שבת נמי נימא דאפשר לקיים שניהם ולעשות ע"י קטן וכו' והשע"מ חירן דהחוס' לא הקשה להם אלא גבי הקפה דס"ל לר"א דמקשינן מקיף לניקף מדמשני קרא לא תקיפו כלכך אע"ג דכלל התורה קי"ל דלא ספינן ליה צידים איסורא לקטן גבי הקפה גזירת הכתוב היא וכו' משא"כ במילה אי עמיד ע"י קטן אכתי עבר על איסורא דהזכרו הגדולים ע"ש וזו רח"ה ברורה בעזכ"י למה שכתבתי לעיל באופן הכ' ליישב קושית הקרן אורה בס"ד.

אבל צדית אפרים הג"ל הקשה לדעת השע"מ דמה יענה להא דמוכחינן צ"מ ובנזיר דיש היתר להקיף קטן ע"י אשה ולא חיישינן להא דהזכרו הגדולים ע"כ ע"ש. ולפענ"ד יש לומר כמו שכתבתי לעיל דעת השע"מ דבהא לא פליגי ר"א צ"א ורב הונא לענין אשה וכנ"ל. והגאון צ"א תי' חירון אחר דע"כ לא אמרי' דאסור לספות לקטן איסור צידים אלא היכא שהקטן עושה האיסור כגון שמציא חותם מפתח בשבת צרכ"ר ע"י

ליה אימיהו קא מקפא להו. יו) תנו רבנן ופאת זקנם לא יגלחו יכול אם גילחו במספרים יהא חייב תלמוד לומר ולא תשחית פאת זקנך אי לא תשחית יכול ליקטו במלקט וברהיטני יהא חייב תלמוד לומר ופאת זקנם גז"ש האי מהאי דפאה פאה להכי הוא דאתא דתניא לא יגלחו וכו': במל"ק. פלייגא של מלחמי חרבות שמחלקין צם את חיק הסייף רש"י קידו' (ל"ה ע"ב): רהיטני. פלייגא של עושי תריסין :

משנה הלכות

ודע ראיתי צ"ח הג"ל שכתב דר"ה וולף דמסתפינא דכך דינא דהרשב"א אין חולק עליו צה אע"פ שהרמב"ם כתב להדיא שאסור להאכילו צידים אף דבר שאיסורו מדברי סופרים וכ"כ צ"ח ע"י שמו"ג מ"מ י"ל דגם הוא מטעמא משום דלמא אחי למסרך אחיך עלה כהניא דשבת פ' תולין ופרק בכל מערבין וזה מצוה לפענ"ד מסוף דברי הרמב"ם שכתב וכן אסור להרגילו בחילול שבת ומועד ואפי' בדברים שהם משום שבות עכ"ל הרי מצוה דמשום הרגל עצירה אחי עלה וכן הן דברי הש"ס שאמרו דלמא אחי למפרך וכו' וא"כ היכי דלא שייך האי טעמא גם הרמב"ם מודה ע"ש.

ולפענ"ד דבריו הקדושים צהא ל"ע שהרי בפירוש כתב הרמב"ם שם טעם אחר וז"ל צפ"ח מהמ"א הכ"ז קטן שאכל אחד ממאכלות אסורות וכו' (הלכה כ"ח) אע"פ שאין צ"ד מלואין להפריש את הקטן מזה על אציו לגעור בו ולהפרישו כדי לחנוכו בקדושה שנאמר חנוך לגער ע"פ דרכו וגו' ע"כ הרי שצ"ח כתב הרמב"ם ז"ל דהטעם הוא משום כדי לחנוכו בקדושה ואין זה משום טעם סרך כלל ואפי' במקום דלא חיישין משום דסריך נמי ודאי צ"ח לחנוכו בקדושה איצרא דאי מטעם דסריך לחודה גם לצ"ד הי"ל לחייצם להפרישו כדי שלא לסרוך ח"ו דאין זה עיקר הטעם ועכ"פ להרמב"ם נראה דטעם אחר נתן לדבריו. ועיין מל"מ פ"ז הג"ל מה שהאריך שם הרבה בדברי הרשב"א ובשיטת רש"י ותוס' ועוד עיין צ"ח שם ובאור"ח סי' שמ"ג.

יו) וצ"ח ת"ר ופאת זקנן לא יגלחו וכו' גמ' מכות דף כ"א ע"א וגזיר נ"ח ע"ב וקידושין ל"ה ע"ב. וצ"ח מכות ת"ר ופאת זקנן לא יגלחו יכול אפילו גלחו במספרים יהא חייב ת"ל לא תשחית אי לא תשחית יכול אם לקטו במלקט ורהיטני יהא חייב ת"ל לא יגלחו הא כיצד גילוח שיש בו השחתה הוי אומר זה חער ע"כ. ועיין בסמוך (ס"ק ע"ז) ועיין שו"ת שמש נדקדק סי' ס"א שהאריך הרבה לאנשי שאלונקי שראו להכריח אנשי איטליא שלא להסחפר זקנם במספרים והוא ז"ל ילא נגדס כי מדינא דגמ' מותר גם מוהר"מ להלן הסכים עמו ועיין צרכ"י יו"ד סי' קפ"א וצ"ח כריתות דף כ' ע"ב ת"ר כשמן העוז היורד על הראש וגו' כמין שני עופין

לוי הגדול או שנותן לו נבלה ואוכל דצכ"ג גדול חיובי מחייב אז הגדולים מזהרים עליהם משא"כ היכא דהקטן לא עבד ולא מידי אז אין הקטן עושה איסור כלל כגון בקטן הניקף שהקטן אין עושה שום דבר ואע"ג דצדגדול כה"ג אמרינן דמ"מ עבר בלאו חלל שאין בו מעשה מ"מ היינו דוקא צדגדול כיון דעכ"פ הוא מניח עצמו להקוף מדעתו יש בו איסור לאו משא"כ בקטן דכמו קוף בעלמא הוא וכו' וא"כ גם בקטן דוקא היכא דהקטן עושה בעצמו מעשה איסור ע"י כושעת הגדול או לוי אז הגדול מזהר ע"ז משא"כ אם הקטן לא עבד מידי ע"ש ולצדק חזר בו גם מזה.

ודע דראיתי בצרכת ראש נזיר דף כ"ט ע"א ד"ה שם הא קעבד הקפה וז"ל קשי' לי הא איתא לקמן (דף נ"ז ע"ב) צין לרב הוגא צין לרב אדא צר אכבה קטן לאו צר חיוב הוא ואין לומר דאמקיף קאמר וכדצב הוגא שם דס"ל המקיף את הקטן חייב הא י"ל דמקיף ליה אשה וקטן וכדמוקי שמואל התם וגם ח"ל דמשמע ליה להש"ס כדן הקפת נזיר דעלמא דמקיף ליה גדול וכו' דהא מ"מ איסור דרבנן איכא וכל דנוכל למעבד צהיתר עדיף עפי ואולי י"ל דאכ"נ דיכול לתרץ כן וכו' ויותר נראה כיון דלפעמים משכחת לה דהא הקפה צגלות שנמשך הנזירות עד שיצא שתי שערות דאז הוב ליה איסור ניקף מה"ת וכו' ע"ש.

אבל צאמת לא ראה דברי תוס' רי"ד צמיר שכבר הקשה כן וז"ל קסבר כל הראש ורבנן וכו' קשיא ל' ותיפוק ל' דלאו צר עונשין הוא וז"ל דה"ג הקפת הראש דרבנן וכו"פ הקפת הראש דינה שאינו צר עונשין אינה אסורה חלל מדרבנן ואחי חינוך דרבנן ודחי הקפה דרבנן ע"כ ע"ש.

ועיין מל"מ פ"ב מהל' רואה שכתב להוכיח מהך דאמר לאשה אקפי לי קטן דצדצבן יש שלד"ע דהא צאשה המקפת קטן אית ציב איסורא אצדצבן וכתב עליו הנוצ"י דאף לשיטת הרמב"ם שאסור צאשה להקוף קטן הטעם משום דהוב כמאכיל צידים לקטן וא"כ עיקר האיסור מדרבנן הוא משום מכשול הקטן והוב כמו לפני עור דלא מקרי משום זה צר חיובא ע"ש ועיין רש"י צחומש פ' שמיני לא יאכלנו לחייב המאכילין לקטנים וצמחתי שם ודו"ק.

לא יגלחו גילוח שיש בו השחתה הוי אומר זה תער. (יח) אמר רב מקל אדם את כל גופו בתער. מיתבי המעביר בית השחי ובית הערוה הרי זה לוקה כי קאמר רב בשאר כל איברין אבל בית השחי ובית הערוה לא אמר ושאר איברין מי שרי והתניא העברת שער אינה מדברי תורה אלא מדברי

גילוח שיש בו השחתה. דרך לגלח בו ומשחית וביינו תער אבל רבינו משה ואין דרך לגלח בו ומספרים מגלחין ואין משחיתין: מקל אדם את גופו בתער. ואין בו משום לא ילכש גבר שמלת אשה: מיתבי וכו' הרי זה לוקה. משום לא ילכש גבר: כי קאמר רב. דמיקל אדם בשאר כל איברין הוא דמוחל להקל בתער אבל בית השחי ובית הערוה אסור בתער: ושאר איברין מי שרי והתניא העברת שער אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים. ומדקתני צרייתא סתמא העברת שער אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים דמשמע שער דכל מקום צין שער בית השחי ובית הערוה צין בשאר איברים ואפי' קתני דאסור מדברי

משנה הלכות

אבל כרז צעל שמע נדקח דחב דבריו ז"ל דלא דמי דכחא הטעם במנהג כוסד ע"פ חומר ואיסור חכמי הזר וסיעתייהו כל קדושיהו שאסרו איסור לגלח אפי' שער אחת מזקן עפ"י סוד הידוע לכם וא"כ לאו משום מנהג אבותיהם עבד אלא משום תורת אבותיהם דסברי דאיסורא הוא וכיון שכן אין כאן מחלוקת שלא מחמת מנהג וסייג תפסו בו מתחלה אלא החמירו על עצמן כסדרת האוסרים ולא שייך בזה מחלוקת כמ"ש הוא ז"ל לעיל משם הרמב"ן ז"ל כהניא תרצא דאיתירא וכו' וכיון דלאו משום סייג עבדי אלא מתורת אבותיהם דחשו לה לסדרת השרידים הבאים בסוד ד' כנ"ל כו"ל כהניא דאיתירא דכיון דדעתם לחזור אין תורת מנהג בזה וכו' ע"ש. ולפ"ז לכאורה נפלה ליה לכאורה טעם שכתבתי מטעם נדר אבל א"כ יש לן איסור אחר מטעם תורת אבותינו כהניא דאיתירא דכחו צו איסור ואסור לזניהם וצני צניהם וכו'. ועיין עוד מעשה רוקח רמזי משניות צמס' מכות מה שהרצב להקשות אכ"מ וסיים ואקוה לך בקוראים דברים אלו וישקלו במאזני שכלם שכח איסור גמור במספרים שיחזרו יגדלו זקנים ופיאות ראשם כדן וכדת של תורה ומכא יראו כל העם וכן יעשו ואני את נפשי כללתי ע"ל ועיין סמ"ג לאוין נ"ח וצריית משכ שם.

(יח) ומ"ש אמר רב מיקל אדם את כל גופו בתער וכו' בגמ' נזיר דף נ"ח ע"ב ויש כאן חלופי גרסאות שונות בגמ' גרסא אמר רב מיקל אדם כל גופו בתער מיתבי המעביר שער בית השחי ובית הערוה הרי זה לוקה הא בתער וזה במספרים וזה רב נמי בתער קאמר כעין תער אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן המעביר בית השחי ובית הערוה לוקה מיתבי העברת שער אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים מאי לוקה נמי דקאמר מדרבנן ע"כ ולפי גירסא זו משמע דבמספרים כעין תער מותר אפילו בית השחי ובית הערוה וזה דעבי רב מרבי חייה מכו לגלח שער צ"ה מפרש רבינו יעקב מכו לגלח בתער אמר ליה אסור ח"ל וזה גדילי,

היו תלויות לאחרין צוקו אמר רב כהנא תנא כשהוא מספר עולות ויושבות צעיקי זקן ופרש"י מספר מדבר ל"א מספר דשקיל צמזייה ע"כ וכ"ז מדינא דגמ' אבל לפי מנהג אבותינו נכחו שלא לגלח כלל.

איברא דלפענ"ד נראה לומר דבר חדש דאחיהם הבאים ממקום שנהגו אבותיהם שלא ליקח אפי' במספרים מדינא אסור להם לגלח אפי' במספרים ולא רק משום חומרא ומטעם נדר קאחניהו עלה, והוא בגדר ואל תעשו תורת אמן, דמאחר דמעיקר דינא ליכא איסור לגלח אפי' במספרים כעין תער וכמו שכתבו הפוסקים ואפי' קצלו עליהם אבותינו ואבות אבותינו שלא לגלח כזקן כלל וא"כ קבלתם כוח קבלה עליהם ועל זרעם מתורת נדר וכעין זה ראיתי להגאון ר"מ אריק שכתב לענין עבילת הנשים במקוה עבילת עזרא או בכלל לטבר עצמו במקוה בכל יום או ע"ש לפי מנהג החסידים ונשאל אי יש בזה איזה ל"ד דין והשיב הגאון ז"ל כיון דמדינא בטלוב לכל העבילות בנשים וכיון שחזרו וקצלו עליהם לקיימה מועלת גם לזניהם מכה נדר וא"כ הכ"י יש לומר כן באתם שנהגו כן דכוח קבלתם קבלה לזרעם ואסורים לגלח מדינא. ועיין ר"ן צ"ח הרמב"ן פ' מקום שנהגו וצו"ע או"ח סי' תס"ח וצח"א כלל קכ"ז.

שבת וראיתי צו"ת דברי יוסף למכר"י אירגאם ז"ל צ"ח ל"ו שהביא שם דברי הרמב"ן דדבר שהכל יודעים דתורת אבותיהם צדיהם מחמת חלוק סדרות ודעת החכמים זה אסור וזה מותר לא שייך בזה מחלוקת אבל בדבר דלאו תורת אבותיהם צדיהם אלא מנהג אבותיהם צדיהם ודאי שייך בזה מחלוקת וע"פ זה כתב דמנהג של גלות הזקן סתמא דמלתא לאו בטעות נכחו אלא מנהג אבותיהם צדיהם ותולין לו שכן הסכימו הראשונים דחשו שמה יפלו העם מאחר שהוא דבר המסור לכל ושמה יצואו להקל לגלח בתער וכו' ועוד דלאו כ"ע בקיאים ויודעים לגלח במספרים כעין תער ולפי שמשום חומרא ומגדר מלתא הסכימו שלא לגלח זקנים וכיון דמשום סייג למאור עבד לכ"ע חייבים באורחים וכו'.

סופרים אלא כי קאמר רב במספרים וכי תניא ההיא בתער והא רב בתער אמר אימא כעין תער והאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן המעביר חלל דאמר במספרים ולא בתער: ופריך והא רב בתער אמר. ואם כן איך תרלת במספרים: אימא כעין תער. בתער דקאמר רב היינו במספרים כעין תער: ה"ג והאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן המעביר בית השחי ובית הערוה לוקה. ואם כן איך מוקמת לה מדברי סופרים דלשון לוקה משמע מלקות דאורייתא, ועיין משנ"ה:

משנה הלכות

נזיר אין צהן צהן אצל כחוצ צהלכות נדח גירסא זו אמר רב מיקל אדם כל גופו בתער מיתבי המעביר שער בית השחי ובית הערוה לוקה ומתחן כי קאמר רב בשאר אברים, ושאר אברים מי שרי והתניא העביר שער מדברי סופרים ומתחן כי קאמר רב בשאר אברים שרי במספרים, כי תניא הריא בתער והא רב בתער קאמר כעין תער קאמר. משמע לפי גירסא זו כי דוקא בשאר אברים מחיר רב מספרים כעין תער אצל שער בית השחי ובית הערוה אף במספרים כעין תער אסור רק שהוא מדברי סופרים שהרי אינו לוקה חלל בתער. ומה שכתוב במפיושת לא עשה רגליו ומפרש ר"י שלא העביר שער בית הערוה כדמשמע צימות (דף ק"ג) דקאמר לישנא מעליא נקט "ל דבימי דוד עדיין לא גזרו על כך וצלכות גדולות שלנו מליני גירסא זו רק שגורם בחירון חלל הא בתער הא במספרים וחוזר בו מן תירון הראשון דודאי במספרים מותר אף בית השחי ובית הערוה ובתער אסור מה"ט ושאר אברים אסורים בתער מדברי סופרים וכו' ע"ש.

והרשב"א בתשובה סי' ק"ו ח"א כתב ושאלתם עוד בלחוד הוא דאסור צצית השחי ובית הערוה חלל משום דאסור להקל כלל צצית השחי ובית הערוה קמ"ל דבשאר אברים מותר ואפילו מספרים כעין תער אצל שחי וערוה כלל וכלל לא וכו' חלל ודאי פשיטא דכלל ענין אסור ע"כ ומשמע דגרם בגירסא ראשונה בסמ"ג וכפי גירסת רבינו יוסף עוב עלם דבמספרים כעין תער אסור.

והמור"י יו"ד סי' קפ"ג הביא דעת ר"ת דשער צה"ש וצב"ע מותרין במספרים וי"א דוקא בשער בגוף מותר במספרים אצל של השחי ושל בית הערוה אסורין אפי' במספרים וכן הוא מסקנת ח"א הרא"ש וכתב הצ"ח דהיא לפי גירסת הצב"ג שכתבו התוס' והרא"ש צ"ח מלות חליה וכן הוא גירסת הרי"ף והרא"ש צסוף מכות, וכתב הרא"ש ע"ז חלמא אברים שרי במספרים וצב"ש וצב"ע אפי' במספרים אסור, ואע"פ שצפרק מלות חליה כתב דגירסת צב"ג אינה חולקת על גירסת הספרים שלנו דלמאי דמסיק הא בתער הא במספרים הדר ציח משינויה קמא דשני כי קאמר רב בשאר אברים וצב"ג שכוצחו מאספמיא היח כתוב חלל הא בתער הא במספרים ומיכו הא ודאי לריך לומר לפי גרסא זו דשאר אברים נמי

פירוש כיון דגדילי ומלעטרי אפילו בתער היח לנו להחיר כיון שאין עושה משום יפוי ומשני גבול יש לו כ"ז שמדגל נושר ולריך לומר שלא היה יודע רב צרייתות שהציו למעלה שאסורות ובערוך גרסין בגירסת הספרים כ"כ הסמ"ג לאוין סי' ס"א.

והתוס' נזיר דף נ"ט ע"א ד"ה הכהא הביאו גירסת רבנו חז"ל וצלכות גדולות צהלכות נזיר אמר רב מיקל אדם כל גופו בתער מיתבי המעביר בית השחי ובית הערוה הרי זה לוקה כי קאמר רב בשאר אברים ומי שרי והתניא העביר שער אינו מדברי תורה חלל מדברי סופרים ואומר ר"י דפריך משום דצרייתא קתני סתמא צהעברת שער דמשמע צכל מקום צין בשאר אברים צין צצית השחי ובצית הערוה חלמא שאר אברים נמי אסור ומשני חלל כי קאמר רב במספרים ומדקאמר חלל משמע דהכי פירשו לעולם מיירי אף בשער בית השחי ובית הערוה (ובתער ח"מ) דקאמר רב היינו במספרים כעין תער ע"ש.

והתוס' יצמות דף מ"ח ע"א ד"ה לא עשה רגליו כתבו ר"י מפרש דהיינו שער בית הערוה ואין ראייה מכאן דשרי לגלח שער של בית הערוה דשמא מדרבנן אסור וכתבו עוד אצל צרפ"צ נזירים נזיר נ"ח אפילו שער בית השחי ובית הערוה וכו' ופריך מהא דצעי מיניה רב מרבי חייא מהו לגלח ח"ל אסור ומשמע דבמספרים צעא מיניה ושמא רב לא קבלה מרבי חייא ור"ת מפרש וכו' וצב"ג גרים הכי אמר רב מיקל אדם

וכו' ומשמע ליה דאיירי הכהא צרייתא אף בשאר אברים אע"ג דצצית השחי ובית הערוה נמי איירי כדמוכה בתר הכי דכי קאמר רב במספרים כי תניא הריא בתער ולפי זה בשאר אברים לא שרי חלל במספרים ובית השחי ובית הערוה אפי' במספרים אסור ומדרבנן ומיכו צב"ג של אספמיא כתוב חלל הא בתער והא במספרים והדר ציח משינויה קמא דשני כי קאמר רב בשאר אברים ולגירסא זו שאר אברים ודאי אסור לגלח בתער אצל במספרים שרי אף צב"ש וצב"ע וכו' ע"ש.

והסמ"ג לאוין ס"א אחר שהביא גירסת הגמ' כתב אמנם צהלכות גדולות שכתב רבנו יוסף עוב עלם וכתבו צסופו סליק סיפרא דרבי יהודאי גאון וצלכות

בית השחי ובית הערוה לוקה מאי לוקה מלקות דרבנן. (ט) ההוא דאיחייב נגדא קמיה דרבי אמי אגלאי בית השחי ידיה חזייה רבי אמי דלא הוה מגלח אמר להו דין מן חבריא הוא שיבקהו. (כ) בעא מיניה רב מרבי חייא מהוא להקל אמר ליה אסור והא קא גדיל ומצטער אמר ליה בר פחתי

ההיא דאיחייב נגדא. נחמייב מלקות: איגלאי בית השחי ידיה. כשהפשוטו בגדיו לבלקותו: מן חבריא הוא. ויודע דאסור להעביר שער בית השחי: שיבקהו. פטורכו.

והאי חייב מלקות דרבנן הוה: בעי מיניה רב מרבי חייא מהו להקל. פי' אפי' במספרים צעי מיניה ואמר ליה אסור וכן נראה מדקאמר והא קא גדיל ומאי קשיא יעלנו במספרים, ועיין תוס': והא קא גדיל ומצטער. והואיל וסופו ליגדל ולצטער אותו אף כשיגלחנו אין זה קרוי חיקון ונוי שאינו מגלח אלא ליגלל מצטער: בר פחתא. צנו

משנה הלכות

ובית הערוה אסור משום שנאמר ולא ילכש גבר שמלת אשה ע"כ והצ"י הביא שיעור זאת צו"ד הנ"ל ועיין שו"ת הרשב"א ח"ב סי' קכ"א בשו"ת רב שרירא גאון דהני מילי תלוי במנהג המקום והזמן ובמקום שאין מנהג כן לנשים מותר לאנשים ועיין שו"ע יו"ד סי' קפ"ב סי"א אבל במקום שמעבירין אותו גם האנשים אסור להעביר אין מכין אותו ובהג"ה ואפילו לכתחלה שרי (הר"ן פ"ב דעו"כ) רק החכמים נמנעים בכ"מ ועיין יו"ד סי' קנ"ז סי"ב אסור לאיש להסתכל במראה משום וכו' הג"ה ויש אומרים הא דאסור לראות במראה היינו דוקא במקום שאין דרך לראות במראה רק נשים וכו' אבל במקום שדרך האנשים לראות ג"כ במראה מותר ר"ן פא"מ וכו' ועיין ביאור הגר"א שם סי"ק ח'.

אסורים צתער כמו בית השחי עכ"ל מ"מ נראה דמה שכתב בסוף מכות דהוא דוכתיא הוא עיקר וכו' ומאחר שהרי"ף והרמב"ם והרא"ש מסכימים לאיסור אין להקל ומ"מ דוקא כעין תער אבל שלא כעין תער אפי' בה"ש ובה"ע שרי ע"כ.

ועיין שו"ע יו"ד סי' קפ"ב וביאור הגר"א שם סי"ק א'. ובשו"ת ז"ל החדשות יו"ד סי' נ"ג אריכות גדולה בזה, ועיין תשו' מחנה יהודה ח"ב סי' כ"ז וד"ת יו"ד הנ"ל ובש"מ נזיר הנ"ל. ובאגודה יבמות ס"פ החולץ סי' מ"ה לא עשה רגליו וכו' ובהלכות גדולות אמר רב מיקל אדם כל גופו וכו' ולפי' הלכות גדולות כתב אלא הא צתער הא במספרים והדר משינויא קמאי וא"כ בה"ש ובה"ע במספרים מותר ועיין עוד אגודה שלהי נזיר סי' י"ב.

(יט) וב"ש הביא דאיחייב נגדא וכו' שם נ"ע ע"א הביא דאיחייב נגידא קמיה דר"א איגלאי בית השחי חזיוכו דלא מגלח אמר להון ר"א שצקוב דין מן חבריא הוא ע"כ. ופי' תוס': ד"ה הביא משמע נמי הכא דמדרבנן נמי אסור אף במספרים צצית השחי וצצית הערוה אבל לשאר האברים לא מנינו איסור לזו הגירסא ובה"ג וכו' הבאתי לעיל סימן (י"ח) ובגמ' עוד שם אמרו ליה רבנן לר"ש בר אבא חזינא ליה לרבי יוחנן דלית ליה (פי' שיער בית השחי) אמר להון מחמת זקנה נשרו וכתב המאירי ז"ל דברים אלו אע"פ שאינו מכ"ת ראוי להזכר עליהם וכ"ש שראוי לתלמידים ליזהר בכך הרבה מפני שהמון עמי הארץ מקילין בה ונעשית להם כהיתר ספרו בכאן מעשה מה שראו צא' מן הגדולים שלא היה לו שער וכו' עד שנודע שמחוק זקנה נשרו וכן ספרו בלאחד שנחמייב מלקות וכו'.

ולפי' גירסא דילן מסקנא דשמעתא לרב מותר במספרים לכתחלה אפילו בית השחי ושער בית הערוה והא דתניא לוקה היינו צתער דוקא אבל שאר האברים י"ל דאפילו צתער מותר ורבי יוחנן לליק פליג אדרב דס"ל דאפילו במספרים אסור וכ"כ תוס' ז"ל בד"ה אמר ר"י ולאכא דאמרי ס"ל לר"י דלוקה מה"ת משום לא ילכש גבר ועיין בדברי הרי"ף מכות וצנמק"י שם דמסקנא לכו בדברי ר"י אי מיירי צתער או במספרים ועיין בהגות מוהר"ם ז"ל בדברי הרי"ף מכות הנ"ל.

וראיתי להמאירי ז"ל אחר שהביא כל השיעור וסיים וראהי גדולה לשיעור ראשונה ממח ששאלו מהו לגלח ואמר ליה אסור והשיבו והא קא גדל ומצטער לי ומתחז' גבול יש לה אלמא כששאלה במספרים שאלה שאלה צתער מאי האי דקא מקשה ליה והא קא מצטער ליה כשיצטערו יגזזו במספרים אלא ש"מ דאף במספרים קאמר דאסור ולא עוד אלא שיש גורסים בה מהו להקל כלומר במספרים ושלא כעין תער ואמר ליה אסור וכן עיקר. ועיין לעיל (סימן ע"ז וי"ז).

ודע דבהלכות פסוקות מן הגאונים סי' נ"א כתב תגלחת בית השחי ובית הערוה אס מגלח כל גופו מלואו ועד רגליו מותר ואם אין מגלח כל גופו אלא בית השחי

(כ) וב"ש צעי מיניה רב מרבי חייא מהו להקל שם בגמ' וגרים בגמ' מהו לגלח א"ל אסור. וכתב הרא"ש ז"ל דצתער צעי מיניה אבל אין לפרש דבמספרים צעי מיניה דכיון דא"ל ר' חייא אסור כיכי אמר רב לעיל דמותר להקל במספרים כעין תער ולא מסתברא למימר דפליג אר' חייא רביה אלא האצטעא מהו לגלח צתער א"ל ר' חייא, ותו מאי פריך ליגלחיה

של תלמיד חכם: גבול יש לו. שאינו גדל והולך כשער הראש וליכא לערא, ומשמע דכשאין אדם מתכוין לנוי אלא לנגלל מעשרא דלית צב משום לא ילצש גבר ואם כן המסתכל במראה כדי שלא יחבול בעלמו שרי וכן אומר הר"ף שרבו הר"ר שמואל מאוירא היה

מסתפר במראה תוס': מהו לחוך. מכו להתחכך כדי להשיר אמונה ליה מותר. דככה"ג שהוא מחכך בגדיו להשירו ליכא תיקון אשה: ואיכא דאמרי בעא מיניה בתפילה בבגדו מהו אמר ליה אסור ולית הילכתא כוותיה. (ב) אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן המעביר בית השחי ובית הערוה הרי זה לוקה משום לא יהיה כלי גבר על אשה. מיתבי העברת שער אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים הוא דאמר כי האי תנא המעביר בית השחי ובית הערוה

משנה הלכות

והתוס' שכתבו נמי ערוה ז"ל דאירי צאינו נוגע בצער ע"ש ועיין בשו"ע ח"ס סי' קל"ע ששאל מהגאון רע"א ז"ל אי מותר לסרוק פאות הראש למאן דמחמיר אפילו במספרים כעין תער א"כ יש לאסור כל מיני הקפה ואפילו במסרק וכדתנן נזיר חופף ומפספס אצל לא סורק והח"ס ז"ל האריך דלית מאן דחש לזה וליכא שום חששא בדבר ועיין פ"ת סי' קפ"א ס"ק ג' ודעת"ש יו"ד הנ"ל.

ומ"ש ואיכא דאמרי צעי מיניה בתפלה בצגדו מהו וכו' נזיר נ"ע ע"א ועיין שו"ע אור"ח סי' ל"ב סעי' ז' בהג"ה שם צ"ע הכל צו ומחרי"ל, וצ"ע ל"ז סעי' ג' שם.

(ב) ומ"ש אמר רבי חייא בר אבא ח"ר יוחנן המעביר בית השחי ובית הערוה לוקה משום לא יהיה כלי גבר על אשה צגמ' שם ז"ל איכא דאמרי אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן המעביר בית השחי ובית הערוה לוקה משום לא ילצש גבר שמתל אשה (דברים כ"ב) מיתבי העברת שיער אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים הוא דאמר כי האי תנא דתניא המעביר בית השחי ובית הערוה הרי זה עובר משום לא ילצש גבר שמתל אשה ות"ק האי לא ילצש גבר מאי דרש ציה מיציעא לי' לכדתניא לא יהיה כלי גבר על אשה מאי תלמוד לומר אם שלא ילצש איש שמתל אשה וכו'. וגירסת רצנו בכל הסוגיא לא יהיה כלי גבר על אשה וכן נראה במפרשים שם.

והנראה דצגמ' הא לישנא נשנית צאיכא דאמרי וקאי אהא דלעיל שם אמר רבי חייא צ"א אמר רבי יוחנן המעביר שער צית השחי ובית הערוה לוקה ופריך מיתבי העברת שיער אינה מד"ת אלא מדברי סופרים מאי לוקה נמי דקאמר מדרבנן ע"כ. וע"ז אמרי איכא דאמרי וכו' עד רבי אליעזר בן יעקב אומר וכו' ואח"כ מיתבי מהאי דאיתחייב נגידא קמיה דרבי אמי

במספרים דר' חייא לא אסר אלא בתער ופר"ת דהא קא גדיל ומלער ליה וכן בתוס' חילוניות ועיין שו"ת ל"ג יו"ד סי' ל"ג.

אבל לפי גירסת רצנו האציעא במספרים ואסר לו אף במספרים וכן נראה מדקאמר והא קא גדל ומאי קשיא ליה יעלנו במספרים וכבר הבאתי צ"ע י"ע ראיה זו הציא הס"מ והמחירי. ולפי גירסת רצנו והפוסקים תקשה הא דהקשו צגמ' עוד דצעי רב מר' חייא מהו לחוך וא"ל אסור והא אפילו ליעול במספרים שרי רב וכ"ש לחוך ומאי מיציעא ליה לרב ועוד אמאי אסרו רב ועיין קק אורה וזרכת הראש וש"מ כאן.

(א) ומ"ש צעי מיניה רב מרבי מהו לחוך וכו' צגמ' גרס צעי מיניה רב מר' חייא מהו לחוך ועיין מה שהבאתי בצמון. וראיתי במפרש צפי' התוס' שפי' מהו לחוך כדי להשיר שער צית השחי ובית הערוה ונראה דצכיון פירשו כן לומר דהאציעא הוא מהו לחוך דצכיון חוכך להשיר שער וכוונתו להשיר שער דל"כ הא הוי דבר שאין מתכוין ואפילו צמיר מותר כדתנן נזיר חופף כדרכו ואמאי אסור ליה ר' חייא. והרמב"ם לא הציא הני אציעות צפי"צ מה' ע"כ. וראיתי בקרן אורה שהקשה ממ"נ אי ס"ל דכל מעצירין אסור צכה"ג נמי אסור כיון דמתכוין להשיר שער ואי ס"ל שאר מעצירין מיציעא ליה ליציעא בכל מעצירין וע"ש מה שח' וצ"ש"ג שצעות כתב וז"ל ומיכו אם כשחוכך בשערות כדי להסיר מאכלת מאליו אין צ"כ כלום דדבר שאין מתכוין הוא.

וראיתי צ"ח יו"ד סי' קפ"ב שילא לדייק מלשון המפרש שפי' מהו לחוך צית השחי צידו ולא כתב נמי צית הערוה ודייק מזה דדוקא צצית השחי הוא דצעי ליה אצל צצית הערוה ממילא אסור לחוך ועיין ש"ך שם מה שכתב עליו. וצ"ע זרכת הראש כתב דלהכי נקט צית השחי דהא צית הערוה צלאו הכי אסור לחוך צידו

עובר משום לא יהיה כלי גבר על אשה ותנא קמא האי לא יהיה כלי גבר מאי דריש ביה מביעי ליה לכדתניא לא יהיה כלי גבר מה תלמוד לומר אם ללמד שלא ילבש איש שמלת אשה ואשה שמלת איש הרי כבר נאמר תועבה ואין כאן תועבה אלא שלא ילבש איש שמלת אשה וישב בין הנשים ואשה שמלת איש ותשב בין האנשים כג) רבי אליעזר בן יעקב

משנה הלכות

לוקח מאי לוקח מלקוח דרבנן ע"כ. ולפי גירסת רבנו דגרס והאמר רבי חייא בר אבא אין כאן מקום המימרא ואין זו מימרא צפני עלמא וגם אין הצעי דפריך הגמ' ארבי יוחנן אלא פריך אהא דאמר רב מיקל חדס כל גופו צתער פריך והאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן דלוקח ע"ז ומשני מאי לוקח נמי מדרבנן, ולא תקשה לרב מרבי יוחנן. ולפי גירסת רבנו לא גרס נמי הא קושיא מיתיבי העצרת שיער אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים דכאן לא מקשה כלל אהא דרבי חייא אלא פריך לרב מרבי חייא בר אבא אר"י ורב משני לעצמו דהא דאמר רבי חייא בר אבא אר"י נמי מדרבנן קאמר ולא מדאורייתא ולפי גירסא זו לא צעי נמי הא דכתבו התוס' והרא"ש דה"ל דכו"י מזי למיפך השתא דרייתות אהדדי ושנויי דמשני מאי לוקח מכת מרדות דצאמת הוא קושיא הגמ' מר"י לרב (ובדרך אגב גירסת התוס' אמר רבי יוחנן סתם ולא גרס אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן). כן נראה צ"ל פירוש הגמ' לפי גירסת רבנו. ובתור הכי גרס הכהא דלחייבי נגדא וכו' ובתור הכי צעא מיניה רב מרבי חייא מהו להקל וכו' ובתור הכי מהו לחוך וכו' ובתור כן גרס אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן המעציר בית השחי וצית הערוה בהרי זה לוקח משום לא יהיה כלי גזר וכו' כ"ל ולא גרס איכא דאמרי דלעתה כאן הוא עיקר המימרא ולפי גירסת רבנו מיושבים כמה דיוקים שהקשו המפרשים בסוגיא שם כנלפענ"ד ועיין קצן אורה שם.

(בג) וּבִי"ש רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר מִיָּין שָׁלָה תֵּלָה
 אֲשֶׁר בְּכָלִי זֵיִן לְמַלְחָמָה וְכו' גַּם זֶה שֶׁ
 בָּגַמְו וְכַחַז בְּרַמְזִים בְּסוֹף הַלְבוֹת עִ"ז וז"ל לֹא תַעֲדֶה
 אֲשֶׁר עָדִי הָאִישׁ כְּגוֹן שֶׁתִּשּׁוּם בְּרָאשׁוֹ מֵאֶפֶס אוֹ כּוֹזֵעַ אוֹ
 תִּלְבֵּשׁ שְׂרִיָּן וְכוּלָּא בּוֹ אוֹ שֶׁתְּגַלֵּה רֵאשׁוֹ כְּאִישׁ וְלֹא יַעֲדֶה
 אִישׁ עָדִי אֲשֶׁר כְּגוֹן שִׁילְבֵּשׁ בְּגָדִי לְצַעֲוִיִּים וְחֲלִי הַזֶּכֶב
 בְּמִקּוֹם שֶׁאֵין לּוֹבָשִׁים אֹתוֹם הַכֵּלִים וְאֵין מַשִּׁימִין אֹתוֹ
 הַחֲלִי אֵלָּה גַּשִּׁים הַכֵּל כַּמְּנַכָּה הַמְדִינָה אִישׁ שַׁעֲרָה עָדִי
 הַבֶּאֱשָׁה וְאֲשֶׁר שַׁעֲרָה עָדִי אִישׁ לֹקֵין עִכ"ל. וּמִשְׁמַע דְּסִ"ל
 דְּכוּי דְּאוֹרִייתָא, אֵלָּל בְּהַלְכָּה קְדוּמָּתָה כְּחַז שֶׁהַעֲבָרָה

אבל גירסת רבנו זבא דדף נ"ח ע"ג הוא כך אמר רב
מיקל אדם כל גופו בחסד מיתבי וכו' והא
רב בחסד אמר אימא בעין חסד והאמר רבי חייא בר
אבא אמר רבי יוחנן המעצור בית השחי ובית הערוה

אומר מנין שלא תצא אשה בכלי זיין למלחמה תלמוד לומר לא יהיה כלי
גבר על אשה דבר אחר שלא יתקן איש בתיקוני נשים. תניא (בד) מנין לאומר
אלא גם בשאר דברים כיוצא בהן וכדמחרגמינן לא יבא תיקון זיין וגבר ועיין ב"י וצ"ח יו"ד סי' קפ"ב, וזה
שמצינו ביעל אשת חבר הקיני שלא הרגתו לסיסרה בכלי זיין אלא כמו שנאמר ידה ליתד תשלחנה (שופטים ה') ועיין
בחרגום שם וכן הוא בילקוט שופטים סימן נ"ו: שלא יתקן איש בתיקוני נשים. דהכי מחרגמינן ליה שלא יכחול
ושלא יפרכם במיני צבעונים של אשה: מנין לאומר ימינה שהוא שצובה. אם אמר ימין שלא אוכל דבר זה ואכלו לוקח

משנה הלכות

וראיתי צרכי צרכי צרכי צרכי יו"ד סי' קפ"ב שכתב
וז"ל לא תערה אשה עדי איש בחרגום המיוחד
ליונתן פ' תלם צבאי קרא דלא יהיה כלי גבר על אשה
חרגם לא יבא גולין לזיית ותפילין דאיון תקוני גברא
על איתא וכו' ע"ש. ונראה דחרגום זה אחי כפסוקתא
דמיתא דהוסי' עירובין דף נ"ו דמיכל בת שאול מיתא
בה חכמים שלא תניח תפילין ע"ש אמנם שם צ"ס אמרו
מיכל בת שאול היתה מנחת תפילין ולא מיתא בה חכמים
ובמקום אחר כתבנו בהא דמיכל ע"כ ולכאורה צ"ע לפי
זה דאי נימא דשייך בהא דמיכל משום לא יהיה כלי
גבר על אשה ולפי שיטה זו א"כ כל מלות עשה שהזמן
גרמא הוי עדי איש וגשים פטורות בה ליכוי בכלל לא
ילבש אם תקיים אשה אותן וי"ל דרק דבר שהוא דרך
מלבוש כגון זיית ותפילין שאמרו ג"כ בעירובין שם דכוי
דרך מלבוש גבי המוליד תפילין בשוק מכניסן זוג זוג
בשבת ע"ש.

(בד) וצ"ש תניא מנין לאומר ימינה שהוא שצובה
וכו' נזיר דף ג' ע"ב ובעמוד א' שם הרי
עלי יפרין רבי מאיר אומר נזיר מאי עמאל דר"מ וכו'
סבר מחפס איניש צמידי דסמוך ליה ורבנן סברי לא
מחפס איניש צמידי דסמוך ליה ופריך מי איכא למ"ד לא
מחפס איניש צמילתא דסמוך ליה והתניא באומר
ימין הרי זו שצובה מ"ע לאו משום דכתיב (דניאל י"ב)
וירם ימינו ושמאלנו אל השמים וישבע בחי בעולם אמרו
לא משום גופיה איקרי שצובה דתניא מנין לאומר ימין
שכוא שצובה שנאמר (ישעיה ס"ב) נשבע ד' בימינו ומנין
לאומר שמאל שהוא שצובה שנאמר וצורע עוז ע"כ.

ובתוספתא נדרים פ"א באומר ימינה הרי זו שצובה
שמאלה הרי זו שצובה צ"ס הרי זו שצובה
לשם הרי זה קרבן ע"כ. ונחלקו הראשונים ז"ל אי שצובה
צמי דוקא צ"ס, הרמב"ם פ"ב מהל' שצובות כ"ד כתב
אחד הנשבע או שהשביעו אחד צ"ס המיוחד או בלאחד
מן הכיטין כגון שנשבע צמי ששמו חנון וצמי ששמו רחום
וצמי ששמו ארך אפים וכיוצא בהן בכל לשון הרי זו
שצובה גמורה וכן אלה וארור הרי הן שצובה והוא
שיחזור שם מן השמות או כינוי מן הכינויין כילד כגון
שאמר באלה או ארור לדי או למי ששמו חנון או למי

שער בית השחי ובית הערוה אינו אסור אלא מדברי
סופרים.

והב"י יו"ד סי' קפ"ב כתב ואיכא למידק עליה מדגרסינן
בפרק שני חזירין דף נ"ח אמר רבי חייה בר אבה
אמר רבי יוחנן המעביר וכו' מאי לוקח נמי מדרבנן
איכא דאמרי ארבי חייה בר אבה ארבי יוחנן המעביר בית
השחי ובית הערוה לוקח משום לא ילבש גבר שמלת אשה
מיתבי העצרת שער אינה מד"ת אלא מדברי סופרים
הוא דאמר כי האי תנא וכו' ות"ק האי לא יהיה כלי
גבר מאי דריש ביה מיבעיא ליה וכו' רבי אליעזר בן
יעקב אומר מנין שלא תלם אשה בכלי זיין למלחמה ת"ל
לא יהיה כלי גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה
שלא יתקן בתיקוני אשה ע"כ ופסק הר"ף כלישנא קמא
דרבי חייה בר אבה דאמר לא מיתסר העצרת שחי
אלא מדרבנן וכ"כ שהוא דעת הרא"ש והוא דעת הרמב"ם
ולפ"ז נראה דלית הלכתא כראב"י דהא אמרינן דלישנא
קמא דאמר העצרת שחי אינה מדברי תורה אלא מדברי
סופרים דריש קרא כת"ק דראב"י דלא אסר אלא שלא
ילבש איש שמלת אשה וישב צין הנשים אבל כל שאינו
כולך ויושב צין הנשים לא מיתסר מדאורייתא דאי לראב"י
אע"פ שאינו יושב צין הנשים אסור מה"ת לתקן בתיקוני
אשה וא"כ נמלא הרמב"ם מזכה שער לא תרי שפסק
איש שערה עדי אשה וכו' לוקין והיינו כראב"י ופסק
דבעצרת שער בית השחי ובית הערוה לא הוה אלא
דרבנן והיינו דלא כראב"י אלא כחנא דפליג עליה. והאריך
בב"י לחלק צין מידי דמינכר לכל, למידי דלא מינכר ע"ש.

והב"ח ז"ל כתב דהא דמפרש ראב"י ולא ילבש גבר
אינו אלא כגון לראות צמרא וכו' ופרכוס
וכיוצא בה שהוא נוי וקישוע לאשה אבל הסרת שער
בה"ש ובה"ע אינו לנוי אלא להסיר הלכלוך והמאוס
והא דפריך ות"ק האי לא ילבש גבר מאי דריש ביה
ומשני מיבעיא ליה לכדתניא וכו' דאלמא לראב"י העצרת
שער אסור ד"ת כך קושיא ופירוקא אליבא דלישנא בחרא
הוא אבל ללישנא קמא לא הוה קושיא וכו' ע"ש ולפי
גירסת רבנו לית לן תרי לישנא כלל וכמ"ש בסמוך אבל
גירסת הרמב"ם אפשר שהיא בגירסת שאר הפוסקים ודו"ק
ועיין ביאור הגר"א יו"ד סי' קפ"ב ס"ק ו' ובדרכי תשובה.

לאו משום דכתיב וירם ימינו **ימינה שהיא שבועה שנאמר נשבע יי' בימינו ומנין לאומר שמאלה וישבע: ומנין לאומר שמאלה**
 שהיא שבועה שנאמר וזרוע עוזו. ומדכתיב ימינו וכתיב זרוע עוזו מכלל דזרוע עוזו היינו שמאלו והכי נמי אמרינן דפרק קמא דברכות (דף ו') מנין שהקב"ה מניח תפילין דכתיב וזרוע עוזו ואין עוזו אלא תפילין דכתיב ד' עוז

משנה הלכות

ב"ש (והמגיה שם כתב ליישב סתירת הראב"ד דהיינו טעמא משום דבעינן פיו ולבו וכיון דמשמע שמים ממש ליכא פיו ע"כ).

ועלה דעתו לומר דבאמת גם הראב"ד ז"ל לא ס"ל דקרנן וכל יחל כהדדי ממש הם לכל דבר ורק דבפ"ב שם ס"ל דלא שייכי תרומתו בין לקרנן ובין לענין כל יחל ודאי איכא פעמים דלענין כל יחל הוי שבועה אף דלענין קרנן פטור ואיכא ג' דרגות בזה חיוב מלקות או קרנן וכל יחל, חיוב קרנן וכל יחל אצל מלקות לא, חיוב כל יחל אצל לא קרנן ומלקות. ואפשר לדייק כן בדברי הראב"ד ז"ל בפ"ב הג"ל שכתב וז"ל וכן ימין ושמאל אם נחבין לימין ושמאל בצורה שבועה הוא וה"מ לקרנן וכן נמי לכל יחל ולכאורה אי ניימא דכהדדי נינהו יחור לשון איכא הכא דהכי ה"ל לו לומר וה"מ לקרנן ולכל יחל ומדבוסף בני תרי תיבות וכן נמי לכל יחל משמע דכל יחל לאו בחדא מחתא הוא עם הקרנן בכל המקומות ואפשר דשייך כל יחל ואיכא קרנן רק הכא תרומתו איכא ולכן כתב וכן נמי לכל יחל לדייק כנ"ל.

ובן יש לדייק מדברי הכ"מ בפ"ב ה"ג הג"ל שכתב דטעם הראב"ד ז"ל וז"ל כתב הראב"ד אין זו שבועה א"א וכו' טעמו מדתן הרי אלו פטורים משמע אצל איסורא איכא וכו' ונראה כוונתו ז"ל דלדעת הראב"ד עכ"פ איסורא איכא אף דפטורים מקרנן ומלקות דהכי משמע לישנא דפטורים ובהשגה שניה שם כתב הכ"מ וכתב הראב"ד א"א באמת לריכים שאלה לחכם וכו' וכבר כתבתי טעמו ועטם רבנו ע"כ. והיינו כמו שכתבתי דס"ל דטעם הראב"ד דכיון דעכ"פ איסורא איכא ולכן עובר בכל יחל אצל קרנן ודאי לא מיייתי איסורא כזה וס"ל דשבועה זו גרועה מהנשבע דימין ושמאל דהתם שבועה מעליא היא אפי' לענין קרנן שהרי נחבין לימין ושמאל בצורה משא"כ בשמים ובארץ אף שמתכוין למי שצרא אלו עכ"פ לא הזכיר ממש מעין הצורה. והכי מחלקין בזה ביכי דהזכיר השם ב"ה אז הוי חמור מכולן, וביכי דהזכיר ימין ושמאל דעכ"פ הזכיר ממש ממנו ב"ה ירק שלא הזכיר שמו המפורש הוי נחית דרגא דליכא מלקות אצל קרנן וכל יחל איכא, והיכא דהזכיר בשמים ובארץ הוי עוד נחית דרגא דא"ל שיתכוין למי שצראם כיון דלא הזכיר הצורה ב"ה דצוריו רק נחבין לו ליכא אפילו קרנן אצל איסורא עכ"פ איכא, כנלפענ"ד ציטוט דברי הראב"ד ז"ל.

ששמו רחום מי שיאכל דבר פלוני ואכלו הרי זה נשבע לשקר וכו' (הג') וכן האומר שבועה בדי' או במי ששמו חנון שלא אוכל ואכל וכו'.

ובהשגות א"א לא נחזור אללי דבר זה שלא מלאתי שם מן השמות ולא כינוי מן הכינויין בשבועות ציעוי ולא מלינו שם אלא בעדות ופקדון וכו' וכן איסור אע"פ שלא אמר לא שם ולא כינוי אם אמר לשם שבועה אע"פ שלא הזכיר שם שבועה היא וכן לאו וכן כן אם נחבין ללאו וכן שאמר בצורה שבועה היא וכן ימין ושמאל אם נחבין לימין ושמאל בצורה שבועה היא וה"מ לקרנן וכן נמי לכל יחל אצל מלקות בעינן שם דכתיב לא תשא את שם ד' חלקיך לשוא ושבועת שקר נמי נאמר לא תשבעו בשמי לשקר וגו'.

ודר"ן פ' שבועות העדות כתב דגם דעת רש"י כהרמב"ם ז"ל והביאו הכ"מ וכן דעת ס"ח ותוס' ודעת ר"ת דמושבע מפי אחרים צעי שם או כינוי אצל מושבע מפי עצמו לא צעי שם ולא כינוי ועיין ר"ן ריש נדרים מה שהקשה עליו ודעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל והרא"ש דלא צעין בשום שבועה לא בשבועות ציעוי ולא בשאר שבועות הזכרת השם או כינוי ועיין רדב"ן ולח"מ פ"ב מה"ש הג"ל מה שהאריכו בדבר ועיין מהנהגה אפרים ה' שבועות סימן ג'.

והרמב"ם פ"ב מה' שבועות ה"ג כתב מי שנשבע בשמים ובארץ ובשמש וכיוצא בזה אע"פ שאין כוונתו אלא למי שצראם אין זו שבועה וכן הנשבע בנביא מן הנביאים או בכתב מכתבי הקדש וכו' אין זה שבועה ואע"פ שאין אלו שבועות מאיימין עליהן וכו' ובהשגות מי שנשבע בשמים ובארץ וכו' אין זו שבועה א"א ליחייב עליה קרנן ומלקות ע"כ ובהשגה שניה שם כתב ומלמדן את העם שלא ינהגו קלות ראש בזה א"א באמת לריכין שאלה לחכם ועובר משום כל יחל ע"כ.

וראיתי במהנהגה אפרים ה' שבועות סי' ג' שהקשה דברי הראב"ד אהדדי דכיון שסבירא ליה בנשבע בשמים ובארץ יש בזה משום שבועה לענין כל יחל תהא בזה משום שבועה לענין קרנן נמי שהרי הראב"ד ס"ל דבין לענין כל יחל ובין לענין קרנן לא צעין שם או כינוי וכן הקשה להרמב"ם שם דמשמע דס"ל דאפי' איסורא ליכא בנשבע בשמים ובארץ והרי הוא ס"ל בפ"ב מה' שבועות דעכ"פ איסורא איכא והכנה הדברים

שפי' כעין זה צפ' ראשון ס' יוד. ולא אכחד מעמי מה שראיתי עוד שם להגאון שליט"א. צהא דאמרינן מלות לאו ליהנות ניתנו שכתב דאין פירושו של דבר שאין לו שום הנאה בקיום המלוא הלא צהללה בסגדל של איסור הנאה נמי אמרינן מלות לאו ליהנות ניתנו (יבמות דף ק"ג ע"ב צרש"י חליטתה כשרה) חע"פ שנהנית שחליטתה זו מתירה לעלמא (ומסתיומת הדברים משמע חע"פ שאין שם סגדל אחר) וכן צנודר מן המעיין עובל צו צימות הגשמים משום מלות לאו ליהנות ניתנו חע"פ שנהנה שטבילה זו מכשירתו באכילת קדשים וכו' אך כל זה באה"נ של תורה אצל האדם צנודר שבתורה אמרה שהוא יכול לאסור על עצמו דברים המותרים יכול לאסור עליו איסור חפלא אפילו ליהנות ממנו הנאה של קיום מלוא וכו' ע"ש.

ולפענ"ד לא זכיתי להבין דברי הגאון שליט"א צהא דלא זכר צחותו רגע מקושיית הרמב"ן ז"ל צימות הנ"ל שהציא הרשב"א ז"ל שהרמב"ן הקשה צחמת דאמאי חליטתה כשרה הא האשה ניהנית צמה שניתרת לשוק והניח הדברים צנ"ע ע"ש. גם הא סברא חדשה שכתב חלא ע"כ כיון דהא שאריכה חליטה כדי שתהי' מותרת לעלמא וכו' אינו חלא מחמת גזירת מלות המלך ולולא גזירת מלות המלך לא הי' זקוק לה מחמת עצמו אין זה צכלל איסורי הנאה שאסרה תורה כבר הצאחתי בצפרי שו"ת משנה הלכות ח"ב (ס' נ"ח) מחי' הרשב"א (השייכים להריעצ"א) סוכה ל"א צהא דאמר רבא מללה"נ וז"ל ואע"ג דמתהני צעשות המלוא שמקבל שבר צעוה"ז וצעוה"ב לא חשוצ נהנה באה"נ חלא כשנהנה מגופו של איסור אצל כל שאינו נהנה מגופו חלא שגורם לו הנאה והוא ממקום אחר אינו הנאה מן האיסור וכדרך שאמרו צנודר הנאה מן המעיין עובל צו צימות הגשמים שאינו נהנה מגוף המים ואע"פ שגורמת לו טבילה זו לעלות מעוממאה לעהרה ומכשירתו לכמה דברים ל"ל צה וכן הא דאמר רבא התם סגדל של ע"ז לא תחלוץ ואם חללה חליטתה כשרה דמלות לאו ליהנות ניתנו ואע"ג דמרווחא עובא צהאי חליטה לא חשוצה הנאה באיסור עכ"ל והצאו דבריו צאצ"מ צחלק חתשו' ס' י"ד ע"ש מה שהאריך.

ודרי' דהריעצ"א מפרש דהני הוא משום דאינו נהנה מגופו של איסור ותולאת הנאה לא אסרה תורה אצל ח"כ צ"ע נמי חלק הגאון שליט"א שכתב לחלק צין אסרה"נ של תורה לאסרה"נ מחמת נדר. דברי נראה דהריעצ"א ז"ל צפירוש כלליהו יחד שהרי הציא הא דאשה שנדרה מן המעיין שהוא איסור מחמת נדר עס שאר אסרה"נ. איצרא דגם הגאון שליט"א צעלמו כתב וז"ל ומסתמא הוא הדין צאשה שנדרה מן המעיין עובלת

ועיין גיטין ל"ה ע"א גבי יהנה סס המות וצרמב"ס פ"ב מהל' ע"ז גבי מגדף וצפ"ה מהל' ממרים הל' צ' דאם קללם צכינוי לוקה וכוונתו כעין רחום וחנון ועיין מ"ש תוס' שצעות דף מ"ו ע"ב ד"ה אצל דגרסי גבי שצעות ציעוי מפני ש"ש לצטלה ועיין לפנת פענח מה שאין כאן צזה וצפרק י"ב הל' ג' צד"ה מי שנשצע.

שוב קצלתו ספר חזון יחזקאל מאת הגאון המוצהק ר' יחזקאל אצרחמסקי שליט"א על התוספתא דנדרים וראיתי שם בצע"י ח' שהקשה סתירת הראצ"ד ג"כ וכתב ויש לומר דלשיטת הראצ"ד שסובר שצנשצע צשמים וצארץ יש צזה משום שצועה ע"כ לדידיה הא דקתני צמתניתין וצכלל הכינויים הרי חלו חייבים צשמים וצארץ פעירים היינו שאין צשמים וצארץ משום כינוי ולהכי פעירים ח"כ אינם פעורים חלא היכא שצעיין שישצע צשו או צכינוי כגון שצעות העדות ושצעות הפקדון ולפנין חיוב מלקות משום לא תשא את שם ד' לשוא ומשום לא תשצעו צשמי לשקר והיינו שכתב אין זו שצועה ליחייב עליה קרבן של שצועת העדות ושצעות הפקדון ומלקות משום לא תשא ולא תשצעו ע"ש מה שהאריך צזה. ועיין סמ"ג לאוין רמ"א ועוש"ע יו"ד ס' רל"ז סעי' ח'. וצ"י וצ"ח שם מה שהאריכו לצרר כל השיטות צזה. השמטה ממס' נדרים ס' כ"ט.

ודע דצחודשו הרשב"א נדרים דף ע"ז ע"ב כתב וא"ת לייתי עשה דסוכה ולידחי לא תעשה דלא יחל דצרו ויש לומר דנדרים עשה ולא תעשה הם, עשה, ככל היואל מפיו, לא תעשה, לא יחל דצרו.

וכן הקשה צש"מ דף י"ז ע"א וז"ל כתוב צשם הרא"מ ואין להקשות למא לי קרא (ששצועה אינה חלה על דבר מלוא) דהא סוכה עשה היא וידחה לא יחל אינערין דהוב אמינא דחייב ליכנס צסוכה וילקה צכלל פעם משום לא תשצעו צשמי לשקר. וצשער המלך העיר על דברי הרשב"א חלא צכה"ג חלא תעשה צה ע"י פשיעתו אין העשה דוחה אותה כמצואר צתוספת עירובין (דף ק' ע"א) גבי נתערב דם מתן ארבע צמתן אחת וז"ל וא"ת ולייתי עשה ולידחי לאו דצל תוסוף ויש לומר דלא דמי כלל לכלאים צליית דהכא ע"י פשיעה הוא צה וכו' יכול להתקיים צלא דחיית חלאו ע"כ.

ולפענ"ד יש לומר דמה שכתבו התוס' עירובין הנ"ל דכיון דצה ע"י פשיעה אינו דוחה היינו שצשעת קיום המלוא הי' יכול להתקיים צלא דחיית חלאו אצל הכא כיון שאמר קונס סוכה שאני עושה זה הי' קודם חג הסוכות ואז לא הי' יכול לקיים המלוא צלא דחוי שהרי אין העשיה מלוא חלא ישיצת הסוכה היא המלוא ושפיר מקשה הרשב"א ז"ל ולייתי עשה דסוכה ולידחו לא תעשה.

ובשקבלתי תוספתא על נדרים עס פי' חזון יחזקאל מהגאון המוצהק מוהר"י אצרחמסקי מלאתי

לעמו יתן וגו' ותפילין בשמאל
 כו': אמר רב חסדא אמר
 רב נקטע ראשו של אביו.
 צדכן הדיוט מיירי שמוחר לעמא לאציו כשכוח שלם ולא צדכן גדול ונזיר, וכיון שנקטע ראשו אע"פ שבראש צדל כגוף ממש הוהיל וכבר נקטע חינו מעמא לו דאמר קרא לנפש לא יעמא צעמיו כי אם לשארו הקרוב אליו לאמו ולאציו בזמן

משנה הלכות

לא הדיא ר' יהודה הוה דתניא ר' יהודה אומר לה
 מיעמא ואינו מיעמא לאצרים שאינו מיעמא על אצר
 מן החי של אציו אבל מיעמא הוה לאצר מן המת של
 אציו וכו', ורב דאמר כי האי תנא דתניא מעשה שמת
 אציו של רבי יוחנן בגיזקא ושאל את רבי יוחנן בן אלישע
 וד' זקנים שעמו ואמר לאציו בזמן שהוא שלם ולא בזמן
 שהוא חסר ע"כ.

והרי"ף ז"ל צהלכות עומא הדיא הוה דגמ' וספרי הג"ל
 לה יעמא ואינו מעמא על איצרים שאין אדם
 מעמא על אצר מן החי מאציו אבל מעמא על עולם כשעור
 מאציו וכתב עליו הרמב"ן ז"ל ולא מחורא שמעתה
 דבפ"ג מניס (דף מ"ג) גרסין א"ר חסדא א"ר נקטע
 ראשו וכו' ולא בזמן שהוא חסר פירוש ואע"פ שאלא
 ראשו כיון שאינו צברייתו חינו מעמא ואקשינן עלה
 דרב מהא מתניתא לה יעמא לה הוה מיעמא ואינו
 מיעמא לאיצרים שאינו מיעמא על אצמכ"ח של אציו
 אבל מעמא על עולם כשעור מן המת של אציו קשיא
 לרב ומסקנא דרב דאמר כי האי תנא דתניא מעשה שמת
 אציו של ר' לודק בגזקא וכו' וק"ל מעשה רב ועוד
 דרבים ניכר ועוד כיון דלא אשכחן אמורא דפליג עליה
 דרב חסדא אמר רב ק"ל הלכה כצתראי עכ"ל.

והרמב"ם פ"צ מהל' אצל הי"ד כתב אין הכהן מעמא
 לאצר מן החי מאציו ולא לעולם מעמא
 אציו וכן המלקט עלמות אציו חינו מעמא לכן אף על
 פי שהשדרה קיימת נקטע ראשו של אציו חינו מעמא
 לו וכו' ובשגות אין הכהן מעמא לאצמכ"ח וכו' וכן
 שאר קרובים א"ל רב חינו פוסק בן עכ"ל וכוונתו
 על הרי"ף ז"ל שהצאתי צסמוך והרדב"ן ז"ל שם הדיא
 דברי הרמב"ן ז"ל לקיים דברי הרמב"ם ז"ל נגד השגת
 הראש"ד. והראש"ש כתב שמע"כ הרי"ף אצל מעמא הוה
 על עולם כשעור של אציו ע"כ לומר דחינו דוקא ע"י חזרה
 שאם כבר נעמא לקצור את אציו אם נחמר עולם כשעור
 חוזר עליו ומעמא לו לקצרו ואחי כר"י דפליג בתם ארי
 יחושע בן אלישע וד' זקנים דאל"כ אחי דלא כמאן
 ובקשה עליו דלמה פסק כיחידאי נגד ר' יחושע צ"ל וד'
 זקנים ועוד כי עשו מעשה, ומעשה רב ועוד כי שיעת
 הגמ' צכ"מ דהלכה כאמוראי גם כי יפסוק דלא כסתם
 מתניתין כ"ש הכא דרב חסדא ס"ל כרבים ועוד דצדאורייתא
 אזלינן לחומרא ולא יעמא עכ"ל.

צו אע"פ שבהנות וכו' ולפי ההנחה דאסכ"י צנדר
 אדם חמור א"כ האיך מותרת לעבול צו.

ובאמת הסברה נותנת דאסכ"י דנדר קיל הוה משום
 דאיתא בשאלה ובהדיא כתבו דהמודר הנאה
 מלולב של חצרו או מלולב של עצמו יולא צו כל ששה
 ימים דלא צעי לכם גם ציום ראשון שאינו יולא צו כמו
 שכתב הרשב"א בתשובה סי' תשמ"ו ותשמ"ז הוה רק משום
 דלא הוי שלכם אצל משום אסכ"י לא חיישין לה עיין
 רמ"א חו"ה סי' תרמ"ט ס"ב ובאמת הפמ"ג צס"ק כי
 צאשל אצרים כתב דלהמחצר אפי' ציום ראשון יולא
 ושהרשב"א חזר צו בתשובה ודלא כמו שכתב הרמ"א
 ז"ל ע"ש. ועיין ערוך לנר סוכה צתום' צכורים סי' תרמ"ט
 וצמלת צנימין נדרים סי' רכ"א וצשו"ת כרם שלמה סי'
 א' וצשו"ת שער אפרים סי' ל"ה וצתום' ערכין דף ד' ד'
 ע"א ד"ה וכן דאכילת קדשים..

ועיין יו"ד סי' רכ"ז צש"ך ס"ק ח' דאסר הגאחתי על
 עצמו להר"ן יכולים אחרים ליעלן צע"כ והיש"ש
 חולק שהרי יכול ליתנו לצדקה או לשווי' דבר מלוב ועיין
 ליונים לתורה כלל ל"ט. עכ"פ נראה להדיא מכל אותן
 המקומות דאפי' האדם צנדרו חינו יכול לאסור על עצמו
 החפץ בהנאה של קיום המלוב כנלפענ"ד. ע"כ.

כה) וב"ש אמר רב חסדא אמר רב נקטע ראשו
 וכו' נזיר דף מ"ג ע"ב וכן הוה צספרי
 אמר רב חסדא אמר רב נקטע ראשו של אציו חינו מעמא
 לו מאי עמא אמר קרא לאציו בזמן שהוא שלם ולא
 בזמן שהוא חסר אמר ליה רב המנונא אלא מעתה
 קאזיל צפקתא דערצות ופסקוה גנבי לרישיה הכי נמי
 דלא ליעמא ליה. פי' הוה חולך צצקעה שמלויין שם
 גנבי ופסקוהו לרישיה דאציה הכי נמי לא לעמא ליה,
 אמר ליה מת מלוב קאמרת השתא יש לומר צאחרינא
 מחייב צאציו לא כל שכן, והאי מת מלוב הוה וכתניא
 איצו מת מלוב כל שאין לו קוצרין קורא ואחרים עויין
 אותו אין זה מת מלוב והא חית ליה צר חיון דקאזיל
 צאורחא כמי שאין לו קוצרין דמי, מיתבי לה יעמא לה
 הוה מעמא ואינו מעמא לאיצרים לפי שאינו מעמא
 לאצר מן החי של אציו אצל מחזר הוה על עולם כשעור
 לאו למימרא דאי מיחסר פורתא, פי' ואפ"ה הוה מותר
 לעמא לה וכו"ה לאציו אע"ג דהוה חסר ואינו שלם
 וקשיא לרב חסדא דהא סתמא דברי הכל הוה, ומשני

שלם ולא בזמן שהוא חסר. (ו) תנו רבנן איזה הוא מת שיש לו רקב מת שנקבר בארון של שייש על גבי רצפה של אבנים זה הוא מת שיש לו רקב מת שיש לו רקב. מלא תרוד רקב מעמל צאהל ונזיר מגלה עליו: שנקבר בארון של שייש על גבי רצפה של אבנים. זה מזה ולא בזמן שהוא חסר כגון שנקטע ראשו: איזהו

משנה הלכות

שיש לו רקב מת שנקבר ערום בארון של שיש או על גבי רצפה של אבנים זהו מת שיש לו רקב נקבר בכסותו בארון של עץ או על גבי רצפה של אבנים זהו מת שאין לו רקב אמר עולא אין רקב אלא הבא מן הבשר ומן הגידים ומן העצמות חיתוכיה רצא לעולא רקב הבא מן הבשר עכור הא מן העצם עמל ואע"ג דליכא בשר אימא הכי רקב הבא מן הבשר עכור עד שיש עטם בבשר הא ליכא גידים א"ל לבשר ולעצמות בלא גידים ע"כ.

פ"י איזהו מת שיש לו רקב שמלא תרוד מעפר רקב גופו מעמל צאהל ונזיר מגלה עליו זהו דוקא צמת שנקבר בארון של שיש שלא נתערב רקבון אחר בעפרו, ואין לומר לפי גירסת רבנו דבסיפא מילי מילי קתני דלפוס ריבועא תקשה רישא לסיפא דברייתא אמרו מת שנקבר בארון של שיש על גבי רצפה של אבנים זהו מת שיש לו רקב ומשמע דאם אינו נקבר בארון של שיש אפי' נקבר בלא כסותו אין לו רקב דתרווייכו צעי ובסיפא גרס ואיזהו מת שאין לו רקב הנקבר בכסותו בארון של עץ על גבי רצפה של אבנים זהו מת שאין לו רקב ויש לדייק דדוקא דכלהו אית זכו לריעותא אצל אי לא הוה כל אלו יחדיו אכתי יש לו רקב וע"כ ל"ל דמילי מילי קתני דודאי אפילו הנקבר בכסותו בארון של שיש או נקבר בלא כסותו בארון של עץ או נקבר ערום על גבי רצפה של אבנים לעולם אין לו רקב עד שיהיה נקבר ערום בארון של שיש או על גבי רצפה.

ובתוס' נזיר וז"ל שנקבר ערום בארון של שיש או על גבי רצפה של אבנים שאינה נשחקת ואין להסתפק בעפר אחר כי אם ברקב גוף של מת. נקבר בכסותו ואפילו בארון של שיש או ערום בארון של עץ או על גבי רצפה של אבנים שנוחת לישחק וליכתוש מאליה זהו מת שאין לו רקב ואפילו לקח ארבע או חמש תרודות מן הרקב שלו שבדאי יש כאן מלא תרוד מגוף המת עכור ע"ש.

ובגמ' נדה דף כ"ז ע"ב דתניא איזהו מת שיש לו רקב ואיזהו מת שאין לו רקב נקבר ערום בארון של שיש או ע"ג רצפה של אבנים זהו מת שיש לו רקב ואיזהו מת שאין לו רקב נקבר בכסותו או בארון של עץ או ע"ג רצפה של אבנים זהו מת שאין לו רקב ולא אמרו רקב אלא למת בלבד למעוטי הרג דלא ועיין שם בתוס' ד"ה רקב אף דעולא לא צעי רקב אלא מן בשר גידים ועצמות מ"מ אם חסר מדמו בשעה שנקבר

והב"מ בפ"ג מה"ל אצל האריך בכל השיטות ולבסוף הביא כל הסוגיא דנזיר הנ"ל ופירושה וסיים וכתבתי כל זה לשתי תועלות האחת כדי שיתבאר דברי רבנו ויוצנו יפה, השנית להתבונן מתוך סוגיא זו שיש מקום להשיב צעד הרי"ף ממה שהשיגו עליו לומר שפסק כיחידא דהיינו רבי יהודה דאיכא למימר דלאו יחידא הוה דהא ראב"י סבר כוותיה ואע"ג דהכא הוי תרי ורבי יהושע בן אלישע וד' זקנים הוה ליה חמשה בני תרי עדיפי משום דהוה מרי דגמ' עפי מאיך ועוד דמשנת ראב"י קצ ונקי ומה שכתבו דלא אשכחן אמורא דפלג עליה דרב חסדא איכא למימר דרב כהנא פליג עליה דמאחר דהוה תני כדראב"י משמע דהכי ס"ל ע"ש בכל השיטות. ומ"מ לענין הלכה למעשה פסק כהרמב"ם והרמב"ן והרא"ש וכן פסק הטור יו"ד סי' ע"ג והב"ח בש"ע שם.

ועיין סוטה דף ג' ע"ב ותד"ה רע"ק ונראה משם ראייה להר"ף ז"ל ועיין קרן אורה. ודעת רבנו נראה נמי לפסוק לחומרא וכדעת הפוסקים מדלא הביא רק הא מימרא דרב חסדא משמע דהכי ס"ל והפוסקים לא הביאורו זה.

ועיין רא"ש ז"ל בהלכות קטנות שהביא פלוגתא מירושלמי נזיר פ' כה"ג לענין מת מלוב שמעמל אי אפילו על אבר אחד מעמל או צעי דוקא ראשו ורובו ומסיק התם דעל אבר אחד לכ"ע לאו מת מלוב הוא ולא אמר אבר אחד אלא בחוזר אם כבר נעמל לראשו ורובו עוד הביא מאכל רבתי דפליגי בזה ת"ק ור"י ת"ק סבר דוקא ראשו ורובו ור"י סבר השדרה והגולגולת הן מרובו ועיין מע"ע שם שם פסקי הרא"ש ז"ל או שדרה או גולגולת.

והרמב"ן ז"ל בתה"א כתב דלא קאמר רב חסדא אלא אם חסר לאחר מיתה אצל אם חסר אבר מחיים מעמל לו צמותו דלאציו קרינא ציה וכן ראיתי להמאירי שכתב וז"ל וקצת רבנים כתבו ג"כ שלא נמנע הכהן מליעמל לחסר אף לדעת הפוסקים כרב אלא כשנתחסר לאחר מיתה אצל חסר צחייו מעמל לו לכשימות ואינו נמנע ע"כ גם הרא"ש ז"ל בה"ק הג"ל הביא דברי הרמב"ן ועיין בעוש"ע הנ"ל.

(ו) ומ"ש תנו רבנן איזה הוא מת שיש לו רקב וכו' בגמ' נזיר דף נ"א ע"א ת"ר איזהו מת

או הא או הא, והוא שאינה נשחקה ואין להסחפק צעפר אחר כי אם ברקב גוף של מת: **הנקבר** בכסותו בארון של עץ. פי' או הא או הא, ואפי' בכסותו בארון של שיש אין לו תורת רקב לפי שכסותו שנקצת עמו נעשות לו תערובות ואנו אין לנו הלכה למשה מסיני שיהא רקב עמא אלא רקב הבא מן המה עלמא בלא תערובות וכן אם נקבר בארון של עץ ואפי' ערום או על גבי רפפה של לבנים הוהיל והארון של עץ והתבן של לבנים עשויין לירקב נעשין לו תערובות ואין לו תורת רקב: **רצפה** של לבנים. שנותות לישחק וליכתש מאליהן ואפי' לקח ארבע או חמש תרודין מן רקב שלו שזדאלי יש כאן מלא תרוד מנוף המה עכור,

משנה הלכות

ולא גרסי רקב כלל בגמ' והיה אפשר לכאורה לומר דבאמת הני תרי מילי נינהו והא ברייתא לאו משנה דהלכות היא אלא ברייתא היא והמשנה מיירי באופן דיש כאן רקב ודאי ממת שנקבר ערום שיש לו רקב ורק אח"כ נחערב צו עוד עפר קברות לאחר שנעשה רקב והכי משמע לישנא מלא תרוד רקב ועוד עפר קברות היינו שהרקב הוא רקב ממש קודם שנתערב צו העפר קברות אבל בברייתא מיירי במת שנקבר בכסותו וכפרש"י ז"ל ולא היה כאן רקב בפני עלמו מעולם ושפיר מיושב קושית מהרש"ל ז"ל דמשנה שלמה הוא דבאמת זה הוא מילתא אחריתא ולא דמי למשנה הנ"ל.

ואם כנים אנתנו בזה מיושבת נמי שיעת רש"י ז"ל שפי' דמיירי שהמת נקבר בכסותו דע"כ היה מוכרח לפרש כן כיון דאין זה דומה למשנה דהלכות דהתם כתב רקב ובברייתא כתב מלא תרוד ועוד עפר בית הקברות ולא קראו רקב ע"כ דהכא מיירי שנקבר בכסותו ומשנה ובברייתא תרי מילי נינהו ומלאתי אח"כ בחכמת צלאל שפי' דומה לה.

ובהתבוננתי בזה מלאתי צפי' המשנה אהליות הגהות מהר"ם מרומנובורג ז"ל מלא תרוד ועוד עפר ציה"ק מקשינן צפי' המפלת דף כ"ג גרסינן תניא אידך מלא תרוד ועוד עפר ציה"ק עמא ור"ש מטער והא מתניתין הוא הכא ונ"ל דמתניתין איכא לאוקמי כגון מלא תרוד עפר של מת ודאי שגפל שוב לתוכו עפר כל שהוא ועעמיהו דרצנן דעמא משום דלית לכו דסופו נעשה לו דבר אחר גגילון אבל ברייתא דמייתא התם ליכא לפרושי הכי כי אומר אני דהכא ברייתא דהתם ברישא דידה קתני מלא תרוד שגפל לתוכו עפר כל שהוא וכו' וא"כ סיפא ליכא לפרושי הכי דא"כ היינו רישא אלא מיירי במלא תרוד רקב עפר בית הקברות שהוא ספק אם היה מתחלתו עליו מעולם תורת תרוד רקב או לא ומסיפא תלינן לתומרא ואמרין התם עעמיהו דרצנן אי אפשר למלא תרוד רקב ועוד שלא יהיה צו תרוד רקב של מת ותרי ברייתות דמייתי התם חדא מיתניא הכי מלא תרוד רקב שגפל לתוכו עפר כ"ש ר"ש מטער וכו' ואידך ברייתא שנויה כך מלא תרוד ועוד עפר בית הקברות שגפל לתוכו עפר כל שהוא עמא ור"ש מטער

אין לו דין רקב ועיין לקמן בסמוך מה שהבאתי בזה מירושלמי בס"ד וכו' נראה פשוט.

ובגמ' נדה שם תניא אידך מלא תרוד ועוד עפר צבית הקברות עמא ורבי שמעון מטער ופרש"י מלא תרוד ועוד יוחר ממלא תרוד עפר צבית הקברות לא רקב ממש של מת אלא כגון שנקבר בכסותו או בקרקע בלא ארון של שיש ויש כאן מלא תרוד ועוד מאותו עפר דהו מעורבין רקב ועפר ע"כ ומשמע דס"ל דאפילו כשנקבר בכסותו נמי נעשה רקב דלריק יוחר מכשיעור מלא תרוד והיינו עד כדי שיתבצר לן דזדאלי יש כאן מלא תרוד רקב והבן.

ותמיהו הראשונים ז"ל אפרש"י ז"ל שהרי בתחלה נשעת קבורה שנקבר כ"ע מודי דדבר אחר נעשה לו גגילון אפי' כשיהיה לו צרור דיש כאן מלא תרוד רקב ודאי וכמו שאלמנו שם בגמ' אלא אמר רבה היינו טעמא דרבי שמעון סופו כחלתו מה תחלתו נעשה לו דבר אחר גגילון אף סופו נעשה לו דבר אחר גגילון ולכן פי' החוס' בשם הרשב"ם ז"ל דהכא מיירי בנקבר ערום ודרכן היה לעוה כוכין בסיד ומיד שנתרקב היה התרוד ממנו עמא ואח"כ נפל מן הסיד ונחערב עם הרקב שכבר היה עמא וכ"כ הרא"ש ז"ל והרשב"א והרמב"ן בחידושיהם ז"ל.

והתוס' נזיר דף נ"א ע"א ד"ה נקבר בכסותו כתבו ואפילו לקח ארבע או חמש תרודין מן הרקב שלו שזדאלי יש כאן מלא תרוד מנוף המה עכור כדאמרין צפי' המפלת נדה כ"ז ע"ב מה שתחלתו דבר אחר נעשה לו גגילון משמע דהכא ליכא מאן דפליג שאם נחערב דבר אחר עמו בתחלתו אינו מטמא ע"כ.

וראיתי ברש"ל ז"ל נדה הנ"ל שכתב וז"ל תניא אידך נ"ב תימה לי הלא משנה הוא במס' אהליות ע"ש ע"כ וכן לייין על הגליון בגמ' שם ל"ל חנן ובמסורת הש"ס לייין אהליות פ"ב מ"ב ועיין רש"ל ע"כ. ומשמע דפשיטא לכו דהוא משנה דהלכות הנ"ל. ובמשנה דהלכות שם פ"ב מ"ב ז"ל מלא תרוד רקב ועוד עפר קברות עמא רבי שמעון מטער וגרסי מלא תרוד ועוד רקב עפר אבל בגמ' גרס מלא תרוד ועוד עפר צבית הקברות

ויראה לי שאף זו עומאח מדברי סופרים ע"כ. והכ"מ ז"ל שם דחק לפרש דבריו ז"ל דמיירי במת שנקבר ערום בארון אבל מלשון הרמב"ם לא משמע הכא דחסם קאמר אבל אי נימא דס"ל כר"ש אחי שפיר וא"כ עלתה לן דגם דעת הרמב"ם כרש"י והבן.

עוד ראיתי להרמב"ם ז"ל בפ"ג מהב"מ ה"ד דבר חדש דגם בארון של מחכות אין לו רקב ונתן טעם לדבר שחולדת המחכת תתערב בקרב גוייתו ע"ש והמפרשים לא הביאו כלל מחכות מה דיוו ומגמ' ליכא למשמע מינה וכן מן התוספתא לכאורה לא מלאחי מפורש וממה שכתבו החוס' מזיר הבאחי לעיל בסמוך בנקבר בכסותו או על גבי רפפה של לבנים שנוחות לישחק וליכתוש מאליה יש לדייק דדוקא אלו שנוחות לישחק וליכתוש מאליה משא"כ במחכות שאינו נוח לכתוש מאליה ואפי' אי מעלה חלודה לאחר זמן אינו נופל מאליה ויש לדחוק אבל נראה לפענ"ד לפי זה במחכת שאינו מעלה חלודה אם נקבר בו הכ"י דאיכא רקב אפי' להרמב"ם ז"ל.

ובירושלמי מצביא שם עוד אי יש רקב לנפלים ומסיק למ"ד דדמו מעמא צרביעית יש לו רקב ולמ"ד אין דמו מעמא צרביעית אין לו רקב ול"ל דהאיצטרא הוא צנפל שכבר נחרקמו אבריו ויש כאן צער וגידין ועלמות דאל"כ תיפוק ליה דאין לו דין רקב דהא אין לו צער גידין ועלמות ובגמ' אמר עולא אין רקב אלא מצער גידין ועלמות וכנראה דהלכה הוא וכמו שכתבו החוס' במזיר וזוהי הבאחי לעיל. אבל באמת הרמב"ם השמיט הא מיימרא דעולא דאין רקב אלא מצער גידין ועלמות וכבר דקדק בן הלח"מ בפ"ג מה' מזירות ובפ"ג מה' ע"מ הלכה י"א משמע דמעלמות לחוד נמי הוי רקב שכי' שם עלמות שנקברו וכו' הרי דעלמות לחודיהו כתב וצירושלמי איתא ורקב עלמותיו קנאה ומשמע דעיקר רקב מעלמותיו הוא אבל החס' אליבא דרבי יוסי קאמר הכי.

ומצאתי להמאירי שכתב עומאח רקב אינה אלא במת שנקבר שלם הא כל שנקבר חסר אין לו עומאח רקב ומעמא הרוג אין לו עומאח רקב שכבר נחסר דמו אבל כל שנקבר שלם יש לו רקב הן שצא הרקב מן הצער לצד הן מן העלמות לצד הן היו מן הכל ציחד הן שצא מאבר שהנשמה חלוייה צו הן שצא מאבר שאין הנשמה חלוייה צו כגון מן הערקוב ר"ל מן הארכובה ולמעט ע"כ וכנראה דס"ל דהרקב יצא ממה שיצא הן מצער או גידין או עלמות רק שצריך לצא ממה שלם אבל כיון שצא ממה שלם אין נפקא מינה מאיזה חלק מן המת צא הרקב וא"כ יש לומר דלהרמב"ם נמי עלמות לאו דוקא, אבל דוחק לומר כן שהרי הרמב"ם כתב עלמות שנקברו ומשמע דצעתה קבורה נמי לא היו רק עלמות ולא היב מת שלם אפי"ה הוי ליה רקב ול"ע.

מלא תרוד ועוד עפר בית הקברות עמא ור"ש מעבר ע"כ. ושישו בני מעי שצ"ה כונתי לדעת הראשונים ז"ל צעיקר הדבר אף שלענין הגירסא נראה דלא מחלק המהר"ם ז"ל אבל בודאי צ"ה שפיר מיושב קושית המהרש"ל ז"ל דהוא צרייתא ולא משנה וג"כ פרש"י ז"ל.

והנה הריעב"א ז"ל הביא פרש"י ז"ל וקושית החוס' עליו וכו' ומורי הרש"א נר"ו הקשה דא"כ היל"ל מלא תרוד ועוד רקב בית הקברות דהא הרקב ודאי והעפר ספק ועוד היל"ל עפר הקבר ואמאי נקט עפר בית הקברות לכך פי' הוא נר"ו דמיירי שכנסו אותו מעפר בית הקברות שמוחזקים לקבור שם בלא כסות וברפפה של לבנים אלא שפעמים ע"י גשמים או חרישה באורך הימים מתקלקלים הארוגות והרקב שבהם מתפזר ומתערב צעפר בית הקברות ומפני שהוא מקום קבר אנו חוששין כל עפר שיש שם הוא רקב וכדאמרינן בעלמא כל האוכל מעפרה של צבל כאילו אוכל צער אבותיו והכא לפי שיש שם רקב הרבה קסברי רבנן דתרוד ועוד ממנו יש צו תרוד רקב וכדאי משוינן ליה ואזדי לטעמיה דלא אמר סופו כחלוחו ועדיפה מינה דהתם למלא תרוד רקב ידוע שנתרבו עפר כל שהוא והכא כשאינו ידוע עכ"ל נר"ו.

ברם דראיתי צירושלמי מזיר ה"ב מפורש כפי' רש"י ז"ל וז"ל איזבו מת שיש לו רקב הנקבר ערום בארון של שיש או על גבי רפפה או על גבי עזלא של שיש אבל נקבר בכסותו על ארון של עץ או ע"ג עזלא של עץ אין זה רקב זהו עפר קברות ולריך מלא תרוד. ועוד רבי יוחנן אמר נקבר עמו אפילו גלגילין קטן אין זה רקב ר' יסא בשם רבי יוחנן שני מתים שקצבן זה צד זה נעשה גלגילין לזה חה נעשה גלגילין לזה ע"ש. וכנראה מפורש צירושלמי דהנקבר בכסותו או בארון של עץ זהו הנקרא עפר קברות ולריך תרוד ועוד אבל במלא תרוד ועוד ודאי מעמא לח"ק רק דר"י פליג וז"ל הפנ"מ שם אין זה רקב אלא עפר קברות ג"כ עמו ולריך מלא תרוד ועוד כדחנן פ"ב דאהלות מלא תרוד ועוד עמא שא"א למלא תרוד ועוד שלא יהיה צו מלא תרוד רקב מחמת עלמו וכן ראיתי בשעורי קרבן שחמה על תמיכה החוס' בדברי רש"י ז"ל שצירושלמי מפורש כונתיה ומא שחמה הרש"ם ז"ל לריך לומר דכך היא ההלכה לענין מלא תרוד נעשה גלגילין וכשיש צו עוד אין הגלגילין מעהרין אותו וכ"ש לפי מה שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ג מהל' ע"מ דעומאח זו מדרבנן אף זה משיעורי דרבנן ע"כ.

ודע דהרמב"ם פ"ג מהב"מ ה"ח כתב מלא חפנים ועוד עפר הנמלא תחת המת או מעפר הנמלא בקבר ואין ידוע מה עיבו אם הוא רקב שמעמא צאהל או אינו אלא עפר שנתלכלך בגלל המת ודמו כ"ז מעמא צמשה וצאהל שהרי יש במלוא חפנים ועוד מלא חפנים רקב

של לבנים זה הוא מת שאין לו רקב כו' תניא מעשה ברבי חנינא בר חנינא שהדירו אביו בגזיר והביאו לפני רבן גמליאל לידע אם הביא שתי שערות אם לאו רבי יוסי אומר לידע אם הגיע לעונת נדרים אם לאו אמר

לדעת החוס' ושאר פוסקים אצל רש"י וכן מפורש בירי כותיה דביותר מתרוד אחד מאחר שרור לן דאיכא מלא תרוד רקב מעמא ועיין משנה הלכות : והביאנו

לפני רבן גמליאל לידע. פי' באותו יום שהדירו אביו הביאנו לפניו לבדקו כדי לידע אם חל עליו נזירות אביו אם לאו והיה יתר מכן י"ג שנה ויום אחד ובדקו בו אם הביא שתי שערות שאלו הביא אין הדרת האז כלום ואם לא הביא חלה עליו נזירותו אע"פ שהגיע לעונת נדרים כך פי' החוס' והר' עזריאל פי' שכבר היה עומד באמצע נזירותו ורצה לבדקו אם נחטט נזירות אביו, ועיין משנ"ה : רבי יוסי אומר לידע אם הגיע

משנה הלכות

ובמשנה שם כ"ח ע"כ האיש מדיר את בנו בזמיר ואין האשה מדרת את בנה בזמיר וכו' ובגמ' מאי עממא, רבי יוחנן אמר הלכה היא בזמיר ורבי יוסי דרבי חנינא אמר ריש לקיש כדי לחנכו במלות לימא כחנאי עד מתי מדיר את בנו בזמיר עד שיביא שתי שערות דרבי רבי, רבי יוסי דרבי יחודה אומר עד שיגיע לעונת נדרים מאי לאו חנאי הוא דרבי סבר הלכה היא בזמיר ואע"ג שהגיע לעונת נדרים מדיר ליה ואזיל עד דמייתי שתי שערות ורבי יוסי דרבי דאמר עד שיגיע לעונת נדרים סבר כדי לחנכו במלות וכיון דנפק מרשותו תו לא מחייב אמרי דכו"ע הלכה היא בזמיר והכא דמופלג הסמוך לאיש קמפלגי רבי סבר מופלג הסמוך לאיש דאורייתא וכו' לימא הני תנאי כהני תנאי דתניא מעשה דרבי חנינא שהדירו אביו בזמיר והביאו לפני רבן גמליאל והיה ר"ג בודקו לידע אם הביא שתי שערות אם לאו רבי יוסי אומר לידע אם הגיע לעונת נדרים אם לאו אמר לו רבי אל חטטער לבדקני אם קטן אני אהיה בשביל אבא אם גדול אני אהיה בשביל עצמי עמד ר"ג ושקו על ראשו אמר מוצטח אני בזה שמורה הלכה בישראל אמרו לא היו ימים מעושים עד שהורה הוראה בישראל בשלמא לרבי יוסי דרבי דאמר עד שיגיע לעונת נדרים היינו דקאמר אם קטן אני אהיה בשביל אבא וכו' אלא לרבי דאמר עד שיביא שתי שערות ואם גדול אני אהיה בשביל עצמי הא צרשתי דאבא קאים ע"כ.

ופיר'ש החוס' דר"ה והביאו לפני ר"ג פי' ר"ת באותו יום הביאו לפני ר"ג למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה וקאמר ת"ק לידע אם הביא שתי שערות אם לא הביא והיה יתר מכן י"ג שנה ויום אחד ע"כ אצל הש"ס בשם הר' עזריאל ז"ל פי' דהביאו באמצע הנזירות שהיו כזר ורצה לבדקו אם נחטט נזירות אביו (דאמרו בתוספתא דאם ילא מרשות האז באמצע הנזירות בטלה הנזירות מחלו) וכשיז דאחי' או בשביל עצמי היינו שאמר דכך גמר בדעתו בתחלה בשעת הדרת אביו שיכיר מזר או בשביל אביו או בשביל עצמו ונמא נזיר מ"מ מאותה שעה ואלא נזירות אחת דאם כיכ קטן בשעת הדרת נזירות אביו עליו ואם כיכ גדול בשעת הדרת

וראיתי בקרן אורה שדחק הרבה בזה מימרא דעולא ובדברי הרמב"ם ז"ל וכחז דהא דעולא הלכתא היא וצעי דוקא בשר גידים ועלמות ואם לאו לא היו רקב ולא ראה דברי המאירי ז"ל שמפרש דאפי' מחלק שהוא היו רקב ולא צעי מכולהו יחדיו. עוד כתב המאירי ה"ל ולענין מיהא זו ששאלו דרקב הבא מן הערקוב מהו הולכת על שיטה אחרת והוא שהיה השואל סובר שכל חסרון צמה שאין הנשמה תלויה בו לא יהא קרוי חסרון להפקיע מדין רקב וכן שאם נקצר אותו אבר עמו יהא נעשה גנגילין לשאר אברים אצל חסרון צמה שהנשמה תלויה בו מקרי חסרון ומפקיעו מדין רקב ואם נקצר עמו יהא חוזר לדינו ולא יהא גנגילין לשאר אברים ואף נעשה גנגילין ר"ל אם נקצר עם בגוף המת מן הארכובה ולמעלה אינו נעשה גנגילין וכן אמרו שם נחתכה רגלו מן הארכובה ולמעלה יש לו רקב ר"ל אם לא נקצר האבר הנחתך עמו אע"פ שנקצר המת חסר שאין זה חסרון מן הארכובה ולמעלה אין לו רקב כלומר דחסרון הוא, ושאלו שם אפילו לא נחתכה רגלו נראה אותה כחתיכה ותעשה גנגילין ותירץ מכיון שהוא מחוברת לו גוף אחד הוא כלומר ואינו מפקיע חורת רקב ע"ש. ויש לעיין מהא שהבאתי לעיל בשם הרמב"ם ז"ל לענין לעמא לכהן דלחסר אינו מעמא וכחז הרמב"ם דדוקא כשנחסר לאחר מיתה אצל חסרון בחייו מעמא לו לכשימות אי נ"מ נמי לחלק לענין רקב בין נחסר מחיים או חסר לאחר מיתה ומדברי הירושלמי יש לפשוט זה.

ומצאתי באור שמה פ"ז מהל' נזיר ה' ג' שכחז דלכן השמיט הרמב"ם ז"ל הא דעולא משום דאמרו דפרק דס הגדה בשר המת שיבש וכו' טהור מלעמא בזמית אצל עמא עומא רקב וכיון דהבשר יבש האף נעשה העלם רקב וזאת השמועה מוכיחה דרקב מבשר או עלמות לחוד היו רקב ע"כ אצל לפי שיטה המאירי ז"ל גם מכאן אין ראוי דאף דהבשר יבש אכתי העלם נעשה רקב מעמא ולא צעין רק שיהיו שלשתן והרי הבשר כאן הוא רק שיבש וק"ל.

כו' ומ"ש תניא מעשה דרבי חנינא בן חנינא שהדירו אביו בזמיר וכו' גמ' נזיר דף כ"ט ע"כ

לו רבי אל תצטער לבדקני אם קטן אני אהא בשביל אבא ואם גדול אני אהא בשביל עצמי עמד ונשקו על ראשו אמר מובטחני בזה שמורה הלכה היתה אם נכנס לשנת י"ג אם לאו: אל תצטער. אל תטרח לבדקני שהריני נזיר ממה נפשך אם קטן אני אהא בשביל עצמי, והשתא קס"ד דה"ק אם קטן אני לגבי קבלת נדרים דהיינו לפני הגיעתי לעונת נדרים ואם גדול אני לענין קבלת נדרים דהיינו כשהגיע לעונת נדרים ולכך קפריך הש"ס בשלמא לרבי יוסי זרי יהודה דאמר אף משהגיע לעונת נדרים לא מלי אציו מדיר ליה היינו דקאמר אם קטן וכו' ואם גדול אני אהא בשביל עצמי דמשמע שאין

משנה הלכות

עוד כתב המאירי ז"ל וכבר ביארנו שם התוספתא. שכל שהדירו אציו צקנותו סמוך לגדלותו כשהגיע לגדלותו והציא שתי שערות נתבטל הנזירות מאליה וכו' לימא כתנאי והשיבו דכולי עלמא הלכה היא בנזיר חלל דרבי סבר דמופלא הסמוך דהיינו שנת י"ג אין נדרו נדר חלל דרבנן ואתי דאורייתא ר"ל הלכה ודחי דרבנן ורבי יוסי סובר דנדרו נדר דאורייתא ואחר שכן אין אציו מדירו וכבר פסקנו צפ' דופן שמופלא סמוך לאיש דאורייתא עד שלוקין עליו ואעפ"כ הלכה כרבי דמדירו עד שיציא שתי שערות שכן היא הלכה וכו'.

וראיתי צקן אורה ד"ה ומשמעתין משמע וכו' בלא"ה יש לדקדק ג"כ למ"ד מופלא הסמוך לאיש מדרבנן אם הזיר בשעת הפלאתו אין לו תקנה דרבנן אינו יכול להציא כיון דנזירות דרבנן היא ואע"פ כיוי נזיר לעולם.

ודברין תמזכיר ואישמיעתי מניה דברי הראש"ד ז"ל שכתב כן להדיא אמה שכתב הרמב"ם פ"ב מהל' נזירות ה"ג קטן שהגיע לעונת נדרים ונדר בנזיר הרי זה נזיר ומציא קרבנותיו וכו' ובהשגות קטן שהגיע וכו' ומציא קרבנותיו א"א דבר זה אינו מחזור למ"ד מופלא סמוך לאיש דרבנן היכי מייתי חטאת שהיא חולין בעורה ואפשר להלכתא כמ"ד דאורייתא דרב כהנא ור' יוחנן ורשב"ל ס"ל דאורייתא פ' יולא דופן ע"כ הרי דהוא באמת קושית הראש"ד ז"ל במקומו.

ובר' הפוסקים ז"ל תמכו בהא על הראש"ד ז"ל שהשיג על הרמב"ם ז"ל שהרי הרמב"ם פסק להדיא בפ"א מהל' נדרים וצפ"ד מהל' תרומות הלכה כמ"ד דאורייתא והרדב"ז ז"ל כתב דנראה שלא נתכוין הראש"ד להשיג חלל להודיענו דאיכא מאן דפסק שהוא מדרבנן הילכך לא יציא חטאתו שנמא מציא חולין לעזרה ונ"ל דיכול להציא ולהתנות ומ"מ הלכתא היא שהוא מן התורה ומציא קרבנותיו בלא שום תנאי כשאר הגדולים ע"כ. וגם זה לכאורה נ"ע דמה לו להראש"ד להשיגנו דאיכא למ"ד דפסק כרבנן כיון דבאמת הלכה היא דמופלא הסמוך לאיש דאורייתא גם מזהים הראש"ד ואפשר דהלכתא כמ"ד דאורייתא משמע דבאמת מספקא ליה להראש"ד ז"ל.

מזירותו עליו ואי אייתי צי מיליני הש"ס פריך לה לקמן ע"כ.

ובתום ר"ד פירשו ר"ג היה רואה לבדוק ולראות שאם הוא גדול אין נדרו של אציו כלום וא"ל אל תצטער לבדקני שאם אני קטן ונדרו של אציו קיים הרי וכו' ואם אני גדול שאין נדרו של אציו כלום הריני נזיר בשביל עצמי ואיך נריך לבדוק אותי. והמאירי ז"ל הציא דעת התוס' ז"ל דכבר ידעו זו שהשלים את פקדו ל"ג ויום אחד וצדקו וכו' אם הציא שתי שערות שאילו הציא אין הדרת אציו כלום ואם לא הציא חלה עליו מזירותו אע"פ שהגיע לעונת נדרים ורבי יוסי חלק לומר שצדאי לא הציא שתי שערות וצדיקתו ע"י עדים היתה אם נכנס לשנת י"ג אם לאו.

וראיתי צקן אורה שהציא פי' התוס' וכתב ומלשון התוספתא בנדה משמע דהציאו צתוך הנזירות לבדוק דהרי איתא התם אם ברשות אציו הרי רשות אציו עלי ואם ברשות עצמי אני הריני נזיר מעכשיו משמע דהציאו באמצע הנזירות לבדוק אם נתבטל מזירותו שהדירו וכן ז"ל לפמש"כ מירושלמי דלהדירו לכתחלה לכ"ע משהגיע לעונת נדרים אינו יכול להדירו וא"כ מה שהיה צדקו אם הציא סימנים דוקא ע"כ היינו לבטל נזירות אציו וכן הציא מלשון הירושלמי דגרם התם אם בשביל אציו הריני נזיר ואם ברשות עצמי הריני נזיר מכבר ונראה דז"ל אם בשביל אציו הריני נזיר מכבר ואם בשביל עצמי הריני נזיר מעכשיו כו' ע"ש.

ולפענ"ד לא נריך למה שהגיע אם בשביל אציו הריני נזיר מכבר דהנה כבר הבאתי בסמוך פי' ר' עזריאל ז"ל דהיה בשביל עצמי היינו שאמר דכך גמר בדעתו בתחלה בשעת הדרת אציו שיהיה נזיר או בשביל אציו או בשביל עצמו ונמא נזיר מ"מ מאותה שעה וא"כ זה הוא שאמר ואם בשביל עצמי הריני נזיר מכבר דמאותה שעה חל עליו נזירותו. ולדעת הקדן אורה ז"ל תקשה עוד סברתו דהוא רואה לפרש אם בשביל עצמי הריני מעכשיו זה אי אפשר דא"כ מתי ישלים נזירותו כיון דהוא צספק על איזה נזירות הוא זו והוא באמת בעית הגמ' לקמן ואי אייתי צי מיליני.

והמל"מ שם חירץ קושיה הראב"ד למ"ד דהוי דרבנן דאפשר לדחות ולומר דס"ל דחולין בעזרה לא הוי מן התורה ולפי זה אחי מופלא דרבנן ודחי לחולין בעזרה דהוי דרבנן ודוגמא לזה איתא בפ"ד דנזיר דף כ"ט דפריך בגמ' לר"ל דאמר מדיר את בנו בנזיר דהוי מדרבנן היכי מיייתי חולין בעזרה ומשני חולין בעזרה לאו דאורייתא אף יש להכריח דע"כ הוא אליבא דמ"ד דמופלא הוי מה"ת דאי לאו היכי עמיד הקפה דק"ל הקפת כל הראש מן התורה וכן אם נעמא היכי מיייתי פרים ואכלי כהן מליקה לידון דק"ל יש שחיטה לעוף מה"ת וכו' ע"ש. ומבא דעמיד הקפה לולא דבריו הקדושים אינו מוכרח דאכתי יש לומר דהקפת כל הראש לקמן היא דרבנן ואחי מופלא דרבנן ודחי להקפה דרבנן או דמקיפו ע"י אשה ועכו"ם וקטן לאו בר חיובא הוא וכמו שאמרו שם בגמ' להדי' לר"ל, וי"ל דכוונתו עכ"פ כשמקיף כשנעשה גדול דמי לא מייירי ששלמו לו ימי נזרו של אביו ציוס שנעשה גדול ואז מגלה ומציא קרבנותיו וראיתו השניה צודאי חזקה הוא ובהדיא אמרו שם בגמ' כן כדבריו ז"ל ע"ש.

ומה שנלפענ"ד לומר בישוב שיטת רבנו הגדול הראב"ד ז"ל לולא דברי רבותינו הקדושים דאיך אפשר דאישתמיטתיה מיינה דהראב"ד ז"ל דברי הרמב"ם ז"ל דס"ל להדיא דמופלא סמוך לאיש דאורייתא וגם דברי הגמ' ממה שהכריח המל"מ שיטתיה אומר אני דכוונת הראב"ד בהשגתו הוא כך דהנה כבר הבאתי לעיל בשם המאירי ז"ל שפסק בגמ' נזיר דהלכה כרבי דס"ל דהלכה היא בנזיר דאע"פ שהגיע לעונת נדרים מדיר ליה דכך היא הלכה ובגמ' נזיר שם אמרו לא דכו"ע הלכה היא בנזיר והכא במופלא הסמוך לאיש קמפלגי רבי סבר מופלא הסמוך לאיש דרבנן ואחיה דאורייתא דחיה דרבנן ורבי יוסי בר"י סבר מופלא הסמוך לאיש דאורייתא וכו' והנראה מסוגיא זו דרבי ס"ל מופלא הסמוך לאיש דרבנן וכיון דאנן פסקין בזה דנזיר כרבי ולרבי הוה מופלא הסמוך לאיש דרבנן א"כ האיך מציא קרבנותיו דהוי חולין בעזרה.

ולכן דוקא קשיא ליה להראב"ד כיון דאנן פסקין כרבי תקשה לכאורה דכיון דפסקין כרבי ורבי ס"ל מופלא הסמוך לאיש דרבנן גם בזה נראה לכאורה דפסקין כותיה דמהיכי תיתי נפסוק כותיה בפלגא לענין נזיר ולא פסקין כותיה באידך פלגא לענין מופלא הסמוך לאיש וא"כ אי נפסוק כרבי גם במופלא תקשה קושיה הראב"ד ז"ל וז"ש דבר זה אינו מחזור למ"ד מופלא סמוך לאיש דרבנן האיך מיייתי חולין בעזרה הדר קאמר הראב"ד ז"ל ואפשר דהלכתא כמ"ד דאורייתא כוונתו דאפשר דאף דאנן קיי"ל בזה כרבי דס"ל הלכה היא בנזיר מ"מ בזה דמופלא הסמוך לאיש קיי"ל כרבי יוסי משום דר"י

ורשב"ל ס"ל דאורייתא פי' יולא דופן ולכן לא קיי"ל בזה כרבי ופלגין דיבוריה זה היה נראה לפענ"ד לישב שיטת הראב"ד ז"ל לחומר הנושא (דבאמת לרבי כן היא הלכה ולא הוה חולין בעזרה).

וראיתי בלח"מ שכתב אצל יש לחומר על רבנו (הרמב"ם) ז"ל דהוא פסק כרבי דאמר עד שיצא שתי שערות שכן כתב לקמן עד שיגדיל ויעשה איש א"כ הרי משמע התם דרבי אית ליה דמופלא הסמוך לאיש דרבנן ומשום הכי אחי הלכה דאורייתא ודחי דרבנן אצל אי הוה דאורייתא לא אחי דאורייתא ודחי דאורייתא וכן נראה מוסכם שם בסוגיא ואפילו למאן דהוה סבור מעיקרא דפליגי אי הלכה היא בנזיר הוה סבור דכ"ע אית להו דמופלא סמוך לאיש דרבנן והניח דברי הרמב"ם ז"ל בל"ע ע"ש.

אבל המאירי ז"ל חירץ זה במה שכתב ולריך שחדע שכל השקו"ט התם לא נאמרה אלא דרך דחיה ומשא ומתן שהרי אי אפשר לומר שיהא רבי סובר דהדרת אב דרבנן שהרי הוא סובר יש שחיטה לעוף מה"ת וא"כ האיך מציא חטאת העוף בתגלחת עומאה ועוד דהא פסקין להלכתא מופלא דאורייתא אלא כלה דרך משא ומתן נאמרה ולא צדוקא ע"ש ובהא מיושבים דברי הרמב"ם ז"ל מקושיה הלח"מ ז"ל ודו"ק.

ודע דבעל מגדל עוז כתב שם בפשיטות דעת הרמב"ם לפסוק כרבי יוסי בר יחודה ולא כרבי ודבריו לפענ"ד תמוהים שהרי להדיא כתב בהלכה ע"י ועד מחי מדירו עד שיגדיל ויעשה איש והא כרבי ולא כרבי יוסי וכן כתב הכ"מ והלח"מ שם ולע"ג.

ושיטת רבנו הבה"ג ז"ל נראה נמי דפסק כרבי חדא דהלכה כרבי מחזירו ועוד דריבטת בגמ' והאי מעשה נראה כרבי שאמר והציאו לפני ר"ג לידע אם הציא שתי שערות ר"י אומר וכו' וכיון דרבי יוסי הוה החולק על ת"ק בזה מעשה הלכה כח"ק ועיין לפנת פענח מה שכתב כאן.

ודעת רבנו נראה דמופלא סמוך לאיש דאורייתא דראיתי בבל' מיאון אמר רבה שלש מדות בקטנה וקטן וכו' הגיעו לעונת נדרים קטן בן שלש עשרה שנה ויום אחד וקטנה בת שנים עשרה שנה ויום אחד נדריהן נדר והקדשן הקדש וכנגדן בקטנה חוללת מיחנץ לא חללה עד שהיא בת שנים עשרה שנה ויום אחד והיא דאחיהא שתי שערות איזו היא קטנה מצת אחת עשרה שנה ויום אחד ועד בת שנים עשרה שנה ויום אחד ואע"ג דאחיהא שתי שערות לא חוללת ולא מתיבמת וכו' וצת אחת עשרה שנה ויום אחד נצדקת לנדרים דתקן נדה מ"ה בת אחת עשרה שנה ויום אחד נדריה נצדקין בת שנים עשרה שנה ויום אחד נדריה קיימין וכן קטן בן שנים

נקבה אעפ"י שאמרו אין לנו יודעין לשם מי נדרנו נדריהן נדר משום דאיש נדרים בשנים תליא מדכחז וכו'א דאחיתא שחי שערות דוקא בחלילא משמע דאחיתא לא צעי שערות וכייו דקרי לכו עונת נדרים כשכגיעו לשנות הגלות דמופלא הסמוך לאיש לא מיקרי כגיע לעונת נדרים כיון דצעי צדיקה לשם נדר ולא כוי כגיע לעונת נדרים גמורה אבל אחר י"ג לנקבה וי"ג לזכר זה מקרי עונת נדרים ודאי נדריהן נדר אעפ"י שאין יודעין לשם מי נדרו.

והא דכתב הרשב"א ז"ל דדעת רבנו כה"ג דצעי שחי שערות הרגיש זה בגאון ז"ל והשיג אפי' הרשב"א ז"ל ובחידושי הרשב"א וכו' ומשמע מדברי הרשב"א שכתב מדברי הכה"ג דמ"ש וכו'א דאחיתא שחי שערות קאי נמי להגיעו לעונת נדרים ואם כגיעו לשנים ולשערות לא כ"י לריך רצא לומר כגיעו לעונת נדרי' דככה"ג פשיט' דגדול הוא לעונשין ולמכות חלא דברי כה"ג לומר כגיעו לעונת נדרים היינו לשנות גדלות לחודיה בלא שערות, ואמר רבנ' וכנגדו צקענה חולאת וכייו כשחגיע לשנים דהיינו צת י"ג שנה ויום א' ומחלץ לא חללה עד שחציה שחי שערות אבל לעונת נדרים לא צעי שערות לשיטת כה"ג ודוקא בחלילא כתב מחלץ לא חללה וכו'א דאחיתא צ' שערות אבל בעונת נדרים לא כתב משערות וזה צרור וצבכאות מיימוני פי"א מגדרים (ע"ס מה שכתב פ"א). ועוד ע"ס ברשב"א שם וז"ל ס"ה) ז"ל וזו עונת נדרים האמור צפי' התקבל וכל מקום וכן פירשו כה"ג אבל רש"י פי' שעות נדרים הוא שנה שלפני גלות ס"ה עכ"ל.

והגר"א דנחלקו בזה הראשונים ז"ל צשיטת רבנו דדעת ברשב"א דצעי שערות ופליג על הרמב"ם ז"ל ודעת הבבב"ם דלא צעי שערות וס"ל כדעת הרמב"ם ואף שמה שהקשה עליו הבעל ש"ש אינו מוכרח ואפשר אפילו מופרך מגמ' נזיר הנ"ל דאחיתא מפורש לרבי דאף דהוא בן י"ג מ"מ עדיין צעי שערות מ"מ מדברי הבבב"ם ראינו מוכרחת דדעת הכה"ג ז"ל כדעת הרמב"ם ז"ל.

אבל לפי זה י"ל דרבינו הרמב"ם ז"ל פסק צפי"ב מהל' נזירות נמי כרבי יוסי כרבי יהודה ולא כרבי וכו' שכתב הבעל מגדל עוז צפשיטות ודלא כמו שכתבו הבב"ם והלח"מ צפשיטות דהרמב"ם פסק כרבי ומה שהביא הלח"מ ראי' לדבריו ממה שכתב הרמב"ם צפי"ב הע"ו ועד מחי יש לו להדירו עד שיגדיל ויעשה איש ז"ל דאין כוונתו לשחי שערות. וז"ע שהרי הבעל לח"מ הביא שם דברי הרמב"ם מפי"א מהל' נדרים הנ"ל.

וראייתי באור שמה הל' נדרים הנ"ל שהביא דעת רבנו צפשיטות כשיטת הרמב"ם וליון לש"ש הנ"ל וכחז ותמור מאוד מכא דמקשי רב המנוח ור' זירא ממשיכה וצרייתא אי דלא אייתי ש"ש קטן הוא וכו'.

עשרה שנה ויום אחד נדריו נצדקין בן י"ג שנה ויום א' נדריו קיימין קודם זמן הזה אף על פי שאמרו יודעים לנו לשם מי הקדשנו ולשם מי נדרנו אין נדריהם נדרים ואין הקדשן הקדש אחר זמן הזה אע"פ שאמרו אין לנו יודעים לשם מי הקדשנו ולשם מי נדרנו נדריהם נדרים והקדישן הקדש וצודקין אותן כל שחיס עשרה שנה וכל שלש עשרה שנה קטנה מצת י"א שנה וי"א ועד צת י"ג וי"א וכן קטן מכן י"ג שנה וי"א ועד בן י"ג שנה ויום אחד אם יודעין למי נודרין ולמי מקדישין נדריהם נדרים והקדישן הקדש וכייו מופלא סמוך לאיש דכתיב בנדרים ע"כ. וגר"א דס"ל מופלא סמוך לאיש דאורייתא.

והרשב"א צפי' התקבל דף ס"ה כתב כגיעו לעונת נדרים וכו' ובעל הלכות ז"ל נראה שפירש כגיעו לעונת נדרים דנדריהם קיימים בין יודעים לשם מי נדרו בין אינם יודעים דהיינו צקטן בן י"ג שנה ויום אחד ובאשה י"ג שנים ויום אחד וכו'א דאחיתא שחי שערות כדאחיתא הכס בנדב ח"ל שכתב בלכות מילואן כגיעו לעונת נדרים קטן בן י"ג שנה ויום אחד וכו' וכו'א דאחיתא שחי שערות ע"כ וגר"א דבריו מדאמרין כה"ג נדריהן נדר והקדישן הקדש דאלו קודם הזמן הזה אין נדריהן נדר עד שצודקין אותם ולא קתני בכו במתני' נדריהן נדר חלא נדריה נצדקין ובלשון הזה ס"ל לרצא למינוקא חלא ודאי מדנקט הכי ש"מ דכשכגיעו לעונת נדריהן קיימין אע"פ שאין יודעין לשם מי וכו' ע"ש. והגר"א דס"ל לברשב"א ז"ל צשיטת רבנו דמ"ש וכו'א דאחיתא שחי שערות קאי נמי להגיעו לעונת נדרים וגם נראה דפסק מופלא בסמוך לאיש כוכ דאורייתא וזו ראי' לשיטת הפוסקים דמפרשי כן.

אבל הרמב"ם פי"א מהל' נדרים ה"ד כתב קטן בן שחים עשרה שנה ויום אחד וקטנה צת אחד עשרה שנה ויום אחד שנשצעו או נדרו וכו' אם יודעין לשם מי נדרו וכו' קודם הזמן הזה אעפ"י שאמרו יודעין לנו לשם מי נדרנו וכו' אין נדריהן נדר, ואחר הזמן הזה שנמלאו הבן בן י"ג שנה ויום אחד והצת צת י"ג שנה וי"א אעפ"י שאמרו אין לנו יודעין לשם מי נדרנו ולשם מי הקדשנו נדריהם קיימים והקדישן הקדש ונדריהן נדר ואעפ"י חלא הביאו שחי שערות וזו היא עונת נדרים האמורה בכל מקום הואיל וכגיע לשנים הגדולים נדריהם נדר אעפ"י חלא הביאו סימנין ועדיין לא נעשו גדולים לכל דבר ודבר זה מדברי תורה שהמופלא סמוך לאיש הקדשו הקדש ונדרו נדר עכ"ל.

וראייתי צבז שמעתיא שמעתיא כ' פי' י"ג שכתב דשיטת הרמב"ם היא שיטת הכה"ג וס"ל דגם דעת רבנו הכה"ג ז"ל חלא צעי צ' שערות משכגיע לעונת נדרים וז"ל כן נראה מדברי כה"ג מהל' מילואן וכו' ומצאנר מדבריו דאחר הזמן הזה דהיינו שנות זכר ושנות

בישראל ולא היו ימים מועטים עד שהורה הלכה בישראל. (כח) האומר הריני נזיר לכשיהיה לי בן ונולד לו בן הרי זה נזיר בת טומטום ואנדרוגינוס אין זה נזיר אם אמר כשאראה לי וולד אפילו נולד לו בת

אצו יכול להדירו כשהוא גדול ועיין משנ"כ: האומר הריני נזיר כשיהיה לי בן. פירוש כולל ושם להקצ"ה שחנני וחנני ונולד לו בן, תוס', והצ"י

כתשובה צדיק כתובה סי' א' כתב דמכ"ט הוא דאמרין הכי דכן דוקא קאמר ולא צ"ל צלם צלמא דאמרין דצ"ל צלל בן הוא וכשהוא דמתני' פ"ד מ"ח דגיטין נושא לאחר ויהי לה בנים והביא דאמרין פ' מי שמת גבי נכסיו לצניי דאין הברתא צלל היינו דצ"ל במקום בן לא הוי צלל בני ע"ש: דרי זה נזיר. פירוש כשנולד לו בן זכר שלא כיון זה אלא על בן זכר שהמלה היא מלה מיוחדת לבן זכר כדכתיב לבן או לבת ולשמה בן וזכר ותלד בן, המאירי ז"ל: **טומטום** ואנדרוגינוס אין זה נזיר. שאין אלו צלל בן ואע"ג דכתיב ואצנה גם חנני ממנה שמשמע אף על צנות מ"מ עיקר הלשון על הזכר הוא: אם אמר כשאראה לי וולד הרי זה נזיר. אף כשנולד לו בת או עומטום

משנה הלכות

צ"ע וכו' גרסין לה בספרים שלנו וכתוספתא אי איתני שתי שערות מעיקרא קאי צמירות ידיה אי לבסוף קאי צמירות דאצור צי מינעי מאי הניחא לרבי יוסי צ"י דאמר עד שיגיע לעונת נדרים אלא לרבי מאי ליכא תקנתא עד דיתית דיליה ויתית דאצור ופ"י בדברים שהוא חוזר צמירותו דר' חנינא שהדירו אצור ואמר שאם צדקו ביום ההדרה ונמלא צו שתי שערות צמנו קאי צמירות ידיה שהרי נזירות אצור לא חלה עליו כלל ואם נצדק ולא הביא גם כל שלשים יום עמד בלא שתי שערות קאי צמירות אצור אצל אייתי צי מינעי מאי כלומר אם לא נמלאו ציום ההדרה והתחיל צמירות האצור ונמחו צו בתוך ה' האיד ילא ידי נזירות צאותם ה' שהרי נזירות האצור נחשבה כשהביא שתי שערות ונזירות שלו לא חלה עד שעת זמן הצאת השערות הניחא לר"י דאין הגעת עונת שצממאע סותרת נזירות האצור אלא לר' והשיב דלרבי כל שהוא בן ודאי חיישין ואין תקנה עד שיבג ס' יום ע"כ.

עוד נסתפק המל"מ בקטן מופלג לאיש אם קבל עליו נזירות אם יכול לשאול על נזירותו.

ודע דהא דקיי"ל האצ מדיר צו צמיר דוקא כשהבן שותק אצל אם הבן מוזה או אם גלחוהו קרציו ועשו מעשה למחות אינו נזיר בן הוא בגמ' וצרמצי"ם פ"ג ועיין מנ"ח מל"ח שס"ח. וכשקבל נזירות האצ האצ חייב להביא קרבנות צצביל צו שהדירו ואם יש לו מעות משלו יכול להביא משלו.

(כח) ומ"ש האומר הריני נזיר לכשיהיה לי בן ונולד לו בן הרי זה נזיר וכו' משנה נזיר דף י"ג ע"ג הריני נזיר לכשיהיה לי בן ונולד לו בן הרי זה נזיר נולד לו עומטום ואנדרוגינוס אינו נזיר אם אמר כשיהיה לי וולד אפי' נולד לו בת עומטום ואנדרוגינוס הרי זה נזיר הפילה אשתו אינו נזיר ר"ש אומר יאמר אם היה בן קיימא הרי אני נזיר חוצה ואם לאו הרי אני נזיר נדבך חזרה וילדה כ"ז נזיר ר"ש אומר יאמר אם הראשון בן קיימא הראשון חוצה וזו נדבך ואם לאו

וכאריך שם הרבה וכתב צד"ה והנני לגלות צא"ד וז"ל אולם המעיין צמיר יראה דאינו מוכרח לומר דרבי סבר דמופלג הסמוך לאיש דהוי דרבנן רק דסבר הלכה צמיר וכ"ז שהוא לעונשין אצו מדירו ודל"ל כמוש"כ תוס' תמן צד"ה ואע"ג וכו' וכן פוסק רצו הלכה צמיר ועד שיביא שתי שערות מדירו ומופלג וכו' הוי דאורייתא ע"ש מה שהאריך.

ובסוגיא שם דייק צשלמא לרבי יוסי דאמר אין האצ יכול להדיר את צו צמיר אלא עד שיגיע לעונת נדרים דהיינו י"ג שנים ויום אחד שנדריו נצדקין כל שנת י"ג היינו דקאמר למח שאינך לר"י לצדוק אותי אם אני יודע לשם מי נודרין ומקדישין וגם את הגעתי לשנת י"ג שלא יבא נדרו של אצא קיים שאף אם הגעתי לזמן זה ואין נדרו של אצא קיים אני נודר צצביל ענמי ולא צצביל אצא הרי יכול להיות גדול וראוי לידור ועדיין הוא צצביל אצו דהיינו כל שנת י"ג שהוא צצביל אצו וכו' רשאי לידור מפני שהוא מופלג סמוך לאיש ואכתי לר"י הוא לצדקו מפני נזירות אצו אם הביא שתי שערות דהיינו י"ג שנים ויום אחד אע"פ שנדרו קיים גם נדרו של אצו קיים והאיד יפטור מלצדקו יש לו לצדוק עדיין אם קיים נדר אצו ואם לאו ומתוך דאמר אצא היינו אם קטן אני שאין אני ראוי לידור הרי אני צצביל אצא ואם גדול אני אצא או צצביל אצא או צצביל ענמי שאם אני בן י"ג ויום א' נדרו של אצא קיים ושלי צעל ואם אני בן י"ג ויום א' שלי קיים ושל אצא צעל כך פתר התוס' רי"ד ועיין תוס' שם.

ובתוס' רי"ד סיים כתוב צספרים עוד ואלא אי איתני צמיעי מאי הניחא לר' דאמר עד שיביא שתי שערות אלא לר' יוסי צר"י דאמר עד שיגיע לעונת נדרים מאי איכא למימר אמרי לר"י צר"י לית ליה תקנתא עד שיתית דיליה ויתית דאצור ולא יכולתי לעמוד עליו ע"כ.

אבל המאירי ז"ל כתב וז"ל והשתא אחיה לפרש לדעת רבי וכלכה כמותו כמו שציארנו וקצעי עלה

גמור דהוי ספק לכולי עלמא אם כוונת הנזיר היה כן
אם לאו או בספק דהוי ספק לכל העולם כמו שנים שבו
מהלכים בדרך וראו אחד צא כנגדם ואמר אחד הריני
נזיר אם יהי ראובן וכו' ונעלם כיון דלכולי עלמא א"א
לידע אם חל הנזיר אם לאו הוי נזיר אבל היכי דפליגי
רבותא ולדעת הרבה הוי נזיר ואין צו ספק כה"ג יש
לומר דחזר הדין דיש להחמיר בשל תורה.

ורבירין לכאורה ל"ע צמח שכתב צשכיה אחד צא כנגדם
ונעלם דהאי לכולי עלמא א"א לידע אם חל
הנזיר אם לאו דהרי ודאי אפשר לידע כיון שאותו אחד
חי הוא וז"ל דלשון כו"ע לאו דוקא אלא כוונתו דלדין
הוי ספק גמור. וליכא שום דל להכריע.

ובגמ' נדרים דף י"ח סתם נדרים להחמיר ופירושם
להקל כיצד הרי עלי כתרומה אם כתרומת הלשכה
נדר אסור ואם של גורן מותר ואם סתם אסור. ובגמ'
פריך וכתנן ספק נזירות להקל ופי' המפרש דאמרין
צמח' נזיר (דף לב ע"ב) הריני נזיר אם זכו פלוני שצא
נגדי והלך לו וכו' אינו נזיר.

וראיתי בחזון יחזקאל לתוספתא דנדרים להגאון המובהק
מוהר"י אברהמסקי שליט"א שהקשה וז"ל והנה
פירכא זו לריבא עיון הלל שאני סתם צאומר הריני
נזיר אם פלוני זה שצא נגדי שהספק שם הוא ספק
צמחיות אם פלוני שצמחיותו תלה זה את נדרו נזיר
הוא או לא אמרינן שספק נזירות להקל אבל בנידון דידן
צאומר הרי עלי כתרומה אע"פ יש כאן ספק אם יש
בלשון זה משום לשון נזיר או לא הלל יש צמחיות
האי לישנא כתרומת הגורן ויש גם צמחיות האי לישנא
כתרומת הלשכה וצאופן כזה שאומר שנתכוין סתם למה
שהלשון משמע מנא לן שיש לפרש להקל ולא להחמיר
וכו' ע"ש מה שחירץ.

ורפי מה שכתב הרשד"ם ז"ל יש לישב שהרי כתב הרשד"ם
ז"ל דצדצר דהוי ספק לכולי עלמא אם כוונת הנזיר
הי' כן אם לאו או דהוי ספק לכל העולם כאותו שנעלם
אמרין דספיקא לקולא וא"כ הכי נמי כיון דהספק הוא
לכולי עלמא מה כוונתו כשאומר סתם אי כוונתו לתרומת
הלשכה או לשל גורן ולכן שפיר פריך שם וצאמת צמח'
שם מיייתי הא דגמ' נזיר דף ל"ב דאחד צא לנגדו אלא
המפרש הוא שפי' שם דמהא פריך והתוס' והרא"ש
והר"ן פי' סתם משנה הוא צמח' עהרות ע"ש. ועיין
מהרי"ע ח"א סי' פ"ט דהיינו עעמא דפסק הרמב"ם
ספק נדרים להחמיר וצמחיות להקל דגבי נדרים דספיקא
אינו חמור מוודאין מעייל אינש לספיקא משא"כ צמחיות
דספיקא חמור מוודאין ועיין מה"א הל' נדרים סי' י"ג וז"ע.

ודע דראיתי בשו"ת מוהרשד"ם הג"ל דצמח' שמשון
אפשר דלא אמרינן ציה ספק נזירות להקל והעטם

הראשון נדבה וזו חוצה. ובגמ' האי מאי למימרא משום
סיפא צת עוממם ואנדורגיונם אינו נזיר פשיטא מהו
דתימא לכשאצנה הוא דקאמר קמ"ל דלא. ואם כשיהיה
לי ולד וכו' פשיטא מהו דתימא ולד דמיחשצ ציני אינשי
צעין קמ"ל.

ובירושלמי איתא צת לא כלום עוממם ואנדורגיונם
לריבא ופי' הפני"מ צת לא כלום כלומר
פשיטא דאינו דהא בן קאמר ולא לריבא לאשמעינן אלא
אגב עוממם ואנדורגיונם נקטא דלריבא הוא ולאשמעינן
שאינו נזיר כלל ואפילו לר"ש דאמר צמחיותין לקמן ספק
נזירות להחמיר דוקא אם ספק בן קיימא או לא הוא
דקאמר, אבל עוממם ואנדורגיונם לא שלא היה דעתו
אלא לבן ודאי. אבל הק"ע פי' שם עוממם ואנדורגיונם
לריבא דאינו נזיר ודאי אבל מספק הוא שמה בן הוא
ועיין שו"ר קרבן שם ועיין רמב"ם פ"א מהל' נזירות
ודו"ק.

ועיין ל"פ הל' נזיר שכתב לעיין ב"ב דף קמ"א ע"א
ובתוס' שם גבי לשון צ"א ובהך דנדרים דף י"ח
ע"ב גבי כוי ע"ש וצ"א ע"ש ועיין מה"כ הרמב"ם צפיהמ"ש
פ"א דמס' זכורים דהתורה ר"ל דוקא ודאי ולא ספק
ועיין מה"כ רבנו צפ"ג מהל' איסורי מזבח ה"ג דיש
עליהם שם אחר לגבי קדשים ועיין זכורות נ"ז ע"א דיש
גם על עוממם שם צריה ע"ש.

וראיתי צמח' פ"א מהל' נזיר הג"ל שמתפק צאומר
הריני נזיר לכשיהיה לי בן או צת וילדה עוממם
מהו מי אמרינן כיון דלבן או לצת הוי נזיר כי ילדה
עוממם הוי נזיר ודאי דהא בן הכי וצין הכי קבל
הנזירות או דלמא עעמא דאמרין דכשאמר לכשיהיה לי
בן וילדה עוממם דאינו נזיר לאו משום דלמא נקבה
היא ור"י דכרי הוא דאזיל צמחיות לקולא שהרי כתבו
התוס' דאפילו מאן דמחמיר בספק נזירות מודה הכא
משום דכשאומר לכשיהיה לי בן לא היה דעתו אלא לבן
ודאי ולא לעוממם וא"כ אף דקאמר לכשיהיה לי בן או
צת לא היה דעתו אלא לבן או לנקבה ודאית ע"ש ועיין
צקן אורה שפ"ט ליה ספקתו ולפענ"ד דהאי תלוי
צמחיותה הפ"מ והק"ע צירושלמי דלדעת הפני"מ דדעתו
לודאי הכ"י לאו ודאי הוא ולדעת הק"ע דחשיינן מספק
שמה בן הוא א"כ כ"ש הכא דאמר בן או צת ודאי אחת
הוא וממילא הוי נזיר וק"ל. אבל הש"ס דין נראה דחולק
צתא אירושלמי.

והנה צמח' דף ל"ב ע"ב הריני נזיר אם פלוני זה שצא
נגדי נזיר והלך לו אותו פלוני ואין ידוע אם נזיר
או לא אינו נזיר ולא הוי נזיר כלל משום שספק נזירות
להקל.

וראיתי צמח' מוהרשד"ם יו"ד סי' ע"ז שכתב דהא
דקיי"ל ספק נזירות להקל אינו אלא צמח' ספק

אבל המפרש כתב בצנח דרישא אמר הריני נזיר מעכשיו ונזיר לכשיהיה לי בן התחיל מונה את שלו ועד שלא השלים את שלו נולד לו בן וחלה עליו נזירות שהזיר על בןו לכשיהא לו משלים את שלו לפי שקבלו

מגלה בנתיים חלה מונה את של בנו ואח"כ משלים שלו כרי דמלניו א"כ שתי נזירות וחגלחת אחת וזו רחיה לפי המפרש ואי"ה לקמן עוד נדבר מזה.

והרמב"ם פ"ד מהל' נזירות ה"ג כתב האומר הריני נזיר ונזיר לכשיהיה לי בן והתחיל נזירות שלו ואח"כ נולד לו בן משלים את שלו ואח"כ מונה את של בנו אמר הריני נזיר כשיהיה לי בן והריני נזיר כך וכך יום והתחיל בנזירות שלו ואח"כ נולד לו בן פוסק נזירות שלו ומונה את של בנו ואח"כ חוזר ומשלים את שלו והרי שתיבן נזירות אחת לפיכך אם נעמא בחוך נזירות של בנו סותר הכל נעמא אחר נזירות בנו כשהתחיל להשלים נזירותו אינו סותר חלה עד נזירות בנו ע"כ, ובהשגות א"א אינו מחזור דלא פליגי ר"י ור"ל בשנעמא צימי בנו אם סותר אם לאו חלה אם יסחור את שלו בשביל עומאם שנעמא צימי בנו דרבי יוחנן אמר סותר הכל ורשב"ל אומר אינו סותר. אבל עומאם נזירות שלו לנזירות שלו בין בתחלה בין בסוף לדברי הכל סותר את נזירותו ע"כ.

ובסיפא דמתני' דהריני נזיר כשיהיה לי בן ונזיר פי' בתום' דאינו מגלה אחר נזירות בנו חלה לאחר שהשלים גם נזירות עצמו מגלה לשתיבם ומציא ב' קרבנות אחד לנזירות בנו ואחד לנזירות עצמו חלה לא יגלה אחר שהשלים נזירות בנו דא"כ האידך ישלים נזירותו כי לא יוכל לגלה בהשלמת נזירות דאין גידול שער פחות מלי יום. ונכי דאי נדר נזירות מרובה שהי' נשאר אחר נזירות דבנו לי יום דאז היה יכול לגלה לנזירות בנו להשלים נזירותו ולשוב ולגלה מ"מ צמתני' דמייירי בסתם נזירות דהוי' לי יום הלכך אם יגלה לנזירות בנו לא יוכל לקיים מלות גילוח אחריות דנפשיה ולכך לא יגלה עד שישלים שתי הנזירות ויציא שתי קרבנות וכן כתב הרא"ש ז"ל.

והב"מ והלח"מ צפי' הרמב"ם פ"ד מהל' נזירות ה"ג הביאו פירוש בתום' ואח"כ מה שפי' רש"י בשם המורה דרישא וסיפא איכא גילוח ברישא בין של לשל בנו ובסיפא בין של בנו להשלמת שלו ומתניתין איירי בנזירות מרובה יותר משלשים יום דכשהשלים נזירות בנו עדיין נשאר לו שלשים יום להשלמת נזירות עצמו וגידול שער ולכך מגלה בין נזירות בנו לנזירותו והרמב"ם מפרש כפי' המורה ולכך אמר הריני נזיר כשיהיה לי בן והריני נזיר כך וכך יום כלומר נזירות מרובה יותר משלשים אינו סותר חלה עד נזירות בנו והר"א ז"ל סובר בהשגות דהיינום הראשונים שגזר קודם נזירות בנו ג"כ סותר אע"פ שאינו סותר נזירות בנו ע"ש.

ומצאתי בתום' רי"ד נזיר הנ"ל שפי' ח"ל פי' כשאמר הריני נזיר כשיהיה לי בן חלה עליו נזירות משעב שיוולד הבן ומיד נאסר ציין וכשאמר ונזיר חלה

עליו נזירת מעכשיו וכשהתחיל להיות מונה את שלו ואח"כ נולד לו בן אחיה נזירות דבנו ודחיה נזירות דעכשיו משום דנזירות בנו נזיר תחלה ואין כח נזירות אחרת לחול עליו הילכך מניה את שלו ומונה נזירות של בנו ומגלה ומציא קרבנותיו ואח"כ מונה את שלו שלשים שלמים ואותן שמנה מקודם לכן אי עולין לו מן המנין וכו' ראיתי פירושים שונים שפוערין שתי הנזירות בתגלחת אחת ונ"ל שאין צדק ממש ורצנו בדרך זקוק"ל פי' כדברי ע"כ ונראה דעמו ז"ל ג"כ דלעולם ליכא שתי נזירות שיפערו בתגלחת אחת ולעולם כל נזירות צעי תגלחת לעצמו.

והמאירי ז"ל הביא דעת בתום' ז"ל דאינו מגלה חלה אחת בסיפא דמתני' ויש מפרשים שאפי' בנזירות סתם מגלה לסוף נזירות הבן חלה שכל שהוא כן ר"ל שלא יהא נריך שלשים להשלמת נזירות שלו אחר נזירות בנו אין מה שמנה תחלה עולה, ומונה שלשים כדי שיהיה בין תגלחת שלשים וכן אם אמר הריני נזיר לכשיהיה לי בן ונזיר מאה יום והתחיל בשלו ששם מנה שצעים ונולד לו בן מונה שלשים של חס כשנולד לו הבן מנה שמיים ולא הפסיד כלום חלה אם כשנולד לו הבן מנה שמיים לנזירותו מונה שלשים של בן ומגלה וכשצא להשלים נזירותו אע"פ שלא היה נריך חלה עשרים מונה שלשים ונמאס מפסיד עשרה וכן כתבוב גדולי המחברים ולשיעור ראשונה כל שהוא כן אינו מגלה לסוף נזירות בנו עד שישלים את שלו וקאת רחיה לזה ממנו שנחלקו ריש לקיש ורבי יוחנן בגמ' שלר"ל ניעמא צימי בנו אינו סותר את שלו ר"ל ששם מנה עשרים לשלו ונולד הבן ופסק בשלו ומנה של בן וניעמא סותר את של בן חלה אוחס עשרים שלו אינו סותר ועולים לו אחר שיחזור וימנה נזירות של בן מתחלה וכו' ע"ש.

ובירושלמי נזיר פ"צ הל' י' (שם) כך השלים נזירות בנו וצא להשלים נזירותו ואמר שם אם נעמא בחוך י' הראשונים סותר הכל משמע דאע"ג דהוב הפסק תגלחת של נזירות בנו מ"מ סותר גם מה שמנה מקודם נזירות רק צדי דאינו מונה רק להשלים שיעור גידול שער צד הוב שם מחלוקת אי סותר וזה נראה רחיה לפי' הראב"ד ז"ל ועיין פננת פענח כאן ובש"מ צד. ועיין לקמן בסימן הסמוך.

ובגמ' עוד צעי רצא אמר הריני נזיר לאחר עשרים יום ומעכשיו מאה יום מכו כיון דהלן מאה בעשרין לא שלמין לא חיילין או דילמא כיון דאית ליה גידול שער לבסוף חיילין ותיצעי ליה נזירות מועטת חדא מגו חדא קא מיציעא ליה אח"ל נזירות מועטת כיון דעשרה יומין הוא דמייחרין לא סליק ליה כלין עשרה ודאי נזיר מאה יום כיון דאית ליה תמנין יומין לבסוף סלקין ליה או לא ואח"ל חיילי אמר הריני נזיר

וקודם שהשלים נולד בנו מניח את שלו ומונה את של בנו ואחר כך משלים את שלו (ל) הריני את שלו ונוהג את של בנו
 נזיר כשיהיה לי בן ונזיר מאה יום ונולד לו בן עד שבעים לא הפסיד
 שהרי קצנו עליו תחלה :
 ואח"כ משלים את שלו. ואינו מגלה צו לבסוף מנין נזירות של בנו שהרי אינה מונה לי שלו לאחר תגלחת שכבר עלה לו מה שמנה קודם לידת הבן והאריך יגלה אחר השלמתו ואין תגלחת לפחות משלשים אלא אינו מגלה עד שישלים נזירותו אלא אח"כ נזר את שלו לזמן יתר משלשים עד שיבא לריך שלשים להשלמתו אחר שהשלים את של בנו זכו שיעתה בתוס' ומקלח מפרשים, ויש מפרשים שאף בנזירות סתם מגלה לבסוף נזירות הבן ואח"כ מונה שלו ומגלה ועיין משנ"ה :

משנה הלכות

כלל כמ"ש צב"ע וכו' ש"ס ערוך והלכה פסוקה וכנזיר בש"ך ע"ש ולפי מה שכתבתי יש לישב נוסחאותינו דכונתו דנעשה כנזירות בטעות דמכני התרה אפילו לנזירות שמשון זכ לענ"ד ברור בס"ד. ועיין תשו' מוהר"י בן לז חלק א' ס"מ וחס"ג ס"ג ועיין תשו' חו"י סי' ס"ו.

(ל) וב"ש הריני נזיר כשיהיה לי בן ונזיר מאה יום וכו' משנה שם דף ע"ו הריני נזיר לכשיבא לי בן ונזיר מאה יום נולד לו בן עד שבעים לא הפסיד כלום לאחר שבעים סותר שבעים שאין תגלחת פחות משלשים יום ע"כ. והנראה דגירסת רצנו בזה בגירסת הספר לאחר שבעים סותר שבעים ר"ל שאם נולד הבן קודם שבעים יום ואז מייחרי לכו שלשים יום לתגלחת לא הפסיד כלום ואינו לריך למנות אלא מאה ושלשים יום כמנין שתי הנזירות שקבל עליו אחת ממאה יום ואחת משלשים יום וכו' כשנולד הבן בתוך שבעים פסק בשל ומונה בשל בנו עד מאה ומגלה ומציא קרבנותיו ואח"כ מונה שלשים יום שלו ומגלה בשביל עצמו ומציא קרבנותיו אבל אם נולד הבן לאחר שבעים כגון שכבר מנה שמיים יום ונולד הבן ופסק בנזירות שלו ומונה את של בן מגלה ומציא קרבנות בנו ואח"כ מתחיל למנות את שלו מתחלה דכיון דלא מייחרי ליה שלשים יום לאחר הולדת הבן ולית בכו גידול שער שאין תגלחת פחות מלי יום כלכך סותר את הכל ומתחיל למנות את שלו אחר תגלחת של בנו ומונה מאה שלו שלמים וכו' בנזירות מרובה אבל בנזירות מועטת אינו סותר כלל כדתנן לעיל מניח את שלו ומונה את של בנו ואח"כ משלים את שלו ואינו סותר.

והא שכתבתי כשלא הפסיד כלום מונה את שלו שלשים יום לצד המאה וביינו מאה ושלשים יחד וכן מה שכתבתי דמגלה אחר מאה יום שהוא שלשים לנזירות בנו ואח"כ מגלה אחר שלשים שמונה בשביל עצמו ר"ל דבני ב' תגלחת ובי קרבנות בן כתבו קלח מפרשים וז"ל המאירי דלאחר שמונה של בנו לריך להשלים את שלו ולא סלקה ליה בשלשים של בנו דהרי הוא תרי נזירות נזר נזירות אחד של מאה יום בשביל בנו ונזירות אחד של לי יום בשביל עצמו וחס מאה ושלשים יום ולכן משלים עד ק"ל יום ולכן לריך להציא ב' קרבנות ע"כ. והכין נראה דעת הרמב"ם ז"ל והתוס' רי"ד ולפי פ"י זה אלא ריבועא דגמי בפשטות.

לאחר כי יום ומעכשיו נזיר עולם מהו מי חיילא או לא אח"ל הכא כיון דאפשר לאיתשולי חיילא אמר הריני נזיר שמשון לאחר עשרים יום ומעכשיו נזיר סתם מהו הכא לא אפשר לאיתשולי מי חיילא או לא וכו'.

ובתבו בתוס' דנזירות מועטת כיון דלא שלמי מסיק באת"ל דלא חיילי כלל בתוך עשרים אלא מונה נזירות שאחר כי ומגלה וחוזר ומונה נזירות שקבל מעכשיו ואם קיבל מעכשיו נזירות מרובה מסיק באת"ל דחיילי כיון דלית ליה תמנין יומין לבסוף ניחא ליה להפסיק נזירותו אבל הרמב"ם כתב דנזירות מעכשיו חיילא מיד בכל בני ונזירות מועטת כתב דנזירות שאחר כי נדחית ומונה שלשים מעכשיו ומגלה ומציא קרבן ואח"כ מונה עוד שלשים בשביל נזירות שאחר כי ונזירות שמשון פסק לחומרא דאינו מגלה על נזירות מעכשיו ועיין כ"מ ולח"מ פ"ד מהלי נזירות ה"ו ובק"א מה שהאריכו בזה.

ודע דמדברי הגמ' הכא משמע דנזיר שמשון לעולם אי אפשר לאיתשולי עליה אבל בשו"ת מוהרי"ע ח"ב סי' כ"ד כתב שע"י פתח יש לו היתר גם לנזיר שמשון ועמנו דנדר ע"י פתח הוי כעין נדרי טעות ואין לריך התרה מן התורה רק מד"ס ועיין מה שכתבתי בזה בס"ד במשנה הלכות למס' נדרים (סי' כ"א) ומנאנתי באור שמה על הרמב"ם כאן שהציא דברי מוהרי"ע וקששו עליו מדברי הר"ן פרק נערה דף ע"ה ד"ה הא כדאיתא שמשמע שם דע"י פתח ג"כ אינו מתיר לעצמו מה"ת ואח"כ הציא הרשב"א דת"ח מלי מפר לעצמו והאריך קלח ולבסוף העלה הלכה למעשה דהכי דהפתח צדדו שלא ידע בשעת הנדר מה שכבר היה כזה הוי כנדר טעות ונזירות שמשון ג"כ מהני שאלה ובהכרעת מוהרי"ע ז"ל ועיין מל"מ מה שמפלפל אם האז הדיר את בנו בנזירות שמשון אי מלי הבן או האז להשלים עליו וברש"י מכות משמע דאציו יכול לשאול עליו. ועיין לעיל (סי' כח) מה שהבאתי בשם תשו' מוהרש"ם דנזיר שמשון לא אמרינן ספק נזירות להקל.

ובהא נלענ"ד לישב נוסחת בהרת נדרים שאנו נוהגין לומר בער"כ וכל מיני נזירות שקבלתי עלי ואפילו נזירות שמשון וכו' ובפת"ש יו"ד סי' רל"ע סק"ו כתב דנוסחא מועטת היא שהרי נזירות שמשון אין לה התרה

כשנולד הבן נריך להתחיל נזירות הבן מש"ה עולים לשניהם
אבל באומר הריני נזיר ק' יום ונזיר לכשיב' לי בן צה לא
חל עליו נזירות צנו עד שמשלים תחלה את שלו וזה נראה
היפוך ממה שבי' המאירי בדעת החוס' ז"ל שבי' וז"ל והוא
בדין אם הקדים נזירות הבן כגון שיאמר הריני נזיר מאה
יום ונזיר לכשיבא לי בן שאם נזירות צנו מוצלע בשלו
יעלו לכאן ולכאן עכ"ל.

ובישיב מתכוון ראיתי בדברי החוס' נזיר דף י"ג ע"ב
ד"ה הריני שצפירוש דברו כמו שכתב הגרע"א
ז"ל וז"ל ודוקא כי קבל נזירות דצנו ברישא דמיד שנוול
הוי זקוק למנות אותו מהני הצלעה אבל קיבל נזירות
דק' יום ברישא אפי' נולד לו הבן קודם ע' יום נריך להשלים
המאה יום ברישא כשקיבל עליו תחלה דלא חייל נזירות
צנו עליו עד השלמת נזירותו אלא משלים נזירות ק' ויגלה
ויציא קרבן לנזירותו ושוב יעשה נזירות דצנו לי יום
ויגלה ל' יום ויציא קרבן ע"כ הרי מפורש בדברי הגאון
רע"א ודברי המאירי ז"ע ועיין ש"מ שם. ובמרדכי פ"ב
דמו"ק בא' שמה לו מת בתוך ז' ימי האצילות ופסק
הרמ"מ דאינו עולה לכאן ולכאן והציא המרדכי ראיה
ממ"ש בנזיר הריני נזיר וכו' ועיין רמ"א יו"ד סי' רל"ט
סעי' י"ד ומה שהשיג עליו הש"ך ז"ל ס"ק א' וציאור
הגר"א שם ס"ק ל'.

ודע דלפי' החוס' קלת קשה סיום המשנה דאין תגלחת
פחות מלי' ולכן סותר ומשמע לפוס ריבטא דמשום
תגלחת הוא דסותר ולדעת החוס' תגלחת אחת עולה
לשתיבה א"כ מאי עממא הוא דאין תגלחת פחות משלשים
הא כבר מנה יותר משלשים ומאלתי צ"מ שכבר כתב
כן וז"ל וקשיא לי האי ליטנא שאין תגלחת פחותה מלי'
יום דלא שייך ליטנא דתגלחת אלא היכא שהמנין אינו
אלא לגידול שער ולא לשם נזירות והכי הוה ליה למימר
שאין נזירות פחותה משלשים יום ונראה לי לפרש הריני
נזיר וכו' ע"ש שמה באמת מכריח כפירוש הרמב"ם
דמגלה בנתיים קודם השלמת שלו ע"ש. אבל החוס' צעלמס
כבר הרגישו בליטנא זו בדף י"ג ע"ב ד"ה לאחר שצעים
וכתבו דלשון תגלחת אינו מכון דעפי הל"ל שאין נזירות
פחות משלשים יום וכו' ע"ש.

וגרסינן בגמ' שם אמר רב יום שצעים עולה לכאן ולכאן
תנן נולד לו עד שצעים לא הפסיד כלום ואי
סלקא דעתך עולה לכאן ולכאן איתגורי מיתגר אלא בדין
הוא דלא ליחני עד שצעים ומשום דקתני סיפא אחר שצעים
סותר שצעים קתני רישא שצעים ת"ש מסיפא נולד אחר
שצעים סותר שצעים מאי אחר, אחר אחר אבל אחר
ממש מאי הכי נמי דלא סתר אי הכי מאי איריא דתני
נולד עד שצעים לא הפסיד כלום אפי' אחר שצעים נמי
הא אמרת לא סתר אלא ש"מ אחר ממש וכן מחני' לרב
ש"מ ורב כמאן אמר להשמעיה וכו'.

אבל החוס' וקנת מפרשים פירשו שאינו מגלה בנתיים
ואינו נריך אלא להשלים לשלו מה שחסר מן המאה
וכס עשרים יום ולפי שיטתם ז"ל אם נולד בן עד שצעים
לא הפסיד כלום ר"ל כפול לשון נזירות ואינו מונה
לשתיבה אלא מאה שאותם שלשים שהוא עתיד למנות
עד מאה לנזירות הבן עולות לו לנזירות המאה לפי שצעים
שקבל נזירות צנו היה צדעתו שאם יוכל להצליעו בתוך
נזירות המאה יעלו לו לנזירות הבן ולנזירות המאה ולדעתם
ז"ל אפי' הקדים נזירותו לנזירות הבן כגון שיאמר הריני
נזיר מאה היום ונזיר לכשיבא לי בן שאין נזירות צנו
מוצלע בשלו יעלו לו לכאן ולכאן וכמו שכתבתי לעיל בסמוך.

וכן לדעת החוס' ז"ל זה שאמר ברישא הריני נזיר
ונזיר לכשיבא לי בן שמונה את שלו ואחר כך
מנה של צנו דוקא כשמנה יום אחד או יותר קודם לידת
הבן דלא אין כל חזקת הבן מוצלע בתוך נזירותו אבל
אם נולד הבן ביום שהתחיל למנות את שלו אינו מונה
לשתיבה אלא שלשים יום בלבד ואף כאן כל שנוול ביום
שצעים לא הפסיד.

והעולה לדעת החוס' ז"ל דאין נ"מ אי אמר שלו קודם
או של צנו קודם אלא כשלא היה שם להצליע
נזירות אחד צנוי אבל כשהיה זמן להצליע אחד צנוי
אז אין נ"מ כלום ומ"מ המפרשים פירשו דדוקא ששקבל
עליו תחלה נזירות הבן שניריך להפסיק נזירותו תכף
שנוול הבן ולהתחיל בשל בן ועולין לו בשל בן ג"כ אז דוקא
אמרינן דעולין אבל אם אמר הריני נזיר מאה יום תחלה
ואח"כ אמר ונזיר כשיבא לי בן לעולם לא יתחיל של בן
עד שיגמור נזירות ראשונה ומשלים המאה ומציא קרבנות.

אבל בגירסת המשנה החוס' יש להם גירסא אחרת
וה"ג לה נולד לו בן עד שצעים לא הפסיד כלום
לאחר שצעים סותר ולא גרסי סותר שצעים אלא סותר
סתר וכן נראה גירסת הרמב"ם ז"ל ולפי גירסת הרמב"ם
פי' מפסיד ר"ל הימים שנוול הבן לאחר שצעים וכגון
שאם נולד הבן ביום שמיים פוסק ומתחיל למנות את של
צנו וכשמשלים את של צנו חוזר ומשלים את שלו שלשים
יום ומגלה ואע"פ שלא היה לו להשלים מפסיד מה
שמה יתר על שצעים יום שהם עשרה ימים לפי שיטת
הרמב"ם ז"ל ודעימיה דס"ל שמגלה אחר נזירות צנו ולכן
צעי דוקא שלשים יום אחרים לתגלחת נזירותו אבל לשיטת
החוס' ז"ל דס"ל דתגלחת אחת עולה לתרווייהו ואחר
שהשלים את של צנו חוזר ומונה כפול לשון נזירותו שאלו
נולד הבן קודם היה עולה גם נזירותו באותן המאה
וכיון שנוול ביום שמונים נריך למנות אח"כ עוד עשרים יום
שעולה מאה ועשרים יום וא"כ מפסיד כ' יום והבן.

וראיתי בחוס' רע"א על המשניות פ"ב דנזיר שכתב
לדעת החוס' נמי דס"ל דנזירות צנו לי יום
מוצלעים תוך הק' דוקא צהקדים לומר נזירות צנו דמיד

ובעבור תהיה יראתו על פניכם זו בושח. שכל הירא מתבייש: **מלמד** שבושח מביאה לידי יראת חטא. דעל פניכם משמע בושח פנים וכתיב צהרי' לבתי חטאתו ומי שיש בו בושח לא צמחרה הוא חוטא:

משנה הלכות

ורבינו הגאון הראשון ז"ל יתפלל בעדי לעוצה זכר וצבא. ועכ"פ ימלא בו פירושים נכונים צפי' הצרייתא מה שנוגע להצרייתא עצמה. ח"ל:

שער הקדושה ראיתי לפרש בו עניני הקדושה שהאדם לריך להתקדש בשעת תשמיש צמטשו וצמחשצתו על דרך שאמרו רז"ל כל המקדש עצמו בשעת תשמיש הווין לו צנים זכרים בעלי הוראה שנאמר והתקדשם ובייתם קדושים וסמך ליה להבדיל בין העמא ובין העבור וסמך ליה אשה כי תזרע וילדה זכר ואני רואה להאריך ולהרחיב בשער הזה מפני שיש חוטאת צאריכתו והוא מהענינים שרוב בני האדם נכשלים ונלכדים בפת מוקשיהם וכו'.

ועתה יש עלינו לדעת ולהבחין אי זו היא המחשבה הנכונה צמטשה הזו ואי זו היא המחשבה המקלקלת אותו והמפסדת את שכרו והמביאה עליו רעב תחת עוצה. והנה דרשתי וחקרתי צמטע שכלי ומלאתי חובן צמטשה הזו על ארבע כוונות לצד ועל החמישית לא מלאתי. ומן הארבע כוונות מלאתי צהן שלש שכן עיקר קיבול השכר והרביעית קרובה היא לקבל שכר ושכרה מועט מן השלש. והריני מפרש הדברים על אופניהם. הארבע כוונות אשר צמטשה נכון עליהם:

הראשונה לשם פריה ורביה והיא נכונה מכולן כי הוא מקיים בה שתי מצות עשה:

והשנית לתקון הולד כמו שאמרו חכמים ז"ל שלש חדשים הראשונים קשה לאשה וקשה לולד חמשה עשר קשה לאשה ויפה לולד אחרונים יפה לאשה ויפה לולד שמתוך כך הולד יולא מלוצן ומחורז וגם היא הנכונה נמשכת כוונת פריה ורביה:

והשלישית אע"פ שאין בה לא זה ולא זה כיון שילדה אשתו והיא מניקתו חלה שכיח משתוקקת אליו והוא מכיר בה שכיח משדלתו ומחללה ומתקשעת עצמה לפניו צמבור שיתן דעתו עליה. וכן צעת לאתו לדרך שהאשה משתוקקת אליו גם על אלה יש קבול שכר והיא היא מצות העונה שאמרה תורה דמיון שארם כסותה שהם לרכי האשה והנאותיה:

והרביעית שהוא מתכוין לגדר את עצמו מן העצירות כדי שלא יתאוו לעצירה כי הוא רואה יארו מתגבר ומתאבה אל דבר שהוא גם זו יש בה שכר

פי' רב אסיפא דמתני' קאי דאמר לאחר שצעים סותר ואמר רב דוקא לאחר שצעים אצל נולד לו בן ציום שצעים עולה לכאן ולכאן ולא הפסיד כלום ויוכל לגלה ציום המאה שהוא יום ל"א לבנו מתוך שאותו תגלחת עולה לנזירות צנו מן הדין שהוא יום ל"א לבנו עולה נמי אותו תגלחת גם לנזירות דנפשיה שהוא מאה יום אע"פ שאם לא נולד לו הבן לא היה יכול לגלה על מזירתו חלה ציום ק"א השתא כשנולד הבן יכול לגלה ציום ק' כך כחצו החוס' והעטם כיון דחשצין ליה מקלחתו לנזירות צנו ומקלחתו לנזירות שלו וע"כ דחשצין ליה כצ' ימים לענין צ' הנזירות חשצין ליה נמי כצ' ימים לנזירות שלו ויכול לגלה ציום מאה וז"ל דכיון דמה"ת מותר לגלה ציום מאה אפילו צלא מזירות צנו דקוי"ל מקלחת היום ככולו חלה דרצנן גזרו אעו היכא דאמר לימים והכא אגב מזירות צנו מגלה לנזירות שלו נמי אפילו מדרצנן דלא גזרו כי האי גוונא (ועיין לעיל סי' צ' דעת המפרש דהיכא דכתנא צפי' לכ"ע יום מגלה לכתחלה ציום שלשים לצד פדא ומה שהקשה עליו הקרן אורה ומכאן ראי' לפי המפרש ודו"ק).

ולפי"ז רב תרתי משמעין חדא דציום ל"א לנזירות צנו מגלה אע"ג דהוא יום מאה לנזירותו וה"ה דהוב מלי לאשמעינן זה כגון שנולד הבן ציום ס"ע דמתחיל מנינו מיום שצעים ויום מאה לנזירות שלו היו ל"א לנזירות צנו ויכול לגלה עוד משמיענו דין אחד דיום אחד עולה לכאן ולכאן וזה נ"מ בכל מקום ולאו דוקא לכאן.

לא) **ומ"ש** תניא וצמבור תהיה יראתו על פניכם זו בושח וכו' נדרים דף כ' ע"א ולפי שדברים הללו הם מילי דקדושה ופרישות אמרתי להעתיק כאן דברי הראשון צמער הקדושה צספר צעל הנפש שפי' צצרייתא זו וכחצ עליו צעל פלוגתיה כח"ה ז"ל ח"ל שער הקדושה כולו יפה ונעים, חמים דעים צדת שמשועים, להסיר מעשה חטאות, ולהישר מעשה לעושים, אצל אין מוסרים דברי לניעות כי אם ללנועים, ועל זה נאמר ואח לנועים חכמה ע"כ.

ואני מלפס שיהיה לזכות הרצים אף שמי שרואה יכול לעיין בגוף הדברים צספר צעל הנפש צעמא אצל צצרות הדברים צמקומות אחרים חולי ימלא מי שיעיין כאן ויזכה בו ע"י שפוררתי אותו לעיין בהם ואגרום ע"י שידוצו שפתי המלאך הקדוש צקצר ויהיה ג"כ לזכות לי הקטן שכל הנצחיים ואזכה ג"כ לקדש ולעבר את עצמי

שהבושה מביאה לידי יראת חטא מיכן אמרו סימן יפה לאדם שהוא ביישן
אחרים אומרים כל המתבייש לא במהרה הוא חוטא וכל שאין בושת פנים
בידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני. תניא אמר ר' יוחנן בן דהבאי
ארבעה דברים (ש)סחו לי מלאכי השרת חגרין מפני מה הווין מפני שהופכין
את שולחנן אלמים מפני מה הווין מפני שמנשקין באותו מקום חרשין
מפני מה הווין מפני שמספרין בשעת תשמיש סומין מפני מה הווין מפני
שמסתכלין באותו מקום. ורמינהי שאלו את אימא שלום אשתו של רבי
אליעזר מפני מה בניך יפין ביותר אמרה להם אינו מספר עמי לא בתחילת
הלילה ולא בסוף הלילה אלא בחצי הלילה וכשהוא מספר עמי מגלה טפח
ומכסה טפח ודומה כמי שכפאו שד אמרתי לו מה טעם אמר לי כדי שלא
אתן עיני באשה אחרת ונמצאו בניי באין לידי ממזרות לא קשיא הא במילי
דתשמיש הא במילי אחרנייתא. אמר רבי יוחנן זו דברי רבי יוחנן בן
דהבאי אבל חכמים אומרים אין הלכה כיוחנן בן דהבאי אלא כל מה
שרוצה אדם לעשות באשתו עושה משל לברר הבא מבית הטבח רצה
לאוכלו במלח אוכלו צלי אוכלו שלוק אוכלו מבושל אוכלו על גחלים
אוכלו וכן דג הבא מבית הצייד. אמר אמימר מאן מלאכי השרת רבנן
דאי אמרת מלאכי השרת ממש אמר רבי יוחנן דאין הלכה כיוחנן בן
דהבאי הא אינהו בקיאי בצורת הוולד טפי ומאי קרו מלאכי השרת
דמציניי כמלאכי השרת ההיא דאתא לקמיה דרבי אמרה לו רבי ערכתי
לו שולחן והפכו אמר לה בתי התורה התירתך לו אני מה אעשה לו. ההיא
דאתאי לקמיה דרב אמרה לו רבי ערכתי לו שולחן והפכו אמר לה מאי

הל' ד', וסמ"ג לאוין קכ"ו וטו"ע ח"ט סי' כ"ה סעי' ג', ולאו"ח סי' ר"מ סעי' ז': לא תחלת הלילה וכו'.
ואף בסוף הלילה נשים הולכות בשוק ויתן דעתו עליהם: וכשהוא משמש מטהו, ועיין ברמב"ם
ומפרשי הג"ל: מגלה טפח ומכסה טפח. בפרק מי שמתו (ברכות דף כ"ג ע"ב) אמרי' שהתירו לו לאיש לגלות
טפחיים לקטנים והוא היה מגלה טפח מאותן טפחיים ומכסה טפח כלומר וטפח שני נשאר מכוסה כדי שיהא ירא'
ובושה על פניו, אי נמי שלא יהא בקירוב צדש דוגמת דרך סדין (צירושלמי בפ"ק דיצמות הלכה ו'): במה
שכפאו שד, שהיה ממחר כאדם הנערך מחמת שד שכופכו ואית דאמרי שמתכסה כולו כאדם שמפחד מן השד אלמא
מספר היה בשעת תשמיש: ונמצאו בניי צאין לידי ממזרות. שהמחשבה באשה אחרת בשעת תשמיש קרוצין
הבנין לגד ממז' ומתוך שאינו משמש אלא צאימה ולא צקלות ראש אין צלצו מחשבה אחרת: במילי דתשמיש. שרי כדי
לראותה אם היתה קטנה צניעה, או להרבות תאוותה הראש: דמציניי כמלאכי השרת. בחורה ומלאת ופרושין
וקדושין משאר המון העם כקדושת מלאכי השרת כדאמרי' בהגדה מלמד שהיו ישראל מלויינין שם כלומר שהיו עם
צפני ענמן ולא נתערבו צמרים, ועיין רש"י קידושין ע"ב ד"ה דומים: ערכתי לו שלחן והפכו. ששימש עמר
שנא כדרכה ועיין יצמות דף ל"ד ע"ב חד"ה ולא כמעשה: התורה התירתך. דכתיב כי יקח איש אשה שהיא לקוחה

משנה הלכות

לנפשו מעט הנאה ואינו מאטער שאינו רוצה לער אוחה
בענין שנא' לדיק אוכל לשובע נפשו ואומר גומל נפשו
איש חסד הרי אלו חרצת הכוונת אל המעשה הזה. אך
יש הפרש בין הכוונה הרצונית לשלש הראשונות אם
תכוין לעצם הכוונה שאמרו יש לו שגר גדול כאדם שהוא
מקיים את המצוה בהלכתה. ואם לא יתכוין לעצם הכוונה
אלא (גם) להנאה עצמו גם הוא יש לו שגר כאדם שטעם
מזה שלא צוהה אך לא כמתכוין לשם מזה.
והכוונה הרצונית אם לא יתכוין לגדור עצמו מן

אבל לא כראשונה לפי שהוא יכול לרדות צינור ולכבוש
תאוותו בענין שאמרו אבר קטן יש צד כאדם משציעו
רעב מרעיבו שצב. ועוד אמרו יצר תינוק ואשה תהא
שמאל דוחה וימין מקרבת. ככל מקום מי שכוונתו לכך
שיהא שצב מן ההתר כדי שלא ירעב ויתאוה לאסור
כוונתו לעוצה ויש לו שגר כאדם שיוכל להתענות יום
אחד צלי עורח גדול ולא ימות ולא יחלה ולא יאטער הרבה
ואעפ"כ הוא אוכל מעט כדרך שאר בני האדם שאינו
נחפש על אוחה אכילה והוא מקבל עליה שגר שמראה

שנא מביניתא. ולא תתורו אחרי לבבכם מכאן אמר רבי נתן אל ישתה אדם בכוס זה ויתן עינו בכוס אחר אמר רבינא לא נצרכא דאפילו שתי נשיו. (ב) וברותי מכם המורדים והפושעים אמר רבי לוי אילו בני תשע מידות

לו לעשות כה חפץ, וכתב הרמב"ם ז"ל פי' כ"ה מהא"צ (ה' ע') ובלבד שלא יוליח ש"ז לבעל, עיין עוש"ע ח"ה"ע סי' כ"ה סעי' ב'

בהג"ה: **מביניתא**. דג שאוכל ללי שלוק או מצושל כפי רגו: אל ישתה אדם בכוס זה. שצטעק שחזק עם אשתו לא יתן עינו צאשה אחרת אפי' היא אשתו. ועיין רמב"ם ה"ל ה"י ופוש"ע ח"ה"ע שם סעי' י' ואו"ח סי' ר"מ סעי' ב': **וברותי** מכם המורדים והפושעים וגו'. לשון צרירה או לשון וצרא אהם צהרצותם ואלו בני תשע מידות שלפי שיש להם עבירה צהרצותם הוו מורדין ופושעין ועיין או"ח סי' ר"מ

משנה הלכות

מספר עמה צעעת תשמיש פירשו צעלי הגמרה דוקא צמילי דתשמיש שהם לאורך תשמיש ח"י שיהיה לה כעם עמו והוא נריך לרצותה שאינו רשאי לבעול עד שיפייסנה צענין הזה היא רשאי לדבר עמה לרצותה בכל ענייני רצו חלל אם אינו נריך לרצותה אינו רשאי לדבר עמה צדצרים אחרים חוץ מדצרים הצריכים לתשמיש של אותה שעה: ועוד אפשר כי מה שאסרו לדבר צעעת תשמיש צדצרים אחרים לא תבא סבור צעוד שמשמש בלבד אלא אף משתצעה לתשמיש שוב אינו רשאי לדבר עמה צדצרים אחרים חוץ מדצרים הצריכים לתשמיש של אותה שעה והכל כדי שלא יתן דעתו על אשה אחרת צעוד שהוא משמש. ולמדתי דבר זה ממה שאמרו צמי שצריך לרצותה אינו רשאי לדבר אפילו קודם צעילה ואם ספר לרצותה אינו רשאי לדבר אפילו קודם צעילה ואם ספר ושמש עליו אמרו מגיד לאדם מה שיחזו אפילו שיחזו יתירה שצין איש לאשתו מגידין לו צעעת הדין, ועוד אמרו חרשין מפני שמספרין צעעת תשמיש ואוקמוה צדצרים מפני שמספרין צמילי אחריותה ומה שיהיה מגלה עפה ומכסה עפה. שמעתי צפירושו שלא היה ממרק כל האבר צעעת תשמיש כדי למעט הנאתו ממנה. ודומה כפי שכתבנו שד אדם שהוא עושה בדבר מאונס שאין מתכוין להנאתו מה טעם שלא יתן דעתו צאשה אחרת:

בך שמעתי ולא נחיש צעלי לפי שאין העם דומה למעשה אלא היה לו לומר מפני שאינו רוצה להנות מן העולם ואינו עושה אלא לשם המצוה בלבד. ושמעתי צפירושו עוד כי מגלה עפה ומכסה עפה שצאשה קאמר כלומר עכשיו מגלה אותה צעעת תשמיש לאורך ועכשיו מכסה אותה לומר שלא היה מאריך צאותו מעשה ודומה כמו שכתבנו שד פי' דומה כמו שהצעתו השד וגצעת ומניח המעשה כל כך היה מקצר התשמיש. ועתה לזה הפירוש יצא העם לכל המעשה כי מה שלא היה מספר עמה אלא צחצי הלילה גם הוא מאותו העם כדי שלא יזכור קול האנשים והנשים ששמע ציוס ולא ישמע קול המשכמים צצק. וגם קול המעשה מן העם הזה הוא כדי שלא תכנס שום מחשבה צחוך המעשה. אלא שיש לקדקק ע"ז הפי' ח"כ לא היה משהה עצמו על הצטן.

העבירה אלא להנחת עצמו הוא מתכוין אין לו שכר של כלום כי הוא אינו נריך לא לולד ולא לתקון הולד ולא לשמחת האשה כי אמרה שאינה צריכה לו ואם נריך הוא לאותו דבר מתאות היצר נריך הוא לתת שכר למעשיו ותהי' כונתו להנלל צו מן האסור ואם נחכוון קן הוא צדרך הסתת היצר וקרוצ הוא להפסד ורחוק הוא מן השכר. אבל מי שאינו נריך לדבר ואין יצרו גובר עליו והוא מעורר את תאותו ומציא עצמו לידי קישוי ותאוה כדי להשביע יצרו למלא תאות לצו מהנחת העולם ותאותיו גם אין צו ח"י מג' דרכים הראשונים ודאי הוא בדרך לעצת היצר שאמרנו צחחלה ראה חיים עם אשה אשר אהבת כי היא חלקך צחיים. ומן ההתר יצאנו אל האסור. ועל זה חז"ל המקשה עצמו לדעת יהא צנידיו ואמר' לימא אסור משום דקא מגרי יצר הרע צנפשיה והעושה המעשה הזה דומה לאדם שהוא שצע ואוכל יותר מדאי ושותה יותר מדאי עד שהוא משתכר ומקיא ומתלכלך כגון זה ודאי דומה לבהמה כי קן דרך הבהמה אוכלת עד שיאחזנה דם ותמות. ועוד יש מחשבות המקלקלות את המעשה ההוא והמפסידות את שכרו והמחליפות עליו רעה תחת טובה ושלוש העון תחת קיבול השכר. והן כאותה ששינו צחילונס.

(ב) תניא אמר ר' נתן וברותי מכם את המורדים ואת הפושעים צי אלו בני תשע מידות צני אסג"ת מ"ש גע"ה צני אנוסה צני שנואה צני נידוי צני תמורה צני מורדות [נ"א] צני מריצה צני שכרות צני גרושת הלצ צני ערצוציא צני חלופה. ותניא ולא תתורו אחרי לבבכם וגו' מכאן אמר ר' נתן שלא ישתה אדם בכוס זה ויתן עינו בכוס אחר ואמר רבינא לא נצרכא לא לשתי נשיו. שאלו את אימא שלום מפני מה צניך יפים ציותר אמרה להם כשהוא מספר עמי אינו מספר אלא צחצי הלילה מגלה עפה ומכסה עפה ודומה כמו שכתבנו שד אמרתי מה טעם כדי שלא יהיה דעתו צאשה אחרת ומנאלו צניו צחיים לידי ממרות.

ודרריני מפרש את העניינים הללו כדי שיצין האדם חוקן המעשה כי מה שאמרין שהוא

אס"נס משג"עח ס"מ. לג) בני אמה בני שנואה בני נידוי בני תמורה בני מריבה בני שיכרות בני גרושת הלב בני ערבוביה בני חצופה אבל בני
 בזנות וגירסת הגמ' בני אימה ופי' הר"ן לשון יראה שמעיל אימה על אשתו להזקק לו שלא כרצונה ומתוך כך אין בניו הגונים לפי שנוהג שלא כשורה כדדרשין בפרק המוליד תפילין עירובין ק' ע"ג ואין ברגלים חוטה: **בני שנואה**. שהיא מאוסה לו ושנואה וזה עליה באקראי בעלמא כמו שאינה אשתו אע"פ שאין בדעתו לגרשה; ובגמ' גרם עוד בני אנוסה, פי' שאנסה לגמרי ובר"ן ז"ל דחק לאוקמי לפי הגמ' דחשד רבי לוי בני תשע מדות ובפרטן אחת מוליד עשר, ועיין מאירי, וכנראה דגירסת רבנו עיקר דלא גרם לה, ואפשר דהי' זה איזה פי' שפי' בני אמה בני אנוסה והכניסו אותו, בגמ': **בני נדוי** שהוא מנודה ואסור בתשמיש המטה והי' נמי אכל, אלא מלתא דשכיחא נקט, ול"ע מה שכתב דשכיחא אס הוא או היא מנודים ואסורים בתשמיש המטה: **בני תמורה**. שהוא מתכוון לערוה ונזדמנה לו אשתו, וי"מ אפי' צדי נשיו מנודה שאסורין בתשמיש המטה: **בני תמורה**. שהוא מתכוון לערוה ונזדמנה לו אשתו, וי"מ אפי' צדי נשיו שהוא מתכוון לאחת ונזדמנה לו האחרת והוא סבור כי היא חזרתה, ובשער הקדושה להראש"ד כתב ויש ששולין לזה הפי' א"כ יש מהשצעים שהן בני תמורה שהרי יעקב לרחל נתכוון ונזדמנה לו לאה יש לומר עדיין לא נתנה תורה ולא נאסרו בדקדוקי מלות אי נמי אפשר שלא נתעברה צלילה הכוה, אלא אי קשיא הא קשיא מאחר שהוא שוגג והוא סבר שהיא היא המתכוון עליה למה נקרא מורד ופושע אלא מחוררתה כלישנא קמא ע"כ, ומה שתי' א"כ שמה לא נתעברה צלילה הכוה הרי מקרא מלא אמרו ראובן בכורי ראשית עוני וכבר הארכתי בזה בתשובה צ"ד: **בני שיכרות**. אס הוא או הוא שיכורין ואין כונתם שלמה ובלא דעת נפש לא עוב: **בני גרושת הלב**. שגמר בלבו לגרשה אע"פ שאינו שנואה ובגון זהא שכופין אותו צ"ד א"ע סי' ס"א אס הודיעה שדעתו לגרשה, ובתמים דעים להודיעה, וכתב הרד"ק ח"צ סי' קכ"ג דאס דעתו שאס משנה הלכות כתובות סי' קע"ד: **בני ערבוביה**. שזה ואין יודעין בן מי הוא, ל"א בני ערבוביה ספק בן תשעה פניה ותוצעת צפה והרי היא כזונה ואסור לקיימה: **אבל**

משנה הלכות

וכבר ארז"ל שכל פרי הצען בשכר שמעשים עומן על הצען הוויין להם צנים זכרים. וזו אינה קושיא כי כל לצבות דורש ה' וכל המעשים שהם לש"ש עובדים הם. ומי שאומד את עצמו שיוכל לעשות כך ולא תכנס עליו מחשבה אחרת. והוא משהא עצמו כדי שיהיה האשה מן המעשה ותזריע תחילה מתכוין לעשות מזה ועושה אותה והקצ"ה נותן לו שכר צנים זכרים. ומי שאינו בטוח בעצמו בכך וממחר את המעשה כדי להגלל מן החטא וגם זה עושה מזה והקצ"ה משלם שכר צנים יפים וגם הוא כבר הודיע אותה בעטם וזוהי דעתה נסמכת עמו על כך. ועוד שמעתי בפירושו ה' מגלה עפה ומכסה עפה משום לניעות הוא ועל הסיגר שהוא חוגרת קאמר כי אף בשעת תשמיש היה מלריכה לחגרו ומגלה עפה שזה מאותו הסיגר בשעת תשמישו ומכסהו בו לאח"כ ודומה כמי שפלאו שד שהמעשה היה עושה ביראה כאדם שהוא נצטע מפני השד וכל זה כדי שלא תכנס שום מחשבה אחרת עליו ואעפ"י שיש צעין הזה ענין לניעות עיקר כונתו לכך היתה ודוגמת זה המעשה אמרו בגמ' דבני מערבא צרי יוסי צר תחליפה שכנס יצמתו חמש צעילות בעל ודרך סדין בעל ואותו הענין לא היה אלא כדי שלא יהי' כונתו אלא לשם מזה בלבד.

וכבר ארז"ל שכל פרי הצען בשכר שמעשים עומן על הצען הוויין להם צנים זכרים. וזו אינה קושיא כי כל לצבות דורש ה' וכל המעשים שהם לש"ש עובדים הם. ומי שאומד את עצמו שיוכל לעשות כך ולא תכנס עליו מחשבה אחרת. והוא משהא עצמו כדי שיהיה האשה מן המעשה ותזריע תחילה מתכוין לעשות מזה ועושה אותה והקצ"ה נותן לו שכר צנים זכרים. ומי שאינו בטוח בעצמו בכך וממחר את המעשה כדי להגלל מן החטא וגם זה עושה מזה והקצ"ה משלם שכר צנים יפים וגם הוא כבר הודיע אותה בעטם וזוהי דעתה נסמכת עמו על כך. ועוד שמעתי בפירושו ה' מגלה עפה ומכסה עפה משום לניעות הוא ועל הסיגר שהוא חוגרת קאמר כי אף בשעת תשמיש היה מלריכה לחגרו ומגלה עפה שזה מאותו הסיגר בשעת תשמישו ומכסהו בו לאח"כ ודומה כמי שפלאו שד שהמעשה היה עושה ביראה כאדם שהוא נצטע מפני השד וכל זה כדי שלא תכנס שום מחשבה אחרת עליו ואעפ"י שיש צעין הזה ענין לניעות עיקר כונתו לכך היתה ודוגמת זה המעשה אמרו בגמ' דבני מערבא צרי יוסי צר תחליפה שכנס יצמתו חמש צעילות בעל ודרך סדין בעל ואותו הענין לא היה אלא כדי שלא יהי' כונתו אלא לשם מזה בלבד.

לג) ובני ע' מדות שאמרנו כך הוא פירושם. בני אנוסה אין אחת לריק לומר שאנס את האשה

בני שנואה כמשמעו ואף על פי שאין בדעתו לגרשה והעטם מפני שהיא כצעילת זנות ואינה כצעילת אישות. בני נידוי פי' בני נדה ואעפ"י שאין ממזר מן הגדה וי"מ שאס הן בנדוי (או הי') שאסורים בתשמיש המטה והי"מ אס אחד מהם בני תמורה שהוא מתכוון לערוה ונזדמנה לו אשתו, וי"מ אפי' צדי נשיו שהוא מתכוין לאחת ונזדמנה לו האחרת והוא סבור כי היא חזרתה. ויש ששולין לזה הפירוש א"כ יש מהשצעים * שהן בני תמורה שהרי יעקב אבינו לרחל נתכוון ונזדמנה לו לאה. יש לומר עדיין לא נתנה תורה ולא נאסרו בדקדוקי מלות אי נמי אפשר שלא נתעברה צלילה הכוה. אלא אי קשיא הא קשיא מאחר שהוא שוגג והוא סבור שהיא היא המתכוין אליה למה נקרא מורד ופושע אלא מחוררתה כלישנא קמא.

(* עיין מהרש"א יבמות ל"ד ונז"ב א"ע סימן כ"ב וח"ס א"ע קמא סימן ו' ומג"א א"ח סימן ר"מ סק"ו. ופלא שאישתמיטת' לזו דברי הראב"ד הנ"ל.

נדה בני טהרת ספק בני מפותה בני ישנה בני יראה בני הבא על ארוסתו בבית חמיו הללו חשובין כמזידין ואינן כממזרין שנאה שנאת הלב תמורת הלב גרושת הלב איני והאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן כל אדם שאשתו תובעתו הוויין לו בנים שאפילו בדורו של משה לא היו כמותן שנאמר הבו לכם אנשים חכמים ונבונים וידועים לשבטיכם וכתוב

עליה בשעת נדחה לאו בכלל אלו הן, ומכאן ל"ע לפי הראשון ז"ל שכתב בשער הקדוש בני נדוי, פי' בני נדה ואעפ"י שאין ממזר מן הנדה, שהרי צפי' כתב רבנו דבני נדה אינם בכלל אלו:

בני טהרת ספק. ספק אם נטברה כראוי: **בני מפותה.** שפחה אשה וצא עליה לנאוכה: **בני ישנה.** שצא עליה והיא ישנה, וצמח' כלב מוסיף גם ישנה ונראה דלא קי"ל כן כיון דלא כתבוהו בש"ס דילן ועוד דא"כ יהיה יותר מחשע מדות: **בני יראה.** שיראה ממנו ונזקקת לו מחוץ יראה ודלא כפי' הר"ן בני אימה דס"ל דבני יראה נמי בכלל אלו הם ורבנו כתב מפורש היפוך זה: **הבא על ארוסתו צדית חמיו.** דכלה בלא ברכה אסורה לצעלה כנדה ואפילו כנדה עומה נמי ס"ל דאינו בכלל כ"ש כלה דהוי רק מדרבנן: ב"ל אדם שאשתו תובעתו. כלאה שאלה לפני

משנה הלכות

שעשה כן סמוך לחשמיש בזה עולמו ונהג זה מנהג הפקר וכ"ש אם מסתכלין בזהו מקום שלא בשעת חשמיש שהוא מנהג הפקר והוא משכב היצר בעולמו כאשר פרשנו בשער הפרישה. ואלמין מפני מה הוויין מפני שנושקין בזהו מקום. חרשים מפני מה הוויין מפני שמספרין בשעת חשמיש. הראשונות מפני שנהגו זה מנהג הפקר והרביעית מפני שנותן דעתו בזה אחרת א"י מפני שעושה המעשה כעין זנות שאין מחכוין לו.

ובמה. שאמר רבי יוחנן אין הלכה כר' יוחנן בן דבאי אלא כל מה שאדם רואה לעשות בזהו עושה משל לדג הבא מן הצייד וכו'. דמשמע שמוחר לעשות כן לכתחלה י"ל שאינו אלא הפיכת שולחן בלעד כדאי' בשמעתא דהבא אחרת דאחיה לקמיה דרב אמרה לו ר' שלחן ערכתי לפניו הפכו אמר לה מאי שני מצינחא דמשמע נמי מהבא דהפיכת שולחן אינו אסור. דוקא על הפיכת השולחן לצד אצל האחרונות אע"פ שאין נדון עליה דין חמור מ"מ אסור יש בזה כאשר אמרנו למעלה שאסור לאדם לספר בדברים בשעת חשמיש אלא א"כ הם לרכי חשמיש או שהוא לריך לרשותה. וצמח' הגיגה אמרו מגיד לאדם מה שיחיו אפי' שיחה יחירה שבין איש לאשתו מגידין לו בשעת הדין וכן המסתכלין בזהו מקום עוברין על הנגע לכת עם אלקיד. ומעביר את הצושה מעל פניו. וכתב צעזור תהיה יראתו על פניכם זו הצושה וכתב צעזור תהי' יראתו על פניכם לצלתי תחטאו שכל המחזיז אינו חוטא. וכ"ש הנושקין שיש בזה אלא ועוד שפוצרין משום כל תשקלו את נפשותיכם כאשר אמרו רבותינו ז"ל הוי מאן דשתי מיא צקנא דאומנא עבר משום כל תשקלו. ור' כהנא דהוב מעבר שושיפנא על פומיה ואמר ליה רב שקליה דלא לימרו מיכל קא אכיל וקא עבר משום כל תשקלו וכ"ש כך. והפיכת השולחן עולמו שהחיר אומר אני דוקא שהיא מתרומת עמו לעתה ע"י ריאו אצל אם הוא כופה אותה בזהו הפיכה ודאי אינו ניגל מן החטא ואני קורא עליו בלא דעת נפש לא עוב שהרי אמרו חכמים ואן צרגלים חוטא זה

בני מורדת. דאמר ליה לא צענא לך ואעפ"כ הוא משמש עמה הרי היא אלו כמו זונה ואפי' מדעתה. והנוסחא האחרת בני מריצה. שהם מתקועטים יום ולילה הציא' הדיא איני אלא זנות שאינה מתוך אהבה. בני שכרות. שהוא שכור או היא שכורה ואין בהם כוונת אהב' והרי הסמיכם הכחוצ זנות יין ותירוש יקה לב. בני גרושת הלב. שצנצו לגרש' ויושנת תחתיו ומשמשתו ואף על פי שאין בלבו עלי' אלא שכופין אותו צ"ד לגרשה וגמר בדעתו לעשות כך ואח"כ הוא צא עליה. בני ערצובי' כאשר פירשנו למעלה שהוא משמש עם אשתו ונותן דעתו בזה אחרת ואפי' שחיה נשיו. בני חלופה שהיא תובעת צפה הרי היא כזונה ואסור לקיימ' אצל מי שאשתו מרנחא בדברי ריאו ומתקשעת לפניו כדי ליתן דעתו עליה. על זו ארז"ל שולחין ממנה חכמים ונבונים. כלאה אמו ששעשה כן ליעקב ויאל ממנה יששכר שנאמר זו ומצני יששכר יודעי צינה לעתים. והשואה שאמרנו שנוא' ומורחקת בעת חשמיש היא שהרי לאה אלו שואה הית' מפני רחל ואעפ"כ ה' יעקב אציו נזקק לה מיכו בשעת חשמיש מיבא ריאו הית' לפניו. עוד י"ל שהיא קרא' עומה שואה על שלא ה' אהב אות' אהבה יחיר' כרחל אצל מ"מ לא היתה שואה.

ובל' אלו בני ט' מדות. שאמרנו אפילו יהיו לריכים לפרי' ורבי' שאין אשתו מעוברת והוא לריך שחטעזר וחלד אם חלך מחשבתו על אחרת או שהיתה אנוסה בשעת חשמיש או שכיו זה אחת מכל המדות שזכרנו פוגם את הולד שהוא נקרא מורד ופושע. עוד יש ענינים אחרים שהם פוגמין את המעשה ומקלקלין אותו ומפסידין את שכרו והם מה שפי' בגדרים א"ר יוחנן בן דבאי ד' דברים סחו לי מלאכי השרת. הגרים מפני מה הוויין מפני שהפכים את שלחנם פי' שנהגו זה מעשה בהמה. סומין מפני מה הוויין מפני שמסתכלין בזהו מקום. י"מ מפני שהן מסתכלין שם בשעת שהם רואים לשמש ואע"פ ששעת המעשה הוא מלניע עולמו אי ציוס מאפיל בעליתו אי צלילה מכבה את הכר כיון

בצועל ושונה. והקשו עליו ובה אמרין הריאש שיהיו בניו זכרים וצבול וישנה ותרין ליה לא קשיא כאן לדעת כאן שלא לדעת. הנה זה הצועל ושונה וכוונתו לעשות בניו זכרים. וכיון שהוא עושה שלא מדעת נקרא חוטא, מי שמענה את דעתה וכוונתו את שולחנו כיון שהיה מרואה לחשמים אע"פ שהיה מוכרחת בהפיכת השולחן מותר משא"כ צועל ושונה שלא מדעתה שכל הצעילה על כרחיה היא ואסור מפני שהוא צעילת זנות. והראיה ע"ז כי האשה הבאה לפני רבי ואמרה לו כו' ופשוטו של דבר דומה שלא היו בן רונין ואע"פ כהניו להן. ואני אומר שאין ראיה מזה שאפשר שנתנו להן ע"י ריבוי אלא שצאח לדרוש אם היה איסור בדבר אם לאו. וכלשון הראשון י"ל דאסור לעשות בה שום דבר שלא מדעתה עד שיפיים ותרנה.

ושנינו במס' כלב הוא למטה והיה למעלה זו הוא דרך עזות שמשו שניהם כאחד זו היא דרך עקש ואם ישאל אדם על מה שאמרו יר' תינוק ואשה תבא שמאל דוחה וימין מקרבת כיון שנתנו חכמים מדת עונה לכל איש ואיש כפי כחו וכפי תענוגו כמו שהוא מפורש בכתובות. מה שתיבה עוד דחיית השמאל והקרבת הימין. נשיב ונאמר כי מצלי דעת תוכן הענין נשאלה שאלה זו. ועתה נפרש תחלה מה בן יר' ואשה כי יש תועלת בפיתרון הענין. ואחר הפיתרון נשוב תשובת השאלה יר' ואשה אמרו בפיתרון שני פנים יש מי שאומר יר' הוא החשמים ואשה הוא שאר עסקי האשה כגון מאכלה ומשתיה ומלבושיה ותכשיטיה שלא ירגילה למלא כל ראונה אך יגער בה פעם ופעמים פן תכבד עולה עליו גם תועיל גערותו שלא תגבר עליו כי אין רעה חולה מרעת האשה כאשר תמשול על צעלה ויש מי שאומר כי האשה הוא החשמים והיא היא שאר תאות העולם שיעמוד האדם כנגדן ולא ימלא את נפשו מהן וזו היא דחיית השמאל אך תבא הקרבת הימין שיאכל מהן לרעבו וישת' לנמא וירא' את נפשו עוז צעמלו ולא יתענה כדי ללער את נפשו כמו שאמרו במקום אחר כל המלער עלמו מן היין נקרא חוטא וכ"ש המלער נפשו מכל דבר.

ועוד אמרו בירושלמי עתיד אדם ליתן את הדין והשבון על מה שראו עיניו ולא אכל ממנו ר' אלעזר היה מלמח פריטין צביסיס וזבין צבו מכל מין ומין חדא זימנא צשחא. הרי שני פירושים האלה נאמרו עליהן והם נכונים. ויש ללמד מהן דעת וחכמה ומשניהם נלמד כי החשמים צריך שיבא בו דחוי השמאל וכן אמרו במקום אחר אבר קטן יש בו צאח משביעו רעב מרעיבו שבע והזכירו בדבר על דוד שהפך משכבו של לילה למשכבו של יום ונכשל במעשה זה שבע כי צעיל שהציע את יארו מאותו דבר התאחז אליה. ועתה נשוב תשובת השאלה ונאמר כי אמת הוא בדבר

שנתנו חכמים מדת העונה לכל אחד ואחד כפי כחו. והאחד מהן העיילים בכל יום. ואפשר שעליהן נאמר שתבא השמאל דוחה וימין מקרבת למעט מהם מרשוחה ומדעתה כדי שלא יתגבר עליו יארו צמלאת תאותו. אבל מעונת תלמידי חכמים אין למעט שברי אמרו חכמים אשר פריו יתן צעתו זה המשמש מטתו מערב שבת לערב שבת. וכל שכן מן העונות האחרות של גמלים ושל ספינים. עוד נאמר כי עונות שנתנו חכמים למלא תשוקת האשה בן ואין ראוי למעט אלא מדעתה ואם יטערך אל המעשה הכוא הרשות צידו להוסיף כי הוא הרציעית מן הכונות שאמרו להכלל מן העצירה ועל הדרך הריא זכירותו שיעמוד כנגד יארו ולא ימלא כל תאותו דחיית השמאל ותבא צו הקרבת הימין כדי שלא תצטל עונתו כי שמה מתוך הכניעו את יארו וכלחמו עמו תצטל מלכותו. עוד נאמר כי העונות שנתנו חכמים על דרך הסתם קצבו אותם כי אמרו דעת האשה שהיה מתפייסת מצעלה צכך לפי שהוא כוח' ותענוג' ואם יראה שהיה מצקשת אותו המעשה והיה צריכה לכך בהשתדלותה עמו ובהתקשטה לפניו וברי הוא חייב לשמחה בדבר מלוב כאשר אמרו בפסחים אמר רבא חייב אדם לשמח את אשתו בדבר מלוב אפילו שלא צשעת עונתה ואפי' היא מעוברת וכשהיה צריכה לאותו מעשה קאמר. וא"ר יהושע צן לוי כל היודע צאשתו שהיה יראת חטא ואינו פוקדה נקרא חוטא שנא' וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא ואי צשעת עונתה דאורייתא היא דכתיב שארכ כסותה ועונתה לא יגרע. אלא לאו אפי' שלא צשעת עונתה וכשהיה צריכה לאותו מעשה. ועוד אמרו חייב אדם לפקוד את אשתו צשעת שהוא יולא לדרך ואמרין בהם אפי' צשעת וסחא מאי טעמא כיון דוסתות דרבנן צמקום מלוב לא גזור. ועוד במס' כלב מה יעשה אדם ויהיה לו בניו זכרים יעשה חפצי שמים וחפצי אשתו. אלו בן חפצי שמים יפזר מעותיו לעניים שנא' פזר נתן לאציונים. ואלו בן חפצי אשתו ר' אליעזר אומר יפתכה צשעת חשמים ר' יהושע אומר ישמחה בדבר מלוב. ואחרי שראינו את כל אלה שהאדם חייב לעשות חפצי אשתו ולשמחה צמלוב זו בכל עת שהיה צריכה לה על בן התירוכו שתבא שמאל דוחה וימין מקרבת פן תסיתנו לעבור על המדה ותמשיכנו אחרים אל הצלי העולם ויאצד מן העולם צעצורה. וע"כ צריך האדם לשבור את תאותו ולהכניע את יארו דחיית השמאל כדי שלא יבא לידי איסור ויגיע לידי עונש. וראינו לרבותינו ז"ל שהיו חסידים גדולים והיו גודרים עצמם צכמה גדרים והיו מהן מי שלא ביה רואה ליהנות צמלבושים נאים כגון ר"י צר אלעאי ובי' מהם מי שפירש מאשתו אחר שקיים מלות פרייה ורבי' וכל אחד ביה גודר א"ע לפי מה שהי' מכיר את עצמו ורואה צמה תקנתו. וכן אמרו צכגדה על ענין הילר אצרכם השלים עמו ועליו נאמר צרלות ב' דרכי איש גם אוציו יעלים אחר. דוד עשה

עמו מלחמה ורחב שלא כי יכול לעמוד בו עמד עליו וברגו שנאמר ולכי חלל בקרב. פי' אצרכם השלים עמו כי ילכו רק ועצמו נת ועצ שלא כי לריך לעשות עמו מלחמה כמ"ש בנדרים בתחלה אצרכם שלא כי מולך חלל על רמ"ג איצרים ולצסוף אצרכם שחמליכו על רמ"ח איצרים שבוסיפו לו ממשלה על שתי אצויו ועל שתי עיניו ועל בגויה. חלל דוד כי ילכו קשה וחזק וכו' לריך לעשות עמו מלחמה בכל יום וכיון שראש שלא כי יכול לעמוד כנגדו עמד וברגו"ש מפרשים ברגו צסקים וצתעניות ויש שפי' שפירש מן האשה לגמרי כי ראש שמתוך הכיתר הסיתו אל האיסור כדאמרינן משציעו רעב מרעיצו שצב. וצין כדברי זה וצין כדברי זה כיון שראש ילכו מתגבר עליו שם את פניו להכניעו ולהכריחו. וכן כל האדם לריך לעשות כן כ"א ואחד לפי מה שהוא מכיר.

ואני רוא' הגדר הגדול והשמור המעו' והדרך הטוב להכניע הילך הוא רעצון הנפש ממעוט הנאותיו ותענוגיו צמאל וצמשתה רק שיכנה מן הריח הטוב ורחיאת החמין לפי שחמין ערצין לו וכמאלל המעט שיאלל יכא מתוקן ומתוצל יפה צעבור אשר יערצ עליו ותהיה נפשו מקבלתו ומפוייסת צמטע ממנו ולעולם יניח מעט מכדי לרכו ומשלתת תאותו ולא ישתה יין כי אם מזוג יפה כדי שלא תערק דעתו עליו ועל זה אמרו ז"ל סעודתך הנאתך משוך ידך ממנה. ושתי תקנות גדולות יש צענין הזה. האחת שלא תזיקנו אכילתו והשנית כי הליא הכנעת הילך וצצרון התאווה. וכמו שאמרו צסעודכ כן הדרך לכל הנאות שצעולם ותענוגיו שלא ימלא אדם מהם כל תאותו. ואין ל"ל שיסמור אדם מן המאללים שהוא מכיר שכן מזיקין אותו. כי האוכל דצרים כמזיקין אותו ואפשר לו זולתן הרי זה פושע צגופו. ופושע צנפשו מפני שהוא בולך אחר תאותו ואינו חושש על אצדת גופו וכו' דרך הילכ"ר ועלת הסכלים להסיתו מדרך החיים אל דרך המות. וידע כל חי המצדצ שאין דרך לילכ"ר חלל מדרך הכיתר ופתח דרכו מן המותר חללו ואם ישמור את הפתח אינו לריך שימור אחר. וכצו ערכתי את הכל לפניך בתחלה השער הזה כי דרך היועץ הצליעל הכוא יועל למלחות תאותו מן המותר לו. ואחרי כרגילו אותו צכיתר והרגיל את נפשו להיות שוקק כל עת ולהיותה מוכנת אל רעצונה אז יסיתנה לאסור בקל ומן בקל אל החמור כאשר אמרתי לך. ועל זה תזכר צכיתר ואם תגדר צו את עצמך ותמטיע תאותך המותר לך מוצטח אחת שלא יסיתך עוד ילך אל האסור כי אם יעלה אל לצך דצו אסור מיד אחת נושא קל וחומר לעצמך צמותר לי נאכרתי צאסור לי לא כ"ש וכיון שאתה נושא ק"ו זה עליך מוצטח לך שאתי פורש מן הכרכור וכ"ש מן המעשה ואל יתענה אדם עניו נפש פן יחלש לצו ויתקלקל מעשיו

ועצו ויתערצ מוחו ויכיר הפסדו מצוכ משכרו כי יצטל מן החורב ומן התפלה ואם ילמד לא תכיר תורתו מיושצת ולא יסכים להלכה ולפלפול השמועה לפי שאין החורב נקית חלל מתוך שמחה ואל ימנע עצמו מכל שמחה מלוב ומכל הנאת מלוב רק שיכיר עיניו פקוחות כנגד הילך ויכיר נזכר עליו פן ימלא כל תאותו.

ואם יחלש לבו על מיעוט אכילתו עוצ לו שיאלל צ' פעמים ציום ואל ימלא כריכו צפעס אחת ואם לא יזדמן לו לחול צ' פעמים ציום יכיר לו מן המרקחות המיושצות כלצ ויאלל מכן מעט ויתחזק לבו גם אם יראה צעלמו וצצצו שיכא לריך להצתנות יום או יומים צצצו יתענה בכל לפי תקנתו כי היושצ צתענית וכו' לריך לו נקרא קדוש וצלצד שלא יצטל מן החורב ומן המלות צצצורו. גם השצושה שכיח חמורה הצירור כדי לגדור עת עצמו צה מן הצצירות כאשר אמר צועז חי כי שצבי עד הצקר. אמרו חכמים שכיח ילכו מקטרג עליו כל הליכל ואומר לו אחת פנוי וכו' פנויה וכאשה נקית לך צצעילה לך וצעול אחת ותכיר לך קנויה צצעילה. קפץ צועז ונשצב כנגד ילכ"ר חי כי אם אעשה זאת ולאשה אמר שצבי עד הצקר כי כל האדם יוכל לדעת צעלמו הגדר שכיח עוצ לו אם הכנעה או השצושה ואני רואה שאין עוצ מן ההכנעה ורעצון הנפש כאשר אמרתי ואם ילערך עוד אל השצושה ישצב ויקיים כענין שאמר דוד נשצתי ואקיימתי לשמור משפטי לדקדק. והראש לכל הגדרים שישמור האדם את עיניו מכל מה שאינו שלו ואף אם ימעט ראייתו ממה שהוא שלו אז יקרא לנוע וציישן כענין שאמרו על אותו האיש שכיחא אשתו חגרת ולא הכיר צה עד יום מותה. ואמרו עליו כמה לנוע אדם שלא הכיר צאשתו. ואם ישמור עיניו נמאל לצו שמור. ומתוך שכיח עיניו ולצו שמורים נמאל כולו שמור. כי ע"י ג' חושים שצאדם כעון נגמר. הראי', המחשצב, והמשוש. ואם יש צו חוש הצציעי גם הוא משמש את המשוש וכו' חוש השמע אינו קרוב לחוש המחשצב צכמו הראות כי הוא מציא מיד אל חוש כלצ וחוש כלצ מציא אל המשוש. וע"ז הצכיר בכחצו ולא תתורו אחרי לצצכם ואחרי עיניכם ואמרו צהגדל לצא ועינא תרי סרסורי דחעאח אינון. וכן אמר כחכם תנה צני לצך לי ועיניך דרכי תנלורנה. ואמר כצ לי לצך ועיניך ואנא ידע דאת דילי.

וראשון לכל הראשים כלס שידע האדם את יולרו ויכיר את כחו ויתן לצו למי יעצוד וממי יירא ומלות מי יעשה ומי הצכירו כמו שאמר דוד לשלמה דע את חלכי אצרך ועצדכו צלצב שלס. ואם הוא נעלס מעיני כל חי אך הוא נמאל צלצצות ונגלה צמחשצות וידע כל נולר שאינו נפרד מן הילך ואינו מחוצר לו כי כל מחוצר מוגצל וכל מוגצל מחודש וצבורא יתעלה אין צו מדות האלה כי הוא קדמון

ואקח את ראשי שבטיכם אנשים חכמים וידועים ואילו נבונים לא אשכח
וכתיב ומבני יששכר יודעי בינה לעתים וגו' דגרמא להו תביעה דכתיב
אלי תבא כי שכר שכרתיך ההיא דמרציא ארצויי:

ס ל י ק ו ל ה ו ה ל כ ו ת נ ז י ר

יעקב ואמר לו אלי תבא
ויאלץ ממנה יששכר דכתיב
ומבני יששכר יודעי בינה
לעתים: דמרציא ארצויי.
אינה תוצעת צפה אלא
שמפתח אותו בדברי ראי
ופיוס כללם שלא אמר ליעקב אלא לסור צהלה מהכיה נפק זרעא מעליה ובניו יודעי בינה לעתים:

ואסיים בגילה ורנה, ברוך הנותן לשכוי בנה, חנני מאתך
חכמה ודעה, לעברך השפל בן רחל לאה.

משנה הלכות

לא מוגבל ולא מחודש אף כי הצורה צרה את הכצרה
יש מאין ואם הוא שמחפץ ומרצונו לעשות מלכותו ולקבל
שכרו אם עובד ואם רע אין ישתו חוללה ולא מגבלת ולא
מחפרדת ולא מתמעטת כי הוא כאין נגדו צראשיתו
ובקדמותו והצורה יתעלה הוא מקום עולמו ואין עולם
מקומו וחציית הדבר כאשר העולם מלא מן האויר והכל
נכנסין בחוק האויר נרגשין ממנו ואינו נראה להם ואם
דמה הכחוצ הצורה כחומר ציד היוצר להשמיט את האויר
מה שהוא שומעת. אך המשל רחוק מן המליצה כרחוק
מזרח ממערב כי היוצר העושה מלאכת החומר אעפ"י
שעשה הכלי מן העפר הדק הנה העפר הקדמו קדם את
הכלי וקדם את היוצר החומר ועל מעשה ידי האומן חוללין
לפניו ומפרידין צינותיו וממעטין ראות עיניו ודוחקין
עליו אך הצורה יתצרך ויתעלה לא קדמו דבר ויש מאין
צרה הכל ועל כי אין לפניו לא חולץ ולא מפריד ועל
כן החי יתן אל לבו כי הוא רואה את צורתו מה שאין
עיניו רואות ואם יחטאו הידים והרגלים ושאר איברי
הגוף בלא דעת הלז הנה הם שוגגים צעבור כי הם
כסומא שאינו רואה ואוכל מה שיצא לידו בחזקת היתר
או כי ירוק כנגד האדם מצלי ידיעה כי לא היה יודע
שהיה אדם עומד כנגדו ואינו ראוי להענישו אך מי שהוא
רואה מה שהוא תופס צידו ואם הוא דבר האסור ואוכל
אותו ואם יעמוד אדם נגדו וירק בפניו הלא נענש על
אלה עונש גדול. כן חטאת הלז והמחשבה כי הם רואים
את צורתם בכה כונתם ושכלם ואם יחטאו כנגדו ולא
יבשו ולא יכלמו מפני צורתם העומד לנגדם ויעיזו פניהם
לפני יוצרם כמה גדול עונשם כאדם שעבר על מלכות המלך

נשלם ספר הקדושה. שבח והודאה לבורא

עולמו בששה.

אשריך נזיר שנכנסת בטומאה, ויצאת בקדושה ובטהרה,
כן אוכה להתעלות בקדושה, בביאור הלכות גירוש אשה.



מפתח הענינים למסכת נדרים למצוא דברי חפץ ומאחר שא"א לפרוט את כל הענינים כי רבים הם ע"כ יהיו נא בעיני חקורא כאילו הייתי פורטם.

עמוד

עמוד

א. אין נודרין בנדר אפי' רוצה לקיימו.
התולה נדרו בדבר ונמצא שלא הי' אמת.
אסור לאכול אפי' היתר אצל החשוד לאכול איסור.
אין מאכילין לאדם דבר האסור לו.
ארוסה שנתגרשה וחזרה ונתארסה אביה ובעלה אחרון
מפירין נדריה, וארוס אחרון מפר נדרים שנראו לארוס
ראשון.
אב מפר נדרי בתו עד שלא בגרה.
ב. אי מברכין על מצות היתר נדרים.
דביתו דאביי הוה לה ברתא וכו' והדירה אביי.
ביטול הנדר בלחש אי הוה ביטול. ביטול בלב ולא
הוציא בשפתיו. ישוב דברי הב"ח מקושית הש"ך ובירור
רב בענין ביטול בלב.
בוגרת ושהתה י"ב חדש אין תבעל מיפר עד שתכנס
לרשותו. אפי' נותן לה מזונות. מחלוקת הפוסקים בפי'
הגמרא שם.
ג. ישוב גירסת רבינו התמוה בהתיא דאתא לקמי' דר"א
אמר בעיא נהר.
המוציא את אשתו משום ש"ר לא יחזיר, ואי צריך
להודיעה. חילוק בין אם הוא הוציא הש"ר או אחרים
הוציאו.
ד. הנודר על דעת חבירו אין מתירין אלא לדעתו. ואם
התירוהו שלא בפניו נחלקו הפוסקים אי הוה התרה. כו.
דברים שבלב אי הוה דברים לענין נדר. ישוב סתירת
הר"א ממיץ בהפרה שבלב.
אין לדרוש ולתרגם פי' כל נדרי לע"ה.
ה. היתר נדרים מהיכא יליפין.
נדר שהותר מקצתו הותר כולו. נדר שהופר מקצתו לא
הופר כולו.
היתר נדרים שכבר עבר עליהם.
הנודר הנאה מחתנו ורוצה ליתן מעות לבתו כיצד יעשה.
וגירסת רבנו בזה.
מתירין נדרים עומד, ביום ובלילה, בשבת, ובקרובים. יז
הפרת נדרים כל היום.
הפר הבעל וקיים האב ושאל על ההקם אי חזר ומפר. מז
המודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו. כה
הלכה כדאב"י דאומר לחבירו קונם שאני נהנה לך
נדרים כ"ד.
ג' הדיוטות מתירין נדרים, והוא דגמרי וסברי. מז

ז. לזרוזי נפשי' במצוה מותר לנדור ולהשתבע.
נדרי זרוזין אי בעי התרה.
מה הוא נדרי זרוזין.
ח. הנודר ומשתבע נקרא חוטא אפי' מקיימו.
אי קי"ל דפותחין בחרטה, שיטה דבזמן הזה אין מתירין
נדרים בחרטה וחילופי גירסאות בזה.
המתחרט צריך שיהא ברור לו שרוצה שלא נדר מעולם. ו
חכם אי מתיר לעצמו נדר בפתח.
חכם מתיר ובעל מפר, ואם שנו לא עשו כלום פי'
חכם עוקר הנדר ובעל מיגז גיז.
חשוד על איסור אסור לאכול עמו דברים מותרים. יט
אין מתירין אלא בפני הנודר מפני החשד. ואי חישינן
נמי לחשוד השומעין להתיר בפניהם.
חומר בנדרים מבשבועות.
חרש מהו שיפר לאשתו.
אין מפירין נדרים שלא חלו עדין.
ט. נדרי טעות לא בעי התרה.
י. יפה כח האב מכח הבעל וכח הבעל וכו'.
יבם אינו מפר ליבמתו בין לאחד בין לשנים.
כ. אי מתירין נדרים בכתב.
אשה שנדרה מתוך כעס שלא לשמש לבעלה.
ל. חכם או בעל ששינו בלשון התרה, ובאיזה לשון אומרים,
חלוק בין לשון התרה והפרה להרמב"ם.
טלי ואכלי אי הוה לשון הפרה.
מ. מצות עשה מה"ת לקיים נדרו או שבועתו. ואיזה נדר
מצוה להתיר. אי קי"ל דמצוה לשאול על נדרו. א
פי' בעל מיגז גיז לשיטת הרמב"ם וצ"ע בכ"מ. ח. נט
התרת נדרים אי בעי מומחין, וסתירה בדברי הנמקי'
לפי' הרמב"ן בזה.
הנשבע לבטל את המצוה ועיין ג"כ נזיר כ"ד מה ששייך
לכאן.
מבטל בלבו אי צריך להוציא בשפתיו. חלוק בין הפרה
לביטול.
נדר ע"ד רבים מתירין לדבר מצוה.
מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל מת הבעל נתרוקנה
רשות לאב.
נ. אי קי"ל כלישנא דמחלק בין נדר לנדבה.
נולד דבר חדש בנדר אי צריך התרה ובאיזה נולד
מתירין.

א. אין נודרין בנדר אפי' רוצה לקיימו.
התולה נדרו בדבר ונמצא שלא הי' אמת.
אסור לאכול אפי' היתר אצל החשוד לאכול איסור.
אין מאכילין לאדם דבר האסור לו.
ארוסה שנתגרשה וחזרה ונתארסה אביה ובעלה אחרון
מפירין נדריה, וארוס אחרון מפר נדרים שנראו לארוס
ראשון.
אב מפר נדרי בתו עד שלא בגרה.
ב. אי מברכין על מצות היתר נדרים.
דביתו דאביי הוה לה ברתא וכו' והדירה אביי.
ביטול הנדר בלחש אי הוה ביטול. ביטול בלב ולא
הוציא בשפתיו. ישוב דברי הב"ח מקושית הש"ך ובירור
רב בענין ביטול בלב.
בוגרת ושהתה י"ב חדש אין תבעל מיפר עד שתכנס
לרשותו. אפי' נותן לה מזונות. מחלוקת הפוסקים בפי'
הגמרא שם.
ג. ישוב גירסת רבינו התמוה בהתיא דאתא לקמי' דר"א
אמר בעיא נהר.
המוציא את אשתו משום ש"ר לא יחזיר, ואי צריך
להודיעה. חילוק בין אם הוא הוציא הש"ר או אחרים
הוציאו.
ד. הנודר על דעת חבירו אין מתירין אלא לדעתו. ואם
התירוהו שלא בפניו נחלקו הפוסקים אי הוה התרה. כו.
דברים שבלב אי הוה דברים לענין נדר. ישוב סתירת
הר"א ממיץ בהפרה שבלב.
אין לדרוש ולתרגם פי' כל נדרי לע"ה.
ה. היתר נדרים מהיכא יליפין.
נדר שהותר מקצתו הותר כולו. נדר שהופר מקצתו לא
הופר כולו.
היתר נדרים שכבר עבר עליהם.
הנודר הנאה מחתנו ורוצה ליתן מעות לבתו כיצד יעשה.
וגירסת רבנו בזה.
מתירין נדרים עומד, ביום ובלילה, בשבת, ובקרובים. יז
הפרת נדרים כל היום.
הפר הבעל וקיים האב ושאל על ההקם אי חזר ומפר. מז
המודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו. כה
הלכה כדאב"י דאומר לחבירו קונם שאני נהנה לך
נדרים כ"ד.
ג' הדיוטות מתירין נדרים, והוא דגמרי וסברי. מז

עמוד

ר.

פ' הא דאמרו א"פ שמקיימו נקרא רשע וישוב לשון הטור.
א
אל תהי רגיל בנדרים שסופך למעול בשבועות. יח
נדר שהודר ברבים יש לו הפרה ע"ד רבים אין לו הפרה.
מ
לדבר מצוה אפי' ע"ד רבים יש לו הפרה. מה
הבעל מפר נדרים בית אביה עד שלא תכנס לדרשותו. נ
ש.

חלוק בין היתר נדרים לשבועה בזמן הזה. א. נפ
נשבועין לקיים המצוה ושלא לעבור על לאו, והעובר על שבועה זו אי חייב משום בל יחל, ואי נקרא חשוד על השבועה.
ג
הנשבע שלא לקיים אשתו אי מתדין לו. ה
נדרים שגגות וטעות מותרין בלא שאלה. יא
שבועה לא לך לא לך הוי פרטא או כללא. יב
שבועה לא אוכל לך הוה שבועה. הפציר בו חבירו ואמר שבועה שאוכל לך.
כז
הנשבע לבטל את המצוה לוקה. כט
אין שבועה בתוך שבועה. ל
חומר בשבועות מבנדרים, ובנדרים מבשבועות. כח. כט
בשבת לא יאמר מופר ליכי כבחול. לא
בשבת איכא עונג וביו"ט איכא שמחה. י
בעל נעשה שליח לחרטת אשתו. אי מתדין נדרים ע"י שליח.
כג. נג
אין שליח לשמיעה. במידי דממילא לא שייך שליחות. אין שליחות במצות שבגופו. אי בעל או אב מפר בלא שמיעה.
לג. נ
אב וארוס שלא שמעו ביום אחד. נו
יש שאלה להקם. מז
שאלה לנדר שכבר עבר עליו. לד. לה
הנודר מחבירו לשנה, כמה הוא, אי חדש העובר בכלל. ישוב דברי הפוסקים הראשונים מקושית הב"י. האומר שנה זו.
מב

ת.

תפס נדרו בנדר אשה לאחר הפרה אי חל הנדר. ח
הנותן מעות לבתה על מנת שאין לבעלך רשות, וגירסא חדשה בזה בספרי רבינו.
יג
הנדר על תנאי אי צריך התרה. המתנה בר"ה שלא יתקיימו נדריו, ואמירת כל נדרים על איזה נדרים מועיל. יד. לד
הותר הנדר ע"י תשובה ואח"כ חזר לסורו אי חזר הנדר.
יד
דרך ת"ח להפר נדרים בתו עד שלא יצאת מרשותו. נ

עמוד

מלתא דשכיחא לא הוי נולד, מיתה באשה לא הוה נולד, ובאיש הוה נולד.
כה
הנודר מחבירו אם יעשה דבר זה אי הוה נדרים זריזין. כב
נדר אי חל על דבר איסור.
כמ
נדר חל אנדר, וי"א דוקא נזירות חלה אנזירות. ל
המדיר את חבירו שיאכל אצלו יאמר כל נדר וכו' יהא בטל.
לב
שלוש נעדרות נדרהין קיימין.
מו
נעדה המאודסה אביה ובעלה מפירין נדריה. מו. נה
ס.

אימתי אמרו נדרים סייג לפדישות. יט
אסור להסתכל במקומות המכוסות באשה. כ
ע.

אל תהא רגיל אצל כהן ע"ה שסופך להאכילך תרומה טמאה, ושמא יאכילך קדשים. יט
הנודר מערלים מותר בערלי ישראל ואסור במולי עכו"ם. נח
פ.

אין פותחין בחרטה, וי"א דאפילו בפתח אין מתדין בזמן הזה. ה
מה הוא פתח. אלו היו י' בנ"א מפיסין אותו אי הוה פתח.
ז
פותחין בימים טובים ובשבתות. י
פותחין מן הכתוב שבתורה. מו
פותחין בכבוד עצמו ואשתו ובניו. כד
פותחין בכתובת אשתו. מא
אי פותחין באלו הוה ידעת דפותחין בפנקסך ישוב דעת רבנו והרי"ף והרמב"ם והרמב"ן בזה, דס"ל דפותחין בזה ודלא כגידסת הגמ'. פותחין בהנאת עצמו. אין פותחין ביש בוטה כמדקרות חרב וכל הני לישנא חריפא. אין פותחין בכבוד המקום. מ
הנודר מחבירו והעני אסור לפרנסו ובהדי כ"ע מותר. מז
ואין מתדין אלא בפניו.
צ.

אי מותר לנדרור לצדקה. מצוה לנדרור בעת צרה, וישוב לדברי האגודה התמוהין. דעת הרדב"ז דנדר בעת צרה לא הוי אלא נדבה.
ג

ק.

לזה ולזה קרבן צריכין פתח לכל אחד ואחד. יב
הקרבן שאוכל לך לא הוה קרבן וחילופי גירסאות בזה. כו
אל תאכל אצל כהן ע"ה שמא יאכילך קדשים. יט
הנודר לחבירו ואומר הריני כאילו התקבלתי, ישוב קושית הב"מ בזה.
כב
הרוצה שלא יתקיימו נדריו יעמוד בר"ה, ומה שאנו נוהגין לומר כל נדרים.
לד
קיים האב והפר הבעל ואח"כ שאל על ההקם. מז
קרובים מתדין נדרים. יז

מפתח הענינים למסכת נוזר

סג

עמוד

א. הריני נוזר לכשיהי' לי ולד טמטום ואנדרוגינוס בכלל.
נפל אינו בכלל ולד ואינו נוזר. כח

ב. נוזירות נוהג בזמן הזה. ותמוה בפוסקים שלא כתבו
הל' נוזירות. א
איהו נוזר לזמן ואיהו נוזר עולם וחלוק ביניהן. ו
איסור השחתת הזקן. אי מותר להסיר פאות הזקן במספרים
כעין תער. יא, יב
אי אסור להסתפר בזקן משום מנהג אבות. יז
עוד שם כמה ענינים בדינים אלו בס"ד, מסי' י"א עד י"ח.

ח. נוזר אי הוה איסור חפצא או איסור גברא. א
הריני נוזר כמנין ימות החמה. ז

ט. נוזר שנטמא ביום שלשים סותר הכל. מתי נקרא לאחר
מלאכת לענין טומאה. ואי אמרינן מקצת היום ככולו.
פי' הגמ' ר"א אומר לא סתר דק שבעה. נוזר טמא אי
נותן שערו תחת הדוד. ב
כהן אינו מטמא לאביו שאינו שלם. אינו מטמא על אבר
מן החי מאביו. המלקט עצמות אביו אינו מטמא להן.
חסר אביו אבר מן החיים י"א דמטמא וי"א אינו מטמא.
מת מצוה כהן טמא מטמא לו חסר אבר. ועוד כמה
דינים בזה. כה
טמטום לא הוה בכלל בן לענין נוזר. כח
פי' בני ט' מדות. לב, לג

י. פי' הריני נוזר ויום אחד נוזר שתיים. וישוב גירסת
ירושלמי התמוה. ד
הריני נוזר לאחר עשרים יום ומעכשיו מאה יום מהו. כט

כ. מזוג לו את הכוס ואמר הריני נוזר ממנו. ואי נאסר
בכוס עכ"פ. ח
כלי זיק באשה דאורייתא או דרבנן. כג

ל. אי דרשינן לישנא יתירא בנוזירות. וישוב סתירת הרמב"ם. ה
לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו. ניקף ע"י אשה
אי עובר בלאו. יג
בקום שמנהג לאנשים ג"כ כנשים אי שייך לא ילבש גבר. יח

מ. מקצת היום ככולו בנוזר, וישוב להמפרש מקושי ק"א. ב
לא תקיפו וגו' אחד הניקף ואחד המקיף חייב. המקיף
לעצמו אי חייב שתיים. יג
כל מצות לית נשים חייבות חוץ מבית ובית ובתטיל. טו
מנהג אבות ותורת אבות וחלוק ביניהם ואיהו חיוב איסא
בהו. כה
פי' ההיא דאייחייב נגדא איגלא בית השחי. יט

עמוד

א. אין נזירין בנוזר ולכונן דעותיו מותר. רבי שמעון הצדיק
לא אכל נוזר טמא מעולם. א
אין נזירות פחות מל' יום. ד
אשה לא תצא בכלי זיק. כג
מותר ליהנות באסה"נ למצוה. אסה"נ דנדר קיל מאסה"נ
שאין להם שאלה. כד
אב מדיר את בנו בנוזר עד שתביא ב' שערות או עד
שיגיע לעונת נדרים. ואריכות בכל הסוגיא. מחה הבן
או גלחו קרוביו אינו נוזר. כז

ב. בן ובת לא הוי טמטום ואנדרוגינוס בכלל. כח
הריני נוזר ונוזר לכשיהי' לי בן האיך מונה הנזירות
ושל מי מונה קודם. כט
הריני נוזר כשיהי' לי בן ונוזר מאה יום. ל

ג. נוזר מגלח שער ראשו ביום שלשים ואחד. גילח ביום
שלשים יצא. התנה בנוזירות לכ"ט יום בפי' מגלח ליום
ל'. אי בעי תגלחת לאחר שבעה אליבא דר"א. נטמא
יום שלשים סותר הכל. ב
הריני נוזר כשער ראשי האיך מגלח. נוזר עולם מגלח
אחת לי"ב חדש. וי"א לל' יום. נוזר עולם מגלח
רשות או חובת. ו
הריני נוזר ונוזר כשיהי' לי בן מונה שתי נזירות.
אי מגלח בינתיים. והיכן מצינו ב' נזירות בתגלחת אחת.
ואריכות גדול בכל הסוגיא. כט
אין תגלחת פחות מל' יום. ל
נוזר מותר לגלח שערות זקנו. יא
פי' הריני נוזר אחת גדולה ואחת קטנה. ג
פי' הריני נוזר מן הגרוגרות ומן הדבילה. ואי נאסר
בגרוגרות. ז
לא תתגודדו על המת. ט

ד. החזיק בדרך ואמר הריני נוזר מכאן ועד מקום פלוני
צ"ע במל"מ שם. ו

ה. אי הלכה כרב דדרשינן לישנא יתירא בנוזר וישוב דברי
הרמב"ם התמוהים בזה. ה
אי הלכה כרבי נתן בגרוגרת ודבילה דקאמר לב"ה נדור
ואינו נוזר. ז
אי הלכה כראב"י דס"ל לא ילבש גבר דהוי דאורייתא. כג
אי הלכה כעולא דבעי מת שלם לענין רקב. כו
הקפת כל הראש שמה הקפה. מד
אשה שהקיפה או שניקפה פטורה. טו
אשה אי מותרת להקיף את הקטן. ישראל אי מזהר
להקיף את העכורים. עבד אי שרי בהקפה. קטן אי מיחייב
בהקפה. טז
נולד לו בן באמצע נזירות הפסיד. ל

עמוד

המקיף את הקטן חייב. אשה מקפת את הקטן. קטן אוכל נבילות ב"ד מצוין להפרישו. באיסור דרבנן אין מצוין להפרישו. ויש חולקין. דבר חדש היכי דספינן ליה דבר שלדידן נמי הוה איסור הוא דאסור. ועוד דינים בזה. פז קטן בן י"ג וקטנה בת י"ב ויום א' נדריהן נדר. ואי בעי שערות. קטן שהביא ב' שערות והגיע לעונה נזיר בניזירות. כז

שער הקדושה להראב"ד ופי' ברייתא נדרים דף כ' מילי דקדושה ופרישות והנהגת האדם כל ימי חלדו שיוכה בה לחי עולם הבא. לב, לג

ר.

איזה מת יש לו רקב. מלא תרוד רקב מטמא באוהל. נתערב בו עפר לאחר שנעשה רקב. נתערב בו עפר קודם שנעשה רקב אינו נעשה רקב. שיטת רש"י התמוה דאפי' נתערב קודם אינו נעשה גגילין והוי רקב ביותר מתרוד. תרוד רקב הלמ"מ. ראי' לשיטת רש"י וישב לקושיית מהרש"ל ממשנה אהלות וירושלמי. אי יש רקב לנפלים. הרוג אין לו טומאת רקב. רקב לא הוי אלא ממת שלם. ועוד כמה דיני רקב. כז

ש.

שבועות הוה איסור גברא. מנין לאומר ימין ושמאל שהוא שבועה. שבועה אי בעי בשם. הנשבע בשמים ובארץ. בכתבי קודש. אי הוה שבועה ואי עובר אבל יחל. כד

הריני נזיר שעה אחת. אין נזירין שעות. ד, ה הריני נזיר כשער ראשי. ו

המגלח שער בית השחי וב"ה לוקה. ואי מותר במספרים כעין תער. אי מותר לגלח כל שערות גופו בתער. שער ב"ה וב"ה במקום שמעבירין אותם גם אנשים. יח, כ המתחכך כדי להסיר שער ב"ה וב"ה. כא

שיכור שנתנו לו כוס ואמר הריני נזיר ממנו. ואי נאסר באותו כוס עכ"פ. חלוק בין כוס לגרוגרות ודבילה. שיכור שהגיע לשכרותו של לוט פטור מכל התורה. ח השורט שריטה על מת חייב. ט

אין שליח לדבר עבירה. יג, טז יום שבעים עולה לכאן ולכאן בניזיר. לא

ת.

נזיר אימתי עובר בבל תאחר. ו

בענין להסיר שער הראש והזקן בתער, או להקל כל גופו בתער וחילופי גירסאות בספרי רבינו. יא, יב, יג, יד, טו, טז, יז, יח

מותר לתוך בבגדו בתפלה. כא

עניני תשמיש וקדושת הגוף שיתנהג בהם האדם משער הקדושה להראב"ד ז"ל. ופי' ברייתא נדרים בזה. לב, לג

עמוד

המעביר בית השחי וב"ה לוקה גירסא חדשה בכל הסוגיא שם. כב

מקומות שהאנשים מעבירין ב"ה כנשים אי שייך לא ילבש. יח

מצות ללה"נ באסה"נ. וצ"ע בחזון יחזקאל. כד מופלא סמוך לאיש דאורייתא או דרבנן. וישב לדברי הראב"ד התמוהים. כז

נ.

נזירות נוהג בזמן הזה. א

פי' הריני נזיר לכשיהי' לי בן ונולד לו בן. כח

פי' הריני נזיר ונזיר לכשיהי' לי בן מונה את שלו ואח"כ מונה של בנו. כט

נפלה לו נזירות בנו בינתיים האין משלים הנזירות ומתי מגלח. כמ

נזירות השני' שנבלע בראשונה. ל

ס.

סתם נזירות שלשים יום הלמ"מ. ב ספק נזירות להקל ונדרים להתמיר. בנ"ש ובמחלוקת הפוסקים אי אמרינן ספק נזירות להקל. ישוב גירסת התוס' שלנו. ג, כח, כט

הריני נזיר כשיהי' לי בן ונזיר מאה יום ונולד בן לאחר שבעים סותר כמה. וכל הסוגיא שם. נ"מ היכי שקבל עליו נזירות עצמו קודם או נזירות בנו. ל

ע.

הריני נזיר מכאן ועד סוף העולם. ג

מה בין נזיר עולם לנזיר לזמן. ו

עכו"ם מותר להקיף את הקטן. טז

אי עשה דוחה ל"ת דבל יחל. כד

עונת נדרים בקטן וקטנה אי בעי הביאו שערות. כז

פ.

טעם לא תקיפו פאת ראשכם. ט

פאות הראש שתיים, ליטול פאות הראש במספרים כעין תער. י, יא, יב

אי מותר לסרוק פאות הראש. כא

פאות הראש אחד המקיף ואחד הניקף חייב. יג

ק.

האומר הריני נזיר קבל עליו נזירות א. ד

נזיר עולם משונה בקרבן מנזיר לזמן. נזיר עולם שנטמא מגלח על קרבן א. ה

בל יחל בשבועה היכי דליכא קרבן. כד

מונה נזירות עצמו ובנו מביא ב' קרבנות וב' תגלחת. ל

קורח קרחה בראשו חייב. ט

**מראה מקומות מחלק נדרים וניזר על סדר הש"ס בבלי וירושלמי
תוספתא רמב"ם ושוש"ע**

מימין דף הגמ', באמצע סימן הספר לנדרים, לשמאל סימן הספר לנזיר

[illegible]

תוספתא רמב"ם וטו"ש"ע

124